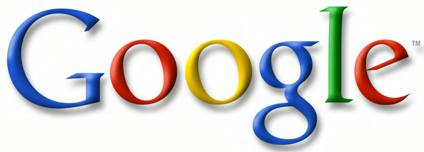
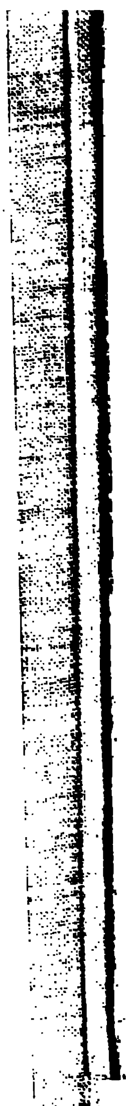

D. MAGNI AUSONII

BURDIGALENSIS

OPERA OMNIA

EX EDITIONE BIPONTINA

CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE

IN USUM DELPHINI

VARIIS LECTIONIBUS

NOTIS VARIORUM

RECENSU EDITIONUM ET CODICUM

ET

INDICE LOCUPLETISSIMO

ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN TERTIUM.

LONDINI:

CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.

1823.

NOTÆ VARIORUM

IN

D. MAGNI AUSONII

BURDIGALENSIS

OPERA.

EPIGRAMMATA.

No. 1. *Decimi Magni Ausonii*] Librarii, aut recensitores librorum veteres, vel ad dandam differentiam, vel auctoris alicujus vitæ, morum, generisve notandi gratia, consueverunt cognomina quæpiam iis titulis apponere e medio plerumque sumta, et frivolis verbis uni atque alteri, aut rumori plebeio debita. Qua enim alia de caussa Ausonius Poëta *Pæonii* nomen in priscis libris (vidimus ipsimet in schedis) habet, quam quod pater ejus Medicus fuisse ex ipsiusmet scriptis deprehenditur? Tamen in fastis quoque Capitolinis ita vocatur; 'D. Magnus, Pæonius, Gallus.' *Barthius.*

De Augusto] Ambiguum plerique videri volunt, Theodosione, an Gratiano Principibus inscriptum opus, nominique datum censeatur. Theodosio itaque dicatum, innuere videntur illa, quod per epistolam τὴν αὐτογράφην ejus opera Imperator efflagitat: neque minus de Poëtæ versibus conjectari, quibus ejus jussu atque imperio excitum se ad scribendum, emittendumque Carmina præfatur. Quanquam vereor an hæc assertio satis firmiter quoque consistat: quis enim liquido affirmare ausit, vel Theodosii Epistolam videri ipsam, vel de Theodosio dici juncta Carmina, librariis pro libidine inscriptiones immutantibus? validiora porro Gratiani partium argumenta se offerunt. Neque nunc aut institutionis curam, aut Quæsturam, aut Præfecturam, aut Consulatum commemorem, quæ dignitatum celsi gradus vatis animum in confingendas quoque laudes excitare possint. Theodosium literis, mediocriter institutum, memoriæ traditur. Gratianum vero, præclaræ indolis adolescentem, haud mediocriter. Quin et Carmen condendi, Prosam eloquendi, controversias Rhetorum more dirimendi facundum: neque parum spiculis meditari solitum, et divinæ propemodum dexteritatis credere, cum destinata percuteret: quæ omnia nec in Actione Gratiarum ad Gratianum

Aug. silentur. Et in tertio Epigrammate, cui nulla est inscriptio, Gratiano quoque Poëtam blandiri crediderim. Conversus enim ille in Commodi Cæsaris studia, feras etiam sagittis intra septa confecit: sint licet qui ad Valentinianum referendum putent, eique inscripserint. *Mariang. Accursius.*

2 *Tu quoque ab aërio*] Cn. Mattius doctus vir (ut testatur Gellius) in secundo Iliados, 'Victoriam volucrem, præpetem' appellavit, hoc versu: 'Dum dat vincenti præpes victoria palmam.' Labuntur itaque, et quidem præcipites, qui *præceps* substituendum curavere. Constat alioqui Deam ipsam olim fingi, pingique alatam Veteribus solitam. Quod et Romæ imprimis simulacra indicant: tum Pompeii Carmen, *Νίκη γάρ σε φυγεῖν ἄπτερος οὐ δύναται.* Hinc et Claudianus in VI. Honorii Aug. Consulatum ait: 'Affuit ipsa suis ales victoria templis.' Quanquam *talis*, non *ales* legitur etiam in codicibus novissime recognitis. *Idem.*

Tu quoque ab aërio] Victoriæ, quam inter Deos quondam habitam fuisse Lilius Ferrariensis pluribus ostendit, alæ affigebantur, quas etiam 'præpetes' dixit post Virgilium Ausonius in Technopægnio. Lampridius in Vita Augusti Alexandri, 'Pater eadem nocte in somnis vidit alis se Romanæ Victoriæ, quæ in Senatu, ad cælum vehi.' Pisthetærus in Avibus Aristophanis: *Αὐτίκα Νίκη πέτεται πτερύγοιν χρυσαῖν.* Est et libro quarto Anthologiæ distichon in statuam Victoriæ, quæ alas amiserat. *Elias Vinetus.*

Tu quoque ab aërio] Non modo volucrem 'præpes' significat, verum etiam prosperam victoriam. Servius ad l. III. Æn. 'Alites' [ita leg. non *aliter*, ut vulgo] 'enim certa genera avium ab auguribus appellantur, quæ pinnis vel volatu omina possunt facere. [ita melius quam *omnia*] quæ si fuerint prosperæ, præpetes; si adversæ, inhibræ [vel *inebræ*] dicuntur.' Ego sane ea significatione hic acceperim, ut propitia victoria adesse dignetur. Nec temere 'ab aërio lapsu' addidit Ausonius, quoniam præpetes, ut idem ait Servius, 'aut superiora tenent, et præpetes vocantur: aut inferiora, et dicuntur inferæ.' quem videsis eadem fere ad lib. VI. Æn. repetentem: sed inprimis A. Gell. l. VI. c. 6.

Præpes Victoria] Quæ de 'alis Victoriæ' commentatores attulerunt, pervulgata sunt: possentque innumera testimonia cum ex antiquis scriptoribus, tum e numismatibus colligi. Describit illam, seu depingit potius Prudentius lib. II. adv. Symmachum in initio: 'Aurea quamvis Marmoreo in templo rutilas Victoria pinnas Explicet.' et mox: 'Non pexo crine virago: Nec nudo suspensa pede, strophioque revincta, Nec tumidas fluitante sinu vestita papillas.'

3 *Come*] Orna, ut in sexagesimo versu Protreptici, et in tricesimotertio iambici ad Probum. *Serenatam*] Exhilaratam, lætam devictis hostibus. *Duplici diademate*] Duabus coronis, togæ, et pugnæ: fandi, et bellandi: rei litterariæ, et bellicæ. *Vinetus.*

5 *Bellandi fandique potens*] Quanquam scio in utroque hoc genere magnum fuisse Augustum Valentinianum patrem Gratiani, tamen placet Augustum hic intelligere Gratianum, Ausonii discipulum: qui valde juvenis apud Argentarium, oppidum Galliæ, longe impari militum numero hostem aggressus, plusquam triginta Alemanorum millia minimo suorum detrimento interfecit in prœlio, anno a Christo nato trecentesimo et octogesimo. *Idem.*

Bellandi fandique potens] Recte hæc Mariangelus ad Gratianum refert vir judicii optimi. Sic Oppianus Cyne-

get. IV. de Antonino: μακάριστος ὁμοῦ παλάμῃ καὶ ἀοιδῇ. *Barthius.*

Bellandi fandique potens] Eleganter Silius de Pediano lib. XII. 'Hunc pater Eridanus, Venetæque ex ordine gentes, Atque Apono gaudens populus, seu bella cieret, Seu Musas placidus, doctæque silentia vitæ Mallet, et Aonios plectro mulcere labores, Non ullum dixere parem: nec notior alter Gradivo juvenis, nec Phœbo notior alter.' Ovidius de Ponto IV. 8. ad Germanicum: 'Nam modo bella geris, numeris modo verba coërces: Quodque aliis opus est, hoc tibi ludus erit.' Sidonius Apollin. lib. VIII. Epist. VI.: 'Caium Cæsarem dictatorem studia certandi, dictandi, lectitandique sibi mutuo vindicavere.'

6 *Ut geminet titulos*] Cum toto argumento imperatoriam in eo vim enituisse inter prima conetur ostendere, quamquam illi nihil omnino ad fastigium augustæ majestatis defuerit, quæ bellica virtute pariter et toga insigniri desideret, non aliena sunt et quæ ad belli laudem prælibantur. Licet enim Theodosii rerum gestarum uti copia sic fama major fuerit, Gratiani tamen nominis celebritas eo magis floruit, quo per tantarum rerum exspectationem mortalium desiderio ævi flore sublatus elanguit. Hinc et in Actione Gratiarum scriptum est: 'Tu, Auguste venerabilis, districtus maximo bello, assultantibus tot millibus barbarorum, quibus Danubii ora prætexitur, comitia Consulatus mei armatus exerces.' Item alibi: 'vincendo et ignoscendo, Sarmaticum.' *Accursius.*

7 *Geticum moderatur Apolline Martem*] Carminibus bellum temperat, quod contra Getas gerit. Sunt autem Getæ populus Thraciæ, quos eosdem et Gothos esse Spartianus, Claudianus, Orosius, Sidonius, et Jornandes auctores sunt. *Vinetus.*

8 *Chunosque truces*] Qui *Cimbros*, pro *Conos*, emendandum atque imprimendum curavere, quam sequantur annalium fidem, arbitrari satis non possumus: fuit certe, quando locum nos corrigere tentantes, de *Conæis* quiddam suspicaremur: quod Lucani Carmen recordatus videretur Ausonius, quo *Conen* ipsam insulam, ac Sauromatas, comprehendit, lib. III. Pharsalidos: 'Barbara Cone Sarmaticas ubi perdit aquas.' Fuit etiam, cum *Conos* defendi posse non negaverim, ut eosdem Sarmatas latrociniis simul et bello truculentos ostenderet. Quod et vetusti exemplaris lectio firmabat, cultius adhuc pro *Conos*, *Cuneos* habentis. Siquidem gens ipsa, alias bellatrix et indomita, veluti per galearum conos, ita et per cuneum, militare agmen, Poëtarum more subnotari potest. Cum vero postea in nostris aliquot codicibus *Cunos* invenerim, facile in eam sententiam pedibus venimus, ut aspiratione tantum addita *Chunos* emendandum arbitremur. Sunt enim in Pannonia, sua lingua, etiam nunc qui vocentur Chuni. Quorum regio perexiguis sane finibus continetur. Et Ptolemæus scribit, 'Inter Bastarnas et Rhoxalanos sunt Chuni, et sub Idiis quoque montibus.' Ammianus Marcellinus lib. XXXI. qui est rerum gestarum novissimus, de Gothis ita scribit: 'Chunorum et Alanorum aliquos ad societatem spe prædarum ingentium asciverunt.' Sed et reliqua in eo libro Gratiani præclara facinora vix puberis, et jam inde in æmulationem lectorum Principum surgentis, si perlegantur, maxime conducit, ut hic locus planius intelligatur, atque universum Epigramma diligentius consideretur. *Accursius.*

Chunosque] Placet Mariangeli emendatio. Nam in iis, quæ in Sidonium Apollinarem scripsimus, monuimus in antiquis libris frequenter *Chunos* scribi, aut etiam sine *h*, *Cunos*,

quomodo habuit quoque membraneus codex in precatione Consulis Ausonii, qui vulgo *Hunni*, seu *Huni*, Dionysio etiam Geographo Οὖννοι, id est, *Unni*, appellantur. Epitome Victoris sic habet de Gratiano Augusto: 'Hic quum animadvertisset Thraciam Daciamque, tanquam genitales terras, possidentibus Gothis Taisalis, atque omni pernicie atrocioribus Hunnis et Alanis,' et reliq. Recensentur autem Hunni inter gentes Scythicas et Septentrionales: de quibus plura Jornandes in Gothicis et Ammianus libro tricesimo primo. *Vinetus.*

Chunosque truces] Divus Hieronymus in Epitaph. Fabiolæ: 'Ecce subito discurrentibus nunciis Oriens totus intremuit, ab ultima Mæotide inter glacialem Tanaim et Massagetarum immanes populos, ubi Caucasi rupibus feras gentes Alexandri claustra cohibent, erupisse Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illuc volitantia cædis pariter et terroris cuncta complerent. Aberat tunc Romanus exercitus, et bellis civilibus in Italia tenebatur. Hanc gentem Herodotus refert sub Dario rege Medorum viginti annis Orientem tenuisse captivum, et ab Ægyptiis atque Æthiopibus annuum exegisse vectigal. Insperati ubique aderant: et famam celeritate vincentes non religioni, non dignitatibus, non ætati parcebant, non vagientis miserebantur infantiæ:' unde sane liquet, cur Chunos sive Hunnos, Noster 'truces' appellaverit. Meminit eorundem Noster Eidyll. VIII. 'Qua vaga Sauromatæ sibi junxerat agmina Chunus.' Plura Freherus ad Mosellam, vs. 9. Vide et de eorundem origine Jornandem de rebus Geticis cap. XXIV. deque eorum vultu ac facie Sidon. Carm. II.

15 *Odrysii*] Odrysius Mars idem qui Thracius. Martem enim Deum belli Thraces inprimis colebant. Idem Ausonius in Monosyllabis: 'Mars nullo de patre satus, quem Thressa colit gens.' Fuerunt autem Thraciæ gens Ὀδρυσαι, ab urbe sua Odrysa dicti: quorum meminerunt Strabo, Plinius, Solinus, Stephanus, et alii. *Vinetus.*

Viraginis] Penthesileæ Amazonum reginæ. Thraciam autem Amazones primum tenuisse scribit Servius in illud undecimi Æneidos, 'Quales Threiciæ quum flumina Thermodoontis Pulsant, et pictis bellantur Amazones armis.' Sic autem in Carmine de laboribus Herculis, Threiciam dictam Amazonem invenies. Lilius tamen Ferrariensis Enyo hic significari vult; quam Bellonam Latini dicunt, Deam scilicet belli, quod bellaces semper fuerunt Thraciæ populi. *Idem.*

No. 2. *De fera*] Aurelius Victor, ubi de Gratiani Cæsaris moribus et studiis agit, eum solitum scribit nihil aliud die noctuque agere, quam spiculis meditari: summæque voluptatis, divinæque artis credere, ferire perite sibi destinata. Eadem habet etiam Paulus Diaconus. *Vinet.* Adi et Ammianum Marcellinum lib. XXXI.

1 *Lato...ferro*] Venabulo lati ferri, ut exponit Servius. Est enim hoc ex libro quarto Æneidos Virgilii: 'Retia rara, plagæ, lato venabula ferro.' *Vinetus.*

8 *Conjungit mortes*] Fera illa gravida erat. Est et apud Martialem Epigramma in Domitianum, duodecimum Spectaculor. de sue, quæ ex vulnere peperit. *Idem.*

No. 3. 1 *Tibi, Nile, secundus*] Nilus et Danubius sunt fluviorum omnium in mare internum influentium maximi; Nilus Africæ, alter Europæ: sed Danubius tamen Nilo minor, teste Pomponio Mela libro secundo, et Gellio libro decimo: quare se hic illi secundum facit. De Nilo plurima Seneca in libb. Nat. Quæst. *Vinetus.*

Tibi, Nile, secundus] Aliud agit Muretus cum lib. XIII. Var. cap. 20. ex

Arriani verbis Nilo præponi Danubium colligit. Arriani verba sunt: Ἀπὸ δὲ τῆς μάχης τριταῖος ἀφικνεῖται Ἀλέξανδρος ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν Ἴστρον, ποταμῶν τῶν μετὰ τὴν Εὐρώπην μέγιστον ὄντα, καὶ πλείστην γῆν ἐπερχόμενον. Nilus revera fluvius Libyæ est, cujus esse Ægyptum partem Geographi statuunt. Priscianus in Periegesi de Nilo: 'Hinc fluvii pinguis descendunt flumina Nili Partibus a Libycis, qui currens Solis ad ortus Siris ab Æthiopum populis cognomine fertur.' Non igitur, quod Muretus voluit, Nilo majorem dixit esse Danubium Arrianus, sed Europæorum fluviorum maximum. Nilus secundum plurimos extra Europam, et proprius est fluvius Africæ.

3 *Augustos*] Anno ab U.C. MCXIX. ut Eutropius scribit, qui annus Christi CCCLXIX. putatur, Valentinianus, quum esset Tribunus Scutariorum, fuit apud Nicæam Bithyniæ metropolin, Joviano mortuo, Augustus nuncupatus, sexto Calendas Martias. Illi patria fuit Cibalæ Pannoniæ oppidum. Pater Gratianus, vir ignobili stirpe ortus, sed strenuus. Frater Valens, quem hoc ipso anno Calendis Aprilis Augustum pronunciavit Constantinopoli Valentinianus, atque in communionem imperii assumpsit. Uxores simul duæ, Severa, ex qua Gratianus, et Justina, ex qua Valentinianus junior, et filiæ tres, Justa, Grata, Galla. Gratianus patre hauddum Imperatore natus, magistrum litterarum Ausonium Burdigalensem habuit: et a patre Ambianis in Gallia Imperator creatus est, Idibus Augusti, Lupicino et Joviano Consulibus, ut tradunt, annos nondum natus octo. Hieronymi, puto, non fallunt rationes, qui illa tempora vidit, et Eusebii chronicis adjecit: in quo 'negotio Valentianus Cæsar morem institutum antiquitus supergressus, non Cæsares sed Augustos germanum nuncupavit et filium. Neque enim quisquam antehac ascivit sibi pari potestate collegam præter Principem Marcum.' Valentinianus vero, Valentiniano jam Cæsare, ἐν τοῖς ἑσπερίοις μέρεσιν, inquit Socrates, fratre Gratiano et Dagalæpho Consulibus natus, mortuo patre ab eodem Gratiano Augusto fratre, qui tum agebat in Gallia, Treviris, ut quidam referunt, parvulus admodum, imperii socius factus est, Valentinianusque Junior dictus. Alii in Italia illum a militibus Cæsarem creatum, die sexta a patris morte, scribunt. Legendi horum auctores Socrates Constantinopolitanus, Zosimus, Ammianus, Victor, Orosius, Diaconus, Beda Anglus.

Valentiniani Imperatoris
- Pater, Gratianus, Funarius dictus.
- Frater, Valens Imperator.
- Uxores duæ, { Severa, et Justina.
- Filii duo, { Gratianus Imperator, ex Severa, et Valentinianus Junior Imperator, ex Justina.
- Filiæ tres, { Justa, Grata, Galla. Hanc duxit Theodosius Magnus Imperator.

Vinetus.

4 *Pannoniis*] Barbarorum continuæ irruptiones, atque haud facile cedens immanitas, in Pannoniis Imperatores Romanos diutissime agere coëgit, unde multi in ea regione nati et educati Cæsares: quod videre licet apud eos, quos modo citavimus auctores, aliosque complures. Est autem Pannonia duplex Geographis, ut Ptolemæo libro secundo, superior et infe-

rior. Utramque fere postquam tenuere Hunni et Avares: Hungariam composito nomine appellarunt: per quas multasque alias terras in Euxinum Pontum grandis defluit Danubius. *Idem.*

6 *Superum cura secunda Valens*] Ut Deorum prima cura sit Valentinianus. Duo autem illi fratres quum Constantinopoli in Pannoniam rediissent, ibi divisa inter se imperii cura, Valentinianus in Galliam seu Occidentem, Valens in Thraciam Orientemve profectus est: atque ita aliquandiu in duo mansit divisus orbis Imperii Romani, Gratiano puero Augusto cum patre agente. *Idem.*

Suevos] Hoc loco Suevi intelligendi sunt, auctore Beato Rhenano, qui aliis Alemani dicuntur, collecticia gens, qui se appellarent Suevos: quod eorum ex Suevis major esset fortasse pars. *Idem.*

10 *Gothos*] Quamvis aliquot expeditionibus primum ex sententia Gothos fregerit Valens, tamen ab iis tandem victus, ac in prœlio sagittis saucius, in casam quum deportatus fuisset vilissimam, ait Aurelius Victor, a supervenientibus Gothis igni supposito, incendio concrematus est, nono die Augusti, in suo sexto et Valentiniani Junioris secundo Consulatu, inquit Socrates quarto Ecclesiasticæ historiæ, id est, anno Christi trecentesimo octogesimoque primo. *Idem.*

No. 4. 1 *Penitis*] Intimis, latentibus, reconditis, et ob id ignoratis locis. Sic autem lego, pro *penitus*, sicut Plautus dixit in Asinaria, 'exscreare ex penitis faucibus.' *Vinetus.*

4 *Imperiis gravidas*] Quæ multos pepererunt Imperatores, ut Decium, Jovianum, Valentinianum, Valentem, Gratianum. Sic Virgilius 'Italiam imperiis gravidam' dixerat libro quarto Æneidos. *Idem.*

Imperiis gravidas] Non probabit, credo, Scaliger viris doctis emendationem suam, (*Emperiis gravidas*) ubi locum Virgilii, ad quem Ausonius allusit, a Vineto adductum respexerint. Sic et Claudianus Hispaniam 'Principibus fœcundam' dixit, et Isidorus 'Principum gentiumque matrem' vocavit, quæ Trajanum, Hadrianum, Theodosium, filiosque Romanis dederat: unde mox apud eundem Claudianum in laude Serenæ: 'Sola novum Latiis vectigal Iberia rebus Contulit Augustos.' Servius ad Virgil. IV. 'Imperiis gravidam:' explicat, 'quasi parituram imperia, vel unde multi imperatores possunt creari.'

5 *Dives aquis*] Plinius libro quarto de Danubio sic scribit: 'Ortus hic in Germaniæ jugis montis Abnobæ, ex adverso Raurici Galliæ oppidi, multis ultra Alpes millibus, ac per innumeras lapsus gentes Danubii nomine, immenso aquarum auctu, et unde primum Illyricum alluit, Hister appellatus, sexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum navigabili, in Pontum vastis sex fluminibus evolvitur.' Hæc Plinius: qui etiam ostiorum Danubii nomina tradit, ut Solinus, et alii. *Vinetus.*

8 *Inveniet fontes*] Vult dicere Ausonius, quum Danubii et Nili fontes ignoti essent Antiquis, Danubii ortum jam tandem inventum esse in Germania, devictis barbaris, qui accolebant: sicque totum jam fluvium principibus Romanis parere. Restare autem Nili fontes ad partem Mundi adversam inveniendos. Inventurum autem eos Valentem Augustum, et eam orbis terrarum partem subacturum. Sic solent Poëtæ assentari. *Idem.*

No. 5. *Sub Valentini Junioris*] Corrigi quidem debuerat, *Valentiniani*, non autem immutari *Imitatio Maroniana:* quod ad interpretis munus accedit. Valentinianus enim, Gratiani Majoris filius, fratrem habuit Valentem, filios Gratianum et Valen-

tinianum. Hinc in Actione Gratiarum dictum est: 'Tu Valentiniano genitus.' Quanquam major exemplarium numerus *Valentiano* retinet: ut alioqui miremur, quonam modo, qui Poëtæ vitam conscripsere, hoc addiderint, sub Valentino, Gratiano, Valentiniano, et Valente eum floruisse. Tam enim patri, quam filio, Valentiniani nomen fuit: ut apud Ammianum cæterosque intueri licet. In quibus etsi depravatum pari modo, quo et in Ausonio plerunque legitur, illud certe fulcit, quod Major, seniorque Valentinianus 'pater' dici consuevit, Minor, juniorque 'filius.' *Accursius.*

1 *Nunc te marmoreum*] Imitatus est quoque Virgilium Silius Ital. lib. VII. 'At dum decrescit matrum metus, hoc tibi, diva, Interea velamen erit, si pellere nostris Marmaricam terris nubem dabis, omnis in auro Pressa tibi varia fulgebit gemma corona.'

2 *Augustus frater*] Posset Augustus frater, Valens intelligi, ut sit sensus, quum redierit e Thracia profligatis Barbaris Valens ad nos, ad Valentinianum. Parisinus tamen codex admonet, hos versus sub Valentiniani Junioris signo marmoreo fuisse positos: reliqui imitationem duntaxat Maronianam esse. Est enim in Ecloga septima Virgilii ad Priapum, 'Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu, Si fœtura gregem suppleverit, aureus esto.' *Vinetus.*

No. 6. 1 *Quod leo*] Si hæc ea fera sit, de qua est Epigramma II. leonem pro femina leæna, seu *lea*, usurpaverit Ausonius. *Vinetus.*

No. 8. 2 *Samio*] Samos clara Cariæ adjacens insula, quæ prius Parthenia, et Dryusa, et Anthemusa, et Melamphylos dicta fuit, auctore Stephano: ex cujus terra elegantia quondam fiebant vasa fictilia. 'Samia,' inquit Plinius libro trigesimo quincto, 'etiamnum in esculentis laudantur.' *Vinetus.*

3 *Fercula poneret*] 'Ponere fercula' ex elegantibus loquutionibus non deterrimæ notæ est. Valerius Maximus, de Æsopi Tragici filio, lib. IX. cap. 1. 2. 'Quem,' inquit, 'constat cantu commendabiles aviculas immanibus emptas pretiis, in cœna pro ficedulis ponere, acetoque liquatas magnæ summæ uniones potionibus aspergere solitum:' ubi τὰ *in cœna*, delenda censeo, utpote ab interprete profecta. Vopiscus in Tacito: 'Fasianam avem nisi suo, et suorum natali, et diebus festissimis non posuit.' Corippus lib. III. vs. 191. 'Aurea purpureis apponunt fercula mensis Pondere gemmarum plus gravia.' Qui locus ut *aurea* pro *horrida* legam ferme persuadet. Quomodo et Sarisberiensis citat lib. V. cap. XVII. de nugis curial. et Ugolettus edidit Venetiis A. 1501. 'Agathoclem' ipsum quod attinet, refert Plutarchus in libello De non invidiosa sui laudatione, regem illum cum poculis primum aureis tornatisque, dein figulinis propinasset juvenibus, dixisse: τοιοῦτό ἐστιν τὸ ἐνδελεχὲς, καὶ φιλόπονον, καὶ ἀνδρεῖον. ἡμεῖς πάλαι ταῦτα, νῦν δὲ ἐκεῖνα ποιοῦμεν.

Fercula ... horrida] Agrestia, inculta, gemmatis vasis conditura non respondentia. 'Horrida juventus,' terrigenæ et rustici gigantes Horatio lib. III. Od. IV. qui pariter 'horridos Germaniæ fœtus' pro barbaris atque incultis dixit, lib. IV. Od. V. 'famem horridam,' Arnobius lib. I. 'Horridus odor,' apud Palladium lib. rer. rust. XII. *Barthius.*

6 *Figulo sum genitore satus*] Ita ex Trogo scribit Justinus vicesimo secundo. *Vinetus.*

7 *Reverenter habe*] Reverere. Sicut suum ἔχειν Græci, ita Latini 'habere' suum cum adverbio frequenter construunt. Tacitus libro primo: 'Populum per tot annos molliter habitum, nondum audebat ad duriora vertere.' Idem secundo: 'Neque

conjugem et filium ejus hostiliter haberi.' Sallustius: 'Sylla exercitum luxuriose nimisque liberaliter habuerat.' Ovidius secundo de arte amandi: 'Rivalem reverenter habe.' *Idem.*

No. 9. 1 *Nostra simul variis, &c.*] Sane nugax hic versus, licet pro legitimo alibi a plurimis et nobis quoque productus: quod sane videbis cum resolves. Nostra Epigrammata certant variis nugis. Quæso quis locus relictus τῷ *simul*, quod nulli usui est, nisi ut Latinitatem turbet. In libris aliis iste fuit: *Est jocus in nostris, sunt seria multa libellis.* Qui sine ullo dubio legitimus est; cum duas sectas subdat pentameter, quæ ex adverso respondent jocis et seriis: 'Stoicus has partes, has Epicurus agit.' Furcillis igitur excipiendus supposititius in gratiam veteris probique hujus domini. *Barthius.*

3 *Salva mihi veterum*] Majorum nostrorum vitam, instituta, mores, res gestas, nostris fere præferimus: quod et fortasse merentur: unde Hesiodus ex quinque hominum generibus, seu ætatibus, primum, ut vetustissimum, ita optimum præstantissimumque facit, et Diis ipsis plane par: quinctum vero, ut postremum, ita pessimum miserrimumque. Hinc Trogus Justino 'vir priscæ eloquentiæ' appellatur, et Paterculo 'Apronius vir antiquissimi moris et priscæ gravitatis,' et Favorinus Gallus Arelatensis juvenem 'vivere moribus præteritis' jubet apud Aulum Gellium libro primo: quod antiquitas, qua delectabatur, sobria, modesta, bona fuisset. Sic Plauto, Terentio, Ciceroni apud Augustinum libro secundo de Civitate Dei, Virgilio, Ausonio rursus eidem in postremo Carmine Parentalium, et aliis, commendantur antiqui mores. *Vinetus.*

3 *Salva mihi veterum*] Plinius in eadem re, lib. v. Epist. 3. 'Nec vero moleste fero, hanc esse de moribus meis existimationem: ut qui nesciunt talia doctissimos, gravissimos, sanctissimos homines scriptitasse, me scribere mirentur,' &c. Vide et Ausonii nostri Epigr. XVII. et quæ in Epilogo Centonis.

4 *Ludat permistis*] Ego illud *permissis*, quod in quibusdam editt. haud ita spreverim, et simpliciter explicuerim: Musa mea intra recti normam se continens, neque dissolutis utens moribus, adeoque *sobria* ludat concessis neque in quoquam, qui probe vixerit, culpatis Carminibus, utut lascivioribus.

No. 10. 3 *Argenti letalia*] Quod Plinius dicit argentum vivum venenum esse rerum omnium, id, scribit Dioscorides, potum, suo pondere interna exesse. *Vinetus.*

No. 11. 3 *Aëris et linguæ sum filia*] 'Quid enim est vox nisi intentio aëris, ut audiatur linguæ formata percussu?' Seneca libro secundo Quæstionum Naturalium. De sono et voce multa Severinus libro primo εἰς τὸ περὶ ἑρμηνείας Aristotelis. *Vinetus.*

5 *Extremos pereunte modos*] Τὴν Echo appellat Euodus libro quarto Græcorum Epigrammatum, Ἠχὼ μιμολόγον, φωνῆς τρύγα, ῥήματος οὐρήν. Id est, 'Echo imitatricem sermonis, vocis fæcem, verbi caudam.' *Idem.*

No. 12. 1 *Cujus opus? Phidiæ*] Ausonius, cum Epigramma suum modularetur, contemplabatur utique Posidippi Καιρὸν, ut æmulus speciem inde judicio arbitrioque suo duceret, non ut interpres per figuras omnes versus dirigeret: ideoque veluti complura, et fortasse gratia elegantiore mutavit, ita celebratioris famæ, quam Lysippus fuerit, simulavit artificem. Admonitus (ut arbitror) versiculo Martialis, qui fabrefactum a Lysippo Herculis simulachrum, propter operis præstantiam, Phidiæ fuisse illud, se putasse primum asserit: 'Inscripta est basis, indicatque nomen, Λυσίππου lego, Phidiæ putavi.' Φειδίας

producta prima Græcis dicitur. Eam corripit Ausonius licentia, velut arbitror, quæ reperitur, longas interim in breves literas vertendi, et e contrario. Sic etiam, 'Periander trepidam moderare Corinthius iram,' dictum alibi, cum sit, Περίανδρος. quanquam anapæstus etiam pro dactylo positus videri possit. Et sunt qui mutili vel trunci, apud Græcos ἀκέφαλοι στίχοι, vocentur, a correpta syllaba incipientes. Sic in Ternario: 'per trinas species trigonorum linea currit,' cum sit τρίγωνος per ω: quod servavit M. Manilius: 'Lanigerique notat fines, clarumque trigonum:' et Capella in nuptiis: 'Trigonus recurvet, circulusque torqueat.' Sic et ad Ursulum Grammaticum: 'vel quot juncturas geometrica forma favorum,' cum sit secunda longa γεωμετρικῇ. Sic in Precatione Matutina, 'Helias, et solido cum corpore prævius Henoch.' licet post eum etiam Christiani poëtæ Heliam producta secunda dixerint: ut in illo: 'Heliam corvi quondam pavere ministri:' neque enim satisfacit, quod ad producendam syllabam quidam conjunctionem delentes ita referunt: 'Helias solido cum corpore prævius Henoch.' Sic Lactantius, 'Ecclesiæ pastos ubere, lacte, sinu;' cum sit antepenultima longa ἐκκλησία: ut vel ipse custodivit Ausonius in Epist. ad Paulinum, 'Celerique frequens Ecclesia vico:' idem Sidonio usus. Et Martialis celebre est Epigramma, quo Græcorum magis id licentiæ, quam Latinorum severitati concedere videtur. Sunt et qui non *Phidias*, sed *Fidias*, Latina forma malint scribere, ut in Quirinali Romæ: 'Opus Fidiæ:' utque fama, fuga, fagus, fui, fucus, folium, ac sexcenta alia, eodem modo scribi, usus rerum omnium, sed verborum præsertim, dominus atque arbiter, instituit: tanquam diuturnitate temporis in Latinam civitatem transcripta, inque legem penitus jam migraverint. Quid quod in eadem urbe pro foribus Divi Stephani simulacro cuidam vetustissimo subscripta quædam, quæ ex parte intercidere, inter quæ non semel cum iota litera Φιδίας? Cæterum præclaras primum statuas Fidiæ artificis hoc poëmate Poëta signat. Palladem videlicet Athenarum, et Olympium Jovem Elidis. Fabius Quinctilianus: 'Phidias Dis quam hominibus efficiendis melior artifex traditus; in ebore vero longe citra æmulum, vel si nihil nisi Minervam Athenis, aut Olympium in Elide Jovem fecisset. Cujus pulchritudo adjecisse aliquid etiam receptæ religioni videtur.' *Accursius.*

Cujus opus] Posidippus libro quarto τῆς ἀνθολογίας Epigrammatum Græcorum: Τίς, πόθεν ὁ πλάστης; Σικυώνιος. Οὔνομα δὴ τίς; Λύσιππος. Τὺ δὲ τίς; Καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ. Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; Ἀεὶ τροχάω. Τί δὲ ταρσοὺς Ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; Ἵπταμ' ὑπηνέμιος. Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν; Ἀνδράσι δεῖγμα, Ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω. Ἡ δὲ κόμη τί κατ' ὄψιν; Ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι. Νὴ Δία· τ' ἐξόπιθεν πρὸς τί φαλακρὰ πέλει; Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν Οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν. Τοῖον ὁ τεχνίτης με διέπλασεν εἵνεκεν ὑμέων, Ξεῖνε, καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην. Vides, Phidiaca Ausonii Occasio quam diversa sit a Lysippeo Posidippi Καιρῷ? cui Joannes Zezes in historiis hoc etiam addit, quod surdus esset, super globum staret, (ut rotulæ insistere suam occasionem dicit Ausonius,) et sequenti se alicui gladium porrigeret. Callistratus quoque illi alia adjicit, quæ apud Politianum c. 49. Miscellan. invenies. Hic porro Lysippus nobilis ille est statuarius, a quo solo fingi voluit Alexander Magnus: eique occasionem hujus fingendæ Occasionis dedit, quum eum stomachari, et valde animi se angere ob amissam negotii cujusdam bene gerendi occasionem, aliquando

vidisset. Addit Callistratus, ex ære id opus factum, publicatumque fuisse a Lysippo Sicyone: quæ Peloponnesi urbs, ejus patria fuit. *Vinetus.*

3 *Quæ rara, et paucis Occasio nota*] Est 'Occasio,' ut definit Cicero libro primo de Inventione, 'pars temporis, habens in se alicujus rei idoneam faciendi aut non faciendi opportunitatem.' *Idem.*

5 *Volucris sum*] Seneca Epist. 49. 'Infinita est velocitas temporis, quæ magis apparet respicientibus: nam ad præsentia intentos fallit: adeo præcipitis fugæ transitus levis est.' Pindarus Pyth. Od. IV. *Ὁ γὰρ καιρὸς πρὸς ἀνθρώπων βραχὺ μέτρον ἔχει.* Livius lib. XXV. 'Si in Occasionis momento, cujus prætervolat opportunitas, cunctatus paulum fueris, nequidquam mox amissam querarís;' sive ut alii melius, *quæras.*

8 *Occipiti calvo es*] Persius, 'quos vivere jus est occipiti cæco.' Sidonius Apollinaris, 'Hic tonso occipiti senex Sicamber:' quo casu *Occipiti?* apud Ausonium emendari posset, *Occipite es calvo:* sed non æque facile apud Persium et Sidonium. *Vinetus.*

Ne tenear fugiens] Artemidorus lib. I. cap. 22. cum calvitiem occipitis magnum in senecta infortunium designare dixisset, addit: *αἱ γὰρ ψιλότητες οὐδενὶ διαφέρουσιν, ἢ ὅτι κατ' ἔλλειψιν γίνονται θερμοῦ, ἢ ὅτι μηδενὸς ἐπιλαβέσθαι παρέχουσιν*: ita enim istic legendum, pro *καὶ ὅτι παρέχουσιν.*

10 *Sum Dea, cui nomen nec Cicero*] Pœnitentiæ verba sunt: cæterum ut Ciceronianum verbum non sit pœnitentia, apud quem 'pœnitet' et 'pœnitens' leguntur, tamen Livius, Plinius, et alii recentiores Latini eo nomine libenter usi sunt. 'Pœnitudo' autem nescio quanto sit antiquius: quod pro pœnitentia usurpavit Ausonius in Ludo Sapientum, Sidonius in libri sexti Epistola nona, et alibi. *Vinetus.*

12 *Sic Metanœa vocor*] Vocabulum 'pœnitentia' quum hoc genus Carminis subire nequeat, Græco usus est Poëta pro illo Latino. *Idem.*

No. 13. 1 *Dicebam tibi*] Ode decima libri quarti Carminum Horatii. Est et libro septimo Epigrammatum Græcorum ejusdem fere sententiæ Epigramma in Prodicen. *Vinetus.*

Dicebam tibi] Hoc est, illud argumentum, quo frequentissime amantes usi sunt: itaque pleni eo Poëtarum libri. Invenias et apud Aristænetum Epist. I. l. II. *Δίδου τοῖς σοῖς ὀπωρῶν ἐς τὴν ὥραν τρυγᾷν· μετ' ὀλίγον ἔσται γεράνδρυον· οἱ δὲ τῶν καλῶν σωμάτων ἐρασταὶ τῇ τοῦ φαινομένου κάλλους ἀκμῇ παραμετροῦσι τὸν ἔρωτα.*

2 *Rene tuo*] Legitur et *vere tuo.* Adolescentia enim cum vere comparatur. *Vinetus.*

Utere rene tuo] Celeberrimi Grævii sententiam [Vid. Var. lect.] pulchre confirmat Ovid. V. Fast. 353. 'Et monet ætatis specie, dum floreat, uti: Contemni spinam, cum cecidere rosæ.' Hæ enim cum floribus reliquis veris sunt germina.

3 *Obrepsit non, &c.*] Auctor Priapeiorum: 'Da mihi, quod cupies frustra dare forsitan olim, Cum leget obsessas invida barba genas:' ubi *τὸ invida* frustra a Lindenbrogio sollicitatur, qui *ninguida* substituit. 'Invida barba' dicitur, quæ quasi invidet pueris, libidinosum sui fructum aliis præbere, patique gestientibus: illa namque genas vestiente delicati pusiones fiebant exoleti, tondebanturque.

5 *Nunc piget*] Terent. Hecyra: 'Eheu me miseram, cur non aut isthæc mihi Ætas et forma est, aut tibi hæc sententia?' et ad imitationem Veterum Guarini nel Pastor Fido: *Che se t' assale a la canuta etate Amoroso talento, Havrai doppio tormento, E di quel, che potendo non volesti, E di quel, che volendo non potrai.*

No. 14. *De Lepore*] Germanici Cæsaris duo sunt Epigrammata in lepo-

rem hunc libro primo Epigrammatum Græcorum: quorum sententiam in hoc suum Latinum Ausonius fere transtulit. Prius est: *Οὔρεος ἐξ ὑπάτοιο λαγὼς πέσεν ἔς ποτε βένθος, Ἐκπροφυγεῖν μεμαὼς τρηχὺν ὀδόντα κυνός. Ἀλλ' οὐδ' ὣς ἤλυξε κακὸν μόρον. αὐτίκα γάρ μιν Εἰνάλιος μάρψας, πνεύματος ὠρφάνισεν. Ἐκ πυρὸς, ὡς αἶνος, πέσες ἐς φλόγας· ἦ ῥά σε δαίμων Κὴν ἁλὶ, κὴν χέρσῳ θρέψε κυνέσσι βορήν.* Alterum: *Ἐκ κυνὸς εἷλε κύων με. τί τὸ ξένον; εἰς ἐμὲ θῆρες Ὑγροὶ καὶ πεζοὶ θυμὸν ἔχουσιν ἕνα. Αἰθέρα λοιπὸν ἔχοιτε λαγοὶ βατόν. ἀλλὰ φοβοῦμαι, Οὐρανέ. καὶ σὺ φέρεις ἀστερόεντα κύνα.* Vinetus.

2 *Cæruleus*] Sic in Græco *Εἰνάλιος*: subauditur *κύων*, id est, canis. *Idem.*

4 *Si canis astra tenet*] Est canis major et minor in cælo: de quibus Aratus, Plinius, Hyginus. Seneca libro secundo de beneficiis: 'Ingens,' inquit, 'copia est rerum sine nomine, quas non propriis appellationibus notamus, sed aliunde commodatis. Pedem et nostrum dicimus, et lecti, et veli, et carminis. Canem et venaticum, et marinum, et sidus.' Sic triplex memoratur Lepus, in terra, mari, cælo. Hunc noverunt astronomi: de marino Plinius, et Appuleius in Apologia. *Idem.*

No. 15. *De Pergamo*] Epigramma in Pergamum scriptorem fugitivum, retractum e fuga, non est singulare: sed sunt duo Epigrammata. Nam primum continetur duobus distichis, alterum tribus. Notum est vestigia imprimi solita frontibus servorum fugitivorum. Propterea ait: 'Ergo notas scripto tolerasti Pergame vultu.' Propterea apud Columellam in Hortulo loquentem de lepidio puto legendum: *fronti data signa fugarum*: quia hoc propius accedit ad veteres editiones, quæ habent *fucarum*. Quod tamen placuit doctissimis viris *focorum*, nec mihi displicet. Et, ut verum fatear, vetus codex habet: *Deletura quoque est fronti data signa focorum.* Scaliger.

De Pergamo] Ante inventam divinam illam libros formis et prælo exscribendi rationem, ut in reliquis artibus, ita in libris scribendis Antiqui servorum manu utebantur. Tales fuisse scriptores multos Tryphoni, cui suos de Institutione Oratoria libros Quinctilianus emittendos dedit, aliisque tales bibliopolis, nemo dubitaverit: quin Cicero, Atticus, Varro, tales servos habuisse leguntur. Ex eo itaque genere fuit, in quem hoc Epigramma scribitur. *Vinetus.*

1 *Pergame*] 'Pergamum,' et 'Pergamus,' et plurali 'Pergama,' locus in Asia, unde hujus servi nomen. A patria plerumque, et ab iis locis, unde venerant, servis Antiqui nomina imponebant, ut de Davis et Getis meminit Strabo libro septimo. Sic apud Comicos Syrus, Lydus, Mysis, Phrygia appellati, a Syria, Lydia, Mysia, Phrygia regionibus. *Idem.*

2 *Primo captus es in stadio*] Ante quam stadium unum progressus fuisses, a persequente domino captus es. Valet autem *στάδιον* centum et viginti quinque passus, auctore Plinio: passus vero quinque pedes. *Idem.*

3 *Ergo notas scripto*] De istis notis et frontium inscriptionibus, ut alicubi Seneca appellavit, legere poteris, quæ scribit Franciscus Connanus secundo commentario Juris civilis. *Idem.*

No. 17. *De Myrone*] Epigramma de sene Myrone, qui Laidis noctem oraverat, confectum est ab Ausonio ex Apophthegmate notissimo Adriani Imperatoris. Vide in ejus Vita. *Scaliger.*

1 *Canus rogabat*] 'Joca ejus plurima extant. Nam fuit etiam dicaculus. Unde illud quoque innotuit, quod quum cuidam canescenti quiddam negasset, eidem iterum petenti, sed infecto capite, respondit, Jam hoc patri tuo negavi.' Hoc Ælius Spartianus de Hadriano Cæsare:

quod scomma Ausonium finxisse a Laide in Myronem detortum, vult Baptista Pius in Annotationibus posterioribus: ubi hoc Epigramma explicatur, si cui forte in eo obscurius quicquam occurrerit. *Vinetus.*

2 *Caput fuligine fucavit*] Vocat hoc Sammonicus, 'nigrum crinem fuco simulare doloso.' Vide quæ Casaub. ad Theophr. Eth. Char. c. 3. Tertullianus de Cultu fem. cap. 8. 'colorare canitiem' dixit. et B. Cyprianus ejus discipulus tractatu de Lapsis, 'capillis mendacio colorare;' item et de Habitu virginum, 'mutare adulterinis coloribus crinem,' usurpavit. Factitasse id præter ceteros Demetrium Poliorceten Ælianus tradidit, l. IX. Var. Histor. Inventrix Medea fuit. Clemens Alexandr. Strom. lib. I. Μήδειά τε ἡ Αἰήτου, ἡ Κολχὶς, πρώτη βαφὴν τριχῶν ἐπενόησεν. Vide carpentem delicias hasce Clementem Alexandrinum lib. II. c. 8. et 10. et lib. III. c. 2. Pædagogi.

4 *Fucavit*] Βαφῇ ἐπειρᾶτο ἀφανίζειν, dixit de sene Ceo Ælianus septimo Variæ historiæ. *Vinet.*

6 *Gratum prius*] Id quod jam ante rogaverat, noctem Laidis. *Idem.*

No. 19. 5 *Nestore sim quamvis provectior*] Etiam quum tres Nestoris ætates superavero, et tu annorum numero Sibyllam Cumanam viceris. Uxor tamen Ausonii Attusia Sabina annos vixit tantum viginti octo, ut in Parentalibus luget maritus. *Vinetus.*

Nestore sim] Catalecta Petron. 'Ergo age duremus, quamvis adoleverit ætas; Utamurque annis, quos mora parva tenet. Fas et jura sinunt veteres extendere amores: Fac, cito quod cœptum est, non cito desinere.'

7 *Nos ignoremus*] Cato de senectute disserens apud Ciceronem: 'Nec enim unquam sum assensus illi veteri laudatoque proverbio, quod monet, Mature fieri senem, si diu velis esse senex. Ego vero me minus diu senem esse mallem, quam esse senem, antequam essem.' Vide Erasmum in Adagiis. *Vinetus.*

No. 20. 2 *Thesidæ*] Filio Thesei regis Athenarum Hippolyto. Est autem ἵππος equus, et λύομαι solvor. Fuit enim distractus ab equis, unde illi nomen erat. Narratur fabula Nasoni Ovidio, Euripidi, Senecæ, Hygino, Servio, et aliis. *Vinetus.*

Thesidæ Hippolyto &c.] Prudent. Carm. XI. περὶ στεφ. de Hippolyto Martyre: 'Ille supinata residens cervice, Quis, inquit, Dicitur? affirmant dicier Hippolytum. Ergo sit Hippolytus: quatiat turbetque jugales, Intereatque feris dilaceratus equis.' P. Rutilius in Itiner. I. 'Nominibus certos credam decurrere mores: Moribus an potius nomina certa dari?' Exemplum habes apud Ausonium nostrum in Parental. c. 11. de Pastore. D. Hieronymus ad Gerontiam: 'Nunc de Gerontia sermo est, quæ quodam vaticinio futurorum, ac Dei præsidentis auxilio, nomen accepit.' Efficacius aliquantum Victor Uticensis: 'Victoria auctrix sui nominis,' lib. III. de Persecut. Vandalor. Multi sunt in hisce ad nomina allusionibus veteres, quorum aliqua ad Epistolam Ausonii ad Probum exempla notavimus: adi et Victor. l. XXXVI. c. 24. Var. Possis huc referre, quod apud Fulgentium Rabirius de Methenia: 'Abstemium merulenta fugit Methenia nomen.' Erat autem præter hanc divinandi, seu potius boni augurii ominisque captandi rationem, alia e nominibus; quum literarum cujusque nominis numeri inibantur, ut ex illa numerorum collatione de cujusque hominis fortuna conjiceretur. Terentianus de literis: 'Et nomina tradunt ita literis peracta, Hæc ut numeris pluribus, illa sint minutis, Quandoque subibunt dubiæ pericla pugnæ. Major numerus qua steterit, favere palmam, Præsagia lethi minima patere summa. Sic Patroclon olim

Hectorea manu perisse, Sic Hectora tradunt cecidisse mox Achilli.'

Π	80	Ε	5	Α	1
α	1	κ	20	χ	600
τ	300	τ	300	ι	10
ρ	100	ω	800	λ	30
ο	70	ρ	100	λ	30
κ	20			ε	5
λ	30			υ	400
ο	70			ς	200
ς	200				
	——		——		——
	871		1225		1276

3 *Nam divinare*] Non inscitum est in eandem sententiam Philodemi Carmen Antholog. Gr. l. VII. qui postquam se jam quartæ Demus amore captum fuisse dixit, ita concludit: Αὐταί που Μοῖραί με κατωνόμασαν Φιλόδημον, Ὡς αἰεὶ Δημοῦς θερμὸς ἔχοι με πόθος. Scholiastes Hom. in Iliad. B. Ἰστέον δὲ ὅτι ἐτίθεσαν πλεῖστοι τῶν παλαιῶν προληπτικῶς τὰς ὀνομασίας τοῖς παισὶν, ἀφ' ὧν ἔμελλον οἱ παῖδες ἐπιτηδεύειν πραγμάτων. σφόδρα δὲ αὐτοῖς ἔμελε τὰ τοῦ πολέμου. διὸ Πηνέλεως μὲν ὠνομάσθη ἀπὸ τοῦ πένεσθαι περὶ τὸν λεὼν, ὅ ἐστι πονεῖν, καὶ ἐργάζεσθαι κατὰ τὸν ὄχλον, &c. apud Aristænetum Eubulides l. II. Epist. 12. de uxore rixosa: ἔστι δὲ καὶ τὸν τρόπον καὶ τοὔνομα Δεινομάχη. Videatur et Plutarch. in Erot. de Actæone Corinthio. Torquat. Tassus de Silvia, in Amynta: *Silvia crudele, ed empia Più che le selve, o com' a te confassi Tal nome, e quanto vide, chi te 'l pose.*

7 *Idmona quod vatem*] Ἴδμων interpretari potest, sciens et peritus, quum derivetur a verbo εἴδω, scio, novi. Fuit autem Idmon augur et vates insignis inter Argonautas: de quo lege plurima apud Herodotum, Apollonium Rhodium, Valerium Flaccum, Hyginum, Ammianum libro vicesimo secundo. *Vinetus.*

Medicum quod Iapida dicunt] Aptum nomen medico. Nam ἰᾶσθαι Græci dicunt curare. Sic medici nomen, qui ictum sagitta Æneam curavit, ἐτυμολογεῖ Servius in versum trecentesimum et nonagesimum primum duodecimi Æneidos: sive *Iapis* hic fuerit, sive *Iapix*, sive *Iapyx*. Tot enim modis variare Virgilii exemplaria monuit castigator Pierius. *Idem.*

Medicum quod Iapida dicunt] Scribe *Iasida*: sic enim Iaso quoque et Panacea cum Asclepiadis conjunguntur. *G. Canterus*: et ita in ora libri emendaverat Scaliger.

9 *Non quod sis atra colore*] Propertius lib. IV. Eleg. 6. 'Cepheam hic Meroën, fuscaque regna canat.' Sed allusio hic multiplex. Nam et in Meroë insula vinum bonæ notæ nascitur: unde Lucanus lib. X. vs. CLX. 'gemmæque capaces Excepere merum: sed non Mareotidos uvæ: Nobile sed paucis senium cui contulit annis Indomitum Meroë cogens spumare Falernum.'

12 *Merumque merum*] Purum vinum, non dilutum. Ita vinosæ feminæ 'Meroæ' nomen deducit a 'mero,' id est, vino, quemadmodum Appuleius quoque libro primo Asini aurei: unde fortasse Epigrammatis hujus argumentum. Sed quid si cum Quinctiano Stoa legamus? *Potare immistum sueta merum Meroë.* Vinetus.

No. 21. 1 *Me lapidem*] Græca Leonidæ sunt hæc libro quarto Anthologiæ: Καί με λίθον Πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὄφρα τρόπαιον Στήσωνται νίκας. εἰμὶ δὲ νῦν Νέμεσις. Ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα, καὶ Ἑλλήνεσσι τρόπαιον Νίκας, καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις. Sunt alia quoque in eodem libro non minus lepida Græcorum poëtarum Epigrammata in Nemesin: quæ significat iram, invidiam, indignationem ex improborum prosperiore successu, 'vim quandam fortunæ,' ait Capitolinus in Maximo et Balbino: 'animadversionem divinam,' inquit Budæus libro primo rerum fortuitarum, in eos vindicantem, qui superbe, ar-

roganter, insolenter, scelerate, perfide, aut proterve in vita versentur. Unde 'ultricem facinorum impiorum, præmiatricemque bonorum' appellavit Ammianus Marcellinus libro quartodecimo. Sed de illa plura Erasmus in proverbiis, Petr. Crinitus libri undevicesimi capite sexto de Honesta disciplina, et Rhodiginus. *Vinetus.*

No. 23. 1 *Qui laqueum*] Latina hæc ex Græcis illis facta sunt, quæ libro primo Anthologiæ leguntur duobus distichis: quorum prius est: Χρυσὸν ἀνὴρ ὁ μὲν εὗρεν, ὁ δ' ὤλεσεν. ὧν ὁ μὲν εὑρὼν, Ῥίψεν, ὁ δ' οὐχ εὑρὼν, λυγρὸν ἔδησε βρόχον. Alterum est: Χρυσὸν ἀνὴρ εὑρὼν ἔλιπε βρόχον. αὐτὰρ ὁ χρυσὸν Ὃν λίπεν, οὐχ εὑρὼν, ἧψεν ὃν εὗρε βρόχον. De quorum Græcorum auctoribus inter Diogenem Laërtium, et eum, qui Epigrammata illa collegit, non convenit. Quoniam prius ille Platoni vel Antipatro inscribit, et posterius Statyllio Flacco: Diogenes vero posterius Platoni, alterius non meminit. *Vinetus.*

No. 24. 3 *Pitanæ*] Pitanas legi duas. Unam in Asia Pomponius, Plinius, Stephanus ponunt. Alteram idem Plinius libro quarto inter Laconicas urbes recenset. *Vinetus.*

5 *Socii posuere feretro*] Non quosvis hic socios designari existimem, sed τοὺς ἐραστὰς maxime, quorum curæ hoc et omnia alia officia, imo et ipsa ad virtutem institutio incumbebant: quin et mulctatum ferunt amatorem a magistratu, quod amasius ejus imbellem in pugna vocem emisisset. Testis Plutarch. in Vita Lycurgi: et turpe fuisse ait Damascenus in Excerptis Constantini, δειλῶν σύσκηνον, ἢ συγγυμναστὴν, ἢ φίλον γενέσθαι: plura de iis Ælianus lib. III. cap. X. et XII. Xenophon in Rep. Lacedæmonior. Plutarchus in institutis Laconicis, aliique.

No. 25. 1 *Mater Lacæna*] Plutarchus hoc recenset inter Lacænarum apophthegmata. *Vinetus.*

2 *Cum hoc, inquit*] Ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τάν. Olim Lacedæmonii a parvulo ad res bellicas formabantur, et ut primum nati erant, clypeo imponi solebant, hasta juxta illum posita, quique præsentes erant, acclamabant, ἢ τὰν, ἢ ἐπὶ τὰν, id est, aut hunc, aut super hunc: quasi dicerent: danda erit tibi opera, ubi adoleveris, ut hunc clypeum salvum ab hostibus reportes, vel ut fortiter pro patria dimicando supra illum mortem occumbas. *Pulmannus.* Potius, in illo mortuus domum referaris. Noster paulo ante: 'Arma superveheris quod Thrasybule tua.' et Virgil. 'At Lausum socii exanimem super arma ferebant.' Item de Pallante: 'At socii multo gemitu lachrymisque Impositum scuto referunt Pallanta frequentes.' Eleganter hoc Apophthegma apud Aristænetum lib. II. Epist. XVII. in suum detorquet commodum adulter instans: ἐγὼ τοίνυν, inquit, ἐρωτικὸς, ἀνέκπληκτος, μηδὲν ὀῤῥωδῶν, τὴν ἀνδρίαν μιμήσομαι τῶν Λακώνων. παρ' ἐκείνοις γὰρ αἱ μητέρες πρὸς τοὺς παῖδας ἔφασκον, ἐμοὶ δὲ παρακελεύεται κάλλιον ἡ ψυχὴ, ἢ ταύτην ἢ ἐπὶ ταύτῃ. καὶ διὰ σὸν κάλλος, ἢ γάμον ἀσμένως, ἢ τάφον αἱροῦμαι. Respicit huc D. Augustinus Epist. XXXVIII. ad Lætam: 'De Lacedæmoniis matribus memoriæ traditum est, quod filios suos, ut pro terrena patria sanguinem funderent, multo amplius atque ardentius in certamina bellica, quam signorum sonitus excitabant.'

No. 26. 7 *Serum veste*] Serica veste. Populus est Asiæ, qui lanificio silvarum nobiles, 'aquarum aspergine inundatis frondibus, vellera arborum adminiculo depectunt liquoris: et lanuginis teneram subtilitatem humore domant ad obsequium. Hoc illud est Sericum, in usum publicum damno severitatis admissum: et quo ostentare potius corpora, quam vestire primo feminis, nunc etiam viris

persuasit luxuriæ libido.' Junius Solinus. *Vinetus.* Plura de Seribus, et veste Serica Ammian. Marcellinus lib. XXIII.

9 *Ceris inurens*] Unde ἔγκαυσις θυρῶν in veteri inscriptione. Dicæarchus de Tanagra: τοῖς δὲ τῶν οἰκιῶν προθύροις καὶ ἐγκαύμασιν ἀναθεματικοῖς κάλλιστα κατεσκευασμένη. Tria encaustices genera apud Veteres fuisse ex Plinio observari potest. Unum quo tabulam discoloribus ceris inducebant et insternebant, ad quidlibet exprimendum pingendumque: quas postea ceras inurebant, ut lævigarent et exæquarent. In hoc genere penicilli nullus erat usus. Alterum genus encaustices, quod in ebore et cornu, veruculo sive cestro inurebatur: quod κεστρωτὸν inde vocabant. Tertium his duobus accessit genus liquefactis igne ceris penicillo utendi: 'quæ pictura navibus, nec sole, ventisve corrumpitur,' inquit Plinius. *Salmasius ad Solin.*

10 *Et atriorum pegmata*] Πῆγμα, machinæ ornamentique genus in principum ædibus. *Vinetus.*

Et atriorum pegmata] Hesychius: σταθμοὶ, τὰ ἑκατέρωθεν τῶν θυρῶν ξύλα, ἃ νῦν πήγματα καλοῦμεν. Vide Vitruvium.

12 *Vere lupa*] Scortum. Meretricum enim mores voraci luporum ingenio haud sunt dissimiles. Alludit autem ad fabulam de Romulo et Remo a lupa lactatis, apud Livium, Plutarchum, Halicarnasseum. *Vinet.*

No. 27. 1 *Inventor primus*] Atheniensem Antisthenem scribit Diogenes Laërtius, quum a Socrate tolerantiam didicisset, Cynicam primum instituisse sectam, principemque in ea fuisse. *Vinetus.*

Cynices] Secta hæc tum Κυνικὴ, tum Κυνισμὸς Græcis appellatur. Antisthenes autem, auctore eodem Laërtio, disserebat in Gymnasio, cui 'Cynosarges' nomen, haud procul portis Athenarum: a quo loco sectam Cynicam nonnulli dictam volunt. Alii vero a 'Canis,' qui Græce Κύων dicitur, ingenio, dictos opinantur Cynicos: quod eorum mores caninis persimiles essent, qui allatrarent, maledicerent omnibus, riderent omnes contemnerentque, et postremo etiam morderent. Lucianus cum aliis in locis, tum in vitarum auctione, præclara Cynicorum philosophorum instituta scite eleganterque depingit. *Idem.*

2 *Alcides*] Hercules a patris Amphitryonis patre Alceo, non ἀπὸ τῆς ἀλκῆς, id est, a viribus et fortitudine, ut dicit interpres vetus Virgilii in sextum Æneidos. Habebat autem Hercules templum ἐν Κυνοσάργει, cujus exemplo, quod labor bonum esset, comprobare solebat Antisthenes. Sed et Diogenes Σινωπεὺς, Antisthenis pertinacissimus assectator, aliud Cynicæ familiæ columen, in auctione vitarum Luciani, imitatorem se profitetur Herculis. Idem facit Alcidamas quoque in Cynico ordine, Antisthene Diogeneque majoribus suis non inferior. Talem describit idem Lucianus in Symposio seu Lapithis. Cujus hæc sunt verba, Erasmo interprete: 'Quin ego tibi,' inquit, 'vel stans cœnavero, in ipso interim convivio etiam obambulans. Quod si defatigatus fuero, tum humi substrato pallio, cubito innixus cubuero: qualem videlicet Herculem pingunt.' Ubi egregius ille Cynicus, Herculem Deum suum appellat. *Idem.*

Alcides] Ita et Apuleius in Apologia Diogeni et Antistheni pera et baculo contentis, 'Herculem' addidit, qui 'neque una pelle vestitior fuit, neque uno baculo comitatior.' Tertullianus in Apologetico cap. XIV. 'Sed et Diogenes nescio quid in Herculem ludit:' ubi tamen pro Diogene *Diagoram* aliqui substituunt, de quo Theodoretus, Clemens Alexandrinus, &c. Clavam quoque pro baculo Cynicis D. Augustinus tribuit lib. XIV. Civ. Dei, cap. 20.

4 *Et ille Deus*] Hercules: qui quo pacto, exuta mortalitate, ex Œta monte ad Deos abierit, Œtæus ipse Hercules Senecæ ostendit, et Ovidius nona Metamorphoseon. *Vinetus.*

No. 28. 1 *Discipulus nulli*] Hoc epigrammate, quod imagini subditur Cynici Antisthenis, immutatum lemma est, ad Diogenemque relatum: erroris, ut arbitror, adminiculo, quod in calce ejus nomen viderint Διογένη: quanquam apud Lucianum in Dialogo, cui titulus βίων πρᾶσις, Diogenes inducitur, qui se Herculis imitatorem esse dicat, atque ejus illa quoque sit præclara sane, nec indigna Cynico sententia, τουτί μοι λεοντῆ τὸ τριβώνιον. στρατεύομαι δὲ ὥσπερ ἐκεῖνος ἐπὶ τὰς ἡδονὰς, οὐ κελευστὸς, ἀλλὰ ἑκούσιος, ἐκκαθάραι τὸν βίον προαιρούμενος. Alii rursus ex uno geminum Epigramma fecere. Quid est autem: εἰς ἀρετὴν συνέβη, καὶ Κυνικὴν σοφίην. quod est Latine, 'ad virtutem contigit, et Cynicam sapientiam,' ac deinde: καὶ Θεὸν Ἀλκείδην, καὶ κύνα Διογένη, hoc est, 'Et Deum Alcidem, et canem Diogenem:' nisi ut respondeat, qui interrogatur, Antisthenes Diogenis magister, præstantissimum sibi contigisse præceptorem Deum Herculem, discipulum vero Cynicum Diogenem? 'Namque,' ait Cicero in Rhetoricis, 'Artium magistros afferre laudem sive vituperationem discipulis, rursus discipulos magistris.' Ita vero Diogenem cognominavit canem, ut et nostri nonnunquam, et Græci (quod Pausanias quoque ait in Corinthiaca) consuevere: ut in Epigrammate, Διογένης ὁ κύων, et Martialis in Apophoretis, 'dormiat et tetrico cum cane pera rogat.' *Accursius.*

No. 29. 1 Μυστῶν] Hic pro Μυστῶν, legit Μυσῶν Lilius: sicut in Latino Mysi Phanacen, pro Mystæ Phanacen. *Vinetus.*

Φανάκης] Fuit quando non Φανάκης, sed Φανάτης, reponendum censuerimus, quod constaret, Deum ipsum Græcis ita nuncupatum. Macrob. lib. I. Saturn. 'Plerique,' inquit, 'Phaneta appellant ἀπὸ τοῦ φαίνειν. ἐπειδὴ φαίνεται νέος, quia sol quotidie renovat sese.' Nec multo item post, quo loco eundem esse Liberum patrem, cæterosque Deos cum Sole, commentatur: 'Phaneta Orpheus dixit solem ἀπὸ τοῦ φωτὸς καὶ φανεροῦ, id est, a lumine atque illuminatione, quia cunctis visitur, cuncta conspiciens.' Dictum ab eodem est de Libero patre, 'mystæ Phanacem nominant.' *Accursius.*

2 Βάκχος ἐνὶ] Scribo, ἐνὶ ζωοῖσιν, ἐνὶ φθιμένοισιν Ἀδωνεύς: hoc est, inter viventes, inter mortuos. Plato in stellam: Ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν ἑῷος, Νῦν δὲ θανὼν λάμπεις ἕσπερος ἐν φθιμένοις. Quos versus, post Madaurensem Apuleium, ita reddidit Ausonius: 'Stella prius superis fulgebas Lucifer: at nunc Extinctus cassis lumine vesper eris.' *Idem.*

3 Πυρογενὴς] Et πυριγενὴς, 'ignigena' Ovidio libro quarto Metamorphoseon. 'Ignigenus' Apuleio, libro septimo de Asino. (Αἰθιόπαις Anacreonti apud Hesychium.) Quod autem ita dicatur Bacchus, id pertinet ad fabulam de Semele, quæ paucis memoratur in Cupidine cruci affixo. *Vinetus.*

Δίκερως] Duo habens cornua. Sic in Orphei hymno. Sidonius Apollinaris in Burgo de Baccho: 'Caput aurea rumpunt Cornua: et indigenam jaculantur fulminis ignem.' *Idem.*

7 Τιτανολέτης] Lilius Gregorius Τιτανολύτης videtur legisse: sed ut Τιτανολέτης, sic γιγαντολέτης, in eo Carmine, quod ex primo libro Epigrammatum adducit. Quos autem Titanes, Gigantes, Heroës, gentes subegerit Bacchus, narrabunt Herodotus, Diodorus Siculus, Ovidius, et alii. *Idem.*

No. 30. 1 *Myobarbum Liberi patris*] Non est *Myobarbum* dictum παρὰ

τὸν βαρβὸν, ut putat Turnebus: et ut nos quoque perperam aliquandiu putavimus. Nam hoc si sic esset, non neutro genere μυόβαρβον, sed masculino dicendum erat, μυόβαρβος. Deinde si βαρβὸν est mysterium Cereris, quid hic mysteriis opus est? unum tantum nomen hic mysticum est, nempe 'Phanaces:' cætera pro populorum diversis appellationibus. Sed ut hæc opinio Turnebi tanquam falsa prorsus explodenda est, ita pro vera amplectenda, quam ponemus. Primum Bacchum cum cantharo oblongo et angusto fingi solitum, non solum veteribus auctoribus, qui hoc tradunt, sed et nobis ipsis credendum est, qui in veteribus marmoribus, nummis, ac monumentis id observavimus. Nam alii sunt canthari, ex quibus vinum defundebatur in pateras; alii potorii canthari, quibus bibebatur. Arnobius: 'Quid ille in Liberi dextra pendens potorius cantharus?' Illi canthari, ut dixi, oblongi sunt, et angustissimi infima parte, qua committuntur basi suæ. Desinunt enim in turbinem subtilissimum, qui init basem ipsam. A qua similitudine et muris et barbæ, quæ in conum desinit, nomen ibrida voce ex Latino et Græco sermone insititium adeptus est: et vocatus est cantharus ille *Myobarbum*. Quæ compositionis lascivia ne cui forte mira videatur, habet similem in alio vase Romano, quod Græco nomine, item Latino Nanum barbaton vocabant. Græcum nomen est Nanus, sed figura Latina. Latinum nomen Barbatos, sed figura Græca. Varro: 'Quo postea accessit Nanus cum Græco nomine, et cum Latino nomine Græca figura Barbatos.' Quare si id est in nominibus separatis, quidni et in compositis? Vides præterea barbatum vocari, quod ea figura esset, qua fuisse cantharum potorium descripsimus: ut non dubium sit, quin lascivia joculari ita vocatus sit cantharus potorius Bacchi. In eo autem hæc insculpta nomina fuisse mirum nemini videri debet. Nam Liber pater nudus, et aliarum rerum inermis fingebatur: ut nihil haberet, in quo tituli illi poni possent, præter cantharum potorium. Ego sane non dubito, quin ea sit vera conjectura, et ex Græco et Latino jculariter composita sit vox, et *Myobarbum* dictum, ut *Myoparo*, propter longitudinem: est enim piratici navigii genus. Quid autem mystici habeat mus, quod velle videtur Turnebus, id sane mihi prorsus mysticum est et opertum. Tantus vir potuit ignorare, μύειν esse abdere se in latibula, inlatebrare se? quod sane mus facit. Ab eo ergo dictus μῦς. *Scaliger.*

1 *Ogygia*] Bœotia. Thebæ. Ogyges apud Varronem libro tertio de Re Rustica, sed Ὠγυγὸς apud Strabonem et Pausaniam, appellatur rex Thebarum Bœotiæ, unde hoc nomen factum. Thebanus autem genere fuit Bacchus. *Vinetus.*

3 *Mystæ Phanacen*] Ita vulgo perperam: legendum enim *Mysi:* quia ab Ausonio variæ memorantur gentes, quarum singulis mystæ sui: ut huic loco non generale *mystarum* nomen, sed particularis alicujus nationis appellatio conveniat. Talis Mysorum, qui Thracibus contermini. *G. I. Vossius.*

5 *Romana sacra Liberum*] Liber Romanis et Latinis appellatur Deus vini Bacchus; quod, ut volunt, animum curis vinum liberet. *Vinetus.*

6 *Arabica gens Adoneum*] Legitur et *Ædoneum* prima diphthongo, ut Αἰδωνεὺς supradictus: sed *Adoneum* prima brevi malo; intelligoque, ut Lilius, Adonidem illum, Veneris Deæ amores et delicias; quomodo apud Plautum in Menæchmis: 'Dic mihi, nunquid vidisti unquam tabulam pictam in pariete, Ubi aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?' Natum autem Adonidem apud Sa-

bæos gentem Arabiæ fabulatur Ovidius decimo Metamorphoseon. Idemque numen esse Bacchum et Adonidem ex Plutarchi symposiacis tradit Cœlius Rhodiginus. *Vinetus.* De his aliisque Bacchi et reliquorum Deorum cognominibus, nos, Deo volente, latius, ubi Mythologis recensendis manum admovebimus.

7 *Lucaniacus*] Ausonii hæc villa est, cujus deinceps sæpe fit mentio, et situm Scaliger explicat in fine Operis.

No. 31. 2 Λιτὸς] Quidam tamen codices pro λιτὸς, minutus, habent αὐτὸς, ipse. Quæ duo verba Græca sic se mutuo propter similitudinem corruperunt apud Juvenalem libro tertio. Ubi λιτὸς invenisse scripsit Turnebus libri vicesimiquarti capite duodevicesimo Adversariorum: quum vetustissimus Petri Pithei viri doctissimi codex αὐτὸς habeat, sicut apud Homerum scribitur libro XVI. Odysseæ. Sed aliter etiam depravatus fuit locus ille Juvenalis. *Vinetus.*

Λιτὸς ἐγὼ Κορύδων] Hæc omnia ex uno exscalpta lapide effecere, ut ipse ego pastor tenuis et exiguus essem, qui grandior alias effingi potuissem. Ludit in paronomasia τοῦ λίθος et λιτός: quam figuram Noster ad fastidium usque affectat.

No. 32. 1 *Lesbia Pieriis*] Plato primo Epigrammatum libro, capite, εἰς ποιητάς. Ἐννέα τὰς Μούσας φασίν τινες ὡς ὀλιγόρως. Ἠνὶ δὲ καὶ Σαπφὼ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη. 'Lesbia' e Lesbo maris Ægei insula, Troadi adjacente: 'Pieriis' a Pieria regione amœnissima, et urbe in Thessalia sive Macedonia. Sapphones autem duas facit Suidas, ambas Lesbias, alteram hanc poëtriam, quæ floruerit, quo tempore Alcæus, Stesichorus, et septem illi sapientes. De altera in Epigramma nonagesimum, et in Cupidinem cruci affixum. *Vinetus.*

2 Εἶ ἐνάτη] Legendum Εἰμ' ἐνάτη, ut se Lyricorum quidem nonam, Musarum vero decimam fuisse, memoret. Addunt alioqui eam Musis decimam et Plato et Antipater, neque quisquam catalogo eximit vatum Lyricorum. Qui (ut vel ipse ait Ausonius) numero sunt Mnemosynarum. Extat Græcum Epigramma, quo singulis Lyricorum octo collaudatis, veluti majorem ei gloriam comparaturus, de Sappho ita subdit, quicunque ille Author fuerit: Ἀνδρῶν δ' οὐκ ἐνάτη Σαπφὼ πέλεν, ἀλλ' ἐρατειναῖς Ἐν Μούσαις δεκάτη Μοῦσα καταγράφεται. *Accursius.*

No. 33. 1 *Salo*] Mari. *Vinetus.*

Salo] Solinus in Pontic. 'Quæ semine cæli Parturiente salo, divini germinis æstu, Spumea purpurei dum sanguinat unda profundi Nasceris e pelago, placido Dea prosata mundo.'

Solo] Terra. Est autem παρονομασία in his, 'salo,' 'solo,' 'cælo.' Sic in versu tricesimo Iambici Epistolæ vicesimæ secundæ, 'Soli et sali commercio.' *Vinetus.*

Patre edita Cælo] Saturnus quum patris sui Cœli virilia falce amputasset, eaque in mare decidissent, Venerem Deam genuerunt. *Idem.*

2 *Æneadum genitrix*] His duobus verbis suum Carmen incipit Lucretius. *Idem.*

No. 34. 2 *Anteperire*] Sic apud Catullum: 'Postphaselus:' apud Terentium 'semperlenitas,' et apud alios alia: sic in glossis Isidori: 'Antemalorum, præteritorum malorum,' ex Virgilio.

3 *Malo, inquit, tineas*] Primus et alter item Vossianus, *tineis;* sic ut referatur ad τὸ *perire*, quod propius: quare veteres Codices sequutus sum: iidem, *quod leviore malo.* Repetitio autem illa uti valde familiaris est poëtis, ita et longe gratissima. Hanc qui nobis voluptatem corrumpendo inviderunt, merito suo carpendi sunt. Ego, si quid eo gratiæ a benevolo lectore inire potero, etiam in alio Epigrammatio redintegrabo. In vett.

Poëtar. Catalectis Scaligeri pag. 204. Carmen est Porcii Licinii ipso melle dulcius, quod librarii nobis in fel commutaverunt. Proponam pristino lepori restitutum: 'Custodes ovium teneræque propaginis ignem Quæritis? ignem (ite huc) quæritis? ignis homo est. Si digito attigero, incendam sylvam simul omnem. Omne pecus, (flamma est) omnia, quæ video.' 'Flamma est' sc. homo, ut paulo ante, 'ignis homo est.'

9 *Agnì irascor*] [Post verba Tollii in Var. Lect. citata, hæc sequuntur:] 'de cujus *facundia* nihil dicam. Lector ipse ex panegyrico judicet. Noster, quod *honorem* ejus attinet, Proconsulem Paratum fuisse docet Præfat. in Lud. VII. Sapp.'

12 *Cedro*] Cedrus arboris genus in Creta, Africa, Syria, cujus oleo perunctæ res, ut etiam libri, nec tineam nec cariem sentiunt. Vitruvius, Plinius, et alii. *Vinetus.*

No. 35. 9 *Monumenta fatiscunt*] Lucretius lib. v. 'Denique non lapides vinci quoque cernis ab ævo? Non altas turres ruere, et putrescere saxa? Non delubra Deum, simulacraque fessa fatisci? Denique non monumenta virum dilapsa videmus Cedere proporro, subitoque senescere casu?' Seneca de Brevit. Vitæ: 'Honores, monumenta, quidquid aut decretis ambitio jussit, aut operibus exstruxit, cito subruitur: nihil non longa demolitur vetustas, et movet opus, quod consecravit.' Martial. lib. x. Ep. 2. 'Marmora Messalæ findit caprificus, et audax Dimidios Crispi mulio ridet equos.' Rutilius Numatianus Itiner. I. 'Sola manent interceptis vestigia muris. Ruderibus latis tecta sepulta jacent. Non indignemur mortalia corpora solvi: Cerninius exemplis oppida posse mori.' Petronius Pisaurensis: 'Pyramidas, &c. Concutiet sternetque dies: quoque altius exstat Quodque opus, hoc illud carpet edetque magis.' Plinius ad Trajanum: 'Arcus enim et statuas, aras etiam, templaque, demolitur et obscurat oblivio, negligit carpitque posteritas:' ubi frustra Lipsius, *demolitur ætas, obscurat oblivio*, corrigit. Ætas enim hic per vocabulum 'posteritatis' designatur. Dein et 'oblivio' monumenta illa 'demoliri' recte dicitur, quæ per oblivionem posterorum non reficientium aut instaurantium tempore consumuntur. Sic quoque τὸ 'carpit' explicandum est: præterea, sicut 'demoliri' et 'obscurare' oblivioni adscripsit, ita 'carpere' et 'negligere' posteritati, quæ per oblivionem et negligentiam opera ista non habet sarta tecta.

10 *Mors etiam saxis*] Ovidius lib. quincto Fastorum: 'Longa vetustas Destruit, et saxo longa senecta nocet.' 'Nihil enim est opere aut manu factum,' inquit Cicero pro Marcello, 'quod aliquando non conficiat et consumat vetustas.' Rutilius Numatianus poëta Gallus in itinerario de Populonia eversa: 'Non indignemur mortalia corpora solvi: Cernimus exemplis oppida posse mori.' Servius Sulpicius in litteris ad Ciceronem libro quincto Epistolarum. *Vinetus.*

No. 36. *De Sabina*] Potest Ausonius hæc scripsisse de Attusia Sabina conjuge sua: de qua est Carmen nonum Parentalium. *Vinetus.*

No. 37. 1 *Achæmenias*] Persicas, Parthicas, Babylonicas, Orientales. Achæmenidæ, auctore Herodoto, libro primo, sunt gens Persidis: unde Persarum reges oriundi, et Achæmenes dicti. Meminit Stephanus etiam, et Solinus. *Vinetus.*

2 *Pallis, Græcia*] Plura de palla Baifius in libro de Re vestiaria: in vetere glossario μίτρα, πέπλος, παραπέτασμα exponitur. *Idem.*

3 *Ausoniam*] Italam, Romanam. *Idem.*

No. 38. 1 *Licia qui texunt*] Loquitur de se Sabina. *Vinetus.*

2 *Licia*] Telas. Licium, quo stamen implicatur in tela. *Idem.*

Casta Minerva] Minerva, quæ et Pallas, non tantum armorum, sed etiam lanificii Dea est. Servius in extremum septimum Æneidos, et Ovidius in principio sexti Metamorphoseon. *Idem.*

No. 39. 1 *Hanc volo, &c.*] Expressum est hoc Epigramma ex illo Martialis lib. I. LVIII. 'Qualem, Flacce, velim, quæris, nolimve puellam? Nolo nimis facilem, difficilemque nimis. Illud, quod medium est, atque inter utrumque, probamus. Nec volo quod cruciat, nec volo quod satiat.' Ejusdem ferme sententiæ est illud Anthol. Gr. lib. VII. *Μισῶ τὴν ἀφελῆ, μισῶ τὴν σώφρονα λίαν. Ἡ μὲν γὰρ βραδέως· ἡ δὲ θέλει ταχέως.* Petronius: 'Nolo, quod cupio, statim tenere; Nec victoria mi placet parata.' Hinc Aristænetus lib. II. Ep. 1. *Χαριέστατον οἶδα τὸ σμικρὸν ὑποκνίζειν τοὺς νέους. Τοῦτο γὰρ τῶν ἀφροδισίων προαναστέλλει τὸν κόρον, καὶ τὰς ἑταίρας ὑποδείκνυσιν ἀεὶ ποθεῖν τοῖς ἐρασταῖς. ἀλλ' εἰ τοῦτο γένοιτο πέρα τῆς χρείας, ἀποκάμνουσιν οἱ ποθοῦντες.* Claudianus in Fescenninis, v. 108. 'Crescunt difficili gaudia jurgio; Accenditque magis, quæ refugit Venus. Quod flenti tuleris, plus sapit osculum.' Martialis lib. V. Epig. LXXXIV. 'Insequeris, fugio: fugis, insequor. Hæc mihi mens est: Velle tuum nolo, Dindyme: nolle volo.'

5 *Nec bis cincta*] Vetus Epigramma: 'Sic me custodi, Cosconia, neve ligata Vincula sint nimium: neve soluta nimis. Effugiam laxata nimis: nimis aspera rumpam. Sed neutrum faciam, commoda si fueris.' Vide et Ep. LVIII. l. I. et XXXVII. l. IV. Martialis.

8 *Fœmina, quæ jungat, quod volo*] Hic versus sic legendus et distinguendus: *Fœmina cui jungar, quod volo, nolo vocet.* Asserit hanc lectionem versus primus hujus Epigrammatis. Hoc ingenio sunt fere omnes amatores quibus 'quicquid quæritur optimum videtur,' secundum Petronium. *Grævius.*

Femina, cui jungar] Guarini: *Era un nò, che voleva: un atto misto Di rapina, e d'acquisto: Un negar si cortese, che bramava Quel, che negando dava.*

No. 40. 4 *Una potest ambos*] Non absimile est joco Philippi Macedonis, principis, meo judicio, maximi. Duo fratres erant in ejus satellitio, quorum alter Ἀμφότερος vocabatur segnis, et nullius precii; alter Ἑκάτερος, homo strenuus, et vigilax. Itaque dicebat Ἑκάτερον esse Ἀμφότερον, Ἀμφότερον autem *οὐδέτερον*. *Scaliger.*

No. 42. *De Pallade, et Venere armata*] Huic Epigrammati mire rudem addidere inscriptionem, *De Pallade volente certare armis cum Venere.* Non ferendam vero alii, *in Venerem Barbatam.* Quomodo et legendum Carmen ipsum, et Barbatam coluisse Venerem Lacedæmonios, affirmare non verentur, cum nullum sit tot mendaciis precium. Servius sane ac Macrobius Cypri, non Lacedæmone, barbatum Veneris simulachrum fuisse, scribunt, veste muliebri, cum sceptro, ac statura viri, quia eadem et mas putetur et fœmina. Consentaneum itaque fuerit, Epigramma ipsum authoris incerti et hoc loco indidisse: Παλλὰς τὰν Κυθέρειαν ἔνοπλον εἶπεν ἰδοῦσα, Κύπρι, θέλεις οὕτως ἐς κρίσιν ἐρχόμεθα; Ἡ δ' ἀπαλὸν γελάσασα, Τί μοι σάκος ἀντίον αἴρειν; Εἰ γυμνὴ νικῶ, πῶς ὅταν ὅπλα λάβω; Cur autem armata apud Lacedæmonios Venus, Firmianus in primo divinarum institutionum in primis explicat. *Accursius.*

2 *Judice vel Paride*] Contulisse juvat Carmen Antipatri, quo judicium Paridis expendit: Ἀφρογενοῦς Παφίης ζάθεον περιδέρκεο κάλλος, Καὶ λέξεις, αἰνῶ τὸν Φρύγα τῆς κρίσεως· Ἀτθίδα δερκόμενος πάλι Παλλάδα, τοῦτο βοήσεις, Ὡς βούτης ὁ Πάρις τήνδε παρετρόχασεν.

No. 43. 1 *Armatam*] Apud Lacedæmonios armata colebatur Venus, ut indicant Epigrammata Græca in eam libro quarto: quod et cognosces ex Plutarcho, Pausania, Quinctiliano, Lactantio libro primo Institutionum. Epigrammatum quoque Græcorum libro primo est Leonidæ in eam rem festivum Carmen. *Vinetus.*

4 *Vincere si possum nuda*] Indicaturus de forma Paris Deas videre nudas voluit. Vide Isocratis orationem de Helena, et Luciani dialogum, qui Κρίσις Θεῶν inscribitur. *Idem.*

No. 44. 1 *Emptis quod libris*] Acrem quondam scripsit invectivam Lucianus in hominem indoctum, librorum copiam cum superbia quadam comparantem. In eundem sensum Seneca de Tranq. c. 9. 'Apud desidiosissimos ergo videbis,' inquit, 'quidquid orationum historiarumque est, et tecto tenus exstructa loculamenta.'

3 *Hoc genere et chordas*] Horatius lib. II. serm. 3. 'Si quis emat citharas, emtas comportet in unum, Nec studio citharæ, nec Musæ deditus ulli; Si scalpra et formas non sutor: nautica vela Aversus mercaturis: delirus et amens Undique dicatur merito.'

No. 45. 1 *Rhetoris hæc Rufi*] Siquis Latina hæc in Rufum Rhetorem cum iis contulerit, quæ in Græcorum Epigrammatum libris in Rhetores scripta habentur ineptos et indoctos, hæc fere ex Græcis, vel contra etiam fortasse ex his facta Græca comperiet. Quis enim pro certo affirmet, Græca illa Ausonio visa, atque ideo ante ejus mortem scripta fuisse omnia? *Vinetus.*

Rhetoris hæc Rufi] Indisertum Rhetorem arbitrer alieno quam proprio nomine derisum voluisse, sumto Rufi nomine ex Græcis Epigrammatis, quæ sunt in Rhetores nonnullos: unde illud etiam, quod est in quendam Sextum, ὁ δὲ ῥήτωρ εἰκόνος εἰκὼν, in suum Rufum ita Noster transtulit: 'Ipse Rhetor est imago imaginis:' et illud: 'Elinguem quis te,' &c. *Accursius.*

Nil verius: ipse] Scribebam: *status est: nil verius: ipse, Ipse adeo linguam.* Ita enim videtur magis augere quod inceperat dicere. Nihil similius. Immo hæc statua ipse Rufus est. Nec enim linguam habet ac cerebrum, uti et Rufus, &c. *Gronovius.*

Nil verius: ipse] Vossiani, *ipse est, Ipse adeo,* &c. distingue, *nil verius: ipse est:* sic mox: 'Hæc Rufi tabula est: nil verius: ipse ubi Rufus?' non enim vult ipsam statuam esse Rufum, sed apprime similem; Rufumque fideliter expressum: unde et mox: 'Rhetoris hæc Rufi statua est: si saxea, Rufi:' ad quem versum vide quæ notavimus. Sunt autem et ea quæ sequuntur uno commate includenda; quinque quippe argumenta adfert, unde Rufi statuam esse conjiciat, vel probet, quod linguam non habeat, nec cerebrum, quod rigeat, surda sit, et non videat: quæ omnia *Rufi*, sive in Rufo sunt. Hinc et Epig. LI. et LII. primum et tertium horum argumentorum repetuntur.

4 *Mollior*] Mollis ad res et ad mores pertinet. Non autem mollis statua, sed mollis ipse Rhetor, id est, semivir, effeminatus, libidinosus. *Vinetus.*

No. 50. 2 *Celebri fit ut convivio*] Ms. *Celebri (ut fit) convivio.* Admonendum et illud, in eo derideri Rhetoris imperiti vecordiam, quod dum ostentator ipse artis bonum ominari nascituris putat, mortem imprudentia verborum statim natis imprecatus fuerat; nec id facile (quantum equidem meminerim) aliunde colligitur, quam ex disticho Palladæ Græci Auctoris, qui de gemellis filiæ cujusdam Grammatici statim mortuis, ait, eam peperisse filiolum masculinum, fœmininum, neutrum: Γραμματικοῦ θυγάτηρ ἔτεκεν φιλότητι μιγεῖσα Παιδίον ἀρσενικὸν, θηλυκὸν, οὐδέτερον. Quod

autem fere creditur, intelligendum, præter mares, fœminasque etiam Androgynos, partuum frequentia jam olim prodigia, ineptum videri potest. Illi enim non neutrum solum, sed (ut eleganter ait Naso) 'Nec duo sunt, sed forma duplex, nec fæmina dici, Nec puer ut possint; neutrumque, et utrumque videntur.' Notum est et ænigma, quo Hermaphroditum dici hominem, non hominem, plerique autumant. Cum tamen Plato in rep. de Eunucho dictum scribere non dubitarit. *Accursius.*

3 *Grammaticæ ut artis*] Haud absurdum est in Græcis Epigr. illud Lucillii in Rhetorem, Οὐ δέχεται Μάρκον, &c. in cujus ultimo versu Rufi cujusdam Grammatici solœcissantis mentio, qui an idem cum Rhetore nostro sit, haud liquido dixerim.

6 *Generisque neutri filios*] Hermaproditos, androgynos, neutrius generis filios, qui habeant utrumque sexum. Est Palladæ libro primo Epigrammatum Græcorum non dissimile distichon. De Genitivo neutri, Priscianus libro sexto. *Vinetus.*

No. 51. 4 *Imago imaginis*] Suæ. Ut minus Rhetoris, et dicentis hominis habeat, quam sua ipsius imago et effigies. Incerti autem auctoris distichon libro secundo Anthologiæ: Εἰκὼν ἡ Σέξτου μελετᾷ. Σέξτος δὲ σιωπᾷ. Ῥήτωρ ἦν εἰκών. ὁ δὲ ῥήτωρ εἰκόνος εἰκών. *Vinetus.*

1 *Polenta*] Genus farinæ et cibi. *Vinetus.*

Tribon] Τρίβων, pallium. *Idem.*

Bubulcum] Παιδίον, id est puerulum, dicit Diogenes Laërtius: 'puerum' Seneca in Epistolarum nonagesima prima. Est autem in extremo libro tertio Anthologiæ distichum in canem Diogenem: Βάκτρον, καὶ πήρη, καὶ διπλόον εἷμα σοφοῖο Διογένους, βιότου φόρτος ὁ κουφότατος. *Vinetus.*

No. 54. 1 *Effigiem, Rex Crœse*] Hoc Epigramma, quo Crœsum conveniri apud Manes facit a Diogene, e Græco uno authoris incerti versum, comperies. In quibusdam haud ita magni ponderis diversum. Ut feliciorem plerumque metaphrasten Ausonium, quam interpretem fideliorem agnoscas. Ac fortasse quæ de consternendo pallio dissimularit, adeo interpretationem non arguant, ut etiam consultum magis authorem renuncient Inferorum legis. Ad quos æqua descendentium umbrarum sors, cuncta vitæ munera deserendi. *Accursius.*

Effigiem] Manes, umbram. *Vinetus.*

No. 55. 1 *Lais anus*] Platoni cuidam hæc Græca inscribuntur libro sexto Epigrammatum: Ἡ σοβαρὸν γελάσασα καθ' Ἑλλάδος, ἡ τὸν ἐράστων Ἑσμὸν ἐνὶ προθύροις Λαῒς ἔχουσα νέων, Τῇ Παφίῃ τὸ κατόπτρον. ἐπεὶ τοίη μὲν ὁρᾶσθαι Οὐκ ἐθέλω· οἵη δ' ἦν πάρος, οὐ δύναμαι. Fuit autem Lais meretrix nobilissima Corinthi, quum tamen Siciliam haberet patriam, auctoribus Strabone, Plutarcho in Nicia, Athenæo, et Solino. De illa Aulus Gellius libro primo, et Erasmus in proverbio, 'Non est cujusvis Corinthum appellere.' Plutarchus in Alcibiade Laidi matrem facit Timandram. Suidas in verbo χελώνη a Thessalis mulieribus zelotypia in templo Veneris interfectam fuisse scribit, ex Athenæo. *Vinetus.*

Lais anus] Sic et apud Gruter. in Inscript. p. v. 6. IOVI. IVNONI. MINER. ANTONIA. M. LIB. APHRODISIA. SCYPHOS. H. VENEREVM. SPECVLVM. DONVM. DEDIT. Feminas 'consilium formæ a speculo petere,' ut ait Tertullianus cap. XII. de Vel. virgin. si quis velit adstruere, actum agat: 'rem feminarum' vocat Phædrus. Vide quæ Satyricus in Othonem, et Clemens Alex. lib. III. Pædag. cap. 2. pag. [illegible].

3 *Quia cernere talem*] Illustrat, et illustratur Claudianus l. I. in Eutrop. vs. 90. 'Haud aliter juvenum flam-

mis Ephyreia Lais, E gemino ditata mari, cum serta refutat Canities, jam turba procax, noctisque recedit Ambitus, et raro pulsatur janua tactu, Seque reformidat speculo damnare senectus,' &c. *Refutat* autem, vel, ut Livineius, *refugit*, pro *refundit* in hisce versibus legendum esse, ex Horatii l. III. Od. XV. inquirenti patebit.

No. 56. 1 *Istos, tergemino*] Quod hic *tergeminum*, in Gripho *triplex ovum* appellatur, quod illos tres excluserit, Castorem, Pollucem, et Helenam. Ceterum sunt, qui dicant duo ova fuisse, ex quorum uno Castor et Helena, ex altero Pollux et Clytæmnestra, nati sunt. *Vinetus.*

3 *Hos genuit Nemesis, sed Leda*] Sic Hyginus, et Pausanias in Atticis. Nemesis enim ab Jove in olorem verso compressa, actis mensibus, ovum procreavit: quod Mercurius jussu Jovis auferens, detulit Spartam, et Ledæ sedenti projecit in gremium: quod ab illa fotum, Castorem, Pollucem, et Helenam edidit. Multi tamen hæc omnia soli Ledæ attribuunt. Quare Lactantius Firmianus eandem Nemesim et Ledam fuisse existimat, licet Isocrates in Helenæ encomio, et duas, et ab Jove cygno utramque compressam fuisse referat. Vide Lycophronis interpretem in versum octogesimum septimum Alexandræ. Siquis in hunc locum plura velit, legat caput octogesimum secundum Collectaneorum Jacobi Constantii Fanensis, et caput undevicesimum libri undecimi Cælii Rhodigini, et Lilii Gregorii syntagma quinctum de Diis. *Idem.*

No. 57. 1 *Vera Venus Gnidiam*] Sic Mss. Codices, non *fictam*, habent. Et sane eam toto orbe terrarum celeberrimam intelligit, q[illegible] Gnidiorum fuit, Gnidumque nobili[illegible] De qua Val. Max. et Plinius: [illegible] igitur modo legi debeat, aliorum judicio statuendum relinquimus: apud Græcos eam pluribus celebratam comperimus, Gnidiamque nuncupatam. In quibus et Platonis est hexastichon, alterumque distichon εἰς ἄγαλμα 'Αφροδίτης ἐν Κνίδῳ. ex quibus suum apte ac conciniter confinxit Ausonius. *Accursius.*

Vera Venus fictam] Græca subjiciebat Tilii nostri codex, ex quibus sua Latina fecisse videretur Ausonius: 'Α Κύπρις τὰν Κύπριν ἐνὶ Κνίδῳ εἶπεν ἰδοῦσα, φεῦ, φεῦ, ποῦ γυμνὴν εἶδέ με Πραξιτέλης; Πραξιτέλης οὐκ εἶδεν, ἃ μὴ θέμις, ἀλλ' ὁ σίδηρος Ἔξεσεν, οἷαν Ἄρης ἤθελε τὴν Παφίην. Quæ Græca quarto quidem libro Anthologiæ invenies, sed separata: prius distichon, solum, incerto auctore: alterum, tertium in hexasticho, quod Platoni inscribitur: quisquis hic sit Plato. De Praxitele statuario, et ejus Venere Plinius libro tricesimosexto, Arnobius sexto, Lucianus in dialogo, cui nomen Ἔρωτες. Est autem Cnidus urbs Asiæ. *Vinetus.*

No. 58. 1 *Bucula*] 'Myronem Eleutheris natum, et ipsum Ageladis discipulum, bucula nobilitavit, celebratis versibus laudata: quando alieno plerique ingenio magis, quam suo, commendantur.' Plinius libro tricesimo quarto: ubi clara Myronis hujus statuarii opera recenset. De eodem Petronius Arbiter: 'Myron, qui pæne hominum animas ferarumque ære comprehendit, non invenit hæredem.' Extant autem veterum poëtarum Epigrammata in Vaccam hanc non pauca libro quarto Epigrammatum Græcorum, quos multa cum laude Ausonius non solum imitatus est, sed etiam aliquando interpretatus feliciter, ut conferenti palam fiet. *Vinetus.*

2 *Nec factam me puto*] Epigrammatum in hanc buculam Græcorum quinctidecimi versus est. 'Αδὲ Μύρωνος χεὶρ οὐ πλάσεν, ἀλλ' ἔτεκεν. Huc ita alludunt Latina Ausonii, ut credam scripsisse non *factam* sed *fictam*. Est

autem naturæ gignere, fingere artis. *Vinetus.* Arridet emendatio in utroque versu: sed supra, 'Talem fecerunt,' &c.

No. 59. 2 *O virule*] Ita vett. Exempl. non *O vitula* præferunt: ut in Græcis Epigrammatibus μόσχε, et Ausonius nunquam aliter in cæteris, quam virili genere. Ut: 'Sic vitulus sitiens ubera nostra petit.' Item: 'Errasti attendens hæc ilia nostra, juvence.' Nec non: 'Me vitulus cernens immugiet.' *Accursius.*

No. 60. 1 *Dædale cur*] Dædalus faber insignis vaccam fecit ligneam, et veræ vaccæ corium induxit: in qua inclusa Pasiphaë uxor Minois regis Cretæ insulæ, a tauro fuit inita, cujus infandum amorem illi Venus objecerat. Hyginus, Philostratus in Iconibus, Servius in sextum Æneidos, idem Ausonius in Epigrammate sexagesimoquincto, et in Cupidine cruci affixo, et in Technopægnio. *Vinetus.* Explicant Palæphat. Cedren. Clem. Alex.

No. 61. 1 *Errasti*] Hoc ad Græcum Antipatri Sidonii proxime accedit, quod est, Μόσχε, τί μοι λαγόνεσσι προσέρχεαι; τίπτε δὲ μυκῇς; Ἁ τέχνα μαζοῖς οὐκ ἐνέθηκε γάλα. *Vinetus.*

No. 62. 1 *Pasce greges*] Et hoc e Græco Anacreontis conversum non ambigo. Βουκόλε, τὰν ἀγέλαν πόῤῥω νέμε, μὴ τὸ Μύρωνος Βοΐδιον ὡς ἔμπνουν βουσὶ συνεξελάσῃς. Grammatici autem, qui ab eo, quod est *bos*, dativo et ablativo plurali *bobus* et *bubus*, fieri monuerunt, nescio, an hic observaverint, *bubus* priorem syllabam corripere, quam producat *bobus*. Vinetus.

No. 63. 1 *Me vitulus*] Lepidius multo me hercule hoc Græce, quam Latine. Sic enim Demetrius: Ἤν μ' ἐσίδῃ μόσχος, μυκήσεται. ἢν δέ γε ταῦρος, Βήσεται. ἢν δὲ νομεὺς, εἰς ἀγέλην ἐλάσει. *Vinetus.*

2 *Mittet agens*] Quid si legatur *ovans* pro lætanti? ut est illud ex Græco Epigrammate, 'Liquit ovans laqueum:' et apud Virgilium in Georgicis: 'Terque novas circum felix eat hostia fruges, Omnis quam chorus, et socii comitentur ovantes.' Deest v. ea vox in Græcis versiculis, unde transtulit hoc ipsum Ausonius, et duo tantum præcedentia, non autem omnia, ut est qui in Propertio comminiscatur. Quanquam illud hemistichium, 'nec factam me puto, sed genitam:' ex hoc deductum videatur, Ἁ δὲ Μύρωνος χεὶρ οὐ πλάσεν, ἀλλ' ἔτεκεν: ut id interim prætercam, quod Ausonius ita cœpit: 'Bucula sum cælo genitoris facta Myronis.' Græcus vero author: βοΐδιον εἰμι Μύρωνος. *Accursius.*

No. 64. 4 *Nec sunt facta Dei mira*] Quæ Deus et natura facit, maxime quidem mira sunt, sed non miratur tamen vulgus, veluti, quas aves Deus ex elementis iisdem cum ceteris animantibus fecit, non miramur, quod volent: sed quod volaverit Columbæ simulachrum e ligno ab Archita Tarentino, ratione quadam, ait Gellius libro decimo, disciplinaque mechanica factum, hoc quis non admiretur? *Vinetus.*

No. 67. 3 *Me monebat*] *Minabat* pro *monebat* quum legendum censuisset Antonius Loiselus, assensit Jacobus Cujacius: probavitque in titulum septimumdecimum libri primi receptarum sententiarum Julii Pauli, Appuleio et Hieronymo testibus, Latinos MINARE, pro eo, quod est, ducere, agere, ante se pellere, aliquando dixisse: nostrumque Romanofrancum verbum *mener*, quod istius minare significationem prorsus habet, ex eo ipso fuisse ortum. Exodi tertio capite, ut sacros illos libros in nescio quæ capita capitulave nos non ita dudum secuimus: 'Quumque minasset gregem ad interiora deserti.' Capite sexto libri Regum: 'Filii Abinadab minabant plaustrum novum.' Isaiæ capite decimo: 'Leo et ovis simul morabuntur: et puer

parvulus minabit eos.' Actorum Apostolicorum capite duodevicesimo: 'Et minavit eos a tribunali.' Appuleius septimo de Asino Aureo: 'Adveniunt illi, vinarios utres ferentes, et gregatim pecua comminantes:' et libro octavo: 'Rursum itaque me refercrtum sarcinis, planis gladiis minantes, perveniunt ad quandam nobilem civitatem.' *Vinetus*

Me minabat] Præter ea, quæ Vinetus notavit, paucula hæc, dum aliud ago, veterum exempla occurrerunt. Jeremias in Threnis, A. III. 'Me minavit et adduxit in tenebras.' Festus: 'Inigere pecus, agere, id est, minare.' Idem in 'Agere:' 'Agere, modo significat ante se pellere, id est, minare.' Gregor. Magnus l. I. Dialog. 'Qui jumenti perditi damna libenter ferens, patienter etiam flagellum, quod tenebat, diripientibus obtulit, dicens: Tollite ut habeatis, qualiter hoc jumentum minare valeatis.' Victor lib. II. Pers. Vandal. 'Omnisque illa beatorum turba expellentibus quibusdam Æthiopibus minata est foras.' et mox: 'a Mauris tamen crudeliter minabantur.' Paul. Diaconus lib. XVIII. Hist. Miscellæ: 'Imperator vero a se confirmatum exercitum contra Chosroën minabat:' ubi male vulgo, *conformatum*.

No. 69. *Quæ sexum*] In eum, qui muliebria patiebatur. *Vinetus.*

1 *Vallebanæ*] Epigramma hoc scriptum est μιμητικῶς in puerum muliebris patientiæ. Ex ejus enim persona dicitur, non ex persona Ausonii, cum de puero se feminam factam scribit. Ut ille contra in Epigrammate Luciani de Lupo factus dicitur hædus. Patet igitur, quis hic loquatur: tum quare feminam se vocet: ejusmodi enim dicebantur virum quærere: et quem videbant mollem victu, vestitu, incessu, ore, et aliis, de eo dicebant, Hic virum quærit. Arbiter: 'Quærit se natura, nec invenit. Omnibus ergo Scorta placent: fractique enervi corpore gressus, Et laxi crines, et tot nova nomina vestis, Quæque virum quærunt.' Propterea et idem olim de Pompeio Magno dictum est, qui cum omni corporis habitu et incessu mollitiam præferret, hanc suspicionem effugere non potuit. Ita enim a Cinna poëta perstrictus fuit: 'Fasciola qui crura tegit, digito caput uno Scalpit: quid credas hunc sibi velle? virum.' Ita enim olim hoc elegantissimum distichum et supplevimus, et distinximus: cum vulgo apud Senecam legatur: *quid credas hunc sibi velle virum?* nullo sale, nulla venustate. Supplevimus autem ex Marcellini lib. XVII. cujus verba hæc sunt: 'Nec non etiam in Pompeium obtrectatores iniqui multa scrutantes, quum nihil, unde vituperari deberet, inveniretur, duo hæc observaverunt ludibriosa et irrita, quod genuino quodam more caput digito uno scalpebat: quodque aliquandiu tegendi ulceris causa deformis, fasciola candida crus colligabat: quorum alterum factitare, ut dissolutum, alterum, ut novarum rerum cupidum asserebant: nihil interesse oblatrantes argumento subfrigido, quam partem corporis redimeret Regiæ majestatis insigni.' Hactenus ille. In quibus fascia pertinet ad suspicionem affectati regni: scalpere autem caput uno digitulo, spectat ad hominis mollitiem, ut hoc diceretur, videlicet, eum virum velle, seu quærere. Sed, ut ingenue fatear, hoc distichon in veteri quadam scheda aliter suppletum vidi: 'Magnus, quem metuunt homines, digito caput uno Scalpit: quid credas hunc sibi velle? virum.' Quid potius eligamus, dubito. Hinc Marcellini, hinc membranæ veteris auctoritas diversum rapit. Judicent ergo eruditi. Dum interea non dubitemus, 'virum quærere,' aut *velle*, dictum fuisse in eos, quorum pudicitia ad eum modum, quem supra notamus, suspecta erat. *Scaliger*

Vallebanæ] Duo, ut puto, vocabula ex uno loci nomine mihi incogniti. Memoratur 'Vallis Ibana,' sive 'Vallaibana,' vallis quædam Hispaniæ, in rebus Ludovici pii Francorum regis. Est et in Alpibus 'Vallis bona,' cujus meminit Tscudus, sed hic quid divines? *Vinetus.*

4 *Pavaque de pavo*] Simile prodigium apud Aurelium Victorem de Cæss. invenias, inter omina labentis in deterius Imperii connumeratum: 'Nam cum Pontificum lege hostiæ mactarentur, suis utero maris feminarum genitalia apparuere.' Procuratum illud a Philippo Imperatore sanctione, qua virilis scorti usus removebatur. Verba Aurelii sunt: 'Quod frustratum iri existimans Imperator Philippus, tum quia forte præteriens filii similem promerito ephebum conspexerat, usum virilis scorti removendum honestissime consultavit.' Ἀντὶ τοῦ 'promerito ephebum,' lego, *meritorium ephebum*, vel, *stupro merentem ephebum:* quomodo alii correxerint, respicere non licuit.

7 *Hebetis*] Obstupescitis: attoniti estis. Sic Parisiense Iodoci Badii exemplar: alia, *habetis*. Vinetus. Licentius ad Augustinum: 'Arcanum Varronis iter scrutando profundi Mens hebet.' Prudentius in hon. Quirini Martyris: 'Jam plenus titulus tui est Et vis prodita numinis, Quam gentilis hebet stupor.' Ita hæc legenda sunt, perperam ab aliis mutata. Usitatius est frequentativum *Hebesco*. Cicero Tusc. I. 'Sic mentis acies seipsam intuens nonnumquam hebescit.'

9 *Cænea*] Cæneus Elati filius, Magnesius, auctore Hygino, primum Cænis puella fuit. Sicque appellatur in Cupidine cruci affixo, quam, pro concubitus præmio, in virum transformavit Neptunus. Ovidius Naso duodecimo Metamorphoseon, et Phlegon Trallianus de Mirabilibus et longævis. *Vinet.*

Cænea convertit] Prætuli lectionem, quam in secundo Vossiano repperi: *Cænida convertit.* Cænis enim appellata, dum puella fuit; et ita Noster in Cupidine cruci affixo. vid. et A. Gellium lib. IX. c. 4.

Proles Saturnia Consus] Filius Saturni Neptunus. Consum enim quidam Neptunum dicunt, ut hic Ausonius, ut in Carmine de Athenis, et in Technopægnio. Alii alium faciunt, consilii Deum, ut idem Ausonius in Carmine de feriis Romanis. *Vinetus.*

11 *Vidit semivirum fons Salm.*] Obtinuit enim apud Veteres, eum fontem effeminatos et cinædos efficere, unde locus fabulæ de Hermaphrodito: unde etiam Ennius videtur dixisse 'Salmacida spolia.' Ita enim legendum, non disjunctim, *Salmaci da spolia*, hoc est, victoria non virilis, sed effeminata. At vetus Glossarium, Salmacidum interpretatur ἀλμυρόν. Ita apud Ennium 'Salmacida spolia,' non θήλυκα, sed εὐθήρατα erunt. Nam captura marina facilior est, quam venatio: ideoque ἀναίμακτος: cum tamen venatio ferarum neque ἀναίμακτος neque ἀκίνδυνος sit. Ita igitur Ennius interpretandus erit. *Scaliger.*

Fons Salmacis] Est Salmacis Nympha, et fons Cariæ, de quo Vitruvius libro secundo tibi legendus. *Vinetus.*

Hermaphroditum] Fuit hic Mercurii et Veneris filius, 'Cujus erat facies, in qua materque paterque Cognosci possent: nomen quoque traxit ab illis.' Ovidius libro quarto Metamorphoseon. *Vinetus.*

12 *Vidit nubentem Plinius Androgynum*] Exemplum hoc mutati sexus haudquaquam Plinio relatum, quidam rentur, nec extare in Nat. Hist. Quæ volumina ejus tantum ævo non intercidere. Propterea que locum æstimationi esse, ne non Plinius sed T. Livius hoc scripserit. Sed neutiquam accipiendum ita est, ut Poëta eum dixerit, qui utroque pudendorum sexu gignitur, hermaphroditus quoque nuncupatus, 'ambiguæ veneris, neutro potiundus amori.' Intelli-

gendus autem L. Cossicius, quem in Africa vidisse Plinius se asserit, mutatum in marem nuptiarum die. Ausonius festive androgynum eum nominat, Græcam nominis etymologiam ita mutuatus, tanquam vocari androgynum conveniat, et qui mixto duplicique sexu sit, et qui ex una specie in aliam transierit. Velut etiam (quod de Armesia, f. *Artemisia*, est traditum) quæ animum virilem gereret, androgynen vocabant. Omnem vero novitatis hujus admirationem quispiam Campanus nuper sustulit, Romam profectus, ut conjugali sacramento solutum alteram uxorem ducere, sine ullo violatæ religionis metu, fas foret. Prior enim ejus uxor primo lecti fœdere, primoque congressu repente mas extitit, concretisque genitalibus, quæ latuerant, virilia, patefacto aditu apparuerunt. Plinii denique verba libro VII. hæc sunt: 'Ex fœminis mutari in mares, non est fabulosum. Invenimus in Annalibus P. Licinio Crasso. C. Cass. Longino Coss. Cassimi puerum factum ex virgine sub parentibus, jussuque aruspicum deportatum in insulam desertam. Licinius Mutianus prodidit, visum a se Argis Aristontem, cui nomen Arestusæ fuisset, nupsisse etiam, mox barbam et virilitatem provenisse, uxoremque duxisse. Ejusdem sortis et Smyrnæ puerum a se visum. Ipse in Africa vidi mutatum in marem nuptiarum die, L. Cossicium civem Tisdritanum.' Admonendum tam et hoc veruntamen, quam priora quoque, visum est, apud A. Gellium 'C. Asinii' non 'Cassimi,' 'Arescontem' non 'Aristontem,' 'Arescusæ,' non 'Arestusæ,' Plinii ejusdem verba referentem, scriptum esse libro VIII. noctium. Quo apparet, in alterutro mendum esse oportere. Quin et illa quoque apud eundem Gellium verba sunt, quæ dictis de Cossicio subscribuntur: 'Vivebatque cum proderem hæc.' Quæ mediusfidius in Plinianis ullis codicibus nequaquam lecta sunt hactenus. Unde tamen detracta potius, ac prætermissa crediderim, quam Gellio imprudenter addita. Nihil denique ipse demuto, locum indico. Illud quoque non intempestive signavero; Epigramma ipsum (præsertim cum inscriptione deficiat) in catamitum quempiam, pudentissimo argumenti velamine confingi potuisse. Tranquillus de Nerone: 'Puerum Sporum exectis testibus etiam in muliebrem naturam transfigurare conatus est.' *Accursius.*

Vidit nubentem Plinius Androgynum] Ut etiam minus fabulosum credas, Amatus Lusitanus et Ambrosius Paræus nostra ætate similia se prodigia in Hispania et Gallia vidisse, memoriæ prodiderunt. Plinius libro septimo: 'Gignuntur et utriusque sexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, et in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis:' hæc ille. Ausonius autem appellat 'Androgynum,' quem Plinius e femina in marem mutatum vidisse se refert. De Androgynis et Hermaphroditis multa in Symposio Platonis, et apud Cælium Rhodiginum. *Vinetus.*

14 *Unus ephebotum virgo repente fuit*] 'Αμφίβολον hoc, utrum scilicet mas in feminam mutatus sit, an contra femina in marem, quanquam solas sic mutari feminas audio. Nam de Tiresia fabula est; quam refert Ovidius III. Metamorphoseon. Genitales enim partes eædem quidem sunt in utroque sexu, ut scribit etiam Galenus libro secundo de Semine, et quartodecimo de usu partium, in viro foris illæ extantes, in femina intus latentes: sed spatium in virili corpore non est, in quod, quæ foris erant, se condere queant: in femineo quæ latebant, si forte foras erumpere libet, abunde spatii est, in quod prodeant. Fit autem hæc muliebrium partium inversio, quo tempore jam primum viro maturæ sunt, et cum appetunt. *Vinetus.*

Unus ephebotum] Exempla plura, et rationem, qua id fieri possit, suppe-

ditabit, si adire voles, Licetus l. xi. c. 4. de Monstris. et Ludov. Viv. ad D. Augustinum l. iii. Civ. Dei c. 31.

16 *Ecce ego sum*] Catamitum, Pathicumve quempiam hæc de se dicere, finxit Ausonius. *Vinetus.*

No. 70. 1 *Pythagora Euphorbi*] Pythagoram Philosophum Poëta alloquitur: qui, quum animorum immortalitatem doceret, eos prioribus mortuis corporibus in alia commigrare dicebat. Lege orationem ejus libro quinctodecimo Metamorphoseon Ovidii, et Vitam apud Laërtium. Euphorbus autem Panthoi et Phrontidis filius fuit; quem Menelaus interfecit, Iliados septimodecimo. Pythagoras autem se Trojano bello Euphorbum illum fuisse asserebat: quo mortuo, animam in Hermotimi corpus transiisse ab illo in Pyrrhum, Delium piscatorem: a Pyrrho in Pythagoram. Hinc 'renatum' invenies dictum Ausonio Pythagoram in versu tricesimooctavo Epistolæ vicesimæ quinctæ. *Vinetus.*

Pythagora Euphorbi] Hinc facete eum Horat. 'Panthoidem' appellat, lib. i. Od. xxviii. 'Et Jovis arcanis Minos admissus: habentque Tartara Panthoiden, iterum Orco Demissum,' &c. apud Maximum Tyrium Dissert. xxviii. non inelegans de ejus clypei agnitione narratio. De μετεμψυχώσει vero præter Laërtium aliqua etiam Seneca Epist. cviii. Lucianus in Vit. Auctione, et in Gallo Tibull. in fine Eleg. 1. lib. iv. A. Gell. lib. iv. c. 11. Tertullian. Apol. c. xlvii. Persius Sat. vi. hausit autem Pythagoras ab Ægyptiis, teste Diodoro; de quibus Herod. lib. ii. c. 123. Druidum vero opinionem Cæsar refert lib. vi. Bell. Gall. et Val. Maximus l. ii. c. 6.

2 *Das reduces animas*] Serv. ad l. iii. Æneid. v. 67. 'Plato perpetuam dicit animam, et ad diversa corpora transitum facere statim, pro meritis vitæ prioris. Pythagoras vero non μετεμψύχωσιν, sed παλιγγενεσίαν esse dicit, hoc est, redire, sed post tempus.' V. Cedren. p. 310. Carm. lxx. Num. 2. Sarisberiensem p. 444. D. Augustinum de Civ. Dei, lib. x. cap. 30. quæ et Origenis fuit opinio; Photius Epist. i. Vide Huetii viri eruditissimi Origeniana, lib. ii. Quæst. ix.

5 *Feles pullaria*] Quare feles pullaria dictus sit Marcus in Epigrammate Ausoniano, jam a doctissimo Turnebo notatum esse video. Ejusmodi feles pullarias Græci παιδοπίπας vocarunt. Glossarium: 'pullarius, ὁ παιδεραστής.' Ad id exemplum Plautus 'pullarium' dextram manum vocavit, quam Aristophanes dixisset σκιμαλίστριαν. Non puto autem fuisse verum nomen hujus impuri hominis, Marcum: sed ita dictum, ut Jurisconsultis Sejum, Mævium, Titium: Philosophis, Θέωνα, Δίωνα. Nam ea nomina ponuntur, quoties τὸν δεῖνα, et personam, qua de agitur, intelligunt. Quod sane et in Marco hic facit. Nam et hominem vocis absonæ Marcum vocat, hoc est, τὸν δεῖνα, et δυσέρωτα eodem nomine quoque designat. Sed et *pulliprema*, non *pullipremo*, legendum. Neque est id, quod vult Turnebus: significat enim potius puerorum plagiarium. Nam 'premere' id significat, hoc est, ἀποκρύπτειν, furto clepere. Quod dicitur in fine, ipsum scarabeum fore, hanc sententiam habet duplicem: καὶ ὅτι ἐν τῷ κυλίειν τὴν κόπρον ἀποσπερμαίνει. καὶ ὅτι κάνθαρος θῆλυς οὐ γίνεται, ἀλλὰ πάντες ἄρσενες γεννῶνται. *Scaliger.*

Felles pullaria] Festus: 'Antiqui puerum, quem quis amabat, pullum ejus dicebant.'

6 *Puerile secus*] Ita lege: nam male hodie, *puerile decus.* 'Secus' enim dictum, ut alibi: 'Juno, Ceres, et Vesta, secus muliebre, sorores.' et, 'Nota Caledoniis nuribus muliebre secus Strix.' *Scaliger.*

Puerile secus] Ita papyraceus, et, ut Scaliger judicavit, recte. Nec ego aliter sentio, quamvis vir Incomparabilis vulgatam præferat, quod sexus,

non ætates distinguat, ut sit alius puerilis, alius virilis sexus. At hic puerilis sexus puellari opponitur; et sane sermo est, de re viris male convenienti, sed pueris peræque ac puellis tunc temporis familiari.

9 *Non taurus*] Hæc sunt respondentis Pythagoræ: qui dicit apud Ovidium, quod 'Quolibet occupat artus Spiritus: eque feris humana in corpora transit, Inque feras noster, nec tempore deperit ullo.' *Vinetus.*

Non hippocamelus] De equis et camelis multa apud Aristotelem, Plinium, Ælianum: sed de animalibus, quæ ex utrisque fiant, nihil memini legere. Ἵππος tamen non semper equum significat in compositione, sed interdum ἐπίτασιν tantum, hoc est, intentionem, quemadmodum et in Epigramma centesimum et octavum diximus: ut 'hippocamelus' sit magnus aliquis camelus e montibus Caspiis. *Vinetus.*

7 *Sed scarabæus erit*] Id est, scarabæorum more tunc in stercore et oleto volutabitur. *Brodæus Miscell. lib.* I. *c.* 6. Ælianus l. X. de Animal. cap. 15. Ὁ κάνθαρος ἄθηλυ ζῶόν ἐστι· σπείρει δὲ εἰς τὴν σφαῖραν, ἣν κυλίει· ὀκτὼ δὲ καὶ εἴκοσι ἡμερῶν τοῦτο δράσας, καὶ θάλψας αὐτὴν, εἶτα μὲν τῇ ἐπὶ ταύταις προάγει τὸν νεοττόν. Vide Plinium l. XI. c. 28. et XXX. c. 3. Horapollinem l. I. c. 10. Eustath. in Hexaëmeron.

No. 71. 1 *Cœtus*] Coitus, concubitus, ut in Epigr. CVI. et in extrema Ephemeride, et in Tertulliani Apologetico: 'Neque eas cœtus incesti sanguinis agnoscat.' Lucretius in extremo libro primo: 'Omne genus motus, et cœtus.' et, 'ut possint a cœtu libera ferri:' et libro tertio, 'Nil tamen hoc ad nos, qui cœtu conjugioque corporis atque animæ consistimus uniter apti.' *Vinetus.*

4 *Quam toga*] Toga Romanorum vestis fuit, unde togatæ comœdiæ dictæ: quarum scenica atque argumenta Latina essent, ut scribit Terentii interpres. Tales edidisse Afranium Poëtam vel ex Varronis fragmento de lingua Latina disces. De eo Quinctilianus libro decimo, 'Togatis,' inquit, 'excellit Afranius: utinamque non inquinasset argumenta puerorum fœdis amoribus, mores suos fassus.' *Vinet.*

No. 72. *De Achille*] Epigramma hoc in Achillæ cujusdam impietatem, qui calvariam jacentem in triviis lapide perculerit, cum sit Græci argumenti, totidemque versibus, tam plerunque varia additaque continet, tam multa præterit, ut non satis constet, an hoc ipso magis celebre perhibeatur, quod Latinum ferme incipit videri jam totum, aut certe minus, quod dum alieni juris esse studet, nationis suæ generisque, neque gratiam omnino, neque numeros custodit. Primum enim Græcus author (quisquis ille fuit) percussoris nomen tacuit, quod Ausonius sane hic explicat, tacita (ni fallor) detestatione ejus, qui sacrum illud Magni caput percussit. Prætermittit autem Noster, inter cætera, quod imaginem communem vitæ defunctum ille vocat, lapidem vero mutum specie, sed justitiam spirantem ipsam, quippe qui resiliens jaculatorem mutilarit, oculorumque lumine orbarit. Nam extremos versus ejus duos non tam prætermittit, quam commutat integros. Quibus continetur, puniri percussorem rursus apud inferos, suamque ipsius manus certam (quæ videlicet destinatum attigerit) temeritatem flere. Addit porro, alios flevisse. Addit et novissimos, ut dixi, versus. Sed jam operæ videtur esse, Græcum ipsum Epigramma, quale sit, oculis conferre volentium subjecisse: Κρανίον ἐν τριόδοισι κατοιχομένου τις ἐσαθρῶν, Εἰκόνα τὴν κοινὴν οὐκ ἐδάκρυσε βίου. Δεξιτερὴν δ' ἔῤῥιψεν ἐπὶ χθόνα, καὶ λίθον ἧκε, Κωφὸν μὲν δοκέοντ', ἀλλὰ πνέοντα δίκης. Ὀστέον ὡς γὰρ ἔπληξεν, ἀφήλατο, καὶ τὸν ἀφέντα Πήρωσε, γλυκεροῦ βλέμματος ὀρφανίσας. Καὶ πάλιν

εἰς Ἀΐδην ἐκολάζετο. τὴν ἰδίην δὲ Ἔκλαυσεν χειρῶν εὔστοχον ἀφροσύνην. Accursius.

1 *In triviis*] In quæ Veteres omnia olim purgamenta et sordes abjecerunt. Vide Casaubonum ad Athenæum lib. VI. c. 16. et Auctorem Collectan. ad Petronium, edition. Patisson. p. 73.

2 *Testa hominis*] Testæ, vasa ex argilla: a quorum similitudine, quæ Latinis calvaria, Græcis *κρανίον* dicitur, 'testam hominis' Ausonius vocat, sicut et nos hodie Galloromani: sed qui 'testam' vulgo vocitemus, non nudum humani capitis ossum, sed totum ipsum plenum, et suis partibus absolutum cujusque caput animalis. *Vinetus.*

8 *Auctorem ut feriant*] Prudent. in pass. Laurentii: 'Hostile sed ferrum retro Torquens in auctorem tulit.'

No. 73. *De Alcone*] Qui est, *de Alcone*, titulus in nostro, fieri debere credimus: *De Alconte*, proportione Latina, velut sit a recto circumflexo Ἀλκῶν, quodque id nomen medici est apud Martialem: 'Alconti, Desioque, Symmachoque:' ut medicum sui temporis quempiam alieno quam proprio nomine appellari maluisse, arbitrandum sit. Velut etiam fecisse dixerim, in Rhetorem. *Accursius.*

De Alcone medico] Lucillius secundo Epigrammatum Græcorum libro, quisquis hic sit: *Ἑρμογένη τὸν ἰατρὸν ὁ ἀστρολόγος Διόφαντος Εἶπε μόνους ζωῆς ἐννέα μῆνας ἔχειν. Κἀκεῖνος γελάσας, Τί μὲν ὁ χρόνος ἐννέα μηνῶν, Φησὶ, λέγει; σὺ νόει. Τἀμὰ δὲ σύντομά σοι. Εἶπε, καὶ ἐκτείνας μόνον ἥψατο, καὶ Διόφαντος Ἄλλον ἀπελπίζων αὐτὸς ἀπεσκάρισε. Vinetus.*

5 *Tractavitque manum*] Tale quiddam in vett. Poëtt. Catalectis invenias, in Editione a Scaligero adornata pag. 194. Virgilio adscriptum: 'Arretine calix mensis decorate paternis, Ante manum medici quam bene sanus eras?' Ita legebam: quum Pithœum postea, *Ante manus medici*, in sua editione correxisse vidi, quod idem. Vid. Martial. lib. V. Epig. IX.

No. 74. *De signo Jovis*] Epigramma in Alconem Medicum (quem ut ab incivili manus tractatione derideat, hyperbolice cum hesterno die Jovis statuam tetigerit, insequenti postea extulisse dicit) ex disticho Lucillii, mutato tantum Marci nomine in Alconem, transtulit: quod et ascribere libuit, quando tota vis (velut arbitror) in ambiguitate consistat vocis *ἐκφέρεται*, id est, 'effertur:' quod est et ad sepulturam: *Τοῦ λιθίνου Διὸς ἐχθὲς ὁ κλινικὸς ἥψατο Μάρκος, Καὶ λίθος ὢν, καὶ Ζεὺς, σήμερον ἐκφέρεται. Accursius.*

4 *Effertur*] Scilicet Juppiter, seu statua Jovis, et non Alcon. Efferri autem dicuntur mortui, cadavera, funera. Aliæ a ferendo verbi significationes notæ sunt; in quo consistit hujus loci jocus. *Vinetus.*

Effertur] Ludit in voce ambigua: nam et efferri homines dicuntur, quorum corpora sepulturæ mandantur, (ut apud Terent. Andr. I. 1. 'Effertur: imus.') et efferuntur statuæ, quum ex uno in alium locum transferuntur: ut apud Lampridium in Elegabalo: 'Lapides, qui Divi dicuntur, ex proprio templo Dianæ Laodiceæ, ex adyto suo, in quo eos Orestes posuerat, efferre voluit.' Eadem est argutia Plautini joci in Amphitruone, a. I. sc. 1. 'M. Faciam ego hodie te superbum, ni hinc abis. S. quonam modo? M. Efferere, non abibis, si ego fustem sumsero.' Ex hoc Plautino etiam ille alter illustratur jocus, quem Gracchus apud A. Gellium refert lib. X. c. 3. 'His annis paucis,' inquit, 'ex Asia missus est, qui per id tempus magistratum non ceperat, homo adolescens pro legato. Is in lectica ferebatur: ei obviam bubulcus de plebe Venusina advenit: et per jocum, cum ignoraret qui ferretur, rogavit, num mortuum ferrent.' Lectica enim tam

mortui quam vivi divites efferebantur.

No. 75. 4 *Dico ego et omnes*] Non solum ego, sed etiam quicunque te norunt. *Vinetus.*

No. 76. 1 *Latratus catulorum*] D. Augustinus lib. XIV. Civ. D. cap. 23. 'Quidam voces avium, pecorumque, et aliorum quorumlibet hominum sic imitantur atque exprimunt, ut nisi videantur, discerni non possint.' Artifex in ea re fuit Helena: sic ut Echus inde cognomen tulerit. Vide Phot. pag. 480. Biblioth. et Phædrum de scurra.

6 *Bellua talis*] Eleganter. Nam 'talis' ibi est ὁ δεῖνα, ut Jurisconsulti, 'illæ Kalendæ et illæ,' ἡ δεῖνα νουμηνία. Ergo 'talis' et 'ille,' ὁ δεῖνα apud Latinos. *Scaliger.*

Bellua talis habet] Valde mihi venusta videtur conjectura, quæ sub manum nascitur: *Et quicquid vocum belluæ et ales habent*, vel *habet*. Enumeraverat aliquot bestias quadrupedes, pauciores vero aves; sed ne loquentia molestus esset, unico ceterarum omnium tam quadrupedum quam volatilium voces versiculo compendifacit. Simile mendum Euphorbii, seu, ut scriptus liber, Vomani, ut alii volunt, Cælii symposii, Carmen de Livore obsedit, in quo hæc reperias: 'Intentans animo faces Erynnys Letalis, Tityique vultur intus, Qui semper lacerat comestque mentem.' Scribe et distingue ex scripto Codice: *Intentans animo faces Erinnys. Et ales, Tityique vultur intus, Qui*, &c. et paulo ante, 'Atque hæc porrigat et ministret Hebe.' Id est, et insuper: male vulgo, *Aut hæc porrigat*, &c.

No. 77. 1 *Deformem quidam*] Plane ad mentem Tibulli, qui sic lib. IV. ad Amicam: 'Atque utinam posses uni mihi bella videri: Displiceas aliis; sic ego tutus ero. Nil opus invidia est: procul absit gloria vulgi.' &c. *Gonzales de Salas.*

Crispa: ego istud] Non aliter edidit Ugolettus: itidem neglecta est elisio ab Ausonio in Carmin. ad Syagrium: 'Hic ego Ausonius:' inprimis id ab Antiquis factitatum, ubi major præcedit distinctio: cujusce rei exempla passim occurrunt.

No. 79. 1 *Hoc quod*] Videtur expressum hoc Epigr. ex argumento Lucilliani quidem Epigrammatis: Ἢ τὸ φιλεῖν περίγραψον Ἔρως ὅλον, ἢ τὸ φιλεῖσθαι Πρόσθες, ἵν' ἢ λύσῃς τὸν πόθον, ἢ κεράσῃς. *Accursius.*

Hoc quod amare] Guarini: *Amor Fammi giustizia: o cresci in lui la fede, Se 'n me cresci il desio. O spegni co 'l suo fuoco il fuoco mio.*

2 *Aut neutrum*] In Catalectis vett. Poëtt. 'Julia sola potes nostras exstinguere flammas, Non nive, non glacie: sed potes igne pari.' Suavius Petroniana Chrysis: 'Teneo te,' inquit, 'qualem speraveram: tu desiderium, tu voluptas mea: numquam finies hunc ignem, nisi sanguine exstinxeris.' Musæus: Ἀνδρὶ γὰρ αἰολόμητις ἔρως βελέεσσι δαμάζει, Καὶ πάλιν ἀνέρος ἕλκος ἀκέσσεται.

No. 80. 1 *Aut restingue ignem*] Haud aliter Tibullus lib. IV. Eleg. IV. 'Nec sis nunc injusta Venus, vel serviat æque Vinctus uterque tibi, vel mea vincla leva. Sed potius valida teneamur uterque catena.' &c. Martial. lib. VI. Epig. XXI. 'Dixit, et arcano percussit pectora loro. Plaga juvat: sed tu jam Dea cæde duos.'

2 *Vel fac utrimque parem*] Videtur legendum *face* ratione syllabæ: ut est illud, 'Phylli face exspectes Demophoonta tuum.' *Accursius.*

Vel face utrumque parem] Lege, *utrimque parem.* Grævius.

No. 81. *Ex Græco*] Lemma hujus Epigrammatis expressum est in membranis: Ex Græco, Ἀρχὴ τὸ ἥμισυ παντός. *Scaliger.*

Ex Græco] Legitur hemistichium heroicum in Luciani vita: Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός. quod Hesiodo videtur attribuere in Hermotimo, his verbis: Ἀλλὰ τήν γε ἀρχὴν ὁ αὐτὸς οὐ-

τος ἥμισυ τοῦ παντὸς ἔφη εἶναι. Idem Ausonius in Technopægnio: 'Incipe: quidquid agas, pro toto est prima operis pars.' Caius in digestis Justiniani de origine Juris: 'Et certe cujusque rei potissima pars, principium est.' Meminit veteris proverbii Polybius libro quincto: sed vide apud Erasmum Adagium, 'Principium dimidium totius.' *Vinetus.*

1 *Incipe*] Horatius: 'dimidium facti, qui cœpit, habet.' Guarini nel Pastor Fido: *Chi ben comincia, ha la metà de l'opra:* contra Euripides: κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίνεται τέλος κακόν.

Superest Dimidium] Melius quod in optimo libro, *superfit Dimidium*, id est, superest. sic in Professorib. Burdigal. cap. 1. in veteri libro: 'Sive aliquid post fata extrema superfit.' Plautus Pseudolo act. I. sc. 5. 'Si quid superfit, vicinos impertio.' Columell. lib. XII. 'Tum separare, quæ consumenda sunt, et quæ superfieri possunt, custodire, ne sumtus annuus menstruus fiat.' Sic Virgilius 'defit' pro 'deest' usurpavit: 'Lac mihi non æstate novum, non frigore defit.'

No. 82. 1 *Gratia quæ tarda est, &c.*] Tam hoc, quam quod sequitur, ex Luciano transtulit Poëta Ausonius: Ὠκεῖαι χάριτες, γλυκερώτεραι· ἢν δὲ βραδύνῃ, Πᾶσα χάρις κενεὴ, μηδὲ λέγοιτο χάρις. Ipsam igitur inscriptionem, Ἁ χάρις ἁ βραδύπους, ἄχαρις χάρις, quod temere in partem operis coierit, summovendam putamus. *Accursius.*

Gratia quæ] Praxithea apud Euripidem: Τὰς χάριτας ὅστις εὐγενῶς χαρίζεται, Ἥδιστον ἐν βροτοῖσιν· οἱ δὲ δρῶσι μὲν, Χρόνῳ δὲ δρῶσι, πολλῷ δυσγενέστεροι. Adeatur Martialis lib. VI. Epigr. XXX. et lib. VII. Ep. XLIII. Lucian. Anthol. I. 80. Seneca de benef. II. 1. et 5. Plin. Paneg. ad Trajan. p. 163. Ed. Lips. Gregorius Theologus ad Nectarium: Ἡ μείζων δὲ χάρις τὸ τάχος τῆς εὐεργεσίας, ἣν ἀπαιτοῦμεν. Gnome Græca: ὡς μέγα τὸ μικρὸν ἐστιν ἐν καιρῷ δοθέν. Exemplum in Scipione apud Polyb. in Excerptis a Valesio editis, p. 158.

No. 84. *In saltatorem*] Duo Epigrammata in unum redegit librariorum imperitia, Græci argumenti ea esse ignorantium, Lucillii alterum, Palladæ alterum. Referenda et hic, tum quod sine iis Latina non est promptum intelligere: tum præcipue, quod quædam adeo diversa abeunt, ut sit luce clarius, nostrum in plerisque non interpretis, sed imitatoris, conditorisque perfunctum munere: multaque aut aptius comminuisse, aut locupletius communivisse, excoluisseque, et veluti coloribus aspersisse. Etenim illud: 'Spectator veram crediderit Nioben,' ex alio ejusdem Lucillii expressit, Νιόβης ἔμπνοον ἀρχέτυπον. Et illud Μέμφις ὁ σιμὸς, an ipse verterit, 'simius idem,' vel errore depravatum fuerit exscribentium, non facile dixerim. Ipsa Epigrammata sunt hæc: Λουκιλλίου. Πάντα καθ' ἱστορίην ὀρχούμενος, ἓν τὸ μέγιστον Τῶν ἔργων παριδὼν, ἠνίασας μεγάλως. Τὴν μὲν γὰρ Νιόβην ὀρχούμενος, ὡς λίθος ἔστης. Καὶ πάλιν ὢν Καπανεὺς, ἐξαπίνης ἔπεσες. Ἀλλ' ἐπὶ τῆς Κανάκης ἀφυῶς, ὅτι καὶ ξίφος ἦν σοι, Καὶ ζῶν ἐξῆλθες, τοῦτο παρ' ἱστορίην. Παλλαδᾶ. Δάφνην καὶ Νιόβην ὀρχήσατο Μέμφις ὁ σιμὸς, Ὡς ξύλινος Δάφνην, ὡς λίθινος Νιόβην. *Accursius.*

In saltorem] Lucillii hæc sunt Græca libro secundo Anthologiæ. Saltare, et ruere Nioben, Capaneum, Canacen, est saltando, cadendo imitari, referre Nioben, Capaneum, Canacen. *Vinetus.*

2 *Capanea*] Fuit Capaneus ex iis, qui cum magno exercitu adversus Thebas profecti sunt, ut narrant Diodorus Siculus, Hyginus, et Statius in Thebaide. Flavius Vegetius rei militaris libro quarto sic scribit: 'Hoc facto, scalis appositis occupant civitatem: sed qui scalis nituntur, frequenter periculum sustinent, exemplo Capanei, a quo primum hæc scalarum oppugnatio perhibetur inventa, qui tanta vi occisus est a Thebanis,

ut extinctus fulmine diceretur.' *Idem.*

3 *Saltavit saxeus*] Saxum potius, quam saltator, ille videbatur. Ex sex autem Epigrammatis hujus versibus, duo hi soli fuerunt in vetere libro, cum hoc titulo, DE EO QVI CAPANEVM SALTANS RVIT. *Idem.*

5 *In Canace*] Fuit hæc Æoli ventorum regis filia: quæ misso a patre gladio se interfecit, quum ex suis et fratris nefandis amoribus concubituque natus puer esset. *Idem.*

No. 85. *De eodem*] Palladæ Græcum est libro secundo Anthologiæ: *Δάφνην καὶ Νιόβην ὠρχήσατο Μέμφις ὁ σιμὸς, Ὡς ξύλινος Δάφνην, ὡς λίθινος Νιόβην.* Sicui autem compertum foret, quibus temporibus vixerit Palladas ille, poëta Epigrammatographus, scire fortasse posset, uter hujus argumenti auctor sit: atque hoc ego aliquando quæsivi. Lilii Ferrariensis tabulæ illæ profecto quid sibi velint, non video, quæ Palladam medium inter Archimelum et Theætetum pingunt. Num est libro secundo Anthologiæ Palladæ Epigramma, quod fertur scripsisse in Themistium philosophum, Valentiniano Valenteque fratre Cæsaribus, Constantinopoli præfectum: quod si ita habet, certe Palladas Ausonio ætate non præstiterit. Quare, qui Ausonium Græcorum semper interpretem fuisse existimant, videant, quam tuto id credere possint. *Vinetus.*

No. 89. 1 *Cui vivit adultera conjux*] Mallem *cui nubit adultera conjux*. Firmat sequens Epigramma, quod ad eundem pertinet Jurisconsultum, quem a libidine alios carpendi Zoilum dicit. *Grævius.*

2 *Pappia lex*] Hanc tulit Augustus, sed ab iis, qui tum Consules erant, Pappia et Poppæa dicta est, inquit Dio libro quinquagesimo sexto. Ea fuit de maritandis ordinibus: ut loquitur Suetonius. Continebat enim, ut si vir et uxor filios non haberent, quod alter alteri reliquisset, decima pars fisco addiceretur. Placuit itaque ea lex Juriconsulto illi, qui uxoris adulteriis favere videbatur: quod ex illa nullo non modo prolem susciperet. Andreas Alciatus locum hunc exponit libri tertii capite tertio Dispunctionum, et *παρέργων* decimi capite sexto. *Vinetus.*

Julia displicuit] Et hujus legis plura capita: quorum uno plectebantur, ut lenocinii rei, mariti, qui adulteras uxores in matrimonio retinebant. Tulit Divus Augustus, inquit Ulpianus quadragesimo octavo digestorum, Titulo quincto. *Vinetus.*

4 *Scatiniam metuens*] Lauronia apud Juvenalem libro primo: 'Quod si vexantur leges ac jura, citari Ante omnes debet Scatinia. Respice primum, Et scrutare viros: faciunt hi plura.' Sic Ausonius corripuit secundam syllabam nominis 'Scatiniæ,' quam Juvenalis produxerat. Primæ vero sunt qui addunt N, sicut 'Caius Scantinius' scribitur apud Valerium Maximum libro sexto de pudicitia, et ut 'Publius Scantinius' appellatur Pomponio Læto, is, qui legem tulit, homo mihi parum notus. Quin ne lex illa quidem quæ fuerit, satis nobis compertum. Quidam dixerunt in pædicones, et puerorum concubitores latam, quos Beroaldus Suetonii interpres in Domitiano reprehendit: asseritque in eos latam, qui muliebria paterentur, hoc est, qui viri viris se, feminarum more, prostituerent. *Vinetus.*

Scantiniam metuens] Prudentius in Agone Romani: 'Sed credo magni limen amplectar Jovis: Qui si citetur legibus vestris reus, Laqueis minacis implicatus Juliæ, Luet severam victus et Scantiniam.' Plura de legibus hisce ad hoc Ausonii Epigramma Ant. Augustinus in lege Titia, et Nic. Loënsis l. IX. c. 9.

Non metuit Titiam] Titiam legem Caius Titius tulit: 'qua cavetur antiquitus,' inquit Cornelius Tacitus libro undecimo historiæ Augustæ, 'ne quis ob causam orandam pecuniam

donumve acciperet.' Illam hic Jurisconsultus timere non debuit. Quis enim unquam sanæ mentis rudem prorsus et imperitum hunc adeat, roget, ut causam oret, et muneretur? Quem autem non satis viderat Alciatus elegantissimi Epigrammatis nasum, pulchre detexit Pithœus in capite secundo libri secundi Adversariorum. *Vinetus.*

Non metuit Titiam] Recte; nam non suo tantum nomine, sed et pro commodata uxoris opera munera recipere in animum induxerat; ut sic duplici quasi adulterio ditesceret, uxoris leno, et sui corporis prostitutor.

No. 90. 3 *Lena juventa tenet*] Longe præstat, quod in papyraceo codice, *lena juventa dabit.* Est enim sermo quod mox futurum est.

No. 91. 1 *Hanc amo*] Eadem Horatiani Cyri conditio: 'Insignem tenui fronte Lycorida Cyri torret amor: Cyrus in asperam Declinat Pholoën: sed prius Appulis Jungentur capreæ lupis, Quam turpi Pholoë peccet adultero.' Ovidius lib. II. eleg. XIX. 'Quod sequitur fugio; quod fugit, usque sequor.' Moschus Eidyll. E. *Ἤρα Πὰν Ἀχῶς τᾶς γείτονος, ἤρατο δ' Ἀχὼ Σκιρτητᾶ Σατύρω· Σάτυρος δ' ἐπεμήνατο Λύδᾳ· Ὡς Ἀχὼ τὸν Πᾶνα, τόσον Σάτυρος φλέγεν Ἀχὼ, Καὶ Λύδα Σατυρίσκον· ἔρως δ' ἐσμύχετ' ἀμοιβᾷ· Ὅσσον γὰρ τήνων τις ἐμίσεε τὸν φιλέοντα, Τόσσον ὅμως φιλέων ἐχθαίρετο, πάσχε δ' ἄποινα· Ταῦτα λέγω πᾶσιν τὰ διδάγματα τοῖς ἀνεράστοις· Στέργετε τοὺς φιλέοντας, ἵν' ἢν φιλέητε, φιλῆσθε·*

6 *Ut ameris ama*] Martialis lib. VI. Epig. XI. 'Ut præstem Pyladen, aliquis mihi præstet Oresten. Hoc non fit verbis, Marce: ut ameris, ama.' Vid. Sen. Epist. IX. Plin. ad Trajanum, p. 157. Auctor Panegyrici ad Pisonem: 'Obsequiumque doces, et amorem quæris amando.' Hinc illud ad amantes Ovidii præceptum: 'Est tibi agendus amans,' &c. Et hoc Achillis Tatii lib. I. *ἂν οὖν σοι μόνον παραινῶ, ἐρᾶσθαι πιστευσάτω, καὶ ταχέως σε μιμήσεται.* Plato apud Valer. M. lib. IV. cap. I. de Xenocrate: 'Adjecit, non esse credibile, ut quem tantopere amaret, ab eo invicem non diligeretur.' Dante nel canto XXII. del Purgatorio: *Acceso di virtu sempr' altro accese, Pur che la fiamma sua paresse fuore.* Eadem in amore pio proximi ratio, de quo dignus sane est, qui respiciatur locus D. Augustini serm. CLXVIII. de Tempore, 'Si esurierit inimicus tuus,' &c. vel, si mavis, cap. XVI. l. III. de Doctrina Christiana.

No. 92. 1 *Duas dyseros ut amarem*] Consilium dedisti, quo pacto duas amare possem. *Δύσερως* autem, *ὁ δύσκολον ἔρωτα ἔχων, καὶ παντελῶς ἀπροσμήχανον. ἤγουν, ὁ οὐκ εἰδὼς ἐρᾷν. οὐ καλῶς διοικῆσαι τὸν ἑαυτοῦ ἔρωτα δυνάμενος.* Scholiastes Theocriti ad Eidyll. A.

2 *Odit utraque: aliud da modo consilium*] Quid faciemus illo versu? Nam media natura corripitur in voce 'utraque.' An mendum esse dicemus? Minime gentium. Et in hoc quoque Ausonius sequitur morem temporum suorum, ut scilicet ibi producat syllabam, ubi Prosodia erat. Nam in eadem syllaba est in nomine fœminino, in qua erat in masculino, 'uterque.' Quare illa ætate hoc faciebant poëtæ et in ista voce, et in aliis, ut alibi docemus. Prudentius in Elogio Eulaliæ Virginis: 'Frivola utraque et utraque nihil.' Est enim dactylicus. Et in Cathemerino, Hym. X. 'Tua sunt, tua, Rector, utraque.' Est anapæsticus. Et in Apotheosi: 'Spargebat Dominus, sunt unum fulmen utraque.' Sed et ipse Ausonius ad patrem: 'Et placuisse reor geminis ætatibus, ut se Non festinato tempore utraque daret.' *Scaliger.*

Odit utraque] Notandum 'utraque' media producta, recto etiam casu, quo natura brevis est; similiter productam invenies in versu vicesimo secundo Epistolæ ad patrem. *Vinetus.*

3 *Datis*] Donis, muneribus. *Idem.*

8 *Frange fores*] Apud Theocritum in Pharmac. conqueritur Simætha de Delphide: Οὐδὲ θύρας ἄῤῥαξεν ἀνάρσιος. Et aliquanto post Delphis ad illam: Εἰ δ' ἄλλᾳ μ' ὠθεῖτε, καὶ ἁ θύρα εἴχετο μοχλῷ, Πάντως καὶ πελέκεις καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας. Vide et Tibull. lib. I. El. I. et El. X. Propert. lib. II. El. V. Ovidium, Horatium, &c.

9 *Stulte, ab amore*] Ita fere Syrus ad Clitiphonem in Terentii Heautontimorumeno: 'Vis amare, vis potiri, vis, quod des illi, effici: Tuum esse in potiundo periculum non vis, haud stulte sapis.' *Vinetus.*

7 *Quod sibi suaserunt*] Non inepti sunt versus illi, quos Tilianus codex exhibet: *Phædra et Elisa tibi dent laqueum aut gladium. Præcipitem pelago vel Leucados elige rupem.* Hæc enim amantium omnem spem abjicientium refugia sunt. Sic apud Apuleium lib. IV. Milesiac. 'Laqueus, aut gladius, aut certe præcipitium procul dubio capessendum est,' puella desperans vociferatur; et alia ad amasium apud Lucianum in dialog. meretr. Σὺ δέ ποτε λυπήσῃς, τάχα ἂν ἀκούσῃς τι περὶ ἐμοῦ, κειμένην με ἤτοι βρόχῳ ἐμαυτὴν ἀποπνίξασαν, ἢ ἐς τὸ φρέαρ ἐπὶ κεφαλὴν ἐμπεσοῦσαν, ἢ ἕνα γέ τινα τρόπον εὑρήσω θανάτου. Clemens Alex. l. II. Strom. de Cratete: Οὗτος ἐν ἄλλοις εὐθυρρημόνως γράφει τῆς εἰς τὰ ἀφροδίσια ἀκατασχέτου ὁρμῆς κατάπλασμα εἶναι λιμόν· εἰ δὲ μὴ, βρόχον. Arnobius lib. III. de Venere: 'Ergone Dea cogente innectuntur cervicibus laquei, conscenduntur ardentes rogi, et per vastas atque altissimas rupes jaciunt se passim voluntariis saltibus præcipitati?' quo loco vix alium aptiorem ad hos versus illustrandos reperias. Variant eapropter in Œnones morte commemoranda poëtæ: quorum quidam ferro incubuisse, alii laqueo gulam sibi fregisse, nonnulli præcipitem sese dedisse de scopulo tradunt: testis Lycophronis Scholiastes p. 16. Et quia paratæ id genus mortes, ideo Arrius Antoninus Christianis ad mortem sese ultro offerentibus, paucis duci jussis, dixit, ὦ δειλοί, εἰ θέλετε ἀποθνήσκειν, κρημνοὺς, ἢ βρόχους ἔχετε. Tertullianus ad Scapulam, c. V. Horatius in illa desperantis Europæ venustissima querela, lib. III. Od. 27. 'Quid mori cessas? potes hac ab orno Pendulum zona bene te secuta Lædere collum. Sive te rupes et acuta letho Saxa delectant, age te procellæ Crede veloci.' Idem Epod. XVII. 'Voles modo altis desilire turribus, Modo ense pectus Norico recludere, Frustraque vincla gutturi innectes tuo, Fastidiosa tristis ægrimonia.' Respice et Aristophanis Ranas in Colloquio Bacchi et Herculis.

No. 93. 1 *Cæstu*] Cæstus istos Apollonius, in principio secundi Argonauticorum, ἱμάντας vocat, hoc est lora, ut lora erant, bubula, perdura: quibus pugnaturi manus armabant, et inter se nudi feriebant, os et tempora in primis petentes: sed eorum alia etiam nomina apud Julium Pollucem. Qui cæstibus pugnabant, ut Pollux et Amycus apud eundem Apollonium, Entellus et Dares quincto Æneidos, ii Græcis πύκται, Latinis pugiles, et res ipsa illis πυγμὴ, his pugilatus dicitur: hæcque pugna proprie dicta videtur, quæ πὺξ, hoc est, pugnis peragitur, quemadmodum ἐτυμολογεῖ Donatus. Pugil ergo dicebatur, qui cæstibus, παλαιστὴς et palæstrita, qui lucta, quæ πάλη et παλαίστρα Græcis appellatur: σταδιεὺς, qui in stadiis et circis cursu: δισκοβόλος, qui disci in sublime jaculatione: ἁλτικὸς, qui ἅλματι, id est, saltu certabat. Quæ quinque πένταθλον Græcis, Latinis quinquertium dicebatur, vel Budæo auctore ex Festo: et is, qui in illis quinque vicerat, iisdem Græcis πένταθλος, quinquertio Latinis. Πένταθλος tamen Lucillii, 'pugil' Ausonio hic esse videtur. *Vinetus.*

Catus] Doctus, ut in Ode decima

libri primi Horatii, ac in duodecima tertii. *Idem.*

2 *Clarus Olympiacis et Lycus, &c.*] Non esse commutandum hic, *Ast Lycus*, vel, *est Lycus*, facile intelliget, qui de Lucillio conversum Epigramma noverit. Verum ille non Hammonem Deum, sed Olympum vatem convenisse, refert, qui Onesimus, Hylas, et Menecles vocarentur. Cum Ausonius eos 'Phegeum,' 'Hylam,' 'Lycum' nominarit: ac præterea in quibusdam aliis (more suo) diversus abierit, eo quidem genio, ut cum neque omnia reddiderit, nihil tamen omisisse videatur: Πρὸς τὸν Μάντιν Ὄλυμπον Ὀνήσιμος ἦλθ' ὁ παλαιστὴς, Καὶ πένταθλος Ὕλας, καὶ σταδιεὺς Μενεκλῆς, Τίς μέλλει νικᾷν αὐτῶν τὸν ἀγῶνα θέλοντες Γνῶναι. κἀκεῖνος τοῖς ἱεροῖς ἐνιδὼν, Πάντες, ἔφη, νικᾶτε, μόνον μή τίς σε παρέλθῃ, Καί σε καταστρέψῃ, καὶ σε παρατροχάσῃ. *Accursius.*

No. 94. 1 *Redimibat*] Circundabat, ornabat: pro *redimiebat*. Vinetus.

No. 95. 2 *Hylas*] Egregia forma juvenis, Theodamantis et Menodices filius, Herculis ad Colchos proficiscentis comes, qui quum in Mœsia ex Argo descendisset, aquatum profectus, a Nymphis raptus est. Fabulam narrat Apollonius libro primo Argonauticon, Servius, Strabo, Solinus, Theocritus, Erasmus in proverbio, 'Hylam inclamas.' *Vinetus.*

4 *Ancipites Eumenidas*] Sic in Cupidine cruci affixo: 'Terrorem ingeminat, stimulisque accendit amaris Ancipites furias.' Vide, quæ nos ad eum locum notavimus.

Naiadas Eumenidas] Satis eleganter: nam quum puerum, ut potirentur, mergerent, quid nisi lethum illi peperit ipsarum amor? *Gonsalius de Salas.*

No. 96. *Ad Nymphas: quæ Hylam merserunt*] Quomodo ad Hylam hoc pertineat, non satis video. Ad Narcissum potius, qui in florem mutatus est. De insano Narcissi amore, legendus Ovidius tertio Metamorphoseon. *Vinetus.*

No. 99. 3 *Resecuta*] Ἀπαμειβομένη: rara hæc est dictio, quamque non apud multos reperias. Usus est Noster item de Echo in ultima ad Paulinum Epistola: 'Solatur nostras Echo resecuta querelas.' Nec non, ut quidam volunt, Professor. c. XIX. 'Et tua nunc soboles morem resecuta parentis.' Ovidius item lib. VIII. Metamorph. 'Illa Dei munus bene cedere sensit, et a se Se quæri gandens, his est resecuta rogantem.'

No. 103. 1 *Invide*] 'Apollo Daphnen,' inquit Hyginus, 'Penei fluminis filiam, quum virginem persequeretur, illa a Terra præsidium petiit: quæ eam recepit in se, et in arborem laurum commutavit. Apollo inde ramum fregit, et in caput imposuit.' Vide finem fabulæ apud Ovidium, commentarium in sextum Cassandræ Lycophronis versum, (Servium ad l. III. Æneid. Plutarchum in Agide, Schol. Homeri in Il. A.) Aphthonii Sophistæ progymnasmaton caput quoddam de hac etiam est fabula: meminit et Ausonius in Carmine de Antiochia et Alexandria. *Vinetus.*

No. 104. 6 *Te tamen et cultus*] D. Cyprianus de Habitu virg. 'Virgo non esse tantum, sed et intelligi debet, et credi: ut nemo, cum virginem videbit, dubitet an virgo sit. Parem in se omnibus præstet, nec donum corporis cultus infamet. Quid comta procedit, quasi maritum aut habeat, aut quærat?' et paullo ante: 'Continentia vero et pudicitia non in sola carnis integritate consistit, sed etiam in cultus et ornatus honore pariter ac pudore.' Tertullianus de Cultu femin. cap. XII. 'Cur non mores meos habitus pronuntiat, ne spiritus per aures ab impudentia violetur? liceat videri pudicam, certe impudicam non licet.' Idem ibid. cap. XIII. 'Pudicitiæ Christianæ satis non est esse, verum et videri. Tanta enim debet esse plenitudo ejus, ut emanet ab animo in habitum, et eruc-

tet a conscientia in superficiem; ut et foris inspiciat quasi supellectilem suam, et conveniat fidei continendæ in perpetuum.' Auctor libelli de Pudicitia, inter opera D. Cypriani: 'Non est pudica, quæ affectat animum alterius movere, etiam salva corporis castitate. Longe absint, quibus pulcritudo non ornatur, sed prostituitur.' Ovidius IV. Fastor. de Claudia: 'Casta quidem, sed non et credita: rumor iniquus Læserat: et falsi criminis acta rea est. Cultus, et ornatis varie prodisse capillis, Obfuit ad rigidos, promtaque lingua, senes.'

No. 105. 2 *Pars quum sim*] Horat. lib. II. Od. XVII. ad Mecænatem: 'Ah! te meæ si partem animæ rapit Maturior vis; quid moror altera?' qui et Virgilium 'animæ dimidium' suæ dixit. D. Augustinus lib. IV. Confess. 'Bene quidam dixit de amico suo, Dimidium animæ meæ: Nam ego sensi animam meam, et animam illius unam fuisse animam in duobus corporibus: et ideo mihi horror erat vita, quod nolebam dimidius vivere: et ideo forte mori metuebam, ne totus ille moreretur, quem multum amaveram.' Idem in lib. Retract. 'In quarto libro, [Confessionum,] cum de amici morte animi mei miseriam confiterer, dixi, quod anima nostra una quodam modo facta fuerit ex duabus, &c. Quæ mihi magis declamatio levis, quam gravis confessio videtur: quamvis utcumque temperata sit hæc ineptia, in eo, quod additum est, forte.' Aristot. lib. II. Ethicor. Ὅταν βουλόμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία, φαμὲν, ψυχὴ ἡ ἐμὴ, καὶ ἡ τούτου. Guevara: *No es otra cosa el amor, sino un coraçon, que vive en dos cuerpos, y dos cuerpos, que sirven a un coraçon.* Papin. lib. III. Sylv. in Propemptico: 'Atque animæ partem super æquora nostræ Majorem transferre parat.' Plautus Bacchidibus Act. II. Sc. 2. 'Anima est amica amanti: si abest, nullus est.' Plutarchus in Erotico: ὁ μὲν γὰρ Ῥωμαῖος Κάτων ἔλεγε τὴν ψυχὴν τοῦ ἐρῶντος ἐνδιαιτᾶσθαι τῇ τοῦ ἐρωμένου. Rutilius Itinerar. I. de Albino: 'Invitum tristis tandem remeare coëgi. Corpore diviso mens tamen una fuit.' Idem: 'Exornent virides communia gaudia rami, Provecta est animæ portio magna meæ.' Sidonius Carm. XXI. 'Namque animæ nostræ portio major eras.' Vetus Epigramma: 'Ablatus mihi Crispus est, amici: Pro quo si precium dari liceret, Nostros dividerem libenter annos. Nunc pars optima me mei reliquit. Consumtus male debilisque vivam, Plusquam dimidium mei recessit.'

No. 106. *In Venerem*] Hoc Epigramma in Venerem ἀναδυομέναν, ex Græco est Antipatri. Sunt et illa Græci argumenti, (præter jam dicta, dicendaque, ac notata voluminibus impressis) 'De tribus incestis' ex Stratone: 'De Thrasybulo' Tynnichi filio, authoris Dioscuridi: 'De Fortunæ varietate,' tetrastichon geminum, ex Disticho Statyllii Flacci, seu altero Platonis, an Antipatri. *Accursius.*

In Venerem] Ex Antipatri Sidonii Græcis, quæ extant libro quarto Græcorum Epigrammatum: Τὰν ἀναδυομέναν ἀπὸ ματέρος ἄρτι θαλάττας Κύπριν Ἀπελλείου μόχθον ὅρα γραφίδος, Ὡς χερὶ συμμάρψασα διάβροχον ὕδατι χαίταν, Ἐκθλίβει νοτερὸν ἀφρὸν ἀπὸ πλοκάμων. Αὐταὶ νῦν ἐρέουσιν Ἀθηναίη τε καὶ Ἥρη, Οὐκ ἔτι σοι μορφᾶς εἰς ἔριν ἐρχόμεθα. Hæc est autem Venus, cujus patrem Cælum esse dixit Epigramma tricesimum secundum. Ejus vero matrem eleganter poëta Græcus θάλατταν appellat. Porro Plinius libro tricesimo quincto, Venerem hanc modo 'anadyomenen,' modo Græcum verbum interpretans, Venerem 'exeuntem e mari' nominat. *Vinetus.*

3 *Ut complexa manu*] Alludit ad hanc picturam Severus in Ætna: 'Quin etiam Graiæ fixos tenuere tabellæ, Signaque: nunc Paphiæ ro-

rantes arte capilli, Sub truce nunc parvi ludentes Colchide nati.' Ita locum illum restituo, cum antea legeretur, *Signave nunc Paphiæ*. Apuleius lib. II. Miles. 'Nec mora, cum cibariis vasculis raptim remotis, laciniis cunctis suis renudata, crinibusque dissolutis ad hilarem lasciviam, in speciem Veneris, quæ marinos fluctus subit, pulchre reformata,' &c. Ovid. lib. II. Trist. 'Utque sedet vultu fassus Telamonius iram, Inque oculis facinus Barbara mater habet, Sic madidos digitis siccat Venus uda capillos, Et modo maternis tecta videtur aquis.'

4 *Spumas*] E spuma namque maris nata fertur: quod spumosa sint animantium semina, ut Phurnutus, Fulgentius, Clemens Alexandrinus l. I. Pædagogi, cap. VI. volunt, vel ut alii, quod humore ad generationem opus sit: unde Thales, Aquam rerum omnium Principium statuit: et ipse Neptunus, aquarum marisque præses Deus, φυτάλμιος et Πατρογένειος Græcis dictus est, teste Plutarcho Symposiac. l. VIII. probl. 8.

No. 107. 1 *Dum dubitat natura marem*] Distichon hoc in quempiam formosum, Virgilii esse, non Ausonii, vetustum quidem exemplar, sed quod potuerit post Ausonii quoque tempora scriptum videri, fidem facit. Inter Bucolica siquidem ac Georgica relatum comperimus Romæ in bibliotheca, quæ est ad Populi, cum duobus iis, qui Maroniani perhibentur: 'Nocte pluit tota, redeunt spectacula mane, Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.' 'Monte sub hoc lapidum tegitur Balista sepultus; Nocte, die tutum carpe viator iter.' Cæterum vix est, ut cujusquam, nedum nostra, conjectura statuatur, an ipsi super puero versiculi Virgilium an Ausonium authorem mentiantur. Expediet autem hæc commonuisse obiter, quum dicturi sumus, quædam quæ Maronis hactenus crederentur edyllia, Ausonii demum agnita. *Accursius.*

Faceretne puellam] Repone, *faceretve*; nam illud alterum solœcum est. Eandem formam in Glaucia, dum imberbis esset, agnoscit Ausonius Epitaph. Her. XXXIII. 'Et jam desieras puer anne puella videri:' e quo versu vide an hic legere possis, ut omnis illa voculæ inconcinnitas aboleatur, *Dum dubitat natura marem facere, anne puellam*. Barthius ad Stat. Achilleid. p. 1658. idem tamen ad Sylvas pag. 94. aliam præterea conjecturam proponit, et commodius scriptum existimat: *Dum dubitat, faceret, natura marem anne puellam*. Sed insulsæ hæ conjecturæ sunt, et inficeto rure inficetiores.

2 *Factus es*] In Thuanæo aliisque Mss. Catalecta Virgiliana continentibus, legebatur, *Natus es, &c.* Est in hunc sensum ferme Carmen hexastichon in Petronianis Catalectis Lotichii. Horatius de Gyge: 'Quem si puellarum insereres choro, Mire sagaces falleret hospites Discrimen obscurum, solutis Crinibus, ambiguoque vultu.'

No. 108. 1 *Thermarum in solio*] Ubi ille suam scabiem lavabat. Solium inter alia significat lacum, vas juxta thermas et aquæ calidæ fontes, in quod derivatur aqua, lavandi corporis gratia. Aliquot vidimus antiqua solia marmorea in margine fontis multæ aquæ et perfervidæ Aquis Augustis. *Vinetus.*

7 *Enthea dæmone Mænas*] Martialis in Epigrammate octogesimo quincto libri undecimi: 'Quum furit ad Phrygios enthea turba modos:' ἔνθεος, in quo est Deus, numine agitatus quispiam et afflatus. Unde et 'entheatus' apud eundem Martialem in libri duodecimi Epigrammate quinquagesimo septimo: 'Nec turba cessat entheata Bellonæ.' Scite vero, et vere describitur libro sexto Æneidos Virgilii. *Idem.*

Mænas] Est μαίνεσθαι furere, insanire, numine perciri: unde Mænades

furiosæ feminæ: quales contra Pentheum describuntur in Theocriti Idyllio tricesimo tertio, et contra Orpheum libro undecimo Metamorphoseon Ovidii. *Idem.*

9 *Symplegadas antrum*] Podicem. Vide Martialis Epigramma centesimum libri undecimi. Sunt Symplegades Geographis, et Apollonio libro secundo Argonauticon, et Ovidio quinctodecimo Metamorphoseon scopuli, seu insulæ duæ parvæ, parvoque distantes spatio, contra Thracium Bosphorum, aliquando creditæ dictæque concurrere: et inde nomen, a se invicem concutiendo, sortitæ. *Idem.*

20 *Ad Phlegethonteas sese jam præparet*] Scribendum, *præparat*. Accurs.

Ad Phlegethonteas] Φλεγέθων apud inferos 'Rapidus flammis torrentibus amnis,' ait Virgilius sexto Æneidos. *Vinetus.*

No. 109. 1 *Silvius ille*] Epigramma in Britonem non est unicum, sed singularia disticha sex. Unumquodque legendum est separatim eodem titulo, *In eundem*. Varie enim eadem materia lusit. Cognominabatur autem Brito iste Bonus. Unde captat argutiæ opportunitatem. *Scaliger.*

2 *Britto Bonus*] Arbitror cum Sidonio Apollinare, et Beda, tum ex hoc Ausonii Epigrammate, satis liquere, Brittones a Britannis nihil differre: proinde non leviter illos errare, qui Brittones eos solum nuncupari volunt, qui in Gallia ad Ligerim habitant. *Vinetus.*

No. 112. 1 *Nemo bonus Brito est*] Sive Silvio huic privatim, seu publice infensus fuerit Ausonius, justam tamen caussam non habuit, ut omnes omnino Britannos malos esse pronuntiaret. Magnas, fateor, irarum causas Rutupinus ille latro, Maximus Tyrannus, præbuit, qui e Britannia in Galliam trajiciens, Gratianum Ausonii discipulum, per Andragathium comitem, dolo circumventum interemit. Hinc iniquior Ausonius in omnes, etiam innoxios. Hunc et alios innuit tyrannos D. Hieronymus, quum libro Adv. Pelagianos Britanniam 'fertilem tyrannorum provinciam' appellat.

No. 114. 2 *Nec se quit jungere Britto bono*] Omnes libri, quotquot vidi, *Britto et homo* habuerunt: sed quis non videt corruptum locum, si ita legatur, et sententiam ineptam? Quis enim Brittonem hominem esse neget? Est itaque sensus: O Silvi, tu es bonus Britto, (bonus in malam partem, ut nobile scortum, insignis sicarius,) quamvis dicaris esse non bonus homo, et Britto non possit esse bonus. *Vinetus.*

No. 116. 1 *Quid est beatum*] Scribendum, *quod*, non *quid*: quandoquidem non, quid beatum sit, percontatur; sed quod beatum, æternum, atque immortale est, nemini negotium exhibere, ostendit. Conjicitur id autem ex his maxime, quæ a Marco Tullio in primo de Natura Deorum dicta sunt: 'Hanc igitur habemus, ut Deos beatos et immortales putemus. Quæ enim nobis natura informationem Deorum ipsorum dedit, eadem insculpsit in mentibus, ut eos æternos et beatos haberemus. Quod si ita est, vere exposita illa sententia est ab Epicuro, Quod æternum, beatumque sit, id nec habere ipsum negocii quicquam, nec exhibere alteri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quod quæ talia essent, imbecilla essent omnia.' Nec multo idem post, hoc ipso libro, fere eadem. Fitque etiam opinionis ejus mentio in tertio Officiorum. Retulit et κυρίαν hanc Epicuri δόξαν Laërtius et Firmianus. *Accursius.*

Quod est beatum] Cicero libro primo de Natura Deorum, de Epicureorum dogmate agens: 'Ubi igitur illud vestrum, Beatum et æternum? quibus duobus verbis significatis Deum.' Quæ sententia Epicuri sic Græce habet apud Diogenem Laërtium: Τὸ μακάριον καὶ ἄφθαρτον οὔτε

αὐτὸ πράγματα ἔχει, οὔτε ἄλλῳ παρέχει. Seneca in Claudium Cæsarem ejusdem meminit. Contra quam disputat Lactantius Firmianus in libro de ira Dei, et Maximus Tyrius sermone vicesimo nono: adi et Plutarchum in Pyrrho. *Vinetus.*

Quod est beatum] Tertullianus de Testim. Animæ, c. 2. ad hanc Epicureorum opinionem respiciens: 'Sic Deum,' inquit, 'honorantes, dum curis observationis et molestiis animadversionis absolvunt, cui ne iram quidem adscribunt. Nam si Deus, inquiunt, irascitur, corruptibilis et passionalis est. Porro quod patitur, quod corrumpitur, etiam interitum potest capere, quem Deus non capit.' Horatius, Epicuri de grege porcus, lib. I. Satyra v. de Gratiæ familiari miraculo loquens: 'Namque Deos didici securum agere ævum: Nec si quid miri faciat natura, Deos id Tristeis ex alto cœli demittere tecto.'

No. 117. 1 *Sanus*] Si non fallit Stobæus in capite περὶ ἀργίας, hæc Menandri poëtæ Comici Græca fecit Ausonius Latina: Ἀργὸς δ' ὑγιαίνων τοῦ πυρέττοντος πολὺ Ἔστ' ἀθλιώτερος, διπλᾶ οἷα γοῦν μάτην Ἐσθίει. *Vinet.*

No. 118. *In Didus imaginem*] Ἀδέσποτον hoc libro quarto Anthologiæ: Ἀρχέτυπον Διδοῦς ἐρικυδέος, ὦ ξένε, λεύσσεις Εἰκόνα, θεσπεσίῳ κάλλεϊ λαμπομένην. Τοίη καὶ γενόμην. ἀλλ' οὐ νόον οἷον ἀκούεις, Αἰσχρὸν ἐπ' εὐφήμοις δόξαν ἐνεγκαμένη. Οὐδὲ γὰρ Αἰνείαν ποτ' ἐσέδρακον, οὐδὲ χρόνοισι Τροίης περθομένης ἤλυθον ἐς Λιβύην. Ἀλλὰ βίας φεύγουσα Ἰαρβαίων ὑμεναίων, Πῆξα κατὰ κραδίης φάσγανον ἀμφίτομον. Πιερίδες τί μοι ἁγνὸν ἐφωπλίσσασθε Μάρωνα; Τοῖα καθ' ἡμετερης ψεύσατο σωφροσύνης. *Vinetus.*

5 *Namque nec Æneas*] Quod commentus est Virgilius in odium Carthaginensium. Macrobius libro quincto Saturnaliorum. *Vinetus.*

10 *Aut læsos crudus amore*] Legendum, *læso.* Ne si vel *læsus* placeat (ut est in codicibus vulgatis) figura ὁμοιοτέλευτον cadat hic incongrue. Etenim exprimere id voluit, quod dictum est a Marone libro v. 'Duri magno sed amore dolores Polluto.' Ausonius quidem rem exornans, ut ingenium dexteritasque ejus fuit, Græco Epigrammati, unde suum finxit, hunc versum cum hexametro, et annexos statim duos, ac quatuor ultimos adjecit. *Accursius.*

12 *Ulta virum, positis mœnibus*] Allusio est ad illa, quæ moriens Dido dicit quarto Æneidos: 'Urbem præclaram statui, mea mœnia vidi: Ulta virum, pœnas inimico a fratre recepi.' Narrat autem Virgilius primo Æneidos, et Justinus libro duodevicesimo, quo modo sit ulta Dido virum suum Sichæum a Pygmalione fratre interfectum. Ceterum alii, quam Dido, traduntur Carthaginis conditores in Eusebii chronicis, et Libycis Appiani. *Vinetus.*

13 *Invida cur in me*] D. Augustinus lib. I. Confessionum: 'Quod si proponam Grammaticis, interrogans, utrum verum sit, quod Æneam aliquando Carthaginem venisse Poëta dicit? indoctiores nescire se respondebunt: doctiores autem etiam negabunt verum esse.' Priscianus in Periegesi: 'Qua regnans felix Dido per secula vivit, Atque pudicitiam non perdit carmine ficto.' Plura hac de re Macrobius lib. v. Saturnal.

15 *Vos magis hist.*] Ita et de Medea sævam illam τεκνοκτονίαν confinxisse perhibetur Euripides in Corinthiorum gratiam, quos etiam tunc pro cæde, quam in Medeæ liberos patraverant, expiatoria sacrificia obtulisse scribit Ælianus lib. v. c. ult.

No. 122. 1 *In Faustulum ... Anicii Probini*] Intellige nanum Anicii Probini. Nam sunt, qui putabant ipsummet Epigramma conversum e Græco ab Anicio Probino. Quod sane falsum est. Est autem frigidissimus jocus, cujus generis multi apud Lucillium, ex quo conversum est Epigramma, et Palladam, ineptissimum quotquot unquam fuerunt, non poë-

tam, sed literatorem. Sane intra eos fines hyperbolen concludere debemus, ut nihil τῶν ἀδυνάτων afferamus. Quid frigidius, quam dicere, non dicam, δίπηχυν pumilionem, sed musculum, aut muscam potius insidere formicæ: ex qua non solum ruinæ, sed et calces quoque, ut ex equo calcitrone metuantur? Hæc Græcanica ineptia mihi stomachum movet. *Scaliger.*

In Faustulum] Recte judicavit Scaliger, quum jocum hunc plane insulsum et frigidum censuit. Talis ille alterius Græculi, qui de lapide, quem Cyclops ad obruendam Ulyssis navem projiciebat, dixit: Φερομένου δὲ λίθου αἶγες ἐνέμοντο ἐν αὐτῷ. Namque, ut ait Demetrius Phalereus, ἐκ τοῦ ὑπερβεβλημένου τῆς διανοίας καὶ ἀδυνάτου ἡ ψυχρότης.

In Faustulum] Dubitari video, Ausoniine sit hoc Epigramma in Faustulum Anicii Probini nanum, an vero ipsius Probini in Faustulum quendam. In quo duo hæc jampridem emendanda censui. Primum enim quum *Anci Probini* scriberent libri omnes, tametsi Ancos etiam habuit Latium, tamen Probinum hunc esse existimavi, de quo in Iambicum ad Probum mentionem fecimus; qui non *Ancus* sed *Anicius* Probinus ab Anicia Anicianave familia dicebatur. *Vinetus.*

5 *Quid rides, improbe liber*] Lucilii tetrastichon est εἰς λεπτούς· quo admoniti, *livor*, id est, invidia, emendandum putamus, non *liber*. Menestratus enim quidam formicam, tanquam elephantum, obequitans, quod infelix e vestigio supinus prostratus fuerit, fingitur. A qua etiam calcitratus, ut primum resipuit, utque primum loqui posse cœpit, 'O Invidia,' inquit, 'sic obequitans cecidit etiam Phaëthon.' Epigramma ipsum non intempestivum fuerit adscribere: Ἱππεύων μύρμηκι Μενέστρατος ὡς ἐλέφαντι, Δύσμορος ἐξαπίνης ὕπτιος ἐξετάθη· Λακτισθεὶς δ' ὡς εἶχε τὸ καίριον, ὦ φθόνε, φησὶν Οὕτως ἱππεύων ὤλετο καὶ Φαέθων. Neque vero frustra, aut frigidiusculo fabulandi genere, fictum Græcis, relatumque Ausonio Epigramma, crediderim, sed ad exprimendum ingenium Invidi, ingeniumque jactantis. H. e. invidorum solent esse mores, ut quæ bene gesseris, pilo (quod dicitur) intra ovum invento, damnare non dubitent. In quibus peccaveris, insultantes, ac jam demus læti ridentesque, traducant, nec nisi reum peragant. Jactabundi autem fortia facinora mentiuntur, (unde et in fabulis gloriosi milites aliena sibi arrogant,) et tam in augendis extollendisque viribus effusiores sunt, quam in amolienda debilitate, cum aliquo præstantiorum exemplo, ingeniosi promtique, quod hic facere Faustulus inducitur. *Accursius.*

No. 124. 1 *Diversa infelix*] Est quoque diversum hoc a præcedente Epigrammate, et suo numero distinguendum, cum inscriptione, *In eundem.*

No. 128. 2 *Opicus magister*] Utitur A. Gellius aliquoties eo vocabulo; item Sarisber. Pol. l. VI. c. XIX.

No. 129. 2 *In natos*] In filios suos Mermerum et Phereten: quos ex Jasone procreatos zelotypia interfecit. Ita illos nominat Pausanias in Corinthiacis: Hyginus, Mercerum et Pheretum, nisi sit mendum. *Vinetus.*

7 *Cunctantem satis est*] Subaudiendum est, pinxisse, aut aliquid hujusmodi. Plinius libro tricesimo quincto sic hujus Medeæ, et sui pictoris meminit: 'Illud vero perquam rarum, ac memoria dignum, etiam suprema opera artificum, imperfectasque tabulas, sicut Irin Aristidis, Tyndaridas Nicomachi, Medeam Timomachi, et quam diximus, Venerem Apellis, in majori admiratione esse, quam perfecta: quippe in iis lineamenta reliqua, ipsæque cogitationes artificum spectantur: atque in leno-

cinio commendationis, dolor est. Manus, quum id agerent, extinctæ, desiderantur.' Extat autem et hoc in eodem Anthologiæ capite, εἰς ἡρωΐδας. Ἄδηλον, εἰς εἰκόνα Μηδείας ἐν Ῥώμῃ. Τέχνη Τιμομάχου στοργὴν καὶ ζῆλον ἔδειξε Μηδείης, τέκνων εἰς μόρον ἑλκομένων· Τῇ μὲν γὰρ συνένευσεν ἐπὶ ξίφος, ᾗ δ' ἀνανεύει, Σώζειν, καὶ κτείνειν βουλομένη τέκεα. *Vinetus.*

Indigna est sanguine] Contrarium omnino dicitur, quam vel suscepto argumento respondeat, vel Byzantius dixerit Antiphilus in Epigrammate, unde transtulit hoc ipsum Ausonius. Sunt vero plura apud Græcos in Medeam hanc Timomachi celeberrimam, et quam una cum Ajacis altera tabula Cæsar octoginta talentis emerit, in templo Veneris Genitricis dicaturus. Antiphilus itaque ait, 'Natorum sanguis decebat Medeam, et non manum Timomachi.' Digna sane videatur illa filiorum sanguine, non quod mater esset, verum quod Medea, quod barbara, exlex, ferox, invicta, venefica, inque scelera et gentis vitio, et suo, proclivis. Neque fomentum illud etiam incensæ furiis leve, quod amatrix, quod contempta. Notum enim est, furens fæmina quod possit, et quod Archias ait, ζῆλος ἐπὶ μανίης μεῖζον κακόν. Contra, Timomachum (utpote virum, atque ejus nationis, cujus semper fuerint exempla mitia, mores hospitales, disciplinæ institutaque præclara) ne pingentem quidem sanguis, etiam externorum, decebat. Rem ergo jam tenemus ipsam: verba autem, ut congruant, ita sint fortasse corrigenda, *Condigna est*, vel *nam digna est*. Græca siquidem hæc habentur, αἷμα δὲ τέκνων Ἔπρεπε Μηδείῃ, Κοὐ χερὶ Τιμομάχου. Apud Annæum Senecam, Thyestes Ægisthum, trepide cædem Agamemnonis aggredientem, ita animat: 'An decet hoc te respice, at mater decet.' Sed sit, arbitror, nec injucundum, nec ab re, ipsum quoque Epigramma retulisse. Id. e. quod in adoptivo est, 'Timomachi mens,' in legitimo, Τιμομάχου χείρ. Quod cum eo videbatur concinere, 'Tua non dextera, Timomache.' Sed et alia quædam, quæ cum verti commode non possint, togaque amiciri, digna sunt, quæ in suo pallio considerentur: Τὰν ὀλοὰν Μήδειαν ὅτ' ἔγραφε Τιμομάχου χείρ, Ζάλῳ καὶ τέκνοις ἀντιμεθελκομέναν, Μυρίον ἄρατο μόχθον, ἵν' ἤθεα δισσὰ χαράξῃ, Ὧν τὸ μὲν εἰς ὀργὰν νεῦε, τὸ δ' εἰς ἔλεον. Ἄμφω δ' ἐπλήρωσεν· ὅρα τύπον· ἐν γὰρ ἀπειλᾷ Δάκρυον, ἐν δ' ἐλέῳ θυμὸς ἀναστρέφεται· Ἀρκεῖ δ' ἁ μέλλησις, ἔφα σοφός· αἷμα δὲ τέκνων Ἔπρεπε Μηδείῃ κοὐ χερὶ Τιμομάχου. *Accursius.*

No. 130. 1 *Quis te*] Philippi cujusdam eodem libro quarto: Τίς σου, Κολχὶς ἄθεσμε, συνέγραφεν εἰκόνι θυμὸν, Τίς καὶ ἐν εἰδώλῳ βάρβαρον εἰργάσατο; Αἰεὶ γὰρ διψᾷς βρεφέων φόνον. Ἢ τίς Ἰάσων Δεύτερος, ἢ Γλαύκη; τίς πάλι σοι πρόφασις; Ἔῤῥε καὶ ἐν κηρῷ παιδοκτόνε. σῶν γὰρ ἀμέτρων Ζήλων εἰς ἃ θέλεις καὶ γραφὶς αἰσθάνεται. *Vinetus.*

2 *Altera vel Glauce*] Fuit Glauce, quæ et Creusa, filia Creontis regis Corinthi: quam, repudiata Medea, duxit Jason uxorem, ob quam injuriam Medea suos ex Jasone filios interfecit. Fabula est apud Euripidem, Apollonium Rhodium, Ovidium, Hyginum, Valerium Flaccum. *Idem.*

8 *Creta tenax cæli*] Legendum *Creta tenax zeli*: non *Cæli*, neque *Geli*, ut immodicam zeli Medeam intelligamus, non aliter quam 'immodicum iræ Tydea,' apud Papinium. Livius, 'fore ut postquam gaudeant se iræ moderatos.' Locus enim, qui tractatur, habet, σῶν γὰρ ἀμέτρων ζήλων. Illud autem, *namque tui mens*, conjectari licet, aut reponendum, *Namque tui Amens*: aut, *namque tumentis*. Horatius, 'meum fervens difficili bile tumet jecur.' Hujus autem emendationis author mihi fuit Hieronymus

Alcander, vir non modo inter Græcarum literarum duces (quarum expertibus in Latina Rep. nec assurgitur, nec muneribus ceditur) sed in Hebræorum quoque facultate peritissimus. Referendum autem et hic Philippi Epigramma. Plura siquidem vel exclusit Ausonius, vel addidit: ut inter cætera versus postremo loco duos vel loco movit, vel diversa rettulit: ut *Creta*, pro *Cera*. Nisi quis *Cera* corrigat, utique Græcum ipsum planius repræsentando. Alioqui scimus ex Vitruvió ac Plinio, quo pacto resoluta inductaque cera pingi fuerit excogitatum. Quive etiam colores *Creta*, vel per se nata constent, vel infecta comparentur, eximanturque. Hinc Ausonio dictum alibi, 'Bissula nec ceris, nec fuco imitabilis ullo.' *Accursius.*

5 *Matrem quod pinxit in ensem*] Lege, *in ense*. 'Mater in ense,' id est, tenens ensem. Ut apud Statium restituimus I. Achilleid. 558. 'in remis hilaris sedere juventus.' 'Cunctantem,' sive mavis, *contantem*, est deliberantem, secum consultantem. Neque vero placet, quæ sequuntur. Fortasse: *prolis sanguine si maculet*. Nondum ferientem, sed adhuc dubitantem et deliberantem, an occidat liberos, et eorum cruore maculetur. *Si* pro *ex* noto hellenismo. Florus: 'consulentes, si quid ad uxores mandarent.' 'Maculare' autem pro 'maculari' etiam dixisse Veteres Auctor Gellius. *Gronovius.*

5 *Matrem quod pinxit in ensem*] Hoc distichon male interpungitur et scribitur. Quis intelligit quid sit, 'pingere in ensem?' Rescribendum vero: *matrem quod pinxit in ense Cunctantem*, hoc est, quod pinxerit cunctantem, cum manu jam teneret gladium ad interficiendos liberos, non vero interficientem liberos, ne sanguine inquinet se, seu, suam picturam, ne scilicet tam crudele scelus, mater nimirum liberos jugulans, maculet tam artificiosam manum. Est id ipsum, quod præcedente dixit Epigrammate: 'Cunctantem satis est: nam digna est sanguine mater Natorum, tua non dextera, Timomache.' Non intellexerunt elegantiam locutionis hujus 'pingere in ense,' pro cum ense, tenentem ensem: ut apud Phædrum, 'occasio in novacula' pro novaculam manu tenens; et apud Ennium: 'levesque sequuntur in hastis,' pro hastati. Virgil, 'Horridus in jaculis;' hoc est, jaculis instructus. Florus lib. I. 'Juventus in equis et armis,' hoc est, armata et equis insidens. *Grævius.*

No. 182. 1 *Insidens*] In hanc sunt sententiam aliquot Epigrammata libro primo Anthologiæ; quorum hoc Πλάτωνος νεωτέρου, omnium est tum brevissimum, tum lepidissimum: Ἀνέρα τις λιπόγυιον ὑπὲρ νώτοιο λιπαυγὴς Ἦγε, πόδας χρήσας, ὄμματα χρησάμενος. *Vinetus.*

No. 184. 1 *Pauper egens*] In eum sensum Apuleius in Apol. 'Is plurimum habebit, qui minimum desideravit.' Cicero Paradoxo VI. 'Cui quæsito opus sit, quis umquam hunc vere dixerit divitem?' multa Seneca, ad quem te remitto.

No. 185. *De Penelope*] Fragmentum est, et reliquiæ justi poëmatis, ut apparet: in quo castigat stili sui ubertatem, et luxuriem Ausonius. Denique nihil fere in ejus poëmatis reperias, quod ejus sæculi scholasticum tumorem referat. Ita omnia ad imitationem Veterum, tanquam ad examen quoddam exiguntur. *Scal.*

3 *Facibus tibi lusit*] *Mihi luxit* (id antiquis *lucsit* erat) magis placeret. hoc enim verbum et facibus convenit, et Carmini proxime sequenti. *G. Canterus.*

11 *Nihil unguibus ausa*] Non absimile est Aviti seu Abiti Epithalamium, quod Salmasius ad Trebell. Pollionem ex ineditis Epigrammatis descripsit: 'Linea constricto de pec-

tore vincula solve, Et domino te crede tuo: nec candida lædas Unguibus ora vide, vel ne contacta repugnes. Est in nocte timor, non est in nocte periclum. Nec volo contendas: vinces, cum vicerit ille.' Martianus Capella in Fescenninis: 'Nec matris lacrymæ, pressi nec viribus ungues, Nexus audebunt rumpere.'

No. 137. 1 *Arma virumque*] Similis est Palladæ lusus libro primo Anthologiæ, ex principio Iliados Homeri. Hos enim præ ceteris poëtas Grammatici enarrare solent. *Vinetus.*

No. 138. *De Auxilio*] Lege *in Auxilium*. Nam rectus casus, Auxilius, erit solœcismus. In eo Epigrammate vetus liber agnoscit *solicismus*, non *solæcismus*, ut consulatur versui. In diphthongis literæ eæ tolluntur, quibus sublatis idem semper sonus manet: ut in οι, ει, quæ sunt fere ejusdem soni, non ἰῶτα demendum sed altera vocalis, qua absente nihil sono deperit. Nam illæ duæ diphthongi propius accedunt ad ι quam ad ε aut ο. Et hoc est, quod Nigidius dicebat: se Græcos non tantæ inscitiæ arcessere, qui ου ex ο et υ scriberent, quantæ, qui ει ex ε et ι. Illud enim inopia fecerunt: hoc nulla re subacti. Quæ verba facile indicant nullam differentiam inter ει diphthongum, et ἰῶτα simplex fuisse. Sunt autem ea fideliter memoriæ commendanda, ut quæ non vulgarem doctrinam in se contineant. *Scaliger.*

1 *Emendata*] Vetusto illi Lugdunensi libro soli debemus hoc Epigramma: in quo, quæ scribebantur *Ausilio* et *Ausilium*, nemo dubitet, quin *Auxilio* et *Auxilium* esse debeant. *Auxilium* autem, et quædam alia ejusmodi appellativa neutra in um, ut consilium, desiderium, præsidium, principium, studium, aliquando hominum propria sunt effecta: quomodo ex Sidonii, Augustini, Hieronymi, Ambrosii, et aliorum scriptis cognosces: tumque syllabam ultimam verterunt in *us* pro viris, fueruntque Auxilius, Consilius, Desiderius, Præsidius, Principius, Studius, ac in *es* pro feminis: uti virgo quædam Principia appellatur, ad quam scribit Hieronymus. Jocatur ergo Poëta cum Grammatico, cui Auxilii nomen erat, et ludit in ambiguo. *Vinetus.*

4 *Jam Solœcismus eris*] Qui Grammatici vitium, et Solœcismum ridet, ac reprehendit, Solœcismum ipse aperte committit, sive de industria id faciat cum suo Grammatico, sive metro coactus. Solœcismi namque secundam natura longam corripit. In vetusto tamen illo libro erat *solicismus*, hoc est, σολικισμὸς pro σολοικισμὸς, si forte sic Ausonius diphthongi vocalem præpositivam, syllabæ longæ corripiendæ gratia, rejecerit. *Idem.*

Jam solecismus eris] Legendum, *Solicismus*: quod non versus gratia ab Ausonio usurpatum est, sed usitatissimam in illa ætate scribendi rationem sequutus est. Sic Synaliphe, pro Synalœphe; Cimiterium in vetustis martyrologiis pro cœmeterium; et quod magis mireris, aulidus apud Capellam pro aulœdus. Sic tragidi pro tragœdi, Glossæ: 'Tragidi, τραγῳδοί.' Salmasius.

Jam solæcismus eris] Morem illum scribendi *i* pro *æ*, notavit etiam L. Holstenius in Notis ad Passionem SS. Perpetuæ et Felicitatis, pag. 96. ubi 'Catechumini' scribitur, ut apud Optatum Milev. 'Philuminus:' quod et apud Nonium in 'Factio.' Sed locus est corruptus, atque ita emendandus: Cæcilius Filumina: *Ita eorum famam occultabit factio.*

No. 139. 1 *Nec Stygiis lucis*] In morte, rogo, busto. Leguntur autem hæc Bianoris Græca libro tertio Epigrammatum, capite εἰς ἥρωας. Οἰδιπόδος παίδων Θήβη τάφος, ἀλλ' ὁ πανώλης Τύμβος ἔτι ζώντων αἰσθάνεται δοράτων, Κείνους οὔτ' Ἀΐδης ἐδαμάσσατο, κὴν Ἀχέροντι Μάρνανται. κείνων χὼ τάφος ἀντίπαλος. Καὶ πυρὶ πῦρ ἤλεγξαν ἐναν-

νίων. Ὦ ἐλεεινοὶ Παῖδες, ἀκοιμήτων ἀφάμενοι δοράτων. Vinetus.

Nec Stygiis] D. Cyprianus: ‘Sic et Thebanorum germanitas rupta, et permanens rogis dissidentibus etiam in morte discordia.’ Severus in Ætna: ‘Nunc gemina ex uno fumantia sacra vapore Miramur, septemque duces.’ Adeantur porro Pausanias in Bœot. Ovidius, Statius, Epigr. Græca, &c.

2 *De misero*] Patre Œdipode, qui patrem suum Laium interfecit: matrem duxit uxorem. *Vinetus.*

3 *Ex uno surgentes*] Eteoclis et Polynicis fratrum quum simul cremarentur cadavera, etsi ventus erat vehemens, tamen fumus se nunquam in unam partem convertit, sed alius alio seductus, ac divisæ flammæ. *Idem.*

7 *Atque utinam et Thebas*] Eteocles et Polynices jam grandiores facti, domestica impietate cognita, Œdipum patrem coëgerunt, ob dedecus, domum non egredi: ipsi sumpto regno, fœdere invicem sanxerunt, ut alternis annis imperarent: primusque imperii annus Eteocli cederet, majori natu. Is autem exacto anno, petenti ex fœdere renuit tradere regnum fratri: quæ bellorum inter eos causa fuit. Hyginus, Euripides in Phœnissis, Statius in Thebaide, Ovidius libri quincti Tristium Elegia sexta, Pausanias in Bœoticis, Diodorus Siculus, Seneca Tragicus. *Idem.*

No. 140. 1 *Nil homine*] Plautus Bacchid. a. III. sc. 2. ‘Nam pol quidem meo animo ingrato homine nihil impensiu'st. Malefactorem amitti satius, quam relinqui beneficum. Nimio præstat impendiosum te, quam ingratum dicier. Illum laudabunt boni: hunc etiam ipsi culpabunt mali.’ Cicero lib. II. Offic. c. 18. ‘Omnes enim immemorem beneficii oderunt: eamque injuriam in deterrenda liberalitate sibi etiam fieri, eumque, qui faciat, communem hostem tenuiorum putant.’ P. Syrus: ‘Omne dixeris maledictum, quum ingratum dixeris.’

3 *Et si qua genera sunt id civium genus*] Lex Pedia flagitat: *Et si qua genera civium sunt id genus.* Gronov.

No. 141. 1 *Discere si cupias*] Cato, sive Auctor dist. de moribus: ‘Disce, sed a doctis: indoctos ipse doceto.’

. *Discere si cupis*] Legebam ante hanc viri mihi amicissimi emendationem: *Discere si cupias, doctus quam multa, licebit.* Ita et Ugolettum edidisse postea vidi: id est, Utut multa didiceris, licebit tamen alia quam plurima, quæ supersunt, addiscere, si discendi cupidus fueris: quam multa enim sunt quæ nescimus?

3 *Dicendo absumere*] Recte Pulmanniana, *discendo*: quomodo dicendo absumat, quæ nondum didicit? *Grævius.* Pro *absumere* reposui *adsumere*, id est, prioribus, quæ jam didiceris, adjungere.

No. 143. *Fortuna nunquam*] Infinita sunt veterum in Fortunæ inconstantiam dicta et sententiæ: præ ceteris autem huc apprime facit illud Horatii, lib. III. Od. XXIX. ‘Fortuna sævo læta negotio, et Ludum insolentem ludere pertinax, Transmutat incertos honores, Nunc mihi, nunc alii benigna.’

No. 144. 1 *Stella*] Ausonius convertit Græca Platonis, quæ apud Diogenem Laërtium in Vita Platonis, et Apuleium in priore apologia, et in libro tertio Epigrammatum, hæc invenies: *Ἀστὴρ, πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν ἑῷος, Νῦν δὲ θανὼν λάμπεις ἕσπερος ἐν φθιμένοις.* Ἀστὴρ, stella. Hoc fuit nomen puero, quem amavit insignis ille vir. Venus autem pulcherrimum lucidissimumque, post Solem et Lunam, siderum omnium, ‘præveniens, et ante matutinum exoriens, Luciferi nomen accepit, ut Sol alter diem maturans. Contra, ab Occasu refulgens, nuncupatur Vesper, ut prorogans lucem, vicemque Lunæ reddens.’ Plinius libro secun-

do. *Vinetus.*

No. 145. 1. *Re fruere*] Ex Menandro, hoc conversum esse, monet titulus: sed ejus poëtæ nihil extat, præter aliquot sententias, quas suis scriptis Veteres alii inseruerunt. Græca vero illa, quæ Luciano libro primo Epigrammatum inscribuntur, Ausonii Latinis omnino conveniunt: Ὡς τεθνηξόμενος τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε. Ὡς δὲ βιωσόμενος φείδεο σῶν κτεάνων. Ἔστι δ' ἀνὴρ σοφὸς οὗτος, ὃς ἄμφω ταῦτα νοήσας, Φειδοῖ καὶ δαπάνῃ μέτρον ἐφηρμόσατο. Isocrates Demonico, patris sui Hipponici exemplum proponens, οὐδὲ τὸν πλοῦτον παρακαίρως ἠγάπα, inquit, ἀλλ' ἀπέλαυε μὲν τῶν παρόντων ἀγαθῶν, ὡς θνητὸς, ἐπεμελεῖτο δὲ τῶν ὑπαρχόντων, ὡς ἀθάνατος. Neque divitias importune amabat, sed fruebatur quidem præsentibus bonis, ut mortalis: curabat vero suas opes, ut immortalis. *Vinetus.*

Ut natus mortalis] Cicero l. III. Tusc. Q. 17. 'Quæ tamen ita dicet dupliciter te esse injustum, cum et alienum appetas, qui mortalis natus conditionem postules immortalium.' Eadem fere loquendi figura dixit Virgilius lib. I. Æneid. 'Quisquis es, haud credo invisus cœlestibus auras Vitales carpis:' id est, invisus es: et Phædrus lib. I. 'Ego primam tollo, nominor quia leo;' id est, quia leo sum. Idem lib. III. 'Vir natus quod rem feminarum attigerit:' ad quem plura Rigaltius. Apollonius Dyscolus in libello de Pronom. Ms. in quo Corinnæ verba: Μέμφομαι ἴυγγα τὰν λιγυρὰν Μυρτίδα, ὅτι βάνα φῦσα ἔβα Πινδάροιο ποτ' ἔριν. Sophocles Electra: Πέφυκεν ἐσθλὸς ὥστ' ἀρκεῖν φίλοις. ubi Scholiastes: πέφυκεν, ἤγουν ὑπάρχει. Idem ibidem: Γυνὴ μὲν οὐδ' ἀνὴρ ἔφυς.

No. 146. *Ad Notarium*] Si quis exactam de literarum notis commentationem desideret, adeat Lipsium l. I. Epist. ad Belgas Ep. 27.

1 *Puer notarum*] Elegans est Dimetria, qua Notarium celerrime excipientem commendat. Ita etiam Martialis: 'Nondum lingua, suum dextra peregit opus.' Et Manilius lib. IV. 'Hic et scriptor erit felix, cui litera verbum est, Quique notis linguam superet, cursumque loquentis, Excipiens longas nova per compendia voces.' Erant autem duorum generum: ii, qui notis, proprie notarii: item singularii ii, qui singulis scribebant, quæ σίγγλαι dicuntur Imperatori Justiniano. Græci duplex genus scriptorum commendant, aut τοὺς γράφοντας εἰς κάλλος, quos 'Antiquarios' dici monuimus; aut τοὺς γράφοντας εἰς τάχος, qui dicuntur Notarii: quorum nomine extant ἀναθήματα l. VI. Epigrammatum Græcanicorum. *Scaliger.*

Notarum præpetum] Velocium notarum: velociter excipiens et scribens quæ alius dictat. Suetonius de Tito Vespasiano: 'E pluribus comperi, notis quoque recipere velocissime solitum.' Cujusmodi notis, nemini dubium esse debet, quin ante Ciceronem quoque illi usi sunt, qui ex ipso dicentium ore orationes totas excepisse traduntur: quemadmodum hodie sunt in parlamentis nostris, qui faciunt, Actuarii miranda solertia, ut scribit Budæus in annotationibus, omnia propemodum dicta advocatorum quoque, nedum judicum excipientes. Vix enim crediderim cuiquam unquam fuisse tantam manus agilitatem, ut potuerit omnibus suis litteris singula dicentis verba subsequi et excipere. Priscis ergo scriptoribus parum compertum fuisse video, quis notas illas compendiarias primus commentus sit. Seneca ad Lucillium libri quartidecimi Epistola secunda: 'Quid verborum notas, quibus quamvis citata excipitur oratio, et celeritatem linguæ manus sequitur? Vilissimorum mancipiorum ista commenta sunt.' Sic Seneca. Plutarchus vero in Catonis Uticensis vita, Marcum Tullium Ciceronem in-

venturem facere videtur. In Eusebii chronicis Latinis non Ciceronem, sed ejus libertum Tironem invenisse legimus. Dio libro quinquagesimo quincto, neque si quid Cicero, neque si quid ejus libertus invenerit, meminit: sed Mæcenatem πρῶτον σημεῖά τινα γραμμάτων πρὸς τάχος excogitasse, et multos docuisse per Aquilam libertum suum. Ceterum hanc controversiam componet fortasse Diaconi liber de Notis, si usquam sine mendo extat, ad Conradum primum, imperatorem, scriptus. In quo leges, Lucium Annæum Senecam postremo, ab aliis ante se inventas, contraxisse notas, digessisse, et auxisse adeo numerum, ut opus in quinque millia extenderetur. Hæ sunt itaque notæ, quas signa appellat Sidonius Apollinaris in Epistola nona libri noni: 'Tribuit,' inquit, 'et quoddam dictare celeranti scribarum sequacitas saltuosa compendium: qui comprehendebant signis, quod litteris non tenebant.' Græci σημεῖα, ut διὰ σημείων scribere, pro scribere notis, seu per notas, dixit Cicero libro tertio decimo Epistolarum ad Atticum, ad hunc modum: 'Et quod ad te de decem legatis scripsi, parum intellexti. credo, quia διὰ σημείων scripseram.' Inde σημειογράφοι apud Plutarchum, qui ita velociter γράφειν, id est, scribere διὰ σημείων, noverant. Quos etiam a suis notis Notarios appellarunt, ut 'In notarium velocissime excipientem,' hoc Ausonii Epigramma inscribitur: et 'Notarius' hoc Martialis distichon libro quartodecimo: 'Currant verba licet, manus est velocior illis. Nondum lingua, suum dextra peregit opus.' Et 'notarium velocem' dicit idem Martialis in Epigrammate sexagesimo secundo libri decimi, quemadmodum 'præpetes notas,' 'præpetem dextram,' 'alitem dextram,' 'velocem manum,' Ausonius. *Vinetus.*

3 *Bipatens pugillar*] Sunt in frequenti usu 'pugillaria' neutro plurali, et masculino plurali 'pugillares:' sed 'pugillar' raro invenies. Pugillaria autem illa quomodo quondam fierent, clarissime intelliges ex Auli Gellii capite nono libri septimidecimi. *Idem.*

13 *Per æquor cereum*] Per tabellas cera illitas. Titinnius apud Charis. 'Velim ego osse arare campum cereum.' *Idem.*

17 *Vix dicta jam*] Reponendum, *Ut dicta jam ceris tenes*, nec abludit secundus papyraceus, in quo, *Vel dicta jam c. t.* nam hoc est, quod mox miratur, et rogat, 'Quis ista jam dixit tibi, Quæ cogitabam dicere?' et 'sensa,' 'dictis' opponit. et, 'Tu me loquentem prævenis,' ex ambiguitate compendii in scribendo usurpati vitium natum putem. De Notariis autem Divus Hieronymus in Epist. ad Julianum: 'Et tamen ille apposito notario cogebat loqui, quæ velociter edita velox consequeretur manus, et linguæ celeritatem prenderent signa verborum.' Basilius Magnus in Epist. ad notarium: Οἱ λόγοι τὴν φύσιν ὑπόπτερον ἔχουσι. Διὰ τοῦτο σημείων χρῄζουσιν, ἵνα ἱπταμένων αὐτῶν λάβῃ τὸ τάχος ὁ γράφων.

29 *Quod lingua nondum absolverit*] Marcus Manilius, ubi de ejus disserit ingenio, qui sub Virginis signo natus sit: 'Hic et scriptor erit felix, cui littera verbum est. Quique notis linguam superet, cursumque loquentis. Excipiet longas nova per compendia voces.' *Vinetus.*

32 *Celeripedis compendii*] Cicero Epistolarum nono ad Atticum: 'Venit autem eo ipso die ille celeripes, quem Salvius dixerat. Attulit uberrimas tuas litteras.' *Idem.*

No. 147. *Ausonius Hesperio*] Est hoc Epigramma Fastorum ad Hesperium Filium, quoddam ipsorum Fastorum ἀποσπασμάτιον. Idque recte præfert lemma in antiquo libro,

Conclusio: Ausonius Hesperio filio suo S. Scaliger.

1 *Ignota æternæ*] In vetere Lugdunensi codice titulus erat, CONCLVSIO. AVSONIVS HESPERIO FILIO SALVTEM. In aliis, DE SVO FASTORVM LIBRO AD GREGORIVM. Ad Gregorium mittitur etiam Cupido cruci affixus, filiusque illic salutatur. Parum autem sapuerunt, qui hoc loco *Hectoreæ* pro *æternæ* legendum censuerunt. Roma namque tametsi Hectorea et Trojana dici potuit, tamen Ammianus Marcellinus eam passim 'æternam' vocat, et Julius Frontinus, Ovidius Naso, et alii: Romaque non solum, verum etiam Romani principes fuerunt 'æterni' nuncupati: ut in quarta Symmachi Epistola ad Ausonium, 'quum æternorum principum jam pridem signa comitarer.' *Vinetus.*

3 *Digessi Fastos, &c.*] *Perpetis* in vetustis exemplaribus, licet *præpes* pro veloci quoque poni consueverit, sitque temporis præsertim fugacissima atque irreparabilis celeritas, *perpes* tamen, quod perpetuum, jugiterque annexum, neque unquam intercisum significat, in fastis accommodatissimum est, quibus anni totius gesta disscribantur, et quo sit merito quæque notata dies. *Accursius.*

Digessi Fastos] Opus hoc ad nos non pervenit, sive Carmen id esset, seu soluta oratio. 'Fastos' autem, 'et,' id est, 'ævi nomina perpetui' (*perpetis* enim hic, quam *præpetis* legere malim) temporum seriem, omnes civitatis Romanæ annos ab Urbe condita ad mea usque tempora, quid singulis gestum, qui principes Romani fuerunt, qui Consules, aliique magistratus. *Vinetus.*

5 *Vigilatas accipe noctes*] Lucretius lib. I. 'Sed tua me virtus tamen, et sperata voluptas Suavis amicitiæ, quemvis perferre laborem Suadet, et inducit noctes vigilare serenas, Quærentem dictis quibus, et quo Carmine demum Clara tuæ possim præpandere lumina menti, Res quibus occultas penitus convisere possis.'

4 *Per longum*] Adverbium est. Hesperio illi precatur longam vitam. *Vinetus.*

9 *Ut protinus et te*] Hoc est, fias etiam tu protinus Consul post me. De Hesperii tamen filii Ausonii poëtæ Consulatu nihil comperi, sed fuisse saltem eum Proconsulem ex Ausonii in patrem Julium epicedio cognosces: potestque Hesperius is esse Proconsul Gratiano Imperatore, cujus æquitatem una cum gravitate commendat Ammianus Marcellinus in extremo libro vicesimo octavo.

No. 148 1 *Annis undecies*] Solis Lugdunensibus illis membranis debemus hoc tristichon cum suo hoc titulo. Anni autem undecies centum; hoc est, mille, et centum, et quatuor anni, et undecies unus annus, id est, anni undecim, ac τριετηρὶς, hoc est, tres anni, ut etiam scripsimus in Carmen de Cæsaribus, fiunt anni mille et centum et decem et octo: quot efficient et insequenti Carmine ad Proculum mille et centum et bis novem, a condita Urbe usque ad Consulatum Ausonii: sed quæ sunt hæ rationes? Alciatus, Haloander, Onuphrius, ac alii, qui nostra ætate in recognoscendis Romanæ civitatis temporibus, et restituendis Fastis operam posuerunt, annos hic tredecim quattuordecimve desiderant. Putant enim Ausonium fuisse Consulem collega Hermogeniano Olybrio, anno Urbis millesimo centesimo et tricesimo primo secundove (imo 379 Christi Scal.) sed potest Ausonius alios hic esse secutus auctores, quam ipsi. Ignorarunt namque veteres Romani Græcique scriptores, ut ex Dionysio Halicarnassensi et Julio Solino cognosces, non solum a quo, verumetiam quibus temporibus Roma fuerit condita. Eratosthenes, Pomponius Atticus, Marcus Tullius,

Cornelius Nepos, et alii quidam, quos novi sequuntur chronologi, Olympiade sexta septimave conditam putarunt, sed alii tardius, ut Fabius Pictor, Olympiade octava: Lucius Cincius extrema duodecima. *Vinetus.*

2 *Undecies unumque super*] 'Undecies unus' sunt undecim. 'adnecte undecim trieteridi,' id est, ternario numero, conficies annos 14. et hosce rursus annis 1104, redibit inde numerus Ausonio designatus 1118.

No. 149. 1 *Urbis ab æternæ*] Proculum, ad quem scribitur hoc Carmen, eum esse arbitror, de quo est Epigramma tricesimum quartum: potestque ille Proculus esse, qui in codice Theodosiano aliquot Valentiniani, Theodosii, Arcadii, rescriptis, Præfectus Prætorio vocatur. *Vinetus.*

No. 150. 3 *Qui quartus ab imo*] Sic omnes nostri libri, quicquid hoc sit: at Scoppa pro *imo*, *uno* legit cum verbo *est:* intelligitque versum hujus tetrastichi quartum *ab uno*, hoc est a primo, qui habeat nomen auctoris Ausonii. *Vinetus.*

Qui quartus ab uno est] Leve mendum, sed quod momentum ad historiam habet: unde scribe: *qui quartus ab imo est.* Nam Ausonius fastos suos perduxit ad annum Urbis CIↃCXXIII. Ipse autem Consul, collega Syagrio (illo, cui inscriptum Epigramma generis sui) CIↃCXVIII. clarum ergo, cur titulum inspici velit a fine quartum. *Lipsius.* Verisimilis hæc opinio Lipsii videtur: frigidum enim nimis foret illud votum, quo Proculo Consulatum post quinquennium demum auguratur, nisi ita statuamus, ad annum videlicet CIↃCXXIII. inclusive, ut vocant, hanc Fastorum seriem perductam fuisse: quum vero sequentis anni XXIV. Consules jam designati forent, non potuit propiorem annum Proculi Consulatui votis destinare, quam XXV. quo confectam Olympiadem, sive quinarium numerum signet: a XX. enim ad XXV. intercurrit lustrum: in totum vero lustrum Ausonium hunc votivum Proculi Consulatum distulisse, quis crediderit?

EPHEMERIS.

No. 151. *Ephemeris*] 'Ἐφημερὶς, diarium Sempronio Asellioni apud Aulum Gellium libro quincto Noctium Atticarum: ubi scribit Ephemeridem in historiis dici, quum per dies singulos res gestæ scribuntur. Ita Ephemeridem inscripsit Ausonius Carmen hoc, quo fuerat complexus, quicquid unoquoque die gerere facereve solitus esset, ipso etiam interprete titulo, qui sic omnino habebat in suo illo Lugdunensi codice: INCIPIT EPHEMERIS, ID EST, TOTIVS DIEI NEGOTIVM. Seneca librum duodecimum Epistolarum ad Lucillium sic incipit: 'Singulos dies tibi meos, et quidem totos, indicare jubes: bene de me judicas.' *Vinetus.*

1 *Mane jam clarum*] Dixerat Aulus Persius: 'Jam clarum mane fenestras Intrat.' *Idem.*

2 *Jam strepit nidis*] Poëta quidam apud Senecam ad Lucillium, *Vigilax.* Sic 'canes' dixit 'vigilaces' Columella libro septimo: et 'vigilaces curas,' Ovidius l. II. Met. vs. 780. *Idem.*

5 *Dormiunt glires*] Hinc 'glirius' in Excerptis Pythœanis, 'somnolentus:' et in glossis Isidori, 'glirium, torpentem, stupidum.' D. Hieron. III. in Ruff. Apol. 'An in morem glirium torpentes consopitæque dormirent.' Laberius apud Nonium: 'Eti-

am hic me optimus somnus premit, opprimitur glis.'

7 *Nimiaque tendis*] Haud ausim affirmare, verumtamen credibile videtur, fuisse olim Ausonio scriptum: *nim. cædis Mole saginam* sic ut oculos animumque intenderit ad illud Plauti in Mostell. 'Este, effercite vos, saginam cædite.' Sic et Ammianus Marcellinus lib. XXII. 'Ubi vindicandis potius, quam cædendis conviviis indulgebant.' Symmachus: 'Nam comitibus vestris, utpote sobriis, cædundæ saginæ cura posterior est.' Tertullianus de Cultu fem. c. 1. 'Satis igitur.asæ estis divitiis atque deliciis: satis dotum vestrarum fructum cecidistis.'

13 *Annuam*] Non unum, sed triginta totos annos dormisse Endymionem fabulantur, et plus eo. *Vinetus.*

18 *Ne longus tibi somnus*] Mortis. Ne te verberibus excitem, occidam. Horatius libri tertii Carmine undecimo de Hypermnestra, qua nocte Danaides viros suos jugularunt: 'Surge, quæ dixit juveni marito, Surge, ne longus tibi somnus, unde Non times, detur. Socerum et scelestas Falle sorores.' *Idem.*

23 *Lesbii depelle*] Lege: *Lesbiæ depelle modum quietis.* Quia dicit ex Sapphica cantilena somnum nequam mancipio conciliari, propterea vocat Lesbiam quietem. *Scaliger.*

24 *Acer Iambe*] Quia iræ ac rabiei quasi minister et satelles est. Horatius in Arte: 'Archilochum proprio rabies armavit Iambo.' Terentianus Maurus: 'Adulta felle qualis ante Carmina Dabas amarus, ultor impetus tui.' Statius l. II. sylv. 'Seu dissona nectit Carmina, sive minax ultorem stringit Iambon.' Horat. l. I. Od. XVI. 'Me quoque pectoris Tentavit in dulci juventa Fervor, et in celeres Iambos Misit furentem.' Hinc et ἰαμβίζειν pro λοιδορεῖν dixere Græci, teste Proclo in Chrestomathia: cui contrarius Mart. Capella, qui lib. IX. 'Iambum' ἀπὸ τοῦ ἰαμβίζειν dictum putat. Uti et Aristot. de Arte Poëtica: διὸ, inquit, καὶ ἰαμβεῖον καλεῖται νῦν, ὅτι ἐν τῷ μέτρῳ τούτῳ ἰάμβιζον ἀλλήλους. Sed verior est Hesychii sententia, qui ἀπὸ τῆς Ἰάμβης, femina quadam, ἰαμβίζειν derivatum refert; de qua et Proclus.

No. 152. 2 *Et linteam da sindonem*] Quam nunc nos camisiam vocitamus, sicut et Eginardus appellavit in eo, quod ante annos septingentos et quinquaginta scripsit de Carolo Magno Francorum rege. Græcum est σινδὼν, et 'Tunicam linteam,' interpretatur vetus Glossarion. Sed vide de hoc nomine quid Baifius de Re vestiaria, ex Evangelistis, Herodoto, Polluce, Martiale. *Vinetus.*

10 *Rei divinæ copia est*] Hæc ad sacrificium satis sunt, piæ preces, et vota innoxia, quæ 'aperta' Persius appellat: et in iis ponit mentem bonam, famam, fidem. Vide ejus Satyram ad Macrinum. *Idem.*

11 *Nec tus cremandum*] Libanius Orat. VII. pro Aristophane: Ἧκεν εἰς τὰ λείψανα τῶν ἱερῶν, κομίζων οὐ λιβανωτὸν, οὐχ' ἱερεῖον, οὐ πῦρ, οὐ σπονδήν· οὐ γὰρ ἐξῆν· ἀλλὰ ψυχὴν ἀλγοῦσαν, καὶ φωνὴν ὀδυρομένην, καὶ δεδακρυμένην, καὶ δακρύων ἀφορμάς: ubi legendum puto, καὶ ὄψιν δεδακρυμένην. Simile certe quid excidit.

18 *Spiritui*] Anapæstus, seu potius tribrachys pro iambo. Pro *Spiritui* tamen, *Spiritu* scripsisse potest Ausonius, ut ex iis disces, quæ scripsit de dativo quartæ declinationis Priscianus in extremo libro septimo. *Vinetus.*

Sociata sacro Spiritui] Scribe audacter, *Spiritu:* nec est, quod cum Vineto dubites. Ita et apud Nonium Auctores, quos male ablativum pro dativo usurpasse existimat. Lucillius: 'Quod sumptum atque epulas victu præponis honesto.' Virgilius, lib. VI. 'Teque adspectu ne subtrahe nostro.' Catullus in Nup-

tiis Pelei et Thet. ‘Præsentes namque ante domos invisere castas Sæpius, et sese mortali ostendere cœtu Cælicolæ nondum spreta pietate solebant.’ Vide et Pierium Valerianum in Virg. IV. Georgic.

22 *Paves nequicquam spes fides*] Erat hic versus in præstantissimo codice recentiore manu margini adscriptus: de sinceritate igitur dubito. Posset non incommode legi, *Pavetne quidquam spes, fides?* vel *Paventne*. Sic in festivissimo Poëta Anacreonte Stephanus et Faber, viri eruditissimi, frustra fuerunt, dum hunc locum emendare cupiunt, in Carmine de Columba: Τίς ἐστί σοι μέλει δέ; pro quo non recte reponunt, Τί δέ σοι μέλημα τοῦτο; ut apud Theocritum Eidill. XIV. Τί δέ τοι τὸ μέλημα; Scribe totum hunc locum: Πόθεν μύρων τοσούτων, Ἐπ' ἠέρος θέουσα, Πνέεις τε καὶ ψακάζεις; Τίς εἶς; τί σοι μέλει δέ; Primi versus emendationem, in quo antea τοσούτων, adstruit locus Plutarchi in Vita Phocionis, ubi Demadi respondet: Πάνυ γοῦν, ἔφη, πρέψειεν ἂν σοι μύρου τοσοῦτον ὄζοντι, καὶ χλαμύδα, &c. Ultimi vero hic Diphili apud Athenæum lib. VI. Πόθεν ἐστι ταῦτα πρὸς Θεῶν; τί δέ σοι μέλει; Sic et in Catullo Carm. Nupt. ad Manl. et Juliam lege; *At marita tuum tamen Calites, nihilominus Pulcra eris.* Sensum explicat Turnebus; lectionem confirmant Mss. in quis, *Pulcra res,* et *pulcre eres,* levi errore.

No. 153. 1 *Omnipotens*] Matutinæ precationis divinum Carmen est, et quo haud scio quempiam elegantius scripsisse hactenus, vixque etiam crediderim, alterius, quam Ausonii eruditione versibus consecrari talibus ea tempestate potuisse. In Particula tamen Ms. exemplaris Hieronymi Aleandri, Paulinus Episcopus, non Ausonius, ejus author inscribitur. Cujus testimonio neque protinus accedendum, neque non diutius considerandum. *Accursius.*

4 *Cujus formamque modumque*] Antisthenes apud Theodoretum: Ἀπ' εἰκόνος οὐ γνωρίζεται, ὀφθαλμοῖς οὐχ' ὁρᾶται, οὐδενὶ ἔοικε· διόπερ αὐτὸν οὐδεὶς ἐκμαθεῖν ἐξ εἰκόνος δύναται· Xenophon: ὁ γοῦν πάντα σείων, καὶ ἀτρεμίζων, ὡς μέγας μέν τις καὶ δυνατὸς, φανερός· ὁποῖος δέ ἐστι μορφὴν, ἀφανής. D. Cyprianus de Idolor. vanitate: ‘quorum tamen præcipuus Sosthenes formam veri Dei negat conspici posse.’ Prudentius in Agone Romani: ‘Deus perennis, res inæstimabilis, Non cogitando, non videndo clauditur: Excedit omnem mentis humanæ modum, Nec comprehendi visibus nostris valet.’ Videatur et initium Apotheosis, quæque Apuleius in Apologia, et in Notis Pricæus pag. 153.

8 *Rebus caussa*] Melius vett. libri, *Caussa ipse creandis.* Plotinus in procem. lib. de Provid. Οὕτω δὴ ἐξ ἑνὸς ΝΟΥ καὶ τοῦ ἀπ' αὐτοῦ ΛΟΓΟΥ ἀνέστη τόδε πᾶν, καὶ διέστη.

9 *Ipse Dei verbum*] Prudentius in Agone Romani: ‘Verbo creavit omniformem machinam, Virtus Paterna semper in verbo fuit.’ Tertullianus in Apologetico, c. XXI. ‘Apud vestros quoque sapientes ΛΟΓΟΝ, id est, sermonem atque rationem constat artificem videri universitatis.’ Justinus Martyr. adhort. ad Græcos, pag. 12. Lactantius IV. 9.

13 *Per quem facta omnia*] Ex principio Evangelii Joannis Apostoli. *Vinetus.*

Cujus In cælo solium] Malim: *cujus Est cælum solium:* licet enim vulgata defendi possit ex istis Psalmi CIII. ‘In cælo paravit Dominus sedem suam:’ videtur tamen Ausonius illa Esaiæ respexisse, quæ cap. LXVI. leguntur: ‘Cælum sedes mea est, dicit Dominus; terra autem scabellum pedum meorum.’ Quæ et Actorum c. VII. repetuntur. Sed et Servator noster Matth. v. per cælum jurare vetat, ‘quia thronus Dei est.’ Imo

et *ὕπατος* inde dictus Deus est, teste Aristotele lib. VI. de Mundo: *τὴν μὲν ἀνωτάτω, καὶ πρώτην ἕδραν αὐτὸς ἔλαχεν· ὕπατος διὰ τοῦτο ὠνόμασται, καὶ, κατὰ τὸν ποιητὴν, ἀκροτάτῃ κορυφῇ τοῦ σύμπαντος ἐγκαθιδρύμενος οὐρανοῦ.* Orpheus: *Αὐτὸς δ' αὖ μέγαν αὖτις ἐπ' οὐρανὸν ἐστήρικται, Χρυσέῳ εἰνὶ θρόνῳ· γαίῃ δ' ὑπὸ ποσσὶ βέβηκε.* Ita Theodoretus citavit, a quo tamen verbis, non autem sensu diversus Justinus Martyr in cohortat. ad Græcos.

18 *Gentes*] Eos, qui ex Judæorum genere non erant. Epistola Pauli ad Romanos. *Vinetus.*

19 *Stirpis adoptivæ*] Allusio ad ea, quæ in illa tractantur Epistola de oliva, oleastro, insitione. *Idem.*

Stirpis adoptivæ] Prudentius in Apotheosi vs. 338. adv. Judæos: 'Heu frondosa prius ramis felicibus arbor! Pinguibus heu quondam radix oleagina baccis! Ecce tibi inserto revirescit nunc oleastro Truncus, et externi vestitur cortice libri,' &c.

20 *Cernere quem licuit*] Prudent. in Agone Romani: 'Hic se videndum præstitit mortalibus. Mortale corpus sumsit immortalitas, Ut dum caducum portat æternus Deus, Transire nostrum possit ad cœlestia:' et paulo post: 'Hinc nos et ipsum non perire credimus Corpus, sepulcro quod vorandum traditur. Quia Christus in se mortuum corpus cruci Secum excitatum vexit ad solium Patris, Viamque cunctis ad resurgendum dedit.'

Quo numine viso] Filio. Sic enim ille in Evangelio Joannis ad Philippum: *ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα.* Porro precationes hæ Ausonium Christianarum litterarum studiosum, valdeque peritum fuisse indicant. *Vinetus.*

21 *Contagia nostra*] Ex priore Epistola ad Corinthios, de mortuo Christo pro peccatis aliorum, et de Resurrectione mortuorum. *Idem.*

36 *Quos letifer*] Tertullianus in Apologetico: 'Operatio dæmonum est hominis eversio: sic malitia spiritalis a primordio auspicata est in hominis exitium.' D. Cyprianus de Idolor. Vanit. 'Spiritus insinceri et vagi, qui posteaquam terrenis vitiis immersi sunt, et a vigore cælesti terreno contagio recesserunt, non desinunt perditi perdere, et depravati errorem pravitatis infundere.' Idem postpaullo: 'Hæc est de illis medela, cum ipsorum cessat injuria: nec aliud his studium est, quam a Deo homines avocare, et ad superstitionem sui ab intellectu veræ religionis avertere: et cum sint ipsi pœnales, quærere sibi ad pœnam comites, quos ad crimen suum fecerunt errore participes.'

44 *Si lapides non juro Deos*] Antiquorum idola significare videtur ad contemptum, ut et ea, et finales terminorum 'lapides' Lucret. vocat lib. V. 'Nec pietas ulla est, velatum sæpe videri Vertier ad lapidem, atque omnes accedere ad aras.' Sic 'stipitem ligneum' idolum dixit Prudentius hymno X. *Turnebus.*

Si lapides non juro Deos] Id est, si lapidea simulacra non pro Diis habeo, vel colo. Fortassis etiam ad 'Jovem lapidem' respexit. 'Jovem' enim 'lapidem jurare' sanctissimum olim jusjurandum fuisse habitum, testatur Favorinus apud A. Gell. l. I. c. XXXI. Simili ad illum allusione D. Augustinus l. II. Civ. Dei, c. XXIX. 'Illic enim,' inquit, 'tibi non Vestalis focus, non lapis Capitolinus, sed Deus unus et verus.'

Si lapides non juro Deos] Particula *si* veteres in obtestatione utebantur. Prudent. in Pass. S. Vincent. 'Si rite sollemnem diem Veneramur ore ac pectore: Si sub tuorum gaudio Vestigiorum sternimur.' Horatius lib. III. Od. XVIII. 'Si tener pleno cadit hœdus anno, Largo nec desunt Veneris sodali Vina cratere.' Idem Satyr. VI. l. XI. 'Si neque majorem feci ratione mala rem, Nec sum fac-

turus vitio culpare minorem :' et in Carmin. sæculari : 'Supplices audi pueros Apollo, Roma si vestrum est opus.' Sæpissime apud Terentium reperias : ut et apud Ovidium lib. III. Fastor. vers. 310. et in Passione S. Perpetuæ, pag. undecima.

46 *Deique Unigenæ*] Scripserunt alii, *Unigeni*. Atque ego utique Ciceronem scio Mundum appellasse 'unigenum' in libro de Universitate. 'Hoc ipso,' inquit, 'quod solus atque unus, idcirco singularem Deus hunc Mundum atque unigenum procreavit.' Neque tamen ob id primam lectionem reor immutandam. Græca enim dictio μονογενὴς, quæ nostris unicus, unigenus, et vel unigenitus convertitur, cur non etiam *unigena* communi præsertim, quo Græca, dici possit elegantius, quoque modo dicimus, Saturnigena, Martigena, Soligena? *Accursius*.

47 *Mistumque duobus*] Absurde dicitur Spiritus Sanctus mixtus esse patri et filio. Corrige : *Missumque duobus*. Ecclesia orthodoxa credit et docet, Spiritum Sanctum a Patre et Filio emitti. *Grævius*.

Missumque duobus] Τὸ *mistumque*, quamvis mihi non probetur, defendi tamen istis versibus potest, quos Serapis Thuli regi Ægyptiorum oraculum consulenti reddidisse fingitur : *Πρῶτα Θεὸς, μετέπειτα λόγος, καὶ πνεῦμα σὺν αὐτοῖς· Σύμφυτα δὲ τρία, πάντα καὶ εἰς ἓν ἰόντα.* Celeberrimi Grævii conjecturam stabilit Prudent. hymno VI. Cathemer. 'O Trinitatis hujus Vis una, lumen unum, Deus ex Deo perennis, Deus ex utroque missus.' Ἐκπορεύεσθαι Græcis dicitur Spiritus Sanct. ex Patre et filio : qui tamen inter se, et a Romana Ecclesia dissentientes, gravissimis turbis et noxio schismati causam præbuere, Spiritum S. ex Patre 'per filium,' non 'ex filio' procedere docentes. Vide de his Possinum in Notis ad Pachymerem, et Montacutium in Photii Epist. 2.

52 *Si scelere abstineo*] Alter Voss. *sceleri* : utrumque bonum. Plaut. 'Abstine isti hanc tu manum.' Horatius Græco more cum Genitivo junxit.

Errori obnoxius] Licet ita legi possit, ut collisio non admittatur, ex vetusto tamen Codice, conjunctione addita, libentius scripserim, *errorique obnoxius* : ut scelere abstinuisse intelligatur, etiam errori obnoxius. Facit hoc humana fragilitas, ut sit in scelera proclivior lapsus, præsertimque his, qui non procul negotiis degunt, quorumque exercenda vita est, pieque rerum discrimina versanda. Qua ergo coërceri eos pœna crediderimus, qui semoti a curis atque (ut ipsi videri volunt) a mundo, Dei contemplationem ambitionibus, publicisque muneribus ac plerumque improbis posthabent? Nimirum, ut nec vita functi Mundi beneficio dignentur. *Accursius*.

Errori ipse obnoxius] Durissimus hic versus, et vix inter Ausonianos admittendus, nisi cum scriptis τὸ *ipse* expungas : hiatum vero in penthemimeri non est quod reformidemus, quum tot sint exempla. Sic in Culice Virgilii sæpissime deprehendas, tamen etsi alicubi contra Ms. fidem suppletus sit, ut versu 123. ubi pro *Aëriæ platanus*, *inter quas impia lotos*, plerique scripti *platani* præferunt : Aldina vero editio ad versum fulciendum, *inter quas erat impia lotos*.

57 *Patiturque suos*] Anchises libro sexto Æneidos : 'Quisque suos patimur manes.' ubi 'manes' alii supplicia, alii aliud accipiunt. Turnebus capite primo libri vigesimi secundi Adversarior. *Vinetus*.

71 *Miracula terræ*] Non mirer, sed contemnam hæc terrena caducaque, ut somnians audivit Scipio apud Ciceronem. *Vinetus*.

72 *Suprema mihi cum venerit hora*] In quibusdam scriptis est, *dies* (vel

diis, vitiose pro *dii*) qui genitivus antiquus quinctæ declinationis. Adi Servium ad vers. 208. lib. I. Georg. et Gellium lib. IX. cap. 13. 14. Ipsum vero hemistichium debetur Tibullo, qui lib. I. El. 1. ‘Te spectem, suprema mihi quum venerit hora.’

73 *Nec timeat mortem*] Infra in Sapientibus Periand. ‘Mortem optare malum, timere pejus.’ Martialis lib. X. Ep. 47. ‘Summum nec metuas diem, nec optes.’

82 *Et vero verum*] Corrigendum *ex vero verus, de lumine lumen*, ut est in Ms. Codice, et in Apostolorum Symbolo *φῶς ἐκ φωτὸς, Θεὸν ἀληθινὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ*. Mariang. Accurs. Optime: et ita in meliore Vossiano, quod Vineti diligentiam fugit. Adde et geminum huic locum in versibus Paschalibus: ‘Concedis terris totum similemque, paremque, Ex vero verum, vivaque ab origine vivum.’ Paulo aliter Sedulius lib. I. ‘At dominus verbum, virtus, sapientia, Christus, Et totum commune patris de lumine lumen, Ex solo solus.’ Gregor. Nazianzenus: *Σὲ καὶ νῦν εὐλογοῦμεν, Χριστέ μου, λόγε Θεοῦ, Φῶς ἐκ φωτὸς ἀνάρχου*. Prudentius in Agone Romani, de Deo Patre: ‘Lux ipse vera, veri et auctor luminis, Cum lumen esset, lumen effudit suum. Ex luce fulgor natus est hic Filius. Vis una Patris, vis et una est Filii, Unusque ab uno lumine splendor satus Pleno refulget claritatis lumine:’ et in Apotheosi: ‘Totus et ex toto Deus est, de lumine lumen.’ Tertullianus in Apologetico, cap. 21. ‘Ita de spiritu spiritus, et de Deo Deus, ut lumen de lumine accensum.’ Justinianus tit. I. Cod. ‘Deum de Deo, lumen de lumine:’ et deinceps: ‘Ex Deo vero Deum verum:’ atque ita Concilium Nicænum, Photius Epist. I. Victor. pag. 26. Persecut. Vandal.

84 *Consona quem celebrant*] Retinendam hic veterem lectionem censebam, tametsi liber antiquissimus dissentiret: quum et Ethnicos parem ritum celebrasse constaret. Apulei. lib. XI. Miles. ‘de sublimi suggestu, de libro, de litteris fausta vota præfatus: PRINCIPI MAGNO, SENATUIQUE, ET EQUITI, TOTOQUE ROMANO POPULO, nauticis, navibus, quæque sub imperio mundi nostratis reguntur, renuntiat, sermone rituque Græciensi, ita ΛΑΟΙΣ ΑΦΕΣΙΣ. Quam vocem FELICITER cunctis evenire signavit Populi clamor insecutus.’ Verumtamen antiqui codicis lectioni plurimum patrocinari videntur illa Paullini in Nicetam: ‘Præcinet cunctis tuba ceu resultans Lingua Nicetæ modulata Christum: Psallet alternis citharista toto Æquore DAVID. Audient AMEN tremefacta cete.’ Videtur ad hunc ritum respicere Constantinus Porphyrog. in Vita Basilii. Macedonis: *Καὶ ὅτε μὲν μυστηριώδης δῆθεν εὐχὴ ἐλέγετο, ἠρέμα τὰς κιθάρας ἔδει ὑποφωνεῖν. ὅτε δὲ ἱερέως ἐκφώνησιν, ἡ ΛΑΟΥ ἀμοιβαίαν ἀπόκρισιν ὁ χρόνος ὑπέβαλεν, ἐπὶ μέγα τὰς κιθάρας τῷ πλήκτρῳ κρουόμενας ἔδει ἠχεῖν*. Nec non Prudentius in Passione Vincentii: ‘Psallentis audit insuper Prædulce Carmen martyris: Cui vocis instar æmulæ Conclave reddit concavum.’ Historia conversionis S. Afræ: ‘et dum orationem finisset, jussit nos sibi respondere, et dicere AMEN.’ Vide quæ Justin. Martyr Apologetico secundo. B. Chrysostomus Homil. XXXV. Passio S. Perpetuæ et Felic. p. 10. Ritus autem iste *τοῦ* Amen respondendi e veteri lege deductus ac derivatus est, ut e Deuteronomii cap. 27. vers. 26. patet. Alius est ille Antiphonarum, quamquam persimilis, cum extrema canticorum, vel ipsa cantica divisa per amœbæas responsiones occinuntur. Qui ritus in Orientali Ecclesia quando vel ortus, vel celebratus sit, Eusebius in Histor. Eccles. et ex eo Nicephorus Callistus lib. II. cap. 16.

et lib. XIII. cap. 9. te docebunt. In Occidentali Ecclesia primus Mediolani D. Ambrosius instituit, cum a Justina oppugnatus per aliquot dies cum populo in Ecclesia detineretur: D. Augustinus lib. IX. Confession. Psalmos autem alternis cantari primus Flavianus Antiochiæ Episcopus jussit, teste Cedreno pag. 249. Edit. Xylandri. Meminit item Antiphonæ in S. Eucharistia a plebe celebratæ B. Cyprianus in tractatu de precat. Dominica.

85 *Et responsoria*] Vetus hic Ecclesiæ Christianæ mos, cujus meminit ipse quoque Paulus in Epistola priore ad Corinthios. *Vinetus.*

No. 154. 2 *Quamvis satis n. reis*] Lego, *rei Fiat precatu Numini.* Quamvis, inquit, Numini sive Deo nunquam satisfiat precatu rei: quanquam homo peccator nunquam satis Deum possit precari. *Gronovius.*

4 *Habitum forensem*] Togam, cujus in causarum foro est usus. In Urbe autem Romani toga utebantur, in primisque causarum actores, et qui amicos potentioresque salutatum ibant, ac aliquo deducebant. Sed plura de Toga Budæus, et Baifius. *Vinetus.*

No. 155. 5 *Sex enim convivium cum rege*] De hoc vide Aulum Gellium libro tertio decimo, Athenæum in principio libri primi, et Erasmum in Adagio, 'Septem convivium.' *Vinetus.*

Sex enim convivium] Ea de causa taxat Capitolinus convivium Veri Imperatoris, in quo XII. accubuisse dicebantur; 'quum sit notissimum dictum de numero convivarum, Septem convivium, novem vero convitium.' Vide Gell. lib. XIII. cap. 11.

No. 156. *Quoqui*] Coqui. Vid. Not. ad Monosyll.

2 *Ad quinctam flectitur umbra notam*] 'Quinctam solarii lineam' dixerat Persius in Satyra tertia. In quem locum, quæ nos scripsimus, et in scholio quodam in Sacroboscanum de dierum et horarum generibus, hunc etiam Ausonii locum de suæ diei horis explicare poterunt. Veteres enim illi diem naturalem, hoc est, tempus ob oriente Sole usque ad occidentem, seu brevis esset, seu longa, in duodecim horas dividebant, quarum prima cum ortu Solis incipiebat. Sextam meridies, duodecimam Solis occasus finiebat. Quam itaque dicit Ausonius quartam diei horam, hæc decimæ nostræ Gallicæ, Germanicæ, Hispanicæ antemeridianæ fere respondet. Circiter quam et nos prandere solemus. Sed de prandio et cœna, deque eorum temporibus, multa Rhodiginus et Alexander ab Alexandro. *Vinetus.*

Ad quintam, &c.] Sidonius Apollinaris lib. II. Epist. 9. 'Ecce et ab Archimagiro adventans, qui tempus instare curandi corpora moneret: quem quidem nuncium, per spatia clepsydræ horarum incrementa servantem, probabat competenter ingressum quinta digrediens.'

No. 157. 1 *Quadrupedum, et volucrum*] Versus hic tametsi priori, 'Vibranti lambat,' pro ejus pentametro junctus continuatusque erat in exemplari, tamen Scholion eadem manu, acutiore tantum calamo, in margine appictum, quod huc descripsissem, si totum potuissem legere, deesse superiori elegiaco finem, et huic heroico initium, monebat. Ego vero non tantum quas dicit portiones, verum etiam multa alia Carmina hic tota desidero, si quomodo cœperat Ausonius, universa suæ diei acta diversis Carminum generibus fuerat persecutus. Continuata ergo ab oriente Sole in occasum Ephemeride, quantulacunque sit hæc ejus portiuncula, postremo Carmine Ausonius de iis questus est, quæ noctem plerumque hominibus molestam reddunt, de somniis, et eorum visis. *Vinetus.*

4 *Nunc fora, nunc lites*] Lucretius

lib. IV. 'Et quol quisque fere studio devinctus adhæret; Aut quibus in rebus multum sumus ante morati, Atque in qua ratione fuit contenta magis mens, In somnis eadem plerumque videmur obire: Caussidici caussas agere, et componere leges; Induperatores pugnare, ac prælia obire: Nautæ contractum cum ventis cernere bellum.' Eadem ferme, aut saltem non multum diversa, reperies apud Petronium in Satyrico, Theocrit. Eidyll. XXII. Ciceronem lib. I. de Divin. c. XXIX. et lib. II. c. LXII. Herodotum l. VII. c. XVI. Basilium M. homilia in Julittam martyra, Prudentium Cathemer. hymno VI. deque somniorum generibus quædam apud Macrobium lib. I. c. III. et Augustinum lib. de spir. et anima cap. 24.

Lati modo pompa theatri] Lege, *læti modo pompa theatri*. Eo enim se conferebant, ut ludis et spectaculis se oblectarent. *Grævius*.

6 *Lacerat nostros*] Mihi videor a leone aut aliqua alia bestia laniari, ut ad bestias damnatorum aliquis. *Vinetus*.

8 *Per mare navifragum*] D. Hieronymus Apol. I. adv. Ruffinum: 'Quoties vidi me esse mortuum et in sepulcro positum, quoties volare super terras, et montes ac maria natatu aëris transfretare? Cogat ergo me non vivere, vel pennas habere per latera, quia vagis imaginibus mens sæpe delusa est.' Plura de somniis, (nam in iis totus est) eruditissimus nugator Artemidorus in Onirocriticis.

10 *Infandas etiam veneres*] Aliqua de his legere est apud Pseudo-Justinum Martyrem, quæst. XXI. ad Orthodoxos, et D. Augustinum lib. X. Confessionum.

11 *Cœtus*] Coitus, ut in Epigrammate LXXI. 'Tragicos' autem dicit nefarios et sceleratos, de quibus facinoribus sumuntur Tragœdiarum argumenta. *Vinetus*.

16 *Minuiscunt crimina somni*] Ita legendum: Male hodie, *et profugi munus: cum crimina somni*. Scaliger.

22 *Divinum vatem*] Virgilium sexto Æneidos: 'In medio ramos, annosaque brachia pandit Ulmus opaca, ingens: quam sedem somnia vulgo Vana tenere ferunt, foliisque sub omnibus hærent.' *Vinet*.

24 *Et geminas numero portas*] Sophocli δισσοὶ ὄνειροι dicuntur in Electra, quod ambiguam habeant interpretationem. Et ita quoque geminæ somni portæ possent explicari: nam non tam falsa sunt, quam videntur, ut vult Artemidorus; verum non recte explicantur; imo quædam nec somnia sunt. Lucianus autem et auream somniorum portam in Gallo confinxit.

Quæ fornice eburno] Idem poëta [Virgilius] in extremo eodem sexto [Æneid.]: 'Sunt geminæ somni portæ, quarum altera fertur Cornea,' &c. ex undevicesimo Odysseæ. Quæ quid sint, quærunt poëtarum interpretes, et Macrobius in priore commentario in Somnium Scipionis, et Lilius Gregorius de Diis. *Vinetus*.

32 *Et gaudia controversorum*] Sic fuit in exemplari: sed una syllaba versus est longior, quam debeat: *controversa* legi posset. *Controversum* secundam quoque producit syllabam in Edyllio nono, sed *controversia* corripit in Phalæcio Sidonii Apollinaris, libri octavi Epistola undecima. *Idem*.

36 *Lunares polos*] Cælum et Sphæram Lunæ: quando Luna ita vobis placet, ut non nisi cum ea, et noctu cernamini. Habitari autem in Luna aiebat Xenophanes: 'eamque esse terram multarum urbium et montium.' Cicero in Lucullo. *Idem*.

42 *Hunc lucum*] Unica somniorum ulmus apud Virgilium. Liberalior Ausonius, nemus plurimarum ulmorum totum illis pollicetur, et devovet. *Idem*.

PARENTALIA.

No. 158 *Ab Numa*] Secundo Romanorum rege. Ovidius secundo Fastorum, Macrobius, Censorinus. *Vinetus.*

Inferiis] Inferias definit Festus sacrificia, quæ Diis Manibus inferebantur. Vetus interpres Virgilii, sacra mortuorum, quæ inferiis solvuntur. *Idem.*

No. 159. 1 *Funere justo*] Ut Justa plurali numero dicuntur exequiæ, inferiæ, parentalia, sacrificia, quæ mortuis impenduntur, et funerandi solemnitas. Budæus in Annotationibus et Commentariis Græcis. *Vinetus.*

5 *Nænia*] NÆNIAM definit Nonius Marcellus, ineptum et inconditum Carmen, quod adducta pretio mulier, quæ præfica diceretur, iis, quibus propinqui non essent, mortuis exhiberet. Sed de hoc verbo plura Festus. *Idem.*

6 *Annua munera*] Justa, quæ quotannis persolvere mortuo debeas. Virgilius de Daphnide in quincto Bucolico, et de Anchise libro quincto Æneidos. *Idem.*

9 *Hoc satis et tumulis, satis et*] Scribentium error, aliquoties a me castigandus, locum hunc deturpavit. rescribe igitur: *Hoc satis et tumuli, satis et telluris egenis.* Nam tumulis non satis erat ciere mortuorum nomina, sed tumulo et tellure carentibus: ut hic litera superest, ita in Frontino deesse videtur, lib. I. Stratag. c. II. v. 'M. Cato in Hispania, qui ad hostium consilia alia via pervenire non poterat, jussit trecentos,' &c. Credo corrigendum, *quia ad hostium, &c.* Vide porro quæ ad Protrepticon notavimus. Sed ubi locum accuratius examino, nihil mutandum videtur. Nam *tumulis* pro tumulatis, sive sepultis posuit Ausonius: et sequens versus ad partem tantum posteriorem referendus est, ut sit sensus: tam sepultis, quam non sepultis satis est, si nænia officiosa quotannis recolas. Imo, 'Voce ciere animas' (necdum adhuc humo contectis) 'funeris instar habet.'

10 *Voce ciere*] Idem et in Coronide libri de Professoribus. Locum autem hunc Turnebus, in capite decimo libri vicesimi secundi, et duodevicesimi tricesimo secundo Adversariorum, cum aliquot Homeri et Virgilii locis contulit. Virgilius tertio Æneidos: 'Animamque sepulchro Condimus, et magna supremum voce ciemus.' In eodem: 'Libabat cineri Andromache, Manesque vocabat Hectoreum ad tumulum.' In sexto: 'Tunc egomet tumulum Rhœteo in litore inanem Constitui: et magna Manes ter voce vocavi.' Ulixes apud Homerum de suis sociis, quos Cicones interfecerant: *Οὐδ' ἄρα μοι προτέρω νῆες κίον ἀμφιέλισσαι, Πρίν τινα τῶν δειλῶν ἑτάρων τρὶς ἕκαστον ἀῦσαι, Οἳ θάνον ἐν πεδίῳ, Κικόνων ὕπο δῃωθέντες.* In quem locum, quæ memoret Eustathius de prisco more, legere poteris: et quæ Joannes Tzetzes in historiis. *Vinetus.*

Voce ciere animas] Propertius l. I. Eleg. XVII. 'Illa meum extremo clamasset pulvere nomen, Ut mihi non ullo pondere terra foret.' Theocritus Eidyll. XXIII. *Χῶμα δέ μοι κοίλανον, ὅ μευ κρύψει τὸν ἔρωτα. Κἂν ἀπίῃς, τόδε μοι τρὶς ἐπάϋσον, Ὦ φίλε κεῖσαι.*

Funeris instar habet] Vocare animas mortuorum, est pro funere, pro tumulo, et sepultura. *Vinetus.*

13 *Defuit urna sepulchri*] Qui sit 'telluris egenus,' ut supra dixit, et inhumatus: sicut Palinurus sexto Æneidos, et in extremo quincto. *Idem.*

18 *Et præter justum*] Funus senile. *Idem.*

Præter justum] Non plane *ἀλόγως nostrum* hariolatus sum. Vovet enim

præter ista funera Lector nulla ut fleat. Cum *præter justum*, nescio quid injusti inferat: licet enim, quæ ordine mortalitatis non turbato funera fleantur, justa dici possint, tamen flenda ea vovere habet aliquid absonum. Et multa præterea in hoc libro funera flentur, quæ juste ea ratione flentur: par omnino conjecturæ sententia in veteri Epidoti tapho, a nobis laudato; et apud Martialem lib. VI. Epigr. XXVIII. 'Qui fles talia, nil fleas, viator.' *Barthius.*

No. 160. 2 *Et si cunctetur filius*] Mœrore et desiderio. *Vinetus.*

4 *Undecies binas Olympiadas*] Octoginta octo annos. Est enim Ὀλυμπιὰς quadriennium. Nonaginta tamen annos vixisse dicitur Julius Ausonius in Epicedio. *Idem.*

8 *Tam moderata illi*] Seneca Epistol. XX. 'Huc ergo cogitationes tuæ tendant; hoc cura, hoc opta, omnia alia vota Deo remissurus, ut contentus sis temetipso, et ex te nascentibus bonis. Quæ potest esse felicitas Deo propior?'

12 *Non rudis ingenio*] Sic video edi, quasi τὸ 'Præditus' sit conjungendum cum versu præcedenti. Sed quis ita loquitur: 'non rudis ingenio præditus?' certe cum voce 'ingenio' finitur sententia, et post eam vocem τελεία ὑποστιγμὴ ponenda. Non suavius tamen, 'Præditus porrigere.' Nisi id confirmare velimus eo quod in Profess. v. 'Carere cultu præditus.' Sed verisimile Scaligeri, *Canore, cultu præditus.* Canore, pro *canorus*, ut quæ Scaliger notat, et ἱππότα Νέστωρ. Conjicio: *Providus et vitas hominum ratione medendi Porrigere, et fatis amplificare moras.* Gronovius.

17 *Ut nullum*] Julius Ausonius medicus nullum Antiquorum in curandis morbis sequebatur, non Hippocratem, non Galenum, non alium quenquam. Marcellus autem Empiricus hunc Ausonium de re medica scripsisse tradit: nisi sit alius hic Ausonius: remediumque præscribit Isciadicis, Arthriticisque: quo fuisse sanatum eundem Ausonium medicum refert. *Vinetus.*

No. 161. 1 *Proxima tu genitrix*] Scribebat et hic et plerumque alibi vetus liber, *genetrix.* Nec aliter Pierius Valerianus in optimis Virgilii membranis invenit, cujus hæc sunt verba: 'Cæsariem nato genitrix.' In Romano codice *Genetrix* media syllaba per E passim scriptum invenias. Eandem scribendi rationem in titulis Antiquorum marmoreisque monumentis non semel observavi, quinetiam in nummis, qui fuerint eruditis adhuc sæculis cusi, utpote Juliæ Piæ. Ubi Venus est læva hastæ innixa, dextra exporrecta cum inscriptione, 'Venus Genetrix.' Vidimus autem Romæ scriptum *Genetrix* per E non uno loco: et ne quis inscriptiones ut jam obsoletas exigat, animadvertendum est Probum Grammaticum non temere observasse, *Genitor* per I, et *Genetrix* per E, scribi: non ita autem in *Monitor*, et *Monitrix*, quorum utrumque per *i* scribi constet.

2 *Tarbellæ matris*] Tarbelli inter Aquitanas gentes recensentur Plinio: qui Aquitaniam vocat eam Galliæ partem, quæ est inter fluvium Garumnam et montes Pyrenæos. Ptolemæus secundo Geographicon eos collocat inter eosdem Pyrenæos, et agrum Burdigalensem: Strabo libro quarto, Lucanus in primo, et Ausonius in quarto hujus libri Carmine, ad Pyrenæum, et Oceanum. Idem rursus Ptolemæus et incerti auctoris Carmen de Ausonio, Aquas etiam Augustas, quod parvum oppidum, sed perquam vetus, ut in carmen de Burdigala meminimus, hodie *Acs*, ab Latino illo Aquarum vocabulo nuncupatur, Tarbellis assignant. Idem Ausonius Tarbellum vocat fluvium Aturrum in extremo Mosella: qui Aturrus per Tarbam Bigerronum Metropolim, Aquas Augustas, et Bejonam, in Oceanum exit: ac Tarbel-

lum Oceanum in Carmine hujus libri quarto, in quem Aturrus influit. Et quam diximus Tarbam, nemo non putat ab istis veteribus Tarbellis nomen adhuc retinuisse, quantumcunque gentis alterius hodie caput habeatur. Ex his ergo liquere arbitror, qui nunc Tarbienses, Bearnenses, Aquenses, Bajonenses, nuncupantur, omnes hos quondam Tarbellos fuisse appellatos. *Vinetus.*

Patris et Æduici] Sunt Ædui, quorum antiquissimum oppidum Augustodunum, nunc *Autun* vocitatur, apud Sequanos, et in ea Galliæ parte, quæ Burgundia appellatur. *Idem.*

6 *Lætaque serietas*] Hilaris et jocosa gravitas, severitasve. Ab eo quod est serius, apud vetustiores Latinos mihi nondum lectum hoc denominativum. Sidonius Apollinaris in libri primi Epistola nona: 'Post nuptias Patricii Ricimeris tandem reditum est in publicam serietatem:' et in Narbone: 'Risus, serietas, dicacitates.' *Idem.*

No. 162. *Æmilius Magnus Arborius*] Quisquis ille sit Arborius, cujus mentionem facit Severus Sulpicius in Vita Sancti Martini, duo celebrantur Ausonio Arborii, pater et filius. Pater, Cæcilius Argicius Arborius, Ausonii avus maternus, de quo est Carmen quartum. Filius vero Æmilius Magnus Arborius, avunculus Ausonii, Rhetor, de quo est hoc Carmen tertium, et septimum decimum de Professoribus, quique post in vicesimo primo memoratur. Huic se semper ab incunabulis tam carum fuisse scribit Ausonius, ejusque tam multa in se agnoscit merita, ut dubitet, utrum anteponere debeat, patrem an avunculum. *Vinetus.*

2 *Dicere sed rea fit*] Ita vetus liber concipit: et hunc sensum habet. Si dico, Tertius Arborius, est rea pietas: non est ex pietatis officio. Nam primo loco ponere debui. *Scaliger.*

Dicere sed rea fit] Sic in Ms. esse testatur, quamquam hoc quid sit, aut quomodo cum eo, quod sequitur cohæreat, non satis videre se fateatur bonus Vinetus. Explicandum est igitur: sed eadem, inquit, pietas, quam colui patre ac matre primis appellatis, in me 'fit rea' debitrixque dicendi: 'Tertius:' atque omnibus aliis, cum a parentibus discessi, præponendus est 'Arborius.' 'Fit rea,' obligatur aut tenetur, ut Jurisconsulti loqui solent, necesse habet. Sic et in Jure 'debendi reus.' *Gronov.*

Dicere sed rea fit] Non intelligo: quid si? *Diceris, et rea fit, tertius Arborius.* Pietas culta in matre patreque fit rea, dum tu, Arbori, tertius diceris. Solet Noster vocativos et nominativos confundere: vel, *diceris (rea fit).*

3 *Quanquam patre secundus erit*] Puto melius: *quanquam a patre secundus erit.* 'Secundus alicui,' 'ab aliquo,' et 'ad aliquem' legi, nondum tamen, quod sciam, 'secundus aliquo.' Verumtamen ἀναλόγως ita loqui licere crediderim: cur enim magis probum, 'alium sapiente bonoque,' apud Horatium? ubi eadem præpositio ἐλλείπει.

7 *Unanimus genitoris*] Uno atque eodem animo, singularique concordia cum patre meo. Idem vocabulum in villula Ausonii. *Vinetus.*

11 *Te sibi Palladiæ*] Tolosanos et Narbonenses omnes eloquentia et bene dicendi scientia superasti. Aquensis ergo civis, uti puto, Æmilius Magnus Arborius, Tolosæ aliquando egit, ut ex eo quoque altero Carmine de illo cognosces. Quo tempore Ausonium puerum, quem unice diligebat, sororis suæ Æmiliæ Æoniæ filium, secum habebat, ut arbitror, et instituebat. Unde quum inter Urbes claras Tolosam celebraret Ausonius, eam sui altricem dixerit. Quod autem ad 'Palladiæ' epithetum attinet, quod et in Carmine XVII. de Professoribus invenies, quum 'Palladiam' dixisset ante Ausonium sæculis aliquot Martialis poëta Epi-

grammate centesimo primo libri noni: 'Marcus Palladiæ non inficianda Tolosæ Gloria, quem genuit pacis amica quies:' scripserunt ejus interpretes sic eam ideo appellasse, quod tum ibi studia litterarum, sicut et nunc, colerentur. Palladem enim artium sapientiæque Deam et præsidem Veteres crediderunt. Sed sicut Athenæ fuerunt Palladiæ quoque appellatæ, ut Ovidio libro septimo Metamorphoseon: 'Palladiasque ineo non cognoscendus Athenas,' quod urbem suam a Pallade conditam jactarent Athenienses, et eam persancte colerent, sic potest et Tolosa Martiali, Ausonio, Sidonio, Palladia ab eadem Dea sua esse appellata. Minervam namque, quomodo illam Latini vocant, quam Græci Παλλάδα, unum ex præcipuis Tolosanorum numinibus olim fuisse, mihi videtur innuere Sidonius Apollinaris, quum in Sapphico ultimæ Epistolarum sic scribit de divo Saturnino: quem primum ac summum suum, ut ait Gregorius Turonensis, sacerdotem, circiter annum a Christo nato ducentesimum quinquagesimumque Tolosani in media sua Tolosa occiderunt: 'Quem negatorem Jovis, ac Minervæ, Et crucis Christi bona confitentem, Junxit ad Tauri latus injugati Plebs furibunda.' *Vinetus.*

Toga docta Tolosæ] Per togam intelligit professionem Rhetoricæ Latinæ: sic alibi: 'Palladiæ toga te primum venerata Tolosæ.' *Scaliger.*

14 *Quæque*] Et quæ fora erant Novempopulis. Qui autem sint hi NOVEMPOPULI, patria scilicet Staphylii Rhetoris, inter Professores Burdigalenses vicesimo Carmine decantati, quærendum, Auscorumne Metropolis, an aliqui alii. Aquitaniam quum inter fluvium Garumnam et montem Pyrenæum constituissent Julius Cæsar et Pomponius Mela, Auscos nominavit ille inter Aquitaniæ populos, qui Galliæ Narbonensi essent proximi: Mela vero, eos Aquitanorum clarissimos dixit: apud quos, urbium opulentissima esset Elusaberris, nomen varie depravatum in nostris veteribus novisque exemplaribus, sive hæc eadem sit cum Augusta, quam non multo junior Pomponio Ptolemæus 'Ausciorum Urbem' memoravit, sive diversa ab illa. Hanc nos hodie Aquitanicam gentem satis novimus: quos etiam pro Auscis 'Auscios' tribus syllabis Strabo et Ptolemæus: Sidonius Apollinaris lib. VII. Epist. VI. 'Auscenses' appellavit. Ceterum nomen suum illud priscum amisit eorum metropolis: Auscique nunc vulgo, id est, *Ausch*, gentis vocabulo nominatur. Quod autem Novempopuli dicti sint Ausci, auctorem habemus Ammianum Marcellinum: qui licet his tantummodo verbis ejus gentis meminerit in extremo libro quinctodecimo, 'Novempopulos Ausci commendant,' tamen ex iis satis cognoscimus, quos intelligat Ausonius Novempopulos, apud quos avunculus causas oraverit, nisi quod non adeo liquet, ipsane princeps Ausciorum urbs, an provincia sit eo nomine nuncupata: urbs nimirum illa, quæ intra sua mœnia novem aliquos populos, ut colonia, exceperit: provincia vero, in qua essent populi novem, qui sub Ausciorum imperio degerent. Atqui provinciam Auscensem, quæ nunc *Auxitania* in Pontificalibus litteris dicitur, sicut et *Auxitanus* ejus gentis Archiepiscopus, hanc ab istorum Novempopulorum vocabulo Novem-populanam provinciam apud Sextum Rufum, ac substantive Novempopuloniam in vetere provinciarum nomenclatore appellatam legimus, ubi recensentur plures duobus quam novem populi, quibus et eorum Episcopis Ausciorum Archiepiscopus jus dicit, Aquenses, Lactorates, Convenæ, Consurani, Boii, Beernenses, Aturenses, Bigerrones, Elloronenses, Ellosates. *Vinetus.*

15 *Hinc tenus Europam*] Hoc, quid

sibi velit, non video. 'Tenus' hic ablativum postularet: et Gallia Hispaniaque tam sunt in Europa, quam Thracia, in qua est Constantinopolis. *Idem.*

Hinc tenus Europam] Hoc nemo intelligit, nisi distinguatur, et legatur: *Hactenus Europam, fama crescente perito.* Subintelligendum ex versu præcedente *ornasti*, hanc nimirum Europæ partem Galliam et Hispaniam. *Græv.*

Hinc tenus Europam] Quemadmodum Asia et Africa singulæ suam minorem Asiam et Africam habent, ita et Europa suam Europam, in qua Constantini Urbs. Vide quæ de hoc loco Abr. Ortelius in Thesauro suo Geogr. Nec in majoribus id tantum mundi partibus usitatum, sed et in regionibus compluribus, ut in Italia, Græcia, &c. qua de re Notas Gothofredi consule, ad Auctorem Exegeseos pag. 39.

22 *Dictasti fatis*] Vetus liber non habet *fastis*, sed *fatis:* quæ vera est lectio. Nihil enim hic ad Fastos Ausonianos. Sed allusum ad Veterum superstitionem, qui eo die, quo nomina pueris imponebant, 'fata scribenda advocabant.' Hoc est, ut puero bona omina captarentur, et ex nomine, et ex iis ominibus, quæ ab ejus horoscopo ad eum diem usque contigerant. Tertullianus: 'Omnes idololatria obstetrice nascuntur: dum adhuc ipsi uteri infulis apud Idola confectis redimiti genimina sua dæmoniorum candidata profitentur: dum in partu Lucinæ, et Dianæ ejulatur: dum per totam Hebdomadam Junoni mensa proponitur: dum ultima die fata scribunda advocantur.' Quem vocat hic ultimum diem, is est octavus, vel, si mavis, septimus, hoc est, ultimus hebdomadis, qui Latinis erat Lustricus, Græcis ἀμφιδρόμια. Et quia eo die, ut dixi, nomen puero imponebatur, vocatus est Nominalia. Idem Tertullianus libro de Idololatria: 'Circa officia vero privatarum et communium solennitatum, ut togæ puræ, ut sponsalium, ut nuptialium, ut Nominalium,' &c. In eo die, quodcunque omen arripere poterant in bonam scævam ad imponendum puero nomen, id arripiebant. Idque vocabant Fata, ut jam vidimus superius. Sic idem nomen Pastoris nepotis interpretatur, Carm. XI. *Scaliger.*

Dictasti fatis] Vota prospera pueris nuper editis cum voto concepta, tabulisque obsignata ipsorum capitibus fuisse subjecta declarat D. Chrysostomus in Epist. ad Galatas, easque impietatis plenas scribit, et Seneca Epist. LX. 'Exsecrationes parentum' appellat; Ausonius: 'Fatis verba notanda.' De quibus Tertullianus de Anima; 'dum ultima die fata scribenda advocantur.' *Thomasinus.*

Dictasti fatis] Statius undecimo Thebaidos: 'Quisnam fuit ille Deorum, Qui stetit orantem juxta, præreptaque verba Dictavit fatis?' Matheseos ergo peritus fuit Æmilius Arborius, ejusque pater Cæcilius, ut ex insequenti Carmine cognosces: qui horoscopo, et cognita Ausonii genitura, quantus vir olim futurus esset, notaverant. Sed de istis Chaldæis et Genethliacis quid sentiret Favorinus philosophus, homo nostras, vide apud Gellium in principio quartidecimi Noctium Atticarum. *Vinetus.*

Dictasti fatis] Id est, prædixisti de me ea, quæ propter sui magnitudinem a fatis meis notari merebantur: ita solebant astrologi, seu Chaldæi. Gellius de Euripide l. XV. c. XX.: 'Patri autem ejus nato illo responsum est a Chaldæis, eum puerum, quum adolevisset, victorem in certaminibus fore: id ei puero fatum esse.' De hisce et consimilibus prædictionibus, quarum sexcenta reperias exempla, loquitur Noster: nec est hic locus Votis, quæ septimo die concipiebantur. Sic canit Paridi 'fera fata' Nereus apud Horatium, l. I. Od. XV. et Romanis Juno, l. III. Od. III. id

est, prædicit ea, quæ deinceps eventura sunt. Quidquid autem cuique homini eventurum erat, fata Jovi cum tabulis assistentes notare credebantur. Latinus Pacatus in Panegyr. 'Utrum te tamen ipse admones? an ut illi majestatis tuæ participi Deo feruntur assistere Fata cum tabulis, sic tibi aliqua vis divina subservit, quæ quod dixeris, scribat et suggerat?' quod autem Jovi vulgo tribuitur, adsignat Osiridi suo. Apuleius lib. XI. 'et de ejus ore, quo singulorum fata dictat, audisse,' &c. quem tamen Jovem esse sapientes volunt, ut Isin Junonem. Eadem ferme, quæ hic Scaliger de fatis advocandis attulit, apud Casaubonum reperias in comment. in Persii Sat. 2. p. 198.

28 *Ergo vale*] Virgil. l. XI. Æn. 'Salve æternum mihi maxime Palla, Æternumque vale.' Varro in libris Logistoricis dicit, ideo mortuis 'salve' et 'vale' dici, non quod aut valere, aut salvi esse possint, sed quod ab his recedimus, eos nusquam visuri. *Servius.* Hinc Artemidorus lib. I. cap. ult. Ἔῤῥωσο δὲ καὶ ὑγίαινε, οὔτε λέγειν, οὔτε ἀκούειν ἀγαθόν. οὐ γὰρ προσιόντες ἀλλήλοις, οὔτε μέλλοντές τι πράττειν, ταῦτα λέγουσιν ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἀπαλλαττόμενοι ἀλλήλων, καὶ πρὸς ὕπνον τρεπόμενοι. Imitatus est Virgilium Statius in lacr. Hetrusci, l. III. Sylv. 'Salve supremum genitor, mitissime patrum, Supremumque vale.' Noster infra aliquoties. Sed antequam manum, quod aiunt, de tabula, non incommode mihi versus hujus Carminis quintus suppleri videtur, si legas: *Temperies adhibenda igitur: memorabere primus Ante alios: quamquam patre secundus eris.*

No. 163 *Cæcilius Argicius Arborius*] Duos in his Carminibus observasse Arborios jam supra dixi, patrem et filium. In iisdem similiter Argicios duos invenio, hunc Ausonii avum, et illum Ausonii proavum, qui memoratur in Carmine sexto decimo de Professoribus. Quanquam ibi *Arsicius* ille scribitur, *s* pro *g*, ut ambigi possit utro modo illi vocarentur, *Argiciine*, an *Arsicii*. Vinetus.

9 *Regnum quum Victorinus haberet*] Gallienus Mediolani occisus fuit anno Imperii quinctodecimo, at Christi, ut putatur, ducentesimo et septuagesimo. Sub eo rem Romanam male administrante, Victorinus Galliarum invasit imperium, 'vir strenuissimus,' inquit Eutropius, sed qui 'quum nimiæ libidinis esset, et matrimonia aliena corrumperet,' Agrippinæ Coloniæ, imperii sui anno secundo, interfectus fuit. Huic successit Tetricus, Senator Romanus: 'qui Aquitaniam honore Præsidis administrans,' Eutropii verba sunt, 'absens a militibus Imperator electus est: et apud Burdigalam purpuram sumpsit.' Hujus quoque filius, Tetricus minor cognominatus, Cæsar appellatus fuit. Plura de istis Tyrannis Trebellius Pollio. Sed aliud nihil usquam de Arboriis nostris, et eorum proscriptione. *Idem.*

10 *Recidit imperium*] Ita ex vetusto libro. Primam enim more Antiquorum produxit, ut Lucretius 'reducere,' et alia plurima. Sic idem eodem ἀρχαϊσμῷ dixit: 'Missum, ac remissum rursus ad me referunt.' *Scaliger.*

17 *Tu cœli numeros*] Chaldæus erat, seu genethliacus. *Vinetus.*

Et conscia sidera fati] Virgilius quarto Æneidos: 'Testatur moritura Deos, et conscia fati Sidera.' Manlius vero sic Astronomica sua exorsus est post Virgilium: 'Carmine divinas artes et conscia fati Sidera, diversos hominum variantia casus.' *Idem.*

Conscia sidera fati] Vir maximi nominis et meriti Nic. Heinsius l. *fatis.*

19 *Formula vitæ*] Sidonius lib. v. Ep. XI. 'In quo docendo instituendoque plurimum lætor, maximam me formulam vitæ de moribus tuis mutuatu-

rum.'

24 *Fortis Deæ*] Fortunæ, de qua satis multa Lilius Gregorius syntagmate sextodecimo. *Vinetus.*

Expertus fortis tela] Lege: *Expertus Fortis tela cavenda Deæ.* Fors est Fortuna: pro hoc paulo ante dixit: 'Grassantis dudum Fortunæ tela paventem.' *Grævius.*

25 *Amissum flesti*] In sequenti versu monstrum scripturæ habebat vetus liber: *Saucius ocleruo lumine cassus eras.* Pro quo substituit corrector Lugdunensis, *extincto lumine.* Suspicarer legendum *ocle tuo.* Ocle, ocule, hoc est, saucius oculus tuo lumine cassus eras. Vocandi casu pro nominativo Ausonium uti sæpe ostendemus. Tanquam filius esset lumen oculi: hoc est, patris. Et parentes orbi, ut oculi orbi dicuntur. *Scaliger.*

Amissum fletu] Lege *flesti*, Scaliger. *Vinetus.*

26 *Saucius ocleruo*] Bini liberi huic Cæcilio Arborio, Æmilius Magnus Arborius, et Æmilia Æonia Ausonii mater. Æmilium quia amisit, dicit eum Poëta cassum lumine lævo, id est, alterum e duobus eum amisisse lumen. Honesta sane locutio, similiter usurpata Quinctiliano lib. VI. 'Mihi filius minor quintum egressus annum, ut in malis agerem, prior alterum e duobus eruit lumen.' Nam liberi parentum quasi oculi et lumen. Festus: 'Orba est, quæ patrem, aut matrem, aut filios, quasi lumen amisit.' *Lipsius.*

Saucius ocleruo] Lipsius: *ac lævo.* Sed cur non, *dextro*, potius? Ita debebat scribere, amisso filio, cum non haberet nisi in Nepote ex filia solatium. Scaliger, *ocle tuo*, sed sine exemplo contractionis. Luminibus æquari sobolem, alibi notavi. Sic Venantius lib. I. de Vita Martini: 'Cum magis hæc reputem præsentis damna salutis Me spectante rapi natam, mea lumina luci.' *Barthius.* Nec aliter Cel. Grævius, et Geographicis Astronomicisque monumentis celeberrimus Joannes Blaeu, magni patris major filius.

Saucius ocleruo] E primo Scaligerianæ editionis intuitu suspicabar, *Saucius oc*, vel *atque uno*, i. e. *e.* Sed valde est speciosa Lipsii conjectura; verisimilior Barthii. Liberi enim duo, duo nostri oculi. Lævus autem oculus filius vix dici potest, ubi altera est filia, cum dextera omnia lævis præstantiora sint, ut et masculi puellis. Notaverat deinceps in margine Scaliger, *Saucius es, lævo,* &c. de qua lectione quid dicam? Ut plurimum Suffeni sumus, ac nostra miramur. Quinctiliani certe locus pro me facit; et hic D. Hieronymi, Epist. ad Ruffinum: 'Syria mihi velut fidissimus naufrago portus occurrit. Ubi ego quidquid morborum esse poterat expertus, ex duobus oculis unum perdidi. Innocentium enim partem animæ meæ repentinus febrium ardor abstraxit. Nunc uno et toto mihi lumine Evagrio nostro fruor.' E quo loco et aliis compluribus facile animadverti, quam diligens Quinctiliani lector fuerit D. Hieronymus. Ergo non liberos tantum, sed et quosvis dilectos 'oculos' appellarunt, uti et eos, quos amamus, 'tamquam oculos nostros' nos amare, et 'in oculis ferre' dicimus. Catull. in Carmine ad Manliam de fratre: 'Hei misero fratri jucundum lumen ademtum: Tecum una tota est nostra sepulta domus.' Apuleius de Critia et Carino: 'Hoc mihi vos eritis, quod duo sunt oculi.' Adrastus apud Pindar. Olymp. Od. VI. de Amphiarao ad Thebas dehiscente terra absorpto: ποθέω στρατιᾶς ὀφθαλμὸν ἐμᾶς. Latinus Pacatus in Panegyr. 'qui quum essent domi filii, geminæ illæ spes, oculique reipublicæ,' &c. Elegantissimus item de oculis locus est apud Heliodorum l. II. ad quem quoque Bourdelotius aliqua congessit huc facientia. Nec

in hominibus tantum, sed et in anima carentibus frequentata hæc translatio. Libanius Sophista in Lamentatione Nicomediæ:' Ὢ δαίμονος, οἷον τῆς οἰκουμένης ἀπήνεγκε βόστρυχον. ὡς ἐξετύφλωσέ γε τὴν ἑτέραν ἤπειρον, γενναῖον ἐκκόψας ὀφθαλμόν. Justinus lib. v. c. 8. 'Cum multi delendum Atheniensium nomen, urbemque incendio consumendam censerent; negarunt Spartani ex duobus Græciæ oculis alterum eruturos.' Ita et Julianus Damascum τῆς ἑῴας ἁπάσης ὀφθαλμὸν appellavit: nec non Pindarus Olymp. Od. II. Theronis majores ὀφθαλμοὺς Σικελίας. Themistius quoque Constantinopolin ὅλης τῆς γῆς δεύτερον ὀφθαλμὸν, orat. de fraterno Amore; et Aristides in oratione Monodica de Smyrna, illam τῆς Ἀσίας ὀφθαλμὸν, vocarunt. Velleius lib. II. de Pompeio: 'Effossumque alterum imperii R. lumen.' Artemidorus lib. I. cap. 28. Τὸ δὲ ἀμβλυώττειν τῷ παῖδας ἔχοντι, σημαίνει τοὺς παῖδας νοσῆσαι. ἐοίκασι γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ παισὶν, ὅτι καὶ ποθεινοὶ, καὶ τοῦ σώματος ὁδηγοί εἰσι καὶ ἡγεμόνες, ὥσπερ οἱ παῖδες ἐν γήρᾳ γενομένων τῶν γονέων. et paulo post: ἔτι καὶ τοῦτο χρὴ σκοπεῖν, ὅτι ὁ μὲν δεξιὸς ὀφθαλμὸς σημαίνει τὸν υἱὸν, καὶ ἀδελφὸν, καὶ πατέρα· ὁ δὲ ἀριστερὸς θυγατέρα, καὶ ἀδελφὴν, καὶ μητέρα. δύο δὲ υἱῶν ὄντων, ἢ θυγατέρων δύο, ἢ δύο ἀδελφῶν, ὁ μὲν δεξιὸς τὸν πρεσβύτερον υἱὸν ἢ ἀδελφὸν, &c. σημαίνει.

29 *Animarum mista priorum*] *Miste* pro *mista* legerem, ut sit, O ave Arbori, qui jam mistus es cœtui animorum priorum, et sic *piorum piarumve*, pro *priorum*. Vinetus.

Animarum mixta priorum Fata tui] Quæ sunt illa fata nepotis mixta priorum animarum conciliis? Mentem horum versuum nemo assequatur, nisi scribatur, ut scripsisse Ausonium persuasissimum habeo: *Et modo conciliis animarum mixte piorum Fata tui certe nota nepotis habes. Mixte* pro *mixtus*. Sæpe enim non Ausonius modo, quod magnus Scaliger notavit, sed et alii poëtæ casu quinto pro primo utuntur. Vide quæ doctus ille Sanctius in Minerva sua congessit exempla. Sensus est: Tu, qui nunc inter beatos agis in campis Elysiis, jam certus es te vera cecinisse de tui nepotis fatis. Honoribus enim, quos ex genesi ejus prædixeras, jam functus est. Superius ostendit eum fuisse Astrologiæ peritum, et fata Ausonio præsignificasse: 'Non ignota tibi nostræ quoque formula vitæ, Signatis quam tu condideris tabulis.' Pro *priorum*, scripsi *piorum*. Concilia animarum piorum, sc. hominum, sunt cœtus illi beatorum in campis Elysiis, de quibus Virgilius et alii. *Grævius.*

No. 164. 8 *Ad perpendiculum*] Ad amussim, ad normam, et regulam. *Vinetus.*

9 *Præreptum cunis*] Quem ex ipsis cunis, et adhuc infantulum, rapuit in suas ædes. *Idem.*

No. 165 *Virgo devota*] Devota virgo, intelligitur, quam Græci ἀσκήτριαν vocant. Extat libellus Ambrosii ad Virginem devotam. Devotarum virginum duo genera reperio, unum, quod vovebat se, ut hæc Ausoniana: alterum, quod devovebatur a parentibus ipsis, ut apud Ambrosium. Quæ sit Devota virgo mox ipse explicat: 'Crevit devotæ virginitatis amor.' Item in Cataphronia: 'Innuba, devotæ quæ virginitatis amorem Parcaque anus coluit.' In Notis Probi hodie legitur: D. V. *Devotus vir;* posset legi: *Devota virgo.* Quanquam scio et viros devotæ virginitatis fuisse. Tertullianus in Valentianos: 'Proculus noster virginis senectæ.' Ita enim legendum in Tertulliano. Iique dicebantur παρθενίαι. *Scaliger.*

5 *Non dissimulanter*] Non arte aliqua, sed naturali facie. *Vinetus.*

8 *Devotæ virginitatis amor*] Quas Ausonius Virgines Devotas hoc loco, et in Carmine vicesimo sexto appel-

lat, ac Ambrosius in libro ad Virginem Devotam, virgines erant Deo dicatæ, consecratæ, devotæ, quas nos Galloromani *Nonnas* hodie vocitamus: quod vocabulum invenies apud Hieronymum in eo, quod scripsit ad Eustochium de Custodia virginitatis. *Idem.*

No. 166. 1 *Elegea*] Sic fuit in exemplari, quæ vulgo *elegia* dicitur. Græcum enim est ἐλεγεῖα, ut et ἐλεγεῖον, in Epigrammate nonagesimo quarto: et diphthongus ista *ει* tam in *e*, quam in i, a Latinis verti solet: de qua re Priscianus libro primo. Sed totus versus sic illic habebat: *Et parvos elegea meos reminiscere cantus.* Vinetus.

Elegea] Adde ad ea, quæ Vinetus, locum Servii ad Eclogam VI. Virgilii: 'Thalia. Musa scilicet: et Græce ait Θαλεῖα. Nam Latine *Thalea* dicitur, sicut Cytheria *Cytherea*: sed propter euphoniam contempsit jus regulæ, et in Græcitate permansit.'

2 *Tellus Rutupina*] Terra Britannia. *Vinetus.*

4 *Hæredis nullo nomine tuta perit*] Pro *periit* contracte.

Hæredis nullo nomine tuta] Claudius Contentus, quum trans mare, et in Britannia insula negotiaretur, in morbum incidit: eoque ibi periit pecuniosus, ubi nec fratrum, nec aliorum suorum quisquam fuit, qui se pro hærede gereret. *Vinetus.*

9 *Mensa uncta*] Pingui, Catullus in Carmine nuptiali, et lauta. *Idem.*

11 *Joca seria misti*] Qui seria jocis miscerent, et temperarent. *Idem.*

14 *Commune munus*] Ut uterque hoc verbum 'Vale' sibi dictum accipiat. Quo utimur non solum viventes inter nos, verum etiam viventes ad mortuos, et mortui ad viventes. Ut in his Parentalibus ad multos vita functos Ausonius: ac Æneas ad interfectum in prœlio Pallantem undecimo Æneidos: 'Salve æternum mihi, maxime Palla, Æternumque vale.' At contra Creusa in extremo secundo mortua, ad suum Æneam viventem: 'Jamque vale: et nati serva communis amorem.' Sed de hoc verbo hæc in commentariis Servii scripta legimus, quum dixisset Æneas libro tertio Æneidos de Polydori funere: 'Animamque sepulchro Condimus, et magna supremum voce ciemus.' 'Hoc loco dicimus more solemni, hoc est, tertio, Vale. Nos te ordine, quo natura miserit, cuncti sequemur.' In iisdemque in quinctum et undecimum: 'Quando mortuis Salve et Vale dicimus, non considerandam etymologiam, quasi iis bonam valetudinem salutemque optemus, in quibus nulla esse possit: sed notandam consuetudinem, quod iis Vale dicere soleamus, a quibus recedimus.' *Idem.* Sed de hoc monuimus supra. *Idem.*

No. 167. 1 *Segregus*] Segregatus, sejunctus ab aliis. Idem 'segrex' apud Sidonium Apollinarem. *Vinetus.*

Segregus arbitrio] Τὸ *Segregus* defendi potest illo Martiani lib. IX. 'Hæ igitur modo dispares numero, nec disgregæ venustate eruditionis.'

13 *Vota probant superi*] Pulchre explicat Catulli versum in Carmine nuptiali: 'Quod pepigere viri, pepigerunt ante parentes.' Quod ideo dico, quia versum hunc Doctissimus Muretus suspectum habet. *G. Canterus.*

No. 168. 5 *Origine clara senatus*] Ita recte Lugdunenses, quamvis vix prima in scripto syllaba compareat. Sic præcedenti carmine: 'Qui proceres, veteremque volet celebrare senatum, Claraque ab exortu stemmata Burdigalæ.'

7 *Primis luxu deceptus*] *Luxi* est legendum. Est autem Virgilii imitatio: apud quem Dido de amisso marito dicit libro quarto Æneidos: 'Postquam primus amor deceptam morte fefellit.' *Vinetus.*

11 *Solatia temporis ægri*] Cavesis

cum viro *κριτικωτάτῳ aegre* legas: dolore ac ægritudine animi laborantes *ægri*, solent tamen et temporis solatia admittere: at mihi misero cum ipso temporis incremento luctus accrescit. Seneca Agamemnone vers. 129. ‘Proin quidquid est, da tempus ac spatium tibi, Quod ratio nequit, sæpe sanabit mora.’ Diphilus: Λύπης δὲ πάσης γίγνετ' ἰατρὸς χρόνος, &c. Vide et quæ Cicero ad Torquatum, aliique in Epistolis Consolatoriis ea de re ad Ciceronem.

12 *Hæc graviora facit*] Ita et Ovidius lib. IV. Trist. El. VI. de Tempore: ‘Hoc minuit luctus, mœstaque corda levat. Cuncta potest igitur tacito pede lapsa vetustas, Præterquam curas attenuare meas.’ Admetus ad Alcestin, apud Euripidem vers. 334. Σοῦ γὰρ οὐκ ἐνήμεθα. Οἴσω δὲ πένθος οὐκ ἐτήσιον τόδε, Ἀλλ' ἔστ' ἂν αἰὼν, οὑμὸς ἀντέχῃ, γύναι. Sophocles Electra: Ἄνετέ μ', ἄνετε παράγοροι· Ταῦτα γὰρ ἄλυτα κεκλήσεται. Horatius l. II. Od. IX. ‘Tu semper urges flebilibus modis Mysten ademtum: nec tibi vespero Surgente decedunt amores, Nec rapidum fugiente solem.’ Lucretius lib. III. ‘At nos horrifico cinefactum te prope busto Insatiabiliter deflebimus, æternumque Nulla dies nobis mœrorem e pectore demet.’

16 *Quod mala*] Non est mihi domi post amissam te, o uxor, quicum communicem consilia: siquid boni, siquid mali, mihi acciderit, quem participem habeam. *Vinetus.*

24 *Et dolor, atque decus conjugis*] Sic fuit in exemplari. Virgilius decimo Æneidos de Pallante in pugna occiso: ‘O dolor atque decus magnum rediture parenti.’ *Idem.*

26 *Natos . . . duos*] Mares ambos, an marem et feminam? Primus Ausonii filius fuit Ausonius: qui obiit infantulus, et, ut arbitror, ante matrem. De hoc est proximum Carmen. Filium etiam habuit Hesperium: quem nominat pater in Carmine undecimo, quum nepotis sui ejus filii Pastoris acerbum fatum mœret: et in cujus Hesperii gratiam se Fastos scripsisse dixit, in Epigrammate de iisdem Fastis: et ad quem misit Carmen de Cæsaribus, et Protrepticon ad nepotem, Epistolamque, ‘Qualis Picenæ,’ et cujus meminit in Epistola ad Paulinum, ‘Quanta me aff.’ Habuit et filiam, quam nusquam quidem nominat: sed ejus meminit in Protreptico illo ad suum ex ea nepotem Ausonium, et in litteris ad Hesperium filium tunc scriptis, quum idem ipsum Carmen ei misit. Gregorium vero, cui mittitur Cupido cruci affixus, hunc appellat filium; sed miror, quod hujus alibi nullam mentionem fecerit, qui soleat filios etiam vocare alios, quam quos genuerit: veluti Symmachum et Pontium Paulinum in Epistolis. *Idem.*

No. 169. 6 *Invidiam tumuli*] In eodem cum proavo sepultus es tumulo, ut ne quis invideret, si tibi separatim tantillo puerulo monumentum esset exstructum. *Vinetus.*

2 *Invidiam tumuli*] Vide Kirchmannum de funeribus, pag. 24. Plutarchus ad Uxorem: Τοῖς δὲ πατρίοις καὶ παλαιοῖς ἔθεσι καὶ νόμοις ἐμφαίνεται μᾶλλον ἢ περὶ τούτων ἀλήθεια. Τοῖς γὰρ αὐτῶν νηπίοις ἀποθανοῦσιν οὔτε χοὰς ἐπιφέρουσιν, οὔτ' ἄλλα δρῶσι περὶ αὐτὰ, οἷα εἰκὸς ὑπὲρ θανόντων ποιεῖν τοὺς ἄλλους.

No. 170. 3 *Spes cujus certa fuit res*] Ita explicanda hæc sunt; de quo concepta spes adeo certa fuit, ut nullo pacto liceret in dubium revocare; tanta jam elucescebant in eo indicia indolis exoptatissimæ. In protreptico ad Nepotem, ‘vel re, vel spe mihi porge fruendum.’ Et in Prof. Burd. c. XI. ‘spem magis, quam rem, fruendam præbuisti avunculo,’ de Herculano sororis fil. ad quem versum exempla alia paucula congessimus. Aliqua etiam Casaubonus ad Persium p. 202.

11 *Non fuit artificis*] Python Ænius apud Plutarchum De non invidiosa sui laudatione, ad invidiam declinandam, quam se incurrere ex ingestis laudibus ob interfectionem Cotyos animadvertebat, Ταῦτα, inquit, Ἄνδρες Ἀθηναῖοι, θεῶν τις ἔπραξεν, ἡμεῖς δὲ χεῖρας ἐχρήσαμεν. Quin et scelus voluntarium apud Sophoclem in Electra consolandi gratia ad Deos refertur. Sic enim ad Electram Chorus de cæde Agamemnonis: Δόλος ἦν ὁ φράσας, ἔρος ὁ κτείνας, Δεινὸν δεινῶς προφυτεύσαντες Μορφὰν, εἴτ' οὖν Θεὸς, εἴτε βροτῶν Ἦν ὁ ταῦτα πράσσων.

Manus certa] Ut 'certos ictus' dixit in Epigrammate septuagesimo secundo: et 'certam hastam' Virgilius undecimo Æneidos, inevitabilem, ut vetus commentator exponit. *Vinetus.*

12 *Suppositura reum*] Fatum sive Parca, cujus hoc fuit facinus, miserum artificem in locum suum supposuit. *Idem.*

No. 171. 1 *Siqua fuit*] Lego ex vestigiis ejusdem libri: *Siqua fuit virtus, cuperet quam femina prudens Esse suam, soror hac non Dryadia fuit?* Ecqua fuit, inquit, virtus, quam casta et prudens matrona optare posset, qua Dryadia prædita non fuerit? An non omnibus illis virtutibus fuit Dryadia, quascunque cuperet prudens femina? Nam Latinum est: ego sum hac virtute, hac doctrina. *Scal.*

5 *Vitamque colo*] Calathisque Minervæ, lana et tela. Virgilius octavo Æneidos: 'Quum femina primum, Cui tolerare colo vitam tenuique Minerva, Impositum cinerem, et sopitos suscitat ignes, Noctem addens operi; famulasque ad lumina longo Exercet penso; castum ut servare cubile Conjugis, et parvos possit educere natos.' *Vinetus.*

9 *Conjuge adhuc juvenis caruit*] Ea, quum adhuc esset ipsa juvenis, maritum amisit, Pomponium Maximum, ut suspicor, qui Carmine quinctodecimo celebratur. *Idem.*

Sed seria vitam] Rutilius Itinerar. I. 'Vitæ flore puer, sed gravitate senex.' Hilarius Arelatensis in Vita S. Honorati: 'Et vere erat in illis senectus, non annis cana, sed gratiis; non cariosa artubus, sed moribus vetusta.'

No. 172. 9 *Quem cultum spei*] Hoc si sic edidit Ausonius, secundum iambici metri pedem, Spondeum fecerit aut Trochæum. Non autem recipit Trochæum hoc metrum. Spondeum igitur posuerit pro iambo in secundo loco iambici: quod ipsum interdum facere ostendimus. *Vinetus.*

Quem dolorem sauciis] *Sociis* hic per metrum legere non licet, sed *sauciis* pro sauciatis, læsis, exulceratis morte immatura talis adolescentuli. *Idem.* Supra Carm. IV. 'Saucius, ac une lumine cassus eras.'

Quem cultum spei, quem dolorem sauciis] Sic enim veteres: non, *Quem sæpe luctum*, quæ conjectura Scaligeri est. Nihil autem mutandum in verbis, sed versus sunt turbati, quos minimo negotio sic in integrum restituimus: *Verum juventæ flore læto perfrui Ævique supra puberis Exire metas, vetuit infesta Atropos. Heu quem dolorem sauciis! Heu quanta vitæ decora, quem cultum spei, Germane pubes deseris!* Gronov.

No. 173. *Vallatinus*] Non sic legerim, sed *Val. Latinus.* Et vetus liber non *Euromium*, sed *Euronium* habet. Igitur vocabatur, *Val. Latinus Euronius Thalassius.* Symmachus: 'Quæro igitur incertus animi, quæ mihi nunc potissimum super viro honorabili Thalassio genero tuo verba sumenda sint.' *Scaliger.*

9 *Hoc Præfecturæ*] Quæ Præfectura hæc fuerit, nescio. Pater Ausonii se Præfectum Illyrici nuncupat in versu quinquagesimo secundo Epicedii, si forte eidem præfuit Illyridi post eum Euromius. Quod si Ausonii nepotis, ad quem Protrepticon lusit Ausonius, pater fuit hic

Vallatinus, eum, suum generum, in versu illius Edyllii quadragesimo quarto, Proconsulem fuisse scribit Ausonius. *Vinetus.*

10 *Fiscus et ipse cluens*] Quæstura illustris, ut quam se gessisse prædicat socer Ausonius in extremo protreptico ad Nepotem. 'Fiscum' pro 'ærario' locis aliquot Eutropius accipit, sed Budæus scripsit in annotationibus 'Ærarium' proprie pecuniam publicam et Imperii. 'Fiscum' vero pecuniam Imperatoris et principis. Quod autem Lugdunenses *cliens* hic scripserant, *cluens* fuit in exemplari. *Idem.*

Fiscus et ipse cliens] Ita Lugdunenses: vetus autem liber, *cluens:* quod merito improbarunt. Sic enim in Paulino c. XXIV. legimus: 'Nam Correcturæ tibi Tarraco Hibera tribunal Præbuit, adfectans esse clienta tibi.'

12 *Indole maturus*] Maturus quidem indole, in quo scilicet juvene nullum non virtutis genus spectatum sit: acerbus vero funere, cujus mors fuit immatura, et ante justam ætatem. *Vinetus.*

Indole maturus] Vide quæ ad Epitaph. Carm. XXXII. notavimus.

No. 174. 9 *Heu quare nato*] Pomponio Maximo Herculano. *Vinet.*

Qui a fruge, et flore] Id est, qui morte nimis festinata atque immatura e numero meorum nepotum (erat enim Pomp. Herculanus nepos Ausonii e sorore Dryadia) mihi raptus est. Sed melior mihi semper visa hæc lectio: *quur fruge et flore nepotum*, ut referatur non ad Herculanum, sed ad ipsum Pomponium Maximum: qui in ipso vitæ flore mortem oppetens ex uxore Dryadia tres liberos reliquit, natos Herculanum, in ipsa item juventa vita functum, et Arborium, de quo Carm. seq. et filiam Megentiram, quæ quatuor Pomponio nepotes peperit, quorum duo pubescentibus annis occubuere, Paulinus et Dryadia: reliqui duo nobis incogniti fuere vitæ longioris. His igitur nepotibus, et hoc nato, Arborio non licuit patri frui, qui ævi sui fruge viduam destituerat.

10 *Non frueris*] Cur ille non vivit adhuc, diuque vixit tibi superstes? *Vinetus.*

11 *Sed frueris*] Correctio. Eo jam frueris, quando mortuus est: siquidem divina ejus portio, id est, anima, nunc tecum est apud Manes. *Idem.*

Divina habitat si portio Manes] Id est, 'sensus si manibus ullus,' ut Prof. Burdig. cap. 24. aut, si futurorum præscientia defunctis adest. Respicit Ausonius absque dubio ad honores aliquos nepotum, quorum ad nos nulla notitia pervenit; seu ad insignem indolem, quæ magnam et sinceram parentibus avisque adferre voluptatem solet. Hanc voluptatem, hæc gaudia, hæc læta, quoniam diu ante prævidit Pomp. Maximus, ideo etiam frui illis a Poëta dicitur. Non intellexit Vinetus, nec percepit Poëtæ mentem, falsa veterum librorum lectione a vero sensu deductus.

14 *Anticipasse diu*] Quandoquidem tu diu ante prævideris honores, quibus nunc nepotes tui eminent et effulgent.

No. 175 1 *Tu quoque vel nurus*] Non fuit revera nurus, sed non secus, ac si nurus aut nata foret, dilecta.

6 *Accersenda est uxor proavi*] In exemplari *Accersenda uxor est proavi.* Verum quid hic sibi voluerit verbum 'uxor?' Ego *vox* pro isto *uxor*, omnino reponendum censeo, et sic legendum versum: *Accersenda esset vox proavi Eusebii.* Eusebius namque iste, Veriæ Liceriæ proavus, homo aliunde nobis incognitus, orator quispiam fuerat egregius, aut poëta. Cujus se vice functurum proximo disticho dixit Ausonius. *Vinetus.*

No. 176. 8 *Decus hoc matrisque*] Ita vetus liber: ex hisce quartus ha-

bet idem πάθος, quod et ille Virgilianus: 'En quis consevimus agros.' Nam *Ehe* est consternatæ mentis. Ennius: 'Ehe ipse clipeus cecidit.' Vide, inquam, quantum sibi permiserit corrector Lugdunensis. *Scaliger.*

11 *Eheu quem, Maxime, fructum*] Conjeci olim: *Eheu quam, Maxime, frustra Facunde, et musice, et acer.* Quam frustra prædite tanta vi ingenii! Quam parum tibi profuit facundem et musicum et acrem fuisse, ut Profess. Carm. xxv. 'Eheu quam multis perdite nominibus!' *Gronovius.*

Hehe] Varro lib. vi. de Ling. Lat. 'Evax verbum nihil significat, sed effutitum naturaliter est, ut apud Ennium, Hehe, ipse clypeus cecidit.'

No. 177. 4 *Sed justam, et clemens vitam agis, et sapiens*] Hujus correctionis nostræ quædam vestigia observavimus postea in eodem libro. Sequenti versu idem liber habebat: *supremaque mittia sancti.* Lege, *mitia.* Illud 'suprema' erit substantive. *Scaliger.*

8 *Rutupinus ager*] Britannia insula. *Vinetus.*

No. 178. 14 *Fantis honore colit*] Ita vetus liber. Recte. Nam dicit se illam colere fantis honore. Hoc est, funerea commemoratione, ut ipse alibi loquitur. Nam affari Manes, inquit ipse, 'funeris instar habet.' Sic enim ait: 'Hoc satis et tumulis, satis et telluris egenis. Voce ciere animas funeris instar habet.' *Scaliger.*

No. 179. *Lucanus Talisius*] Lemma ita conceptum fuit in veteri libro: *Lucanus Talisius* CVRA *filii.* Suspicarer legendum: *Lucanus Talisius levir, Att. filius.* hoc est, Attusii. Nam Attusius Lucanus Talisius, fuit socer Ausonii. Quare, si iste ejus filius, erit levir Ausonii. Consobrinum tamen ipse vocat: quod miror. *Scaliger.*

Curam filii] Credo fuisse, *Lucanus Talisius, Attusii Lucani filius.* Non minus tamen probabilis Scaligeri conjectura est: nec obstat, quod Consobrinum vocet. Confirmat opinionem istam magnopere, quod soror ejusdem Attusia sequenti Carmine commemoratur, uti præcedente soror altera Pudentilla.

1 *Nec tantum matris spes unica*] Qui non fuisti solius matris, verum etiam aliorum spes. *Vinetus.*

Nec tantum matris] Obscura hæc, et nisi me fallit conjectura, corrupta sunt: vitium videtur delitescere in 'tantum:' nam 'nec' cum 'immemoratus' cohæret. Forte: *Nec jam tu, matris spes unica ephebe Talisi, &c.* Quod, quoniam coactum nimis est, et perdurum, vix placere potest. Quod tamen præstantius sit, non invenio. Immo lege: *Nec jam tu metris, spes unica, ephebe Talisi, Consobrine, meis immemoratus eris.* Liquidus sensus est, et locus commemorandi inter duas sorores convenientissimus. Nec sane video, quomodo *matris spes unica* dici potuerit, de qua an vixerit, non liquet. Crediderim ego hanc jamdudum diem suum obiisse, et Ausonio non fuisse cognitam. Sed et filia tunc adhuc vivebat, uxor Ausonii, et ipse adhuc pater. Quo pacto igitur 'unica spes matris,' cui filia supererat, (et amant sui sexus subolem fœminæ,) aut cur non et patris potius? si vero vixit mater, cur nulla alicubi ejus mentio in quatuor liberorum et mariti commemoratione? Cl. Grævius in pentametro aliquid subintelligendum putat. Sed si 'Nec tantum matris spes' conjungenda sunt in constructione, aperte falsum est quod in pentam. sequitur, 'immemoratus eris meis.' Memoratur enim. Nihil vero potest subintelligi, nisi *næniis* vel *modulis*, aut tale quid, quod sibi quisque subjiciet.

4 *Jam properate*] Propere factus pater. Vocativus pro nominativo. Qua Antiptosi plurimis locis usus est

Ausonius, ut alibi monitum. Sic 'millesime' pro 'millesimus,' et 'trabeate' pro 'trabeatus' dixit Persius in Satyra tertia, et 'macte' pro 'mactus' Horatius in Sermone secundo libri prioris, auctore Prisciano in extremo septimodecimo libro: ac ita Virgilius secundo Æneidos 'expectate' pro 'expectatus.' 'Quibus Hector ab oris Expectate venis?' *Vinetus.*

No. 181. 1 *Calpurnia nomina, Frugi*] L. Calpurnius Piso, quem marmora Romana Consulem faciunt, collega Mucio Scævola, anno ab Roma condita sexcentesimo et vicesimo primo, quum vir eximia virtute esset, ac integritate, Frugi vulgo nominari primus cœpit: ab eoque cognominata Frugi fuit Calpurnia familia. Vult ergo Ausonius consocerum suum Severum Julianum, etiam Frugi, præterea que Censorii, ac Justi cognomentis dignum videri. *Vinetus.*

3 *Censor Cato*] Censor fuit anno ab Urbe condita quingentesimo et septuagesimo nono, ut est notatum in marmoribus Romæ nuper effossis. In qua Censura quomodo se gesserit, et qui hominis mores fuerint, unus tibi satis declaraverit Titus Livius libro tricesimo nono. *Idem.*

8 *Austeris doctus*] Atqui hoc difficillimum est, teste Cicerone eadem hæc in Bruto suo deprædicante. 'Quid enim,' inquit in Oratore, 'tam distans, quam a severitate comitas? quis tamen umquam te aut sanctior est habitus, aut dulcior?' Auctor Panegyrici ad Pisonem: 'Mira subest gravitas inter fora: mirus omissa Paullisper gravitate lepos.' Cornel. Nepos de Attico, cap. XV. 'Itaque ejus comitas non sine severitate erat, neque gravitas sine facilitate.'

10 *Nostras consociare domos*] Per liberorum nostrorum matrimonia: ut sic consoceri essemus, ego tuorum, tu meorum socer. *Vinetus.*

No. 182. 1 *Paulinus et Dryadia*] Intelligendum, de Paulino et Driadia Carmen esse, qui parentes habuissent Paulinum, de quo est insequens Carmen, et Megentiram sorore Ausonii genitam. *Vinetus.*

2 *Specimen*] Species et imago patris. Sic usurpatum 'specimen' in extremo Carmine de Dominica resurrectione. *Idem.*

3 *Miseræ decedere matris*] Fortean *matri* melius.

4 *Efferret*] *Offerret*, *o* pro *e* prima verbi littera in exemplari. Exhiberet, redderet, referret. *Vinetus.*

8 *Crudaque*] Quasi cruenta, et recenti adhuc vulnere accepto de patre tuo mortuo mœrentia. *Idem.*

13 *Illa manus inter*] Quod magni solatii instar. Theagenes apud Heliodorum lib. II. *Οὐδὲ τῷ κοινῷ τῆς φύσεως νόμῳ, τὸ χαλεπώτατον, οὐδὲ ἐν χερσὶν ἀπολιπούσης τὸν βίον, αἷς ἠβουλήθης.* Pleni sunt harum querelarum poëtarum libri.

14 *Hispana tum regione procul*] Quum esset in Hispania procul a patria cum patre Correctore Hispaniæ, ut in sequenti proximo Carmine dicetur. *Vinetus.*

19 *Sit satis hoc, Pauline pater*] Tractarunt hoc argumentum plures poëtæ, ut Antipater: *Διπλόον ὠδίνασα φίλον τέκος, ἄλλο μὲν ἀνδρὶ Εὔφρονι καλλιπόμαν, ἄλλο δ' ἄγω φθιμένοις.* Et Heraclides: *Δισσὰ δ' ὁμοῦ τίκτουσα, τὸ μὲν λίπον ἀνδρὶ ποδηγὸν Γήρως, τὸν δ' ἀπάγω μνημόσυνον πόσιος.* Item illa poëtæ, qui in matronam Burdigalensem confecit Epigramma: *Λείψανα Λουκίλλης διδυματόκου ἐνθάδε κεῖται. Ἧς μεμέριστο βρέφη. ζωὸν πατρὶ, θάτερον αὐτῇ.* *Scaliger.*

No. 183. 7 *Stirpis Aquitanæ*] Quemadmodum duplex est Asia, et Africa duplex, altera nimirum alterius pars, ita duplices Aquitani. Plinius libro quarto Naturalis Historiæ: 'Galliæ Aquitanicæ sunt,' inquit, 'Ambilatri, Anagnutes, Pictones, Santones liberi, Bituriges liberi cognomento Vibisci, Aquitani, unde nomen pro-

vinciæ: Sediboniates,' et reliqu. Istos autem proprie nomen Aquitanorum usurpantes, et minores Aquitanos, alios esse non video, quam quos vulgo Aquenses appellamus. Tarbellorum est oppidum, cujus meminimus in Carmen secundum, Ὕδατα Αὐγουστα, libro secundo Geographicorum Ptolemæi, id est, 'Aquæ Augustæ,' in Aturi situm ripa, ab Oceano extremum Pyrenæum alluente non plus diei itinere unius distans, parvum quidem illud, sed munitissimum, vetustatem in mœnibus non parvam ostentans. In eo medio fons est calidus, perpetuo fervens, aquam multam in propinquum Aturum emittens. Ex quibus aquis calidis Latini homines, qui eas frequentabant, non dubito, quin locum illum jam tum Aquas appellare cœperint, ex quo Galliam Narbonensem, quæ ab illis non plus quatridui itinere abest, tenuerunt, non minus septuaginta annis ante quam Julius Cæsar Consul Alpes transisset. Habet hic quidem tractus propius Pyrenæum multos alios fontes calidos, magis celebres hoc tempore, quod valetudini magis saniores sentiantur: verum Aquensem olim celeberrimum fuisse, argumento sunt vetusta solia marmorea: quæ in ejus margine adhuc extare meminimus in Epigramma centesimum et octavum. Ab hac igitur civitate Aquis, a quocunque Augusto ante Ptolemæum cognomen invenerit, qui Gregorio Turonensi, aliisque Aquenses sunt appellati, Episcopus, Diœcesis, et Cives, eos Aquitanos fuisse dictos arbitror, qua forma Græca Auscitani, Emporitani, Calaguritani, Neapolitani, aliique, a suis urbibus dicti fuerunt. Atque sic 'stirpis Aquitanæ' Ausonio dictam esse Paulini matrem, quæ Aquensis fuisset, id est, ex Aquis Augustis. Alioqui pater illius etiam Aquitanus, qui Vasatensis erat. Quæ vero sunt Aquæ parvum oppidulum, et hinc Aquenses, in agro Fuxensi, supra Tolosam, prope Pyrenæum, ac trans Garumnam, Narbonensis provinciæ erant, non Aquitaniæ. *Vinetus.*

8 *Cossio Vasatum*] 'Vasatum' primam syllabam Ausonius producit, etiam in Epicedio, et denominativi 'Vasatica' in Epistola septima: corripit Pontius Paulinus ad ipsum rescribens: 'Consul harenosas non dedignare Vasatas.' Quare sunt qui, natura brevem esse putantes, quum eam inveniunt longam, consonantem *s* geminant. Sed barbarici vocabuli syllabam fortassis ancipitem esse jusserunt sui poëtæ: quam ego in antiquis codicibus simplici semper consonante, etiam quum producitur, scriptam reperio. Prisco nomine Cossio appellabatur. Sic enim eam vocavit non solum Ausonius, verum etiam Claudius Ptolemæus: apud quem 'Vasates,' sunt Οὐασάριοι, id est, 'Vasarii:' et Κόσσιον, id est, 'Cossium' mendose scriptum, pro Κοσσίων, hoc est, 'Cossio.' Quod nomen abolitum prorsus fuit, sicut Vesunæ apud Petrocorios, Mediolani apud Santones et Ebroicos, Avarici apud Bituriges, Lutetiæ apud Parisios, aliorumque multorum, receptis in eorum locum populi provinciæque vocabulis, mutata solum declinatione tertia in primam vel secundam. *Vazas* nunc vulgo dicitur, parvum oppidum viginti fere jugerum, unius diei itinere a Burdigala, duorum ab Aquis Augustis in harenoso solo. *Idem.*

9 *Scrinia præfecti*] Præfecturam scriniorum. Ut 'tramam figuræ' pro 'figura tramæ' dixit in extremo Satyrarum libro Persius. Quo munere qui fungebantur, et magistri, et Comites Scriniorum dicebantur: et unico verbo Scriniarii: quod Suidas, quid esset, Græcis suis expositum voluit. De his Budæi annotationes plura, commentariique Andreæ Alciati, et aliorum Jurisprudentum in libros posteriores Codicis

Justiniani. *Idem.*

Rationibus inde Præpositus Libycis] Lybia, Africa est, et Africæ pars. Ab rationibus autem rei pecuniariæ, Rationales sub Cæsaribus dicti sunt. Ælius Lampridius de Alexandro Augusto: 'Ubi aliquos voluisset vel rectores provinciis dare, vel præpositos facere, vel procuratores, id est rationales, ordinare, nomina eorum proponebat.' Julius Capitolinus in Maximino seniore: 'Erat fisci procurator in Lybia, qui omnes, Maximini studio, spoliaverat. Hic per rusticanam plebem, deinde et quosdam milites interemptus est. Sed quum per eos, qui rationalem in honorem Maximini defendebant, viderent auctores cædis ejus,' &c. Fabius Vopiscus: 'Fuit sub Aureliano etiam monetariorum bellum, Felicissimo rationali auctore.' Et paulo post ex Epistola ejusdem principis ad Ulpium: 'Monetarii, auctore Felicissimo, ultimo servorum, cui procurationem fisci mandaveram, rebelles spiritus extulerunt.' Est libro primo Digestorum Justiniani caput, 'de officio Procuratoris Cæsaris vel Rationalis.' Ex quibus locis eundem esse dicas, rationalem, procuratorem fisci, et procuratorem Cæsaris. Sed de his plura Budæus, Alciatus, Cujacius, et alii. *Idem.*

11 *Nam Correcturæ*] Hermogenianus libro primo Digestorum Justiniani, titulo de Officio Præsidis: 'Ex omnibus causis, de quibus vel Præfectus urbi, vel Præfectus Prætorio, itemque Consules, et Prætores, ceterique Romæ cognoscunt, Correctorum, et Præsidum provinciarum est notio.' Papinianus eodem titulo: 'Legatus Cæsaris, id est, Præses vel Corrector provinciæ, abdicando se, non amittit imperium.' Sextus Victor de Aureliano Augusto: 'Hic Tetricum, qui Imperator ab exercitu in Galliis effectus fuerat, Correctorem Lucaniæ provexit, aspergens hominem eleganti joco, Sublimius habendum, regere aliquam Italiæ partem, quam trans Alpes regnare.' Trebellius Pollio de eodem: 'Pudore tamen victus vir nimium severus, eum, quem triumphaverat, Correctorem totius Italiæ fecit, id est, Campaniæ, Samnii, Lucaniæ, Bruttiorum, Apuliæ, Calabriæ, Etruriæ atque Umbriæ, Piceni et Flaminiæ, omnisque annonariæ regionis.' Cassiodorus, libro tertio variarum, litteras ponit Theodorici ad Venantium Correctorem Lucaniæ et Bruttiorum: istorum autem Correctorum quodcunque munus quondam fuerit, habent hodieque Hispanienses provinciæ hujus nominis magistratus. *Idem.*

12 *Esse clienta tibi*] Parere tibi. Regi abs te, et corrigi. *Idem.*

Esse clienta tibi] Festus: *Clientam* pro *cliente* Plautus dixit.

No. 185. 7 *Commemorata, Ave*] Sine synalœpha hoc. *Vinetus.*

No. 186. 1 *Properiter*] De morte præproperantes, et citos, brevibus natura cunctis prope syllabis, factos versus, si librarii non corrupissent, proceleusmatica metra agnosceres, sic metiens: 'Et amita, Veneria, properiter, obiit.' Vel Pyrrhichiaca, ad hunc modum: 'Et a, mita, Vene, ria, pro pe, riter, obi, it.' *Vinetus.*

3 *Cinis uti*] Hos Pyrrhichicos ita reconcinnato: *Cinis uti placidula supera vigeat, Loca tacita celeripes adeat Erebi.* Ex veterum superstitione, qui putabant non aliter cineres posse quiescere, quam si umbra ab Erebo non summoveretur. Idque tunc putabant accidere, cum suprema omnia perfecta erant. Dixit autem 'cinis supera' feminino genere, ut Catullus, Calvus, Propertius, Virgilius in Ciri, alii. *Scaliger.*

No. 187. 1 *Idalia*] Idalium, oppidum et nemus insulæ Cypri, Deæ Veneri sacrum. Unde ipsa 'Idalia' in extremo quincto Æneidos: sicut et 'Paphia' a Papho ejusdem insulæ

urbe, est dicta, ubi colebatur. *Vinetus.*

No. 188. 1 *Æmilia hoc, vix nota*] Ita concinnius puto fore. In sequenti versu recte, meo judicio, vetus liber habebat, *Debent*, non *Debet*. Ut sint τὰ ἐλεγεῖα. Ita in Epigrammatis: 'Hermiones zonæ textum elegion erat.' *Scaliger.*

Æmilia hoc, vix nota] Sic Lugdunenses, quod erat, *Emiliamixnota*. Si legas, *Æmilia vix nota*, 'Æmilia' brevem producet, ut supra 'Driadia.' *Debent* autem habebat exemplar, non *debet*. 'Elegea' namque plurale esse potest: quum etiam τὸ ἐλεγεῖον dicant Græci, ut in Epigrammate nonagesimo quarto. *Vinetus.*

5 *Properata peregit Tempora*] Hæc prima liberorum Julii Ausonii, infans, et adhuc lactens, et sic Ausonio vix nota, mortem obiit: ut est in Patris epicedio. *Idem.*

8 *Quique minore venis*] Tertia persona *venit*, in exemplari, hoc sensu: Qui ex parentibus nostris venit tardius, ad te, et qui celerius. *Idem.*

No. 189. 2 *Censoris*] Severi Censoris Juliani, Carmine vicesimo secundo defleti. *Vinetus.*

5 *Tanaquil*] Prisci Tarquinii Romanorum regis uxor Tanaquil perspicaci fuit, sollertique ingenio, ut Plutarchus de fortuna Romanorum, Livius libro primo, aliique scripserunt. Quo tamen nomine quum Pontii Paulini uxorem appellasset Ausonius, rescripsit Paulinus: 'Nec Tanaquil mihi, sed Lucretia conjux.' *Idem.*

Pythagoreæ Theano] Hæc sive uxor Pythagoræ fuit, sive discipula tantum, ut Diogenes Laërtius incertum tradit, multa scripserat, auctore Suida, ex quibus pauculas Epistolas una cum ipsius Diogenis scriptis, edidit Henricus Stephanus. Hanc Theano inter illos Censorinus enumerat, qui mulierem septimo mense parere posse affirmarunt. *Idem.*

6 *Quæque sine exemplo est in nece functa viri*] Nullum erat verbum in exemplari. Arriam, puto, significat: de qua Martialis tetrastichon lib. I. 'Casta suo gladium quum traderet Arria Pæto, Quem de visceribus traxerat ipsa suis, Siqua fides, vulnus, quod feci, non dolet, Inquit, Sed tu quod facies, hoc mihi, Pæte, dolet.' Dio libro quinquagesimo octavo, et Plinius libri tertii Epistola sextadecima. *Idem.*

Quæque sine exemplo] Errat Vinetus, quum Arriam significari putat. Alcestis ea est. Liquet, quia mox, 'Et tibi si fatum,' &c. Id est, si ea item Pomponiæ conditio fuisset lata, quæ Alcestidi, ut sua morte mariti vitam redimere potuisset, viveret etiam nunc Censor ejus maritus.

12 *Cum genero*] Gener meus est, meæ filiæ maritus: et filii mei uxor, Nurus mea: Socer vero ego tam mei generi, quam meæ nurus: uxorque mea, Socrus amborum. Hinc Consocer, et Consocrus apud Suetonium, Ausonium, et Theophilum: Consocerique dicti, quorum alterius filiam filius alterius duxit: ac similiter Consocrus. *Vinetus.*

PROFESSORES.

No. 190. *Commemoratio Professorum Burdigalensium*] Hunc indicem Ausonium huic libello præfixisse mihi persuadere non possum. Sumtus est ex Præfatione Epitaphiorum Heroum. Quoniam Parentalia continet ut liber prior, existimo hunc fuisse Parentalium librum II. subnectitur

enim priori, ut ipsum docet initium: 'Vos etiam, quos nulla mihi cognatio junxit, Sed fama et caræ relligio patriæ:' et quæ sequuntur. Tertium Parentalium librum faciunt Epitaphia Heroum. Ostendit Præfatio: 'Ad rem pertinere existimavi, ut vel vanum opusculum materiæ congruentis absolverem: et libello, qui commemorationem habet eorum, qui vel peregrini Burdigalæ, vel qui Burdigalenses peregre docuerunt, epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulchrales Heroum, qui bello Trojano interfuerunt.' *Grævius.*

1 *Vos etiam*] Ausonius quum universæ suæ genti parentasset, simili pietate vir doctissimus studiosissimusque litterarum, ac Professor olim, Professoribus Burdigalensibus sibi duxit parentandum, hoc est, illos sibi commemorandum, celebrandumque Carminibus mortuos, quos Burdigalæ litteras profitentes vidisset, sive cives illi essent, sive peregrini, et eos etiam ex civibus, qui non in patria sed peregre docuissent, quemadmodum ipse meminit in Præfatione in Heroum Epitaphia. *Vinetus.*

4 *Morte obita*] Ita in Coronide ac alibi, et sic Gellius libro quinctodecimo, Ciceroque pro Sestio: 'Quos morte obita positos in illo loco videtis.' Et Virgilius decimo Æneidos: 'Morte obita quales fama est volitare figuras.' *Idem.*

No.191. *Tiberius Victor*] Tiberius hic Victor Minervius, Ausonii præceptor, filium habet Alethium Minervium sexto Carmine. Ceterum quum Eusebius in Chronicis, aut Hieronymus potius Eusebii interpres, Minervium tantum nominat apud annum a Christo nato, ut putatur, trecentesimum et quadragesimum nonum, his verbis, 'Minervius Burdigalensis, Rhetor, Romæ florentissime docet,' patrem Minervium accipito ex sexto Carmine. *Vinetus.*

7 *Fabium Calagurris*] De Calagurri in Epistolam Ausonii vicesimam quinctam. *Idem.*

11 *Multa est prætexta*] Dupliciter hoc explicare possis: nam et ita capias, ut dicat multum esse prætextatorum numerum, quos docuerit Minervius, unde laudari potius debeat: vel potius, complures se gessisse magistratus, qui toga prætexta insignes erant. Hoc est, quod ait: 'Teque canam de te, non ab honore meo.' Quod et ipsum ambigue dictum est. Prætextatos autem Grammaticorum Rhetorumque Scholas frequentavisse adeo obvium est, ut Suetonius in Q. Cæcilio Grammatico notet, ipsum Scholam aperuisse, 'sed ita, ut paucis, et tantum adolescentibus præciperet, prætextato nemini: nisi si cujus parenti hoc officium negare non posset.'

13 *Panegyricos libros*] Ut 'Panathenaicum' Isocratis librum dixit Cicero in Catone majore. Quum nihil alioqui intersit inter 'Panegyricum,' et 'Panathenaicum,' nisi quantum inter genus et formam. Laudationes erant in concione, vel suasiones. *Vinetus.*

14 *In Panathenaicis*] Nullam quippe dedit Isocrates orationem, in qua tam aperte, ac tanto cum studio, omnes ingenii sui vires exseruerit, ac omnem artis Oratoriæ ornatum adhibuerit. Cicero, ubi pleraque ornamenta, quæ genus demonstrativum admittit, in Oratore exposuit, addit: 'In Panathenaico autem Isocrates ea studiose consectatum fatetur: non enim ad judiciorum certamen, sed ad voluptatem aurium scripserat.' Quo loco *studio se* divisim legendum existimo.

15 *Fictas lites*] 'Falsas lites' in Epistola ad Axium Paulum Rhetorem. Declamationes, quales extant, quæ feruntur Quinctiliani. *Vinetus.*

Seu libeat fictas] Auctor Paneg. ad Pisonem: 'Si quando judice fesso Turbida prolatis tacuerunt jurgia rebus: Tunc etenim levibus veluti pro-

ludit in armis, Compositisque suas exercet litibus artes.' Ubi 'compositæ lites,' quæ Nostro 'fictæ.' Suetonius de claris Rhetor. 'Veteres controversiæ aut ex Historiis trahebantur, sicut sane nonnullæ usque adhuc: aut ex veritate ac re, siqua forte recens accidisset;' et mox: 'Olim autem eas appellationes Græci συντάξεις vocabant; mox Controversias quidem, sed aut fictas aut judiciales.' Adeantur porro Commentatores ad Petronium.

17 *Torrens*] Acris et vehemens, ut 'sermonem promptum,' et 'Isæo torrentiorem' dixit Juvenalis libro primo. Cicero libro secundo de Finibus: 'Quum enim fertur quasi torrens oratio, quamvis multa cujusque modi rapiat, nihil tamen teneas, nihil apprehendas, nusquam orationem rapidam coërceas.' *Vinetus.* Vid. quæ Horat. de Lucilio.

19 *Quod ter primum*] Cicero tertio de Oratore, et in Bruto, ac Quinctilianus libro undecimo scribunt Demosthenem interrogatum, quid primum esset in toto dicendi opere, 'Actionem' respondisse. Quid secundum? 'Actionem.' Quid tertium? 'Actionem' eandem. *Vinetus.*

22 *Memori quam fueris animo*] Quam excellenti memoria fueris. Notandum autem 'fueris,' ultima longa: qualia observarunt nonnulla apud alios poëtas Grammatici. *Idem.*

23 *Audita ut, vel lecta*] Ea fuisti memoria, ut etiam semel audita vel lecta, facillime perciperes, contineresque. Sed vide memoriarum miracula multa apud Quinctilianum libro undecimo, Solinum, Plinium, Senecam in Prœmio controversiarum, et Ciceronem. *Idem.*

25 *Vidimus et quondam*] Diceres Ausonium hoc confinxisse de suo Minervio, ex eo, quod de Publio Mucio Scævola jurisconsulto refert Quinctilianus libro undecimo, de memoria agens. *Idem.*

Vidimus et quondam tabulæ] Interesse non crediderim inter turriculam et fritillum, quibus Veteres utebantur in tesseris, lusoriisque tabulis, nec nostri Grammatici inter ista distinguunt, neque internoscendi ullam afferunt notam. Mihi autem videtur fritillus, vasculum buxeum longum et teres fuisse, e quo mitterentur tesseræ vel tali in tabulam. Id ex eo apparet, quod apud Senecam condemnatur Claudius 'alea ludere pertuso fritillo:' Sic enim frustra talos colligebat, cum semper caderent nullo retenti fundo. Verba sunt Senecæ de morte Claudii: 'Tum Æacus jubet eum alea ludere pertuso fritillo: et jam cœperat fugientes tesseras quærere et nihil proficere: Nam quoties missurus erat, resonante fritillo, Utraque subducto fugiebat tessera fundo.' Idem et pyrgus sive turricula erat, ut e Martiale constat lib. XIV. Epigr. XVI. 'Quærit compositos manus improba mittere talos. Si spes me misit, nil nisi vota facit.' Nam vasculum illud oblongum et teres imaginem et effigiem rotundæ turriculæ præbebat. Ne igitur improba fallacique manu bolos quos vellent aleatores veterani jactarent, aliosque fallerent, excogitatum fuerat ad fraudem tollendam, ut per pyrgum mitterentur tali: intus autem pyrgus excavatus erat gradatim, exsculptusque, ut agitati concussique tali, in graduum offendentes supercilia, volutarentur, incertiorque jactus esset. Bolos porro in eo ludo vel dabant, vel reducebant: unde et hodie tesserarum ludus, 'datorum ludus' vocari solet: quod idem in duodecim scriptorum ludo, vel calculorum fiebat. Cicero in Hortensio: 'Itaque tibi concedam, quod in XII. scriptis solemus, ut calculum reducas, si te alicujus dati pœnitet.' Qui enim calculum movit, et in aliqua sede lineave collocavit, dedit: qui si se male collocasse putat, reducit calculum. *Turn.*

28 *Fundunt excisi*] Hinc de gradillis illis, qui intus exscalpti erant, in Epigrammata Agathiæ Scholastici scriptum, Πύργου δουρατέου κλίμακι κευθομένην. Et apud Sidonium: ‘Tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus.’ In lemmate Epigrammatis Agathiæ jam a nobis citati, perperam excusum est, εἰς τὰ λυτὰ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως. Legendum enim, εἰς ταῦλαν Ζήνωνος. ταῦλα, seu τάβλα, Latinum est, hoc est, Tabula lusoria. *Scaliger*. Hæc Scaliger a Xylandro mutuatus est, qui in Notis ad Cedrenum vocem ταῦλα explicat. Sic et de μιτατωρίῳ eadem idem Xylander monuerat. Nec hanc fraudem Scaligeri, sed memoriæ lapsum puto, non recordantis alibi se legisse. Sic et Fruterius aliquoties Ausonium in Verisimilibus suis emendavit: quas tamen emendationes sibi Scaliger vendicat.

35 *Nonnunquam pollens*] Interdum mensa tua exquisitioribus cibis exstructa, natali scilicet tuo die, festoque aliquo. *Vinetus*.

37 *Tanquam hæredis egens*] Scripsit Noster: *Quanquam hæredis egens*. Licet non habueris liberos, et sexagesimo ætatis anno vita abieris, tamen a nobis defletus es, ac si pater ac juvenis fuisses. Frequens autem hæc primæ in versu litteræ in scriptis Codicibus depravatio, quod sæpe majusculis characteribus scriberentur, in queis error perfacilis. Nec desunt exempla. Sic apud Virgil. in Ceiri vs. 130. legendum est: *Nec fuerat: nisi Scylla novo correpta furore, Scylla patris miseri patriæque inventa sepulchrum, Minoëm cupidis si non inhiasset ocellis*. Pro *o nimium cupidis*, uti in vulgatis. Doctis illam repetitionem *nisi si non* facile approbem. Et in Laureæ Tulli Epigrammate in Varronem, scribendum et distinguendum: *Fundum Varro vocat, quem possim mittere funda. Si tamen exciderit, qua cava funda patet, Extractam puteo situlam cum ponit in horto, Ulterius standi non habet ille locum*. In editis male, *Ni tamen excid*. Unde et Varronis de fundo etymologia, hactenus manca, supplenda videtur: *Fundus dictus, aut quod funda possis mittere, aut quod fundat quotannis multa*.

Quamquam hæredis egens] Ita et de Antonino Pio Capitolinus: ‘Periit anno septuagesimo: sed quasi adolescens desideratus est.’

40 *Quod superest, meminens*] Ita vetus liber: antiquitus enim dictum. Quod et a veteribus Grammaticis annotatur. Eo utitur aliquando Sidonius, ut Epistol. XII. lib. III. *Scaliger*.

Ævi quod periit meminens] Memor vitæ hic anteactæ. *Memorans*, pro *meminens*, qui hic ediderunt, ii fortasse non meminerant hoc a *memini* participium legisse apud Sergium et Priscianum libro undecimo: quo et Sidonius non semel usus est post Ausonium. *Vinetus*.

41 *Longa otia*] Mors, quam somnum, et soporem perpetuum Horatius aliique vocant. *Idem*.

No. 192. *Latinus Alcimus*] Hujus meminit Sidonius Epistola X. lib. V. Ex quo cognoscimus istum Alcimum ex Sonnicis fuisse, qui Nitiobrigibus vicini fuerunt. *Scaliger*.

Lat. Alcim.] ‘Alcimus et Delphidius rhetores in Aquitania florentissime docent.’ Hæc ita in Hieronymi Chronicis ad annum Christi trecentesimum et sexagesimum de duobus Burdigalensibus Rhetoribus, quorum etiam amborum meminit Sidonius Apollinaris in Epistola decima libri quincti: sed solius Alcimi in Epistola undecima libri octavi. Ubi patriam fuisse illi scribit Nitiobriges, vel Sonnicos. Qui sunt Nitiobriges quidem non alii apud Cæsarem, Strabonem, Ptolemæum, quam qui hodie a sua metropoli Aginno, Ptolemæo cognita, Aginnenses vulgo vocitantur. Sonnici vero mihi incogniti, quicunque

fuerunt Sidonio, non magno intervallo disjuncti ab Aginno, ut arbitror. *Vinetus.*

3 *Munusque*] *Minusque* i pro u reperi in exemplari, hoc sensu et ordine. Nepotes et posteri nostri, o Alcime, poterunt illi quidem dicere me non satis dignum, qui laudes tanti viri, et memoriam pro merito celebrem, sed hoc dicere non poterunt, me tui esse oblitum in commemoratione Burdigalensium Professorum. *Idem.*

Munusque dignum] Unde, quæso, pendet *Munusque dignum*, aut quis ei hic locus? Scribendum: *Minusque dignum, non et oblitum ferent Tuæ ministrum memoriæ.* Posteri, inquit, dicent me præconem esse laudum tuarum, sed minus dignum, qui meliorem merebaris, testabunturque me officii tibi debiti non esse oblitum. Inferius id ipsum repetit: 'Ignosce, nostri læsus obsequio styli: Amoris hoc crimen tui est; Quod digna nequiens promere, officium colo, Injuriose sedulus.' Nemo, puto, dubitabit de hac emendatione. *Grævius.*

22 *Quæ tenuit brevi*] Julianus patrueli suo Imperatori Constantio menses non supervixit plenos novem Augustus: ut subtilius computavimus in breviarium Eutropii: occisusque fuit a Persis anno Christi trecentesimo sexagesimo sexto, ætatis tricesimo secundo: ut est apud Eusebium et Eutropium. *Vinetus.*

23 *Sallustio plus conferent*] Ita recte vetus: Historiam, ut hinc conjicimus, suorum temporum, hoc est, Claudii Juliani Imper. conscripserat Latinus Alcimus. Julianus vero Consulatu suo quarto collegam habuit Sallustium, ad quem extant ipsius Juliani Epistolæ. Cum igitur gesta Juliani in commentarios referret, non est credibile Sallustium Consulem eum præteriisse. Id quod aperte innuit Ausonius. *Scaliger.*

Sallustio plus conferent] Sic fuit in exemplari. Fuit quidam Secundus Sallustius, cujus meminit Ammianus Marcellinus in principio libri vicesimi secundi: ac in principio vicesimi tertii dicit Præfectum Galliarum fuisse, et Consulatum gessisse cum Juliano Cæsare quartum Consule. Potest igitur Alcimus, quum rerum ab Juliano gestarum historiam scripsit, ea simul de Secundo Sallustio viro consulari scripsisse, quæ Sallustio plus gloriæ afferrent, quam Consulatus cum maximo principe gestus. 'Plus conferent libri tui.' Ita credebat Ausonius, doctissimi viri scripta nunquam interitura: quæ omnia interciderunt. Aliorum enim sunt Alcimorum, quæ scripta extant. *Vinet.*

No. 193. 1 *Rhetora Luciolum cum discipulo*] Quid hic istud 'cum discipulo?' Pro eo *condiscipulum* lego: ut dicat Ausonius Luciolum se habuisse condiscipulum primum, quum ambo eundem audirent professorem: deinde magistrum et præceptorem, quum grandior doctiorque Luciolus jam docere cœpisset: ac postremo collegam, quum et Ausonius ipse non multo post Luciolum profiteri cœpisset, eruditus et jam grandis, in eadem Burdigalensi Schola. *Vinetus.*

3 *Seu lege metrorum Condita, seu prosis solveret orsa modis*] Quid sit 'solvere condita orsa prosis modis,' fateor me non capere. Corrupta enim sunt, sed quæ facile mecum restitues, si correxeris: *Seu lege metrorum Condita, seu prosis solveret ora modis.* 'Seu lege metrorum condita,' hoc est, seu Carmina recitaret. Condere enim Carmen tritissimum loquendi genus est: seu uteretur oratione prosa. 'Solvere' et 'resolvere ora,' pro 'loqui,' poëtis et ipsum valde frequens est. *Grævius.*

4 *Prosis modis*] Utrumque recte dici, et *prosis* et *prorsis*, docet alibi Scaliger, et magnus ille Vossius pater in Etymologico suo, ad quod te remitto.

Solveret orsa] Notaverat Scaliger in

margine, *ora*. Sed quid tunc fiet præcedenti 'Condita?' quid quod Carmine XXI. 'Et tibi Latiis posthabite orsis Urbice Graiis celebris, Carmen Sic ἐλελίσω.' Et 'ordiri' verbum poëtarum est. Silius: 'Ordior arma, quibus cælo se gloria tollit Æneadum.' Virgilius in Culice: 'Atque ut araneoli tenuem formavimus orsum.' Noster in Protreptico ad Nepotem: 'et amabilis orsa Menandri.' 'Ora' vero 'condita' hic non dicuntur, sed 'Carmina:' ut Carm. XIII. Professor. 'Carminibus, quæ prima tuis sunt condita in annis.' Præterea τὸ 'solveret' opponitur hic τῷ 'ligare.' Statius Papinius erit, qui dubitationem omnem tollet. Hic enim lib. I. Sylv. ita canit: 'Seu plana solutis Cum struis orsa modis: seu cum tibi dulcis in artem Frangitur, et nostras curat facundia leges.' Quo loco non advertens, atque adeo nolente fere animo properans lingua legebat, *et nostra currit facundia lege*. Ausonius mox certe 'Cursus fandi' celerem facundiam appellat.

6 *Sexui utroque duos*] Pulmannus: *sexu in utroque duos*, vel *sexui utrique duos*. Id est, filium et filiam, ut Vinetus existimabat; sed posset quoque intelligi duos filios duasque filias reliquisse. Sed 'sexui' ablativus antiquus est pro 'sexu,' ut 'sexuis' genit. pro 'sexus:' et sunt exempla apud Nonium, sed ab ipso vitiose proposita. Sisenna Hist. lib. IV. 'Alii saltui ac velocitate certare.' Varro de Re Rust. lib. I. 'A quo, quod indigent potui, poma dicta esse possunt.'

10 *Nate pius*] Infinitis ferme locis Ausonium pro nominandi casu vocativum usurpasse attentus lector deprehendet, nec tamen sine exemplo Veterum, uti notat Servius in Virgil. lib. IX. vs. 641.

No. 194. *Attius Patera*] Patera hic, 'Pather' est Hieronymi Chronicis, ubi notatur annus Christi trecentesimus et tricesimus nonus: 'Pather Rhetor Romæ gloriosissime docet.' At Patherius in Epistola ad Hedibiam: 'Majores tui Patherius atque Delphidius.' Fortasse purum fuit hominis Galli vocabulum hoc, PATER. Quod autem 'pater' in titulo dicitur hic Patera, ATTIVS PATERA PATER RHETOR, quia in toto libro alium non agnosco Pateram, vocem 'pater' ex Patera ab indocto librario repetitam esse suspicor. Hujus quidem Pateræ filius fuit Delphidius insequenti Carmine celebrandus: sed illi alia nomina, quam Patera. *Vinetus.*

1 *Viceris*] Antecesseris Tiberium Minervium, Alcimum, Luciolum, prius dictos. *Vinetus.*

Doctos prius] Qui sunt 'docti prius?' Legendum, *dictos prius:* pro quo supra in Parent. Ep. VI. 'prædictus' dixit: 'Conjux prædicto quæ fuit Arborio.' Istam notionem hujus vocis melior ætas linguæ Latinæ ignorat. Nec ulli sim auctor, ut hic Ausonium sequatur, quamvis in ore vulgi nihil sit tritius. *Grævius.*

7 *Tu Bajocassis*] Ita lege ex veteri libro. Nam utrovis modo dicas, *Bagocassis*, an *Bajocassis*, nihil refert. De Beleno autem mentio est, præter alios, apud Herodianum in Maximinis: quem vocat Βελιν. Estque Apollo. Unde et Galli herbam, qua inungebant sagittas, Belenium vocabant. Sed et alios Deos Galli præter Hesum, et Taranem Lucani habebant, nempe Abellionem et Onnavam. Abellionis hæc monimenta extant in Convenis Novempopulaniæ: DEO. ABELLIONI. MINICIA. IVSTA. V.S.L.M. Item: ABELLIONI. DEO. TAVRINVS BONE. CONI. SEVSIM. Item: ABELLIONI. CISONTEM. CISSONBONNIS. FIL. V.S. L.M. *Scaliger.*

Tu Bajocassi] Sic Petrus Pithœus restituit illud, *Tuba Gocassi*. Gallicarum provinciarum nomenclator, non pœnitendæ antiquitatis monumentum, quum Lugdunensem Galliam in

quattuor provincias dividit, secundam numerat Lugdunensem, cujus metropolis esset Rotomagus: ejusque provinciæ has recenset hoc ordine civitates, Bajocassium, Abrincantum, Ebroicorum, Sajorum, Lexoviorum, Constantiensium, *Bajeus*, *Avranches*, *Evreus*, *Sees*, *Lizieus*, *Coutances*: ut nunc vulgo vocitantur. Sidonius Apollinaris in Epistola duodevicesima libri quarti, 'Prædia Bajocassina,' ab ipsis Bajocassibus, ac pro Bajocassibus iisdem dixit: eaque etiam in secunda esse Lugdunensi commeminit. Antiquiores equidem citare non possum scriptores, apud quos Bajocassium nomen legerim. Eosdem esse, qui 'Beilocasses' eadem tertia declinatione apud Plinium, secunda apud Cæsarem, 'Bellocassi,' 'Vellocassi,' 'Veliocassi' leguntur, nec aio, nec nego: sed Ptolemæus in eodem Galliæ tractu 'Veneliocasios' collocat: eorumque urbem nominat Rotomagum.* Cujus quidem interpres istos Veneliocasios, et Cæsaris Vellocassos, pro Bajocassibus accepit: Rotomagumque *Bajeus* esse scripsit: verum huic homini videndum, ut ne omnia temere credamus. Nam ut illi concedamus Bajocasses, et quos diximus legi apud Cæsarem, Plinium, et Ptolemæum, eandem gentem esse, modo nobis hoc det, eam quondam latius patuisse, quam hodie; certe Rotomagus, quæ a priscis illis temporibus semper celebris locum et priscum nomen semper retinuit, et illa *Bajeus*, semper diversæ fuerint urbes, bidui fere itinere dissitæ: hæc in Gallia Celtica, procul a Sequana Celticam a Belgica disterminante: Rotomagus vero in ipsa Sequanæ ripa, Belgicæ initium faciente, sita. Ista autem Bajocassium urbs, quod nomen prius habuerit, quærimus. Bajocasses enim gens et provincia est. Quorum princeps urbs, quæ, uti diximus, vulgo *Bajeus* a Bajocassium vocabulo vocitatur, non dubito, quin proprium quondam nomen habuerit, quod nunc non extet: facileque crediderim, quemadmodum Parisiorum, Biturigum, Santonum, Vasatium, aliorumque multorum principes urbes priora sua nomina amiserunt, et a suis populis nova induerunt, ita quam dicimus *Bajeus Bajocassium*, *Bajocasses*, *Bajocassense*, ac *Bajocassas* potius prima inflexione, aliquando vetustiore abolito nomine, appellatam fuisse: ab rectoque isto *Bajocassæ*, *Bajocassis* Ausonium hic scripsisse, *Tu Bajocassis, stirpe Druidarum satus*: sed cujus obliqui ultimam litteram *s*, ab insequentis vocis prima *s*, fuisse absumptam. *Vinetus.*

Stirpe Druidarum satus] Erant Druidæ in Gallia, qui in Græcia Philosophi, apud Persas Magi, apud Indos Gymnosophistæ, ac Chaldæi apud Assyrios, ut scribit Diogenes. De quibus nusquam plura, quam in sexto commentario Julii Cæsaris de Bello Gallico. Druidicæ magiæ multis locis historiæ Naturalis meminit Plinius, sed in extremo libro sextodecimo ad hunc modum, ubi de visco disputat. 'Non est omittenda,' inquit, 'in ea re et Galliarum admiratio. Nihil habent Druidæ (ita suos appellant magos) visco, et arbore, in qua gignatur, si modo sit robur, sacratius. Jam per se roborum eligunt lucos, nec ulla sacra sine ea fronde conficiunt, ut inde appellati quoque interpretatione Græca possint Druidæ videri. Enimvero quicquid adnascatur illis, e cælo missum putant, signumque esse electæ ab ipso Deo arboris. Est autem id rarum admodum inventu: et repertum magna religione petitur, et ante omnia sexta luna: quæ principia mensium, annorumque his facit, et sæculi post tricesimum annum: quia jam virium abunde habeat, nec sit sui dimidia. Omnia sanantem appellantes suo vocabulo, sacrificiis epulisque rite sub arbore præparatis, duos admovent

candidi coloris tauros, quorum cornua tunc primum vinciantur. Sacerdos, candida veste cultus, arborem scandit. Falce aurea demetit. Candido id excipitur sago. Tum deinde victimas immolant, precantes, ut suum donum Deus prosperum faciat his, quibus dederit. Fœcunditatem, eo poto, dari cuique animali sterili, arbitrantur, contraque venena omnia esse remedio. Tanta gentium in rebus frivolis plerumque religio.' Hæc Plinius: ex quo loco quidam ex nostris quid aliquando collegerint, referre non pigebit. Mos est in nostra Gallia, ceterum qui jam fere exolevit, ut quotannis pridie kalendas Januarias nonnulli ex singularum curiarum adolescentibus, quini, seni, septeni, octoni, noveni, denive, cunctos suæ curiæ vicos, villasque, et qui in circumjectis curiis sunt proximi, cum tibicine obeant, Carmine stipem petant, aliquid laridi, aut panis, quod verubus infixum asportant, aut pecuniæ quippiam, accipiant. Postridie quicquid collectum fuit, in ædem convenientes, Numini offerant. Id statim auctione vendatur: ea pecuniola, ut Deo consecrata, in sacros usus recondatur. Quod autem canunt Carmen inconditum, quam accipiunt stipem, quo die id faciunt, τὴν *Aguilanneuf* vocitant. Quod verbum, fuerunt inter doctos, qui quærerent, quid sibi vellet. Merlinusque Sanctogelasianus Engulismensis, ad quem extant Christophori Longolii litteræ, *Aguilanneuf*, *A gui l' an neuf*, id est, ad viscum τὸν annum novum esse dicebat: moremque istum ex vetere Druidarum religione ad nos manasse: qui per suos adolescentes ita cunctis viscum suum anni principio mitterent. Quod qui ferrent, iis aliquod quasi laboris præmium daretur. Clamarentque omnes eo viso, annum esse novum. Sic de hoc Merlinum conjicientem audivimus, amœno, eleganti que virum ingenio: et de hac re quod composuerat vernaculo sermone, decastichon nobis recitavit. *Vinetus.*

9 *Beleni*] Idem vocabulum, duabus similiter correptis in Carmine decimo hujus libri: quare unico *l* scribendum. Galli ergo, qui, uti scripsit Cæsar, Deos Mercurium, Apollinem, Martem, Jovem, et Minervam habebant, Apollinem suum Belenum vocitabant: sed id non soli Galli. Urbs est inter claras urbes Ausonio celebratas Aquileia: de qua hæc sunt apud Julium Capitolinum de Maximinis. 'Quum igitur frustra obsideret Aquileiam Maximinus, legatos in eandem urbem misit. Quibus populus pæne consenserat, nisi Menophilus cum collega restitisset, dicens etiam Deum Belenum per aruspices spopondisse, Maximinum esse vincendum. Unde etiam postea Maximini milites jactasse dicuntur, Apollinem contra se pugnasse: nec illam Maximi, aut Senatus, sed Deorum fuisse victoriam.' *Idem.*

12 *Apollinaris mystici*] Apollinaris hic secundum veterem scribendi rationem pro *Apollinares*: ut 'omnis,' 'tris,' et infinita alia tam apud Poëtas, quam Historicos, Tacitum præsertim. *Grævius.*

13 *Fratri patrique*] Pater et frater Attii Pateræ, Phœbicii fuerunt dicti a Phœbo Apolline. Filius vero, Delphidius, ut insequenti Carmine quincto, a Delphis civitate Græciæ Apollini sacra, inde Delphico cognominato. *Vinetus.*

16 *Et rotæ*] Sic et Sidonius Apollinaris, lib. IX. Epist. XV. 'Homericæque par et ipse gloriæ Rotas Maronis arte sectans comperi.' Quamvis et de curru, cui Maronem tamquam triumphantem videtur imponere, possit intelligi. Sed indubium est illud Sulpicii Severi lib. III. Dialog. 'Sicut plerumque per clericos rotatur turbo verborum.' Item: 'trementibus labiis, incertoque vultu, decolor præ furore rotabat verba.'

12 *Canore, cultu præditus*] Ita Scaliger: quæ lectio confirmatur illis in Herculanum: 'Facunde, musice, et acer, Mente bonus, ingenio ingens, Velucer pede, corpore pulcher, Lingua catus, ore canorus.' Sed potest prior lectio, *Carere cultu præditus*, defendi hisce D. Augustini lib. IV. Confess. 'Erant enim ejus sermones sine verborum cultu, vivacitate sententiarum jocundi et graves.' Phrasin usurpat Noster Carm. I. Parental. 'Præditus et vitas hominum ratione medendi Porrigere, et fatis amplificare moras.' Græcismus notus. Sic Persius in Prologo: 'Negatas artifex sequi voces:' et Satyr. I. 'Callidus excusso populum suspendere naso:' qui præter ceteros in hisce multus. 'Præditus porrigere,' &c. quod Græci *οἷός τε ὢν τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον τῇ ἰατρικῇ παρεκτείνειν*. Latini quoque eo sensu 'paratus' dixere; ut apud Juvenalem, 'Laudare paratus:' et apud Horatium: 'Sollers ponere nunc hominem, nunc Deum.' Ita et Carm. I. Professor. 'Nullo felle tibi mens livida, tum sale multo Lingua dicax, blandis et sine lite jocis.'

14 *Felle nullo perlitus*] Lego, *perlitis*. Heinsius. et ita vetus liber. Sed mutare quid opus? quum Noster in Carm. XV. 'Cui felle nullo, melle multo mens madens Ævum per omne nil amarum miscuit.' Homo 'perlitus nullo felle,' et mens hominis 'nullo felle madens' æquipollentia sunt.

22 *Ut Aquilæ senectus, aut equi*] 'Aquilæ senecta, Corydi juventa,' proverbium est apud Erasmum, de vivida viridique senecta, quæ præstantior sit aliquorum juventa. Equi vero canescunt illi quidem senio, ut homines, vel auctore Plinio: ceterum canities illa deformes non reddit. *Vinetus.*

No. 195. *Atticus Tiro Delphidius*] Attii Pateræ filius, fuit celeberrimus et acerrimus sui temporis orator. Ejus nomen corruptum est in Epistola Sidonii X. lib. V. Nam ibi perperam 'Adelphidius.' Cum enim majores ejus ducerent genus a templo Apollinis, seu Beleni, congrua Apollini nomina semper assumebant. Nam in ea gente alii Pateræ dicti, quod lingua prisca Gallorum ita sacerdotes Apollinares vocarentur: alii Phœbitii, a Phœbo: alii Delphidii, a Delphis. *Scaliger.*

Atticus Tyro Delphidius] Est hic Delphidius, quem scribit Hieronymus Rhetoricam in Aquitania florentissime docuisse ad annum Christi trecentesimum sexagesimumque, et, se adolescentulo, omnes Gallos, prosa versuque, suo illustravisse ingenio, in Epistola ad Hedibiam. Cujus abundantiam laudat Sidonius Apollinaris Epistola decima libri quincti, et quem Ammianus Marcellinus oratorem acerrimum vocat in principio libri octavidecimi. Quod autem *Atticus* appellatur, quum Patera pater *Attius*, nominibus unica litterula discrepantibus, mendi aliquid subesse suspicio est. *Vinetus.*

3 *Subtextus*] Subjunctus. *Idem.*

6 *Dei*] Beleni, ut monuit Pithœus. De quo Gallico Apolline, in priori Carmine. *Idem.*

7 *Sertum coronæ*] Ausonius celebrat hunc nostrum Delphidium, quod vix dum pubes Capitolinam quercum meruerit. Hoc est, poëta coronatus fuerit. 'Olympiam coronam' vocat 'quercum Capitolinam,' quam merebant poëtæ, qui in agonibus Capitolinis poëmate vicerant. Ii agones Capitolini primum a Domitiano instituti sunt duodecimo ejus, et Sergii Cornelii Dolabellæ Consulatu, exemplo ludorum Olympicorum. In iis agonibus omne genus artifices certabant. Nam et citharœdi. Juvenalis: 'An Capitolinam speraret Pollio quercum.' Item et poëtæ. Martialis: 'O cui Tarpeias licuit contingere quercus.' Et histriones, ut patet ex

hac inscriptione: L. SVRREDIL. F. CLV. FELICIS. PROCVRATORI. AB. SCÆN. THEAT. IMP. CÆSAR. DOMITIAN. PRINCIPI. CORONATO. CONTRA. OMNES SCÆNICOS. Vides eodem principe, qui hos ludos instituerat, histrionem coronatum. Illud CONTRA OMNES SCÆNICOS manifesto significat certamen et contentionem. In eo agone Statius post incredibilem totius urbis expectationem tandem Thebaidem suam recitavit. Sed non placuit, et contra eum alii coronati fuerunt. Id quod ipse non uno loco in Silvis conqueritur, sed imprimis in Epicedio patris. Unde locus Juvenalis Grammaticis non bene perpensus explicatur: 'Sed cum fregit subsellia versu, Esurit, intactam Paridi nisi vendat Agaven.' Nam satyrice dicit eum 'fregisse subsellia versu,' quod, ut Comici loquuntur, 'recitans non stetit,' sed excidit: hoc est, non placuit. Cujus rei vel ipsum Statium testem producere possumus, qui in Silvis hæc innuit, non uno loco, ut jam dixi. Cave sis confundas agonem Albanum cum hoc Capitolino. Uterque enim institutus a Domitiano. Sed nobilior Capitolinus, adeo ut Romæ non per lustra, ut antea, magnum annum, ut vocabant, sed per Capitolinos agonas supputarent. Quod a Domitiani institutione usque ad tempora sua obtinuisse Censorinus scribit. Cæterum semper agon ipse mansit Romæ: ut in eo poëtæ, rhetores, aliarumque professionum homines coronarentur ab ipso Imperatore. Neque puto aliunde poëtarum laureatorum morem manasse. Nam et ipsi antiquitus ab ipsis Cæsaribus Germanis coronabantur. Magnoque in precio habiti semper apud Italos, et Germanos, qui id honoris virtute ingenii consecuti essent. Sed in veteribus agonibus Capitolinis qui vicerant, corona et ramo lemniscatis, aut torque involutis donabantur. Nam qui secundi erant, eorum coronæ et palmæ sine lemniscis erant. Id vel ex ipso Ausonio cognoscas licet: 'Et quæ jamdudum tibi palma poëtica pollet, Lemnisco ornata est, quo mea palma caret.' Sed melius Sidonius, quanquam non de agone Capitolino loquitur: 'Hic mox præcipit æquus Imperator Palmis serica, torquibus coronas Conjungi, et meritum remunerari.' Nam 'coronis torques,' et 'palmis serica,' hoc est, sericatos lemniscos conjungi vides. Quanquam, ut dixi, de aliis ludis, aliaque re loquitur. Vides tamen amplificata præmia pro ratione meritorum. Quare, ut ad rem redeamus, per 'sertum coronæ Olympiæ' nihil aliud intelligit, quam quercum agonis Capitolini, quam meruerat adhuc impubes celebrans Jovem. *Scaliger.*

12 *Orationem nexeret*] Ita lege, ex fide priscæ scripturæ. Quin et illa me auctore ita, si libet, legito: *Seu tu cohortis præsulem prætoriæ, Provinciarum aut judices Coleres, tuendis additus clientibus Famæ, et salutis sauciis.* Ex istis, et ex sequentibus colligitur hominem acerrimum fuisse, et privati literarum otii fines migrantem provinciarum tribunalia, mox et ipsa palatia frequentasse. Quod confirmatur ex lib. XVIII. Ammiani his verbis: loquitur autem de severitate Juliani in criminibus cognoscendis. 'Numerium,' inquit, 'Narbonensis paulo ante rectorem, accusatum ut furem, inusitato censorio rigore pro tribunali palam admissis volentibus audiebat: qui cum inficiatione defenderet objecta, nec posset in quoquam confutari, Delphidius orator acerrimus vehementer impugnans, documentorum inopia percitus exclamavit: 'Ecquis, florentissime Cæsar, nocens esse poterit usque, si negare suffecerit?' Circa quem Julianus: 'Ecquis,' ait, 'innocens esse poterit, si accusasse sufficiet?'' Ex istis potes et acerrimum hominis ingenium et desultorium vivendi genus cognos-

cere. Tempora autem tyrannica semper apud Ausonium intelliguntur de Imperio Maximi tyranni, qui Gratianum interfecit. *Scaliger.*

Orationem texeret] Lege: *texeret*, quamvis Scaliger *nexeret* maluerit. Diserte enim liber optimus, *orationem texeret;* et quid protritius, quam 'texere Carmen?' 'æqua lege,' id est, eodem metri genere. Sed et in fine hujus opusculi: 'Accipite mœstum Carminis cultum mei, Textum querela flebili.'

13 *Celebrata varie*] Sidonius Apollin. lib. v. Ep. x. 'Tua vero tam clara, tam spectabilis dictio est, ut illi divisio Palæmonis, gravitas Gallionis, abundantia DELPHIDII, Agrœcii disciplina, &c. non modo non superiora sed vix æquiparabilia scribantur.'

15 *Cohortis Præsulem Prætoriæ*] Præfectum Prætorio. De cujus officio, caput est undecimum libri primi Digestorum Justiniani. *Vinetus.*

17 *Tuendis addictus clientis*] *Coleris* erat in exemplari. Quod verbum in *coleres* mutare placuit. At ultimum quoque versus verbum mendosum est, cum neque *clientis*, neque, ut in exemplari fuit, *cluentis*, *u* pro *i*, legi possit. *Clientiis*, aut *clientibus*, sed *clientiis* potius. Solus est Sidonius Apollinaris, apud quem hoc nomen legere meminimus: 'Clientiarum sive nutricum loquacissimus chorus,' inquit in libri secundi Epistola secunda, pro clientis et ancillis, cum Ausonius pro clientelis et clientum multitudine hic usurpasse videatur. *Idem.*

18 *Famæ et salutis saucius*] De quorum fama, existimatione, fortunis, capite, vita, agebatur. 'Famæ' autem 'et salutis saucius' hoc loco, sicut 'fatigationis hesternæ, et animi,' apud Apuleium: sed 'amore et cura' apud Ciceronem, et Virgilium. *Idem.*

21 *Nec odia*] Dum Narbonensem causam contra rectorem Numerium, aliasque ejusmodi suscipit Delphidius, multorum potentiorum odia in se concitavit: qui ulti sunt. *Idem.*

23 *Nec inquieto*] Si nec te attolleres, et eveheres in aula Imperatoria turbata per eos, qui regnum affectabant. Quibus Consulibus obiit Delphidius, non legi: sed ejus conjugem post ipsum esse mortuam, anno Christi trecentesimo et octogesimo octavo, mox audies, paucis post mensibus, quam Maximus, interfecto Gratiano, tyrannidem arripuisset. Hieronymus ipsum tradit sub Constantini Magni filiis floruisse: qui dum de Imperio inter se contenderent, Magnentius, Vetranio, Decentius, Nepotianus, Silvanus aliique tyrannidem occuparunt. *Idem.*

25 *Dum spem remotam*] Lucretius lib. III. 'Sed dum abest, quod avemus, id exsuperare videtur Cætera: post aliud, cum contigit illud, avemus.' Ovidius lib. II. Eleg. IX. Amor. 'Venator sequitur fugientia, capta relinquit, Semper et inventis ulteriora petit.' Horatius serm. lib. I. Sat. II. 'Leporem venator ut alta In nive sectetur: positum sic tangere nolit: Cantat, et apponit: Meus est amor huic similis: nam Transvolat in medio posita, et fugientia captat.' Manilius lib. IV. 'Nec quod habet, numerat: tantum quod non habet, optat.' Curtius de Amicis Alex. M. 'Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cum majora quæque sperantur.' Plura Pindarus Pyth. Od. III. et Plutarchus περὶ εὐθυμίας.

32 *Donatus ærumnis patris*] Condonatum filio, quidquid id criminis fuit, precibus et lacrymis patris Pateræ, optimi, doctissimique senis. *Vinetus.*

33 *Nec docendi pertinax*] Minime assiduus. *Idem.*

34 *Curam patrum*] Qui tibi liberos suos in disciplinam tradiderant: quos ita negligenter instituebas. *Idem.*

35 *Minus malorum*] Ita ex correctione nostra. Caussam addit: 'Errore quod non deviantis filiæ, Pœnaque læsus conjugis.' Non enim cuivis nota est historia. Nam Euchrotia Delphidii uxor cum aliis in Synodo Burdigalensi damnata est Treveris a Maximo Tyranno, quod Priscilliani hæresi nomen dedissent. Sed quia nihil ἀνέγγυον, neque ἀμάρτυρον producere debemus, proferam verba ex vetustiss. scheda, ubi hujus rei mentio fit, ita: 'Priscillianus in Synodo Burdigalensi damnandum se intelligens, ad Imp. Maximum provocavit. Auditusque Treveris, ab Euodio Præfecto Prætorio Maximi, gladio addictus est cum Euchrotia Delphidii Rhetoris conjuge, et Latroniano, aliisque erroris consortibus.' Attigerunt alii quidem hanc historiam, et Euchrotiæ meminerunt, sed Delphidii uxorem fuisse non addunt. Hieronymus autem præter Priscillianum, et Euchrotiam, addit præterea Julianum, Felicissimum, addit et Severus Armenium, eo nomine damnatos fuisse. Lego autem *filiæ* non *filii*. Sulpicius Severus loquens de hac re: 'Inde iter cœptum ingressi, turpi sane, pudibundoque comitatu, cum uxoribus atque alienis etiam feminis, in quis erat Euchrotia, ac filia ejus Procula: de qua fuit in sermone hominum, Priscilliani stupro gravidam, partum sibi graminibus abegisse.' *Scaliger*.

37 *Deviantis filii*] 'Devius' legitur apud Ciceronem, et alios veteres Latinos, sed non inde verbum 'deviare,' pro deflectere a recta via, quod sciam. De filio autem Delphidii nihil mihi legere memini, sed de filia nomine Procula, quæ cum matre Priscillianum sit sectata. *Vinetus*.

38 *Pœnaque*] Sic legendum pro *pœnæque*. Quod non sis læsus, nec doluisti errore filii, nec pœna tuæ uxoris. De filio tamen Delphidii nihil ego comperi, quod jam dixi, sed de filia et uxore hæc accipe. Erat in Hispania Priscillianus, cujus sectatores Augustinus, et alii, Priscillianistas appellarunt, qui diceret inter alia, Animas ejusdem naturæ, substantiæque esse, cujus est Deus. Eas ad agonem quendam spontaneum in terris exercendum, per septem cælos, et principatus quosdam gradatim descendere. In malignum principem incidere: a quo hic Mundus esset factus: atque ab hoc principe per diversa carnis corpora seminari. Fatalibus stellis homines colligari: ipsumque corpus humanum secundum duodecim signa Zodiaci esse compositum. Carnes tanquam immundas escas, devitandas esse. Conjuges, viros a volentibus feminis, feminas a volentibus viris disjungebat. Quippe qui carnis omnis opificium non Deo bono et vero, sed malignis angelis tribuebat. Hæc et ejusmodi alia sua deliramenta quum plerisque Hispanis, ac inter alios, Episcopis Instantio, et Salviano jam persuasisset Priscillianus: elicuissentque tandem alii Episcopi a Gratiano Augusto Ausonii discipulo rescriptum, quo Priscillianus, et ejus sectatores non solum Ecclesiis et urbibus, verum etiam extra omnes terras propelli jubebantur; Priscillianus, Instantius, et Salvianus, Romam sui apud Damasum, Urbis ea tempestate Episcopum, purgandi causa, proficisci decreverunt. Iter per Aquitaniam fecerunt. Multis locis magnifice ab imperitis suscepti, perfidiæ suæ semina sparserunt. Burdigala tamen Episcopus Delphinus, ad quem extant Paulini Episcopi Nolani litteræ, exclusit. Ceterum Euchrotia Burdigalensis matrona, Delphidii poëtæ et Rhetoris clarissimi uxor, vidua, Hispanos in agro suo excepit. Ubi aliquantisper commorati, nonnullos suis erroribus infecere. Cœptum iter inde ingrediuntur, cum uxoribus et feminis alienis: in quibus erat ipsa Euchrotia, ejusque filia Procula: quam Priscilliani

stupro gravidam, partum sibi graminibus abegisse, rumor fuit. In Italiam perveniunt: sed nec Romæ Damasus, nec Mediolani Ambrosius ille, in conspectum suum venire sustinuerunt. Hac quia non successisset, alia via aggrediendum fuit. Qui gratia et auctoritate plurimum poterant apud Imperatorem, pecunia corrumpuntur: et sic in pristinum statum isti restituuntur. Invadit interea Maximus imperium. Gratianum apud Parisios vincit. Lugduni capit, et interficit. Augustam Treverorum venit. Hinc litteris ad Præfectum Galliarum, Hispaniarumque Vicarium, datis, Priscillianum, Priscillianistasque omnes omnino Burdigalam ad Synodum deduci jubet. Primus caussam dicit Instantius: et sacerdotio indignus judicatur. Ita Priscillianus timuit: et ad Imperatorem provocavit. Sicque omnes, quos ea causa involverat, Treveros deducti sunt. Ubi Priscillianus, et aliquot alii cum Euchrotia, gladio perempti fuerunt, ut Sulpicius Severus scribit libro posteriore Sacræ Historiæ, Hieronymusque in extremis viris illustribus, anno Christi trecentesimo et octogesimo octavo, quomodo putatur in Prosperi Aquitani Chronicis. Hoc ergo est uxoris supplicium, quod quia non vidit Delphidius, felicem prædicat Ausonius, et ob quod immanitatis Maximum accusat Drepanius Pacatus in panegyrico, quem non multo post Theodosio Augusto Romæ dixit. Cujus apponam verba. 'De virorum mortibus loquor. Quum descensum recorder ad sanguinem feminarum, et in sexum, cui bella parcunt, non parce sævitum. Sed nimium graves suberant, invidiosæque causæ, ut unco ad pœnam clari vatis matrona raperetur. Objiciebatur enim, atque etiam exprobrabatur mulieri viduæ nimia religio, et diligentius culta divinitas,' &c. *Vinetus.*

No. 196. *Alethio*] Parentalium Carminum tituli rectis omnes: Professorum vero partim rectis, partim obliquis casibus. At Epitaphiorum Heroum dativis cuncti positi, quisquis ita scripserit. Hic enim nihil non semper ausi sunt imperiti librarii. *Vinetus.*

1 *O flos juvenum*] Propter versuum brevitatem multa in Alethii Minervii Rhetoris Elogio transposita erant. quæ nescio plusne deformitatis eo ordine, quo antea legebantur, habuerint, quam nunc venustatis habeant pristino ordini, et in integrum restituta. In quo non mediocriter veteris libri scriptura adjuti sumus, non quod non pene eadem confusio in eo fuerit: sed quia quædam in illis aut addita, aut repetita erant, quæ multum nobis ad divinandum profuerunt. Non potest dici, quanta elegantia in illis versibus sit, quantaque studiosorum poëtices jactura illi præpostero ordine legebantur. In illis hoc præstitimus. Versiculum illum, *Postque Pateræ*, ex notis fugientibus veteris exemplaris reposuimus, quamvis ibi alieno loco legebatur. Sed ante eum versiculum deest sine dubio tale quid, *Post fata patris.* Nam prior fuit Latinus Alcimus Alethius pater hujus Alethii Minervii. Cui successit Patera. Non potest igitur alius ante Pateram poni præter patrem ipsum Minervii: ut taceam interea quam recte illa cohæreant. Ait primum impuberem docuisse: Prætextatum jam patris laudem æquasse: adultum, et post tirocinium togæ in ipso flore ætatis immatura morte præreptum, postquam sine venia patris uxorem ex nobilissima domo duxisset, nullis liberis, nullis suis heredibus decessisse. Vel potius ipsum mortuo patri heredem suum non extitisse. Nam malo legere, *herede suo*, non *tuo*. Propterea 'solstitialem herbam' vocavit, imitatus Plautum: quod proverbialiter dicitur de re fugaci, et non diuturna. 'Cla-

ra cohortis Vexilla' vocat, ni fallor, ducatum Scholæ, et cathedræ principatum. Pro *Consuleras tu:* reposuimus *Contuleras te.* 'Connubium,' affinitatem; quod et ab aliis usurpatum memini. Duos ultimos versus notissimum ex Horatio petitos. Propterea ita correximus, et posuimus nomen Horatii. Dictum autem, 'Dicte profatu,' pro, Dictus. Vocandi, pro nominandi casu, quod toties notamus in Ausonio. Sic dixit, 'Prætextate,' pro Prætextatus. Nam ita habebat vetus membrana. *Scaliger.*

O flos Juvenum] Perturbatissimus est in scriptis horum versuum ordo. Atque hinc accidit, ut quum Minervium hunc summis laudibus voluerit Ausonius efferre, culpare pæne videatur, saltem si Scaligero credimus, qui putat etiam patri suo non fuisse heredem. Ut igitur hic Alethius ea sit existimatione apud posteros, qua eum esse voluit Poëta, hoc mihi ordine totum Carmen legendum videtur: [ut nos in textu excudimus.] En quam diversa hæc a mente et interpretatione Scaligeri! 'Deseruisti' (scil. immatura morte raptus) omnia hæc naturæ et fortunæ dona, ne relictis quidem liberis, qui divitias utriusque domus hereditario jure possiderent. Sic Carm. xxiv. 'Tam decus omne tuis, quam mox dolor, omnia acerbo Funere destituis.' Id est, *deseris.* 'Rhetorica floris adulti fruge carens' est, quæ necdum ad illam provectioris ætatis pervenit maturitatem, ut 'pro spe rem fruendam' daret, ut alibi Noster. Versum qui deerat, ita supplevi, *Post Nazarium, Postque Pateram.* Quare *Pateram* quam *Pateræ* malim, vetus liber et præpositionis regimen faciunt: in illo namque, *Postque Petera:* ubi facile nota illa ˜, quæ *m* literam designat, negligi potuisse videtur: hæc autem accusativum poscit. Nec video, quare ellipsis sit adsumenda. 'Nazarium' unde acceperim quærentibus, qui in præcedentibus commemoratus non est, satisfaciam spero, si Carmen xiv. respicere dignentur, ubi hæc duo nomina eodem modo junguntur: 'Gloria Athenæi cognita sede loci, Nazario, et claro quondam delata Pateræ.'

2 *Patris*] Tiberii Victoris Minervii, quomodo puto: qui primus hoc in libro fuit defletus. *Vinetus.*

35 *Solstitialis Velut herba solet*] Pseudolus servus in principio Plautinæ Pseudoli: 'Quasi solstitialis herba paulisper fui. Repente exortus sum: repentino occidi.' *Vinetus.*

Solstitialis Velut herba] Usitatissima ab herbis et floribus utitur comparatione. Sic Statius lib. ii. Sylv. 1. 'Ille, velut primos exspiraturus ad austros Mollibus in pratis alte flos improbus exstat, Sic tener ante diem vultu gressuque superbo Vicerat æquales, multumque reliquerat annos.' Idem lib. iii. in lacr. Hetrusci: 'Sed media cecidere abrupta juventa Gaudia, florentesque manu scidit Atropos annos. Qualia pallentes declinant lilia culmos, Rubentesque rosæ primos moriuntur ad austros, Aut ubi verna novis exspirat purpura pratis.'

37 *Ostentatus Raptusque*] Qui cito fato rapiuntur, nec multum annorum numerum faciunt, Ostensi tantum humanæ vitæ dicuntur. Virgilius de Marcello: 'Ostendent terris hunc tantum fata.' Venantius lib. iv. Carm. xxvi. 'Omne bonum velox, fugitivaque gaudia mundi Monstrantur terris, et cito lapsa ruunt.' *Barthius.*

49 *Utriusque sine*] In Veteri libro erat *Utriusque domus Sine herede tuo.* Ubi primam videtur corripuisse Poëta, contra quam solent alii. Et cum *hæres* sæpe per diphthongum scribatur, Noster autem diphthongos elisa una vocali quandoque soleat corripere, more hic fortassis suo fecerit, et 'sine here' pro anapæsto

posuerit. Imo hæc certissima conjectura est. Sic et Prudentius primam in 'ænigmate' corripuit, in Apotheosi: 'Legis in effigie scriptum per enigmata Christum:' quem poëtam qui legerit, aut adverterit diphthongos seu Græcorum vocales longas, quæ duarum brevium instar sunt, omissa altera vocali corripientem, minus id in Nostro mirabitur. Fuit hæc illius ævi licentia, quam in Ausonio pluribus locis indicamus. *Eres* autem pro *Hæres* sæpissime in marmoribus occurrit: quod et notis in illa veteri inscriptione designari existimem, quæ ab Ursato inter Patavina monumenta recensetur pag. 249. nec ab illo explicari potuit:

L. M.
E. SEX. L. H.
IN. F. P. XIIX.
IN. A. P. XXXII.

Id est, Locus Monumenti. Eredes sequetur locus hic, in fronte pedes XIIX. in Agrum pedes XXXII. nam pro SEX, absque dubio SEQ. scribendum est.

51 *Quam fatiloquo profatu*] Profari, de vatibus et fatidicis plerumque usurpatur, ut prædicere futura, vaticinarique, significet. Quod et veteris Jurisconsulti auctoritate de altero probat Budæus in annotationibus. 'Si servus inter fanaticos non semper caput jactaret, et aliqua profatus esset.' Hinc 'profatus' dixit Ausonius pro voce fatidici, pro prædictione, vaticinio, oraculo. *Vinetus.* Petron. in Trojæ Halosi: 'Quum Delio profante cæsi vertices.' Catull. in Epith. Pelei et Thetidos: 'Talia profantes quondam felicia Peleo Carmina divino cecinerunt pectore Parcæ.' Ita enim illic legendum.

54 *Nil est ab omni*] Sic ibi fuit. Sed apud Horatium, in Ode scilicet sexta decima libri secundi Carminum: 'Nihil est ab omni Parte beatum.' Quomodo etiam Ausonium scripsisse crediderim. Primum enim, quum tanti putet vatis Lyrici oraculum, cur suis omnino verbis, alio etiam metri genere, non extulerit? Deinde Carminis hujus metra, quum pleraque sint anapæstica, quocunque genere suus poëta constituerit, cur hemistichium istud metri Sapphici hendecasyllabi, et qui ipsum sequitur, Adonius versus, anapæstica non videantur? Anapæsticum namque metrum pro suis, hoc est, pro Anapæstis pedibus, spondeos, et dactylos passim admittit. Quare, 'parte beatum,' tam Anapæsticum metrum erit, quam Dactylicum Adonium: qualia sunt multa in hoc Ausonii Carmine metra, ut 'Rhetor Alethi,' 'Major utroque,' 'Doctor in annis.' Hemistichium autem Sapphicum, 'Nihil est ab omni,' purum putum esse Anapæsticum potest, correpta penultima syllaba, quæ longa erat. In ea namque voce, *o*, natura brevem esse contendunt, qui eam ab veteribus poëtis correptam fuisse docent. Lucretius libro primo: 'Per gentes Italas omnium quæ clara clueret.' Et tertio: 'Quum semel ex omnibus membris ablata recessit.' Terentius in Andriæ actu secundo: 'Sine omni periclo, nam hocce haud dubium est quin Chremes,' Metro iambico senario, pedeque anapæsto in prima sede. Idem in Actu secundo Eunuchi, metro iambico octonario, et pede dactylo in quarta sede: 'Quum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.' Et in extrema Hecyra, dactylo anapæstove in principio metri etiam octonarii iambici: 'Omnia omnes ubi resciscunt: hi quos par fuerat resciscere.' *Vinetus.*

No. 197. *Leontius Grammaticus, cognomento Beatus*] Non *Beatus*, sed *Lascivus* fuit cognomen Leontio, docet Epigr. 'Iste Lascivus patiens vocari.' Lascivus dictus est, quia hilariter vitam transegit in ludis jocisque. Lascivus enim non est libi-

dinosus, sed petulans: sic 'lascivire milites' Tacito dicuntur, cum tempus transigunt ludendo, tempore feriarum. 'Lascivi pueri' Horat. 'Lasciva puella' Virg. 'Malo me Galatea petit lasciva puella.' *Grævius.*

5 *Iste Lascivus*] *Lascivus*, quo nomine vulgo appellabatur Leontius, nec moleste ferebat, in malam partem fere accipitur, et quæ hinc sunt lascivia, lascivire, pro petulante, procace, molli, libidinoso. *Vinetus.*

19 *Munus ingratum*] 'Tibi' ad 'debitum' referendum est: 'ingratum' enim Poëtæ erat munus, qui maluisset non dare: sic in Carm. XVII. de Arborio: 'Hinc renovat, &c. Annuus ingrata relligione dies.'

No. 198. 14 *Neque disciplinis*] Eadem de se testatur D. Augustinus l. I. Confess. 'Quid autem erat caussæ, cur Græcas literas oderam, quibus puerulus imbuebar, ne nunc quidem satis exploratum est. Adamaveram enim literas, non quas primi magistri, sed quas docent, qui Grammatici vocantur. Nam illas primas, ubi legere, et scribere, et numerare discitur, non minus onerosas pœnalesque habebam, quam omnes Græcas.' Qui locus et sequens Carmen illustrat.

17 *Vos levis cæspes*] Ovidius de Tibullo: 'Ossa quieta precor tuta requiescere in urna: Et sit humus cineri non onerosa tuo.' Sic autem in veteri illo codice *Cæspes* prima diphthongo. *Vinetus.*

Vos levis cæspes] Quamquam hæc notissima sunt, elegantem tamen Tertulliani locum quin adscribam, continere me non possum. Ille igitur de Anima cap. IV. 'Quid quod,' inquit, 'ut sentienti maledicis, cujus memoriam cum alicujus offensæ morsu facis? Terram gravem imprecaris, et cineri penes inferos tormentum. Æque ex bona parte, cui gratiam debes, ossibus et cineribus ejus refrigerium comprecaris, et ut bene requiescat apud inferos cupis.'

5 *Hoc ipso care magis studio*] Quem ob id pluris facio: quod ambiveris munus, cui gerendo tametsi minime idoneus eras propter exilem eruditionem, tamen quia sic locum inter doctissimos professores tenuisti, inter eos te, sodalis quondam et amicus, commemorandi occasionem nunc habeo. *Vinetus.*

6 *Es meritos inter*] Ita legendum. *Commemorande*, hoc est, commemorandus, ut supra, 'prætextate,' et similia: et in Mosella: 'Tempora longarum fers incorrupte morarum.' 'Incorrupte' dixit, pro incorruptus. *Scaliger.*

Es meritos inter] Pro *commemorandus*, ut aliis notatum: est autem hic sensus: quod tam eximium Grammatici nomen, quamvis impar ingenii viribus, appetieris, ideo commemorandus es inter eos, qui eruditione sua tueri illud poterant, atque adeo merebantur.

No. 200. *Grammaticis*] Quod superius acciderat propter versuum brevitatem, ut plurima suis sedibus quasi vi dejecta fuerint, id in Philologis Burdigalensibus videre etiam licet: in quibus multa perperam tranposita sunt a vetere librario: non pauca etiam a Correctore Lugdunensi depravata: quem tanta religio incesserat, ut cum Ausonio duos versus eripuisset, duos ultro munificus de suo dederit: tanquam hanc illi compensationem imputandam censeret. Nos contra illos versus Ausonio eripiemus, et suos ei reddemus. Sed prius lemma, seu titulus ita concipi debet: *Grammaticis Latinis Burdigalensibus Philologis, Macrino, Phœbitio, Concordio, Sucuroni, Ammonio Anastasio Grammatico Pictaviorum.* Totidem enim hic recenset Ausonius: ne putes Anastasium Ammonium ab his separandum esse, quod tamen commissum est in vulgatis editionibus, et in veteri exemplari. Igitur ita lege, et digere

hos versus, uti nos transposuimus. In quibus luce clariora sunt omnia, quæ ante obscura, distorta, depravata legebantur. *Scaliger.*

1 *Nunc ut quemque*] An ut elegiaci meri legendi sint hi versus, an vero, ut nunc, disjuncti, ad gratiam fortassis aliquid, ad rem nihil facere arbitror. Conatus tamen sum in ordinem redigere: sed cum jam in eo essem, ut industriæ successum adfuturum sperarem, alter, et item alter versus obstabat. Elegiacos meros reperias apud hunc Nostrum, Heliodorum, Ælium Lampridium, Martianum Capellam, Boëthium, ni fallor, &c.

11 *Permaneat*] Hoc vult: quia eorum nullum est meritum, neque alius alio præstat, se secuturum seriem, et successiones eorum, atque ætates. *Scaliger.*

13 *Sobrius in pueris Et puerorum*] Habebat codex ille Lugdunensis unico versu, *Sobrius et puerorum:* quomodo legendum esse ratio convincit. Nam quæ superest syllaba in hoc versu hypercatalectico, in sequentem rejicienda est, ut sit: *Sobrius et puero-Rum utilis ingeniis.* Habet Noster auctores suos, quos sequutus est.

16 *Credita pueritiei*] Secundus metri hujus pes *pueriti*, proceleusmaticus pro dactylo, a dactylo differens syllabarum numero, non tempore. *Vinetus.*

17 *Nomine Phœbitium*] Lege: *Phœbadium.* Hoc nomine et alii Galli fuerunt, ut ille Aginnensis episcopus, qui contra Arrianos Epistolam scripsit. 'Phœbitii' vero nomen nusquam recurrit, sed in inscriptionibus 'Phœbi' et 'Phœbiani.' *Grævius.*

21 *Sed tamen, ut placitum*] Non sine caussa addidit, quia non omnibus credibile videbatur. Quare superius idem est, quod de eadem re dixit: 'Si fama non fallit fidem,' in Elogio Attii Pateræ. *Scaliger.*

23 *Gentis Aremoricæ*] Scribit Plinius Aremoricam olim fuisse dictam eam Aquitaniæ partem, quæ Garumnam fluvium, et Pyrenæum montem interjacet: sed Cæsar commentario septimo civitates Galliæ Oceanum attingentes, Gallorum consuetudine Armoricas esse appellatas scribit: in quibus Curiosolites, Redones, Osissinos, Leonices, et alios nominat: qui tractus et Bajocasses habet, oppidumque, quod a Druidis nomen adhuc retinuisse creditur, *Dreux.* Vinetus.

25 *Nati opera obtinuit*] Filius ergo Patera, et pater Phœbicius, peregrini homines, litteras sunt Burdigalæ professi, sed pater posterior, et jam senex, filii opera studioque accitus, *Idem.*

31 *Sucuro*] Quod in vetere codice invenimus, bona fide reddidimus: nisi quod ibi, non *progenies*, sed *progeniem*, perperam legebatur. Manifesto videmus Sucuronem nomen peregrinum et servile, quod convenit huic Grammatico, quem ait libertinæ conditionis fuisse. *Scaliger.*

34 *Pange*] Correximus secuti vestigia ejusdem veteris libri, in quo *Pance* scriptum erat. Quam sæpe, *C*, pro *G*, veteres librarii posuerint, fidem fecerint illa 'subicitare,' 'inicere,' pro subigitare, et inigere, et infinita talia. *Idem.*

36 *Et memora tenuem*] Carmen hoc habebat proprium titulum, AMMONIO ANASTASIO GRAMMATICO PICTAVIORUM. et mirum ni pars ejus sit. *Vinetus.*

38 *Burdigalæ genitum*] Reposui particulam, quam vetus liber inserebat, *Burdigalæ hunc genitum.* Erat idem duobus versibus auctior, *Et memora tenuem Nænia Grammaticum.* Quos cur Scaliger correctoris Lugdunensis subdititios esse dixerit, nullam justam caussam habuit: quum enim diserte in vetusto illo codice, et ante hunc versum legantur, suo quidem, ut res ipsa docet, loco; quare, quæso,

tamquam spurii ejicientur?

40 *Pictonicæ*] Subintellige urbi. Eodem modo 'Pictavicæ.' Sic enim in Epigrammatis: 'Imago Rufi Rhetoris Pictavicæ.' Hoc est, civitatis; ex veteri libro. Ambitio, inquit, abstulit eum suæ Burdigalæ origini, et dedit Pictonicæ civitati. Subdititii erant Correctoris Lugdunensis illi versus: *Et memora tenuem Næniа Grammaticum.* Item ille, *Quamque habuit etiam.* Quid commiserit, tibi indicavi: tu de ejus fide, et religione cogitato. Nos merito eos malæ fidei possessores dejecimus. *Scaliger.*

Pictoniceque] Hoc quomodocunque emendes, a Pictonibus 'Pictonicum litus' dixit idem Ausonius in Epistola ad Paulum de nobilibus ostreis: et 'Pictonica arva' Paulinus in Epistola ad Ausonium, 'Defore.' Sunt autem Pictones, gens, nunc *Poitevins:* ager et provincia, *Poitou,* in Galliæ Celticæ parte, quam Augustus Cæsar Aquitaniæ annexuit, ad fluvium Ligerim, et Oceanum Britannicum. Noti Cæsari, Straboni, Plinio, et aliis Veterum multis, inter quos Ptolemæus duo Pictonum oppida memorat, Augustoritum et Limonum: quorum ego neutrum nec ex situ, nec e vestigio prisci nominis agnoscere possum: quanquam non dubito, quin alterum sit, quod vulgo *Poitiers,* ab vetere gentis vocabulo vocitatur, omnium Aquitanicæ Celticæque Galliæ oppidorum maximum. Cujus civitatis, vel solius sui ante annos mille et ducentos episcopi Hilarii nomine clarissimæ, vetustatem testantur tum amphitheatri ad forum Vetus intra ipsa nunc mœnia, olim extra; tum aquæductus, quo ad amphitheatrum et urbem ex agro meridiem spectante, aqua perducebatur, insignes reliquiæ. Dicam alias, si vita et otium suppetet, quam parum sapere illi Pictonum mihi videantur, qui se a Scythis et Pictis Agathyrsis profectos jactitant: et suis Pictavis a picta vi nomen inditum somniant. Ceterum quod quidam Grammatici non ita dudum tradiderunt, syllabam secundam in Pictones semper produci; eam in Græcis exemplaribus ego ancipitem reperio: quam corripiunt tantum Ausonius et Paulinus, nec producit Claudianus in quarto Carmine de Consulatu Honorii, ubi legendum non *Pictonum,* sed *Pictorum:* 'Incaluit Pictorum sanguine Thule.' *Vinetus.*

Pictonicæ] Sic in Mss. libris Canonum Eccles. Africanæ legas: 'Et non solum ad ipsum sanctum fratrem nostrum Constantinopolitanum Episcopum, sed etiam Alexandrinæ et Antiochenæ venerabiles sacerdotes:' pro quo in Edit. Justelli *Alexandrinum et Antiochenum* legitur, ut ego arbitror, non recte.

47 *Moribus implacidis*] Scripserat forsan Auctor *implacidus,* ut supra: 'Salibus modestus nullo felle perlitis.'

53 *Commemorare*] Trochæum versiculus amiserat, quem pronomine *meæ* suppleverunt Lugdunenses. *Vinetus.*

No. 201 *Herculano*] Hic est Pomponius Maximus Herculanus: quem septimodecimo Carmine Parentalium celebravit Ausonius. *Vinetus.*

2 *Spem magis, quam fruendam*] Hic desideratur una syllaba: quæ fortasse *rem* fuerat. *Spem magis quam rem fruendam.* Optimam spem conceperat Ausonius de Herculano puero: qua se frustratum significat. *Idem.*

Spem magis] Inde juvencula pingitur Spes in antiquis numismatibus, quia cum tenera ætate incipit; in eaque 'spes, non res,' ut Cicero ait, 'laudari solet.' Anton. Augustinus. Ludere autem in hisce nominibus auctores amant: sic Noster Carm. XI. Parental. 'Pastor chare nepos, spes cujus certa fuit res.' Cicero in Verr. III. c. XIX. 'Cum in provincia tam locuplete ac referta non modo rem, sed ne spem quidem ullam reli-

quam cuiquam feceris.' D. Augustinus lib. IV. de Civ. Dei, c. XXIV. 'Tales Christianos imperatores dicimus esse felices interim spe, postea re ipsa futuros, cum id, quod exspectamus, advenerit.' Idem lib. X. Confess. 'Et sunt, qui spe beati sunt. Inferiore modo isti habent eam, quam illi, qui jam re ipsa beati sunt. Sed tamen meliores quam illi, qui nec re, nec spe beati sunt.'

5 *Pythagorei....tramitis rectam viam*] Vide Carmen Virgilio inscriptum de littera Pythagoræ. *Vinetus.*

6 *Sedem fove*] Id est, sepulcrum. Nam sepulcrum sedes vocatur, teste Servio ad lib. VI. Æneid. vs. 152. 'Sedibus hunc refer ante suis, et conde sepulcro.' Bene vero Servius, quod sedes, ut hic, ita et ad vers. 328. de naturalibus sedibus capit. Terræ namque debetur corpus nostrum; et est id quoque antiquissimum sepulturæ genus, quum cadavera non igne concremantur, sed injecta humo conteguntur, et 'quasi operimento matris,' ut ait Cicero, 'obducuntur.' Recte Pacuvius: 'Mater est Terra, ea parit corpus, animam æther adjugat.' Et, unde Pacuvius transtulisse videtur, Euripides: Ὅθεν δ' ἕκαστον εἰς τὸ σῶμα ἀφίκετο, Ἐνταῦθ' ἀπῆλθε· πνεῦμα μὲν πρὸς αἰθέρα, Τὸ σῶμα δ' εἰς γῆν. Hujus opinionis assertor Thales fuit, qui quod aquam rerum omnium principem esse diceret, obruenda corpora censebat, ut possent humore resolvi. 'Sedis' porro vocabulo præter Horatium et Virgilium usus est Noster eadem significatione, Carm. hic ult. Commemor. Professor. Burdig. 'Sedem sepulcris servet immotus cinis.' Quod ait, 'quietis Manibus,' e veteri formula est, quietem securitatemque compositis cineribus comprecantium. Sic in Inscriptione veteri, quæ inter Comaram et Javarinum in Hungaria inter antiqua rudera reperta est, 'Æternæ quieti et perpetuæ securitati' reperias. Sed adscribam totam; imo potius Epistolam integram inseram, quæ ab adolescente tunc temporis annorum circiter viginti scripta, nec ingrata, ut spero, lectori, nec inutilis erit. Defungar simul officio, munificentiam erga me Illustrissimi ac fortissimi Herois NICOLAI SERINII grate commemorans. Obiit hoc Croatiæ Hungariæque lucidum sidus ante annos pauculos: cujus virtutes et animi decora, prudentiam, fortitudinem, clementiam, liberalitatem, eruditionem si tenuiter tantum delibare voluero, complures paginas implevero. Linguarum quidem complurium ita callens fuit, ut qui illum ignorantes loquentem audirent, sive ille sensus suos Hungarica, Croatica, Slavonica lingua exprimeret, (quæ dialecto potissimum variant,) sive Germanica, Latina, Italica, Turcica proloqueretur, quænam ipsi vernacula foret, ambigerent. De rebus præclare gestis nihil dicam. Tam enim earum, quas ab ineunte adolescentia ad vitæ usque terminum patravit, quam nuperi cum Turcis in Hungaria belli suo cum maxime ductu profligati memoriam nulla temporum delebit injuria. Vos autem SERINII Manes Avete: et si sentire datur post fata quietis, hanc Illustriss. Vestri nominis pertenuem commemorationem, ab animo grato, Vestræque gloriæ deditissimo profectam volentes accipite, ac æternum Valete.

SPLENDIDISSIMO AC ORNATISSIMO JUVENI

NICOLAO WITSEN,

AMICO SINGULARI,

JACOBUS TOLLIUS

χαίρειν καὶ εὐπράττειν.

Promiseram in prioribus, satisfacturum me petitioni tuæ et amicorum, qui accuratam itineris Græcensis enarrationem desiderabant. Maluissem supersedere hoc labore, ne, cum domum reversus fuero, fabularum materies circumcisa sit. Eo namque ingenio plerique homines sunt, ut e longinquis terris recens reduces non de situ terrarum urbiumve tantum, verum de eventis quoque singulis compellare aveant, et quidquid notatu miratuque dignum acciderit, curiose exquirere: quorum desideria si absens expleveris, neque novi quidquam præsens adferas, evilescit continuo illa, quam conceperant, de tanto itinere opinio: vixque satisfecisse illis officio videris, qui non in eruendis cujusque loci memorabilibus fueris attentior. Dabo tamen meritis erga me tuis hunc paucarum horarum laborem, servatoque temporis et rerum ordine singula, quæ vestris auribus digna sunt, recensebo.

Quatridui iter erat Vienna Græcium, quod propter fœdissimas tempestates, aliaque ex equorum vehiculorumque penuria incommoda, longe gravissimum fuit. Aspera sylvosorum montium juga negabant quandoque equorum operam: et quo altiora eorum culmina, eo major corpora nostra lassitudo occupabat. Mensis erat Junius, qui cum maxime serenum cœlum spondere debuisset, continuam tunc temporis hyemem effundebat. Hinc concurrentes per præcipitia aquarum rivi viarum aditus inundabant: inde humidi undique patularum arborum rami transeuntium ora et oculos conspurcabant. Quin, quod recreare animum debuerat, consortium hominum, commiserationis partim, partim indignationis materiam suppeditabat. ‘Quis tumidum guttur miratur in Alpibus?’ ait Satyricus: at nos et mirati sumus, et vix a lacrymis nobis temperare potuimus, ubi plerosque horum montium incolas ita deformatos vidimus. Sed quota pars hæc justi doloris erat? miseri homines, quorum guttura tumor ille altius obsederat, vix mentis compotes erant. Vidi, quibus strumæ capitis æquarent magnitudinem, in dextrum vel sinistrum humerum prolapsæ: in aliis ovi, in quibusdam pomi grandiusculi speciem referrent. Eadem fere et æqualis erat stultitiæ exuberantia; quæ quam molesta peregrinantibus esse possit, ego exemplo fuerim, cui maximum aliquando ruendi in præcipitia periculum ex illo hominum genere obtigit, dum obviis in angustissimo tramite asinariis cedere volentem ex improviso a tergo retinent. Aderat bonis hisce viris, præter ea quæ dixi, procax quædam et illiberalis irridendi peregrinos lubido: videbamurque iis parte quadam corporis debiles. Sic Lybicis mulieribus, queis in tantam mag-

titudinem mammæ excreverant, ut post humeros abditis infantibus ubera admoverent, vix dejerantes fidem fecisse maritos Synesius refert, non ceterarum quoque gentium feminas eadem pectoris sarcina dehonestari. Sed æquiores illæ tamen peregrinis: quarum namque castigatiores forte mammas essent contuitæ, confluentes ad insuitatum spectaculum collatis ubertim muneribus alienigenum decus prosequebantur. Nostri vero illi inhospitales nimium; ad quos cum subito respiceremus, aut ciconiarum colla curvari, aut auriculas asini agitari manu, aut æstuantem canis linguam protendi deprehendebamus. Ceterum cibi potusque ubique affatim erat. Hasce angustias vix eluctati, pervenimus tandem Sole jam occaso Græcium. Caput ea Styriæ Muræ fluvio rapidissimo adjacet, qui in suprema Styria scaturiens, perque montium anfractus delapsus, complures undique rivulos recipit, quibus auctior mœnia Græcii mordet, atque inde per distincta amœnissimis campis juga profluens Dravo fluvio miscetur. Oppidum ipsum modicum est, et elegans, rotunde oblongum, leniterque arcem versus acclive, quæ arduæ et excelsæ rupi imposita tutissimum accolis contra Turcarum incursiones receptaculum est. Ædificia privata satis magnifica et ampla sunt; quæ, ut verum fatear, nitorem mediocri civitati haud modicum conciliant. Templa ædesque sacræ et publicæ, quemadmodum ubique, ita et hic privatarum domuum elegantiam longe superant. Celebre est oppidum anniversariis nundinis, quas Hungari, Itali, Croati, Austrii, ceterique vicini frequentant. Quare quidquid mercium quæque regio fert, illic distrahitur: inde in Moraviam, Boiohemiam, et loca vicina deportatur. Ultra Muram suburbium habet late diffusum, multisque domibus frequens: ad utramque vero ripam aut feracia camporum æquora, aut frugiferos colles; quorum læta viridi germine facies non minus omnium oculos ad sese trahit, atque sonori decurrentis fluvii susurri accolarum aures demulcent. Erat, ut jam ante indicavi, illuc mihi adeundi caussa iter Cæsaris, cui postridie quam ego adveneram, ut Duci Styriæ, sacramentum ab oppidanis præstitum est. Occurrebant ei adventanti proceres ad primum ab urbe lapidem, ubi defixa aliquot tentoria nobilium turbam vix capiebant. His cinctus Imperator, turmis aliquot equitum comitatum prosequentibus, inter æneorum tormentorum strepitus, clangoremque tubarum urbem versus equo vehebatur, usquedum non longe a porta descendens, ex obviorum Consulum manibus claves reciperet, iisque deducentibus per tergeminos arcus triumphales, digestorumque civium manipulos, Feliciter, Feliciter acclamantium, in aulam properaret.

Dum hic aliquamdiu commoror, cognitus est mihi Decus illud Hungaricæ gentis, Heros NICOLAVS SERINIVS, cujus crebræ et felices in Turcicam ditionem eruptiones id commeruere, ut et illarum fama omnem Christianum orbem impleret, et ipsum SERINIVM nomen Turcis terrori esset. Itaque quod de Hunniade factitatum legimus, quodque veteres apud Batavos Drusus Tiberii frater evicit, infantium ploratus solo adventantis Serinii nomine comprimuntur. Plurimum eapropter debeo Illustrissimo Comiti POTTINGIO, cujus insignis erga me favor ad interiorem familiaremque tanti viri notitiam mihi aditum dedit. Discedente namque Imperatore in Carniam et Carinthiam, cum affinem suum invisere in animum induxisset, me quoque perquam comiter et benevole invitavit, uti secum proficiscerer. Arripui utraque, quod aiunt, manu tam exoptatam occasionem: tertioque ex eo die

Czackothurnum, quæ Comitis Serinii arx et sedes belli est, pervenimus. Omnis hæc regio cumprimis fœcunda, et omnis frumenti optimique vini feracissima est: videnturque Ceres et Iacchus certavisse, uter hanc oram in tutelam suam reciperet. Excellit inter vina Lutenbergense, cujus cum sapor quovis melle dulcior sit, qua in re Hispanicis vinis cedere debeat, nescire me profiteor. Celebre et in Croatia, et in Austria, alibique, Hungaricum vinum est, quod ab adjacente *Tokairo* cognomen accipit: verum mea quidem sententia hoc fortius, et ad inebriandos, illud suavius et ad recreandos homines provenire dicendum est. In itinere vix quidquam nisi *Rackelsburgum*, quod oppidulum potius quam oppidum dicendum est, oculos nostros advertit. Monstrata est mihi e longinquo ab Illustrissimo Comite *Stridonium* patria S. Hieronymi, ad manum dextram Carinthiam versus. Ubi *Czackothurnum* appropinquare cœpimus, obvii fuere admissis equis complures speculatores, qui Comitem Serinium de adpropinquationis nostræ momentis certiorem facerent. Itaque cum mille circiter passus abessemus, occurrit Affini suo Comiti Pottingio, equo vectus, omni circum familia itidem in equis prosequente: mox dimisso equo inter mutuos amplexus in currum adscendens, per digestas militum stationes in palatium deducit. Erat id valde splendidum et amplum, egregieque contra Turcarum vim munitum, circumdatum ferme ex omni parte palude, quæ cuniculos arceret. Unum latus tantum, quod pagum prospectat, solido solo innititur, eo firmiori opere præcinctum. Mirabamur in tanta circumjectarum nationum barbarie cultissimas ædes, lectam familiam, ditissimam supellectilem, et summum ubique nitorem. Suspensæ erant in porticibus exuviæ Turcarum, arcus, pharetræ, mallei, clypei, reliquaque id genus arma: quorum tamen splendorem fulgor acinacum Damascenorum superabat. Erant in iis, quorum capula auro argentoque erant ornata: quorundam vaginæ insertis gemmis illustres oculorum aciem præstringebant. Videre erat in atriis suspensa vexilla, quæ ex Turcis capta, multoque sanguine fœdata, non incruentam neque imbellem victoriam denotabant. Monstrabantur ibidem tabulæ, in quis res fortiter a Comite gestæ depictæ erant. Unius memini, in qua respiciens caput Turcæ præcidit, qui prehenso a tergo sagulo elata dextra mortem minabatur. Fuerat hoc primum juveni militiæ rudimentum: ex uno disce cetera. Tertio, quartove, ex quo veneramus, die deducti sumus in bibliothecam, quam insignem et omni librorum copia refertam habebat: inde in armamentarium, quod, ultra quam credi potest, æneis tormentis, bombardis, hastis, acinacibus, aliisque armorum generibus instruxerat. Accessit huic humanitati amplissimum auctarium, κειμηλιοθήκη aperta, in qua præter alia haud spernenda numismatum antiquorum copia. Erat in iis Alexander Magnus ex auro et ære, erant Othones argentei, Vitellius, Ovidius, Horatius, Pescennius Niger, multique alii (quorum nummi rariores) ex ære. Erant effigies Regum, Principum, clarorumque virorum, minuta et orbiculari forma, torno, ut suspicor, elaboratæ. Monstrabantur mihi præ ceteris effigies Martini Lutheri et uxoris Catharinæ perquam elegantes. Inde digressi in hortos Comitis perreximus, quorum nitorem elegantiamque verbis exprimere non possum. Assequeris tu fortassis cogitatione, dum veteres Alcinoi hortos tibi ob oculos proponis. Sequentem diem venando consumsimus; multoque cum gaudio trepidantes capreas in casses egimus. Leporum, perdicum, et co-

turnicum captura huic venationi accessio erat. Eodem die, si recte memini, omnes Comitis equi sub oculos nostros traducti jucundissimum spectaculum præbuere. Laudabat ex iis maxime Heros Serinius equum ætate fessum, viribusque defectum, cujus fideli quondam opera diu usus fuerat. Præfabor veniam, et fidem Comitis implorabo (de qua usurpasse Pythagoræorum verbum sufficit, Αὐτὸς ἔφα) antequam ea, quæ de hujus equi virtutibus prædicabat, referam. Pernicitas ei tanta fuerat, ut lacessere posse ventos videretur, neque apud Turcas Croatasve ullus inveniretur, qui pari pedum velocitate esset. Verum quod unum maxime admirandum videri necesse est, Turcas intra milliaris quartam partem odore præsentiscebat, eorumque adventum crebro hinnitu pulsuque pedum Domino indicabat: quo indicio fretum sese multa egregia facinora patravisse Comes fatebatur. Nec derogabis huic narrationi fidem, si vel quæ de Diomedeis avibus referuntur, vel de cane Lipsius in Epistolis stilo consignavit, in memoriam revocaveris. Interea temporis, dum hic omni deliciarum genere me recreo, obtulit sese spectaculum hactenus non visum, sed illorum oculis familiare et pæne quotidianum. Inter captivos Turcas, quorum apud Comitem magnus numerus, senex erat, ætatis ultra sexagesimum annum provectæ; qui cum pretium, quod pro libertate exigebatur, aut solvere nequiret, aut spondere nollet, resupinus in terram dejiciebatur, pedibus ita in altum protensis, ut plantæ pedum conjunctæ verberibus paterent. Aderant duo itidem captivi, qui revinctos ad prælongum baculum pedes, ne retrahi vel protendi possent, continebant. Ubi ille ita colligatus, tres Comitis famuli ex triquetro consistentes duratos fumo crassiores baculos vi quanta poterant maxima in captivi illius plantas impingebant, idque eo ordine, quo apud nos triticum e stramine excutitur. Alterum me Pythagoram putabam, et hinc musicam posse discere: ita numerose non verba, sed verbera cadebant. Non proderant misero homini flexæ in misericordiam voces, quominus centum sexaginta octo ictibus laceraretur. Quin benevole cum eo agi ex adstantibus non sine quodam horrore audiebam, quum in aliis aliquando numerus ultra sexcentesimum extendatur, sic ut disruptarum quandoque plantarum vulnera digitum recipere possint, imo toti digiti decutiantur; sæpe quoque mors consequatur. Ita tractatum captivum iidem illi famuli fustibus in cavum quoddam propellebant, ut in eo detineretur, usque dum convalescentibus pedibus diurno penso sufficeret. Ceteri captivi in compedibus opus faciebant, ille lapides, hic arenam, alius calcem, vel aquam aggerendo, quidam ex imis fundamentis cocto lapide munimenta exstruendo: quorum si quis minus strenuam operam navaret, aderat mastigophorus, qui corio bubulo terga eorum variegabat. Plautinum gymnasium dixisses, ‘ubi vivos homines mortui incursarent boves.’ Potus illis aqua, cibus panis erat; isque vix sufficienter recreandis viribus, quæ continuo labore exhauriebantur, præbebatur. Erant in remota ædium parte sub custodia octo centuriones, quos *Agá* vernacula lingua Turci vocant: dabantur hisce cibaria satis lauta, quæ tamen postea auro contra cara forent. Verum ne quid sequius de Illustrissimi Comitis humanitate existimes, aliter cum Turcis vivi non potest. Viget inter hasce nationes lex talionis, nihilque ab alterutra parte in captivos statuitur, quin mox vindicetur. Itaque cum Turcæ eo modo Hungaros Croatasque accipiant, insolentiam illorum et crudelitatem pari pœna coërceri necesse

est. Coguntur omnes captivi sub noctem in ergastula subterranea, quæ Turcæ Algeriani *Mazmorras* vocant. Illic inclusis nervo pedibus non nisi summum corpus manusque movere possunt, ad istius credo prædæ capturam, quæ sub ænigmatis velo abstrusa Homero mortis fuisse causa fertur. Hisce in diebus lubido me visendi *Waradinum* cepit, quod oppidum trans Dravum fluvium jacet. Est illud quidem magni momenti ad reprimendam vim Turcarum; ceterum si ad magnitudinem ædiumque splendorem spectes, Græcio longe inferius. *Dravus* fluvius latitudine Vahali nostro par est, qui in Rhæticis Alpibus oriundus non longe infra Quinque Ecclesias in Danubium influit. Cum decem præterpropter dies Csackothurni contrivissemus, cœpit sese Ill. Comes Pottingius itineri accingere. Verum interea dum vasa colligimus, Inscriptione te beabo, quam inter antiqua rudera repertam in area arcis suæ Heros Serinius muro inseri curaverat. Ejus exemplum hoc est:

P. CORNELIVS
CLAVA. FORIS
T. F. ANN. XXV.
CLAVDIA. P. F.
DACVMENA
ANN. XXXXV.
FAVENTINA. HERES.
FACI. CVRA.

Effigies utriusque lapidi incisæ erant: et in supremo margine visebantur duo capricorni, et totidem delphines, singuli in singulos angulos disjuncti: unde primo suspicabar Augustæo ævo vixisse. Adjungam itidem duas alias, quarum exemplum amicus quidam subministravit, qui eas viderat et descripserat. Inventæ fuerant inter Comaram et Arrabonem in Hungaria, cum ann. CIↃ IↃC LIV. Illustrissimus Comes a Buchaim Comaræ præfectus ad resarciendos oppidi muros aliquot fossores eruendis dirutæ quondam in vicinia civitatis ruderibus immitteret. Earum prior hæc est:

f. M. AVREL. VALENTINO V. LEG. TR. id est, Tribuno; nisi τὸ TA. cognominis legionis initium sit.

ÆTERNÆ. QVIETI. ET. PERPETVÆ.
SECVRITATI. M. AVR. Q. VALENTI. V. LEG. TA.
QVI. VIX. ANN. LIII. STIP. XXXII. M. AVR. ALEXANDER.
PRIMIPILARIS. FRATRI. ET. IVLIA. THEODORA.
CONIVGI. ET. AVRELIAS. SOSICRATIA. ET. VALENTINA.
PATRI. PIENTISSIMO.
FAC. CVR.

Reperta in hoc sepulchro lucerna ardens, quæ ad primum aëris sensum exstincta est. Cadaver quoque, ut apparebat integrum, mox ubi contigere, in pulverem dilapsum est. Lapides sepulchrum constituentes erant quatuor quadrati, in se invicem compacti, viridique bitumine ad defendendum aërem commissi, adeo duro, ut malleorum ictibus resisteret. Supra inscriptionem ad manum dextram caput viri, ad sinistram fœminæ, infra duo infantes, et in medio hominis figura cubantis et inflexo cubito libro innitentis conspiciebantur. Alteri lapidi, qui capiti objectus, eques cum armigero insculpti erant. Sed eccam alteram:

D. M.
M. VAL. VALERIANO ... LEG. IIII. F. L. VIXIT. AN. XLII. ET. M. VAL. VLPIO. EQ. PV. BLE. FIL. VIXIT. AN. VIII. SIMVL. CONDITIS. VLPIA. PARATIANA. MARITO. ET. FILIO. ET. VLPIA VALERIA. FILIA. HÆREDES. F. C. Narrabat mihi amicus ille, multos in hoc sepulchro fuisse inventos aureos torques, armillas, anulos, aliaque κειμήλια, quæ fures illi vere fossores Rascianis mercatoribus vendiderant. Sed, quod pæne dixisse oblitus fueram, sita est Arx *Czackothurnum* duo milliaria cis confluentem Muræ et Dravi, distatque Græcio viginti sex mill. *Canischa* vero, quod proximum Turcarum munimentum, quatuor. Non contentus Comes Serinius Affinem omni honore atque benevolentia demeruisse, valedicentem sibi insigni equo Turcico donavit: nec non famulis quoque ejus luculenta munera dilargitus est. Eidem Comitis liberalitati acceptos fero tres libros Turcicos, tria sudaria (quorum unum floribus acu pictis variegatum, alterum auro et argento distinctum est), duo cochlearia cum theca coriacea argenteis floribus ornata, vas potorium coriaceum, ut et magni precii acinacem Damascenum. Sic hilare pariter atque liberaliter accepti Græcium reversi sumus. Proxima occasione de moribus Hungarorum, aliisque, quæ huc faciunt, plura: nunc lassa manus geminatam operam denegat. Vale, et me ama. Dabam Græcii, Anno CIϽ IϽC LX. a. d. XIV. Kalend. August.

Αὐτὸς ἐφέλκεται ἄνδρα σίδηρος. Dum hanc, quam dudum ad Amicum scripseram Epistolam relego, continere me non potui, quin ineditas aliquot inscriptiones auctarii vice subjungerem. Descriptæ mihi eæ sunt præterita æstate in oppido Vangionum Wormatia ex antiquis saxis, quæ inter alia rudera, dum exstruendo munimento fossam repurgant, opifices eruerant. Atque id eo lubentius facio, quod compiures aliæ in eodem oppido puerorum nequitia ac petulantia ita fuerant corruptæ, ut nullo pacto describere potuerim. Sed bene Opitius, qui in Var. lectionibus inscriptionum istarum nobis exemplum reliquit. Idem accidisse quoque ad Coloniam Agrippinam duabus aliis adverti, quas ex Austria redux ante hos decem annos descripseram. Ne igitur qualiacumque hæc antiquitatis monumenta depereant, malui non suo loco ac tempore ab oblivione illa vindicare, quam dubiæ et ancipiti fortunæ committere.

In fossa ipsa: Eques armatus, sequentibus duobus peditibus.

PAETVS MV. - - - - - - - - -
EQVES ALÆ AGRIPPIN.
- - - - - NATIONE. TREVIR.
- - ANNOR. XXXV. STIP.
- - XXIIII - - - SIT. P. F.
- - FRATRES. POSVERVNT.

M. SEMPRONI
VS. L. F. DOMO
TERMECTINVS
ANNO. XX......*
DEC. EQVES ALÆ
SEBOSIANÆ
H. S. E.
* STIP. forte

'Termestinorum' meminit Sallustius lib. II. Hist. apud Nonium in Satias. Populus citerioris Hispaniæ Tacito l. IV. Ann. c. 45. oppidum Termes Floro l. III. c. 22.

Ad portam Martis: Eques dextra lanceam, sinistra signum militare ferens; armis et gladio ornatus, calcans duos captivos sub clypeis.

O. CARMINIO P. F.
CL. - - - - - - - - - - - -
HISPANORVM ALÆ . .
STIP. XXV. SIGNIFERO
SACER IVLIVS H. E. F.

Consimilis alia sine signo.

LICINIVS. CLOSS. L.
F. HELVETIVS ANN.
LXVII. EQVES ALÆ.
HISP. STIP. XXVI. H.
TIB. IVL. CAPITO. H.

Ibidem: Eques armatus.

A R G I O T A L V S.
S M E R T V L I T A N I.
F. NAMNIS. EQVES.
ALÆ. INDIANÆ.
STIP. X. ANNO.
XXX. H. S. E.
EREDES. POSVE-
RVNT.

'Alæ Indianæ' meminit alius vetus lapis in agro Coloniensi inventus. vide Gruter. p. 541. n. 7.

ALBANO. VITALI.
EQ. ALÆ. INDIANÆ.
TVR. BARBI. CIVI.
TREVERO. ANN.
XXX. S†P. X.
H. EX. T. F. C.

Ibidem.

V E I A G E N V S
S I S G I. F. M I L
E S E X C O H
O R T E R A E T O
AN. XLVI. STIP.
XXIV. NATVS MI
ONTE - - - - -
H. E.

Ibidem.

- - - - - S.
- - - NI. F.
MILES. EX.
COHORTE.
PRÆTOR. ET.
VINDOL. F.
ANN. XL. - -
STIP. XXIV.
H. S. E.
FRATER. P.

In aula Civium, vulgo *im Burgerhoff*, monumentum integrum, in cujus anteriori lapide:

SPECTATIÆ SPECTATÆ CONIVGI
CARISSIMÆ LVTTONIVS LVPVLVS
CONIVNX INFELICISSIMVS CVM
FILIABVS POSVIT. F. C.

Coloniæ Agrippinæ: Tubicen cum tuba.

C. VETIENI C. - - -
PVPINIA VFRIQVE
TVBICEN EX - - - -
LEGIONE XX - - - -
- - - - - - ENTQV -
- - - E - - - - - -

No. 202 *Thalasso*] Maluerim *Thalassio*, et mox *Thalassi*, legere: ne et hic Grammaticus simile quid patiatur, quod ille Auxilius, de quo Epig. CXXXVIII. Est et hoc nomen multo usitatius. Ne enim ad notum illud. Thalassio, Thalassio, canticum recurram, Ausonii quoque gener 'Thalassius' appellatus fuit, Parental. XIV.

No. 203 *Citario*] Citarius Siculus est is, cujus nobile Epigramma de pastoribus hodie extat. *Scaliger*.

4 *Gravior antiquus*] Probo Goropii emendationem, *Graiorum* reponentis. Potest tamen defendi vulgata, si sic explicetur: Adeptus esses gloriam graviorem ac majorem gloria Aristarchi et Zenodoti, si antiquus honos sequeretur merita, id est, si eodem honore essent, quo olim, Grammatici. Sed *Graiorum* absque dubio probum. Scriptum fuit in veteri libro: *Graior antiquos*, per ecthlipsin sibi frequentissimam.

6 *Concedit Cei*] Jamdudum admodum adolescentes errorem illum agnoveramus rescribentes *Concedat Cei pro ceu*. In quo possis agnoscere Correctoris Lugdunensis acumen: qui puerile mendum animadvertere non potuit. Hoc admonet me, ut emendem Ovidii locum in Ibim: quia de Simonide mentio est. Is ista est: 'Stella Lycoridæ cum fuit apta viro.' Hic quærunt docti viri, quare Simonides dictus sit Lycorides. Inter quos Turnebus non nodum dissolvit, sed nodum in sirpo quærit. Quod tamen ei vitio vertendum non est. Non enim bonum exemplar nactus erat. Nos incidimus in miras schedas, in quibus exaratum erat: *Stella Leoporidæ cum fuit æqua viro*. Putamus igitur ex eo mendo veritatem elici posse, si pro *Leoporidæ*, legamus *Leoprepidæ*. Neque dubito, quin ea vera sit lectio. Ipsemet Simonides se παῖδα Λεωπρεπέος nominat. Stella autem est Castor, et Pollux, in quos hymnum conscripserat Simonides, ut disertius scriptum est in historia illa. Horat. 'Alba nautis Stella refulsit.' Intelligit Castorem et Pollucem. *Scaliger*.

No. 204 *Censorio*] Legendum: *Censorio Attico Agricio*. Item: *Agrici positus posteriore loco*. Ita enim vetus codex. Sed tamen in Epistola Sidonii x. lib. v. *Agræcius* excusum vulgo est. *Scaliger*.

Agricio] Et in hujus Carminis titulo, *Agricio*, et in ejus secundo versu, *Agrici*, habuit exemplar. pro quibus *Agrico*, et *Agrice* scripserunt Lugdunenses. Tetrasyllabum ergo Rhetoris hujus nomen esto: simulque illi sua restituatur diphthongus *æ*. Ab eo enim, quod est ἀγρὸς, id est, ager, ut ne putes barbarum esse hoc nomen, fit ἄγροικος, quod significat agrestem, rusticanum, inurbanum, morosum, ferum, et hinc Ἀγροίκιος, hoc Agrœcius, ut Græcam diphthongum οι, Latini in suam œ convertere solent. Extat Agrœcii libellus de orthographia, et proprietate sermonis inscriptus, quem ab ipso suo nomine auctor ordiens, 'AGRŒCIUS,' inquit, 'et cum Latine scribis, per diphthongum scribendum: non, ut quidam putant, per *i*, Agricius.' Hæc ille: quem eundem esse Rhetorem Agrœcium, nec aio, nec nego: sed de Rhetore mentionem facit Sidonius Apollinaris libri quincti Epistola decima, ejus disciplinam laudibus efferens: ubi vetusti codices scribunt alii *Agrocio*, alii fere *Agrecio*. Vinetus.

6 *Unus honos tumuli*] Parum refert, utrum priore an posteriore loco commemoreris: nulla enim differentia honoris est.

9 *Nazario*] Cujus extat Panegyricus de laudibus Constantini Magni: et quem in Eusebii Latinis, Hieronymique chronicis leges, insignem habitum ad annum Christi trecentesimum et vicesimum octavum: annisque post undecim ejus filiam EUNONIAM virginem Christianam, in

eloquentia patri parem. *Vinetus.*

No. 205. 1 *Juvenali*] Juvenili. Pierius in quinctum et octavum Æneidos. *Vinetus.*

4 *Medela nostri Nepotiane pectoris*] Qui metui, tristitiæ, aliisque mei animi affectionibus, et morbis pulchre medereris. *Nepos* o producit: unde si *Nepotianus* sit derivatus, sic metrum stare poterit, *Nostri medela Nepo.* Vinetus.

8 *Melodas virgines*] Sirenes, quarum suavissimum cantum Ulixes quomodo vitarit, lege libro duodecimo Odysseæ Homeri. *Idem.*

11 *Et disputator ad Cleanthen*] Significat *ad* hoc loco comparationem, similitudinemque, ut apud Terentium, 'Nihil ad nostram hanc:' et Ciceronem secundo de Oratore, 'nihil ad Persium:' et in Carmine hujus libri vicesimo primo, 'ad Scaurum atque Probum.' Stoici namque omnes, uti hic Cleanthes, Zeno ejus magister, et Chrysippus discipulus, Dialectices in primis studiosi fuerunt, ut ex Ciceronis Academicis, et aliis ejus scriptis cognosces: scripsitque de illa librum Cleanthes, auctore Diogene Laërtio. *Idem.*

12 *Scaurum Probumque*] Nobilissimos Grammaticos. *Idem.*

13 *Et Epirote*] Ita plane ex eodem libro reponendum: ubi in *ἠπειρώτη*, *ε ψιλὸν* expunctum, ut in *χειράγρα*, et apud eundem Ausonium in 'Phidia,' et apud eundem in 'Solicismo' *ο μικρὸν* extritum: ut sit, *χιράγρα, φιδίας, σολικισμὸς, ἠπιρώτης.* *Scaliger.*

14 *Et Epirote Cinea memor magis*] Plinius et Solinus auctores sunt, Cineam, Pyrrhi regis Epirotarum legatum, ea fuisse memoria, ut postero die, quam ingressus Romam fuerat, et Equestrem ordinem, et Senatum propriis nominibus salutaverit. *Vinetus.*

15 *Parum quod hospes*] Leve hoc: plus fuisti, nempe monitor in rebus meis, hortator, consultor. *Idem.*

17 *Vel altiore conditu texit*] Condidit, occultavit, abscondit pectore penitiore. 'Conditus' substantivum etiam apud Censorinum de ævo, sed alia significatione, 'a conditu urbis Romæ.' *Idem.*

18 *Præsidatus*] Hoc a præside, sicut a Consule Consulatus. Trebellius Pollio in Tetrico seniore: 'Victorina Tetricum Senatorem populi Romani, præsidatum in Gallia regentem, ad Imperium hortata.' Et, 'eundemque Consularem, qui jure præsidali omnes Gallias rexerat, per triumph.' *Idem.*

No. 206. 5 *Bis meritum*] Quod et propinquus, et professor litterarum Burdigalæ. *Vinetus.*

7 *Stemma tibi*] Ita lege: ut supra: 'Arborium Æduico ductum de stemmate nomen.' Lego etiam: *Arborium Arborio patre, et avo Argicio.* Scaliger.

11 *Dum Constantini fratres*] Anaballianus, cujus filius Dalmatius in sequenti Carmine, Constantius, et Constans, tres Constantini Magni fratres apud Aurelium Victorem: sed cur Tolosam sint relegati, quomodo, et quando, alibi non legi. *Vinetus.*

15 *Doctoque ibi Cæsare*] Sub Constantini Augusti Imperio Cæsares multi fuerunt, quattuor ejus filii, Crispus, Constantinus, Constantius, Constans, Licinius sororis, Dalmatius fratris Anaballiani filius. *Idem.*

17 *In patriam*] Servius ad XI. Æn. vs. 186. 'Quia apud varias gentes diversa fuerunt genera sepulturæ, inde est, quod alii obruuntur, alii exuruntur, alii proprias remittuntur ad patrias.'

No. 207. 1 *Facunde sine arte*] Natura facunde. *Vinetus.*

4 *Copia cui fandi*] Hisce versibus suspicione mutatæ genuinæ scriptæ non vacat τὸ 'deflata' medio loco. Contrarium enim potius dicendum videbatur, nimirum turgidam illam

orationem instar bullæ placuisse, dummodo non inflaretur: nam penitius inspectam inanem bonarum rerum apparituram. *Barthius.*

5 *Deflata*] Id est, recitata.

6 *Discussam*] Ita omnino legendum. Sed, quod pene oblitus sum monere, duos Exuperios Tolosæ celebres fuisse invenio. Istum Rhetorem, de quo hic Ausonius: alterum Episcopum, etiam hodie Tolosatibus decantatissimum. Et circa idem fere tempus Rhetoricam docuit Tolosæ Saturninus, ut docet Sidonius: qui non tantum ejus cathedræ meminit, sed et sævissimorum cruciatuum, quos propter fidem Christi a væcordi plebe passus est: versus ejus adscripsi: 'Qui Tolosanam tenuit cathedram De gradu summo Capitoliorum Præcipitatus: Quem negatorem Jovis ac Minervæ, Et crucis Christi bona confitentem, Vinxit ad Tauri latus injugati Plebs furibunda.' *Scaliger.*

9 *Dalmatio genitos*] Filios Dalmatii Cæsaris Annaballiano geniti, fratre Constantini Magni Imperatoris: sed de iis aliud non legi. Dalmatius autem hic, quem patruus Constantinus imperii hæredem una cum filiis esse jusserat, factione Constantii patruelis, et tumultu militari, anno imperii tertio, interemptus fuit, anno post Christum natum trecentesimo et quadragesimo primo. Hieronymus in chronicis. *Vinetus.*

15 *Sede Cadurca*] Καδοῦρκοι, gens et provincia Aquitanicæ primæ, *Querci.* Cujus metropolis apud Ptolemæum *Δουήωνα*, quæ nunc *Cahours*, a gentis vocabulo. *Idem.*

17 *Burdigalæ ut rursum*] Id est, ut inter Rhetoras Burdigalenses recenseaeris. Non enim hæc, ut voluit Scaliger, ita accipienda sunt, ac si reliquiæ hujus Rhetoris e Cadurcis Burdigalam translatæ forent. Vide quæ mox ad Carm. XIX.

No. 208 *Marcello*] Marcelli viri illustris, et ex magno officio Theodosii senioris, ad filios liber de Empiricis extat: in cujus Præfatione quia Ausonii medici meminit, eumque unum ex civibus majoribusque suis esse ait, qui Ausonium ibi putant accipiendum Ausonii Poëtæ patrem medicum, Marcellum istum Empiricum Burdigalensem fuisse arbitrantur. Qui si non falluntur, Marcellus hic memoratus, Marcellus Marcelli filius inscriptus, Burdigalensis civis, Narbone Grammaticam professus, Marcelli illius Empirici filius esse potuit. *Vinetus.*

11 *Verum oneranda*] Ita lege, non ut hodie: *honoranda:* quia scribebant 'honus,' 'honeris,' et 'honerare.' *Scaliger.*

No. 209 *Sedati*] Rhetoris Tolosani tumulus duplici genere Epigrammatis scriptus est. Et non propterea distinguenda sunt Epigrammata duo, non magis sane, quam duo illa item Epigrammata, quibus conscriptus est tumulus Crispi, et Urbici Grammaticorum. In primo Epigrammate lego, *munus indepte es foris:* pro indeptus, more illo solenni Ausonii, cujus toties jam meminimus. In eodem lege: *Et fama, magno qualis est par Rhetori.* Scaliger.

2 *Quamvis docendi*] Iambicus trimeter versus hic, ubi *indeptus* scripsi pro *indepte:* et quartus, ac sextus. Octavus pentameter, sed in *repetit* si *p* gemines, Iambicus et hic quoque erit, primo pede spondeo, *Te pa.* Decimus tam pentameter quam iambicus: quod *Arbitrum* secundam syllabam habeat ancipitem, ut *patria* primam. Duodecimus pentameter solum, siquidem sine mendo sit, reliquo disticho nimium manco et mutilo. *Vinet.*

9 *Vagantem*] Legendum non *vacantem operam,* sed *vagantem.* Ita enim vocat, quia desultorium per multa oppida docendi munus, non fixum, ac stabile obivit. Propterea

dixit 'divisam urbem' per hypallagen, cum hoc sentiat, ipsum vagantem operam per urbes divisisse. *Scaliger.*

10 *Arbitrium de te*] Significat, ejus λείψανα a suis municipibus Burdigalensibus fuisse Burdigalam translata: hoc enim est plane, quod ait: 'Et civem morte obita repetit.' 'Arbitrium' addidit, quia arbitri capiendi fuerunt: ut ex permissu collegii pontificum Burdigalam transferrentur. Propterea in veteribus monimentis legimus: RELIQVIÆ. TRAJECTÆ. EX PERMISSV. COLLEGII. PONTIFICVM PIACVLO. FACTO. Item: CORPORA TRANSLATA. PERMISSV. TRIB. PLEB. Vide l. III. §. Non perpetuæ. D. de sepul. viol. Sic et de Exuperio ait: 'Sed patriæ te jura vocant, et origo parentum, Burdigalæ ut rursum nomen de Rhetore reddas.' Et de Æmilio Magno Arborio: 'In patriam sed te sedem, ac monimenta tuorum Principis Augusti restituit pietas.' Et sane huic Sedato magnum honorem habuerunt Burdigalenses, qui non solum ossa ejus in municipium suum transtulerint, sed et imagine hominem honorarint. Nam in eo loco, qui hodie *Podium Paulini* dicitur, saxea imago locata fuit barbata, librum manu tenens: quo significatur eum cathedram docendi obtinuisse: et infra hæc inscriptio legitur: D. M. SEDATVS. *Scaliger.*

Arbitrium de te] Origo tua, patriæ jura, et origo parentum, ut supra dictum de Exuperio, ac propinqui tui, ut arbitrati sunt, censueruntque faciendum, te repetiverunt mortuum: corpusque tuum Tolosa Burdigalam transtulerunt. *Vinetus.*

Arbitrium de te] Scaligeri, Vinetique explicatio probari mihi non potest: quin potius Ausonius hisce innuit, quod proxime sequenti Carmine apertissime declarat, se non eos tantum commemorare, qui Burdigalæ docuerint, sed etiam Burdigalenses cæteros, qui alibi. Hoc igitur est illud 'Arbitrium,' et illa 'jura patriæ,' et 'origo parentum' in hoc, et Exuperio, ut quamvis alienæ urbi operam impenderint, inter Burdigalenses tamen Professores referantur.

11 *Est tua nunc soboles*] Hæc ita concipienda sunt. Morem patris sui liberos exsequi ait, qui cum nati essent Tolosæ, tamen nunc Narbone, nunc Romæ docerent. Postremo disticho hoc volebat Ausonius: Tolosam, cujus cathedram obtinuit Sedatus, sibi vindicare eum tanquam civem, non etiam tanquam ascititium. Sed velit nolit, semper fama Sedatum asseret origini suæ, hoc est, Burdigalæ. *Scaliger.*

Morem secuta] Ut metri vitium corrigeretur, syllabam *re* hic addidisse profiteor: quod idem Ausonius dixisset in Epigrammate de Echo, 'gemitum resecuta querelis:' et in extrema Epistola vicesima quincta, 'Echo resecuta querelas.' Quod si non placet, scribe *sectata* pro *secuta.* Vinetus.

14 *Sed velit nolit famæ Burdigalam referet*] Hoc, uno versu a Lugdunensibus editum, nos in vetere libro non invenimus. Intercidit enim post illorum editionem charta, in qua erant hæc de Sedato, illaque de Marcello, Æmilio, Staphylo, Crispo, Victorio. *Idem.*

No. 210. 7 *Grammatice*] Legendum: *Grammatice ad Scaurum*, non *Grammaticæ.* Significat, juxta Scaurum. Sic alibi: 'Et disputator ad Cleanthen Stoicon.' *Scaliger.*

10 *Sexcentis*] 'Ut apud Græcos μυρία, ita apud nos sexcenta dicere pro multis, usitatum est.' Cicero: 'Sexcenta possum decreta proferre.' Hæc antiqui Terentianæ Phormionis interpretis verba in Actum quartum. Marcus autem Terentius Varro, quo nemo unquam doctior, ne apud Græcos quidem, nedum apud Lati-

nos, vixit, siquid Lactantio Firmiano credimus, dixerat in Hebdomadibus, auctore Aulo Gellio libro tertio, septuaginta Hebdomades librorum conscripsisse se, hoc est, quadringentos et nonaginta libros, sed cum jam annum ætatis septuagesimum septimum ingressus esset. *Vinetus.*

14 *Et placide finis congrua meta fuit*] Pulmanniana et aliæ editiones: *Et placidæ finis.* Meta cui rei fuit congrua. 'Meta' est mors, et 'finis' est mors. Absurda hæc sunt, et nullius sensus. Optimus vero emerget, si rescribatur: *Et placidæ vitæ congrua meta fuit.* Qui Epitaphium hoc attente leget, non poterit diffiteri sic Ausonium scripsisse. Ovid. 'Conveniens vitæ mors fuit ista tuæ.' Valer. Maxim. lib. VII. cap. 1. De Metello Romanorum felicissimo: 'Hunc vitæ actum ejus consentaneus finis excepit.' Just. lib. VII. 'Neque ab hoc vitæ proposito mortis ratio dissensit.' Vere antiquus Poëta: βίον δικαίου γίγνεται καλὸν τέλος. *Grævius.*

No. 211. 1 *Tu quoque in ævum*] Crispi et Urbici Grammaticorum Elogia, quæ quia ne ipsa quidem ordine suo leguntur, ego ita, uti legenda censeo, et distinguenda, proposui. *Scaliger.*

8 *Ut Virgilii*] Virgilius temulentiam Bitiæ memorat in extremo libro primo Æneidos: 'Ille impiger hausit Spumantem pateram: et pleno se proluit auro: Post alii proceres.' Ebrietatem vero Horatius Flaccus laudat in Epistola quarta: multisque Carminibus ad potandum invitat in lyricis: quæ vinosum fuisse significant. *Vinetus.*

Ut Virgilii Flaccique] Non videtur Ausonii mentem Vinetus assequutus. Vult enim Noster, Crispum indulsisse quandoque vino, et largius potum ad poësin accessisse, ut Carmina exprimeret, quæ cum Virgilii Horatiique Carminibus possent conferri: vel ea saltem æmularentur. Notum illud Horatii de Ennio libro I. Ep. XIX. 'Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma Prosiluit dicenda.' Item lib. I. Ep. V. 'Fœcundi calices quem non fecere disertum?' Seneca de Tranquill. an. cap. ultimo, de Ebrietate: 'Aliquando tamen in exsultationem libertatemque extrahendus animus, tristisque sobrietas removenda paulisper. Nam sive Græco poëtæ credimus, aliquando et insanire jucundum est: sive Platoni, frustra Poëticas fores compos sui pepulit.' Nec aliter Æschylus apud Plutarchum in Symposiacis. Propertius lib. IV. Eleg. VI. 'Ingenium potis irritet musa poëtis. Bacche, soles Phœbo fertilis esse tuo.' Tibullus, lib. III. Eleg. IV. 'Casto nam rite poëtæ Phœbusque, et Bacchus, Pierides que favent.' Et ea de causa poëtas quoque in tutela Bacchi esse quis nescit? Posset etiam legi, *fervere metro:* nam et in hoc calor est, animique ardens impetus. Hinc apud eundem Horatium lib. I. Satyr. X. 'Etrusci Quale fuit Cassi rapido ferventius amni.' In quam lectionem aliquando valde propendebam, nunc vulgatam præferens.

10 *Et tibi, Latiis*] Vocat Urbicum posthabitum literis Latinis, et Græcis celebrem, quod Grammaticus tantum Græcus esset. Propterea facete eum alloquens utitur verbo Græco ἐλελίζειν. Quod verbum in choris Tragicorum infrequens non est. Prosa et Versu loqui eleganter dixit pro ἐμμέτρως, καὶ καταλογάδην. Sunt autem quidam, qui non putant *prosa*, sed *prorsa* dicendum. Sed falluntur: utrumque enim probum et Latinum, sed antiquius *prosa.* Nam veteres illi Latini concursum R, cum S fugiebant. Itaque R exterebant. Quare 'rusum' potius quam 'rursum:' 'susum,' quam 'sursum:' 'assum,' quam 'arsum:' 'prosum,' quam 'prorsum' dicebant: ut nos olim in Con-

jectaneis annotavimus ex Afranio. *Scaliger.*

Latiis posthabite orsis] Græci sermonis magister, quem melius noveras, quam Latinum. *Vinetus.*

16 *Priscos ut her.*] Ait eundem tres Heroas ab Homero in eloquentiæ laude commendatos expressisse: Nam βραχυλόγον, ut Menelaum: torrentem, ut Ulyssem: suavem et ex utroque mistum, ut Nestorem fuisse: et ita tria genera dicendi in tribus illis: hoc est, ἰσχνὸν in Menelao: ἁδρὸν in Ulysse: μέσον in Nestore executum fuisse. *Scaliger.*

Priscos Heroas] Lucanus in Panegyrico: 'Nam tu, sive libet pariter cum grandine nimbos, Densaque vibrata jaculari fulmina lingua, Seu juvat adstrictas,' &c. Vide et Nostrum in Gratiarum Act. et Epist. ad Probum. Comparat et Messallam suum Ulyssi et Nestori Tibullus lib. IV. Eleg. I.

23 *Fatu*] A verbo fari, notanda vox inventu rara. *Vinetus.*

26 *Mythoplasmata*] Μῦθος, fabula: πλάσμα, figmentum, a verbo πλάττειν, fingere. *Idem.*

28 *Nancisci*] Non poterant, inquit, nancisci genus suum, nec probare se ingenuos, quamvis re vera essent. Quod illis ego accidisse puto, quia expositi fuissent, et parentes eos nollent asserere. Id quod accidit C. Melisso, et ipsi quoque Grammatico: qui cum Spoleti natus esset parentibus ingenuis, tamen ob eorum discordiam expositus, cura et industria educatoris sui liberalibus studiis institutus fuit, ac Mæcenati pro Grammatico muneri datus. Quem adeo amavit, ut asserente matre maluerit in statu servitutis permanere, et veræ origini præsentem conditionem anteferre. Atque is mihi videtur hujus loci sensus: et vera emendatio. *Scaliger.*

No. 212 *Victorio*] Perperam antea legebatur *Victorino*, pro *Victorio*. Quare et in Epigrammate legendum: *Victori studiose, memor, celer.* Fortasse is idem est, cujus meminit Sidonius in Epistola a nobis toties citata. Quanquam non videtur. Nam iste Grammaticus tantum fuit: ille apud Sidonium Rhetor. Lege etiam *sacrificis Curibus*; et *Libato tenuis.* Ut supra in Marcello: 'Inter Grammaticos prætenuis meriti.' Deinde: *Ad quas de Siculo.* Scaliger.

Victorine] Quia syllaba, *ne*, versum vitiare videbatur, eam delendam censui: et in titulo *Victorio* scribendum sine *n*. In quo titulo, SUBDOCTOR et PROSCHOLUS dici videtur, qualis, quem nos vulgo Subprincipalem in nostris scholis vocitamus, qui secundus sit a Principali et Præfecto scholæ, ejusque vicem gerat. *Vinetus.*

3 *Opicasque*] Immundas ac sordidas situ ac pulvere. *Idem.*

6 *Sacrificis Curibus*] CURES perantiqua Sabinorum Italicæ gentis civitas, Numæ Pompilii patria. *Idem.*

7 *Quod Castor*] Castoris veteris Grammatici, cujus hic mentio fit, meminit et Stephanus in voce Βοιωτία. Videtur Ausonius innuere hunc scripsisse de Historiis ambiguis. Præterea ejusdem Castoris historiæ de regibus Barbaris meminit vetus auctor Christianus Africanus: qui et paulo post addit, οἱ τὰ Σύρια συγγεγραφότες Κάστωρ καὶ Θαλλός. Quod dicitur ab Ausonio scripsisse libros de regibus ambiguis, id referendum videtur ad ejus libros χρονικῶν ἀγνοημάτων, quorum meminit Suidas. In quibus scripserat de iis, quæ falso dicebantur sub tali aut tali rege facta fuisse. Et ἀναχρονισμοὺς veterum scriptorum arguebat: multaque præterea non antea cognita ex recondita vetustate eruebat. Quod patet ex Varrone in libris de Vita Pop. Rom. his verbis: 'In cælo mirabile extitit portentum. Nam in stella Veneris nobilissima, quam Plautus Vesperuginem, Home-

rus Hesperon appellat, pulcherrimum dicens, Castor scribit tantum portentum extitisse, ut mutaret colorem, magnitudinem, figuram, cursum. Quod factum ita neque antea, neque postea constitit. Hoc factum Ogyge rege dicebant Adrastus Cyzicenus, et Dio Neapolites Mathematici insignes.' Hactenus Varro. Videtur enim hæc accepisse Varro ex libris χρονικῶν ἀγνοημάτων ipsius Castoris. Proscholus autem ab eodem Ausonio redditur subdoctor. Erat enim in schola ille, qui non docendis tam pueris quam eorum moribus præfectus erat. Ut scilicet concinne ad magistrum accederent, ut togam componerent, ut omni gestu, incessu, vestitu compositi essent. Nam ante scholæ auditorium erat locus Proscholii nomine ab auditorio ipso velo tanquam aliquo integerrimo pariete disseptus. Ibi pueri conveniebant, ejus loci præfectum, quem Proscholum vocabant, ut admonerentur officii sui ante, quam ad magistrum reducto velo accederent. Quod sane institutum non possum non valde commendare. Id ego didici ex veteribus puerorum colloquiis utraque lingua scriptis. In quibus ita loquitur puer: Ὡς δὴ ἦλθον, πρὸς τὴν κλίμακα ἀνέβην διὰ τῶν βαθμῶν ἀτρέμα, ὡς ἔδει, καὶ ἐν τῷ προσχωλίῳ ἀπέθηκα βίβριον καὶ κατέψηξα τρίχας καὶ οὕτως ἠρμένῳ κέντρωνι εἰσῆλθον. καὶ πρῶτον ἠσπασάμην καθηγητὰς, συμμαθητάς. Et hoc quidem in ludo puerorum. Nam in schola Grammaticorum, aut Rhetorum videtur Proscholus non omnino docendi munere caruisse. Propterea enim vocatur subdoctor. Denique Proscholus, morum κοσμητὴς, ut magister ingeniorum cultor videtur fuisse. Sed hic videtur Proscholus Græca origine, Latina allusione dictum, ut promagister, nam vocatur subdoctor, tanquam ordinarii doctoris vicarius. Et verum est. *Scaliger.*

9 *Quod jus Pontificum*] Non possum satis hujus hemistichii repetitionem mirari. Nec tamen quid reponendum sit, conjicere valeo. De Pontificum libris et antiquis fœderibus, Horat. lib. II. Epist. I. 'Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantes, Quas bis quinque viri sanxerunt: fœdera regum Vel Gabiis, vel cum rigidis æquata Sabinis; Pontificum libros, annosa volumina vatum, Dictitet Albano Musas in monte locutas.' Quintilianus lib. VIII. cap. 11. Instit. 'Obscuritas fit etiam verbis ab usu remotis: ut si commentarios quis pontificum, et vetustissima fœdera, et exoletos scrutatus auctores, id ipsum petat ex his, ut quæ inde contraxerit non intelligat.'

12 *Quid Themis ante Jovem*] Fuit hæc Dea cæli et terræ filia, et sic Saturni soror, ceterum Saturno natu major, ut fabulatur Hesiodus in Theogonia. Quare Themin ante Jovem Saturni filium hominibus leges, et jura dedisse, dicit Ausonius. *Vinetus.*

20 *Atque*] *Ad quæ* legendum: ut sit, ad quæ loca: vel *Ad quas*, oras scilicet Romæ, et Italiæ, in quam ex Sicilia transierat. *Idem.*

No. 213. 10 *Mox residem rursus*] Non capio, forte *domo*. Nempe Burdigala.

13 *Sensus si manibus ullus*] In hanc sententiam verbis aliis Ausonius aliquoties in Parentalibus lusit. Vide Ciceronem pro Archia circa finem, Brissonium de formulis, et Savaronem ad lib. II. Epistol. VIII. Sidon. Apollinaris.

No. 214 *Attilio Glabrioni*] Non dubito legere *Acilio*. Ut ex veteribus monimentis patet. In gente enim Acilia Glabriones fuerunt, ut notissimum est. In veteri codice hoc lemma ita conceptum fuit: *Attilio Glabrioni Grammatico* IUN. hoc est, Juniori. Ex auctoritate veteris scripturæ illa etiam ita legenda sunt: *Tu quon-*

dam puero compar mihi discipulo : mox Me dehinc facto Rhetore Grammaticus. Scaliger.

4 *Dardana*] Trojana progenies. Glabrio nomen est Romanum et Latinum. Ceterum undecunque hæc gens Burdigalam venisset, scribit Herodianus libro secundo, quod ille Glabrio (hoc tantum ei nomen etiam in Chronico Cassiodori) quem in suo Consulatu quincto collegam habuit Commodus tyrannus, et cui Pertinax Imperio Romano libenter cedebat, Patriciorum nobilissimus erat, et quod genus referebat ad Æneam Trojanum, Veneris et Anchisæ filium. *Vinetus.*

5 *Compar mihi discipulo*] *Discipulos* erat in vetusto codice. Unde suspicio suboritur, scripsisse Poëtam, *compar mihi discipulus. U* enim et *O* ut plurimum confunduntur. Sic in Luciolo : 'Rhetora Luciolum, condiscipulum atque magistrum, Collegamque dehinc nænia mœsta refer.' Æquipollere enim videntur 'condiscipulus,' et 'compar discipulus.' Versu sequente legebat vetus codex *meque dehinc :* paullo ante, 'Glabrio nomen deductum,' &c. sic dictum est, ut alibi, 'Ausonius Nomen Italum.'

No. 215. 1 *Coronis*] Manuel Moschopulus περὶ σχεδῶν scribit Coronida, ἄκρον esse, et signum quoddam, per quod Homeri Rhapsodiæ quondam dividebantur. A cujusmodi figuris in fine poni solitis, Græci μέχρι κορωνίδος vulgo dicebant, id est, usque ad Coronidem, quum extremum finem rei cujuspiam significare volebant: quemadmodum scripsit Erasmus. Martialis liber decimus, sic ordiens, lectorem alloquitur. 'Si nimius videor, seraque coronide longus.' Hinc et Coronidem inscripsit Carmen hoc Ausonius, quo finiit, et quasi obsignavit librum suum de Professoribus Burdigalensibus. Ceterum coronidis figura in calce librorum quæcunque olim fuerit, ea quæ esset in mediis Carminibus, disce ex extremo Hephæstionis enchiridio, vetustisque Aristophanis interpretibus. *Vinetus.*

1 *Menide libri*] Veteres ut in calce librorum coronidem appingebant, ita, ut suspicor, in fronte lunulam ad ornatum designabant. Menis autem lunula est, quæ cum corniculata sit, idcirco et cornua Latini ea ornamenta librorum vocavere. *Turneb.*

5 *Viventum inlecebra*] Liber optimus, *Viventium ;* uti Veteres olim etiam in Carmine scribebant. Sed ut hic 'inlecebram,' ita et in Epicedio Patris laudationem 'oblectationem viventium' vocat.

10 *Dum decor' egregiæ*] Decor, antique, ut corpor, iocinor, et similia. *Scaliger.*

Dum decora egregiæ] In exemplari erat *decoregregiæ,* hoc est *decor' egregiæ,* pro *decora egregiæ :* sicut in decimo Carmine : 'Nati operobtinuit,' pro 'Nati opera obtinuit :' et in sextodecimo, 'mortoppetis,' pro 'mortem oppetis : ' ac in vicesimo, 'curelegis,' pro 'cura elegis :' et in ludo Sapientum, 'noxa quia præstest,' pro 'noxa quia præsto est,' per eas, quas Grammatici synalœphas et ecthlipses appellant. Latini namque, non aliter ac Græci, vocalem, quæ dictionem finiret, elidebant pronunciando, quum sequentem vocalis inciperet. ἣ μυρία 'Αχαιοῖς ἄλγεα ἔθηκεν. ἣ μυρί' 'Αχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν. 'Conticuer' omnes, intentiqu' ora tenebant.' Et cum consonans, *m,* vocabulum finiebat : 'grat' opus agricolis.' 'Quanquam te Marce fil' annum i' audientem Cratipp', idque Athenis, abundar' oportet præceptis.' *Vinetus.*

No. 216. 4 *Forumque fecit nobiles*] Lege : *Forumre.* Grævius.

5 *Medicæ vel artis dogma*] Siquis inter vos medicinæ se dedidit, vel Philosophiæ : unde clarus extitit. *Vinetus.*

Medicæ vel artis] Videtur hic *artis* esse pluralis numeri. Sed aliter distinguit vetus liber, in quo *Medicæ vel artis dogma, vel Platonicum*. Ut ad dogmaticam, seu logicam medicinæ partem referri possit. De qua plura ad Griphum Ternarium.

11 *Sedem sepulchris*] Reposueram antea ex optimo libro *Sedem sepulchri*. Sic in Carm. VIII. de Gram. Gr. Burdigal. 'Vos levis cespes tegat, et sepulchri Tecta defendant cineres opertos.' Pro vulgata tamen, Prudentius in Passione Hippolyti: *Servet ad æterni spem judicis ossa sepulcro*. Pro 'servare sedem sepulcris,' Carm. XI. dixit: *Esto placidus, et quietis manibus sedem fove.*

EPITAPHIA HEROUM.

No. 217 *Qui bello Trojano interfuerunt*] *Qui bello Troico interfuerunt*, ex veteri libro reposui. Græca derivatione, qui τρωϊκοὺς πολέμους dicunt. Sic et Propertius lib. IV. Eleg. I. 'Dicam, Troja cades, et Troïca Roma resurges.' Et alii sexcenties.

Inservirent ordinis persequendi] Quæ in exemplari erant primæ personæ singulares *inservirem*, *cohærerem*, *aberrarem*, miror cur in tertias plurales mutarunt Lugdunenses, *inservirent*, *cohærerent*, *aberrarent*. Sic enim mihi nihilo res clarior evadit. Pro isto autem *ordinis*, si *ordini* scriberetur, ut verbum 'servire' constitui solet, hoc existimarem Ausonium dicere voluisse, se neglexisse ordinem persequendi, id est, non esse persecutum ista epitaphia, quo ordine fuerant in suo libro exposita, sed cavisse tamen interea, ut in vertendo liberior cohæreret conveniretque cum illis, et non recederet ab eorum sententia. *Vinetus.* Errat Vinetus: loquitur enim Poëta de ordine trium librorum Parentalium: ut nempe hic tertius liber cohæreret cum præcedentibus, quamvis nihil haberet quidquam cum iis commune, præter materiam congruentem.

No. 218. 1 *Rex regum*] Qui multis regibus imperabat. Cicero ad Dolabellam libro nono: 'Agamemnoni regum regi fuit honestum habere aliquem in consiliis capiendis Nestorem.' *Vinetus.*

2 *Oppetiit*] Agamemnonem hæc de se loquentem inducebat exemplar in quo erat *oppetii*, et *meæ*, non *suæ*. *Idem.*

4 *Quum Clytemnestra necet*] Secundam quod corripiat Ausonius natura longam, et sic productam Homero Iliados primo, non tam mirum est ob consonantes *mn*, quæ liquidæ sunt, quam propter diphthongum. Cujus altera vocalium rejicienda fuerit, ut legas aut *Clytamnestra*, aut *Clytemnestra:* quæ in veteribus membranis erat per *e* et sine *n*, *Clitemestra*. Quæ vero Græcorum heroum epitaphia in extrema Anthologia edidit Henricus Stephanus, nullo auctore, sed quæ Aristoteli ex Peplo asserere conatus est Guilielmus Canterus, in iis hæc sunt disticha duo de Agamemnone: Ἐπὶ Ἀγαμέμνονος κειμένου ἐν Μυκήναις. *Λεύσσεις Ἀτρείδεω Ἀγαμέμνονος, ὦ ξένε, τύμβον· Ὃς θάν' ὑπὸ Αἰγίσθου, κ' οὐλομένης ἀλόχου.* Ἕτερον. *Μνῆμα τόδ' Ἀτρείδεω Ἀγαμέμνονος. ὅν ῥα κατέκτα Δῖα Κλυταιμνήστρη Τύνδαρις οὐχ ὁσίως.* *Idem.*

Quum Clytemnestra] Mutarunt viri docti in *Clytemestra*. Quod uti non improbo, ita nec pristinam lectionem rejicio. Est enim Poëtis tam Latinis quam Græcis perquam familiaris illa longæ alias syllabæ correptio respectu liquidæ et mutæ concurren-

tium. Sic et 'Polymneia' apud Virgil. 'Polymnestor' apud Propertium, imo et 'Smaragdus' apud Martialem contra prosodiæ vulgares regulas secundam syllabam corripit. In diphthongis autem Noster ut plurimum alteram præterit vocalem, ubi syllaba corripienda est.

No. 220. 1 *Ajaci*] Ἐπὶ Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου κειμένου ἐν Τροίῃ. Ἅδ' ἐγὼ ἁ τλάμων ἀρετὰ παρὰ τῷδε κάθημαι Αἴαντος τύμβῳ, κειραμένα πλοκάμους, Θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβολημένα, ὡς παρ' Ἀχαιοῖς Ἁ δολόφρων ἀπάτα κρέσσον ἐμεῦ κέκριται. Istud tamen, ὡς παρ' Ἀχαιοῖς, si hoc monitu dignum est, οὕνεκ' Ἀχαιοῖς libro tertio Anthologiæ, capite εἰς ἥρωας, sicut et in commentariis Eustachii, ac in Epigrammate Mnasalcæ Sicyonii in eodem commentatore, et apud Athenæum libro quarto. *Vinetus.*

1 *Pariter tegor*] Loquitur virtus, et fortitudo. *Idem.*

3 *Inconstans*] *Incomtas lacerata comas*, scripsit Canterus. *Idem.*

Pravus Atrides] Atrei filius Agamemnon. Mortui funeratique Achillis arma Thetis mater (ut Homerus fabulatur undecimo Odysseæ, et Quinctus Calaber quincto paralipomenon) illi Græcorum offerebat, qui omnium fortissime Trojanis restitisset, quo minus Achillis corpore potirentur. De quo decore quum Ajax et Ulixes contenderent, remque judicio Græcorum suorum permitterent; censuit Nestor, ut ne inter amicos judices essent, et alterum offenderent, eam controversiam Trojani potius dirimerent: quos multos haberent captivos, communes omnium Græcorum hostes. Consilio sapientissimi senis principibus Græcis probato, Trojani captivi arma Achillis Ulixi adjudicarunt. Alii scripserunt, ut meminit Eustathius in undecimum Odysseæ, Agamemnonem, qui plus Ulixi faveret, Trojanos illos interrogavisse, non quis præ ceteris Græcis ab Achillis corpore hostes repulis sed uter illorum plus damni to bello Trojanis dedisset: eos Ulix respondisse: ac ita judicatum, Uli em pulcherrimo viri fortissimi clip digniorem. Quod judicium tam i digne passus est Ajax, ut atra b tandem percitus se gladio jugular quo ab Hectore donatus fuerat. *Ide*

5 *Jam dabo*] Hæc præter Græ Ausonius: quæ Ajaci potius, qu ejus virtuti conveniant. De Aja autem sanguine in florem muta purpureum, ac de isto gemitu mon mus in Edyllium de Cupidine cru affixo. *Idem.*

6 *Crimina judicii*] Falsum de me Ulixe judicium. Pindarus Carmi octavo Nemeorum, Sophocles in Aja Mastigophoro, et Ovidius tertiode mo Metamorphoseon. Scribit aute Strabo libro tertio decimo, et Por ponius Mela primo, Ajacis crem cineres fuisse sepultos in litto Rhœteo. Quinctus Calaber in extr mo libro quincto, non procul a litto Rhœteo. Plinius quincto Natural historiæ in Sigeo: sed Rhœteum Sigeum agri Trojani oppida, am maritima, et exiguo spatio dissit Αἰάντειον autem Græcis vocitatu fuit Ajacis monumentum. *Idem.*

No. 221 *Achilli*] Achillis epit phium quattuor versuum fuerat: se deletum fere posterius disticho *Vinetus.*

2 *Littore Sigeo*] Cujus modo me tionem fecimus, Ἀκτῇ ἐπὶ προυχού ἐπὶ πλατεῖ Ἑλλησπόντῳ. Ut Homer vicesimo quarto Odysseæ, Calab tertio paralipomenon, Plutarchu Arrianus de Alexandro Magno, Quinctus Curtius memoriæ prodid runt. Ἀχίλλειον, id est, Achilleun oppidum juxta tumulum Achillis co ditum memorant Plinius, et Steph nus. *Idem.*

Crinem Larissa cremavit] De com Achillis hæc tantum legere memi libro vicesimo tertio Iliados: quo

quam pater Peleus Sperchio fluvio patrio nutrire jusserat, eam Achilles, qui se videret in patriam numquam rediturum, Patroclo sodali carissimo, ab Hectore occiso, consecrarit, totonderit, et in mortui manibus una cremandam, sepeliendamque posuerit: Quam rem imitatum refert festo suo Bassianum Herodianus libro quarto. Græca autem epitaphia non admodum habent, quod ad hoc restituendum, intelligendumque juvet: Ἐπὶ Ἀχιλλέως κειμένου ἐν Τροίῃ, τιμωμένου δὲ καὶ ἐν Λεύκῃ τῇ νήσῳ. Παῖδα θεᾶς Θέτιδος Πηληϊάδην Ἀχιλῆα Ἥδ' ἱερὰ Προποντὶς ἀμφὶς ἔχει πεδίῳ. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἕτερον. Θεσσαλὸς οὗτος ἀνὴρ Ἀχιλεὺς ἐν τῷδε τέθαπται Τύμβῳ. ἐθρήνησαν δ' ἐννέα Πιερίδες. *Vinetus.*

No. 222 *Ulixi*] Inter Heroica illa epitaphia exstant hæc duo de Ulixe, quæ Ausonius non videtur attigisse hoc loco: Ἐπὶ Ὀδυσσέως κειμένου ἐν Τυῤῥηνίᾳ. Ἀνέρα τὸν πολύμητιν ἐπὶ χθονὶ τῇδε θανόντα, Κλεινότατον θνητῶν, τύμβος ἐπεσκίασε. Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἕτερον. Οὗτος Ὀδυσσῆος κείνου τάφος, ὃν διὰ πολλὰ Ἕλληνες πολέμῳ Τρωικῷ εὐτύχεσαν. Dicitur autem Græcis Τυῤῥηνία, et Τυρσηνία, ea Italiæ provincia, quam Latini Tusciam et Etruriam vocitant. In qua Ulixem exulasse, a procorum, quos occiderat, necessariis patria pulsum scribit Plutarchus in Græcis quæstionibus. De morte tamen Ulixis, vide Tzetzen in versum octingentesimum et quinctum Alexandræ Lycophronis, et Hyginum. *Vinetus.*

No. 223. 1 *Genitore bono*] Patre Tydeo. Sic Diomedes libro quartodecimo Iliados gloriatur sibi genus esse πατρὸς ἐξ ἀγαθοῦ, id est, ex forti et strenuo patre. Patrem habuit Tydeus Œneum Ætolum: matrem Periboeam. qui quum in agro Lycopeum et Alcathoum, patrueles, unaque cum illis patruum Melanem, patri Œneo insidiantes, interfecisset, Argos fugit ad Adrastum regem. Ejus filiam Deipylam duxit uxorem: ex qua Diomedem genuit. Ad bellum tandem Thebanum profectus, multa ibi præclare gessit, et periit. Diodorus Siculus, Apollodorus Atheniensis, Hyginus, Statius Papinius, Lycophron, hæc et plura de Tydeo. Cujus filius Diomedes, secundus nominatur septimo Iliados, inter eos, qui cum Hectore congrediantur. Ejus præclaris facinoribus referta est Ilias. qui ipsos etiam Deos Martem et Venerem in pugna vulneravit. *Vinetus.*

Genitore bono melior Diomedes] Horat. lib. I. Od. xv. 'Ecce furit te reperire atrox Tydides melior patre:' mox lege, *Dotalibus Argis*, pro *agris*.

2 *Crimen ob uxoris*] Diomedes Uxorem habuit nomine Αἰγιάλειαν, id est, Ægialeam, quam quum, a bello Trojano in Græciam reversus, omnibus se probris et adulteriis conspurcasse comperisset, in Italiam secessit. ubi Argyripam, et alias urbes condidit, insulasque tenuit, in mari Ionio, ubi sepultus fuit, quæ ab eo Diomedeæ sunt appellatæ. Lycophron, Strabo, Virgilius, Ovidius, Antonius Liberalis, et alii. *Vinetus.*

3 *Argyripam*] *Lampe* dicebatur Dauniæ, Apuliæve, in Italia, ad mare Ionium, locus, quem Diomedes muris quum cinxisset, munivissetque, Ἄργος Ἵππιον, nomine civitatis Peloponnesiacæ, cujus rex erat, appellavit. Quod vocabulum 'Argos Hippion' postea vetustate corruptum fuit, et in 'Argyripam' mutatum. Sic Stephanus, et Servius tradunt. Istud ergo suum Ἵππιον videntur Græci in Italicæ urbis vocabulo agnovisse, qui in eo π π geminarunt, tertiamque syllabam produxerunt, ut Lycophron versu DXCII. Alexandræ: Οἳδ' Ἀργυρίππαν Δαυνίων παγκληρίαν; quam ante Ausonium corripuerat Virgilius undecimo Æneidos: 'Ille urbem Argyripam patriæ cognomine gentis.' Sed cur in secunda syllaba υ potius, quam

i scripserint, non video: nisi forte id ab aliis factum sit, qui aliud ejus urbis nomen, aliudque etymon, prius fuisse existimarunt. Strabo namque scribit libro sexto, si quid non mendosum in ejus exemplaribus offendimus, non Ἄργος Ἵππιον sed Ἀργυρoΐππιον dictum fuisse initio istud oppidum Italicum, quasi ἄργυρος, id est, argentum, prior sit compositi nominis pars: unde *Argyripa* esse scribenda videatur. Ceterum unde unde factum sit hoc vocabulum, id in 'Arpos' etiam postea fuisse contractum, idem Strabo et Servius sunt auctores: ut idem prorsus sit *Argyripa*, et *Arpi*. Græcum autem epitaphium est: Ἐπὶ Διομήδους κειμένου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ. Αἰνητὸν πάντεσσιν ἐπιχθονίοις Διομήδην Ἧ δ' ἱερὰ κατέχει νῆσος ὁμωνυμίη. *Idem.*

No. 224. 2 *Carus et Atridis*] Plurali numero pro singulari usus esse potest Ausonius, et solos Agamemnonem et Achillem intellexisse, tamen bello Trojano interfuerunt duo Atridæ, id est Atrei, ut putabantur, filii, Agamemnon et Menelaus: Æacidæ vero, hoc est, Æaci nepotes, quinque, nimirum Achilles, Pyrrhus, qui et Neoptolemus, Achillis filius, Ajax cum Teucro fratre, et Patroclus; sed Pyrrhus ad bellum non venit, nisi mortuo jam patre, post Antilochum. *Vinetus.*

4 *Servato Antilochus*] Ita Pindarus in Carmine sexto Pythiorum, et ipsum Græcum epitaphium: Ἐπὶ Ἀντιλόχου κειμένου ἐν Τροίῃ. Μνῆμ' ἀρετῆς υἱοῦ τοῦ Νέστορος Ἀντιλόχοιο, Ὃς θάνεν ἐν Τροίῃ ῥυσάμενος πατέρα. Antilochum autem occidisse Memnon dicitur Odysseæ quarto. *Idem.*

6 *Perfida Troja*] Laomedon rex Trojæ Priami pater, Deos de muris suæ urbis, homines de Hesione filia, fefellit. Paris, filius Priami, Helenam, violato hospitii jure, rapuit. Virgilius in extremo primo Georgicon: 'Laomedonteæ luimus perjuria Trojæ.' At Horatius Carmine quinctodecimo libri primi: 'Pastor quum traheret per freta navibus Idæis Helenen perfidus hospitam.' *Idem.*

No. 225. 1 *Hoc tegor in tumulo*] Græcum epitaphium sic habet: Ἐπὶ Νέστορος κειμένου ἐν Πύλῳ. Τὸν βαθύνουν ψυχήν τε νόημά τε θεῖον ἔχοντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν κατέχω Νέστορα τὸν Πύλιον. Ἕτερον. Νέστορα τῶν Πυλίων ἡγήτορα ἥδε θανόντα Γῆ ματέχει, βουλῇ φέρτατον ἡμιθέων. *Vinetus.*

2 *Consilio clarus*] Nestor apud Homerum lib. IV. Iliad. Ἀλλὰ καὶ ὣς ἱππεῦσι μετέσσομαι, ἠδὲ κελεύσω Βουλῇ καὶ μύθοισι. τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γερόντων. Et apud Cointum Smyrn. l. v. Ἔχω δὲ ἐπὶ γήραϊ πολλῷ Καὶ νόον, οὕνεκεν ἐσθλὰ καὶ ἄλγεα πολλὰ μόγησα. Αἰεὶ δ' ἐν βουλῇσι γέρων πολύϊδρις ἀμείνων Ὁπλοτέρου πέλει ἀνδρὸς, ἐπεὶ μάλα μυρία οἶδε. Hinc et Sophocles in Thyeste: Τῷ γήρᾳ φιλεῖ χ' ὁ νοῦς ὁμαρτεῖν, καὶ τὸ βουλεύειν, ἃ δεῖ. Et in Phœnissis Euripides, Οὐχ ἅπαντα τῷ γήρᾳ κακὰ Ἐτεόκλεες πρόσεστιν, ἀλλ' ἡ 'μπειρία Ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον. Nec non Pan apud Apuleium lib. v. Miles. 'Sum quidem rusticanus et opilio, sed senectutis prolixæ beneficio multis experimentis instructus.' Ea quoque de caussa dæmones futura melius et certius quam homines prævidere censet D. Augustinus lib. de Vaticin. Dæmonum, quod tot sæculorum usu instructi sint, quum hominum vita brevis tam exactam de futuris conjecturam non admittat. Ad rem porro Lucianus in Hercule Gallico: Μόνος ὁ λόγος ἐν γήρᾳ φιλεῖ ἐντελῆ ἐπιδείκνυσθαι τὴν ἀκμὴν, εἴγε ἀληθῆ ὑμῶν οἱ ποιηταὶ λέγουσιν, Ὅττι μὲν αἱ τῶν ὁπλοτέρων φρένες ἠερέθονται, τὸ δὲ γῆρας ἔχει τι λέξαι τῶν νέων σοφώτερον. Οὕτω γέ τοι καὶ τοῦ Νέστορος ὑμῖν ἀποῤῥεῖ ἐκ τῆς γλώττης τὸ μέλι, καὶ οἱ ἀγορηταὶ τῶν Τρώων τὴν ὄπα τὴν λειριόεσσαν ἀφιᾶσιν εὐανθῆ τινα. Phurnutus, interprete Velareo; 'Nec temere tradiderunt, Heben in uxorem habere Herculem, pleniore mente præditum. Ut enim

ad juvenile quid faciendum intensiores sint manus, sic seniorum mentes multo sunt meliores.' Clemens Alex. lib. III. Pædag. c. 3. Φρόνησις δὲ καὶ ἀκριβεῖς λογισμοὶ πολιοὶ συνέσει, συνακμάζουσι τῷ χρόνῳ· καὶ τὸ γῆρας ἐνισχύουσιν τῷ τόνῳ τῆς πολυπειρίας ἄνθος ἀξιέραστον φρονήσεως σεμνῆς, εἰς πίστιν εὔλογον προτείνοντες πολιάν: respiciatur porro Plutarchus περὶ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς, haud procul a fine, Æschines in Timarchum p. 4. edit. Steph. et Isocrates Epistola ad Jasonem tyrannum.

No. 226. 1 *Orbe tegor medio*] Phocis, una ex Græciæ provinciis. In Phocide, Delphi, et Πυθὼ civitas clarissima propter templum Apollinis, et oraculum. Hunc autem locum, qui in medio fere universæ Græciæ esset, orbis terrarum quoque totius medium et umbilicum dixerunt: quasi in globi extremitate locus omnis non æque pro medio umbilicoque haberi possit: Fabulamque, cujus auctorem citat Pindarum Strabo libro nono, de hac re sunt commenti, Duas scilicet Aquilas, (cygnos alii dixerunt, ut est apud Plutarchum De Defectu oraculorum, alii corvos, ut meminit Strabo,) unam ab Ortu, alteram ab Occasu emissas ab Jove, hoc loco concurrisse. Antiquus poëta apud Varronem sexto de Lingua Latina, et Ciceronem secundo de Divinatione: 'O sancte Apollo, qui umbilicum certum terrarum obsides, Unde superstitiosa primum, sæva evasit vox fera.' Fabulam attigit etiam Placidus Lactantius, quum quæsiit, cur Statius Parnassum cæli medium dixisset versu centesimo, et undevicesimo primi Thebaidos. Hermionem Menelai ex Helena filiam, sponsam suam, quum audivit Pyrrhus Oresti in conjugium datam, a Menelao ipsam petiit. Menelaus ab Oreste abduxit, et Pyrrho reddidit. Qua injuria accepta, Orestes a fratribus adjutus, ut scribit Lycophronis interpres, Pyrrhum Delphis in templo Apollinis sacrificantem occidit. Sic Hermionem recuperavit: Delphis ergo sepultum fuisse Pyrrhum Achillis filium, dicit epitaphiographus: sed ejus ossa Hyginus, et Ovidius in Ibin, per fines Ambraciæ sparsa. *Vinetus.* Haud inepte adeo, ut postea ex Erasmo didici, qui ex Pausaniæ Messeniacis adagium refert, Νεοπτολέμειος τίσις, in eos dictum, qui ea patiuntur, cujusmodi in alios patrarunt.

3 *Impius ante aras*] Forte allusum ad illa Virgilii lib. III. Æneid. v. 330. 'Ast illum ereptæ magno inflammatus amore Conjugis, et scelerum furiis agitatus Orestes, Excipit incautum, patriasque obtruncat ad aras.'

4 *Quid mirum*] Nemo debet mirari, inquit, si tam impius fuit Orestes, ut me in templo Apollinis sacrificantem interimere non timuerit. Matrem enim suam Clytæmnestram jam occiderat, et ejus furiis exagitabatur. *Vinetus.*

No. 227 *Euryalo*] Græcum est Epitaphium in Anthologia Henrici Stephani: Ἐπὶ Σθενέλου καὶ Εὐρυάλου κειμένων ἐν Ἄργει. Ἀργεῖος Σθένελος Καπανήϊος ᾧδε τέθαπται Τύμβῳ· καὶ τούτου πλήσιον Εὐρύαλος. Diomedem secuti sunt ad bellum Trojanum Sthenelus et Euryalus: ut refert Homerus in Bœotia: quos tres agnoscit in equo Trojano Quinctus Calaber libro duodecimo: sed solum ex iis Sthenelum Virgilius secundo Æneidos. Fuit autem Diomedes, per matrem Deipylam Adrasti Argivorum regis filiam, Argivorum rex. Euryalus patrem habuit Mecisteum, Sthenelus Capaneum, ut ibidem scribit idem Homerus: qui fuerunt, Mecisteus, frater ejusdem Adrasti: Capaneus Hipponoi, et Astynomes sororis Adrasti ejusdem, filius. Ita Argivi omnes hi, genusque regium, apud Apollodorum et Hyginum. *Vinetus.*

1 *Pleuronia*] Ætolia apud Strabonem, Plinium, Ptolemæum, et alios, est Græciæ provincia, a Peloponne-

so, sinu Corinthiaco dirempta. In ea est urbs Πλευρὼν: a qua partem Ætoliæ appellat 'Pleuroniam' Strabo l. x. sed olim quendam Peloponnesi regem fuisse Pleuronem, Ledæ, quæ Castoris, Pollucis, et Helenes mater fuit, proavum, auctorem habeo Pausaniam: qui memorat ejus nobile monumentum, in Laconicis: et Isaacus Tzetzes urbem fuisse Pleuronem scribit: unde Lycophron Helenam vocet 'Pleuroniam,' quam Homerus Ἀργείαν, hoc est, Argivam appellarat. *Idem.*

No. 228. 1 *Gunea*] Græcum hoc extat epitaphium in Anthologia Henrici Stephani: Ἐπὶ Γουνέως. Σῆμα τὸ μὲν Γουνῆος ὁρᾷς· Ψυχὴ δὲ θανόντος Ἀέρ' ἐς ὑγρὸν ἔβη· σῶμα δὲ πόντος ἔχει. Guneum ad Trojam ex Cypho civitate Thessaliæ viginti duas naves duxisse, scribit Homerus in Bœotia: et in Africam post captum Ilium venisse Lycophron, versu octingentesimo nonagesimo septimo Alexandræ. *Vinetus.*

No. 229. 1 *Fatale*] Achivis fuit responsum, inquit Hyginus, qui primus littora Trojanorum attigisset, periturum. Quum Achivi classes applicuissent, ceteris cunctantibus, Iolaus Iphicli et Diomedeæ (Astyoches apud Eustathium) filius, primus e navi prosilivit: qui ab Hectore confestim est interfectus, quem cuncti appellarunt Πρωτεσίλαον: quoniam primus ex omnibus perierat. Sic Hyginus post mortem, Ausonius ante mortem, ab incunabulis scilicet, nomen Protesilai huic impositum fuisse scribit. *Vinetus.*

3 *Audaci saltu*] Is ritus fuit appellentibus ad terram peregrinam, præsertim hostilem, ut saltu se e navi in eam demitterent: Ovidius I. Fastor. vs. 507. Justinus de Alexandro M. Suetonius de Julio Cæsare, cap. 59.

4 *Pellacis*] Per blanditias decipientis, inquit Servius in secundi Æneidos versum nonagesimum. 'Pellicere' enim est blandiendo elicere. *Idem.*

Lærtiadæ] Pro Laërtiadæ, Ulixis Laërtæ filii. *Idem.*

No. 230 *Deiphobo*] Deiphobus unus ex quinquagenis, pluribusque Priami regis Trojani liberis, Helenam, Paride mortuo, uxorem duxerat. Hæc, qua nocte fuit captum Ilium, Menelao fores aperuit, qui dormientem Deiphobum in lecto occidit. Sic Virgilius sexto Æneidos, et Hyginus. At Quinctus Calaber libro tertiodecimo, Menelao effractis foribus in Deiphobi thalamum ingresso, Helenam celeriter e thoro, ubi cum viro dormiebat, desiluisse, fugisse in intimas ædes, ac ibi se occultasse: quam, occiso Deiphobo, quæsitam inventamque Menelaus etiam jugulasset, nisi obstitisset frater rex Agamemnon. *Vinetus.*

1 *Sceleratæ fraude Lacænæ*] Deiphobus apud Virgilium, ex quo ipsius epitaphium effinxit Ausonius: 'Sed me fata mea, et scelus exitiale Lacænæ, His mersere malis.' *Idem.*

2 *Et deformato corpore*] Virgilius Maro de Ænea apud inferos, sexto Æneidos: 'Atque hic Priamiden laniatum corpore toto Deiphobum vidit, lacerum crudeliter ora, Ora, manusque ambas, populataque tempora raptis Auribus, et truncas inhonesto vulnere nares.' *Idem.*

3 *Non habeo tumulum*] Æneas ad eundem Deiphobum: 'Mihi fama suprema Nocte tulit fessum vasta te cæde Pelasgum Procubuisse super confusæ stragis acervum. Tunc egomet tumulum Rhœteo in littore inanem Constitui: et magna Manes ter voce vocavi. Nomen et arma locum servant.' Scribit autem Eustathius in duodecimum Iliados, fabulatos esse veteres, ex abjecto Deiphobi corpore insepulto enatam fuisse herbam nomine ἀκέφαλον: quæ ad lucernam lecta, et cum aqua data, spleniticis prosit. *Idem.*

No. 231. 1 *Hectoris hic tumulus*] Hujus super vitæ meritorum testi-

monio, cum sæpe doctis tralationum, argutisque figurarum modulis ab Ausoniana phrasi non abhorreat, contingit tamen, ut vix quandoque dignum ejus ingenio anxiaque eruditione facile appareat, præsertim his, qui ei sæculo immitia plerunque aut duriuscula condonandum non putent. Neque fieri non potuit, ut exscribentium dormitatione quædam fuerint inversa, quodque est detestabilius, addita. Nam præter ea, quæ nos emendavimus, multa etiam concretis dictionibus, perverseque nexilibus confusa, ægre oculis perlegas: ut et imperitum antiquarium, aut quemvis denique amanuensem præ se ferant. *Accursius.*

Hectoris hic tumulus] Hoc Hectoris epitaphium in antiquis quoque codicibus invenerat Accursius Mariangelus in Italia. Egregiam autem continet Hectoris viri fortissimi laudem, quum eo stante, stetisse Trojam patriam, et tali cive intereunte, illam simul interiisse dicit. Eadem repetit Priamus in suis epitaphiis. Occisum autem ab Achille Hectorem, a suis redemptum, et in patria sepultum, canit Homerus, in extrema Iliade. Unde postea ejus ossa Græci Thebas in Bœotiam transtulerunt: ut apud Pausaniam legimus, et Lycophronis interpretem, ac in Anthologia Græcorum ab Henrico Stephano nuper edita. *Vinetus.*

Cum quo sua] Severus in Ætna: 'Miramur Trojæ cineres, et flebile victis Pergamon: exstinctosque suo Phrygas Hectore. Parvum Conspicimus magni tumulum ducis.' Pentadius in tumulo Hectoris: 'Occubuit telo violenti victus Achillei. Occubuere simul spesque salusque Phrygum.' Libanius Oratione IX. in necem Juliani: Τὸν μὲν οὖν Ἕκτορα τῆς Τροίας ἤδη τις ἐκάλεσεν ἀστραβῆ κίονα, ὀρθῶς προσειπών. Πεσόντος γὰρ, ἐπὶ σαθροῦ τὸ Ἴλιον εἱστήκει, καὶ αὐτίκα ἔμελλε κεῖσεσθαι μετὰ τοῦ Ἕκτορος. Est vero ille, quem Libanius citat, Poëtarum Lyricorum Princeps Pindarus in Olympiis. Ita quoque Hectora Lycophron κίονα καὶ ἔρεισμα πάτρας appellavit.

No. 232 *Astyanacti*] Astyanax. Hectoris ex Andromacha conjuge filius. *Vinetus.*

1 *Flos Asiæ*] Quo non erat pulchrior in tota Asia. *Idem.*

2 *De patre*] Hectore. Timere potuerunt Græci, ne illos patri similis, aliquando male multaret: patrem, avum, patruos, gentem universam olim ulcisceretur. *Idem.*

3 *Scæis dejectus ab altis*] 'Quum Achivi,' inquit Hyginus, 'Troja capta, prolem Priami exstirpare vellent, Astyanacta Hectoris et Andromachæ filium de muro dejecerunt.' *Idem.*

4 *Iliaci Neptunia*] Muros oppidi Ilii, a Diis Neptuno et Apolline ædificatos, fabulati sunt Antiqui. *Idem.*

No. 233. 1 *Sarpedon*] Sarpedon non unus fuit. Memorat Apollodorus, et Scholiastes Argonauticorum Apollonii, Sarpedonem Neptuni filium, Thraciæ regem, ab Hercule interfectum: abs quo Sarpedon Thraciæ urbs apud Stephanum, Σαρπηδονίη πέτρη apud Apollonium primo. Alii fuerunt duo Sarpedones, autore etiam Eustathio in secundum Iliados, quos unum solum fuisse putat Apollodorus tertio de Deorum origine: Sarpedon Jovis et Europæ filius, qui Creta pulsus a fratre Minoë, in Lycia regnavit: et Sarpedon Jovis et Laodamiæ Bellerophontis filiæ filius, ut idem Homerus scribit Iliados sexto, qui Trojanis contra Græcos auxilium tulit, et a Patroclo fuit occisus. Incertum autem uter horum Lyciæ regum sit accipiendus, cujus regnum promontorio Sarpedone aliquando finitum esse, scribit Pomponius Mela libro primo. *Vinetus.*

3 *Sanguineis fletus lachrymis*] Juppiter Iliados sextodecimo, quum se vidit Sarpedonem filium carissimum ser-

vare non posse (tantam esse vim fati et soror et conjux Juno docuerat) *αἱματόεσσας ψιάδας κατέχευεν ἔραζε*: id est, sanguineas guttas effundebat humi. *Idem.*

4 *Et patitur luctum*] Languent hæc: scripsit Ausonius: *En patitur luctum.* Grævius.

No. 234. 1 *Nastes*] Ad verbum, eodemque verborum ordine, est illud Homeri: Νάστης Ἀμφίμαχός τε Νομίονος ἀγλαὰ τέκνα. Fratres hi erant, et Cares ad Trojam pro Trojanis duxerunt: quorum alterum, Amphimachum, scribit Poëta ab Achille fuisse occisum. *Vinetus.*

No. 235. 3 *Raptatus bigis*] De Hectore Virgilius lib. II. Æneid. 'Raptatus bigis ut quondam, aterque cruento Pulvere, perque pedes trajectus lora tumenteis.' Cicero in Tusculanis Qu. Propertius lib. III. Eleg. I. &c. Noster in Periocha XXII. Iliad. 'Hector interfectus, et religatus ad currum, ter circum mœnia Trojana raptatur.' Patrio id Achillem more fecisse refert Scholiastes ad Homeri Iliad. X, ex Callimacho: Simonem namque, Thessalum genere, Eurydamanta Midiæ filium ita raptasse, qui Simonis fratrem Thrasunum interfecerat. Hunc autem primum ejus moris auctorem fuisse, et religatum ad currum interfectorem circum fratris occisi tumulum traxisse. Hæc ille. Æmulatus est Achillem Magnus Alexander, eodem Batim supplicio afficiens. Curtius lib. IV. cap. 6. extremo: 'Per talos enim spirantis lora trajecta sunt; religatumque ad currum traxere circa urbem equi: gloriante Rege, Achillem, a quo genus ipse deduceret, imitatum se esse pœna in hostem capienda.'

No. 236. 1 *Cede procul*] Effinxit Ausonius hoc epitaphium ex iis, quæ de Polydoro fabulatur Virgilius in principio tertii Æneidos, ex iisque ipsis est intelligendum. *Vinetus.*

2 *Telorum seges*] Hæc cornea, inquit Polydorus, virgulta, et 'densis hastilibus horrida myrtus,' tela ipsa sunt, quibus me confodit crudelis tyrannus Thraciæ: quæ vita ex sanguine et corpusculo meo sumpta, in hanc sylvam adoleverunt. *Idem.*

4 *Condor ... bis*] In tumulo litori imminente, telis et terra fui primum obrutus a tyranno, et conditus. Deinde Æneas, quum hac transiret, et me forte reperisset, instauravit mihi funus, sepulchrum exstruxit, et cetera quæ sunt apud Virgilium. *Idem.*

5 *Et tu, rex impie*] Scis. ἀποστροφὴ ad Polymnestorem, ut hic Thraciæ rex appellatur in Hecuba Euripidis, et tertio Metamorphoseon Ovidii. Cujus hæc insignis impietas, quod quum ei Priamus Trojæ rex, ut amico, Polydorum filium auri cum pondere magno furtim mandasset alendum, 'Quum jam diffideret armis Dardaniæ, cingique urbem obsidione videret, Ille ut opes fractæ Teucrum, et fortuna recessit, Res Agamemnonias, victriciaque arma secutus, Fas omne abrupit, Polydorum obtruncat, et auro Vi potitur.' *Idem.*

6 *Trojaque cura tegit*] Crediderim Ausonium sine conjungendi particula scripsisse, *Troia cura tegit.* Ut est in Didonis Epitaphio: 'Hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.' *Troia* enim hoc loco trisyllabum fit, ut libro primo Æneidos: 'Arma virum, tabulæque, et Troia gaza per undas.' Et in Epitaphio insequenti: 'Troia tellus.' *Idem.*

Troiaque cura tegit] Lege: *Troia cura tegit.* epitaph. sequen. 'Troia tellus.' Trojani Polydoro justa solverunt. *Grævius.*

No. 237. 1 *Euphemum Ciconum*] Ciconum gentis Thraciæ regem Euphemum Trojanis contra Græcos auxilium tulisse scribit Homerus in extremo libro secundo Iliados. *Vinetus.*

No. 238. 1 *Hippothoum*] Hippothoum et Pylæum facit fratres Homerus in eodem extremo secundo

Iliados: qui Pelasgos Larissæos in Trojanorum auxilium adduxerint: Hippothoumque ab Ajace Telamonio fuisse occisum, scribit libro septimodecimo. *Vinetus.*

Hippothoum, Pyleumque] Metrum flagitat, ut scribatur: *Pyleum Hippothoumque.* Grævius. Nihil mutandum: non advertit vir Celeberrimus id esse moris Ausonio, ut Diphthongos extrita altera vocali corripiat. Ea de re nos alibi.

No. 239 *Ennomo et Chromio*] Hi sunt Ἔννομος et Χρόμις in eodem extremo secundo Iliados. Sed Chromis etiam Χρόμιος, id est, Chromius, tribus syllabis, vel auctore Eustathio. *Vinetus.*

No. 242. 1 *Nata Dymante*] Hecubæ, quæ Græcis Ἑκάβη dicitur, pater est Dymas Iliados sextodecimo, Cisseus in Hecuba Euripidis, Sangarius libro tertio Bibliotheces Apollodori. *Vinetus.*

5 *Fidite ne regnis*] Quin Senecam Noster in animo habuerit, cum hæc scriberet, nullus dubito. Apud illum enim eadem Hecuba initio Troadum: 'Quicunque regno fidit, et magna potens Dominatur aula, nec leves metuit Deos, Animumque rebus credulum lætis dedit, Me videat.'

6 Σῆμα κυνὸς] Sepulchrum canis. Strabo tertiodecimo: καθ' ὃ ἐν Χεῤῥονήσῳ τὸ κυνὸς σῆμά ἐστιν. ὅ φασιν Ἑκάβης εἶναι τάφον. Pomponius Mela secundo, de eadem Thraciæ Cherrhoneso: 'Est Cynos-sema, tumulus Hecubæ, sive ex figura canis, in quam conversa traditur, sive ex fortuna, in quam deciderat, humili nomine accepto.' *Vinet.* Ad quem locum vide quæ vir illustris Is. Vossius.

No. 244 *Niobæ*] In Græcorum Epigrammatum Anthologia, varia invenies Epigrammata in casum, formam, imaginem Niobes filiæ Tantali regis Phrygiæ, et uxoris Amphionis regis Thebarum. *Vinetus.*

1 *Thebarum regina fui*] Ita vetus liber. Est enim quasi quædam conjectio caussæ, quam exponit Niobe. *Scaliger.*

Sipyleia cautes] Σίπυλος, urbs fuit, et mons Phrygiæ. Unde 'Sipyleium marmor' dixit Ausonius: 'Sipyleia genitrix' ipsa etiam appellata Statio versu tricesimo tertio libri quincti Sylvarum. *Vinetus.*

3 *Bis septem*] Septem maribus, et feminis totidem. Idem numerus quatuordecim apud Hyginum et Ovidium sexto Metamorphoseon, sed duodecim apud Homerum Iliados ultimo: quos duodeviginti numeravit Sappho: Bacchylides, Pindarus, et Hesiodus viginti: Herodotus tantum quinque. Vide Apollodorum libro tertio, et Aulum Gellium ultimo, et Ælianum duodecimo Variæ Historiæ. *Idem.*

8 *Perpetuasque rigat*] D. Hieronymus in Epitaphio Nepotiani: 'Unde et Nioben, quia multum fleverit, in lapidem, et diversas in bestias commutatas finxit antiquitas.' Ita lego: nam in Frobeniana Erasmi editione male impressum, *et diversas bestias commutatam.* Hyginus: 'At genetrix liberis orba flendo lapidea facta esse dicitur in monte Sipylo. Ejusque hodie lacrymæ manere dicuntur.' Ubi malim, *manare.* Callimachus hymno in Apollinem: Καὶ μὲν ὁ δακρυόεις ἀναβάλλεται ἄλγεα πέτρος, Ὅστις ἐνὶ Φρυγίῃ διερὸς λίθος ἐστήρικται, Μάρμαρον ἀντὶ γυναικὸς ὀϊζυρόν τι χανούσης.

9 *Tantæne animis cælestibus iræ*] Ex quinctodecimo primi Æneidos. *Vinetus.*

No. 246. 1 *Habet sepulchrum*] Hoc Trimetrum iambicum in signum Niobes ex Agathia est. In quo non illud tantum e re fuerat cognoscere, quo pacto iisdem fere verbis Noster omnia reddiderit, sed inspectione quoque dignum, quod mortuum vocarit ipsum, Nioben significans. Ita enim cum nihil immutarit, pleniori quoque Latinorum eruditioni inservit. Siquidem ὁ νεκρὸς, id est, 'mortuus,'

scribitur. Ut importune eos fecisse putemus, qui interpretationem retrectare ausi, cadaver, verterunt. *Accursius.*

Habet sepulchrum] Huic simile est illud libro tertio Anthologiæ: 'Ο τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν. 'Ο νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον. 'Αλλ' αὐτὸς αὐτοῦ νεκρός ἐστι καὶ τάφος. Quorum Græcorum auctor non nominatur in eo Epigrammatum libro: sed Agathiæ Scholastico attribuit interpres Electræ Sophoclis Græcus. Qui si non fallit, et Agathias ille Scholasticus est, quem Paulo Silentiario et Triboniano æqualem facit Suidas, qui Justiniano principe vixerunt, certe is plus centum annis posterior fuerit Ausonio, qui se dicit, Gratiano Cæsare Consulem fuisse jam senem: et sic Agathias Ausonii, non contra Ausonius Agathiæ interpres esse poterit. Quod de Pallada quoque probavimus in Epigramma octogesimum quintum. *Vinetus.*

No. 247. 2 *Hoc pereunte*] Sichæo. Didoni namque maritus fuit Sicharbas, sive, ut Virgilius appellat, Sichæus 'ditissimus agri Phænicum.' Frater Pygmalion, Tyri rex, 'scelere ante alios immanior omnes,' qui quum Sichæum 'impius ante aras, atque auri cæcus amore,' clam incautum occidisset, et sibi ab eo Dido timeret, navibus opes suas clam imposuit, et cum amicis in Africam fugit. Virgilius primo Æneidos, Justinus, Servius, et alii. *Vinetus.*

Hoc fugiente] Ænea. Sed hoc esse commentum Virgilii, ipsa dixit Dido centesimo decimo octavo Epigrammatum. *Idem.*

No. 248. 1 *Dic canis*] Scribit Diogenes Laërtius Diogenem philosophum Cynicum juxta Corinthi portam sepultum fuisse, quæ in Isthmum ferebat. Cippum super eum statutum, et super ipsum canem ex Pario marmore. Hunc ergo canem interrogat hospes quispiam. *Vinetus.*

2 *Sed abiit*] Legendum *abit*, dissyllabum; vel conjunctio ipsa *sed* i lienda, quam interposuerint fort inscii T literam Veteribus con nem exstitisse. Quorum etiam nio fuit, viros quocunque merite genere insignes non quidem r sed in alia loca transferri, sæcul commutare. Considerandum | terea, Epigramma ipsum e Gı sumptum tetrasticho, quibusdam additis vel immutatis. Salse pa ac lepide, neque minus eru quam graviter: Εἰπὲ κύον, τίνος ἀ ἐφεστὼς σῆμα φυλάσσεις; Τοῦ Κ 'Αλλὰ τίς ἦν οὗτος ἀνὴρ ὁ Κύων; Διογ Γένος εἰπέ. Σινωπεύς. Ὃς πίθον Καὶ μάλα. νῦν δὲ θανὼν ἀστέρας ἔχει. *Accursius.*

Non obiit, sed abiit] Ignorantia olorum hunc locum corrupit, nescierunt ultimas in 'obiit,' 're 'subiit,' et similibus produci, vocalis sequatur. De quibus quæ notavit vir elegantissimi in et eruditionis summæ Nicolaus H sius ad Ovid. Heroid. Epist. vi xxxi. Hinc interserunt τὸ *sed*: eo, unde malum pedem retulit, ciendum, et scribendum: *Non o abiit.* Grævius.

Sed abit] Quum 'abire' sæpe pliciter ponatur, sæpe 'vita ab scribatur, pro 'obire mortem,' tum est, ut Velleium hactenus gı mendum obsederit, quod jam tol in animum induxi: libro ii. di 'At Catilina non segnius vota o quam sceleris conandi consilia i rat.' Lege: *non segnius vita a* Liquet ex seqq. 'quippe fortis dimicans,' &c. Hæc ubi scripse ex additis Velleio in Lipsiana e one variantibus lectionibus Al ejusdem mecum sententiæ fu comperio: quam quur improbave viri docti, non video. Amm Marcellinus lib. xxi. de Constan 'Diuque cum anima colluctatus discessura, abiit e vita iii. Non. tobr.' Tertullianus de Testim. A mæ, c. iv. 'Nam si de aliquo j

pridem defuncto tamquam vivo quis requirat, præ manu occurrit dicere, Abiit. Jam et reverti debet.' Ita hæc verba distinguenda certum est, nam illa, 'Jam et reverti debet,' sunt ab argumentatione Tertulliani, quam perspicue cognosces, si τὸ *ergo*, quod subintelligitur, de tuo addas.

Obiit] Alvo nimis soluta, cum Polypum crudum vorasset; Athenæus l. VIII. Deipnos. Laërtius in ejus Vita, qui et diversas de ejus morte opiniones refert.

6 *Justæ*] Quinimo ipsa justitia credita est. *Vinetus.*

5 *Erigonæ*] Fabulam fuse narrant Dydymus ad Homeri Iliad. X, Tzetzes Chil. IV. 128; Hyginus Fab. CXXX. et de signis cælest. in Arctophylace; item Ampelius in libello memoriali, e quo pauca, quæ corrupta sunt, adscribere visum est, ut restituantur: 'Tum Liber a Jove petit, quod suo imperio deficerent, ut inter siderum cursus poneretur Virgo. Icarius autem Arcturus est.' Lege, *ponerentur. Erigone Virgo, Icarius autem Arcturus nom. est.*

No. 249. 1 *Sedecennis matronæ*] Scribendum e membrana veteri: *In tumulum sedecennis matronæ:* Item: *Quis mortem accuset? quis non accuset in isto Ætatis? meritis anus est, ætate puella.* Quis neget vulgatam lectionem ineptissimam esse? Non dissimulabo, quid secutus sim in illo vetere exemplari. In eo scriptum erat, *quis non accusat insta.* Nos fecimus, *in isto.* ἀρχαϊκὰ sunt, 'istud ætatis,' 'id ætatis.' Et ita pristinæ venustati suæ restitutum est Epigramma. Quis, inquit, accuset mortem, cum meritis anus sit? quis non eandem accuset in illa tenera ætate, cum adolescens moriatur? Sic Martialis: 'Dum numerat palmas, credidit esse senem.' *Scaliger.*

3 *Infans lactavit*] Hic certe pervertere non licuit. Aliis enim locis plerisque *lactans* in *lactens* contra libri veteris auctoritatem, et quod majus, Auctoris consuetudinem mutatum fuerat. Sic et Ennio necnon Prudentio sua vox adserenda est in hymno Romani, quam alii non recte rejiciunt. Livius Tereo apud Nonium: 'Ego puerum interea ancillæ subdam lactantem meæ, ne fame perbitat.' Serenus Sammonicus de præcordiis sanandis: 'Quin etiam catulum lactantem adponere membris Convenit.' Ita vulgatæ editiones et optimæ notæ scriptus, quem consului. Lampridius in Severo: 'Sed jussit, ne quis suminatam occideret, ne quis lactantem, ne quis vaccam, ne quis damalionem.' Ubi *damalio* et *lactans* porcellus sibi opponuntur, ut *vacca* et *suminata* scropha. Apud Nonium in Calvitur: 'Num me lactans calvitur ætas?' Petrus de Natalibus in Catalogo SS. l. III. c. 82. de S. Perpetua: 'Parvulum quoque ipsius lactantem ad collum ejus jactassent.'

6 *Ætatis meritis*] Albinovanus ad Liviam: 'Quid numeras annos? vixi maturior annis. Acta senem faciunt: hæc numeranda tibi.' Noster Epigr. XIX. 'Scire ævi meritum, non numerare decet.' Sophocles Antigone, vs. 744. Οὐ τὸν χρόνον χρὴ μᾶλλον ἢ τἄργα σκοπεῖν. Alexander moriens apud Curtium l. IX. c. VI. 'Verum ego, qui non annos meos, sed victorias numero, si munera fortunæ bene computo, diu vixi.' Et paullo ante: 'Ego me metior non ætatis spatio, sed gloriæ.' Libanius Orat. X. in necem Juliani: Δεύτερον ἕτερον λογιζόμεθα πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς, ὡσεὶ καὶ νέος ἀπῆλθεν, ἀλλὰ πᾶν γῆρας βασιλέων νικήσας ταῖς πράξεσι. Mamertinus in Panegyrico eidem Juliano dicto: 'Dicet aliquis, quomodo tam multa tam brevi tempore? et recte. Sed Imperator noster addit ad tempus, quod otio suo detrahit: nihil somno, nihil epulis, nihil otio tribuit. Ipsa se naturalium necessariarumque rerum usurpa-

tione defraudat, totus commodis publicis vacat. Itaque grandævum jam imperium videbitur his, qui non ratione dierum et mensium, sed operum multitudine, et effectarum rerum modo, Juliani tempora metientur.' In qua periodo quiddam mihi deesse videtur, ac legendum, *sed Imperator noster addit ad tempus* imperii, *quod otio suo detrahit.*

No. 250. 1 *Læta bis octono .. sub Consule*] Statius librum Silvar. quartum fuerat orsus : 'Læta bis octonis accedit purpura fastis.' *Vinetus.*

7 *Cinyreius*] Cinyræ filius Adonis. Habuit amatrices duas Deas, Venerem apud superos, et dum viveret: Περσεφόνην, id est, Proserpinam, apud inferos, et mortuus. Orpheus in hymnis, et Ausonius ipse in Idyllio de Cupidine cruci affixo, et in Epistola ad Theonem. *Idem.*

8 *Jovis Elysii*] Plutonis inferni regis catamitus eris, sicut est Superi Jovis catamitus Ganimedes. *Idem.*

No. 251. 1 *Callicrateæ*] Epitaphium Callicrateæ, quo plerique admirari non desinunt, cur res ea, par miraculo, nec indigna, quam inter Macrobios Lucianus, vel inter fæminarum virtutes Plutarchus referrent, ab historicorum nemine apud nos litteris mandata fuerit, e Græcis sumptum Epigrammatis invenies. Sed an duos ultimos in eo versus consulto Noster prætermiserit, ut non negare ausim, ita ne id ipsum quidem affirmare. Est autem incerti authoris: Εἴκοσι Καλλικράτεια καὶ ἐννέα τέκνα τεκοῦσα, Οὐδενὸς, οὐδεμιῆς ἔβρακόμην θάνατον, Ἀλλ' ἑκατὸν καὶ πέντε διηνυσάμην ἐνιαυτοὺς, Σκήπωνι τρομερὰν οὐκ ἐπιθεῖσα χέρα, Ἧδ' ἐγὼ ἡ περίβωτος, ὑπὸ πλακὶ τῇδε τέθαμμαι, Μούνῳ ἐνὶ ζώναν ἀνέρι λυσαμένη. Nec dissimulandum in nonnullis, atque adeo excussis voluminibus, tanquam Epigramma alterum, duo ipsa Carmina sejuncta circumferri, nulla prorsus ope rationis. Exstat enim aliud, quo Callicratea eadem cunctis admir lem mortalibus se jactat, ac præt novam Alcestin, quippe subeur fata Zenonis, quem solum mari habuerit, et quidem luce filiisque riorem : Ἀλκηστὶς νέη εἰμί. θάνο ὑπὲρ ἀνέρος ἐσθλοῦ Ζήνωνος. τὸν μ ἐνὶ στέρνοις ἐδεδέγμην, Ὃν φωτὸς, γλ ρῶν τε τέκνων, προὔκριν' ἐμὸν ἦτορ. νομα Καλλικράτεια, βροτοῖς πάντ ἀγαστή. *Accursius.*

No. 252. 1 *Spatiosa per æqu* [Vid. Var. Lect.] Emendo *pann* intelligoque pannosa Circi æqu et pannosum ipsum Circum, a pa diversorum colorum, quibus ute tur factiones in istis Circensibu dis : qui colores sunt Prasinus, seus, Albus, Venetus apud Cassi rum tertio Variarum; et Sidon Apollinarem in hendecasyllabo Consentium : 'Albus, vel Ven rubeus, virensque.' Sueton. de mit. 'Duas Circensibus gregum tiones aurati purpureique pann quattuor pristinas addidit.' *Vine*

2 *Septenas solitus*] Quum certa septeno metarum perageretur cumitu : unde et Circus dictus. Il Sidonius et Cassiodorus. *Idem.*

10 *Funis et ad quartum*] Præ honoris ac meriti in quadrijugis ribus, et Circo destinatis, f funales sinistros equos, ex hoc grammate clarum est. Ei apu feros, si quadriga jungatur ex e Heroum olim celeberrimis, hono simum locum deberi asserit, qu nister est funi gerendo. Ita v editur. quidam ita distinguunt guntque : *Pegasus,* &c. *Funis quartum,* &c. Et sic interpreta in ea quadriga Phosphorum et C rum jugales esse ; funales autem teriorem quidem Pegasum, sinist rem vero Arionem : quod non p obtineri. Jugales, ut dixi, mi dignationis, quam funarii. At p est, id velle Ausonium, primu illa equorum quadriga locum d

Phosphoro, et merito suo, et Augusti commendatione, a quo amatus est. Honoratissimus autem quadrigæ locus, ut docui, ex Circi instituto sinisterior jugalis. Quare Epigrammatis illius versus sic sunt concipiendi et interpungendi: *Pegasus hinc dexter currant ibi Lævus Arion, Funi sed quartum det tibi Castor equum.* Perge inquit ad Elysias sedes, et cum equis, qui ibi præstantissimi habentur, quadrigam componas. In ea quadriga, ibi currant dexter Pegasus et lævus Arion ad jugum scilicet. Sed funi, id est, ad funem Castor tibi det quartum suum equum. Vult igitur Castoris equum et Phosphorum funales esse, tanquam quadrigæ optimos. Quartus equus in quadriga, vel est dexter funalis, si a sinistra numerare incipias, vel sinister, si a dextra primum computes. Sed ut dictum est, sinister funalis honoratior, ideo primus numerandus. Sic quartus erit funalis dexter. Itaque si Castor quartum equum ad funem dat Phosphoro, primus est quadrigæ Phosphorus, idemque sinister funalis. Sic dexter in jugo Pegasus, sinister Arion. Hæc sunt indubitatissima. Scriptum erat *Funis et quartum* (imo *funis ead*) pro *Funi sed quartum.* Inde qui versui consulere voluere, de suo addiderunt, *Funis et ad quartum.* Hinc certum est, Phosphorum et Cillarum funales facere Ausonium. Ergo Pegasus, et Arion jugales. Quod ipsum expressisse Poëtam putaret aliquis, legendo: *Pegasus hinc dexter, currant juga, lævus Arion.* Pegasus dexter et lævus Arion jugales currant. 'Juga' pro jugalibus: loquutio ipsa tralatitia. *Salmas. ad Solinum.*

Funis et ad quartum] Quidquid repugnet ὁ πάνυ ad Solinum pag. 899. vera lectio est: *Lævus Arion Funis eat. Quartum det tibi Castor equum.* Est ibi legere, honoratissimum in quadrigis locum ex instituto Circi fuisse jugalis sinistri. Ego certe id verum censeo: etsi contra sententiam ejus sit, et aut ipsius calamus, aut operarius erraverit. Multis enim contendit jugales minoris dignationis quam funarios fuisse. Sed non desunt, quæ omnibus ejus argumentis opponam. Hic, si mihi credis (nam exsequi disputationem istam nunc non vacat) Ausonius Phosphorum ponit in jugo ad lævam, qui locus mea sententia præcipuus est, quem plerumque tenebat speratus auctor victoriæ: ei dextrum in eodem jugo locat Pegasum: funales autem statuit sinistrum Ariona, dextrum Cyllarum. *Gronovius.*

No. 253. 1 *Sparge mero cineres*] 'Relliquias vino, et bibulam lavere favillam.' libro VI. Æneidos. *Vinetus.*

Et odoro perlue nardo] Lege, *beneolentis et ung. nardi.* Vox rarior 'unguen' interpretationi locum dedit. Vindicianus: 'Succis, unguinibus, tedis, pice, sulphure, cera.' Valerius Flaccus l. VI. Argonaut. 'Pingui fluit unguine tellus.'

No. 254. 3 *Sitque ista querela*] Vetus liber: *Sit questa querella Longior.* Non video, cur Scaliger sibi mutandum duxerit in *Longius:* quod nihilominus, si nobis Eruditiss. Heinsius emendationem suam probaverit in Virgilio, Ecl. IV. 'O mihi tam longe maneat pars ultima vitæ Spiritus et quantum sat erit tua dicere fata!' procul dubio retinendum erit. Est sane τὸ 'longe' in Mediceo, aliisque vett. codd. Sed ἐπέχω, quia in illis *æ* et *e* nimis quam sæpe confunduntur. Quæ Servius notat, nihil certi afferunt. Est itidem incertus ille versus, qui legitur in tertio Æneidos: 'Accipe et hæc, manuum tibi quæ monumenta mearum Sint, puer, et longum Andromedes testentur amorem.' Ad quem Servius: 'Et de præterito, et de futuro: ut agnoscas quantum te vel amaverim, vel amatura sim. Potest et pro diu accipi.'

Ego vero ita acceperim, ut sit τὸ 'longum' adverbium, pro diu, quemadmodum lib. x. 'Nec longum lætabere,' id est, diu, longum tempus: et ita hic 'Longior querela,' id est, magis diuturna, quæ diutius permaneat, ac perseveret.

No. 255 *Latinæ viæ*] Latina via fuit Romæ, Appia, et aliæ: secundum quas sepeliebantur homines. Juvenalis libro primo: 'Experiar, quid concedatur in illos, Quorum Flaminia tegitur cinis, atque Lat *Vinetus.*

3 *Non sum*] Confinxit hoc Auso ex vulgatis monimentorum insc tionibus. In quibus talia sæpe ponebantur. Ut est illud Lacto in Novempopulonia: D. I. M. FVI. FVI. MEMINI. NON. SVM. CVRO. DONNIA. ITALIA. ANNO XX. HIC. QVIESCO. C. MVNA C. DONNIA. CALISTE. LIBERTE. I SIME. *Scaliger.*

DE XII. CÆSARIBUS.

No. 256 *Hesperio*] De Hesperio, ad quem mittitur hoc Poëma, vide, quæ scripta sunt in Carmen nonum Parentalium. *Vinetus.*

No. 257. 2 *Nomen transcripsit et arcem*] In familiam et imperium adoptavit. 'Arcem' enim hoc denotare pervulgatum est.

4 *Caius, cognomen*] Malui scriptorum duorum lectione uti, præsertim quum in Tetrasticho de Caligula prior versus idem præferat, quem adscribam: 'Post hunc castrensis caligæ cognomine Cæsar.' Nec aliter hæc inscriptio in veteri libro: mox, 'Expetiit pœnas de Cæsare Chærea mollis.'

No. 258. 1 *Trieteride*] Triennio. *Vinetus.*

2 *Post lustra decem*] Post quinquaginta annos. Lustrum hic quinque sunt anni: 'Et ter septenis geminos.' Hoc significat, Claudium Tiberium Neronem viginti tres annos regnasse. *Idem.*

5 *Hebdomadem duplicem*] Scilicet annorum, id est, quatuordecim annos. *Idem.*

12 *Quindecies sævis*] Ordo et sensus hujus loci est, Nova laurea cingit ter Janum, dum dominatur Titus Vesp. et nova laurea cingit quindecies eundem Janum, dum frater Domitianus crudelis tyrannus in rat. Hic quindecim anni signifi tur, illic tres. *Idem.*

No. 259. 1 *Grassante senatu*] (spirarunt in eum quidam ex Sen ribus, et interfecerunt: in qu Brutus et Cassius. *Vinetus.*

4 *Expetiit pœnas*] Cicero in M niana cap. 21. 'In quos incensos vitamque Domini desperanteis q incidisset, hæsit in iis pœnis, qua eo servi fideles pro Domini vita petiverunt.' Idem pro lege Man 'Ut mihi quidem videantur Dii mortales, etiamsi pœnas a pc Rom. ob aliquod delictum expe rint,' &c.

No. 262. 1 *Dehinc Octavius, i* Lego: *Dehinc Octavius idem Cæs Augusti nomine nobilior.* Nisi et ceat *Augusto.* Idem enim Octa ultor et successor Cæsaris Julii Augusti vel Augusto nomine n lior, quam Octavii. *Gronovius.*

2 *Et Augusti nomine*] L. *At Au n. n.* id est, Octavius, ita dictus milia; idem et Cæsar appellatus, adoptionem a Julio Cæsare in fi liam Juliam cooptatus, sed notio men nomine Augusti, quod Sen dedit censente Planco.

4 *In terris positum*] Horatius Epist. I. lib. II. ad Augustum: 'Præsenti tibi maturos largimur honores, Jurandasque tuum per nomen ponimus aras.' Sueton. in Augusto cap. 59. et 60. Aurel. Victor de Cæs. in Augusto, Dio lib. LI.

No. 264. 4 *Qui superavit avum*] Tiberium Augustum. Caius enim Caligula patrem habuit naturalem Cæsarem Germanicum, ad quem scribit Ovidius libros Fastorum. Qui Cæsar Germanicus filius fuit Tiberii Augusti ex adoptione, patrui sui. *Vinetus.*

No. 265. 1 *Claudius irrisus privatæ in tempore vitæ*] Legitur et, *Claudius irrisæ privato in tempore vitæ.* Ut 'privato in tempore' habet tertius versus de Vespasiano. *Vinetus.*

3 *Non faciendo nocens*] Dio de Galba, qui in hoc vitio Claudium adæquavit: Οἱ δὲ ἐξελεύθεροι αὐτοῦ πάμπολλα ἐπλημμέλουν, ὥστε καὶ εἰς ἐκεῖνον αὐτὰ ἀναφέρεσθαι. Τοῖς μὲν γὰρ ἰδιώταις ἀπόχρη μηδὲν ἀδικεῖν· τοῖς δὲ δὴ τὰς ἡγεμονίας ἔχουσιν ἀνάγκη προνοεῖν, ὅπως μηδ' ἄλλος κακουργῇ. Οὐδὲ γὰρ διαφέρει τι τοῖς κακῶς πάσχουσιν, ὑφ' ὅτου ἂν καὶ κακῶνται.

No. 266. *Me meminisse piget*] Aurel. Victor de Nerone: 'Namque eo dedecore reliquum vitæ egit, uti pigeat pudeatque memorare hujuscemodi quemquam, nedum rectorem gentium fuisse.' Tertullianus de Spectac. cap. 19. 'Sed ethnicis respondi. Ceterum absit, ut de istius spectaculi aversione diutius discat Christianus: quamquam nemo hæc omnia plenius exprimere potest, nisi qui adhuc spectat. Malo non implere, quam meminisse.'

No. 268. 1 *Hoc solum fecit*] Justinus lib. I. cap. 3. de Sardanapallo: 'Victus in regiam se recipit, et se et divitias suas in incendium mittit: hoc solo imitatus virum.' Tacitus de Othone: 'Pueritia ac juventa, qualem monstravimus, duobus facinoribus, altero flagitiosissimo, altero egregio, tantumdem apud posteros meruit bonæ famæ, quantum malæ.' Dio apud Xiphilinum: Κάκιστά γε μὴν ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανε. καὶ κακουργότατα τὴν ἀρχὴν ἁρπάσας, ἄριστα αὐτῆς ἀπηλλάγη. Plutarchus: 'Απέθανε δὲ 'Όθων, ἀπολιπὼν μὴ χείρονας μηδ' ἐλάττους τῶν τὸν βίον αὐτοῦ ψεγόντων τοὺς ἐπαινοῦντας τὸν θάνατον. βιώσας γὰρ οὐδὲν ἐπιεικέστερον Νέρωνος, ἀπέθανεν εὐγενέστερον.

No. 270. 4 *Rarum aliis*] Egregiam hanc magni viri emendationem [vid. Var. Lect.] illa Flori adserunt, lib. I. cap. 3. 'Sic (rarum alias decus) unius manu parta victoria est.' Eadem ferme, quæ hic Noster de Patre, Victor de Tito filio refert: 'Quæ eo,' inquit, 'amplius grata fuere, quod ex nonnullis a privato adhuc patratis asperior, luxuriæque et avaritiæ amans credebatur fore. Sed hæc in melius conversa adeo ei immortalem gloriam contulere, ut deliciæ atque amor humani generis appellaretur.'

No. 273. *Nerva*] Mirum est, quod in lemmate Nervæ scriptum est in veteri libro: *Nerva Tetrarcha.* Quare Tetrarcha vocatur? Id ego plane ignoro. Est tamen ratio, qua id probetur, si eruditiores quærere velint. Suspicor, quatuor optimos principes, qui inter duo sævissima ac dirissima monstra Imperii Romani, Domitianum ac Commodum, interjecti sunt, Tetrarchas vocatos. Hoc enim commune habent: quod boni, et quod extrinsecus ad Imperium vocati. Nam et Nerva non ex successione, aut posteritate superiorum Cæsarum: et reliqui tres ex adoptione adsciti. *Scaliger.*

1 *Proximus extincto*] Titulus tetrastichi hujus fuit in vetusto codice, NERVA TETRARCHA. Sed quæ ista Nervæ principis Tetrarchia? Tetrasticha hæc sunt, id est, quaternum versuum Carmina: esseque natam

quoque, dum in Mesopotamia ageret, scripsisse ad amicum sibi intimum Maternianum, ut optimos quosque Magos de ejus vitæ termino consuleret. Quod si quis etiam sonum quandoque hunc in versu ferat, quoniam ita quoque ea ætas tulerit, neque quicquam adverbio 'magis' offendatur, referendum forte putet illud, 'In risu populi,' ad ea quæ sunt dicta, 'punitus fine cruento.' Quod populus non sine risu ejus necem acceperit, interfecti dum cacat. *Accursius.*

Inrisu populi] *Inrisu*, pro *irrisu*, ut supra, 'Claudius inrisæ privato in tempore vitæ.' Ita enim et illic vetus codex scribebat, pro *irrisæ*, *irrisu*, id est, scommatibus, seu convitio populi acceptum cognomen Caracallæ melius tuis moribus convenit, quam pulcrum illud ac venerabile Antonini.

Tu Caracalla magis] Spartianus in Caracalla cap. IX. 'Ipse Caracalli nomen accepit a vestimento, quod populo dederat, demisso usque ad talos, quod ante non fuerat: unde hodieque Antoninianæ dicuntur caracallæ hujusmodi, in usu maxime Romanæ plebis frequentatæ.' Qui locus utrum depravatus sit, an vero depravatum nactus fuerit Ausonius exemplar, qui Spartianum legisse potuit, haud liquido dixerim. Prona saltem et facilis mutatio fuit τοῦ *in usu*, in *Inrisu:* quæ tamen, si accuratius examinetur, haud absurda videbitur. Vulgata namque lectio, aut si hanc spernas, ea prout a Casaubono emendata est, ταυτολογίαν quandam præ se fert. Nam 'in usu esse' et 'frequentari' ejusdem significationis sunt: quamquam et ita explicari potest: 'in usu frequentatæ,' id est, in usu frequenti fuere. Pro *maxime R. plebis* censet Casaubonus scribendum, *maximo R. plebi;* sed male: *maxime* etenim hic potissimum, vel plurimum significat. 'In usu plebis frequentatæ vestes' sunt, quibus plebs frequenter utitur. Sed, ut dixi, non absurda mihi lectio videtur, *Inrisu maxime plebis Romanæ frequentatæ.* Is enim vulgi mos, atque ea natura est, ut quæ nova, si non extra omnem quoque fuerint culpam, irrisu et sannis excipiat: quod in inviso simul imperatore factitatum, si non aliis, mihi certe probabile est. Illa præterea verba, 'quod ante non fuerat,' non facile crediderim esse Spartiani, sed hominis alicujus inepti, qui ea adinstar glossematis margini illeverat. Pro vulgata facit Victor, qui Caracallam coëgisse plebem refert, ut ad se salutandum 'caracallis talaribus' induti introirent. Diversus abit Dio, lib. LXXVIII. aitque Bassianum τοὺς στρατιώτας μάλιστα ἀμφιέννυσθαι jussisse. De hac veste plura Salmas. ad Spartianum.

Caracalla] Genus vestimenti fuit Caracalla, unde risus est hic tyrannus. *Vinetus.*

No. 283. 1 *Principis hic custos*] Rectius fortasse, *Principis hinc custos*, hoc est Bassiani principis sui Præf. Præt. qua Præfectura dum fungitur, Cæsarem ipsum insidiis peremit, ad requisita naturæ divertentem, dum adversus Parthos iterum moliretur. *Accursius.*

3 *Gravibus pulsare*] Seneca Herc. Furente, vs. 735. 'Auctorem scelus Repetit, suoque premitur exemplo nocens.' Poëta Græcus, apud Aristotelem lib. v. Ethic. Εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο. ita hic versus apud Aristotelem legitur. Phædrus de Vulpe et Ciconia: 'sua quisque exempla debet æquo animo pati.' Joh. Biclarensis in Chronico: 'Audeca vero regno privatus tondetur, et honore presbyterii post regnum honoratur. Non dubium, quod in Eborico Regis filio, Rege suo, fecerat, patitur.'

No. 284. 1 *Tunc etiam Augustæ sedis*] Præponitur his inscriptio *Anto-*

nini *Alagabali*. Latinis autem scriptoribus præterquam Heliogabalus appellatus non traditur. neque alii nomen suum, quam Heliogabali magis cognitum. Nos tamen prorsus immutandum non putavimus. quod in vetustis marmoribus his eodem modo scriptum invenerimus. Romæ siquidem, in hortis Matthæi domus, de Balbillo quodam sacerdote Solis Alagabali, altero lapide ita legitur. TI. IVLIO. BALBILLO. S. SOLIS. ALAGABALI EVDEMOS. LIB. PATRONO. OPTIMO. Item in altero, ad hunc modum: AQVILÆ. SOLI. ALAGABALO. IVLIVS. BALBILLVS. Sed et Herodianus 'Heleagabalum' vocat, quaque lapidis forma Sol ipse coleretur, ostendit. Etiam si Lampridius dubitandum reliquerit, Sol ne an Jupiter id Assyriorum numen putaretur. Servius quadam ratione sacrorum, *Hel* apud Assyrios et Solem et Saturnum dictos, tradit. Sed quod scribit etiam, Gabalus Imperator Romanus Solem se dici voluit, non Heliogabalus dictus est, absurdum videtur. Constat enim, potito imperio, ejus Dei, cujus dudum Sacerdotium gesserat, sibi nomen adoptasse, cum fuisset antea non Gabalus, sed Varius. Quo sane, velut et Tractitii et Tiberini cognomento, digniorem sese gessit, quam ut Antoninus vel Heliogabalus appellaretur pestis illa tyrannidis non Romanæ, sed Barbaræ, flagitiosissimus, probris omnibus pollutus, immanis, totius orbis religioni adversus, Heliogabali unius superstitiosus cultor, inter Rom. Imperatores indignus veluti prodigium connumerari. Qui ea propalam egit, quæ referri, quæque cogitari etiam sit impurissimum. Et qui demum (veluti fatis manum injectantibus, ut quod in omni vita turpiter sitierat biberet) in latrina peremptus est, cadaverque ad plebis ludibrium sordidissime per cloacas tractum: finem scilicet vitæ sortitus egregium. *Accursius.*

ORDO NOBILIUM URBIUM.

No. 285. 1 *Ordo nobilium*] Libelli de claris urbibus titulus in vetere libro est, ORDO NOBILIVM VRBIVM. *Scaliger.*

1 *Prima urbes inter*] Scribe: *Roma.* I. *Prima urbes inter, divum domus, aurea Roma. Constantinopolis et Carthago.* II. et sic porro numeri varientur. Liquet ex epilogo, quum dicit: 'Utque caput numeri Roma inclyta, sic capite isto Burdigala ancipiti confirmet vertice sedem.'

No. 286. 5 *Hanc fortuna recens*] Constantinopolim extulit Romani pars imperii eo translata sub Ausonii tempora: ubi hodie quoque Turcorum Principis regia. *Vinetus.*

Fuit hæc] Ut: 'Fuit Ilium, et ingens Gloria Dardanidum.' *Idem.*

6 *Veterem perstringit honorem*] Vetus liber, *præstringit.* Quod malim: quamvis alias viris eruditis assentiar, qui verbum hactenus eliminatum *præstinguo* restitui cupiunt. Vide quæ de eo Lambinus ad Horat. Plaut. et Lucretium. Succurrit hujus verbi occasione locus in Statio parum sanus, quamvis prima fronte talis haud appareat. Is lib. I. Achilleidos: 'Quemve alium Stygios tulerit secreta per amnes Nereis, et pulcros ferro perstrinxerit artus?' Corrige, *præstruxerit*, ut in v. c. scriptum repperi: *præstruxerit ferro*, id est, muniverit, ne ferrum posset nocere. Sic Ammianus lib. XIV. 'den-

sata scutorum compage semet scientissime præstruebant.' Immersum Stygis fluentis Achillem, ideoque toto corpore invulnerabilem fuisse fabulatores aiunt, excepta calce, qua mater tenuerat. Nec memini legisse, tentatum ferro corpus a matre in fidem duritiei. Quod si verum est, cur non 'tentaverit' pro 'perstrinxerit' Poëta usurpavit, quum 'perstringere' ut plurimum sit leviter vulnerare; atqui vulnerari jam non poterat?

9 *Romam vix passa priorem*] 'Carthago,' inquit Pomponius Mela, 'nunc populi Romani colonia, olim imperii ejus pertinax æmula.' Velleius Paterculus libro priore. *Vinetus.*

11 *Quod numine Divum*] Vossianus primus, *quo numine Divum.* Quod tamen non prætulerim, licet ad illud Virgilii Noster respexerit: 'Musa mihi causas memora, quo numine Divum, Quidve dolens,' &c.

13 *Byzantina Lygos*] Constantinus Imperator, qui Magnus est nuncupatus, quum Byzantium ampliasset, ipsique rerum dominæ Romæ tandem adæquasset, non solum 'Constantinopolim' nominavit, sed 'secundam et novam Romam' etiam appellari jussit, anno Christi trecentesimo et trigesimo quarto. Auctores Stephanus, Socrates libro primo historiæ Ecclesiasticæ, et Hieronymus in Chronicis. *Idem.*

Byzantina Lygos] Plinius: 'Promontorium Chryseion Ceras, in quo oppidum Byzantium liberæ conditionis, antea Lygos dictum.' Quod male ad ipsum promontorium retulisse Solinum Salmasius in suis ad eum Notis demonstrat, sicut et hinc manifestum est.

Byrsa] Virgilius libro primo Æneidos: 'Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes Mœnia, surgentemque novæ Carthaginis arcem. Mercatique solum facti de nomine Byrsam, Taurino quantum possent circumdare tergo.' Nomen autem Byrsæ, arx Carthaginis retinuit. Lucius Seneca libro secundo breviarii rerum Romanarum. *Vinetus.*

No. 287. 1 *Phœbeæ lauri domus*] Lauro abundans, arbore sacra Phœbo Apollini. Dicitur autem laurus Græce Δάφνη: unde Daphnem dixerunt oppidum ab Antiochia quinque millibus passuum distans, quod 'amœnum et ambitiosum Antiochiæ suburbanum' vocat Ammianus. Lucus illic fuit amœnissimus decem millia passuum ambitu colligens, lauro cupressoque perpetuo virens: cujus meminit Justinianus Imperator extremo libro undecimo sui codicis, Eusebius Chronicus, seu ejus interpres ad annum primum Olympiadis centesimæ septuagesimæ octavæ, Eutropius libro sexto, et Strabo sextodecimo: qui in ejus medio templum Apollinis, et Dianæ fuisse ait: quod amplissimum Daphnæi Apollinis Fanum, ab Antiocho Epiphane conditum, Ammianus Marcellinus libro vicesimo secundo scribit subita vi flammarum exustum fuisse, quum Julianus Imperator esset Antiochiæ, Mamertino et Nevita Consulibus, anno a Christo nato trecentesimo et sexagesimo sexto. *Vinetus.*

Antiochia] Scribit Stephanus, et Eustathius, in Dionysii Geographiam, Antiochias quatuordecim fuisse: quarum hæc clarissima, Syriæ, in qua sita est, Antiochiæ nomen addidit. Mela libro primo, et Plinius quincto. Scribitur autem Græcis hoc nomen penultima diphthongo ει, quæ diphthongus modo in i longum, modo in e mutatur. Ita fit Ἀντιόχεια, Antiochia et Antiochea: sic Ἀλεξάνδρεια, Alexandria et Alexandrea, auctore Prisciano libro secundo. *Idem.*

2 *Vellet Alexandri*] Alexandria, Ægypti urbs clarissima. Alexandrias decem et octo numerant Stephanus et Eustathius. *Idem.*

4 *Vitiorum turbida vulgo*] Quid sit

vitiorum vulgus, non video. Malebam: *Vitioso turbida vulgo*. Aut distinguendum est: *Et has furor ambitionis In certamen agit vitiorum. Turbida vulgo*, &c. Quæ mihi sententia potior videtur. Cur enim Noster 'furorem ambitionis' appellet, nisi quod etiam circa vitia sibi fuerint æmulæ duæ hæ civitates, ratio alia non est: quum de principatu contendere gloriosum sit intra decori et modestiæ terminos se continentibus.

5 *Et amentis populi male sana tumultu*] De Antiochensium pravis moribus multa Herodianus libro secundo, et Julianus in Misopogone. Ammianus Marcellinus libro vicesimo secundo de Alexandria, 'quæ civitas suopte motu,' inquit, 'et ubi causæ non suppetunt, seditionibus crebris agitatur, et turbulentis.' *Vinetus.*

Et amentis populi] Ammianus lib. XXII. de Juliano Imp. 'Quocirca in eos (Antiochenos) deinceps sæviens, ut obtrectatores, et contumaces, volumen composuit invectivum, quod Antiochense, vel Misopogonem appellavit, probra civitatis infensa mente dinumerans.' Numerat Libanius Orat. XII. ad Theodosium, inter maxima Antiochiæ infortunia θυμὸν κατ' ἀρχόντων ἄδικον. cujus historia notissima. Eapropter, quod ad seditionem ea civitas nimis quam proclivis esset, Johannem Chrysostomum clam ac per dolum ab Præfecto Constantinopolis esse missum ad Imperatorem refert Nicephorus in Histor. Ecclesiast. quum ab Antiochena sede ad Imperatoriæ urbis cathedram evocaretur. De Alexandria vero Hadrianus Imp. In Saturnino Vopisci: 'Et utinam melius morata esset civitas, digna profecto, quæ pro sui profunditate totius Ægypti teneat principatum.' Ammianus: 'Sed Alexandria ipsa, non sensim, ut aliæ urbes, sed inter initia prima aucta per spatiosos ambitus, internisque seditionibus diu aspere fatigata, ad ultimum multis post annis, Aureliano imperium agente, civilibus jurgiis ad certamina interneciva prolapsis, dirutisque mœnibus, amisit regionum maximam partem, quæ Bruchion appellabatur, diuturnum præstantium hominum domicilium.' Trebellius in Æmiliano: 'Et hoc familiare est populo Ægyptiorum, ut velut furiosi [ita lege, non *vel*] ac dementes, de levibus quibusque ad summa reip. pericula perducantur. Sæpe illi ob neglectas salutationes, locum in balneis non concessum, carnem et olera sequestrata, calceamenta servilia, et cætera talia ad summum reip. periculum seditionibus, ita ut armarentur contra eos exercitus, pervenerunt.' Exempla complura ex Ecclesiastica Historia colligere potuissem, nisi fuisset præter instituti operis rationem.

6 *Hæc Nilo*] Alexandria ad unum ex ostiis Nili sita est. De qua lege Strabonem libro septimo decimo, Curtium quarto, Arrianum tertio, Plinium quincto, et Ammianum vicesimo secundo. *Vinetus.*

Penitusque repostis] Dixerat Virgilius sexto Æneidos: 'Penitusque repostas Massylum gentes.' *Idem.*

8 *Illa*] Antiochiæ Romani tenebant præsidia contra Persarum incursiones. *Idem.*

9 *Et vos ite pares*] Tertio loco ambæ, sicut Carthago et Constantinopolis secundo, pares ire jussæ. Istarum ergo urbium hæc fuerit dignitas, Valentiniano, Theodosio, et filiis principibus, circiter annum Christi quadringentesimum: quo tempore hæc de claris Urbibus jam senior canebat Ausonius. Flavius Josephus, qui sub Vespasianis sua fere scripsit, ad annum Christi octogesimum, Ægypti Alexandriæ secundum inter Romani imperii urbes, et Antiochiæ urbium Syriacarum matri tertium locum deputat in principio libri ter-

tii, et fine quarti Captivitatis Judaicæ. *Idem.*

Macedumque] Vetus ille nunquam satis laudatus liber aliam lectionem præfert: *Macetumque attollite nomen.* Quæ vera est. Nam Macetia, Macedonia, et Macetæ, Macedones. Gellius lib. IX. cap. III. ex veteri scriptura: 'Philippus Amyntæ terræ Macetiæ Rex, cujus virtute industriaque Macetæ, locupletissimo imperio aucti, gentium nationumque multarum potiri cœperant.' Hesychius: Μακετία, ἡ Μακεδονία. In Epigrammate Græco: ἁ Μακέτις σε κέκευθε κόνις τάφου. *Scaliger.*

11 *Ingenuum*] Hic versus ab istis carnificibus, et tortoribus librorum varie cruciatus fuit. Sed ex prisci libri auctoritate ita legendus est: *Ingenuum cujus fuit anchora signum.* 'Ingenuum signum' vocat αὐτοφυές. Vel potius, ut ex Aristotelis poëticis interpretemur, σημεῖον σύμφυτον. Id enim valet, 'ingenuum.' Ut alibi: 'Usque sub ingenuis agitatæ fontibus undæ.' 'Ingenuos fontes' τοὺς μὴ χειροποιήτους. Nam 'ingenium' est natura ipsa. Nævius in Lycurgo: 'Ite actu in frondiferos lucos, ubi Ingenio arbusta nata sunt, non obsita.' Id est, ubi sunt ingenua arbusta, non manu, aut arte sata. Quod ait: 'Qualis inusta solet generis nota certa,' intelligit de notis pecudum. Virgil. 'Continuoque notas, et nomina gentis inurunt.' Vide quæ olim in Conjectaneis notavimus. *Idem.*

Ingenitus avus fuit anchora signum] Præterquam quod nullus intellectus, syllabarum quoque numerus conqueritur. Fuit ergo quando varie pro captu ingenii corrigendum suspicaremur. E quibus tamen omnibus hoc unum tantum judicium afferre non piguit, nihil immutantes, ac vix utique admonentes. Ut dum alii fortasse ex Mss. Codd. certiora dederint, historia (licet fabulæ propior) non ignoretur, et si non verborum, rei saltem ratio constet. Videndum igitur, an legi possit, *in genitis cujus fuit anchora signum.* Una tantum fere littera, et in affinem suam commutata. *I* videlicet pro *U* in voce *genitus.* Nam dictio *cujus*, in dictionem *avus*, facile transferri potuit, neque additis, neque demtis litteris, sed plus justo coëuntibus. Denique Justinus lib. XV. in hunc modum scribit: 'Seleuci et virtus clara, et origo admirabilis fuit. Siquidem mater ejus Laodice cum nupta esset Antiocho, claro inter Philippi duces viro, visa est sibi per quietem ex concubitu Apollinis concepisse, gravidamque factam munus concubitus annulum a Deo accepisse, in cujus gemma anchora sculpta esset. Jussamque id donum filio, quem peperisset dare. Admirabilem fecit hunc visum et annulus, qui postera die ejusdem scalpturæ in lecto inventus est, et figura anchoræ, quæ in femore Seleuci nata cum ipso parvulo fuit. Quamobrem Laodice annulum Seleuco eunti cum Alexandro Magno ad Persicam militiam, edocto de origine sua, dedit. Ubi post mortem Alexandri occupato regno Orientis urbem condidit. Ibique geminæ originis memoriam consecravit. Nam et urbem ex Antiochi patris nomine, Antiochiam vocavit, et campos vicinos urbi Apollini dedicavit. Originis ejus argumentum etiam posteris mansit. Siquidem filii, nepotesque ejus anchoram in femore, veluti notam generis naturalem habuere.' Hactenus ille. Quæ eo libentius huc transtulimus, quod his præcipue, quæ novissima sunt, emendatio nostra continetur. *Accursius.*

Ingenuum cujus] Baptista Pius legit, *Ingenitus nævus.* Mariangelus Accursius, *in genitis cujus.* Alii: *ingenitum cujus.* Salmasius ad Solinum cum Scaligero facit. Solinus: 'Mons ingenuo igne per æternum fervidus.'

'Ingenuus ignis,' inquit ille, πῦρ ἔμφυτον. Nam 'ingeno' vetus verbum, τὸ ἐμφύω. Inde 'ingenuus' ἔμφυτος, et 'dividuus' a 'divido.' Sic Solinus inferius: 'Lacus salubris ingenuo æstu.' Et Noster: 'ingenui fontes.'

12 *Qualis inusta solet*] Virgilius lib. III. Georg. vs. 158. 'Continuoque notas, et nomina gentis inurunt.' Plura de Seleuco Justinus. Quem eadem de caussa anulo isto, cui anchora insculpta fuit, signasse testatur Clemens Alex. Pædagog. lib. III. cap. 10. Sic et Carcini 'ingenua nota' stellæ, Spartorum sive Γηγενῶν λόγχη, id est, hasta, referente Aristotele de Arte Poëtica, Plutarcho de sera numinis vindicta, et Scholiaste Lycophronis; qui Pelopidis quoque ἐλεφάντινον ὀστοῦν γνώρισμα fuisse notat; diversus in eo ab Cedreno, cujus in Historia Orestem fratrem non ante voluisse agnoscere refertur Iphigenia, ἕως τὸ Πελόπειον τοῦ γένους σήμαντρον, τὴν ἐλαίαν εἶδεν ἔχοντα ἐν τῷ ὤμῳ τῷ δεξιῷ. Ambigua sunt illa Themistii in Oratione de fraterno amore: ἢ τοῖς Πελοπίδαις μὲν ἐξήρκει καὶ μόριόν τι περὶ τὸν ὦμον ἐξεικασμένον πρὸς ἀπόδειξιν τῆς συγγενείας. Antigonus Carystius cap. 121. Γίνεσθαι δέ τινας καὶ ἐκ χωλῶν, καὶ ἐκ τυφλῶν, ὁμοίως τυφλοὺς, καὶ χωλούς· ἤδη δέ τινας καὶ στίγματα ἐνηνοχέναι. Tradit quoque M. Paul. Venetus lib. I. cap. 14. famam fuisse, 'Georgianorum reges cum signo aquilæ supra humerum antiquitus nasci.'

No. 288 *Treveri*] Carmen hoc de Treveris non solum mendosum, verum etiam mancum et mutilum videtur. *Vinetus.*

2 *Trevericæque urbis*] Sunt Treviri populus Galliæ Belgicæ. Quo nomine urbs quoque eorum appellatur apud auctores quosdam ex antiquis, et *Treuer* apud Salvianum Massiliensem, nunc *Trier*, et *Treves:* quam Pomponius et Ptolemæus 'Augustam' nominant. De Treviris multa in commentariis Cæsaris, et apud Cornelium Tacitum. De quibus etiam Beatus Rhenanus quærit libro tertio rerum Germanicarum. Ceterum non multo post hæc tempora, urbs Galliæ excellentissima opulentissimaque quater expugnata ac prostrata fuit, ut mœret Salvianus. *Idem.*

Trevericæque urbis solium] Ita Treveros appellat, quia sedes Imperatorum fuit. Vide de hac urbe Freherum in Mosellam. Auctor Exegesios totius mundi, de Gallia: πόλιν δὲ μεγίστην φασὶ ἔχειν, ἣ καλεῖται Τρίβηρις, ὅπου καὶ οἰκεῖν ὁ Κύριος λέγεται.

No. 289. 1 *Et Mediolani*] Nunc *Milan*, et *Milano*, in Gallia Cisalpina, a Transalpinis Gallis conditum. Qui per Taurinos saltusque Juliæ Alpis quum transcendissent, 'fusisque acie Tuscis, haud procul Ticino flumine, quum in quo consederant, agrum Insubrium appellari audissent cognominem Insubribus pago Æduorum, ibi omen sequentes loci, condidere urbem. Mediolanum appellarunt.' Titus Livius libro quincto. Idem, puto, volunt Strabo, Plinius, Justinus. Factum hoc tradunt Chronici ad annum ante Christum natum trecentesimum et octogesimum. Nomen autem Mediolani, quod Gallicum prorsus fuit, quoniam ad 'medium' et 'lanam' videretur alludere, finxerunt veteres Latini quidam satis inepte, ita appellatam urbem, quod molientibus sedem Gallis illis, in fundamentis sus repertus esset: cujus corporis dimidium lana, ut ovis, tegeretur. Claudianus in nuptiis Honorii et Mariæ: 'Jam Ligurum terris spumantia pectora Triton Appulerat, lassosque fretis extenderat orbes. Continuo sublime volans ad mœnia Gallis Condita, lanigeri suis ostentantia pellem, Pervenit.' Sic enim legendum pro: *mœnia Gallis Condita, lanigeris ovis ostentan-*

tia pellem. Et Apollinaris Sidonius libro septimo Epistolarum: 'Rura paludicolæ temnis populosa Ravennæ, Et quæ lanigero de sue nomen habet.' Sed Cato tamen in Originibus, a Medo quodam Insubrium principe dictum Mediolanum tradidit. *Vinetus.*

3 *Antiqui mores*] Reddidi Poëtæ suam lectionem, prout in primo Vossiano conspicitur. Nec sane 'facunda virorum Ingenia' (sive quis *fæcunda* legat) aliud nisi excultos ac lætos mores promittunt. Credo allusum ad illud Ovidianum: 'Didicisse fideliter artes Emollit mores, nec sinit esse feros.' Sic in Mosella: 'Quin etiam mores et lætum fronte severa Ingenium natura tuis concessit alumnis.' Manilius lib. IV. 'Dabit studia, et doctas producet ad artes; Nec triste ingenium, sed dulci tincta lepore Corda creat.'

5 *Circus*] Qualis Romæ fuit, et Theatrum, et Capitolium, et Palatium, et Moneta, et Thermæ Herculeæ. *Vinetus.*

Moles cuneata theatri] 'Cuneata theatri immanitas,' in ludo Sapientum: et 'cuneatum theatrum,' in Edyllio. Est et non cuneos habens. De quibus Vitruvius libro quincto. *Idem.*

6 *Opulensque Moneta*] 'Non opulens nec egens,' in Epicedio. Moneta autem Dea, templum Deæ, ut in Carmine Sulpiciæ, et locus, ubi nummi percutiebantur. Turnebus secundo capite quarti Adversariorum. *Idem.*

7 *Et regio Herculei*] Regionem Mediolani indicat fuisse, quæ diceretur, 'Herculeum lavacrum,' aut 'Herculea balnea.' Sane Herculem tutelam Mediolanensium fuisse patet ex istis inscriptionibus Mediolanensibus: HERCVLI Q. EVPHEMVS Q. F. O V F LVCVLLIVS AED. VI VIR V. S. L. M. HERCVLI L. VALERIVS TERENTIVS V. S. L. M. *Scaliger.*

Celebris sub honore lavacri] Forte: *celebris ab h. lav.* ut propter cæsuram brevis syllaba producatur. Sed τὸ *sub* ea significatione sæpius mihi lectum, ut apud Virgilium: 'Talis erat juvenis patrio sub nomine clarus.'

8 *Peristyla*] Περίστυλον, sive περιστύλιον, locus columnis circumdatus, et clausus: cujusmodi est Burdigalæ, quod 'Palatium tutelæ' vulgo appellatur. *Vinetus.*

9 *Circumdata labro*] Ita legendum est; non, ut interpolatores reconcinnarunt, *circumdata limbo.* A parte totum intelligit, quæ posterioribus temporibus in castris vocabatur fossatum. 'Labra' enim 'fossæ' dicuntur a Columella, et aliis imitatione Græcanica. Nam Græcis χεῖλη τῆς τάφρου. Neque dubitandum est de hac interpretatione. *Scaliger.*

No. 290 *Capua*] Capuam Campaniæ urbem, regionis Italiæ clarissimam, a Capye duce, vel a Campestri agro potius appellatam esse, placet Tito Livio libro quarto. *Vinetus.*

1 *Nec Capuam pelago, cultu, penuque potentem*] *Que* conjunctione subeunte, captus pede versus sustentandus forte fuerit, in hunc modum, *cultuque penuque potentem.* *Penu* enim primam corripit. *Accursius.*

Penuque potentem] Campaniam, cujus Capua caput fuit, καλλίστην τῇ βασιλευούσῃ Ῥώμῃ fuisse dicit Auctor Exegesios totius mundi a Gothofredo editus.

2 *Priore*] Antiqua: sicut 'sæculum prius' dixit Terentius in Eunucho. *Vinetus.*

10 *Togatis*] Italis, Campanis, civibus suis, sed externis, ut Annibale Afro. *Idem.*

14 *Corruerent Pœni*] Melius: *Corruerunt Pœni luxu, Campania fastu.* Hoc sane ait, postquam communibus infecti vitiis Campani et Pœni perierunt; Pœni quidem luxu, Campani fastu: tunc illa potens Capua sic cecidit, ut nunc vix octava. Hacte-

nus enim sententia continens et uno ductu legenda. 'Campana superbia' proverbio innotuit. *Lipsius.*

Corruerent Pœni, luxu Campania fastu] Præclare Lipsius: *Pœni luxu, Campania fastu.* Nihil certius: sed infeliciter idem, *Corruerunt.* Respuit enim id continens oratio. Campanos ait Romam petivisse bello, et Hannibalis specie pacis servitutem subisse. Quo eventu? nempe hoc, ut brevi post, *in occasum vitiis communibus acti Corruerent Pœni luxu, Campania fastu:* τὸ *ut* non sinit mutari τὸ *corruerent.* Gronovius.

Corruerent Pœni] Lege: *Corruerunt Pœni.* Postquam Pœnorum vis fracta est et soluta luxu. *Corruerunt,* ut 'steterunt,' Virgil. 'Obstupui, steteruntque comæ.' Multa alia congessit Nicol. Heinsius ad Heroid. Epist. VII. vs. 166. *Grævius.*

Corruerunt Pœni] Intricata distinctio fecerat sensum obscuriorem: quo nodo sublato, solutove, nihil superfuturum spero, quod lectorem morari possit: τελείᾳ igitur ὑποστιγμῇ post *fastu* sublata, conjunge cum sequentibus non interrupta constructione, nisi quod ille versus: 'Heu numquam stabili,' &c. parenthesi includendus est. De luxu vero Pœnorum in Campania vid. Silium Italicum lib. x.

17 *Comere quæ*] Quæ potuit Romæ par esse, et eodem gradu consistere. Lucius Annæus Seneca libro primo breviarii rerum Romanarum scribit, Capuam quondam inter tres maximas urbes, Romam, Carthaginemque fuisse numeratam. *Vinetus.*

18 *Pone*] Post Romam primam, vix octavo loco digna Capua. *Idem.*

No. 291. 1 *Non erat iste locus*] Nonam te non celebrassem, nisi accessisset meritum ex ultione cædis Gratiani Augusti, discipuli mei. Aquileiam Plinius libro tertio Venetiæ attribuit, decimæ regioni Italiæ, a mari Adriatico duodecim millia passuum distantem. Strabo vero libro quincto extra Venetiæ fines ponit: ad quam adverso flumine navibus onerariis per fluvium Natisonem ab Adriatico mari navigetur. *Vinetus.*

Non erat iste locus] Mirari se dicit Jacob. Gothofredus in Not. ad Auctorem Exegesios, quod cum Mediolano septimum locum adsignaverit Ausonius, nonum Aquileiæ tribuat; et quasi ex merito recenti: utpote quæ jam fuerit Italiæ sic proprie dictæ metropolis, et apud Exegetem hunc, nec non Vopiscum in Floriano ante Mediolanum commemorata.

3 *Itala ad Illyricos*] Supra hanc Venetiæ et Adriatici maris partem, sunt Illyrii populus. Deducta autem fuit Aquileia colonia Latina ad annum ab Urbe condita quingentesimum et septuagesimum tertium, ut ex Tito Livio libro tricesimo nono, et quadragesimo, cognosces, et ex Paterculo Velleio. *Vinetus.*

6 *Solverit exacti*] Rectius, *Solveret.* Maximus enim (quem Ausonius, desiderio peremti Gratiani, Britannicum latronem vocat, atque exsecratur) vir fuit, ut in historiis relatum est, strenuus et probus, atque Augusto dignus, nisi contra sacramenti fidem per tyrannidem emersisset. In Britannia ab exercitu Imperator creatus in Galliam transiit. Ubi Gratianum subita emersione perterritum, atque in Italiam transire meditantem, dolis circumventum interfecit. Fratremque Valentinianum Aug. Italia expulit. Qui in Orientem confugiens, a Theodosio susceptus, imperio mox restitutus est. Aquileiæ tum Maximus victoriæ suæ spectator insederat, cum Theodosius Alpes transgressus, atque Aquileiam improvisus adveniens, hostem illum jam immanissimis etiam formidatum, clausit, cepit, occidit. Hujus facti memoriam longa etiam elocutione tractavit Latinus Pacatus Drepanius in Panegyrico ad Theodosium. Cujus

etiam illa sunt, quæ Ausonii locum hunc aperiant: 'An sustinere,' inquit, 'te coram et solum oculorum tuorum ferre conjectum ille quondam domus tuæ negligentissimus vernula mensularumque servilium statarius lixa potuisset?' Factum præterea eventu memorabili, ut Imperatores duos reip. Rom. hostes pariter judicatos, ac fere cognomines, Maximum videlicet hunc, et Maximinum Maximini patrem, clara urbs Aquileia, publica omnium lætitia, punierit. Cujus illa etiam in Maximini senioris cædem fides celebratur, quod cum ad intendendos arcus nervi defecissent, e mulierum crinibus confecti funes sint. Cui simile facinus olim urbe a Gallis occupata, obsessisque in Capitolio civibus, matronarum decus auxit. Unde etiam Calvæ Veneris simulacrum. *Accursius.*

Cui justa piacula bello] Alii: *cui sera p. lustro.* Tyrannidis suæ anno quincto Maximus, auctore Prospero, pœnas sui sceleris luit, tertio ab Aquileia lapide captus, indumentis regiis spoliatus, et capite damnatus. *Vinetus.*

Solveret exacto cui justa] Malim cum veterrimo Vossiano, *cui sera piacula.* Illane *sera*, inquies, quæ exacto tantum quinquennio? imo sane: nam mox punitum tantum scelus esse oportuerat, nec in totum lustrum pœnam fuisse dilatam. De morte Gratiani consulendi sunt illius et seqq. ætatum scriptores, Latinus Pacatus, Hieronymus, Augustinus de Civ. Dei, Nicephorus, Cedrenus, &c.

7 *Maximus*] Clemens Maximus in Sulpicii Severi Aquitani chronicis. *Vinet.*

9 *Rutupinum*] Britannum: ut 'Rutupina littora,' Britannica, libro sexto Pharsaliæ Lucani, et 'tellus Rutupina' in septimo Carmine Parentalium, ac 'Rutupinus ager' in duodevicesimo, a Rutupiis Cantiorum Britanniæ insulæ gentis civitate: cujus meminit Ptolemæus, libro secundo Geographiæ et Ammianus Marcellinus aliquot locis. *Idem.*

Latronem] Maximum. Hic quum in Britannia tyrannidem arripuisset, et in Galliam cum ingentibus transiisset copiis, Gratianum Imperatorem, Ausonii discipulum, Merobaudis magistri militum proditione, apud Parisios superavit [illegible] in Italiam fugientem, Lugduni cepit, anno Christi trecentesimo octogesimo septimo. Postea quum se Aquileiam recepisset, a Valentiniano et Theodosio Imperatoribus illic exstinctus est, anno Christi trecentesimo et nonagesimo primo. Aurelius Victor, Sulpitius Severus in Vita Martini Turonensis Episcopi, Prosper, Beda, Paulus Diaconus, Drepanius Pacatus Panegyrico, quem Theodosio Augusto Romæ post sumptas de latrone pœnas dixit. Annos autem vix sexaginta postea stetit Aquileia, quam hæc de illa cecinisset Ausonius. Munitissimum enim oppidum tres annos obsedit, cepit, delevitque Attila ille immanis Hunnus, anno Christi quadringentesimo et quinquagesimo quarto: nec ex eo est a quoquam reparatum. *Idem.*

No. 292 *Arelas*] Quæ fuerat Inscriptio *De Arelatensi urbe*, alia mox facta est, quæ circumfertur, *De Vienna.* Magno errore, et qui vicinis inter se duabus urbibus Galliarum florentissimis dissidii bellorumque causa impia esse possit. Dum laudis sibi altera præconium vendicare, altera tueri studebit. Quod si de Vienna intellectum hic existimaverint, cum opulentissimam fuisse eam Mela quoque scripserit, quodque constet, hodie flumen Rhodanum non mediam intercidere Arelatem, sed prope fluere; meminerint, tantundem fere a Vienna procul delabi, et Strabonem tradere, oppidum emporiumque non parvum Arelatem. Ea enim est apud Ausonium 'Arelas,'

quæ a vernaculis *Arles* dicitur; 'Arelate' a Pomponio, Strabone, Plinio, Tranquillo, Marcellino; 'Arelatum' a Ptolemæo. Ab Antonino utrumque, nisi mendum sit in codd. Aut igitur emendari convenit, *De Arelatensi urbe:* nam ab Arelate 'Arelatensis' fit etiam Symmacho, ac Sidonio, sed et Plinio: vel (quod placet magis) simpliciter, *De Arelate.* Quo tenore cæteras Catalogi ejus omnes inscripsit. Et ut probationis tota semel ambiguitas tollatur, in Epistola ad Paulinum idem prorsus de Arelate invenient, qui diligentiores corrigendis ejus locis esse velint: 'Utque duplex Arelas Alpinæ tecta Viennæ Narbonemque pari spatio sibi conserit.' Ut ne quis non posthac reformidet authori manum injicere. Pensitandum vero nonnihil et illud, quod nuper in parte codicis non aspernandæ vetustatis hæc ipsa ita legimus: *Pande duplex Arelate tuos blanda hospita portus, Gallula Roma Arelas. Quam Narbo Martius, et quam Accolit Alpinis opulenta Vienna colonis.* Quibus omnis series, nutans alioqui et subagrestis antea, regitur ac mitescit. Proximeque accedit Claudii Rutilii æmulatio, Urbem Romam alloquentis: 'Pande precor gemino placatum Castore portum, Temperet æquoream dux Cytherea viam.' Ita enim ex vetusto codice legimus. Portum autem Ostiensem intelligimus, cujus immania vestigia adhuc videntur. *Accursius.*

Arelas] Theodorici regis Italiæ litteræ sunt apud Cassiodorum libro tertio, de reparatione murorum et turrium vetustarum hujus urbis. Cæsar in Commentariis belli Civilis, Ammianus, et alii Historici, Arelatem celebrarunt: quam et a propriis colonis conditam esse scribit Isidorus. *Arles* Galli hodie appellamus plurali voce. *Vinetus.*

1 *Pande, duplex Arelate*] Arelatem, Sextanorum olim, hodie Galliæ Narbonensis splendidissimum oppidum Rhodano impositum, Mamiliariam dictam fuisse, primus, quod sciam, Scaliger observavit: inde sublegerunt Ortelius, et Merula; et credidere adseveranti, quia lapidis inscripti testimonio niteretur. At hodie, cum ipsum lapidem in Grutero mihi contigisset inspicere, Scaliger, quod monstro simile est, ἐφωράθη μέγα λίαν ἀτυχήσας. Syllabam enim MA initialem vocabuli, cujus reliqua obliterata sunt in saxo, cum sequenti integra et significante vocula impertinenter connexuit, unde chimæra illa MAMILIARIA exivit. Ecce autem ipsum marmor: ... VIR. INL ... AVXILIARIS. PRÆ. PRÆTO. GALLIA .... DE ARELATE. MA .... MILIARIA. PONI S. .... M. P. I. Cujus sensus, si suppleantur lacunæ, uti supplendas esse remur, talis est: XV. Consulatu THEODOSII, qui cum a. Chr. 435. coincidit, VIR ILLVSTRIS AVXILIARIS (prænomen enim, quod detritum est, divinare nondum potui) *Præf. Præt. Galliarum* DE ARELATE MARITIMAM *usque* MILIARIA *poni sua pecunia curavit.* C. Gracchus lata lege Sempronia de viis sternendis, muniendis, reficiendis instituerat, ut lapidibus certa mensura positis notarentur milia passuum, et signa spaciorum columellis, quæ singulis miliariis statuebantur, inciderentur. Ei rei Curator viarum, cujus mentio apud Gruterum: tum quatuorviri viarum curandarum sub Impp. et in municipiis ædiles creati sunt. Ipsi Impp. magistratus, et viri illustres viis eversis et corruptis resarciendis, dimetiendis, et signandis per provincias incubuerunt. Idem studium Præfecti Prætor. Galliarum fuit, commoditatibus Provincialium miliaria ab Arelate usque ad Maritimam, quæ colonia fuit et urbs Avaticorum, Ptolem. lib. II. stagno seu fossis Marianis, opera C. Marii bello cum Cimbris et Teutonibus e Rhodano ductis, et mari

Massalitano, seu Ligustico, adjacens, distinguere et signare: cujus operis memoriam iste lapis Arelatensis conservavit. In versu ultimo nota numeri, quot videlicet passuum millibus iter Arelate Maritimam constiterit, excidit. *Thom. Reines.*

2 *Gallula Roma*] Arelatem non immerito 'Gallulam Romam' vocat Poëta, quod esset et celeberrimum et opportunissimum emporium. Quibus commoditatibus invitatus Fl. Constantinus tyrannus, qui tempore Honorii junioris Imperator in Britanniis declaratus fuit, Arelate fixit sedem imperii sui, sanxitque Constantinam urbem vocari: præterea ut in ea septem Provinciarum conventus agerentur, hoc est, Viennensis, utriusque Narbonensis, utriusque Aquitaniæ, Novempopulaniæ, Alpium maritimarum. Unde imperium illud Septimania vocabatur. Quare et κατ' ἐξοχὴν Narbonensem provinciam in veterum Martyrum historia Septimaniam vocatam sæpe memini, et a Sidonio Apollinare Epist. I. lib. III. Nam Præfectura Prætorii Galliarum tres vicarios habebat. Primus vicarius septem provincias administrabat, utramque Germaniam, utramque Belgicam, et in Britanniis utramque Britanniam, et Flaviam Cæsariensem. Secundus quinque: quatuor Lugdunenses, et Maximam Sequanorum. Tertius septem has, de quibus jam locuti sumus. Posset et videri dicta a Septimanis militibus. Nam Narbo colonia Septimanorum. Constantini autem de Arelate constitutionem communicavit mihi Fr. Roaldus, Doctor meus, vir totius antiquitatis peritissimus, et fidissimus juris interpres. Nolui igitur lectorem tam egregio antiquitatis monumento fraudare, ut præter luculentos locos in illa, quibus Ausonius non parum illustratur, sit, quo plurimum illi viro se debere omnes studiosi fateantur. Plus enim auctoritatis ei accessurum spero, quoniam a tanto antiquitatis investigatore ad nos pervenit. Simul hanc occasionem arripui, ut pro ejus multis in me beneficiis, amorem meum, quo eum ut amicum: reverentiam, qua ut Doctorem meum: pietatem, qua ut alterum parentem prosequor, apud illos testatam relinquerem. Constitutio hæc est: IMP. FL. CONSTANTINVS ad Agricolam Præf. Prætorio Galliarum. 'SALUBERRIMA magnificentiæ tuæ suggestione inter reliquas Reip. utilitates evidenter instructi, observanda provincialibus nostris, id est, per septem Provincias mansura in ævum auctoritate decernimus; quod sperari plane ab ipsis provincialibus debuisset. Nam cum propter privatas et publicas necessitates de singulis civitatibus, non solum de singulis Provinciis, vel Honoratos confluere, vel mitti legatos, aut possessorum utilitas, aut publicarum ratio exigat functionum, maxime opportunum et conducibile judicavimus, ut servata posthac quotannis consuetudine, in constituto tempore, in Metropolitana, id est, in Arelatensi urbe incipiant septem Provinciæ habere concilium. In quo plane tam singulis, quam in commune consulimus: primum, ut optimorum conventus sub illustri præsentia Præfecturæ, si id tamen ratio publicæ dispositionis obtulerit, saluberrima de singulis rebus possint esse concilia. Tum quicquid tractatum fuerit, et discussum ratiociniis constitutum, nec latere potiores Provincias poterit, ut parem necesse est inter absentes æquitatis formam justitiæque servari. Hinc plane præter necessitates etiam humanæ conversationi non parum credimus commoditatis accedere, quod in Constantina Urbe jubemus annis singulis esse concilium. Tanta est enim loci opportunitas, tanta est copia commerciorum, tanta illic frequentia commeantium, ut quicquid usquam nascitur, illic commodius

distrahuntur. Neque enim ulla Provincia fructus sui facultate lætatur, ut non hic propria Arelatensis soli credatur esse fœcunditas. Quicquid enim dives Oriens, quicquid odoratus Arabs, quicquid delicatus Assyrius, quod Africa fertilis, quod speciosa Hispania, quod fecunda Gallia potest habere præclarum, ita illi exhibetur affatim, quasi ibi nascantur omnia, quæ ubique constat esse magnifica. Jam vero decursus Rodani, et Tyrreni recursus, necesse est, ut vicinum faciant, et pene conterminum, vel quod iste prætersfluit, vel ille quod circuit. Cum ergo huic serviat civitati quicquid habet terra præcipuum: ad hanc vel navi, vel vehiculo, terra, mari, flumine deferatur quicquid singulis nascitur: quomodo non multum Galliæ nostræ præstitum credant, cum in eadem civitate præcipiamus esse conventum, in qua divino quodam munere commoditatum, et commerciorum opportunitas tanta præstatur? Siquidem hoc rationabili plane, probatoque consilio jam et vir illustris Petronius observari debere præceperit. Quod interpolatum vel injuria temporum, vel desidia Tyrannorum, reparari solita prudentiæ nostræ auctoritate decernimus, Agricola parens charissime atque amantissime. Unde et illustris magnificentia tua et hanc præceptionem nostram, et priorem sedis suæ dispositionem per septem Provincias in perpetuo faciet custodiri: Ut ab Idib. Augusti quibuscunque mediis diebus in Idus Septemb. in Arelatensi urbe noverint Honorati, vel Possessores judices singularum Provinciarum annis singulis concilium esse servandum, ita ut de Novempopulonia, et de secunda Aquitania, quæ Provinciæ longius constitutæ sunt, si eorum Judices occupatio certa detinuerit, sciant legatos juxta consuetudinem esse mittendos. Qua provisione plurimum et provincialibus nostris * nec intelligimus, solicitatisque præstare: et Arelatensis urbis, cujus fidei secundum testimonia atque suffragia Patricii parentisque nostri multa debemus, non parvum adjicere nos constat ornatum. Sciat autem magnificentia tua, quinis auri libris Judicem mulctandum esse: ternis Honoratos, vel Curiales, qui ad constitutum locum intra definitum tempus venire distulerint.' Ex hac constitutione non obscure possumus colligere, quæ Ausonius de opportunitate hujus Emporii canit his versibus: 'Per quem Romani commercia suscipis orbis, Nec cohibes, populosque alios, et mœnia ditas. Gallia queis fruitur, gremioque Aquitania lato.' De hoc Constantino, ut coactus a militibus in Britanniis susceperit imperium, et filium suum Julianum Nobilissimum declaraverit, ut missu Honorii Junioris Constantius et Gerontius eum Arelate obsederint, deque ejus exitu miserabili non pauca Olympiodorus Græcus historicus, cujus supra memini, conscripsit. Sed ea nihil ad rem. *Scaliger.*

Gallula Roma Arelas] Colonia Romana in Gallia a Tiberio Nerone patre Tiberii Augusti deducta, ut Suetonius memoriæ prodidit, Arelas, parva quædam Roma videbatur. Lepidum autem diminutivum 'Gallula:' ab eo, quod est Gallus. *Vinetus.*

Gallula Roma Arelas] In libello ab Episcopis provinciæ Viennensis Leoni Papæ anno CCCCL. oblato, 'mater omnium Galliarum' vocatur. Huc translata item sedes Præfecti Prætorio Galliarum, quæ antea Treveris fuit. Si quæ porro in provinciis præcipuæ urbes, ac Romæ magnitudine vel auctoritate similes forent, eas suæ provinciæ Romas appellabant, quum nullo alio pacto ac modo insignitius possent laudare. Sic Noster paulo ante de Capua, 'Roma altera quondam:' quo nomine illam

quoque Cicero ornat Philipp. xii. c. 8. uti et Cyzicum Florus. De Constantinopoli pervulgatum est, eam 'Novam Romam' a Constantino dictam; et ita indigitatur in Canone iii. Concil. Constantinopolitani secundi, item apud Cassiodorum de Orthographia ex Prisciano. Plura Savaro ad lib. i. Epist. xi. Sidon. Apollinaris.

3 *Alpinis opulenta Vienna colonis*] 'Quaque potentes Ædues, Alpino quaque Vienna jugo,' dixit in Carmine quarto Parentalium, qui et in Epist. vicesima quarta Alpinam appellavit Viennam. Hæc est Allobrogum metropolis, Pomponio, Plinio, Straboni, super Rodanum sita, 'juris quondam Italici,' inquit Paulus libro quinquagesimo digestorum, titulo de Censibus. Vetus nomen adhuc retinuit. *Vinetus.*

4 *Intercisa fluentis*] Inde dicta est Arelas 'duplex' etiam eidem Ausonio in extremo Mosella, et in versu octogesimo primo vicesimæ quartæ Epistolarum. Ita quondam Arelas: nunc simplex est, et longe alia facie, tota in ripa Rodani, quæ Italiam respicit, posita. Alteram partem facile crediderim a Gothis fuisse excisam. Lege Epistolam duodecimam libri septimi Epistolarum Sidonii Apollinaris. *Idem.*

6 *Per quem Romani*] Auctor Exegesios de Gallia: 'Ομοίως δ' ἔχει ἄλλην πόλιν ἐν πᾶσι αὐτῇ βοηθοῦσαν, ἥ ἐστιν ἐπὶ τῆς θαλάττης, ἣν λέγουσιν 'Αρέλατον, ἣ ἀπὸ παντὸς κόσμου ἐμπορίας λαμβάνουσα τῇ προειρημένῃ πόλει ἐκπέμπει.

No. 293 *Emerita*] Melius sequemur vulgatam lectionem, quam veterem, quæ habet *Hispalis*. Nam, Hispalim non præterfluit æquoreus amnis, sed ipsam Emeritam. Ana enim fluvius eam alluit. Hoc disertissime a Prudentio explicatur in Eulalia Virgine Martyre, his verbis: 'Nunc locus Emerita est tumulo Clara colonia Vectoniæ: Quam memorabilis amnis Ana Præterit, et viridante rapax Gurgite mœnia pulchra lavat.' Nam 'æquorei' amnes dicuntur, quorum ostia, quia in Oceanum exonerantur, æstum Oceani patiuntur. Æstuaria λιμνοθαλάττας vocat Strabo. Sic Ausonius Garumnam vocat: 'Æquoream liqui te propter, amice, Garumnam.' Itaque inde scimus quare 'æquoreum' Anam vocet: qui fluvius, ut et pueri sciunt, hodie *Guadiana* vocatur: hoc est, Flumen Ana. Nam lingua Arabica et Mauritanica flumen vocatur *Guad*, per literam *Guau*, ut pronunciant, quam alii Muhamedistæ *wau* pronunciant. Sic Bætis fluvius hodie dicitur *Guadal Kebir:* hoc est, flumen præstans, flumen magnum: quod nos certo scimus ex idiomate Arabico. Nam Mauros, qui Grammaticam linguam Arabicam colunt, cum ibi rerum potirentur, multis locis nomina de sua lingua imposuisse, nemo paulo historiæ peritior ignorat. Sic *Gibaltar* vocatur fretum Tartessiacum. Nam *Gibaltar* ad verbum est, Mons Tartessi. *Gibal* enim Arabice, Mons. *Tarts* Hebraice, Syriace, Arabice, Tartessus. Pœni in sacris literis ita vocantur, hoc est, Tarsis. deinde ipsi Carthaginenses: nec mirum. Pœnorum enim colonia fuit. Gades autem, et Tartessus sane omnium veterum Græcorum consilio, Tyriorum, vel Phœnicum coloniæ sunt: ubi regnavit vivax ille Regulus Argantonius, cujus meminit Ausonius noster ad Paulinum in Epistola de Philone epitropo. Et ab eo 'campi Arganthonini' dicti a Sidonio, Tartessiacus tractus. Porro Emerita dicebatur 'Augusta Emerita Vectonicæ,' ut videmus apud Prudentium. Ubi intelligendum 'Vectonicæ,' id est, civitatis. Sic ipse Ausonius in Professoribus videtur dixisse 'Augustoritum Pictonicæ.' Ubi, ut supra, intelligemus, civitatis. Nam Vectones sunt populi Lusitaniæ: in

quibus Emerita fuit princeps, ac matrix totius provinciæ Lusitaniæ. Coloniæ enim præter populos suos, et conditores, etiam alia nomina habent. Ut Arelate dicta est Mamiliaria. Quare, nescio. Hoc sane patet ex inscriptione pulcherrima, quæ in columna legitur Arelate, in ædibus honestissimæ Matronæ Vallensis. SALVIS. DD. NN. THEODOSIO. ET. VALENTINIANO. P. F.V. AC. TRIVM. SEMPER. AVG. XV. CONS. VIR. INL. AVXILIARIS. PRÆ. PRÆTO. GALLIA. DE ARELATE. MAMILIARIA. PONI. S. M. P. I. *Scaliger.*

Emerita] Urbs prius amplissima Emerita, oppidulum est hodie *Merida*, ad fluvium Anam qui Lusitaniam Hispaniæ partem a Bætica Hispania disterminat. Aurelius Prudentius, homo Hispanus, Ausonio non multo junior, in dactylico de Virgine Eulalia Christi Martyre: 'Nunc locus Emerita,' &c. Dio scribit libro quinquagesimo tertio, et Isidorus quinctodecimo Etymologiarum, Augustum Cæsarem, Cantabris, Asturibus, Lusitanisque subactis, veteranos in Hispania dimisisse: qui hanc urbem in Lusitania condiderint: quæ ab Augusti principis, Emeritorumque illorum nominibus, 'Augusta Emerita' sit nuncupata. Hispalis vero est, quæ nunc *Sevilia* vocitatur, una ex opulentissimis amplissimisque Hispaniæ urbibus, ad fluvium Bætim sita: quæ quos habuerit conditores, et quibus temporibus, nescio: sed Julii Cæsaris esse negant Hispalensi illi Isidoro, quæ de illa leguntur in ejusdem Cæsaris civilibus Commentariis. Coloniam ille fortasse deduxerit ex suis veteranis. Hispalim namque claram Romanorum coloniam fuisse dicit Strabo libro tertio: eamque Plinius 'coloniam Romulensem' cognominat. *Vinetus.*

1 *Jure*] Veteres membranæ *Cara* pro *Jure* scribebant, fortasse quod Ausonius in ea se Hispaniæ civitate aliquando oblectasset, et ex eo semper habuisset caram, ac dilexisset. *Idem.*

Nomen Iberum] *Hiberum* aspirabat vetus liber, ut præcipit Vibius. Ἴβηρες autem dicuntur Græcis, hoc est, Iberes, sed Latinis Hiberi, Hispani, a fluvio, cui Ἴβηρ et Hiberus nomen, qui apud Cantabros ortus, in mare exit mediterraneum. 'Nomen' autem si propria sua significatione hic accipias, Hispali Carmen conveniet magis, quam Emeritæ. Est enim non Hispanum sed Latinum vocabulum Emerita: et Hispalim, quam a palis in solo palustri suffixis cognominatam suus divinat Isidorus, purum credo Hiberum Hispanumque nomen, quod legitur apud Silium tertio, 'Hispal,' sive 'Ispal.' 'Et celebre oceano, atque alternis æstibus Hispal.' Sed exemplar idem vetus *u* pro *o* scribebat, *numen* pro *nomen*: ut conveniat cum eo, quod sequitur: 'Summittit cui tota suos Hispania fasces.' Quam urbem, cunctarum Hispaniæ civitatum principem, pro numine habeat universa Hispania, colat, observet, et ipsi cedat. *Idem.*

Nomen Hiberum] Nihil mutandum. Credebam in initio scribendum, *Numen Hiberum*: inductus in errorem vetustissimi codicis scriptura, utpote in quo *numen* pro *nomen* et vice versa *nomina* pro *numina* sexcenties inveniatur: nec non illis Ausonianæ Mosellæ versiculis: 'Insanumque ruens per saxa rotantia late In mare purpureum, dominæ tamen ante Mosellæ Numine adorato, Tarbellicus ibit Aturrus.' Sed tamen in Tolosa: 'Inter Aquitanas gentes et nomen Iberum.' Ubi liquet 'nomen' et 'gentes' idem denotare. Sic ut et hic *Emerita nomen Iberum*, id est, Hispana civitas, dicatur. Quod cum non animadvertissent librarii, pro *Emerita*, *Hispalim*, quod ipsis Hispanum nomen videbatur, cum Latinum esset Emerita, subjecerunt. Sic mox:

"'Tectosagos paganica nomina Volcas,' id est, pagum. Item: 'Ioniæ populos et nomen Achæum,' id est, Achæos. In Epistola ad Theonem: 'Et villica nomina lini,' id est, linum. Ad Syagrium: 'Sed quo nostrates Aquitanica nomina,' id est, Aquitanos. Paullinus in citatis ab Ausonio versibus: 'Pellæa dedit qui nomina regum,' id est, Pellæos reges.

2 *Æquoreus quam præterlabitur amnis*] Et hoc de Hispali verius, quam de Emerita. Namque Bætis et Anas tametsi magni sunt, et in æquor uterque exeunt, in Oceanum nimirum Gaditanum, et quum ob alia, tum ob æstum, æquorei recte dici possunt, sicut Garumnam suam dixit Ausonius æquoream in extremo Mosella, appellatione tamen æquorei magis est dignus Bætis ad Hispalim, quam Anas ad Emeritam. Stadia namque minus quingenta, quæ sunt millia passuum sexaginta duo, et leucæ Hispanicæ quindecim, a mari per fluvium abest Hispalis, auctore Strabone libro tertio: quo spatio magna tolerat navigia Bætis. At Emerita duplo triplove abest: nec in suo amne præter mœnia sua videt æstum, sicut Hispalis in suo. *Vinetus.*

Æquoreus quam præterlabitur] Nisi prima in *Anas* corriperetur, scriberem: *æq. quam præterlabitur Anas.* Et vix mihi persuaserim, non hoc sibi permisisse Ausonium; utpote in quo idem nomen eodem modo corruptum fuerit, in Epist. ad Paulinum, ubi vetus liber: *Emeritensis Anæ, latæque fluenta Garumnæ:* pro vulgato: *Emeritæque amnes.* Quod recte observavit Heinsius in suis ad Prudentium Notis.

Æquoreus...amnis] Anas nempe, qui nunc Hispanis *Guadiana* dicitur, id est, si resolvas, vadum Anæ. Errare quippe tum Scaligerum puto, tum quotquot lexicographi vocem *Guad*, sive *Guada*, vel *Guadi*, Arabicam credunt. Nam quod ita rivum seu flumen Arabes vocent, verum quidem est, ut ex quamplurimis Hispaniæ fluminum vocabulis etiam Arabicæ linguæ minus callentibus deprehendere est, (sic *Guadalaxára*, urbs et fluvius regni Toletani, id est, flumen lapidum: *Guadarráma*, fluvius arenosus prope Madritum: *Guadalabiár*, hodie *Rio blanco*, Urbem Valentiam transiens: *Guadaxíra*, fluvius epulorum, in Estramadura, quæ veteris Bæticæ pars, &c.) non tamen origine Arabicum esse vocabulum τὸ *Guad* existimem; verum potius corruptum e Latino Vadum. Ea enim est Hispanicæ, Italicæ, Gallicæ linguarum ratio, ut literam *V*, quæ Germanis est *W*, per *Gu* scribant. Ex. gr. Vespæ, *Wespen* nostris, *Guespes* Gall. *Guespe* et *Vespe* Italice. Væ, *Wæ*, *Guay* Hisp. *Guai* Ital. *Vagina*, Ital. *Guaina*, Gall. *Gaine*, Hispan. *Vayna*, quod ad Latinam scribendi rationem proxime accedit. Ita vocabulum *Guerra* Hispani et Itali, *Guerre* Galli, ab antiqua Teutonum lingua mutuati sunt; uti ex Anglico vocabulo *a war*, id est, bellum, pugna, didici. Quam quidem linguam maxima sui parte Teutonicam esse nemo dubitat. Superest nobis istius significationis vestigium in voce *wargeest:* quo nomine homines litigiosos denotamus, ab antiquo *warren*, id est, pugnare: et utimur etiam nunc eo verbo, pro lites quærere, et affectare jurgia. Sic et *Guante* Hisp. *Guanto* Ital. *Gand* Gallice ab nostro *Wante*, sive chirotheca desumtum. Item *Guardar* sive *Huardar* Hispan. *Guardar* Italice, *Garder* Gall. ab antiquo *wahren:* cujus etymologiæ index est vox Hispanica *Guardabosques*, tutela sylvarum, a Teutonico *Boschwahrer*. Nec non *Guindar* Hisp. *Guinder* Gall. a nostro *winden*, *auffwinden*, levare in altum funibus, vel quo alio instrumento. Item *Guisa* Ital. *Guise* Gall. a nostro *wiise*, Germ. *weise:* *Guiderdone*, Ital. *Guerdon* Gall. remunera-

tio, vox ibrida e Latino ' donum,' et Germanico *wieder*, id est, rursus. Item *Guilielmo*, *Guillaume* a Teutonico *Will-haym*, *Willem*. Et ne longius, quam par est, exspatiemur, si *Guad* origine Arabicum est, etiam Italorum *Guado*, et Gallorum *Gué* ab Arabica lingua defluxisse censenda sunt: quemadmodum et Germanorum, Belgarumque *Wade*, sive (ut nostri Latina plerumque in unam syllabam contrahere solent, seu per crasin, seu per apocopen) *Waey:* unde *durchwaden*, *doorwaeyen*, transire flumen vado. Illud tantum videtur obstare, quod vadum, *guado*, *gué*, *wade*, non fluvium, sed transitum fluvii significet. Verum id inter Barbaros facile accidere potuit, ut veram significationem hujusce vocis aliquantum depravaverint. Verisimilius præterea est, Arabas suum *Guad* ab Hispanis, quam Hispanos ab Arabibus accepisse. Quum enim in initio, sua, id est, vetere Hispanica lingua uterentur, quam etiam nunc Cantabri, hodie *los Bizcainos*, sive *Vizcainos*, retinere creduntur; postquam deinceps in Romana jura concesserunt, Romana ut plurimum lingua loquuti sunt: atque hinc in eorum sermone ' vadum.' Sed Romanam linguam mirum in modum cum in Hispania, tum in Gallia, et ipsa Italia Barbari Gothi corruperunt. Pulsis tandem Gothis successere Arabes, et quidquid porro incorruptum fuerat, invecta partim sua, partim vulgari Hispanorum lingua mutata, deformarunt: non ita tamen, ut non et ipsi aliqua alienigena adoptaverint. Ergo e Latina voce Vadum fecere Gothi *Guadum*, seu *Hwadum*, Arabes *Guad*. Nam τὸ *Gu* Gothorum veterumque Teutonum (quorum linguæ dialecto tantum differebant, reapse vero unius erant originis) adspiratio est, sed per *Hw* prolata: quæ scribendi consuetudo cum ex antiquæ Gothorum linguæ reliquiis, tum e permultis Suecorum vocabulis animadvertitur, ut ex. gr. *Hwilken*, *hwarfore*, *hwiss*, *hwart*, &c. Sed et ipsa pronuntiatio, ut olim, quum in Suecia peregrinarer, quotidie audivi, ex ipsis pæne faucibus deducta multas literas aspirat, quæ tamen in scribendo adspirationis nota carent. Quod Anglis item familiare: unde hisce nulli perfectius aut discunt aut pronuntiant Suecicam linguam, aut Suecis Anglicam. Quin imo quam ad adspirandas literas propensi fuerint ex annalibus antiquis patet, in quis etiam *Hlotharius*, *Hludovicus*, pro *Lotharius*, *Ludovicus* legitur. Et sunt penes me nummi argentei antiqui idem testantes. Sed ut hæc magis adhuc confirmentur, quæ dixi; ipsa varietas scribendi apud Hispanos evincit τὸ *Gu* aspirationem esse. Pro eo enim tam *Hu*, quam *F*, quod Æolicum Digamma est, indiscriminatim ponunt: adduntque Latinis etiam a vocali incipientibus. Ut *Guebo*, *huevo*, ovum: *Huero*, *Guero*, *Fuero*, foras: *Guesso*, *huesso*, os ossis: *Huerfano*, *Guerfano*, orphanus, ὀρφανός: *Guarnecimiento* Hisp. *Guarnimento* Ital. *Garniment* Gall. ornamentum. *Huerco*, orcus: *Guarismo*, arithmetica; quod itidem ad Arabismum male refertur, quum sit Græcum ἀριθμός. Atque hæc hactenus.

4 *Corduba non*] Una ex Bæticæ Hispaniæ clarissimis urbibus est Corduba Pomponio Melæ, et Ptolemæo. Cæsar ' provinciæ caput ' appellat. Strabo ' Marcelli opus.' Plinius ' Patriciam coloniam.' Martialis libri primi Epigrammate undetricesimo, duorum Senecarum, et unius Lucani patriam. *Cordova* suis hodie vocatur. *Vinetus*.

5 *Quæque sinu*] O quam dudum seges est, ubi Troja fuit! Everterunt et hanc cum Emerita barbari. *Braga* hodie Portogallis nuncupatur, parva urbs, in magnæ illius Bracaræ suburbio exstructa. Ad cujus par-

tem, eam, quæ Orientem respicit, effodiuntur subinde veteris urbis insignes ruinæ. Fuit autem etiam hæc 'Augusta' cognominata, ut locupletissimi testes sunt Strabo, et Ptolemæus, et antiquæ aliquot inscriptiones, quæ Bracaræ adhuc exstiterunt. Dubito autem, an recte a 'Bracara' legantur apud Ptolemæum Βραικάριοι, adjecto i primæ syllabæ, quos Appianus in Hispanicis Βρακάρους, Plinius 'Bracaros' appellat. Qui tertio Naturalis historiæ, ubi universam citeriorem Hispaniam divisit in conventus septem, Carthaginensem, Tarraconensem, Cæsaraugustanum, Cluniensem, Asturum, Lucensem, Bracarum, Bracari conventus civitates viginti quattuor, et ducenta septuaginta quinque millia capitum liberorum fuisse scribit: 'Ex quibus præter ipsos Bracaros,' inquit, 'Vibali, Celerini, Galleci, Æquesilici, Querquerni, citra fastidium nominentur.' Vetustissimas duas inscriptiones, ex iis, quas Bracaræ Augustæ ipsi vidimus, hic subjiciemus, quæ et urbis antiquitatem claritudinemque testentur, et illum Plinii locum veluti confirment et illustrent. Una est in ædicula Laurentii cujusdam Bracarensis Archiepiscopi, quæ sic habet: ISIDI. AVG. SACRVM. LVCRETIA. FIDA. SACERD. PERP. ROM. ET. AVGVS. CONVENTVVS BRACAR. AVG. D. Altera est extra urbem in pariete ædiculæ, in ea loca ob antiquitatis memoriam aliunde translatis lapidibus: C. CÆSARI. AVG. F. PONTIF. AVGVRI. CALLÆCIA. Adde, quod ex illorum fide, qui antiquam et germanam retinuerunt orthographiam, disci potest, *Braccara*, *Bracharaque* vulgo in nostris libris, pro *Bracara*: et *Gallecos* apud Plinium, cum sua *Gallecia* apud Silium Italicum, Justinum, et alios passim, pro *Callæcis* et *Callæcia* perperam scribi. In his enim secunda syllaba diphthongus esse debet *æ*: quæ est *αι* apud Strabonem, Dionem, et Ptolemæum: quam tamen ubique dissolvunt, qui aliud esse et Καλλαικὸν et aliud Καλλαϊκὸν ignorant. Fit autem 'Callaïcus' a 'Callæco,' sicut Ἀχαϊκὸς, ab eo quod est Ἀχαιὸς, et 'Judaicus' a 'Judæus.' Et quemadmodum qui Achæos debellavit, 'Achaïcus' dictus est Lucius Mummius, ita Brutus a subjugatis Callæcis 'Callaïcus' cognominatus: ut cum Strabone testatur Ovidius sexto Fastorum. Hinc sunt apud Martialem aliquot locis 'Callaicum metallum,' et 'Callaicus Oceanus.' Quantum vero ad primam litteram attinet, ea in 'Callaico' quidem semper servata eadem, in aliis vero mutata in G ex vulgi errore, quando *Callæcia*, *Galizia* et *Galiza*, et *Callæci*, *Galleci* Hispanis dici cœpti sunt. In priori autem inscriptione, miratus sum, quid sibi vellet illud CONVENTVVS Dubium enim, an fabrile erratum sit, an de industria geminata vocalis, quod veteres Latinos fecisse Quinctilianus auctor est, quando syllaba longa esset. In eadem non fuit integrum Bracaræ nomen, neque in multis aliis, sed in columellis (quatuordecim sunt hæ), quas ex antiquæ Bracaræ reliquiis collectas Bracarensis Archiepiscopus quidam (ita audivimus) antiquitatis studiosus circum eandem ædiculam erigendas curavit, sic scriptum offendimus, inter cetera, quæ legi nequibant, BRACARA AVG. Quo autem sinu Oceani se jactitare divitem Bracaram intelligit Ausonius, ea ab illo abest amplius sedecim millia passuum: nec flumine alluitur tanto, ut eo vehi merces possint: sed Bracarorum tunc ager ad sinum usque porrigebatur: in cujus litore portum habuerunt. Et quoniam sita est Bracara inter amnes Durium et Minium, qua regione nullam in sua Hispaniæ parte fertiliorem Portogalli vulgo jactant: ea altera divitiarum causa esse potuit. Est in

ædicula, quam diximus, extra urbem, lapis inscriptus: cujus inscriptionis hanc solum postremam partem excerpsimus, quum totam legere nequiremus: CIVES. ROMANI. QVI. NEGOTIANTVR. BRACAR. AVGVST. *Idem.*

No. 294. 1 *Nunc et terrigenis memoremus*] Legitur et *Trojugenis.* Quæ prior lectio, sed altera, non sine quadam gratiola, remotior; sive ad Romanos, sive ad Athenienses referatur. Constat enim Romanos a Trojanis, unde genus duxerint, Trojugenas nuncupatos. Uti vel a Juvenale non semel dicitur, et Silio, qui etiam nunc 'Dardanios,' nunc 'Laomedontiadas,' et 'Teucros,' et 'Trojanos' appellat. Sed quod ad 'Terrigenas' attinet, Livius libro primo sic ait: 'Ne vana urbis magnitudo esset, adjiciendæ multitudinis causa (veteri consilio condentium urbes, qui obscuram atque humilem conciendo ad se multitudinem, natam e terra sibi prolem mentiebantur) locum, qui nunc septus densis sentibus, inter duos lucos est, asylum aperit. Eo ex finitimis populis turba omnis, sine discrimine liber an servus esset, avida novarum rerum perfugit. Idque primum ad cœptam magnitudinem roboris fuit.' Hinc et a Floro dictum videtur in primo bello Punico: 'Ille rudis, ille pastorius populus, vereque terrester.' Neque etiam sum nescius, terræ filios haberi solitos ignobiles; et quorum origo nesciretur. In quam tamen sententiam dictum ab Ovidio non putaverim, quod alii tradidere, 'Juppiter e terra genitam mentitur, ut author Desinat inquiri.' Neque enim par erat, Jovem ipsum ignorare, quibus lö parentibus orta foret. Quin eam terræ prorsus genuinam credi a morosa, importuna, atque incommoda Junone voluit; ut omnem, si fieri posset, ulterius garriendi obtundendique materiam perscrutaturæ, præ zelotypia muliebrique ingenio, etiam quæ Mundus ipse non capiat, præberet. Si quis autem, 'Terrigenis patribus,' in Atheniensium gratiam, interpretandum putet, (quod minus satis facit,) præsto sunt Plato in Menexeno, Lucianus in Philopseude, Just. lib. II. Censorinus de Natali Die, Apulei. in Metamor. Josephus de Antiq. terram enim Atticam hominem primo genuisse commenti sunt, neque ex adventitia passimque collecta populi colluvie, sed terrigenas Athenienses esse, eosque Autochthonas vocitari: in cujus originis argumentum, patria consuetudine, cicadas in seriem aureas capite gestabant. Quod et Thucydid. tetigit inter operis initia et Virg. quoque in Ciri: 'Ritu Mopsopio tereti nectebat dente cicadæ.' Id autem insectorum genus quomodo e terra proveniat, præter Aristotelem Plato transeunter breviterque in Symposio indicat. 'In terram,' inquit, 'spargentes semina, cicadarum instar, concipiebant atque generabant.' *Accursius.*

Terrigenis patribus] Conditoribus terræ filiis. Cecrops enim Vulcani et Terræ filius, auctore Hygino, oppidum Cecropiam condidit: quæ Athenarum tandem arx tantum fuit, ut scribit Plinius libro septimo. Hic tamen adeo variant auctores, ut affirmare non dubitem, eos prorsus ignorasse, quinam primi Athenarum conditores fuerunt. *Vinetus.*

Nunc et terrigenis] Mallet Turnebus, *Nunc e terrigenis.* Sed mutare non opus est. Quin potius Corn. Nepos glossa liberetur in Attici Vita: 'Pomponius Atticus ab origine ultima stirpis Romanæ generatus:' dele cum Lambino, τὸ *generatus*, quod doctiss. viros tam frustra exercuit. Erat Atticus stirpis Romanæ ab origine ultima, id est, ab ipso gentis primordio e Romanis oriundus erat. Eadem, elliptica nempe, constructio est, de qua caput est singulare Gellii, octavum libri v.

Terrigenis] Clemens Alexandrinus l. II. Pædagog. c. X. Ἀθηναίων δ' ἔμπαλιν οἱ ἄρχοντες, οἱ τὸ ἀστικὸν πολίτευμα ἐξηλωκότες, ἐκλαθόμενοι τῆς ἀνδρονίτιδος ἐχρυσοφόρουν, ποδήρεις χιτῶνας ἐνδυόμενοι, καὶ ποδήρεις ἠμπίσχοντο. καὶ κρώβυλον, ὃ ἐμπλοκῆς ἐστιν εἶδος, ἀνεδοῦντο χρυσοῦν, ἐνέρσει τεττίγων κοσμούμενοι. τὸ Γηγενὲς ὡς ἀληθῶς ἀπειροκαλίᾳ τῆς κιναιδίας ἐκδεικνύμενοι. Quem locum idcirco adduxi, quod mihi vestis nomen post ἠμπίσχοντο excidisse, et interpres non satis perspicue τὸ Γηγενὲς expressisse videbatur. πέπλους, unde Ionas ab Homero ἑλκεσιπέπλους appellatos ait, aut simile quid reponi poterit. Quare vero Γηγενεῖς dicti sint, nemo ferme ignorat; et si quis nesciat, Scholiastes inter cæteros Lycophronis docebit, qui varias hujus cognominis rationes adfert. Inde et Δῆμος Ἀθηναίων παλαίχθων dicitur in Epigrammate, quod honori Thrasybuli ab Atheniensibus inscriptum Æschines citat Orat. in Ctesiphontem. Et Praxithea apud Euripidem libenter sese filiam pro salute Urbis immolandam exhibere dicit, ὅτι πρῶτα μὲν πόλιν Οὐκ ἄν τιν' ἄλλην τῆσδε βελτίω λαβεῖν· Ἧι πρῶτα μὲν λεὼς οὐκ ἐπακτὸς ἄλλοθεν, Αὐτόχθονες δ' ἔφυμεν.

2 *Pallados et Cossi*] Nonnulli Codices, insigniori mendæ indole, habent, *Cossi*. Scribo *Consi:* hoc est, Neptuni. Nota est Neptuni ac Minervæ contentio, uter eorum Athenis imponendi nominis author fieret. Tum Consum, cujus sint solennes ludi Hippocratia, nostris vero Consualia vocati, consiliorum exstitisse Deum, Pompeius Serviusque asserunt: et eundem esse cum Equestri, sive Equite Neptuno, plures arbitrantur. Fuere autem et qui diversum hunc Equestrem a marino Jovis fratre suspicari non desierint. Sed Diodorus inter cætera asseverat, Neptunum primum ea, quæ ad navigandum pertinent, invenisse, a Saturno hujusmodi rebus præfectum: et primum equum domuisse, ac præcepta equestris artis præbuisse; ex eoque Hippium appellatum. Authoritatem quorum fidemque secutus Ausonius, etiam in Monosyllabis dixit: 'Tum Jovis et Consi germanus tartareus Dis.' Atque alibi: 'Cænea convertit proles Saturnia Consus.' Eum ubique Consum nominans, quem equorum domitorem, et marinum pariter agnoscebat. *Accursius.*

Pallados et Consi] Minervæ et Neptuni. Fabula autem sic habet. Conditis Athenis, quum Neptunus et Minerva, quæ Græcis Pallas, de illarum nomine contenderent, 'placuit Diis, ut ejus nomine civitas appellaretur, qui munus melius mortalibus obtulisset. Tunc Neptunus, percusso littore, equum, animal bellis aptum, produxit: Minerva, jacta hasta, olivam creavit: quæ res est melior comprobata, ut pacis insigne.' Ita Servius in librum primum Georgicon. Hyginus paulo aliter, et Aurelius Augustinus octavodecimo de Civitate Dei. A Minerva itaque dictæ Athenæ. Olivam autem fuisse sacram Minervæ, et primum visam ab Atthide, Herodotus, Plinius, Hyginus, ac alii multi tradunt. *Vinetus.*

4 *Attica facundæ*] Inter reliquos Græciæ populos, facundia, lepos quidam, et festivitas quasi vernacula, ac peculiaris adest Atticis. In Attica autem seu Atthide sunt Athenæ. Vide in Erasmi Chiliadibus proverbia 'Atticus lepos,' 'Attica eloquentia,' 'Attica Musa.' *Idem.*

5 *Unde per Ioniæ populos*] Ion et Achæus, a quibus Iones et Achæi populi dicti, et inde Ionia et Achaia regiones, patrem habuerunt Xuthum: matrem, unam ex filiabus Erechthei, regis Athenarum. Quo pacto autem Iones et Achæi coloniæ sint Atheniensium, quas insulas occuparint, urbesque condiderint, docebunt cum Herodotus, et Marcellinus, tum Stra-

bo in extremo libro octavo. Velleius Paterculus libro primo, et Pausanias in principio Achaicorum, aliisque in locis. *Idem.*

6 *Vernumque*] Valde metuo, ne quid huic loco acciderit. Habent perpauca exemplaria particulam *que*: quam si deleveris, *a* poterit etiam produci propter sequentem mutam cum liquida, sicut est, 'Libra, Scorpius' in Carmine de signis cælestibus, ubi etiam *que* adjecerunt imperiti, *Libraque, Scorpius*: et 'populea frons' in versu centesimo et sexagesimo Technopægnii: et, 'Jane nove primo,' in distichis de mensibus. *Idem.*

Versa Graiis nomen] Producitur ultima in 'Versa' propter sequentem mutam cum liquida, sic alibi: 'Libra Scorpius,' de signis cæl. *Pulmannus.*

No. 295. *Catina et Syracusæ*] Siciliæ insulæ urbes CATINA ET SYRACUSÆ, adhuc claræ exstant: quas Romulo regnante conditas volunt Eusebius, seu Hieronymus, et Cassiodorus. Catinam autem Græcos Catanam dicere, monuit Hermolaus in Plinium. *Vinetus.*

1 *Quis Catinam sileat*] Ex Strabone libro quinto, non *quadruplices* legendum videbatur, sed *quintuplices*, quod πεντάπολις olim fuerit. Diodorus tamen Historicus τετράπολιν fuisse eam scribit. Complexas porro Syracusas miracula Arethusæ fontis, et Alphei amnis, eique fonti apud urbem ipsam immiscere sese incorruptum subter tot maria delatum fluvium (quod Strabo fabulosum putat) Aristoteles in naturæ admirandis, et Mela Pomp. sunt authores. Ovid. vero v. Metam. et Maro in Ortygia. Loci, puto, vicinitas variare rem scriptoribus indulserit. Spectant enim Syracusæ insulam Ortygiam, vicinæque sunt adeo, ut ponte jungantur. Nobilem præterea filiorum in Parentes pietatem Catinæ perspectam cum Strabone quoque convenit. Qui ipsos filios, Amphinomum et Anapiam, hoc est, τὸν Ἀμφίνομον, καὶ τὸν Ἀνάπιον, nominat. Claudianus vero 'Onapium' alterum, non Anapium: 'Cur non Amphinomus, cur non tibi, fortis Onapi, Æternum Siculus templa dicavit honos?' Nisi videatur emendandum *Anapi*. Ut sit tam *Anapius*, quam *Anapias*. Quomodo et apud Val. Max. libro v. reponendum arbitror. 'Notiora sunt,' inquit, 'fratrum paria, Cleobis et Biton, Amphinomus et Anapus.' Aristoteles fuisse quosdam senes, tradidit, eosque vel adolescentes, vel civitatem ipsam nomine explicat. Silius urbem tantum: 'Tum Catinæ nimium ardenti vicina Typhœo, Et generasse pios quondam celeberrima fratres.' Virgilius, quo opusculo Ætnam canit, hanc eandem, quantum video, historiam inseruit, sed civitatis nomen tacuit, alterumque tantum filiorum, sed Amphionem nominat: 'Amphion fraterque pari sub munere fortes.' Cum sit ut opinor legendum: *Amphinomus fraterque pari sub munere fortes*, paucis literis ob nominis similitudinem interceptis, unde multiplex interpretum hallucinatio. *Accurs.*

Quadruplices Syracusas] Cicero actione sexta in Verrem auctor est, Syracusas constitisse ex quatuor urbibus maximis: quarum una, Insula diceretur, in qua fons Arethusa: altera, Achradina: tertia, Tyche: quarta Neapolis. Florus seu Annæus Seneca libro secundo, triplicem murum Syracusis tribuit. De ea urbe Livius non pauca, ut lib. tricesimoquincto: ubi eam cepit Marcellus. *Vinetus.*

2 *Hanc*] Catinam. Scribit autem Solinus, inter Catinam et Syracusas certamen esse de horum fratrum memoria: 'Quorum,' inquit, 'nomina sibi diversæ partes adoptant. Si Catinenses audiamus, Anapis fuit, et Amphinomus: si, quod malunt

Syracusæ, Æmathiam putabimus, et Critonem. Catinensis tamen regio causam dedit facto: in quam se quum incendia Ætnæ protulissent, juvenes duo sublatos parentes evexerunt inter flammas illæsi ignibus. Horum memoriam ita posteritas munerata est, ut sepulchri locus nominaretur Campus piorum.' Hæc ille. Refertur miraculum hoc in eo libro, qui Aristoteli inscribitur περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, et in libro sexto Geographiæ Strabonis. Est quoque Claudiano hoc memoratum in elegia, cui titulus, 'De piis fratribus,' et Severo in Ætna, Valer. Max. lib. v. c. iv. Æliano, Martiali, Pausaniæ in Phocicis. *Idem.*

Hanc ambustorum] Narrant prætereа historiam, aut meminerunt, Apuleius de Mundo, D. Augustinus lib. iii. Civ. Dei, cap. xxxi. Photius ex Procopio p. 144. et 449. Lycurgus in Orat. p. 159.

3 *Illam*] Syracusas. Hoc miraculum Geographorum nemo non retulit: notique sunt ex poëtis Arethusæ et Alphei amores. Nam in Syracusarum Insula, ut modo dictum est, fons est Arethusa: in quo visuntur jacta in Alpheum amnem Peloponnesiaco litori infusum: unde ille creditur non se consociare pelago, sed subter maria terrasque depressus, in Siciliam agere alveum, atque illic se rursus extollere: ubi Arethusæ nomen accipit. *Vinetus.*

4 *Quam maris*] An consociare urbem dici possint fons et amnis, qui prope urbem sibi miscentur junguntur que, merito ambigam.

No. 296. *Tolosam*] Tectosagorum urbem, inter Cemmenum et Pyrenæum, Galliæ Narbonensi attribuunt Cæsar, Pomponius Mela, Marcellinus, et alii. Antiquissima clarissimaque urbs, nomen priscum adhuc retinuit. Plurima de Tolosa tradiderunt Strabo libro quarto, et Justinus tricesimo secundo: quorum hodie paucissima cognoscas. *Vinetus.*

1 *Altricem nostri*] Vide, quæ scripsimus in tertium Carmen Parentalium de Æmilio Arborio. *Idem.*

2 *Coctilibus muris*] Ex cocto latere factis, quales Babyloniæ Ovidio libro quarto Metamorphoseon, et Diodoro Siculo, lapidum silicumque inopia. *Idem.*

Ambitus ingens] Et nunc ille ingens. Paucas enim habent nostræ Galliæ urbes Tolosa majores: attamen quoniam ipsa cum alias, tum Albigensis dogmatis tempestate, multa et gravia tulit, non est mihi dubium, quin longe major, et opulentior fuerit, quo tempore hæc scribebat Ausonius: qui et eam ipsam quintuplicem appellat in Epistola ad Paulinum, quasi quæ ex quinque urbibus constaret: qua ratione Syracusas esse quadruplices dictas, modo ostendimus. *Idem.*

5 *Ninguida Pyrenes*] 'Ninguida Pyrenæi,' in epistola vicesima tertia ad Paulinum. Nam Pyrene, unde est genitivus Græcus Pyrenes, et Pyrenæus, et Pyrenæi, inveniuntur pro eodem apud Titum Livium, et alios Latinos: sed ut Pyrenæus frequenter, ita Pyrenæi raro sine adjectione. Mons est, qui Hispaniam Galliamque disterminat, promuntoriis in duo diversa maria projectis, id est, Oceanum, et Mediterraneum, quod et internum Latinis appellatur. 'Pyrenes' nomen quia ab igne, qui Græcis πῦρ dicitur, factum videri potest, memoriæ prodiderunt, ut Diodorus Sicul. vi. lib. igne a pastoribus forte injecto, totam eam regionem montanam, ubi plurimæ silvæ, continuis aliquot annis deflagrasse, et inde montem Pyrenæum cognominatum. Aliis placet ἀπὸ τοῦ πυρὸς quidem nomen factum, sed alia ratione. Aut enim, quod tempestatum tempore, quæ illic frequentes, cælestibus illis ignibus totus mons diu ardere videatur: aut quod montis innumera juga in

summæ formam oculum versus altissima feruntur. Nonnulli item (ex his est Silius poeta Hisp. lib. III.) montem nominatum a Pyrene volunt, Bebrycis cujusdam filia, qui horum locorum rex fuit: ad quam divertit Hercules, quum Hispaniam peteret: et Pyrenen compressit. Quæ quum post Herculis discessum serpentem peperisset, 'patrias exhorruit iras,' et confestim sola profugit in saltum. Ubi reversus Hercules diu quæsitam, quam erat[1] ducturus, a feris laniatam invenit, deflet, sepelit: nomenque inde monti. At hæc fabulosa Plinius judicavit III. Natural. Hist. *Idem.*

Cebennarum] Pauca sunt montium nomina, quæ non utroque numero usurpata reperiantur. Unus enim mons, quum in multa juga assurgit, et in multa quasi membra diffunditur, multi montes esse videntur. Gebenna ergo et Gebennæ idem. Quod nomen quia *C* pro *G* habebat in vetusto Lugdunensi codice, et 'Cemmenum,' id est, Κέμμενον Strabonis, Ptolemæi, et aliorum Græca appellant, librarios nostros[2] corrupisse facile crediderim: et *Cebennam*, *Cebennas*, *Cebennicosque* montes apud Cæsarem, Melam, Lucanum, Plinium, et alios scribi debere. Ad hæc quum in hoc spondaico versu prima 'Cebennarum' syllaba producatur, quæ in Carm. de Narbone, et apud Lucanum corripitur, hæc quoque observasse in eodem codice non tacebimus, hoc loco, ubi ea longa est, diphthongorum primam esse *æ*, sequenti vero Carmine, ubi brevis est, solam subjunctivam *e* vocalem. *Idem.*

6 *Quæ modo quadruplices*] Quæ sint hæ quattuor Tolosatium coloniæ, nemini nunc compertum esse arbitror. Sed nec satis video, quæ sit 'quintuplex Tolosa,' in versu 83. Epist. Ausonii XXIV. Hæc enim urbs, quæ nostris temporibus una est ex maximis Galliæ civitatibus, multo amplior quondam fuit. Et ut in unis Syracusis quattuor quondam fuerunt magnæ urbes, ut modo ostendimus, unde Ausonius 'quadruplices Syracusas' appellavit, sic una Tolosa quinque urbes potest esse complexa: quare Ausonius quincuplicem appellavit. Tolosam vero appellat coloniam Ptolemæus. Sed quando et abs quo deducta, et qui coloni fuerint, id non memini legisse. *Idem.*

No. 287. 1 *Nec tu Martie Narbo*] Ita quædam urbium nomina terminata apud Latinos, et in ων apud Græcos, genere masculino usurpata inveniuntur. Polybius libro tertio: μεταξὺ τοῦ τε Ταυσῶνος ποταμοῦ, καὶ τοῦ Νάρβωνος. Dio tricesimo octavo: τὸν δὲ δὴ Οὐεσοντίωνα τὴν τῶν Σηκουανῶν πόλιν. Sic Ovidio patria sua Sulmo 'gelidis uberrimus undis' dicitur. Sic Ἱππὼν βασιλικὸς et Ἱππὼν διάῤῥυτος Ptolemæi et aliorum Græcorum, sunt 'Hippo regius,' et 'Hippo diarrhytus,' Tito Livio, Pomponio Melæ, et aliis Latinis. Martialis tamen in Epigrammate septuagesimo primo libri octavi, Narbonem quoque etiam feminino genere protulit. Dictus est autem hic Narbo, Narbona quoque quondam, inflexione prima, et genere feminino, uti apud Suetonium, Eutropium, Marcellinum, legimus. Dictus et Νάρβων, Ναρβωνησία quoque Græcis, vel Stephano auctore. Quem dicit Isidorus libro quinctodecimo etymologiarum a propriis colonis conditum fuisse. Narbonem autem non semel coloniam a Romanis deductam fuisse comperimus. Deduxit primus post domitos a Longinis, Domitiis, et Fabiis Gallos Transalpinos Lucius Licinius Crassus orator, quum adhuc esset adolescens, ut meminit Cicero in libro de Claris oratoribus, Lucio Porcio Catone, Quincto Marcio Rege Consulibus: quemadmodum Paterculus et Eutropius scribunt: quem putamus annum

sexcentesimum et tricesimum sextum ab Roma condita, et centesimum et quinctumdecimum ante Christum natum. Abs qua prima deductione, non dubito, quin Narbo sit Martius cognominatus: quamvis id cognomentum unde invenerit, compertum non habeam. Cicero pro Fonteio: 'Est in eadem provincia Narbo Martius, colonia nostrorum civium, specula populi Romani, ac propugnaculum istis ipsis nationibus oppositum et objectum.' Mela libro secundo: 'Sed antestat omnes Atacinorum, Decumanorumque colonia: unde olim iis terris auxilium, nunc et nomen et decus est, Martius Narbo.' A Martia legione 'Martium Narbonem' appellatum potius existimaverim. Sic ut quæ decima numerabatur inter Romanas legiones, Martia etiam fortasse cognominata quondam fuerit: ex cujus veteranis, et Narbonensibus civibus composita colonia, Narbo Martius sit dictus. Deductam vero iterum Narbonem coloniam Caio Julio Cæsare Dictatore, Suetonius Tranquillus in rebus Tiberii Augusti scribit: deduxisseque patrem ipsius Tiberii Tiberium Claudium Neronem. Quod fuit ante Christum natum non plus quadraginta tribus annis. Post quæ tempora invenio non tantum Martium, verum etiam coloniam Juliam Paternam, Narbonem esse nuncupatum. Anno namque a Christo nato millesimo quingentesimo et sexagesimo sexto in eodem ipso Narbone effossum est marmor: in quo hæc insculpta erant. Quæ simul atque in manus Narbonensium antiquitatis studiosorum pervenerunt, ad me Tolosa Burdigalam misit scite descripta vir amicissimus Franciscus Roaldes, idemque juris Professor doctissimus. 'Tito Statilio Tauro, Lucio Cassio Longino Consulibus, decimo Calendas Octobres, numini Augusti votum susceptum a plebe Narbonensium in perpetuum. Quod bonum, faustum, felixque sit Imperatori Cæsari Divi filio, Augusto, Patri patriæ, Pontifici Maximo, Tribunicia potestate tricesimum quartum, conjugi, liberis, gentique ejus, Senatui, populoque Romano, et colonis, incolisque coloniæ Juliæ Paternæ Narbonis Marcii, qui se numini ejus in perpetuum colendo obligaverunt, plebs Narbonensium aram Narbone in foro posuit: ad quam quotannis nono Calendas Octobres, qua die eum sæculi felicitas orbi terrarum rectorem edidit, tres equites Romani a plebe, et tres libertini, hostias singulas immolent: et colonis, et incolis, ad supplicandum numini ejus, thus, et vinum de suo, ea die præstent. Et octavo Calendas Octobres, thus, vinum, colonis et incolis item præstent. Calendis quoque Januariis thus et vinum colonis et incolis præstent. Septimo quoque Idus Januarias, qua die, primum, imperium orbis terrarum auspicatus est, thure, vino supplicent. Et hostias singulas immolent. Et colonis incolisque, thus, vinum ea die præstent. Et pridie Calendas Junias, quod ea die Tito Statilio Tauro, Marco Æmilio Lepido Consulibus, judicia plebis decurionibus conjunxit, hostias singulas immolent: et thus et vinum ad supplicandum numini ejus colonis et incolis præstent. Exque iis tribus equitibus, Romanis ...... libertinis unu. ....' Ita hic paucula quædam verba effractum marmor amiserat: sed in ejus dextera facie hæc fuerunt. 'Plebs Narbonensis aram numinis Augusti dedicavit legibus iis, quæ infra scriptæ sunt. Numen Cæsaris Augusti patris patriæ, quando tibi hodie hanc aram dabo, dedicaboque, his legibus, hisque regionibus dabo dedicaboque, quas hic hodie palam dixero, Uti infimum solum hujusque aræ, titulorumque est, siquis tergere, ornare, reficere volet, quod beneficii causa fiat, jus fasque esto. Sive quis

hostia sacrum fuit. qui augmentum nec protollat, idcirco tamen probe factum esto. Si quis huic aræ donum dare, augereque volet, liceto. Eademque lex ei dono esto, quæ aræ est. Ceteræ leges huic aræ, titulisque eædem sunto, quæ sunt aræ Dianæ in Aventino. Hisce legibus, hisque regionibus sic, uti dixi, hanc tibi aram pro Imperatore Cæsare Augusto, patre patriæ, Pontifice Maximo, Tribunicia potestate tricesimum quinctum, conjuge, liberis, genteque ejus, Senatu, populoque Romano, colonis, incolisque coloniæ Juliæ Paternæ Narbonis Martii, qui se numini ejus in perpetuum colendo obligaverunt, doque, dedicoque: uti sies volens propitius.' *Vinet.*

4 *Sequanis*] 'Sequani' et 'Sequana,' apud Lucanum, Martialem, et alios producitur: Ausonius in his paullo liberior esse solet: quippe qui in 'Phidia' primam, in 'Scatinia,' et 'trigono' et 'tetragono' secundas natura longas corripuerit: at contra in 'matricida' secundam natura brevem produxit in libro de Cæsaribus, nisi forte *Matriscida* scripserit pro *Matricida*. Idem.

Allobroges] Olim partes illarum tenuerunt regionum, quas nunc Sabaudiam, et Delphinatum nominamus. *Idem.*

7 *Genitore Lemano*] Hic est, qui nunc vulgo, aliis *Genevæ*, aliis *Lozanæ lacus* appellatur. Ex Alpibus, quæ supra lacum sunt Lemanum, ortus, per medium ipsum lacum quam celerrime Lugdunum contendit. Ita Rodanum non generat Lemanus: nisi forte a lacu gigni fluvium intelligas, qui lacum egrediens, aliquantam ejus aquarum vim cum suis auferat, et sic plenior, tumidiorque exeat, quam sit ingressus. *Idem.*

8 *Interiusque premunt*] Montes Cebennæ, Galliam Narbonensem ab Aquitania disterminantes, ipsam intrant Aquitaniam. Hic autem 'Aquitaniæ' secundam syllabam corripit Ausonius, quam modo producebat. *Idem.*

9 *Usque in Teutosages*] Ita omnia Ausoniana exemplaria scribere observavimus: quos omnes Geographi, Tectosages, C pro U scribunt, aliique auctores. *Id.*

Paganaque nomina Belcas] 'Belcas' seu 'Bolcas' vocat 'nomina pagana,' hoc est, pagos, ut, 'Nomen Aquitanum,' hoc est, Aquitanos ipsos: quod habitarent per pagos, ut Helvetii: late enim patet pagi appellatio, ut et civitatis. Sic in veteribus monimentis Christianorum martyrum semper legitur, 'Pagus Velaunus,' hoc est, tota præpositura Velaunorum: et 'pagus Gabalus:' et sic de aliis: unde Gallica lingua retinuit, sed corrumpens more suo: dicit enim *pays*. Non enim pronunciat *g*, ante vocalem: ut, 'pagare,' quod ductum est a 'pacare,' *payer*: 'plaga,' *playe*, &c. Pleraque Gallia olim non solum per civitates, sed et per pagos habitabatur. Sed apud Plinium 'pagus Gessoriacus' intelligitur non de uno vico, sed de magno modo agri, atque adeo de una gente quantumvis numerosa. Nam sine dubio totus ille tractus, qui pertinet a Normannis Belgis ad Bononiam, dicebatur Gessoriacus pagus, Bononiam vero Gessoriacum dictam fuisse charta notitiæ imperii, quam Peutingerus communicavit Beato Renano, facile declarat. In ea enim, inquit Renanus, scriptum fuit, 'Gessoriaco, quod nunc Bononia.' Ne credas unquam Bononiam Gessoriacum dictum fuisse. Semper enim eam appellationem habuit: sed esse urbem seu civitatem pagi Gessoriaci. Sic possumus dicere, Bituriges Vibisci, quod nunc Burdigala: non quod Burdigala sit Bituriges Vibisci: sed quod Biturigum Vibiscorum. Sic Bononia non est Gessoriacus, sed Gessoriaci pagi. Et non est, quod aliud nomen ei attribuamus,

cum vetus illud sit, patet ex Ammiano, et Olympiodoro, qui scripsit historiam Honorii senioris, et Theodosii, et Honorii junioris. Is loquens de Constantino tyranno, cujus postea constitutionem producemus, ita scribit: *τὰς Βρεττανίας ἐάσας περαιοῦται ἅμα τοῖς αὐτοῦ ἐπὶ Βονωνίαν πόλιν οὕτω καλουμένην παραθαλασσίαν, καὶ πρώτην ἐν τοῖς τῶν Γαλατῶν ὅροις κειμένην.* Ea verba protuli, quia is auctor adhuc in scriniis et armariis Bibliothecarum delitescit. Quare apud Sozomenum lib. IX. loquentem de eadem re error est, *βουβονίαν* pro *βονωνίαν*. Verba sunt hæc: *περαιωθεὶς δὲ Κωνσταντῖνος, ἀπὸ Βρετανίας ἐπὶ Βουβονίαν πόλιν τῆς Γαλατίας παρὰ θάλασσαν κειμένην, προσηγάγετο τοὺς παρὰ Γαλάταις καὶ Ἀκουιτανοῖς στρατιώτας. Scaliger.*

Primævo nomine Belgas] Sic quædam exemplaria. Alia, *pana que nomina Belgas:* alia, *paganaque nomina Belgas:* ubi legendum censuit Beatus Rhenanus libro primo rerum Germanicarum, *Germanaque nomina Belgas:* quod Cæsar in secundo belli Gallici commentario, se a Remis edoctum fuisse scribat, plerosque Belgas a Germanis ortos esse, Renumque antiquitus traductos propter loci fertilitatem ibidem consedisse: Gallosque, qui ea loca incolerent, expulisse: sed quid hoc ad Tectosages, et Narbonensis Galliæ terminos? porro membraneus codex, pro *Belgas*, *Belcas* habebat, quos apud Cæsarem, Livium, Strabonem, Trogum, Melam, Plinium, Silium, Ptolemæum, *Οὐόλκας* et *Volcas* scriptos invenio, Galliæ Narbonensis gentem: majorum Trogi Pompeii patriam, sicut ipse ait in extremo libro quadragesimo tertio: qui nunc fere *Langodochi* appellantur, inter Rodanum et Pyrenæum. In utraque quidem Rodani ripa constituit 'Volcas' Titus Livius libro vicesimo primo, sed alii omnes, quantum equidem memini, in altera tantum, ea scilicet, quæ Pyrenæum et Hispaniam spectat. Quos in duo genera distribuunt, in Tectosagos et Arecomicos. Sic enim apud Cæsarem, Strabonem, Ptolemæum illi distinguuntur: ut inepti sint Ptolemæi interpretes, qui *Volcæ et Tectosagi*, *Volcæ et Arecomici* interjecta copula scripserunt, pro *Volcæ Tectosagi*, *Volcæ Arecomici*, sine conjunctione: ut ipsa Græca recte habent: 'Tenent,' inquit Ptolemæus, 'partes Galliæ Narbonensis ad Occidentem maxime spectantes, Volcæ Tectosages, quorum urbes mediterraneæ sunt, Iliberis, Ruscino, Tolosa colonia, Cessero, Carcaso, Bætiræ, Narbo Colonia. Post hos autem usque ad Rodanum fluvium, Volcæ Aricomii, [Sic enim sunt apud Ptolemæum Volcæ Ἀρικόμιοι, qui apud Cæsarem 'Arecomici,' et Strabonem Ἀρικόμισκοι] quorum urbes mediterraneæ, Vindomagus, Nemausus colonia.' Hæc Ptolemæus, iisque non dissimilia Strabo de Volcis utrisque. Quorum prisca nomina in ore vulgi hodie non agnosco, nisi forte Volcarum, si eosdem esse Belcas mihi fateâris. Ea namque pars Galliæ Narbonensis, cujus princeps est Nemausus, urbsque exigua in proxima Rodani ripa, *Belcaria* vulgo appellatur. Narbonensis itaque Galliæ fuerint hi termini Ausonio, mare internum, Alpes, lacus Lemanus, Rodanus, Sequani, Cebennæ sive Cemmenus, Belcæ, Tectosages, et Pyrenæus saltus. *Vinetus.*

Paganica nomina Volcas] Ita procul dubio scribendum: delectatus est Noster eo epitheto. Sic in Mosella: 'Fugit lascivos paganica numina Faunos.' et Epist. ad Theonem: 'Fumantesque nidum paganica lumina tædas.' Et in Præfat. ad Syagrium legendum liquet: 'Sed quo nostrates Aquitanica nomina multos Collatus, non et subditus aspicerem.'

10 *Tu Gallia prima*] Quæ in Gallia Transalpina Romanorum prima fuisti

provincia. Hæc et ἀντονομαστικῶς Provincia nuncupata est: quod nomen adhuc servavit ejus pars, in qua Massilia et Aquæ Sextiæ: at ubi Narbo et Bæteræ, vocatur *Languedoc:* ubi Vienna, et Gratianopolis, 'Delphinatus.' Ubi vero Centrones, et Garoceli, et Octodurus, 'Sabaudia.' *Vinet.*

12 *Portusque tuos*] Habet Gallia Narbonensis multos quidem, et nobiles portus, sed Narbo ipse, nunc nullum, aut si quem habet, is tam antiquæ urbis claritudine indignus est. A mari autem per lacum, Rubresum Pomponio Melæ appellatum, et Atacem, qui in eum lacum influit, ascendunt minora navigia usque Narbonem: qui ab eodem mari non plus septem millia passuum abesse putatur. *Idem.*

14 *Pario de marm. templum*] Capitolium: nam et in provinciis urbes clariores sua habebant, ad exemplum matris Romæ, Capitolia, Palatia, Circos, Theatra, &c. Vide quæ M. Velserus in commentar. ad Conversionem S. Afræ num. 32.

16 *Tarquinius, Catulusque iterum, postremus et ille*] Ita legendum. Tarquinius Priscus quinctus Romanorum rex, Capitolium inchoavit. Tarquinius Superbus septimus absolvit. Dedicavit Marcus Horatius Pulvillus. Syllana autem Marianaque civilia bella, annis post quadringentis et viginti quattuor, Scipione et Norbano Consulibus, illud primum incenderunt. Instaurare statim Dictator Sylla aggressus est: sed eo morte intercepto, absolutum dedicavit Quinctus Catulus, Quincto Metello, et Quincto Hortensio Consulibus. Incensum fuit iterum annis post centum et triginta sex, anno a Christo nato, sicut in Eusebii chronicis putatur, septuagesimo secundo, a Vitellio tyranno. Quod restituere orsus Vespasianus, nescio, an ipse absolutum viderit: sed arsit rursus sub Titi mortem, refecitque, ac consecravit Domitianus Imperator Titi frater, ad annum Christi nonagesimum. Horum, præter Eusebium et Hieronymum, auctores mihi sunt Plutarchus in Publicola, Suetonius, Tacitus, Dio, Eutropius. Narbonensis autem illius Capitolii, et si quod unquam Narbone fuit aliud opus egregium, nullum exstat vestigium. *Vinetus.*

21 Κατάπλουν] Interpretantur adnavigationem. Volunt Græci esse Κατάπλουν, τὴν εἰς τὸν λιμένα ἔλευσιν, id est, accessum seu reditum in portum. Hoc duobus locis apud Sidonium legi verbum, in Epistola octava libri sexti, et in septima septimi. Strabo autem libro quarto Narbonem sic laudat, ut eum dicat esse non solum Volcarum suorum, verum etiam aliorum Gallorum portum, et mercatum. *Id.* Vindicianus: 'Et quicquid confert medicis Lagea catapius.'

No. 298 *Burdigala*] Sita est in Garumnæ dextra ripa ad Pyrenæum pertinente: quo fluvio et monte Aquitaniam Cæsar definit primo commentariorum Gallicorum. Gentem autem, quæ in ea Aquitania Burdigalam condidit, vocant Strabo et Ptolemæus Βιτούριγας, id est, Bituriges: sicque faciunt duplices in Gallia Bituriges. Alios enim ad Ligerim fluvium ponunt, ubi nunc *Berri*, et Βουργὲς dicimus. Distinguebanturque hæc duo genera cognominibus. Nam Ligerianos Bituriges appellant illi Κούβους, id est, Cubos, sicut et Plinius: Garumnanos Bituriges, Strabo Ἰοσκοὺς, id est, Ioscos, Plinius 'Ubiscos:' Ptolemæus Οὐϊβισκοὺς, id est, Vibiscos, sive Viviscos, v consonante in prima et secunda syllaba, sicut priscæ inscriptiones in ipsa media Burdigala adhuc retinuerunt. Angulorum ipsius ad Garumnam inferior Τρουπεῖτα vulgo dicitur. Ibi castellum est, et in eo marmor, in cujus una planitie hæc inscriptio est: AVGVSTO. SACRVM. ET. GENIO. CIVITATIS

BIT. VIV. Quisquis hic Augustus sit, ac quocunque in loco positum, et cuicui usui hoc monumentum quondam fuerit. Effossum fuit nuper e fundamentis antiquorum mœnium Burdigalæ, lapis, in quo sic fuisse scriptum Architectus, qui vidit, mihi asseverabat: IVL. LVPVS. CIV. BITVRIX. BVRDEG. D. B. ANN. XXXV. FIL. EIVS. P. C. Bituriges autem VIVISCOS, hoc est, Burdigalenses, Biturigum Cuborum fuisse coloniam Strabo his verbis mihi innuere videtur: Ἐκβάλλει δ' ὁ μὲν Γαρούνας τρισὶ ποταμοῖς αὐξηθεὶς, εἰς τὸ μεταξὺ Βιτουρίγων τε τῶν Ἰουσκῶν ἐπικαλουμένων καὶ Σαντόνων, ἀμφοτέρων Γαλατικῶν ἐθνῶν. Μόνον γὰρ δὴ τὸ τῶν Βιτουρίγων τούτων ἔθνος ἐν τοῖς Ἀκουϊτανοῖς ἀλλόφυλον, καὶ οὐ συντελεῖ αὐτοῖς. Hoc enim loco Strabo sic Aquitaniam et Galliam accipit, quomodo descripserat Cæsar in primo Commentariorum Gallicorum Aquitaniam a montibus Pyrenæis ad fluvium usque Garumnam. Galliam ab eodem Garumna ad amnes Matronam et Sequanam. In qua Gallia fere media, Liger et Bituriges Cubi. *Vinetus.*

1 *Impia jamdudum*] Impius, inquit, essem in patriam, si tacerem ejus laudes. *Idem.*

2 *Insignem Baccho*] Vino, fluviis, et reliquis, quæ hic enumerat Ausonius, adhuc maxime nobilis Burdigala. *Idem.*

4 *Quasi conscius urbis Exiguæ*] Parva certe urbs Burdigala tempore Ausonii: quod hodieque ex ipsis antiquis mœnibus cognosci potest. Ea non plus centum et quattuor jugera colligebat, quæ multis partibus postea fuit amplificata, ceterum longe alia figura, et mensura difficiliore. Quare hanc hauddum mihi vacavit diligentius dimetiri. Tantum nunc de amplitudine ejus tradam, quod ex eorum ichnographia deprehendi, qui muniendæ præfecti fuerunt anno Christi millesimo quingentesimo et quinquagesimo septimo, nostræ scilicet ætatis Burdigalam quadringenta et quinquaginta minimum jugera obtinere soli. *Idem.*

10 *Ver longum*] Ex Horatio lib. II. Od. VI. 'Ver ubi longum, tepidasque præbet Juppiter brumas.'

Juga frondea subsunt] SVBSVNT hic pro superiora sunt, superemineut, et se magis attollunt, positum videtur. *Sub* namque præpositio, quæ proprie subter et infra significat, interdum contrariam habere significationem reperitur, ut in 'Subnixo,' apud Gellium libro septimodecimo; et in Gallo Virgilii: 'Quantum vere novo viridis se subjicit alnus.' Ubi 'subjicit' exponit vetus commentator, sursum jacit, et superjacit. *Vinet.*

11 *Fervent æquoreos*] Garumna, qui Burdigalam alluit, bis quotidie in modum Oceani, in quem se exonerat, refluit: sentitque maris æstum plus quinquaginta millia passuum supra Burdigalam. *Idem.*

12 *Quadrua murorum species*] Non plane quadrata, ut Geometræ quadratam formam accipiunt, sed oblonga, id est, ἑτερομήκης. Nam latus septentrionale et meridianum aliis paullo majora, ex ipsis deprehendi reliquiis murorum. *Idem.*

Turribus altis Ardua] Quæ adhuc ex iis agnoscuntur multæ, omnes truncæ sunt et mutilæ. Muri vero illi pedes circiter triginta alti fuerunt: lati duodecim. *Idem.*

14 *Distinctas interne vias mirere*] *Interne* pro *internus*. Quod non semel supra in Ausonio notamus. Nunc enim internum situm Burdigalæ describit, cum superius externum designasset. *Scaliger.*

Distinctas interne vias] 'Interne' adverbium hic, non autem vocativus adjectivi est. Adverbia vero veteres aliquando corripuisse docebit Gifanius in indice Lucretiano. Idem in Nostro correptum quoque exstat in Epist. sec. ad Theonem, ut et in

Heptasticho Thaletis 'amice' et 'inimice.'

15 *Et latas nomen servare plateas*] Ita lege ex vet. libro. Nam πλατεῖα, Græce. Sic ad Axium Paulum scribens, conqueritur plateas nomen perdere propter volgum, ut ipse loquitur, congregem. *Scaliger.*

17 *Per mediumque urbis fontani fluminis alveum*] In Occidentali Burdigalensis agri parte, fontes sunt non pauci: ex quibus aqua quum ad urbem confluxit, ejus pars per fossam, secundum muros, in Garumnam fertur. Pars vero ipsam influit urbem, idque duobus locis, inter Episcopi ædes castellumque cognomento *Fari*, ubi *Peuga* nominatur, et post adversam earundem Episcopi ædium partem, DIVICIÆ nomine. Exit hæc subterraneo rivo, et per Cloacam, in Garumnam, pone Petri Apostoli. Hunc igitur intelligo dici 'fontani fluminis alveum' per medium urbis: in quo tum navale fuisse, satis indicant, quæ subduntur, 'Quem pater Oceanus.' Cujus navalis etiam meminit in Eucharistico auctor anonymos, sed tamen Burdigalensis: 'Tandem autem exacto longarum fine viarum, Majorum in patriam, tectisque advectus avitis, Burdigalam veni: cujus speciosa Garumna Mœnibus Oceani refluas maris invehit undas Navigeram per portam: quæ portum spatiosum Nunc etiam muris speciosa includit in urbe.' Cujus tamen navalis nullum nunc agnoscitur vestigium: sed alterius, quo ampliata urbe Burdigalenses usi sunt in Peuga supradicto, extra ipsam Ausonii Burdigalam. Hujus clara exstant vestigia cum alia, tum duæ turres: quæ ex utraque parte ostii ejus adhuc stant, præaltæ: ex quibus catena quondam per machinas traducebatur. Nunc nullum navigii genus Burdigalam ingreditur: sed omnibus portus, et navale tutissimum, amplissimumque est totus Garumna. *Vinetus.*

21 *Euripi fervere freto*] Est Εὔριπος angustum fretum Eubœam insulam a Bœotia abscindens, rapidum mare et periculosum: quod septies spatio viginti quatuor horarum æquinoctialium cursum mutare Strabo scribit libro nono: septies die, ac septies nocte Pomponius Mela libro secundo, alterno cursu fluctibus in vicem versis, adeo immodice fluere, ut ventos etiam, ac plenis velis navigia frustretur. Titus Livius vero libro vicesimo octavo, ne septies quidem die, sicut fama fert, temporibus statis reciprocare, sed temere in modum venti nunc huc, nunc illuc verso mari, velut monte præcipiti devolutum torrentem rapi. Hinc 'Euripi' propter similitudinem quandam angustiarum, fervoris, exundationisque, dictæ aquæ fontium, fluviorumve per fossas, fistulas, tubos, ductæ. Cicero in principio secundi de Legibus, 'Ductus vero aquarum, quos isti Nilos et Euripos vocant.' Plinius, Suetonius, &c. *Idem.*

22 *Quanto agmine*] Quam magna copia, sive, quam rapido impetu: quomodo Servius 'agmen' accipit, quando dicit Virgilius primo Georgicorum: 'Sæpe etiam immensum cælo venit agmen aquarum.' *Idem.*

23 *Margine contenti bis sena per ostia cursus*] *Marginis extenti*, pro *Margine contenti*: et *cursu* ablativo casu, pro *cursus*, alii legunt. 'Bis sena' autem 'ostia,' accipio duodecim loca, per quæ aquam fons ille emittebat. *Idem.* [In Tollii nota supra p. 354. pro *extent* lege *extenti*.]

25 *Rex Mede*] Xerxes rex Medorum et Persarum. Juvenalis lib. IV. 'Suppositumque rotis solidum mare credimus: altos Defecisse amnes, epotaque flumina Medo Prandente.' *Idem.*

28 *Portare Choaspem*] Χοάσπης fluvius ita dulcis est, ut Persici reges, quamdiu intra Persidis ripas fluit, solis sibi ex eo pocula vendicarint;

et quum eundum foret peregre, aquas ejus secum vectitarint. Solinus, Plinius, Ælianus, Athenæus, Herodotus, Tibullus, Clemens Alexandrinus. *Idem.*

29 *Salve fons ignote ortu*] Anno Christi millesimo quingentesimo et quadragesimo quarto quum Burdigalenses propugnaculum ad Eulalianam portam exstructuri, jaciendis fundamentis locum foderent, repererunt ad exeuntis sinistram canalem structilem affabre factum, antiquoque artificio, quadrangula forma, qui in superiorem urbem pertinere videbatur. Hic, ni fallor, fons est, quem tantis laudibus effert Ausonius: quemque ideo ignotum ortu dicit, quod raro opere supra terram, sed subterraneo fere, præsertim a capite, ea aqua in urbem perducebatur: sicque videbat nemo, unde conciperetur. *Idem.*

31 *Medico potabilis haustu*] De fontium mira vi et ingenio, multa Plinius. Julius Frontinus de aquis urbis Romæ: 'Fontium memoria cum sanctitate adhuc exstat, et colitur. Salubritatem enim ægris corporibus afferre creduntur, sicut Caius Amaranus Apollinaris meminit.' Horatius in Epistola sextadecima de fonte in fundo suo: 'Infirmo capiti fluit utilis, utilis alvo.' *Idem.*

32 *Divona*] Pro *Divona* veteres libri habent *Duionam*, quod videtur magis Gallicum: non enim a *Divis* dicitur. Nam eo etiam nomine civitas Cadurcorum dicta fuit. Apud Ptolemæum legitur *Δουέωνα*. Et: *Civis in hac sum.* Scaliger.

Duiona] *Divona* legendum, pro isto *Duiona*. Nam a Divis suum fontem appellatum esse, videtur innuere Ausonius. Nec aliter habuit vetus codex Lugdunensis. *Vinetus.*

Celtarum lingua] Habuerunt initio Celtæ et Galli suam linguam a Latina longe diversam: sed postea a Romanis edomiti, eorum sermonem Latinum didicerunt: quo et hodie fere utuntur, Romanum appellantes. Ita non dubito, quin Celtarum linguam vocet Ausonius, qua suis temporibus, puriore, quam nostris, Celtæ utebantur, hoc est, Romanam et Latinam: ac ita Divonam Celtici, Gallicive fontis nomen esse derivatum a Divis et Diis Latino vocabulo. *Idem.*

Fons addite Divis] Virgilius libro octavo Æneidos, ad Herculem: 'Salve vera Jovis proles, decus addite Divis.' *Idem.*

33 *Non Aponus*] Fons est in agro Patavino, et fluvius: cujus aquæ calidæ meminit Lucanus libro septimo. Claudianus in Epigrammatibus, Aurelius Cassiodorus Aloisio architecto libro secundo Variarum, Cælius Rhodiginus libri tricesimi capite sexto decimo, et Petrus Bembus in Ætna, plura de Apono. *Idem.*

Nemausus] *Νέμαυσος*, Nemausus, et Nemausum Galliæ Narbonensis urbs. *Ἰταλίας* pro *Γαλλίας* scriptum habet Stephanus. *Nimes:* ubi qui vulgo fons appellatur, sed qui lacus sit potius, quam fons, dubito an sit, quem hic celebret Ausonius. Alium fuisse suspicor, qui ex proximis collibus in urbem ducebatur: sed cui acciderit, quod Burdigalensi. *Idem.*

34 *Timavus*] Fons et fluvius in mare Adriaticum exiens: de quo Strabo, Plinius, Servius in Virgilium, et Vadianus in Pomponium Melam. *Id.*

36 *Utque caput numeri*] Sic legendum: id est Carminis: quo colligitur, Burdegalam (quæ nunc utique Vasconiæ caput est) postremo loco retulisse, ut celebritate sua non minus urbe Roma censeatur. Quam cum primam constituerit in numero, Burdegalam in infimo, caput et hæc sortita loci videatur, ut primus locus, ac novissimus capita utrinque habeantur. Atque hoc pacto 'anceps vertex' dubiam etiam Poëtæ sedem, domiciliumque repræsentet, ac teste-

tur. Qui in altera natus, in altera exceptus est et floruit, utramque dilexit, celebravitque, honoribus in utraque functus fuit. *Accurs.*

39 *Civis in hac sum, Consul*] Hæc inversa sunt, et sic restituenda: *Consul in hac sum, civis in ambabus.* Consulem se Romæ fuisse ubique jactat Ausonius, nusquam Burdigalæ. Ne nunc dicam Rectores primos urbium provincialium, coloniarum, et municipiorum nunquam Consules appellatos esse, ut pulchre docet vir summus Thomas Reinesius in Epistolis ad Rupertum. *Grævius.*

Civis in hac sum] Secutus antea judicium Viri Eruditissimi, mihique amicissimi, nunc ἐπέχω. Nam non ad proximum τὸ 'Romam,' sed ad 'Burdigalam' pronomen 'hac' referri poterit: quæ urbs in urbium numero propior est; Roma vero remotior, utpote prima. Videtur præterea Poëta sensum suum apertius voluisse ostendere per ea, quæ sequuntur: sic ut 'civis in hac sum' idem sit, quod 'Cunæ hic:' et 'ibi sella curulis' respiciat τὸ 'Consul in ambabus.' Burdigalæ igitur noster Ausonius nascendi sorte, ac stricte sumto vocabulo, civis fuit: Romæ vero, et quocumque tempore in patria Consulatu functus est. Qui quidem respectu Burdigalæ Duumviratus potius dicendus fuerat: sed quia magistratus hic alterius illius simulacrum erat, potiore nomine utrumque complexus est.

40 *Consul in ambabus*] Inter scribendum succurrit veteris saxi, quod in prædio amplissimi præsidis Josephi Cassiani effossum esse indicavit mihi amicus quidam ante hos aliquot annos. Diu mecum egi an possem illius inscriptionem in memoriam revocare, quia obiter, et ut fit, aliud agens, illam legeram: neque aliter legere quicquam pensi habui. Tamen, nisi vehementer fallor, videtur mihi ita habuisse: DEC. AVSON. COS. OLYMPIADE LXXXIII. si quid a me erratum est, erit fortasse in ultimis numeris. Nam utrum III. an IIII. in ea inscriptione fuerit, non plane memini. Igitur hoc monumento significatur Consulatus municipalis, hoc est, Burdigalensis, non Consulatus Romæ. Nam Magistratus municipales, qui ex ordine Decurionum deligebantur, pro institutis municipii sui alias Duumviri, alias Consules, alias Quinquennales, nominabantur. Quare quod hic Consulatus Ausonii Burdigalæ numeretur per Olympiadas, est ex instituto omnium municipiorum, quorum majores magistratus erant Quinquennales. Propterea et eodem nomine, hoc est, Quinquennales, etiam in quibusdam municipiis vocabantur, et numerabantur in fastis municipalibus secundum lustra, non ut in Fastis Romanis, secundum annum unum. Quare invenies in veteribus inscriptionibus municipalibus, Quæstor primi anni, Curator secundi anni, sub talibus Duumviris, aut Quinquennalibus. De quo lustro quid aliud adferre possum, quod melius hanc rem nobis aperiat, quam nobilem hanc inscriptionem? T. Flavio. T. L. Hilarioni. Decur. Coll. Fabr. Ex Lustro XV. Unguento ad Pub. Frag. Lustro XVI. Mag. quinq. Coll. Fabrum Tignariorum Lustro XVII. honorat. et Lustro XVIII. Censor. bis. ad Mag. creandos. Lustro XIX. et XX. Judex. inter. electos. XXI. ab ordine. Lustr. XXII. Claudia. Ti. F. Prisca. Viro optimo. et Flavia Ti. F. Priscilla. Patri. optimo. Sunt et alia quædam monumenta, quæ lustri municipalis mentionem habeant. Ex quibus omnibus per lustra a municipiis, ut per annum singularem a Romanis Fastos notatos fuisse, et Consulatus, et Duumviratus, colligimus. At hic Burdigalæ nomine Olympiadum idem intelligitur. Quædam enim municipia ita notasse, verisimile est: quod idem tempus sit et

lustri, et Olympiadis. Quare et post tempora Arcadii Imperatoris, quia propter Byzantium Roma municipium potius, quam sedes imperii videbatur, post vastitatem bellorum Gotticorum, incepta est Romæ per Olympiadas ratio annorum putari. Ut patet ex decreto Tertullii Romanæ urbis Patricii, cujus ultima clausula ita legitur. 'Actum est hoc decretum XI. IVLII. ANNO IMPERII IVSTINIANI V. XXXXXVI. OLYMPIADE.' Verum est, quod dixi, postquam a Gottis vastata fuit, illarum Olympiadum mentionem fieri: alias non temere reperies: et a Christo nato ad V. annum imperii Justiniani, LVI. sunt Olympiades: ut notatum est in eo decreto, Olympiades has, et lustra fortasse supputabant a prima institutione municipii, aut magistratuum: quod plane mihi ignotum est. Ad has Olympiades alludi non dubito in illo ad Proculum Epigrammate: 'Fors erit, ut lustrum cum se cumulaverit istis Confectam Proculus signet Olympiadem.' Sed nemo calumnietur, si Olympiadem et lustrum pro quinque annis accipiam: cum sciamus aurum lustrale, quarto quoque anno pendi solitum, atqui quinto anno pendebatur, sed nondum exacto. Variant auctores, ac poëtæ in istis, nam lustrum nunc pro quatuor annis, nunc pro quinque usurpant. et πενταετηρικοὺς ἀγῶνας lustra vocant. *Scaliger.*

Consul in ambabus] Qui Consul fuit Romæ, Consul quoque Burdigalæ simul fuit, si Burdigala Romano parebat imperio. Sed potest Burdigalensis civitas similiter ac Roma fuisse constituta, aliqua saltem ex parte: Consulatumque annuum magistratum etiam habuisse. Consules et Cossos hodieque vocitant civitates Galliæ Narbonensis, et Aquitaniæ nonnullæ, quos binos, ternos, quaternos, senos, populus ad rempublicam administrandam quotannis magistratus creat, quodcunque sit hoc antiquitatis vestigium. Burdigalæ vero hi Jurati appellantur, triceni et viceniquaterni quondam, deinde duodeni, postremoque seni, cum Senatus sui principe, qui *Major* vocatur. *Vinetus.*

LUDUS SEPTEM SAPIENTUM.

No. 299 *Drepanio*] Drepanius Pacatus, Latinus, cujus extat Theodosio Augusto, qui ad Ausonium scripsit, Panegyricus Romæ, tum dictus, quum ille Maximo Aquileiæ interfecto Romam triumphans rediisset, ad annum Christi trecentesimum, et nonagesimum primum, secundum Haloandri rationes, circiterque Kalendas Septembres, ut Marcellinus Comes memoriæ prodidit. Quod autem ad Drepanii Proconsulatum attinet, de illo non memini legere aliud, quam quod in titulo est hujus Epistolæ, 'Ausonius Consul Drepanio Proconsuli:' et in Technopægnio, 'Ausonius Pacato Proconsuli:' ceterum Theodosius princeps benignus, et doctorum admirator fautorque hominum, ut ipse de se scribit, potest Drepanium poëtam eximium, oratoremque, ut temporibus illis, egregium, honore aliquo non vulgari ob laudes suas illustri oratione celebratas, cohonestasse. *Vinetus.*

1 *Ignoscenda isthæc*] Sic lege. Attende, inquit, sitne his danda venia et condonandus error, hoc est, an mala sint hæc et occultanda, anne bona et legi digna. Juvant autem id quæ

deinde infert: 'Sive legenda, Sive tegenda putes Carmina quæ dedimus.' Terent. in Heauton. 'Et cognoscendi et ignoscendi dabitur peccati locus.' *Accurs.*

Ignoscenda] Non cognoscenda. Paronomasia autem et παρίσῳ ludit Ausonius in his, 'ignoscenda,' 'cognoscenda:' sicut et in illis secundo disticho, 'legenda,' 'tegenda,' et ultimo pentametro 'placeam,' 'taceam.' *Vinet.*

Ignoscenda] Apuleius in Apologia: 'Idque eos arbitror, non tam ignoscendi, quam cognoscendi caussa desiderare.'

2 *Attento, Drepani, perlege judicio*] Exstat Latini Pacati Drepanii panegyricus ad Theodosium Augustum, omnium, quos in eo genere perlegerim, elegantissimus. Et cum non hæream, hunc illum esse Drepanium Pacatum, cujus judicio, tanquam Censoris Doctissimi, Ludum Sapientum cognoscendum, limandumque dederit Ausonius, fit ut putem, hinc submonitus, panegyricum ipsum depravato una tantum littera authoris sui nomine nunc intelligi. *Drepani* scilicet pro *Drepanii*. Nam, ut alibi jam diximus, in Prosa quoque oratione, *Drepani* scripsere Veteres, Drepanium significantes. Nunc autem ni Drepanii scriptum fuerit, Drepanus, non Drepanius, publica consuetudine, significatur. Multa concurrunt, quis conjiciam, Drepanium esse hunc, et Ausonio amicissimum. Temporum videlicet ratio. Uterque enim Theodosio Imperatore viguit. Quod patria utriusque Gallia, quod uterque Romæ munere perfunctus. Alter siquidem Consul, alter Proconsul fuit: quid, quod nomine uterque Italo vocatus est? Eruditio vero utriusque tanta, ut de linguæ doctrinarumque cultu causam nominis plerique interpretentur. Hujusmodi certe vitæ studiorumque paritas doctissimos atque humanissimos conciliat, ac demeretur: eos vero, qui sibi solis sapere videntur, quorumque eruditio vestita est, hostes reddit. *Accursius.*

7 *Possem ego*] Libentius scribo: *possum*. Vel eo quod sequitur: 'Et possum modica laude placere mihi.' *Idem.*

12 *Censor Aristarchus*] Hic Grammaticus fuit: cujus Veteres tanti fecerunt judicium, ut quem non probaret, Homeri versum non crederent. Ita Cicero, Suidas, Erasmus. Samothrax fuit; Alexandriæ vero docuit cum alios, tum regis Ptolemæi sexti, id est, Philometoris filium, circiter ea tempora, quibus decessisse Terentium in Eusebii Chronicis legimus. Zenodotus vero Ephesius poëta, et Grammaticus, Philetæ discipulus, Ptolemæi primi tempestate floruit. Hic primus Homeri scripta recognovit. Præfuit Bibliothecis, quæ in urbe Alexandria erant, et Ptolemæi filios erudivit. Sic Suidas. *Vinetus.*

13 *Spuriorum stigmata vatum*] Στίγματα, signa, notas Carminum non legitimorum et bonorum. *Idem.*

15 *Et correcta magis*] Terentianus de Syllabis: 'Acrius vos pendite ista, quam malignis moris est. Hoc domi clausum manebit, nec sinam nasci prius, Scrupulum quam vestra demat hunc mihi sententia. Corrigenda si qua sane visa vobis hinc erunt, Non ero stulte repugnans, aut amans prave mea. Quin statim culpanda delens præbeam rectis locum.' Haud multum diversa Horatius in fine Artis Poëticæ.

17 *Interea arbitrii*] Aliis verbis, eodem tamen sensu, Papinius præfatus est, lib. II. Sylvar. 'Hæc qualiacumque sunt, Melior charissime, si tibi non displicuerint, a te publicum accipiant: sin minus, ad me revertantur.' Noster Præfatione Centoni præfixa, circa finem: 'Quæ si omnia ita tibi videbuntur, ut præceptum est, dices me composuisse Centonem.

Et quia sub Imperatore meo tum merui, procedere mihi inter frequentes stipendium jubebis: sin aliter, ære dirutum facies: ut cumulo Carminis in fiscum suum redacto, redeant versus, unde venerunt.'

18 *Sin minus ut taceam*] Præferendam existimem libri veteris lectionem, *sin minus ut lateam*. Dixerat enim 'sive legenda, Sive tegenda putes carmina:' præterea non necesse habebat optare, ut taceret, nam illud erat sui arbitrii; sed potius ut lateret, quod erat in potestate Pacati, cui scripta sua vel edenda, vel tegenda transmiserat.

No. 300. 1 *Septem sapientes*] De quibus et eorum sententiis legendus Diogenes Laërtius, ac, si videbitur, Philippi Beroaldi Heptalogus Septem Sapientum libellus non indoctus. *Vinetus.*

2 *Nec secuta*] Plinius libro secundo Naturalis Historiæ de ventis: 'Veteres quattuor omnino servare: secuta ætas octo addidit.' *Idem.*

3 *Hodie in orchestram*] Ita legendum censuit Petrus Pithœus libro secundo Adversariorum. Pallium Græcorum erat, ut Toga Romanorum propria. Unde Togatæ et Palliatæ fabulæ. *Idem.*

6 *Nobis pudendum hoc, non et Atticis quoque*] Romanis pudendum, Græcis non item: Romano namque Jure infames habebantur, qui artis ludicræ, pronunciandive causa in Scenam prodiissent, ut Digestis de his, qui notantur infamia, lege, Prætoris verba. Athenis vero unus erat locus, ubi fierent ludi, agerenturque fabulæ: et in quem conveniebant Magistratus et populus consultaturi de iis, quæ ad Reipublicæ administrationem pertinerent: nempe Theatrum, quod ludorum agendarumque fabularum gratia proprie factum videtur. Vide Valerium libro secundo de legatis a Senatu Tarentum missis, et quæ Diodorus Siculus extremo libro sextodecimo Athenis refert gesta, cum Elateam Philippus Alexandri Magni pater cepisset, anno urbis Romæ quadringentesimo et tertiodecimo. Verba vero Æmilii Probi hominis Romani de eadem re ex Præfatione in vitas excellentium Imperatorum subscribam: 'Magnis in laudibus in tota fuit Græcia, victorem Olympiæ citari. In Scenam vero prodire, et populo esse spectaculo, nemini in eisdem gentibus fuit turpitudini. Quæ omnia apud nos partim infamia, partim humilia, atque ab honestate remota ponuntur.' *Idem.*

Nob. pud. h. n. et Atticis quoque] Bis errat Scaliger, in hoc nempe et decimo abhinc versu male explicando. Proba vero Vineti interpretatio: adi et Cassiodorum lib. IV. Var. Epist. 51. Frontinum lib. III. stratag. c. 2. aliosque. Sed et in Solone Ausonius: 'De more Græco prodeo in scenam Solon.' Et mox: 'Una est Athenis, atque in omni Græcia ad consulendum publici sedes loci.' Imo et in Sicilia, ut ex Timoleonte Plutarchi cognoscimus: in Græcia Asiatica, ut ex Actis Apostolor. cap. XIX. liquet: in Græcia Magna, sive Italica, docente Justino: in Antiochia Syriæ, apud Tacitum lib. II. Histor. Carthagine, tradente Apuleio lib. I. Floridor. omnibusque passim in locis, ubi Græca studia in honore fuerunt.

9 *Campus*] Campus Martius, quo habebantur comitia, Consulum et aliorum Magistratuum creandi gratia. *Vinetus.*

Ut conscriptis] Patribus solis et Senatoribus. *Idem.*

10 *Separatis*] A Patribus Conscriptis, et Senatu, privatis omnibus civibus. *Civibus* autem et *civium* hic scribitur. *Idem.*

Separatis civium] Nihil hic mutandum. Opponit enim singulos et privatos cives Senatui et Comitiis. Quod liquet ex ipsa compositione: nam ut *cum* in *comitiis* et *conscriptis* conjun-

git, ita se in separatis disjungit. Sed et a Scaligero probata lectio parum mihi Latina videtur, minimeque prioribus congruens.

13 *Quam*] Sedem, hoc est, theatrum. Anno urbis Romæ quingentesimo et nonagesimo nono, ut in veteribus Fastis Romanis notatum exstat, Censores fuerunt Marcus Valerius Messala, et Caius Cassius Longinus. Qui quum theatrum in Urbe inchoassent, Publius Cornelius Scipio Nasica prioris anni Consul, auctor fuit, ut id destrueretur tanquam inutile, et publicis moribus nociturum. Titus Livius libro XLVIII. Valerius secundo de spectaculis, Velleius, Appianus. *Vinetus.*

14 *Ædilis olim sc. t.*] Ædiles inter cetera et ludos solemnes procurabant: in quibus et fabulæ agebantur. *Idem.*

Scenam tabulatam] Ex tabulis et ligno solo. Cornelius Tacitus libro quartodecimo: 'Quippe erant, qui Cneum Pompeium incusatum a senioribus ferrent, quod mansuram Theatri sedem posuisset. Nam antea subitariis gradibus, et scena in tempus structa edi solitos,' et reliq. In sequenti autem versu, *excitata*, et *excitatam* scribunt nostra exemplaria. *Idem.*

Ædilis olim scenam] Grævius. Servius ad lib. III. Georg. vs. 24. 'Apud majores Theatri gradus tantum fuerunt. Nam scena de lignis tantum ad tempus fiebat: unde hodieque permansit consuetudo, ut componantur pegmata a ludorum theatralium editoribus.'

16 *Et Gallius*] Est is Q. Gallius qui Præturæ candidatus cum esset, quia in Ædilitate sua, quam ante annum gesserat, bestias non habuisset, gladiatorium munus dedit cum hoc titulo, se patri hoc dare. Non dubium igitur in ea Ædilitate theatrum saxeum exstruxisse. Porro diligenter notanda sunt, quæ hic Ausonius scribit de iis, qui primi Romæ theatrum ex lapidibus excitarunt, cum antea tumultuaria de ligno erigerentur. Imo lex proposita fuit, ut tumultuaria theatra essent, non perpetua. Tertullian. in Apol. 'Ubi sunt leges, quæ Theatra stuprandis moribus orientia statim destruebant?' Fuit id Sctum, cujus auctor fuit P. Scipio Nasica. Valer. l. II. c. XXXI. Livius lib. XLVIII. Augustin. de Civitat. lib. I. cap. XXXI. Quin et Athenis ipsis tumultuaria fuerunt, antequam θέατρον τὸ ἐν Διονύσου constructum fuisset, dicebanturque eo tempore ἰκρία. Aristoph. Θεσμοφοριαζούσαις. Ὥστ' εὐθὺς εἰσιόντες, ἀπὸ τῶν ἰκρίων ὑποβλέπουσ' ἡμᾶς. Notanda, inquam, diligenter, quæ hic scribit Ausonius. Nusquam enim ea apud ullum alium auctorem temere reperias: tanta bonorum librorum est penuria. *Scaliger.*

Murena sic et Gallius] Scenam tabulatam dederunt. Hi sunt Lucii Murenæ in Prætura ludi, quos memorat Cicero in Oratione pro Murena, et Plinius libro tricesimo tertio: ubi de pegmate a Murena in Circo ducto, in quo fuerunt argenti pondo centum et viginti quatuor. Ædilitatis autem, et ludorum Quincti Gallii, quem reum ambitus aliquando defendit Cicero, meminit Asconius Pedianus in commentariis in orationem Ciceronis contra Antonium et Catilinam. *Vinetus.*

22 *Pompeius hanc*] Pompeius ille Magnus cognominatus, omnium primus, ac post illum Cornelius Balbus, et Augustus Cæsar Octavianus, theatra Romæ exstruxerunt magnifica. Dio libro tricesimo nono, et quinquagesimo quarto, Plutarchus, Plinius, Suetonius, Tertullianus de Spectaculis, et Tacitus, Val. Maximus, Augustinus, &c. *Idem.*

28 *Prægrederer*] Ita vetus liber recte habet, non *Progrederer*. Sed versus claudicat. Sed huic malo ita

succurretur, puto: *Sed ut verendos, Diisque laudatos viros Prægrederer ægre quid velint sibi.* Pro illo *agere*, inverso ordine feci, *ægre*. Deest autem verbum aliquod, puta, *dixim*, aut *dicam*. Ægre, inquit, ac vix dixerim, vix divinare possim, quid sibi velint. Hoc unum scio, eos pronunciare solere suas sententias, quas tamen, si quis memoria antevertat, unusquisque novit. Sunt enim vulgatissimæ. *Scaliger*.

Progrederer agere] Nec Scaligeri mihi placet emendatio, nec Vineti. non divinatum huc venit Prologus, neque ut non Latine loqueretur. Veram lectionem censeo: *Sed ut verendos, Disque laudatos viros Prægrederer, ac referrem quid vellent sibi.* Quarta sede spondæus est, uti et hoc Carmine, et alibi aliquoties.

30 *Quas quisque providentium*] Lege cum libro veteri: *Quasi quisque providentium:* id est, mos est pervetus cuique sapienti suam attribuere sententiam, tanquam eam quisque primus occuparit, et usu suam fecerit.

32 *Claudit*] Claudit ἀρχαϊκῶς, claudicat. Sallustius: ‘Res socordia claudit.’ Terentius deponens extulit: ‘Nunc ubi meam Benignitatem sensisti in te claudier?’ *Scaliger*.

Rebus vetustis cludit] *Claudit* etiam vetus codex: ut multis in locis claudere, cludere legitur: claudere pro claudum esse, et claudicare, Veteribus quoque fuisse usurpatum legimus. Terentius in actu primo Eunuchi: ‘Nuncubi meam Benignitatem sensisti in te claudier?’ In quem locum, et in hæc Chæreæ, ‘Illum liquet mihi dejerare,’ Salustium adducit vetus commentator, qui sic duobus locis ‘claudere’ usurparit. Hoc ergo dicit Ausonius, sicubi ‘claudit,’ claudicat, et labat memoria, et tam vetera non meminerit, suggeret mox Ludius. *Vinetus*.

Ludius] Histrio. Valer. Maximus lib. II. de institutis antiquis. *Idem*.

33 *Edisserator*] Lugdunense exemplar *Edissertator* habebat, vocabulum versui quidem minus aptum, sed ejusdem tamen significationis. Arnobius libro secundo, et septimo adversus gentes: ‘Edissertate nobis, et dicite, quæ sit causa. Edissertate, inquam, et dicite, quid sit, quod grandinem torqueat.’ *Idem*.

No. 301. 3 *Multi hoc Laconis*] Inter quos Plinius septimo Naturalis Historiæ. Sed Phemonoës, Antisthenes apud Laërtium in Vita Thaletis. Aliorum multorum, Clemens primo et secundo Stromatum. *Vinetus*.

5 *Τέλος ὁρᾷν*] Reposui ex veteri codice, uti et melius, ὅρα τέλος, in imperandi quippe modo proposuisse Ausonium, quo et ipse mox, et olim Solon, liquet ex sequenti versu, ‘Finem intueri longæ vitæ quo jubes.’

7 *Multi hoc Solonem*] In quibus Aristoteles, ut post dicemus. *Vinetus*.

Dixe] Pro dixisse, uti paulo ante ‘scripse’ pro scripsisse. sic Catull. Carm. CXI. ‘Aut facere ingenuæ est, aut non promisse pudicæ, Aufilena, fuit. Sed data corripere Fraudando, est facinus, plusquam meretricis avaræ, Quæ sese toto corpore prostituit.’ Ita enim illi versus legendi sunt. In vulgatis est, *fraudando efficitur*. Item Statius lib. II. Thebaid. ‘Quippe animum subit illa dies, qua, sorte benigna Fratris, Echionia steterat privatus in aula Respiciens discesse Deos, trepidoque tumultu Dilapsos comites, nudum latus omne, fugamque Fortunæ.’ Ita scriptus codex, pro *descisse Deos*, quod a Lutatio aliisque probatum non inficetum est, sed minus genuinum. Id enim ex ‘dilapsos,’ ‘nudum,’ et ‘fugam’ liquet. Dein omnia illa exempla, quæ Barthius attulit, lectionem hanc unice confirmant. Imprimis illud Maronis: ‘Excessere omnes adytis arisque relictis Dii, quibus imperium hoc ste-

runt:' et hæc notat Papinii lib. viii. 'Per tenebras [illegible] Unus abisse Deum, dilapsaque numina castris.' Ubi abisse et dilapsa, sicut ille, dicunt et dilapsa. Idem verbum itidem mutatum est, [illegible] secius haud liquido dicimus, in scriptore belli Alexandrini, cujus hæc sunt verba: 'Erat autem magna multitudo oppidanorum in parte Cæsaris; quam domiciliis ipsorum non moverat: quod ea se fidelem palam nostris esse simulabat, et descivisse a suis videbatur.' Pro quo scriptum bonæ fidei, [illegible].

9 *Hypenor omnis. &c.*] Ita ex auctoritate optimi codicis lego. Et: *Bias Prieneus dixit*, οἱ πλεῖστοι κακοί. *Scaliger.*

11 *Bias Prieneus dixit*] Prieneus hoc est Prienensis, a Priene [illegible] in Asia civitate, trisyllabum est. [illegible], sicut Orpheus disyllabum. Ὀρφεύς. *Vinetus.*

16 *Lydius Cleobulus*] Legendum *Lindius.* Auctor quippe Græcum ejus habet [illegible], et ex Lindo fuisse illum, Strabo et Laertius asserunt, quanquam Duris, ex Caria. *Accursius.*

18 *Thales*] Illud ex opinione: *Thales.* ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα. Neque aliter potest constare versus, etiamsi omnem liquidam moveris. Ostendam alibi, quomodo tempore Ausonii 'Thales' ultimam corriperet. *Scaliger. Idem:* Habebant hoc peculiare Poetæ Latini, posteriorum ætate Ausonii, ut non solum Græcas declinationes in Græcis negligerent, et ad regulam Latinorum referrent: sed et quantitatem ita everterent, ut accentu illam tantum metirentur. Idcirco ultimam in 'Thales' corripit. Ut Sidonius: 'Acrior patior Lysiades ipse.' Quasi non *Thales*, et *Lysias*, sed *Thales*, et *Lysiades* dicerent. Sic Q. Cicero dixit *Bootes*: 'Candidus Oceani ripa cum luce Bootes.' Et ipse Ausonius Getis pro Getas: 'Quoque Getis sociis [illegible] Alanis.' Quanquam meminimus supra nos legere Getas. In iisdem autem, ut jam diximus, Græcis nominibus non quantitatem, sed accentum spectabant. Quia, et etiam notat Servius in libello de accentibus, Latini eundem accentum, quem Græci habent, efferunt in Græcis nominibus. Verbi gratia, quia Græcis vox hæc [illegible] habet accentum in prima, Latini quoque eodem accentu extulere, idola. Quæ quidem vox semper est dactylus apud Prudentium. Græcis dicitur εἴδωλα. Eodem accentu Latini semper extulerunt. Propterea penultimam producit Sidonius, non quantitatem, sed accentum Latinum secutus: 'Orchestram quatit alter Euripidis.' Item Græci dicunt [illegible]. Propterea secundam producit idem: 'Mercurique timet [illegible] ac rudentem.' Iidem Græci pronuntiant Ἄρατος, nomen ejus, qui scripsit [illegible]. Sidonius contra veterum Latinorum morem, qui medium semper produxerunt, corripit: 'Non hic, si voluit, vacante cura, Quas sit sideribus notare curvas, Diversas Arato vias cucurrit.' Denique inspice totum Sidonium, totum Prudentium, et alios: invenies semper eos non syllabas Græcas, sed accentum Græcorum esse secutos. Sic Ausonius in voce trigonus facit, quia accentus non est in media, quæ longa est, propterea eam corripit: 'Per totidem partes trigonorum regula curva.' Et: 'Fulgur tetragono aspectus vitale coruscat.' Quis audebit dicere Ausonium ignoratione literarum Græcarum hoc commisisse? Nemo sanus quidem, ut puto. Sed iis temporibus stultum videbatur non illam producere syllabam, ubi accentus esset, quia is est mos linguæ Latinæ. Adeo ut Plautus in hoc secutus sit judicium vulgi: quia non cum doctis, sed cum plebe sibi rem esse videret. Nam semper apud illum [illegible]

est dactylus, quia Græce Φαίδρωμος. Item quia Φίλιππος dicitur accentu in prima, eodem modo mediam corripit. Et nunquam aliter invenies apud Plautum, quin mediam in nomine 'Philippus' corripuerit. Quod mirum est in positione. Sed quærenti caussam accentum semper prætexet. Talia multa sunt apud Plautum, quæ studiosos per se quam opera mea cognoscere malim. Contra ætate Plauti, ut in quantitate syllabarum, sic et in declinationibus Latinismos admittebant. Dicebant enim Nestôrem, Hectôrem, quomodo Rectorem, Mensorem, et similia.

Thales] Ἐγγύα. πάρα δ' ἄτα, protulit. Ita Græca hæc in Charmide Platonis, Laërtiique Chilone, et sic in Iodoci Badii editione, quum in aliis fere ἄτη pro ἄτα. Est autem ἐγγύα imperativus, pro ἐγγύαε, ab ἐγγυάω, spondeo. Πάρα pro πάρεστι, adest. Ἄτη, sive ἄτα Dorice, noxa, calamitas, damnum. Ceterum si versum hunc sic emisit Ausonius, quia trochæum non admittit metrum Iambicum, in ἐγγύα penultimam syllabam produxerit, sicut in ἐγγύην Græcus poëta fecit. Ac ita spondeus erit pro Iambo in secunda sede, ut sæpe invenitur posuisse Ausonius: ob eandemque causam primam in πάρα, quæ passim corripi reperitur, productam esse voluerit. Quod et Homerum interdum fecisse, Eustathius Homeri et Dionysii commentator ostendit. Sed pro ἐγγύα, Lugdunense illud exemplar, scribebat *engya*: quod suspiceris ἐγγύαε esse debere: et sic Ausonium scripsisse non ἐγγύα, sed ἐγγύαε, sine contractione, ut metri secundus pes sit dactylus vel spondeus pro Iambo; et tertius Iambus: verum idem vetus codex *Engia* etiam pro Ἐγγύα scribebat in Thalete; *Engiaparadataeccedicimus*. ubi nulla fuerit synalœpha. At vero quoniam ambigitur etiam de hujus sententiæ auctore. Diogenes namque Chiloni attribuit, quam Ausonius et Octastichi Græci poëta Thaleti. Patriam autem habuit Laconiam Chilo. Laconia, quæ et Lacedæmonia, in Peloponneso erat. Peloponnenses Dorice loquebantur, ut scribit Strabo libro VIII. et veteres Grammatici Græci, qui de Dialectis præcipiunt. Dores η in α mutabant. Contra, Iones α in η vertebant, nihilque contrahebant: et Ion erat Thales, ex Mileto Ioniæ civitate in Asia. Ausonium itaque, qui Thaleti adscripsit hanc sententiam, verisimile est scripsisse, Ἐγγύαε πάρα δ' ἄτη. Eos vero, qui Chilonis esse crediderunt, Ἐγγύα πάρα δ' ἄτα. Ceterum de hac sententia, lege Erasmum in extrema centuria sexta primæ Chiliadis Adagiorum. *Vinetus*.

19 *Noxa quod præsest*] Præsest, hoc est, adest. Ut intro ab IN, ita etiam Præsto a PRÆS dictum. Festus: 'Præs est is, qui populo se obligat: Interrogatusque a magistratu, si præs sit, ille respondet, præs si præs sit, hoc est, si præsto est.' Quod vere a nobis olim in Varronem expositum est. *Scaliger*.

Noxa quod præsto est, vetat] Antiquus liber, *noxaquia præsest*. Ubi *presest* pro *prest'est*. Quales erant Synalœphæ multæ in illo, ut annotavimus in Carmen vicesimum quintum de Professoribus. *Vinetus*.

Noxa quod præsest] Probat Ger. Vossius in Etymologico, tanquam ab inusitato verbo *præssum*, unde participium *præsens* etiam nunc in usu est.

20 *Hæc nos monere, feneratis non placet*] Elias Vinetus explicat, *fenore obligatis*. Ego potius, *feneruntibus* vel *feneratoribus*, qui collocare solent fenori. Nam hi nollent homines terreri, ne spondeant; quia metuunt futurum; ut sic minus certum sit illis creditum. *Gronovius*.

21 *Dixi requedam*] Idem error apud Prudentium in Vita Rom. Martyris:

[illegible] Joseph. Scaliger.

Ver. 202. 4 Neque me esse primum] [illegible] ' Se primum esse, se [illegible] quempiam.' Scaliger.

Neque me esse primum, neutrum unum existimo] Sic [illegible] omnibus [illegible] complectitur: qui plurimi [illegible] dentur, si primum verbo esse postponatur [illegible]: sed istud neutrum mihi non placet. Quippe quod nec ad sapientum [illegible] nec ad spectantium [illegible] quomodo referatur, video. Pro quo eorum substituebat vetus codex. Sicque habere potest versus non male: Neque esse me primum, eorum unum existimo. Ut velit Thales sibi vendicare primum locum inter septem Sapientes, sed se dicat unum duntaxat esse ex illis. Vinetus.

Neutrum esse unum] Non alloquitur sapientes, sed spectatores. At neutrum ad spectatores tantum referri potest, quum se sapientum nec primum nec unum esse velit dicere: corrige igitur: Neque me esse primum eorum aut unum existimo. Nisi potius Lugdunensis libri scriptura amplectenda est; in eo enim: *Neque me esse primum eorum unum existimo*. Ubi esse me transponit Vinetus. Melius, quod deinceps in mentem venit: *Neque me esse primum horum, nec unum existimo.*

6 *Lusit Deus*] Lego: *Recte olim ineptum Delphicus jussit.* Melius enim, quam vulgatum, *lusit*. Sed ἀρχαϊσμὸς est, ' jussit illum ut incideret:' pro jussit, ut ille incideret. De quo loquendi genere, quia plena sunt eo Plauti, Terentii, Lucretii, Varronis, et aliorum, præsertim Græcorum monumenta, nihil præterea addam. *Scal.*

Responsum aut Deus] Apollo. Vetus liber. ast, pro aut. Vinetus.

Responsum ast Deus] Jussit Scaliger. et bene. Sic Plautus Asinaria: ' [illegible] sapere.' Quam loquendi rationem non intelligunt, qui mutant. Cæsar lib. 1. Bell. Gall. ' Aut non [illegible] commode supportari posset, timere dicebant.' Aristophanes in Nubibus: [illegible] Terentius in Adelphis: ' Illum ut vivat, optant.' Sunt et alia [illegible] apud Virgilium, Petronium, Ciceronem, Plautum, exempla, quæ adscribere piget. Non debuit igitur Janus Douza illum in Menæchmis Plauti locum sollicitare: ' Si me [illegible] Nummum illum, quem mihi dudum pollicitus es dare, Jubeas, si sapias, porculum afferri tibi.' Ubi vel nummum illum in numero illo commutatum iri voluit: sed perperam. Est vero Plautinus ille locus huic Nostro persimilis. Ausonius mox: ' Vinctumque pedicis aureis secum jubet, Reliquum quod esset vitæ, totum degere.' Non dissimulabo tamen in veteri libro legi ast pro jussit. Sed sic sibi metrum non constat. Sophocles Electra, Καὶ νοσοῦντ' [illegible] τὸν ἔτι Ἀλγῶ 'πὶ τοῖς τοιοῖσι. Idem ibid. [illegible] Ad quem locum plura de hac construendi ratione Scholiastes: aliqua item Livineius ad cap. 36. Paneg. a Nazario Constantino dicti.

8 *Nomina eorum incideret*] Ex libro veteri luculenter illa emendantur: Hoc vult: sciscitante quodam, quis septem Sapientum illorum primus esset, Apollinem jussisse, ut in pila eorum nomina inciderentur. Ita nullus erit primus, nullus ultimus, quia in sphæra neque πρῶτον, neque ἔσχατον est, inquit Plato. *Scaliger.*

Ut in orbe tereti nomen incertum incideret] Corrigendum suspicamur, in-

certum, [Sic igitur lege in Var. Lect. pro *incestum*.] non *insertum*. Quæ facillima unius literæ in alteram transitio esse potuit. Ut 'Concistorium' et 'Consilium' plerumque pro *Concilio*, et apud Ovid. in primo Amorum, pueriliter: 'Non me nupsisti consiliante seni.' pro *conciliante*. Accursius.

13 *Græce coactum*] Ita concinnius idem liber. *Scaliger*.

15 *Spectare vitæ*] Ovidius de Cadmo, tertio Metamorphoseon: 'Sed scilicet ultima semper Exspectanda dies homini: dicique beatus Ante obitum nemo supremaque funera debet.' *Vinetus*.

16 *Proinde*] Lege ex veteri libro: *Proinde miseros, aut beatos dicere Evitæ: quod sint semper ancipiti statu*. Tantum in veteri *dicier* scriptum erat, non *dicere*. Quod excusari, quanquam satis frigide, posset. At ut hodie editur, quis intelligat? *Scaliger*.

19 *Rex, an tyrannus*] Egregiam opem nobis præstitit vetus liber, quanquam ne is quidem omni ex parte incolumis et integer. Crœsus, inquit, sive eum tyrannum, sive regem Lydiæ mavis appellare, annumeratus fuit inter hos beatos, quos vulgus ante mortem μακαρίζει. *Scaliger*.

Rex, an tyrannus] Id est, *sive*. Vid. Heins. ad Ovid. Fastos p. 53. et Mercerum ad Dictyn Cretensem libro I.

21 *Lateribus aureis*] Ausonius nimis obscure et ambigue rem expressit. 'Qui dabat templa lateribus aureis,' id est, qui lateres aureos donarium offerebat Diis, et in eorum templis consecrabat. De hac ipsa historia Varro apud Nonium: 'Ladon fluens sub Sardibus flumen tulit Aurum, later quod conquadravit regias.' Sed et ita hic versus explicari potest: 'Dabat templa lateribus aureis,' id est, faciebat, ut Dii haberent instructa et ornata lateribus aureis templa, quæ antea Diis nulla erant tantis divitiis famigerabilia. Non hanc enim Ausonii fuisse mentem credibile est, e lateribus aureis templa constructa. Ita quidem Gregorius Magnus in dialogis: 'Ibi quædam miræ potentiæ ædificabatur domus, quæ aureis videbatur laterculis construi.'

25 *Telana*] In eodem scriptum est, *Tellana*. Alii tamen Τέλλον vocant. *Scaliger*.

Telana dico civem] Herodotus, Plutarchus, et Diogenes, non *Telana*, qui beatus pro salute patriæ decernens parta gloria interierit, sed *Tellum* nominant, hoc est, Τέλλον. Neque secundas beatitudinis partes Aglao, sed Cleobi et Bitoni tribuunt. Quanquam hos Lucianus in primis beatos facit, *Tellum* in secundis. Plinius vero *Phedium* eundem vocat. Porro, ipsum Aglaum Plinius, Valerius, et Solinus asserunt beatum quidem ab oraculo Apollinis (non autem a Solone) judicatum. Nec Crœsum sed Gygem Lydiæ quoque Regem, sciscitatum venisse Pythium Apollinem. Plin. et Valer. Maxim. *Accursius*.

26 *Pro patria pugnans*] 'Objicere caput periculis,' 'telis,' nota sunt. 'Sed objicere vitam pro patria' nihil est, nec Latini sic loquuntur. Scripsit Ausonius: *Vitam abjecerat*, hoc est, contempserat, nihili fecerat servandæ patriæ causa. Pro quo Virgilius, 'projicere animam' dixit VI. Æn. 'Lucemque perosi Projecere animam.' Et Lucanus: 'Projeci vitam, comites, tutusque futuræ Mortis agor stimulis.' 'Abjici' et 'projici' dicuntur, quæ contemnuntur, et vili habentur. Phædrus: 'Agros abjiciet mœcha.' Seneca, de Benef. 'Gratus esse adversus quenquam potest, qui beneficium aut superbe abjecit, aut iratus impegit.' Cicer. XVI. ad Fam. Epist. XXI. 'Etiam reliquias tuas misera projicias?' Sic Florum intelligo lib. II. cap. 16.

'Quid signorum, quid vestium, quid tabularum raptum, incensum, atque projectum est?' hoc est, contemptum, vili venditum. *Graevius.*

27 *Invenit Aglaum*] Lucianus aliter in dialogo, qui inscribitur Charon, ἢ ἐπισκοποῦντες, et Plutarchus in Vita Solonis, Herodotus libro primo, et Joannes Tzetzes primo capite. *Vinetus.*

28 *Nunquam excesserat*] Verba sunt Valerii Maximi, libro septimo, capite de felicitate. Meminit Solinus quoque felicitatis Aglai. Consimilis et Claudiani senex Veronensis. *Idem.*

31 *Spectandum dico*] Plato in Epinomide: οὔ φημι εἶναι δυνατὸν ἀνθρώποις μακαρίοις τε καὶ εὐδαίμοσι γενέσθαι, πλὴν ὀλίγων· μέχρι περ ἂν ζῶμεν, τοῦτο διορίζομαι. Scriptor Ecclesiastici cap. 12. Μὴ μακαρίσῃς ἄνδρα πρὸ τελευτῆς αὐτοῦ. Sophocles Œdipo Tyranno: Ὥστε θνητὸν ὄντ' ἐκείνην τὴν τελευταίαν ἰδεῖν Ἡμέραν ἐπισκοποῦντα, μηδέν' ὀλβίζειν, πρὶν ἂν τέρμα τοῦ βίου περάσῃ, μηδὲν ἀλγεινὸν παθών. Crœsus apud Lucianum in Charonte: Ἐγὼ δέ, Χάρων, οὔ σοι δοκῶ εὐδαίμων εἶναι; Σο. οὐδέπω οἶδα, Κροῖσε, ἢν μὴ πρὸς τὸ τέλος ἀφίκῃ τοῦ βίου· ὁ γὰρ θάνατος ἀκριβὴς ἔλεγχος τῶν τοιούτων, καὶ τὸ ἄχρι πρὸς τὸ τέρμα εὐδαιμόνως διαβιῶναι. Respicit huc D. Augustinus libro IX. Civitat. Dei, c. 14. 'Quidam enim conditionem suam humilius inspexerunt, negaveruntque hominem capacem esse beatitudinis posse, quamdiu mortaliter vivit.'

33 *Accepit*] Emendo: *Dictum moleste Crœsus accipit. Exeo.* et illa ἀντίθετα eleganter concepta in Exemplari: *Profectus, victus, vinctus, Regi deditus.* Ut semper elucescat in eruditissimo poëta fœlix veterum Comicorum imitatio. *Scaliger.*

Accepit. at ego] Τὸ *at* non agnoscit vetus liber. Lege, *accipit. ego.* producitur ultima, uti solet, ob distinctionem.

35 *Profectus, victus, vinctus, regi deditus*] Ita fuit in membranaceo codice. Inter hunc autem versum et sequentem, 'At ille captus,' qui nec ipse sine mendo est, desunt versus multi. *Vinet.*

36 *At ille captus*] Sed eundem mendorum monstra superat prodigiosus ille versus, ita in veteri scriptura conceptus: *At ille captus funeris instar sui.* Nam quo modo vulgo legitur, commentitium est. Quid igitur illo faciemus? confugiemus ad veterem scripturam, hoc est, ad ejus vestigia odoranda. Putamus enim ita scripsisse: *At illico aptant funeis, instant arsui. Quin flamma,* &c. Hoc est, præparant illum, ut ardeat. Sic Virgilius dixit: 'Instabant fulmen,' de Cyclopibus loquens. 'Arsus' idem quod Varroni 'arsura.' 'Instabant arsui,' ut dicebant, 'parare vestes indutui, amictui.' Hæc ego censeo, ut multa alia, Ausonium imitatione priscorum autorum scripsisse. Quid quod necesse est apparari regum, ejusque fieri mentionem? aliter enim interruptus est sermo, neque ullum ex vulgata editione sensum eruere possis. *Scaliger.*

47 *Quem Solonem diceret*] Ita de industria lego, non *quæ in Solonem:* hoc est: interrogatus quem vocaret, et quare vocaret. *Idem.*

50 *Vimque fortunæ videns*] Ita et 'Nemesin' Capitolinus in Maximo appellavit: quam eandem esse cum Fortuna ex aliorum opinione Martianus Capella refert libr. I. de Nupt. Philologiæ. Et Noster in Protrep. conjunxit: 'Absistat Nemesis, ferat et fortuna jocantem.' Hic igitur et pro Nemesi accipi potest, quæ μεγαλοφρονοῦντα Crœsum puniverat: quæ ministra scilicet Jovis est. Hic enim Κολαστὴς τῶν ὑπερκόμπων ἄγαν φρονημάτων ἔπεστι εὔθυνος βαρύς. Æschylus in Persis vs. 772.

53 *Totum degeret*] *Degere* vetus codex.

56 *Quodque uni dictum*] Supra: 'Ut

quod dixisse Crœso regi existimor, Id omnis hominum secta sibi dictum putet.' Menander : Ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλέγων ἅπαντας νουθετῶ. Terentius Adelph. 'Hæc cum illi dico, Micio, tibi dico.'

No. 303. 1 *Lumbi sedendo, oculique, &c.*] Conjunctivam particulam vetus lectio non habuit, qua rursus exclusa, libentius etiam legerim, *aspectando*. Imitatus est Plautum in Menæch. act. v. sc. III. 'Lumbi sedendo, oculi adspectando dolent, Manendo Medicum, dum se ex opere recipiat.' *Accursius.*

Oculi spectando dolent] Non immutabimus, quia Plauti est. quare non recte addiderunt copulam, *oculique*. *Jul. Cæs. Scaliger.*

3 *Hui quam pauca*] Illud *Hui* non habet locum in versu, sed est παρεπιγραφὴ, ut φεῦ apud poëtas Tragicos. Versus vero primus est ex Plauto in Menæchm. *Scaliger.*

7 *Brevitate nota*] Ipsum vero præter cæteros Laconas breviloquum fuisse notant Laërtius et Suidas, et ab Aristagora Milesio hanc verborum rationem Chiloniam fuisse appellatam.

10 *Labor molestus*] Plautus Pseudolo act. IV. sc. 2. 'S. Ecquem in angiporto hoc hominem tu novisti, te rogo? B. egomet me. S. pauci isthuc faciunt homines, quod tu prædicas. Nam in foro vix decimus quisque est, qui ipsus se noverit.' Πάντων μέγιστον μαθημάτων vocat Clemens Al. lib. III. c. 1. Pædag.

Fructi] Utilitatis. Idem genitivus apud Terentium, ut Carisius monuit. *Vinetus.*

11 *Quid ferre possis*] Theocritus Eid. xv. Οἷοι ἀηδονιδῆες, ἐφεζόμενοι ἐπὶ δένδρων, Πωτῶνται, πτερύγων πειρώμενοι, ὄζον ἀπ' ὄζου. 'Ante omnia,' inquit Seneca, 'necesse est seipsum æstimare : quia fere plus nobis videmur posse, quam possumus:' De Tranquill. cap. IV. et cap. v. 'Æstimanda sunt deinde ipsa, quæ aggredimur; et vires nostræ cum rebus, quas tentaturi sumus, comparandæ. Debet enim semper plus esse virium in vectore, quam in onere.' Ἐπεὶ, ut ait Plutarchus, τὸ τῆς παροιμίας ἔσται γελοῖον· οὐ δύναμαι τὴν αἶγα φέρειν, ἐπίθετέ μοι τὸν βοῦν. Cui consimile Adagium Apuleius apud Nonium refert: 'Qui celocem regere nequit, onerariam petit.' Martialis lib. XII. Epig. 99. 'Qui sua metitur pondera, ferre potest.' Tam multa sunt in hunc sensum apud veteres scriptores, Græcos pariter et Latinos, ut et ipsa tantum nomina citare tædiosum sit. Sed pauca tamen notabo. Videsis Horatium in Arte, Senecam de Ira lib. III. cap. 7. Senec. Trag. Hercule Fur. vs. 68. Ciceronem ad Cæcil. in Divinat. c. XII. Ovid. lib. II. Artis, P. Syrum in Mimis, Senec. cap. IV. de Providentia, Hesiodum lib. II. Ἔργ. Quintilianum lib. II. Institut. in fine, Propertium lib. III. El. VII. Antholog. Græc. l. II. c. LII. Athenæum l VIII. pag. 351.

No. 304. 1 *Parvæ civis insulæ*] Rhodi insulæ parvæ urbs fuit Lindus Cleobuli patria. *Vinetus.*

2 *Qua cluo*] Legitur et *quam cluo*, et *quam clueo*. *Cluo* autem tertia inflexione, et *clueo* secunda antiquiores Latini usurparunt. Lucretius libro primo: 'Detulit ex Helicone perenni fronde coronam, Per gentes Italas omnium quæ clara clueret.' Et libro tertio: 'Utilis invenietur, et opportuna cluebit.' Sunt porro, qui Græcum verbum esse existimant *cluo*, id est, κλύω, quod audio valet: quamvis varia significet, doceantque Grammatici agendi, patiendi, et neutra significatione usurpari. Nonius Marcellus 'cluere' pro nominari, Lucilium, Pacuvium, Ennium, Varronem dixisse probat. Hermolaus Barbarus 'cluere' duo significare scripsit, 'esse' et 'pugnare.' Sed Baptista Pius, Plauti et Lucretii inter-

pro. 'cluere' pro 'esse' accipiendum negat. de 'cluere' pro pugnare Stephano assentior, cùmque Plinii duo loca: unum, illum, ubi de Cygni etymo Grammaticum reprehendit Plinium, qui a 'cluendo' dictum tradebant: sed quo 'cluendi' significatu non satis mihi exprimit Plinius. Alterum, hunc ex libro quintodecimo: 'Quippe ita traditur, Myrtea verbena Romanos Sabinosque, cum propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis armis purificatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluacinæ habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant.' Sic legit etiam Lilius Ferrariensis: sed habet tamen codex meus purgatos pro purificatos, purgare pro pugnare. Illud vero Lucretii 'clueret,' idem Pius 'appareret,' et 'fulgeret,' interpretatur: sed quid si 'clara clueret,' illic sit, res præclare gestas hominum laudaret, prædicaret, celebraret? Si itaque legas hic, qua cluo, id erit, qua sententia, seu per quam sententiam ego clarus sum, et memoror, quæ significatione 'cluet' accipiendum fuerit in versu 21. Iambici Epistolæ Ausonii ad Probum: si vero quam cluo, significabit, quam sententiam effero et celebro. Vinetus.

3 *Ἄριστον μέτρον*] In Epigr. Græcis lib. I. cap. XLVIII. Πᾶν τὸ περιττὸν ἄκαιρον, ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιός· Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή. Plautus Pœnulo Act. I. sc. II. 'Modus omnibus in rebus, soror, optimum est habitu. Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus ex se.'

4 *Qui orchestræ proximus*] Pars theatri fuit, locus chori, et saltantium apud Græcos, auctore Polluce, dicta quasi saltatorium, inquit Budæus in annotationibus. Ὀρχέομαι enim salto et gesticulor significat, unde nomen habet. Apud Romanos vero in orchestra sedes habebant Senatores, teste Vitruvio libro quincto: Equites sunt, qui secundus erant ordo a Senatoribus, in gradibus proximis spectabant quatuordecim numero. Pro proximus autem legitur et maximus: quod quicquid sit, patent Ausonium hæc Claudius Equitibus inter Romanis illud atque hanc idee accidisse, quod ex eo ordine essent publicani, genus avarum, et in exigendis vectigalibus plerumque immane. Vinetus.

5 *Posita dixe*] D. Hieronymus ad Demetriadem de serv. virginitate: 'Philosophorum quoque sententia est μεσότητας ἀρετὰς, ὑπερβολὰς κακίας esse. Unde et unus de septem sapientibus μηδὲν ἄγαν, id est, nequid, ait, nimis. Quod tam celebre factum est, ut comico quoque versu expressum sit.'

10 *Et noster quidem*] Reperitur apud Euripidem, Theognidem, et alios veteres poëtas istud Μηδὲν ἄγαν, ut docebit Erasmus in Adagiis: quod Soloni, Chiloni, Stratodemo cuidam Tegeatæ attributum scribit Clemens Stromatum primo. Vinetus.

Μηδὲν ἄγαν] Varro apud Nonium: 'Quid aliud est, quod Delphica canat columna literis Suis, Ἄγαν μηδὲν, quam nos facere id ad mortalem modum Medioxume, ut quondam patres nostri loquebantur?' Euripides Hippol. vs. 261. Βιότου δ' ἀτρεκεῖς ἐπιτηδεύσεις φασὶ σφάλλειν πλέον ἢ τέρπειν· Τῇ δ' ὑγιείᾳ μᾶλλον πολεμεῖν. Οὕτω τὸ λίαν ἧσσον ἐπαινῶ Τοῦ Μηδὲν Ἄγαν.

No. 305. 1 *Aquam qui principem*] Cicero lib. I. de Nat. Deor. cap. X. et lib. II. Acad. cap. XXXVII. Theodoretus serm. II. D. Augustinus lib. VIII. cap. II. Civ. Dei. Schol. Homer. Il. Ξ. Clemens Alexandrin. p. 42. Servius ad vs. 364. l. IV. Georg. Virgil. Laërtius in ejus Vita. Sidon. Apollinaris c. XV.

2 *Ut vates Pindarus*] Qui incipit Olympia, Ἄριστον μὲν ὕδωρ. Plutarchus libro primo de placitis Philosophorum, Cicero, Laërtius, Seneca, Augustinus, Lactantius. *Vinetus.*

3 *Dedere*] Ante versiculum tertium, deest tale quid: *Cuique olim jussu Apollinis tripodem aureum Dedere piscatores extractum mari.* Scaliger.

5 *Quod ille munus*] Hæc ita lego fere ex auctoritate veteris libri. *Idem.*

9 *Ad me deferunt*] *Referunt* vetus codex. Alii omnes *deferunt.* Sed præpositio *Re* inseparabilis, quam naturaliter brevem esse putamus, Grammatici veteres in his verbis longam etiam observarunt, Religio, Reliquiæ, Redeo, Recido, Reduco, Refero, Reficio, Refugio, Relatum, Repello, Reperio, Carisius, Eutyches, Donatus, Velius, Cæsellius, Servius, cum aliis quibusdam: quare ibi consonantem geminandam censuerunt, Relligio, Relliquiæ, &c. Alii sunt quibus ista geminatio videtur minus necessaria: quam et in antiquis libris observasse se negant: quum Lugdunensis *Repperit* per duo *pp.* scriberet etiam quando nihil opus esset, correpta nimirum *Re* in IV. versu Epigrammatis vicesimi tertii: sed qui in *recidit*, quod est in quarto Parentalium, nihil geminarit, neque hic in *referunt.* Vinetus.

13 *Is igitur ego sum*] Lego ita ex eodem libro. *Scaliger.*

14 *Quæ duobus ante me*] Tres tamen sunt ante illum. Sed placuit ita Ausonio dicere. Nam nihil vetat. *Idem.*

Quæ duobus ante me] Atqui tres prodierunt, Solon, Chilon, Cleobulus. *tribus* itaque debere legi cunctandum non videtur, aut ante Cleobulum persona ejus reponenda. Talia ferme aut oculos legentium, aut conjecturam fallunt. Nisi quis etiam *duobus* defendat, quoniam Chilon non prodierit, ut sibi sententiam assereret, sed veluti Apollinis Delphici interpretaretur: atque hinc subdiderit, 'plausum non moror.' *Accurs.*

18 *Nos ἐγγύα*] Quia sententia hæc aliis, non etiam soli Thaleti tribuitur, et effertur Dorice, ἐγγύα, πάρα δ' ἄτα, propterea semper Dorice hic posita fuit. Atqui si ejus autor est Thales, nullo modo potest, quia Thales Ionice locutus est. Quare saltem ἄτη, non ἄτα dicendum fuit. Et superius in Ludio velis nolis, ut constet versus, ita efferenda fuit ea chria: 'Thales, ἐγγύα, πάρεστι δ' ἄτη, protulit.' Quomodo Thales ultimam corripiat, alibi dicemus. *Scalig.*

'Εγγύα παραστατὴν ecce dicimus. Latinum, id est, sponte noxa præsto tibi est] Mendosum æque Græcum apophthegma ac Latina ejus est interpretatio. Lego itaque, ἐγγυῷ πάρα δ' ἄτη. Ut cum superius ab ludione quoque recensetur ἐγγύα πάρα δ' ἄτα, 'Fide jussioni damnum adest.' Quæ sequuntur nos pudore nostro non corrigimus, sed ita corrigendum videri (quousque certiora ex vetustis fortasse codicibus dabunt alii) ostendimus. Ut, 'id,' particula (quo modo prius fuerat) amoveatur, legamusque non *sponte*, sed *spondenti*: hoc modo: *Latinum est, spondenti noxa præsto tibi est.* Nec fortasse contemnendum illud, *Latinum id est: Sponde, noxa præsto tibi est.* Accursius.

'Εγγύα πάρα δ' ἄτα] Mirum in illo apophthegmate, non dico omnes recentiores interpretes, nam quid de his mirum? sed Ausonium ἐγγύα pro verbo accepisse, et 'sponde' vertisse. Nomen est, non verbum, nec verbi imperandi modus. Quod si esset, ab agendi verbo ἐγγυᾷν veniret, quod hoc sensu Græcis non usurpatur. Sed in patiendi forma ἐγγυᾶσθαι est spondere, non ἐγγυᾷν. ἐγγύα non est sponde, sed sponsio: et ἐγγυῶ scribendum esset, ut esset *sponde*, ab ἐγγυῶμαι. *Salmasius.* Fallitur Vir maximus, ut vel ex Aristophanis Pluto liquet.

19 *Latinum est*] Ita legito. *Scaliger.*

25 *Maneat ambobus*] V. c. *manet:* et paullo ante, *sibi quisque verum di-*

cat. Mox, *expludite*, et *excludite*, pro *explodite;* ut *defrudare* alibi, pro *defraudare.* Non capio tamen, si ut hoc officium monendi ambobus gratum maneat petit, (sponsori nempe, et sponsorem præbenti) quomodo inferre possit, 'ergo pars plaudite, et pars explodite.' Puto *permanet* rescribendum, hoc sensu: quanquam id meum dictum quisque vestrum fateatur esse verum, tamen hoc spondendi officium tam sponsori, quam cui spondetur gratum manet, et frequentatur, licet suo cum damno.

No. 306. 1 *Bias Prieneus dixi oi πλεῖστοι κακοί*] Ita nostra omnia exemplaria: et *Prieneus* si trisyllabum est hoc loco, sicut ante in Ludio, absque synalœpha scandendus versus erit. *Vinetus.*

2 *Plures mali*] Sic ferme Sophocles: Τὰ πλεῖστα φωρῶν αἰσχρὰ φωράσεις βροτῶν. Nonius de Doctorum Indagine: 'Veterum memorabilis scientia PAUCORUM numerum pro bonis ponebat; MULTOS contra malos appellabant.' 'Plures culpari dignos,' dixit Horatius lib. I. Sat. IV.

3 *Veritas odium parit*] Terentius in principio Andriæ. *Vinetus.*

No. 307. 1 *Mitylena oriundus*] Μιτυλήνη urbs est insulæ Lesbi, Pittaci solum natale. *Vinetus.*

3 *Tempus ut noris*] Tempus et occasionem distinguit Cicerò libro de Invent. c. XXVII. 'Occasio autem est pars temporis, habens in se alicujus rei idoneam faciendi aut non faciendi opportunitatem: quare cum tempore hoc differt: nam genere quidem utrumque idem esse intelligitur: verum in tempore spatium quodammodo declaratur, quod in annis, aut in anno, aut in aliqua anni parte spectatur: in occasione ad spatium temporis faciendi quædam opportunitas intelligitur adjuncta: quare cum genere idem sit, fit aliud, quod parte quadam et specie, ut diximus, differat.' Seneca Epist. XXII. 'Epicurus ait: 'nihil esse tentandum, nisi cum apte poterit tempestiveque tentari: sed cum illud tempus diu captatum venerit, exsiliendum ait.'

5 *Romana sic est vox*] Sic Latini loquuntur. Terentius in quarto actu Andriæ: 'In quibus sic illudatis. Veni in tempore.' Ibique 'in tempore,' opportune, exponunt vetusti commentatores. Elidit autem i, vocalem finalem verbi 'Veni,' Terentianum metrum: sed in Ausoniano nulla synalœpha, ubi nec *venit* pro *veni* scribendum: quoniam nec Pyrrhichius, nec Trochæus Iambico conveniunt. In secundo autem actu ἑαυτὸν τιμωρουμένου non servus Dromo, sed Syrus sic loquitur: 'In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est Primum.' *Vinetus.*

Veni in tempore] Lege, *Venito* (vel *Venite*) *in tempore.* Non venit scilicet in mentem Vineto, quod sæpe antea sibi animadversum notaverat, in membranaceo vocalem ut plurimum negligi, quæ eliditur: in eo igitur cum sit *Venit in tempore*, quam prodidi lectionem in contextum recipere non dubitavi. Sic inferius in Genethliaco: 'Adnuito ut reducem,' &c. Ubi in veteri libro erat, *adnuit ut reducem.* Eadem scribendi ratio etiam Valerio Maximo mendum attulit lib. I. c. VI. de Pompeio: 'Sed invictæ leges necessitudinis pectus, alioqui procul ab amentia remotum, prodigia ista justa æstimatione perpendere passæ non sunt. Itaque dum illa elevat, (non *ille*) auctoritatem plenissimam, et opes privato fastigio excelsiores, omniaque ornamenta, quæ ab ineunte adolescentia ad invidiam usque contraxerat, spatio unius diei confregit:' *plenissimam* pro *amplissimam* erat in Ms. Ita vero uti distinxi locum fuisse distinguendum, cuivis facile probaverim. 'Elevare' enim hic est, verbis deprimere, extenuare, minuere. Ipse Valerius lib. I. c. VII. De Alex. M. 'Adjecto versu

Græco, qui fidem somniorum elevat.'

6 *Vester quoque ille*] Terentii ex fabula Heautont. hæc sunt: 'In tempore ad eam veni, quod rerum omnium est primum.' Verum Syri verba ea sunt, non Dromonis, qui ad Bacchidem venerat, non ad Antiphilam. *Accursius.*

No. 308. *Periander*] Substituunt alii in hujus locum *Anacharsin*, alii *Epimenidem* Cretensem, alii *Mysonem*. Vide præter Laërtium in Vita Thaletis, Excerpta Constantini ed. Vales. p. 235. et 518. Clementem Alex. p. 299. Theodoretum p. 80.

2 Μελέτη τὸ πᾶν] Μελέτα τὸ πᾶν apud Stobæum capite tertio, sive verbum sit μελέτα pro μελέταε, seu nomen pro μελέτη, Dorica dialecto. Alia vero sententia Periandro assignatur in Carmine Græco. *Vinet.*

3 *Meditationem id esse totum*] Sic Mariang. Accursius. Idque prorsus est Μελέτη τὸ πᾶν. Gnoma Græca: Βουλὴν δὲ παντὸς πράγματος προλάμβανε. Pythagoras in aureo Carmine: Βουλεύου δὲ πρὸ ἔργου, ὅπως μὴ μωρὰ πέληται. P. Syrus: 'Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.' Vide et quæ Isocrates in Epist. ad Jasonem Tyrannum. In præc. versu lubens legerim, *et qui dicto probo.*

7 *Comicus Terentius*] In principio secundi actus Phormionis. Atque sic Ausoniani illi sapientes Terentium jam ter citaverint, Græci Latinum hominem, et quadringentis annis, aut plus eo, natu minorem: quod non video quantum in re ficta et ludicra sit indecorum. *Vinetus.*

14 *Dehinc incogitantes*] Cicero in Oratore cap. XXIII. 'Sed ingredientibus considerandum fuit, quid ageremus: nunc quidem jam, quocumque feremur, danda nimirum vela sunt.' Alcæus: Ἐκ γῆς χρὴ κατιδεῖν πλόον, Εἴ τις δύναιτο, καὶ παλάμην ἔχοι. Ἐπεὶ δὲ κ᾽ ἂν πόντῳ γένηται, Τῷ παρεόντι τρέχειν ἀνάγκη. Ita quoque auspicatur librum septimum Nicephorus Callisti.

SEPTEM SAPIENTUM SENTENTIÆ.

No. 309. *De iisdem* VII. *Sapient.*] Est et aliud de iisdem Heptastichon apud Pseudo-Hyginum in Mythol. 'Optimus est, Cleobulus ait, modus, incola Lindi. Ex Ephyra Periandre doces, cuncta ut meditanda. Tempus nosce, inquit Mitylenis Pittacus ortus. Plures esse malos, Bias autumat ille Prieneus. Milesiusque Thales sponsori damna minatur. Nosce, inquit, tete, Chilon Lacedæmone cretus. Cecropiusque Solon, ne quid nimis, induperabit.' Nec non apud Apollinarem Sidonium, Carm. II. 'Nec minus hæc inter veteres audire Sophistas, Mileto quod crete Thales vadimonia culpas; Lindie quod Cleobule canis, modus optimus esto: Ex Ephyra totum meditaris quod Periander: Attice quodve Solon finem bene respicis ævi; Prienæe Bia, quod plus tibi turba malorum est; Noscere quod tempus, Lesbo sate Pittace, suades: Quod se nosse omnes vis ex Lacedæmone Chilon.' Qui et Carm. XV. respiciendus.

2 *Pernicies hominum quæ maxima? solus homo alter*] Legendum *homini* non *hominum*. Quod ostendit et particula, 'alter,' et sententia ipsa ex septimo Nat. Hist. 'At hercle homini plurima ex homine sunt mala.' Et Cicero II. de Officiis: 'Ut magnas utilitates adipiscimur conspiratione hominum atque consensu: sic

nulla tam detestabilis pestis est, quæ non homini ab homine nascatur.' *Accursius.*

Pernicies homini] Notum illud Plautinum, Asinar. act. II. sc. IV. 'Lupus est homo homini; non homo, quum, qualis sit, non novit.' Nec non adagiale illud, 'Homo homini Deus:' quod dictum Boccalinus satyrice perstringens mutandum censet in, *Homo homini homo.* Sed, quod magis ad nos, Plinius una opera emendandus est, cujus lib. II. c. VII. hæc verba sunt: 'Deus est mortali juvare mortalem; et hæc ad æternam gloriam via.' Scribe: *Deus est mortalis juvans mortalem:* quæ ferme Heracliti sententia est, cujus hæc apud Clem. Alex. verba sunt: Ἄνθρωποι θεοί· θεοὶ ἄνθρωποι. Vide quæ Erasmus in Adagiis e Ciceron. et Strab. citavit. Contra ea Auctor Distichorum de moribus: 'Quum tibi proponas animalia cuncta timere: Unum præcipio tibi plus hominem esse timendum.' Lycurgus vetus Poëta: Οἴει τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων Τὸν Ἄνθρωπον; οὐδὲ μικρόν· ἀλλὰ σχήματι, Πλάγι' ἐστί τ' ἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον.

3 *Qui nihil*] In Bibliotheca sodalium Dominicalium Burdigalæ antiquum membraneum librum reperi, in quo erat bona pars scriptorum utriusque Senecæ, ac inter alia sententiæ illæ, seu proverbia, ut dicebantur, Annæi Senecæ. Mimi scilicet illi, quos Desiderius Erasmus est interpretatus: quibus adscripta et hæc heptasticha Ausonii erant, tacito auctoris nomine, adeo ut siquis illa aliunde non novisset, Senecæ opus esse credidisset. Ex eo itaque codice, loca aliquot hujus opusculi restituimus. Quod idem Erasmus et Brucherius quidam Trecensis sunt interpretati: siquid in eo tibi occurrerit minus perspicuum. *Qui nihil cupiet. Cupiat*, vetus exemplar. *Vinetus.*

4 *Matronis*] *Matronæ*, rectius vetus codex: quia mox subditur, 'Quæ casta?' *Idem.*

5 *Quæ casta est*] Versus primore quidem specie planus, si intendas autem acrius, subobscurus. Nos poëtam significasse sentimus, neminem omnino castam inveniri, ex Ovidio: 'Casta est, quam nemo rogavit.' *Accursius.* Sed errat, ut liquet ex præcedente versiculo. Huc referri potest illud Cæsaris responsum, 'Uxorem Cæsaris etiam ab suspicione liberam esse oportere.' Vide Sueton.

7 *Quid stulti prop.*] Vetus codex, *Quod*, ut subintelligas *opus est:* quod verbum est in præcedenti versu. *Vinetus.*

No. 310. 1 *Loqui ignor.*] Ejusdem est artis, recte tacere, et recte loqui. *Erasmus.*

3 *Demens sup.*] Stultitiæ est, cruciari felicitate malorum, quasi in vulgaribus bonis sita sit felicitas. *Idem.*

4 *Demens dol.*] Æque stultum est gaudere calamitate malorum, quasi non et ante fuerint infelices. *Id.*

5 *Quisque legem sanxeris*] Temporibus Ausonii et supra dicebatur *quisque*, pro *quisquis:* quod in Cypriano, Prudentio, Sidonio, et aliis notare potes. Sic in Epigrammate in Virgilium: 'Longe erit, a primo quisque secundus erit.' *Scaliger.*

Quisquis legem] Parisinus, et vetus codex, *quisque* scribunt, quod metro melius convenire videtur: et pro *quisquis* seu *quicunque* multos auctores usurpasse annotavimus in Sidonium. *Vinetus.*

No. 311. 5 *Parcit quisque bonis, prodere vult bonos*] Alii corrigunt, *quique.* Nos potius ex Ms. Cod. *quisque:* ut in Pittaco: 'Pareto legi, quisque legem sanxeris:' sensus est: Quicunque parcit bonis, eis quidem ipsis captat imponere. Bonis enim dare veniam videtur, ut blanda, verum subdola, licentia abusi, deteriores fiant. Vetus tamen ipsa lectio: *Parcit quisque malis, perdere vult malos.*

Et sunt codices qui habeant: *Parcit quique malis prodere vult bonos.* Qua in re meminisse illud apud Crispum ex Oratione C. Memmii oportet: 'Ne ignoscendo malis, bonos perditum eatis.' *Accursius.*

Parcit quisque] Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is servat, non perdit. Quanquam suspicor legendum: *Parcit quisque bonis, perdere vult malos.* Ut sit sensus: qui malos, ac nocentes afficit supplicio, is miseretur bonorum et innocentium, quos ab horum violentia liberat. Et *quisque*, durius positum est, pro *quisquis.* Erasm.

Parcit quisque bonis] Video, quid hic alii. Sed haud dubie scribendum: *Parcit quisque malis, perdere vult bonos.* Nam *quisque* positum pro *quisquis.* Qui non punit malos scelerum convictos, plures facit, et in causa est, ut corrumpantur ac mali fiant nonnulli eorum, qui adhuc videbantur et credebantur boni; quia vident facinus patranti utile atque impunitum fuisse. Eodem quodammodo pertinet illud Terentianum: 'Nostrapte culpa facimus, ut malis expediat esse.' De quo egimus in observationibus, propter vicinum: 'Ita fugias, ne præter casam.' *Gronovius.*

Parcit quisque bonis] *Parcit quisque malis, perdere vult bonos.* Pulmannus. Explicat Ausonii mentem P. Syrus: 'Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.' Haud multum diversum illud Gracchi apud Ciceronem: 'Abesse non potest, quin ejusdem hominis sit probos improbare, qui improbos probet.' Apostolius in Proverbiis, Ἀδικεῖ τοὺς ἀγαθοὺς ὁ φειδόμενος κακῶν.

6 *Majorum mer.*] Laus parentum non tribuitur posteris. *Erasmus.*

7 *Turpis sæpe datur forma minoribus*] Vetus lectio, *fama.* Ex majorum, inquit, bene gestis rebus non dari gloriam. Sed ex eorundem infamia sæpe etiam minores infici nomenque obliterari. Nam *muneribus*, ex vetustis quibusdam, quo minus probemus, ratio syllabæ in asclepiadeo facit. *Accursius.*

No. 314. 5 *Quæ benefacta*] Cum septenis versibus singulorum totidem apophthegmata explicentur, Chiloni et Thaleti singulis singula periere. Quæ tamen nos in quibusdam exemplariorum fragmentis invenimus, in hunc modum: *Quæ benefacta accipias, perpetuo memento.* Item Thaletis aliud: *Cum falso laudas, tunc et amice noces.* Quorum alterum vix dignum anxia poëtæ facundia recepimus. Alterum omnino indignum, sed certe commode ex eadem sententia deductum, cujus in Lælio meminit M. Tull. Demosthenem, in Oratione illa egregia περὶ στεφάνου contra Æschinem imitatus. 'Beneficia,' inquit, 'meminisse debetis, in quem collata sunt, non commemorare qui contulit.' Ut si supposititii putandi ambo partus sint, ac spurii, non diversi tamen generis, atque ex colluvione dissidentium prognati videantur. Neque illud transiliendum, in supradictis fragmentis comperisse nos, septem ultima Apophthegmata non Thaleti adscripta sed Anacharsidi, Scythæ; qui et ipse inter Græciæ sapientes est habitus. De quorum numero (ut Laërtius colligit) ingens quæstio, nec minor dissensio. *Accursius.*

No. 315. 3 *Dicere distuleris*] Sic vetus liber: alii *dicere sustuleris.* 'Inimice' autem hic, et 'amice,' vocativus pro nominativo, sicut in Carmen vicesimum Parentalium monuimus. *Vinetus.* Imo adverbia potius, ut alibi ostendimus.

No. 316. 1 *Septenis patriam sap.*] Latina hæc, quæ inter Virgiliana, Ausoniana, Sidonianaque carmina reperiuntur, cujuscunque sint auctoris, ex Græcis facta putantur, quæ leguntur libro primo Epigrammatum Græcorum hujusmodi: 'Επτὰ σοφῶν, &c. [Vid. Not. Delph.] De iisdem

exstant et hæc: quæ in antiquis libris post Sidonii Apollinaris Carmina reperimus, cujusvis veterum poëtarum sint: 'Te Solo præcipue,' &c. [Not. Delph.] *Vinetus.*

6 *Cleobulus Lindius*] In Epigrammate quo singulorum septem sapientum apophthegmata, nominaque, et patriæ singulis explicantur versiculis, 'Cleobulus Lindius' quarto loco ponitur, cum in Græco Epigrammate omnibus præponatur. Et cæteri mox non alio ordine, quam Latinos eos (quicunque fuerit) interpres reddiderit. Quapropter eodem modo versus in principio reponendus videtur. Alioqui tres superiores verbum etiam, quo innitantur, non habent. *Accursius.*

EDYLLIA.

No. 317. *Versus Paschales Proc.*] Legendum videtur *Proclo*, non *Proco*. Quia *Proclus* usitatum nomen. *Procus* qui vocatus sit apud Veteres, non memini me legere. Ita igitur legimus: *Versus Paschales Proclo dicti.* Scaliger.

1 *Sancta salutiferi*] Carminis hujus titulus in Parisiensi editione, et aliis quibusdam, est, *Versus in Dominicam Resurrectionem.* In Lugdunensibus membranis, *Versus Paschales Procodicti.* Ubi quid verbi sit *Procodicti*, non intelligo. Participium quidem *dicti* videri potest, ut versus Paschales *dictos* accipiamus, sed quid reliquum *proco?* An viri hoc proprium? De Proconsulatu Ausonii nihil comperimus, et hoc ante Consulatum ipsius fuisse scriptum liquet. Quod Carmen, et quæ sequuntur, 'Amor cruci affixus,' 'Mosella,' et aliquot alia, hæc non ante 'Edyllia' fuisse inscripta arbitror, quam Ausonii scripta, quæ veteres libri confundebant, typographi sic nuper distinxissent, ut nunc edi solent, in Epigrammata, Edyllia, Epistolas, et alia. *Edyllia* auctor ipse nusquam vocavit, nisi forte *Edyllia* malis legere, quam *Epyllia* in litteris ad Symmachum de Gripho Ternarii numeri. Significat autem εἶδος, formam et speciem, eamque speciem, quæ generi subjicitur: sed Pindarus poëta Lyricus, quum suorum certaminum victores celebrat, εἶδος etiam vocat, quod de unoquoque Carmen canit. Hinc factum constat εἰδύλλιον, diminutivum vocabulum, parvum εἶδος significans, breveque aliquod poëma, ut ostendemus in Præfationem Cupidinis cruci affixi. *Vinetus.*

2 *Et devota pii...mystæ*] 'Mystæ' hic sunt Catechumeni, qui in Christiana pietate ac religione instituebantur, quibus sacra adita nondum erant reserata. Catechumenos autem jejunia servasse constat, tam in Ecclesia Occidentali, quam Orientali, priusquam sacrosancto baptismatis lavacro ablueerentur, et ad ἐποπτείαν, sacramque synaxin admitterentur. Testis erit nobis S. Leo Papa I. qui Epistola IV. ad Episcopos per Siciliam constitutos hoc docet: 'His itaque, fratres charissimi, talibus ac tantis existentibus documentis, quibus omni ambiguitate submota evidenter agnoscitis in baptizandis electis, qui secundum Apostolicam regulam et exorcismis scrutandi, et jejuniis sanctificandi, et frequentibus sunt prædicationibus imbuendi, duo tantum tempora, id est, Pascha et Pentecosten esse servanda.' Item Socrates Hist. Eccles. l. VII. c. 17. narrat Paulum Novatianorum Constantinopoli Episcopum noluisse Judæum quendam sacro baptismatis la-

vacro mundare, nisi prius in fide Christiana inter Catechumenos eruditus fuisset, multisque diebus jejunasset: *οὐ πρότερον δὲ ἔφη δώσειν τὸ βάπτισμα, εἰ μὴ κατηχηθείη τὸν περὶ τῆς πίστεως λόγον, μετὰ τοῦ νηστείαις σχολάσαι ἡμέρας πολλάς.* Eumque morem retineri vult Ordo servandus in admittendis ad fidem Christianam Sarracenis apud Orientales Christianos: *προηγουμένως μὲν ὁ προσιὼν τῇ ὀρθῇ πίστει νηστεύει ἐπὶ ἑβδομάδας δύο, καὶ διδάσκεται τὴν ἐν τοῖς θείοις καὶ ἁγίοις εὐαγγελίοις παραδοθεῖσαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσευχήν.* Jejuniis ergo purgantur mystæ, et dogmata Christiana audiunt, in iisque erudiuntur, et a falsarum opinionum sordibus purgantur, antequam ad baptismum accedant. Mystæ ergo sunt Catechumeni hoc loco; et duo sequentes versus adversativa particula eos a baptizatis distinguunt: 'At nos æternum cohibentes pectore cultum, Intemeratorum vim continuamus honorum.' Catechumeni vero continuare non poterant, qui nondum inchoaverant, nec ad sacram synaxin et *ἀγάπην* erant admissi. *Bullialdus in Not. ad Theonem Smyrnæum.* Erudita quidem, et digna illo viro observatio de jejuniis Catechumenorum: non tamen, ut arbitror, ad mentem Poëtæ. Nam si 'Mystæ' Catechumeni, quo quæso pacto præter ceteros jejunarunt, quum jam tum quadragesimale jejunium ab Ecclesia fuerit receptum? Nam ante quidem Constantini tempora Jejunium Christianis liberum, nec ulla vel lege vel consuetudine, quæ legis instar est, adstrictum fuit, ut ex Tertulliano discimus contra Psychicos. At postquam discussis persecutionum tempestatibus serena pacis tranquillitate frui cœpit Ecclesia, libertatem in se vertit; et quæ respirare debuerat, humanis semet regulis et constitutionibus tantum non suffocavit. Sive illas superstitiosorum hominum simplicitas sub imagine zeli ac fervoris adinvenit, seu consuetudo gentilium ad Christianam fidem conversorum pedetentim introduxit: dum primum, quæ gentilibus usurpata, Christiana specie fucantur: deinde illa ipsa, quæ alliciendis tantum ethnicis donabantur, usu pravo in legem transeunt. Non quod jejunia non probem, sed quod ex hac libertatis a Domino datæ circumcisione id hominibus incommodi accidere animadverto, ut sæpius peccent. Quod si namque vel ipsa jejunii natura, vel antiquitus in ecclesia usurpata consuetudo respiciatur, cogi nec potest, nec debet. Non enim a cibis abstinentia, nisi voluntas libera hanc quasi animaverit, jejunium est: multo vero minus, quum carnium esu interdicto, piscium aliorumve ciborum deliciæ permittuntur. Non ita Christus, non SS. Patres. Legantur Tertullianus, Hieronymus, Basilius M. Ambrosius, Chrysostomus: respiciatur Ecclesiæ veteris Historia. Pane et aqua, atque his sæpissime non nisi post occasum Solem sumtis, jugibusque precibus tolerata jejunia deprehendemus: eaque in quaternos, senos, pluresve dies, pro cujuslibet viribus ac voluntate, ac tandem ad duas quatuorve septimanas diemque quadragesimum producta. Monachis tandem severius illa ex præscriptis regulis celebrantibus, consuetudo, et mox lex in Ecclesiam fluxit: quæ quidem si consuetudo tantum, non vero lex esset, improbari vix possit, nisi cum non recte, nec ex antiqua formula observatur. Nunc autem quotusquisque servat jejunia? vix alias libentius plurimi cœnant. At quia lex est, hinc ex inobservata lege peccatum: ubi vero peccati fomes et causa, quæ charitas? si non adest charitas, quid de vera Ecclesia pronunciabimus? materne an noverca dicenda erit, quæ quum complura possit arcere peccata admonendo et cohortando, jubendo filios peccatis

involvit? Sed quo me veritatis ac Christianæ concordiæ amor abripuit? Hoc volebam, Mystas hic initiatos dici, et Christiana fide imbutos, qui quadragesimale jejunium observabant. Adversativa particula non personas distinguit, sed cultum divinum perpetuum et æternum, a temporali aliqua et exacta magis religiosi cultus observatione: et mox liquet: nam subjicit e vestigio Poëta: 'Annua cura sacris, jugis reverentia nobis.'

20 *Ut super æquoreas*] Alludit ad illud, quod scribitur in Principio Geneseos: 'Et spiritus Dei ferebatur super aquas:' spiritumque illum intelligit Sanctum Dei Spiritum, non flatum, ventum, aërem,' ut quidam. *Vinetus.*

23 *Amplecti*] *Amplectenti* rectius liber vetus. 'Junctis virtutibus,' hoc est, bona faciendo opera: ne fidem otiosam, ut appellant, intelligas, et vacantem charitate. *Idem.*

24 *Tale et terrenis*] Huc maxime facere puto, quod Cedrenus Constantino Pogonato accidisse refert: *Οἱ δὲ τοῦ θέματος*, inquit, *τῶν Ἀνατολικῶν ἦλθον ἐν Χρυσοπόλει, λέγοντες, ὅτι εἰς Τριάδα πιστεύομεν, τοὺς τρεῖς στέψωμεν. Ἐταράχθη δὲ Κωνσταντῖνος· μόνος γὰρ αὐτὸς ἦν ἐστεμμένος. οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Τιβέριος καὶ Ἡράκλειος οὐδεμίαν εἶχον ἀξίαν.* Noster tres Imperatores unanimes Trinitati comparat: illi quod in Trinitatem crederent, tres Imperatores desiderabant.

25 *Geminum*] Id est, duorum Augustorum sator et procreator, Valentis fratris, Gratianique filii sui. *Vinetus.*

26 *Pio complexus*] Id est, benevolentia et affectu paterno, fraternoque: ita melius, quam *Nomine*, quod in optimo codice. In harum literarum permutatione sexcenties a librariis erratum est. Supra vidimus in *Numen* pro *nomen Hiberum*. Videmus et in Lucilii fragmento, quod apud Nonium in *Fretum*, quod me judice ita restituendum est: *Serena coili numina, et salsi fretus*. Qui perfectus est senarius: libri vulgati habent: *Serena cecili nomina et salis fretus*. Pro quo viri docti: *Lucill. Serrano: en siculi nominent salis fretus*. Utra sit melior emendatio, lector dijudicet. Sed nec Lucilii hoc fragmentum est, verum Licinii. Sosipater Charisius lib. I. 'Fretus, hujus fretus.' Porcius Licinius, ut Plinius ex eodem sermonis dubii libro sexto refert, 'salsi fretus.' *Fretus* enim quartæ declinationis esse, quum masculino genere sumitur, e Cicerone cognoscimus, cujus hæc in Verrinis: 'Perangusto fretu divisa servitutis ac libertatis jura cognosceret.' Ita Gellius Ciceronem scripsisse vult lib. XIII. Noct. Att. c. 19. 'Pio,' id est, favente, propitio. D. Augustinus lib. X. Civ. Dei, cap. 1. 'More autem vulgi hoc nomen etiam in operibus misericordiæ frequentatur: quod ideo arbitror evenisse, quia hæc fieri præcipue Deus mandat. Ex qua loquendi consuetudine factum est, ut et Deus ipse dicatur pius.' De ea ipsa re Marcellinus lib. XXVII. 'In hoc tamen,' inquit, 'negotio Valentinianus morem institutum antiquitus supergressus non Cæsares, sed Augustos germanum nuncupavit et filium; benivole satis:' id est, ut Ausonius ait, 'pio numine.' Solinus in fragm. Ponticon: 'Quare diva precor, quoniam tua munera parvo Ausus calle sequor, vitreo de gurgite vultus Dextera prome pios, et lumine læta sereno Pierias age pande vias.'

28 *Omnia solus habens*] Auctor Panegyrici Maximiano et Constantino dicti: 'Nec tamen miranda ista in te est, Maximiane, animi magnitudo, in quem Dii immortales tanta congesserunt et naturæ bona, et ornamenta fortunæ, ut quamvis maxima largiaris, ita penes te sint omnia, quasi ea solus obtineas. Ut enim ille,

qui omnes aquas cœlo et terris præbet Oceanus, semper tamen in motibus suis totus est, ita tu potes imperium, Maximiane, donare; non potes non habere.' Vide et Aristidis Orat. de Cyziceno templo pag. 423. et Themistium de Amore fraterno.

No. 318. *Post Deum semper patrem*] Præfatio est in Epicedium. Cujus hic erat titulus in exemplari: *Incipit Epicedium in Patrem Præfatio in prosa.* Vinetus.

Post Deum semper patrem colui] Parentes, inquit Æschines in Oratione contra Timarchum, ἐξ ἴσου δεῖ τιμᾶν τοῖς Θεοῖς. Gnomæ Græcæ: Θεοὶ μέγιστοι τοῖς φρονοῦσιν οἱ γονεῖς.

Secundamque reverentiam] Plato, Cicero, et alii, parentibus præponunt patriam, communem omnium parentem. *Vinetus.*

Epicedium patris] Est ἐπικήδιον, nænia, et Carmen, quod mortuo canitur ante, quam sepeliatur. ἐπιτάφιον, quod post sepulturam dicitur. Sic tradit Servius in duodecimum versum Daphnidis. Est enim τὸ κῆδος, cura, exequiæ, funus. ὁ τάφος, sepulchrum et tumulus, cum quibus præpositio ἐπὶ composita, ad, super, in, et alia significat. *Idem.*

Oblectatione viventium] Id est, laude: qua viventes, queis ulla honesti cura est, plurimum capiuntur. In coronide Professor. dixerat: 'Viventum illecebra est laudatio.'

Hos relegisse] *Hoc* non *hos*, in exemplari. *Vinetus.*

Hos relegisse amo] Vetus Codex, *hoc*, ut referatur ad 'opusculorum,' cum ceteroquin τὸ *hos* ad 'versus' respiciat.

No. 319. 1 *Nomine ego Ausonius*] *Nomen* pro *Nomine* veteres libri, et *infimus* pro *ultimus*, Tilianus. Eundem autem suum patrem Julium Ausonium celebravit primum in Parentalibus Ausonius Poëta, quod Carmen cum hoc conferes. *Vinetus.*

Nomine ego Ausonius] Tuto reponens: *Nomen ego Ausonius.* Sic quondam conjeceram: sic in veteri quadam membrana scriptum in Gallia obiter vidi: sic apud se codices antiquos habuisse testatur Vinetus. Hellenismus est elegans. *Ego nomen Ausonius*: id est, quoad nomen, vel cui nomen Ausonius. Ælian. I. ποικ. XV. ἐρασθέντα παρθένου Φθίας ὄνομα. *Gronovius.*

Nomen ego Ausonius] Ita vetus liber, pro quo alii, *Nomine ego Ausonius*: sed perperam. Sic supra Carm. XXIV. Professor. 'Stemmate nobilium deductum nomen avorum Glabrio, Aquilini Dardana progenies.' Ubi nominandi casu ponitur, ut et in Mosella, 'Ausonius nomen Latium.' Item Epistola IX. ostrea 'Burdigalensia nomen.' Virgilius l. III. Æneid. 'Sum patria ex Ithaca, comes infelicis Ulyssei, Nomen Achæmenides.' Ita Fabricius e Mss. legit, pro *Nomine*. Rutilius Numatianus Itiner. I. 'Cognomen versu Veneris, carissime Rufe, Illo te dudum pagina nostra canit.' Ita namque illic legendum; non, *Rufi*. Virgil. de Allia: 'Quosque secans infaustum interluit Allia nomen.' Martialis lib. VII. Ep. 24. 'Et majus nomen Atridas.'

3 *Vicinas urbes*] Vasatas et Burdigalam. Inter quas iter est unius tantum diei. Ausonio itaque medico patria fuit Vasates, ubi natus fuerat: sed patriæ Burdigalam prætulit urbem longe clariorem, celebrioremque, in quam commigravit. *Vinetus.*

5 *Curia me duplex*] Romana et Burdigalensis. Qui enim Præfectura Illyrici fuit honoratus, non est dubium, quin Imperatorum beneficio Civitate Romana etiam donatus, in curiam receptus, in Senatum allectus fuerit: quum isti Cæsares, peregrinos quoslibet, et semibarbaros, ut ait Suetonius, quamvis ob causam sibi caros, hujusmodi honoribus evehere non cessarent.' *Idem.*

6 *Muneris exsortem*] Id est, solo et

inani nomine Senator fui. Andreas Alciatus libri quarti capite tertio Dispunctionum. *Idem.*

7 *Non opulens*] Ita habet vetus liber, ut in ordine clararum urbium: 'opulensque moneta.' *Scaliger.*

8 *Semper eodem habui*] Hoc est, ταὐτῷ, ὁμοτρόπως. Ut apud Plautum, Lucretium, Varronem, alios. Illud vero non oscitanter legendum: *Judice me nemo, sed neque teste perit.* Inepte enim *Judice* legebatur. Nam judex de aliquo crimine captus qua conscientia potuit scelerosum absolvere? At illa saepius juncta legas: index et testis. ut: 'Quibus indiciis, quo teste perivit?' *Idem.*

9 *Sermone impromtus*] Contra Titus Imper. apud Suetonium: 'Latina Graecaque lingua promtus et facilis.' Hadrianus apud Spartianum: 'Oratione et versu promtissimus.'

13 *Judicium de me praestare*] Judicio et opinioni bonorum virorum de me satisfacere et respondere. *Vinet.*

17 *Non auxi, non minui rem*] Schol. Juvenalis ad Sat. I. 'Moris erat antiquis, ne quis adderet possessionibus suis, aut de illis minueret.' Lege: *nequid adderent aut minuerent.* Horatius lib. II. Sat. VI. 'Si neque majorem feci ratione mala rem, Nec sum facturus vitio culpave minorem.'

21 *Factio me sibi non*] Ita plane ex eodem libro legendum: quae sane longe concinnior, et verior est sententia. *Scaliger.*

23 *Felicem scivi*] Quas Graeci vocant χρείας, eas Latini, scita, et oracula: ut 'Scitum illud Catonis:' 'Oraculum illud Catonis.' Ergo hanc chrian suam fuisse dicit Julius Ausonius: 'Felix est, non qui habet, quae vult: sed qui non vult, quae non habet.' Propterea usus est verbo sciscendi. Quia videlicet ipse scivit, et auctor fuit ejus gnomae, seu chriae. Nam chriae, et oracula, cum citantur, semper referuntur ad auctores suos. *Idem.*

Felicem scivi] 'Scivi' a 'scisco:' unde 'scita' Platonis in libro de Censoribus. Sic ego statui, et decrevi. *Vinetus.*

Felicem scivi] Id est, beatum, divitem censui, statui. Sic 'fortunatum' pro divite dixit Cicero lib. II. de Oratore, cap. 86. et A. Gellius l. XVI. extremo. Seneca Epist. CXIX. 'Nihil enim interest, mi Lucili, utrum non desideres, an habeas.' Vide quae Apuleius in Apologia. Horatius lib. IV. Od. IX. 'Non, possidentem multa, vocaveris Recte beatum: rectius occupat Nomen beati, qui Deorum Muneribus sapienter uti, Duramque callet pauperiem pati.'

25 *Non occursator*] Qui aliis occurrere salutandi gratia, sciscitandi, audiendique de rebus non solerem. *Vinetus.*

27 *Famam quae posset*] Haec omnia ita habet vetus liber. *Scaliger.*

31 *Ejurati*] Odio habiti, et evitati. *Vinet.*

33 *Deliquisse nihil numq.*] Non hic duplex negatio posita est pro simplici, ut Vinetus existimavit; verum vult Ausonius, nunquam se laudi duxisse, quod nihil peccavisset. Quoniam nostrum omnium id officium est: neque meremur laudem, quum id facimus, quod praestare tenemur. Horatius in Arte de Poësi, quod Noster de Vita: 'Vitavi denique culpam, Non laudem merui.'

37 *Lustra novem*] Annos quadraginta quinque. *Vinetus.*

38 *Gnatos quatuor edidimus*] Ita ex ejusdem fide et auctoritate reponimus. Quod confirmatur postea ex illa enumeratione liberorum susceptorum. Prima Æmilia Melania in cunis decessit: ultimus Avitianus vix pubertatem egressus obiit. Secundus est D.Ausonius Poëta noster. Tertia Julia Dryadia nupsit, et liberos suscepit. Vera igitur est scriptura illa. *Scaliger.*

Natos tres numero genui] Antiqua

lectio: *natos quattuor edidimus.* Recte. Vide tabulam de genere Ausonii in extremo in Parentalia commentario. *Vinetus.*

Gnatos] Id est, liberos. Sic Capitolinus in Gordiano primo: 'Filios duos habuit, unum consularem, ... et filiam Metiam Faustinam.' et in Antonino Pio: 'Filii, mares duo, duæ feminæ.'

39 *At qui fuit ultimus ævi*] Quartus, ultimus et minimus natu meorum liberorum Avitianus. De quo Carmen tertiumdecimum Parental. *Vinet.*

42 *Præfectus Gallis, et Lybiæ, et Latio*] Ne tres tibi videantur Præfecturæ, quum duas tantum ipse computet in versu nonagesimo secundo Protreptici ad nepotem, scito, temporibus Ausonii Africam sub dispositione Præfecti Prætorio Italiæ fuisse, ut ex antiquis dignitatum administrationumque Imperii Romani commentariis didicimus: quam profligatis Vandalis, annis post Consulatum Ausonii centum fere et quinquaginta, Justinianus Augustus propriam jussit habere Præfecturam, quemadmodum ipse scribit in suo codice, titulo de officio Præfecti Prætorio Africæ. *Idem.*

44 *In genitore suo*] In me suum patrem. *In* habet ablativum pro accusativo interdum hoc significatu, ut apud Ciceronem in Somnio Scipionis: 'Justitiam cole et pietatem. Quæ quum sit magna in parentibus et propinquis, tum in patria maxima est;' et Ovidium lib. v. Tristium, Elegia secunda: 'Sæpe suo victor lenis in hoste fuit.' *Idem.*

45 *Cujus*] Ausonii poëtæ, filii mei. *Hujus*, exemplar vetus. *Idem.*

46 *Consul ut ipse foret*] Consul fuit Ausonius poëta, Olibrio Hermogeniano collega, anno Christi trecentesimo octogesimo secundo, et sic patre Ausonio jam mortuo. *Id.*

47 *Matronale decus possedit filia*] Quippe quæ matrona fuit, et in matrimonium cum viro convenit: ut Matronam definit Gellius libro octavodecimo noctium Atticarum. Est autem hæc Julia Driadia: quam Carmine duodecimo Parentalium deflevit Ausonius frater. *Idem.*

49 *Simul omnium*] Illorum nati, generi, progeneri. 'Omnium' autem contrahi debet, ut fiat Spondeus, sicut apud Lucret. l. v. quidam legunt: 'Imbecillorum esse æquum misererier omnium.' Sic apud eundem Lucretium lib. I. Baptista *omnum* pro *omnium* legisse se scribit: 'Per gentes Italas omnum quæ clara clueret.' Sed de hoc nomine aliud monuimus in Carmen VI. de Professorib. *Idem.*

52 *Præfectus nuncupor*] Solo nomine Præfectus, ut supra dixit, 'Muneris exsortem se, nomine participem.' Hujusmodi Præfecturæ titulum et honorem ab Imperatoribus suis Ausonium filium Gratiani Cæsaris magistrum patri suo obtinuisse verisimile. Nisi malis Ausonium ipsum patrem, propter artis suæ peritiam, impetravisse. *Idem.*

53 *Hæc me fortunæ, &c.*] Qui Poëtæ vitam, ex hoc maxime Epicedio deceptus, perstrinxit, versus hos, et qui haud multo post sequuntur ita est interpretatus. Ubi fortunæ bonis in duplici Curia, Gratiani scil. et Valentiniani Imperatorum, affluxit, ab adorato numine commeatum petivit, spem, vota, timorem purpuratis relinquens. In hunc modum ille. Sed enim 'vitæ abitum,' hoc est, discessum, migrationemque e vita, non autem commeatum, et 'Sopitus placido fine,' ac pleraque alia, facile ostendunt, ut 'adorato numine,' quod ait, Imperatorem non intelligas, licet sit ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον: sed Deum illum Opt. Max. quem mente coluit Ausonius filius, et laudibus est prosecutus. In hujusmodi precationem lætus Chærea apud Terentium erumpere videtur, 'pro Jupiter, nunc est

tempus profecto, interfici cum perpeti me possum. Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.' Eandemque sedisse animo C. Cæsari rationem crediderim, cur diutius vitam ducere, nec voluerit, nec curarit, satis diu se vel naturæ vel gloriæ vixisse testatus. Notus est et Polycratis tyranni annulus cum Sardonyche in mare mersus. Et Philippus Macedonum Rex, cum ei multa ex sententia præclare gesta uno die nunciarentur: 'O fortuna,' inquit, 'parum aliquid mihi mali pro talibus, tantisque bonis facito.' Etenim ea consuevit esse valentissimæ fortunæ mutabilitas, ut a magnis bonis magno quoque malo ingruat, et quos interim ad Deos pene ipsos evexerit, lapsu denique vel infringat, vel commaculet. Quo fit sapienter, ut dum illa arridet, vel mori cupiamus, vel particulam malorum inseri atque interponi lætis rebus. Ne majori post impulsu prospera pensentur, parique ruina, quo extulerit favore, proturbet. *Accursius.*

65 *Luciano*] Legendum *Lucilliano stilo*. Idem error in Petronio Arbitro: 'Luciano schedio,' pro *Lucilliano*. Est autem poëmatium illud in herediolum elegantiæ priscæ, et venustatis plenissimum. De quo hoc possum serio affirmare: si sine nomine, aut titulo in veteribus membranis repertum fuisset, idem illi potuisse contingere, quod multis aliis poëmatis Ausonianis, Rosis, Viro bono, Literæ Pythagoræ, et aliis. Nam ut illa sine nomine auctoris in veteribus libris reperta, Virgilio diu attributa fuerunt; ita hoc delicatum Elegidion non nisi veteri cuidam, ac etiam ultra ætatem Virgilii poëtæ adscriptum fuisset. Sed non omnium est de his sententiam ferre. *Scaliger.*

No. 320. 1 *Salve hæerediolum*] 'Hæredium,' ut 'prædium' Antiqui dixerunt, et inde 'hæerediolum,' ut 'prædiolum' factum. 'Hæredium' autem, nisi mendum sit, Festus Pompeius, prædium parvulum definit. Varro lib. I. de Re Rustica: 'As,' inquit, 'antiquus noster, ante bellum Punicum, pendebat bina jugera: quæ quod hæredem sequerentur, hæredium appellarunt.' Columella lib. I. de Quinctio Cincinnato: 'Imperator ad eosdem juvencos, et quattuor jugerum avitum hæerediolum redierit.' Sed et *heres* et *heredium* sine diphthongo in antiquis inscriptionibus reperitur, et ita scribere præcipit Eutyches Orthographus apud Cassiodorum. *Vinetus.*

13 *Spargit Aristippus mediis in Syrtibus*] Aristippus Philosophus Cyrenæus fuit. Cyrenæ urbs est Africæ. De quo Diogenes Laërtius hoc ex Bionis diatribis memoriæ prodidit. Quum ejus famulus in itinere pecuniam gestans, onere gravaretur, jussisse Aristippum ut abjiceret, quod nimium esset, et quantum posset, ferret. Idem Aristippus quum aliquando navigans esse se in piratica nave sensisset, aurum, quod habebat, depromsit, et numeravit; deinde in mare abjecit, et ingemuit tanquam ei imprudenti forte excidisset. Sunt vero, qui referant illum, inquit Diogenes, et hoc subjunxisse, satius esse illa per Aristippum perire, quam Aristippum per illa. Horatius in tertio sermone libri secundi: 'Quid simile isti Græcus Aristippus? qui servos projicere aurum In media jussit Lybia, quia tardius irent, Propter onus segnes.' Videtur ergo Horatium imitatus Ausonius, et pro media Lybia, medias Syrtes dixisse. Quæ sunt duo sinus Africæ, de quibus lege Salustium in Jugurthino bello, et Melam. *Idem.*

14 *Aurea non satis*] Midas, Phrygiæ rex, a Baccho petiit, ut quicquid tangeret, aurum fieret. apud Ovid. II. Metamorph. *Idem.*

22 *Prataque dimidium*] Scribam lu-

bens, *dimidio*, scil. centum jugerum coluntur.

28 *Silva supra duplum*] Agri seu arvi ducenta jugera, vineæ centum jugera, prati quinquaginta jugera, fiunt trecenta et quinquaginta jugera. Cujus summæ duplum est silva septingentorum jugerum. JUGERUM modus areæ fuit centum et viginti pedes in latitudinem patens: ducentos et quadraginta in longitudinem, apud Varronem, Columellam, et alios. *Vinetus.*

31 *Et quotiens mutare locum fast. cog.*] 'Ex meo propinquo rure, hoc capio commodi: Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit. Ubi satias cœpit fieri, commuto locum.' Sic secum senex ille Simo in extrema Terentii Eunucho. Hæc autem Ausonii villa ubi fuerit sita, incompertum habeo. Patrem tamen et avum Ausonii quia Vasatenses fuisse constat, a quibus hoc filio hæredium obvenit, in Vasatensi fuisse verisimile est, et juxta fluvium Garumnam. *Idem.*

No. 321 *Libellum, quem ad*] Fuit is mos veterum eruditorum, cum ex longinquis regionibus amicos inviserent, ut præmitterent nuncium cum versibus, aut oratione, aut libro, nomine ἀσπαστικοῦ: ut et vicissim ipsi simile munusculum reciperent. Et ita intellige locum ex Epistola ad Paulum: 'Hoc tibi de nostris ἀσπαστικὸν adfero libris.' Sidonius ad Lupum Aginuensem: 'Huic quodam tempore metatoriam paginam quasi cum musa prævia misi.' Et ut dixi, vicissim recipiebant aliud, vocabantque eam Epistolam 'adventoriam:' quale intelligendum est ἀσπαστικὸν ad Paulum, quod jam citavimus. Martialis: 'Ne quid tamen et advenienti tibi ab urbe, et exigenti negarem, cui non refero gratiam, si tantum ea præsto, quæ possim, imperabo mihi, cui indulgere consueveram. Et statui, ut paucissimis diebus familiarissimas mihi aures tuas exciperem adventoria.' Adventores enim, ut alibi explico, sunt hospites. Et non inepte 'metatoriam' vocat Sidonius, quæ præmitteretur: ut stratores, et munitores præmittebantur a duce exercitus ad metanda castra. Hoc confirmatur ex Ausonianorum temporum consuetudine. Nam hospitium, quod advenienti hospiti paratur, apud Romanos dicebatur Metatorium, apud Græcos ἀσπαστικόν. Sane ex lib. XII. Cod. de Metatis, et Epidemeticis, item Novella XXIX. patet metatores esse, qui advenientibus hospitibus locum parant. Unde colligitur, quare metatoria Epistola dicta sit. Nam in historia Ecclesiastica hospitium episcopale, quo advenæ excipiebantur, vocatur a Græcis καταγώγιον ἐπισκοπικὸν; idem et ἀσπαστικὸς οἶκος, et metatorium dicebatur. Prioris appellationis testem laudo Theodoretum, qui in quincta historia, ubi meminit de præsenti Ambrosii Episcopi Mediolanensis constantia, qua Theodosium Imp. aditu templi prohibuit, subjicit mox hæc de ipso Imperatore: ἐπειδὴ δὲ τοὺς ἱεροὺς περιβόλους κατέλαβεν, εἰς μὲν τὸν θεῖον οὐκ ἐσελήλυθε νεὼν, πρὸς δὲ τὸν ἀρχιερέα παραγενόμενος, ἐν δὲ τῷ ἀσπαστικῷ οἴκῳ οὗτος καθῆτο, ἐλιπάρει λυθῆναι τῶν δεσμῶν. Idem esse et metatorium manifesto colligitur ex Historiæ Ecclesiasticæ excerptis Θεοδώρου ἀναγνώστου. Ibi enim de Episcopo Euphemio hæc excerpta sunt: οἱ ἐπίβουλοι Εὐφημίῳ τινὶ ὑποθέμενοι, παρεσκεύασαν ἔμπροσθεν τοῦ μιτατωρίου ξίφος κατ' αὐτοῦ γυμνῶσαι. Hospites enim et ignotos in metatorio recipi nemo dubitat. Unde ignotum hominem ad hoc facinus patrandum subornatum fuisse omnino necesse est. ἐπισκοπικὸν καταγώγιον vocant Græci alii, ut jam monui. Ut Sozomenus sexta historia: αὐτίκα γε τοὺς ἄνδρας οἷά γε ἐξ ὁδοῦ κεκμηκότας εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν καταγώγιον ὁδηγήσας, καὶ τράπεζαν παραθεῖναι. Idem

in septima: τεκμήριον δὲ μεγίστης ἔδωκεν ἀρετῆς, παρὰ πάντα τὸν χρόνον τὸ ἐπισκοπικὸν καταγώγιον ἀνεῳγμένον ἔχων. Quod autem ἀσπαστικὸς οἶκος, et μιτατώριον sit idem, quamvis iis, quæ superius adduximus, satis confirmatum esse debet; tamen exemplum adferemus ex Cedreni Annalibus in Leonis IV. Historia. Quo loco Cedreni idem de Leone adfertur, quod apud Theodoretum de Theodosio. Apud Theodoretum prohibetur Theodosius templi aditu: et convenitur in ἀσπαστικῷ οἴκῳ. Apud Cedrenum ita Leoni interdicitur ingressu templi, et cogitur ire in Metatorium. Sed verba Cedreni producamus: εὐλογήθη δὲ μετὰ Ζωῆς ὁ Λέων ὑπὸ Θωμᾶ πρεσβυτέρου, ὅστις καθηρέθη, καὶ Αὐγοῦσταν αὐτὴν ἀνηγόρευσε. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν ὁ πατριάρχης εἰς τὴν ἐκκλησίαν εἰσέρχεσθαι ἐκώλυε τὸν βασιλέα· ὅθεν διὰ τοῦ δεξίου μέρους διήρχετο εἰς τὸ μιτατώριον. Metatorium enim junctum templo fuisse apparet et ex his, et ex ea ipsa Theodosii historia. Quo convenire solitos puto omnes, antequam ἡ ἁγία σύναξις celebraretur. Quare non dubium, quin eadem fuerint, ἀσπαστικὸς οἶκος et μιτατώριον. Apud eundem Cedrenum in Theodosio legimus milites Thessalonicæ turbasse διὰ μιτάτα, hoc est, propter hospitia. Quod aut hospitia illis metata non paterent, aut quod omnino metata non fuissent. Quod ita esse cognoscimus ex eodem Titulo Codicis, de metatis. Idem est, quod ab eodem Græculo scribitur: Adrianum condidisse urbem Ἀδριανοῦ θήρας ἐν μιτάτοις. *Scaliger.*

Ad nepotulum meum] Ausonium nomine, ut et in ipso Protreptico, et in extremo Genethliaco, avus ipse appellavit. *Vinet.*

Instar protreptici] Προτρεπτικὸν, 'quod hortatur,' impellit, instruit: προτρεπτικὴ στάσις, 'exhortativus status' Quinctiliano lib. III. Trebellius Pollio in Salonino Gallieno: 'Nec ignota esse arbitror, quæ dixit Marcus Tullius in Hortensio: quem ad exemplum protreptici scripsit.' *Idem.*

Instar protreptici] Poëmation composuit lepidissimus poëta Ausonius ad Nepotulum, quod προτρεπτικὸν inscripsit, elegans sane et doctrinæ multijugæ. At cur ita, se multi nescire fatentur; quod tamen non admodum difficile est doctis. Namque προτρέπω exhortor significat, et προτρεπτικὸς adhortativus et instructivus. Admonet quippe illum, ut paternos mores imitetur, et studiis operam navet, ac se literariis curis implicet. *Gyraldus.*

Venustula ut esset magis, quam forticula; instar virginum, quas matres student demissis humeris esse, junceo pectore esse. Dicas quod moraris judicationem meam] Nutantia cum forent hæc, in hunc modum alii substituere, *demissis humeris, juncto pectore esse, ut graciles sint. Nosti cætera. Superest ut dicas, quid moraris judicationem meam.* Codex vero noster Ms. ita habet, *demissis humeris esse, juncto pectore, dicas, quid moraris adjudicationem meam.* Cæterum, neque *juncto*, neque *junceo*, sed ex Terentio, *vincto* potius legendum. Id est castigato ac tenui et veluti vincto. Ut interpretatur Donatus. Aut certe pectorali fascia ligato. Martialis: 'Fascia crescentes Dominæ compesce papillas, Ut sit, quod capiat nostra tegatque manus.' Ea enim solet matribus præsertim esse cura, ut et virginum ligent pectus, et substringant vestibus ac zona. Quod expressisse Claudianum intelligimus in Epith. Honorii et Mariæ: 'Ipsa caput distinguit acu, substringit amictus, Flammea virgineis accommodat ipsa capillis.' Et in VI. Consulatu Hon. 'Ac velut officiis trepidantibus ora puellæ, Spe propiore tori, mater solertior ornat Adventante proco, vestesque et cingula comit Sæpe

manu, viridique angustat iaspide pectus, Substringitque comam gemmis, et colla monili Circuit, et baccis onerat candentibus aures.' Græci quoque puellarum elegantiam ac formæ decus indicari satis credunt, τὰς εὐζώνους, id est, bene cinctas, ipsas appellando. Est quippe cum totius corporis apta in virguncula gracilitas, tum in pectore præsertim: ne vel laxæ, tanquam in puerpera, mamillæ pendeant: vel ultra modum protuberent, ac tumescant; sed prominulæ intra manum condi possint, et durinsculæ veluti verbera contactu regerant. Terentii ex Eunucho fabula verba hæc sunt: 'Haud similis virgo est virginum nostrarum, quas matres student demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sint. Siqua est habilior paulo, pugilem esse aiunt. Deducunt cibum, tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas.' Illud manifestum (nisi maculata fuerint superiora) non *venustula ut esset*, sed *ut essent* legi oportere. Et *Adjudicationem*, dictum cultius ac significantius, quam *judicationem* videri posse. *Accursius.*

Δὶς παῖδες οἱ γέροντες] Integrum quidem id inviolatumque in codicibus impressionis primæ. Factumque est (ut Diogenianus ait) ἐπὶ τῶν ἀπὸ τοῦ γήρως εὐηθεστέρων δοκούντων. Id autem quod Latini dicimus repuerascere, non tam hic in universum exprimi putandum est, quam illud etiam insinuari, quod plerique filiorum nimio affectu, vel nepotum nova cura, ea facere non verentur, quæ sibi dulcia solatia sint, aliis vero ad insaniam accedere videantur, probroque notentur. Ostendit autem hoc vel Symmachus, qui ait, 'Dum filius meus Græcis litteris initiatur, ego me denuo studiis ejus, velut æqualis, adjunxi. Repuerascere enim nos pietas jubet, ut literarum dulcedine liberis nostris labor participatus insinuet.' Hinc et in arundinibus equitantes cum filiis Philosophos legimus. *Idem.*

Δὶς παῖδες οἱ γέροντες] Bis pueri senes. Extrema senectute repuerascunt homines, et desipiscunt, ut pueri. Proverbium explicat Erasmus. *Vinetus.*

Δὶς παῖδες] Plautus Mercatore act. II. sc. 2. 'Senex cum extemplo est, jam nec sentit, nec sapit. Aiunt solere eum rursum repuerascere.'

No. 322. 1 *Sunt etiam Musis*] Hoc Carmen Ausonii divinum Poëtæ ingenium indicat vel solum, ea ætate tam suaviter, tam pie, tam ex re ipsa, tam denique docte scriptum, ut longe abesse omnes illius ævi vates a tam absolutæ divinitatis numeris existimem, sint licet et illic, quæ temporis nævos redoleant, quos sane nemo per omnia evasit. *Barthius.*

4 *Sed requies, studiique vices*] Lege: *Sed requie studiique vices. Requie* antique pro *requiei*. Sic *die* et *dii* sæpissime apud Nostrum. Vide quæ de eo genitivo A. Gellius, Servius ad Virgilium, et Grammatici cæteri, quorum aliquis Cæsarem in Commentariis genitivos quintæ declinat. semper in *e* extulisse testatur. Sic et in vetusto codice Sereni Sammonici, 'Prurigini, papulis, ac scabie arcendis.' Vulgati, *scabiei* habent, imo et apud eundem fere ubique. Sæpe autem hoc accidit, ut sequentis dictionis prior litera præcedenti adhærescat. Sic in Panegyrico Pisoni dicto: 'Rara domus tenuem non aspernatur amicum, Raraque non humilem calcat fastosa clientem: Illi casta licet mens, et sine crimine constet Vita, tamen probitas cum paupertate jacebit.' Ita corrige, cum in vulgatis sit, *illic casta licet.* Contra apud Ælian. lib. I. ποικ. II. Καὶ τὸ μὲν ἔπεσεν, ὅτι ποτέ ἐστι τὸ ἐμπεσὸν, ἣδ' ἔχει δαῖτα. Ubi syllaba absorpta est, et legendum, καὶ ὃ μὲν ἐνέπεσεν. Faber in editione nupera correxit, reponendo, καὶ τὸ μὲν ἐμπε-

σὸν, ὅτι ποτέ ἐστι τὸ ἐμποδὼν, ᾗδ' ἔχει δαῖτα. Item apud Ciceronem lib. II. de Legibus, cap. IV. 'A parvis enim dicimus, si in jus vocat, atque ejusmodi alias leges nominare.' Scribe: *didicimus.* Et apud Lucanum lib. VII. 'Fortissimus ille est, Qui promptus metuenda pati, si cum minus instant, Et differre potest.' Ubi reponendum: *sic, cum minus instant.* Item apud Velleium lib. II. cap. LXXII. 'Hunc exitum M. Bruti partium, septimum et trigesimum annum agentis, fortuna esse voluit: corrupto animo ejus in diem, quæ illi omnes virtutes unius temeritate facti abstulit.' Ita pessime optimæ editiones: quum clare constet, legendum esse, *incorrupto animo ejus,* id est, a virtutis via nullatenus deflectente. Nec aliter apud Dictyn. lib. I. p. XIV. 'Dein Pæantis Philoctetа, qui comes Herculis post discessum ejus, a Diis sagittas divinas industriæ præmium consecutus est.' Scribe: *post excessum ejus ad Deos.*

6 *Graio schola nom. dicta est*] Hesychius: *Σχολὴ, οὐ μόνον τὸ μηδὲν δρᾷν, ἀλλὰ καὶ τὸ περί τι σχολάζειν, καὶ ἡ διατριβή.* Festus: 'Scholæ dictæ sunt, non ab otio ac vacatione omni, sed quod ceteris rebus omissis vacare liberalibus studiis pueri debent.'

10 *Fatiscit*] 'Fatiscere' est aperiri: rursum deficere, inquit Nonius. Qui et 'profestos dies' esse scribit, qui sint a festivitate vacui. *Vinetus.*

Studium puerile fatiscit] Statius lib. IV. Sylvar. IV. 'Vires instigat alitque Tempestiva quies: major post otia virtus.' Vide quæ in eum sensum de puerorum lusu Quintilianus lib. I. Institut. cap. III. et Seneca de Tranq. An. cap. XXV. Plutarchus in libello *περὶ παίδων ἀγωγῆς.*

16 *Nunquam immanis erit*] In una ex schedis Pulmannianis fuit: *Nunquam immanis erit placita suetudine vultus.* Unde manifestum est, interpolatum aliquid in hoc versu. Sane legendum non affirmo, sed suspicor: *Nunquam insuavis erit placida assuetudine vultus.* Assuetudo omnia illa in pueris facit, de quibus loquitur. Interea ut 'vultus' ille 'horridus,' qualem perpulchre descripsit, semel ubi adsueverit nunquam insuavis sit intuitu. *Barthius.*

18 *Trementes*] Membris, et toto corpore, senio. *Vinetus.*

19 *Seri nepotes*] Virgilius secundi Georgicon versu quinquagesimo octavo. *Idem.*

21 *Permistus equo*] Id est, Hippocentaurus. Saturnus cum Philyra, in equum versus, concubuit: unde fertur natus hic Chiron, monstrum, cujus corporis superior ab umbilico pars, virum: inferior reliqua equum referret. Centaurorum tamen aliam originem Servius in librum tertium Georgicon Virgilii affert. *Idem.*

Nec pinifer Atlas] Fuit Atlas Astrologus peritissimus, ut pluribus ostendit Diodorus Siculus libro quarto, et Plinius aliquot locis. Pinifer vero dicitur, id est, pinos ferens, quod vir ille in sui nominis montem altissimum in Mauritania mutatus fertur. Fabula quarto Metamorphoseon Ovidii, et apud Hyginum. *Idem.*

22 *Amphitryoniadem puerum*] Herculem Jovis et Alcmenæ uxoris Amphitryonis filium. Illum enim Astrologiam Atlas docuit, ut ex libro quarto Diodori Siculi cognosces. *Idem.*

Sed blandus uterque] Arridens est autem, magisque festiva Ms. exemplaris lectio, et quam rectam credimus et legitimam, adoptivam vero primam et subdititiam. *Balbus,* enim habet: quid autem senum peculiarius? Horat. in I. Epist. 'Pueros elementa docentem Occupat extremis in vicis balba senectus.' *Blandus* alioqui de Chirone dici usitati moris est. Stat. in Glauciam Melioris: 'Tenero sic blandus Achilli Semifer Æ-

monium vincebat Pelea Chiron.' Balbus in primo Argonaut. 'Discat eques placidi conscendere terga magistri.' Verum 'mitibus' quod ait 'alloquiis,' illud expressisse satis videbatur. *Accursius.*

25 *Si truculenta senex gerat*] Alter Vossianus habebat, *et truculenta ferox ferat ora magister.* Virgil. 'Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.'

26 *Degeneres animos timor arguit*] Prudent. Psychom. 249. 'Mens humilis, quam degenerem trepidatio prodit.'

27 *Plagæque sonantes*] Prudentius Præfat. Cathemer. 'Ætas prima crepantibus flevit sub ferulis.'

29 *Quod sceptrum*] Martialis in Epigrammate ad ludimagistrum libro decimo: 'Scuticaque loris horridis Scythæ pellis, Qua vapulavit Marsyas Celænæus, Ferulæque tristes, sceptra pædagogorum.' Domitius Marsus apud Suetonium de Orbilio Grammatico Horatii poëtæ magistro: 'Si quos Orbilius ferula scuticaque cecidit.' Ex ferula itaque arbore fiebant olim Præceptorum virgæ, sicut ex Betula, Magistratuum, auctore Plinio: unde 'ferulæ tristes' dictæ Martiali, et 'minaces' Columellæ. [Vid. Not. Delph.] Juvenalis tamen alutam 'nigram' dixit libro tertio: 'Appositam nigræ lunam subtexit alutæ.' *Vinetus.*

30 *Quod fallax scuticam*] Morem hunc discipulos in scholis pro commerita noxia concastigandi pervetustum eleganter descriptum reperias apud Libanium Orat. XII. ad Theodosium: Ἔδεσσα γάρ, inquit, ἡ πόλις, *μεμψαμένη τι τῶν πρὸς αὐτοὺς, χαλκῆν εἰκόνα αὐτοῦ* (Constantii) *καθελόντες, εἶτα ἄραντες πρηνῆ κατὰ τὸν ἐπὶ τοὺς παῖδας ἐν τοῖς διδασκαλίοις νόμον ἔτυπτον ἱμάντι τά τε νῶτα, καὶ τὰ μετὰ τούτων.*

42 *Capias facundus*] Vetus codex, *cupias*, sensus uterque congruus. Sed hic signatior ac venustior, ex Gellio, qui ait, Humanitatem id esse propemodum, quod Græci παιδείαν vocant, nos eruditionem institutionemque in bonas artes. Quas qui sinceriter cupiunt appetuntque, hi vel maxime humanissimi sunt. Habet porro litterarum amor atque institutio id vel maximum, liberoque cuique rebus omnibus anteferendum, ut his artibus vel candidati, vel imbuti, sapientes, boni, viventesque vocentur. Cum contra, iisdem expertes, stulti, mali, profani, mortuique censeantur. *Accursius.*

Ardua semper Præmia Musarum cupias: facundus] Τὸ 'semper' ad 'Ardua' referendum est. Libri porro quidam legunt *capias* pro *cupias:* quæ literæ in scriptis facile confunduntur. Ita et in Catulli Carmine Nuptial. in Manilium: 'quoniam palam, Quod cupis, capis, et bonum Non abscondis amorem.' Scribe: *quod cupis, cupis*, id est, cupere te non dissimulas, sed profiteris, *οὐκ ἀκκίζεις.*

44 *Proconsul genitor*] Nempe genitor ejus Thalassius gener Ausonii, fuit Proconsul Africæ Valente VI. et Valentiniano II. Augg. Coss. Hesperius Aquilius autem fuit Præfectus Prætorio Galliarum, ipso Ausonio patre ejus, et Olybrio Coss. *Scaliger.*

45 *Perlege quodcunque est*] Versum hunc exemplar vetus non habet, et sane velut spurius atque inelegans videri potest ita importune adscitus ad centenum ejus opusculi numerum, nec inertem, ut arbitror, neque conniventer terminatum. Ejus enim numeri etiam sono pueris oblectari ingenium est, nec majorem ullum, aut pleniorem esse arbitratur: adamavit vero et in cæteris Auson. nonnunquam, ut Carmen statuto quodam numero terminaretur, veluti quod et admonuit in Gripo: 'Hic quoque ne ludus numero transcurrat inerti, Terdecies ternos habeat, deciesque novenos.' Quo loco signanter admodum ac breviter, numeros et ad col-

lectionem computationemque summæ, et ad Carmen ipsum retulit, Ut Virgil. in Georg. 'Ferte simul Faunique pedem Dryadesque puellæ.' *Accurs.*

Priva monebo] Hæc lectio indubitanter vera est. Et non est quod Mariangelo credamus: qui ait suppositititium esse: quia non invenit in suo exemplari. Egó aio legitimum partum Ausonii esse, quia in longe meliori codice extat. Imo potius quam vere suppositititium dixeris commentum Hieronymi Avantii: 'Perlege quodcunque est memorabile, et ut tibi prosit.' Quod Ausonius promisit se 'priva scripta,' hoc est, unumquodque scriptorum moniturum, id facit: ut ex sequentibus apparet. 'Socci,' et 'aulæa regum,' Comœdia, et Tragœdia. *Scaliger.*

46 *Conditor Iliados*] Homerus ita appellatus Juvenali libro quarto. *Vinetus.*

Orsa] Opera, scripta, Comœdiæ Menandri poëtæ Græci. Nondum enim tum interciderant. Cur autem amabilis, cognosce ex Quinctiliano et Plutarcho. *Idem.*

48 *Innumeros numeros*] Ita legendum ut posui, non distincte, *Innumeros, numeros.* Neque est quod quisquam motus auctoritate eruditissimi Adr. Turnebi, per 'numeros' intelligat ἔμμετρον λόγον, contra per 'innumeros,' πεζὸν λόγον. Nam id multum abest a sententia Ausonii. Intelligit enim solutos Comœdiæ versus. Qui sunt quidem numeri: nam suis pedibus incedunt: sed non veri numeri: quia legibus soluti. Ita Horatius cum scribit: 'Numerisque fertur Lege solutis:' intelligit haud dubie 'innumeros numeros' Pindari. Ejusmodi autem est, imo liberior, Comica poësis. Quare et in Epitaphio Plauti per 'innumeros numeros' Comœdia intelligitur. Nam quid aliud scripsit Plautus præter Comœdiam? Sed memineris in eo Epitaphio sine distinctione legendum, ut et hic: *Innumeri numeri.* Quod est, scriptio Comica aut scenica. Quid autem dubitemus, cum Ausonius ipse hic adhortetur nepotem ad lectionem Dramatum Menandri? Ea enim Dramata *innumeros numeros* vocat, quod dictum est Græcanice: Ut, νύμφη ἄνυμφος, γάμος ἄγαμος. *Scaliger.*

Innumeros numeros] Ex his versibus vel solis apparet, quantum artificium in pronuntiatione Veteres posuerint, quæ nostro tempore nullibi jam nota est, ut apud eos eruditionis immane præjudicium habebatur, non recte modulos, præcipue Carminum, et ab his orationum servare, ut ex Cicerone, Quinctiliano, Plinio Cæcilio, A. Gellio, et aliis docere possemus, si hoc loci id ageretur. Apud Ausonium vero τὸ innumeros velut in duas voces disjunctum audiendum suspicor, ut dicat prudentissimus senex, effer numeros doctis accentibus et acumine vocis in numeros, hoc est, velut ad Musicæ imperium et modos a præsenti Lyrista commendatos. Potest tamen et acumen in eo quæsitum esse, ut numeri sint simul, et sint simul innumeri, pronuntiatione tam artificiosa, qualem requirit solida ad eorum temporum normam eruditio. Hoc est, nec plane canas, nec prorsus loquare, sed intermedio quodam sono numeros Poëticos serves in pronuntiando. Et hoc pacto recitata ab Antiquis Carmina multi nos scriptorum veterum loci docent. Atque ab hac affinitate Musices Poëtæ instrumentalibus Musicis ubique comparantur, quod cum recitarent, soni ipsorum instrumentis nullo negotio exprimi possent: sic de Horatio Ovidius, luculentissimo testimonio: 'Detinuit nostras numerosus Horatius aures Dum ferit Ausonia Carmina culta lyra.' Cui eidem 'Chelyn Ausoniam' adscribit auctor Panegyrici, (minime quidem ita in-

scribendi Carminis, sed cujus titulus jam obtinuit, ut alibi docemus) de Mæcenate: 'Ausoniamque Chelyn gracilis patefecit Horati.' Nec de Lyricis, qui Musicæ propiores, tantum ita loquebantur, sed et de Hexametrorum conditoribus, ut vides in præsente Ausonii Carmine, quanquam et isti 'tubam,' nec alia tamen ratione, adscribant. Et pariter 'modulamen' eidem adscribit in Gratiano suo idem in Epig. I. *Barthius.*

49 *Affectusque impone*] De his Quinctilianus libro tertio ac undecimo, de orationis distinctione, in capite de pronuntiatione. *Vinetus.*

52 *Quando oblita*] 'Nunc oblita mihi tot carmina,' in Nono Virgilii Bucolico. *Idem.*

54 *Et melicos*] Hæc non intelliges, nisi ita plane distinxeris: *Et melicos lyricosque modos præfando, novabis, Obductosque seni facies puerascere sensus, Te præeunte, nepos, modulata poëmata Flacci?* Te præeunte Carmina Horatii renovabis sensus meos seniles, et facies puerascere. Ex iis, quæ sequuntur, cognoscimus, unde ordiebatur historiam suam Sallustius: nempe a Lepido, et Catulo. *Scaliger.*

Et melicos lyricosque] Melicus et lyricus poëta, idem, qualis Horatius, ut vult Beroaldus in annotationibus in Aulum Gellium, Adrianus Turnebus libri primi capite quarto Adversariorum. *Vinetus.*

Præfando] Legendo, recitando mihi. Nam litterarum studiosi, quibus labor, et senium, oculorum obtudit aciem, lectoris fere pueri opera utuntur. *Idem.*

55 *Facies puerascere sensus*] Symmachus lib. IV. Epist. XX. 'Dum filius meus Græcis literis initiatur, ego me denuo studiis ejus velut æqualis adjunxi: repuerascere enim nos pietas jubet, ut literarum dulcedinem liberis nostris labor participatus insinuet.'

58 *Tu quoque, qui Latium*] Emendant alii *læto sermone:* nos *lecto* intelligimus proprio elegantique. Servius enim ait, eum proprietate sermonis omnibus præponi comicis, sed in rebus cæteris esse inferiorem. Ideoque dictum etiam videtur, 'astricto socco' ex Horat. qui contrarium de Dorseno æstimans ita scribit II. Epist. 'Dorsenus edacibus in parasitis, Quam non astricto percurrat pulpita socco.' C. quoque Cæsar, factis de Terentio versibus, puri eum sermonis amatorem appellat. Quoque res sit minus dubia, succurrit, versum esse hunc Ciceronis, una tantum dictione, ab Ausonio mutatum. Donatus enim ex Tranquillo hosce Ciceronis in Limone versus citat: 'Tu quoque, qui solus lecto sermone Terenti Conversum expressumque Latina voce Menandrum, In medio populi, sedatis vocibus effers Quidquid come loquens, atque omnia dulcia dicens.' *Accurs.*

59 *Comis*] Ornas, ut primo in Epigrammate. *Vinetus.*

Et astricto ... socco] Oratione vincta, non soluta, nec libera. Cicero libro primo de Oratore: 'Est finitimus oratori poëta numeris astrictior paullo.' Et tertio: 'Isocrates instituisse fertur, ut inconditam antiquorum dicendi consuetudinem numeris astringeret.' Soccus autem, genus calceamenti, quo utebantur Comœdi, pro Comœdis ipsis, Comœdiisque usurpari solet. *Idem.*

Percurris pulpita] Theatrum quid sit, in ludum Sapientum diximus. In eo inter cetera, erant hæc, Scena, Pulpitum, Orchestra. Scena, erat frons theatri alta, et tecta. Ante Scenam, quem locum προσκήνιον Græci dicunt, Pulpitum. Ante Pulpitum, in medio theatro, loco infimo, Orchestra. In Orchestra sedebant spectaturi senatores. In Pulpito agebantur fabulæ. In Scenam se actores recipiebant. Hæc Pulpito altior erat: Pulpitum Orchestra. 'In Orchestra,' inquit Vitruvius libro quincto, 'senatorum sunt sedibus loca designa-

ta: et ejus Pulpiti altitudo sit ne plus pedum quinque: uti qui in Orchestra sederint, spectare possint omnium agentium gestus.' *Idem.*

67 *Lactentibus*] *Lactantibus*, a verbo primæ conjugationis, omnia exemplaria. *Idem.*

72 *Carpturi dulcem fructum radicis amaræ*] Isocratis sententia est in progymnasmatibus Aphthonii: Ἰσοκράτης, τῆς παιδείας τὴν ῥίζαν πικρὰν ἔφη, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς. Id est, vertit Priscianus in præexercitamentis, 'Isocrates dicebat stirpem quidem doctrinæ esse amaram, fructum vero dulcem.' Hieronymus in principio commentariorum in Jeremiam: 'Vetus illa sententia est, Litterarum radices amaræ, fructus dulces.' Idem ad Rusticum monachum de vita instituenda: 'Et gratias ago Domino, quod de amaro semine litterarum dulces fructus carpo.' Diomedes Grammaticus libro primo: 'Marcus Porcius Cato dixit, Litterarum radices amaras esse, fructus jucundiores,' qui sic elatam apud Catonem Isocratis sententiam fortasse vidisset. *Idem.*

73 *Vesticipes*] Juvenes, quorum genæ jam pilis vestiri incipiunt. *Idem.*

75 *Quamquam imperium*] Seneca de Clem. lib. I. cap. XXIV. 'Natura contumax est humanus animus, et in contrarium atque arduum nitens: sequiturque facilius, quam ducitur.'

76 *Lupatis*] Frænis asperrimis. Servius ita interpretatur in tertium Georgicon. *Vinetus.*

Usum laborum] Optimus liber, *laborem* pro *laborum*. Lege: *Leniretque usu bona consuetudo laborem.* Auctor Panegyrici Maximiano et Constantino dicti: 'Magnum laborem consuetudo non sentit.' Seneca de Tranquill. Animi cap. X. 'Nullo melius nomine de nobis natura meruit, quam quod cum sciret, quibus ærumnis nasceremur, calamitatum mollimentum consuetudinem invenit, cito in familiaritatem gravissima adducens.' Ovid. lib. II. de Arte Am. 'Quod male fers, assuesce; feres bene. Multa vetustas Lenit.'

84 *Aurea quum parere*] Fuit Præfectus Prætorio Ausonius primum, mox Quæstor, postremo Consul: sed inanes hi fere honores sub Cæsaribus. *Vinetus.*

87 *Sibi præfert jura magistri*] Vide quæ Themistius ea de re Orat. XI.

90 *Quæstor ut Augustus*] Scribo: *Augustis*, casu dandi: patri sc. Valentiniano, natoque Gratiano Augustis. Scribit Ammianus Marcellinus libro rerum gestarum XXVII. Valentinianum, morem institutum Antiquis supergressum, non Cæsares, sed Augustos germanum filiumque nuncupasse: 'Benevole satis. Nec enim quisquam antehac adscivit sibi pari potestate collegam, præter Principem Marcum, qui Verum adoptivum fratrem, absque diminutione aliqua Majestatis Augustæ, socium fecit.' Hujus porro Quæsturæ suæ ita et in Actione Gratiarum meminit Ausonius: 'Ex tuo merito te ac patre Principibus Quæstura communis.' *Accursius.*

91 *Ut Præfecturam*] Quod ait se Præfectura duplici functum; hoc ita intelligendum: eum bis Præfectum Prætorio fuisse. Sic de se ipso loquens in Mosella scribit, numero tamen plurali: 'Aut Italum populos, Aquilonigenasque Britannos Præfecturarum titulo tenuere secundo.' Nam primam Præfecturam Italiæ adeptus est: ut postea dicit: sed quam non diu tenuerit. Sic enim ait: 'Quique caput rerum Romam, populumque, patresque Tantumnon primo rexit sub nomine: quamvis Par fuerit primis.' Nam illud *Tantumnon*, hoc est, μονονουχὶ, ostendit non diu eam tenuisse, et tamen se parem primis fuisse: hoc est, tam illi imputari hanc Præfecturam, quam si ea plene perfunctus esset. Nam primi Præfecti, sunt

Præfecti Prætorio Italiæ. Nam eam non diu tenuisse ipse post declarat, cum eam Præfecturam vocet, libata præmia, 'libataque supplens Præmia.' Eamque Præfecturam rexit Valentiniani et Valentis Consulatu primo, ut ego ex veteribus Principum Constitutionibus odoratus sum. At secunda Præfectura cumulate data est, et plene eam rexit. Nempe Præfectura Prætorii Galliarum, a qua ad Consulatum pervenit. Utramque Præfecturam etiam in Epicedio patris complexus est: 'Præfectus Gallis, et Libyæ, et Latio.' Nam Latium, et Libya sub una Præfectura Italiæ comprehenduntur, ut Galliæ et Britanniæ sub una Præfectura Galliarum. Itaque superius intellexit Præfecturam Galliarum per Aquilonigenas Britannos. Jam, ut diximus, statim a Præfectura Galliarum, Consul a Gratiano designatus, declaratus, et prior nuncupatus est. Ut dubium non sit, quin in Codice Theod. mendum sit, cum Impp. Valens, Gratianus, et Valentinianus scribunt ad *Antonium Præfectum Prætorio Galliarum*, anno ante Consulatum Ausonii. cum nemo fuerit Præfectus Prætorio, anno qui præcessit Consulatum Ausonii, præter Ausonium ipsum. Ergo non *Antonio*, sed *Ausonio* scribendum est, ut lib. VII. de fide test. Item lib. XII. de pœnis. Qui est annus ante Consulatum Ausonii, et biennio ante, idem nomen corruptum, Valente V. et Valentiniano Aug. Coss. lib. XI. de medicis. lib. II. de quæstionibus: quæ Constitutiones omnes datæ sunt Treveris. Et in omnibus, meo judicio, legendum *Ausonio*, non *Antonio*. Depravant enim nomen clarissimi poëtæ, quasi non et scriptis suis, non tantum Consulatu, aut Præfecturis nobilis esset. Nam et in *Anxonium*, et *Auxonium*, et *Axonium* depravarunt. Invenio et vicarium Africæ fuisse, lib. LXIX. C. Th. de Decurion. Item post Consulatum Proconsulem Asiæ, Eucherio et Syagrio Coss. Imperantibus Gratiano, Valentiniano, et Theodosio Augg. lib. III. de fide Cathol. Sed et Q. Symmachus, Præfectus Urbi, in quadam Epistola testatur: 'Ausonius,' inquit, 'vir Consularis, admirator tuus, scripto ex Asia nuper allato, mutilari agros suos, qui tibi junguntur, accepit.' *Scaliger.*

Ut Præfecturam duplicem] Filium dixit in Epicedio Ausonius medicus, Præfectum Gallis, et Libyæ, et Latio fuisse. In extrema Gratiarum Actione idem filius se Præfectum Prætorio Gratiani Augusti prædicat. *Vinetus.*

93 *Fastisque meis prælatus*] De hoc in Gratiarum Actione pro Consulatu. *Idem.*

97 *Posses ornatus, posses oneratus*] Ludit paronomasia *ornatus* et *oneratus*, *honor* et *onus*. Sicut Deianira ad Herculem, apud Ovidium: 'Non honor est, sed onus, species læsura ferentem.' Quibus locis pulchrius fortasse aspiraretur *honus*, et inde *honeratus*, quemadmodum Veteres fecisse Gellius memoriæ prodidit libro secundo. Servius tamen in librum primum Æneidos *onus* et *onerare* sine spiritu scribi ait, sed *honustus* cum spiritu, tanquam ab eo sit, quod est *honos*. Eadem figura 'fastorum,' et 'fastidiorum' in Gratiarum Actione, ac in Andria Terentii 'amentium,' 'amantium.' *Vinet.*

Posses ornatus] Nihil sane ad Correctorum lubidinem hoc loco mutandum res ipsa docet, non enim propter sententiam hanc necessariam quicquam potest aliud hic legi quam *honoratus*. Cui pessime cum metro convenit tamen, nec exemplum toto Poëta aliud tam immanis licentiæ. Quid igitur adferemus novi? nihil aliud, quam quod suspicamur ut *honorare*, sic et *honerare* Veteres dixisse, aut certe unius, ejusdemque verbi vocalem *o*, quo loco secundum ponitur,

tam 'produxisse, quam corripuisse. Et ut in illud potius inclinem faciunt scripti libri, ex quibus, ut et rationibus minime ineptis, Justino, Virgilio, et Propertio, item Pacuvio, τὸ *honerare*, primis syllabis anapæstum facientibus, restituerunt Valens Acidalius et Janus Palmerius conjectores uti calidi, sic et felices non raro, quod fateamur necesse est vel præcipue in priori. Deinde succurrit mihi exemplum in Carmine pariter Hexametro apud Poëtam suo ævo longe Eloquentissimum Guilielmum Britonem, cui si demas ea, quæ sæculi vitio aliter proferre non potuit, admirabilem poëtam videas: ejus verba sunt lib. II. Philippidos: 'Addit se socium turmis cum milite multo. In medio ponens fretos virtute minori, Cum plaustris et equis, honoratis rebus et escis.' Cujus sane auctoritas ut nulla omnino sit, ita tamen aliquando usurpatum demonstrat. Eodem facit quod *honorati* nomen eo loco corripit etiam Ennodius Epigramm. XI. *Barthius*. Exemplum Guilielmi Britonis, quod Barthius protulit, errore quoque manifesto obscuratur: nam et illic legendum, *oneratis*. Equi nempe et currus onerati erant omnibus rebus et escis. ubi res pro utensilibus, vestibus, &c. ponitur. Est quidem apud Sedulium lib. II. 'Quo manet indignus, qui non honoraverit unum,' in veteri codice, pro *numeraverit*. Sed malim retinere vulgatum, præsertim quum 'numerare' pro venerari Veteres dixerint, Cicero lib. I. de Nat. Deor. Tertullian. in Apologet.

Posses ornatus, posses honoratus] Ita Scaliger edidit. Alii, et inter illos, antequam sententiam mutaret, Barthius, *oneratus haberi*. Orta variantia ab addita aspiratione: quum enim honeratus, honus, honero passim scriberetur, evenit, ut alterum sæpe pro altero poneretur. Sic apud Nonium Pacuvii locus corruptus in Peribœa: 'Postquam est honoratus frugum et floris Liberi.' Lege cum Gothofredo, *oneratus*. Ut apud Virgil. 'Implentur veteris Bacchi, pinguisque ferinæ.' Quod si tamen τὸ *oneratus* admittere lubeat, occurret e vestigio ineptia repetitæ in iisdem vocibus paronomasiæ, quo nihil frigidius. Mox enim sequitur, 'honor inclytus, hunc tu Effice ne sit onus.' Statius lib. VI. Thebaid. 'Quis Mænaliæ Atalantes Nesciat egregium decus, et vestigia cunctis Indeprensa procis. Onerat celeberrima natum Mater, et ipse procul fama jam notus,' &c. plura Savaro ad Sidonium pag. 447.

100 *Speresque tuos te*] Legit in Parergis Colerus, *superesque*. Id est, consequaris.

No. 323. 11 *Accipe non*] Mendosissimi versus nullo negotio emendabuntur ita: *Accipe non præcepta quidem, sed vota precantis, Quin gratantis avi festum ad solenne nepotis. Annuito, ut reducem fatorum a fine senectam Saspes agam!* Jam nihil, quod dubitemus, reliquum est. Porro id Carmen in veteri libro titulum hunc præfert: *Ausonius avus Ausonio nepoti*. Item delicatam coronidem in fine: *Vale nepos dulcissime*. Scaliger.

22 *Geniis quoque culta Deorum*] 'Idibus alba Jovi grandior agna cadit.' Ovidius primo Fastorum, et Macrobius libro primo Saturnaliorum. *Vinetus*.

23 *Sextiles Hecate, &c.*] Recte *vendicat*. Est Martialis æmulatio, qui Virgilii natalem celebrans, totidem versiculis, sed Phalæciis ita scribit: 'Maiæ Mercurium creastis Idus. Augustis redit Idibus Diana. Octobres Maro consecravit Idus. Idus sæpe colas et has, et illas, Qui magni celebras Maronis Idus.' *Accursius*. De Hecate Noster infra in Tetrastichis de mensibus: 'Æterno regni signatus nomine mensis, Latona genitam quo perhibent Hecaten.'

Nebulam pictam] Studiosus imitator

Plauti ubique Ausonius. Nam et hoc quoque ex Menæchmis Plauti imitatum: 'Nunquid tu vidisti tabulam pictam in pariete, Ubi Aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?' *Scaliger.*

An unquam vidisti nebulam] Mss. Codices: *En unquam.* Qui modus percontandi vel Terentio est proprius. Imitationem alioqui de Terentio Plautoque in Præfatiunculæ ipsius argumentum sibi sumpsit, quorum sane poëtarum, ut et Flacci et Maronis, studiosus, oppidoque imitator dignoscitur. Plautus itaque in Menæchmis ait: 'Nunquid vidisti unquam tabulam pictam in pariete, ubi Aquila Catamitum raperet, aut ubi Venus Adoneum?' Terent. autem in Eunucho: 'Virgo in conclavi sedet, suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc, Jovem quo pacto Danaë misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum,' &c. Quibus admoneri posse videbamur, *Tabulam* non *nebulam* et in Aus. scribendum. Cæterum cum et in Epistola ad Symmachum dixerit: 'Hoc me velut aërius bracteæ fucus, aut picta nebula, non longius, quam dum videtur, oblectat:' cumque aliquid 'tanquam per nebulam' videri, atque accipi, tum 'nebula inanius' ac 'mollius' dicatur, putandum sic fortasse, arbitratu suo *Tabulam* in *Nebulam* Ausonium mutasse. Quando et in Mss. exemplaribus ne speciem quidem alterius lectionis hactenus invenimus. *Accursius.*

An unquam vidisti nebulam pictam in pariete] Idem Ausonius ad Symmachum quarta Epistola: 'Me velut aërius bracteæ fucus, aut picta nebula, non longius, quam dum videtur, oblectat.' Illic an recte *nebula* scribatur, non satis mihi liquet, sed hic pro *nebulam* non dubito, quin *tabulam* legisset Erasmus, si eorum in mentem venisset, quæ ex Plauti Menæchmis adducit Mariangelus. Sic e proverbiorum albo eradendum illud, 'nebulam in pariete,' nisi alibi legerit Erasmus, quo rem nihili et somnio simillimam significari existimavit. *Vinetus.*

An unquam vidisti nebulam, &c.] Repone quod in Mss. codic. reperit Mariangelus Accursius: *En unquam vidisti n. &c.* Qui modus percontandi vel Terentio per est familiaris: ne Maronem, cujus studiosissimus vir Consularis, aliosque in testimonium citem. Hallucinantur autem mirifice, qui hic *tabulam pictam* malunt ex Plauti Menæchmis, Actu I. sc. II. et Terent. Eunucho act. III. sc. V. Cujus lectionis ne minimum quidem vestigium in membranis, quibus usus Mariangelus. Quid, quod reclamet ipse Ausonius, qui pictæ nebulæ alio item loco meminerit? Epistola ad Symmachum. Denique hic 'Aëris campos' depictos ait, et marcentes 'nebuloso lumine' flores, aliaque ejusmodi. *Scriverius.*

Treviris in triclinio Æoli, &c.] Tilianus codex et Parisiensis liber Iodoci Badii apud Vinetum, *in triclinio Zoili.* Melius et probabilius; cum Æolus infrequentius nomen sit, quam Zoilus. Quare ex veterum codicum fide scripturam hanc non gravate admiserim. Dominus illarum ædium Treviris, in quibus triclinium illud, quod exhibebat eam picturam, fuerit non Æolus aliquis, a ventorum rege denominatus, sed Zoilus. Zoili nomen proprium bis terve occurrit in antiquis inscriptionibus. Appianus olim exhibuit hanc repertam Comi: D. M. C. MESSENI. ZOILI. COLLEG. DENDROPH. COMENSIVM. Anno undesexcentesimo et millesimo Tibure effossum marmor, cui inscriptus Crocodilus, et hæc Epigraphe: DIS. MAN. AEL. ZOILVS. HIC SITVS. EST. VIXIT. AN. LII. A Gutenstenio Gruterus pag. IↃCCCC. 9. apud quem etiam illa superior Inscriptio pag. CCCCXXXVIII. 2. et pag. CCCII. 2. ex veteris tabulæ fragmento: ANTISTIVS ZOILLVS. Id est, *Zoilus:* nam

L superflue geminatur, in 'Querella' pag. CCCCLXXX. 5. 'vellit.' pag. DCLXXII. 1. 'ollim' pag. DCXC. 5. pro, *Querela*, *velit*, *olim*. Sic etiam ubi in veteri Romano Martyrologio, Adone, et Usuardo XXIV. Maii legitur: 'In Istria natalis SS. Zoelli,' &c. margini Usuardi adscriptum est *Zoili*. Alius item Zoilus inter Sanctos. Ado in Martyrologio XXVII. Junii. 'Cordubæ in Hispania natalis SS. Zoili et aliorum.' Eadem eodem die Usuardus. Martyrologium Romanum non celebrat Cordubensem Martyrem; sed alium XXIV. Novembris: 'Romæ,' inquit, 'Chrysogoni Martyris, et Zoili.' Usuardus Zoilum præterit. Ado pluribus agit de Chrysogono, et Zoilum Chrysogoni 'abscissum caput corpori ejus compaginasse' (verba Adonis sunt) memoriæ prodit. Quin etiam Zoilus Grammaticus, unus ex Dipnosophistis apud Athenæum. Ut nihil hic dicam de nobilissimo Zoilo, qui 'Ὁμηρομάστιγος cognomen meruit. Cujus audax quidem, sed parum felix, mordacitas proverbio locum fecit, ut vulgo Zoili vocentur nobilium auctorum obtrectatores et castigatores: vel Plinio teste in operis ardui Præfatione. Ad quem quoque alludit meus Hispanus in Epigramm. (lib. IV. 77.) 'Pendentem volo Zoilum videre.' Hic Zoilus Amphipolites fuit. Scripsit varia: et inter ea, Grammatica quædam contra Homerum. Vide Suidam, et Ælianum Variar. Hist. lib. XI. cap. 10. Ex Zoili cujusdam scriptis multa Plinius in librum duodecimum Naturalis Histor. transtulit: et apud eundem l. XIII. Zoili Macedonis scripta citantur. Hic iste Amphipolitanus creditur: Amphipolis enim urbs Macedoniæ. 'Zoilus de Figuris' citatur a Philammone Sophista de Figuris, referente Bibliotheca Gesneriana Figuris aucta. Alios atque alios possem recitare, ex Vitruvio et Clemente Alexandrino, et aliis. Et pluria sunt Martialis in Zoilum Epigrammata. Sed de Zoilis plus satis: ne et ipse Zoilos irritem. Abunde liquet scribendum esse apud Ausonium *Zoili* pro *Æoli*. Nisi quis malit: *Treveris in triclinio Solii*. Ut Palatii triclinium intelligat: quamquam improprie et minus usitate *Solium* pro *Palatio* dici possit. Ipse Ausonius tamen alio loco sic accepisse videtur: 'Armipotens dudum celebrari Gallia gestit, Trevericæque urbis Solium, quæ proxima Rheno Pacis ut in mediæ gremio secura quiescit.' De Claris Urbibus III. D. Ambrosius lib. V. Ep. XXVII. 'Cum pervenissem Treveros, postridie process. ad Palatium.' Treverorum urbem Pomponius Mela et Ptolemæus Augustam nominant. Data Treveris pluria Augustorum Rescripta; Constantini, Juliani, Valentiniani, Valentis, Gratiani, Valentiniani Junioris, Theodosii, Arcadii. Et Ammian. Marcellinus lib. XV. 'Treveros domicilium Principum clarum' ait. Vide eundem lib. XXVII. XXIX. et XXX. Vidi etiam, qui *in triclinii tholo* legendum conjecerat: quam conjecturam vix ægre ferant, qui balnearum quidem tholos meminerint, non tricliniorum, ut quæ alio modo fuerint camerata. Ammianus lib. XXVIII. 'Tholos introierint balnearum.' Atqui apud Martial. hoc Epigrammate lib. II. 59. 'Mica vocor: quid sim, cernis. Cœnatio parva. Ex me Cæsareum prospicis, ecce, tholum. Frange toros: pete vina: rosas cape: tingere nardo. Ipse jubet mortis te meminisse Deus.' Accipiunt eruditissimi viri non Augusti Mausoleum, non Capitolium, non Flaviæ gentis templum, vel ædes Cæsaris, cum vulgo interpretum; sed tholum interiorem ipsius Micæ, a quo pendebat cranium, quod convivas mortis admoneret, ut eo largius indulgentiusque viverent. Vetus Glossarium: θόλος, testudo. Suidas: Θόλος οἶκος περιφερής. καὶ τῷ οἱ πρυτάνεις ἑστιῶντο, &c. Philander ad quar-

tum Vitruvii hæc annotavit: 'Tholus est ædificii camera, quæ altius crescens rotunda forma in fastigiatum cacumen desinit, a quo Πάνθεον θολοειδὲς scripsit Dion lib. LIII. Re enim vera Pantheum est hæmisphærio tectum, hoc est, circulata camera, in quo medio hæmisphærio lumen ad circinum factum. Alias est testudinis umbilicus, id est, veluti scutum in medio tecto, quo trabes omnes conveniunt, ubi dona suspendebantur, auctore Servio IX. Æneidos.' Quanquam possit nimis laxum videri et vagum, de magna urbe loquentem referre in Triclinii tholo hoc aut illud pictum haberi. De villa aliqua tolerabilius sit. Sine dubio itaque indicare voluit Ausonius Palatium Treverense; aut alicujus ædes in quibus illud triclinium. Eum *Zoilum* appellant veteres codices,non *Æolum*. Atque ita repone. *Scriverius.*

Æol. fucata] Id est, picta. Nam *Fucare* pingere illi ævo. Paullinus VII. Natali: 'Nunc volo picturas fucatis agmine longo Porticibus videas.' Idem: 'Si forte attonitas hæc per spectacula mentes Agrestum caperet fucata coloribus umbra.' *Barthius.*

Denique mirandi] *Deinde mirandi*, codex Tilianus. *Vinet.*

Lemma] Argumentum. *Idem.*

Commendo tibi errorem meum] Seneca Epist. CXVI. 'Vitia nostra, quia amamus, defendimus; et malumus excusare illa, quam excutere.'

Huic eclogæ patrocinor] Quæ poëmata Theocriti εἰδύλλια, βουκολικάque vulgo inscribuntur, ac Virgilii Bucolica, hæc antiqui Grammatici Eclogas vocant, veluti Servius in tertium, septimum, nonum eorum Virgilii Carminum. Eclogas etiam Acron et Porphyrio, veteres Horatii commentatores, Horatii nuncupant Epistolas et Satyras, ac Ausonius Odas in Præfatione Griphi. Hinc Eclogarium in titulo dodecastichi de diebus septimanæ. *Vinetus.*

Quod magis spero, quam ut laudes] Scripsit ædepol Ausonius: *quod magis specto, quam ut laudes.* Barthius. Probo: cujus enim rei certi sumus, illam non speramus. Spes quippe rerum dubiarum est.

10 *Vale*] De nihilo non est quod addunt quidam libri: *vale, ac dilige parentem.* Scriverius.

No. 325. 2 *Myrteus lucus*] 'Silva myrtea' in iis, quæ modo adscripsimus ex Virgilii sexto Æneidos. Est Myrtus arbor sacra Veneri. Virgilius in Melibœo: 'Populus Alcidæ gratissima, vitis Iaccho, Formosæ myrtus Veneri, sua laurea Phœbo.' *Vinetus.*

10 *Œbalides Hyacinthos*] Œbali filius Regis Laconiæ, mutatus in florem libro decimo Metamorphoseon Ovidii, et Crocus quarto. Adonidis vero cruor eodem decimo, et Ajacis tertiodecimo. *Idem.*

12 *Tragico gemitu*] αἶ αἴ. Quales voces in quibusvis Tragœdiis frequentes. Qui autem Latinis 'Ajax,' Græcis Αἴας, τοῦ Αἴαντος, unde hic *Æas:* quod nomen ex tragica illa voce αἶ αἶ geminata factum videtur: quam Hyacintho flori inscripsit Apollo, dicente Ovidio: 'Non satis hoc Phœbo est; is enim fuit auctor honoris. Ipse suos gemitus foliis inscripsit: et αἶ αἶ Flos habet inscriptum: funestaque littera ducta est.' *Idem.*

Tragico gemitu] Id est, luctuoso, funesto,Tragœdiis convenient. Ovid. X. Metamorph. 'Ipse suos foliis gemitus inscribit, et Ai, Ai Flos habet inscriptum, funestaque littera ducta est.' Plinius lib. XXI. cap. XI. 'Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus, quem Apollo dilexerat: aut ex Ajacis cruore editi, ita discurrentibus venis, ut Græcarum litterarum figura Αι legatur inscripta.' Γραπτὰ ὑάκινθος dicitur Theocrito Eid. X. ubi fabulam Scholiastes pluribus enarrat.

13 *Omn. quæ lacr...Exercent memores*] Hic latere vitium vix persuadebo: ita bene sonant hæc verba, ipsa si consideres: sin jungas versui sequenti, apparet hiatus indecens, neque asyndeti specie excusandus. Tentabam autem: *Omnia quæ lacrymis et amoribus anxia mœstis Experti memores, obita jam morte, doloris Rursus in antiquum revocant heroidas ævum.* Heroidas enim dicit, quamvis obita jam morte, memores in vita experti doloris. *Gronovius.*

Omnia quæ lacrymis] Scilicet, 'argumenta leti.' Uti *doloris* pro *dolores* lubens admiserim, ita τὸ *exercent* cum Viro Incomparabili in *experti* mutare vix ausim. In fine namque hujus Eidyllii Poëta: 'Talia nocturnis olim simulacra figuris Exercent trepidam cassa formidine mentem.' Arbitror ita distinguendum: *Omnia, quæ lacrymis et amoribus anxia mœstis Exercent memores obita jam morte doloris, Rursus in amissum revocant heroidas ævum.* Imo potius nihil mutandum præter distinctionem. Sic Ovidius, 'Exercent memores plusquam civiliter iras.' Idem v. Fastorum 630. et Tristium lib. v. vers. 2.

16 *Fulmineos Semele*] Filia Cadmi et Harmoniæ, auctore Hesiodo in Theogonia. Fabulam Ovidius narrat tertio Metamorphoseon. *Vinetus.*

17 *Latera hæc per inania cunas*] Hæc sane nullam bonam sententiam efficiunt. Quare puto legendum: *et ambustas lacerans per inania cunas.* Cunæ sunt fasciæ infantum, quibus eos constringunt mulieres. 'Per inania,' hoc est, Aëris in campis. *Scalig.*

Deflet et ambustas, &c.] Τὸ *latera*, licet in omnibus libris repertum, Vinetus merito suspectum habuit. Scaliger *lacerans* reposuit: nolui ego. Non enim aliæ cunæ Semeles fuisse dici possunt depictæ, quam latus ipsius, quod amburens Jupiter extraxit Bacchum. 'Cunæ ambustæ' sunt ipsum corpus Semeles; unde non aliter quam *laterum* Ausonio relictum puto: 'laterum per inania:' phrasi eo ævo usitatissima; et per latera ipsa spoliata pondere suo. *Barthius.*

Deflet, &c.] Legendum omnino: *Deflet, et ambustis laterum per inania cunis Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.* Τὸ *fulminis* Mariangelus Accursius observavit in Ms. Cod. cum legeretur antea *fulguris.* Quod temere fortassis non irrepsit, sed genuinum ipsius Poëtæ est. Non enim nocentissimum fulmen Semelæ immissum, sed mitius quoddam, et secundum: referente Ovidio in hac fabula, Metamorph. lib. III. 'Est aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopum Sævitiæ flammæque minus, minus addidit iræ; Tela secunda vocant Superi: capit illa, domumque Intrat Agenoream.' Vinetus inter alia ad hunc locum, 'Vereor,' inquit, 'ut ne hic *latera* pro alio aliquo verbo sit suppositum.' Editiones quædam interjecerunt *hæc: latera hæc per inania.* Quæ nullam sane bonam sententiam efficere monuerunt viri docti, leguntque: *Ambustas lacerans per inania cunas.* 'Per inania' interpretantur, Aëris in campis. Ad quæ Cl. Salmasius in sua Epistola ad me: 'lacerare potius quam redintegrare locum mihi videntur, qui *lacerans* legunt. Nescio etiam, quid sit 'ventilare fulminis ignem.' An fulmen ut ignis vulgaris potest ventilari? Sed nec 'ventilare' heic accipiendum pro ventulum facere, et flabello ignem excitare. 'Ventilare' est in altum jactare, ut faciunt, qui 'ventilare arma' dicuntur Quintiliano: et 'ventilare æstivum aurum digitis sudantibus,' Juvenali. Nunc te judicem appello, an non melius sic restitui possit: *Deflet, et ambustas late per inania cunas Ventilat ignavo simulati fulminis igne.* Ventilat late per inania cunas ambustas simulati fulminis ignavo igne.' Hæc ille. Festiva admodum videtur acerrimi Boxhornii

nostri conjectura, sub manu nata: *Deflet, et ambustas iterum per inania cunas Ventilat ignavo simulati fulminis igne.* 'Iterum,' nempe in pictura. *Scriverius.*

Laterum per inania cunas] In hac lectionum varietate illa mihi maxime placet, quam Scriverius primam posuit: cui nec Salmasii, nec Boxhornii conjecturæ æquipollent. 'Ventilat,' id est, jactat Semele fictum et sine viribus ignem fulminis, id est, simulatum fulmen, ut apud Propertium 'ventilare facem' Venus dicitur, lib. IV. El. III. 'Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipsa facem.' 'Ambustis laterum cunis' pro utero posuit Ausonius. 'Per inania,' id est, per auras. Virgilius addidit substantivum, sive potius adjectivum substantive positum, lib. IV. Georg. vers. 196. 'His sese per inania nubila librant.' Noster in initio Mosellæ: 'Nec placidi prohibent oculos per inania venti;' ubi pro liquida (scil. fluenta) accipiendum; sicut et aër liquidus est. In singulari 'per inane' trecenties apud poëtas quosvis reperias, ut in veteri Epigrammate de Funambulo: 'Brachia distendens gressum per inane gubernat.' Ovidius II. Fastor. 'Vectam frænatis per inane draconibus.'

20 *Mœret in antiquam Cæneus revocata figuram*] Solœcismus videtur esse, *Cæneus revocata.* Exemplaria vero Mss. *Cænis.* Femina enim prius fuerat, Cænis nomine. Ovid. 'Clara decore fuit proles Elateia Cænis.' Idem: 'Tu mihi Cænis eris.' Vel itaque legendum *Cænis:* vel (ut impressi habent quidam) *Cæneis.* Ei namque feminæ et *Cænis* nomen inditum, et *Cæneis* fuisse constat. Gellius libro IX. 'Notissima illa de Cæneide et Cæneo cantilena.' Sed neque illud transiliero, quod si vel *Cæneus* custodiatur, videri possit ex Catulliana mimesi, de Aty, quem genere virili, antequam eviretur, appellat, dein etiam muliebri. Hæc postea ab Neptuno compressa, sexus mutationem impetravit, ac *Cæneus* appellatus est. Qui tandem pro Lapithis adversus Centauros decernens, cum invulnerabilis stupri pensatione factus foret, arboreis oppressus trabibus in avem commutatus dicitur. scribit Ovid. XII. Metamorph. Sunt qui eum dicant post mortem pristinæ formæ redditum: ut Virgilius in VI. (quem sequutus hic Noster est:) 'Et juvenis quondam, nunc femina Cæneus, Rursus et in veterem fato revoluta figuram.' *Accursius.*

21 *Vulnera siccat adhuc Procris*] Hanc in frutetis latentem pro fera Cephalus maritus interfecit. Fabulam narrant Ovidius, Hyginus, Servius in sextum Æneidos. *Vinet.*

22 *Fert fumida testa*] Sunt qui legerint *testem*, hoc est, consciam Herus et Leandri furtorum lucernam. Quod sane Poëta Musæus ait: Κρυφίων ἐπιμάρτυρα λύχνον ἐρώτων. Verum *testa* figulinam etiam lucernam significat. Quo genere innumeræ in Antiquorum monumentis etiam nunc manent. Et Virgil. in Georg. ait: 'Nec nocturna quidem carpentes pensa puellæ Nescivere hyemem, testa cum ardente viderent Scintillare oleum.' *Accurs.*

Fert fumida testa] Puella Ero, cui patria fuit Sestos urbs Hellesponti in Europa, et quæ se in mare præcipitavit ex summa turri, postquam vidit Leandrum suum ex Abydo adversi litoris oppido summersum: hæc manu gestat simulacrum fumantis facis, et ignium illorum, quos noctu ad se natanti Leandro, cursus dirigendi gratia, solebat ex sua turri ostendere. *Vinetus.*

Fert fumida testa] *Lumina Sestiaca, &c.* Notat Mariangelus quosdam legisse, *Fert fumida testem L.* hoc est, consciam Herus ac Leandri amorum lucernam. Λύχνον appellat Musæus. Ignoscat amicus mihi Belga, alti vir

ingenii, si ferre non possum, *fumida tedæ Lumina.* 'Testa' figulinam lucernam significat. Virgilius in Georg. Avienus in Prognosticis Aratæis: 'Et si nocturnis ardentibus undique testis Concrescant fumi, si flammeus emicet ignis Effluus.' Arato λύχνα. Prudentius Cathemerinon v. Hymno, Ad incensum cerei Paschalis, sive, Ad incensum lucernæ: 'Seu cava testula Succum linteolo suggerit ebrio: Seu pinus piceam fert alimoniam.' Lampades et testæ ejusmodi figulinæ extant innumeræ apud Antiquarios: quotidieque effodiuntur. Possum ego aliquot ostendere: longe plures in suppellectile Romana Neomagi, in Batavia, et alibi erutas accuratissimus Joannes Smetius: et non ita pridem de Lucernis Veterum doctissimum Commentarium edidit Clarissimus Fortunius Licetus. Sustine itaque emendandi pruriginem. *Scriverius.*

24 *Et de nimboso saltum Leucate*] Menander de eadem: τὸν ὑπέρκομπον θηρῶσα Φάων' οἰστρῶντι πόθῳ Ῥῖψαι πέτρας ἀπὸ τηλεφανοῦς. Ἀλλὰ κατ' εὐχὴν σὴν δέσποτ' ἄναξ. Ita enim legendum apud Strabonem, et distinguendum. 'Masculam' vocat, quia, cum femina esset, præcipitem se dedit ex illo saltu, ex quo tantum solebant viri sese impatientia amoris jaculari. Nam propterea dicebatur locus ille, ἅλμα τῶν ἐρώντων, non ἅλμα τῶν ἐρωσῶν. Unde 'saltus viriles' vocat Statius; et Horatius, et Ausonius noster vocant eam 'masculam.' Nam sane doctissimus Turnebus id non videtur satis assecutus esse. Primus omnium, ut ait Strabo, Cephalus ex ea petra sese præcipitavit, cum Ptaolan impatienter amaret. Sed concedant mihi lectores, paulum ex Ausonianis castigationibus respirem, et quædam de 'Leucate petra,' et de saltu illo dicam, nunquam antehac audita, ex auctore nondum in vulgus edito, Ptolemæo filio Hephæstionis ἐκ τῆς εἰς πολυμαθείαν καινῆς ἱστορίας. Apud illum igitur quæritur, cur apud Bacchyliden Silenus dixerit, Leucada a Leuco Ulyssi filio cognominatam fuisse, qui Zacyntho erat, et ab Antipho interfectus fuit. Eum igitur Leucatæ Apollinis templum condidisse. Ibi petram esse vicinam Leucadem, a qua qui saltu se mitterent, amoris insania liberari. Caussam hanc ex media historia assignat: Venerem scil. post mortem Adonidis sedulo eum ubique terrarum perquisivisse: tandem eum Argis Cypri in æde Apollinis Erithii invenisse. Et cum impotentiam amoris sui Apollini patefecisset, ab ipso ad Leucadem petram deductam jussu Apollinis sese e specula deorsum misisse. Quo facto, morbo amoris defunctam fuisse. Cum caussam rei quæreret, Apollinem respondisse: sese crebro observasse, Jovem, quoties Junonem impotenter deperiret, ibi solitum sedere, et vi mali levari. Sed et Artemisiam illam, post viri Mausoli mortem, contemptam a Dardano Abydeno, quem non patienter ardebat, dormienti adolescenti oculos effodisse. Cum tamen ne hac quidem injuria morbus remitteret, remedium a petra quæsivisse. Sed frustra fuit. Nam ex eo saltu periit: ibique sepulta fuit. Similiter et Hippomedontem Epidamnium propter amorem pueri nescio cujus sese ex eadem petra jecisse. Sed nihilominus ipsum periisse. Refert et de Nicostrato Comico, eo saltu levatum amore Tettigideæ Myrinensis. Addit Maceten Buthrotium Λευκοπέτραν vulgo cognominatum fuisse, quod quater eum saltum expertus esset: et quater hoc remedio amore caruisset. Innumeros præterea idem expertos. In his senem Bulagoran Phanagoriten, cum amasset Diodorum tibicinem. Rhodopen etiam Emissenam, quæ geminos fratres ex satellitio Antiochi Regis amabat, cum vicissim ejus ab illis nulla ratio haberetur, animi impotem sese jecisse, et animam edidisse. Adoles-

centibus nomina erant Antiphonti, et Cyro. Charinus vero Iamborum poëta amavit Erotem Regis Eupatoris a poculis. Et cum fabulæ de saltu Leucadis fidem haberet, sese præcipitem misit: et crure fracto doloris cruciatibus periit. Ac inter efflandum animam hos lepidissimos ac elegantissimos Iambos in medium jecit: *Ἔῤῥοις πλανῆτι, καὶ κακὴ πέτρη Λευκάς. Χαρῖνον αἲ αἲ τὴν ἰαμβικὴν μοῦσαν Κατηθάλωσας ἐλπίδος κενοῖς μύθοις. Τοιαῦτ' Ἔρωτος Εὐπάτωρ ἐρασθείη.* Quin et Nereum quendam Cotinensem ex amore Atticæ nomine mulieris Athenis natæ sese præcipitasse, et non solum amore solutum fuisse, sed etiam vivum incidisse in rete jaculum, in quo simul cum risco auri pleno in terram extractus fuit. Cum eo nomine piscatori, qui se extraxerat, litem intenderet, aurum illud ad se pertinere: casu enim sibi obvenisse: noctu ab Apolline admonitum incœpto destitisse: an non satis haberet, quod citra vitæ periculum a morbo amoris liber esset? quare, si saperet, de alieno auro litem non moveret. Hæc ego, quia jucunda sunt, ut spero, neque tamen in vulgi notitiam pervenerunt, præterea neque ab hoc loco aliena erant, quasi corollarium adjicere volui, ut nihil, quod ad Poëtam nostrum illustrandum faceret, intentatum relinqueremus. *Scaliger.*

Et de nimboso saltu] Adde ad ea, quæ Scaliger, locum Ampelii in libro memoriali c. 8. 'Leucade,' inquit, 'mons, unde se Sappho dejecit propter virum: in summo monte fanum est Apollinis, ubi sacra fiunt: et cum homo inde desiluit, statim excipitur lintribus.' Item Ovidii in Epistol. Sapphus: 'Phœbus ab excelso quantum patet, adspicit æquor. Actiacum populi, Leucadiumque vocant. Hinc se Deucalion Pyrrhæ succensus amore Misit, et illæso corpore pressit aquas. Nec mora: versus amor tetigit lentissima Pyrrhæ Pectora. Deucalion igne levatus erat. Hanc legem locus ille tenet: pete protinus altam Leucada, nec saxo desiluisse time,' &c. Servius ad III. Æneid. vs. 274. 'Leucate est mons altissimus, prope peninsula, in promontorio Epiri, juxta Ambraciam sinum et civitatem. De hoc Leucate amatores se in mare ad excludendum amorem præcipitare dicebantur.' et ad vs. 279. de Phaone: 'Feminas in sui amorem trahebat: in quis fuit una, quæ de monte Leucate, quum potiri ejus nequiret, abjecisse se dicitur: unde nunc aucturare se quotannis solent, qui de eo monte jaciunt in pelagus.' Quæ postrema mendosa sunt. Athenæus lib. XIV. Deipnos. *Στησιχόρου δ' ἦν ποίημα, ἐν ᾧ Καλύκη τις ὄνομα ἐρῶσα Εὐάθλου νεανίσκου σωφρόνως εὔχεται τῇ Ἀφροδίτῃ γαμηθῆναι αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ ὑπερεῖδεν ὁ νεανίσκος, κατακρήμνησεν ἑαυτήν. ἐγένετο δὲ τὸ πάθος περὶ Λευκάδα.* Quæ Scaliger ex Ptolemæo attulit, ea omnia apud Photium Græca quoque invenias ex eodem Ptolemæo Hephæstione excerpta. Verba Servii forte ita restituenda sunt, *unde nunc auctorare se quotannis solent, qui se de eo monte jaciant in pelagus.* Ut nempe homines mercede quotannis hunc saltum susceperint, non secus ac perditi nepotes olim operam locare soliti fuerunt ad harenam. Idem ad Pharmaceutr. vs. 59. 'Præceps aërii specula de montis,' &c. 'Quidam hoc ideo dictum putant, quod apud Leucaten soliti erant se præcipitare, qui aut suos parentes invenire cupiebant, aut amari ab his desiderabant, quos amabant.' Anacreon apud Hephæstionem de metris: *Ἀρθεὶς δ' ἦὖτ' ἀπὸ Λευκάδης πέτρας, Ἐς πολιὸν κῦμα κολυμβῶ μεθύων ἔρωτι.*

25 *Mascula*] Ita appellata Horatio in libri primi Epistola penultima. Non enim solum viros illa, sed etiam, ut mas quispiam, feminas femina exarsit. Alias affert rationes ex Strabone et Horatii interpretibus Gre-

gorius Ferrariensis de poëtis. *Vinetus.*

26 *Hermoniæ cultus Eriphyle mœsta recusat*] Ita legendum, pro: *Hermione cultus Eriphyles mœsta recusat.* Sic apud Hesiodum in Theogonia, Diodorum Siculum libro quarto, et alios Græcos, *Harmonia* hæc, et *Harmonie*, Martis et Veneris filia ex adulterio: quam Latina exemplaria in *Hermionem* fere corruperunt. Vide Statium poëtam secundo Thebaidos, Athenæum sexto, Rhodiginum libri duodecimi capite tertiodecimo. *Eriphyle mœsta.* 'Mœstamque Eriphylen,' dixerat Virgilius vi. Æneid. illud, στυγερήν τ' Ἐριφύλην, Homeri Odysseæ undecimi interpretans. *Recusat.* Sed jam sero: quia eo fato et ipsa perierat. Fabula sic habet. Amphiaraus vates sciebat, si ad bellum Thebanum proficisceretur, se illic periturum. Occultavit itaque se conscia Eriphyle uxore. Adrastus autem rex Argivorum, quum generum Polynicen in eo negotio adjuvare vellet, acceptum ab eo monile illud sorori Eriphyle obtulit, ut indicaret maritum, quod lubens illa accepit, et, ait Sulpicius Lupercus in Elegia de avaritia, 'latebras viri patefecit sui.' Proficiscens ergo ille ad id bellum, filio suo Alcmæoni mandavit, ut post suam mortem supplicium de matre sumeret: quod fecit ille sedulo. *Idem.*

28 *Minoia fabula*] Quæ ad Minoëm regem Cretæ pertinet: ut quæ sit de Pasiphaë uxore, et filiabus Ariadne et Phædra. *Idem.*

29 *Picturarum instar*] Legendum: *Picturatum instar.* 'Instar' est imago, assimilatio. 'Picturatum instar,' imago variis coloribus expressa. *Barthius.*

30 *Pasiphaë nivei*] Ex Sileno Virgilii. *Vinetus.*

32 *Abjectas....tabellas*] Litteras, ni fallor, non quas ipsa, sed quas ejus nomine scripserat Ovidius. *Idem.*

Desperans] Potiri amore Hippolyti privigni sui. *Idem.*

33 *Hæc laqueum*] Phædra. *Idem.*

Hæc vana] Ariadne, quam a Theseo in Dia relictam Liber duxit uxorem: eique hanc dedit coronam, quæ postea inter sidera collocata est. Hyginus secundo Astronomicon de Corona, et Philostrati εἰκόνες. *Idem.*

36 *Duas noctes*] Scilicet unam vivi mariti Protesilai, quando cum aliis ille Græcis in Phrygiam navigavit, ubi omnium primus est interfectus, et alteram functi mortuique viri, quando Laodamia quum audivisset ipsum periisse, petiit a Diis, ut diem unum (sic scribit Lucianus in dialogis mortuorum) vel tres horas (ita Hyginus et Minutius Felix) revivisceret, quo videre, et colloqui sibi liceret. Quod impetravit. Reliqua, et quo pacto ipsa se combusserit, ex Hygino cognosces. *Idem.*

38 *Canace*] Epigramma octogesimum tertium. *Idem.*

40 *Latmia saxa*] Latmus, mons Cariæ Ciceroni in Tusculana prima, Endymionis a Luna, ut ferunt, quondam adamati fabula nobilis. Nam Endymionem illic a Luna consopitum putant, ut dormientem oscularetur. Meminit Lucianus fabulæ cum alibi, tum in dialogo quodam Veneris et Lunæ, Erasmus in proverbio 'Endymionis somnus,' Hyginus, Fulgentius, Scholia vetusta in quartum Argonauticon Apollonii, et Ausonius ipse rursus in Ephemeride. *Idem.*

41 *Endymioneos solita, &c.*] 'Adfectare,' hic verbum est Veneris; et significat ad concubitum conciliare velle; Veneris res alicui propinare. Commentator vetus Horatii lib. I. Sat. 2. 'permolere: violare, polluere, affectare, appetere,' &c. In eam sententiam isto loco Ausonius; in eandem Tertullianus libro de præscript. adversus Hæreticos, cap. 8. 'Fuerat Athenis, et illam sapientiam humanam, affectatricem et interpo-

latricem veritatis de congressibus noverat.' Idem scriptor sæpius pro libidine 'affectationem' dixit. *Barthius.*

Endymioneos] Plinius originem fabulæ tradit lib. II. cap. 9. 'Quæ singula,' inquit, 'in ea deprehendit hominum primus Endymion, et ob id amore ejus capta Luna traditur:' ita hic legendum. Vulgati, *captus fama traditur*. Tzetzes, vel ut alii scribunt, Zezes, Chiliad. II. vs. 875. de Lunaris defectus prædictione: Οἱ δὲ τῷ Ἐνδυμίωνι προσάπτουσιν ἐκεῖνα Ὅθεν Σελήνην τοῦ ἀνδρὸς ἔφασαν ἐρασθῆναι.

49 *Et auratas fulgentia cingula bullas*] Meo animo, inepte sic vulgo. Scriptum oportuit, *auratis bullis*. Scriverius.

Auratis fulgentia cing. bullis] Virgilius lib. IX. Æn. vs. 359. 'Aurea bullis cingula' dixit. Sidonius Carm. II. 'Rutilantes perque lacertos Pendula gemmiferæ mordebant suppara bullæ.' Prudentius Psychom. v. 470. 'Adspexit si forte, patris fulgentia bullis Cingula, et exuvias gaudet rapuisse cruentas.' Potest vulgata lectio defendi *auratas fulg. cingula bullas*, ut sit ellipsis Græcæ præpositionis κατὰ, vel Latinæ vocis 'habentia.' Ita fere Virgil. Eclog. II. 'Tantum inter densas umbrosa cacumina fagos Assidue veniebat.' Nec non Statius lib. I. Sylvar. in Equo Maximo: 'Continuus septem per culmina montes It fragor.' In quis appositio locum obtinere vix potest. Melius in istis Prudentii Hamartigen. vs. 241. 'Parte alia violentus aquis torrentibus amnis Transilit objectas præscripta repagula ripas.' Ita namque vetustissimi libri Thuani, Puteani, Rhynii, ac editio nupera a Nobiliss. Nic. Heinsio adornata: qui in Notis ad hunc auctorem hujus epexegesios complura exempla collegit. Et hinc forte quis censeat supra vs. 17. versus illos duos, qui tam diversimode leguntur, ita esse restituendos: *Deflet, et ambustas laterum per inania cunas Ventilat ignavum simulati fulminis ignem.*

51 *Vanum vibrare vigorem*] *Rigorem*, legendum. Rigor enim summa est crudelitas. Claudianus: 'Triste rigor nimius, Torquati despue moreis,' Hic autem 'Heroinæ vanum vibrare rigorem Occipiunt.' *Barthius.*

Vanum vibrare vigorem Occipiunt] Lego: *manuum vibrare vigorem*, vel *librare*. Scriverius: haud εὐστόχως. Supra enim Noster quoque 'vanum simulati fulminis ignem' dixit: omnia hic sine pondere, sine viribus. Ideo mox, 'sine fluctibus æquor,' sine viribus ignes, &c. vana omnia, et revera, ut inter umbras, umbræ.

57 *Cruciaverat illic Spreta olim*] Vide quæ de hac fabula attigimus in Epigramma trigesimum. *Vinetus.*

Cruciaverat illic] Duplex genus Crucium statuo, Simplex et Compactum. Illud voco, cum in uno simplicique ligno fit affixio, aut infixio. Quæ Crux, meo judicio, prima fuit, et in aliam speciem a rudi hac ventum. Nam alias ad arborem sive stipitem alligabant figebantve hominem: ut in 'Cupidine crucifixo' Ausonii, quem arboris stipite appensum, non manibus expansis, sed a tergo devinctis, pedibusque non clavis, sed funibus substrictis describit. *Lipsius.*

Cruciaverat illic Spreta olim memorem, &c.] Ausonius fabellam aspicit, quæ est ista. Venus jam olim puerum hunc deamaverat, et ut sola frueretur, clam deposuerat apud Proserpinam. Sed hæc mox in eadem flamma: ac repetenti Veneri negat dare. Lis est: itur ad Jovem. Ille rem sic componit, ut Adonis, quod ad usum, in tres anni partes secaretur. Prima, ut Adonis Adonidis esset: Secunda, ut Veneris: tertia Proserpinæ. Acquieverunt. Sed enim Adonis pronior in Venerem, suum quoque trientem illi tribuit. Hæc Apollodorus lib. III. Bibliothecæ. Ergo illud est,

quod Proserpina nunc cruce vindicat. Theocritus et ipse huc aspexit Eid. xv. *Idem.*

61 *Nullo moderamine pœnæ Afficiunt*] Legendum: *Adfigunt.* Affixum Amorem ingerit ipse Poëta Præfatione: 'Cupidinem cruci adfigunt mulieres amatrices.' Crux sane est arbor illa talibus, ut jam dixit, pœnis usitata. *Barthius.*

Nullo moderamine pœnæ Afficiunt] Imo *Affigunt*, ut conveniat lemmati suo Poëta, quod est 'Cupido cruci affixus.' *Scriverius.*

Nullo moderamine Pœnæ Adfigunt] Ita ex aliorum opinione edidi. Non tamen volens lubensque, nam licet Pœnæ furiæ sint, ut apud Silium lib. I. 'Atque omnes adsunt Pœnæ;' et mox 'Ancipitum Furiarum' Noster mentionem faciat, malim tamen simpliciter explicare, nihil de pœna deminuunt aut detrahunt, pœnam nulla ex parte moderantur. Τὸ *Afficiunt*, pro quo Barthius et Scriverius *Adfigunt* maluere, eapropter videtur commodius, quod jam 'suspensum' præcesserit: quid enim 'adfigere' aliud, nisi suspendere?

63 *Se quisque absolvere gestit Transferat ut proprias aliena in crimina culpas*] Quod emendatum jam est, *transfert*, a veri specie non abhorret. Vetusti tamen exemplaris nostri lectio sincerior. *Transferat ut proprias a. i. c. c.* Porro particula *quisque* commutanda non videtur, licet ad Heroidas hoc genere referri posse non appareat. Cum enim et in Monosyllabis (Technopægnii vs. 112.) particulam *quis* genere dixerit neutro: 'Quis fluitat pelago, quod non natat in fluvio? pix:' affirmaverim potius, talia eo modo posuisse eum, ut a vetustioribus poni consuevit. Ennius: 'quis tu es mulier?' Terentius in Eunucho: 'Illarum neque quisquam te novit.' Et Donatus ait, 'quisquam' multis probari exemplis etiam feminino genere Veteres protulisse. Ita ut in numeris et generibus hæc pronomina infinita sint. Priscianus quoque ac Nonius aiunt: 'Quis' et 'quisquam' communis esse generis, authoritate Veterum, ut apud Græcos. Ex Jurisconsultorum etiam sententia, de verborum significatione verbum hoc, 'siquis,' tam masculos quam feminas complectitur. Hæc indidimus, vel ne cuilibet temere immutandi facultas relinquatur in Monosyllabo, *quid*, hic, *quæque*. Vel si forte ita potius, ut sequutis temporibus dici cœptum, inter doctos emendandum convenerit, ne id quidem latuisse nos, appareat. *Accursius.*

Se quisque absolvere gestit: Transferat ut proprias aliena in crimina culpas] Hæc est vetusti exemplaris scriptura, teste Mariangelo. Mihi sincerior videtur altera lectio: *se quisque absolvere gestit, Transfert et proprias aliena in crimina culpas.* Porro particula *quisque* commutanda non est in *quæque*: tametsi ad Heroidas referri hoc genere vix possit. Est enim gnome Ausoniana, ad quosvis spectans, non Heroidas tantum. In Epistola præliminari similiter: 'Nævos nostros et cicatrices amamus: nec soli nostro vitio peccasse contenti, affectamus ut amentur.' *Scriverius.*

Se quisque absolvere gestit] Errat Scriverius, quod ad Heroidas vix referri posse τὸ 'quisque' existimat. Sæpissime apud Plautum 'quis' fœminino genere reperias: nec alia ratio in 'quisque.' Eadem fere sententia apud Salust. cap. 1. Bel. Jug. 'suam quippe culpam auctores ad negotia transferunt.' Ubi cum *quique* pro *quippe* scriptus meus habeat, lubenter reponam, *suam quisque culpam.*

67 *Ut quo quæque perit, &c.*] Lege: *dolore.* Quo dolore quæque periit, hoc hostem punire studet. Non enim punit dolorem, sed petulantiam potius et crudelitatem dolore ipso. *Barthius.*

69 *Cavos amnes*] Cavi amnes vani sunt; qui congruunt scilicet aëreis campis. Paulinus Iambo ad Cytherinium: 'Hi nunc obesi spiritu superbiæ Et opibus inflati cavis, Humi manebunt compediti.' Mammertus noster lib. II. de Statu animæ 'cavum vanitatis' dixit; ut quidem a Jureto ex V. C. suppletus est. *Idem.*

71 *Nonnullæ flammas quatiunt*] Legendum suspicor *lamnas*. Lamna notissimum genus tormenti vel ex solo Prudentio; *lamina* vulgo, sed Poëtæ *lamnæ*. Horat. 'inimice lamnæ Crispe Salusti.' *Idem.*

72 *Resc. adult. Myrrha*] Mater Adonidis, decimo Metamorphoseon in sui nominis arborem mutata: quæ humorem succumve exsudat, ut pinus. Vide Dioscoridem, Plinium, Ruellium. *Vinetus.*

Rescindit adultum Myrrha, &c.] Scribendum sine controversia: *Rescindit adultum Myrrha uterum flammis lugentibus, inque paventem Gemmea fletiferi jaculatur succina trunci.* Barthius.

Rescindit adultum Myrrha uterum lacrymis lugentibus] Jamdudum est, quod rescripseram, *lacrymis lucentibus;* ad Myrrham ipsam et gemmea succina respiciens. Et nunc animadverto in hunc Ausonii locum, verba isthæc annotasse Mariangelum in Diatribis suis. Sunt, inquit, codices qui servant, *lacrimis vigentibus*, contra syllabæ rationem; sed scribendum fortasse, *lacrimis lucentibus*. Ecce, conspirantem habeo eruditissimum virum. Nuper vero tentabam ex vestigiis scriptæ lectionis, *lacrymis urgentibus*. Myrrha arbor abundantia et copia Myrrhæ et lacrymarum adultum et distentum uterum rumpit, sudatque Myrrham. Ovidius Metamorph. lib. x. Fab. IX. 'Cum tandem terra requievit fessa Sabæa, Vixque uteri portabat onus.' Et post aliquot versus: 'Jamque gravem crescens uterum præcinxerat arbor, Pectoraque obruerat, collumque operire parabat. Non tulit illa moram, venientique obvia ligno Subsedit, mersitque suos in cortice vultus. Quæ quanquam amisit veteres cum corpore sensus, Flet tamen, et tepidæ manant ex arbore guttæ. Est honor et lacrymis, stillataque cortice myrrha Nomen herile tenet, nulloque tacebitur ævo, &c. Dat gemitus arbor lacrymisque cadentibus humet.' Legit autem Clariss. Salmasius, *lacrimis ingentibus.* Et in Epistola sua ad me hoc eruditum scholion attexit: 'Filius medici non potuit ignorare duo esse myrrhæ genera. Unum ἁδρόβωλον, alterum μικρόβωλον. Illud glebis ingentibus, hoc minoribus, cujus meminit Dioscorides. At Myrrha hæc, quæ lacrymas suas in lapidem congelatas, quæ 'succina gemmea' hic vocat Ausonius, in Cupidinem erat jaculatura, grandioribus guttis præoptavit sudare, ut plus mali nempe facerent Cupidini, quam si parvas et μικροβώλους jaculata esset. Ideo certe uterum laxavit grandioribus lacrymis, τοῖς ἁδροβώλοις, quia his vice saxorum impetere parabat Cupidinem.' *Scriverius.*

74 *Gemmea fletiferi*] Scribe: *gummea*, id est, gummæ instar defluentia. *Vlitius* ad Gratium. Potest defendi vulgata, et explicari, *gemmea*, instar gemmæ lucentia. Sic in vett. Poëtt. Catalectis de laudibus hortuli: 'Flores mitescunt discolore gramine, Pinguntque terras gemmeis honoribus.' Et de IV. anni temp. 'Ver agrum gemmis nitidum stellantibus ornat.' Vetus Poëta de mensibus: 'Cunctas veris opes, et picta rosaria gemmis Liniger in calathis, adspice, Maius habet.'

83 *Ancipites furias*] Non hic dubitantes Heroides sunt, ut Vinetus putavit, sed ipsæ furiæ, quas antea 'Pœnas' vocavit. His epitheton 'ancipites' dedit, id est, sævas, seu sævientes. Eadem significatione apud Trebellium quoque Pollionem hæc

dictio mihi lecta est in vita Æmiliani, si modo locus integer. 'Collecta multitudo ad domum Æmiliani ducis anceps venit, atque eum omni seditionum instrumento et furore persequuta est. Ictus est lapidibus, petitus est ferro: nec defuit ullum seditionis telum.' Ita melius ἐμοί γε κρεττῆ, quam quod in vulgatis, *nec desiit ullum sed. telum.* Ausonius Epigr. xcv. 'Ancipites patitur Naiadas Eumenidas.'

86 *Hellespontiaci*] 'Priapus fuit de Lampsaco civitate Hellesponti,' inquit Servius in Georgica, 'de qua pulsus propter virilis membri magnitudinem, post in numerum Deorum receptus, meruit numen esse hortorum.' Alii hunc Mercurii, alii Liberi, et Veneris filium faciunt. *Vinetus.*

87 *Eryx*] Veneris et Brutæ filius. Hyginus, Servius, Diodorus. *Idem.*

Quod semivir] Epigramma sexagesimum nonum. *Idem.*

90 *Multato corpore*] Scribe, favente Barthio, et suadente secundo Vossiano, *mulcato*, uti et apud Velleium lib. II. cap. LXX. 'male mulcatum:' itidem apud Ciceronem Milon. c. 14. 'ita est mulcatus,' pro *multatus*. Glossæ Isidori: 'mulcat, percutit.' Et onomasticon, e quo nobis aliqua Turnebus dedit excerpta: 'mulcare, pugnis vel calcibus cædere.' Apuleius lib. VIII. Miles. 'Arrepto denique flagro, quod semiviris illis proprium gestamen est, contortis tæniis lanosi velleris prolixe fimbriatum, et multijugis talis ovium tessellatum, indidem sese multimodis commulcat ictibus.' Phædrus lib. I. Fab. III. 'Male mulcatus Graculus Redire mœrens cœpit ad proprium genus, A quo repulsæ tristem sustinuit notam.' Ita pro vulgato *repulsus* legendum esse, ex ultimo versu patet: *Nec hanc repulsam tua sentiret calamitas.* Accius apud Nonium in Senium: 'An mala ætate mavis mulcari exemplis omnibus?' Sallustius lib. IV. Hist. 'Aut adflicti undarum vi, mulcato fœde corpore, interiere tamen.'

91 *Sutilis ... rosa*] Serto ex rosis facto, consuto, intexto. *Vinetus.*

94 *Venerem factura nocentem*] Scribendum: *Venerem facit ira nocentem.* Sævit enim usque ad sanguinem delicati illius pusionis, ut ipsa jam nocens sit. *Barthius.* Minime; videbatur vindicta factura Venerem nocentem, quæ jam erat major suo crimine.

103 *Portaque evadit eburna*] Hemistichium Virgilianum, ex fine sexti Æneidos. Virgilii enim imitatione, omnia, quæ hic retulit, ficta et falsa esse intelligi vult. *Vinetus.*

No. 326 *Ausonius Paulo*] Idem Paulus esse potest, ad quem mittit Ausonius hoc et proximum Edyllium, Epistolamque octavam et sex insequentes. Axius Paulus in eadem Orator et Poëta, Rhetorices Professor, ludi Magister in eadem: patria Begerritanus, ut significare videtur Ausonius in hendecasyllabis Epistolæ XI. *Vinetus.*

Suo] Nota formula. Martialis lib. XIV. 'Seu leviter noto, seu caro missa sodali, Omnes ista solet charta vocare suos.'

Pervincis tandem] Vera lectio. *Accursius.*

Horatius] Ode prima libri tertii Carminum. *Vinetus.*

Nec idem Cereri] Ut Cereri mactabatur porca, Baccho hircus. Sed de his plura Lilius Gregorius in Syntagmate de sacrificiis. *Idem.*

Poëmata quæ in alumnam] Vetus Codex, *Poëmatia*. Quæ quandoque Græca voce dixit εἰδύλλια. Manifestius id, quam ut pluribus confirmandum sit, tum ex his, quæ hic sequuntur, tum etiam, quod alibi 'Tenuem incomti carminis libellum,' hæc ipsa vocat, 'Schedium,' ac 'lusus.' *Accursius.*

Fatalis jugi] Curtius libro tertio,

et Plutarchus in Alexandro. Illud erat Gordii in Jovis templo. Affirmabant autem incolæ, totius Asiæ imperium illi fatis portendi, qui et inexplicabile vinculum solvisset. *Vinetus.*

Et Pythiæ specum] Plutarchus rem ita narrat in Alexandri Vita. Quum vellet Alexander Deum consulere de Asiana expeditione, Delphos venit: quod forte in eos incidit dies, quibus Apollinem excitare nefas putaretur. Primum itaque Alexander vatem rogavit, ut iret: sed quum illa obstinate recusaret, legemque proferret, vi ille tandem usus, templum ascendit, invitamque eo traxit vatem: quæ ut eo Alexandri studio et pertinacia victa, ἀνίκητος εἶς, inquit, ὦ παῖ. id est, Invictus es, o fili. *Idem.*

Quod nefas erat patere] Immutarunt alii, *quod nefas erat*, pro, *quo die fas erat.* Plutarchus vero scribit, expeditionem pro Græcis contra Persas suscepturum Alexandrum, ut Apollinem consuleret, Delphos venisse; quo tempore, cum in nefastos dies incidisset, oraculi silentio datos, ideoque negantem, legemque tuentem Phœbadem exorare non posset, invitam trahens ipse templum ascendit, ea autem, velut studio victa, ἀνίκητος εἶ, ὦ παῖ, quod cum Alexander accepisset, assecutum se, quod ab ea cuperet vaticinium, neque alio sibi opus esse, affirmavit. Legendum itaque arbitramur: *Quo die nefas erat*, aut certe: *quo die fas non erat*, (uti in scripto uno est,) ἐν αἷς οὐ νεμόμισται θεμιστεύειν. Quod autem Ausonius 'Pythiæ specum penetrasse' ait, Plutarchus, 'templum ascendisse,' nihil impedit. Specus enim in templo fuit, ad quam rapta Pythias oracula redderet. Seneca in Tragœd. Œd. 'Incipit Phœbea vates spargere horrentes comas Et pati commota Phœbum: contigit nondum specum, Emicat vasto fragore major humano sonus.' Scribit M. Tullius in I. de Divinat. et Plin. lib. II. ejus terræ vim fuisse credi, quæ mentem Pythiæ Delphis divino concitaret afflatu. Porro, quod dictum quoque est, 'fatalis jugi lora solvere cum non posset, abscidit,' Gordianum nodum innuit, qui in Gordio Midæ regia olim fuit, ex corni libro sc. innexum plaustrum. Cujus certa Barbarorum opinio ferebatur, qui nexum solvisset, eum toto orbe, vel quod scribit Justinus, tota Asia regnaturum. Alexander itaque cum capita loramentorum, intra nodos abscondita, obliquisque inter se spinis obvoluta, nequisset solvere, nodum ferro cecidit. Hinc factum arbitror, ut cum rem arduam, quæ consilio tractari non permittitur, vi exsuperaturos nos asserimus, incidendam quidem illam usurpemus. Plinius quadam ad Caninium Epistola: 'Nunquam ne hos arctissimos laqueos, si solvere negatur, abrumpam?' Aristobulus autem facile eum solvisse scribit, demto clavo, quo temoni jugum annectitur, mox jugum subduxisse. Quam historiam et Ausonius quoque ad Paulinum non ignoravit: 'Ocius illa jugi fatalis solvere lora Pelleum potuisse ducem reor, abdita opertis Principiis, et utroque caput celantia nodo.' *Accursius.*

No. 327. 1 *Carminis incomti*] Videri quidem poterat Ausonius, cum id ex Priapeiorum Præfatione in suam converteret, inter æmulandum, *inculti* quam *incomti* maluisse. Verum in vetustis ejus exemplaribus præterquam *incomti* nondum legimus. *Accursius.*

4 *Thymelen sequimur*] Saltatrix mimaque fuit quædam Θυμέλη, et theatri pars. De qua Budæus, Rhodiginusque libri octavi octavo capite. Unde thymelici dicti tibicines, citharœdi, et similes. *Vinet.*

5 *Erasinus*] Videtur fuisse γελωτοποιὸς, aut mimus temporibus Ausonii: quales apud Sidonium 'Carama-

lus,' et 'Phœbaton.' Qualis et fuit 'Paris' temporibus Domitiani. Qualis et 'Sergius Polensis' parasitus histrio: γελωτοποιοὶ enim illi dicebantur 'Parasiti Apollinis.' Martialis in Epitaphio Paridis histrionis: 'Vos me laurigeri parasitum dicite Phœbi.' In veteri inscriptione: M. AVR. AVG. LIB. AGILIO SEPTENTRIONI, PANTOMIMO SVI TEMPORIS PRIMO: SACERDOTI SYNODI: APOLLINIS PARASITO. Item in alia: L. ACILIO L. F. POM. CVTICLAE NOBILI ARCHIMIMO, COMMVNI MVNERE ADLECTO, DIVRNO PARASITO APOLLINIS, TRAGICO, COMICO. Ita dicti, quia et parasiti ridiculi dicebantur, ut cognoscimus ex Plauto, et ipsi quoque ridiculi sunt. Propterea Ausonius nihil nisi ridere hic pollicetur, nihil, quod alienum sit ab arte Erasini. *Scaliger.*

No. 328. 5 *Matre carens*] Mutilum est hoc distichon in editionibus Aldinis: nam quod hodie circumfertur, suppletum est de ægrorum somniis: hoc est de Correctorum sterquilinio. Ego intelligo quid voluerint Correctores: sed si ad Latinitatem revocentur, non intelligo. Quare merito expungenda sunt. Alioqui, si aliquid comminiscendum esset, ego libentius ita legerem: *Matre carens, nutricis egens, nescivit herile Imperium, domina libera facta manu.* Ut dicat simul ac in potestatem heri venisse, non sensisse imperium herile, quippe quam statim dominus manumiserit. Nam quod hoc voluerit Ausonius ex ultimo commatio Hexametri citra controversiam colligitur. *Scaliger.*

10 *Oculos cærula, flava comas*] Cornelius Tacitus de moribus Germanorum: 'Omnibus,' inquit, 'truces et cærulei oculi, rutilæ comæ, magna corpora.' Horatius, Strabo, Plinius, Juvenalis, tales illos depingunt. *Vinetus.*

Oculos cærula] De cærulis Germanorum, Thracum, omniumque ferme septentrionalium gentium, oculis, et flavis capillis quamvis sint nota pleraque, illustrandus tamen locus est Theodoreti, quem male vertit interpres: refert ille serm. III. de Græcar. Affect. Cur. e Xenophane Colophonio, Thraces Deos suos finxisse γλαυκούς τε καὶ ἐρυθρούς. Nimirum quia ipsi tales erant. Vertit ille, 'glaucos ac rubore suffusos.' Minus recte: debuerat enim reddidisse, 'cæruleos et flavos.' 'Cæruleos,' respectu oculorum, et 'flavos,' quod ad comam, seu capillos. Ita D. Hieronymus ad Lætam: 'Getarum rutilus et flavus exercitus Ecclesiarum circumfert tentoria.' Item Manilius lib. IV. 'Flava per ingentes surgit Germania partus.' et Sidonius Apollinaris Carm. V. 'Scythicisque choreis Nubebat flavo similis nova nupta marito.' Clemens Alexandrinus eleganter: ἔχει τι φοβερὸν, inquit, τὸ εὔτριχον τοῦ βαρβάρου, καὶ τὸ ξανθὸν αὐτοῦ πολεμικὸν ἀπειλεῖ. συγγενές τι τὸ χρῶμα τῷ αἵματι. Inde et Arimaspi gens hyperborea ξανθοὶ Callimacho dicti. Par error Interpretis Homerici, χλωρὸν μέλι 'dulce mel' vertentis, quod flavum dicendum fuerat. Hesychius: χλωρὸς, ὠχρός. quod aliis viride significat. Theocritus, οἷς γόνυ χλωρόν: Horatius vertit, 'dumque virent genua.' Contra Virgilius: 'flavaque caput nectentur oliva,' id est, ut notat Servius, viridi. Confunduntur autem plerumque hæ colorum affinium appellationes, ita ut 'flava' pro pallentibus, 'pallentia' pro flavis, 'viridia' pro pallentibus vel flavis, &c. tam Græci quam Latini ponant. Sic Virgilius Eclog. XV. 'Pallentes ruminat herbas,' id est, virides. Martialis l. XII. Epig. XV. 'Miratur Scythicas virentis auri Flammas Juppiter.' Exempla aliquot congessit Huetus in Notis suis ad Origenem. Adi porro Gellium lib. II. Noct. Att. c. XXVI.

No. 331. 2 *Æmula*] Videntur nonnulla, imo maxima pars Carminis, desiderari. Quis enim hæcce paucu-

la libellum nominet? quis Præfatione duplici credat fuisse munienda? non ego, nec quisquam alius, cui nasus sit. Inter cætera præcipue, quæ de blanditiis suæ Bissulæ, grataque loquacitate scripserat, periisse putem. Assentior enim iis, qui pro *Sulpicillæ*, *Bissulæ* legunt apud Fulgentium lib. I. Mythol. Verba ejus sunt, ut emendavit Demsterus: 'Hac etenim alludente, et Plautini Sauresæ dominatus obdormit, et Bissulæ Ausonianæ loquacitas deperit, Sallustianæque Semproniæ, quamvis præsens sit, cantilena raucescit.' Ultimum lemma, *Ad Pictorem de Bissula pingenda*, mutavi in *Ad Eundem*. Non enim ab auctore, sed a librariis erat: qua de caussa commodius aliud supponere non fuit religio.

No. 332 *Consulis*] Ausonius Poëta Consul fuit, collega Hermogeniano Olybrio, anno ab Urbe condita millesimo centesimo et tricesimo secundo, ut alibi diximus, a Christo nato trecentesimo et octogesimo secundo, quemadmodum quidam putant. Titulus fuit in vetusto suo Lugdunensi codice: PRECATIO CONSVLIS DESIGNATI PRIDIE KAL. IANVAR. FASCIBVS SVMTIS. In quo non satis video, quid sit, quod dicatur, Ausonium pridie Calendas Januarias Fasces sumpsisse. Fortasse Consul, qui pridie Calendas Januarias Magistratu abibat, eo ipso die sub noctem fasces mittebat illi, qui Calendis ipsis successurus erat, designatus, creatus, et, ut vulgo loquimur, electus Consul, mensibus aliquot ante eum diem. Probat enim Gruchius noster in libro de Comitiis, temporibus Ciceronis, Consules et alios magistratus mense Julio creari solitos esse, qui Calendis Januariis Magistratum post inirent. Quod tamen sub Cæsaribus nescio an observatum sit, qui creabant ipsi, et non populus, quos vellent Consules, ut in Gratiarum Actione ipse meminit Ausonius, non in totum annum, ut annus erat Consul Magistratus initio, sed in paucos tantum menses et dies interdum. *Vinetus.*

1 *Novus anne*] Nominativum pro vocativo sæpe poni ostendimus in Carmen vicesimum Parentalium. *Idem.*

3 *Ecquid ab Augusta*] V. C. *Etquid.* Quod prætuli: consulendus est de ea particula Gifanius in indice Lucretiano.

6 *Æternis*] Perpetuis fastis. *Vinet.*

9 *Et gelidum boream*] Malim absque copula legere: *Da roscida cancro Solstitia; egelidum boream septembribus horis. Attenuata modis cesset mediocribus æstas.* Nam et cætera ἀσυνδέτως efferuntur.

13 *Dum pater*] Annum Romani a Martio mense incipiebant, quum denum mensium erat eorum annus. *Vinetus.*

22 *Non celer arcus*] Non concoquo, quod interpretantur 'celerem arcum' Lunæ orbem esse. Præterea bis idem diceretur. Scribe: *Non Cynthia, non celer Arcas Finitimi terris.* Non conjungatur, inquit, cum Marte Luna, nec Mercurius, qui duo planetæ terris proximi. 'Celer Arcas,' Deorum nuntius. Epist. XXI. 'Petasoque ditis Arcados vectus vola.' *Gronovius.* Certissima est hæc emendatio. Ita Statius lib. II. Sylvar. extremo: 'Vocalis citharæ repertor Arcas.' Boëthius lib. IV. Consolat. Phil. 'Sed licet variis malis Numen Arcadis alitis, Obsitum miserans ducem, Peste solverit hospitis.' Sidonius Apollinaris Carm. IX. X. XV. Apuleius lib. VI. Milesior. 'Frater Arcas, scis nempe sororem tuam Venerem sine Mercurii præsentia nihil unquam fecisse.' 'Arcadum colonum' vocat Varro apud Nonium: nisi forte illic legendum: *Ut Mercurium Arcades colunt:* sed nihil mutandum. Sic Manilius lib. IV. 'Et Threce Martem sortita colonum:' et latius D. Augustinus lib. X. de Civ.

Dei, cap. 1. 'Celer' vero dictus est, teste Fulgentio, 'quia tanto celerior omnibus planetis currit, ut septima die suos permeet circulos.' Unde etiam Lucanus ait, 'Motuque celer Cyllenius hæret.' 'Celerem' quoque Mercurium Horatius, 'Pernicem' Mercurii stellam Apuleius in Floridis dixit. Servius in lib. IV. Æneid. vs. 239. 'Mercurius ideo dicitur habere pennas, quia citius ab omnibus planetis in orbem suum recurrit; unde et velox et errans inducitur:' ubi τὸ *ab* ante *omnibus planetis* expungendum, aut *aliis omnibus planetis* legendum est.

23 *Supremo Ultime circuitu*] Septem planetarum est summus et altissimus Saturnus. *Vinetus.*

24 *A Pyroënte*] A Marte, qui sphæram quinctam occupat. *Idem.*

26 *Stella salutiferi Jovis*] Quem prosperum et salutarem Scipio dixit. 'Et Cythereie Vesper:' stella Veneris, quæ Κυθήρη dicitur. Hos autem duos errones Chaldæi ἀγαθοποιοὺς, id est, beneficos, Saturnum et Martem κακοποιοὺς, hoc est, maleficos, appellant. *Idem.*

27 *Nonnunquam*] Sic Lugdunenses: sed in exemplari erat *Non unquam.* Mercurium autem volunt iidem Chaldæi, bonum esse, si cum bonis planetis sit junctus: sin cum malis, malum. *Idem.*

28 *Jane, veni*] Servius in octavam Eclogam Virgilii, 'Intercalares' scribit appellari versus, qui sic frequenter post aliquot versus interponuntur. *Idem.*

31 *Chuni*] V. C. *Cunis.* Convenientius igitur veritati legas: *Qua vaga Sauromatæ sibi junxerat agmina Chunus.* Proprium namque Sauromatarum est vagari: et versus ipse nescio quo pacto multis partibus melius sonat. Seneca Herc. Fur. 'Intravit Scythiæ multivagas domos, Et gentes patriis sedibus hospitas.' Lucianus in Icaro Menippo: Ὅτε δὲ μεταβαλὼν ἐπὶ τοὺς Σκύθας, πλανωμένους ἐπὶ τῶν ἁμαξῶν ἐν ἰδεῖν. Horat. lib. III. Od. XXIV. 'Campestres melius Scythæ, Quorum plaustra vagas rite trahunt domos, Vivunt, et rigidi Getæ.' Statius lib. V. Sylv. II. 'Mutatoresque domorum Sauromatas.'

35 *Quos participare cupisset*] Ausonii in Consulatu collega fuit Olybrius: sed cur non fuisset Gratianus, si voluisset? *Vinetus.*

39 *Quinctam . . prætextam*] Ausonio præceptori suo quinctum Consul successit Gratianus Imperator, Prospero, Marcellino Comite, et Cassiodoro auctoribus. *Idem.*

41 *Nemesis*] De qua Dea in Epigramma XXI. *Idem.*

45 *Coge*] Urge, fac properent menses per duodecim sua signa. *Idem.*

46 *Tu tropicum*] Versus isti pessime accepti erant a correctore Lugdunensi. Quare ex vestigiis priscæ lectionis restituimus. *Scaliger.*

47 *Ut duplex tropico varietur ab astro*] Sidera tropica Cancer et Capricornus sunt, uti diximus in Edyllium de ratione dierum anni vertentis. Esto igitur sensus hujus loci et ordo, o Jane, o anne nove, da et facito, ut Sol tropicum circulum facile superet: et rursus idem Sol illum, alterum scilicet tropicum, celeriter pertranseat: quo duplex ab astro tropico varietur, hoc est, in duobus tropicis signis alius atque alius nobis sentiatur: et sic properando fiant in Zodiaco mutationes. *Vinet.*

48 *Et quater ac ternis properet vindemia signis*] Sunt autem in anno quattuor mutationes, et quattuor diversa tempora, Ver, Æstas, Autumnus, Hiems: quæ ternis signis et mensibus conficiuntur. *Idem.*

51 *Terque quaterque beatus*] Plene, et nimium felix. Hemistichium Virgilianum, de quo Macrobius priore commentario in Somnium Scipionis. *Idem.*

No. 333. 11 *Sic prono raptate polo,*

contr. Phæb. Ut momenta ferat] Disertim vetus codex habebat, *raptate*. Qui præfectus fuit editioni Lugdunensi, cum primum hujus Poëtæ reliqua, quæ diu delituerant, poëmata divulgata sunt, parum fideliter in ea provincia tuenda versatus fuit. Quicquid enim non intelligebat, mutaverat. *Scaliger*.

Raptare] Fertor: fuit in exemplari *raptare*, non *raptere*, et *rotabis* penultimo versu, non *notabis*. Vinet.

14 *Menstrua terdecies*] Sol et Luna cum ceteris planetis per Zodiacum circulum cælum circumeunt: orbemque istum peragunt, Luna viginti septem fere diebus civilibus, Sol trecentis sexaginta quinque. Annum appellant Latini, et Vertentem annum, tempus illud, quo Sol Zodiacum peragit: Mensem vero tempus, quo eundem circulum Luna conficit. Hoc enim proprie est mensis, Lunæ scilicet annus, sed multo certe minor, quam Solis annus. Sunt namque in hoc, id est, in trecentis sexaginta quinque diebus, menses, et Lunares anni tredecim, hoc est, terdecies viceni septem dies, et quatuordecim insuper dies. *Idem.*

No. 334 *Mosella*] AUSONIANÆ Mosellæ principium, quasi in ipso limine, impetum lectoris remoratur, quod obscurum sit, et multa recondita habeat, quæ a non vulgari historia haurienda sunt. Ea nos, nisi fallor, ita illustranda esse, ut sequitur, putamus. Ausonius vivente adhuc Valentiniano patre Præfectus Prætorio Galliarum, Argentorato Treveros proficiscens, multum ac diu Argentoratum ipsum contemplatus est, admiratus 'nova mœnia,' quibus ille vicus nuper circundatus fuerat: cum paucis aliquot ante annis et illum vicum a barbaris vastatum, et cruentam cladem ibidem barbaris acceptam meminisset. Nam a Cl. Juliano nobiliss. Cæsare sub Constantio in campis Argentoratensibus cæsæ fuerant infinitæ hostium copiæ. Itaque inde recedens, ut jam dixi, Treveros cogitabat. Necesse autem ei, qui a campis Argentoratensibus Treveros proficiscitur, Navam fluvium trajicere. Nam ille fluvius inter illos fines et Mosellam interjectus est. Quare non obscure jam intelligis, et unde proficiscitur Ausonius, et quare flumen Navam se transivisse dicat. Retinet autem ille amnis hodie satis certa priscæ appellationis vestigia. Hodie enim ab ipsis accolis *Nah* vocatur. Cave confundas cum eo, qui *Nab* dicitur. Nam is in Danubium influit, cum Nava in Rhenum exoneretur infra Moguntiacum oppidum. In cujus confluentibus oppidum Bingium est: ac in eo præsidium Romanorum erat eo loco, quo fluvius ipse ponte jungebatur. Tacitus annali xx. 'Tutor Treveris comitantibus, vitato Moguntiaco, Bingium concessit, fidens loco, quia pontem Navæ fluminis abruperat.' Oritur autem in silva *Eberswald*: et aliquot oppidulis ignobilib. prætexitur. Transivit autem fluvium Ausonius non ad Bingium, quod hodie vocatur *Bingen*, (nam longinquum est,) sed non longe a silva, quæ hodie vocatur *Underwald*: quod ab illa silva directum iter ac compendiosum sit ad oppidum Nivomagum, cujus postea meminit. Quin cum ait se fecisse iter per nemorosa avia, nihil aliud innuit, quam silvam illam, quæ et ipsa hodie itinerum anfractibus et opaco umbrarum horrore formidolosa est. Præterea cum dicat se ibi nulla humani cultus vestigia vidisse, eorum verborum fidem fecerit natura ejus regionis, quæ vix ullo cultu ne hodie quidem mitescere potest. Quare quicquid inter Navam, Rhenum, et Mosellam interjacet, joculari nomine a Germanis, *Hundsruck* vocatur: id est, quasi dicas *Dorsum canis*: propter ingenium loci tum montosum, tum asperum: ut etiam ali-

quot oppida, et vici, nomen a saxis sortita sint, ut *Herstein*, *Eberstein*, et si qua sunt alia ejusmodi. Non ergo mirum, quare doctissimus Poëta se per inculta loca ac ab omni humanitate vasta iter fecisse dicat. Postea ut Nivomagum veniret, se Dumnissum, ac Tabernas, quæcunque illa loca sint, (nam adhuc mihi ignota sunt,) venisse: ac Nivomagus quidem hodie ex prisca appellatione facile agnoscitur. Vocatur enim *Neumagen*: neque multum Augusta Treverorum distat. Tabernas vero vocabant Romani, ubi munimenta contra Barbarorum insultus statuebantur, quales fuerunt Tabernæ montanæ prope Weissenburgum: Tabernæ Renenses: Tres Tabernæ. Quod sane videtur et ipse Ausonius indicare, cum dicit, Sauromatis arva ibi assignata fuisse. Nam multis Barbarorum ignoverunt Valentinianus et Gratianus, eosque in loca Galliarum traduxerunt, ut sub signis Romanis militarent: inter quos et Sauromatæ et Alemanni fuerunt, quod Ausonius ipse in Panegyrico ad Gratianum testatur. 'Voca,' inquit, 'Germanicum deditione gentilium: Alemannicum, traductione captorum: vincendo, et ignoscendo, Sarmaticum.' Quare quibus ignovit, eos huc traduxisse, eisque agros assignasse omnino necesse est. Ergo, ut omnia a nobis jam dicta paucis comprehendamus, Argentoratus est vicus ille, cui miratur nova mœnia addita, et, ubi Gallia æquarit Cannensem cladem. Marcellinus, 'Argentoratus,' inquit, 'barbaricis cladibus nota.' Nam in Gallia Campos Argentoratenses collocat, quod sint citra Ellum fluvium, quo terminatur Gallia Sequanica. Et Sex. Aurel. in Gallia eos ponit. Ita enim loquens de Juliano Cæsare scribit: 'Iste in campis Argentoratensibus apud Gallias cum paucis militibus infinitas hostium copias delevit.' Neque immerito illam cladem vocatam esse Cannensem mirabitur, qui ea, quæ sequuntur apud eundem Aurelium legerit. 'Stabant,' inquit, 'acervi montium similes: fluebat cruor fluminum modo: captus rex nobilis Chenodomarius: fusi omnes optimates: redditus limes Romanæ possessionis.' Posset autem aliquis suspicari Ausonium potius agere de Argentuarensi clade, qua cæsa sunt a Gratiano Barbarorum XXX. millia. Sed non potest: nam mortuo patre Valentiniano id accidit: cum Valentinianus viveret quo tempore hæc scribebat Ausonius, ut ipse in Epilogo hujus luculenti poëmatis declarat. Præterea recens fuisset illa clades. At Ausonius tanquam veteris meminit, cum dicit 'quondam:' 'Æquavit Latias ubi quondam Gallia Cannas.' Non est igitur de Argentuarensi clade intelligendum, sed de Argentoratensi. Porro illud prætermittendum non est, Ausonium scripsisse *nebuloso lumine*, non *flumine*, in primo versu. Ait enim a campis Argentoratensibus ad Nivomagum se usum fuisse nebulosa tempestate, propter ejus cæli intemperiem, quod ex sequentibus apparet, quum ait: 'Purior hic campis aër, Phœbusque sereno Lumine purpureum reserat jam sudus Olympum.' Opponit enim cœlum Nivomagi sudum et serenum, cœlo tractus Navæ nebuloso et intempesto. Id enim per 'lumen nebulosum' intelligit. Ita Horatius loquitur: 'Positas ut glaciet nives Puro lumine Juppiter.' *Scaliger.*

Mosella] Nusquam nominat Obrincum; quod nomen Ausonium doctissimum et regionis scientissimum virum non fugisset; et si scivisset, hanc etiam laudem, esse binominem, ut Istrum, qui et Danubius, Ararem, qui et Saucona, non omisisset. De hoc infra plura ad versum 436. 'Accedit tanto geminum tibi nomen ab amni.' *Marq. Freherus.*

Mosella] Ingenio eruditioneque exi-

mia fuisse Ausonium vel hoc solum Carmen probare potest. De quo Symmachus quid senserit, ex quartis ad eum ipsum scriptis litteris cognosces. Pervenit autem id ad nos non levius depravatum ab veteribus librariis, quam alia ejusdem auctoris, aliorumque antiquorum scripta. Vetustioribus egebat codicibus, unde restitueretur: sed ego Aldinis Ascensianisque antiquiores nancisci hauddum potui. Est autem de laudibus Mosellæ ex aquæ limpitudine, ex navigandi facilitate, ex piscibus, ex villis et atriis, quibus utraque ripa decoratur: ex aliis in ipsum decurrentibus fluminibus, ex pratis, et aliis, quæcunque in flumine ullo non tam invenias, quam comminiscatur ingeniosus Poëta. Qui Galliæ fluvius ex monte Vogeso ortus, non longe ab Araris fontibus (Mosellam namque et Ararim facta inter utrumque fossa connectere, Imperatore Domitio Nerone, Lucius Vetus est aggressus: ut copiæ ex Italia per mare, dein Rhodano et Arare subvectæ per eam fossam, mox fluvio Mosella in Renum, exin in Oceanum decurrerent: sublatisque itinerum difficultatibus, navigabilia inter se Occidentis Septentrionisque litora fierent, ut scribit Cornelius Tacitus libro tertio decimo) per Mediomatrices, Theodonis villam, Treveros, et Confluentiam, in Renum, Gallos a Germanis disterminantem, defluit. 'Obrincam' vocat Ptolemæus, undecunque Græci veteres id sint vocabulum episcati: sed Latini, quorum antiquissimus, quod sciam, Cornelius Tacitus, 'Mosellam,' quomodo hodieque nos, cuncti appellaverunt, nisi forte Clementianus Fortunatus 'Musellam,' *u*, pro *o*, annis post Ausonium centum circiter et quinquaginta, vocavit, sicut in ejus Carminibus aliquando observavimus. *Vinetus.*

1 *Transieram*] Veniens ab expeditione Principis mei Gratiani in Germanos et Suevos, ad Lupodunum profligatos, sedibusque suis exactos. Qua de victoria ipse homo elegans et delicatus nulla magis præda quam Bissula illa sua lætatus est, dilaudata tenerrimis versibus. *Freher.*

Transieram celerem, &c.] Egregia sunt, quæ super hoc loco Scaliger protulit. Cujus etiam emendationem probamus *Nebuloso lumine;* licet Mss. libri vulgatæ lectioni patrocinentur. Diem enim nebulosum indicat Poëta, id, quod ex vs. 12. sequenti apparet: et eadem phrasi in Cupidine Crucifixo usus est: 'Quorum per ripas nebuloso lumine marcent Fleti olim regum et puerorum nomina flores.' *Barthius.*

Nebuloso lumine] Ambiguo mane, diluculo obscuro et nubilo. Ita infra in Cupidine Crucifixo, de Stygiis rivis loquens: 'Quorum per ripas nebuloso lumine marcent.' Alii legunt *Flumine.* Ita, 'Nebulosum mare Britannicum,' Panegyr. *Freherus.*

Navam] Ubi potius quam ad Bingium oppidum? ubi pons flumini impositus, cujus Tacitus meminit, nescio an idem cum hodierno. *Idem.*

2 *Addita miratus veteri nova mœnia vico*] 'Veteri vico' non convenit Argentorato, civitati jam tum claræ et insigni. Sed et aliud iter et stationes Argentorato Treverim præscribit Itinerarium Antonini, et Tabula illa Peutingeriana, quod Navam fluvium non attingat: nimirum Argentorato, Tabernis, Ponte-Saravi, Decempagos, Duodecimum, Divodurum, Treviros. *Vico.* Alii, *muro:* cum vicus sine mœnibus sit; Sic Vico-Julio. 'Addita miratus nova mœnia vico.' Neque hoc Argentorato convenit: sed Bingio, cui mœnia non ita pridem per Julianum Cæs. instaurata. Quod totum nobis optime exponet, et mirationis causam reddet Ammianus Marcellinus lib. XVIII. 'Ipse' [de Juliano Cæsar. loquitur] 'omni tempore oportuno, ad expeditionem undique

milite convocato præfectus, id inter potissima mature duxit implendum, ut ante præliorum fervorem civitates multo ante excisas [at a quo nisi a Francis, ibi sitis?] introiret, receptasque communiret: horrea quin etiam exstrueret pro incensis, ubi condi posset annona a Britannis sueta transferri. Et utrumque perfectum est spe omnium citius: nam et horrea veloci opere surrexerunt, alimentorumque in iisdem satias condita; et civitates occupatæ sunt septem, Castra Herculis, Quadriburgum, Tricesimæ, Nivesio, Bonna, Antunnacum, et Bingio: ubi læto quodam eventu etiam Florentius præfectus apparuit subito, partem militum ducens, et commeatuum perferens copiam sufficientem usibus longis. Post hæc impetrata, restabat, necessitatum adigente articulo, receptarum urbium mœnia reparari, nullo etiam tum interturbante: idque claris indiciis apparet, ea tempestate utilitati publicæ metu Barbaros obedisse, non rectoris amore. Romanis Reges, ex pacto superioris anni, ædificiis habilia multa suis misere carpentis; et auxiliarii milites semper munia spernentes hujusmodi, ad obsequendi sedulitatem Juliani blanditiis deflexi, quinquagenarias longioresque materias vexere cervicibus ingravati, et fabricandi ministeriis opem maximam contulerunt.' Habuit ergo Ausonius, quæ miraretur; Binginm usque urbes receptas; ipsum mœnibus de novo munitum; illisque tam brevi temporis spacio excitatis, patientibus non modo Germanis, sed materiem suppeditantibus, et auxiliariis tam voluntariis ad operas. *Miratus.* Jam si eo rediret, miraretur magis, in alteram ripam transpositum. Porro Bingium eo ævo ab altera Navæ ripa stetisse, in Vita S. Ruperti exprimitur. *Idem.*

Addita miratus] De hoc vico, muris, Ausonii temporibus, circumdato, nil plane habeo, quod doceam: nisi forte sit agri Argentoratensis urbs Saverna, quas Tres Tabernas Romani conditores primum appellaverunt. Hoc enim munimentum, ut appellat Ammianus Marcellinus libro sexto decimo, ab Alemannis subversum, Julianus Cæsar reparavit. *Vinetus.*

3 *Æquavit...Gallis Cannas*] 'Æquavit:' ita fere Nero, cæso Asdrubale, 'Cannas pensavimus,' inquit apud Silium Italic. lib. xv. 'Æquavit Gallia Cannas.' Cannæ vicus in Apulia, sola Romana clade 'pugnaque sinistra' (ut Propertius de eo loquitur) nobilis; ut et Cremera, Allia, Bedriacum. 'Argentoratus Barbaricis cladibus nota,' ait Marcellinus; illa præsertim a Juliano Cæs. edita, de qua ita Sext. Victor: 'In campis Argentoratensibus apud Gallias, cum paucis militibus infinitas hostium (*Alamannorum*) copias delevit. Stabant acervi montium similes: fluebat cruor fluminum modo: captus rex nobilis Chonodomarius: fusi omnes optimates: redditus limes Romanæ possessionis.' Adeo ut non dubitaverit hanc Zosimus æquare Alexandri M. de Dario victoriæ: ὥστε εἴ τις ἐθέλοι τῇ πρὸς Δαρεῖον Ἀλεξάνδρου μάχῃ ταύτην παραβαλεῖν τὴν νίκην, οὐκ ἂν εὕροι ταύτην ἐκείνης ἐλάττονα. Sed neque clades ista Galliæ potius quam Germaniæ objicienda, neque ab Ausonii ævo ita remota erat, ut 'quondam' diceret: neque denique ad solum Argentoratum vario et cruento Marte debellatum. Clades autem ista Galliæ Cannensi æquiparanda (si modo non hic quoque, ut pleraque hujus Edyllii parte, hyperbolen non indecoram interpretamur) non est alia ab illa, quam post Vitellii cædem, imperio Vespasiani nondum bene constituto, rerum novarum auctoribus Classico, Sabino, et Tutore, palam deficiens pleraque Gallia Celtica et Belgica, conjunctis sibi Germanis eorumque duce Civili, Romanis

legionibus aliquot cæsis aut ad se traductis, occupatisque præsidiis, cum in summo discrimine res Romana posita esset, superveniente Sextilio Felice eo ipso loco, quo Navam Ausonius noster transivit, passa, et mox dissipata rebellione in ordinem coacta est. De qua Tacit. IV. Historiar. 'Tutor, Treverorum,' &c. [vid. Not. Delph.] Tangit hoc idem bellum Frontinus, et Galliæ hunc motum tribuit lib. VI. 'Auspiciis Imperatoriis Cæs. Domitiani Germanico bello, quod Julius Civilis in Gallia moverat, Lingonum opulentissima civitas, quæ ad Civilem desciverat, cum advenientem ab exercitu Cæsaris populationem timeret, quod præter spem inviolata nihil ex rebus suis amiserat, ad obsequium redacta, septuaginta millia armatorum ei tradidit.' *Freherus.*

4 *Catervæ*] Id est ossa. Sidonius: 'Campos sepultos ossibus insepultis.' p. 52. et pag. 285. 'Cæde sepultorus.' *Idem.*

Inopes super arva catervæ] Notissima superstitio Veterum, ultimam opem defunctis esse sepulturam. Quam in sapientissimo etiam Philosopho Archyta tanti fecit Horatius, ut injecto saltem ter pulvere velut medicinam Manibus fieri dicat. Mss. duo Codices habent: *jacent sinopes super a. c.* An ut *inops* ita *sinops*, sine ope, auxilio destitutus, Veteribus dictus? *Barth.*

5 *Iter ingrediens*] Via nimirum militari (quam sane in hac regione stratam eo ævo fuisse infra dicemus: et vestigia aggeris Romani supersunt) utpote in provincia Romana, quam Itinerarium publicum præscribit: quod genus non descripta tantum, sed etiam picta Romani duces habebant, ut Vegetius scribit l. III. cap. VI. Ex utroque genere aliquid nobis a postrema antiquitate superest: illo, quod Antonini nomine inscriptum, sed a Constantini ævo interpolatum jamdudum habemus: hoc, quod in Peutingeriana Bibliotheca prope sepultum, auspiciis incomparabilis viri Marci Velseri nuper in lucem rediit. Ex illo leve indicium eruimus, cui viæ Ausonius Bingio Treverim tendens institerit, dum sub Titulo, 'A Lugduno capite Germaniarum Argentoratum,' ista legimus: 'Confluentibus, M. P. VIIII. Vinco (f. hodie *Winneberg*) M. P. XXVI. Noviomago, M. P. XXXIV. Triveros, M. P. XIII. Diviodurum, M. P. XXXIIII.' In isto autem, conferendo hos ejus versiculos, omnia fere ejus vestigia relegimus, mansionesque recognoscimus: dum ita pictum linea ducta notatumque videmus: 'Mogontiaco, Bingium, XIII. Dumno, XVI. Belginum, VIII. Noviomago, X. Aug. Tresvirorum, VIII. Atque ea sint oculis commissa fidelibus, et quæ Ipse sibi tradat spectator:' sed ita, ut cum Abrah. Ortelii ultima tabula antiquæ Galliæ, quæ hinc suppleri poterit, et Belgii conferantur. Atque ista exteris non illiteratis ignoscenda, non mihi. Mihi liquet, qui partem illam ditionis Palatinæ diversis legationibus peragravi, et curribus manuque trivi. Rectum iter est tale: BINGEN, *Stromburg*, *Durrebach*, *Argendal*, *Rysvveyler*, *Alvveyler*, *Kirchperg*,—*Dill*, *Hoheschütt*, *Stumpe-Turn*, *Hohestein*, *Fels*, *Hoinstein*, *Numagen*, TRIER.

Prætereo { *Dumnissum.* / *Tabernas.* }

Hohe strasz olim *geplastert*, adhuc *erhaben* et multis locis *geplastert*. *Wildfang* Tr—*Freherus.*

6 *Nulla humani cultus*] Nisi qua Romani paulatim perdomuerunt, et ab his immissi (de quib. mox dicetur) coloni Sarmatæ. Ab his postea erecta fortissima et editissima castella, *Stromburg*, *Wildenburg* (a quo nomen *Wildgraviis*) *Kirburg*, *Coppenstein*, *Simmern*. Meræ ibi silvæ, *Saenwald*, *Iderwald*, *Eberwald*, &c. Possis

de eo dicere tractu, quod Marcellinus lib. xx. de lacu Brigantino: 'horrore sylvarum squallentium inaccessum, nisi qua vetus illa Romana virtus et sobria iter composuit latum, Barbaris et natura locorum, et cœli inclementia refragante.' Neque solum infra Treverim circa Navam fluvium in Germania ea nemorum opacitas et vastitas, sed et supra, et ad Suram fluvium. Ita enim loci cujusdam Andethanna nomine (Cœnobium *Echternach* hodie esse rentur) meminit Sulpit. Severus Dial. III. cap. XV. de Martino: 'Postero die se inde [a Treveris] proripiens, cum revertens in via mœstus ingemisceret, haud longe a vico, cui nomen est Andethanna, qua vastas solitudines sylvarum [inde Dynastæ loci Sylvestres Comites, *die Wildgraffen*] secreta patiuntur, prægressis paululum comitibus ille subsedit.' Sed quasi non sint et saltus Vasconiæ, et *picei Boii.* In *Stromburg* et *Wildenburg* turres sunt rotundæ. Et regio illa, in qua *Apela* fluvius et *Simmern*, inter Bingium et Confluentes, ditio est patris illius S. Ruperti, et Bertoldi Comitis fundatoris *Rarengerespurgi.* Porro tractum illum, quatenus Navæ fluvio adjacet, Germania in pagos suos tributa, postea circa Karolinum ævum *Pagum Nachgowe* vocavit. Nota etiam, quod pleræque omnes villæ sive pagi Hunnorum, muris suis, aut saltem fossis profundis cinctæ, ab illo (ut credibile est) ævo vetere. *Freh.*

7 *Prætereo arentem sitientibus undique terris*] 'Prætereo:' scilicet quod itineris ratio non cogebat inire, et transire, in altissimis montibus posita. Et hic notandum, medio itinere inter Tabernas, et Dumnissum ingressum; hoc ad lævam, illo ad dextram relicto 'Sitientibus terris.' An propter defectum vini, ἀνάμπελος? Non in *valle Simera* et ad Navam: quorum confluentes uno inde lapide ad castellum *Martinstein:* ubi adhuc conspicitur *Dunum.* Columella: 'sitientibus oris.' Et dici potest de Dauno illo quod Horatius: 'Et qui pauper aquæ Daunus agrestium Regnator populorum.' 'Arentem.' Non enim in eo fons, non puteus, nisi cisterna in rupe excisa. *Idem.*

8 *Dumnissum*] Vel *Dumnissam.* Tabula Itineraria, quam ad vicinum ævum Theodosii majoris ejusque filiorum, dignissimus tanto monumento editor refert, habet DUMNO: unde nisi a DUNO, vel forte Dominando? Et Dumnotonum aliud in Aquitania prope Medulos Theonis Possonam nominat idem Ausonius in Epistolis, quod *Donnissam* hodieque vocari Vinetus annotat. Mihi liquet, suffragante et itineris ratione, et nominis vetusti vestigio; ut Dumno illud forte non alibi requirendum, quam in perveteri et splendido, munitoque illo castello, jugo montis imposito, non longe ab ipsa regia via, quæ Bingio Nivomagum recta deducit, cui *Dhaune* nomen etiamnum manet; ita *Domnissam, Dunnesam, Tonnesse,* hodie *Denssen* infra *Kirchbergum,* esse hanc ipsam Ausonii Dumnissum: quod etiam Origg. Palatin. Parte secunda cap. 11. extra dubium esse docui. Ut autem BELGINUM, quod tabula Itineraria consequenter nobis exhibet, statuo esse oppidum et castrum *Baldenaw* hodie dictum (hoc enim malo quam *Veldentz:* quis autem ad liquidum ista in his tenebris expediat?) ita magis hæreo in Tabernis illis Ausonio præteritis: quas ut a Belgino illo statione ordinaria non longe abesse, et eundem usum præbere posse existimo, ita ad liquidum, nec fontis illius laudati indicio constituere certo hactenus potui: quod nullus locus in tota illa regione sit, cui nomen *Zabern* manserit, ut Tabernis illis Alsaticis, et Rhenanis, et Montanis: nam nec oppido *Sobernheim* alias non ignobili convenit.

Marcellinus quidem, ubi de illis primis loquitur lib. xvi. 'Conversus hinc ad reparandas Tres-Tabernas, munimentum ita cognominatum, haud ita dudum obstinatione subversum hostili, quo ædificato constabat ad intima Galliarum (ut consueverant) adire Germanos arceri,' non obscure significare videtur, id nominis nonnisi munitis et instructis ad reprimendos Barbarorum insultus locis indi consuevisse. Quod si est, utut alia non contemnenda loca in ea regione occurrant, *Simmeren*, *Kirchberg*, *Ravengirspurg*, nulli potius nomen convenire videbitur, quam vel oppido Castello (quod *Bern-Castel* vocatur) vel *Castellauno*, quod Castellum Hunnorum (frustra est Trithemius, qui *Urso-Castrum* indigetat in Vita Nicolai Cusani) interpretantur. Præsertim cum de hisce ipsis Sauromatum colonis mox subjiciat Ausonius: 'Arvaque Sauromatum nuper metata colonis.' Inclino tamen fere de Castello Tabernarum interpretari. Nam et a Dumnio vel ad illum locum, vel ad proximum Belginum, justum iter ad interjungendum et mansionem quærendam; et Castelli vox munimentum ibi eximium fuisse arguit: ut e regione Moguntiæ vicus, ubi munimentum a Trajano positum olim fuit, *Castell* nomen hodieque retinet: et Castellum oppidum ad Mosam apud Marcellin. et B. Rhen. ita ut Tabernarum nomen ablato capite in hoc remansisse videatur: *ta*BERN-CASTEL, ceu *fo*RVM-GALLOrum, *in*-TERAMNVM, *cæ*SAR-AGOSSA. Accedit, quod Munsterus annotavit lib. III. Cosmograph. c. 181. et ego vidi, inveniri in ea regione viam ab antiquo constratam et elevatam ultra planiciem terræ, quæ incipiens ab oppido *Baccharach* transeat per asperam illam terram rectissimo tramite usque ad *Berncastel*, et inde ad Treverim, et ad regionem Lutzelburgensem. Strata autem illa a Moguntiaco et Bingen usque Treverim in alto, &c. et in Lotharingiam, vulgo dicitur *uff der Caseyen*, quemadmodum via Æmylia *Emmelwege*, via Livia *Lievenwege*. Freherus.

Perenni fonte] Nam et hujus metatoribus in locandis stationibus non levis cura. Veget. l. III. c. 8. 'Cavendum quoque, ne per æstatem aut morbosa in proximo, aut salubris aqua sit longius.' D. Ambrosius Sermone v. in Psalm. CXVIII. 'Eliguntur civitates, in quibus triduum, quatriduum, et plures interponantur dies; si aquis abundant, commerciis frequentantur.' Talem fontem perennem Uxilloduni describit Jul. Cæsar lib. VIII. Et insignem fontem Burdegalæ civitatis alibi miris laudibus extollit Ausonius. ὕδατος ἀφθονίαν Themistius vocat. Et Dicæarchus in descriptione Græciæ urbium non omittit, quæ urbs sit ἔνυδρος vel κάθυδρος, aut contra: ut de Thebanorum urbe, κάθυδρος πᾶσα: contra vero de urbe Atheniensium, ἡ δὲ πόλις ξηρὰ πᾶσα, οὐκ ἔνυδρος. Et Castellum ipsum Tabernarum (vulgo *Bern-castel*) his non destituitur. Et *Birckenfeldum* etiam acidos habet late circum celebres. Quid quod et rivus Simeram prælabitur, quem *Guldenbach* vocant, Tagum scilicet, Pactolumque æmulans? *Idem.*

Tabernas] Non quas modo memoravimus Tres-Tabernas Argentoratenses, sed alias inter Navam et Mosellam positas, mihi non satis cognitas. De quibus lege Beatum Renanum in libro tertio rerum Germanicarum. *Vinet.*

Tabernas] In plurali: sic Tres-Tabernæ. *Freherus.*

9 *Sauromatum nuper metata colonis*] 'Nuper:' ergo illa Hunnorum opera (de quibus infra) olim Romanis incognita, quod et terminationes, *Berg*, *Burg*, *Stein*, arguunt. 'Metata:' Non intellexit hunc versiculum Alciatus 2. Dispunct. cap. 22. vide Turneb.

xiv. c. 1. Imitatur Paulinus: 'Arvaque vicinis circum metata colonis.' 'Sauromatum:' cum gentibus illis feris, Thraciam aliasque Romanas provincias infestantibus, bella gessisse Gratianum hunc Imp. Sextus Aurel. Victor, Orosius, et Zosimus testis est: devictos captosque traduxisse, et arva eis illa in provincia assignasse, ipse Ausonius hoc loco: et in Panegyrico: 'Voca Germanicum deditione gentilium, Alemanicum traductione captorum, vincendo et ignoscendo Sarmaticum.' Hos postea Romanis militasse contra Germanos aliasque gentes, nihil dubii habet, et lex ipsa datorum agrorum exigebat. Vopiscus in Probo: 'Omnes jam Barbari vobis arant, vobis jam serunt, et contra interiores gentes militant.' Marcellinus l. xxviii. 'Alemanos metu Burgundionum dispersos aggressus per Rhætias Theodosius, pluribus cæsis, quoscunque cepit, ad Italiam jussu Principis misit, ubi fertilibus agris acceptis jam tributarii circumcolunt Padum.' Et lib. xxxi. 'Gothi missis oratoribus ad Valentem, suscipi se humili prece poscebant, et quiete victuros se pollicentes, et daturos, si flagitasset, auxilia.' Et hos quidem, Sarmatas, in Galliam partim traductos ibique coalitos, illos esse existimo, qui inter alios vicinos populos in exercitu Aëtii Patricii contra Attilam in campos Catalaunicos ducti leguntur. De quibus Jornandes De rebus Getic. cap. xxxvi. 'A parte vero Romanorum tanta Aëtii patricii providentia fuit, cui tunc innitebatur respublica Hesperiæ plagæ, ut undique bellatoribus congregatis, adversus ferocem et infinitam multitudinem non impar occurreret. His enim adfuere auxiliares Franci, Sarmatæ, Armoritiani, Litiani, Burgundiones, Saxones, Riparioli, Ibriones, quondam milites Romani, tunc vero jam in numero auxiliariorum exquisiti: aliæque nonnullæ Celticæ, vel Germanicæ nationes.' 'Sauromatum colonis:' id est, colonis e Sarmatia ductis. Qui illi? Hunni, gens ferocissima, atque 'omni pernicie atrociores,' ut Sext. Victor loquitur. Paulinus lib. vi. de Vita Martini: 'Cum subito pavefacta metu graviore...Auxiliatores pateretur Gallia Chunos; (Nam socium vix ferre queas, qui durior hoste Exstet, et adnexum fœdus feritate repellat;) Horum unus, stimulis furiosi Dæmonis actus, Irrupit sacram Domini prædo improbus ædem.' Quos Ptolemæus, et Dionysius Geographus, et Zosimus, *Οὖννους*, nos hodie *Hunnos*, veteres Latini *Chunos* scribebant, quomodo in veteribus codicibus Ausonii nostri et Sidonii legitur exaratum, *Chunos*, et *Cunos* quoque, atque adeo *Conos*. Nec poëtæ aliter in versu usurpabant. Sed et posterioribus sæculis aliæ gentes ita pronunciabant. Helmoldus l. i. c. 1. 'Russia vocatur a Danis OSTROGARD, eo quod in Oriente posita omnibus abundet bonis. Hæc etiam CHUNIGARD dicitur, eo quod ibi sedes Hunorum fuerit. Hujus metropolis civitas est Chue.' Hi Sauromatis, vagis sedibus assueti, ut se miscebant, ita subinde apud nostrum auctorem junguntur ut eorum propago. Ausonius in Precatione Consulari: 'Qua vaga Sauromates sibi junxerat agmina Chuni, Quaque GETES sociis HISTRUM adsultabat Alanis.' Hoc est illud Virgilii: 'et conjurato descendens Dacus ab Istro.' Idem Ausonius Epigramm. i. 'Arma inter, Chunosque truces, furtoque nocentes Sauromatas.' Sidonius Narbone: 'Pacem te medio darent feroces Chunnus, Sauromates, Getes, Gelonus.' Et 'Gothunnorum' Claudianus meminit. His igitur in propriis sedibus devictis, partem illam Germaniæ, quæ Rhenum, Mosellam, et Navam interjacet, a Romanis jure colonario ad-

scriptam et metatam hic docet Ausonius, illam tunc perambulans: quæ hodieque ab illis nomen retinuit, quod jam sub Francorum imperio habebat, *Pagus Hunesruck*, vulgo *Hundsruck*. Quod qui Hunnorum præsidium interpretantur, rectius faciunt, quam qui joculari nomine *Dorsum-Canis*, propter ingenium loci montosum et asperum dictum putant: quo sensu *Cynonotos* a se nove reperto vocabulo Trithemius indigitare solebat. Neque forsan errabit, qui ejus regionis præcipuos regulos, Comites Sylvestres, et Reingravios, *Wildgrafen* (item *Rawgrafen*) *zu Daun und Kirpurg*, *Reingrafen zum Stein*, possidentes non exigua in ea ora castra et villas *Thaun*, *Kirn*, *Oberkirn*, *Kirburg*, *Reingrafenstein*, *Wildperg*, a Regionis qualitate nomina sortitos putabit. Hunnorum quoque inobliterata memoria superest in arce *Hunoltstein*, vulgo *Hunstein*, a qua familia equestris ejus oræ fere nobilissima: et in oppido castroque *Castelkun*, quod Hunnorum Castellum interpretantur. Et proximus pagus est *Huntheim*. Quinimo et prope oppidum Simeram fonti nomen superest *Hunenborn*. Aspera quidem montibus, horrida silvis regio, ἀστάφυλος, et plane illis colonis digna, de qualib. Varro De re Rust. pag. 63. sed cui tamen in triquetram prope formam adjacentia flumina omnium rerum copiam et magnas commoditates afferant: inter quæ depressis alveis profundum fluentia, ilia ceu dorsum quoddam editius se extollit et eminet. Quod dudum in Germaniæ fluviis notavit Tacitus. *Freher.*

10 *Et tandem primis Belgarum*] Renus fluvius Galliam a Germania dividit. Cæterum Germani quum aliquando Renum transgressi, Galliæ Belgicæ (ita appellatur Galliæ pars, quam alluit) partem sibi proximam occupassent, ea Gallia etiam Germania fuit cognominata. Quam et in duo, Mosella fluvio, diviserunt, in Superiorem, in qua Ptolemæo, et Ammiano Marcellino, recensentur Mogontiacus, Vangiones, Nemetes, Argentoratus: Inferiorem, in qua Colonia Agrippina, Bonna, Tungri, et aliæ claræ civitates. Ita diminuta fuit Belgica, et a Reno semota: ejusque pars reliqua, quæ Belgicæ nomen retinuit, bipertito quoque secta, in Primam et Secundam Belgicam. Sic enim ex vetere provinciarum nomenclatore, et eodem Marcellino didicimus: qui in prima Belgica ponunt Treveros, Mediomatricos, Leucos, Veredonenses: in secunda, Remos, Suessiones, Catalaunos, Veromanduos, Atrebates, Camaracenses, Tornacenses, Silvanectenses, Bellovacos, Ambianos, Morinos, Bononienses. Ex iisdemque locum hunc Ausonii intelligo, qui a Germania superiore initium Belgicæ Mosellam facit. *Vinetus.*

Et tandem primis Belgarum conspicor oris Nivomagum] 'Primis:' est enim Belgicæ primæ. Noticia. Catalogus Provinciarum. 'Belgarum oris:' his enim Treveri accensebantur. Pomponius Mela lib. III. cap. 11. 'Aquitanorum clarissimi sunt Ausci, Celtarum Hedui, Belgarum Treveri.' Idem Julius Cæsar, et Tacitus subinde. Marcellinus lib. XV. 'Post has Belgica prima Mediomatricos prætendit, et Treviros, domicilium Principum clarum.' Vitruvius lib. VI. cap. 1. 'In Belgica Rhenus,' &c. In tabula Itineraria supra laudata, grandioribus litteris scriptum BELGICA per medios usque Treveros. Vibius Sequester de fluminibus: 'Mosella Belgicæ, defluit in Rhenum.' Idem postea: 'Rhenus Germaniæ, Belgas a Germanis segregans.' 'Tandem conspicor:' Tertio pedato, tertia mansione: ut Tacitus dixerat, 'Cerealem tertiis castris Mogontiaco Rigodulum venisse.' Quod in eadem Mosellæ ripa paullo propius a Colonia Treverorum aberat,

nominis vestigio etiam hodie manente, Rual, et Rigoiburg, (ut et Rigomala, in diplom. Dagoberti apud Brouwerum) ut est accurate ab Ortelio, Geographorum Rege, observatum et annotatum, Itinerario Belg. pag. 65. et Thesauro. A quo dictorum nihil repetam: sed locum tantum Marcellini, qui turbabat, in tranquillum reponam, ope Codicis manuscripti, in quo clare ita scriptum legi: *Apud Confluentes, locum ubi amnis Mosella confunditur Rheno, Rigomagum oppidum est* (eversum in bello Philippi et Ottonis Regum A. 1198.) *et una prope ipsam Coloniam turris*. Id vero oppidum in tabula etiam illa Itineraria apparet, posterioribus (Godefrid. S. Pantal. in Annal. 1172. et 1206.) corrupte *Regiomagum* dictum, *Ramage* Cæsario Heisterbacensi lib. v. Memorabil. cap. XXXVII. hodie vulgo *Rymagen*. Ejus etiam Marcellinus meminit. Vidi locum, situm in colle modico, et fontem in eo plenum, ac rudera; ubi nummi veteres reperiuntur, aurei, argentei, ænei. Ibi etiam *die Landskron*, quod Langolius Chersotephanon vocat. *Freherus*.

Noeomagum] Compositum est vocabulum, ut Rotomagus, Breucomagus, Borbetomagus, Juliomagus, Cæsaromagus, Vindomagus: cujus posteriorem partem 'Magum,' domum, priscorum Gallorum lingua, significasse putat Beatus Rhenanus tertio rerum Germanicarum: ceterum de priore nihil habeo, quod afferam, nisi quod varie corruptam offendi. *Noeomagum* enim, et *Nisomagum*, et *Nuiomagum* hic scribunt nostra exemplaria. Est ad *Vahalem*, qui Hollandiam insulam a meridie præterfluit, ejusdem nominis urbs *Nimegen*. Quam et tribus illis modis, et præterea *Noviomagum* appellabant, quas aliquando emendare sum aggressus, Pipini, Caroli Magni, et Ludovici Pii historiæ. Fuit etiam alia in Aquitania civitas ejusdem nominis, de qua meminimus in Carmen de Burdigala, sed hanc solus celebravit Ptolemæus: in cujus Græcis, quorum unicum exemplar habemus, est Νοιόμαγος solum, id est, Noiomagus: quum Lexobiorum, Vadicassiorum, Nemetum, Tricastinorum illic sint non Noiomagi, sed Νοιόμαγοι, id est, Noiomagi. Noiomagi autem Constantinianorum castrorum, neminem habeo inter Veteres, qui mentionem fecerit præter Ausonium: quod esse suspicor oppidum Numagen, ad Mosellam situm inter Treveros et Bonnam, sed non procul Treveris. *Vinetus*.

Noeomagum] Plura hoc nomine oppida eo ævo: et falsus longe Hieronymus Surita pag. 415. ad 30. Ea enim est Spira Nemetum in tab. Peuting. et Itinerario *Noviomagus*, quam cave putes esse Augustam Nemetum apud Ethic. Ea est in Arvernis Galliæ, Αὐγουστονέμετον Ptolem. et in tab. Peuting. Nec est Neuburg ad Rhenum, ubi omnis mire errat. Aliud rursus *Noomagum* inferius est, quod Reginoni Neomagus in Batua, Anno 806. hodie *Nymegen*. Et plura *Noomaga* in tab. Peutingeriana reperias. At hoc *Noviomagum* est illud apud Antoninum in Treveris pag. 84. et in Tab. Peuting. In utroque autem Itinerario, scripto et picto, scribitur, *Noviomago*: quod in versus gratiam (si non potius catalecticum est) ita reddiderit Ausonius. *Noumagen* superior ætas scripsit, ac vulgo *Nymegen* hodieque dicitur. *Numago* legitur in historiola Tyrsi Ducis, et Palmatii Consulis, cum sociis apud Treverim per Rictionarium cæsis, tabella in D. Paulini æde suspensa: 'Ex his innumeris tanta multitudo ad littus Mosellæ juxta Capitolium martyrizata est, ut sanguinis rivuli defluentes in Mosellam aquæ permixti eam in suum converterent colorem, usque ad castrum quod Numago dicitur; ut a naturali

claritate remota, peregrino magis quam proprio colore ruberet.' Ad III. milliaria distat Augusta, in dextra Mosellæ ripa, pagus cum castro, ipso aspectu vetustatem suam referens. Castellum ipsum, Ducis prætorium, loco edito et opportuno situm, hinc Mosellæ alveum, inde jugi dorsa circumquaque circumspiciens, fossa cinctum. In eo turris rotunda, ipsissimum Romanorum opus, ingentibus quadris exstructa, in fundo solida, rupi imposita: quam murus cum pinnis ambit, quadratas turres circum habens, opere firmissimo, nec humana vi facile solvendo: etsi humanarum rerum vices passum appareat, diruptis et hinc inde dispersis, vel parietibus insertis, antiquis sculpturis, inscriptionibus, statuis, sarcophagis: quarum pars etiam ibi visitur, pars alio (Lutzelburgum in hortos Com. Mansfeld.) translata dicitur. Duo insigniora hic repræsentare visum. Inscriptionem primum: D. M. VARVSIO. ATTONI. FILIO. DEFVNCTO. ACCEPTIVS. VARVSIVS. ET. TOTIA. LALLA. PATRES. ET. SIBI. VIVI. FECERVNT. Sculpturam deinde e marmore insignem, in qua miles peltatus intra castra, juxta turrim illam rotundam, excubias (ut videtur) agens. Extra castrum, et circa, casæ humiliores, antiqui et ipsæ ædificii, veteres militum stationes et tuguria, præsidium Ducis vallantes: hodie popularium domus. Inde via strata silice et glarea, *Kirchbergam* ducens, *Via Caligulæ* a quibusdam vocatur. *Freherus.*

Divi castra inclyta Constantini] 'Castra.' Constantini etiam domus fuit, et Helenæ, e qua et Maximini abbatia facta. Brusch. Hunc Julianus 'sanguinarium' vocat, et Hieronymus. Displicet ejus crudelitas in victos, et Reges Francorum, Goropio. Eo nomine non minus crudelis quam parricidio Crispi et Faustæ, Sex. Aur. Victor. Atque ea sævitia Romanorum Imperio exitiabilis fuit. 'Inclyta:' Jam ab antiquo. Legitur enim in Itinerario Antonini: 'et statuæ veteres ibi repertæ, monumenta Paganica, eaque a Constantino exculta.' Hinc illa ejus: MARTI. PROPVGNATORI. CONSERVATORI. P. TR. 'Divi castra inclyta Constantini:' Itaque nulla apud antiquiores hujus mentio. Atque ita Itinerarium Antonini, et tabula Peutingeriana, quæ Noviomagum illo loco ponunt, Con-

stantino posteriores. Si tamen Constantinus id primus a fundamentis fundavit: et non auxit potius, quod apud priores exstiterat: quod videtur argumento statuarum et monumentorum, quæ ibi exstitere. Sane Rictionarii gesta sub Maximiano Imp. Numago meminerunt. Constantinus igitur, quando Gallias regens, cum Francis et Alemannis belligerabat, prolaturus (ut Panegyristes assentabundus ait) imperium a Thusco *Albula* ad Germanicum *Albim*, castra et stativa sua hoc loco habuit. Quo tempore alia etiam opera memorabilia illis partibus struxit. Nam et non longe inde pontem insignem Rheno apud Coloniam Agrippinensem imposuit, et castello munivit, quod Divitense munimentum dictum. Pontis idem Panegyristes meminit Oratione apud ipsam Treverim habita: 'Pulchrum tibi videtur, et revera pulcherrimum est, ut Rhenus ille non solum superioribus locis, ubi aut latitudine vadosus, aut vicinia fontis exiguus, sed et ubi novo ponte calcatur, ubi totus est, ubi jam plurimos hausit amnes, quos hic noster ingens fluvius (Mosellam dicit) et barbarus Nicer, et Mœnus invexit, ibi jam immani meatu ferox, et alvei unius impatiens, in sua cornua gestit excedere.' Quem pontem aliquot post sæculis Bruno Archiepiscopus, Ottonis Imp. frater, rescissum una cum munimento Divitensi, in Basilicam D. Pantaleonis absumsit. Et munimenti Divitensis memoria vetus visa Ruperto Abbati ejus loci. *Rhenan. p.* 25. Atque oppidum etiam *Engers*, in Germanica Rheni ripa, Antunnaco fere oppositum, hunc conditorem jactat, *Constantin-Engers* scribi gaudens: a quo oppido, ceu capite, pagus *Angeriagowe*, hodie *Engersgeu*, nomen sumpsit, in quo præter alia arx *Wieda*, et Comitatus Widanus situs. Mirari possis, quod non *castris* a se nomen Constantinus fecerit; cum *Castra-Constantia* alibi legamus. Marcellinus lib. XV. describens Galliam: 'Matrona et Sequana,' inquit, 'amnes magnitudinis geminæ: qui fluentes per Lugdunensem, post circumclausum ambitu insulari Parisiorum castellum, consociatim meantes, protinus, prope Castra Constantia funduntur in mare.' Neque deinceps obscurum mansisse locum credibile est, duobus templis insignem: quorum alterius in valvis saxo incisa hæc inscriptio visitur, quam paucis legibilem a nobis fide descriptam hic apponemus: ANNO AB INCARNATIONE DOMINI MCXC, INDICTIONE VIII, CONCVRRENTE VII EPACTA, XIIII KAL. NOVEMBRIS, DEDICATVM EST HOC TEMPLVM ET ALTARE A VENERABILI TREVER. ARCHIEPISCOPO IOHANNE, PRIMO ANNO PONTIFICATVS EIVS, REGENTE ECCLESIAM DEI PAPA CLEMENTE, IMPERANTE VERO FRIDERICO, ET FILIO EJVS HENRICO REGNANTE, IN HONOREM SANCTE INDIVIDVE TRINITATIS, ET SANCTE CRVCIS, ET SANCTE VIRGINIS MARIE, ET EORVM QVORVM RELIQVIE HIC CONTINENTVR; IOHANNIS BAPST. S. PETRI APOSTOLI; APOSTOLORVM PHILIPPI, IACOBI; ET SANCTOR. MARTYRVM, STEPHANI PROTHOMARTYRIS, LAVRENTII, VINCENCII, PANCRACII, FABIANI, SEBASTIANI, TIBVRCII, VALERII, YPOLITI, VRBANI, PREIECTI, EVSTACHII, VICTORIS, CRISANTI, MAVRICII, ET SOCIORVM EIVS, FELICIS, ET IVSTI; ET SANCTORVM MARTINI, NICHOLAI, AGRICII, FELICIS, VEDASTI, POLICARPI, QVIRIACI, MODOWALDI, CELSI, CIRILLI ARCHIEPISCOPI; ET SANCTARVM VIRGINVM, GERTRVDIS, SEVORE, SCHOLASTICE, SVSANNE, ET XI. MILLIVM VIRGINVM. Postea Comitatus aut Baroniæ titulo insignem fuisse invenio: legoque (apud Kyriand. fol. 124.) in diplomatis sub Anno Dom. MCLII. Mansfridum et Eberhardum de Numagen, et MCXCIII. Wiricum de Nu-

magen, et filios ejus Thomam et Alexandrum: demum Anno MDIV. Salentinum Dominum in Issenberg et Numagen. Hodie vero in ditione est illustris Domini Georgii Comitis de Seyna, et Witgensten, feudi titulo ab Archiepiscopo Treverensi recognita. *Idem.*

12 *Purior hic aër*] Dicas eum subito in Elysios campos evasisse, de quibus ita Virgil. VI. Æneid. verbis, quæ Noster imitatus videtur: 'Purior hic campis aër, et lumine vestit Purpureo, Solemque suum sua sidera norunt.' Mira et iniqua persuasio Italorum et Gallorum, et fastidium aëris Germanici. Tacitus in Germania: 'Quis Asia, aut Africa, aut Italia relicta Germaniam peteret, informem terris, asperam cœlo, tristem cultu aspectuque, nisi si patria sit?' Idem II. Annal. 'Quanto violentior cætero mari Oceanus, et truculentia cœli præstat Germania.' Regionem enim illam, etiam qua juris Romani, Germaniam primam vocabant. Ita et infra Ausonius: 'Vel qua Germanis sub portubus ostia solvis.' *Idem.*

14 *Connexis*] Imitatur Lucanum. Alii legunt, *consertis*. Idem.

15 *Exclusum*] Hoc Coripp. imitatur. *Idem.*

18 *In speciem*] In agro Burdigalensi patria mea esse tum mihi visus sum. Ita omnia erant similia, villæ, vineta, fluvius, &c. *Vinetus.*

Cultumque nitentis] Suspicor Ausonium scripsisse, *vultumque nitentis*: traductione a facie hominis, quam in alio recognoscere ex intervallo videmur. *Vultum* de regione dici frustra fefellit librarios. Sic 'maris vultus' apud Virgilium: 'Mene salis placidi vultum, fluctusque quietos Ignorare putas?' *Barthius.*

19 *Burdigalæ*] Idem in Clar. Urbb. 'Clementia cœli Mitis ubi, et riguæ larga indulgentia terræ.' Vide etiam Juretum. *Freherus.*

22 *Tacito rumore Mosellæ, &c.*] Carpitur hæc 'rumoris' usurpatio, velut impropria. Cum vero 'rumor' proprie sit strepitus, quo res occulta prius in aures velut tacite venit, nescio an non nimis proprie usus sit hac voce doctissimus Poëta. Suspicatus sum aliquando a *rumine* descendere, quod ruminantes ea parte pecudes obscurum ciant sonitum. Quod si verum est, remoto ab usu proprie usurparit Ausonius. Quicquid sit non sine Veterum imitatione scripsit; quorum cum scripta ad nos non venerint, cur quod non capimus, carpamus? ingeniose vero hic versus aquæ sonum obscurum refert. Quali artificio rivum inserpentem arenæ Claudianus noster: 'Et raucum bibulis inserpere murmur arenis.' Et naturalis artifex Ovidius: 'Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.' Ultimo ævo sonum avis volantis expressit eo modo Henricus Altissiodorensis lib. VI. de rebus B. Germani: 'Et sævas pandunt blandis applausibus alas.' *Barthius.*

24 *Dignata imperio*] Hoc de Nivomago, et ejus muris ab Imperatore Constantino conditis acciperem potius quam de Treverorum Augusta. *Vinetus.*

Dignata imperio mœnia] 'Imperio.' Propter residentiam, ut C. Cæsari Antium, apud Sueton. 'Dignata imperio mœnia.' Constantinus, Constantius, Julianus, Valentinianus, Gratianus, Valens, Impp. multum Treveris habitabant, palatium habebant, inde bella in Germanos movebant, rescripta (quorum bona pars in Cod. Theod. adhuc superest) Senatui, Præsidibus, provincialibus dabant, non secus ac ex ipsa Roma. Inde 'Domicilium Principum clarum' Marcellin. vocat lib. XV. Inde Gelasius Papa Acatio respondet apud Nicol. Cusanum I. Concord. Cathol. cap. XVI. Inde AVGVSTA Treverorum dicta. Et 'Sedem Regni' Noster Ausonius nominat in Claris Ur-

bibus: 'Armipotens dudum celebrari Gallia gestit, Trevericæque urbis Solium.' Addit: 'Quæ proxima Rheno, Pacis ut in mediæ gremio secura quiescit.' Ita ut Claudianus I. de Stilicone: 'Tuta quod imbellem miratur Gallia Rhenum.' Iterumque Ausonius infra vs. 380. 'Imperii sedem, Romæque tuere parentes.' Ita in Gratiarum Actione pro Consulatu: 'Celebrant quidem solemnes istos dies omnes ubique urbes, quæ sub legibus agunt; et Roma, de more; et Constantinopolis, de imitatione; Antiochia, pro luxu; et Carthago discincta; et domus fulminis Alexandria: sed Treviri, Principis beneficio.' Dixerat olim Jul. Cæsar: 'Treverorum civitas, propter Germaniæ vicinitatem, quotidianis exercita bellis, cultu et feritate non multum a Germanis differebat, neque unquam imperata, nisi exercitu coacta, faciebat.' Et lib. VIII. 'Ab hoc concilio Remi, Treviri, Lingones abfuerunt: illi, quod amicitiam Romanam sequebantur: Treviri, quod aberant longius, et a Germanis premebantur: quæ fuit causa, quare toto abessent bello, et neutris auxilia mitterent.' At ubi sedem istuc suam Principes Romani, imo et sedem belli in oppositam Germaniam, transtulerunt, ipsa licet Rheno et Germaniæ proxima et vicina, tamen secura et undique munita, velut in alta pace quiescebat. Addit: 'Imperii vires quod alit, quod vestit, et armat.' 'Alit,' annonæ et vini copia, in horreis condita, et per commercia. 'Vestit,' lanificio et pannificio: cujus adhuc in ea urbe summa opportunitas, textorum (a quibus ipse rivus *die Weberbach* nomen habet) et fullonum collegio frequentissimo. 'Armat,' quod ibi fabrica scutaria et ballistaria esset; magis vero, quod monetaria. Meminit enim Noticia Imperii, Thesaurorum Triberorum, et Procuratoris Monetæ Trevirorum. Et Trebellius Pollio in Victoria: 'Cusi sunt ejus nummi ærei, aurei, et argentei; quorum hodieque forma exstat apud Treveros.' Et notulæ ipsorum nummorum ejus ævi fidem abunde faciunt: T. TR. PTR. PTRE. TR. TRS. STR. STRE. TRPS. quæ Pecuniam Treveris signatam volunt. Denique quod excelleret omnibus, quæ ad claram urbem, adeoque Principum sedem, requirerentur: ut Sidonii Apollinaris verbis utar, Narbone: 'Muris, civibus, ambitu, tabernis, Portis, porticibus, foro, theatro, Thermis, arcubus, horreis, macellis, Pratis, fontibus, insulis, salinis, Stagnis, flumine, merce, ponte, ponto.' Item 'Circo arenæ,' apud Aimoninm, et quæ ante hæc omnia, 'Schola:' de qua L. XI. C. Th. de medicis et professor. fol. 418. data ad ipsum Ausonium. Tulit et Rhetores, qualis ille Panegyristes, Ursulus Grammaticus. Plura Juretus. Zosimus lib. III. Τριβέρων πόλις μεγίστη τῶν ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν. Fuit et postea sedes non ingrata Regum Francorum: et nominatim Theodorici, Theodeberti, Clotharii, Sigeberti, ut apud Gregor. Turon. in Nicetio Episcopo Treverensi legimus, et Fortunato. Et palatium regale nobile, a quo Palatinos quidam deducunt. *Freherus.*

Dignata imperio] Augusta Trevirorum caput tum ejus oræ Belgicæ, ut nunc quoque, quamvis Belgicæ non adscribatur jam. Mosellæ ergo debent suum caput Belgæ. Sic in Claris Urbibus 'Solium Trevericum' velut 'regiæ urbis' dixit: 'Armipotens dudum celebrari Gallia gestit Trevericæque urbis solium,' &c. Idem clarius exponit se eam urbem hic intellectam velle, cum 'imperii vires alere' Augustam Trevirorum eodem Epigrammate ait. Ut Imperium etiam Romanum designari possit. Cave cum Vineto aliam sine caussa urbem imagineris. Gallorum excellentissimam et opulentissimam

urbem vocat Salvianus l. VI. c. XXIX. Plura adderem, nisi ex Tacito, Mela, Ammiano, Salviano, Ausonio notasset jam doctissimus Brouwerus ad Venantii librum X. *Barthius.*

27 *Devexas*] Declives et deorsum fluentes. *Vinetus.*

Prono amne] Secundo lapsu fluvii. Luc. *Freherus.*

28 *Vitreo lacus profundo*] Id est, ita clarus, ut calculi appareant. Ita de Arethusa fonte Lucianus: Διαυγὴς δέ ἐστι, καὶ διὰ καθαροῦ ἀναβλύζει, καὶ τὸ ὕδωρ ἐπιπρέπει ταῖς ψηφίσιν, ὅλον ὑπὲρ αὐτῶν φαινόμενον ἀργυροειδές. *Idem.*

Vitreoque lacus] Apuleius lib. I. Miles. 'Haud ita longe radices platani lenis fluvius in speciem placidæ paludis ignavus ibat, argento vel vitro æmulus in colorem.' Horat. lib. III. Od. XIII: 'O fons Blandusiæ splendidior vitro.' Mox Ausonius: 'Spectaris vitreo per levia terga profundo.' Virgil. IV. Georg. 'Vitreisque sedilibus omnes Obstupuere.' Statius: 'Expavit vitreo sub gurgite remos.'

29 *Et rivos trepido potes*] Verbum *potes* hic importunum est. 'Naviger,' 'pronus,' 'imitate,' simile adjectivum requirunt; quod fuit olim *potis: rivos trepido potis æquiperare.* Gronovius.

30 *Gelidos*] Non rigidos Columella. Idem Auson. 'egelidam' vocat, Epist. II. 'Jam super egelidæ stagnantia terga Mosellæ Protulerat te, nate, rates.' Inde Symmachus 'frigidiorem Scythico Tanai.' Lucan. 'Rheni gelidis quod fugit ab undis.' *Freherus.*

Præcellere potu] Vetus humani generis mos potare flumina. Hinc Hesiodus Oceani Thetidisque natas, fontes varios enumerat, qui mortales nutriant. 'Potor Mosellæ,' Sidonio. 'Commune Poculum,' L. C. Lex Aquaria apud Frontinum: 'Ne quis aquam eletato: si quis eletarit, HS. decem millium multa esto.' Sidon. in Paneg. 'et flavis in pocula fracte Sicambris Rhene tumens.' Ovid. II. de Ponto: 'Est in aqua dulci non invidiosa voluptas.' Virgilius Eclog. 'Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.' Sulpitia: 'et puræ procumbere lymphæ.' Petronius: 'Flumine vicino stultus subit et riget.' Pescennius Niger: 'Nilum habetis, et vinum quæritis.' Spart. Oct. Augustus Sueton. pag. 575. *Idem.*

31 *Omnia solus habes*] Laudes fluviorum, quas Hesiodus singulis attribuit, in unum Mosellam hic omnes congerit, καλλιρέεθρον, ἀργυροδίνην, θεῖον, ἐϋῤῥείτην, μέγαν faciens. Ovid. 'Et rivos flumina magna facis.' Ita et Panegyristes supra: 'Quos hic noster ingens fluvius,' &c. Symmachus Epist. XIV. lib. I. reprimit: 'Novi ego istum fluvium, parem multis, imparem maximis. Hunc tu mihi improviso, Ægyptio Nilo majorem, [adde *et dulciorem*, Spartian. Casaub. pag. 277.] frigidiorem Scythico Tanai, clarioremque hoc nostro populari Tiberi reddidisti. Nequaquam tibi crederem de Mosellæ ortu ac meatu magna narranti, ni certo scirem, quod nec in poëmate mentiaris.' Et sane ut dotes ille suas habet, quibus multos vincit, ita inter ipsos qui in Rheno nomen communi lege deponunt, Mosam habet adeo non minorem, ut hic potius deminutivum (quod Grammatici vocant) nomen ab illo accepisse videatur. *Idem.*

32 *Bivio munimine*] Quod hic dicatur maris munimentum, non satis video. Sed 'bivium' dici puto propter geminum maris motum, quando accedit et recedit. *Vinetus.*

Et bivio refluus munimine] Lego: *et bivio refl. manamine pontus.* Id est, mare: quod non una solum via commeat sine reditu, ut flumina, sed quod accessum habet et recessum. Delectatur ea forma vocabulorum, ut hoc ipso carmine: 'Gaudet simulamine nautica pubes.' Et: 'celsas fluvii decoramina villas:' et: 'tenui libamine musæ.' *Gronovius.*

33 *Placidis prælapsus*] Rectius quam *Prolapsus*. Ita idem Ausonius in Treveri: 'Tranquillus placido prælabitur amne Mosella:' nullis cataractis formidabilis, et impervius, ut Rhenus: nullis vorticosis barathris, ut Eridanus, quem Hesiodus *βαθυδίνην* vocat; ut Danubius: Eandem laudem dat Mincio Silius Italicus. *Freherus*.

34 *Occulti . . . saxi*] Ut Rhenus passim: præsertim prope Bingium; item ad Cubas; ad S. Goarem, de quo vide in ejus miraculis cap. 21; ad Angariam. Cum autem Ausonius hic neget, Mosellam 'saxis occultis' periculum habere, quid dicemus ad historiolam illam Gregorii Turonensis? lib. IV. de Mirac. S. Martini cap. XXIX. quæ ita habet: 'Quidam dum Metis salem negotiasset, et ad pontem Metis applicuisset, dixit: Domine Martine, Me, et puerulos meos, et naviculam tibi commendo. Inter hæc recubantes in navi condormivimus. Mane excitans me cum puerulis quos mecum habebam, invenimus nos ante portam Trevericam, nescientes quomodo venissemus, qui nos adhuc Metis credebamus consistere; nec fluvium sensissemus; et Mosellæ tunc sævientis undas naufragas evitassemus; et (quod satis est mirabile) quomodo inter saxa nocturno tempore præterissemus incolumes, non nauta vigilante, non vento flante, non remo ducente.' Sed nimirum forte Ausonius de alveo Mosellæ infra Treverim, in qua hæc scripsit, locutus. His saxis comparat simulationem ex invidia natam Zeno pag. 407. *Idem*.

35 *Non superante vado*] 'Superans vadum' hoc loco est, emergens, exsurgens, ascendens in summam aquam. Quæ autem sic brevi sunt vado flumina, ea magis sunt rapida et innavigabilia. *Vinetus*.

Non superante vado, &c.] Vitio hæc non carere docent scripti libri, in quibus: *Non sperante vado rapidos reparare meatus Cogeris*. 'Reparare viam' sit, eamdem, quam ante habuit redire cogi molibus aut machinis. 'Vadum' vero poëtis quodvis flumen, licet minime vadum. Sic 'vadum' in puteo apud Phædrum Fab. LXVI. Ut ad Claudian. notavimus. Illud vero certum, *Interseptus* ex iisdem libris reducendum; major enim res est intercipi fluvium, quam quæ hic innuitur; ubi tantum de obstaculis objectis sermo est; ut mox insulam dividere flumen autumat. *Barthius*.

Non superante vado] Ms. *sperante* et *præparare* habuit, ut notavit Barthius in Adversariis. 'Vadum' est locus brevibus vadis. Scripsit vero Ausonius: *Non sperante vado rapidos superare meatus Cogeris*. Hoc est, non in actum agit te vadum sperans emicare, emergereque, et inhibere liberos rapidosque meatus fluminis, quia prope abest ab ejus superficie. *Gronovius*. Ego vero, quum sensus ejus sit perfacilis et expeditus, vulgatam non sollicitaverim. Hoc enim innuit Poëta: Non necesse habes rapidos meatus, et deproperantes fluenti tui cursus partiri, atque hoc quasi pacto reparare, alveo priore accumulatis arenis ita vadoso, ut non possit vim omnem aquarum tuarum, atque copiam recipere, sed illarum partem in alium ac novum alveum cogatur transfundere, qui duo alvei ambitu suo insulam efficiant. Quatuor enim hi versus nihil aliud volunt, quam nullam esse in Mosella insulam. Tò *sperante* venit a librariis non advertentibus literam u, quæ per compendium solet superscribi.

36 *Extantes æquore terras*] Ut Rhenus. Marcellinus lib. XVI. 'Alii occupatis insulis, sparsis crebro per flumen Rhenum, ululantes lugubre, conviciis Romanos incessebant.' Sunt tamen in hoc quoque insulæ passim quædam, sed minores, nec eo nomine dignæ. *Freherus*.

37 *Interceptus*] Divisus. *Vinetus*.

Interceptus habes] *Interseptus* Pul-

mann. ad oram suæ edit. Quod non displicet. et ita quoque Frontinus emendandus est l. I. c. v. ex. XI: *Tota castra confodit; et intersepto hostium aditu, &c.* ita Ms. pro, *intercepto.*

Justi ne demat] Non satis, o Mosella, dignus esses nomine et honore fluvii, siqua tuum amnem insula divideret, minueretque. *Vinetus.*

38 *Exclusum*] Rejectum, prohibitum, ne justa sua defluat amplitudine. *Idem.*

39 *Tu duplices sortite vias*] Cujus navigandi ratio est duplex, secundo, et adverso fluvio, id est, cum aqua, et contra aquam, ut exponit Servius in versum quadringentesimum et nonagesimum quinctum septimi Æneidos. *Id.*

41 *Remulco*] Quod Latini 'remulco trahere' dixerunt, id uno verbo, sed eo composito, ῥυμουλκεῖν, Græci ante dixerant: ut docuit Polybii Megalopolitani auctoritate Baifius in libro de re navali. Sed mirum vocalem *υ*, quomodo Latini in *e*, mutarunt. Est autem ῥυμουλκεῖν, id est, 'remulco trahere' sive 'remulcare,' siquidem apud Festum et Nonium legi debet hoc verbum, navem fune trahere: ut quando in mari, aliquove fluvio, navis sit, quæ nec vela habeat, nec remos, quibus agatur: et ad eam unus pluresve funes ex aliqua alia nave alligentur. In fluminibus namque quando velo remove non est locus, si forte per ripas iri possit, in eas descendunt nautæ: et fune ad summum malum alligato, navigium ii ipsi trahunt: aut jumenta adhibent, quæ pro illis hoc faciant: ut mulam scribit Horatius sermone quincto libri prioris. *Idem.*

Non cessante remulco] Id est *deyen, schalten.* Idem Epist. II. 'Celerisque remulci Culpabam properos adverso flumine cursus.' *Freherus.*

42 *Intendunt collo*] Helciarii dicti, adverso alveo etiam remis adhibiti. Durus labor et cantu solandus. Ovid. pag. 268. *Idem.*

43 *Recursus*] Recursum Mosellæ intelligit, non qui ipse in suum fontem redeat, sed qui navigia adverso flumine, remulco tracta, sursum versus vehat, et non lentius vehat, quam si secundo flumine ferrentur. *Vinetus.*

Miraris in amne recursus] Cum aliis locis, tum præcipue apud Burgum Mariæ (*Marieburg*) quod ubi transieris, duasque et amplius horas impigre remigio lembum subegeris, mox quasi ignotum denuo præterveheris. Idque tabulæ Geographorum non omittunt. Ita Mæander, apud Ovid. M. II. 246. *Freherus.*

44 *Legitimos*] Naturales, deorsum versus. *Vinet.*

Prope segnius] Aliter segnis Virg. Æn. VIII. 549. Diceres te secundo flumine descendentem tam tarde progredi, ut adversa nitens remulco pene citius conficeres. *Freherus.*

45 *Ripam prætexeris*] Ripam habes prætextam, obsitam, munitamque herbis palustribus et plane vilibus. Dixerat autem Virgilius septima Ecloga: 'Hic viridis tenera prætexit arundine ripas Mincius.' Et idem prætexendi verbum, eadem significatione in Gratiarum Actione. *Vinetus.*

Ripam prætexeris ulvis] Et arundinibus, ut Rhenus. Ovid. III. de Ponto: 'Squallidus immittat fracta sub arundine crines Rhenus, et infectas sanguine potet aquas.' Et IV. Trist. Claudianus Panegyr. III. in Stiliconem: 'Et si quis defensus arundine Rheni Vastus aper nimio dentes curvaverat ævo.' Sed in fundo fluminis ad ripas algas habet, gratissimum armentis pabulum, quæ istuc pascendi simul et refrigerandi gratia descendere cum voluptate cernere est. Eandem algam extractam accolæ siccant, et pecudibus præbent. Similis descriptio Claudiani p. 140. et Cassiodori pag. 282. *Freher.*

Limigeris ulvis] Rectius, quod in duobus codicibus fuisse Pulmannus

notavit, *limigenis*. Ugolettus edidit *Lagæis*: an *lagæas ulvas* pro papyro, papyrum pro juncis posuit Ausonius? Papyrus quidem in palustribus Ægypti nascitur, aut quiescentibus Nili aquis; verum ulva palustris herba est, papyrus autem frutex.

48 *I nunc*] Hoc frequens est apud poëtas, et absque adverbio. Virgilius septimo Æneidos: 'I nunc: ingratis offer te irrise periclis. Tyrrhenas, i, sterne acies ... I, sequere Italiam ventis.' Ironiam habet concedentis aliquid, quod prohibitum velit et denegatum. *Vinetus.*

I nunc et Phrygiis] Vide, si operæ pretium videbitur, Heinsium ad Amores Ovidii p. 270. ubi et similem e Catalectis Vett. Poët. locum egregie restituit, quomodo et nos olim Celeberrimo Grævio illum ipsum emendandum videri scripseramus. Sed quoniam et aliud adhuc mendum insidet, perpurgatum adscribemus. Invenies autem in Scal. editione pag. 193. 'I nunc, et vitæ fugientis tempora vende Divitibus cœnis: me qui manet exitus, idem Hic precor inveniat, consumtaque tempora poscat.'

Et Phrygiis] Phrygii marmoris. In Phrygia est urbs Synada, unde 'Synadicon' marmor apud Plinium. *Vinetus.*

Phrygiis crustis] Petronius: 'Hinc Numidæ crustas, illinc nova vellera Seres.' Velserus in pavimento Augustano. Apul. pag. 72. Cassiodor. p. 15. De *crustis* Juret. in Symmachum, p. 12. in pr. pag. 192. *Freherus.*

49 *Laqueata per atria*] Atrium, genus ædificii dicebatur, ingredienti domum primum occurrens, ut quo loco sunt, quas *Cortes* appellamus in nostris ædibus, continens mediam aream, inquit Festus, in quam collecta ex omni tecto pluvia descendat. Atria erant tecta, et in iis summis quæ lacus, lacunar, lacunarium, laquear sive laqueare, et laquearium dicebantur. Apuleius in principio libri quincti: 'Jam acies ab introitu primo, Dei cujuspiam luculentum et amœnum videre te diversorium. Nam summa laquearia citro, et ebore curiose cavata, subeunt aureæ columnæ. Parietes omnes argenteo cælamine conteguntur, bestiis et id genus pecudibus occurrentibus ob os introeuntium:' et reliqua. Ita erant Atria, et in iis laquearia: quæ quum in principum ædibus, citro, ebore, auro, aliave pretiosa materia erant curiose cavata, ut ait Apuleius, et exornata, 'LAQUEATA atria' dicebantur. Sed alia etiam laqueata ædificia. Cicero de Prætura urbana: 'Considerat templum. Videt undique tectum pulcherrime laqueatum.' *Vinetus.*

Laqueata per atria] Vide apud Lipsium lib. Admirandorum p. 193. *Freherus.*

50 *Ast ego despectis*] Atticus apud Ciceronem in principio secundi de legibus quum Insulæ fluminis Fibreni meminisset, dixissetque se Marcus illo loco libentissime uti solere, sive quid ipse secum cogitaret, sive aliquid scriberet, aut legeret: 'Equidem qui nunc potissimum,' inquit, 'huc venerim, satiari non queo, magnificasque villas et pavimenta marmorea, et illa laqueata tecta contemno.' *Vinet.*

51 *Non cura nepotum*] Opus naturæ, et quod natura Mosellæ ingenuit, mirabor, prædicaboque, non autem id, ubi, et in quod Nepotes, et luxu perditi homines quicquid habeant pecuniæ, insumunt, et se lubentes pauperant. *Id.*

56 *Secreti nihil amnis habens*] Poëtice, et supra fidem eleganter. *Freherus.*

63 *Quod sulcata*] Noster hic manifeste *quod* pro *ut* bis posuit.

65 *Usque sub ingenuis*] *Utque* malim, quam *Usque*, hoc sensu. Et quemadmodum in fontibus nitidis, et perennibus, herbas sub ipsis scatu-

rientibus aquis videas exagitari, ibique lucere latentes lapillos, ubi et muscus a glarea facile internoscitur, haud aliter sub aqua perspicua Mosellæ, &c. GLAREA autem minuti lapides calculique, et cum iis harenæ aliquid, quibus solum consternitur. *Vinetus.*

Utque sub ingenuis] Scite 'ingenui fontes,' eo loco quo nascuntur, non adsciti opere aut machinis aliunde. *Barthius.*

68 *Caledoniis talis pictura Britannis*] In mari Britannico similia cernuntur. Herculis temporibus fuit Britannus quidam nomine, auctore Parthenio, unus ex Galliæ regibus, a quo Britannos esse dictos volunt. Gallica enim gens Britanni: eosque Plinius enumerat inter Galliæ Belgicæ gentes, quæ ad Occasum habitant, cum Ambianis, Bellovacis, et Morinis. Ex Gallia vero transvecti in adversam insulam putantur. Sic enim fere Cornelius Tacitus in Vita Agricolæ. Quæ cum Albion antea diceretur, Britannia ab illis transnominata sit: et vicinæ etiam huic, insulæ Britannicæ cognominatæ, quas iidem Britanni possederint. Mansit autem illi hoc nomen usque ad annum circiter a Christo nato 400. et 50. Circa quod tempus Scoti et Angli Britannos sibi subegerunt, eorumque insulam inde adhuc tenuerunt, quæ nunc ab iis appellatur, pars Scotia, pars Anglia, pro Albione et Britannia. Quæ autem in Gallia Celtica ad ipsum Oceanum et Ligerim Britannia nunc appellatur, qua parte Namnetes, Redones, Venetos, Diablintes, Osismios, et alios quosdam populos ponunt Cæsar, Plinius, Ptolemæus, ea et ab iisdem Albionis insulæ Britannis nomen invenit: Maximus enim, quem Britannum latronem Ausonius appellavit in Carmine de Aquileia, quum in Albione tyrannidem arripuisset, in Galliam cum exercitu transiisset, extinxisset Lugduni Gratianum Imperatorem Ausonii discipulum, Britannis hanc Galliæ partem dedit, quorum favore et auxilio tantum facinus ausus fuerat. Hoc scribit Sigebertus factum anno Christi 386. Ex eo itaque tempore hanc Galliæ Celticæ oram Britanni tenuerunt: in eamque multo major Britannorum vis cum suis Episcopis commigravit, quo tempore Angli Albionis jam magnam partem tenentes, reliquum nullo non immanitatis genere oppugnarent. Sic duæ Britanniæ ex una factæ quum essent, illam Britanniam majorem et Britanniam insulam nominavimus: Celticam vero, Britanniam minorem, et Cismarinam Britanniam: in qua Britanni sermonem suum adhuc retinuerunt, soli ex ceteris illi Albionis parti cognitum, quæ *Wallia*, id est, Gallia, nominatur. Hæc enim gens eodem sermone utitur cum Britannis Celticis, quos *Bretones* vulgo appellamus. Quæ linguæ communitas gentium cognationem sine dubio arguit. Reliquæ vero Albionis gentes, Scoti, qui ex Hibernia insula in Albionem venerunt, Hibernice loquuntur: et Angli Germanice, qui Saxones sint genere, ut Saxones pro Anglis eos sua lingua Scoti et Britanni vulgo appellant. Gallorum vero, qui Britannos in Gallia Celtica ambiunt, sermo Romanus est, ab illis Barbaricis longe diversus. 'Caledonios:' Dio Nicæensis, in rebus Severi Augusti, duo facit maxima Britannorum genera, Καληδονίους et Μαιάτας: ponuntque super Caledonios Plinius et Ptolemæus silvam Caledoniam, qua parte nunc Scotia est. Unde quidam tradiderunt eam Britanniæ partem, primam, deinde totam insulam, cognominatam fuisse Caledoniam. *Vinetus.*

Pictura Britannis] Virgil. Jornandes pag. 6. bis, credo ex Tacito. Cambdenus, 51. 'Stigmata Britannorum.' Tertull. fol. 320, pag. 82.

'nec uno nomine pictos,' Claudian. B. Rhenan. *Freherus.*

Tota Caledoniis, &c.] Locum vitiatum non sanat distinctio, quam nonnullos adhibere ait Vinetus. una litera dabit veram lectionem: scribe: *Nota Caledoniis talis pictura Britannis.* Variationem nativorum colorum in alga, coralliis, baccis, conchis, aliis talibus in fundo maris æstu defluxi, comparat cum eis, quæ per aquam in Mosella videri dicit. Nihil verius hac repositione. *Barthius.* Probo, *Nota.* Facile, ut alibi notasse memini, primæ versus literæ depravari potuere. Sic apud Statium lib. II. Achilleidos: 'Ille quoque obliquos dilecta ad mœnia vultus Declinat, viduamque domum, gemitusque relictæ Cogitat: occultus sub corde renascitur ardor, Datque locum virtus. Sensit Laërtius heros Mœrentem, et placidis aggressus flectere dictis:' ubi longe melius *Hærentem*, id est, dubitantem, et cogitantem, utrum ardori amoris an virtuti obsequeretur, scripti libri præferunt.

70 *Concharum germina baccas*] Pomponius libro tertio de Britannia insula: 'Fert nemora, saltus, ac prægrandia flumina, alternis motibus modo in pelagus, modo retro fluentia, et quædam gemmas margaritasque generantia.' Et Plinius l. IX. de unionibus: 'In Britannia parvos atque decolores nasci certum. Quoniam Divus Julius thoracem, quem Veneri Genitrici in templo ejus dicavit, ex Britannicis margaritis factum voluerit intelligi.' Ammianus quoque meminit in extremo libro vicesimo tertio, et Suetonius in Julio Cæsare. *Vinetus.* Origen. Commentar. in Matthæum, p. 210: *οἵτινές εἰσι καὶ ἄριστοι ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ γινόμενοι. δευτερεύουσι δὲ ὡς ἐν μαργαρίταις οἱ ἐκ τοῦ κατὰ Βρεττανίαν ὠκεανοῦ λαμβανόμενοι.*

71 *Delicias hominum locupletibusque sub undis*] Sane ita membranæ duæ: mendosum esse ipsa ratio pedum, et sententia fracta coarguunt. Quomodo autem juvandum, vix quisquam nisi exactis oculis perspexerit. Potest abesse integer versus, qui glossam sane non uno odore spirat. Fortassis: *Delicias hominum; locupletibus æqua sub undis Assimulant nostros imitata monilia cultus.* Hoc est paria, paris coloris et variationis. *Barthius.* Malim: *Delicias hominum locupletum: quæque sub undis, &c.*

73 *Haud aliter placidæ, &c.*] Mss. duo, *ammixtos:* ego vero *immistos*, hoc est, non permistos temere, sed ordine quodam naturali, aut ingenuo, legendum duco. *Barthius.*

76 *Interludentes*] Voluptuosi pisces. Cassiodor. pag. 28. *Freherus.*

77 *Sed neque tot species*] 'Species:' hoc sensu Paulinus Epistola v. 'Nam tibi quid dignum referam pro piscibus illis, Quos tibi vicinum locupleti gurgite littus Suppeditat, miros specie, formaque diremptos? Sed neque tot species.' Ovidius: 'Quot piscibus unda natetur.' Symmachus Ausonio: 'Unde illa amnicorum piscium examina reperisti, quam nominibus varia, tam coloribus, ut magnitudine distantia, sic sapore? quæ tu pigmentis istius Carminis supra Naturæ dona fucasti. Atqui in tuis mensis sæpe versatus, cum pleraque alia, quæ tunc in precio erant, esui objecta mirarer, nunquam hoc genus piscium deprehendi. Quando isti pisces tibi nati sunt in libro, qui in ferculis non fuerunt?' Nos quoque piscibus istis examinandis et condiendis non multum immorabimur, et ad Gul. Rondeletium, Pet. Bellonum, Fr. Boussetum, Fr. Massarium, et præcipue Hippolytum Salvianum Tiphernatem, Gesnerum, Dubravium, Paul. Jovium, Georg. Agricolam, a quibus in ista captura præventi, Lectorem curiosum remittamus. *Freher.*

78 *Succedunt*] Exprimit illud Lucretii lib. I. pag. 12. 'Cedere squa-

migeris latices nitentibus aiunt, Et liquidas aperire vias: quia post loca pisces Linquant, quo possint cedentes confluere undæ.' *Idem.*

80 *Cura secundæ Sortis*] Neptuno aquarum, qui inferior Jove. Ovidius in Tristibus: 'Cumque minor Jove sit, timidis qui regnat in undis.' Idem de Plutone: 'per tertia numina.' Pluto apud Claudianum: 'Tertia supremæ patior dispendia sortis.' Idem passim 'tertius heres Saturni.' De Neptuno autem Lucanus IV. p. 113. 'sorte secunda.' p. 167. 'regno secundo.' Vetus poëta: 'Juppiter astra, fretum Neptunus, tartara Pluto, Regna paterna tenent, tres tria, quisque suum.' *Idem.*

82 *Flumineis habitatrix*] Scaliger notat, *i* novies poni in hoc versu. *Id.*

Nais] Prudentius: 'Vel Cyaneas cava flumina nymphas.' p. 291. *Id.*

85 *Squameus capito*] Non alienum erit huic loco et piscium agmina illa explicare, et ad nostras appellationes ea revocare. Sed quis nescit Capitonem, Umbram, Barbum, Salmonem, Percam, Mullum, Lucium, Tincam, Alburnos, notissimos eodem nomine in Aquitania, præsertim in Vibiscis? item Alausas, Gobiones? nam Salarem, et Sarionem, seu Farionem, referendum esse ad genera Truttarum non dubito, cum eos pene Salmones faciat. Salaris autem Sidonius meminit Epist. II. l. II. 'Ut nocturnis per lacum excursibus rapacissimi Salares in consanguineas agantur insidias.' De iisdem videtur postea loqui: 'Qui repulsi,' inquit, 'in gurgitem pigriorem carnes rubras albis abdominibus extendunt.' Ut sine ulla controversia describat Truttas, quas propter rubras carnes nos vulgo *Salmonatas* vocamus. Quæ in Arva fluvio Genevensi cum sint rubræ, Rhodano, in lacum Lemanum elapsæ albescunt, neque solum rubedinem illam, sed et saporis gratiam amittunt. Hoc ergo idem Sidonius voluit, cum illa, quæ superius produximus, scriberet. *Fario* autem est excusum in Aldina, et antiquioribus editionibus. Recte. Nam Trutta est, ut diximus, et ita hodie a Mosellæ accolis et Germanis vocatur *Forhe.* Troctarum nomen apud unum Ambrosium vidi: et vetus Glossarium, τρώκτης, Trutta. Mustella vero, quin sit *Lampetra* nostra, ne id quidem dubitare fas erit: cum nihil ejus descriptionis faciat cum Mustella marina, aut Mustella Araris: omnia cum Lampetra nostra conveniant. De Rhedone nihil possum dicere. De Siluro hoc possum vere affirmare: quemadmodum graviter errare puto, qui Silurum Plinii cum *Sturione* nostro eundem faciunt: ita qui Silurum Ausonii Sturionem nostrum non putant. Audi quid dicit Plinius de Siluris ejus tractus: 'Silurus,' inquit, 'grassatur, ubicunque est: omne animal appetens: equos natantes sæpe demergens, præcipue in Mœno Germaniæ amne.' Plinius, ut vides, et ut nos certo scimus ex relatione parentis nostri, qui in Danubio olim in Hungaria hoc observavit, cum esset in comitatu gentilis nostri Matthiæ Corvini Regis, nocentissimum animal est, Silurus. At innocentissimum hunc Silurum facit Ausonius, his verbis: 'Hic tamen hic nostræ mitis Balæna Mosellæ Exitio procul est.' Et credibile est, Ausonium in animo non habuisse, ut vellet fluvium, quem laudandum susceperat, eo nomine commendatum esse, quod genus piscis malefici produceret. Quomodo igitur Silurus Ausonii esse potest Silurus Plinii? Non igitur est. Dices Ausonium poëtice id attribuisse pisci præter naturam ejus. Ego non puto tam vacui capitis fuisse Ausonium, ut putaret se posteritati persuadere posse, propter versus suos Silurum piscem fuisse oblitum ingenii sui. Nugæ. Non alius potest

esse Silurus Ausonii, quam Sturio noster. Ne quære alia. Quid cavillaris? convenit tota descriptio. Sed addam, quod negare non potes, temporibus Ausonii, Siluri nomine Sturionem vocatum fuisse. Id probabo ex versibus Fortunati Episcopi Pictaviensis, qui propius ab ea ætate abfuit. Is loquens de Ægircio nostrate fluvio ita scribit: 'Obtinet expulsus stabulum campestre Silurus. Plus capitur terris, quam modo piscis aquis.' Quis unquam vidit Silurum e Garumna? at infinitos Sturiones, immanes, opimos etiam ultra confluentes Ægircii capi scimus. At, inquies, non sequitur propterea, ut si non est Silurus, ut sit Sturio. Da mihi piscem alium, cui magis Ausoniana descriptio conveniat, quam Sturioni, et verum putabo. Quid? cur non alius potest esse Silurus Ausonii a Siluro Veterum, et Plinii? non alia 'echeneis' Aristotelis, alia Oppiani? alia Mustella nostri Ausonii, alia Veterum? alia 'Clupea' Plinii, qui pisciculum nominat, alia Callisthenis Sybaritæ, qui ingentem piscem? Verba Callisthenis ipsius, quanquam ad institutum non faciunt, quia non omnibus obvia sunt, et pertinent ad nostram Galliam, huc tanquam symbolam conferam ex ιγ/. τῶν Γαλατικῶν. Ἄραρ, inquit, ποταμός ἐστι τῆς Κελτικῆς, παρὰ τὸ Ῥοδανῷ ἡρμόσθαι τὴν προσηγορίαν εἰληφώς. καταφέρεται γὰρ εἰς τοῦτον κατὰ τὴν χώραν τῶν Ἀλλοβρόγων. γεννᾶται δὲ ἐν αὐτῷ μέγας ἰχθὺς Κλουπαία καλούμενος ἀπὸ τῶν ἐγχωρίων. Οὗτος αὐξομένης τῆς σελήνης λευκός ἐστι, μειουμένης δὲ μέλας γίνεται παντελῶς, ὑπεραυξήσας δὲ ὑπὸ τῶν ἰδίων ἀκανθῶν ἀναιρεῖται. εὑρίσκεται δὲ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ λίθος χόνδρῳ παρόμοιος ἁλὸς, ὃς κάλλιστα ποιεῖ πρὸς τεταρταίας νόσους, τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι τοῦ σώματος προσδεσμενόμενος, τῆς σελήνης μειουμένης. Sed an vera dicat Callisthenes, quæramus. Ego antiquitatis studio hæc in medium protuli. *Scaliger.*

Capito] Nimis grande 'caput' pro reliquo corpore huic pisci nomen dedit, sicut suum Cephalum marinum piscem Græci ἀπὸ τῆς κεφαλῆς, id est, a capite, vocaverunt. De Capitone autem fluviatili pisce, ut et de ceteris Ausonio hic celebratis, eos consule, qui nostra ætate multi de piscibus scripserunt, in primisque Petrum Belonem, et Guilielmum Rondeletum. *Vinetus.*

Capito] Mugilis genus esse censet Salvianus cap. XII. non aspernandum, quia *viscere prætenero* (ita legisse eum apparet) dicat Ausonius: et recens captum comedendum, quia minime duret, sed statim corrumpatur et putiscat: quod etiam Galenus testatur: vel certe sale condiendum, quomodo non tantum conservari aliquandiu possit, sed etiam stomacho non adversetur, M. Catone auctore cap. 166, De re Rust. ex eodem jus ad dejiciendam alvum idoneum conficitur. Rond. c. XV. de fluv. pisc. *Freherus.*

86 *Viscere præ tenero*] Cujus viscera multis aristis sæpiuntur. *Vinet.*

Aristis] Ἀντὶ τῶν ἀκανθῶν usurpatum, et hodie in vulgari sermone Gallico *Arestas* remansisse, Scaliger observavit. *Freher.*

87 *Bina trihoria*] Sex horas. Quod corrumpatur statim et putrescat. Sic de Corvo pisce idem Ausonius in versu sexagesimo secundo Epistolæ quinctæ. *Vinetus.*

88 *Purpureisque Salar*] Nescio, an Salaris veterum Latinorum quispiam meminerit alius præter Ausonium hoc loco, et Apollinarem Sidonium in Epistola secunda libri secundi. *Idem.*

Salar stellatus] Genus est Farionum sive Truttarum exiguum, purpureis maculis, ejusdem cum illis saporis et nominis: quos adultos in Truttas evadere accolæ existimant: et Ausonius ipse mox innuit, de Farione loquens: 'Qui necdum Salmo, nec jam Salar, ambiguusque Amborum, me-

dio Fario intercepte sub ævo?' Horum meminit Sidonius Epist. II. lib. II. 'Hinc jam spectabis, ut promoveat alvum piscator in pelagus: ut stataria retia suberinis corticibus extendat: ut signis per certa intervalla dispositis tractus funium librentur, hamati scilicet: ut nocturnis per lacum excursibus rapacissimi Salares in consanguineas agantur insidias. Quid enim hic congruentius dixerim, cum piscis pisce decipitur?' Totum hunc locum de Salare eleganter et diffuse explicat Salvian. cap. 24. *Freherus.*

89 *Et nullo spinæ ... Redo*] Dixerat Ovidius in Halieutico de Gobio marino: 'Lubricus, et spina nocuus non Gobius ulla.' Piscis autem iste *Redo, Rhædo, Thedo, Tedo* (sic variant hoc nomen multi libri) mihi plane est incognitus: nisi quod Robertus Cenalis nuper ausus est contendere, esse quam *Locham* appellamus, parvum pisciculum, rivulos amantem, spinis pæne nullis, et quæ sine noxa cum toto corpore mandantur. Ceterum de *Locha* plura noster Belonius. *Vinetus.*

Redo] Ignotus et Scaligero. *Freherus.*

90 *Effugiensque .. Umbra*] Umbram piscem memorant Varro, Columella, et alii, qui apud Athenæum σκίαινα, σκιαθὶς, σκιαδεὺς, appellatur, ἀπὸ τῆς σκιᾶς, id est ab umbra, quam colore refert, ut volunt, qui hunc piscem nosse se putant. *Vinetus.*

Umbra] Græcis σκίαινα, et σκιαδεὺς, σκιαθὶς, et Galeno auctore etiam σκινίδης appellatur: apud Latinos veteres Ennium, Columellam, Ovidium, Isidorum *Umbra*, hodie Italis *Ombrina*, Parisinis *Maigre.* Et ut M. Varro et Isidorus testantur, piscis iste a colore UMBRA dicitur, quod Ovidio auctore 'liventis sit corporis:' vel etiam, quia pernicissimo suo natatu oculos effugiens, umbra verius intuentibus quam piscis appareat: quod innuere videtur hic: 'Effugiens oculos celeri levis Umbra natatu.' Ita ad hunc locum Salvian. cap. 31. Rond. cap. v. de fl. pisc. *Freherus.*

91 *Obliqui fauces Saravi*] Alias Sarra fluvius: cui pons impositus senis pilis, antiquo et memorando opere, haud longe Augusta Treverorum ad vicum Cuntzium, unde et ipsi nomen *Cuntzerbruck.* De quo Ortelius in Itinerario. Et Scaliger Auson. Lect. lib. I. cap. II. *Idem.*

Vexate] Vi et rapiditate aquæ huc illuc rapte. Vide de hoc verbo Gellium, lib. II. cap. VI. *Vinetus.*

92 *Bis terna*] Sex ora, et ostia. Saravo in Mosellam exituro occurrunt in medio alveo pilæ et scopuli, qui unum in sex dividunt: ibique fremitus ingens et fragor aquæ in illos impingentis. *Idem.*

93 *Famæ majoris in amnem*] Videri potest hemistichium quadringentesimi versus Pharsaliæ Lucani. *Idem.*

94 *Barbe*] Vide Rondel. cap. XIX. de fluviatilibus piscibus. *Freherus.*

95 *Pejore ævo*] In senio. *Vinetus.*

Pejore ævo] Senectute. Ovid. 'Deteriore ævo' pag. 285. et 330. Ut 'Sequior sexus,' fœmineus: melior, virilis. Papinius I. Thebaid. 'Sexus melioris inops.' Auson. Parent. XII. de sorore: 'Virtutes multas habuit, quas sexus habere Fortior optaret.' Hoc notavit Turn. Advers. Et addit hoc loco Salvianus: 'Si in saxosis ac puris fluminibus capiantur, ut probe sapiunt, sic teneriores et concocta faciliores esse, ac probiorem sanguinem gignere: Ineunte etiam vere sapidiores quam reliquis anni temporibus credi.' Grandiores natu præferre Ausonium soleo non mirari, cum e Rheno quidem et Nicro bipedales et amplius frugalis nostra mensula exhibuerit. *Freher.*

Pejore ævo] Adde ad ea, quæ alii, Nonium in senio: 'ætatem malam Veteres senectutem dixerunt.' Apud quem plura exempla: ubi et 'bonam

ætatem ' adolescentiam dici probat.

102 *Dubiæ cœnæ*] Lautæ, opiparæ. Adagium apud Erasmum. *Vinetus.*

Dubiæ fercula cœnæ] ' Dubiæ.' Affectat ex Terentio. Vide etiam de Salmone, Bartass. pag. 395. S. Girald. in Topograph. Hiberniæ fol. 731. ' Fercula cœnæ :' Vere enim Salmo, quod ad dotem saporis, rex piscium, Rheno potissimum familiaris. De quo plura Origg. nostrarum Palat. Parte II. cap. XVIII. Fortunatus ad Gogonem : ' Dicite, qua vegetet carus mihi Gogo, salutem : Quid placidis rebus mente serenus agit ? Si prope fluctivagi remoratur littora Rheni, Ut Salmonis adeps rete trahatur aquis. Aut super uviferi Musellæ obambulat amnem, Quod levis ardentem temperat aura diem.' *Freherus.*

103 *Fers incorrupte morarum*] Phrasis Ausonio frequens, ut notat Jos. Scaliger lib. I. cap. XII. Lection. *Idem.*

106 *Binominis Histri*] Danubius primum, deinde Hister appellatur. *Vinetus.*

107 *Spumarum indiciis cap. Mustella*] Non minus errant, qui Ausonii Mustellam nostram Lampetram esse negant, quam qui vel Veteribus ignotam, vel saltem ab illis silentio præteritam volunt. Utrumque enim aliter se habere vero vincam. Sed illud prius non possum non mirari, adeo nobilem piscem proprium nomen non habuisse, sed mutuatitium. Nam et Ausonio, ut videmus, Mustella vocatur, cum alia tamen sit Mustella, et diversa : et ex vetustissimis Græcis Archestrato quidem ἔγχελυς ἀπύρηνος, Dorioni autem ποταμία μύραινα dicitur. Archestratus ideo vocat ἀπύρηνον, hoc est, exossem, quia donec adhuc est in mari, post brumam ad æquinoctium usque vernum, est ἀνάκανθος. Dorioni autem dicitur ποταμία μύραινα, quod post id tempus, cum adversis fluminibus e mari excipitur, habeat μίαν ἄκανθαν μόνην ὁμοίαν τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλουμένῳ γαλλαρίᾳ. Quam quidem ἄκανθαν omnes Galli vocant *Chordam*, quia incipit tunc callum facere, et semper ab eo tempore adversis fluminibus obnititur, ut multæ etiam non solum ad capita magnorum fluviorum, sed etiam in rivulis, qui in magnos fluvios exonerantur, inventæ sint, neque unquam pristinas sedes repetant. Verba Dorionis ita citat Athenæus : Δορίων δὲ, ἐν τῷ περὶ ἰχθύων, τὴν ποταμίαν φησὶ μύραιναν ἔχειν μίαν ἄκανθαν μόνην ὁμοίαν τῷ ὀνίσκῳ τῷ καλουμένῳ γαλλαρίᾳ. Archestrati autem verba sunt hæc, quæ omnibus naturæ studiosis diligenter perpendenda censeo. Loquitur autem de anguillis : Οὐ μὴν ἀλλὰ κλέος γ' ἀρετῆς μέγα κάρτα φέρουσι Κωπαῖαι, καὶ Στρυμόνιαι, μεγάλαι τε γάρ εἰσι, Καὶ τὸ πάχος θαυμασταὶ, ὅμως δ', οἶμαι, βασιλεύει Πάντων τῶν περὶ δαῖτα, καὶ ἡδονῇ ἡγεμονεύει Ἔγχελυς, ἣ φύσει ἐστὶν ἀπύρηνος μόνος ἰχθύς. Vides postquam laudavit anguillas, postea inferre : quamvis præstantissimæ sint anguillæ Copææ et Strymoniæ, omnibus tamen præstare eos pisces, qui dicuntur ἐγχέλεις ἀπύρηνοι, hoc est, ' anguillæ exosses.' πυρὴν enim os prunorum aut cerasorum. At anguilla vulgaris ἄκανθαν etiam præduram habet, ut ἀπύρηνος vocari non possit. Hanc ipse Ausonius in magno precio suis temporibus fuisse testatur, cum ait : ' Ne lata Mosellæ Flumina tam celebri defraudarentur alumno.' Secundum ætatem Ausonii invenio piscem hunc Exormiston vocatum fuisse a Græcis illis, qui ultimam oram magnæ Græciæ in Italia accolebant, præsertim a Fretensibus, ubi ejus piscis etiam hodie frequens captura est. Cassiodorus describens ora litoris Rhegini, inter alias eo tractu naturæ dotes, et hæc addit : ' Exormiston quoque inter pisces regium genus, compar murenis corpore, colore distans, naribus setosis, colostrea delicatudine prædi-

tum, oleoso ac suavi liquore coagulatum; appetibilis grataque pinguedo; cum spumis fluctuantibus inter aëris confinia cœperit enatare, nescit ad cubilia redire, quæ deserit: credo, aut immemor reversionis, aut teneritudine summa mollitus nequit undis elevantibus contraria obluctatione demergere. Fertur corpus exanime nullis nisibus, periculum nulla arte devitans: et hinc viribus destitutus redire non creditur, quia nec fugere posse sentitur. Hic plane tantæ dulcedinis esse dignoscitur, ut ei nemo piscium comparetur.' Communica hæc igitur, quisquis es, cum piscatore Vibisco, aut Aremorico, ni Lampetram statim esse quovis pignore contendet. Compara et cum Ausonianis, ni Ausonii Mustella sit, vel ex uno spumarum indicio. Præterea quam recte convenit nomen ἐξορμιστὸν, quia fundum maris deserunt, ut in summum enatent, quod dicitur proprie de navi, sublatis anchoris: et contra, cum est fundata anchoris, dicitur ὁρμισθῆναι. Hoc et Ausonius videtur indicare, cum dixit: 'In nostrum subvecta fretum.' Nam est piscis, qui semper migret, et multum a natalibus aberret. Propterea ut dixi, vocatum est genus id piscis, ἐξορμιστὸν, quod cum in neutro genere efferatur, videbatur potius universum genus complecti. Alibi locus ex eodem libro Cassiodori, hoc est, ex XII. corrigendus est in Epistola ad Canonicarium Venetiarum. Hodie enim legitur: 'Destinet Carpam Danubius, a Reno veniat Ancorago exormis. Tonsicula quibuslibet laboribus offeratur,' &c. Cum sine dubio legendum sit: *A Reno veniat Ancorago: Exormiston Sicula quibuslibet laboribus offeratur, &c.* Ubi notabis, *Exormiston* feminino genere enunciari. 'Setosas nares' vocare videtur propter molle illud, quo prætextus est margo oris Lampetræ. Atque hæc sunt, quæ de Lampetra post multos ætatis nostræ doctissimos viros notamus, ut eorum de Mustella Ausonii aut pertundat δυσπιστίαν, aut confirmet assensum. Notabis autem, paulo post ab Ausonio aristas ἀντὶ τῶν ἀκανθῶν usurpari. Quod hodie remausit in vulgari sermone Gallico. *Arestas* enim vocamus. Verba Ausonii: 'Segmentis coëunt, sed dissociantur aristis.' Alibi: 'Viscere præ tenero fartim congestus aristis.' *Scaliger.*

108 *In nostrum fretum*] Mosellam. Lampetræ Veris initio e mari in fluvios exeunt, ut ibi pariant ova: posteaque se in mare recipiunt. *Vinetus.*

Nostrum subvecta fretum] Proprie et signanter loquitur. Piscatorum indicio cognovimus, Mustellam illam (quam Lampetram hodie vocamus) et ipsam ab Oceano dulcibus fluminibus adrepere, nescio quo tenaci oris glutino, quo tactis quibusque rebus firmissime adhærescit, Salmoni se applicantem, ut ab eo vel invito nostris amnibus invehatur. Totum autem hunc Ausonii locum de Mustella, collatis variis authorum locis, et ad ipsam picturam, accurate expendit et illustrat Hippolytus Salvianus Tifernas Histor. III. et Rondel. de Pisc. lib. XIV. cap. III. *Freherus.*

110 *Quis te naturæ*] Has λαμπυρίδας Græci videntur vocasse, διὰ τὸ τῆς χρόας λαμπυρίζον. Inde factum vocabulum Lamprida, Lampreda, et corruptius Lampreta, et Lampetra. Errat autem Scaliger, qui Exormistonem Cassiodori eumdem facit piscem cum Ausonii Mustella, et Lampetra nostra. Exormiston quippe Cassiodori eadem quæ Muræna fluta, de qua videndus Macrobius. *Salmasius.*

111 *Circuit iris*] Eodem sensu ad Hesperium Epist. III. 'Anates maritas junximus, &c. Iricolor vario pinxit quas pluma colore, Collum columbis æmulas.' *Freherus.*

115 *Perca*] Plinius lib. XXXII. cap.

II. amni et mari communem Percam facit. Salvian. cap. XIV. cum Galeno, qui fluviatilibus piscibus marinos semper præfert, quod salubritatem spectat, fluviatilem Percam marina inferiorem judicat: sed neque hanc insalubrem: nam etsi friabilis non sit, cum tamen tenera sit, neque difficilis esse concoctionis, neque mali succi: præsertim quæ in saxosis et puris fluminibus capiantur, quibus citra noxam vesci possint etiam valetudinarii: saporis vero suavitate marinæ longe et multum antecellere fluviatilem. Insubribus *Pesce Persico*, Gallis *Perche*, Anglis *Perc* dicitur, Græcis *πέρκα ποταμία*. Rond. cap. XXII. de fluviat. piscibus. *Freherus.*

116 *Amnigenos*] Fluviatiles. Legitur et, *Amnigenas.* Vinetus.

Dignande marinis] Alias enim marini præferuntur fluviatilibus. Quos marinos Juvenalis XV. 'cœruleos' nominat: 'Illic cœruleos, hic piscem fluminis.' *Freherus.*

120 *Latio risus prænomine*] Lucius, forte L. Titius. Est enim vere prænomen Latium, et quidem ex illis antiquis, LVCIVS. Sigon. p. 669. et seq. Jam vero nulla alia causa risus (forte ab ineptis) piscis, quam quod habeat prænomen Latio frequens. Multus enim in ore hominum Lucius. Tertullianus Apolog. fol. 31. 'Lucium sapientem virum, &c. Qui juvenis? Lucius: quis amasius?' &c. Vide et Henr. Stephanum de Latinitate suspecta p. 104. Aliter Claudii, qui LVCII nomen ejuraverant. Sueton. in Tiberio cap. 1. Et sic infra de se, 'Ausonius nomen Latium.' Aurati, Murænæ, Lucii. Bodin. de Moneta. pag. 774. Glossa Anglicana: *Lucius*, *hacod*, id est, *hæcht*. 'Lupus' Columellæ p. 337. LVCIVS ille in asinum Luciani, Apul. ridebat libenter in prænominibus. ita ut Plautus, de suo canino nomine, &c. Juvenal. IV. 'Nam quod turpe bonis Titio Sejoque.' *Idem.*

Cultor Stagnorum] Regnat enim Lucius in stagnis et vivariis, depascens quicquid est minutiorum, cum sit miræ ingluviei, adeo ut Alberto M. auctore lib. XXIV. de animalibus ne sui quidem generis piscibus parcat. Et aliquando paullo se ipsis breviorem glutiunt piscem: et tunc capite interius verso, et aliquanta parte extra os dependente, paulatim digerunt, et attrahunt partes piscis secundum longitudinem, donec totum digesserint. Et addit: 'Ego vidi, et consideravi, quod cum piscem capiunt, primo in ore per transversum dentibus perforatum diu portant, et tunc mortuum glutiunt.' Ita etiam gutturi continuatum habet ventriculum, ut aliquando eum, præ nimia aviditate glutiendi piscem, ejiciat. Salvian. cap. XXI. Rondel. c. XIV. de fl. pisc. Cassiod. 392. *Idem.*

123 *Hic nullos mensarum*] 'Eadem aquatilium genera alibi atque alibi meliora,' inquit Plinius libro nono. Lucius ex multis fluviis et stagnis Aquitaniæ nostræ, in pretio est. *Vinet.*

124 *Fumosis popinis*] Ita in Ephemeride de Insomniis: 'Et mox fumosis conviva accumbo popinis.' Huc Savaro pag. 508. *Freherus.*

125 *Tincas*] Hujus solus Ausonius meminit: nisi quod facetum quendam Oratorem Placentinum, cognomine Tincam, Cicero laudat in lib. de Claris Oratorib. et Quintilianus. Causam putat Salvianus, quod vilis sit pisciculus, vulgi solatium: veteres autem auctores pretiosos potius, quam viles, scriptis suis annotare consueverint: et, ut Columella ait, lib. VIII. cap. XVII. 'viles ne captare quidem, nedum alere conducit.' Ab Italis *Tenca*, a Gallis *Tenche*, a Germanis *Schleyen* vocari notat. 'Vulgares Tincas,' Walefridus Strabo p. 647. *Idem.*

126 *Alburnos*] Vilem pisciculum. Squalum M. Varronis putat Salvianus

cap. XVI. quem Insubres *Cavedano*, Parisini *Testard*, Lugdunenses *Mussier*, alii *Vilain* et *Chouen*, Angli *Chieuen* et *Polards*, Teutones *Schupfisch* vocant (f. noster *Weiszfisch*): non Album illum Galeni λευκίσκον, piscem lectiorem, quod putavit P. Gyllius lib. de nominibus pisc. cap. LXIX. Cujus opinionem ille refellit c. XVIII. Gallis *Able*, *Ablette*, Anglis *Bleis*, Germ. *Weiszfisch*. R. Forte *Platessæ* Ausonio Epist. IV. genus planorum et jacentium piscium: uti Scaliger ad Epist. IV. Ausonii. *Idem.*

Prædam hamis] Vorax est valde, ideo hamo facile capitur. Rondel. cap. 33. de fl. pisc. *Idem.*

127 *Alausas*] Et nomen Gallicum Alausam esse crediderim, quod apud solum Ausonium inveniatur. Garumnæ accolis, *Coulac*, reliquis fere Gallis *Alosa*. Portogallis *Saauel*. Vinet.

Alausas] Horum quoque nomen nobis mansisse, Rheni inquam et Mosellæ accolis, miror. *Elssen* et *Elson* enim nobis dicuntur, Francogallis *Aloses*. Maio fere mense nostris amnibus noti, æstatem non attingunt. Has ob vilitatem, 'plebis obsonia' vocat, supra 'solatia vulgi,' nos *Schneiderfisch*: ut Martialis et Columella; 'fabrorum prandia, betas.' Licet Romæ nobilem haberi Salvianus scribat. Nam neque palatis omnibus neque locis singulis eadem æque ac semper sapiunt. Et cum in alio nullo veterum scriptorum Alosa legatur, vulgare piscis nomen antiquitus fuisse, Ausoniumque vulgi nomenclaturam sequutum potius, quam vulgus, Ausonium, ceu Latine loquentem, imitatum, *Alose* vocasse, dubio procul est. Hunc *Lacciam* Insubris, θρίσσαν Græcorum esse, docet Salvianus c. XXVI. Rond. VII. c. XV. *Freh.*

130 *Fario*] Ita exemplaria omnia nostra, præter Parisiense, quod *Sario* scribebat, *S* pro *F*. Salar, quem monuimus etiam Sidonio memorari, putatur esse, quæ *Trota*, et *Troita*, *Truta*, et *Truita*, ac *Trucha* etiam Galloromanis appellatur. Piscis et fluviatilis, optimus, et quem nec ferat omnis fluvius: quare ubique gentium pretiosus. *Fario* autem *F* prima littera magis placet. Quod non dubitem, quin id Gallicum, seu Germanicum, piscis nomen sit: quippe quod apud solum Ausonium inveniatur, fluminis Gallicani Germanicique pisces commemorantem: et quod *Truta*, *Forhin* Germanice atque item *Forel* vocitetur. *Vinetus.*

Fario] *Forhe* nobis. *Truttam* Franci vocant, vocabulo olim communiori huic ob æstimium tributo. Isidorus VARIOS dictos putavit a varietate et maculis, quos vulgo *Tructas* vocant, inquit Papias. Glossis antiquis, τρώκτης, *Trutta*. Eucheria Poëtria pag. 188. 'Limacem pariter nunc sibi Tructa petat.' Plinius de re medica lib. V. c. XLIII. 'Tructam' vocat. Savaro pag. 115. D. Ambrosius in Hexaëmero lib. V. c. III. 'Innumera genera piscium. Alii ova generant, ut ii quos tructas vocant, et aquis fovenda committunt. Alii vivos fœtus edunt de suo corpore, ut mustelæ, et caniculæ, et cete ingentia, delphines, et focæ, aliaque cætera ejusmodi.' De Truttis Rond. cap. XV. de pisc. terrestribus. Hunc totum locum accurate expendit et insigniter illustrat Paulus Jovius in libro De Rom. pisc. toto cap. IV. Contra quem Rond. lib. XIV. cap. ult. et cap. IX. de fl. pisc. ubi divisum piscem pingit. *Freherus.*

132 *Gobio*] Κώβιος Græcis dicitur, 'Gobio,' apud Plinium, Juvenalem et Priscianum: et 'Gobius' in Martialis Xeniis, et Ovidii Halieutico: sed huic etiam *Govius*, pro *Gobius*. Vinetus.

Gobio] Rond. cap. XV. de fluv. piscib. Fluviatilem Gobionem Galli *Govion*, Lugdunenses *Goifon*, Germ. *Gob* appellant: Itali vero, quod in eorum fluminibus insolens fere sit

piscis, innominatum reliquere. De eo Salvianus cap. LXXIII. Rond. XI. c. XVI. et cap. XXXI. de fluviat. piscibus. Sunt enim et Gobii marini. Ovidius: 'Lubricus et spina nocuus non Govius ulla.' Venetis *Go.* Itidem non ex nobilissimis esse, innuere videtur Juv. Sat. XI. 'Nec mullum cupias, cum sit tibi Gobio tantum In loculis;' quem locum cum lego, toties (ut hoc obiter addam) in mente est illud D. Bernardi pag. 739. Martialis lib. I. Epigr. LXXXVIII. 'Principium cœnæ Gobius esse solet.' *Idem.*

Geminis sine pollice palmis] Id est, octo digitis. *Vinetus.*

135 *Pecus æquoreum*] Ita idem Epistola XXV. 'Et pecus æquoreum tenui vice vocis anhelat.' *Idem.*

Silure] De hoc Aristoteles, Plinius, et ejus interpres Massarius plura tradunt, quam possis credere. Meminit Juvenalis libro quincto, in eoque agnoscendo multum laborat Rondeletus in libro de piscibus fluviatilibus. *Vinetus.*

Magne Silure] Omnino assentior, Sturionem, fluviatilium piscium maximum, notari: quod genus in Rheno non insolens, aliquando etiam illabentes ei fluvios, Mosellam, Mœnum, Nicrum penetrat. Plinius lib. IX. cap. XV. Pausanias lib. IV. Par simileque huic genus Danubio natura concessit, quos 'Husones' dicunt, *Hausen.* Hic fortassis est ille piscis principali convivio expetitus, quem 'Ancoraginem' vocat Cassiodorus lib. XII. Epist. IV. de quo non pauca scitu digna annotavimus Origg. Palat. parte secunda, c. XVIII. *Freherus.*

136 *Perductum olivo*] E Virgil. IV. Georg. vs. 416. 'Quo totum nati corpus perduxit.' 'Deduxit' eodem significatu Paulinus pag. 398. *Idem.*

145 *Telluris ad oras*] Ovidius Metamorph. pag. 340. Ita Petronius de serpentibus illis, p. 38. Vide et Virg. Huc et Scaliger in Poët. *Idem.*

146 *Magnaque surgunt Æquora*] Ita Virgilius lib. III. Æneid. 'Continuo venti volvunt mare, magnaque surgunt Æquora.'

148 *Mitis Ballæna*] Alias Sturio voracissimus, hic forte cum domicilio et alimento feritatem exuit. Poëticum et istud, ut recte observavit divinus Scaliger. *Freherus.*

150 *Lubrica pisces Agmina*] Sed quem illum fuisse piscem dicemus in Historiola B. Arnulfi, Metensis Episcopi, quam ita consignavit Paulus Forojuliensis Diaconus, in Histor. Episcopp. Metenss. 'Hic cum pœnitentiam pro aliquibus excessibus ageret, contigit ut per Mosellæ fluminis pontem transiret. Cumque subterfluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiæ spei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illam aquarum profunditatem projecit; Tunc, inquiens, me putabo culparum nexibus absolutum, quando istum, quem projicio, recepero annulum. Post aliquot vero annos, cum ad Episcopatus ascendisset officium, ei die quadam piscator quidam piscem attulit; quem ille sibi, quia carnibus abstinebat, ad refectionem vespertinam jussit præparari. Cumque eum minister ejus officii more solito exenterasset, eundem annulum intra ipsius piscis intestinum reppererit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens, B. Arnulfo detulit. Quem ille ut vidit, statim recognovit, ac Deo omnipotenti, jam de remissione delictorum fidus, gratias retulit; ac deinceps non remissius vitam duxit, sed majori se potius abstinentia coarctavit. Hæc ego non a qualibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis assertore, præcelso Rege Karolo referente, cognovi: qui ejusdem B. Arnulfi descendens prosapia, ei in generationis linea trinepos exstabat.' *Idem.*

151 *Satis numerasse*] Nos pro ex-

plicationis hujus de piscibus clausula unicum adhuc eumque insignem Apuleii locum ex Apologia, editionis a Gentile correctæ, addemus ita habentem: 'Q. Ennius in Edesphagiticis, quæ versibus scripsit, innumerabilia piscium genera enumerat, quæ scilicet curiose cognoverat. Paucos versus memini: eos dicam: 'Omnibus ut Clypea præstat, Mustela marina. Mures, sunt Æni: ast aspra ostrea plurima, Abydi. Mitylenæ, est Pecten. Caprosque, apud Ambracienses. Brundisii, Sargus bonus est: hunc, magnus erit si, Sume. Apriclum piscem scito primum esse, Tarenti; Surrenti, Phagem; Glaucum, Cumas apud. At quid? Scarum præterii, cerebrum Jovis pene supremi; Nestoris ad patriam hic capitur magnusque bonusque; Melaurum, Turdum, Merulamque, Umbramque marinam. Polypus, Corcyræ; Calvaria pinguia, Aternæ. Purpura, Muriculi, Murex, dulces quoque Echini.' Alios etiam multis versibus decoravit, et ubi gentium quisque eorum inveniatur, ostendit: qualiter assus aut jussulentus optime sapiat.' Hæc Apuleius. *Idem.*

152 *Spectacula vitea*] Spectatoris cum stupore mirati verba audiamus ad locum hunc illustrandum pertinentia: Fortunatus de navigatione sua Mosellana: 'Undique perspicimus,' &c. [vid. Not. Delph.] Suavis vero Trithemius Abbas, Mosellæ alumnus, in Originibus Francicis scribens, Meroveum Clodii F. tractu Mosellano potitum, duodecim millia Mosellanorum in Franciam Orientalem, et tantundem inde Francorum ad ripam Mosellæ transtulisse: et ex illo, inquit, tempore vini usus, quod nuncupatur Francorum (vulgo *Fremische* vel *Frenckische trauben*) apud Mosellanos primum haberi cœpit: dum Franci, vini cultores, ad Mosellam translati, id genus vitium secum de Orientali Francia primum attulerunt. *Idem.*

154 *Sublimis apex*] 'Bacchus amat colles.' Elegans locus Symm. p. 300. ubi Juretus. *Idem.*

155 *Aprica jugi*] Virgilius lib. II. Georgicorum: 'Et alte Mitis in apricis coquitur vindemia saxis.' Ipse Auson. Mosella: 'Gelidusque per imas Quærit iter valles.' Virg. VII. pag. 169. *Idem.*

156 *Naturalique theatro*] Vere: nam et ad hunc usum fuit, cum montes servirent ad naumachiam lacus Fucini, a Nerone adornatam. Tacitus Annal. XII. 'Ripas et colles, ac montium edita, in modum theatri multitudo innumera complevit proximis e municipiis, et alii urbe ex ipsa, visendi cupidine, aut officio in Principem.' Ita et de portu maritimo apud Centumcellas Rutilius lib. I. Itiner. 'Molibus æquoreum concluditur Amphitheatrum, Angustosque aditus insula facta tegit.' Calphurnius theatrum ejusmodi loco naturali comparat, Eclog. VII. pag. 212. *Idem.*

157 *Gauranum*] Gauranos montes inter vitiferos enumerat Plinius libro tertio: Gauranumque vinum celebrat Athenæus lib. I. Est autem in Campania Italiæ Gaurus mons. *Vinetus.*

158 *Rodopen*] Montem Thraciæ. De cujus vitibus aliud non legi. *Idem.*

Pangæa] Idem mons. Unus mons est, et multi montes, quando in multos ramos et juga dividitur. *Idem.*

163 *Læta operum plebes*] 'Lætus laborum,' 'lætus opum,' dixerunt Virgilius, Statius, et alii. *Plebes* autem pro *plebs*, ut et in Ephemeride. *Idem.*

Læta operum plebes] Sic apud Virgil. lib. XI. Æneid. 'Læta laborum Dido.' Plures jam ante me elegantem hanc loquutionem illustrarunt. Non potui tamen non adscribere Velleii locum, quem leviter depravatum

emendabo. Is igitur lib. II. cap. LXIII. 'Asinius autem Pollio,' inquit, 'firmus proposito, et Julianis partibus fidus.' Lege: *firmus propositi.*

164 *Dejuge*] Declivi, ablativo casu, pro *Dejugi.* Hoc autem nomen alibi non legi. *Vinet.*

166 *Riparum subjecta terens*] Iter faciens per ripas istis jugis et clivis subjectas. *Idem.*

Navita labens] Secundo alveo. Suetonius 'Defluere' vocat, Nerone capite 27. 'Quoties Hostiam Tiberi DEFLUERET, aut Baianum sinum pernavigaret,' &c. *Freherus.*

167 *Inde viator Riparum subjecta terens, hinc navita labens Probra se- rant .... cultoribus*] Desideratur in his particula. Quam, ut alias pluseulas, librarii interjecto spatio restituendam diligentioribus reliquere. De quarum plerisque quosdam hactenus benemeritos nemo hercule non laudaverit. Nos hanc unam cunctanter antea cum admonituri essemus, cunctatiores fere redditi jam sumus, aliis ita locum sarcientibus: *Probra canunt seris cultoribus.* Afferemus nihilo secius et nos opinionem, qualemcunque nostram, liberum cuique deligendi studium relinquentes. Contentionem igitur vindemiatorum cultorumque cum viatoribus tangere videtur Ausonius. Quorum mos olim et nunc quoque est, Neapolitanis præsertim rusticis, convitia probraque verborum amaritudine, ridiculisque clamoribus et stolidulis, petulantibus jurgiis, alterum in alterius effundere contumeliam, cucullos inutiles, et id genus plurima, sese invicem compellantes. Hinc illud Theocriti in Ergatinis: Σφίγγετ' ἀμαλλοδέται τὰ δράγματα, μὴ παριών τις Εἴπῃ, σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός. Quam obloquendi vindemiatores licentiam (usque adeo consuetudo sibi voluit licere) et in Dominos, in Principes, mulieresque ingerunt, nullam neque virginum, neque matronarum honestarum rationem habentes, in eas omneis, velut in prostitutî aliquas pudoris, turpia quantum libet evomendi, adeo ut totus sæpe locus personet. Scribit Lampridius, putare multos, ab Heliogabalo Imperatorum spurcissimo primum repertum, ut in vindemiarum festivo multa in Dominos jocularia, etiam audientibus Dominis, dicerentur. Quorum utique opinio mihi non fit verisimilis. Quando consuetudinem ipsam Horatius in Satyra prior retulit: 'Expressa arbusto regerit convitia durus Vindemiator, et invictus, cui sæpe viator Cessisset, magna compellans voce cucullum.' Et Ausonius hos æmulatur. Ob id ego, *duris*, reponendum crediderim, ac, *Probra serunt duris cultoribus*, Ausonio ita accipi, ut, 'Regerit convitia durus vindemiator,' Horatio: qui et in Epod. 'Dura messorum' vocat 'ilia.' Et Columella, 'Durum incolam,' quippe agricolam, hortique cultorem. *Accursius.*

Probra canunt] Nautæ et viatores prætereuntes convitia dicunt seris et tardis cultoribus. Qui apud priscos illos homines putationem serius distulerant, et post Æquinoctium putantes inveniebantur, iis sua inertia exprobrabatur per imitationem cantus alitis temporarii, quem Cuculum vocant. Vide apud Erasmum adagium, 'Cuculus.' *Vinetus.*

Probra seris cultoribus] Horatius lib. I. Sat. VII. 'Expressa arbusto,' &c. Ubi Acron: 'Solent vindemiatores cum viatoribus salsa fatigatione [id est, vexatione: ita ipse Ausonius in Gratiarum Actione pro Consulatu, 'fatigantes,' ut hoc obiter] contendere.' Plinius lib. XVIII. cap. 26. 'In hoc temporis intervallo quindecim diebus primis agricolæ rapienda sunt ea, quibus peragendis ante Æquinoctium non suffecerit: dum sciat, inde natam exprobrationem fœdam putantium vites, per imi-

tationem cantus alitis temporarii quem cucullum vocant. Dedecus enim habetur opprobriumque meritum, falcem ab illo volucre in vite deprehendi, ut ob id petulantiæ sales etiam cum primo vere ludantur: auspicio tamen detestabiles videntur.' *Freherus.*

175 *Sæpe etiam*] Adumbrata hæc sunt ex istis Papinii, in Surrentino Pollii: 'Sæpe per autumnum, jam pubescente Lyæo, Conscendit scopulos, noctisque occulta sub umbra Palmite maturo rorantia lumina tersit Nereis, et dulces rapuit de collibus uvas. Sæpe et vicino sparsa est vindemia fluctu. Et Satyri cecidere vadis: nudamque per undas Dorida montani cupierunt prendere Panes.' Juvat hæc et alia pluscula conferre, ut quam dexter Ausonius in exprimendis antiquiorum poëtarum flosculis sit appareat. Cum vult, cum annititur, superat illos ipsos, quos imitatur. Utinam ne in aliis opusculis minus fuisset diligens, aut laboriosus! In hoc Carmine, quo vix absolutius aut elegantius aliud est, quid potuerit, ostendit.

177 *Paganica numina Faunos*] Virgil. lib. I. Georg. 'Et vos agrestum præsentia numina Fauni.' *Freherus.*

Paganica numina] Vide, quæ nos ad Carmen de Emerita in Claris Urbibus.

179 *Ut commune*] Lego: *Ad commune fretum.* In ripa quasi communis aquæ. *Gronovius.*

Ad commune fretum] Ad imitationem Homeri, hymno in Pana: Σὺν δέ σφιν τότε Νύμφαι ὀρεστιάδες λιγύμολποι Φοιτῶσαι πυκνὰ ποσσὶν ἐπὶ κρήνῃ μελανύδρῳ Μέλπονται, κορυφὴν δὲ περιστένει οὔρεος Ἠχώ· Δαίμων δ' ἔνθα καὶ ἔνθα χορῶν τότε ἐς μέσον ἕρπων, Πυκνὰ ποσὶν διέπει.

183 *Et Satyros mersare vadis*] Ut Thrasymenum Agy. Silius Italicus. Nemesian. p. 184. Columell. p. 410. *Freherus.*

188 *Reverentia rivis*] Tacitus in Germania: 'Sanctius ac reverentius visum de actis Deorum credere quam scire.' *Idem.*

192 *Quis color ille vadis*] Hæc iterum ex Statio, ut multa alia. Ille namque in Surrentino Pollii: 'Cum jam fessa dies, et in æquora montis opaci Umbra cadit, vitreoque natant prætoria ponto.' Et in Tiburtino Manlii: 'Ingenium quam mite solo! quæ forma beatis Arte manus concessa locis! non largius usquam Indulsit natura sibi: nemora alta citatis Incubuere vadis: fallax responsat imago Frondibus, et longas eadem fugit umbra per undas.'

193 *Et viridi profundit*] Rectius, *perfundit.* Nam profundo vix est, ut arbitror, invenire, quin primam corripiat. Lucretius: 'Omnia veridico qui quondam ex ore profudit.' Accedit Gellii authoritas in secundo Noctium Att. tum et Probi ratio. *Accursius.*

197 *Caudiceo*] Ex caudice librove arboris facto navigiolo. *Vinetus.*

201 *Remipedes . . . lembi*] Navigia, quibus remi sunt pro pedibus, et iis ambulant. Idem verbum in Epistola Ausonii tertia. *Idem.*

Remipedes certant lembi] Hoc quoque spectaculo ipse fruebar, cum ab Augusta secundo alveo labens, inter Tritenheim (villam eruditi suo sæculo, et polygraphi illius Abbatis origine nobilem) et Nivomagum, viginti sex et amplius lembos piscatorios, operi suo intentos, et discurrentes, mox coëuntes, summa cum voluptate offenderem. *Freherus.*

204 *Impubemque manum*] Pueros, adolescentulos. Virgilius VII. Æneid. vs. 382. *Vinet.*

Super amnica terga] Prudentius II. 'Sistitque et docet ingredi Tergum pertumidum freti.' Sidonius II. Epistola XII. pag. 46. S. Zeno Veron. pag. 191. 'Liquidi æquoris terga.' Haud plane absimili loquendi

modo, quo amnium ripæ celsique montes 'Supercilia,' radices imæ ad ripam 'Pedes montis,' quæ a summo cacumine montium continuatur planities 'Dorsum jugi,' ut Græcis ῥαχὶς et αὐχὴν, vocantur. 'Dorsum aggeris viæ,' Marcell. 'Dorsa camporum,' 'Lacunarum dorsa,' Cassiodorus, Orosius: ut et 'Montanæ Dalmatiæ brachia' Ovidius, 'Lilybæa brachia' Claudianus dixit. *Freherus.*

206 *Dum spectat transire, dein*] Ita legendum. *Scaliger.*

Dum spectat] Quis ille? videtur scripsisse: *Qui spectat transire.* Gronovius.

Sua seria ludo Posthabet] Istos ludos et spectacula suis seriis rebus anteponit. Virgilius Ecl. VII. *Vin.*

208 *Cumano*] Ante Cumas urbem Campaniæ. *Idem.*

Tales Cumano] Intricata, et male distincta periodus obscurior viris eruditis fuit. Conabimur igitur, ut ab explicatione nostra aliquantum lucis accipiat. 'Tales ludos,' inquit, quales nautarum concurrentium jam retuli, Bacchus etiam 'despectat in æquore Cumano,' quum Venus turbam suam simulare prælia jubet, qualia, vel quæ, depugnata sunt ad Actium: aut quum 'Euboicæ cymbæ referunt' pugnam cum Pompeio ad Mylas; quæ præliorum simulacra innocui tantum sunt ratium pulsus, et pugnæ jocantes naumachiæ, quales in levore viridis aquæ reparat et repercutit mare ad Pelorum Siciliæ. Hoc enim hic est 'reparare sub imagine viridi:' nempe effigiem in liquida unda reddere. De reipsa Virgil. 'Nuper me in littore vidi.' Theocritus de Cyclope, et mox Noster. De colore viridi cœruleove maris plura Gellius.

209 *Sulfurei*] Tale est fere litus hoc et Siculum ex adverso, ubi Ætna, sicut in hoc Vesuvius. *Vinetus.*

211 *Actiacis*] Octavianus Cæsar Marcum Antonium navali prælio, apud Actium Epiri oppidum, vicit, ut cognosces ex Plutarchi Antonio, et Suetonii Octaviano, ex Lucio Seneca, Eutropio, et aliis. *Idem.*

212 *Ludere ferà prælia*] Prudent. 'Homicidia ludat in armis.' Inde, 'Lusoriæ naves.' Suetonius Nerone, cap. XXXV. 'Quia ferebatur DUCATUS et IMPERIA ludere,' &c. *Freher.*

214 *Apollineæ Leucados*] Ubi colebatur Apollo. *Vinetus.*

215 *Mylasena pericula belli*] Usus est nomine *periculi* proprie. Nam 'periculum,' est ludicrus ἀγὼν, ut sunt eæ naumachiæ, de quibus meminit. Item scholasticæ exercitationes, et similia. Cicero de Legib. I. ex veteri scriptura: 'Faciunt imperite, qui in isto periculo, non ut a poëta, sed ut a teste veritatem exigant.' Intelligit enim Cicero poëma suum de Mario, quod edidit periclitandi ingenii gratia. Porro ejusmodi ludicræ naumachiæ plurimum veteribus in studio fuere: quas etiam solebant tumultuariis euripornm emissariis edere. Sic Sidonius in lacu villæ suæ Drepanitanum agonem Trojanæ superstitionis a majoribus suis edi solitum fuisse scribit, intelligens parentalem agonem, quem Æneas ad Siciliam inferias patri celebravit: ut notum ex Virgilio. *Scaliger.*

Mylasena pericula] Imitationes, tyrocinia, repræsentationes ludicræ: ut acute notavit Scaliger. Inde Periculorum libros inscripsit Graterus noster. *Freherus.*

Aut Pompeiani Mylasena] Apud Mylas superatus Sextus Pompeius, non apud Mylasa, quæ hinc longe. Scribendum: *Mylæa pericula.* Stephanus quidem distinguit Μυλὰς Siciliæ, ac Thessaliæ, et illius τὸ ἐθνικὸν scribit esse Μυλαίτης, hujus Μυλαῖος. Sed nulla analogia prohibet, quin et inde Μυλαῖος formetur. *Gronovius.*

Mylasena pericula] Adi Suetonium in Octav. cap. XVI. Appianum, Dionem, &c.

216 *Euboicæ*] Cumanæ seu Campanæ. Virgil. in sexto Æneid. 'Et tandem Euboicis Cumarum allabitur oris.' *Vinetus.*

218 *Naumachiæ, Siculo quales*] *Aut Pompeiani Missena pericula belli Euboicæ referunt per Averna sonantia cymbæ. Innocuos ratium pulsus, pugnasque jocantes Naumachiæ, Siculo quales spectante Peloro, &c.* Scribendum, *qualis*, ut ad 'naumachiam' referatur. In primo autem Carmine scribo *Messana*. Sextus enim Pompeius Magni filius navali prælio victus fugatusque ab Augusto est ad Messanam oppidum Peloritani sinus. Historiam cognoscere satis licet (ut cæteros præteream) ex Tranquillo in Octavio cap. XVI. nec non Strabone libro sexto. Hæc ipsa sane Siciliæ civitas, quæ a Latinis *Messana* vocari obtinuit, Græcis tam Μεσσήνη dicitur, quam Peloponnesi alia in regione, quæ nostris *Messenia* est, ipsis vero Μεσσηνία et Μεσσήνη, cum sua videl. urbe cognominis. Unde et patrium et gentile nomen Μεσσήνιος. Quæ nostros interpretari *Messanos* video, utique Peloritanos: Peloponnesiacos autem, *Messenios*, ut a Græcis. Ptolemæus Μεσσήνους ipsos vocat populos. Stephanus et urbem et regionem Μεσήνην per simplex σ. Jam quidem in Sicula vulgus Græcæ sonum literæ custodiunt, ac *Messinam* nominant. *Accursius.*

Pugnasque jocantes Naumachiæ] Pugnas Naumachiæ jocosæ. Savaro p. 130. Claudian. in Consul. Manlii: 'Lascivi subito confligunt æquore lembi, Stagnaque remigibus spumant inversa canoris.' *Freherus.*

Naumachiæ Siculo] Distinguo, et scribo: *Aut Pompeiani Mylæa pericula belli Euboicæ referunt per Averna sonantia cymbæ, Innocuos ratium pulsus pugnasque jocantes Naumachiæ Siculo qualis, spectante Peloro, Cæruleus viridi reparat sub imagine Pontus.* Qualis, inquit, naumachiæ pulsus innocuos, et pugnas jocantes reparat pontus, &c. *Gronovius.*

221 *Pubertasque amnis, &c.*] Necessario scribendum: *Pubertasque, amnisque, et picti rostra phaseli.* Trium enim horum in hoc ludo partes requiruntur, ut id fiat, quod vult optimus vates. In altero minime sana est et inusitata vox *nautales*. Credo scripsisse Poëtam: *non tales*. Inversas nimirum de proximo ludentium epheborum formas reddit Sol, medium cælum tenens. Quo sensu sequitur: 'Et redigit pandas inversi corporis umbras.' Quo loco minime mutandum τὸ *redigit*, quod vertere velit in *reddit* Pulmannus. Agunt enim pueri, redigit Sol. Quod elegantissime in umbrarum expressionem dictum est. Hæc utcunque placeant: at quæ sequuntur facile suadent argutius aliquid huic corruptæ voci illitere. An simpliciter scripsit *navales?* Navales nautæ, et navigantes in mari, apud Romani oris scriptorem Julium Obseq. Prodig. cap. XXVI. *Barthius.*

222 *Hyperionio*] Hyperion Sol dicitur ὑπὲρ ἡμᾶς ἰὼν, id est, supra nos gradiens, ait Eustathius, et Suidas. *Vinetus.*

223 *Nautales*] Nihil mutandum. Nam nec *nautarum*, nec *nauticas*, nec *navales* possit vim novi hujus vocabuli exprimere.

224 *Et rediit pandas*] Lego: *redigit*, vel potius *reddit*. Virgil. 'Redditur effigies liquida cernentis in unda.' Item: 'Fontis aquæ reddunt simulacra imitantia verum.' Repræsentat, inquit, et imaginat inversas et latas umbras. Omnes enim simulatrix illa umbra formas refert, æmulaturque majores in aquis. Hinc dictum supra paulo: 'vitreis vindemia turget in undis.' Et quæ ipsis jam demersa fontibus sunt despectantium obtutibus auctiora emicant et apparent. Quod et testatur Sen. in primo Natur. Quæst. et Lucian. in

Dialog. περὶ τοῦ [illegible]. Rationemque transeunter explicat. *Accursius.*

Pandas inverti] Lucret. p. 129. seq. lib. IV. *Freherus.*

Et redigit pandas] Id est, coarctat et cogit. Ideo enim 'pandas' addidit, quoniam 'umbræ' inversa reddentes in aquis corporum simulacra in latitudinem se extendunt, quam Sol altior in longitudinem eas minuit. Simili fere modo Hilarius de ortu Solis: 'Nox abit astrifero velamine cincta micanti, Et redigit stellas; exoriturque dies.'

227 *Unda refert*] Sic legendum. Virgil. 'Formam pura refert oculis spectantibus unda.' Exprimit (inquit) unda, et rejectat simplices imagines, verisque proximas, in diversa moventium nutantium atque colludentium, quod ipsum non nisi quietis undis fieri contingit. Hinc et apud Lucian. Doris Galateam se in undis contemplandam admonet ex caute aliqua, εἴ ποτε γαλήνη εἴη. 'Unda quieta refert alto de gurgite formas,' inquit Maro; sed et idem in Bucol. ludicro dixit.... 'Nuper me in littore vidi.' Ego vero morosam plerumque Grammaticorum curam fastidire satis non possum, a Poëta tanquam Historico aut Philosopho veri fidem exigentium. Nam quod a Theocrito, Idyllio sexto dictum est: Ἦ γὰρ πρᾶν ἐς πόντον ἐσέβλεπον, ἦς δὲ γαλάνα· num vel in flumine, vel in alio quam ipsius elementi æquore, inusitatæ magnitudinis formam contemplaretur Polyphemus, qui se corpore majorem Jove facere non dubitarit? *Accursius.*

218 *Simulamine*] Simulacro, imagine. Ovidius hoc verbo usus. *Vinet.*

236 *Prætentat*] *Prætendit* quidam libri habent: et quod sequitur, *Vibratis captat digitis*, est, *Vibratos captat digitis*, in aliis. *Idem.*

240 *Jam vero accessus*] Corrigendum fortasse quis putet, *vere.* Tempus certe vernum, quam sit his, qui piscandi studio tenentur, aptum, nemo non novit. Plinius lib. IX. scribit: 'Quoscunque hominum nasci uberrimam esse capturam Sole transeunte piscium signum.' *Accursius.*

241 *Scrutatur toto populatrix turba profundo*] Statius in Sylvis de Scylla: 'Siculi populatrix virgo profundi.' Idem lib. IX. Theb. 'Arcani quotiens devexa profundi Scrutantem delfines vident.'

242 *Heu male defensus*] In recentioribus voluminibus imprimi curatum est, *defensus*, non *defensus*. Quid autem, si eorum secutus opinionem hoc dixerit, qui omnes pisces feminas esse opinantur, exceptis cartilagineis: putantes eos, qui mares habiti sunt, differre a suis feminis modo plantarum, in quibus altera fructificet, altera non, ut olea et oleaster, ficus et caprificus? Quorum tamen, licet etiam Naturæ interpretum, opinionem improbat Aristoteles lib. III. de generat. animalium. *Accursius.*

243 *Humentia lina*] 'Pelagoque alius trahit humida lina,' Virgilius primo Georgicon. *Vinetus.*

245 *Qua labitur agmine flumen*] Voce quidem agmine Lucret. sæpe utitur. Illam lectionem tamen immutandam non arbitror, quod non augmentum hic aquarum, sed justus ipse cursus, impetusque exprimatur, quodque in Mosella fluvio, quem omnium celebratissimum poëtico præconio efficere contendit, vatum omnium eminentissimum sequutus videatur, qui de præstantis famæ flumine dixit: 'Leni fluit agmine Tibris:' Ennium imitatus a quo dictum prius: 'Quod per amœnam urbem leni fluit agmine flumen:' pro actu et ductu quodam, non ineleganter, ut Macrobius existimat. *Accursius.*

246 *Corticeis signis*] Quæ signa ex suberis cortice fieri solent. *Vinetus.*

Corticeis signis] Id est, suberinis. Savaro in Sidon. p. 115. *Freherus.*

247 *Scopulis pronus*] Petron. p. 3.

ubi Pith. Vel etiam e navi, flumine tranquillo. Idem Petronius eleganter p. 63. in principio. Talis puer Romæ in statuis. Ovidius Metamorphos. 253. *Idem.*

259 *Udæ...rapinæ*] Humentes prædæ, pisces. *Vinetus.*

263 *Vibratur corpore plausus*] Eleganter Veteres verbo 'plaudere,' et ejus derivatis, in motu aliquo vehementiore, qui sonum excitaret, usi sunt. Sic Statius lib. I. Sylv. 3. 'Aut ingens in stagna cadit, vitreasque natatu Plaudit aquas.' Qui tamen lib. I. Achill. sub finem ejus verbi nomine male privatus esse videtur, prout vulgata se habet editio, quum in libris scriptis sit: 'Consedere chori, paulumque exercita plausu Æra tacent:' pro *pulsu;* quod ab interprete.

269 *Lanea fagineis*] Follis superior inferiorque pars lignea, 'faginea' hic dicitur: quod ex 'fago' fere fiat. In inferiore foramen est, quo introit sive aura, quomodo Virgilio dicitur octavo Æneidos, sive ventus, ut Palladio de Organicis fistulis. Huic foramini incumbit tabella, eo fere fungens officio, quo quæ Græce dicitur ἐπιγλωττὶς in gutturibus humanis. Quando ventus est intromittendus, cedit illa confestim, ut pateat foramen: sed is cum conatur hac exire, continuo ipsa occurrit, et foramen præcludit suum, ut ille per os follis totus erumpat. Hanc itaque epiglottidem vocat Ausonius 'Parmam,' a similitudine, quomodo reor, parmæ: quæ brevis levisque clipei genus fuit. Sed 'Laneam,' quod, ut mollius ad portam suam accidat, et melius obturet, aliquid villosum, ut leporina pellis, ligneæ assui, subjicique soleat. *Vinetus.*

276 *Sic Anthedonius Bœotia, &c.*] Anthedonium Glaucum ab Anthedone Bœotiorum urbe intelligimus, ubi in balænam, aut etiam in maris numen transformatus is traditur. Nota res ex Ovidio XIII. Metam. et per transitum etiam lib. VII. sed et Strabone lib. IX. Quem tamen imprudenter percurrisse videtur, qui in Ægarum scopulis hoc contigisse tradidit. Neque illud minus, licet majori quadam venia, quod Anthedonis filium fuisse Glaucum, retulit. Latinus enim Strabo ita habet: 'Hoc in loco facta dicuntur, quæ de Anthedonis filio Glauco fabulæ vulgaverunt. Quem in balænam transformatum aiunt.' Græca sane exemplaria non Anthedonis filium, sed Anthedonium, retinent. Ab hac videlicet Bœotiorum urbe, ut apud Stephanum quoque legitur. Nam ab altera ejusdem nominis haud procul a Gaza, non Ἀνθηδόνιος fieri idem tradit, sed Ἀνθηδονίτης. Strabonis hæc sunt: Ἐνταῦθα δὲ καὶ τὰ περὶ τὸν Γλαῦκον μυθεύεται τὸν Ἀνθηδόνιον, ὃν φασιν εἰς κῆτος μεταβαλεῖν. *Accursius.*

Sic Anthedonius] Est Bœotiæ oppidum, Ἀνθηδὼν, patria Glauci: unde, 'Anthedonius' dictus: aut ab Anthedone patre, ut vult Fulgentius primo Mythologicῶn, et quidam apud Athenæum libro septimo. Est autem Glaucus, numen, vir, piscis, coloris genus. *Vinetus.*

Sic Anthedonius] Statius lib. III. Sylvar. 'Et subitis qui perdidit inguina monstris Glaucus adhuc, quotiens patriis allabitur oris, Littoream blanda feriens Anthedona cauda.' Vide quæ Palæphatus de Incredibilibus, et Schol. Lycophronis p. 121.

Glaucus] Ovidius lib. XIII. Metamorph. pag. 389. *Freherus.*

277 *Gramina gustatu postq.*] Circe Glaucum amabat. Ille pro Circe Scyllam. Hoc Circe ægre ferens, fontem veneno infecit, in quo una lavari solebant. Letalem vim veneni cum sensisset Glaucus, comesa herba quadam se in mari præcipitavit, ubi Deus est habitus. Piscator enim hic, quum aliquando captos pisces super herbam abjecisset; et eos recepisse,

quam amiserant, vitam, et resiliisse in mare vidisset, ejus ille herbæ vires observaverat, notaveratque diligenter. Vide Pausaniam in Bœoticis, Servium in Virgilium, Athenæum lib. VII. Deipnosophist. et Erasmum in proverbiis. *Vinetus.*

Exitialia Circes] Quod in recentioribus codicibus scriptum est *Dirces* pro *Circes*, non est ut diligentius rimati probemus. 'Exitialia' nos quidem hæc, et 'Circes gramina' intelligimus, quod his ipsis sæpe veneficia mulier horrenda pararit, multosque ex hominum facie in ferarum ora induerit. Et tum maxime, cum fugitivæ Glaucumque male urentis Scyllæ inguina monstris inquinavit. Gramen enim fuisse id, et in Anthedone concerptum, Naso indicat VII. Metamorph. 'Carpsit et Euboica vivax Anthedone gramen, Nondum vulgatum mutato corpore Glauci.' Et in XIV. cum accingentem se Circen inducit, ut gurgitem inficeret, quo se ab æstu referre Scylla consueverat: 'Protinus horrendis infamia gramina succis Conterit, et tritis Hecateia carmina miscet.' Tametsi, in pervulgatis codicibus (minus proprie attentatum vel expressum) *Pabula*, non *Gramina* legitur. Librariorum errore. Qui innumera in opere divino et corruperunt hactenus, et ausu temerario addiderunt. Nos, vetustiorum fide exemplarium corrigimus, *Gramina*. 'Circeas' vocat et Claudianus 'herbas,' quibus pristinæ revocatus vitæ Hippolytus fuerit: 'Et juvenem spretæ laniatum fraude novercæ Non sine Circeis Latonia reddidit herbis.' *Accursius.*

278 *Carptas moribundis*] An legendum sit non *captas*, sed *tactas* addubito. Ipse enim Ovid. ait: 'Gramine contacto cœpit mea præda moveri.' Nam *carptas*, quod novissime excusum est, omnino displicet: quando herbarum gustus non tam morientibus, sed ne vivis quidem piscibus esse possit. par ferme quod sequitur: ideoque in medium utrumque relinquendum. In illo enim 'subiit novus accola pontum,' suspicari quis possit, scriptum potius *incola*, quam *accola*, significantius, atque ex Ovidio, qui ait: 'Alti novus incola ponti.' Nisi mutare, quam mutuare maluisse eum, arbitrandum sit. Quo videlicet manifesta minus, cautiorque foret imitatio. *Idem.*

280 *Rete potens*] 'Rete' ablativus est, de quo Priscianus libro septimo. *Vinetus.*

281 *Solitus converrere Tethyn*] Ita scribendum *Tethyn*, ratione syllabæ, quæ in *Thetide* corripitur, in *Tethye* producitur. Sic et *converrere* magis placet, ut universos maris pisces trahere solitum, hæc hyperbole significet. Supra quoque: 'Nodosis decepta plagis examina verrit.' Quanquam *convertere* defendi possit, pro fallere ac decipere, ex Marcello. *Accursius.*

Converrere Tethyn] Inde 'Everriculum' dictum. Inde 'Aversio' Jureconsultis, 'Per Aversionem emere.' *Freherus.* Apuleius in Apologia: 'Ut faber mihi piscem everreret.' Corn. Severus in Ætna: 'Scrutamur rimas, everrimus omne profundum.'

285 *Quas medius dirimit*] Ita Ovidius de Istro. Et videtur imitatus illud Petronii, pag. 94. 'Has inter ludebat aquis errantibus amnis Spumeus, et querulo vexabat rore lapillos.' *Freherus.*

286 *Prætoria*] Magna et sumptuosa ædificia. *Vinetus.*

Alternas comunt prætoria ripas] 'Alternas:' imitatur Statii illud I. Sylvarum de Aniene: 'Alternas servant prætoria ripas.' 'Comunt prætoria ripas:' ita quidem frequentia et vicina, ut una ab altera, perpetuo fere ordine, aut saltem inde surgens fumus, conspici queat. Hæ villæ et prætoria sequentibus temporibus, et gliscentibus inter Francos et Roma-

nos bellis, in arces, speculas, munimenta evasere. *Freherus.*

Et alternas] Statius in Tiburtino Manlii: 'Nec te mitissimus amnis Dividit, alternas servant prætoria ripas.'

287 *Nepheleidos Helles Æquor*] Id est, Hellespontum: quod mare Seston et Abydon interfluit, nomen habens ab ea Helle, quæ in illud decidit, ut docebit Hyginus. Nepheleis autem dicitur a matre, cui Nephele nomen. *Vinetus.*

289 *Chalcedonio*] Est Chalcedon oppidum Bithyniæ in ipsis Bosphori Thracii faucibus, qui Europam ab Asia disterminat quinque stadiis, auctore Pomponio Mela libro primo. *Idem.*

290 *Regis opus magnum*] Non placet: legendum enim, *Magni.* Quis nescit Persarum Regem vocatum τὸν μέγαν βασιλέα? *Scaliger.*

Regis opus Magni] Persarum Regis, qui MAGNUS vocari solitus. *Freherus.*

Regis opus] Ex Horatio, de Arte Poët. vs. 65. 'Sive receptus Terra Neptunus classes aquilonibus arcet, Regis opus.' Manilius l. III. 'Nec Persica bella profundo Indicta, et magna pontum sub classe latentem, Immissumque fretum terris, iter æquoris undis; Non Reges Magnos.'

291 *Vetat concurrere*] Hic aliquando fuit connexa Europæ Asia. Sic enim Plinius libro secundo: 'Perrupit mare Leucada, Antirrhium, Hellespontum, Bosporos duos.' *Vinetus.*

293 *Commercia linguæ*] 'Commercia.' Claudian. p. 37. Rittershusius in Ligurin. p. 92. Lucan. pag. 258. 'Latiæ commercia linguæ,' Plinius. Ita Ovidius de Tristibus p. 307. 312. 'Commercia linguæ.' Cum Ausonius hæc scribebat, 'Romanæ.' Utraque enim ripa Latiali ditione tenebatur. Postea cum Francorum legibus linguam etiam mutavit. D. Hieronymus auctor est, Galatas, ad quos scripsit D. Paulus, eadem locutos suo tempore lingua, qua Treveri Gallorum populi utebantur. Vide Gorop. Saxon. 627. in Gall. pag. 5. Sidonius ad Ervagastorem Epistola XVII. lib. IV. 'Quirinalis impletus fonte facundiæ, potor Mosellæ, Tiberim ructas: sic Barbarorum' (ita Barbariem in Treveris ad Mosellam ponit etiam Gregorius Turonensis pag. 123.) 'familiaris, quod tamen nescius Barbarismorum. Quocirca sermonis pompa Romani, siqua adhuc uspiam est, Belgicis olim sive Rhenanis abolita terris, in te resedit: quo vel incolumi, vel perorante, et si apud ipsum limitem Latina jura ceciderunt, verba non titubant.' De hac linguæ mutatione scripsi alibi fusius. *Freherus.*

295 *Salutiferas voces*] Non ita in ripa Rheni. E ripis enim suis Germani et Latini altercari et contumeliis certare solebant. Tacitus de Arminio. Martialis, 'Barbara contumeliosi rota bubulci.' *Idem.*

296 *Et voces, et pæne manus*] Ex Statii Tibure, lib. I. Silvarum. *Vinetus.*

297 *Concurrit fluctibus Echo*] Eadem magis subservitura symphoniæ. Quam voluptatem quæsivisse in flumine Reges, narrat qui tum in eorum comitatu erat, Fortunatus: 'Ne tamen ulla mihi dulcedo deesset eunti, Pascebar Musis aure bibente melos. Vocibus excussis pulsabant organa montes, Reddebantque suos pendula saxa tonos. Laxabat placidos mox ærea tela susurros, Respondet cannis rursus ab alpe frutex. Nunc tremulo fremitu, modo pleno Musica cantu: Talis rupe sonat, qualis ab ære meat. Carmina divisas jungunt dulcedine ripas, Collibus et fluviis vox erat una tropi. Quo recreet populum, hoc exquirit gratia Regum; Invenit et semper, quod sua cura jubet.' *Freherus.*

Concurrit fluctibus Echo] Malim:

Resonantia utrimque Verba refert mediis concurrens fluctibus Echo.

299 *Tectonicas formas*] Utitur verbo architectonum. Sic sæpe Vitruvius architectonica opera vocat 'formas ædificiorum.' Et in Ordine Clararum Urbium Ausonius ipse: 'Magnis operum velut æmula formis.' *Scaliger.*

Tectonicas formas] Ædificiorum. Vitruvius, 'Architectonica opera.' 'Formæ Aquæductuum' L. Columella. Cassiodorus sæpe, 218. Anastas. pag. 165. Privilegium Ottonis apud Nibem. Juret. pag. 316. Ita Aus. in Mediolano: 'Omnia quam magnis operum velut æmula formis.' Spartianus. Ubi Casaubon. pag. 269. *Freherus.*

300 *Gortynius aliger*] Dædalus Cretensis, qui volasse fingitur. Gortys enim, vel Gortyn, est Cretæ oppidum. *Vinetus.*

Gortynius aliger] Dædalus. De hoc et aliis architecturæ laude claris, hic quidem recensitis, vide Vitruvii Proœmium lib. VII. *Freherus.*

Ædis Conditor Euboicæ] Id est, templi Apollinis Cumani conditor Dædalus. Servius in sextum Æneidos. *Vinet.*

302 *Patrii pepulere dolores*] Malim: *repulere.*

303 *Philo Cecropius*] Atheniensis Philo. Hic Architectus insignis laudatur armamentario, quod Athenis fecit, capax mille navium. Memorat Cicero libro primo de Oratore, et Plinius in Historia Naturali, et Vitruvius libro septimo. *Vinetus.*

Non qui laudatus ab hoste] 'Grande et Archimedi Geometricæ ac machinalis scientiæ testimonium Marci Marcelli contigit interdicto, quum Syracusæ caperentur, ne violaretur unus, nisi fefellisset imperium militaris imprudentia.' Plinius libro septimo. Vide Titum Livium, et caput tricesimum quinctum historiarum Tzetzæ. *Idem.*

Qui laudatus ab hoste] Archimedes. *Freherus.*

184 *Voluminæ Margei*] *Margeum* qui putant in *Marcum* mutandum esse, minus prudenter facere puto. Nam solo prænomine non potuit designare unum Varronem. Quot enim alii Marci præter Varronem intelligi possent? Denique quæ hæc confidentia est, mutare quod non intelligas? An Μαργεὺς Græcum purum putum tibi non videtur? sed nimirum hæc eos impulit causa, ut Varronem intelligi putarent: quia Ausonius dicat 'Margeum celebrasse Hebdomada:' Varronem vero certum erat libros de Hebdomadibus scripsisse. Sed toto cœlo errare puto. Nam Ausonius vult dicere, decimo libro operis sui celebrasse hebdomadem operum mirabilium: hoc est, ut vulgo loquebantur, septem miracula mundi. Ut et Vitruvius: qui decimo operis sui volumine instrumentorum et machinarum rationes docet. *Scaliger.*

Margei] Vitruvio, et aliis veteribus, quorum scripta prostant, ignoti. *Freherus.*

Margei] Lege, *Marci*, pro quo codices scripti vitiose *Margi* vel *Marges* præferunt, ex quo nescio quem Μαργέα sibi hariolatus est Scaliger. Quot enim, inquit, alii Marci præter Varronem? sane. Sed celeberrimi Hebdomadum libri a Varrone scripti faciunt ut de alio Marco non possit intelligi. *Salmasius.*

Marci] Varronis Hebdomadas hic designari contra Scaligerum tuetur Reinesius lib. II. Var. Lect. c. II.

307 *Hebdomas*] Septem mundi miracula. Ita Scaliger.

Hic clari] Ita distinguo. Intelligit enim Menecratem Ephesinum, cujus meminit Varro libris de Re Rustica. Is multa et præclara volumina de historia animalium, item de aliis reliquerat. *Scaliger.*

Hic clari viguere] Statius in Tiburtino: 'Vidi artes, Veterumque manus, variisque metalla Viva modis.'

Menecratis artes] Habuisse Mosellam et Belgium suos quondam artifices eximios, nihilo pene Græcis inferiores, (ne nimis hyperbolice Ausonius hic luxuriari putetur,) vel unum illud antiquitatis nobile monumentum; quo nec cis Alpes præstantius aliud eruditi spectatores Ortelius et Vivianus (in Itinerar. Belg. pag. 53.) existimarunt, quodque ipsis Italis ostentari possit; indicio est, in pago *Egel* ad sinistram ripam uno supra Augustam lapide, e regione *Reinich* castri. Politissimis saxis moles turrita surgit, quæ 'in conum sublime procedens' (ut verbis utar Sulpit. Severi p. 316.) editoque loco posita, longe conspicua, satisque adhuc per tot temporum vices illæsa, (nisi quatenus cœli injuria, ad Occidentem potissimum arrosum summitates scalpturæ amisit,) copia et varietate argumenti, et artificii admiratione, intelligentem spectatorem aliquandiu detinere potest: me quidem ad bihorium detinuit. Post Appianum (pag. 485.) Ortelius copiose descripsit, pinxit etiam: ita tamen, ut multis in locis oculi manusque hallucinati videantur. Itinerar. Belg. pag. 53. Mercator. Id vero tam ambitiosum et sumtuosum Mausolæum cum a privatis hominibus, Securis et Secundinis, cætera obscuris, et (ut dextri lateris figuræ arguunt) mercatoribus, statutum fuerit, (nam qui ad Constantium et Helenam referunt, largiter ineptiunt,) quid a proceribus, magistratibus, veteranis, nobilibus fieri potuerit, non difficile est existimare. Lips. III. Admirand. cap. XIV. *Freherus.*

308 *Atque Ephesi spect. manus*] Id est Menecratis Ephesini, cujus Varro de Re Rustica meminit. *Idem.*

Ephesi spectata manus] Est Chresiphron, quem ideo non appellavit suo nomine, sicut cæteros ibidem memoratos, quia versus id nomen respueret. Straboni 'Chersiphron' appellatur. *Salmasius.*

309 *Ictinus*] De noctua Ictini τοῦ μηχανοποιοῦ, quod hic adfertur, nihil, quod equidem meminerim, exstare in Veterum monimentis puto, et videtur simile opus fuisse, ac columbam Archytæ Tarentini. *Scaliger.*

Ictinus] Sic legendum puto. Vitruvius lib. VII. 'De æde Minervæ Dorica, quæ est Athenis in arce, Ictinus et Carpion edidit volumen.' Meminit et paulo post de Ictino, quod 'Eleusiniæ Cereris et Proserpinæ cellam immani magnitudine, Dorico more, sine exterioribus columnis, ad laxamentum usus sacrificiorum' pertexerit. Est et ejus mentio apud Plutarch. in Pericle, et apud Strabon. lib. IX. *Accursius.*

312 *Dinochares*] Quod de *Dinochare*, seu, ut alii malunt, *Dinocrate* scribit, non consentit cum Plinio. Ausonius enim dicit: 'Arsinoën medii suspendit in aëre templi.' Plinius autem negat suspendisse, sed interventu mortis Ptolemæi opus inchoatum reliquisse. *Scaliger.*

Conditor hic forsan fuerit Ptolemaidos aulæ Dinochares] Apud Plinium, Vitruvium, et Solinum, *Dinocrates* legitur. Quo certe modo an sit et in Ausonio scribendum, æquo animo ampliaverim. Nam et Strabo Χειροκράτης, licet habeant nonnulli codices Χειρομοκράτης. Leo Bapt. *Polycrates.* Ni sit (quod equidem suspicor) in codicibus emendatissimi ætatis nostræ scriptoris vitium. Ut videri possit et hic quoque tradentium varietas. Alioqui cum Ephesiæ Dianæ templi architectus Plinio non semel *Ctesiphon* vocetur, Straboni tamen *Chesiphron*, Vitruvius item *Ctesiphonta* vocat eum, libro septimo: 'Primum,' inquit, 'ædes Ephesi Dianæ Ionico genere ab Ctesiphonte Gnosio, et filio ejus Metagene est instituta.' Idem: 'de æde Ionica Ephesi, quæ est Dianæ, Ctesiphon et Metagenes edidit volumen.' Ausonius periphrasticws exprimere magis voluit,

inquiens: 'Atque Ephesi spectata manus, vel in arce Minervæ.' Chersiphrona hunc (ut videtur) et Pythium intelligens. Qui Prienæ ædem Minervæ nobiliter architectatus traditur. Nisi sit potius illud hemistichium, *vel in arce Minervæ*, cum sequentibus jungendum, quæ de Ictino dicuntur. Quod est vero similius. *Accursius.*

Dinochares] *Dinocratem* ab aliis scribi, qui Plinio teste, interventu mortis Ptolemæi, reliquerit opus inchoatum, nec (quod Ausonius hic refert) suspenderit, item Scaliger observat. *Freherus.*

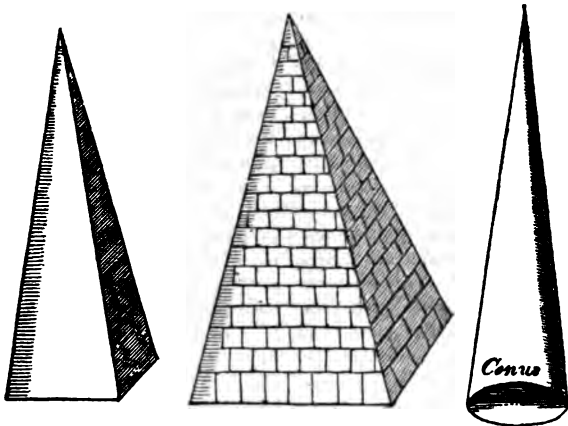
Quadro cui in fastigia cono] Hæc sine synalœpha si pronuncies, poterit metrum consistere: sed locum sensit esse depravatum, et monuit Mariangelus. Quod autem ad 'Coni' significationem attinet, Columella libro sexto, 'Cupressinos Conos' vocat nuces Cupressi: et vetus Virgilii commentator in hunc versum tertii Æneidos: 'Aëriæ quercus, aut coniferæ Cyparissi,' scribit 'Conum' esse fructum Cupressi, ac ipsam arborem esse κωνοειδῆ, id est, 'Cono' similem figura. Dioscorides vero libro primo, nucem pini et piceæ appellat 'Conum.' Hanc arbitror primam esse et propriam significationem 'Coni:' unde aliarum rerum per similitudinem manarunt. Dicitur enim galeæ quoque 'Conus,' ut tertio Æneidos: 'Et conum insignis galeæ, cristasque comantes:' quem scribit Servius curvaturam esse, quæ in galea prominet, super quam cristæ sunt. Est et formæ genus apud Geometras 'Conus,' quam sic definiunt: 'Conus orthogonii trianguli circumactus, et ad idem reditio, immobili manente uno ex lateribus, quæ apud rectum sunt angulum.' 'Conos' denique recte appellaveris seu 'Conellos,' quibus novenis in formam quadratam erectis ludimus, globo immisso dejicientes, quas nos vulgo *Quillas.* Hoc quum proprie Conos sit, Conum in pyramide nullo modo invenias, nisi improprie, per similitudinem quandam figuræ, a basi in cacumen sensim gracilescentis. *Vinetus.*

Quadro cui in fastigia cono] *Cuvi* pro *cui* scribendum est, ut versus ruina hoc tanquam tibicine, hacque destina fulciatur. *Turneb.* Ego *cuji* præferam. Antiquos enim quis, quuius et quoius, quuji et quoji declinasse certum est, quæ deinde in *quoi* et *cui* contracta sunt. At Salmasius *cubi* citat in Exercitat. Plinianis ad Solinum. Sed *cui* probum, sic ut sit spondæus. Ita enim et alii ejus ævi poëtæ. Paullinus ad Cytherium, 'Munitor Appius cui nomen dedit.' Prudentius autem *Cuique* dactylum facit aliquot locis. Vide, si lubet, Eruditiss. Heinsium in suis ad istum poëtam notis.

313 *Surgit et ipsa suas, &c.*] Carmen hoc perperam huc rejectum arbitramur, quando et unde pendeat non habet, et quæ hic de 'Dinocrate' architecto, et ferreo 'Arsinoës simulacro' dicuntur, confundit et intercipit. Proprias vero umbras an consumat Pyramis, ambiguum est: et quo modo consumat, non omnibus intellectum. Hieronymus certe, Laërtio referente, et Plinius lib. XXXVI. memoriæ prodiderunt, Thaletem Milesium Pyramidum altitudinem mensum, umbram asservando, qua hora par esse corpori solet. Contra Marcellinus, lib. XXII. Ægypti tractus percensens ita scribit: 'Pyramides ultra omnem omnino altitudinem, quæ manu confici potest, erectæ, sunt turres ab imo latissimæ, in summitates acutissimas desinentes. Quæ figura apud Geometras ideo sic appellatur, quod ad ignis speciem (τοῦ πυρὸς ut nos dicimus) extenuatur in conum. Quarum magnitudo, quoniam in celsitudinem nimiam scandens gracilescit paulatim, umbras quoque mechanica ratione consumit.' Solinus quoque rem eandem ita perstringit: 'Pyramides turres sunt fastigiatæ,

ultra excelsitatem omnem, quæ fieri manu possit. Itaque mensuram umbrarum egressæ, nullas habent umbras.' Hinc et in Toxaride Lucianus: 'Audierat,' inquit, 'Ægyptias Pyramides, cum sublimes forent, umbram non jacere, quæ diversitas in ipsis quoque orbis terrarum miraculis permira est.' Denique Cassiodorus Ausonii partibus accedit, rationemque ad latitudinem referre videtur ita scribens lib. VII. Epistol. ad Præfectum urbis Romæ: 'Pyramides in Ægypto, quarum in suo statu se umbra consumens, ultra constructionis spatia nulla parte conspicitur.' *Accurs.*

Et ipsa suas consumit Pyramis umbras] Pyramidem definiunt iidem Geometræ: 'figuram solidam planitiis comprehensam, ab una planitie ad unum punctum exsurgentem.' Obelisci vero, Pyramides erant ex unico lapide factæ, quum quæ propriæ dictæ sunt Pyramides, ex multis lapidibus quadratis compactæ essent.

Obeliscus. *Pyramis quadrangula.*

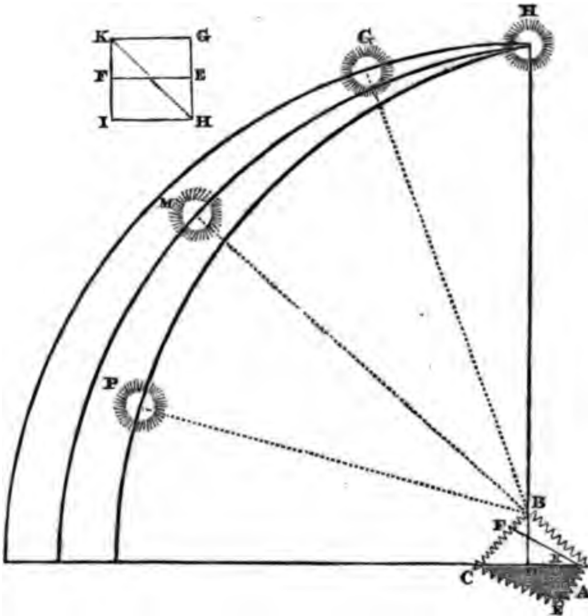
Quam autem Ausonius Pyramidem hic significet umbras suas consumentem, compertum non habeo. Meminit Plinius libro tricesimo sexto obelisci octo et quadraginta cubitorum, a Ptolemæo Philadelpho in conjugis suæ, ejusdemque sororis Arsinoës gratiam Alexandriæ statuti, sed nullam umbræ ejus mentionem facit. Illud ergo jamdudum quærimus, quod genus hoc Pyramidis fuerit, quod umbram suam consumeret, et umbram non haberet. Lapides enim, ex quibus hæ Pyramides factæ adhuc visuntur, non sunt ejusmodi, ut expositi radianti Soli, umbram non jacent. Quin idem Plinius et Diogenes Laërtius auctores sunt, Pyramides illas et umbras habuisse, et mensuram altitudinis Pyramidum deprehendere invenisse Thaletem Milesium, umbram metiendo, qua hora par esse corpori solet. At non solus tamen Ausonius Pyramidum umbras suas consumentium meminit. Sic enim de iis Lucianus in Dialogo, cui titulus: Τόξαρις. Ἤκουε γὰρ ταύτας ὑψηλὰς οὔσας, μὴ παρέχεσθαι σκιάν. Et Solinus: 'Pyramides turres sunt in Ægypto fastigiatæ ultra excelsitatem omnem, quæ fieri manu possit. Itaque mensuram umbrarum egressæ, nullas habent umbras.' Ita Solinus, sed qui mihi videatur comminisci nescio quid portentosum etiam magis, quam ipsæ sint Pyramides. Quis

enim hoc illi credat, molem saxeam terræ inhærentem, adeo exsurgere, ut umbram ob id non habeat? Ammianus itaque aliquanto peritius, et Cassiodorus. Sic enim ille scribit libro vicesimo secundo: ‘ Pyramides ad Miracula septem provectæ, quarum diuturnas surgendi difficultates scriptor Herodotus docet, ultra omnem omnino altitudinem, quæ humanis confici potest, erectæ sunt, turres [Solini videntur esse hæc] ab imo latissimæ, in summitates acutissimas desinentes: quæ figura apud Geometras ideo sic appellatur, quod ad ignis speciem (τοῦ πυρὸς, ut nos dicimus) extenuatur in conum. Quarum magnitudo quoniam in celsitudinem nimiam scandens, gracilescit paulatim, umbras quoque mechanica ratione consumit.’ Cassiodorus vero formula quinctadecima libri septimi variarum: ‘ Pyramides in Ægypto,’ inquit, ‘ quarum in suo statu se umbra consumens, ultra constructionis spatia nulla parte conspicitur.’ Ad hunc sane modum explicant Ammianus et Cassiodorus, quod dubium esse potest, an intellexerit Solinus de consumente se umbra. *Vinetus.*

Consumit Pyramis umbras] Sole altissimo. (Ovid. pag. 392.) Quod et hominibus ibi evenit, Sole de medio cœli respiciente. Warnefrid. p. 9. Quis enim dubitat umbras jacere, cum se properat Oceano condere, Solem? Virgil. ‘ Majoresque cadunt altis de montibus umbræ.’ Hue Dousa in laude Umbræ, pag. 38. ‘ Umbras nusquam flectens hyeme.’ Lucan. pag. 71. ‘ Victa umbra.’ Catalect. 242. Lucan. pag. 300. *Freherus.* Cum vero inter diversas opiniones rem hanc ab Interpretibus non satis explicatam deprehenderem, neque Vinetus qui eam enodare aggressus, voto meo satisfaceret, illam, ut scitu dignam et curiosis ingeniis gratam, τῷ μαθηματικωτάτῳ Ioanni Blaeu proposui, qui eam majori luce indigere judicavit; sed quoniam vir illustris aliis gravioribus negotiis occupatus, moram nimiam prævenire voluit, dilucidatione C. I. Longomontano Juniori commissa, a quo etiam sensus hujus loci ita expositus est ut jam nihil desiderem, ejusque commentationem ac diagraphen hic apponere libet.

Consumit Pyramis umbras] Videndum de quo genere Pyramidum hic loquatur Ausonius, neque enim huic negotio omnes æque aptæ sunt, cum earum nonnullæ, quæ majorem habent angulum verticis umbras citius consumant, aliæ vero quæ minorem tardius, ut Obelisci. Vinetus Pyramides Ægyptias quadratam putat habuisse basin, ex quibus una præ omnibus accipienda: quæ si secundum ejus assertionem umbras consumere debeat, oportet ut sit confecta ex quatuor Triangulis, quorum latera æqualia, et singuli Anguli 60 gradus contineant. Si igitur intelligatur corpus hocce sectum in duas partes æquales, per verticem B et diametrum KH in basi quadrata pyramidis GKHI, erit figura orthographica, ad cujus situm dispositæ sunt omnes superficies dictæ Pyramidis, Triangulum rectangulum A B C, habens angulum Rectum ad B, et duos semirectos ad A et C. erunt etiam latera GK, GH in quadrato GKHI æqualia lateribus AB et BC Trianguli A B C, item ejusdem Trianguli basis A C æqualis diagonali quadrati K H. Sole jam existente in puncto altitudinis P, dico Pyramidem projicere quidem per umbram imaginem verticis sui B in punctum E, super planum adjacens; at cum ille occupaverit in alio verticali punctum M, id est, 45 gradus, apicis hujus umbra, ut in aliis corporibus, super planum projici non potest, sed dimidium totum in tali Pyramide obscuratur, dimidium vero radiis Solaribus illustratur: quia igitur, secundum illud

receptum ab omnibus Mathematicis et Opticis, Sol 45 gradum occupans umbras æquales corporum fastigiis efficit, tum vertex B necessario cadere debet in C, neque ulterius in planum aliquod procedere potest;

cum B D altitudo Pyramidis, et D C dimidium Baseos æquales sint. Sole autem a puncto M ad Meridianum progrediente, et in G lucente, umbra brevior multo minus in planum aliquod projici potest: igitur ad dictum Ausonii tum maxime consumpta est, donec, Sole Meridianum relinquente, in opposita Triangula crescendo transierit, illaque occupat tum cum Sol ad 45 gradum versus Occidentem venerit, inde postea eodem magis depresso umbram verticis tandem projicit, ut prius. Igitur non mirum si Alexandriæ et in aliis Ægypti ditionibus, magna ex parte circa Solstitium æstivum in Pyramide tali umbra consumatur: nam in orientalioribus ejusdem Regni locis, ut Sienæ (quam hodie Turcæ *Asnæ* nomine indigitant, et Strabo recte 'Indicem solstitii æstivi' vocat) Sole punctum H vel verticis occupante, tum hujus, tum omnium opacorum umbra penitus evenescit.

314 *Jussus ob incesti*] Persis et Assyriis sorores suas fas erat uxores ducere, ut refert Lucianus in sermone de Sacrificiis. Et non solus hic Philadelphus, Ptolemæorum Ægypti regum secundus, sororem suam Arsinoën in matrimonio habuit, verum etiam ejus filius, Ptolemæorum tertius, suam Beronicen: cujus comam Conon Mathematicus, et Callimachus poëta, inter sidera collocarunt. *Vinetus.*

Incesti qui quondam fœdus amoris] Lucanus lib. VIII. 'Jacuere sorores In regum thalamis, sacrataque pigno-

ra matres. Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti Œdipodionias infelix fabula tædas.' Ita enim rectius membranæ, quam vulgatæ edd. in queis est *Thebas: tædas* enim pro nuptiis poni quis nescit? 'infelix fabula' est Tragœdia.

315 *Suspendit in aëre*] Ausonius opus perficit, quod inchoatum fuisse relictum scribit Plinius libro tricesimo quarto, quum de lapide Magnete disserit. 'Eodem,' inquit, 'lapide Dinocrates architectus Alexandriæ Arsinoës templum concamerare inchoaverat, ut in eo simulacrum ejus e ferro pendere in aëre videretur. Intercessit mors et ipsius et Ptolemæi, qui id sorori suæ jusserat fieri.' Hæc ille. Habuit vero eadem Alexandria Serapidis numinis Ægyptiaci templum, in quo medio Solis signum eodem artificio sustinebatur, uti refert Rufinus libro undecimo Ecclesiasticæ Historiæ. De quo vult Ludovicus Vives Augustinum dixisse hæc potius, quam de simulacro Arsinoës: 'Quamobrem si tot, et tanta, tamque mirifica, quæ μηχανήματα appellant, Dei creatura utentibus, humanis artibus fiunt, ut ea qui nesciunt, opinentur esse divina, unde factum est, ut in quodam templo, lapidibus Magnetibus in solo et in camera, proportione magnitudinis, positis, simulacrum ferreum, aëris illius medio, inter utrumque lapidem, ignorantibus, quid sursum esset ac deorsum, quasi numinis potestate penderet,' et reliqua, libro vicesimo primo, De Civitate Dei. *Vinetus.*

Suspendit in aëre templi] Per μηχάνημα. Ita Cupido in templo Dianæ, Cassiodor. p. 45. Claudian. in Magnete, pag. 335. Credemusne vero tale quoddam portentosæ artis opus apud Treveros fuisse? Annales quidem illorum et fama constans jactant, qui rem ita asseverant, ut nihil ad faciendam fidem ultra requiri videatur. Sic enim, postquam de templo Idolorum fecit mentionem, quisquis annalium eorum auctor fuit: 'Hujus in vestibulo,' inquit, 'ex lapide quadro insignis arcus exsurgens, habet ferream Mercurii imaginem (dictu mirabile) in aëre pendentem: seorsum autem Jovem marmoreum, scutellam auream manibus tenentem, qui tus immissum redolebat in naribus circumstantium, tanquam si igni immitteretur, nec tamen urebatur. Quod ne forte nostris dictum verbis, tanquam a nobis confictum, credere quis detrectet; non nos, sed potius audiat Galbam Viatorem Licinio Sophistæ hoc ipsum inter cætera rerum stupendarum, quas viderat et audierat, his verbis contestantem. Sic enim ait: 'Audi præterea quod mireris. TREVERIS est civitas Galliæ nobilis, ubi Senecio quidam, cujus hospitio usus sum per duodecim dies, in suburbio civitatis, ferream effigiem Mercurii volantis, magni ponderis, ostendit in aëre pendentem. Erat autem magnes, ut hospes idem mihi ostendit, supra in fornice, itemque in pavimento, quorum naturalis vis e regione sibi ferrum adscivit, sicque ferrum ingens, quasi dubitans, in aëre remansit. Vidi etiam in eadem urbe ingentem e pretioso marmore Jovem, scutellam auream duorum pedum latitudinis tenentem, ubi hoc inerat scriptum: IOVI. VINDICI. TREBERORVM. EX. CENSV. QVINQVE. CIVITATVM. RHENI. PER. TRIA. DECENNIA. DENEGATO. SED. FVLMINE. ET. COELESTI. TERRORE. EXTORTO. FACTVM. ARTE. MECHANICA. Nam tus quasi prunis impositum redolet, si immiseris, nec tamen deficit: quod ita probavi esse.'' Hæc ille. Adde Bruschium fol. 124. b. *Freherus.*

Suspendit in aëre templi] Similis quædam fabella circumfertur de loculo Mahometis, quem Meccæ in aëre pendere nullis fultum subminiculis vulgus putat. Sed an de hac Arsinoës, an vero de alia loquatur

statua Cedrenus, haud liquido dixerim. Ille namque Alexandriæ in templo Serapidis suspensum simulacrum haud ita magnum refert, cujus capiti ferrum infixerant, et e regione supra in tecti laquearibus magnetem: itaque factum, ut statua in aëre videretur suspensa, neque terram tangens, neque tectum. Eadem ratione ferreus Cupido in Dianæ templo sine aliqua alligatione pendebat, narrante Cassiodoro lib. I. Var. Epist. 45. nec non Victoria ferrea inter columnas IV. Magnesiæ ad Sipylum pendens sine aliquo vinculo, de qua L. Ampelius in libello Memor. cap. VIII.

316 *Corus Achates, Afflatamque*] Ita hic *Afflatam* in libris duobus antiquis reperisse se scriptum, monuit Pulmannus, quum nostri novi *Afflictam*, et *Affictam* haberent. In duobus autem prioribus verbis si nihil est vitii, 'Achatem' Ausonius pro 'Magnete' posuit, speciem videlicet pro specie. Achates enim quod in modum Magnetis ad se ferrum attrahat, nusquam legi. Et Plinius 'Magnetem' appellat, non 'Achatem,' quo lapide templum illud concamerarunt. Ceterum quis hac in re 'Coro' locus fuerit, nescio. Venti namque non meminit Plinius in hac historia, sed solus Ausonius: nisi forte de illo aliquid conjicere possimus ex coma Berenices Catulli. Ibi enim ejusdem Arsinoës fit mentio, eaque Chloris cognominatur: 'Obtulit Arsinoës Chloridos ales equus.' Chloris autem et Flora, eadem nympha apud Ovid. v. Fastor. 'Χλῶρις eram, quæ Flora vocor: corrupta Latino Nominis est nostri littera Græca sono;' quam amavit Zephyrus, rapuit, compressit, pro conjuge habuit. Est autem Zephyrus, unde Zephyritis in eodem Carmine Catulli ipsa Arsinoë, auctore etiam Stephano, ventus ab occasu spirans æquinoctiali: Corus vero, quem et *caurum*, et *chorum*, et *chaurum* in Virgilianis exemplaribus scriptum reperit Pierius, ab occasu solstitiali. Potest ergo architectus in eo templo ventum finxisse spirantem, afflantemque illud Arsinoës simulacrum, et flatu suo, quasi Cæciam alium ventum nubes, id ad se attrahentem. Qui ventus, quia ex lapide esset factus Achate, hoc est *Magnete*, 'Corus Achates' sit Ausonio dictus. Verum quam incertæ periculosæque sunt conjecturæ. Pulmanno potius visum est, hæc sic distinguere: *Spirat enim tecti testudine Corus, Achates. Afflatamque trahit ferrato crine puellam.* Vinetus.

Corus Achates] Verior Scaligeri lectio, quam *totus Achates, Afflatamque trahit*. Ita idem Scaliger ex prisca scriptura reponit, pro *Afflictamque rapit*. Freherus.

Spirat enim tecti testudine vera Magnetis, Affictamque] Ita puto olim scriptum fuisse, cum antea *Corus Achates* legeretur. Ὁ Μάγνης et ὁ μαγνήτης, et ἡ μαγνῆτις dicunt Græci. In Epistolis Græcorum: Τὴν μαγνῆτιν λίθον ἐρᾷν τοῦ σιδήρου φασί. Est autem duplex hoc nomine lapis: verus ille qui ferrum trahit et hoc nomine notior, quem Ἡρακλείαν λίθον vocant, et alius quidem facie argentea: qua de re vide incomparabilem virum ad Solinum pag. 1102. et seqq. ad distinctionem igitur horum dixit Ausonius: *vera Magnetis*. ut, veræ iaspides, veræ smaragdi, veri sardonyches, vera Salamis. Inque re præsenti eadem voce usus Plinius lib. XXXIV. c. XIV. 'Lapis hic et in Cantabria nascitur, non ille Magnes verus caute continua; sed sparsa bubbatione (ita appellant) nescio an vitro fundendo utilis.' Corripuitque primam propter mutam cum liquida. *Affictam* malo ex Vineti libris, quam *Afflatam* ex Pulmannianis. Videntur enim hoc supposuisse, tum ut responderet τῷ *spirare*, tum quod illud esset insolentius. Lucretius: 'ficta pedum pono vestigia.' Diomedes citat

ex Scauro: 'sagitta confictus.' Unde et I. C. Callistrato: 'inficta navis.' Varro lib. III. de Re Rustica: 'septa affictа villæ quæ sunt.' *Gronovius.*

330 *Ostentans altam turrim*] Eamque rotundam. Tales pleræque et ad Rhenum et ad Mosellam in superciliis montium apparent, firmissimi operis, utique a Romano illo ævo: quibus posterior ætas plura ædificia et propugnacula circumdedit. Eas observare licet in Mosellæ tractu in castris plurimis, et ad Rhenum, in ripa Germanica, in castris *Stein*, *Rudesheim*, *Ernfels*, *Cub*, *Catzenelnbogen*, *Lanstein*, *Helffestein*, *Engers*, *Lintz*, *Duitz*, *Keyserswerd*. Sed et in Hunnorum tergo, castro *Stromburg*: in *Hoheneck*, *Sayn*, Sylva Ottonica, in castro *Erpach*, *Lindenfels*, *Otzberg*. Hoc genus etiam in Gallica Francia vetustissima castella habent: quod quia ipsius Domini refugium et receptaculum esset, *Donjon*, quasi *Dominicum*, vocare solebant. *Freherus.*

331 *Consepto gurgite pisces*] Talis captura Salmonum eximia est apud Nivomagum, ad ostia Drahonæ fluvioli: et alibi. Lapsus autem hic apud Gregorium Turonensem. *Idem.*

Concepto gurgite] Lege cum Ugoletto, *consepto gurgite*. Nota illa piscandi ratio, qua obstructis angustiarum aditibus, inter scopulos vel vada prominentia pisces conclusi capiuntur.

337 *Quid quæ sulphurea*] Thermarum et balnearum sudationes sic Veteres ædificabant, ut per tectoria earum tubi essent cavi undique, per quos ex hypocausto erraret flamma, et omnia latera calefaceret. *Turnebus.*

Sulphurea crepidine] Sub rupe et saxo abrupto altoque, ut Servius exponit in sexcentesimum et quinquagesimum tertium decimi Æneidos, ex cujus venis sulfureis aqua exit calida. Vide Plinium de Aquis calidis, et balneis, lib. tricesimo primo, et Vitruvium quincto. *Vinetus.*

Substructa crepidine fumant] Solebant Veteres balnea et thermas in summa crepidine arcium collocare, atque etiam in exterioribus partibus, periculo (ut credere licet) ignis vitando. Sidonius in Burgo Leontii: 'Domus de flumine surgunt, Pendentesque sedent per propugnacula thermæ. Hic cum vexatur piceis Aquilonibus æstus, Scrupeus asprata latrare crepidine pumex Incipit, ac fractis saliens e cautibus altum Excutitur torrens.' Ita in veteri Epigrammate thermarum Gargilianarum Carthagine: 'Rupibus excelsis ubi nunc fastigia surgunt, Æquanturque polo totis præcelsa lavacra. Sedibus hic magnis exardent marmora signis: Ardua sublimes prævincunt culmina thermæ. Non hic flamma nocet.' *Freherus.*

Quid quæ sulphurea] Proxime ad verum editio Ugoletti, quæ *fulminea* pro *sulphurea* exhibuit. Lego: *fluminea*. *Gramineam* dixerat Statius in Tiburtino, unde Ausonius hæc excerpsit: 'An quæ graminea suscepta crepidine fumant Balnea, et impositum ripis algentibus ignem? Quaque vaporiferis junctus fornacibus amnis Ridet anhelantes vicino flumine Nymphas.'

338 *Balnea*] Miror, quod nihil de fontibus acidis, magno ejus regionis et præcipuo commodo, Ausonius tetigerit: qui et apud Confluentes, et Augustam ipsam Treverorum, magno et palati et stomachi bono bibuntur: et passim etiam in media via. Ad primum ab urbe lapidem in dextra ripa pagus est, vetustum *Longovici* nomen referens, *Long-Wick* hodie, ubi fontem ejusmodi degustans ad ipsum Mosellæ exscensum, et perendie iterum illum celeberrimum in villa *Langen-Swalbach*, intelligere demum cœpi locum Plinii lib. XXXI. de Tungrorum fonte laudatissimo (sunt illi Spadani, Lipsio potore nobiles) scribentis: 'Tungri, civitas Galliæ,

fontem habet insignem, plurimis bullis stillantem, ferruginei saporis, quod ipsum non nisi in fine potus intelligitur. Purgat hic corpora, tertianas febres discutit, calculorumque vitia. Eadem aqua igni admota turbida fit, ad postremum rubescit.' Quid enim sit illud? 'Plurimis bullis stillantem.' *Freherus.*

Mulciber] Vulcanus, ignis, calor. *Vinetus.*

339 *Anhelatas tectoria per cava flammas*] 'Anhelatas flammas.' D. Ambrosius lib. VI. Hexaëm. cap. VIII. 'De hyeme forsitan quereris, quia nulla tibi hypocausta anhelantibus ignibus vaporentur. Sed habes Solis calorem, qui tibi orbem terrarum temperet, et hiberno te defendat a frigore.' *Tectoria per cava.* 'Sudationes illas sic veteres ædificabant, ut per tectoria earum tubi essent cavi undique, per quos ex hypocausto erraret flamma et omnia latera percalfaceret:' ait ad hunc locum Turneb. XXII. Adversariorum, cap. XXI. Sed de tota re caminorum et fornacum, videsis plene tractantem Lipsium Epist. LXXV. Centur. III. ad Belgas. De Balneis, Gulielmum du Choul. *Freherus.*

340 *Exspirante vaporem*] Statius in Balneo Etrusci: 'Ubi languidus ignis inerrat Ædibus, et tenuem volvunt hypocausta vaporem.' 'Excaldationes,' Spartiano. 'Caldaria' p. 990. a. ubi oppos. 'Piscinæ.' Petron. pag. 19. 'Intravimus balneum, et sudore calefacti, momento temporis ad frigidam exivimus.' *Idem.*

342 *Et frigora piscinarum*] Lavacra frigida, Baptisteria, Sidon. II. 2. Cassiodor. pag. 74. in princ. ubi de thermis, et pag. 173. De luxu in piscinis, Macrob. III. cap. 15. Symmach. Epist. Exeuntes thermis recreabant se lacubus et piscinis gelidis, solidandæ cuti. Sidonius tetrasticho illo eleganti super Piscinam: 'Intrate algentes post balnea torrida

fluctus, Ut solidet calidam lympha cutem.' Ubi plura rem doctissimus Scholiastes varo p. 145. Huc pertinet Statii ibidem: 'Extra aute quod margine cœrulus amn et in fundum summo patet imo, Cui non ire lacu, pigro solvere amictus Suadeat?' I

343 *Ut vivis fruer. aquis*] S 'aut fluviali copia solid p. 41. Rusticus apud Quint Declam. 298. 'Compara, si tur, vestris nivibus (ita leg fontes: compara inclusis in etes aquis perennes fluviorum *Idem.*

344 *Flumen pepulisse*] T 'Hic placidam niveo pecto aquam.' *Idem.*

345 *Quod si Cumanis*] Sic quisquam, inquit, ad Mosell deret, putaret simulacra, qu teolanis balneis esse mem reperiri et conspici in hoc flu pinius in balneo Etrusci: Baianis veniat novus hospes Talia despiciat.' *Accursius.*

346 *Simulacra exilia Baia* nius de Balneis villæ suæ: Baiano tolluntur culmina co que cothurnato vertice fulge Et in fine: 'Quisquis ades, facis hic animo.' 'Baias' p deliciarum habebant, Juret. 'Nullus in orbe sinus.' Cas p. 300. apposite ad hunc locu tamen sunt et alibi Baiæ.' 417. Nec minus eleganter chus pag. 360. de Baiis, & corniger Lyæus Operit super Vulcanus æstuosis Media co vernis: Tenet ima pisce mu tis, et Baiæ sorores. Cale friget æthra. Simul innatat Amathusium renidens, Salis et vaporis, Flos siderum Dion herus.

348 *Oblectatio luxum*] Qua in re apud Veteres nimiun

Seneca Epist. LXXXVI. et seq. *Idem.*

351 *Innumeri*] Hyperbole, toto opusculo perpetua. *Idem.*

352 *Incurrunt amnes*] Ita nimirum Ovid. 'Flumina collectis multiplicantur aquis.' Atque hi fluvii patres. Vide elegantem locum Claudiani. III. Proserp. pag. 199. Ea certe fluviorum gloria vel maxima, multos minores recipere. De Tiberi Tacitus refert, cum de eo coërcendo agitaretur, Reatinos dixisse: 'Optime rebus mortalium consuluisse naturam, quæ sua ora fluminibus, suos cursus, atque originem, ita fines dederit. Spectandas etiam religiones sociorum, qui sacra, et lucos, et aras, patriis amnibus dicaverint. Quin ipsum Tiberim nolle, prorsus accolis fluviis orbatum, minore gloria fluere.' Cassiod. 237. De Pado XXX. amnes capiente Plinius III. cap. XVI. Juret. pag. 244. De Rheno Panegyristes: 'Ubi totus est, ubi jam plurimos hausit amnes, quos hic noster ingens fluvius, [Mosellam dicit,] et barbarus Nicer, et Mœnus invexit: ubi jam immani meatu ferox, et alvei unius impatiens, in sua cornua gestit excedere.' De Danubio Ausonius: 'Et qua dives aquis Scythico solvo ostia ponto, Omnia sub vestrum flumina mitto jugum.' Et eleganter Jornandes in Geticis, cap. XII. 'Hic in Alemanicis arvis exordiens, sexaginta habet a fonte suo flumina usque ad ostia in Pontum vergentia, [ea enumerat Cuspinianus in Austria fol. 652.] per mille ducentorum passuum millia hinc inde suscipiens flumina in modum spinæ, quæ costas ut cratem intexunt.' De utroque Claudian. de Bello Getico: 'Sublimis in Arcton Prominet Hercyniæ confinis Rhetia silvæ: Quæ se Danubii jactat Rhenique parentem, Utraque Romuleo prætendens flumina regno. Primo fonte breves, alto mox gurgite regnant, Et fluvios cogunt, unda coëunte, minores In nomen transire suum. Te Cimbrica Tethys Divisum bifido consumit, Rhene, meatu: Thracia quinque vadis Istrum vocat Amphitrite: Ambo habiles remis, ambo glacialia secti Terga rotis, ambo Boreæ Martique sodales.' Contraria laus Gangis, fluvii Indiæ, quod ab uno fonte profectus, in centum flumina et ostia se dividit. Apuleius, pag. 220. *Idem.*

354 *Namque et Pronea .... Sura*] Minorum gentium fluviorum, qui in Mosellam conveniunt, Ru, Sellæ, Iari, Sieri non meminit; sed ejus, qui ordine statim sequitur, nempe Suræ, cum sit navigiorum patiens. Nam Sura nulla controversia est ille, qui hodie dicitur ab accolis Mosellæ, *Saur*, et Mosella excipitur ad vicum *Billich.* De Pronea, et Nemesa, quia eos fastidit Ausonius, neque Mosellæ, sed Suræ immiscentur, non magnopere curavi investigare. *Scaliger.*

Namque .... adducta] Parisiensis codex *adjuta.* Usurpat Auson. multa fluviorum nomina genere feminino, ut sub finem hujus Eclogæ admonebimus. *Vinetus.*

Proneæ Nemesæque] 'Pronææ.' Hodie *die Pruim.* Omnia enim ista fluviorum nomina, abrogata alias toto isto tractu Latina lingua, integra apud Germanos manserunt, non minus quam flumina illa Aquitanica, in fine Operis. Adeo nec alveos nec nomina facile fluvii mutant. 'Nemesæque.' Hodie *die Nymss.* Uterque autem fluvius Suræ miscetur apud vicum *Eerel,* non longe cœnobio *Echternach.* Freherus.

355 *Sura interceptis*] Fortunatus de Navigio suo, pag. 231. 'Inter villarum fumantia culmina ripis Pervenio, qua se volvere Sura valet.' Idem, Br. pag. 176. *Idem.*

359 *Te rapidus Celbis*] *Celbis* hodie cauda nominis sui truncatus est. Dicitur enim *Kelh.* Is non longe ab oppido Eringio fluit in Mosellam. Quare non solum in Ausonio *Celbis*

legendum esse hinc apparet, non *Bellis*, ut inepte alii libri habent: sed etiam in sequenti versu non *Celsis*, sed *Celbis* restituendum. legendum enim: *Nobilibus Celbis celebratus piscibus: ille Præcipiti, &c.* Qui versus antea nullam bonam sententiam efficiebant. *Scaliger.*

Gelbis] Hodie *die Kyl*, a quo nomen habet *Kylburg*, prope vicum *Erang* Mosellæ infunditur. *Freherus.*

Erubris] Is est plane, qui hodie *Rover.* et ad cognominem sui vicum Mosellæ immiscetur. *Scaliger.*

Erubrus] Hodie *die Rouver*, apud vicum cognominem Mosellæ illabitur. Hunc a molendinis commendat et Fortunatus: 'Ducitur irriguis sinuosa canalibus unda, Ex qua fert populis hic mola rapta cibum.' *Rubera*, in diplom. Dagoberti. Bruschius fol. 125. b. *Freherus.*

362 *Cerealia saxa*] Molas, quibus frumenta franguntur, Deæ Cereris inventum. Significat autem Ausonius in eo Belgicæ Galliæ et Superioris Germaniæ fluvio esse, quas 'molas aquarias' Palladius in extremo libro primo, nos vulgo *Molendina*; sed *Moletrinas* ex Nonio Budæus. *Vinetus.*

363 *Stridentesque trahens*] Vitruvius libro secundo: 'In Campania ruber et niger tofus. In Umbria, et Piceno, et Venetia, albus. Qui etiam serra dentata uti lignum secatur.' Plinius libro tricesimo sexto Naturalis Historiæ: 'In Belgica provincia candidum lapidem serra, qua lignum, faciliusque etiam, secant, ad tegularum et imbricum vicem: vel si libeat, ad quæ vocant Pavonacea tegendi genera.' *Idem.*

364 *Prætereo exilem Lesuram ten. Drah.*] Lesura manifesto est qui hodie dicitur, *Die Leser*, et similiter vico nomen suum communicat ad confluentes suos et Mosellæ. *Drachonus*, quod vulgo editum est, vitiosum est. Nam melior, et verior antiqua scriptura, quæ habet *Drahonus*, sine *c*, non *Drachonus*. Integrum enim nomen retinet, *Die Droan*, vel *Dron*. Is paulo secundum Nivomagum, cujus principio meminit Ausonius, aquas suas Mosellæ confundit. *Scaliger.*

Lesuram] Hodie *die Leser.* Et *Drahonum*, non *Drachonum*: integrum enim nomen retinet, *die Draon* vel *Dron*. Freherus.

366 *Salmonæ usurpo fluores*] Ne 'Salmona' quidem nomen suum interpolavit. Integrum enim hodieque in ore vulgi versatur: cum dicatur ab ipsis accolis *Die Salm.* Mosella eum excipit duobus milliaribus Germanicis infra vicum *Klustat*. Scaliger.

367 *Saravus*] Superest omnium eorum fluviorum rex Saravus, quem ideo præter alios magnificat Ausonius. Nam et navigiorum patiens, et aliorum amnium hospitio, quos in se recipit, clarus: et, quod caput omnium esse dicit Ausonius, sub mœnia Augustæ Treverorum Mosellam convenit, non longe a *Kontherbruk.* Hodieque vocatur *die Sahr.* Etiam veteribus *Sarra* dictus; ut patet ex inscriptione, quæ Treveros translata est ex oppido ad eum fluvium sito, quod hodie vocatur *Sarpruk*, hoc est, *Sarræ pons*. ea ita habet: CÆS. RO. EXER. IMP. P. P. S. C. AV. TREVE. INGRESSVM. H. CASTRA. SARRÆ. FLV. PRO. MIL. CVSTODIA. BIENN. POTITVS EST. Ut apparet *Sarpruk* nihil aliud, quam Castra Rom. exercitus fuisse. Quare diligenter videndum, ne *Sahr* cum *Saur* confundamus. Nam ut dixi *Sahr*, est *Saravus*, vel *Sarra*. *Saur* autem est *Sura*. Quod ait 'Torta veste vocat,' allusum ad picturam veterum fluviorum, qui carbaso induti finguntur, ita ut ipse carbasinus amictus nodo tortus ex humeris pendeat. Porro ipse Mosella in Leucis oritur, supra Tullum, quod oppidum est Episcopale: primum tenuissimo filo, quanquam multorum fontium

convenarum auxilio auctus, defertur ad Castellum quod vulgo vocant, adeo angustus, ut ponticulo ex singulari trabe junctus transiri soleat. Inde auxiliaribus rivulis mox paulatim incrementa capiens, ad ipsum oppidum Tullum, deinde ad aliud oppidum, quod vulgo *pontem Amassonium* vocant, defertur, ut jam primum incipiat navigia pati, et ita ad Confluentes, notissimum oppidum, Rhenum ingreditur, exceptis intra se præter eos fluvios, quorum meminit Ausonius, *Ru*, *Mosa* (alius est a *Mosa* illo magno fluvio) *Sella*, *Iaro*, *Siero*, *Bifero*, et *Kutenbacho*. Scaliger.

Mole Saravus] Annotavit Pulmannus, Comitem Nuenarium locum hunc sic emendasse, quum omnia exemplaria haberent, *mollis Aravus*. Est autem hic *Saravus*, qui et versu nonagesimo primo memoratus fuit, fluvius, ut putatur, Germaniæ Superioris in Belgica, *Sarra* vulgo dictus. *Vinetus*.

Saravus] Idem et *Sara*, *die Sahr*. Fortunatus de Navig. Br. p. 174. 'Inde per exstantes colles, et concava vallis, Ad Saram pronis labimur amnis aquis.' Et SARRA, in veteri Inscriptione. Ad eum olim Castra *Sarræ*, hodie *Sarburg*: et Pons *Sarræ*, aut Pons *Saravi*, ut est in Tabula; aut Pons *Sarnix*; ut corrupte in Itinerario Antonini, hodie *Sarpruggen*. In illis repertus lapis inscriptus, ut Scaliger hic annotat. *Freherus*.

368 *Tota veste vocat*] Verbum *tota*, quod in quibusdam codicibus etiam *Torta* fuit et *Tetra*, totum Virgilii est. In cujus extremo octavo Æneidos sunt hæc de Cleopatra fugiente cum Antonio in Ægyptum ex prœlio Actiaco: 'Contra autem, magno mœrentem corpore Nilum, Pandentemque sinus, et tota veste vocantem Cæruleum in gremium, latebrosaque flumina, victos.' *Vinetus*.

Torta veste] Ita Virgilius et Ovid. Metam. pag. 178. Alii legunt, *Tota*. Freher.

369 *Sub Augustis muris*] Ad vicum *Guntzium*, a quo pons ille Sarræ, antiqui operis, nomen habet *Cuntzerbrucke*. Ortel. Supra: 'Qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis.' Nihil propius abfuit, quam ut de eo loco acciperem 'Contruam' in verbis Fortunati: 'Hinc quoque ducor aquis, qua se rate Contrua complet, Quo fuit antiquum nobilitate caput.' Suadebat, quod 'navigerum' hic Ausonius vocat, et Saravus hic solus ex omnibus, quos Ausonius hic recenset, navigiorum patiens. Sed ordo navigationis ibi reclamat. Ergo cum Br. pag. 233. *Muris*. Idem in Treveri: 'Lata per exstantes excurrunt mœnia colles.' *Idem*.

371 *Alisontia ripas*] Alisontiam non dubito esse eum, quem *Alf* vocant. Et fortasse non male legeretur, *Alifontia*. Alii vocant *die Alb*. In vico cognomine communicat aquas suas ipsi Mosellæ. *Scaliger*.

Alisontia] Hic fluvius putatur esse, qui Lucemburgensibus *Elz* dicitur, per quos in Mosellam delabitur. *Vinetus*.

Alisontia] Hodie contractius *Eltz*, ut ipse vicus *Eltz* olim *Elisatia* scriptus. Cæsar. Heisterbac. pag. 318. Neque enim est fluvius *Albe*: neque etiam qui Lutzelburgum prælabitur, *Alsitz*: is enim Suram, non Mosellam influit: sed *Eltz* fluvius, apud vicum cognominem Mosellæ exceptus. Olim forte explicatius vocabulum habuit, *Elsentz*: quo nomine in hac Palatina ditione fluvius, a quo pagus *Elsentzgovve*, et alius *Alsentz*, a quo pagus *Alsentzgovve*, nomenclaturam habuit. Alius *Aliso* fluvius Tacito et Dioni, infra Coloniam, hodie *Aldeysel*, Romanis bellis nobilis. *Freherus*.

372 *Mille alii*] Ut prope Metin Orna. Fortunatus in Elegia de Navigio: Br. 237. 'Gurgite suscipior subter quoque fluminis Ornæ, Quo duplicata fluens unda secundat iter. Inde per exclusas cauta rate pergimus undas, Ne veluti piscem me quo-

que nassa levet.' Supra Metin Sallia, hodie *Sella*. De qua idem ad Villicum, Episcopum Metensem, lib. III. cap. VII. Br. pag. 84. 'Gurgite cæruleo pelagus Mosella relaxat, Et movet ingentes molliter amnis aquas: Lambit odoriferas vernanti gramine ripas, Et levat herbarum leniter unda comas. Hinc dextra de parte fluit, qui Sallia fertur: Flumine sed fluctus pauperiore trahit. Hic ubi perspicuis Musellam cursibus intrat, Alterius vices implet, et ipse perit. Hoc Mettis fundata loco speciosa, coruscans, Piscibus obsessum gaudet utrumque latus.' Et ad Gogonem: 'An tenet herbosis qua frangitur Axona ripis, Cujus aluntur aquis pascua, prata, seges; Esera, an Oscarus, Scaldis, Satis, Omena, Sura; Seu qui Mettin adit, de sale nomen habens?' Adde vero iis quæ de Mosellæ ortu et in Rhenum ingressu Scaliger, Mollerum pag. 157. *Idem.*

373 *Esse tui cupiunt*] Supra de Saravo dixerat: 'Quum defluxisti famæ majoris in amnem.' Hoc omnes amnes faciunt, et nomina aquasque simul illis donant: excepto Titareso, qui superne Peneum prælabitur. Lucan. pag. 190. *Idem.*

377 *Tibris honores*] 'Cui promissa rerum potentia, Tibris.' Hue Juretus in Epistolam VIII. lib. I. pag. 14. Sed quid postea? Sidonius: 'Defenset tenuem Garumna Tibrim.' *Idem.*

378 *Pulsa ore facessat*] Præfiscine dictum vult, quod Mosellam Tiberi comparaverat: et Nemesis animadversionem deprecatur. Ejus enim Divæ hæc observatio, et improborum votorum cohercitio. Ammian. Marcellinus lib. XIV. 'Eadem necessitatis insolubili retinaculo mortales vinciens, fastus tumentes incassum, et incrementorum detrimentorumque momenta versans, ut novit, nunc erectas mentium cervices opprimit et enervat, nunc bonos ab imo suscitans ad bene vivendum extollit.' Claudianus de Bello Getico: 'Sed Dea, quæ nimiis obstat Rhamnusia votis, Ingemuit, flexitque rotam.' Ausonius Epist. XXIV. ad Paulinum: 'Grande aliquod verbum nimirum diximus, ut se Inferret nimiis vindex Rhamnusia votis,' &c. Ovidius lib. III. Metamorph. 'Dixerat: assensit precibus Rhamnusia justis.' Lucanus V. 'Et tumidis infesta colit quæ numina Rhamnus.' Nemesis enim est ὑπερφιάλοις ἀντίπαλος, in Epigrammate. Lucanus Panegyr. p. 357. 'Et Deus ultor abest.' Ausonius in Protreptico: 'Absistat Nemesis, ferat et fortuna jocantem.' Idem in Precatione Consulari: 'mitibus audi Auribus hoc Nemesis.' De spe et Nemesi vide apud Alciatum. Marullus pag. 40. b. *Idem.*

379 *Latiæ Nemesis non cognita linguæ*] De hoc monuimus in Epigrammate XXI. Cujus Deæ, 'Romæ simulacrum in capitolio est [Plinii verba de Nemesi libro vicesimo octavo] quamvis Latinum nomen non sit.' *Vinetus.*

Non cognita] Hinc illud modo allegata ad Paulin. Epist. XXIV. 'Non decet insidiis peregrinæ cedere Divæ.' *Freherus.*

380 *Imperii sedem, Romæque tuere parentes*] 'Imperii sedem.' Treverorum Augustam, in qua ista scripsit Ausonius. Ita supra: 'dignata Imperio mœnia.' Treveris enim agebat Gratianus, unde innumera ejus Rescripta exstant. Ibidem tributum ab illo Consulatum Ausonius iniit: et omnino pro altera Roma habuit: Inde et 'Mosellæ Dominæ numen' infra dicit. 'Romæque tuere:' *Romæ tenuere*, aliorum non inepta lectio est. 'Romæ parentes:' Cæsares, Valentinianum et Gratianum. Hi enim Patres Patriæ, et Patres Publici dicebantur. Romæ autem parentes vocat Principes Ausonius valde ἐμφατικῶς, quod hi Romam faciant, ex veteri dicto: UBI PRINCEPS, IBI ROMA. Et post hos Max-

imus Tyrannus, occupatis Galliis, cæsoque Gratiano, apud Treverim sedem Imperii posuit: ubi etiam filium Victorem Imperii consortem fecit, ibique reliquit, ipse Rhætiam et Italiam petens fatalem sibi. Et Anitus quoque apud Treveros purpuram induit. Pro hac igitur urbe Ausonius pio voto Adrastiæ hic supplicavit, (non magis Paulinus, intercessionem Felicis expetens,) non litavit. Non multis enim post annis, Barbarorum irruptionibus, Francorum inprimis armis, justo in Romanos Dei judicio, Galliæ occupatæ fuerunt (f. Nemesi cæsi Priscilliani et sociæ Euchrotiæ) et in his Treveris primum prodita, Beda, Aimonio, Thoromacho, aliisque auctoribus. Deinde et sæpius eversa, spoliata, incensa. Et secundæ irruptionis testis Renatus apud Gregor. Turonens. pag. 63. Ultimam cladem gravissime deplorat testis oculatus Salvianus Massiliensis libro VI. De Providentia Dei: 'Denique expugnata est quater urbs Gallorum Trever opulentissima. Sufficere utique debuerat emendationi prima captivitas, ut instauratio peccatorum non instaurasset excidium. Sed quid plura? Assiduitas illic calamitatum, argumentum criminum fuit. Vidi ego ipse Treveros domi nobiles, dignitate sublimes, licet jam spoliatos atque vastatos, minus tamen eversos rebus fuisse quam moribus.' Et postea: 'Excisa ter continuatis eversionibus summa urbe Gallorum, cum omnis civitas bustum esset, malis et post excidia crescentibus. Nam quos hostis in excidio non occiderat, post excidium calamitas obruebat.' Et post hæc: 'Quis æstimare hoc amentiæ genus possit? Pauci nobiles, qui excidio superfuerant, quasi pro summo deletæ urbis remedio Cricenses ab Imperatoribus postulabant. Circenses ergo Treveri desideratis? et hoc vastati, hoc expugnati, post cladem, post sanguinem, post supplicia, post captivitatem, post tot eversæ urbis excidia? Theatra igitur quæritis? Circum a Principibus postulatis? Quæso cui statui, cui populo, cui civitati? Urbi exustæ ac perditæ: plebi captivæ et interemtæ: quæ aut perit, aut luget. Ludicra ergo publica Trever petis? ubi quæso exercenda? an super busta et cineres, super ossa et sanguinem peremtorum? Quæ enim urbis pars his malis omnibus vacat? Ubi non cruor fusus, ubi non strata corpora, ubi non concisorum membra lacerata? Ubique facies captæ urbis, ubique terror captivitatis, ubique imago mortis. Nigra est incendio civitas, et tu vultum festivitatis usurpas. Lugent cuncta, tu lætus es. Insuper illecebris flagitiosissimis Deum provocas, et superstitionibus pessimis iram ejus irritas. Non miror tibi evenisse mala quæ consecuta sunt: nam quia te tria excidia non correxerunt, quarto perire meruisti.' *Idem.*

383 *Æmula te Latiæ*] De Gallorum et Belgarum summo eloquentiæ studio, nihilo Romanis inferiore, fuse et accurate disserit P. Pithœus in Præfatione Declamationum Quintiliani et Calpurnii: ubi hunc quoque locum Ausonii opportune affert et illustrat. Juretus p. 189. 'Æmula.' Supra: 'Potor Mosellæ Tiberim ructas.' *Idem.*

Facundia linguæ] Scilicet Provincialis. Ita B. Rhenanus accipit hæc verba. Panegyristes Rhetor Treverensis. *Idem.*

386 *Nec sola Roma Catones*] 'Nec sola mater eloquentiæ,' Cassiodor. p. 89. et 259. 317. 333. Vetus alias est Floridi, poëtæ Romani, dictum: 'Sperne mores transmarinos: mille habent offucias. Cive Romano per orbem nemo vivit rectius. Quippe malim unum Catonem, quam trecentos Socratas.' Sed nimirum habuerunt etiam Provinciæ sua lumina: 'austeraque nomina,' ait Auson. in princ. ad Syagrium. *Idem.*

388 *Aristides*] Ita Parentali XXII.

'Nec solus semper censor Cato, nec sibi solus Justus Aristides, his placeant titulis.' *Idem.*

390 *Præconia detero*] Horatianum imitatur: 'Culpa deterere ingeni.' Ita Auson. Epigramm. XLIII. 'Ærea mugitum poterat dare vacca Myronis: Sed timet artificis deterere ingenium. Fingere nam similem vivæ, quam vivere, plus est; Nec sunt facta Dei mira, sed artificis.' *Obterere* usurpat Curt. pag. 227. *Idem.*

392 *Tempus erit, cum me studiis ignobilis ora, &c.*] Legend. *ignobilis oci*, ut in Epigrammate ad libellum suum: 'Huic ego quid nobis superest ignobilis ocî Deputo.' Ex Virgilio, qui ait: 'Illo Virgilium me tempore dulcis alebat Parthenope, studiis florentem ignobilis ocî.' Neque enim probo, quod nonnulli, *ocii*, emendavere. Supra quoque de Archimede: 'Non qui laudatus ab hoste Clara Syracusii traxit certamina belli.' Scribendum, proferendumque, *Syracusi.* Eodemque modo in cæteris hujusmodi statuendum. Quidam sane, hæc ipsa ubique aliter scribenda, aliter enuncianda censentes, neque Veterum incorrupti usus, neque sincerioris scripturæ rationem habuisse videntur. Nos antiqua Romæ monumenta, quæcunque exstant, non inerti cura rimati, nunquam fere aliter, invenimus, quam per simplex *i*. Tarquini, Turci, Pompili, Oci, Negoci, et innumera prorsus alia, tam Carmine, quam soluta pedibus oratione: in cujus significationem celsior ejus litteræ figura, atque aliquando cæteris in eadem dictione longior incidebatur. Quanquam rudibus plerumque sculptoribus, et depravato mox usu, opportunis locis, ut etiam productis syllabis, dempta, et iisdem impropriis, brevibusque syllabis importune, temereque indita, vetusti quoque ipsi Romæ lapides ostentent. Indignum est itaque, tantum cuique licere in his, quæ emendatissimo examine summi olim judices perpenderint; ut cum temporis jactura bonos libros adulterent, quantumque in ipsis est, fidem lapidum obliterent. Quorum testimonia, vetustatis honore, quadam reverentia consulimus. Quique soli jam, velut vades sæculi, in pristinum olim nitorem redeuntis, superfuere. Iotacismi nominis etiam infamia notabantur olim, qui *I* literam plus æquo, supraque justum decorem in dictionibus ostenderent. Neque enim detractione aliqua literarum commoneri scriptione ipsa poterant. Cur ergo ubi posset *I* alterum removeri, non ante oculos ponerent, quæ voce ipsa essent lenituri? Sed si fortasse et *I* duplici scriptum olim, dictumque, sed a vetustissimis, nec dum cultis. Placitumque postea brevitatis causa (cujus studium cum eloquentiæ facultate Latinis invaluit) ut *I* alterum removeretur. Quod in verbis conjugationis tertiæ productæ factitatum, Diomedes author est, ut 'adii,' 'sancli.' *Accursius.*

Ignobilis otî] Virgil. Georgic. Ita ipse Epigramm. XXXIII. 'Huic ego, quod nobis superest ignobilis otî, Deputo, sive legat, quæ dabo, sive tegat.' Id enim tempus Musis, in senio Ovid. Trist. pag. 285. Certe Paulinus otium ei objicit Epist. III. 'Cumque Marojalicis tua prodigis otia thermis.' *Freherus.*

394 *Viritim*] Alii, et forte rectius, *Virorum.* Idem.

395 *Patriosque mores*] Cæterorum præter Belgas Gallorum, Celtarum, et Aquitanorum meorum, qui in Urbe et Republica Romana honores gesserunt. Et hoc fecit in Professoribus et Parentalibus. *Idem.*

396 *Mollia subtili nebunt, &c.*] Signatius dictum videatur, si *cœptas* scribere maluerimus. Ea siquidem metaphora rem nobis quamque incœptam notare solemus. Plautus in Bacchid. 'Exorsa hæc tela est non omnino male mihi.' Futurum quidem dicit Poëta, ut cum vitæ quies, stu-

diisque etiam detur, materiam quam incœpit uberius prosequatur, accuratiusque peragat. Huc pertinent et quæ paulo post infert: 'At modo cœptum Detexatur opus, dilata laude virorum.' Hoc autem fuit ea quoque ratione commonendum, quod hæ in versibus his dictiones, 'subtilis' videlicet ac 'tenuis,' 'deductum,' quod vocatur 'Carmen,' subnotare videntur. Illud enim in Maronis Bucol. 'Pascere oportet oves, deductum dicere Carmen,' Macrob. vi. Saturn. ita est interpretatus, 'Deductum,' inquit, 'pro tenui ac subtili eleganter positum.' Sic autem et Afranius in Virgine verbis pauculis respondit: 'Tristi voce deducta, malleque se non quiesse.' Dixit item apud Cornificium: 'Deducta mihi voce garrienti.' Sed hæc ab illo fluxerunt, quod Pomponius in Atellana, quæ Kalendæ Martiæ inscribitur, ait, 'vocem deducas oportet, ut mulieris videantur verba. Jube modo afferatur unus, ego vocem reddam tenuem et tremulam.' Et infra: 'Etiam nunc vocem deducam.' Sed et Nonius *Deductum* molle ac suave dici ait. Idemque Virgilianum adducit. Non enim sublimis et tanquam Heroica, sed simplex eademque tenuis bucolica conditio esse consuevit. Cum autem, quæ subtilia, quæve tenuia sunt, laudem etiam operosioris industriæ mereantur, non negaverim etiam, 'deducta Carmina' significari grandia, culta, et majori quodam œstro condita. Qualia se postea, velut in legitimo cantu, facturum pollicetur Ausonius. Ejusdemque significationis intellectum, latenti, sed acri judicio, subesse in doctis operum tantorum orsis apud Ovidium, Papiniumque crediderim. Cum alter ait: 'Ad mea perpetuum deducite tempora Carmen.' Alter etiam: 'Sed tota juvenem deducere Troja.' Nec aliam quoque rationem fuisse arbitrandum est Manilio, Germanicoque, Mundi siderumque opus aggredientibus. *Accursius.*

Subtili filo] Jaret. in Symmach. pag. 8. *Freherus.*

398 *Purpura fusis*] Ita Edyll. xi. 'Ter nova Nestoreos implevit purpura fusos.' 'Fusis:' Alii, *Fastis.* De Fastis autem lxxxv. ab ipso digestis exstant quatuor ejus Epigrammata, reliquis ad calcem seorsim annexa. *Idem.*

399 *Quis mihi tum non dictus erit*] De omni genere præstantium Belgarum et Gallorum se dicturum profitetur; de agricolis, (id est, nullam reip. partem capessentibus,) de patronis, et Jurisconsultis, et Rhetoribus, deque ipsis Provinciarum præsidibus. Quam fuerit vanæ ac inanis gloriæ affectator Ausonius, cum aliunde, tum hinc præsertim, perspici potest. Tota namque hac, quam longa est, circumlocutione nonnisi trium, si quid recte video, virorum laudes complectitur: quas, si modestior paulo fuisset, nec attigisset quidem, aut ita certe attigisset, ut non se ipse tam effuse laudaret. 'Memorabo,' inquit, 'quietos agricolas.' Non est, quod alium subintelligi putemus, quam Julium Ausonium patrem, qui vir minime ambitiosus, quietisque percupidus senectam ruri transegit. De eo Carmen est in Parentalibus primum, et inter Eidyllia secundum, quæ mores hominis depingunt. Tum et agriculturæ studium ex Eidyllio tertio, et Epistola secunda innotescet. 'Legumque catos, fandique potentes' cum ait, Arborium avunculum designat, de quo Carmen tertium Parentalium, et xvi. Professor. Jam vero 'quique suas rexere urbes,' et quæ sequuntur, ad alium quemquam, quam ad ipsum Poëtam, referri commodius non possunt. De 'Præfecturarum titulo secundo,' id est 'duplici Præfectura,' ut ait in Protreptico, multa egregia, ut solet, Scaliger, quem respice.

Quietos] Qualem describit Virgi-

lius II. Georgic. in fine: et Ausonius Atilium Glabrionem Grammaticum in Professoribus, hoc disticho: 'Inque foro tutela reis, et cultor in agris, Digne, diu partis qui fruerere bonis.' *Freherus.*

400 *Legumque catos*] Gentil. Parerg. pag. 216. *Fandique potentes.* Epigrammate I. de Augusto: 'Bellandi fandique potens,' &c. Eloquentia, 'nutricula causidicorum.' Juvenal. Querolus. *Idem.*

401 *Quos curia summos*] Ut eo melius intelligeretur, quos præcedentibus duobus versiculis designaret, explicuit sese Ausonius, et obscuritatem a figura Rhetorica, sublimitatis ergo pluralem pro singulari numero collocante, subortam, additis insignibus, queis dignoscerentur, illustravit. Pater enim Julius Ausonius et agricola fuit, et senator. Vide quæ citavi superius, ubi Eidyllia. Arborius avunculus tam eloquens Rhetor, ut ad Quintilianum quam proxime accederet. Senties mecum, lector, ubi singula diligenter perpenderis.

402 *Propriumque senatum*] Nam et in municipiis coloniisque quidam velut Senatus, Decurionum ordo: Consules, Duumviri: et cætera ad urbis Romæ ideam et specimen composita. Ita in Burdigala: 'Procerumque Senatu.' Sidonius p. 329. imitans, 'Vernamque Senatum.' Simili modo ad Attusium Lucan. Auson. in Parental. 'Qui proceres, veteremque volet celebrare Senatum.' Et Edyllio secundo, de patre: 'Curia me duplex, et uterque Senatus habebat, Muneris exsortem, nomine participem.' *Freher.*

403 *Prætextati ... ludi*] Ita in Professoribus de Marcello, Grammatico Narbonensi: 'Mox schola, et auditor multus, prætextaque pubes, Grammatici nomen divitiasque dedit.' *Idem.*

404 *Ad veteris præconia Quinctiliani*] Fuit M. F. Quinctilianus, homo Hispanus, Calagorritanus, Ausonio, Hieronymo, et Cassiodoro auctoribus, qui oratoriarum institutionum libros, qui exstant, duodecim conscripsit, et Consulatum sub Domitiano gessisse idem scribit Ausonius in Gratiarum Actione. Fuit et ante hunc alius Quinctilianus, pater, nisi fallor, cujus meminit filius libro nono istarum institutionum, in capite de figuris; et his verbis Seneca libro decimo declamationum: 'Quomodo Lucius Asprenas, aut Quinctilianus senex declamaverit, transeo,' et reliqua. Hujus putantur esse quæ exstant Quinctiliani declamationes, quas Trebellius Pollio memorat in Postumio Juniore, his verbis: 'Ita in declamationibus disertus, ut ejus controversiæ Quinctiliano dicantur insertæ: quem declamatorem Romani generis acutissimum unius capitis lectio prima statim fronte demonstrat.' *Vinetus.*

Quintiliani] De Tiberio Victore Minervio, Oratore, idem in Professoribus: 'Primus Burdigalæ columen dicere, Minervi, Alter Rhetoricæ Quintiliane togæ.' *Freherus.*

405 *Tribunal*] Ita idem de Exuperio, Rhetore Tolosæ, 'Cæsareum qui mox indepti nomen, honorem Præsidis, Hispanumque tibi tribuere tribunal.' *Idem.*

406 *Innocuas secures*] Juvenalis Satyra: 'Quod si præcipitem rapit ambitio atque libido, Si frangis virgas sociorum in sanguine, si te Delectant hebetes lasso lictore secures.' *Idem.*

408 *Præfecturarum titulo tenuere secundo*] Scaligeri de his sententiam vide in Protrept. Hunc Savaro in Auson. pag. 84. Opil. Macrinus vocat se 'secundum Imperii,' quia Præfectus Prætorio fuisset. Lamprid. 952. a. ubi Casaub. p. 314. Sidon. Huc Juret. in Symmach. Epistol. XII. pag. 16. et Epistola X. 'Præfectus Prætorio et urbis parens Aug.' Juret. p. 319. *Idem.*

Præfecturarum titulo tenuere secundo] Hoc est felici, non falsis judiciis eligentium. Ut apud Sueton. in Ju-

lio: 'reliqua militia secundiore fama fuit.' In Octavio: 'Quintum fratrem, eodem tempore parum secunda fama proconsulatum Asiæ administrantem.' *Gronovius.*

Præfecturarum] Sirmondus ad Epistol. II. lib. I. Sidonii Apollinaris, Vicarios Præfectorum ab Ausonio innui putat, qui proximo gradu a Præfectis erant. Fuisse autem Præfecti Prætorio Italiæ Vicarios tres, Urbis Romæ, Italiæ, et Africæ: totidem Præfecti Prætorio Galliarum; unum Hispaniarum, alterum Britanniarum, tertium septem provinciarum per Gallias: nobis tamen nostra placet explicatio, quam ad versum 399. proposuimus.

410 *Tantum non primo*] Consulatus nimirum titulo, qui adeo accedit ad ipsum Principis fastigium, ut solo nomine differre videatur. Ita idem Auson. in Cæsaribus, exordio: 'Cæsareos proceres, in quorum regna secundis Consulibus dudum Romana potentia cessit.' Juvenalis: 'a facie toto orbe secunda.' Sed melius ad Probum: 'Qui solus, exceptis tribus Heris, herorum primus est, Prætorioque maximus. Dico hunc Senatus præsulem, Præfectum eundem, et Consulem (Nam Consul æternum cluet) Collegam Augusti Consulis, Culmen curulis Romulæ, PRIMUM in SECUNDIS fascibus. Nam primus e cunctis erit Consul, secundus principi.' Et in princ. ad Syagrium. Optime in Precatione Consulari itidem in princ. 'Consulis Ausonii Latiam visure curulem, Ecquid ab Augusta nunc majestate secundum, Quod mireris, habes?' &c. Nec longe a fine: 'Fascibus Ausonii succedet Cæsar in annum, Quintam Romulei prætextam habiturus honoris:' quæque sequuntur. Ita Themistius σύναρχον, p. 178. Epigramm. Græc. Item Sidonius Apollinar. I. Epist. IX. pag. 18. de Coss. 'Facile P. P. P. Principes erant.' Ideo de Consulatu ita loquitur Claudianus Panegyr. II. 'Titulumne levem parvique nitoris Credimus, Augusti quo se decorare fatentur? Sub juga quo gentes captivis Regibus egi?' Et postea: 'Ne pereat tam priscus honos, qui portus honorum Semper erat.' Elogia Consularis, Juret. pag. 115. Ipse Auson. ad Paulinum præscribit: 'Ῥωμαίων ὕπατος, Epistola XIII. hæc Savaro pag. 68. Et tamen relicto Consulatu et honoribus seculi ad monachatum et sacerdotium transierunt Paulinus, (forte et Ausonius,) Hilarius Arelatensis, Eucharius ad Valerianum. De Consulatu Ausonii Scaliger, et de emendat. Tempp. fol. 481. Ovid. ad Græcinum Consulem, IV. Libro de Ponto: 'Qui quanquam est ingens, et nullum Martia summum Altius imperium Consule Roma videt.' Idem alibi. *Freherus.*

Tantum non primo] Hoc est, propemodum primo, nempe Consulatus. Auctor hic se ipse describit et circumloquitur. Scribendum autem: *quamvis Præfuerit primis*, hoc est, quamvis Imperatoris præceptor et quodammodo Imperator fuerit. Quamvis ferulam ejus sceptra olim verita sint. *Gronovius.*

411 *Par fuerit primis*] Quia par utriusque Consulis potestas: uterque nomen dat anno. *Freherus.*

412 *Errorem fortuna suum*] Quo hactenus putavit, indigenis tantum et nobilibus summos in Republica honores deberi. At nunc virtutem in quibusvis suo precio æstimare discens, Provinciales quoque, et novos homines, meritis præmiis afficit et mactat, qui exemplo nepotibus suis ad gloriam et nobilitatem præluceant, ut ii avorum meritis nobiles, ad eosdem honorum gradus iisdem passibus grassari studeant. Hoc est quod ait, 'Nobilibus repetenda nepotibus.' Idque Romæ institutum probat et laudat etiam Rutilius Numatianus, itidem Gallus homo, Præ-

fectura Urbis et Palatinis dignitatibus functus, aliosque suorum municipum eadem fortuna usos enumerans: ‘Relligiosa patet peregrinæ Curia laudi: Nec putat externos, quos decet esse suos. Ordinis imperio collegarumque fruuntur; Et partem Genii, quem venerantur, habent.’ Huc facit oratio D. Claudii in tabulis æneis Lugduni fol. 24. Ita de Felice, origine Aremorico, Consule facto, Theodericus Rex lib. II. Variar. Epist. I. ‘Agnoscat Curia transalpini sanguinis decus, quæ non semel coronam suam nobilitatis flore vestivit.’ pag. 46. et pag. 97. Panegyr. pag. 229. Juret. in Symmach. pag. 38. et 121. ‘libataque.’ Quia tantum inferiores dignitates, in curia. Ita in Professoribus ad Victorinum subdoctorem, sive Proscholum: ‘Libato tenuis nomine Grammatici.’ *Id.*

Errorem fortuna suum] Tollenda τελεία ὑποστιγμὴ est post ‘primis:’ est enim uno spiritu continuatus sensus. Hinc incipit loqui de se ipso Ausonius, et ‘errorem’ appellat ‘suum,’ quod non citius se contulerit ad Galliæ Belgicæ heroës prædicandos. Eumque emendaturum alias profitetur. Nunc quidem, inquit, deterere laudes tuas, o Mosella, desinam. Tempus erit, cum otium et commeatum nactus omnes in iis vires meas intendam, et aggrediar senectuti sepositum opus: tunc et viritim persequar præconia clarorum virorum, quoscunque Gallia Belgica protulit: sive illi agricolæ, sive causidici, sive Rhetores, sive urbium ac provinciarum Rectores, et præfecti secunda fama fuerunt. Et ille, qui Romam, senatum, et populum tantum non primo sub nomine rexit, quamvis olim ‘Præfuerit primis’ dominus dominorum, (hoc est, ipse Ausonius,) festinat luere suum, o fortuna, errorem: quod nempe in tam serum diu debitam celeberrimæ et per hospitia junctæ genti pietatem distulerit: et libata nunc præmia virtutis eorum supplens, fastigia veri honoris, præstantibus nepotibus repetenda, illis apud posteritatem reddet. Agricolas intelligo patresfamilias claros et nobiles, aut inter ingenii cultum, aut gestis honoribus rusticantes, et otium cum dignitate obtinentes. Sidonius de Avito: ‘Jam Præfecturæ perfunctus culmine tandem Se dederat ruri: nunquam tamen otia, nunquam Desidia in bellis: studiumque et cura quieto Armorum semper.’ Vix enim admittere possum, ut solum illum Agricolam, ad quem Præfectum Prætorio Galliarum exstat constitutio Honorii et Theodosii, hic appellarit. Fortunam testem appellat errorem, non malitiam, nec scelere, sed imprudentia ab se peccatum. Stat. l. I. Theb. ‘Deprendi fortuna Deos.’ lib. XIII. ‘Gratum est, fortuna, peracta est Spes longinqua viæ.’ Si malis *tuum*, non valde repugnabo: ut ‘fortunæ errorem’ appellet, quod ipse forte, non consilio, peccaverit. Nihil enim frequentius, quam hominum peccata fortunæ delegari. Tullia ferox ad L. Tarquinium apud Dionys. lib. IV. τί οὖν οὐκ ἐπανορθοῦμεν τὸ τῆς τύχης ἁμάρτωμα ἡμεῖς, μεταθέμενοι τοὺς γάμους; Symmachus lib. VIII. Epistol. LXIV. ‘Offenderat bonos, quod immature ante discesseras. Diluit fortuna peccatum suum, quæ nobis te pari festinatione restituit.’ Nihil Ausonio propius. ‘Libare’ leviter est attingere. Sed perperam vulgo interpungitur post *præmia*, cui cohæret τὸ *jam*, hoc modo: *libataque supplens Præmia jam, veri f. r. honoris*. Ego, inquit Ausonius, errorem fortunæ, quæ ad alia argumenta lyram meam detulit, corrigere festino, et illam mercedem virtutis, quam jam libavi, illas laudes, quas parce, et obiter, et modice tribui, supplebo, abundanterque et pleno ore tribuam, et reddam cuique honorum suorum fastigia: commemo-

urbe, quos quisque altos honorum gradus meruerit, sic ut ad eosdem nepotibus illorum adspirare jus sit. Hoc vult, cum canit: 'Quique caput rerum Romam, populumque, patresque, Tantum non primo rexit sub nomine, quamvis Præfuerit primis, festinat solvere tandem Errorem, fortuna, tuum, libataque supplens Præmia jam, veri fastigia reddet honoris, Nobilibus repetenda nepotibus.' *Gronovius.*

417 *Rhenique accrescens in undis*] Rheno enim numen quoddam tributum, præsertim apud Germanos. Tacitus v. Historiarum: 'Rhenum et Germaniæ Deos in aspectu, quorum numine capesserent pugnam, conjugum, parentum, patriæ memores.' Vidi apud Coloniam Agrippinensem Rheni sigillum æneum, qualis in nummis Tiberinus pater, et Danubius, Nilus, Euphrates exprimitur, cum litteris: DEVS RHENVS: Ad quam

picturam omnino pertinent verba illa Karoli M. Francorum Regis lib. III. De Imaginib. c. XXIII. 'Nonne divinis scripturis contraire noscuntur pictores? Cum Abyssum figuram hominis fingunt habere, et lympharum inundationem affatim fundere? Cum Tellurem in figura humana modo aridam sterilemve, modo fructibus affluentem depingunt? Cum flumineos amnes in figuris hominum aut sithlis aquas fundere, aut alios in alios confluere depingunt?' Tales fluviorum figuræ, ut oppidorum, montium, regionum captarum, Romæ in triumphis circumferri solebant. Virgil. VII. Æneid. 'Cælataque amnem fundens pater Inachus urna.' Neapoli Tiberis in templi Castorum reliquiis visitur, dolio everso aquam effundens. Claudianus pag. 129. II. De raptu Proserp. 'Amnis et undantem declinat prodigus urnam.' *Freherus.*

418 *Cæruleos*] Vere: adeo ut Horatius merito rideat ineptum poëtam (Gallum putant interpretes) qui depingeret Rheni luteum caput, cujus quidem fontes limpidissimos esse necesse est. Nam color Rheno talis cum purius fluit, quam nec subito miscet aut confundit accepto Mœno aut Mosella, ut navigantibus observare licet. Ut vicissim illud compertum est, duriorem (si ita dicere licet) Mœni aquam esse, e quo in Rhenum translatæ naves ad palmæ et amplius mensuram magis subsidant: natura ingenium et variandi potentiam hac quoque parte ostendente. Ita Addua fluvius Cassiodor. p. 378. *Idem.*

Hyaloque] Ὕαλος, vitrum. 'Hyali saturo fucata colore,' quum dixisset Virgilius versu trecentesimo tricesimo quincto quarti Georgicon, Servius vitreo, viridi, et nymphis apto exposuit. *Vinetus.*

419 *Spatium metere*] Id quod facit, cum a Bingio inter altissimos et continuos montes angustiori alveo lapsus, prope Confluentes amplius spatium sibi sumit, quasi novo hospiti accipiendo. *Freherus.*

420 *Nec præmia in undis*] Non sola accessio tua erit ab aquis, quibus cumulaberis; sed magis etiam a viribus

Imperii auctis, victoria, securitate. *Idem.*

421 *Veniens quod mœnibus*] Ita Danubius de se dixerat Epigramm. IV. 'Nuncius Euxino jam nunc volo currere Ponto.' Vere enim per fluvios fama ocyssime defertur, secundo præsertim. Busbeq. pag. 200. *Idem.*

422 *Nati patrisque triumphos*] Valentiniani senioris Imperat. et Gratiani Cæs. quorum Ausonius spectator et oculatus testis. Quibus triumphis monumenta etiam Romæ posita visuntur. Ad Basilicam novam S. Petri: VICTORIIS. TRIVMPHISQ. MAGNIFICO. DN. VALENTINIANO. INCLYTO PRINCIPI. SEMPER. AVG. RVFIVS VOLVSIANVS. V. C. PRÆF. VRBI. ITERVM. IVDEX. SACRARVM. COGNITIONVM. CLEMENTIÆ. EJVS DICATVS. Et in hortis Carpensibus: MAXIMO PRINCIPI. INDVLGENTISSIMO. DOMINO. VALENTI. TRIVMPHATORI. SEMPER. AVG. Horum triumphorum apud Treverim ductorum monumentum ibi arcum illum extra portam erectum fuisse putat Vivianus. Vide Inscriptionem apud Castal. pag. 67. Valentinianus enim bellis apud Germanos clarissimus factus, ut sub eo Franci quieverint. *Idem.*

423 *Hostibus*] Germanis. Philo ad Caium p. Hi enim, et Parthi, populi Romani hostes. Ulpianus C. hostes. D. de capt. et postlim. 'Ab hostibus captus, ut puta a Germanis et Parthis, et servus est hostium, et postliminio statum recuperat pristinum.' Virgilius: 'Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum.' Themist. pag. 113. καὶ Γερμανοί. Et plerumque hi duo populi, fatales potentiæ Romanæ termini, junguntur: et in nummis Victoria clypeo palmæ appenso inscribens cernitur, modo VIC. GER. modo VIC. PAR. Sed quibus Germanis? non tantum cis Rhenum, qui Gallias invaserant, Alemannis, de quibus Orosius pag. 645. Cassiodor. Ann. Sext. Victor. pag. 59. (unde monumenta circa *Laudun*, *Ludstat*) sed, omnino victoria persecuta, ultra Rhenum habitantibus, Francis et Suevis. Ipse Ausonius gratulatur diserte in Precatione Consulari: 'Hostibus edomitis, qua Francia mista Suëvis Certat ad obsequium, Latiis ut militet armis: Qua vaga Sauromates sibi junxerat agmina Chunni:' Suevis; ad fontes Danubii, qui in Suevia. Ausonius Epigramm. IX. sub persona Danubii: 'Qua gelidum fontem mediis effundo Suëvis:' Et Epigramm. IV. 'Cæde, fuga, flammis, stratos periisse Suëvos.' Et in Tab. Pentingeriana a Borbetomago usque Argentoraten, e regione est SUEVIA. Francis; ad Nicrum et Lupodunum. Ibi enim eos collocat etiam Sidonius Apollinaris Panegyrico Aviti Imp. 'Bructerus, ulvosa vel quem Nicer abluit unda, Prorumpit Francus.' Ad Moguntiam, Vopisc. in Aurel. Jac. Curio. D. Hier. in Vita Hilarionis Monachi: 'Inter SAXONES et ALEMANOS [id est, Oceanum et Rhætias] gens est non tam lata quam valida: apud Historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.' Et sane adhuc ita vicinæ sibi sunt hac in regione Francia et Suevia, ut solo Nicri alveo disterminentur: hinc *Odenwald* et *Bergstrass*, quæ Franconico; inde *Creichgöw*, quæ Suevico circulo continetur. Hinc *Suaben* et *Suabenwældlin*. Ausonius Edyllio VII. de Bissula sua Sueva trans Rhenum: 'Bissula trans gelidum stirpe et lare prosata Rhenum, Conscia nascentis Bissula Danubii.' *Idem.*

Nicrum] Rara hujus apud Romanos scriptores mentio, nec nisi posteriores, Vopiscum, Marcellinum, Panegyristas, et hunc Ausonium: quorum demum temporibus Romani eo usque Germaniæ penetraverant. Videsis quæ de hoc notavimus in Origg. Palatinis. *Id.*

Super] Id est, apud. Juvenalis

Satyra xv. 'Gesta super calidæ referemus mœnia Copti.' Vel potius, ultra, ut Vopiscus in Probo ait: ita ut illum amiserint, petentes latebras in sylvis illis suis. Paneg. Hinc illa Romanorum opera, *Erpach*, *Lindenfels*. Idem.

Et Lupodunum] *Lupodunum* et *Lupendum* apud Rhenanum: qui se id nosse existimat, *Lupff* appellat, arcem olim munitissimam, sed solo æquatam, anno Christi millesimo quadringentesimo, et sextodecimo, jussu Sigismundi Cæsaris et Concilii Constantiensis. *Vinetus*.

Lupodunum] *Lobeduna*, hodie *Ladenburg*. De qua etiam singularem Commentariolum conscripsimus, ut versum hunc Ausonii ab erronea Rhenani, Ortelii, et aliorum interpretatione simul vindicaremus; nec pauca in Origg. Palatinis annotavimus. *Freherus*.

424 *Fontem ignotum*] Danubii fontes diu Veteribus ignoti fuerunt, ut Nili; quem Apollonius ab Hyperboreis nasci cecinit, manifesto commento. Etsi postea eos scribat Tacitus præcipiti et excelso montis Abnobæ jugo oriri, vicinos Rheni fontibus: itaque compertos tradant Plinius, Dionysius, Ptolemæus, Strabo, Tacitus, alii; ipse etiam Ausonius Epigramm. IV. 'Qua gelidum fontem mediis effundo Suëvis:' non tamen ad eos armis penetraverant Romani; non magis quam ad Nili; vel etiam ad Rheni, de quo Lucanus lib. II. 'Albis, et indomitum Rheni caput.' Primus Lucius Prætor ad Danubium accessit. Jordan. de temp. success. p. 81. Et Trajanus Danubium quidem pacaverat, sed non ad fontem usque. Id in ejus nummis denotare volunt Danubium, caput sive carbaso peplove tectum (ut accipit Anton. Augustinus Dial. 3. de Numism. n. 24.) sive in specu, antro, caverna reconditum habentem, ut in Columna ejusdem Principis apparet, et Ausonius eo alludere videtur, Epigrammat. IX. 'Danubius penitis caput occultatus in oris, Totus sub vestra jam ditione fluo.' Ut Tibullus de Nilo: 'Aut quibus in terris occuluisse caput.' Idem Ausonius Epigramm. IV 'Illyricis Regnator aquis, tibi Nile secundus Danubius, lætum profero fonte caput.' Ubi quod Danubium, quem et Hesiodus καλλιρέεθρον vocat, et quod 'permeat orbem Ister,' (Lucan. p. 64.) secundum facit, consentit Jornandes in Geticis: 'Hic amnis inter cætera flumina immania, omnes superat, præter Nilum.' Neque simpliciter Ausonius dicit, 'Fontem ignotum,' sed 'Latiis ignotum,' id est, nullius antehac Romani Principis victoria cognitum, et in annales relatum; et omnium primo jam Valentiniano Aug. cum Gratiano Cæs. tentatum: sed et postea per Stiliconem, teste Claudiano: 'Omne quod Oceanum fontemque interjacet Istri, Unius incursu tremuit.' Quod etiam de Nili fontibus iisdem per adulationem ominatur: 'Augusto dabitur sed proxima palma Valenti: Inveniet fontes hic quoque Nile tuos.' Junguntur hi duo apud Horatium: 'Te, fontium qui celat origines, Nilusque et Ister, te rapidus Tigris.' Et Claudianus Honorio: 'Ite per ardentem Libyam, superate vapores Solis, et arcanos Nili deprendite fontes.' *Idem*.

Istri] 'Conjuratum' vocat Virgil. ubi notab. Philargyr. p. 21. *Idem*.

425 *Profligati*] Affectatissime, ne nescire videretur, quæ super hoc verbo Gellius lib. xv. cap. 5. Utitur tamen et Tacitus, 'Profligare prælia.' Vopiscus pag. 1180. B. Capitolinus pag. 836. A. *Idem*.

Laurea belli] Litteræ laureatæ, id est, cum lauru. Ita Persius Sat. VI. de Caligula: 'Missa est a Cæsare laurus Insignem ob cladem Germanæ pubis.' Tacitus, Agricola, Marcellinus. 'Tabellæ laureatæ' Lampridio 1005. D. Victoriæ meminit etiam

Symmachus Epistola LXXXIX. lib. I. *Idem*.

427 *Purpureum*] Albericus Gentilis pag. 72. *Id*.

428 *Minor*] Rhenus Magnus. Est enim et parvus in Italia. *Id*.

Neu vereare minor] Nomen scilicet tuum amittendo recepto Mosella: non autem ad Bononiensem Rhenum respexisse Nostrum existimem: mox enim sese explicat.

Pulcherrime Rhene] Vere enim talis, et a se ipso, et a cultura utriusque ripæ. Qui profecto tractus omnium est celeberrimus, fuitque semper, quantamcunque vetustatem ferant singularum nationum historiæ. Martialis: 'Nympharum pater amniumque Rhene.' Sed quid 'frigora Rheni?' apud Virgil. *Freherus*.

429 *Perenni Nomine*] In Oceanum usque. Ita de Arno eleganter Rutilius Numatianus lib. I. Itinerarii: 'Alphææ veterem contemplor originis urbem, Quam cingunt geminis Arnus et Æsar aquis. Conum pyramidis coëuntia flumina ducunt: Intratur modico frons patefacta solo. Sed proprium retinet communi in gurgite nomen, Et pontum solus scilicet Arnus adit.' Ovidius de Almone, Fastis: 'Est locus, in Tiberim quo lubricus influit Almon, Et nomen magno perdit in amne minor.' *Idem*.

430 *Tu fratrem, famæ securus, adopta*] 'Famæ securus:' quia nomen retines: 'fratrem adopta.' Est enim et adoptio in fratris nomen, non filii modo. in 'fratrem.' Quia fere æqualis, non multo minor, ut etiam Ligurinus ait pag. 13. Huttenus in Panegyric. Alberti Card. Tractus ejus non tantum longissimus, sed et cultissimus oppidis, villis, etiam supra Nicrum et Mœnum, Albim, Visurgim. In Notis Senecæ, Rhenus, Mosella, Garumna. *Idem*.

432 *Divortia ripis*] Ad utramque ripam peculiare flumen, medium relinquentes solum, facietis. Romæ post aream templi Laterani in muro vetustissimo Epigramma fuit grandibus litteris incisum, quod a se descriptum Melissus (heu quondam Noster!) mihi communicavit, omnino ad hunc locum pertinens: AD. DIVORTIA RHENI. PERVASI. HOSTILES. DEPOPVLATVS. AGROS. DVM. TIBI. BELLA FORIS. ÆTERNAQ. SVDO. TROPEA. HISTER. PACATIS. LENIOR. IBAT. AQVIS. Dicas alicujus, qui huic expeditioni interfuerit, memoriam continere. Panegyristes: 'Quamque divortio suo Rhenus complectitur.' Utitur et Petronius apposite de Rheno pag. 369. Huc Hadrian. Jun. in Bat. pag. 53. et 63. Exstat et Epigramm. veter. lib. IV. pag. 149. Item apud Petrarcham, aut Boulenger. pag. 5. b. 'Divortia Ponti.' Lucan. II. pag. 63. et pag. 70. *Idem*.

434 *Accedent vires*] 'Accedent.' Magis vero parabat accessionem virium e Gallia atque adeo Oceano ipso, cum fossa ducta Ararim et Mosellam conjungere molirentur, frustra. Tacit. pag. 301. 'Accedent vires.' A captis et dedititiis, a subjugatis populis, qui deinceps legiones nostras delectu suo juvabunt et instruent, Francis, Chamavis, Chaucis, Chrepestinis. Ausonius in Precatione Consulari: 'Qua Francia mista Suëvis Certat ad obsequium, Latiis ut militet armis.' Vopiscus in Probo: 'Omnes jam Barbari vobis arant, vobis jam serunt, et contra interiores gentes militant.' Et profecto Germanos per Germanos debellare solebant Romani. Hinc et illud Publ. Optatiani in Panegyr. Constantini Magni: 'Omnis ab Arctois plaga finibus, horrida Cauro, Pacis amat cana et comperta perennia jura: Et tibi fida, tuis semper bene militat armis, Resque gerit virtute tuas, populosque feroces Propellit cæditque, habens tibi debita rata, Et tua victores Fors accipit: hinc tibi fortes Teque duce invictæ attollunt signa

cohortes.' *Idem.*

Quas Francia] Franci et Chamaves, qui et 'Chamavi' apud Tacitum et Ammianum leguntur, quæ Germaniæ olim gentes fuerint, Beatus Rhenanus in Germanicis quæsiit. Et quod ad FRANCOS attinet, persuasit mihi Divus Hieronymus auctor gravissimus, qui quum Germaniam Galliamque perlustraverit, hanc gentem suis in sedibus vidisse potest, Francos esse, quos Latinæ Græcæque historiæ Germanos prius appellarunt. Ejus apponam verba de quodam Franco in Vita Hilarionis monachi: 'Inter Saxones quippe et Alemannos gens ejus non tam lata, quam valida, apud Historicos Germania, nunc vero Francia vocatur.' *Vinetus.*

Quas Francia quasque] Unice huc facit Inspectio tabulæ illius Itinerariæ: in cujus expositione bellissime hunc locum adducit, et illustrat D. Marc. Welserus cap. III. cui 'Barbarica' titulum fecit. Addo tamen: Diversa sunt, FRANCIA, et CHAMAVI, etiam in tabula illa: et hi inferiores, ut ibi apparet. Χάμαβοι, Euagrio, Zosimo, gens ad ostia Rheni, pag. 709. Francia pertinebat ad Suevos, de qua vide Gregor. Turonens. pag. 59. 63. et Hieronymum. Itemque de Arbogaste Franco tempore Gratiani Imp. in Vita Ambrosii per Paulinum. Et rursus diversi Germani. *Freherus.*

Chamaves] Chrepestini, Morini, Paulin. 277. *Idem.*

435 *Germanique*] Hos enim infestabat Gratianus, interiores Germaniæ illius magnæ alumnos, Saxones, Thuringos. Hinc Valentinianus, Maximus Germanicus, Maximus Gothicus, Maximus Francicus. Ita separat eos Manlius Statianus apud Vopiscum Probo: 'Testes FRANCI inviis strati paludibus, testes GERMANI, et Alemani longe a Rheni summoti littoribus.' Et differentiam distantiamque optime oculis exhibet Tabula vetusta Itineraria Welseri. Diversam etiam Germaniam illam a Gallia Belgica, qua Francis postea tota cessit, faciunt Ptolemæus et Martianus. *Idem.*

Tremant] Et tremebant adhuc sub Maximo, qui Gratiano huic successit. Testis Orosius lib. VII. cap. XXXV. pag. 651. Sed non diu post. Nam ita quidem perpetuum victoriarum cursum ominatur Ausonius: sed longe aliter evenit. Non multum enim post inversa omnia, et Franci irrupere: ut locus Sulpitii Alexandri veteris Historici, apud Gregor. Turonens. clare docet, qui ita habet: 'Eo tempore Genobaldo, Marcomere, et Sunnone ducibus Franci in Germaniam irrupere, ac pluribus mortalium limite inrupto cæsis fertiles maxime pagos depopulati, Agrippinensi etiam Coloniæ metum incussere. Quod ubi Treveros perlatum est, Nannius et Quintinus militiæ magistri, quibus infantiam filii et defensionem Galliarum Maximus commiserat, collecto exercitu apud Agrippinam convenere. Sed onusti præda hostes, provinciarum opima depopulati, Rhenum transiere, pluribus suorum in Romano relictis solo, ad repetendam depopulationem paratis. Cum quibus congressus Romanis accommodus fuit, multis Francorum apud Carbonariam ferro peremptis. Cumque consultaretur de successu, an in Franciam transire deberent, Nannius abnuit, quia non imparatos et in locis suis indubie fortiores futuros sciebat. Quod cum Quintino et reliquis viris militaribus displicuisset, Nannio Moguntiacum reverso, Quintinus cum exercitu circa Novesium castellum Rhenum transgressus, secundis a fluvio castris, casas habitatoribus vacuas atque ingentes vicos destitutos offendit. Franci enim, simulato metu, se in remotiores saltus receperant, concidibus per extrema silvarum procuratis. Itaque universis domibus exus-

tis, in quas sævire stoliditas ignava victoriæ consummationem reponebat, noctem sollicitam limites sub armorum onere duxerunt. Ac primo diluculo, Quintino prælii duce, ingressi saltum, in medium fere diem, implicantes se erroribus viarum, totum pervagati sunt: tandem cum ingentibus septis omnia a solido clausa offendissent, in palustres campos, qui silvis jungebantur, prorumpere molientibus hostium rari apparuere: qui conjunctis arborum truncis, vel concidibus superstantes, velut e fastigiis turrium, sagittas tormentorum ritu effudere, inlitas herbarum venenis, ut summæ cuti, neque letalibus inflicta locis vulnera, haud dubiæ mortes sequerentur. Dehinc majori multitudine hostium circumfusus exercitus, in aperta camporum, quæ libera Franci reliquerant, avide effusus est: ac primi equites voraginibus immersi, permixtis hominum jumentorumque corporibus, ruina invicem suorum oppressi sunt. Pedites etiam, quos nulla onera equorum calcaverant, implicati limo, ægre explicantes gressum, rursus se, quis paulo ante vix emerserant, silvis trepidantes occulebant. Perturbatis ergo ordinibus cæsæ legiones, Heraclio Jovinianorum tribuno ac pene omnibus qui militibus præerant exstinctis, paucis effugium tutum nox et latibula silvarum præstitere.' Idem paulo post Valentiniani Augusti necessitates commemorans: ' Dum diversa in Oriente per Thraces geruntur, in Gallia status publicus perturbatur. Clauso apud Viennam palatii ædibus Principe Valentiniano, et pene infra privati modum redacto, militaris rei cura Francis satellitibus tradita, civilia quoque officia transgressa in conjurationem Arbogastis: nullusque ex omnibus sacramentis militiæ obstrictis reperiebatur, qui familiari principis sermoni aut jussis obsequi auderet.' Et vana omnino est jactatio Justini Imp. ad Avares apud Corippum sub lib. III. finem: ' Si Barbare nescis, Quid virtus Romana potest, antiqua require, Quæ proavi, patres, et avi potuere Latini: Quid noster senior potuit pater, inscie disce: Sub quo Vandalici ceciderunt strage tyranni, Edomitique Getæ, pubes Alemannica, Franci, Totque aliæ gentes, famosaque regna per orbem, Ardua sub nostris flectentia colla triumphis, Suscepere jugum, mentes animosque dedere Servitiis, nobisque manent ex hoste fideles.' Tum itaque paulatim Romani expulsi, limes sublatus, Mosella pariter et Rhenus Francis paruit, Romanum nomen cum legibus et lingua eorum abolitum. Sidonius in Epistolis passim calamitatem gentis suæ deplorat, et in Ervagaste suo miratur, his verbis: ' Quod sermonis pompa Romani, siqua adhuc uspiam est, Belgicis olim sive Rhenanis abolita terris, in te residet: quo vel incolumi vel perorante, etsi apud limitem ipsum Latina jura ceciderunt, verba non titubant.' *Idem.*

Verus habebere limes] De Rheno limite non semel in Originibus nostris Palatinis. Hactenus satis erat ripam ipsam tueri. Silius lib. III. pag. 77. ' Compescet ripis Rhenum,' id est, excursiones Germanorum prohibebit: de Vespasiano. Dixerat jam de Crispo Publil. Optatianus in Panegyrico Constantini Magni Imp. ' Sed Crispi in fortia vires Non dubiæ ripa Rhenum Rhodanumque tueri, Ulteriora parant et Francis tristia jura.' Et postea limitem Francis eripiendum ominatur: ' En Auguste tuis præsens, et tantus ubique, Imperiis, fecunde paras nunc omine Crispi Oceani intactas oras, quibus eruta Franci Dat regio procul ecce dium, cui devia latis Tota patent campis subcæso limite. Victor Rite atavo summo melior, cui Claudius acer Magnanimum sidus dat clarum

e numine divo Imperium, Virtus quem felix optat alumnum.' Ausonius Panegyrico: 'Aguntur gratiæ Imperatori fortissimo: testis est uno pacatus anno et Danubii limes et Rheni.' Quia nimirum veteri limite prorogato, alius interius in occupato Barbarico positus. Panegyristes ad Constantin. 'Jam ne procul quidem Rhenum,' &c. B. Rhenan. p. 31. Ausonius Epigramm. IV. 'Nec Rhenum Gallis limitis esse loco.' Idem Epistola XVI. 'Apologos en misit tibi Ab usque Rheni limite.' Hinc est, quod ad Nicri tractum, et in Sueviæ confinio et Franciæ, in Ducatu (inquam) Wirtenbergico, Palatinatu, Sylva Ottonica, tot Romanorum monimenta, aras, statuas, sarcophagos, inscriptiones videmus, nummos eruimus, ab Appiano, Heroldo, aliis edita. *Idem.*

436 *Tanto geminum tibi nomen ab amne*] 'Tanto ab amne.' Cum plures, non multum inferiores, Rhenum incurrant, Mœnus, Nicer, Mosa; huic soli tantum defert Ausonius, ut alterum mox Rheni cornu constituat. An quia hic novissimus in illum se exonerat? an quia hic solus Romanus, illi Barbari? Panegyristes de ponte Agrippinensi loquens: 'Ubi Rhenus totus est, ubi jam plurimos hausit amnes, quos hic noster ingens fluvius, [Mosellam vult,] et barbarus Nicer, et Mœnus invexit: ubi jam immani meatu ferox, et alvei unius impatiens, in sua cornua gestit excedere.' Noster enim, id est, Romanus: ut apud Nemesianum Cynegetico: 'Atque canam NOSTRVM geminis sub finibus orbis Littus, et edomitas fraterno nomine gentes, Quæ Rhenum Tigrimque colunt, Ararisque remotum Principium, Nilique bibunt ab origine fontem.' Claudianus in Eutropium, I. 'Ante pedes humili Franco, tristique Suevo Perfruor, et NOSTRVM video Germanice Rhenum.' 'Geminum nomen:' Cur non et Mosellæ alterum nomen dixisset, si quod esset, sive Obrinci, sive aliud? Ita enim toto opere appellat olor noster, cui de rebus Mosellæ supra omnes fides habenda, Mosellam, nunquam aliter. Obrinci illius nulla hic mentio: quod si nomen fuisset eidem fluvio, non fugisset doctissimum illum utriusque linguæ et omnis antiquitatis virum, et harum regionum peritissimum, qui solus omnium scriptorum Dumnissum, Tabernas, Lupodunum nominat: absque Scaligero, Danubio etiam fecisset nomen Adduæ, ex Festo. Et si scivisset, non omisisset, tantus captator rarioris eruditionis et auctorum notitiæ ostentandæ: tam cupidus Mosellæ quasvis laudes extollendi, hanc etiam addidisset, esse binominem, ut Istrum, Nilum, (qui Melo Symmacho et Ausonio,) Ararem. Marcellin. 1462. imo et ut Rhenum, cui geminum nomen esse ait, Bicornis intelligens. Borysthenes accolis Danubius, Jorn. pag. 21. Padus, Eridanus. Pyris, Nigir, Vitruv. VIII. cap. I. Quo solo argumento abunde evincitur, Obrincum illum Ptolemæi, non esse Mosellam. Præter quod nec verba Ptolemæi conveniunt, qui hunc supra vel prope Moguntiam constituit: quia multo inferior est Mosella, medium adeo fluvium interjectum habens Navam, et ipsum Romanis non ignotum. Neque tam crassus error tribui debet Ptolemæo tanto Geographo, præsertim in tractu Rheni Romanis per bella assidua commerciaque notissimo. At, inquiunt, cur non meminisset Ptolemæus in illo tractu, Mosellæ tam nobilis fluvii? Possem dicere: Cur non meminit Strabo, Plutarchus, non Julius Cæsar in toto bello Gallico? Sed hoc malo: Si meminisse voluisset, cur non suo nomine fecisset, quod satis notum Romanis, et jam a Tacito proditum, antiquiore? Alii (B. Pirckheim.) non paullo verisimilius Navam acceperunt, fluvium Romanæ

ripæ, flumen nobile, et jam cognitum Romanis armis, dictum Tacito, Ausonio. Nolunt enim de Germaniæ aliquo accipere, et Ptolemæum istuc trajicere. Quod si admitti posset, de quo commodius acciperetur quam de Mœno? qui Moguntiam ad ipsum Rhenum influit, sive Mogus ille sit, a quo et Moguntiam nomen habere voluit Ligurinus. Certe si verbis Ptolemæi (Ἐκτροπὴ Rheni pag. 116.) insistendum est, ut puto, Navam non magis quam Mosellam quadrare apparet, quia et hæc multis millibus infra Moguntiam. Moguntiam vero signanter eo loco posuisse animadvertendum est, non tantum Ptolemæum, pag. 121. sed etiam (qui ex eo sumsisse videtur) Marcianum Heracleotem p. 82. ad discriminandam superiorem et inferiorem Germaniam. Qua divisione Romani semper usi sunt, ut apparet non tantum ex illis duobus, sed et Notitia, Itinerario Antonini Aug. Catalogo Provinc. Marcellino lib. xv. pag. 1461. Neque Ptolemæo propositum, amnes pro dignitate recensere et nobilitare; sed Provincias distinguere, et in his Germaniam. In quo proposito Moguntiaci ei mentio necessaria, quæ quasi limitem præbet, ab omnibus ita dicta, ut habeatur ultima urbs Germaniæ superioris vel primæ, etsi Ptolemæus primam secundæ ponere videtur. Et sane a Moguntiaco Alemania Rheno opponitur. Marcellin. pag. 1521. et pag. 1798. et in Tab. Peuting. SVEVIA. Ligurin. pag. 18. Vide et Mogunt. pag. 52. et 264. μητρόπολις τῆς ἄνω Γαλλίας. Neque video, quid incommodi aut absurdi sit, fluvium Germaniæ hic accipere. Mœnus ille, inquiunt, est in Germania. Sed quam Romani jam oppugnabant, et in Provinciam redigere cupiebant, et jam spe devoraverant. Trajanus ex opposito Moguntiæ ad ipsos Confluentes (quos captare solebant Romani vel præcipue) castellum posuerat, cujus nomen adhuc agnoscitur *Castell.* Cæteri habuerunt præsidia ulterius, in ipsa Odonewald, ad Nicrum, &c. Denique sit in Germania. Quid tum? An propositum Ptolemæo, sola Romanorum arva et flumina Operi suo inserere? qui caput integrum habet de Germania magna, ut et Marcianus ille. At quid, aiunt, Obrincus ad Mœnum? Quid ad alterutram illarum, sive Mosellam sive Navam? Et quidni? quia ibi Herold. *Ober-Rinckgauw.* Ultra Mog. est pagus ille Rhenensis infra superius *Ringow.* Pagi Germaniæ jam noti erant Cæsari, Tacito, aliis, vel exemplo uno τῆς Βαττάουας, &c. In his erat et ille *Rinckgowe* nomine. *Ober-und Under-Rhein* accolis dicitur, quasi diversum esset flumen. Et sane ad Mogunt. *die Staffel, Ober-und Under-Zol, &c.* et Monetæ ratio per 24 albos. Quid quod et diversæ naves ab inde in usu? Nobis etiam nunc manet illa divisio, *Ober-und Under-Rheinstrom, Craisz.* Idem.

437 *Cumque uno de fonte fluas*] A qua re alii dicuntur Bicornes. *Idem.*

Quumque uno de fonte] Prætulerim, quod est in Pulmanni libris: *Quumque unus de fonte fluas.*

Dicere bicornis] Infra: 'Taurinæ frontis.' Δίκερως, quasi duobus cornibus fundens. Ovidius Metamorph. pag. 280. Valerius Flaccus VIII. Argonauticorum libro, de Istro: 'Fundere non uno tantum quem flumina cornu Accipimus: septem exit aquis.' Apud Danæ. p. 89. Non, ut alii, *Tauriformes.* Proprium patris Rheni epitheton, vel potius nomen, ut hic ait, 'Geminum nomen.' Ore enim vulgi olim dictum *Bicornium,* patet ex Æthico p. 18. Virgilius lib. VIII. Æneidos: 'Extremique hominum Morini, Rhenusque bicornis.' Claudianus de bello Getico: 'Te Cimbrica Thetys Divisum bifido consumit Rhene meatu.' Eumenius Panegyrico ad Constantinum: 'Arat illam ter-

ribilem aliquando ripam inermis agricola, et toto nostri greges flumine bicorni mersantur.' Quod est a vetusta Asinii sententia, quam Strabo refert lib. IV. Φησὶ τὸ μῆκος αὐτοῦ σταδίων ἑξακισχιλίων Ἀσίνιος. Et post: Φησὶ δὲ καὶ δίστομον εἶναι, μεμψάμενος τοὺς πλείω λέγοντας. Imo Ptolem. pag. 115. Imo hodie constat, Birckeim. p. 238. Ad hunc locum Hadrianus Junius in Batavia. *Freherus.*

438 *Hæc ego Vivisca*] Ita legendum. Burdigala enim caput Biturigum Viviscorum. et ita in inscriptione Burdigalensi legitur: AVGVSTO SACRVM ET GENIO CIVITATIS BIT. VIV. Alioqui *Vibisci*, et *Bibisci*, et *Bivisci* scriptum legitur. *Scaliger.*

Vivisca] Rectissime Scaliger pro mendoso *Vivifica* reposuit. Sed et *Vibiscos* inquilinis Scaligeris nobilitatos in Jul. Cæs. Scaligeri Epist. videre est. *Freherus.*

440 *Nomen Latium*] In Iambico Epistolæ ad Probum: 'Ausonius nomen Italum.' *Vinetus.*

448 *Ast ego*] Hanc materiam servat senectuti, ut Tacitus vitam Trajani, pag. 400. 'Seniique aprica tenenti.' Huc Casaub. in Pers. pag. 460. *Freher.*

449 *Quum me in patriam*] Fuit ibi, ut ex Epist. XXIV. constat: 'Me juga Burdigalæ, trino me flumina cœtu Secernunt turbis popularibus,' &c. Sed non fecisse credo, quod hic minatus. Nec ulla amplius apud eum Mosellæ mentio, adeo dulcedine patriæ obliterata. Vide etiam Edyllium ejus III. *Idem.*

450 *Augustus pater, et natus*] Valentinianus et ejus filius Gratianus, discipulus meus. Scripsit ergo Ausonius Carmen hoc ante mortem Valentiniani Augusti, qui anno Christi trecentesimo et septuagesimo nono, Imperii vero sui duodecimo decessit, Sexto Aurelio et Hieronymo auctoribus. Quare Joann. Trittenhemius, qui Ausonium inter suos scriptores Ecclesiasticos recensuit, si locum hunc Ausoniani Mosellæ legisset, cujus nec satis meminerat Lilius Gregorius, quum de Ausonio scriberet, eum Carmen hoc composuisse Maximo principe, concilii tempore, Treveris, nunquam dixisset. Maximus enim hic Martinum illum Turonensem et alios Episcopos Treveros non ante vocavit, quam annus Christi ageretur trecentesimus et octogesimus octavus, siquid hic certi habent Prosperi Aquitani rationes, qui ea vidit tempora, et scripsit. *Vinetus.*

452 *Post tempora*] In Palmanniano fuit, *munera*. Utra glossa sit, non liquet. Memini saltem etiam alibi τὸ 'tempore' genuinum nomen exturbasse, ejusque locum suum fecisse; apud Euphorbum nempe, in Catalectis Scaligeri pag. 160. 'Imperium sævis hyberno tempore ventis:' pro quo scriptus codex, et reliquorum Carmina, *hyberno frigore:* quod apud Hilasium ibidem Aldina editio perperam item in *tempore* mutaverat.

Disciplinæ] Ita Edyllio IV. 'Donec ad Augustæ pia munera disciplinæ Accirer.' Vide Themist. pag. 136. *Freherus.*

453 *Arctoi amnis*] Ita Ovid. II. Metamorphos. 'Sors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat, Hesperiosque amnes Rhenum, Rhodanumque, Padumque.' Virgilius VIII. de Tiberi: 'Corniger Hesperidum fluvius regnator aquarum.' Inde est, quod pro Hesperio plane *Iberum* fecit Rhenum homo Græcus, Nonnus Panopolitanus, duob. Dionysiacῶν locis, lib. XXIII. Ῥῆνος Ἴβηρ βρεφέεσσι κορύσσεται. Lib. XLIII. Χρυσὸν Ἴβηρ πόρε Ῥῆνος. De quo plura in Originibus nostris Palatinis, Parte I. cap. 8. et Parte II. cap. 2. Sed omnium fere fluviorum capita a Septentrione, imo in Septentrionem feruntur. Aristotel. I. Meteor. fol. 336. Vitruvius VI. c. 1. Unde et Arctoi dicuntur hic et alibi. *Idem.*

454 *Addam urbes*] 'Urbes.' Locum fere hic habet illud Solini cap. 16. 'Creta constipata CENTUM urbibus, sicuti perhibent, qui prodige lingua largiti sunt: sed magnis et ambitiosis oppidis.' Vel quod Strabo lib. III. eleganter et copiose admonet: Πολυβίου δὲ εἰπόντος τριακοσίας τῶν Κελτιβήρων καταλῦσαι πόλεις Τιβέριον Γράγχον, κωμῳδῶν φησὶν τοῦτο τῷ Γράγχῳ χαρίσασθαι τὸν ἄνδρα, τοὺς πύργους καλοῦντα πόλεις, ὥσπερ ἐν ταῖς θριαμβικαῖς πομπαῖς. Καὶ ἴσως οὐκ ἄπιστον τοῦτο λέγει· Καὶ γὰρ οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς ῥᾳδίως ἐπὶ τοῦτο φέρονται τὸ ψεῦσμα, καλλωπίζοντες τὰς πράξεις. ἐπεὶ καὶ οἱ φάσκοντες πλείους ἢ χιλίας τὰς τῶν Ἰβήρων ὑπάρξαι πόλεις, ἐπὶ τοῦτο φέρεσθαί μοι δοκοῦσι, τὰς μεγάλας κώμας, πόλεις ὀνομάζοντες. Οὔτε γὰρ ἡ τῆς χώρας φύσις πόλεων ἐπιδεκτικὴ πολλῶν ἐστι διὰ τὴν λυπρότητα, ἢ διὰ τὸν ἐκτοπισμὸν, καὶ τὸ ἀνήμερον. Et Proverbium: 'Ex cloaca arcem facere.' At quomodo nomina mutata? Quis recognoscat, Vinco, Tabernæ, Sericum (hodie, *Sirck*)? Habet et alias Diploma Dagoberti apud Bruschium pag. 512. b. 'Addam urbes.' Harum duæ tantum ex illa vetustate nominibus suis nobis jam notæ sunt: 'Rigodulum' Tacito nominatum, et 'Noviomagum' (imo et 'Vinco,' quod inter Confluentes et Treverim ponit Itinerarium Antonini, forte hodie *Winneberg*, locus Baronia nobilis.) Ausonio, Itinerariisque. Sed plures omnino originem Romanam habent: atque adeo pleræque omnes illæ ad fluviorum ostia, aliisve tam circumspecte opportunis locis positæ: quædam etiam architectatione insignes, et primo adspectu Latialem illam antiquitatem referentes: quarundam etiam nomina non vernacula, neque novitia videntur. Quo pertinent illa in Huberti Thomæ Leodii de Tungris et Eburonibus Commentario, Capitulo de Urbis Leodii olim 'Legia,' a Legione ibi cæsa et diu hybernante, dictæ: 'Sunt non procul a Varnea vici complures Romanam originem nomine referentes. Visitur inde Latinus pagus Volsci, Vercellæ, Pascasii Bercelii viri doctissimi patria. Item Antium, nimirum ab Antiatibus. Inque vico Legna fluviolus habet ortum, et Cottæ fons limpidissimus, quo, dum in hybernis erat, Cotta oblectabatur, aut prope illum funda trajectus fuerat. Est et Ciceronis fons in urbe notissimus, et aquis maxime uber, quem Riceronis fontem male lecta littera nuncupant: scaturit e monte Petrosio retro ædes Fratrum, quos Minores appellant.' Et Capitulo, An Sycambri in Trojanos suam originem referre possint: 'Urbe Leodio egressis per viam Auranculeiam, et adverso flumine Huyum ire volentibus, a dextra Publium statim habent montem, qua parte ab radicibus ad summitatem usque vltifer est, deinde sylvosus. In apice, ubi phanum Vulcani olim fuerat, cœnobium nunc est divo Ægidio sacrum, &c. Ultra pergentibus apparet in excelsa rupe mons Jovis, arx ita nominata, et a Romanis nimirum constructa, &c. Post Jovis montem, Amantium occurrit: et ad ostium Sabis fluminis Namurra, elegans sane oppidum et marmore subcinericio nobile. Hoc quidem Namurcum vulgariter vocant *Namur*, id est, novus murus.' De quibus tamen plerisque hodie post tot bella locum habet illud Rutilii: 'Nunc villæ grandes, oppida parva prius.' In divisione Regni facta inter gloriosos Reges Karolum et Hludowicum, Mosellæ tractum cum villis suis legimus (Edit. P. Pithœi p. 489. et Aimon. cap. 21.) 'Civitatem Mettis cum Abbatia S. Petri, et S. Martini, et Comitatu MOSLENSI, cum omnibus VILLIS in eo consistentibus, tam dominicatis, quam et vasallorum.' Conradus Celtes Poëta, 'Castra' vocat, lib. III. Amor. Eleg. XV. 'Vidimus hic Graiis Epi-

grammata nulla figuris. Multa Mosellanis contraque celsa jugis.' *Idem.*

455 *Mœnibusque antiquis*] Imitatur Virgilium II. Georg. 'Fluminaque antiquos subterlabentia muros.' *Idem.*

456 *Dubiorum cardine rerum*] C. 10. pag. 255. Juret. p. 230. Treb. Poll. pag. 1046. D. seq. 'Castra contra famem.' Ita fere loquitur Cassiodorus p. 494. in fine. Ita Panegyristes ad Constantinum M. 'Cetera hinc per intervalla disposita magis ornant limitem castella, quam protegunt,' &c. *Idem.*

457 *Non castra, sed horrea*] Non jam ad castrensem usum, sed urbanum; non belli, sed pacis usibus servientia. Annonæ et horreorum Romanis ducibus non ultima cura semper fuit. Vopiscus in Probo: 'Urbes Romanas et castra in solo Barbarico posuit, atque ibi milites collocavit. Agros, et horrea, et domos, et annonam trans Rhenanum omnibus fecit.' Et postea: 'Frumento Barbarico plena sunt horrea.' Marcellinus lib. XVIII. de Juliano Cæsare loquens, loco in his nostris ad Mosellam Notis supra p. 350. citato. Vide Casaubon. pag. 48. Sidonius Narbone: 'Thermis, arcubus, HORREIS, monetis.' Τροφῶν θησαυροὶ Themistio p. 124. Ita fere et Rutilius Itinerar. I. p. 9. 'Interea Latiis consurgant horrea sulcis, Pinguiaque Hesperio nectare præla fluant.' Ideo plura in Orbe Romano fuere loca, quibus nomen 'Ad Horrea,' ut in Itinerariis videmus: et apud Warnefridum p. 124. Huc facit etiam Epistola Cassiodori XXIX. lib. III. Ex eo genere eximium et cumprimis memorabile fuit *Horreum* in Augusta Trevirum, palatii instar: quod postea urbe a Francis subacta, Dagobertus Rex in Cœnobium Monialium convertit, filia sua Irmina eis præfecta; nomine hodieque manente, *Die Oehre.* Chron. Tr. msc. id etiam testante. *Idem.*

458 *Ripa ex utraque*] Duæ ripæ Rheni, Romana et Barbara: 'Qua Barbarus exit.' Fortunatus: 'Barbaries, Romana.' Auson. 'Ripa Latina.' *Idem.*

459 *Hominumque boumque labores*] Hoc hemistichium versus centesimus et duodevicesimus libri primi Georgicon Virgilii habet quidem, sed proximus versus est ejusdem poëtæ totus, sexagesimus tertius octavi Æneidos. *Vinetus.*

460 *Stringentem ripas*] Radentem. Versus est totus Virgilii VIII. Æneid. ad quem Pontan. p. 585. Vide Cassiodor. lib. IV. cap. 36. pag. 134. *Freherus.*

461 *Non tibi se Liger*] Cujus tamen tractus longior, urbes magnæ. Et vere in Notis Senecæ, Rhenus, Mosella, Garumna. *Idem.*

Non Saxona præceps] Saxonam, qui sit fluvius, nusquam equidem comperi. Aut si inveniam, priorem lectionem non mutarim. Quæ fuit Axona. Eum siquidem amnem esse in Remorum finibus, Cæsar in II. Belli Gall. commentario author est. *Accursius.*

Axona] Vulgo, *Aine*, Belgarum fluvius in extremis Remorum finibus, ut ex Cæsare agnosces. Axones, hujus fluvii accolas dixisse Lucanum volunt libro primo, sed longa penultima. *Vinetus.*

462 *Matrona non*] Matrona non anteferet se tibi, o Mosella. Hodie *Marne*, quo flumine, et Sequana, Cæsar et Geographi omnes volunt, a Belgis disterminari Celtas. *Idem.*

Matrona non] Limes, ut ait, Gallorum et Belgarum. *Freherus.*

463 *Santonico refluus*] Quædam exemplaria *profluus* scribunt pro *refluus*, et hoc uno exemplo probat Joannes Despauterius *pro* præpositionem in *profluus* corripi, sicut in profugio, proficiscor, profanus, profectus. *Id.*

Carantonus] Vulgo *Charente*, fontem habet in Lemovicibus: et per Engolismenses et Santones in Ocea-

num exit Santonicum. Oppidorum, quæ præterfluit, clarissima sunt, Engulisma, Coniacus, Santonum Mediolanum. 'Canentelus' est apud Ptolemæum, ut quibusdam videtur. *Idem.*

464 *Concedet gelido Durani*] Ita vulgo perperam legitur. Nam vocandi casu legendum: ut apud Sidonium: 'Et tu, qui simili festinus in æquora lapsu Exis, curvata Durani muscose saburra.' Ingens fluvius est et amœnus, qui in Garumnam exoneratur ad oppidum Burgum: vulgo *Dordoniam* vocamus. Estque unus ex tribus nobilissimis fluviis, quibus Garumnam augeri scribit Strabo. Sunt enim hi: Tarnis, Oldus, quem Arvernates, et montani Cadurci vocant, *l'Old* et *l'Ould;* et Duranius ipse. Postea meminit idem Carantoni. Qui ita melius dicitur, quam, ut est apud Ptolemæum, Κανέντελος. Sed et Drunam nominat. Is ex Alpibus descendens, tribus a Valentia oppido leucis, Rhodanum ingreditur, vulgo *Drome:* notissimus fluvius vel ipsa vicinorum agrorum strage, quam solet dare, quotiescunque aut imbribus, aut solutis nivibus intumuit: hoc moneo, ne quis fortasse putet esse fluviolum illum, qui hodie *Drona*, vel *Dorna* dicitur: qui fines Petrocoriorum et Engolismensium intersecat ad Castrum Albaterram: cum Ausonius loquatur de 'Druentia,' et 'Druna' vicinis fluviis: uterque enim Rhodano excipitur. 'Drunæ' porro Strabo meminit lib. IV. sed verba ejus scriptoris ita dubia, aut potius manca mihi videntur, ut quid de iis statuam nesciam. Verba hæc sunt: Μεταξὺ δὲ τοῦ Δρουεντία καὶ τοῦ Ἴσαρος καὶ ἄλλοι ποταμοὶ ῥέουσιν ἀπὸ Ἄλπεων ἐπὶ τὸν Ῥοδανόν. δύο μὲν οἱ περιῤῥέοντες πόλιν Κουάρων, καὶ Οὐάρων, κοινῷ ῥείθρῳ συμβάλλοντες εἰς τὸν Ῥοδανόν. τρίτος δὲ Σούλγας, ὁ κατὰ Οὔνδαλον πόλιν μισγόμενος τῷ Ῥοδανῷ, ὅπου Γναῖος ὁ Αἰνόβαρβος μεγάλῃ μάχῃ πολλὰς ἐτρέψατο Κελτῶν μυριάδας. Mirum est, Strabonem suum nomen Sulgæ dedisse. Duobus autem fluviis illis, ex quibus unus est Druna, non dedisse. Sed quænam illa urbs est, quæ vocatur ab illo πόλις Κουάρων, καὶ Οὐάρων? quare omisit nomen fluviorum, urbem autem, seu oppidum attribuit duobus populis Cavaribus, et Varis? Deinde qui sunt isti Vari? Profecto neque Vari ulli sunt in ea provincia populi, neque Cavarum nomen satis opportune hic intrusum est. Sed quia de Cavaribus mentionem jam fecerat, nomen fluvii, quod proxime ad Cavares accedebat, in Cavares ipsos mutatum est. Quare sine ullo dubio Κουάρων, et Οὐάρων sunt nomina eorum fluviorum, sed corrupta: nam non πόλιν, sed πολλὴν legendum est. Duo enim illi fluvii Druna, et alter, cujus nomen nunc non teneo, immiscentur communi alveo, et πολλὴν περιῤῥέουσι, multis scilicet anfractibus multum agri pererrant. Quod verum est, et nos scimus. Quare Κουάρων, et Οὐάρων, sunto nomina illorum fluviorum, quanquam corrupta. Ut ita verba Strabonis legantur: δύο μὲν οἱ περιῤῥέοντες πολλὴν, Κουάρων καὶ Οὐάρων. Ex istis duobus alter est Druna, alter est fluvius ille, sed minor ipso Druna, qui Drunæ immiscetur in montanis Cavarum infra vicum Castillonem. Et ita, ut ait Strabo, communi alveo in Rhodanum deferuntur. Neque putemus Strabonem tam negligentem fuisse, qui horum fluviorum nomina tacuerit. Nam hoc certissimum est, ab Isara ad Druentiam, hos tantum fluvios in Rhodanum convenire: Drunam scilicet cum eo, qui ejus alveo excipitur. Et Sulgam, qui hodie dicitur *Sorga*, retinens certissimas priscæ appellationis notas. Quem Florus vocat 'Vindelicum fluvium,' quia alluebat oppidum Vindelium, Straboni Οὔνδαλον dictum, vel potius Οὐίνδαλον. Epitome etiam Liviana LXI. loquens de eadem re, vocat ipsum

oppidum 'Vindelicum :' ut manifesto apparet apud Strabonem, non Oblinder legendum esse, sed Ovindaluar: a quo Vindelicus fluvius Sulga dictus est. Id oppidum intercidit: ejusque loco hodie est portus Truliae. Trullium nautae Rhodanici vocant Transennam, quae in utramque fluminis ripam extenditur, qua pontonibus trajicitur Rhodanus: eoque posita est propter fluvii rapiditatem, ne ab ejus impetu pontones, vel potius trajectoria navigia abripiantur. Qui legerunt Petrarcham, quis sit Sorga, dubitare non possunt. Apud Strabonem perperam legitur Γουίας ὁ Δάρδας, pro Γουίας ὁ Ἀλδάδης. Mirum est vero tantam veterum Romanorum fuisse solertiam, ut Druentiam navigiorum patientem reddiderint, qui hodie tamen vix pontones ipsos aliquando in trajectu patiatur. At olim ibi non solum nautarum negotiatio fuit, sed et classis praesidii Romani. Ita enim legimus in Notitia imperii Romani: 'Praefectus classis Barcariorum Ebroduni Sabaudiae.' Et Nautae Druentici memorantur hoc elegantissimo monumento, quod in agro Arelatensi hodie reperitur: M. FRONTONI. EVPOR. IIIIII. VIR. AVG. COL. IVLIA. AVG. AQVIS. SEXTIS NAVICVLAR. MAR. AREL. CVRAT. EIVSD. CORP. PATRONO. NAVTAR. DRVENTICORVM. ET. VTRICLARIORVM. CORP. ERNAGINENSVM. IVLIA. NICE. VXOR. CONIVGI. KARISSIMO. Porro Ernaginenses, qui hic vocantur, erant ex oppido Ernagino, quod Ptolemaeo dicitur Ἐρνάγινον, inter Aquas Sextias, et Arelate. *Scaliger.*

Duranius] Sidonius in Burgo Leontii p. 328. Hunc Savaro p. 172. V. Ingens et amoenus fluvius, 'Dordonia' Gregorio Turonensi et scriptoribus Carolinis. Aimon. I. cap. 5. sub finem: 'Dordonia, qui ex monte qui DOR dicitur, est in finibus Arvernorum, duobus scaturiens fontibus, quorum uni nomen est Dor, alteri Dona, qui haud procul monte ipso conjunguntur, in Garumnam influit, ad oppidum nimirum Bourg, Burgum Sidonio decantatum.' Unum est ex praecipuis non solum Aquitaniae, sed totius Galliae fluminibus, Garumnae non aestus nec alvei magnitudine cedens. *Freherus.*

465 *Tarnis*] Nomen priscum adhuc retinuit, *Tarn*: qui ex iisdem Cebennis ortus, per Montalbanum in Garumnam defluit, supra Aginnum. *Vinetus.*

Auriferum Tarnem] 'Auro turbidus Hermus,' Virgil. II. Georg. 'Aurum fluvii volvunt,' Panegyr. p. 132. Talis etiam (et quis credet!) hic noster Rhenus. Nonnus, Dionysiacôn lib. XLIII. Ῥηνὸς μὲν [illegible] Ὑπερβορέοις [illegible] Ἀράξης. Χρυσὸν ὕδωρ [illegible] Τίγρις, [illegible] Πακτωλὸς [illegible]. Æneas Sylvius in Germania c. 58. 'Rhenus aureas evolvit arenas: et in Bohemia fluvii sunt, in quibus ad magnitudinem ciceris aurea grana Taboritae reperiunt.' Sed ante omnes mihi vernaculus testis, Otfridus Monachus Wissenburgensis, Evangelior. l. I. c. I. (alibi etiam a me citatus) ubi Francorum regnum laudat:

Zi nuzze grebit man ouh thar
Er inti kuphar.
Ioh bih thia Meina
Isine steina.
Ouh thara zua fuagi
Silabar ginuagi.
Ioh lesent thar in lante
Gold in iro sante.

Vel loquitur enim, vel inaudivit de arenis auriferis, quas Rhenus volvit, e vorticibus et foveis suis in imo alveo per urinatores rei peritos extrahendis: qui hodieque *Goldgrunde*, et *Goldsande* dicuntur, et prope Hagenbach, Praefecturam Weissenburgo vicinam, per redemtores Palatinos hodieque exercentur. Walafrid. p. 639. 'Argyreo albentes depromit Suevia

montes.' De quibus et hæc et luculentiora vide in Appendice partis primæ Origg. nostrarum Palatin. et parte secunda, cap. 17. *Freherus.*

467 *Dominæ Mosellæ*] Dominorum domicilium Treverim alluentis, eoque nomine omnibus aliis prælatæ. Ita Martialis, ad Rhenum: 'Trajanum populis suis et Urbi, Te Tibris DOMINUS rogat, remittas.' Sed jam, 'verso Tibrim regit ordine Rhenus.' *Idem.*

Dominæ tamen ante Mosellæ] Leg. *Domini.* Grævius.

468 *Numine adorato*] Hinc D. N. M. Q. ejus. Ita Edyllio II. Epicedio in patrem Julium Ausonium: 'Hæc me fortunæ larga indulgentia suasit, Numine adorato, vitæ abitum petere.' *Freherus.*

Aturrus] Aliis vocatur *Atyr*, ut Vibio Sequestro. 'Atyr,' inquit, 'Tarbellæ civitatis Aquitaniæ.' et Lucan. 'Et ripas Atyri, quem litore curvo Molliter admissum claudit Tarbellicus ancon.' Ita enim omnino legendum in Lucano; non, ut hodie: *et ripas Satyri, qua littore curvo Molliter amissum claudit Tarbellicus æquor:* nullo sensu: at quia *ancor* scribitur in veteribus libris, pro *ancon*, ut architector, pro architecton, et similia, propterea *ancor* in *æcuor*, et *æquor* mutatum. Elegantissime igitur sinum illum litoris curvi 'anconem' vocat: et ita Ovidium litus quodvis 'curvum' et 'inflexum,' vocare memini. Aristophanes νεὼς οἶκον σκοπεῖς. Scholium: ὃν ἀγκῶνα καλοῦσι. Vasconibus integrum pene nomen ejus fluvii manet. Vocatur enim *Ador*, et cum articulo, *L'Ador.* Non frustra dicit loquens de capite Mosellæ, eum 'exserere taurinæ frontis honorem.' Hoc enim certo scimus: a conventu plurium fontium, sed præcipue duorum nobilium, Mosellam incipere. Ubi hodie sunt molendinæ, quibus linamenta putria subiguntur, ad chartam conficiendam. *Scaliger.*

Tarbellicus ibit Aturrus] Fluvium hunc, qui Tarbellos secet populos, Ptolemæus 'Aturium' vocat. Quanquam est in Græcis exemplaribus nunc Ἀτούριος, nunc Ἀψούριος. In Epistola præterea ad Paulinum 'Tarbellica' dixit 'arva,' non *Tarbellia.* Eodemque modo Lucan. in I. Pharsal. 'Molliter admissum claudit Tarbellicus æquor.' Licet sint, et qui fluminis id putent nomen, et Tarbellum quoque urbem memorent. Sed authorem desidero. Locus porro hic exposcere videtur, antequam discedamus a notandis his, in quibus super amne Mosella aberraverint opifices, ut commoneatur et illud, virum multæ diligentiæ ex his alterum, qui Poëtæ hujus vitam collegere, lapsum fide, nihil discernentem inter Mosam ac Mosellam. Cum diversi certe amnes sint, et hic Rheno confundatur, ubi locus Confluentes cognominatur, oppidumque Confluentia est; Mosa vero, non Oceanum, sed Volam (*Vahalim*) influat, lævum ejus ab Occasu alveum. Tribus enim præcipue Rhenus defluit, non duobus. Quorum medius brevior nomen servet, dexter Isula vocetur. Ut Virgilianum illud 'Rhenusque bicornis,' ex Ausonii potius, quam ex Grammaticorum ratione dictum videatur: 'Cumque uno de fonte fluas dicere bicornis.' *Accursius.*

Tarbellius ibit Aturrus] *Tarbellicus*, pro *Tarbellius*, quidam codices. *Aturrus* oritur ex saltu Pyrenæo et per Aquas Augustas, et Bajonam in Oceanum exit. Accolis 'Adou nunc appellatur. Apud Sidonium Apollinarem, libri octavi Epistola duodecima, scribitur, ut hic, duobus *rr.* Apud Ptolemæum vero, et Vibium Sequestrum, unico *r*, Ἄτυρις, et *Atyr* dicitur. et apud Lucanum primo, 'Atyrus:' 'Tunc rura Nemetis Qui tenet, et ripas Atyri,' &c. *Vinetus.*

Tarbellicus Aturrus] Idem in Pa-

rentalibus IV. 'In terris, per quas erumpit Aturrus, Tarbellique furor perstrepit Oceani.' Civitas ipsa olim Atrensium, hodie *Airensium*. Freherus.

469 *Corniger*] Ita Ovidius p. 411. 388. Quia plerumque plures fontes concurrunt. Atqui supra dixerat: 'Cumque uno de fonte fluas.' *Idem*.

Celebrande Mosella] Et hoc, et sequente versu, *celebranda* fuit in Ugoletti editione; quod ideo amplexus sum, quia omnia fluviorum nomina in *a* exeuntia ab Ausonio sequiore sexu proferuntur. Sic paullo ante 'Dominæ Mosellæ:' item 'Matrona intersita;' mox 'Druentia incerta,' &c.

470 *Fonte supremo*] Et sic sacro. Virgil. IV. Georg. pag. 67. 'Nymphæ genus amnibus undæ.' *Freherus*.

Ubi fonte supremo] Laudo hoc loco scriptam scripturam, *fonte supremo*, id est ὑπερτεῖ, ut Homerus ait de Sperchio. *Barthius*.

471 *Taurinæ frontis honorem*] Cornua: quæ fronti animalis sunt ornamento. Dixerat autem Virgil. quarto Georgicon: 'Et gemina auratus taurino cornua vultu Eridanus.' 'Cornua' ergo per similitudinem duobus modis in fluminibus considerantur; nempe, vel quum majoribus aquis propinqua, quas ingrediantur, se in plures alveos scindunt, vel quum ab ipsa sua origine amnes aliquot in unum confluentes excipiunt: quod facit Mosella. Sed de fluviorum imaginibus caput est apud Ælianum libro secundo de Varia Histor. *Vinetus*.

Taurinæ frontis honorem] Rutilius Itinerarii lib. I. 'Qua fronte bicorni Dividuus Tiberis dexteriora secat.' Hinc veteres Græci flumina sua alia bubulo capite, et (ut Horatius Aufidum vocat) tauriformia, alia viri cornuti figura, alia aliter exprimebant: ut Ælianus auctor est II. Var. Histor. cap. 33. Vide et Brod. in Antholog. fol. 80. 'honorem frontis.' Ita Tacitus in Germania: 'Ne armentis quidem suus honor, aut gloria frontis.' Ita Silius Italicus pag. 106. 107. 'Caput fronde revinctus.' *Freher*.

Taurinæ frontis honorem] Phurnutus interprete Velareo: 'Fluvios cornigeros et taurino esse vultu fingunt, quod violentiam et mugitum quendam eorum cursus habeat.' Idem dicit Lycophronis Scholiastes p. 118. ed. Canteri, et Scholiast. Homeri ad Iliad. φ. rationem non addit Ælianus lib. II. Var. Histor. cap. 33. Sueton. Tranquillus de Claris Rhet. in Otacilio Pilito: 'Hic Epidius ortum se ab Epidio Nunciono prædicabat, quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis Sarni, paulo post cum cornibus exiisse, ac statim non comparuisse, in numeroque Deorum habitum.' Sidon. Carm. II. de Tiberi: 'Videt ipse Deam, summissus adorat; Pectus et exsertam tetigerunt cornua mammam.' Vide Savaronem.

473 *Germanis portubus*] Ad Castellum Confluentes, cujus mentio in Notit. Marcellino, Annal. Franc. An. 882. Oppidum ab hoc concursu fluviorum dictum Fortunatus de navigio suo, Br. p. 234. 'Castrum' Turonens. p. 415. Ligurin. p. 13. Oppidum quidem Romanum fuit: Castellum vero in ripa Germanica, nonnisi veteri illo nomine *Ehrenbrechstein*, quasi Erenberci castrum, Erenberti petra, notum Ecberto de Catharis p. I. 6. Quanquam non dubitem a Romanis et conditum, et pro præsidio habitum fuisse, ut solebant illi confluentium opportunitates vel maxime captare. Ita ad *Manheim*, ad Moguntiam, ad Bingium: forte et ad *Lohnstein*. Vicus Ambiaticus in Treveris supra Confluentes, ubi C. Caligula natus. Sueton. cap. 8. Paullo superius Confluentes alius Germaniæ fluvius, post Mœnum, se Rheno jungit, 'Loganus' vel 'Logana,' apud Fortunat. VII. cap. 7. et not. Br. p. 181. vulgo 'La-

nus.' Cæsar Hesterbac. II. pag. 12. A quo Pagus Loganensis, *Loganeke*, *Lohngowe*, *Logeneke*, *et Logengowe*, nomen subiit. Cujus Pagi Loganensis has villas reperio, quarum pars hodie nota adhuc:

Albach: *Erdeher-marca.*
Adelholdeshusen, in villa *Satrissa*. [Est et pagus *Erdeke*.]
Aldendorph. *Erilbach.*
Allenach. *Ettisbach.*
Banemaden. *Flitvilar.*
Barcdorph. Barctorph. *Garbenheim.*
Gemminckeim.
Batenbach. *Germitz.*
Beinsburg. *Gruftorph.*
Blasbach. *Gunnesheim. Gunnissen.*
Brachina.
Breitenbach. *Hahenstat.*
Chouwich. *Heigrehe.* [hodie, *Heige.*]
Cleheim.
Cleveres-marca. *Holtzhusen.*
Cruftorph. *Honestat.*
Lanecke. Castrum ad Lahnstein in monte prominente positum, quod præterfluentem Loganam despectat. Chron. Trev. in Hillino LXXXIV. Archiepiscopo.
Lantdorph. Lontdorph. in Comitatu Heimonis.
Lare. Cæsarius Heisterbac. lib. VII. Miracul. cap. 5. 'Pastor erat cujusdam Ecclesiæ super fluvium Logonam sitæ, vocabulo *der Lar.*'
Leitcastre, *Leitkestre*, villa. *Sichilingen.*
Sichlingelslinden.
Linden. *Sulmissa* fluvius. [hodie *Solms.*]
Loginstein, hodie *Lahnstein*, ubi Loganus incurrit Rhenum. *Sulmisheim.*
Tidebaldeshusen.
Torndorph.
Linden. *Uchilheim.*
Louptorff. *Umbach.*
Niufaren, Niuferen. *Uneshusen.*
Niuvendorph. *Walangen.*
Niuvenheim. *Waleheshein.*
Niuvora. *Walehestorph.*
Retenbach. *Wanebach.*
Saltrissa, villa. *Wanenthrop.*
Selbach. *Wertorph.*
Wettiffa. *Wilere.*
Widegisen. *Wilina.*

Falluntur autem qui Loganum, 'Adravam' Taciti esse putarunt: ut Ortel. in Tab. Gall. antiq. qui est fluvius in Cattis (ut recte observavit Hadr. Junius p. 3. Bataviæ) alluens Frislariam, et illabens Fuldæ, cui conjunctus Visurgim efficit (*Wisara.* L. Fris. p. 131. *Wisuraha*) non ignobilem Germaniæ fluvium (qui *Aturgi* nomine C. Pedoni Albinovano dictus) hodie nomine vernaculo adhuc noscendus, *die Eder*. Ejus mentionem etiam reperio in Carolinis Annalibus Fr. p. 10. Vita p. 242. Poëta p. 17. b. 'Adarva' tamen ibi dicitur. Vita Wigberti c. 15. Aimon. 4. cap. 72. *Freherus.*

Ostia solvis] Ita de Danubio Epigramm. IV. 'Scythico solvo ostia Ponto.' *Idem.*

475 *Perdere si quis in his*] Nos quidem 'Fecimus, Ausoni, nec pœnitet otia vestro Perdita, nec querimur, quæcunque impensa libello: Tu vero o nostrum, vates divine, laborem, Quem pro te subii, non aversate probabis:' ut verbis Sulpitii ad Lucanicum utar. Sed et quam ardentia vota Vistulæ patri ex labore hoc, cum A. MDCIII. apud Polonos legatione fungerer, interrupto, in regni Comitiis Cracoviæ mense Martio luserim, intellige: 'Vistula Sarmaticis dominans pulcerrime regnis, Dives equis, armis, emporiisque ferax; Tuque urbs, Lechigenæ monumentum nobile Craci, Italia in media si sita, pulcra satis; Quæ veluti captum retines dulcedine loti, Muneribus cumulans, deliciisque tuis; Nunc saturum tandem Ausoniæ, rogo, redde Mosellæ, Quem medio e cursu te rapuisse dolet. Sic quem vel superas cursu longoque meatu, Dii quoque te faciant cætera dona parem.'

477 *Te fontes, lacus, Flumina*] Quorum nomina innumera, et solis accolis cognita, ut pulcerrime cecinit He-

siodus in Theogonia, p. 97. Τρὶς γὰρ χίλιαί εἰσι τανύσφυροι Ὠκεανῖναι. Vide etiam Panegyr. p. 253. *Freherus.*

478 *Veteres pagorum gloria luci*] 'Veteres luci,' Germanorum et Celtarum. Tacitus Germania: 'In silvam auguriis patrum et prisca formidine [qualis *Felisberg.*] sacram coëunt:' quem locum expressisse videtur Claudianus I. in Stilicon. 'Lucosque vetusta Relligione truces, et robora numinis instar Barbarici.' 'Pagorum gloria,' Germaniæ et Galliæ. Utraque in pagos suos tributa, jam ab illo ævo. Marcellinus. Huc unice facit locus Prudentii contra Symmachum, p. 295. Porro in quo pago Treveris posita fuerit, non facile dixero, cum ab ipsa potius pagus nomen sumserit, quem sub Francorum postea imperio legimus. Est et 'Pagus 'Treverensis,' significatus in Martyrolog. in quo S. S. Goaris. Reperitur etiam 'Dux Mosellanus,' et 'Comes de Musalla.' *Idem.*

479 *Druna*] Fluvius Druentiæ vicinus, ut monuit Scaliger. *Idem.*

Incerta Druentia] Hodie *Durancia.* Galliæ Narbonensis fluvius, Rodano se confundens infra Avenionem. *Vinetus.*

Sparsis Druentia ripis] De hoc T. Livius l. XXXI. de Annibale loquens: 'Ad Druentiam flumen pervenit. Is et ipse Alpinus amnis, longe omnium Galliæ fluminum difficillimus transitu est. Nam cum aquæ vim vehat ingentem, non tamen navium patiens est: quia nullis cohercitus ripis, pluribus simul neque iisdem alveis fluens, nova semper vada novosque gurgites faciens, (et ob eadem pediti quoque incerta via est,) ad hæc saxa glareosa volvens, nihil stabilis nec tuti ingredienti præbet.' Quod ita reddidit Silius Italicus lib. III. 'Turbidus hic truncis saxisque Druentia lætum Ductoris vastavit iter: namque Alpibus ortus Avulsas ornos, et adesi fragmina montis, Cum sonitu volvens, fertur latrantibus undis, Ac vada translato mutat fallacia cursu: Non pediti fidus, patulis non puppibus æquus: Et tunc imbre recens fuso, correpta sub armis Corpora multa virum spumanti vertice torquens, Immersit fundo laceris deformia membris.' Ammianus Marcellinus l. XV. 'Per Druentiam flumen gurgitibus vagis intortum, regiones occupavit Hetruscas.' Meminit et Cassiod. Epist. XLI. lib. III. castellorum super Druentiam constitutorum. Ptolemæo Δρουέντιος, hodie *Durantia*, Galliæ Narbonensis fluvius, Rhodano se confundens infra Avenionem. Petrarcha. *Freherus.*

480 *Alpinique fluvii*] Qui ex alpibus nive et aqua descendente originem et incrementa sumunt, cum aliquando æstate vado fere transiri possint; ut Addua, Athesis, Ligurin. *Idem.*

Duplicem permeat urbem] Arelate, quæ eadem binominis, et Mamiliaria quoque dicta Scaligero. Sed melius Isaac. Pontanus Itiner. pag. 66. et seq. in Arelate. Idem hic noster Ausonius in Claris Urbibus: 'Pande duplex Arelate tuos blanda hospita portus:' &c. Et Epistola XXIII. 'Utque duplex Arelas alpinæ tecta Viennæ, Narbonemque pari spacio sibi conserit.' Ejus pontis meminit Cassiodor. lib. VIII. Epist. X. 'Arelate est civitas supra undas Rhodani constituta: quæ, in Orientis prospectum, tabulatum pontem per nuncupati fluminis dorsa transmittit. Hunc et hostibus capere, et nostris defendere necessarium fuit.' Arelatem postea a Gothis obsessam, meminit Sidonius Apollinaris Epist. XII. lib. VII. a quibus etiam altera sui parte excisam verisimile est: ut 'Duplicis' nomine illo amisso non jam amplius talis sit, et longe alia quam olim facie; tota in ripa Rhodani ea, quæ Italiam respicit, posita. Certe de reparatione murorum ejus et turrium vetustarum

exstant literæ Regis Theodorici, apud Cassiodorum lib. III. Epist. XLIV. Quod autem 'Gallula Roma' Ausonio vocatur Arelate, argumento est, in tota Gallia Aquitanica non fuisse illa angustiorem aliam, ut plane caput et veluti Roma ejus Galliæ videretur. Nam et celeberrimum opportunissimumque Emporium habebat, cujus ibidem meminit de ponte loquens: 'Per quem Romani commercia suscipis orbis,' &c. Quibus commoditatibus invitatus Fl. Constantius Tyrannus VII. Provinciarum Conventus ibi constituit. Quæ provinciæ tandem 'Arelatense Regnum' dictæ sunt: quod etiam Reges proprios per aliquot secula habuit, Imperiumque recognovit, Bosone Rege Arelatensi ab Ottone Imp. subacto. Unde titulus 'Archi-Cancellarii per Galliam et Regnum Arelatense,' Archiepiscopo Treverensi, Principi Electori, etiamnum manet. *Idem.*

481 *Dextræ Rhodanus dat nomina ripæ*] Scribendum *Dextræ* majuscula *D.* Primum 'duplex urbs,' quam vocat, est 'Arelate:' ut in Ordine nobilium urbium: 'Pande duplex Arelate tuos blanda hospita portus.' Quare 'duplicem' vocet, postea ibidem explicat: 'Præcipitis Rhodani sic intercisa fluentis, Ut facias mediam navali ponte plateam.' Hoc erat ad eum locum, ubi Rhodanus duo ostia facit. Iccirco, et incolæ locum, et oppidum ad illud bifidum situm, vocant Furcam: ab eo ostio Rhodani Massiliam usque totus ille tractus dictus fuit 'Dextra Ripa.' Hoc patet ex hac inscriptione Narbonensi: TIB. IVNI. EVDOXI. NAVICVL. MAR. C. I. P. C. N. M. TI. IVN. FADIANVS. IIIIII VIR. AVG. IV. C. I. P. C. N. M. COND. FERRAR. RIPÆ. DEXTRÆ. FRATRI. Φ. PIISS. Φ. Ut hinc leviter sensus ac mens Ausonii illustretur. *Scaliger.*

Rhodanus] Hodie *die Rohn:* ad quem situm castellum Nicatii Episcopi, a Fortunato celebratum lib. III. Poëm. x. hodie nomen *Bischoffstein* retinet. Vide Brouwer. pag. 79. *Freher.*

483 *Æquoreæ te commendabo Garumnæ*] Garumnam non solum Geographi omnes, sed etiam poëtæ, et historici celebraverunt: in quibus duos nominabo antiquissimos Tibullum et Cæsarem. Quare autem appellet 'Æquoream,' facile intelliges, si legeris, quæ de eo flumine scribit Mela libro tertio: quem in Garumna aliquando jactatum fuisse asseverare ausim, adeo scite ejus depingit ingenium. Claudiani hoc verum de illo adscribam, ex posteriore in Rufinum libro: 'Retro pernicior unda Garumnæ, Oceani pleno quotiens impellitur æstu.' Galli autem, apud quos duo sunt tantum genera, masculinum et femininum, quod et sermonis Punici proprium fuisse scribit Priscianus libro quincto et sexto, fluviorum nomina, partim masculino efferunt genere, ut *le Rein, le Rone, ὁ Ῥῆνος, ὁ Ῥοδανός*: partim feminino, ut, *la Garonne, la Moselle, la Durance*, id est, ἡ Garumna, ἡ Mosella, ἡ Druentia. Latini vero, qui neutro addito, tria habent genera, fluvios omni quidem genere extulisse leguntur: sed masculino tamen frequentius quam neutro, et feminino vix unquam, siquid Grammaticis credimus, nisi figurate. Ovidius enim quum dixit 'Albula pota Deo' libro quarto Fastorum, 'Albulam' volunt accipi non fluvium, sed aquam ejus. Non placet ergo Grammatistæ cuidam, quod Ausonius dixit 'Matronam intersitam,' 'dominam Mosellam,' 'incertam Druentiam,' 'æquoream Garumnam,' pro intersito, domino, incerto, æquoreo, sicut dixit Tibullus in Eleg. VII. lib. I. 'Testis Arar, Rodanusque celer, magnusque Garumna.' In quibus si Ausonius patrium, et ejus etiam terminationis proprium genus secutus est, nihil ille miretur: sed legat auc-

tores diligentius, et inveniet antiquioribus Latinis eo quoque, id est, feminino genere, non pauca fluviorum nomina fuisse prolata, ut Aliam, Sagram, Cratæidem. De Alia enim Lucani versus est libro septimo: 'Et damnata diu Romanis Alia fastis.' De Sagra, Strabonis hæc sunt verba libro sexto: Μετὰ δὲ Λοκροὺς Σάγρας, ὃν θηλυκῶς ὀνομάζουσι. De Cratæidis genere nemo, puto, dubitare debet, postquam Plinius et Solinus, post Homerum, matrem Scyllæ id flumen fuisse fabulantur. *Vinetus.*

Æquorea Garumna] Gradatim pergens, hunc quasi præcipuum, ut de urbe Burdigala servat in Claris Urbibus, in fine collocat homo Gallus. Ut Fortunatus Episcopus Pictaviensis ad Leontium Burdigalensem: 'Quantum inter reliquas caput hæc superextulit urbes, Tantum Pontifices vincis honore gradus. Inferiora velut sunt flumina cuncta Garonnæ, Non aliter vobis subjacet omnis apex.' Imo Tibull. 'Testis Arar . . . magnusque Garumna.' Ulterius non poterat, nisi ipsum Æquor vel Oceanum voluisset: et hoc fecit, vocando 'Æquoreum amnem.' 'Æquoreum' autem cur vocet, et heic, et in Burdigala: 'Fervent æquoreos imitata fluenta meatus,' et Epistola: 'Æquoream liqui te propter amice Garumnam,' et optime ad Paulum: 'Æquoris undosi qua multiplicata recursu Garumna pontum provocat;' Mela nobis explicat lib. III. cap. II. adeo graphice, ut in eo aliquando jactatus fuisse videatur: 'Garumna ex Pyreneo monte delapsus, nisi cum hyberno imbre aut solutis nivibus intumuit, diu vadosus, et vix navigabilis fertur. At ubi obvius Oceani exæstuantis accessibus adauctus est, iisdemque retro remeantibus suas illiusque aquas agit, aliquantum plenior, et quanto magis procedit, eo latior fit: ad postremum magni freti similis, nec majora tantum navigia tolerat, verum etiam more pelagi sævientis exsurgens jactat navigantes, atrociter utique, si alio ventus, alio unda præcipitat.' Eo respiciens Claudianus II. in Ruffinum: sed optime Sidon. Apollinaris Epist. XII. lib. VIII. p. 191. in Burgo: 'Currit in adversum hic pontus, multoque recursu Flumina quas volvunt et spernit et expedit undas. At cum summotus lunaribus incrementis Ipse Garumna suos in dorsa recolligit æstus, Præcipiti fluxu raptim redit, atque videtur In fontem jam non refluus, sed defluus ire. Tum recipit laticem, quamvis minor ille, minore Stagnanti de fratre suum, turgescit et ipse Oceano, propriasque facit sibi littora ripas.' Idem lib. VIII. Epist. XII. 'Fluenta refluentia' Garumnæ tribuit. In veteri Itinerario a Burdigala Hierosolymam, in principio ita scriptum est: 'Civitas Burdigala, ubi est fluvius Garonna, per quem facit mare Oceanum accessa et recessa, per leugas plus minus centum.' Guilielmus Brito in sua Philippeide: 'Quum post retrofluum pelago crescente Garumnam.' Quum autem Γαρουνᾶς scribatur Straboni τρισὶ ποταμοῖς αὐξηθεὶς, tribus fluviis auctus, illi sunt Tarnis, Oldus sive Olda, quem inverso nomine Lodam vocant, et Duranius. Æquorei igitur amnes dicuntur, quorum ostia, quod in Oceanum exonerantur, æstum ejus patiuntur: quomodo et Anam fluvium, qui Emeritam Hispaniæ urbem alluit, hodie *Guadiana*, æquoreum idem noster Ausonius vocat in Claris Urbibus. Unde Æstuaria ejusmodi eleganter composita voce λιμνοθαλάττας vocat Strabo. Quod autem hic 'æquoreus' Ausonio, idem 'cœruleus' est Tibullo, cum Ligerim ita vocat: 'Carnuti et fluvii cœrula lympha Liger:' quod nimirum Oceanum intrat per se, et Æstuaria efficit. Cœruleus enim (ut elegantissime ibi notavit Scaliger) est æquoreus, etiam

illo Juvenalis xv. 'Illic cœruleos, hic piscem fluminis.' Eodem sensu Prosper Præfatione De Providentia Dei: 'Non castella petris, non oppida montibus altis Imposita, aut urbes amnibus æquoreis, Barbarici superare dolos atque arma furoris Evaluere omnes. Ultima pertulimus.' Atque hic sit finis hujus in Mosellam laboris, modo quædam de Treviris adjecero. Omnia habere Treverim, quæ in Narbone laudat Sidon. supra ad Ausonii vs. 24. diximus. E quibus ut nonnulla, præter marmora illa, crustas et musivum, quæ Carolus M. teste Chronico msc. in Fortunato Archiepiscopo LXIV. ad exornandam novam Romam in Aquis Grani abstulit, sigillatim perstringamus: Capitolium Treverense, Jovi sacrum; cujus meminerunt Eucharii Acta Brouwer. p. 22. ubique Simeonis Confessoris crypta; in colliculo, loco urbis editissimo (juxta doctrinam Vitruvii lib. I. c. VII.) prospiciens in forum, opus non tantum Romanum, sed plane Augustum, Franci verterunt in Basilicam, attexentes Chorum, ut evidens est ex diversitate ædificii. Portali egregio et antiquo, ascensus plus quam L. graduum, intus pavimento opere tessellato, ingentibus quadris sine cæmento, ut moles Hadriani Romæ, de qua Procopius; addiderunt postea turrim quadratam, quæ hodie est porta *Simeresportt.* Circus maximus, Basilica, Forum, sedes est Justitiæ. Panegyr. pag. 266. Palatium magnum Treverense, D. Ambros. S. Martin. et cap. II. in fine, non incognitum, e lateribus nomina alicubi inscriptis ædificatum, hodie *der Pallast*, domus est Archiepiscopalis, sub Francorum olim Regibus, et diu postea, Palatinorum Comitum sedes. De quo, ut et de oppidulo et castro suburbano paullo infra Treverim, Palatio minore, hodie Palatiolo *Pfaltzell* dicto, nec non de ditione integra Pallentiæ utriusque in diœcesi Treverica, a nobis plura commemorata sunt Origg. Palat. Parte I. cap. II. et XI. Itemque ad Chronicon Bavariæ. Geminum huic ædificium in parte Templi majoris posteriore, quæ ad chorum tendit. Vide Cratepol. p. 242. Horreum, in quo columnæ marmoreæ, fusiles, nigræ et variæ, sub Romanis et Francis exstructum, Virginibus in Horreo per Dagobertum Regem, concessum, notat Cratepolius. Turres duæ rotundæ lateritiæ, olim forte (propter rivuli et fontis vicinitatem) thermæ fuerunt. Hodie *Altpfort.* Pons Mosellæ Tacito pag. 607. et Straboni fol. 134. nominatus, cujus etiam Gregorius Turonensis in S. Nicatio Treverensi Archiepiscopo meminit, is est, de quo ab Arnulfo Episcopo annulum in flumen conjectum Chron. Episcop. Metensium recenset, narrationi de Mercurii statua in aëre pendula non multum absimili fide. E Mole etiam (verbis Ligurini pag. 148. describenda) quam arcum triumphalem putat Ortelius, Franci fecerunt Basilicam, ut apparet ex picturis. De quo Molium genere eleganter Scaliger ad Ausonii Epist. II. Atque ex hujus Molis parte vicinam turrem Franci excitarunt. Vicinum autem ibi ambitum rotundum, Theatrum fuisse conjicio. Arenam certe servasse Treveros sub Gioro Rege Vandalorum, Idacius pag. 659. annotat. Ponticuli etiam duo, alter rivum civitati immittens, alter prope portam novam *die Neuwpfortt* dictam, antiqui esse videntur. *Zum Thorn*, Francicum opus: cujusmodi plures in Civitate, et in *Cuntzerbrugg*, qui Ortelio et aliis pons Saravi. Turres autem illæ quadratæ a Francis exstructæ sunt, sumta materia a Romanis operibus solutis: quod lapides sectiles in laterum morem dispositi striatique, et lateres illi loquuntur. In meo hospitio turri mediæ insertum marmor erat, ingens fragmen, inver-

unum, litteras ignotas habens. Capita statuarum inserta parietibus, segmenta columnarum striatarum, capitella, præ ædibus fere singulis privatorum, olim partes ædificiorum publicorum, nunc partim in usum sedilium mutarunt. Cæterum situs ipse ob Mosellam etiam præterlabentem plane dignus Augusta. Totumque tractum hunc a Romanis fuisse frequentatum, agger Romanus, via Caligulæ, itemque castra et oppida, Vitelliacum *Wittlich*, (ut Tolbiacum *Zülch*,) Constantin-Engers, Neroberg, et alia arguunt. Adeo ut etiam ob antiquitatem altera Roma dicta videatur, quemadmodum eandem etiam fortunam experta est. Cujus antiquitatis amplissimum testimonium etiam est in hoc SOLODURI Epigrammate: 'Non est in Gallis Soloduro antiquior, unis Exceptis Treveris, quorum ego dicta soror.' *Alt-Trier* autem vicus hodie ignobilis ad III. ab urbe lapidem. Sed et Comitum Mosellæ, Annales Pithœi pag. 488. et Kyriander meminerunt, quemadmodum alii Mosellaniæ Ducum. Imo Comitatus in urbe Treverorum (*die Graffchafft*) olim Comitis Palatii vel Palatini, qui Advocatus urbis erat, (unde et alibi *Grapschaft* opposita *Mundat*,) plane fuit proprius. Stylus denique Treverensis, Ab Incarnatione Domini, ut stylus Gall. Bitur. signum præ se fert antiquitatis Francicæ. A quo etiam ævo *Cendner* Centenarius, Treveris, qui Coloniæ *der Dhwalltrichter*, etiamnum remanet. Quibus omnibus, exemplum Tabellæ illius Membraneæ in collegiata Ecclesia S. Paulini prope Treverim, e veteri manuscripto Palatino visum hic est subjungere: 'IN HAC CRYPTA jacent corpora sanctorum, secundum sæculi dignitatem nobilissimorum, secundum Dei autem voluntatem Martyrum preciosorum. Nam Rictiovarus, Maximiani Imp. præfectus legionem Thebeam jussu ipsius circumquaque persecutus, hanc etiam urbem propter ipsos est ingressus. Quorum innumeros cum hic occidisset, hos quoque hujus civitatis Principes, fidei Christianæ Confessores, cum ipsis occidit, quorum corpora hic circum circa sunt collocata. In medio vero ipsorum S. PAULINI clarissimi Treverorum Archiepiscopi corpus est, ferreis catenis suspensum: quod ibi S. FELIX hujus sedis Episcopus, a Frigea [Frisia, Phrygia] totius regni viribus translatum, III. Idus Maii honorifice suspendit: qui et istud Monasterium in honorem S. Dei genetricis, nec non eorundem Martyrum construxit. Nam propter horum Principum corpora, innumerabilia ejusdem multitudinis corpora in hoc Monasterio sunt comprehensa, quorum nomina sicut innumerabilis populi et peregrini non potuerunt reperiri, excepto uno Ducis vocabulo, qui TIRSUS vocabatur: quorum hic videri possunt sarcophaga, aureis litteris in hujus Cryptæ pariete conscripta fuerunt, quæ inde devoti, qui tunc erant, Christiani huc transtulerunt, quando Nortmannos hanc urbem, sicut cæteras undique urbes, depopulaturos esse præsciverunt. Is ergo qui in dextro S. PAULINI latere est repositus, PALMATIUS vocabatur, qui Consul et Patritius toti huic civitati principabatur. In sinistro autem latere ipsius qui jacet, TIRSUS vocabatur, cujus nomen solius de tanta multitudine ideo est notatum, quia ipse ejusdem legionis gerebat ducatum. Ad caput autem hujus S. PAULINI septem jacent hujus urbis Senatores nobilissimi, Martyrio cum ipsis Thebeis coronati: quorum medius vocatur MAXENTIUS. Juxta quem dextrorsum qui jacet proximus, nomen habet CONSTANTIUS, post quem est CRESCENTIUS, postea JUSTINUS. In latere autem sinistro Maxentii qui jacent, tres erant fratres germani: quorum major natu proximus Max-

entio LEANDER, juxta quem ALEXANDER, postea SOTER. Ad pedes vero S. PAULINI altrinsecus positi sunt quatuor viri genere et virtute clarissimi, qui licet tempore pacis occulte Christum colebant, tempore tamen persecutionis aperte adeo et constanter fidem Christianorum defendebant, adeo ipsi Rictiovaro in faciem resistebant, quod eos quasi ad exemplum aliorum diversis tormentorum generibus multum afflictos tandem in præsentia sua fecit decollari. Alter ergo duorum versus Austrum positorum, interior scilicet HORMISDA, exterior autem PAPINIUS vocatur. Alter autem eorum, quorum latera Aquilonem respiciunt, interior item CONSTANS, exterior JOVIANUS vocabatur. Ingressus est autem Treverim Rictiovarus quarto Nonas Octobris, et eadem die occidit Tirsum cum sociis; sequenti autem die Palmatium, cum aliis principibus civitatis; tertia vero die cædem exercuit in plebem sexus utriusque.' Huc usque Msc. 'RICTIOVARUS enim, diffusis per totum campum millibus, omnes præcepit interfici, et corpora eorum feris avibusque devoranda relinqui. Ex his innumeris tanta multitudo ad littus Mosellæ juxta Capitolium martyrizata, ut sanguinis rivuli defluentes in Mosellam aqua permixti eam in suum colorem converterent usque ad castrum quod NUMAGO dicitur, ut a naturali charitate remoto (leg. *claritate remota*) peregrino magis quam proprio colore ruberet,' &c. De hodierna vero TREVERIS dignitate tametsi neque pauca, neque multa scribere nostri jam sit instituti; pro more tamen studioque nostro, posterorum memoriæ monumenta aliqua scitu digna prodendi cupido, annectere adhuc lubet eam Imperatoriarum (CAROLI IV.) litterarum partem, qua Conductuum et Forestarum jura atque privilegia Archiepiscopo et Ecclesiæ Treverensi his verbis confirmantur: 'IN NOMINE Sanctæ et Individuæ Trinitatis, fœliciter, Amen. CAROLUS QUARTUS divina favente clementia Romanorum Imperator, semper Augustus, et Bohemiæ Rex, ad perpetuam rei memoriam, &c. Item eidem Archiepiscopo, suis successoribus, et Ecclesiæ Treverensi, Conductum et Jurisdictionem super fluvium Mosellæ, una cum Strata super alveum ejusdem Mosellæ utrobique, quæ dicitur vulgariter *Leinpfadt*, a ripa dicta *Dilmerbach* prope villam *Remich* descensive, usque ad fluvium Rheni; nec non Conductum super fluvium et alveum Rheni, a rivulo dicto *Duderbach* inter Brey et Rense usque ad ripam Nette prope Adernacum; prout præfatus Archiepiscopus, suique prædecessores, et eorum Ecclesia Treverensis, etiam hujusmodi Conductus et Stratas hactenus habuerunt: Insuper Conductus et Forestas in *Sparckenburgk* prope Monthabuer in Lysura, Kyle, et Sare fluviis; nec non a fluvio dicto *die Brintz* usque ad rivulum dictum Trone, intra, supra, infra et circa eos seu eas, cum eorum seu earum juribus, attinentiis et pertinentiis universis et singulis; quia prædictis Archiepiscopo, ejus successoribus et Ecclesiæ, hujusmodi Conductus et Forestæ hucusque ab antiquo adjudicati seu adjudicatæ fuerunt: nec non Stratam super Saram utrobique, quæ vulgariter dicitur *Leinpfadt*, a dicto fluvio *Brintz* descensive usque ad Mosellam: Approbamus, et tenore præsentium ex certa nostra scientia confirmamus, et hujusmodi eorum Conductus et Forestas, nec non alios eorum Conductus et Forestas, per terram aut per aquas, et quoslibet eorum Conductus, cum eorum pertinentiis et attinentiis universis et singulis, &c. Datum Baccharach A. MCCCLXXVI. Indict. XIV. II. Calendar. Junii, Regnorum nostrorum Ann. XXX. Imp.

vero XXII.' &c.

No. 335 *Neque indicio suo*] Neque se ipse indicasset, et prodidisset. 'Sorex suo indicio periit,' adagium apud Terentium in actu quincto Eunuchi. *Vinetus.*

Velut gallinaceus Euclionis] Gallus Gallinaceus in Plauti Aulularia: qui locum, ubi Euclio ollam auri plenam defoderat, occœperat scalpurire ungulis circum circa. *Idem.*

§ 2 *Cogitans mecum non illud Catullianum—sed ἀμουσότερον*] Qui *Amaracoteron* emendasse videri volunt, quid hic significaverint, non video, cum commodius (si quid immutandum videbatur) *amargoteron* scribi debuerit. Est quidem μάργος Græcis insanus, ignavus: ἀμαργότερον itaque hoc loco non insanius, non segnius interpretandum, hoc est, sanius et verius, pro ἀμαρκότερον: mutuo enim *c* et *g*, quadam inter se cognatione, eliduntur. Ut vel Plutarchus in Problematis tradit, ideoque certare γ cum κ Lucianus retulit in libello cui δίκη φωνηέντων facit titulum. Sic 'corytus' dicimus Latini arcus thecam, cum sit γωρυτός. Neque audiendus quidam est, qui 'goryton' ob id ubique emendandum admonet. Sic etiam infinita alia, et cygnus, technopægnion, et erotopægnion Ausonio. Nec non Cripus ternarii numeri pro Griphus: ut sint nonnihil improbandi, qui Ausonii Griphum adducunt: quando et ille *cripus* maluerit, non ea tantum leniendæ vocis ratione, verum ingerendi quoque cogitationis materiam, fallendique jam dudum a vestigio, atque adeo ab inscriptione ipsa libelli perobscuri, et in manifestis quoque referendis studio difficultatis obnoxii. γρῖφος autem 'tum rete, quam etiam difficilem obscurumque sermonem significat, et qui passionem in se haud apparentem contineat,' ut Suidas admonet. et Julius Pollux lib. IX. inter conviviorum lusus τοὺς γρίφους refert; sed et Athenæus. Quos intellexit Ausonius haud dubie, cum præsertim dicat, 'super mensam meam facta est invitatio.' et cætera ex eadem Præf. pluscula. 'Sed ἀμουσότερον et verius magis:' magis arridebat, *ut verius*, ut in Præf. Monosyll. 'Sed in tenui labor, at non tenuis gloria.' *Accursius.*

Sed ἀμουσότερον] Græci ἄμουσον, cujus est hoc comparativum etiam in Symmachi quarta ad Ausonium epistola, dicunt, quod est indoctum, inelegans, a Musis alienum, ut pluribus disserit Erasmus in adagiorum opere. Contrarium est μουσικὸν, in Ausonii Epistolarum undecima. Vetus autem Lugdunensis codex hic multa prætermittebat; sic habens: *Sed ἀμουσότερον: diu quæsivi.* In aliis verbum Græcum varie corruptum. *Vinetus.*

§ 3 *Frivola garris Siculis vaniora*] Hoc est, vanissima. Adagium exponit Erasmus. Idem autem vetus liber *hæc* addebat, *hæc frivola.* Idem.

Ut Æsculapius] Apollinis filius, qui Hippolytum ab equis discerptum revocavit in vitam. unde pro Hippolyto 'Virbius' fuit dictus: quemadmodum etiam in Præfatione in Centonem meminit Ausonius. *Idem.*

Aut ut Plato] Hic enim in adolescentia scripserat amatoria, et alia poëmata: qui quum tragœdia certaturus esset, ante Dionysiacum theatrum, Socrate audito, combussit poëmata, dicens, Ἥφαιστε, πρόμολ' ὧδε· Πλάτων νύ τι σεῖο χατίζει. Diogenes Laërtius in Vita Platonis. *Idem.*

§ 4 *De Rubrii convivio*] Hic ille Rubrius, de quo hæc inter alia Ciceronis verba sunt in Oratione in Verrem, quæ de Prætura urbana inscribitur: 'Tum Rubrius istius comites invitat: eos omnes Verres certiores facit, quid opus esset. Mature veniunt: discumbitur: fit sermo inter eos, et invitatio, ut Græco more biberetur. Hospes hortatur: poscunt majoribus poculis. Celebratur

omnium sermone lætitiaque convivium.' Vide Asconium. *Idem.*

De Flacci ecloga] Horatii Ode nonadecima libri tertii. *Idem.*

§ 5 *Et fuco tuæ emendationis*] Vetus codex, *condemnationis* habet, non *emendationis.* Et sane spongia damnatis equi naribus invisisque illisa, impactaque fuerat, ad corrumpendum, non ad emendandum opus: fortuna tamen factum est, ut quota illa pars, pigmentorum adspersione expressa, artifici satisfecerit, reliquisque picturæ partibus eximie congruerit. Sic Ausonius a Symmacho deposcere videtur, ut parte aliqua opusculi non probata universum opus absolvat. Hinc et ad Drepanium Pacatum scribit: 'Et correcta magis, quam condemnata vocabo Apponet docti quæ mihi lima viri.' Erudite porro atque acriter hac equi similitudine materiam opusculi deprimit, ac rem non omnino maximam videri significat, quæ sic aut emendari, aut perfici potuerit. Idque ex M. Tullio elici, cognoscique posse videtur in I. de Divinat. 'Aspersa temere pigmenta in tabula oris lineamenta effingere possunt. Num etiam Veneris Coæ pulchritudinem effingi posse aspersione fortuita putas?' *Accursius.*

Impingas spongiam] Alludit ad historiam de pictore, quam refert Valerius Maximus libri octavi capite undecimo, Plinius libro tricesimo quincto, et Plutarchus de Fortuna. *Vinetus.*

§ 6 *Hilarior et dilutior lege*] Ex vet. Cod. non *dulcior:* licet autem dilutum vinum, aqua mixtum significetur, dilútum tamen convivam nonnisi mero madefactum, atque humidum notari crediderim. Nam et madidum, madentemve et udum, dici quoque ebrium, satis constat. Hinc illud in Plauti Pseud. 'Non vides tu me, ut madidus adeam.' Hinc et Horatiana illa hypallage: 'Tamen uda Lyæo Tempora populea fertur vinxisse corona.' *Accursius.*

Hilarior et dilutior] Sidonius Apollinaris in fine Carm. XXII. 'Ecce quoties tibi libuerit pateris capacioribus hilarare convivium, nisi quod inter scyphos et amystidas tuas legas. Subveneris verecundiæ meæ, si in sobrias aures ista non venerint: nec injuria hoc, ac secus atque æquum est, flagito: quandoquidem Baccho meo judicium decemvirale passuro tempestivius, quam convenit, tribunal erigitur.'

§ 7 *Novem naturalia*] Id est principalia, originalia, et primiformia, ut appellant. Illa tamen alii plura faciunt, alii pauciora: de quibus lege Terentianum, Victorinum, Diomedem, Servium. *Vinetus.*

Ter maximus] Τριμέγιστον Ἑρμῆν, *Trimaximum Hermen,* Lugdunensis liber. Hermes Ægyptius sapiens fuit ante Pharaonem, Τρισμέγιστος, inquit Suidas, id est, Termaximus cognominatus, quod de Trinitate locutus sit, in ea unam esse deitatem asserens. Alii *Termaximum* dictum volunt, quod maximus sapiens, et rex, et sacerdos esset. Hunc Cicero, tertio de natura Deorum, quinctum inter Mercurios numerat, et Lactantius ex Cicerone primo Institutionum: qui in libro de ira Dei, Platone, Pythagora, septemque illis Sapientibus longe antiquiorem facit. Nescio, an ejus sint, quæ Mercurii Trismegisti nomine Philosophica circumferuntur. *Idem.*

Et amatorem primum Philosophiæ] Primum omnium Philosophum se ipse appellavit Pythagoras. alii ante illum se σοφοὺς, id est, sapientes, et doctos, Græci nuncupabant. Diogenes et alii. *Idem.*

Varronisque numeros] Interciderunt, quæ de numeris scripserat Marcus Terentius Varro. Meminerunt Macrobius et Aulus Gellius. *Idem.*

Non ignorat] Dissimulare non potui, in duobus scriptis, nec non antiqua

Ugoletti editione τὸ *non* desiderari: quamquam vero vulgatæ lectionis sensus evidens sit, negatio tamen haud incommode abesse potest. Quæ namque præcedunt, 'profano vulgo' minus nota sunt, Numeri Varronis, et Pythagoræ, Hermetis Philosophica, Medicina, &c.

§ 8 *Edyllia*] Legendum ex prisca scriptura *Epyllia*, non *Edyllia*. deinde: *Cui nihil neque non lectum est, neque non intellectum*. Scaliger.

Ejusmodi edyllia] *Epyllia* libri membranei. Ita et post Centonem ad Paulum *edyllia* et *epyllia*. Quid 'edyllium,' jam diximus in primum Edyllium. 'Επύλλιον diminutivum et ipsum ab ἔπος, quod versum et Carmen significat. *Vinet.*

Me desideres] Verba Phædriæ ad Thaidem, in primo actu Terentianæ Eunuchi. *Idem.*

No. 336 *Gryphus*] Poëma hoc, quod subito calore effudit Ausonius, crucem fixit melioribus ævi nostri Grammaticis: quamquam conatus omnium elusit recondita, et velo ænigmatum summota doctrina. Nam Sylvius Ambianus nihil nisi triviali moneta percussit. Bonus Vinetus etiam in iis, quæ plana sunt, diffidit: et quamvis in commentario secundo, quod post ejus mortem recoctum est, multa de nostris lectionibus Ausonianis in suas diatribas transcripserit, nihil tamen, quo doctioribus Ausonius familiarior fieret, exprompsit. *Scaliger.*

Griphus] Franciscus Silvius Ambianus eruditam in Ausonii Griphum enodationem, ut appellavit, Lutetiæ edidit me admodum puerulo, quem paullo pleniorem commentarium is adire poterit, cui noster brevior visus fuerit. Est autem γρῖφος, sagena, rete piscatorium, quod et, aspirata littera in tenuem mutata, γρῖπος dicitur, id est, *Gripus*, in antiquis duobus libris, quibus usus sum, ut γριπεὺς, retia consuentem, et piscatorem significat. Γρῖφον, etiam per metaphoram appellarunt ænigma, obscuram intellectu solutuque difficilem quæstionem, inter compotandum propositam, Hesychio, Suida, et Eustathio auctoribus. Veteres enim illi Græci in Symposiis suis sic faciebant. Quærebat quispiam non vulgare aliquid, plena vino patera in medio posita: quod qui solvisset, pateram epotabat. Si vero non potuisset solvere, tum is, qui proposuerat, exhauriebat poculum. Sic certe Eustathius in vicesimum secundum Odysseæ: at Hesychius victo eam multam irrogari solitam, ut sive merum, sive aqua esset, quod in patera haberetur, id totum ipse biberet. Hoc itaque est *Griphus*. Et quod Plutarchus appellat αἴνιγμα, a piscatoribus Homero in Iensi litore propositum: Ὅσσ' ἕλομεν λιπόμεσθα· ὅσ' οὐχ ἕλομεν, φερόμεσθα, hoc de pediculis, non de piscibus quum intelligerent, id vocat *Griphum* Archias in Epigrammate, quod exstat libro tertio Anthologiæ, capite εἰς ὄρνις: Εἰ δ' ἑάλως, συγγνωστόν. ἐπεὶ καὶ κοίρανος ὕμνων Μαιονίδας γρίφοις ἰχθυβόλων ἔθανεν. *Vinetus.*

Griphus] Explicat Suidas: Γρῖφος τὸ δίκτυον. λέγεται δὲ καὶ ὁ δύσκολος, καὶ ὁ συμπεπλεγμένος λόγος, ὁ ἔχων πάθος ἐν ἑαυτῷ μὴ φαινόμενον. Latini Sirpos olim vocitavere teste Gellio lib. XII. cap. 6. quo nobis griphus proponitur necdum, quod sciam, a quoquam recte, et ut oportuit, enodatus: atque eccum: 'Semel minusne, an bis minus, non sat scio: An utrumque eorum; ut quondam audivi dicier, Jovi ipsi Regi noluit concedere.' Terminum designari norunt omnes: sed ænigmatis argutiam non perceperunt commentatores. Quod deprehenderim, viro debeo integerrimo, uxoris meæ patruo, Guilielmo *van Heemerden*; qui mihi apud se convivanti aliud quoddam proposuit solvendum, haud illepidum: 'Ter tria sunt septem: septem sex: sex

tria tantum; Et bene si numeres bis duo sex faciunt.' Hinc oborta de Gelliano Gripho suspicio fuit: in quo nihil mutandum. nam Barthii conjectura mera fallacia est. Ergo 'semel minus' non est, neque 'bis minus:' et ut dubitet, an 'utrumque eorum' sit, ænigmatis natura poscit, quod nisi obscuritate veletur, ænigma non est. 'Utrumque' igitur est; nempe 'semel' et 'bis' faciunt 'ter;' hinc ex 'semel minus' et 'bis minus' fit 'terminus' Deus. Sed ut ad rem: non viri tantum, sed et mulieres hisce jocis semet in conviviis delectarunt. Auctor Plutarchus lib. VIII. symposiac. probl. I. *Οὐ φαύλως οὖν καὶ παρ' ἡμῖν ἐν τοῖς 'Αγρωνίοις τὸν Διόνυσον αἱ γυναῖκες ὡς ἀποδεδρακότα ζητοῦσιν. εἶτα παύονται, καὶ λέγουσιν, ὅτι πρὸς τὰς Μούσας καταπέφευγε, καὶ κέκρυπται παρ' ἐκείναις· μετ' ὀλίγον δὲ, τοῦ δείπνου τέλος ἔχοντος, αἰνίγματα καὶ γρίφους ἀλλήλοις προβάλλουσι.* Jam didiceram ex Barthii Adversariis Politianum Gelliani Griphi nodum dissolvisse: verum quum nec Politiani Miscellanea ad manum, nec ille hoc Œdipo contentus esset, imo nullum hujusce solutionis in editione nupera ab Oizelio parata vestigium appareret, diversam a mea interpretatione, et minus rectam fuisse mihi imaginabar. Sed quum ille idem quod ego conjecerit, te monendum, Lector, duxi, ne me eorum unum existimares, qui aliena mella cum fucis sibi vindicantes deprehenso tandem furto risum debent, dum non debitam laudem frustra captant. Quare hoc te unice rogatum velim, ut si forte emendationum, quas, prout occurrebant, sparsim meis notis inserui, hanc vel illam apud alios inveneris, ita cogites, in his studiis tractandis fieri non posse, quin idem sæpe plures sentiant. Id humanius ac candidius est, quam quod quidam faciunt: qui mox eos, qui, seu per imprudentiam, sive per inopiam librorum, doctorum vestigiis insistentes emendatum jam aliis locum ignari corrigant, sublegisse dicunt, plagiique calumnia conterrent. Ut enim de me nihil dicam, Celeberrimi Viri Gronovius et Grævius, quorum eruditio invidiam dudum superavit, iisdem pæne verbis quandoque corrupta ac depravata aliquot Ausonii loca integritati suæ restituerunt. Quapropter illa utriusque viri seorsim suis locis adnotavi, ne vel hic vel ille sua laude fraudaretur: quæ quidem eos manet sempiterna; quorum doctis, atque diuturno legendi emendandique usu confirmatis curis omnis posterorum ætas perpetuas grates aget. Nos autem, quos nec Bigotius, nec Heroës Galli, imo nec ullus diligentiæ stimulus erigit, unam si exceperis bonæ famæ cupiditatem, in deserto nostro jacebimus, et optime nobiscum agi putabimus, si primos hosce consurgendi conatus malignitas invidentium non retuderit.

1 *Ter bibe*] Noli dubitare, hosce tres primores versiculos uno spiritu transmittendos. Sed cave sis lector, ne tibi imponatur. Græcum est, ἢ τρὶς, ἢ τρὶς τρία. Idem valebat, ἢ τρία πῖνε, ἢ μὴ τέτταρα. Nam aut τρία simpliciter, aut *ter tria*. Ausonius putavit 'ter tria' esse 'cubum,' quod in aliis postea agnosces, non in hoc loco tantum. Cujus legis, seu cautionis Græculæ, ut vocat Plautus, meminit Petronius his verbis: 'Excusare cœpit moram: quod amica se non dimisisset, tribus nisi potionibus e lege siccatis.' *Scaliger.*

Ter bibe] Horatius Ode XIX. lib. III. 'Da Lunæ propere novæ, Da noctis mediæ: da, puer, auguris Murenæ: tribus aut novem Miscentur cyathis pocula commodis. Qui Musas amat impares Ternos ter cyathos attonitus petet Vates: treis prohibet supra Rixarum metuens tangere Gratia Nudis juncta sororibus.' Ad quem plura Lambinus: quem virum quod

adeo acerbe tractaverint plurimi, quum fuerit insigniter doctus, et de rep. literaria præter ceteros bene meritus, invidiæ adigere, causam non video. Sed hæc obiter.

3 *Imparibus ternis*] Videretur intelligi de 'cubo,' id est, de ter novem: sed non ita est, tum quia non 'ter novies,' aut 'ter tria ter,' sed 'ter tria' tantum potare lex magisterii symposiaci jubebat: tum etiam quia ipse, quid velit, interpretatur: 'Juris idem tribus est, quod ter tribus.' *Scal.*

Imparibus novies] Ita legendum: tres enim atque novem impares dicuntur numeri. Cubus autem viginti ac septem, tam triade, quam ennade, hoc est, tam ternario, quam novenario numero contexitur ac conficitur: nam tres terni ter, septem ac viginti numerum faciunt, cubusque dicitur. Ludens igitur Poëta, tam ter bibere, quam novies licere ad modestiam affirmat: quando pari quoque jure tres ac novem cubum construunt. Cæterum antiquitatis studio non cubum, quod jam passim immutarunt, sed *Cubum* scriptum ab Ausonio putandum est. ut Mœrus pro Murus, punio, pœnio; et quod in vetustis operibus urbis Romæ adhuc exstat, 'faciundum cœravit.' *Accursius.*

4 *Omnia in istis*] Castigandum, *Omnis in istis Forma hominis cœpit, plenique exactio partus.* Nam plane vetus liber, quo usus sum, habebat, *cœpit*: non ut vulgo *cœpti.* 'Omnis' ἑλληνίζει. πᾶντὸς pro ὅλον sic πᾶσα Κελτικὴ Straboni, id est, ὅλη. Cæsar initio: 'Omnis Gallia divisa est in tres partes,' id est, tota Gallia. Omnis vel totius hominis forma initium habet in his ad exactum usque partum. Novem enim menses uterum gestat mulier. *Scaliger.*

Omnia in istis] Sequutus sum optimi libri scripturam, quam alii non recte perspexisse videntur. 'Formam' tamen 'cœpti hominis' septimo die abortivi tradidit Hippocrates περὶ σαρκῶν, seque id abortu meretricum conceptum perdentium didicisse. Τὸ γὰρ ἄκαιρον, inquit, ὅταν αὐτὸ ἐς ὕδωρ ἐμβάλλῃ, κατανοήσεις ἐν τῷ ὕδατι, εὑρήσεις ἔχον πάντα μέλεα, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν τὰς χώρας, καὶ τὰ οὔατα, καὶ τὰ γυῖα. et quæ sequuntur. Plenior vero conformatio masculi trigesimo, feminæ quadragesimo secundo fit, ut idem de Natura pueri docet; quem numerum ter denum, vel ter quaterdenum, ab nostro denotari crediderim. Vide Galenum de format. fœt. c. 8. 9. 10. de 'pleni' quoque 'partus exactione' plura Noster in Carmine de ratione puerperii. Quod octogesimum primum annum attinet, qui quasi terminus humanæ vitæ ab Ausonio statuitur, juxta Platonicam ætatis graduum definitionem id ab illo dictum est, sed veritati minime congruum. Verius Isidorus: 'sexta ætas est senectus, quæ nullo annorum tempore finitur:' plura de his Censorinus lib. de die natali, c. 14.

Omnia in istis] Confirmat hanc veteris libri lectionem Theon Smyrnæus cap. 42. Mathem. περὶ τριάδος: Ἥτις πρώτη ἀρχὴν καὶ μέσα καὶ τελευτὴν ἔχει. διὸ καὶ πρώτη λέγεται πάντα εἶναι. quæ omnia optime huc quadrant. Licet enim in universum de triade dicatur, quod habeat initium, medium, et finem, videtur hoc tamen, exempli, ut puto, causa, Ausonius ad hominem restringere, cujus initium illud censendum est, cum formatur; medium, cum natus est; finis, mors.

6 *Quique novem novies*] Ita lego, non ut hodie ex correctione Fr. Silvii, *Quæque novem.* Omnia, inquit Ausonius, consummationis, ac perfectionis suæ momenta cœpit in hoc numero tum forma βρέφους in ipso utero ad ipsum usque partum: tum etiam vitæ ipsius humanæ finis. Sane hic locus male acceptus erat ab illo interprete, cujus Commentarius,

dum hæc scriberem, in manus meas incidit. *Scaliger.*

7 *Tres ordine parcæ*] Mendosa hæc. lege: *Tres ordine partæ Vesta, Ceres, et Juno, secus muliebre, sorores.* 'Tres,' inquit, 'progeniti fratres,' Jupiter, Neptunus, Dis pater. Totidem natæ sorores ordine, &c. *Secus* erat in nostro libro: ita lege. *Parcæ* vitiosum: nam de istis postea. *Idem.*

Tres ordine parcæ] Quanquam numerus in Parcis arrideat, antiqua tamen suaque lectio est *partæ*: refertur enim ad Vestam, Cererem, et Junonem, quas vocat 'muliebre decus,' id est, fœminei sexus decus. *Parrhasius.*

Tres ordine parcæ] Vetus liber, *partu*: verissima Parrhasii opinio est, *partæ* restituentis. quid enim magis sibi congruit, quam *tres Ope progeniti fratres*, et *tres ordine* Ope *partæ sorores?* sed parcant nobis infernales Deæ, quod cœlestes sibi anteferantur: utpote quæ mox recensebuntur cum tribus Gratiis.

8 *Secus muliebre sorores*] Probo hanc lectionem. Nam *secus* est sexus. Sic in Technopægnio legendum: *Nota Caledoniis nuribus muliebre secus strix.* Scaliger.

Secus] Sic et Mss. Codices habent; antea, vel *sexus* legebatur, vel *decus.* Est id autem, ut Sosipater existimat, neutri generis nomen: unde et Salustius 'Virile secus' dixit, hoc est, 'Virilis sexus.' Quod per omnes casus forma integra declinetur. Affectasse denique Auson. hanc vocem, minus sane omnibus intellectam, potius quam *Sexus*, argumento est imprimis, quod præfatus idem est, ejusmodi Edyllia nisi vel obscura sint, nihil futura. *Accursius.*

9 *Cerberus inde*] Cur ille triceps sit, explicat Porphyrius apud Theodoretum serm. III. de Gr. affect. curatione: *καὶ τούτων σύμβολόν ἐστι ὁ τρικάρηνος κύων. τουτέστιν, ὁ ἐν τοῖς τρισὶ στοιχείοις ὕδατι, γῇ, ἀέρι πονηρὸς δαιμόν. οὓς καταπαύει ὁ Θεὸς (Σάραπις) ἔχων ὑποχείρια· ἄρχει δὲ αὐτῶν καὶ Ἑκάτη, ὡς συνέχουσα κατὰ τὸ τρίστοιχον.* Mox pro *Helenes*, legunt membranæ optimæ, *Helene.*

13 *Quam novies terni*] Hoc est, quam cornicem, si viveret triplo tantum quantum vivere solet, hoc est 27. secula, (vivit enim novem,) superaret tertia parte cervus. Cornix vivit novem secula: triplum sunt XXVII. quibus si trientem adjeceris, id est, IX. secula, seu terternum Nestora, ea fuerit cervi vita: vivit enim XXXVI. secula. *Scaliger.* Respice Eid. XVIII.

14 *Vincunt æripedes*] Quod Virgilius ait, 'Fixerit æripedem cervam licet:' dixit ex Græcorum fabulis, qui eam cervam vocant *χαλκόποδα*, quia talem revera eam cervam fingunt fuisse Poëtæ: perperam igitur nonnullos Grammaticos etiam veteres interpretatos esse 'æripedem,' *ἀερσίποδα*, aut *ἀερίποδα*. At vides hic Ausonium perpetuum epithetum id cervis attribuere, ut hic nullus ad fabulas Græcorum perfugio sit locus, cum ait: 'Vincunt æripedes ter terno Nestore cervi.' Sed Grammatici nostri temporis, qui hæc notarunt, non raro nugantur. omnes cervos poëtæ *χαλκόποδας* dicunt: neque tantum cervos, sed omnia, quibus celeritas attribuitur. Quare recte Hesychius *χαλκόποδας* interpretatur *ἰσχυρόποδας*, et poëta Tragicus *χαλκόπουν Ἐρινὺν* vocavit: quod interpres exponit, *στερεὰν καὶ ἀκοπίατον ἐν τῷ ἐπιέναι κατὰ τῶν φονέων.* *Scalig.*

17 *Radiatus tempora nido*] Quid est *radiatus nido?* Burdigalensis ille, si reviviscat, non agnoscat suum. Legendum *nimbo.* Nimbum vocabant, quam aliter sparsionem croci theatralem. Collum et caput phœnicis rutilante fulgoris rubro veluti aspersum indicat. *Idem.*

Ales cinnameo] Amplectitur emendationem Scaligeri Cl. Gisb. Cuperus lib. II. Obs. XVI. sed *nimbum* aliter

accipit, et cum Servio lucem divinam exponit, qua Deorum capita solent cingi; quamque cum reliquis honoribus adulatores Imperatoribus suis tribuerunt, inter quos Mamertinus in Paneg. ad Maximianum cap. 3. 'Et illa lux divinum verticem claro orbe complectens.' Sed an hunc nimbum cinnameum dixisse verisimile est, cujus ligni, seu potius corticis, obtusus color, longeque a rutilo fulgore diversus? Dubitavi aliquando an CYANEO NIMBO rescribendum esset. ita enim Eustathius Antioch. in Hexaëmero: Ὁ δὲ φοῖνιξ μέγεθος μὲν ἔχει ταῶνος, διαφέρει δὲ τῷ κάλλει τοῦ ταῶνος τῇ χροιᾷ. κεκόσμηται γὰρ αὐτῷ χρυσῷ καὶ πορφύρᾳ τὰ πτερά, φορεῖ δὲ κύκλῳ στεφάνου ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ κεκόσμηται φοινικοῖς. ἔστι δὲ ὁ κύκλος κυάνεος, καὶ ῥόδοις ἐμφερής. εὐειδὴς δὲ ἐν τῇ θέᾳ, καὶ ἀκτῖσι κοσμῶν, ὥσπερ ἥλιος ἐφ' ἵππους ἑστῶτα. De nido vero cinnameo præter Plin. Alcimus quoque Avitus testatur: 'Hic, quæ donari mentitur fama Sabæis, Cinnama nascuntur, vivax quæ colligit ales, Natali cum fine perit, nidoque perusto, Succedens sibi quæsita de morte resurgit.'

18 *Tergemina est Hecate*] Ex quarto Æneidos. Cælius Rhodiginus de hac multa. *Vinetus.*

Tria virginis ora Dianæ] Unde τρίμορφος Græcis, et τρίγλη ipsi sacra teste Phurnuto, et Apollodoro apud Athenæum lib. VII. Ovid. lib I. Fastorum: 'Ora vides Hecates in tres vergentia partes.' Adi porro Martian. Capellam lib. II. Servium ad Æn. IV. Theodoretum pag. 47. de Græc. Affect. curatione, Phurnutum, Porphyrium, Apuleium, Schol. Theocriti ad Eidyll. II. Minutium in Octavio. de Charitibus Seneca l. I. de Benef. c. III.

19 *Tria fata*] Tres Parcæ, 'Fata' etiam appellantur Fulgentio in Mythologicis. *Vinetus.*

Tria fata] Apuleius de Mundo: 'Sed tria Fata sunt: numerus cum ratione temporis faciens, si potestatem earum ad ejusdem similitudinem temporis referas: nam quod in fuso perfectum est, præteriti temporis habet speciem: et quod torquetur in digitis, momenti præsentis indicat spatia: et quod nondum ex colo tractum est, subactumque cura digitorum, id futuri et consequentis sæculi posteriora videtur ostendere,' &c. Adi Isidorum lib. VIII. cap. ult. A. Gellium lib. III. cap. 16. Theodoretum de Cur. Græc. affect. sermone VI. Plutarchum Sympos. lib. IX. qu. 14. Phurnutum de natura Deorum, et reliq.

Triplex vox] Acuta, gravis, media, ut 'triplex accentus' apud Grammaticos. *Vinetus.*

Trina elementa] Alii libri, *terna elem.* Quæ autem elementa vulgo appellantur, hæc quatuor esse confirmat Aristoteles in libris de cœlo, Terram, Aquam, Aërem, Ignem. Quidam tria tantum agnoscunt. Ignem sustulerunt. In quibus est Laurentius Valla primo de Dialectica. *Idem.*

20 *Tres in Trinacria*] Memini in veteri libro me illum versum ita legere: *Tres in Trinacria Siredones: omina trina.* Ergo quas alii Σειρῆνας, ipse Σειρηδόνας vocat. Et vera est illa lectio. Alioqui enim inconcinna erat. Dictæ enim sine dubio Σειρηδόνες quasi σειραηδόνες. Amplector etiam: *omina trina.* Ominandi scientia a Veterum superstitione diligenter culta fuit, quam κληδονιστικὴν vocabant. Quod Ausonius ait ejus tres species esse, non dubito, quin hæ fuerint: πταρμὸς, παλμὸς, et tinnitus auris. De sternutatione multi, ut Propertius: 'Aridus argutum sternuit omen Amor.' Cujus ominationis sollicitudinem quum deprecabantur Græci, dicebant Ζεῦ σῶσον: In Epigrammate: οὐδὲ λέγει, Ζεῦ σῶσον, ὅταν πταρῇ. De palpitatione au-

tem Theocritus: ἅλλεται ὀφθαλμός μευ ὁ δεξιός· ἦ ῥά γ' ἰδήσω Αὐτάν; Plautus: 'supercilium mihi salit.' Unde Salissatio παλμὸς dicitur a veteri Glossario. Suidas: Παλμικὸν οἰώνισμα, ὅπερ συνέγραψε Ποσειδώνιος, οἷον, ἐὰν πάλληται ὁ δεξιὸς ὀφθαλμὸς, τόδε σημαίνει. Rabanus: 'Salissatores vocati sunt, quia dum eis membrorum quæcumque salierint, aliquid sibi exinde prosperum seu triste significari prædicunt.' De tinnitu auris Plinius, et Epigrammatum Græcanicorum liber septimus meminerunt. Et ΠΟΛΛΗΣ scripsit ἐνόδιον οἰώνισμα: sed et elegans illud vetustissimi poëtæ Epigramma, quod nos primi publicavimus: 'Garrula quid totis resonas mihi noctibus auris? Nescio quem dicis nunc meminisse mei. Hic quis sit, quæris? resonant tibi noctibus aures, Et resonant totis Delia te loquitur. Non dubie loquitur me Delia: mollior aura Venit, et exili murmure dulce fremit. Delia non aliter secreta silentia noctis Summissa ac tenui rumpere voce solet.' *Scaliger.* Nunquam lego hoc lepidissimum Carmen, quin alterum mihi distichon parum videatur emendatum. Verum namque lectionem semper arbitratus sum: *Hic quis sit, quæris? resonat mihi noctibus auris Et resonat totis, Delia te loquitur.* Ipse sibi respondet Poëta quum interrogasset aurem: et ita quidem, ut conjecturam suam minime fallacem esse videri velit.

Tres in Trinacria Sirenes] Parthenope, Ligia, Leucosia, tres Sirenes in mari Siciliæ, quæ Trinacria. Joannes Tzetzes historia quartadecima. *Vinetus.*

Tres in Trinacria Siredones] Omnino scribendum, *Sirenides.* Scopuli sunt, sive petræ, quas inhabitaverunt Sirenes. Sic appellatas fuisse has insulas testantur cum alii, tum præcipue Servius, agens de Sirenibus: 'His responsum erat, tamdiu eas victuras, quamdiu cantantes eas nemo esset prætervectus. Quibus fatalis fuit Ulysses. Astutia enim sua cum prætern avigasset scopulos, in quibus commorabantur, præcipitaverunt se in mare. A quibus locus Sirenides appellatur, qui est inter Siciliam et Italiam.' *Is. Vossius.*

Tres in Trinacria] Vide Isidor. lib. XI. cap. ult. D. Augustinum in Dialogis p. 76. Schol. Lycophron. p. 116. Sidonium Apollinarem Carm. X. *Siredones* autem potius, quam *Sirenides,* salvo Viri Incomparabilis judicio, legendum existimo: non tamen Σειρηδόνες, quasi σειρανηδόνες dictas esse arbitror, uti Scalig. censet: verum potius sicut a κλέος fit κλεηδὼν, ita quoque a σειρὸς σειρηδὼν formari, non secus ac Σειρήν. Sic derivatur ab ἄλγος, ἀλγηδὼν; ab ἄος, ἀηδὼν; (quod malo, quam ab ἀεὶ et ᾄδω: hinc enim ἀηδὼν scribendum esset) ab ἄνθος, ἀνθηδὼν, apis; a φάγος, φαγηδὼν, cujus femininum φαγέδαινα, morbus medicis cognitissimus.

Et omnia trina] Nam Sirenes sunt 'tres volucres,' quæ partem inferiorem gallinaceam habebant, inquit Hyginus, et alas, ut vult Ovidius quincto Metamorphoseon. Sunt etiam 'tres semideæ,' et 'tres semipuellæ,' et in earum fabula ad ternarium numerum alia spectantia. Vetus tamen codex habebat, *omina terna:* et ita se Silvius in quibusdam exemplaribus reperisse quoque monuit: sed mendum esse putavit, quod sic a præcedentibus sequentia disjungerentur, quum totus hic versus atque tres insequentes de iisdem sint Sirenibus. Verum quid verbi est *Siredones,* quod pro *Sirenes* hoc modo habuit idem exemplar? *Tresintrinacriasiredonesominaterna.* Vinetus.

Omnia terna] Recte se habet vulgata lectio, neque immutanda est. 'Omnia terna,' id est, nihil in Sirenibus est, quod non sit ternum: mox enumerat. Sic supra, 'omnia in istis:

Forma hominis cœpti, plenique exactio partus,' &c.

21 *Tres volucres*] Cogor hanc fabulam exponere, quia Fr. Silvius, qui in hanc Eclogam Commentarium immanem, et verbosum reliquit, nihil, quod ad rem faciat, in hunc locum scripsit: sed omnia sunt ægrorum somnia, ac meræ nugæ. Ausonius intelligit de certamine Sirenum cum Musis commisso ad Ἄπτερα oppidum Cretæ. Inter ipsum oppidum Ἄπτερα, et mare, locus fuit, cui nomen Μουσεῖον: quia in eo contenderunt Musæ cum Sirenibus de cantu. Sirenes victæ, doloris impatientes, alas ab humeris suis removerunt, atque abjecerunt, et in mare sese præcipites dederunt. Unde a pennarum amissione oppido nomen Ἄπτερα. Hinc vides 'tres volucres' esse Sirenes ipsas. *Scaliger.*

22 *Ter tribus Camœnis*] Cum novem Musis Sirenas dicunt a Junone persuasas, cantu certavisse, Musasque, quum vicissent, Sirenibus evulsisse alas, et ex eis sibi coronas fecisse. Auctor Pausanias in Bœoticis, et Stephanus in verbo Ἄπτερα. *Vinetus.*

23 *Ore*] Voce; 'manu,' fide; 'flatu,' buxo. Vide, quæ scripsimus in versum septuagesimum septimum hujus Edyllii. *Idem.*

24 *Tres sophiæ partes*] Philosophia dividitur in Moralem, et Naturalem, et Logicam, Diogeni Laërtio in Præfatione, Senecæ in principio libri quartidecimi Epistolarum ad Lucillium, et Plutarcho Probl. Symp. lib. IX. pr. 14. *Idem.*

26 *Tergemini vigiles*] Ita intelligendum puto: ut, cum sint quatuor vigiliæ, in singulis terni vigiles sint: ut unusquisque pro sua hora excubet: tres enim horas habet una vigilia. Neque aliter sententiam hujus loci sibi constare posse putem. *Scaliger.*

Ter clara instantis Eoi Signa, &c.] Gallum Gallinaceum (qui 'cantibus oris evocat Auroram,' ut Ovidius ait) hoc involucro signari, ex Luciani præsertim Dialogo, cui titulus, ὄνειρος, ἢ ἀλεκτρυὼν, haud hercle indignum videtur. Cum vero nesciam, a quoquam traditum adhuc, eos ter matutino cantu Solem adventantem nunciare: sciam quoque nullum esse tempus (velut indicat in Divin. M. Tullius) quo illi non cantent, vel nocturnum, vel diurnum; ac præterea, Democritum causam quidem explicare, cur ante lucem cantent: est aliud, quod admoneam, ac fortasse etiam quanto minus omnibus manifestum, tanto griphi obscuritate, poëtæque ingenio magis dignum. Corvum itaque significari crediderim, quod Sidonius ad Domicium ita scribat, 'Oscines corvos voce triplicata puniceam surgentis Auroræ facem consalutantes.' Est quidem Corvus ales Soli dictus sacer, ideoque ejus vocat hic satellitem Poëta, astutissime præsagiens animo futurum, ut complusculos deciperet, qui pro bello 'Martem,' per metonymiam, potius acciperent, quam subsignatum scite Martis Venerisque adulterium suspicaturi forent. Quod autem 'serum' eum dixerit, qui sit etiam Aurora ipsa solertior, nequaquam impedit. Quin 'serus' accipiendum non utique alias, sed 'deprenso Marte.' Tanquam qui Apollini obsequuturus, tardius tum quidem cantarit, ne amantes Di, cantus signo excitati, deprehendi in furto non possent. Hæc enim contrarietas præcipue rem exornat, atque auget. 'ter' videlicet illum 'canere,' et priusquam diluxerit, qui tunc aut silens fuerit, aut serus cecinerit. *Accursius.*

Ter clara instantis Eoi] Nihil hic mutandum. Sic Theocritus Eid. XXIV. Ὄρνιθες τρίτον ἄρτι τὸν ἔσχατον ὄρθρον ἄειδον. Vid. Plin. l. x. c. 21.

27 *Depenso Marte satelles*] Vetus liber *depenso:* quod verum est. Primus Parrhasius, eumque sequutus nugator ille, qui commentarium in

hoc opusculum edidit, interpretantur de fabula Martis deprehensi cum Venere: et gallum gallinaceum satellitem illum, de quo hic fit mentio, esse volunt. Ego sane commentum laudo, tamen verum non puto. Pendet enim a præcedente versus iste: nihilque aliud innuit, quam quartam vigiliam, in qua tubicen instantis lucis ter signum tuba canit. Propertius: 'Et jam quarta canit venturam buccina lucem.' 'Venturam lucem' dixit Propertius, ut hic, 'instantem Eoum,' hoc est, imminentem. Ita igitur apud Romanos vigiliæ cornicine aut tubicine distinguebantur. Nam apud Græcos eadem quidem videtur divisio noctis, puta in quadrantes: ut Theocrito: τέτρατον λάχος ἵστατο νυκτός. Sed tamen tuba tantum principium et finis noctis designabatur. Unde, ut testantur Grammatici, Sophocles in Tragœdia Λημνίαις vocavit ἀσάλπιγκτον ὥραν, tempus quod est inter crepusculum et diluculum. ἑσπέρας γὰρ, inquiunt, καὶ ὄρθρου ἐσάλπιζον. Mihi hæc verior interpretatio videtur. Nam in veteri codice, ut jam monui, non *deprenso*, sed *depenso* legitur, hoc est, examinato. Martem enim, hoc est, castra Martia depensa vocat, in quibus libratis et examinatis æqualiter quatuor partibus noctis vigiliæ constituebantur. *Depenso* igitur, ad examen, et æqualiter partito: æqualibus enim et exacte tributis partibus constant vigiliæ. Sic etiam in Epistola ad Theonem, *dependere*, non *deprendere* recte habet vetus liber: 'Quas tamen explicitis nequeas dependere chartis:' hoc est, quamtumvis examines, ac dependas, non tamen poteris explicare. Non est igitur dubium, quin illa Parrhasii sententia, ut longe petita, explodenda sit. *Scaliger*.

29 *Adfixit opima*] Varro apud Nonium: 'Ideo fuga hostium Græca vocatur τροπή. Hinc spolia capta fixa in stipitibus appellantur tropæa.' Apuleius lib. I. Miles. 'Fruatur diutius tropæo fortuna, quod fixit ipsa.'

31 *Tris solas quondam*] In vet. Cod. *solis*, ut Phœbi Apollinis sit epitheton, pro puro, impolluto, nec non vatidico: ut apud Virg. 'Mihi Phœbus Apollo Prædixit.' *Accursius*.

Tris solas quondam tenuit] Servius ad illa Virgilii, 'Nymphæ noster amor Libethrides,' Eclog. IV. 'Sane sciendum,' inquit, 'quod Varro tres tantum Musas esse commemorat: Unam, quæ ex aquæ nascitur motu: alteram, quam aëris icti efficit sonus: tertiam, quæ in aërea tantum voce consistit.' Vide porro de hisce Phurnutum de natur. Deorum, Plutarchum Sympos. lib. IX. qu. 14. Pausaniam in Bœoticis, Augustinum lib. II. Doctrin. Christianæ, c. XVI. Constantinum in Excerptis e Vita Nic. Damasceni, &c.

32 *Sed Citheron*] Quasi Græce Κιθέρων esset: quod ne quis falsum putet, eodem modo dixit, Clytemestra, quasi non Κλυταιμνήστρα, sed Κλυτεμνήστρα diceretur: sic enim in Heroibus: 'Vindicem adulterii cum Clytemestra necet.' Quod hic vult Ausonius de Musis, explicatur diserte a Pausania in Bœotiis. Inde pete. Deinde satis vulgatum est. 'Toties ternas,' hoc est, ter ternas. Tres solæ primum fuerunt. Eum enim numerum primi omnium Aloidæ constituerunt. Eodemque numero primi omnium eisdem rem divinam fecerunt Otus et Ephialtes. 'Tres' igitur tantum eo tempore. Sed primus 'ter ternas' constituit Pierus Macedon. longo post tempore. Quod Ausonius in Cithærone contigisse vult, Pausanias autem Thespiis, vicinitas loci diversitatem judiciorum aut sententiarum excusaverit. Quod ait: 'tenuit quas dextera Phœbi:' Videntur simulacra Apollinis ita fieri solita, ut dextra manu novem Musas

sustinebant. Sic in multis signis simulacra Victoriolarum manu dextra sustinebantur. In veteri libro legitur: qui sex prætulisse timebant. mendose, ut apparet. Ego lego, prævisse: qui, inquit, metuebant præmittere, et in vulgus edere sex Musas: hoc ait Ausonius propter ternarii τελειότητα: nam aut tria, aut ter tria, perfectus numerus. Ita Veteres aut tres, aut ter tres Musas esse dixerunt: nam sex dicere illis religio fuit. *Scaliger.* Qui postea margini sui libri adscripserat: *Qui sex sprevisse timebant.* cui lectioni, ut verissimæ, candidum calculum adjicio.

Sed Citheron totiens, &c.] Sic Parisiense novum, et Lugdunense vetus exemplar. Sed *Citheron* sic corripit secundam syllabam, quæ naturaliter longa est, ut apud Virgil. III. Georg. 'Rumpe moras: vocat ingenti clamore Cithæron.' Scribitur enim suis Græcis Κιθαιρών. Aldus Manutius, quod Silvius monuit, edidit: *Sacravit totiens ternas ex ære Cithæron.* et Lilius Gyraldus in priore Syntagmate de Musis castigabat: *Sed Sicyon totiens ternas ex ære sacravit:* qui legerat apud Plutarchum nono Symposiacorum problematum, Sicyonios, quum tres tantum Musæ essent, unam ex iis Polymatheam vocasse: verum potest Ausonius ex diphthongo vocalium alteram sustulisse hoc loco, sicut fecit in 'solicismus' in Epigrammate centesimo et tricesimo octavo, syllabæ corripiendæ gratia: et *Citheron*, quomodo liber antiquus habebat, pro *Cithæron*, scripsisse. Est autem mons et saltus Bœotiæ Cithæron: et in Bœotia multa sunt loca Musis et Baccho sacra: quare Cithæronem fortasse posuerit Ausonius pro aliqua Bœotiæ civitate. Scribit Pausanias, in ea Græciæ provincia fuisse ternas trium insignium artificum statuas Musarum. *Vinetus.*

33 *Qui sex sprevisse*] Quum Iodocus Badius pro *sex sprevisse, se sprevisse* edidisset, Michaël Hummelbergius *sex prævisse* emendandum putavit. Sed Lugdunensis vetus codex *sex prævisse* habebat: quod ad illud, *sex sprevisse* propius accedit. Quod autem hic significatur de 'triplicato Musarum numero,' id Ausonium legisse puto apud Marcum Varronem: ex cujus libris, qui interciderunt, sic repetit Augustinus lib. II. de doctrina Christiana: 'Non audiendi sunt errores gentilium superstitionum, qui novem Musas Jovis et Memoriæ filias esse finxerunt. Refellit Varro, quo nescio utrum apud eos quisquam talium rerum doctior vel curiosior esse possit. Dicit enim civitatem nescio quam (nec enim vocabulum nomen) locasse apud tres artifices terna simulacra Musarum, quæ in templo Apollinis dono poneret: ut quisque artificum pulcriora formasset, ab illo potissimum emeret. Itaque contigisse, ut opera sua illi artifices æque pulchra explicarent: et placuisse civitati omnes novem: atque omnes emptas esse, ut in Apollinis templo dedicarentur: quibus postea dicit Hesiodum poëtam imposuisse vocabula. Non ergo Juppiter novem Musas genuit, sed fabri tres, ter ternas fecerant. Tres autem propterea civitas illa locaverat, non quia in somnis eas viderat, aut tot se cujusquam illorum oculis demonstraverant, sed quia facile erat animadvertere, omnem sonum, qui materies cantilenarum est, triformem esse natura. Aut enim editur voce, sicut est eorum, qui faucibus sine instrumento canunt: aut flatu, sicut tubarum, et tibiarum: aut pulsu, sicut citharis et tympanis, et quibusdam aliis, quæ percutiendo sonora sunt.' Hæc Augustinus. Locaverant igitur illi novem faciendas Musas, sed ex quibus tres solum, quas pulcherrimas judicassent, eligere dedicareque constituerant. Ceterum ter ternas illas tres illi artifices quum æque pulchras reddidissent, ex iis

tres tantum dedicare, et sex reliquas spernere, religio fuit. Consecrarunt itaque illas omnes novem: atque inde origo novem Musarum pro tribus. *Vinetus.*

34 *Trina Tarentino*] Sic veteres nostri codices, et Zosimus, auctor Græcus. alii libri fere *Terentino.* Ita locus ille, Terentus et Tarentus, sive Terentum et Tarentum in Valerii, Censorini, Festi, et aliorum exemplaribus variatur, unde dicti fuerunt ludi Tarentini. Idem sunt Sæculares ludi, qui confecto sæculo, id est, 100 quoque anno referebantur. Fiebant autem ter in anno, noctu, et tribus noctibus continuatis. De iis est caput LVIII. Miscellaneorum Politiani, et liber nuper editus ab Onuphrio Veronensi. *Idem.*

35 *Trieterica*] Triennalia. Liberi enim sacra tertio quoque anno innovabantur, quæ et noctu fiebant, unde Nyctelia sunt dicta ἀπὸ τῆς νυκτὸς, et ipse Bacchus Νυκτέλιος. *Idem.*

36 *Tres primas Thrac.*] Mirum est, quod ego legi in veteri exemplari: *Tres primas Pheacum pugnas, &c.* Non enim potest dici commentitia lectio, aut ficta esse librario, neque frustra a vulgata discrepare. Quare enim Thracas vel gladiatores vocat Pheacas? Sciendum est, duo funerum genera apud veteres Romanos fuisse: alterum indictivum, alterum simpludearium. Indictivo funeri ludi adhibebantur. Simpludeario non adhibebantur. Unde dictum videtur a simplo, quod simplex esset. Imo potius, ut verius loquar, indictivo funeri duo adhibebantur: ludi, et desultores. Simpludeario ludi tantum. Unde dictum, quasi simpliludiarium. Quæ sane ratio et huic rei apta, et vera est. Jam in iis ludis omnia exerceri solita Græcanico more non dubito, quæcunque apud Homerum Pheaces exercent, cursum, luctam, et hujusmodi, quos propterea Pheacas vocat Ausonius. Eorum vero exercitia in munus gladiatiorum primum a Juniadis mutata fuisse nunc testatur. Quid si primum Pheacibus ad munus gladiatorium prius usi sunt, ut postea Thracibus? Sed quid nugamur? a Phæacibus tales ad hoc munus capi non potuerunt: qui quidem de se ita testentur apud Poëtam: Οὐ γὰρ πυγμάχοι εἰμὲν ἀμύμονες, οὐδὲ μαχηταί. et quæ sequuntur. Sed Ausonius vult spectacula mollia funerum, saltationem, et fidicines, quales Phæacum fuerunt, mollium, et remissioribus exercitamentis fractorum hominum, ad cruentum munus traducta fuisse: ut qui prius Phæaces, postea cruenti gladiatores fuerint. Certe ego tantum illi veteri exemplari tribuo, ut neque melius neque fidelius me nancisci posse sperem. Erat enim vetustissimis Longobardorum characteribus exaratum. Porro Φέακας dixit Ausonius non Φαίακας, ut alibi Κιθέρων, Κλυτέμνηστρα. Quod multi Poëtæ eo tempore in ejuscemodi diphthongis committebant, adeo ut qui hoc facerent, irrideantur salsissimo hoc Epigrammate Græco: Ὦ τλῆμον, Κυνέγειρε, καὶ ἐν ζωοῖς καὶ ἀπελθὼν, Ὡς αἰεὶ κόπτῃ ῥήμασι καὶ κοπίσι. Πρόσθε μὲν ἐν πολέμοισι τεὴ πέσε μαρναμένη χεὶρ, Νῦν δέ σ' ὁ γραμματικὸς καὶ ποδὸς ἐστέρισεν. Ut enim pedem anapæstum conficeret, abstulit illi pedem iambum: nam Κυναίγειρες dicendum erat. Sed idem Ausonius σολοικισμὸν dixit, ut alibi notamus. Secundam quoque quare corripuerit, alibi caussas reddimus, quia quantitas hic accentum sequitur: ut ibi fusius a nobis disputatur. Ergo Phæaces hic mollium ludorum exercitatores, ut jam diximus, quorum pugnas tunc primum spectaverunt Romani, id est, traducti fuerunt ad cruentum gladiatorum munus. *Scaliger.*

Tres primas Thracum pugnas] Ita præter Livium et Val. Maximum, etiam Servius, nisi quod pro filiis nepotem substituit ad lib. III. Æneid. vs. 67. 'Apud Veteres,' inquit, 'eti-

am lumina intuebantur: sed mortuo Junio Bruto, quem multæ gentes ad ejus funus aspicere minimum, neque illum esse, qui nimii erant, inter se composuit, et sic pugnaverunt: et quod numeri nimii erant, inde nomen appellatum.'

Bubus ordine trinis] Ita corrige, pro sellis: id est, trina editione ludorum commisit ternas pugnas Thracum, vel gladiatorum.

37 *Junius patris inferias misso sepulcro*] Idem liber: filii Junii Bruti, non illius primi Consulis, sed alterius ad annum ab Urbe condita quadringentesimum et nonagesimum. Sic enim Valer. Maximus libro secundo de institutis antiquis: 'Gladiatorum munus primum Romæ datum est in foro Boario, Appio Claudio, Quincto Fulvio Consulibus: dederunt Marcus et Decimus filii Bruti, funebri memoria patris cineres honorando.' Hæc ille. Rem narraverat Titus Livius libro sextodecimo, qui si exstaret totus, non esset hic divinandum, quæ sint tres illæ pugnæ, et sellæ. Vide hunc Ausonii locum libri primi capite vicesimo secundo Παρέργων Alciati. *Vinetus.*

Patrio misere sepulchro] Ita duo scripti.

38 *Illa etiam*] In hac fabula Suidas paullo aliter, quam Diodorus, Hyginus, Tzetzes in octavum versum Cassandræ Lycophronis. Mirantur autem novi Grammatici, cur Ausonius syllabam *pes* in *bipes* et *tripes* corripiat, quam Virgilius, et alii producunt. *Vinet.*

40 *Aoniam*] Bœotiam, cujus metropolis Thebæ. *Idem.*

42 *Trina in Tarpeio*] Tria in Capitolio numina cellas habebant, Juppiter, Juno, Minerva: media erat Jovis. Hi Dii tutela urbis erant. *Turneb.*

44 *Parietibus qui saxa*] Omnino legendum *quæ*, ars scilicet. Dixit enim: 'tergenus artes.' *Scaliger.*

45 *Et qui...fucat tectoria*] Ipse tectur dictum, quinto mense alterius aquæ demum currens. *Vinetus.*

46 *Quadrantal*] Quod est vas, a forma quadrata dictum, quod pedis esset quadrati, cubo seu tesseræ simile. 'Capitolinam amphoram' appellat Julius Capitolinus: quam etiam plenam bibisse sæpe in die, et comedisse libras carnis sexaginta Maximinum illum scribit: et 'Quam, ne violare liceret, Sacravere Jovi Tarpeio in monte Quirites:' inquit Poëta de ponderibus et mensuris. *Idem.*

47 *Hoc tribus*] Quadrantal modiis. Volusii Mæciani Jurisconsulti verba sunt de Romanorum mensuris: 'Mensuræ liquoris, atque grani, expeditior et forma, et appellatio est. Nam quadrantal, quod nunc plerique Amphoram vocant, habet urnas duas, modios tres, semodios sex, congios octo.' *Idem.*

Hoc geminis tribus] Si geminos modios tres, sicut bis terni, sex modii, quæ sunt duo quadrantalia: quot capiebat non solum Atticus, verum etiam Romanus medimnus: sed quem nominavit Siculum medimnum Ausonius, is erat modiorum quinque tantum, ut probat Budæus libro quincto de asse. *Idem.*

Hoc geminis tribus] Lege: HÆC GEMINIS TRIBUS, ut est in optimis membranis: subintellige, 'Sicana medimna,' quæ singula sex modios capiunt.

48 *In Physicis*] Ὁλὸς, ὕλη, ἰδέα, apud Plutarchum primo de placitis Philosophorum, et in problemate secundo libri octavi Symposiacon. *Vinetus.*

50 *Per trinas species trigonorum linea currit*] Membraneus liber, *regula* pro *linea*. Ceterum Ausonius tam hic, quam in Ecloga De ratione puerp. et Marcianus Capella, cur in *trigono tetragonoque* sine necessitate syllabam natura longam corripuerint, miror. Non semel productam Manilio viderant, ut libro secundo: 'Et quæcun-

que tamen dicuntur signa trigona.' Sunt autem τριγώνων, id est, triangulorum, genera tria, quæ et in Præfatione in Centonem, ex elementis Geometricis, appellantur ἰσόπλευρον, quod 'æquilatus' vertit Ausonius, alii 'æquilaterum.' ἰσοσκελὲς, 'crure pari,' Ausonio dictum, aliis quibusdam 'æquicrurium:' et σκαληνὸν, quod trium est disparium laterum. Qui deinceps sequuntur novem versus de numeris, tenebræ mihi sunt plane Cimmeriæ. *Idem.*

52 *Tris coit in partes*] Hoc verum est, primus 'numerus perfectus,' hoc est, senarius, coit in numeros 1, 2, 3, quæ sunt partes ipsius, ex quibus compositus est. 'Componi numerus' dicitur ex illis partibus, in quas dividitur, aut ex quarum multiplicatione conflatur. Sed nullus numerus coit in eas partes, præter numeros perfectos, qui rarissimi sunt, quales 628. Hactenus Ausonius bene. Sed sequentia produnt illum, quid esset numerus perfectus, nesciisse, cum illi attribuit, quæ novenarii propria sunt. Non enim componitur ex 'terno congrege,' neque in 'ter tria' resolvitur. Hoc enim est proprium novenarii. Bis igitur in eodem numero novenario peccavit, et cum 'cubum' supra vocat, et cum 'perfectum.' Quod sero tandem agnovit bonus Vinetus. 'Tris primus par impar habet.' 'Tres,' id est, ἡ τριὰς, ut infra 'Unus,' id est, μονάς. 'Ternarius,' inquit, primus omnium numerorum par, impar habet. Nam et ipse totus est impar, et binarius, quem comprehendit, est par. Habet et medium, id est, 'Unitatem.' 'Medium' Ausonius vocat excessum Arithmeticum, quod infra ὀμφαλὸς dicitur, quod ὀμφαλὸς medius in homine. Ternarius igitur, primus omnium habet par et impar, et medium, sive ὀμφαλόν. Nam unitas distinguit eum binario. Sequentia absque ope veteris membranæ non assecuti essemus: 'Sed ipse, Ut tris, sic quinque et septem quoque dividit unus.' Sed 'ipse Unus,' id est, ipsa unitas, quæ medium est, sive ὀμφαλὸς ternarii, et binarii, est quoque medium quinarii, et septenarii.

A
B C D
E F G H I

'Et numero in toto positus.' Et si ex toto numero, nempe novenario, fiat triangulum Isopleuron, A B C D E F G H I, ita ut A unitas sit in centro, id est, vertice trianguli, distinguet omnes ternarios in progressu Cubi. Legendum enim ex v. c. *Cubo pergente.* Sed 'Cubum,' ut dixi, perperam vocat, qui est quadratus. Unitas, inquam, dirimet omnes ternarios A B E, A C G, A D I. Dirimit, ut medium, καὶ ὀμφαλὸς ipsorum, cum unitas sit, ut diximus, medium binarii et ternarii. Dividit enim in æquipares partes, hoc est, in binarios, et se ipsam. Ex impare enim ternario resolvitur par numerus, nempe binarius, et unitas, hoc est, quod dicit, 'dirimere æquiparem partem' de singulis ternariis. 'Et paribus triplex spatium,' in versu 59. non solum, inquit, 'triplex' est 'spatium' sive medium omnium digitorum imparium, sed etiam omnium digitorum parium. Nam quemadmodum ex unitate terna dirimuntur intervalla in his imparibus 3, 5, 7, 9, ita etiam ex Binario totidem sunt intervalla inter omnes pares digitos, nempe hos, 2, 4, 6, 8. Horum enim binarius est idem ὀμφαλὸς sive medium, ut imparium unitas. Vides quam clara sunt, quæ ante Sphinga implorabant. Et tamen puerilia sunt, neque in his subactum habuit ingenium. In versus conjecit, quæ non intelligebat. Nunc quia plana sunt, et obvia, non dubito quin omnibus ludibrium debeant. Sed tamen erant intelligenda: in his omnibus, quæ Cimmeriæ tenebræ erant, nihil aliud vult, quam ternarium esse intervallum numerorum imparium, ternarium item intervallum parium, cum unum

idemque ὀμφαλὸς sive medium sit, et horum, et illorum. *Scaliger.*

Tris coit in partes] Quanquam se intelligere dicat Scaliger, et hæc esse puerilia, non tamen omnibus plana sunt, aut ita perspicua, ut non cum antiquis judicibus pronunciare liceat, 'Amplius, non liquet.' Nescivisse putat Ausonium, quid esset 'cubus:' non credo: errasse itidem in eo, quod novenarium numerum perfectum dixerit: non dixit. Videamus igitur, utrum et nos aliquid huic obscurissimo loco lucis conferre possimus. 'Tris coit in partes,' inquit, 'numerus perfectus.' Non, ut putavit Scaliger, de senario hoc dicere censendus est Poëta, verum de ternario, qui item ac senarius 'perfectus numerus' habetur. Capella: 'Trias vero princeps imparium numerus, perfectusque censendus. Nam prior initium, medium, finemque sortitur: et centrum medietatis ad initium finemque interstitiorum æqualitate componit.' Clarius Plutarch. Problem. Convival. III. l. IX. Καὶ μὴν ὁ πάντων ἀριθμῶν πρῶτος τέλειος, ἡ μὲν τριὰς, ὡς ἀρχὴν, καὶ μέσον ἔχουσα, καὶ τέλος. ἡ δὲ ἑξὰς, ὡς ἴση τοῖς αὐτοῦ μέρεσι γιγνομένη, δῆλόν ἐστι. 'Coit' autem 'in tris partes,' ex quibus constituitur, et in quas iterum resolvi potest. Hanc esse consularis viri mentem sequentia demonstrant: 'Tris primus par, impar habet, mediumque.' Hæ sunt, ut dixi, partes ternarii, quem 'numerum perfectum' appellavit. 'Ut idem Congrege ter trino per ter tria dissolvatur,' id est, ut idem numerus ternarius (qui perfectus est) si ter multiplicetur, et novenarium constituat, rursus per ter tria possit dissolvi, unde confectus erat novenarius. Hinc non sequitur, Ausonium novenarium 'numerum perfectum' appellasse, sed, ut jam dixi, ternarium. 'Tris primus par, impar habet, mediumque:' Nihil hic salebrarum. 'Sed ipse Ut tris, sic quinque, et septem quoque dividit unus.' Hæc ita capio: unitas dirimit ternarium a binario. Nam unum et duo faciunt tria: eadem unitas dividit quinque: nam duo et tria faciunt quinque: eadem distinguit septem; quia ex ternario et quaternario combinatis resultat septenarius. Ex. gr.

ıIı.	ııIıı.	ıııIııı.	ııııIıııı.
3	5	7	9.

'Et numero in toto positus sub acumine centri,' id est, unitas autem illa collocata in centro novenarii numeri inter duos quaternarios, 'distinguit solidos,' sive congreges 'trientes,' *cubo pereunte*, non *pergente:* nam octonarius est primus cubus ex binario bis bino, sive in quadrangulum duplex multiplicato: qui cubus interibit, si unitas inseratur binariis conjunctis, et efficiat novenarium numerum, qui cubus non est. 'Acumen centri' hic est medium spatium inter duos quaternarios, quod verum centrum novenarii. 'Æquipares dirimens partes ex impare terno,' id est, ter seu tribus vicibus dividens numerum parem, 'triplex paribus medium: quum quatuor, et sex, Bisque quaternorum secernitur omphalos idem:' id est, quando medius tanquam umbilicus distinguit et disjungit duo et duo, quibus insertus unitatis numerus constituit quinarium: tria et tria, quis immissus conficit septenarium: quatuor et quatuor; quæ conjuncta cum media unitate novenarium efficiunt. Psellus in Compendio de Arithmet. 'Primi numeri sunt, quos sola metitur unitas: id genus sunt tria, quinque, septem, (sola quippe unitate metiri eos possumus) eorumque assimiles.' Quid igitur? blandiarne mihi, an animi falsus diutius pendebo? puto tamen me vidisse verum, et eruditum poëtam ab ignorantiæ macula vindicasse. Non negabo tamen, *cubo pergente* posse defendi; ita nempe,

ut a perfecto cubo numeri binarii bis bini transeat ad imperfectum cubum novenarium. Nam ut quaternarius, qui constituit simplex quadrangulum, cubus, sed improprie, solet appellari: ita et novenarius, ratione figuræ quadrangularis, cubi sæpissime appellatione insignitur: sed ut dixi, improprie. Omnis enim cubus sex superficies habet, teste Martiano Capella: vel, ut Euclides ait, 'verus cubus est, qui sub tribus æqualibus numeris continetur:' sive, qui æqualis est in latitudine, longitudine, altitudine. At quaternarius et novenarius superficiem tantum spectant, quum in cubo tertium intervallum requiratur. Ergo duplex quaternarius, sive binarius bis binus, perfectus cubus est: item ternarius ter ternus (inde Noster in initio hujus Carminis: 'Imparibus novies ternis contexere cubum.' et D. Augustinus lib. XVIII. Civ. Dei, cap. 23. 'Et sunt versus 20. et 7. qui numerus et quadratum ternarium solidum reddit. Tria enim ter ducta fiunt novem: et ipsa novem si ter ducantur, ut ex lato in altum figura consurgat, ad viginti septem perveniunt:') ut et quaternarius quater quaternus; quinarius quinquies quinus; et sic porro reliqui multiplicati in infinitum. Vide, quæ de cubo Geometrico, seu corpore Mathematico, Macrobius l. II. c. 11. in somn. Sclp. Commodius, ut arbitror, et facilius hoc ænigma intelligetur, si per quadratum schema demonstretur, ex. gr.

. . . Hic in priore ternario est
. o . numerus par, nempe binari-
. . . us; impar, qui totus ternarius; et medius, sive unitas ipsa, quæ nec par nec impar dici potest, quoniam revera numerus esse non putatur, sed numeri principium. Illa igitur unitas, sive τὸ ἓν, (nam μονὰς confuse diceretur,) dividit tris, quinque, septem, ut superius ostendimus: et in toto numero positus sub acumine centri, ut ex quadrato hoc schemate liquet, distinguit solidos trientes, &c. omnia vero nunc plana sunt.

53 *Congrege*] Ita legendum est, non *Cum grege*. Sic in Epist. ad Paulum: 'Et congrege volgo Augustas fervere vias.' Idem error hactenus in Horatio animadversus non est, ne ab ipsis quidem ejus poëtæ anxiis interpretibus: 'Dum Capitolio Regina dementes ruinas, Funus et imperio parabat, Contaminato congrege turpium Morbo virorum.' Male enim hactenus legitur, *Cum grege*. Atqui intelligit morbosos, hoc est, effeminatos et contaminatos viros. 'Morbus virorum,' morbosi viri, ut 'scelus viri,' scelestus. Morbosis igitur ac contaminatis viris ex omni colluvie collectitiis, hoc est enim 'congreges viri,' funus imperio parabat Cleopatra. Notum enim male audire hoc vocabulum, 'Morbosus.' Catullus: 'Morbosi pariter, gemelli utrique.' At vulgatam lectionem quis sanus volet tueri? Quomodo inde bonum sensum efficiet? Miror ergo minutos istos, καὶ ἀκανθολόγους interpretes hoc non vidisse. *Scaliger*. Mi homo, tua vineta cecidisti.

Cum grege ter trino] Vetus liber: *Congeret et trino*. Lege: *Congrege ter terno:* ut in Epistolæ decimæ ad Paulum versu vicesimo, 'congrege vulgo.' Si ergo numerum perfectum, ut puto, hic appellet Ausonius numerum ternarium, hujus loci sensus esse poterit, ex ter ternis fieri novem, et novem in ter terna resolvi. *Vinetus*.

Congrege] Invenias eam quoque dictionem apud Tertullianum de Pœnit. c. XI. et in Pervigilio Veneris: 'Congreges inter catervas ire per saltus tuos.' Ausonius item ultima Periocha Odyss. 'congregem densitatem' dixit.

55 *Qui medius quinque et septem*] Vetus exemplar: *Ut tris sic quinque*

et septem. Vinetus.

61 *Tabulæ ter quaternæ*] Id est, duodecim: unde Leges duodecim tabularum dictæ: de quibus Titus Livius libro tertio, et Pomponius Jurisconsultus in Justiniani Pandectis. *Idem*.

62 *Et populi commune*] Publicum. Alii aliter jus dividunt, ut Ulpianus lib. I. institutionum, in duo membra, in jus publicum et privatum. Publicum, quod utilitatem Reipublicæ spectat: et in sacris, in sacerdotibus, in magistratibus consistit. Privatum vero, quod ad utilitatem singulorum pertinet. Quod et dicit tripartitum esse, nempe collectum ex naturalibus præceptis, aut gentium, aut civilibus. *Idem*.

63 *Interdictorum*] Præter Silvium, est hunc locum interpretatus Andreas Alciatus lib. X. cap. 7. Parergon. Sunt autem illa Interdictorum genera, Recuperandæ possessionis, Retinendæ, et Adipiscendæ. *Idem*.

Unde repulsus vi fuero] Sic Vet. Cod. Nimis vero, quam inscite atque inconsulte immutatum *furto* legitur pro *fuero*. Nimirum ut e trino in quaternum genus Interdicta discindantur. Jureconsultorum sane Digestorum XLIII. atque Instit. IV. diligens est hujus rei Dissertatio, quæ ut strictim referatur, Interdictorum quædam adipiscendæ possessionis causa comparata esse asserunt, quædam retinendæ, quædam etiam recuperandæ. Adipiscendæ quidem possessionis causa interdictum accommodari bonorum possessori, quod appellatur 'quorum bonorum.' Retinendæ, Uti possidetis, et 'utrobi,' cum ab utraque parte de proprietate alicujus rei controversia sit. Recuperandæ, si quis ex possessione fundi vel ædium vi dejectus fuerit. Nam ei ponitur interdictum, 'unde vi.' Ait igitur Poëta, unum esse genus, 'unde repulsus vi fuero,' hoc est, unde dejectus aliquis vi fuerit. Harum vero divisionum nomina, 'unde vi,' 'utrobi,' et 'quorum bonorum' ex Prætoris verborum initiis sumta sunt. Ideoque intercisa in Ternario videbantur, ac referri manifestius nec poterant omnino, nec debuerant. *Accursius*.

65 *Triplex libertas*] Liberi fiunt aut Censu, aut Vindicta, aut Testamento, ut auctor est Marcus Tullius in Topicis. Alia est libertatis divisio in cap. V. lib. I. Institutionum Justiniani. *Vinetus*.

Capitisque minutio] Capitis diminutio est prioris status mutatio. Ea triplex appellatur Maxima, Minor, quam quidam mediam vocant, et Minima. Tria enim sunt, quæ habemus, inquit Paulus libro II. ad Sabinum, Libertatem, Civitatem, Familiam. Igitur cum hæc omnia amittimus, 'Maxima:' quum vero amittimus civitatem, at libertatem retinemus, 'Media:' quum autem et libertas et civitas retinetur, familia tantum mutatur, 'Minima' est capitis diminutio. Institutionum Justiniani libri primi caput XVI. et libri quarti Pandectarum titulus V. est de capitis minutione. *Idem*.

66 *Trinum dicendi genus*] Quos χαρακτῆρας Græci vocant; Uberem, Gracilem, Mediocrem, Quinctilianus libro XII. et Aulus Gellius lib. VII. *Idem*.

67 *Triplex quoque forma medendi*] Serenus Sammonicus: 'Quod Logos, aut Methodus, simplexque Empirica pangit, Hoc liber iste tenet, diverso e dogmate sumtum.' Divus Hieronym. ad Paulinum: 'Taceo de medicis, quorum scientia mortalibus utilissima est, et in tres partes scinditur, τὸ δόγμα, τὴν μέθοδον, τὴν ἐμπειρίαν.' Adi et Isidorum lib. IV. cap. IV. *Colerus*.

68 *Quæ logos*] Lego: *Quoi logos, aut, &c.* Scaliger.

Quæ logos] Fortasse rectius *Cui logos*, uti et Silvius etiam existimat. Λόγος, ratio, μέθοδος, via brevis: ἐμπειρία, experientia: unde tria medi-

corum genera, 'Logici' qui et Dogmatici, 'Methodici,' et 'Empirici.' De iis Galenus in libris de sectis, et aliis multis in locis. *Vinetus.*

70 *Regnata Colosso*] Sol erat tutela Rhodiorum: testes nummi Rhodii, ex una parte Rosa, ex altera Sole insigniti. Sol ergo est ἄναξ Rhodiorum, Dominus, et tutela: ut Homero Ἴδηθεν μεδέων. At Colossus ille ingens in foro Rhodio positus, erat Solis, non alius Dei, aut hominis, aut Herois: proinde 'regnata Colosso,' id est, Soli. *Scaliger.*

Regnata Colosso Rhodos] Manil. lib. IV. 'Virgine sub casta felix terraque marique Es Rhodos, hospitium recturi principis orbem, Tumque domus vere Solis, cui tota sacrata es, Quum caperes lumen magni sub Cæsare mundi.'

72 *Tetrica ad subsellia*] Ad judicialia, forensiaque subsellia, in fora et curias. *Vinetus.*

73 *Numeros imitata chororum*] Rhythmum quendam, id est, legem pedestris orationis intelligit: quales sunt 'numeri chororum,' ut Pindarici, qui propterea 'lege soluti' dicuntur Horatio: nam lex eorum est voluntas poëtæ. *Scaliger.*

74 *Orpheus in tripodes: quia sunt tria, Terra, Aqua, Flammæ*] Sic reperit scriptum Silvius: itaque habent omnia, quæ vidimus, nova exemplaria: sed vetus Lugdunense, *hinc* pro *in:* et *flamma*, nisi fallor, pro *flammæ*. Vix enim potuit legi hujus verbi finis. *Orpheus* autem ego in genitivum *Orpheos* mutarem, ut a *Tereus* est *Tereos* in Vita humana: ac sic legerem: *Orpheos hinc tripodes, quia sunt tria, Terra, Aqua, Flamma.* *Tripodes*que pro τριπόδης acciperem: quemadmodum τριπόδης, ἑκταπόδης, ὀκταπόδης inveniuntur in Operibus et Diebus Hesiodi: pro τρίπους, ἑπτάπους, ὀκτάπους, ut tria hæc, terra, aqua, ignis, non plures sunt tripodes, sed tripus duntaxat unus. Τρίπους autem quum sit idem, quod 'tripes,' et tripus ille Apollinis apud Delphos, aliique tripodes, sive mensa fuit, sive vas, sive aliquid aliud, quod tribus pedibus sustineretur, non satis video, quem vocet Ausonius Orphei poëtæ vetustissimi tripodem; ideone tantum per metaphoram quandam illa rerum principia, Orpheo posita numero tria, quot in tripode pedes fuerunt; an vero Carmen aliquod Orphei de tribus illis principiis, vel etiam de ternario numero. Non enim primus fuit inter Veteres Ausonius, qui de ternario numero lnserit: et miror, si τριασμοὺς Jovis Chii et Philosophi, multis sæculis antiquioris, non legerat, aut si legerat, quo modo non meminerit: quos fuerunt qui Orpheo illi Thraci attribuerent, ut ex Harpocratione et aliis ostendit Lilius Gregorius in Dialogis de poëtis. Interciderunt autem Orphei scripta, in quibus disserebatur de rerum principiis: ceterum quam memorat Ausonius 'aquam' inter illa, hæc nulla est apud Suidam, sed 'Nox' quædam atque 'Chaos.' *Vinetus.*

75 *Triplex sideribus positus, dist.*] 'Distantia triplex,' longitudo a quodam puncto in Zodiaco, puta a prima stella Arietis, Latitudo ab Ecliptica, Declinatio ab Æquinoctiali, utrumque tam cis quam ultra Eclipticam, et Æquinoctialem. 'Forma,' μόρφωσις. Sunt enim quædam in *formas* conjecta, id est, quæ formam quandam componunt, cujusmodi septem formant Ursam minorem, viginti septem Ursam majorem. Unde μορφαὶ καὶ μορφώσεις, καὶ ἀστερισμοὶ dicuntur. Reliquæ, quæ nullam formam constituunt, dicuntur ἀμόρφωτοι, cujusmodi sunt undecim circa Canem. 'Modus' est mensura, ut 'modus agri,' est mensura et perticatio agri. Mensura igitur stellæ est Diametrum ipsius. Quare ex magnitudine diametri sex gradus magnitudinum in stellis considerati sunt, ut

dicerentur primæ, secundæ, tertiæ magnitudinis. Scaliger.

Triplex sideribus positus] Griphus hic non minus mihi obscurus, quam prior. 'Positus,' 'positio,' 'positura,' 'situs,' idem apud Lucretium, Ciceronem, Propertium, Ovidium, et alios Latinos: verum distantia stellarum aliquid ad situm pertinet, quemadmodum forma et modus ad eundem? Adjectivum tamen 'Triplex' ad 'distantiam, formam,' et 'modum' æque referendum puto, atque ad 'positum,' ut quattuor illa singula sint triplicia. Primum enim sidera sic a nostro dividunt, ut alia in Zodiaco sita dicant, alia citra, alia ultra Zodiacum. Sic enim Proculus in extremo commentariolo de Sphæra. Deinde 'distantiam' in illis faciunt 'triplicem,' 'Longitudinem,' a principio Arietis secundum circulum Eclipticum: 'Latitudinem,' ab eodem Ecliptico: 'Declinationem' ab Æquinoctiali circulo ultro citroque versus polos. Ita Ptolemæus et alii. Quod autem ad 'formam' attinet, Stoici stellas asserunt esse globosas, sicut Mundum, et Solem, et Lunam. Cleanthes, κωνοειδεῖς, hoc est, turbinales, ut Budæus hoc vertit. Anaximenes, clavorum in modum crystallaceo quodam suffixas. Addit quidem Plutarchus secundo de Placitis Philosophorum, formam quartam, quod existimaverint quidam Stellas quasi quasdam esse bracteas ignitas; sed istos clavos et bracteas pro eodem potest accepisse Ausonius. 'Modi' denique, qui τρόποι τόνοιque Græcis nominantur, tametsi septem pluresque numerantur in Cassiodori, Severini, Ptolemæi, Plutarchi, Euclidis, Aristoxeni, Musicis: tamen scribit Ptolemæus secundo Harmonicorum, tres in illis fuisse antiquissimos, primosque omnium observatos, Dorium, Phrygium, Lydium. Alii sunt ab his facti, Hypodorius, Hypophrygius, Hypolydius, Mixolydius, quos in sua cælesti musica constituebat Pythagoras, sicut scribit Plinius libro secundo. Vinetus.

Triplex sideribus, &c.] Quid hæc prorsusque distinctio possit, vel ex hoc loco cognoscere est, qui doctissimis viris lectorem, aut non, aut male intellectus fuit. Sive enim 'triplex' pro trinis, ternisve sumamus, ut sit sensus. 'Tria' accidunt sideribus, 'positus, distantia, forma;' sive hæcce tria triplicia statuamus; parum ad hujus ænigmatis enodationem referre arbitror, cum utroque modo recte possit explicari. Verum quid hoc loci 'modus?' nam quod Scaliger mensuram interpretetur, in eo frustra fuit. Ponenda igitur τελεία στιγμὴ post 'forma.' Est enim sensus absolutus. Lege paulo conjunctim: *Et modus, et genetrix modulorum musica triplex.* 'Modus' et 'modulus' Carminis idem est. Ergo et 'modus' est 'triplex,' Lydius, Dorius, Phrygius: et ipsa inventrix et parens modorum 'Musica triplex' est, 'mista libris,' Rhythmica: 'secreta astris,' Harmonica: 'vulgata theatris,' Crusmatica.

76 *Et genitrix modulorum*] 'Musica' Cassiodoro definitur, bene modulandi numerorumque scientia: distribuiturque tripartito, in Harmonicam, Rhythmicam, Crusmaticam. Quam Severinus Boëthius lib. 1. Musicorum, in 'Mundanam' dividit, et 'Humanam,' et in eam quæ in quibusdam consistit instrumentis. Vinetus.

77 *Mista libris*] De qua scripti libri: si hoc inter genera Musicæ referri debeat. *Idem.*

Secreta astris] 'Mundana' Severino nuncupata: et quam Pythagoras in cœlestibus sphæris audiebat harmoniam: de qua plura Aurelius Macrobius in somnium Scipionis. *Idem.*

Vulgata theatris] Qua per theatra in ludis et fabulis, ac alibi, utuntur artifices: et quam in quibusdam instrumentis consistere dixit Severinus. Quorum instrumentorum tria sunt

que urere flammis.' Ubi Servius: 'Que copulativa conjunctio est, aut disjunctiva: quomodo ergo per (lege, *pro*) aut adjunxit? cum non utrumque sed alterutrum fieri poterat, quod suadebatur. Poëtarum est partem pro parte ponere, ut torvum pro torve, et volventibus pro volubilibus. Ergo conjunctionem pro conjunctione posuit, que pro ve: nam sonantius visum est. Antiqua tamen exemplaria ve habere inveniuntur: ve enim proprium significatum habet, ut interdum pro vel accipiatur.' Ita et apud Justinum lib. III. c. 3. legitur in vulgatis, 'quid addendum mutandumque legibus videretur:' pro quo Bellovacensis Vincentius, *vel mutandum leg. vid.* Unde olim scriptum fuisse colligo *mutandumve*, pro *mutandumque.* Sed confuderunt hæc Veteres. sic Prudentius Hymno VIII. Cathemer. 'Sive tu mensam renuas, cibumque Sumere tentes:' pro *cibumve.*

Majorem laudem] Legendum: *Afranius in Thaide: Majorem laudem, quam laborem invenero.* Est enim senarius ex Togata Afranii, cui titulus fuit 'Thaidi.' *Scaliger.*

Sed in tenui labor] Re tenui, ut dicet in Epistola undecima ad Paulum: in exili et levi materia, gloria inest non tenuis, ex propositione quarti Georgicon Virgilii: 'In tenui labor, at tenuis non gloria: si quem Numina læva sinunt, auditque vocatus Apollo.' *Vinetus.*

Technopægnii nomen] Lilius primo de poëtis: 'Est Technopægnion apud Ausonium Gallum, ludicrum quidem poëma, verum multa arte compositum.' *Idem.*

No. 338 *Misi ad te*] Neque in Lugdunensium, neque in Mariangeli vetusto libro fuerunt hæ litteræ, quas ad Paulinum scripsit Ausonius, quum ei mitteret non totum Technopægnion suum, sed priorem tantum partem, eam, quæ ab iis inciperet vocibus, in quas et desineret. Potest autem hic Paulinus is esse, ad quem sunt aliæ Ausonii Epistolæ, et ipsius ad Ausonium. *Vinetus.*

Scrupea] Αἰνιγματώδης. Aulus Gellius lib. XII. 'Quæ Græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex veteribus nostris scrupos appellaverunt.' *Idem.*

O pœna] 'Pœna' hic more nostro Galloromano, laborem et molestiam significare videtur. *Idem.*

Aut dialecticon] Quod de aliquo dissereret et disputaret: nisi forte διδακτικὸν malis legere, id est, quod doceat. *Idem.*

No. 339. 7 *Furto Veneris*] Adulterio. Addebat autem præpositionem codex antiquus, *furto in Veneris.* Vinet.

8 *Mars nullo de patre*] 'Mars' Deus belli, Junonius in Edyllio, cui titulus est, de Tribus menstruis mensium, 'Junonis filius, sine patre,' quincto Fastorum Ovidii: magnum Thraciæ gentium numen, ut dictum fuit in primum Epigramma: quæ illi homines pro victimis feriunt, ait Pomponius Mela libro secundo. *Idem.*

12 *Lex naturali*] Petrus Faber libri primi Semestrium capite vicesimo quarto. *Idem.*

15 *Instar*] Figuram. Mundus est rotundus, et cor fere rotundum. *Id.*

16 *Verum est jocus*] *Tantum*, pro *verum*, vetus codex. Adverte autem, quæ vocula hos monosyllabos incepit, ultimum hunc eadem terminari. *Idem.*

No. 340 *Sequitur ver hiemem*] Proverbium hoc subdititium, et adulterinum est. neque unquam ejus in mentem Ausonio venit. In illo enim pervetere libro plane exaratum exstat: *Ut in vetere verbo est, Sequitur vara vibiam, similium nugarum subtexero nequitiam.* Quod proverbium e situ jam primum erutum qui mihi explicaverit, magnam a me iniverit gratiam. Sed nequid in hoc ἑρμαίῳ

desideraretur, incidi in optimas et vetustissimas glossas, quæ nondum editæ sunt. In iis ita scriptum inveni: 'Varam vibia. Perticæ duæ sunt inter se colligatæ, quæ asserem sustinent: unde proverbium: Vibia varam sequitur.' Hactenus glossæ illæ, quæ melius, meo judicio, concipiunt proverbium, quam codex Ausonianus. Nam 'Vara' significat perticam ab summo furcillatam, ut colligimus ex illis glossis: 'Vibia' autem perticam transversam, quæ furcillæ illi imposita, et colligata est. Quare si 'Vara' cadat, et 'Vibiam' simul cum illa cadere necesse est; unde recte dictum: 'Varam vibia sequitur.' Sane 'Varam' id significare præterquam quod ex glossis illis cognoscimus, etiam Vitruvius confirmat libro x. cap. 19. loquens de arietis inventione: 'Ceteras,' inquit, 'Chalcedonius de materia primum basim subjectis rotis fecit: supraque compegit arrectariis, et jugis varas, et in his suspendit arietem.' Ex his videmus 'Varam,' quæ arrectaria statuitur. 'Vibiam' vero quæ transversaria, ut jugum supponitur. Sed unde dicta sit 'Vibia,' et quæ ἐτύμου caussa, et utrum *bibia*, ut in Ausonio, an *Vibia*, ut in Glossis, scribendum sit, nescio. Mihi sufficit et proverbium, et ejus interpretationem ex veteri Grammatico indicasse. Proverbium quadrat in eos, qui cum uni vitio indulserint, deplorata omni verecundia, et profligato pudore, ad alia præcipites feruntur, quasi omni jacta bonorum alea. Cui non absimile Hispanorum, qui arguti in his vulgaribus dictis sunt. In eodem enim sensu dicunt, 'funis secutus est situlam.' Cum enim situla decidit in puteum, et funis quoque, quo illa apta pendebat, sequitur. Sed præstiterit duo nomina propria interpretari Vibiam, et Varam. Nam Vibii, et Vari, nomina gentilitia Romæ. 'Vara Vibiam:' hoc est, τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ ἕπεται. *Scaliger.*

Inamœna] Vetus liber habet: *inepta venerem*, non *inamœna*. Idem.

Aspera lenitatem] *Levitatem*, scribebat Joannis Tilii vetus codex. *Vinetus.*

Sed ut quod per] Præferenda duorum optimorum codd. scriptura, quam sequutus sum [*meliora: ut, quod per*]: neque aliter ipse sensus postulat, ut colon præcedens cum sequente conjungatur, unaque fiat periodus.

Mutuum muli scalpant] Ita vet. liber, non *scabant*: quanquam bonum est *scabant*. Scabo κνῶ, κνήθω. Lucil. 'Scaberat ut porcus detritis arbore costis.' Itaque defricatio illa scabiei dicitur ψωρισμός. Quare emenda titulum Varronianæ Menippeæ. *Mutuum muli scabunt*, περὶ ψωρισμοῦ. Quod emendavimus ex duabus vitiosis scripturis, quarum altera habet, ἀφορισμοῦ, altera χωρισμοῦ: neutrum bono sensu, nisi malis χαρισμός. *Scaliger.*

Mutuum muli scabunt] Legendum, *scabant*, tempore videlicet quo superiora, 'conciliet,' 'finiamus.' Hoc nempe petit, ut mutuum muli scabant. *Accursius.*

Mutuum muli scabant] *Scalpant* pro *scabant*, antiquus liber, qui etiam *et* præponebat, *et mutuum muli scalpant*. Huic autem paræmiæ scribit esse locum Erasmus, ubi improbi et illaudati se vicissim mirantur, et prædicant. Qua Symmachus quoque usus est in Epistola ad Ausonium tertia. Hujus autem Prorsæ fuit titulus in eodem libro: ITEM PRÆFATIO MONOSYLLABARUM TANTUM IN FINE POSITARUM. In aliis, PRÆFATIO QUANTUM AD HÆC Monosyllabarum genera. Neutrius auctor Ausonius. *Vinetus.*

Pacato ut studeat labor hic meus] Technopægnion de Monosyllabis non Paulino nuncupatum, sed Drepanio

Pacato (quod est observatione dignum) hic locus ostendit. Qui prætereundus ab his etiam non videbatur (ni fuissent imperiti) qui in parte operis extrema, Pacati nomen abolentes, Paulini superscripserunt. Jam enim ita legitur: 'Indulge Pauline, bonus, doctus, facilis vir, Totum opus hoc sparsum, crinis velut Antiphilæ: pax.' *Accursius.*

No. 341. 1 *Indicat in pueris*] Hippocrates libro de septimestri partu, ac alibi, et Aulus Gellius libro tertio, tradunt primos hominis dentes cadere annis septimis, et alios nasci. *Vinetus.*

2 *Pubentes annos*] Anno ætatis quartodecimo. Censorinus. *Idem.*

No. 342. 1 *Sæpe in conjugiis*] Ita vetus liber. alii, *in conjugibus.* Juvenalis lib. II. 'Intolerabilius nihil est quam femina dives.' Est et in Sententiis Sapientum: 'Par pari jugator conjux. Quicquid impar, dissidet.' Sed lege in hanc sententiam Epigramma duodecimum libri octavi Martialis. Miror autem, quod in eodem vetere, *vox* esset pro *dos.* Vinetus.

8 *Urbibus in tutis*] 'Arx' ab 'arcendo,' inquit Marcus Varro: 'quod is locus munitissimus urbis: a quo facillime possit hostis prohiberi.' Castellum vulgo dicimus, nisi forte latius pateat Castelli appellatio. Loca namque edita, quia accessu difficiliora sunt, ideo constituebantur in altioribus urbium locis, quas appellabant arces. Solinus, qui arces ab Arcadibus dictas putat, sic scribit de Roma: 'Quam Arcades quoniam in excelsa parte montis habitassent, derivatum deinceps, ut tutissima urbium, Arces vocarentur.' *Idem.*

Urbibus in tutis] Asconius in Cic. de Divinat. 'Arx vel sedes Tyranni dicitur, vel editus in Civitate et munitior ad salutem civium locus, ut Virgilius: 'Quo res summa loco Pantheu? quam prendimus arcem?' Ergo prima spes est in muris: secunda in arce, si muros hostis irruperit.'

No. 343. 3 *Et Consi germanus*] 'Dis,' qui Græcis Πλούτων, rex Tartari et Inferorum. 'Germanus' frater fuit 'Jovis, et Consi,' id est, Neptuni, ut in Epigrammate sexagesimo nono. *Vinetus.*

Tum Jovis, et C.] D. Augustinus lib. VII. Civ. Dei, cap. 23. 'Ubi erit Orcus, frater Jovis atque Neptuni, quem Ditem patrem vocant?'

4 *Et soror et conjux fratris, &c.*] Junonem ipsam 'vim Deorum' appellat, Virgiliani illius imprimis memor, ex lib. VII. 'Cælestum vis magna jubet.' Et alibi, 'Vel quæ portenderit ira Magna Deum:' ut notissimum illud interea prætercam, quod non nihil et huc pertinet: 'Vi superum, sævæ memorem Junonis ob iram.' *Accursius.*

4 *Et soror*] Junonem, quæ et soror et uxor Jovis, Deorumque regina passim dicitur, 'Deorum Vim' etiam appellavit Virgilius, ut post vetustos interpretes, Accursius Mariangelus, et Nicolaus Erythræus monuerunt, ac 'Iram Deorum,' in versu septingentesimo et sexto quincti Æneidos: 'Hæc responsa dabat, vel quæ portenderet Ira Magna Deum.' 'Vis' alioqui, violentiaque, est Stygis filia in Hesiodi Theogonia. *Vinetus.*

5 *Et qui quadrijugo curru*] Curru quadrijugo vectum Solem metiri cæli spatia, gentilium fuit opinio. Prudent. lib. I. contra Symm. 'Hoc sidus currum, rapidasque agitare quadrigas Commenti.' Hinc lib. IV. Regum, c. 23, 11. Josias Rex κατέκαυσε τοὺς ἵππους, οὓς ἔδωκαν βασιλεῖς Ἰούδα τῷ Ἡλίῳ ἐν τῇ εἰσόδῳ οἴκου Κυρίου, &c. καὶ τὸ ἅρμα τοῦ Ἡλίου κατέκαυσε πυρί. Sed ut hoc, ita et illud e Macrobio, lib. I. cap. 13. aliisque pervulgatum, Solem et Jovem eundem Deum censeri: unde et Arnob. l. III. 'Nam

quid de ipso dicemus Jove, quem Solem esse dictavere sapientes, agitantem pinnatos currus, turba consequente Divorum?' Verum unde Jovi currus adsignatus fuerit, non omnibus cognitum est. Docuit hoc nos Justinus Martyr, cohortatione I. ad Græcos circa finem: Ἐπεὶ, inquit, πόθεν ἄλλοθεν μεμαθηκὼς ὁ Πλάτων πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνειν τὸν Δία λέγει, εἰ μὴ ταῖς τῶν προφητῶν ἐντυχὼν ἱστορίαις; ἔγνω γὰρ ἀπὸ τῶν τοῦ προφητοῦ ῥητῶν περὶ τῶν Χερουβὶμ οὕτως εἰρημένον, Καὶ ἐξῆλθε δόξα Κυρίου ἀπὸ τοῦ οἴκου, καὶ ἐπέβη ἐπὶ Χερουβίμ. καὶ ἀνέλαβε τὰ Χερουβὶμ τὰς πτέρυγας αὐτῶν, καὶ οἱ ΤΡΟΧΟΙ ἐχόμενοι αὐτῶν, καὶ δόξα Κυρίου Θεοῦ Ἰσραὴλ ἦν ἐπ' αὐτοῖς ὑπεράνωθεν. Ἔνθεν ὁρμώμενος ὁ μεγαλόφωνος Πλάτων μετὰ πολλῆς παῤῥησίας βοᾷ λέγων, Ὁ μὲν δὴ μέγας ἐν Οὐρανῷ Ζεὺς πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνει. Quæ si legisset Maximus Tyrius, non hæc Dissertatione XXIX. effutiverat: Οὐδὲ γὰρ Πλάτωνα ἡγητέον ἐντετυχηκέναι τῷ Διὶ ἡνιοχοῦντι καὶ φερομένῳ ἐπὶ πτηνοῦ ἅρματος, στρατιᾷ Θεῶν καθ' ἕνδεκα λόχους κεκοσμημένῃ. Non inanis sumetur opera, si quis citatum a Justino locum Ezechielis respexerit. Inveniet c. X. 18. 19. et geminum huic c. XI. 22. Meminerat jam ante 'currus Jehovæ.' Rex et Propheta David, Psal. LXVII. 17. Τὸ ἅρμα τοῦ Θεοῦ μυριοπλάσιον, χιλιάδες εὐθηνούντων, Κύριος ἐν αὐτοῖς ἐν Σινᾶ, ἐν τῷ ἁγίῳ. nec non Hieremias cap. IV. 13. Ἰδοὺ, ὡς νεφέλη ἀναβήσεται, καὶ ὡς καταιγὶς τὰ ἅρματα αὐτοῦ. κουφότεροι ἀετῶν οἱ ἵπποι αὐτοῦ. A Platone deinceps acceperunt cæteri, inter quos Callimachus hymno in Jovem, Horatius lib. I. Ode XII. et XXXIV. Tibullus Eleg. I. lib. IV. Boëthius lib. IV. Philosoph. Consol. Quin et Apollodorus ad concubitum cum Semele Jovis currum adduxit. Ζεὺς δὲ, inquit l. III. Bibl. μὴ δυνάμενος ἀνανεῦσαι, παραγίνεται εἰς τὸν θάλαμον αὐτῆς ἐφ' ἅρματος, ἀστραπαῖς ὁμοῦ καὶ βρονταῖς. Pro quo haud minus vere Naso lib. IV. Metamorph. 'Nutuque sequentia traxit Nubila.' Jovis enim, sive ut magis pie loquamur, Jehovæ currus nubes sunt. Patet ex allato Hieremiæ loco. Notavit et consimile quiddam Scholiastes Homeri ad Odyss. Φ. Αἱ γὰρ νεφέλαι ἵπποις ἐοίκασι. ubi fabulam Ixionis interpretatur. Hic enim 'nubi congressus,' quam pro Junone Jupiter subjecerat, Centaurum genuit, τὰ μὲν κατώτερα μέρη τῆς μητρὸς ἔχοντα. Idem porro Scholiastes ad Odyss. M. et hujus dicti Platonici meminit, et opinionis sapientum. Aliter tamen accipit Plutarch. lib. IX. Convival. Quæst. V. ac Platonem per hunc currum intelligere censet τὴν νοητὴν τοῦ οὐρανοῦ φύσιν, τὴν ἐναρμόνιον τοῦ κόσμου περιφοράν. Sed fallitur, et est verum, quod diximus: quod vel hinc liquet, quia tum Jovi, tum 'Soli quadrigas' albas gentes assignarunt. Candicant quippe nubes sereno cælo. De quadrigis Jovis albis illustris locus est apud Livium lib. V. in triumpho Camilli: et vide Freynshemium ad Florum l. I. c. 5. qui 'aureo curru' triumphatum scribit. et nubes aureæ sunt relucente Sole. ab Jove namque, sive Libero patre, tractus triumphandi mos est: unde et qui in Olympiis vicerant athletæ quadrigis, quis albi equi adjungebantur, urbes suas invecti sunt. Solis autem equos candidos item fuisse habitos vel inde patet, quod Apostata Julianus ἵππους λευκοὺς τε καὶ πυῤῥοὺς ἔθυε, τοὺς μὲν τῷ Ἡλίῳ, τοὺς δὲ τῷ πυρὶ καὶ τοῖς ἀνέμοις, referente Cedreno: qui et alibi Solis ἐπὶ λευκοῦ ἅρματος meminit. Quare vero Soli quadrigæ potius, quam bigæ (quibus Luna invehitur) tribuantur, ex Isidoro cognosces lib. XVII. Originum, cap. 36.

9 *Nec genius domuum*] Scribendum *Larunda*, quanquam in *Lara*, *Laribus*que prima syllaba corripitur. Lares quippe duo, qui compita domosque servant, et in nostra semper urbe vi-

gilant, ex Mercurio et Lara Naide, quæ antea geminata syllaba nominaretur, geniti feruntur. Ovid. II. Fastor. 'Forte fuit Nais Lara nomine, prima sed illi Dicta bis antiquum littera nomen erat.' Hanc eandem (quæ 'Dea Muta' fuerit) Firmianus *Larundam, Laram*que vocitatam scribit in primo Divinar. Instit. his verbis: 'Quis cum audiat Deam Mutam, tenere risum queat? Hanc esse dicunt, ex qua sint Lares nati, et ipsam Laram nominant, vel Larundam.' Et Varro in IV. de Lingua Latina scribit, Tatium Regem vovisse Larundæ, Termino, Quirino, Vortumno, Laribus, Dianæ, Lucinæque. *Accurs.*

Nec genius domuum] Apuleius de Deo Socratis: 'Est et secundo significatu species Dæmonum, animus humanus, emeritis stipendiis vitæ, corpori suo abjurans. Hunc vetere Latina lingua reperio lemurem dictitatum. Ex hisce ergo lemuribus, qui posterorum suorum curam sortitus placato et quieto numine domum possidet, Lar dicitur Familiaris.' Eadem ferme ex Apuleio D. Augustinus habet lib. IX. Civ. Dei, cap. 11. Arnobius lib. III. 'Possumus, si videtur, summatim aliquid et de Laribus dicere, quos arbitratur vulgus vicorum atque itinerum Deos esse, ex eo quod Græci vicos cognominant *λαύρας*.' et mox: 'Varro similiter hæsitans nunc esse illos Manes, et ideo Maniam matrem esse cognominatam Laram: nunc aërios rursus Deos, et heroas pronunciat appellari: nunc antiquorum sententias sequens, Larvas esse dicit Lares, quasi quosdam genios defunctorum animis mortuorum.' ubi fortasse *τὰ animis*, sive *animas mortuorum* ex interpretatione. Martian. Capella l. II. 'Verum illi Manes, quoniam corporibus illo tempore tribuuntur, quo fit prima conceptio, etiam post vitam iisdem corporibus delectantur, atque cum his manentes appellantur Lemures. Qui si vitæ prioris adjuti fuerint honestate, in LARES domorum urbiumque vertuntur. Si autem depravantur ex corpore, Larvæ perhibentur ac Maniæ.' Haud diversa sunt, quæ de Laribus Censorinus et Servius prodiderunt.

10 *Flum. sulfureus Nar*] Septimo Æneid. 'Sulfurea Nar albus aqua.' *Vinetus.*

11 *Nocticolor Styx*] Inferorum, apud quos perpetua nox et tenebræ, palus Styx, 'Dii cujus jurare timent et fallere numen.' Hesiodus in Theogonia, et Servius in Virgilium. *Idem.*

12 *Velivolique maris*] Quod velis volatur, ut exponit vetus commentator in ducentesimum et vicesimum octavum versum primi Æneidos. Sed qua significatione 'sternendi' ventus 'constrator' maris velivoli? *Idem.*

Leuconotus Libs] Venti quondam pro Diis etiam habiti fuerunt. Ceterum lege, quæ Aristoteles libro secundo Meteorologicon, Vitruvius primo Architectonicon, Strabo primo Geographicon, Seneca extremo quincto Naturalium Quæstionum, Plinius secundo Naturalis Historiæ, Gellius secundo Noctium Atticarum, Vegetius quarto de Re Militari, de ventis scripserunt: et cognosces inter antiquos homines neque de appellationibus ventorum, neque de finibus, neque de numero convenisse. *Idem.*

13 *Hominum bona destituens spes*] Forte melius: *hominem bona destituens spes.* Numerat hanc Plautus quoque inter Deos, Bacchid. IV. 8. ædem vero extra Portam Carmentalem habuit, teste Livio lib. XXV. cap. 7.

No. 344. 4 *Spicea frux*] Quæ spicis innascitur. Priscianus in extremo libro sexto. *Vinetus.*

5 *Mox ador*] Farris et frumenti genus Festo, Nonio, Servio, 'far adoreum' apud Plinium: de quo plura Ruellius libro secundo de Natura Stirpium. *Idem.*

Pultificum far] Ex polline et farina

adoris, pultem faciens. 'Pultificum' autem quis ante Ausonium composuerit veterum scriptorum, habeo neminem. *Idem.*

7 *Hinc cibus*] Ex adore panis: ex eodemque potus, quum pulti jam dilutiori, plus aquæ addebatur. Lucius Seneca libro secundo breviarii Romani, Plinius in extremo libro vicesimo secundo, potionis ex frumento fieri solitæ meminerunt, quam Hispani *Celiam* vocabant. *Idem.*

8 *Gith*] Hanc herbam alii sine spiritu scribunt: de qua vide Ruellium ex Plinio, et aliis. *Idem.*

9 *Et Pelusiaco*] Pelusium oppidum, et unum ex septem Nili ostiis. In qua Ægypti parte lens optima nascitur, celebrata libro primo Georgicon. *Idem.*

10 *Quinquegenus nux*] Quæ quinque genera sunt Juglans, Avellana, Amigdala, Castanea, et Pinea nux, apud Dioscoridem, Plinium, Macrobium. *Idem.*

11 *Et potu*] Fit ex aqua et melle hydromeli: ex aceto et melle oxymeli: de quibus, et Melitide, Plinius, Dioscorides, Galenus et alii. *Idem.*

12 *Cui summa natat fæx*] Cur 'fæx' in imo subsidat omnium, nisi mellis, disputatur septimo Saturnaliorum Macrobii. *Idem.*

No. 345. 1 *Œbalius flos*] Hyacinthus. *Vinetus.*

4 *Perjurum Lapitham*] Cur 'perfidum Ixionem' appellarit Horatius de arte poëtica, ex Acronis disce commentariis. Lapithæ autem et *Centauri*, qui et Hippocentauri, diversæ gentes Thessaliæ fuerunt: et Centaurorum pater Ixion: qui sic hoc loco Lapitha pro Centauro dictus fuerit. *Idem.*

Junonia nubs] Concubuisse Ixionem cum nube fabulantur, Junonem esse quum putaret: et ex eo congressu natos esse Centauros, quos Ovidius appellat 'Nubigenas' duodecimo Metamorphoseon. Virgilius autem quum versum decimi Æneidos sexcentesimum et tricesimum sextum cœpisset: 'Tum Dea nube cava:' 'Nube cava,' inquit Servius, 'erit nominativus hæc nubes. Nam Nubs non dicimus: quod ait Livius Andronicus: qui primus edidit fabulam Latinam apud nos.' *Idem.*

5 *Delphicolæ*] Apollinis Delphici, hoc est, Delphis persancte culti, et oraculum habentis, urbe in Parnaso monte sita. Sors autem illa et ambiguum responsum fuit: 'Aio te Æacida Romanos vincere posse.' Ennii versus apud Quinctilianum, lib. VII. de Amphibolia, et apud Ciceronem secundo de Divinatione. *Vinet.*

6 *Threicium Libycum*] 'Libycum' intelligit Ægyptium: nam vulgata lectio est Hieronymi Avantii. *Scaliger.*

Et furiata œstro tranat mare Cimmerium bos] Vetus liber: *Threicium Libycum freta Cimmeriumque secat bos.* Io mutata in vaccam ab Jove, libro I. Metamorph. Ovidii, apud Hyginum, Lycophronem, et alios, 'asilo,' (sive 'tabanum' dici placet, ait Plinius, quod insecti genus οἶστρον, id est, œstrum, 'Graii vertere vocantes,' inquit Virgilius tertio Georgicon) concitata, ex Europa in Asiam per Bosporum Thracium, vel, ut alii scribunt, per *Cimmerium* Bosporum, transiit. Indeque tranato mari, quod Asiam Africamque, quam Graii Libyen vocant, interluit, in Ægyptum pervenit: ubi Dea Isis habita est. *Vinetus.*

7 *Non sine Hamadryadis fato*] Quæ arboribus præesse creditæ sunt, et simul cum suis arboribus et nasci, et perire. Servius in Gallum Virgilii. In 'arborea' autem ultimam natura brevem producunt duæ priores consonantes monosyllabi 'trabs.' *Idem.*

8 *Quo generata Venus*] Epigramma XXXIII. *Idem.*

9 *Sicca inter rupes*] 'Sicca' loca dicuntur, ut alibi notamus, frigida. *Scaliger.*

Sæva] In Caucaso, monte Scythiæ Asiaticæ, obligati Promethei renascens subinde jecur exedit aquila. Hesiodus, Æschylus, Hyginus, Lucianus, Servius, Ausonius de Ambiguitate vitæ. Pro *Sæva* autem *Sicca* scribebant veteres membranæ: quod si rectius est, quum dixit Virgilius v. Æneidos: 'siccaque in rupe resedit,' aridam et sine humore rupem exposuit Nonius Marcellus. *Vinetus.*

11 *Et dira aconita*] Alia de Aconito fabula apud Ovidium VII. Metamorphoseon. Sed lege Plinium de Aconito herba præsentis veneni. 'Cos' autem et 'Cautes' idem lapis durissimus. *Idem.*

12 *Ibicus ut periit*] Scribe *Ibycus*. Ἴβυκος. Fuit is poëta, a latronibus interemptus. Cujus necis quomodo grues postea ultrices obtigerint, interfectoresque arguerint, et unde vetus verbum, 'Grues Ibyci,' in Suidæ commentario colligitur. Fit quoque Ibyci ejusdem mentio in Epigrammatis. 'Ibicus' pauperis nomen est Horatio, et impudicæ vetulæ mariti. *Accursius.*

Ibycus] Hic inter poëtas Lyricos, qui novem fuere, haud ultimus fuit. Qui a latronibus in media solitudine jugulandus, eis prædixit grues suæ cædis testes ultricesque aliquando fore. Illi ergo quum in media urbe essent, et supervolantibus forte gruibus, susurrarent per jocum inter se in aurem, Ἰδὲ αἱ Ἰβύκου ἔκδικοι, quidam ex circumstantibus id forte audivit: ad magistratum detulit: capti latrones, et tormentis subjecti, facinus confessi sunt, et pœnas luerunt. Ita grus fuit vindex mortis Ibyci. Fuit autem index: ut *index* pro *vindex* habuit vetus codex, sed *vindex* malim ex Græco. Plura de hoc Poëta apud Lilium Ferrariensem, et Erasmum in proverbio 'Ibyci grues.' Verbum autem 'altivolans' primus non finxit Ausonius. Ennius apud Ciceronem primo de Divinatione: 'Quærit Aventino: servat genus altivolantum.' *Vinetus.*

Ibycus ... index fuit altivolans grus] Ita in veteri libro non *vindex*. Quod sane verum est. Nam 'index' fuit 'grus,' non 'vindex.' *Scaliger.*

13 *Æacidæ*] Ad sepulchrum Achillis immolata fuit a Græcis, capto Ilio, Polyxena, 'glos Andromachæ,' id est, soror mariti Andromachæ, Hectoris. Fabula est in Hecuba Euripidis, apud Hyginum, et Servium in III. Æneidos. *Vinetus.*

14 *Carcere in Argivo*] Apud Titum Livium, Plutarchum, Pausaniam, Justinum tricesimo secundo, Philopœmen, nobilis Achæorum imperator, quum grave jam vulnus in capite accepisset in transitu fossæ equo præcipitatus, a Messeniis Græca gente captus fuit, ab iisque in carcere et vinculis veneno sublatus. *Idem.*

15 *Tertia ... Aremoricus Lars*] Quia obliqui, *Lartis*, *Larti*, non *Laris*, *Lari*. Neque aliter fecit in nomine 'glux:' quia apud Veteres obliqui, *gluctis*, *glucti*. Ait enim: 'Tergora dic clipeis accommoda quid faciat? glux.' Nam *gluctis*, et *glucti* dicebant in obliquis, ut puto, ne confunderetur cum *glutus*. Cato: 'Utique locus bene glutus siet.' *Scaliger.*

Tertia picna dedit] Hoc vel aliud mihi prorsus ignoratum continetur, vel *opima* M. Claudii Marcelli parta spolia significantur. Ut pro *picna* sit *opima* corrigendum. Cætera hæc ipsa castigatio hærentibus planeque nescientibus monstrat iter primo, sed tenebricosum, atque etiam in lapsus. Sunt enim authores Livius, Valerius, Propertius, Cæcilius, Florus, Plutarchus, Servius, cæteri. Post prima Romuli de Acrone Rege Ceninensium opima spolia Feretrio Jovi lata, alter fuisse A. Cornelii Cossi, de

Larte Tolumnio Fidenatium Duce. Qui tamen sit in recto *Lar* non *Lars* apud Liv. lib. IV. Serviumque: tertia denique Marcelli de Insubrium Gallorum Rege Viridomaro, quem Plutarchus 'Britomartem' vocet. Hinc et Maro, in sexto Æneidos, Anchisen præcinentem longeque in posterum ventura monstrantem ita inducit: 'Tertiaque arma patri suspendet capta Quirino.' Numisma quoque nobis est argenteum egregie cælatum, cujus altera pars archetypam (ut conjectari licet) ejus vultus imaginem expressam habet: altera vero totius corporis de more imagunculam, spolia ipsi templo consecrantem, manibusque suis suspendentem, donoque figentem, inscriptam titulo, 'Marcellus Cos. quinq.' Secunda ergo 'spolia' cum 'tertiis,' et 'Lartem' cum Gallorum Duce, confundere videtur Ausonius. Quod enim 'Aremoricum,' id est, Aquitanum, vocet eum, qui Insubris fuerit, æquiore animo prætereundum videtur, quam ut Lartis ei nomen fuisse putetur. Nisi quis 'Lartem Aremoricum' accipiat pro Viridomaro, qui Lartem alterum retulerit seseque gesserit, in eo videlicet, quod opima singulari certamine spolia et ipse Jovi dedit Feretrio. Poëtæ siquidem consueverunt nomen ex vicino sumere, tum et fabulas, historiasque miscere: ut pro Augusto, Quirinum, pro Dardano, Teucrum, pro Amphimacho, Antilochum ponant. *Accursius.*

Tertia opima] 'Opima spolia,' quæ dux populi Romani duci hostium detraxit: ut definit Festus. quorum prima fuerunt Romuli regis de Acrone rege Cæninensium: secunda Cornelii Cossi tribuni militum de Tolumnio Veientium rege: tertia Marci Marcelli Consulis de Viridomaro duce Gallorum: quem 'Lartem Aremoricum' Ausonius appellat. Aremoricum quidem, id est, Gallum: quia Aremorici gens Galliæ fuit. Lartem vero, quia Tolumnius ille Veiens, de quo retulit opima spolia Cossus, ita vocaretur, Lartis nomine regem, ducemve etiam forsitan significante. Nam Porsenam Etruriæ regem 'Lartem' quoque appellant Livius et Dionysius Halicarnassensis. Ceterum quem hic habent libri omnes rectum LARS, et apud Titum Livium in extremo libro IV. legere meminimus, miror quod is *Lar* sit sine *S* apud Carisium, ubi sic legitur: 'Lar si familiaris erit, genitivo Laris: si Tolumnii, vel Porsenæ, Lartis.' Idem et apud Priscianum legitur libro quincto, sed non suo id loco præcipitur: et omnia veterum Latinorum Grammatica quam fœde contaminata corruptaque sint, scio. In principio nonæ Philippicæ Ciceronis nec *Lar*, nec *Lars*, sed *Lartes* Tolumnius semper legi. Et quod ad auctores Græcos attinet, rectus est Λάρος Πορσῖνος apud Halicarnassensem libro quincto, sed obliquus casus Κλάραν Πορσήναν in Plutarchi Publicola. Λάρτας appellatur Tzetzæ. *Vinetus.*

16 *Sera venenato*] Annibal Carthaginensis, patria pulsus, in Bithynia, ne vivus in Romanorum manus veniret, venenum, quod secum semper habere consueverat, sumpsit anno ætatis septuagesimo, ut scribit Æmilius Probus. *Idem.*

17 *Res Asiæ*] Virgilius tertium Æneidos exorsus: 'Postquam res Asiæ, Priamique evertere gentem Immeritam visum superis.' Pro hoc, 'Res Asiæ quantas leto dedit immeritas fraus,' habebat vetus codex: *Fallaces Ligures. Nullo situs in pretio Car.* Sic Ligures, quorum metropolis Genua, 'fallaces' dixerat Virgilius undecimo Æneidos, et Marcus Cato secundo originum. De Caribus (Asiæ provincia est Caria) lege Erasmum in adagio: 'In Care periculum.' *Idem.*

18 *Ultrix*] Nauplius Palamedis pater, quum Ilio revertentes Græcos

tempestate laborare videret, is, ut filii mortem ulcisceretur, quem ut proditorem occiderant innocentem, Caphareum Eubœæ promontorium ascendit, et face ardente eo loco elata, ubi saxa acuta, et locus periculosissimus erat, signum dedit vicini portus: qua re decepti illi acerbissimas pœnas naufragio dederunt. Hyginus, et Servius in undecimum Æneidos. *Idem.*

19 *Stat Jovis ad cyathum*] 'Stare,' proprium verbum pocillatorum. Adi Lambinum et Torrentium ad Horatium, et Ouzelium ad A. Gellium.

22 *Barbarus*] Est Lydus pædagogus in Plauti Bacchidibus: qui quum Pistoclerum adolescentem objurgans, rogasset, an Deus esset ullus Suavissuaviatio, statim audiit: 'An non putasti esse unquam? o Lyde, es barbarus. Quem ego sapere nimio censui plusquam Thalem, Idem stultior es barbaro Potitio, Qui tantus natu Deorum nescis nomina.' *Vinetus.*

Barbarus est Lydus] Mirum, ni ab Ausonio ad proverbium allusum, 'Lydi Barbari,' quo præter cæteros Plautus usus. *Douza.*

Servus Geta] Lege ex vet. libro: *pellax Geta.* Post eum versum ex fide veteris codicis versum fugitivum retrahimus: *Fallaces Ligures, nullo situs in precio Car.* Notum ex Homero ἐν Καρὸς αἴσῃ. item vulgatum illud: ἐν Καρὶ κίνδυνος. *Scaliger.*

Servus Geta] *Pellax Geta*, vetus exemplar. Est autem 'pellax,' qui inducit, et per blanditias, inquit Servius, elicit ac decipit: ut servus Geta in Phormione Terentii, et alii servi in aliis comœdiis. Unde autem Servi Athenis Davi, Getæ, Lydi, Syri, dicerentur, tradere voluit Strabo Geographus libro septimo. *Vinetus.*

Servus Geta] In duobus membranaceis *pellax Geta.* Vix induci possum, ut hic de servo e Comœdia quopiam loqui Poëtam existimem: legam ergo lubentius *bellax Geta:* hinc oppositum, 'femineus Phryx,' id est, imbellis. Getas autem bellicosissimos semper fuisse nemo nescit. Offendit scilicet librarios non nimis frequentata, tametsi proba vox. Priscianus in Periegesi: 'Hic sunt Germanique truces, et Sarmata bellax, Atque Getæ.' 'Rigidos Getas' dixit Horatius l. III. Od. XXIV. Mela l. II. c. 2. 'Quidam feri sunt, et ad mortem paratissimi, Getæ utique:' quod si tamen cuiquam τὸ *pellax* magis arrideat, ille in Propertio l. IV. Eleg. V. quo se tueatur, habet: 'Sed potius mundi Thais pretiosa Menandri, Cum ferit ASTUTOS comica Mœcha GETAS.' At statim sequitur in nostro, *Fallaces Ligures.* Possit et vulgata defendi, quod servis ab ipsis gentibus nomina fuerint imposita: atque id in comœdiis inprimis usitatum. Schol. Theocriti ad Eidyll. V. Εἰώθασι γὰρ οἱ παλαιοὶ τοῖς δούλοις ὀνόματα τιθέναι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, Σύρον, Καρίωνα. οὕτω καὶ τὸν Λάκωνα. Helladius apud Photium, pag. 1588. Ὅτι οἱ κωμικοὶ τοὺς οἰκέτας τὸ μὲν πλέον ἀπὸ τοῦ γένους ἐκάλουν. οἷον Σύρον, Καρίωνα, Μίδαν (forte Μῆδον,) Γέταν, καὶ ὅμοια. Vide et quæ Modestinus de vocab. rei milit. circa finem. Sed hanc observationem hic locum habere vix putem.

Femineus Phryx] Æneam 'Phrygem' cum suo comitatu, 'semivirum' appellat Hiarbas quarto Æneidos, et ejus gentis mollitiem quis veterum scriptorum non notavit? *Vinetus.*

24 *Vestifluus Ser*] De Seribus et Sericis vestibus Mela, Plinius, Solinus, Epigramma vicesimum sextum. Novum autem mihi verbum 'vestifluus.' *Idem.*

Vestifluus Ser] Vide Bourdelotium ad Heliodor. lib. III. pag. 65. Tertullian. de hab. mulier. Lucanus: 'Quidquid ad Eoos tractus, mundique leporem, Labitur, emollit gentes clementia cæli. Illic et laxas vestes, et fluxa virorum Velamenta vides.' Pru-

dentius in Hamartig. vs. 286. 'Genuina leves ut robora solvant, Vellere non ovium, sed Eoo ex orbe petitis Ramorum spoliis fluitantes sumere amictus Gaudent.' In Priapeiis: 'Medis laxior Indicisque braccis.'

26 *Nota et parvorum cunis, muliebre scelus Strix*] 'Strix' avis; quæ noctu in 'cunis' ubera labris infantium immulgere credita est, atque ita vitali exhausto humore enecare parvulos: quod tamen fabulosum arbitratur Plinius. Inde appellantur 'striges,' mulieres, quæ visu, spiritu, contactu, lactis munerumque oblatione, pueros fascinare putabantur. Vide Sextum Pompeium, et fabulam sexto Fastorum Ovidii. *Vinet.*

Nota et parvorum cunis] Vide Notas Keuchenii ad Sammonicum pag. 288. et Sarisberiensem in Polycratico lib. II. cap. XVII. Describit et Statius lib. I. Thebaidos: 'Monstrum infandis Acheronte sub imo est Conceptum Eumenidum thalamis, cui virginis ora, Pectoraque, æternum stridens a vertice surgit Et ferrugineam frontem discriminat anguis. Hæc tam dira lues nocturno squallida passu Illabi thalamis, animasque a stirpe recentes Abripere altricum gremiis, morsuque cruento Devesci, et multum patrio pinguescere luctu.'

No. 346. 1 *Quum floriparum*] Flores pariens ver. Verbum autem tam novum mihi hic 'floriparus,' quam 'oviparus' in versu centesimo et tricesimo tertio Mosellæ. *Vinetus.*

5 *Libani*] In Syria est hic mons. Meminerunt Geographi: celebrarunt etiam sacræ Hebræorum litteræ. Thuris est feracissimus, unde nomen habet. Nam Græcis λίβανος est thus, arbor, cujus thus quoque lacryma, λιβανωτός. *Idem.*

No. 347. 2 *Quis cum lis fuerit*] Ms. codex: *Quid si lis fuerit nummaria, &c.* Accursius.

Quis cum lis] Vetus exemplar Lugdunense: *Quid si lis.* Vinetus.

3 *Quis Mirmilloni*] Gladiatorum unus Mirmillo, alter Thrax, ut qui e Thracia primum esset, appellabatur: alioque hic nomine Retiarius, Mirmillo vero Secutor. Festus. 'Æquimanos' autem dixit Ausonius Gladiatores, qui æqua manu, paribus armis et viribus, singulari certamine pugnarent. *Idem.*

Æquimanus Thrax] Æquimanus is videtur esse, qui 'ambidexter' a nonnullis dicitur. Isidorus lib X. cap. I. 'Æquimanus appellatur, qui utraque manu gladio incunctanter utitur.' *Turnebus.*

4 *Nomen Mercurio? fur*] Egregia vero virtus. Boves ille furatur libro secundo Metamorphoseon Ovidii. Lege Horatii libri primi Oden decimam, et Luciani lepidissimum de illo Apollinis et Vulcani dialogum. *Vinetus.*

5 *Thuribula*] Thuribulo, patera, et lance utebantur Veteres in sacrificiis. *Idem.*

7 *Minoida*] Uxorem Minois Pasiphaën. *Idem.*

8 *Quid præter*] Phæacia insula, postea Corcyra. Phæacum naves, ut fabulatur Homerus Odysseæ octavo, gubernatores non habebant, ut aliæ naves, neque opus erat: quoniam hominum consilia et mentes noverant: omnium urbes, et agri hominum, ubi essent, sciebant. Incredibili celeritate per mare ferebantur, aëre et nube tectæ. Illa autem, quæ Ulixem in Ithacam patriam vexit, quum in Phæaciam rediret, haud procul Phalacro insulæ promuntorio in scopulum mutata est. Homerus tertio decimo Odysseæ, et Plinius, et Solinus de Phalacro. *Idem.*

10 *Glus*] Cuncti codices nostri impressi *glut:* quam vocem nemo non statim sentit esse positam pro eo, quod est gluten, seu glutinum. Quod utrumque quum neutri sit generis, et in *t* terminata, neutra et ea quoque, quomodo conveniet istud *quæ glut?*

vetus vero Lugdunensis codex non *glut*, sed *glux*, *x* pro *t*, scribebat: quæ vox monosyllaba tam insolens est quam *glut*. *Glus* malim ex Tiliano exemplari nomen femininum: quod apud Flavium Carisium legitur, Grammaticum Prisciano antiquiorem: 'Feminini generis hæc, arx ἀκρόπολις, ars τέχνη, calx, cos, cotis, crux, dos, fax λαμπὰς, fæx, falx, frons frontis, fraus, glans, gens, glos ἀνδραδελφὴ gloris, glus glutinis. Alii hoc gluten dixerunt. lanx, lex, lens.' *Idem.*

Glus] In Excerptis Pithœanis, *Glis, glitis*, humus tenax. Lege: *glus, glutinis.*

11 *Sponte*] Hic ablativus, et genitivus 'spontis,' quo usos observavimus Aulum Gellium, Columellam, Cornelium Celsum, Marcum Varronem, ab inusitato sunt nominativo 'spons.' Cujus etiam meminit Flavius Sosipater. *Vinetus.*

12 *Quadrupes . . . auspiciis*] Hoc etiam testatur Plinius lib. IX. 'Soricum,' inquit, 'occentu dirimi auspicia, annales refertos habemus.' Quare, ut videtur, ita mures aut sorices oscinum auspiciis junguntur, ut auspicia vitient, non ut ipsi auspicium faciant. Nam et alia quoque vitium auspiciis faciebant, ut morbus Comitialis, et, quod ridiculum est, crepitus ventris. Cato: 'Domi cum auspicamus (honorem Deum immortalium velim habuisse) servi, ancillæ, si quis eorum sub centone crepuit, quod ego non sensi, nullum mihi vitium facit. Si cui ibidem servo, aut ancillæ dormienti evenit, quod Comitia prohibere solet, ne is quidem mihi vitium facit.' At Græcis idem ac sternutamentum poterat, hoc est, bonum omen faciebat. Quod in Hymno in Mercurium canit ita Homerida quidam: Σὺν δ' ἄρα φρασσάμενος τότε δὴ κρατὺς Ἀργειφόντης Οἰωνὸν προέηκεν, ἀειρόμενος μετὰ χερσὶ, Τλήμονα γαστρὸς ἔριθον, ἀτάσθαλον ἀγγελιώτην, Ἐσσυμένως δὲ μετ' αὐτὸν ἀπέπταρε. Quare Apollo illis ominibus fretus bene sperat de bobus. Ait enim: Εὑρήσω καὶ ἔπειτα βοῶν ἴφθιμα κάρηνα Τούτοις οἰωνοῖς. *Scaliger.*

Quadrupes oscinibus] Hic versus ex vetusti codicis fragmento additur, cujus præter elegantiam, quæ Poëtæ stylum referat, ipsum quoque argumentum dextro genio comprehensum, facile occurrit, vel eo solum, quod scribit Plinius lib. VIII. 'Cum candidi provenere, lætum faciunt ostentum. Nam soricum occentu dirimi auspicia,' &c. etiam si non traditum ab eo foret. Haud spernendum in ostentis etiam publicis animal, quod arrosis Lavini clypeis argenteis Marsicum portendere bellum: Carboni Imperatori apud Clusium fasciis, quibus in calceatu utebatur, exitium: et quod ruinis imminentibus præmigrant, quodque eorum jecusculis fibræ ad numerum Lunæ dierum in mense congruere dicuntur, totidemque et inveniri, quotum lumen ejus sit, præterea bruma increscere. *Accursius.*

Quadrupes] Oscines aves sunt dictæ, quæ apud augurem ore auspicium facerent, ait Varro quincto de ling. Lat. De auspiciis caput est apud Valer. Maximum libro I. qui auctor primo capite libri primi memoriæ prodidit, occentum soricis auditum, Fabio Maximo dictaturam, Caio Flaminio Magisterium equitum, deponendi causam præbuisse. Inter prodigia habitum apud Titum Livium libro vicesimo septimo, et tricesimo, quod Mures in æde Jovis aurum et coronam auream arrosissent. Plinius extremo libro octavo Naturalis Historiæ. *Vinetus.*

13 *Quid fluitat pelago*] *Quis* legendum: dixit enim *quis* genere neutro. *Accursius.* In secundo Vossiano fuit, *Quis fluitat pelago, qui non natat in fl. pix.* errore e scriptura per compendium orto, ut apud Phædrum l. III.

Fab. de Gallinaceo et margarita: 'Ego qui te inveni, potior cui multo est cibus, Nec tibi prodesse, nec mihi quidquam potes.' lege, *quod te inv.* et *potest*.

No. 348. 1 *Dux elementorum*] Hæc ut erant, quo loco, et titulo, in Lugdunensi libro, ita edenda censuimus. Sunt autem litterarum Latinarum nomina Monosyllaba cuncta, at Græcorum pars tantum: ex quibus Monosyllabicis appellationibus versus hi viginti septem effecti fuerunt. *Vinetus*.

3 *Hta quod Æolidum*] Mens hujus Carminis, *E* Latinum æquiparare Ἦτα et E Græcanicum. Et Terentianus Maurus, 'literam namque E videmus esse ad Ἦτα proximum.' Adde Capellam: 'E vocalis duarum Græcarum vim possidet. Nam cum corripitur E Græcum est, ut *Ab hoc hoste:* cum producitur, Eta est, ut *ab hac die*.' Lipsius.

5 *Negat Attica gens ὑ*] Respice, si operæ pretium est, quæ ad Epist. xxv. notata sunt. Turnebus l. xxiii. c. 30. legit: O. Hinc ille fortassis error apud Theodoretum sermon. viii. de Cur. Græc. aff. ubi quum *o* pro *ω* esset scriptum, librarii ὁ descripserunt: Οὐχ ὁ Ῥωμαίων, inquit, περιφανέστατοι στρατηγοί, οὐ Σκιπίων ὁ πρῶτος, οὐ Βροῦτος, οὐκ ἐκείνου ὁμώνυμος, οὐ Κάτων, οὐ Σύλλας, οὐ Μάριος, οὐ Πομπήϊος, οὐ Καῖσαρ αὐτός. Ita enim legendus locus, ut ferme vidit Sylburgius in Notis. Sed et ὁ πρῶτος mihi suspectum est, quum alter Africanus priore non minus notus fuerit: forte scripserat Theodoretus, οὐ Σκιπίωνες, οὐ Βροῦτος.

6 Ω *quod et* ΟΥ *Græcum*] Quibus verbis allusum ad verba Nigidii apud Gellium, qui inscitiæ arcessebat Græcos, quod *ου* ex *o* et *υ* fecissent. *Scaliger*.

Ω *quod et* O *Græcum*] In tritis libris aliter, qui Υ Græcum ingerunt, scriptura incerta; imo vero ex vi et potestate literarum falsa. Nam quis Υ cum O comparavit umquam? migrant interdum, scio, altera in alteram: sed non hoc evicerit, ejusdem eas soni. Lugdunensis codex habet, Ω *quod et eoy*. ex quo Scaliger, Ω *quod et ου*. me tamen lente approbante. non enim verum plane O Latiare valere, quod *ου* Hellanicum. Malim, *quod et* O *Græcum:* quoniam ea constans Grammaticorum veterum dictio, O nostrum æquiparare duplici Græcorum magno et minuto. Versus tantum Terentiani Mauri firmandæ totius rei addam hosce: 'Ω grajugenum longior altera est figura: Alter sonus et nota temporum minori. Compendia nostri meliora crediderunt:...Una quoniam sat habitum est notare forma, Pro temporibus quæ geminum ministret usum.' *Lips.*

7 *Iotæ similis*] Quæ litterarum suarum nomina Græci non declinant, declinavit hoc loco Ausonius, per primam inflexionem Latinorum, Iota Iotæ, et Beta Betæ, et Delta Deltæ: vocalemque *I* in 'Jota,' consonantem fecit. Est enim trisyllabum ἰῶτα apud Græcos, qui consonantem *j* non habent, ut Latini: sed vocalem tantum. *Vinetus*.

8 *Cecropiis ignota notis*] Si antiquiores Romani idcirco scripsere *ou;* quia *V* pront simplicis vocalis signum est, sonum illum bisonum minime exprimeret; illi autem, qui postea ejus loco *u* scripserunt, id eo consilio fecerunt, quod quibus locis illo uterentur, crassiorem quidem quam in Υ, haut amplius tamen (nempe mutata jam Veterum pronuntiatione) veræ diphthongi sonum exaudirent: liqueret, *V* literæ sonum Græcis esse ignotum: sin vero ineptum videtur, abjudicare hunc sonum ab *υ*, cum præter alios Marius Victorinus disertim scribat, *u* poni pro *O* et *V:* nec id magis absurdum sit, quam quod I longum sonuerit, ut EI: illud saltem extra controversiam omnem ponen-

dum esse censeam, male a viris doctis diphthongi ΟΥ sonum tribui V vocali, cum dicere debuerint, ut O veteribus Græcis, ita V Latinis non vocalis semper, sed etiam diphthongi fuisse notam; quodque Ausonius ait, Græcis V ignotum esse, ideo facere, quia etsi vetustiores Græci O pro ΟΥ collocarint, Ausoniano tamen ævo, ac multo etiam ante, nullam Græci litteram habuerint, quæ pro diphthongo ΟΥ sola poneretur. Itidem, quod ad I longum attinet, non putandum I vocale interdum sonuisse ut EI; sed dicendum I nunc simplicis, nunc geminæ fuisse vocalis notam. *G. Jo. Vossius*, qui multo plura etiam eodem capite 13. lib. I. Art. Grammat. Miratur Scaliger (Julius Cæsar) hoc 'Cecropiis ignota notis' de *V* litera Ausonium dicere; eumque refelli ait tum Farnesiana columna, in qua est MAPTVS; tum nummo Augusti, in quo est ΑΥΓ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΓVΣΤΟΣ. verum cum Græci libertate amissa sub Romanorum degerent potestate, solent Romanas interdum literas Græcis miscere: unde eas Græcas esse minime consequitur. Sane antiquiores caruisse figura literæ V satis indicat mystica illa Pythagoræ interpretatio, quæ soli figuræ Υ convenit. Sed utcunque Græci non habuerint V, est tamen V ex Græco Υ factum reciso scapo.

Ferale sonans V] 'Ferale' vocat, quia ab eo 'Ululare' verbum incipit. Lego item: *Imitata vagor ξ*. Scaliger.

Ferale sonans] Sic ex Lugdunensi libro, qui habebat *ferali resonans*, pro *furiale sonans*. *V* vocalis, diphthongi *ου* Græcæ, id est, nostræ Gallicæ *ou*, sonum habet, ut scribit Priscianus lib. I. *Vinetus*.

9 *Pythagoræ bivium*] Persius Satyra tertia: 'Et tibi, quæ Samios diduxit littera ramos, Surgentem dextro monstravit limite callem.' Inter minora Virgilii Carmina exstat, quod incipit: 'Littera Pythagoræ discrimine secta bicorni.' Littera autem Υ non ideo Pythagoræ dicitur, quod Philosophi Pythagoræ sit inventum. Palamedes enim invenit, ut paullo post dicetur: sed ea sic vocitata est, quod magnus ille vir, qui per allegorias, symbola, et signa, suam fere doctrinam tradebat, in ejus litteræ figura duas se cernere vias dictitaret; unam virtutis, alteram voluptatis: ibique multa de utraque disserere solitus esset. *Idem*.

12 *Mæandrum*] Fluvium Asiæ, sinuosum flexuosumque. Erasmus in Adagiis. *Idem*.

13 *Dividuum Betæ*] Ideo 'dividuum,' quia media illius et prima parte effertur *Be*. Nam cum habeant hoc consonantes, ut solitariæ sonum efficiant, luctenturque, ut sic dicam, intra claustra oris, subveniendum adjuncta vocali est, quæ velut obstetrix educat. Sed Græci aut Hebræi pluribus id fecere: compendio magis nostri, qui unam omnibus literam dederunt, et eandem. *Lipsius*.

14 *Non formam, at vocem*] Ita hic *at* scripsi, pro *aut*. Delta littera Græca et D Romana Latinave differunt figura, Δ, D, sed non voce et sono. *Vinetus*.

15 *Hostilis quæ*] T. Livius l. III. 'Tribus hastis jugum fit, humi fixis duabus, superque eas transversa una deligata. Sub hoc jugo dictator Æquos misit.' *Idem*.

Hostilis quæ forma jugi] G. Canterus, *Hastilis:* sed acute nimis. Festus, 'Jugum, sub quo victi transibant, hoc modo fiebat: fixis duabus hastis super eas ligabatur tertia: sub iis victos discinctos transire cogebant.' Ideo 'hostile,' quia ab hoste victi ea ignominia affici solebant.

16 *Ausonium si P scribas*] Lego: *Aus. si Pe scribas*. Nam Latini pronuntiant *Be*, *Ce*, *De*, *Ge*, *Pe*, *Te*. Scaliger.

19 *Spiritus hic flatus*] *Flatu* liber Lugdunensis. Quæ vulgo cum Pris-

ciano aspiratio dicitur littera *H*, vivificat, firmat, roborat, et vocem intendit. Vide A. Gell. l. II. *Vinet.*

20 *Hæc tribus in Latio tantum addit nominibus, K*] Hæc de litteris *K, C, G, Q*, an sint satis emendata, nescio, sed ea quid sibi velint non satis intelligo. Quinctilianus lib. I. 'K quidem in nullis verbis utendum puto, nisi quæ significat, etiam ut sola ponatur. Hoc eo non omisi, quod quidam eam, quotiens A sequatur, necessariam credunt, quum sit C littera, quæ ad omnes vocales vim suam perferat.' Terentianus: 'K similiter otiosa ceteris sermonibus, Tunc in usu est, quum Kalendas annotamus, aut Kaput. Sæpe Kæsones notabant hac vetusti littera.' Marcianus Capella lib. III. 'K vero nunc nota putatur esse, non [ita Lipsius emendat] littera. Nam ejus effectus C integrare non dubium est, absque his, Kapita, Kalendæ, Kalumniæ.' Quod autem ad *C* et ad γάμμα, hoc est, *G* pertinet, fuit, cum *C* Latini pro *G* ponentes, Cabino pro Gabino dicerent, Lece pro lege, Acna pro agna, ut scribit Marius Victorinus in capite de Orthographia. *Idem.*

Tantum addit nominibus] Malim: *tantum addita.* Lipsius.

22 *Atque alium pro se titulo*] Lego: *titulum. C*, inquit, replicata et conversa novum pro se 'titulum' sive indicem literæ dedit *Q*. Inspice enim, ex duplici *C*, recto et inverso, illud *Q* aptissime compinges. Possis et legere: *atque aliam pro se titulo.* Lipsius.

Atque aliam pro se titulo repl.] Ita scriptum fuit in Lugdunensi libro. Explicatur a Quintiliano lib. I. cap. 4. Instit. de literis redundantibus: 'Et Q,' inquit, 'cujus similis effectus speciesque, nisi quod paulum a nostris obliquatur, Kappa apud Græcos. Nunc tantum in numero manet:' 'replicata' igitur, id est, obliquata, 'dedit aliam' pro se literam 'titulo' tenus: nam similis utriusque K et Q species effectusque est, utraque vero, teste Prisciano, supervacua. De eadem Martianus Capella lib. III. 'Q quidam literam non putant; et vincerent, nisi in equo et equitatu appareret expresse. Constat autem ex C et V; ideoque duplex et composita dicitur, nec geminatur.' Sic in Nonio 'Quadrifariam,' 'Quis,' 'Querelæ,' 'Quatere,' &c. sub literam *C* digesta, et 'Cuadrifariam,' 'Cuis,' 'Cuerelæ,' 'Cuatere' scripta reperias: unde et in Ausonio sæpius in dativo *Cui* erratum fuit, pro quo *Qui* scriptum a librariis aliquoties ostendimus.

23 *An si cincta*] *Ansis cincta*, legit Turnebus: quod littera Θ ita media per transversam lineam secetur (unde 'sectilis' dicta in Epigrammate CXXVIII.) ut infra supraque quasi ansas exhibere videatur. Vereor tamen, ut ne sit hic vitii quippiam. Finitur enim versus non monosyllabo, sed dissyllabo: nisi forte *Thet* Ausonius pronunciarit Hebræorum Phœnicumque more, qui primi litteras in Græciam intulisse feruntur: aut certe nomen *Theta* sic dividas, ut prior ejus pars suum versum finiat, altera sequentem incipiat per Synalœphen. *Vinetus.*

25 *Hæc gruis*] *Hæc crucis effigies Palamedica porrigitur* Φ. habet idem liber. Nam inferiora ejus literæ veram crucem efficiunt, non gruem. Imo potius literam Υ excogitavit Palamedes ex gruum ordine: invenisse et eundem Φ, testes sunt Veteres. *Scaliger.*

Hæc gruis effigies] Palamedem has quatuor litteras Θ, Ξ, Φ, Χ, Trojano bello invenisse scribit Plinius septimo Naturalis Historiæ. Philostratus in Heroicis tres tantum, Υ, Φ, Χ. De quo suo invento quum aliquando inter principes Græcos gloriaretur Palamedes, Ulixes de Υ gloriam deberi non ipsi, sed gruibus dixit, quæ eam

litteram ipsæ invenissent, non Palamedes: et volando illam facientes hominibus monstrassent. Lucanus lib. v. 'Strymona sic gelidum bruma pellente, relinquunt Poturæ te, Nile, grues: primoque volatu Effingunt varias, casu monstrante, figuras. Mox ubi percussit densas notus altior alas, Confusos temere immistæ glomerantur in orbes: Et turbata perit dispersis littera pennis.' Inde ergo non solum Palamedis littera est nuncupata Υ, verum etiam ipsæ grues, quæ Υ suo agmine referunt, Palamedis aves fuerunt appellatæ. Valerius Martialis libro tertiodecimo de Gruibus: 'Turbabis versus, nec littera tota volabit, Unam perdideris si Palamedis avem.' Φ vero inventum etiam Palamedis, ut dictum est, non agmine progredientes grues refert, sed solam gruem. *Vinetus.*

Hæc gruis effigies] Negat vir maximus in suis ad Eusebium Animadversionibus, capere se mentem Ausonii. Ego autumo, Poëtam eo respexisse, quod referat gruem unico pede insistentem, uti solet, quum excubias agit. *G. Jo. Vossius.*

No. 349 *Grammaticomastix*] Est μάστιξ flagrum flagellumve, unde Ὁμηρομάστιξ vocitatus, qui Homerum, poëtarum omnium sæculorum facile principem, insectaretur, Zoilus Amphipolita. Ita 'Grammaticomastix,' qui Grammaticis negotium facesseret: veluti qui quærit, quid Tau, quid Cæl, Sil, Min, et alia, quæ hic sunt Grammatica. *Vinetus.*

1 *E logodædalia*] Est λόγος oratio, sermo, ratio: δαίδαλος peritus, ingeniosus. Logodædali poliendæ orationis artifices, verborum funditatores inanium, et qui venustatem verborum, non sensuum acumen consectantur. Inde λογοδαιδαλία in Ausonii etiam Epistola XIV. ipsum illud artificium. Stridoris autem, fragoris, asperitatisque causa est in voce 'trux,' canina illa littera *r*, consequente *e* in *x*. Idem.

2 *Frivola condemnans*] Pro *nequam quoque* secundus Vossianus exhibet *nequaquam:* quare hosce versus ita corrigendos censeo: *E logodædalia, strides modo qui nimium trux Frivola condemnas? nequaquam: quum pretio est merx, Ennius ut memorat, replet te lætificum Gau. Livida mens hominum, &c.* Sermonem vero ad Grammaticum dirigi vel sequentia evincunt: 'Dic,' &c. Sensus est, tu Grammatice, qui nimium sævus et asper jam modo stridere incipis, condemnasne quæ in Grammatica frivola videntur? minime: modo 'frivola' illa nummos tibi adferant: tunc enim cor tuum exhilaratur gaudio, 'rumpantur' licet 'ilia Codro:' posset etiam legi *strides modo quæ nimium trux*, id est, quæ cum stridore effers. Turneb. l. XXIII. cap. XXX. legit: *Frivola condemnas? nequam quoque quum pretio est merx.* Concisa illa distinctio sæpe est causa vitii. Sic in Petronii Halosi Trojæ ea de causa aliquantum turbatum est: quod ut liqueat, versus hic subjungam, ut illos corrigendos arbitror: 'Hic titulus fero Incisus. Hæc ad fata compositus Sinon Firmabat. Est mendacium in damnum potens.' Dixerat enim Virgilius: 'Talibus insidiis, perjurique arte Sinonis, Credita res.' Item paulo post: 'Mox reducta cuspide Uterum notavit: fata sed tardant manus. Latus resistit, et dolis addit fidem.' Itidem in Floro lib. IV. c. VI. 'Quum solus etiam gravis paci, gravis reip. esset Antonius, quasi ignis incendio Lepidus accessit. Quid Cæsar contra duos? Necesse fuit venire in cruentissimi fœderis societatem. Diversa omnium vota. Lepidum divitiarum cupido, quarum spes ex turbatione Reipublicæ; Antonium ultiones de his, qui se hostem judicassent: Cæsarem inultus pater et Manibus ejus graves Cassius et Brutus agitabant.'

Aliter si legamus, et ut in vulgatis hic locus exprimitur, nec pes totius sensus nec caput apparebit. Τὸ incendia scioli alicujus commentum esse manifestum est, qui note pro nota in suo exemplari invenerat; præcessit enim paulo ante incendia. Cæsaris autem nomen excidisse ex Velleio liquet, qui lib. II. cap. LXVI. 'Repugnante Cæsare, sed frustra adversus duos:' etiam exercitus a librario est.

5 *Dic quid significent*] Repone: *Dic quid significent Catalecta Maronis in his, Al, Et quod Celtarum posuit non Lucidius Tau, Et quod germano mistum male letiferum Min?* Ita enim et legendus ex correctione nostra, et supplendus ex veteri libro Ausonius noster, Poëta post tempora Domitiani omnium eruditissimus, et in cujus lectione nemo operam suam luserit. Sed quod ipse ignorat, aut, quod verius puto, sciscitabundus quærit tamquam ænigma proponens, non tamquam ænigmatis ignarus, illud nos igitur in Notis nostris ad Virgilii Catalecta fusius explicamus. *Scaliger.*

7 *Imperium, litem, Venerem, cur una notet res*] Unum vocabulum 'res,' hæc tria significat. 'Imperium,' ut in principio tertii Æneidos: 'Postquam res Asiæ, Priamique evertere gentem Immeritam visum Superis.' 'Litem,' veluti in IX. prioris Sermonum Horatii, auctore etiam Porphyrione: 'Dubius sum, quid faciam, inquit; Tene relinquam, an, rem.' 'Venerem' denique, quomodo in Eunuchi Terentianæ actu primo loquitur meretrix: 'Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam hospite, Abii huc.' *Vinet.*

8 *Sit ne*] *Est ne*, vetus liber. Hoc *sil* hujus *silis*, terræ vel pigmenti genus: cujus meminerunt Vitruvius et Plinius. Vide Hermolai Barbari castigationes. *Idem.*

11 *Vox solita*] Quod hoc 'lac' hodie dicimus, id et hoc 'lacte' olim dictum, Carisio, Prisciano, et aliis auctoribus. 'Lactis' ergo, 'lacti,' et 'lacte,' obliqui ab isto 'lacte' recto facti videntur. *Idem.*

12 *Lact*] Mart. Capella l. III. 'Quidam cum *lac* dicunt, adjiciunt T, propter quod facit *lactis*. Sed Virgilius: 'Lac mihi non æstate novum, non frigore defit.' Quippe cum nulla apud nos nomina in duas mutas exeant, ideo Veteres *lacte* in nominativo dixerunt.' Idem de Mutis: 'T finit neutra, caput, sinciput, Lact.'

14 *An Libye*] 'Seps' serpentis genus est: cujusmodi feracissima est Libya Africaque universa. Græca vox σὴψ a verbo σήπω, quod est putrefacio. Lucanus nono: 'Ossaque dissolvens cum corpore tabificus seps.' *Vinetus.*

16 *Jove de Stygio Dis*] Ex Ms. cod. *Accurs.*

17 *Unde Rudinus ait, Dirum tuba*] Obscuritatem in hisce quatuor versibus mendæ, mendas ipsas Ennii, quæ amissa sunt, poëmata attulerunt. 'Rudinus' igitur appellari 'Ennius' videtur, ab Rudiis Pediculorum urbe, in qua ortus ille traditur: et unde idem 'Rudius' a M. Tul. pro Archia dicitur. Quanquam Eutropius et Eusebius Tarentinum eum dicunt. Pompon. 'Post Sipontum, Barium, et Egnatia, et Ennio cive nobiles Rudiæ.' Plinius: 'Rudia,' inquit, 'Egnatia et Barion, Pediculorum oppida.' Eodem quoque numero Ptolemæus, Ῥοδία. Strabo vero: Ἐκβάντες δὲ (inquit) πεζεύουσι συντομώτερον ἐπὶ Ῥοδίων πόλεως Ἑλληνίδος, ἐξ ἧς ἦν ὁ ποιητὴς Ἔννιος. Sed quod indicari primum convenit, tum in plusculis verum illud est, quod velut in nostram omnino coloniam concesserint, syllabarum æque ac scripturæ ratione Græcorum amplius non teneantur, tum præsertim in 'Rudia' sive 'Rudiis.' Quæ præterquam aspiratione dempta nostris scribi non

video. In 'Rudino' vero non ea lege primam corripi videri debet, qua in derivatis primitivi interdum ratio corrumpitur. Quando Silius principale ipsum corripuerit lib. XII. de eo loquens: 'Rudiæ genuere vetustæ, Nunc Rudiæ solo memorabile nomen alumno.' Ennium itaque nonnullis dictionibus, per extremæ syllabæ abjectionem, in Carmine usum esse arbitramur. Quas nunc perite pariter ac subobscure innuat Ausonius, 'Cœl' videlicet, 'Do,' 'Gau.' Quærit itaque, ex cujus dixerit consuetudine, quemve imitatus fuerit poëta Ennius, cum talia κατὰ ἀποκοπὴν, quæ propria est Doriensium, posuerit. Noverat enim Poëta doctissimus (ut ego arbitror) non temere illum, neque rudi penitus, sæculique ejus alias peculiari arte sic locutum; sed ex consuetudine tum Homeri, qui persæpe Δῶ pro δῶμα, quod domum significat, posuit, et κρῖ pro κριθὴ, tum Hesiodi, Sophoclis, Arati, ac præterea multorum. Hinc in Epigr. Γραμματικῶς γὰρ Οὐδὲ τέλος κριθὴ, κρῖ δὲ μόνον λέγεται. Porro *fruns* legendum credimus, non *frons*: qua voce Ennium quoque usum fuisse, manifestum est, quod ita dictum censet a Veteribus Lucret. l. I. 'Ennius ut noster cecinit, qui primus amœno Detulit ex Helicone perenni frunde coronam.' Nonius Marcellus, *frons* pro *frunde*. Virg. II. Georg. 'præcipue dum frons tenera:' quod enarrans Servius, 'Vera,' inquit, 'lectio est Fruns.' Lucretius: 'Frundiferasque domos avium.' Hodie vero et a *fronte* et a *fronde* unus est nominativus *frons*. Ita enim in utroque Grammatico emendandum duximus, quæ indigne depravata circumferuntur. Petit igitur Poëta, unde Ennius 'Cæl,' pro Cælum, 'Do' pro Domum, 'Gau' pro Gaudium dixerit. *Idem.*

Unde Rudinus] 'Rudius' apud Ciceronem pro Archia. Rudiæ urbs Apuliæ, Ennii patria. *Vinetus.*

18 *Et cujus, &c.*] Pro, *quod adstruit*, liber membraneus habebat, *quod addidit*. 'Do' autem, pro domum, dixit idem Ennius, ut præter Ausonium meminerunt Grammatici, Diomedes, Victorinus, Carisius, Homerum scilicet imitatus: qui δῶ, id est domum, pro δῶμα dixerat. Sed multas ejusmodi apocopas apud Homerum, Hesiodum, et alios poëtas Græcos legerat Ennius: quarum magnam turbam recenset Aristoteles in Poëtica, et Strabo libro octavo. *Endo* pro *in*, idem Ennius, aliique Veteres, ac in iis Lucretius, frequenter dixerunt. Unde sunt apud Festum, 'Endoitium,' 'Endoplorato,' 'Endo procinctu,' pro, initium, implorato, in procinctu. Marius Victorinus de apocope in versu fieri solita: *Endo sua do*, id est, in sua domo. *Idem.*

19 *Aut de fronde loq. c. d. pop. frons*] Pro *frons*, *fruns* legeret Mariangelus: sed *frus* absque *n* inscribebat codex Joannis Tilii, sicut legitur apud Carisium: 'Frus, hujus frundis, quod sic ab Ennio est declinatum Annalium libro septimo. 'Rurescant frundes,' non frondes.' *Idem.*

Cur dicit populea frons] Carisius ait *frundes* et *frundibus* Veteres per *U* dixisse: cujus exemplum ponit Ennii ex Annalium libro septimo, 'Rurescant frundes.' Mutatum vero *U* in *O* monet Plinius: et nominativum absque *N* litera in utroque loqui, 'Frus,' 'Fros;' nam 'Fros' τὸ μέτωπον. Pierius Valer. ad Virgil. Ita et Nonius, ut viri docti volunt: sed ex exemplo Virgiliano, quod citat Nonius, vix probare poterunt; ad illum namque Virgilii versum hæc annotavit Servius: 'Apud antiquiores,' inquit, 'singularis nominativus erat, *frondis:* hodie vero et a *fronte*, et a *fronde*, unus est nominativus *frons:* sicut etiam *lens* a *lente*, et a *lende* capitis breviore pediculo.' Sed et *Fros* ego semper pro *frons* in an-

tiquissimo, et Longobardicis literis exarato Sereni Sammonici exemplari scriptum repperi: quare quin ita scribi debeat nullus dubito.

21 *Indulge Pacate*] Ita vetus cod. non, ut in excusis, *Pauline*. Nam hoc Technopægnium Pacato dedicatum est, sed Paulino missum. *Scaliger.*

Indulge Pacate, &c.] Non ausim scribere *Indulget*. Sunt enim hi vocativi casus, bonus, doctus, facilis vir, antiqua forma: ut apud Lucret. 'Vacuas auris mihi Memmius, et te Semotum a curis, adhibe veram ad rationem.' Livius: 'Audi Juppiter, audi pater patrate populi Albani, audi tu populus Albanus.' In novissimo autem versu, Terentianam Antiphilam Poëta signat, venusteque ac concinniter quæ sunt in Heautontimorumeno verba huc transtulit: 'Capillus passus, prolixus, circum caput Rejectus negligenter: pax.' *Accurs.*

Indulge Pacate] Sic *Pacate* hic legendum ut habet vetus codex, non *Pauline*: postquam hoc Edyllium initio est 'Drepanio Pacato' dedicatum. 'Indulgere' autem hoc loco non video, quid aliud sit, quam ignoscere, et veniam dare: quam significationem in hoc verbo non satis probabat Laurentius Valla. Julius Capitolinus de Antonino Pio: 'His, quos Adrianus damnarat, in senatu indulgentias petiit.' Eodem verbo usus eadem fere significatione Ausonius in Gratiarum Actione. *Vinetus.*

22 *Tot. opus ... velut Antiph. pax*] Dici non potest non solum, quam ingeniose, sed etiam quam festive opus hoc concludat ex Heautontimorumeno Terentiana: tum ut opus suum clauderet, tum ut monosyllabo terminaret. Nam 'Pax' semper interponebatur ad interpellandum vel truncandum sermonem, ut licet colligere ex Plauto infinitis prope locis: qui enim admirantis esse dicunt, non mihi persuadent, et cum id mirer ab illis dici, eo tamen non utar in ea admiratione. Sed consulant Plautum, qui toties eo usus est. Quin, quod magis admirentur, non est vox Romana, sed Græca: eaque utebantur, cum sibi silentium imponebant, opposito ad os digito. Atque id ita esse vero vincam ex Diphilo, cujus hæc verba sunt: Δειπνεῖ τε καταδὺς (πῶς δοκεῖς) Λακωνικῶς. Ὄξους δὲ κοτύλην. πάξ. τί πάξ; An non satis constat tum Græcum esse, tum etiam silentii esse, non admirationis? Cum enim sibi silentium imponebant, tanquam ulterius sermonem procudere vererentur, aut cum quæ dicta erant, indicta vellent, aut cum ex sermone præsentes dimitterent, tum πάξ dicebant. Hesychius, πάξ, ἐπὶ τῷ τὸ τέλος ἔχειν. Quomodo jam usurpat Poëta noster. Sed antea πάξ, ὑπόδημα εὐυπόδητον, sunt Baxeæ Plauto. *Scaliger.*

Totum opus hoc] Technopægnium hoc meum sparsum est et passum, ut coma Antiphilæ. Est autem Græcum adverbium 'pax' auctore Prisciano libro quincto decimo: qui 'tantummodo' significare dicit. Legitur in Hesychii Lexico, sed non satis intelligo quid sibi velint illa Πάξ, ὑπόδημα εὐυπόδητον. ἢ τέλος ἔχειν. Usus est rursus ea vocula Terentius in eadem fabula per eundem Syrum: 'Unus est dies dum argentum eripio, pax, nihil amplius.' sed pluribus locis Plautus, ut in Milite, Pœnulo, Rudente, Trinummo. *Vinetus.*

No. 350 *Ad Paullum*] Qui Paulinus Achilli Statio ad Catullum, et Lilio Gyraldo III. Historiæ Poëtarum. *Scriverius.*

Si operæ est] Quum dixit Ennius apud Persium: 'Lunai portum esse operæ cognoscere cives:' 'Operæ est,' operæ pretium est, exposuit vetus commentator. *Vinetus.*

§2 *Qui primi*] Centones, qui Græcis Κέντρωνες addita ρ littera dicun-

tur, ex Homero et Virgilio hauddum vidi antiquiores, quam qui de rebus Christianis Eudociæ, et Probæ Falconiæ inscribuntur sub Theodosio juniore conscripti, ut Bergomensis Augustinianus, Trittenhemius Abbas, et Lilius Ferrariensis audierant, et sic post defunctum Ausonium. *Idem.*

Solæ] Solius. Nam nomina illa, quæ secundum pronominum declinationem a Grammaticis nostris inflecti dicuntur, Veteres plerosque per primam et secundam nominum inflexionem declinasse, docet multis exemplis Priscianus lib. VI. *Idem.*

Per Sigillaria] Erat hoc nomine locus Romæ, ubi libri, resque aliæ promercales venibant, et auctiones fiebant. Turneb. lib. XXVIII. cap. 28. Gellius lib. v. 'Apud Sigillaria forte in libraria ego et Julius Paulus, Poëta, vir memoria nostra docti simus, consederamus.' *Vinetus.* Scholiastes Juven. ad Satyr. VI. vs. 152. 'Romæ in porticu Trajanarum Thermarum tempore Saturnaliorum Sigillaria sunt. Tunc mercatores casas de linteis faciunt quibus picturæ* obstant. Ideo autem dicit mercator Jason: quoniam antea in porticu Agrippinarum Sigillaria proponebantur, in qua porticu historia Argonaut. depicta est.'

Nec stichum suum] Alter Vossianus, *nec cæcum suum:* recte igitur Lipsius lib. I. Epist. II. *nec cicum suum:* notum illud Plautinum, quo Noster allusit: 'Cicum non interduim.' Festus, nec non Glossæ Isidori: 'Cicum, mali Granati membrana.' Varro l. VI. de L.L. 'Cicum dicebant membranam tenuem, quæ est in malo Punico discrimen: a quo etiam Plautus dicit: 'Quod volet densum, cicum non interduim.'' Plura de ea voce Vossius in suo Etymologico.

§ 3 *Quodque est potentissimum*] Macrobius secundo Saturnaliorum de Cæsare, et Laberio: 'Potestas non solum si invitet, sed etiam si supplicet, cogit.' *Vinetus.*

Potentiss. imperandi genus] Possidius Calamensis Episc. in vita D. Augustini: 'Et illud nihilominus suum addens, quoniam plerumque potestas, quæ petit, premit.'

Imperator Valentinianus] In eodem libro, *sc. Imperator Valentinianus.* quæ mihi verba valde in initio fuere suspecta, ac pene visa spuria: postquam vero in Ugoletti perantiqua editione scriptum offendi, *S. Imperator*, succurrit e vestigio τὸ *S* notam esse τοῦ sacratissimi, quo honoris cognomento olim Principes compellati sunt. Frontinus de re Agraria: 'Intervenit clara sacratissimi Imperatoris nostri expeditio:' in eodem mox libro τὸ *qui* deerat.

§ 4 *Inter liturarios meos*] Et in titulo Epistolæ secundæ Ausonii, eadem significatione 'liturarii:' quod vocabulum, nescio quam sit antiquum, sed eas chartas significat, in quibus primum scribimus, quicquid sit orationis, quod componimus: a multis lituris, quibus ea in re uti solemus, quemadmodum in extremo Carmine ad Theodosium idem meminit Ausonius. *Vinetus.*

§ 5 *Thyonianum*] Redivivus Bacchus, matrique fulminatæ superstes, Thyonianus vocatus est, vel potius illum dilaceratum reducem sospitemque vitæ redditum hoc nomine sacra canebant arcana. *Turnebus.*

Thyonianum] Hic etiam 'Thyoneus,' id est, Θυωνεὺς, cognominatur Horatio, Ovidio, et aliis Latinis æque atque Græcis poëtis: sed quod idem etiam 'Thyonianus' pro 'Thyoneo' sit nuncupatus; hoc vero nomen apud solum Ausonium legere memini, et Catullum in Epigrammate ad suum puerum, siquidem ibi recte *Thyonianus* legit Lilius Gregorius octavo Syntagmate de Diis: 'Migrate, hic merus est Thyonianus.' ubi meus liber habet *Thyonicus.* Sed nec Phurnutus, qui Dionysium a Gigantibus

discerptum, et ab Rhea restitutum fuisse meminit, novum nomen in altera vita accepisse refert. *Vinetus.*

Aut Thyonianum mireris] Apud Catullum veteres interpretes Palladius Fuscus, Antonius Palladius, et alii retinent *Thyonianum*, et accipiunt meri vini liquorem Bacchicum. Mureto est Thyonianus nomen Liberi patris, a Thyone matre ipsius, quæ et Semele dicitur. Bacchus fertur, Jove patre concedente, matrem Semelen ab Inferis eduxisse, et immortalitate donatam, Thyonem, a sacris quæ illi attribuit, denominasse: nam θύω, 'sacra facio' dicitur, inde ipse Liber ex materno nomine Thyoneus appellatus est, ut scribit Diodorus. *Scriverius.*

Aut Virbium] Hippolytum in vitam revocatum ab Æsculapio 'Virbium' Diana, quasi bisvirum, jussit vocari. Fabulam habes apud Ovid. lib. xv. Metamorph. et Virgil. lib. vii. Æn. vs. 761. Persium Sat. vi. vs. 56.

Cento quid sit] Metaphorica hæc significatio. Nam Κέντρον, et 'cento,' quem miror veteres Latini si non 'Centronem' dixerint, quemadmodum in quodam antiquo puerili colloquio Latinogræco scriptum reperi, est proprie, crassum, vileque stragulum, et vestis ex panniculis variis confecta. Eustathius in Ψ Iliados, Erasmus in adagio 'Farcire centones,' et Lilius Gregorius dialogo primo de poëtis. *Vinetus.*

§ 6 *Nam duos junctim locare ineptum est*] Quod tamen aliquot locis fecisse videtur. *Idem.*

Diffunditur autem] Lege: *Diffunduntur* ex Ms. Cod. i. e. dividuntur. Priscianus in Libello de xii. Carmin. 'Dividitur in cæsuras, per cola quidem in novem, per commata vero in duas, semiquinariam, et semiseptenariam, per pedes in quinque,' &c. Versus porro heroici cæsuræ, quæ et sectiones et mansiones dicuntur, quatuor sunt, Penthemimeris, quæ et Semiquinaria, Catatriton, Hephthemimeris, quæ et Semiseptenaria, Tetrapodia, quæ et Bucolice. *Accursius.*

Diffunditur] Omnino rectius cum Mariangelo Accursio opinor, *Diffunduntur.* Scriverius.

Aut penthemimeres] Pro *penthemimeris* scribo hoc loco πενθημιμερὲς, aut certe Latine *penthemimeres*: nec id sine auctore facio. In antiquo illo Lugdunensi libro desiderabatur hoc Edyllium, sed is in phalæcio ad Theonem *penthemimeres* per *e*, et non per *i* *penthemimeris*, scribebat: in eodemque Carmine *penthemimeren*, ubi omnes novi *penthemimerim* vel *penthemimerin*. Idem Aldus quo loco pro *hephthemimerin*, ἑφθημιμερῆ legendum censuit apud Terentianum, ibi noster codex ἑφθημιμερὴν habet, quisquis sic ibi scripserit, id est, *hephthemimeren*. Vinetus.

Aut trochaice cum posteriore segmento] Ut in hoc primi Bucolici: 'Ille meas errare boves,' post duos pedes dactylum, 'Ille me,' et spondeum 'as er,' duæ syllabæ 'rare' verbum finientes, trochæus est. Unde τροχαϊκὴ, Trochaica dicta est hæc cæsura. *Idem.*

Aut septem semipedes cum anapæstico chorico] Septem semipedes, 'tres pedes cum semisse.' Abs quo 'septem semipedum' numero, ἑφθημιμερὴς, hoc est, 'semiseptenaria,' ut Diomedes et Priscianus interpretantur, 'tome' dicta Cæsura, quum post tres pedes remanet syllaba dictionem terminans: ut in versu Centonis secundo: 'Ambo ani, mis am, bo insig, nes.' Et in quincto: 'Auspici, is mani, festa fi, des,' ex tertio Æneidos. Unde quod remanet, 'quo ju, stior al, ter,' ex primo Æneidos, id facit metrum, quod anapæsticum choricum monometrum hypercatalecticum vocat Servius in Centimetro. Cujusmodi est et hoc in octavo versu, 'mea maxima cura.' et in quinctodecimo: 'onerantque canistris.' *Idem.*

Aut post dactylum atque semipedem] Ut in Centonis versu quarto: 'Tuque prior.' et in vicesimo quarto: 'Sacra canunt.' *Idem.*

Ludicro quod Græci] Multis mendis deformata sunt verba Ausonii in re scitu dignissima: adeo, ut mendosa editio bono viro et erudito Brodæo imposuerit: quem et alii quoque sequuti sunt. Non enim ullus lusus est ossiculorum, ut ipse putat. Neque unquam tale quid Veteres habuerunt. Hoc enim a mente Ausonii alienissimum. Neque animadvertit, quid interesset inter lusum, et 'ludicrum:' hoc est, inter παιδιὰν, καὶ παίγνιον. Sed fefellit hominem, ut dixi, lectio mendosa, ὀστομαχίαν, pro στομάτιον: et *ossicula* pro *oscilla* legentem. Ac ne hæc quidem tantummodo mendosa, sed et sequentia male ab interpunctionibus accepta sunt. Quæ prius ita, uti legenda sunt, proponam: deinde ad eorum interpretationem aggrediar. Nam ita et emendandum, et interpungendum: *Simile ut dicas ludicro, quod Græci στομάτιον vocavere. Oscilla ea sunt. Ad summam quattuordecim figuras Geometricas habent. Sunt enim æquilatera: vel triquetra: extentis lineis: aut rectis angulis: vel obliquis: isoscele: vel isopleura: orthogonia quoque: vel scalena. Harum vertibularum variis coagmentis simulantur species mille formarum, Elefantus bellua: aut aper bestia: anser volans: et mirmillo in armis subsidens: venator: et latrans canis: quin et turris: et cantharus: et alia hujusmodi innumerabilium figurarum, quæ alius alio scientius variegant.* Hæc verba ita proculdubio legenda sunt, et distinguenda. Nam quin recte στομάτιον, et *oscilla* emendaverimus, præter conjecturam certissimam, qua usi sumus, fidem fecerit vetus Glossarius, in quo scriptum legitur: *Oscillum στομάτιον.* sunt enim larvæ, et προσωπεῖα, ut ex Macrobio cognoscimus, quæ in αἰώραις, et jactationibus ludicris Rustici ori opponebant, ut essent magis ridiculi. Virgilius: 'Oraque corticibus sumunt horrenda cavatis.' Intelligit enim 'Oscilla' ex corticibus arborum: quem morem Atheniensium tangit et Maurus Terentianus. A quo jactationes ipsas, et cernuationes, quas Græci vocant αἰώρας, etiam 'Oscilla' appellarunt. Idem: 'Oscilla ex alta suspendunt mollia quercu.' Hic autem apud Ausonium nostrum et ipsæ larvæ sunt, seu personæ, quæ sic aptæ, et coagmentatæ erant: ut articuli ejus, vertibulæque, quibus commissæ erant, in omnem partem flecterentur, et figuras omne genus exprimerent. Eæ in convivium medium jaciebantur, et illis eas figuras Rex convivii exprimebat, ut mutationis et brevitatis vitæ commonefaceret: et propterea bibendum esse, ut nihil de fructu hujus vitæ pereat, diceret. Id omnino plane, ac diserte ex Petronio cognosces. Cujus verba adposui: 'Potantibus ergo, et accuratissime lautitias nobis mirantibus, larvam argenteam attulit nobis servus sic aptam, ut articuli ejus, vertebræque locatæ in omnem partem flecterentur. Hanc cum super mensam semel, iterumque abjecisset, et catenatio mobilis aliquot figuras exprimeret, Trimalcio adjecit: Heu, heu nos miseros! quam totus homuncio nil est. * * * Sic erimus cuncti postquam nos auferet Orcus Ergo vivamus, dum licet esse bene.' Plinius lib. VII. cap. 53. 'Cum populo admodum placuisset, et natali die suo convivium haberet, edita cœna calidam potionem in pultario poposcit, simulque personam ejus diei acceptam intuens, coronam e capite suo in eam transtulit.' Ubi de persona quæ in conviviis circumferebatur intelligendum. Ex quibus primum mentem Ausonii ita aperimus, ut nihil potuerit melius excogitari; et somnium Brodæi de 'ostomachia,' et 'ossiculis' explodimus. Deinde

indicatur usus earum larvarum. Quod iis in conviviis præsentes celeris mutationis vitæ commonefacerent. Nam alioqui semper in conviviis mortis mentionem injiciebant, et caput mortui, ubi ejus larvæ copia non erat, vel in mensa apponebant, et manibus versabant, vel e triclinio seu stibadio suspendebant: ut eo uterentur ad eandem rem, ad quam et larva illa: hoc est, ad hortandum ad bibendum. Quod novimus ex Epigrammate Græco, in quo non solum caput mortui, seu cranium idem facit, quod apud Petronium larva; sed et ea exhortatio pro cumulo subjicitur, quam addidit Trimalcio in Epigrammate suo. Epigramma Græcum hoc est: 'Η πτωχῶν χαρίεσσα πανοπλίη ἀρτολάγυνος Αὕτη, καὶ δροσερῶν ἐκ πετάλων στέφανος, Καὶ τοῦτο φθιμένοιο προδόστιον ἱερὸν ὀστεῦν 'Εγκεφάλου, ψυχῆς φρούριον ἀκρότατον. Πῖνε λέγει τὸ γλύμμα, καὶ ἔσθιε, καὶ περίκεισο ῎Ανθεα. τοιοῦτοι γινόμεθ' ἐξαπίνης. Quæ omnia ad verbum interpretantur Petronium ipsum. Quin et ipsa verba quæ γλύμματος nomine hic intelliguntur, aliter concepta videntur in triclinio marmoreo Lateranensi uno versiculo senario: 'Ηδὺς βίος. τὸ ζῆν ταχύ. τὸ θανεῖν ὑποψία. Quo significatur vivendum esse: nam vitam properare: mortem imminere. Propterea tanquam jam morituri bibebant, et tanquam nunquam id facturi. Plautus Sticho: 'Volo nos pro summo bibere: nulli relerimus postea.' Ita enim legendum: non, *Nolo*. Horum συμποτικῶν ἐπιφωνημάτων pleni sunt libri Veterum, præsertim Martialis, et Græcorum. Neque dubium est, quin in cœnatione seu stibadio Domitiani Cæsaris, quod propter exiguitatem ipse vocavit 'Micam auream,' a tholo penderet cranium mortui, quod mortis admoneret. Id Martialis videtur velle hoc in Micam auream Epigrammate; 'Mica vocor: quæ sim, cernis: cœnatio parva. Ex me Cæsareum suspicis inde tholum. Frange toros: pete vina: rosas cape: tingere nardo. Ipse jubet mortis te meminisse Deus.' Videtur enim in tholo ipso larva illa, aut cranium fuisse. Hunc autem morem homines in convivio mentione mortis ad hilaritatem provocandi ab Ægyptiis accepisse videntur. Herodotus lib. II. *Scaliger*.

Στομάτιον] De ludicro ὀστομαχίων, quæ ossicula sunt, noli dubitare quin vere divinarim. Legendum apud Ausonium: *Simile ut dicas ludicro quod Græci ὀστομαχίων vocavere. Ossicla ea sunt:* perperam hodie *oscilla* ibi legas, et στομάτιον. Nec moror Glossas, quæ στομάτιον etiam scribunt, nempe pro ὀστομάτιον. Sic σχίεια κόμματα vocant quæ sunt ἰσχίεια. et *Schiadicos* puto reperiri apud Marcianum Capellam pro *Ischiadicis*. Inde *Schiaticam* vocamus hodie hunc morbum, sive dolorem, pro ἰσχιαδικῇ. 'Οστοῦσαι est ossiculare. Inde ὀστόμαχις et ὀστωμάτια. Hæc in Scheda Cl. Salmasius. Magnus Felix Ennodius, Episcopus Ticinensis, in Epigrammatis, DE STOMATIO EBURNEO: 'Sollicitata levi marcescunt corda virorum Tormento: fas est ludere virginibus. Frangunt, Marmaricis elephas quod misit ab arvis, Per micas sparsum mox solidatur opus. De Pœno teneræ discunt cum fraude jocari. *Nam ridere necis munere, femineum est. Angusta norunt res mille includere capsa: Omne ebur hoc, mulier, pectoris arca tui est.' Quo Epigrammate hoc ludicri genus graphice, et plenius quam ab Ausonio describitur. Primum ostendit ossicula hæc eburnea fuisse, quæ frustillatim sparsa, in unum coagmentarentur, mille formas et simulacra, quod et Ausonius monet, variegata concinnatione repræsentantia. Deinde videtur Antistes Ticinensis, non sine aliquo morsu et sale in sequiorem sexum, innuere hoc ludicrum Pœnis deberi, atque ex Africa in Europam translatum: si

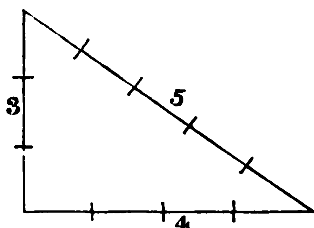
quidem me, vulgatas editiones castigantem, audias: in quibus legitur: *De pœna teneræ*, et mendosius *De pœna temeræ*. Quod si emendandum ita, ut dixi, non sit; tentabunt alii melius, et exponent quid hic et sequenti pentametro, sive auctor, sive librarii velint, quod equidem cum ignarissimis scio. Quis autem ignorat, 'Punicam fidem' proverbiis nobilitatam? quæ 'Pœna fides' Ausonio Epist. x. De fluxa mulierum fide nihil attinet dicere. Porro, apparet ex hoc loco, ossicula hæc capsula recondi solita, 'ad res mille,' ut ait Ennodius, indidem promendas, cum animi relaxandi causa puellæ hac arte vellent ludere. Doctissimus Sirmondus, in Notis suis ad illum auctorem, interpretatur 'Stomatio eburno,' oscillo: et Glossarii locum adhibet: putatque eodem spectare larvam argenteam Petronii Arbitri, cujus catenatio mobilis diversas figuras exprimebat. Qui cum hunc errorem cum Scaligero, quem sequitur, communem habeat, refutatione alia non indiget. Hæc scripseram, cum iterato de hoc ludicro cum amico meo Cl. Salmasio loquutus, accepi ab illo locum Atilii Fortunatiani, qui de Metris scripsit, et locum quidem emendatiorem quam in editionibus; capite de Hendecasyllabo Phalæcio: 'Nam si loculus ille Archimedius quatuordecim eboreas lamellas [ecce totidem agnoscit Ausonius] quarum anguli varii sunt, in quadrata forma inclusas habet, componentibus nobis aliter atque aliter, modo galeam, modo sicam, alias columnam, alias navem figurat, et innumerabiles efficit species: solebatque nobis pueris hic loculus ad confirmandam memoriam plurimum prodesse; quanto majorem potest nobis afferre voluptatem, quantoque pleniorem utilitatem Carmina inter manus habentibus metrorum varia tractatio, cum subinde apud Poëtas ea, quæ fallunt imperitos, metra inserta numeris, et intermixta Carminibus deprehendamus?' Distorta vulgo hæc verba, et interpunctione laborant, etiam in Putschiana editione: *quando* et *quandoque* perperam legitur, pro *quanto* et *quantoque*. Jam *quadrata* illa *forma*, in qua inclusæ lamellæ angulis variis, ipse loculus est: 'capsam' vocat Ennodius. *Scriverius.*

§ 7 *Quatuordecim figuras*] Atqui enumerat tantum quatuor. Ita vero hic locus distinguendus est: *Sunt enim æquilatera triquetra, vel extentis lineis; aut rectis angulis; vel obliquis: Isoscele, vel isopleura, orthogonia quoque vel scalena.* Ut isopleura ad æquilatera triquetra; isoscele ad triquetra extentis lineis; orthogonia ad triquetra rectis angulis; scalena ad triquetra obliquis angulis referantur. Censeam igitur rescribendum, *quatuor figuras Geometricas*, non *quatuordecim*. Ut hæc a tironibus percipiantur, trigoni divisio subjungenda est. Ejus tria genera sunt, 'æquilatus,' *ἰσόπλευρον*, vel 'crure pari' *ἰσοσκελὲς*, vel 'in omnibus impar,' quod Græci *σκαληνὸν* vocant. Tres ibidem sunt anguli trigoni, 'rectus,' *γωνία ὀρθὴ*, ex æqualitate et similitudine constans; 'obtusus,' *ἀμβλεία*, et 'acutus,' *ὀξεία*: quorum hic superat, ille superatur, sive ut Græci loquuntur, hic *ὑπερέχει*, ille, non obtusus, *ὑπερέχεται*.

Sunt enim æquilatera vel triquetra, extentis lineis, aut rectis angulis, vel obliquis. Isosceles ipsi, vel Isopleura vocant, orthogonia quoque et scalena] Sic legantur. Non sequitur autem ordinem quo proposuit. Nam 'æquilatera' (quod ait) vel 'triquetra,' per 'isopleura' comprehenduntur. Quæ in Ternario 'æquilatus' Latine dixit. Sic Δ extentis lineis, per isosceles, quibus duæ tantum sunt æquales lineæ, tanquam crura, quæ *σκέλεα* dicuntur, hoc schemate Δ. Rectis angulis, per 'orthogonia,' ubi unus tantum ex his omnibus fit rectus angulus in hunc modum ◺. Obli-

quis vero, per 'scalena,' quibus tria ipsa latera sunt inæqualia hac figura . Non negaverim etiam, quin potius crediderim, posse fieri, ut *Isoscele* defendatur. Dummodo nomina ipsa Græce et hic reddantur, ut legatur: *Ἰσοσκελῆ ipsi vel Ἰσόπλευρα vocant*, Ὀρθογώνια et quoque Σκαληνά. Euclides: *Τῶν δὲ τριπλεύρων σχημάτων, Ἰσόπλευρον μὲν τρίγωνόν ἐστιν τὸ τὰς τρεῖς ἴσας ἔχον πλευράς. Ἰσοσκελὲς δὲ τὸ τὰς δύο μόνας ἴσας ἔχον πλευράς. Σκαληνὸν δὲ τὸ τὰς τρεῖς ἀνίσους ἔχον πλευράς. ἔτι τε τῶν τριπλεύρων σχημάτων Ὀρθογώνιον μὲν τρίγωνόν ἐστιν, τὸ ἔχον ὀρθίαν γωνίαν. Ἀμβλυγώνιον δὲ τὸ ἔχον ἀμβλεῖαν γωνίαν, Ὀξυγώνιόν τε τὸ τὰς τρεῖς ὀξείας ἔχον γωνίας.* Meminit horum etiam Latinus Boëthius et Marcianus. Has autem ipsas quatuor triangulorum figuras, ac duas alias, Amblygonii videlicet et Oxygonii, (sex enim trigonorum genera reddit præter Euclidem vel Boëthius, et summatim Jul. Pollux) in Ternario quoque numero aptissime expressit his versibus: 'Per trinas species trigonorum linea currit, Æquilatus, vel crure pari, vel in omnibus impar.' Quorum intellectus est, 'trina linearum specie' triangulos signari omnes posse. Nam linea si sit 'æquilatus,' id est æqualium laterum in triangulo, ut omnes æquæ lineæ ducantur, fiet Isopleuron, atque Oxygonium; si 'crure pari' fuerit, tam isosceles quam orthogonium et amblygonium designabitur. Tria hæc enim (quanquam diversa notatione) æquas duas habent lineas quas Poëta 'crura' vocat. Postremo, si 'in omnibus impar' existat, scalenum complectetur. *Accursius.*

Sunt enim æquilatera, vel triquetra extentis lineis, aut rectis angulis, vel obliquis] *Ἰσοσκελῆ ipsi vel ἰσόπλευρα vocant, ὀρθογώνια quoque et σκαληνά.* Sic habet locus hic in cunctis nostris codicibus: itaque plena videtur oratio, ut nec deesse quicquam, nec redundare videatur: ceterum hæc non mihi minus sunt obscura, quam illa alia quæ suo Gripho inspersit Ausonius Geometrica. Ibi appellavit 'triangulum æquilatus,' quod Græci dicunt *ἰσόπλευρον*, cujus omnia latera sunt inter se æqualia: hic 'æquilatus' dicit, quod latera tantum duo habet æqualia, et *ἰσοσκελὲς* Græci vocant. Quæ namque subjicit Græca, *ἰσοσκελῆ ipsi vel ἰσόπλευρα*, &c. an non iis exposita voluit, quæ præmiserat Latina? Ita 'triquetrum,' *ἰσόπλευρον* accipit: sed quis nostrum eam triquetri significationem unquam esse credidit? quod ad me attinet, 'Triquetrum,' Triangulum, *τρίγωνον* idem valere semper autumavi: et Siciliam Britanniamque esse 'triquetras' dictas a 'triangula specie,' ut inquit Plinius tertio Naturalis Historiæ, non quod earum latera forent inter se æqualia, ut certe non sunt. Illud 'extentis lineis,' pro rectis lineis accipio. Euclides enim quæ in primo elemento definit triangula, hæc *εὐθύγραμμα* vocat, hoc est, 'rectilinea,' ut nostri homines jampridem dicere cœperunt: sed quæ in sphæra fiunt triangula, ut quum inter se secantes coluros æquinoctialis circulus medios secat, hæc rectilinea non sunt. et quod sequitur, 'aut rectis angulis,' hoc interpretatio verbi Græci *ὀρθογώνιον*, quod 'rectangulum' vulgo dicimus: sed quod subjungitur, 'vel obliquis,' id, qui conveniat cum scalenis? Angulorum alii recti appellantur, alii non recti, sive ut hic dicuntur, 'obliqui.' Recti anguli, quos et 'Normales' nuncupavit Quinctilianus in extremo libro undecimo, sunt quos præstat qui Græcis *γνώμων*, Latinis Norma vocitatur. Obliqui vero, qui rectis illis vel majores sunt vel minores: quos 'obtusos' et 'acutos' nominant. *Σκαληνὸν* autem triangulum definitur Euclidi, quod tria habet inæqualia latera, non quod rectos habeat vel obliquos angulos:

recipitque triangulum scalenum cuncta genera angulorum. Et triangulum illud Pythagor. Vitruvio descriptum lib. IX. scalenum est, et tamen idem etiam orthogonium, et rectangulum triangulum. *Vinetus.*

Harum verticularum] 'Verticulas' quum dixit Lucilius vetus poëta, 'articulos' intelligi voluit Festus, quidquid hoc loco sint. *Idem.*

Quin et turris, et cantharus] Exemplar Ms. *Turturis:* videtur enim locum Plauti recordatus cum hæc proderet Ausonius, qui est in Bacchid. 'Ubi ego capiam pro machæra turturem, ubique imponat in manu alius mihi pro cæstu cantharum.' Ex ejus autem vocis insolentia, in *turrem* commutasse *turturem* credatur quispiam, proportionis saltem immemor. Itidem in recto sane *turturis* usurpes, velut *vulturis*, quod et M. Tullius et Ennius dixerunt, licet sit in usu *vultur* atque *turtur*. Accursius.

Et turris] Etiam *turturis* pro *turris* scriptum invenit Mariangelus: et possunt Antiqui *turturis* pro *turtur* dixisse, quemadmodum *vulturis* pro *vultur* est in versu Ennii apud Priscianum libro sexto: 'Vulturis in silvis miserum mandebat homonem.' *Vinetus.*

Variegant] Hoc verbum pro variare, et varie exornare nescio quam vetus sit: quo utuntur primi Bibliorum interpretes. *Idem.*

Quod ego posteriorem imitatus sum] Malim: *posteriores*, ut referatur ad 'imperitos:' id est, videbis juncturam seu concinnationem mei Carminis esse ridiculam.

§ 8 *Ære dirutum facies*] Quos 'quassatos' nunc dicimus, inquit Budæus in annotationibus, antiqui Latini 'ære dirutos' vocabant. Festus: 'Ære dirutum militem dicebant, quod æs diruebatur in fiscum, non in militis sacculum.' Sed vide caput sextum libri duodevicesimi de honesta disciplina Petri Criniti. 'Procedere' ergo militi 'stipendium,' et militem 'ære dirutum' esse, hæc inter se contraria. *Vinet.*

Redeant versus] Ad suum Poëtam Virgilium. *Idem.*

No. 351. 1 *Accipite hæc animis*] Ad Valentinianum et Valentem fratres Cæsares hæc. *Vinetus.*

4 *Tuque prior*] O Valentiniane. *Idem.*

7 *Puerque tuus mea maxima cura*] Filius tuus Gratianus: quem mihi in disciplinam tradidisti. *Id.*

9 *Nomine avum referens*] Avus Gratiani Augusti, Gratianus, ut diximus in Epigramma tertium. *Idem.*

10 *Non injussa*] Jusserat Imperator Valentinianus, ut dixit ad Paulum. *Idem.*

No. 353. 10 *Ornatus Argivæ*] Invenio et in Imminutione versum integrum, quo loco vulneris impatiens virgo, 'ter sese attollens,' ter etiam 'revoluta toro est?' Sed quod eum spurium omnino putaremus, ne referri quidem curæ fuit. Nam et verendum quoque videbatur, ne nostro quandoque exemplo, si minus manifesto testimonio egissemus, quispiam fortasse alios e Virgilio (quod facile fit) redactos confingeret atque adderet. Illud vero monuisse, leviusculum fortasse fuerit, quod in Nuptiali cœna scriptum est: 'Per lumina læta frequentes Discurrunt.' Cum sit scribendum *limina*. Postquam vero in cubiculum ventum est, Carmen ante Imminutionem soluta oratione intercipitur, cui titulus, *Parecbasis*,

immutatus postea, *pareckmasis* imprudenter. Est quippe Græca vox παρέκβασις. Quintil. lib. IV. 'παρέκβασιν vocant Græci, Latini egressum vel egressionem.' Transgreditur autem Ausonius ab ingressu in cubiculum, ad Præfationem in nuptiali mysterio. *Accursius.*

No. 360 *Lascive Paule*] *Lasciva o Paule, pagina*, Tilianus codex. *Vinetus.*

Ut Plinius dicit] Quem Plinio attribuit Ausonius versiculum, hunc in quincto libri primi Epigrammate Valerii Martialis invenies, sive memoria lapsus sit Ausonius, quod hic non puto, sive ab amico fuerit Martialis mutuatus. Sed vide caput septimumdecimum libri tertii decimi Noctium Atticarum Auli Gellii. Caius autem Plinius, cujus exstant Epistolarum libri novem, et Panegyricus Trajano Augusto dictus, Carmina etiam edidisse se multis locis commeminit, ut in Epistola IV. lib. VII. quæ post Ausonium intercidisse possunt. Quorum petulantiam lasciviamque excusat in libri IV. Epistola quarta decima, et in quincti tertia, sicut et suorum Catullus in hendecasyllabo in Aurelium et Furium, ac suorum Ovidius Naso in prima Elegia secundi de Tristibus: 'Crede mihi, distant mores a Carmine nostro. Vita verecunda est, Musa jocosa mea.' *Idem.*

Sulpitii] Nos *Sulpiciæ* excudi jussimus: ut poëtriam innuat, cujus Martialis meminit: cujusque Satyra exstat, et apud Juvenalis interpretem, obscæni, ut videtur, operis fragmentum: 'Ne me Cadurcis destitutam fasciis Nudam Caleno concubantem proferat.' *Scriverius.*

Prurire opusculum Sulpitii] Alter scriptus: *Prurire op. Sulpitiive frontem caperare.* Quem Sulpitiorum Noster innuat, mihi non compertum. Sed quum lascivum satis de Caleno Sulpitiæ Carmen, seu potius Carminis fragmentum legerim, non me contineo, quin rescribam, *Prurire op. Sulpitiæ, frontem caperare.* Sidonius carm. IX. 'Non quod Sulpitiæ jocus thaliæ Scripsit blandiloquum suo Caleno.'

Esse Appuleium] Hic est Lucius Appuleius Madaurensis, philosophus Platonicus, cujus exstat 'Asinus Aureus,' et alia pauca ex multis, quæ scripserat. Interciderunt inter alia, ista ejus 'amatoria:' quorum ipse meminit in priore Magiæ apologia. *Vinetus.*

Epyllia] De hoc verbo jam ante in Præfationem in Griphum monuimus. *Idem.*

Anniani fescenninos] 'Fescennini versus,' inquit Festus, 'qui canebantur in nuptiis.' Interciderunt autem isti Anniani Fescennini: qui poëta fuit æqualis Auli Gellii, ut cognosces ex libro nono, et vicesimo Noct. Atticarum. *Idem.*

14 *Anniani fescennini versus*] De eo, quem et prænomine Titi insignit, sic Gyraldus in Historia Poëtarum Dialog. IV. 'Ab Ausonio Gallo facta est mentio Anniani: fuit vero Poëta comis et perurbanus, A. Gellio amicus: de quo et sic lib. XX. Noctium Atticarum: 'Annianus,' inquit, 'poëta in fundo suo, quem in agro Phalisco possidebat, agitare erat solitus vindemiam hilare atque amœniter. Ad eos dies me et quosdam familiares vocat.' ' Citatur et a Grammaticis. *Fescenini versus.* Unica *n* scribit Festus, ex urbe Fescenina (alias *Fescenia*) allati: sive ideo dicti, quia Fascinum putabantur arcere.' Ubi Lipsius festive *acuere.* Scriverius.

Lævii] Perperam legitur *Livius*, cum sit *Lævius.* Nam *Livius* Andronicus est primus ille, qui fabulam Romæ docuit. *Lævius* est is, qui poëma 'Io' scripsit: item 'Erotopægnia.' Quæ lascivissima poëmatia fuisse indicat tum titulus, tum etiam Ausonius ipse. Sed molles ex illis adferuntur versiculi isti, de

corona plectili: 'Andromacha per ludum manu Lascivula, teneilala Capiti meo trepidans, lubens Insolita plexit munera.' Apud Gellium in veteribus codicibus non *Nævio* attribuitur Alcestis, sed *Lævio:* qui est iste, de quo jam loquimur. Quid quod Apuleius in Apologia *Lælium* vocat? ut videatur propius accedere ad *Lævium*. Itaque alius est *Livius* Andronicus, qui Odyssean vertit, fabulas multas docuit: alius *Lævius*, qui 'Erotopægnia' et 'Io' composuit. Nam semper ita scriptum apud Gellium invenio. Quod si et hic quoque *Livius* vocatur: alius tamen est ab Andronico: neque obstat, quod ab Ausonio antiquissimus vocatur. Apud Macrobium quoque *Nævius* falso pro *Lævius* citatur in his versibus: 'Hac, qua Sol vagus igneas habenas Immittit propius, jugatque terræ.' Est enim idem noster *Lævius*. Idem *Lævius* scripsit Cypriam Iliadem. Ejus quoque mentio est apud Porphyrionem Horatii interpretem Ode prima libri tertii: CARMINA NON PRIVS AVDITA. Romanis utique non prius audita. Quamvis *Lævius* Lyrica ante Horatium scripserit. *Scal.*

Livii] Errat in nomine Poëtæ Vinetus. apud Festum vero V. Redivia, *Lævius*, non *Livius* legendum. Sæpe citatur *Livius* et *Nævius*, cum sit *Lævius*, qui scripsit 'Erotopægnia.' Item Poëma 'Io:' ex quo est iste Scazon: 'Scabra in legendo, rediviosave offendent.' Nam ex eodem Poëm. de Io scribit: 'Seseque in alta maria in præcipitem misit Inops, et ægræ sanitatis Herois.' Et in V. Petrarum non *Livius*, sed *Lævius in Centauris*, legitur in Schedis. Quod autem memoriæ prodit Vir Doctissimus, hanc inscriptionem æmulatos postero tempore Nævium et Pacuvium, fallitur. Utrumque auctorem Erotopægnion citat quidem Nonius Marcellus; sed mendose scriptum est in uno loco, et in altero lacuna est. Confunduntur sæpe *Lævius*, *Nævius*, et *Novius* apud Grammaticos: qui legendi cum judicio: apud Priscianum ad testimonium citatur Nævius II. Iliados: 'Fecundo penetrat penitus: thalamoque potitur:' ubi *Lævius* potius legendum putat Eruditissimus et Accuratissimus Vir Gerardus Joannes Vossius III. de Analogia cap. 35. quem vide etiam eodem libro cap. 24. Ubi de 'Nunnio' sive 'Ninnio Crasso' agit, qui Iliada Homeri vertit, et tecum statue, an non et hoc Prisciani loco pro *Nævius* scribendum sit *Ninnius*. Scriverius.

Quid Evenum] Evenos duos Elegiarum scriptores, et utrumque Parium fuisse, auctor est Suidas. Horum versus aliquot habent Athenæus, Stobæus, Epigrammatum Græcorum libri, et alii veteres. *Vinetus.*

Quid Evenum] Q. Ennii Fragmenta aliquot ex Euemeri sacra historia, ipsiusque Euemeri reliquias, collegit Nobilissimus Hieronymus Columna, Italus, politiorum literarum, fideique ac diligentiæ præclarus: qui consulatur. De Eveno poëta Lilius in Historia Poëtarum Dialogo III. 'Fuit Evenus,' inquit, 'Elegiarum poëta, ejus Philisti magister qui secundum præcepta artis Oratoriæ historias conscripsit. Hujus certe Eveni versus citat Aristoteles, cum de consuetudine agit, quam aliam quasi naturam esse existimat. Exstant in Gnidiam Venerem duo ejus Epigrammata, item alia in Myronis vaccam. Duos tamen Eveni nomine fuisse reperio apud Suidam et Val. Harpocrationem, et ambos quidem Elegiographos. Id quod Harpocration comprobat ex Eratosthenis in Chronographiis auctoritate, eosdemque ait fuisse ex Paro insula. Meminit et eorum alterius Divinus Plato: etsi in vulgatis codicibus inverse atque præpostere aliquando legitur. Meminit et Max. Tyrius in quodam sermone de Socrate loquens, quem ait

ab Eveno poëticam comparasse. Est et apud Ausonium in quadam Epistola hujus poëtæ nomen perperam, ut puto, scriptum. Ita enim legendum existimatur. Quid *Evenum*, quem Menander sapientem vocavit? Citatur et Evenus ab Artemidoro lib. I. 'Ὀνειροκριτικῶν, in Amatoriis ad Eunomium,' &c. *Scriverius.*

Quid Evenum] *Euhemerum* lego; is etenim scriptor Messenius patria, libidines obscœnas, spurcasque Deorum amores Carmine evulgavit, ab Ennio postea in Latinam linguam conversus. Unde sic quoque apud Sext. Pompeium legendum est: 'Quam rem in medio (quod aiunt) positam Varro et *Euemerus*, (non *Eumerus*) ineptis μύθοις involvere maluerunt, quam simpliciter referre.' Hadr. Junius lib. VI. cap. 13. Animadv. Arnobius lib. IV. 'Et possumus quidem hoc in loco omnes istos, nobis quos inducitis atque appellatis Deos, homines fuisse monstrare, vel Agragantino Euhemero replicato, cujus libellos Ennius, clarum ut fieret cunctis, sermonem in Italum transtulit.' Non tamen emendationem hanc Junii probaverim: uterque enim Menander et 'Euhemerus' sub Ptolemæo Lagide vixerunt: at 'Evenus' triginta circiter Olympiadibus antiquior est.

Parthenian] Παρθένιος, virgo, puella. Vide Virgilii Vitam per Donatum. Hinc ἁγνὸν, id est, castum, appellat, puto, Virgilium Græcus poëta in Epitaphio Didonis. *Vinetus.*

Qui octavo Æneidos] Ejus sunt versus: 'Optatos dedit amplexus, placidumque petivit Conjugis infusus gremio per membra soporem.' Aulus Gellius libro nono. *Idem.*

Γλισχροσεμνίαν] Idem fere mendum [Primam partem hujus Notæ Accursii in Not. Delph. invenies quæ sic incipit, 'Commutatione,' &c.] (sed quod in Mathematicis, indignius, minusque ferendum) apud Proclum ostendimus: ubi, quantum intelligi datur, A scriptum legitur pro Δ. de coluris namque circulis hæc ait, Γράφονται δὲ οὕτως οἱ κύκλοι διὰ τῶν τροπικῶν σημείων, καὶ εἰς μέρη A ἴσα διαιροῦσι τὸν διὰ μέσων τῶν ζωδίων κύκλον. Quippe constat, eos ipsos circulum, qui per media Signiferi ducitur, in partes quatuor dividere, absurdumque esse abhorrereque a sphæræ ratione, cum triginta partes A nota denotentur. *Accursius.*

Γλισχροσεμνίαν] Γλίσχρος, lubricus, lascivus. σέμνος, pudicus, gravis, honestus. Mariangel. tamen αἰσχροσεμνίαν mavult, id est turpem pudicitiam. *Vinetus.*

DOCTISSIMO ATQUE ORNATISSIMO JUVENI

JOANNI DE DIEMERBROUCK,

J. U. D. ET IN CURIA TRAJECTINA CAUSARUM PATRONO DISERTISSIMO,

JACOBUS TOLLIUS S. P. D.

Et ipsa res, et exemplum Poëtæ, quem æmulatus sum, me non invitum monuit, mi Diemerbroucki, ut innoxio lusui contra malignos obtrectatores patronum quærerem, in cujus sinum nigro dente impetitus confugeret. Non deerunt enim, quamvis dedita opera Græcum mihi scriptorem legerim, et aliqua, quæ non minus lepide, licet minus severe intexi potuissent, omiserim, qui lasciviam carpent, quam nec ipsi fortassis intelligent: melius potuisse collocari tempus objicient, et alia ejus argu-

menti, quæ mea nescit innocentia. Verum ut illi suo, ita nos nostro vivimus ingenio: quod si tibi, tuique similibus bonis ac doctis hominibus placuerit, quid malevoli dicant, non dicant, pili non faciemus, rumoresque senum severiorum omnes unius assis æstimabimus. Ad hæc si tu causam meam susceperis, triumphabimus: sed, quod nec tute negaveris, triumphum castellanum. Illud tamen merito quis reprehendat, quod in cædendis versibus aliquantum mihi indulserim, cum Græca poësis, inprimis autem Theocritica, non tantis, quantis Latina, cæsuris abundet. Stultus mihi labor videbatur ineptiarum: quumque lassatum seriis animum vellem reficere, morosæ anquisitionis tædio refugiebam fatigari. Vale, Amice Jucundissime, et hoc rude cari sodalis opusculum lubens suscipe. Vale.

ΓΑΜΟΣ ̓ΑΓΑΜΟΣ.

CENTO THEOCRITICUS,

EDIT. CRISPIN. ϙφο. AD IMITATIONEM CENTONIS AUSONIANI.

8 ΔΑΦΝΙΔΙ τῷ χαρίεντι συνήντετο, * τᾶς ποτ' ἐκνίσθη, 4
5 'Ασκητὰ πέπλῳ καὶ ἄμπυκι * ἁ Γαλάθεια, 6
15 Καλλίστα παίδων * ποτιδεῖν, ἁπαλωτέρα δ' ἀρνὸς, 11
7 Πᾶν ἐπ' ἀλαθείᾳ πεπλασμένον ἐκ Διὸς ἔρνος.
6 Πρᾶτος δ' ἄρξατο Δάφνις, * ἔχων ὑποκάρδιον ἕλκος, 11
16 Θαρσήσας· * χαλεπὸς γὰρ ἔσω Θεὸς ἧπαρ ἄμυσσεν· 13
18 Χαίροις, ὦ * χαρίεσσα κόρα· τίνος οὕνεκα φεύγεις; 11
11 Φεύγεις δ' ὥσπερ ὄϊς πολιὸν λύκον ἀθρήσασα.
28 Δάφνις ἐγὼ, Λυκίδας δὲ πατὴρ, μήτηρ δὲ Νομαίη.
1 Δάφνις * ἐπιστάμενος λιγυρὰν ἀναμέλψαι ἀοιδάν. 17
3 'Ηνὶ δέ τοι δέκα μᾶλα φέρω, * μέγα χρῆμα Λακαινᾶν, 18
11 ῏Ω λευκὰ Γαλάθεια, * τὸ πᾶν λίθος, ὦ κυανόφρυ, 3
14 Πράττομες οὐχ ὡς λῷστ'. * ἐμὲ γὰρ δέος ἴσχει ὀκνηρόν· 25
14 ῎Αλλος τοι γλυκίων ὑποκόλπιος. * ἀλλὰ καὶ οὕτως 24
3 Τὶν ὅλος ἔγκειμαι· τὺ δέ μευ λόγον οὐδένα ποιῇ.
17 Κάλλει ἀριστεύοισα θεάων· * ἦ ῥά τότ' ἦσαν 12
Χρύσειοι πάλαι ἄνδρες, ὅκ' ἀντεφίλασ' ὁ φιλαθείς.
9 Τέττιξ μὲν τέττιγι φίλος, μύρμακι δὲ μύρμαξ,
῞Ιρηκες δ' ἴρηξιν· * ἐγὼ δ' ἐπί τιν μεμάνημαι. 10
3 Θᾶσαι μὰν θυμαλγὲς ἐμὸν ἄχος· * ἦ ῥά γε λεύσσεις; 4
24 Οὐ δύναμαι ζῆν, * εἴτι Θεοὶ νοέοντι πονηρόν. 25
19 Οἴμοι ἐγὼ μέγα δή τι δυσάμμορος. * εὗρον ἀγῶνα, 22
3 Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα. * καὶ ὡς οὐκ ἔστιν ἀλύξαι 25
'Ανθρώποις, ὅτι μοῖρα κατὰ κλωστῆρος ἐπείγει.
15 ῏Ω Θεοὶ, * εἴκε μόνον τὸ καλὸν στόμα τεῦ ἐφίλασα. 2
1 Χὼ μὲν τόσσ' εἰπὼν ἀπεπαύσατο. τὸν δ' 'Αφροδίτα
῎Ηθελ' ἀνορθῶσαι, * τό οἱ ἥπατι πᾶξε βέλεμνον· 11
19 'Η δὲ μεταστρεφθεῖσα· * γέλως δέ οἱ εἴχετο χείλευς· 7

12 Ἤλυθες, ὦ φίλε κοῦρε. * τὸ δὴ μάλα θυμὸν ἰαίνει 7
Ἁμέτερον. * κάμνοντι τὸ καρτερὸν ἀνδρὶ ἐοικώς. 1
16 Τίς τῶν νῦν τοιόσδ'; * ὡς κωτίλα ῥήματα φράσδεις; 21
1 Πλῆρές τοι μέλιτος τὸ καλὸν στόμα, * ἁδὺ τὸ πνεῦμα. 8
11 Ἀλλ' ἀφίκευ τύ ποτ' ἀμέ· * τό τοι καὶ κέρδιον αὐτῷ· 26
1 Δεῦρ' ὑπὸ τὰν πτελέαν ἑσδώμεθα. * ὧδε πεφύκει 5
Ποία, χ' ἁ στιβὰς ἅδε, καὶ ἀκρίδες ὧδε λαλεῦντι.
5 Ἀλλὰ γὰρ ἕρφ'· * ἀγαθός τις ἐπέπταρεν ἐρχομένῳ τοι. 18
15 Τὶν δὲ χαριζομένα * μὲν ἀλαθέα πάντ' ἀγορεύω. 5
28 Πολλοί με μνώοντο, νόον δ' ἐμὸν οὔτις ἕαδε.
4 Θαρσεῖν χρή· * τὸν ἔρωτα κατεύχεο, Δάφνι, λυγιξεῖν· 1
Ἆρ' οὐκ αὐτὸς ἔρωτος ὑπ' ἀργαλέω ἐλυγίχθης;
25 Τὼς ἔλεγεν· * κούφας δὲ διδοῖ ποθέοντι μερίμνας. 17
2 Χεῖρος ἐφαψαμένη, * ποτιδέρκεται ἄνδρα γελοῖσα, 1
17 Ἐκ θυμοῦ στέργοισα. * Νόῳ δ' ὅγε πολλὰ μενοίνα. 26
11 Ἀλλὰ τὸ φάρμακον εὗρε, * τὸ καὶ μακάρεσσιν ἀγαστόν. 1
26 Ἦματος ἦν τὸ μεσηγὺ, * καλὸν θέρος ἁνίκα φρύττει, 6
7 Ἁνίκα δὴ καὶ σαῦρος ἐφ' αἱμασίαισι καθεύδει.
23 Ἄμφω ἐρημάζεσκον ἀποπλαγχθέντες ἑταίρων·
22 Οὐδεὶς δ' ἐν μέσσῳ γείτων. * Χείρεσσι φίλησι 17
19 Εἴρυεν οὐκ ἀέκουσαν. * ἀπ' ὀφθαλμῶν δὲ κακὸν πῦρ 25
Ἐρχομένοις λάμπεσκε. * καί οἱ λέχος εὔθυνον Ὧραι 19
27 Ἐν καθαρῷ λειμῶνι· * τὸ δ' ἐγγύθεν ἱερὸν ὕδωρ 7
Νυμφᾶν ἐξ ἄντροιο κατειβόμενον κελάρυσδεν.
13 Ἔνθεν βούτομον ὀξὺ, * καὶ εἰλιτενὴς ἄγρωστις, 18
15 Χλωραὶ δὲ σκιάδες. * μαρύεται ὑψόθι κισσός. 1
16 Πᾶς δ' ὑπὸ κόλπου χεῖρας ἔχων * διαθρύπτεται ἤδη. 15
17 Ἡ δέ οἱ εὐμενέουσα παρίστατο. * εἶχε δὲ δεῖμα 22
25 Ἀνδρὸς ὀρέξασθαι, ξιφέων τ' ἀνέχεσθαι ἀμυχμὸν,
15 Ὀκτωκαιδεκέτης. * μέμαεν δέ μιν ἐξερέεσθαι. 26
Ἂψ δ' ὄκνῳ ποτὶ χεῖλος ἐλάμβανε μῦθον ἰόντα.
16 Ἀλλ' ἴσος γὰρ ὁ μόχθος. * ὀρίνθη δὲ πλέον ἢ πρίν. 23
19 Ὀψὲ δὲ δὴ μάλ' ἔπειτ' ἀνενείκατο παρθένος αὐδήν.
5 Μὴ σπεῦδ', οὐ γάρ τοι πυρὶ θάλπεαι. * ἔξελε χεῖρα. 28
15 Ὤμοι δειλαία· * τὺ κακᾶς ἠράσσαο νίκας. 4
1 Οὐ θέμις, ὦ ποιμάν. * τὶν δ' οὐ μέλει, οὐ μὰ Δί' οὐδέν. 11
3 Ὤμοι ἐγὼ, τί πάθω; τί ὁ δύσσοος; * ἔρρ' ἀπ' ἐμεῖο· 21
22 Οὐ γὰρ νικαξῇ κατὰ τὸν νόον. * οἶδα τὸ μέλλον. 24
7 Ἄμμιν δ' ἀσυχία τε μέλοι. * τίν' ἔχεν με δοκεῖς νοῦν; 14
19 Ὣς εἰποῦσ' ἀνόρουσε. * πάλιν δέ μιν ὦσεν ὀπίσσω. 26
30 Ἀλλὰ πέριξ * κρατερῇσι βιαζομένα παλάμῃσι 19
23 Ὕπτιος ἐν φύλλοισι τεθαλόσιν ἐξετανύσθη.
26 Ἔνθα καὶ ἄῤῥηκτόν περ ἔχων ἐν στήθεσι θυμὸν,
3 Τὰν βαίταν ἀποδὺς, * βαίνει λέχος ἐς φιλεούσης. 17
17 Στειβόμενος καθύπερθε, * καὶ εἰς ἓν παιδὶ κάθευδε, 21
14 Πάντ' ἐθέλων κατὰ καιρόν. * ἔπος δ' ὅγε τοῖον ἔειπεν· 26
11 Νῦν μὰν, ὦ κόριον, * τί μοι ἔτρεμες; ὡς μάλα δειλά, 28

19 Θάρσει παρθενική. * πείρᾳ θην πάντα τελεῖται. 15
22 Καὶ σύ γε μὴ τρέσσῃς· * τό γε μὰν τεὸν ἀδὺ τέτυκται, 8
18 Ὦ καλά, ὦ χαρίεσσα. * πολλῶς μάλα τοῦτό γ' ἴσαμι. 5
26 Ἦ ῥά· καὶ ἑσσομένως * ὑπὸ τὰν μίαν ᾤχετο χλαῖναν. 18
2 Ἐπράχθη τὰ μέγιστα· καὶ * εἷς ἐνὶ χεῖρας ἔκειρον, 23
18 Ποσσὶ περιπλέκτοις, * φόνον ἀλλάλοισι πνέοντες. 23
2 Καὶ ταχὺ χρὼς ἐπὶ χρωτὶ πεπαίνετο, καὶ τὰ πρόσωπα
Θερμότερ' ἦν ἢ πρόσθ'. * ἄϊδαν τ' εἰς ἔσχατον ἐλθὼν 16
22 Ἤνυσ' ἰδὼν τὸν ἄεθλον, * ἐπεὶ καὶ πρᾶτος ἔρισδεν. 6
23 Χερσὶ τιτυσκόμενος. * τί δὲ κάλλιον ἀνδρί κεν εἴη; 17
1 Ταυίκα κεκμακὼς ἀμπαύεται * ὕπνον ἰαύων, 8
26 Παυσάμενος ἔργοιο, τό οἱ μετὰ χερσὶν ἔκειτο.
19 Ἡ δέ μιν ἀμφαφάασκε, * καὶ ὄμμασι λοξὰ βλέποισα, 21
26 Ὦ πόποι, οἷον τοῦτο; * τί νῦν ὦ ξυρὲ πεπόνθεις; 10
Οὔτε τὸν ὄγμον ἄγειν ὀρθὸν δύνα, ὡς τοπρὶν ἄγες.
22 Μὴ λαθόμην; τί τὸ χρῆμα; * κατέδραθες, ὦ φίλε γαμβρέ; 18
8 Οὐ χρὴ κοιμᾶσθαι βαθέως * γάμον ἐκτελέσαντα. 23
26 Εἴπ', ἄγε νῦν, * οὐ γέννυς ἐὼν κεκλήσεθ' ὁ πύκτης; 22
25 Ναὶ γὰρ ἐμὸν γλυκὺ φέγγος, * ἔχεις πάλαι ὧν ἐπεθύμεις. 10
8 Μυκητᾶν ἐπίουρε βοῶν, * μὴ φείδεο τέχνης. 23
24 Οὐ δέ κε τὺς σβέσσαι τὸν ἐμὸν πόθον, * ἀλλὰ μάχευ μοι. 1
18 Ὄλβιε γαμβρ', * ἄμμες γὰρ ἐρίσδομες, ὅστις ἀρείων. 5
21 Τοίαδε μυθίζοισα * βαρεῖ ἐνεδήσατο δεσμῷ, 25
15 Στήθεσι φαινομένοις, * καὶ ἀδύ τι ποππυλιάσδει, 5
1 Πάντα δόλον τεύχοισα. * τὸ δ' ἔξοχον ὤπασε δῶρον. 26
19 Ὄσσε δ' ὑπογλαύκεσκε, δι' ἵμερον ἀστράπτοντε.
23 Ἔνθα μάχη δριμεῖα πάλιν γένεθ'. * οἱ δ' ἐκέχυντο. 7
11 Ἀλλ' αὐτὸς τοιοῦτος * ἀπὸ στέρνων πλατὺς ἥρως 25
22 Οὔπω τὸν μέσατον δρόμον ἤνυεν. * ἐκ μεγάλου δὲ 23
Αἶψ' ὀλίγος γένετ' ἀνδρός. * ἀνέσχε τε νεῖκος ἐπαυδῶν 23
Ἀμφοτέρας ἅμα χεῖρας, ἐπεὶ θανάτου σχεδὸν ἦεν
26 Ἠέλιος μὲν ἔπειτα ποτὶ ζόφον ἔτραπεν ἵππους, }
Δείελον ἦμαρ ἄγων. * ὁ δὲ εἰς χθόνα κεῖτο νενευκώς. 22
6 Ταῦτα δ' ἴσως ἐσορῶσα * ποδῶν ἐκμάσσεται ἴχνη, 17
19 Ἀμφί ἑ παπτήνασα * ποτ' ἄντρα τε καὶ ποτὶ ποίμνας, 6
19 Παλλομένη κραδίαν. * χὼ βωκόλος ἐξεγέλασσεν. 4
28 Ὡς οἱ μὲν χλοεροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν
Ἀλλήλοις ψιθύριζον, * ἐπί σφισι γαυριόωντες. 26
2 Χαίρετέ τοι φιλέοντες. * χαίρετε πολλάκι μοῖσαι, 1
Χαίρετ'. ἐγὼ δ' ὔμμιν καὶ εἰς ὕστερον ἅδιον ᾀσῶ.

ΤΕΛΟΣ.

No. 361 *Rosæ*] Hoc Edyllium, et quæ 'Vir bonus,' Ναὶ καὶ οὔ, 'Ætates animalium,' 'Musarum inventa,' et 'Herculis labores' inscribuntur, Virgilii Maronis esse diu credita sunt, quod reperta inter ejus quæ feruntur poëmatia, cum iis primum excusa sint; verum Hieronymus Aleander, et Mariangelus Accursius, Ausonio asseruerunt, quum ea reperissent inter Ausonii scripta, quem referrent auctorem potius, quam Vir-

gilium. *Vinetus.*

1 *Ver erat: et blando*] Recte: nam ut in Catalectis Vett. Poëtt. Maximianus ait: 'Veris honos tepidi flores, vere omnia rident:' ubi vitiose scripti aliquot *florent*, editi *floret* exhibent. Sic et capillos 'eximium capitis honorem' vocavit Sammonicus.

3 *Strictior Eoos*] Lenis quædam aura, unde Aurora dicta putatur, et ventus frigidulus, qualis in Aurora flare solet, antecesserat orientes equos Solis, atque invitabat exire ad eam captandam ante diei æstum. *Vin.*

5 *Per quadrua compita*] Quadrata seu quadrangula, veluti cum ambulationes duæ, quasi viæ duæ, inter se secant in medio horto. *Idem.*

10 *Cælestis aquæ*] Roris pondere, qui noctu e cœlo et aëre decidit. *Idem.*

11 *Vidi Pæstano*] PÆSTUM oppidum Lucaniæ: ubi in anno bis produci rosæ dicuntur, magna copia. 'Biferique rosaria Pæsti,' dixit Virgilius. *Idem.*

13 *Rara gemma*] Guttulæ frigore, ut dictum est, concretæ, albescebant raræ, nec frequentes. *Idem.*

14 *Ad primi radios*] Quum primum Sol oriretur, quod est diei principium. *Die* itaque hic pro *diei*, ut libro primo Georgicon: 'Libra die, somnique pares ubi fecerit horas.' *Dii* in Edyllio de ratione Libræ. Aulus Gellius libro nono, et Priscianus in extremo libro septimo. *Idem.*

Ad primi radios interitura die] Lege: *Dei.* Deum vero pro Sole dixit, uti sæpe κατ' ἐξοχὴν dicitur. *Barthius.*

17 *Ros unus*] 'Madidas divini roris et nectaris' rosas dixit Apuleius lib. IV. Miles. et lib. III. 'in quo rosæ virgines matutino rore fluebant.' Restituamus porro Bucolicæ Veneri suum decus ac nitorem: nec *rorem* desiderari, vel a *cursu* diutius averti sinamus. Inter reliqua Theocriti Edyllia illud pervenustum est, quo Menelai et Helenæ nuptias celebrat. In eo puellæ corollas nectere novæ nuptæ pollicentur, his verbis: Ἄμμες δ' ἐς δρόμον ἦρι καὶ ἐς λειμώνια φύλλα Ἐρψοῦμες, στεφάνως δρεψεύμεναι ἁδὺ πνέοντας, Repone ἐς δρόσον. Nos adventante vere in 'rorem' ibimus, inquiunt; sive potius, nos cras mane decerpentes flosculos plantas rore commadefaciemus. Hic enim ἦρι, αὔριον significat. Nec dubitabit quisquam huic emendationi album calculum adjicere, cui hæc ejusdem Theocriti lecta fuerint, e Carm. XV. Ἀῶθεν δ' ἄμμες νιν ἅμα δρόσῳ ἀθρόαι ἔξω Οἰσεῦμες ποτὶ κύματ' ἐπ' ἀϊόνι πτύοντα. Venus ad sorores lecturas flores, apud Claudian. lib. II. de Raptu Proserpinæ, vs. 119. 'Nunc ite sorores, Dum meus humectat flaventes lucifer agros Roranti prævectus equo.' Orpheus in hymno ad Horas: Πέπλους ἐννύμεναι δροσόεντας ἀνθῶν πολυθρέπτων.

Duorum] Rosæ et Luciferi, seu Auroræ ipsius, cum qua Lucifer oritur. *Vinetus.*

Et unum mane duorum] Auctor Pervigilii: 'Mane virgines papillas solvit humenti peplo: Ipsa jussit mane ut udæ virgines nubant rosæ, Fusæ aprino de cruore, deque amoris osculo.' Qui mihi ultimus versus ad Eidyllium Theocriti alludit, quod Anacreonteis versibus in Adonidis mortem lusit. Idem, ni fallor, Lucianus æmulatus est in Encomio muscæ, quam matronarum casta delibare oscula fingit, non exsugendi sanguinis, sed amoris ergo.

18 *Sideris et floris*] Fulgentius libro secundo Mythologicōn rationem reddere conatur, cur in Veneris tutela Antiqui rosas posuerint. Eas Auroræ consecrarunt, quam ῥοδοδάκτυλον Homerus, id est, 'roseis digitis,' et ejus 'quadrigas roseas' Virgilius, ejusdemque 'atria, rosarum plena' Ovidius secundo Metamorphoseon dixit. *Vinetus.* Anacreon Ode LIII. Ἀφροδίσιον ἄθυρμα rosam vocat. Valerius autem Cato in Diris, 'Ve-

neris stipendia flores.'

20 *Difflatur : spirat*] In scriptis fuit: *Diffluit: et spirat*. Credo genuinum esse, *Diffluit: exspirat proximus iste magis*. Catullus in Nuptiis Pelei et Thetidis: 'Quam suaves exspirans castus odores Lectulus in molli complexu matris alebat.' Solinus de Nilo: 'Jam illud palam est, solum illum ex omnibus universis nullas exspirare auras.'

22 *Unius muricis*] Ejusdem coloris, purpurei. Quod genus piscis disce ex Plinio. Quæ autem rosa prius alba erat: quomodo purpurea et rubra facta sit, vel Aphthonii progymnasmata fabulantur. *Vinetus*.

25 *Galero*] Tegumento. *Idem*.

27 *Obelisci*] Obelisco et metæ similis est rosa, ubi nata est, priusquam tota aperiatur. *Idem*.

28 *Mucronem absolvens*] Fastigium, verticem, et quasi cuspidem solvens, laxans, aperiens. *Idem*.

29 *Exsinuabat*] Quasi sinus faciebat, et explicabat, expandebat. *Id*.

31 *Ridentis calathi*] Læti, jucundi, exhilarantis contemplantem calycis. Rosæ enim se pandentis 'calycem' videtur dixisse Plinius, quem hic Poëta 'calathum,' eodemque tropo. Est autem Græcum κάλαθος: quod 'quasillum' Latini dicebant, Festo et Servio auctoribus. Hoc vasis genus, pro vario usu, non dubito, quin ex varia fieret materia: sed in quibus lanam, pensum, fusos, glomera, et reliqua ad opus suum pertinentia mulieres reponebant, vimine fiebant, ut et in quibus comites Proserpinæ flores colligunt quarto Fastorum Ovidii: 'Hæc implet lento calathos de vimine nexos.' Quæ vero 'calathi' figura fuerit, ex his cognosci posse video. Primum, quod hoc loco Ausonius 'rosam,' quum primum tantum se aperuerit, ut quod in ima croceum est, videri possit. Dioscorides scammoniæ, et lilii florem Plinius, calatho similem esse dicunt. 'Candor ejus eximius,' inquit Plinius libro vicesimo primo de lilii flore loquens, 'foliis foris striatis, et ab angustiis in latitudinem paulatim sese laxantibus, effigie calathi.' Deinde 'calathi' figura ex umbræ Terræ figura percipi posse videtur, quæ Græcis ut Cleomedi libro secundo καλαθοειδὴς appellatur, quæ est, quam Plinius libro secundo, turbini recto, et inversæ metæ similem dicit, ut sit imum ejus angustum. Est 'qualus' sive 'qualum,' aliud vasis vocabulum, quod etiam e vimine facit Virgilius secundo Georgicorum: 'Tu spisso vimine qualos Colaque prælorum fumosis deripe tectis.' Columella vero ex salice, ut mox videbitur. Hoc qualum Acro pro supradicto muliebri calatho accipit, et μεταφορικῶς pro lanificio, quum dicit Horatius in Carmine duodecimo libri tertii: 'Tibi qualum Cythereæ puer ales: Tibi telas, operosæque Minervæ Studium aufert, Neobule, Liparæi nitor Hebri.' Idem facit et vetus alter Horatii interpres, hoc etiam addens, mulieres per diminutionem hoc genus usurpare solitas, 'quasillum' dicentes. Columella denique hujus vasis sic meminit libro nono: 'Saligneus qualus, vel tenui vimine rarius contextus saccus, inversæ metæ similis, qualis est, quo vinum liquatur.' Hæc puto, satis probant, Quali non fuisse aliam figuram quam calathi et quasilli: de qua, non video, quid Hermolao Barbaro obstrepat Marcellus Virgilius in librum quartum Dioscoridis. *Idem*.

32 *Prodens inclusi*] Plinius libro vicesimo primo de rosa; 'Paullatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices.' *Idem*.

37 *Coma punica*] Punicea, purpurea, rubra. *Idem*.

39 *Variosque novatus*] Varias et novas mutationes ac formas. Verbum satis novum 'novatus' verbale quar-

tæ inflexionis. *Idem.*

41 *Conquerimur naturæ*] O natura, nos conquerimur, quod florum pulchritudo est brevis, et momentanea. Est in libro primo Anthologiæ Epigrammatum Græcorum caput *εἰς χρόνον*, ubi distichon in eandem fere sententiam invenies. *Id.*

43 *Quam longa una dies*] Quintilianus: 'Cujus rei inveniri potest brevior ætas? nusquam enim flos est, nisi novus.' Plinius lib. XXI. cap. I. 'Flores vero odoresque in diem gignit: magna, ut palam est, admonitione hominum, quæ spectatissime floreant, celerrime marcessere.' Hinc Ronsardus lib. II. Amorum: *Tout ainsi qu'une belle fleur, Qui ne vit qu'une matinée.*

45 *Eous*] Id est Lucifer, apud Virgil. primo Georgicon Servio auctore, 'Aut cum Sole novo terras irrorat Eous.' Loquitur autem secundum vulgi opinionem Ausonius: qui quam cernunt stellam ortum Solis antecedere, eandem esse putant, quæ ipsum occasum modico intervallo subsequitur. Fieri autem hoc non potest, ut eadem stella eodem die Solem mane anteat, vesperi ipsum sequatur: sed Canem majorem, Jovem, et si quod siderum iis magnitudine accedit, pro Veneris astro accipiunt imperiti. *Vinetus.*

46 *Vidit anum*] Senem, vetulam. *Idem.*

47 *Sed bene quod*] Ceterum de rosæ laudibus quædam invenies apud Achillem Statium in principio libri secundi de Leucippe et Clitophonte. *Idem.*

49 *Collige, virgo, rosas*] Transtulit idem Ronsardus lib. II. carm. ad Helenam: *Vivez, si m'en croyez, n'attendez à demain: Cueillez des aujourd'huy les roses de ta vie.* Manilius lib. V. 'Munditiæ cultusque adsunt, artesque decoræ, Et lenocinium vitæ præsensque voluptas. Virginis hoc anni poscunt floresque coronæ.' Horatius lib. II. Carm. XI. 'Fugit retro Levis juventas et decor, arida Pellente lascivos amores Canitie, facilemque somnum. Non semper idem floribus est honos Vernis, neque una Luna rubens nitet Vultu: quid æternis minorem Consiliis animum fatigas?'

No. 362. 1 *Quod vitæ*] In vetusto Lugdunensi libro titulum habuit hæc Ecloga: EX GRÆCO PYTHAGORICON DE AMBIGUITATE ELIGENDÆ VITÆ. In quam sententiam non memini scriptum quicquam ab veteribus Pythagoreis legere, sed in capite tertiodecimo libri primi Anthologiæ, ac in sermone nonagesimo sexto Stobæi, hoc decastichon exstat, quod imitatus esse potest Ausonius, sive Posidippi cujusdam Carmen sit, seu Cratetis Philosophi Cynici, ut dubitat titulus: Ποίην τις, &c. [Vid. Not. Delph.] *Vinetus.*

14 *Iras, insidiasque*] Legendum potius videtur, *Irasque.* Cum autem poëta Ausonius e Græcorum Epigrammatis professa imitatione pleraque transtulerit, in nonnullis etiam dissimulanter versatus, ut judicii fuit acerrimi summique, miro artificio rem sane prius tractatam absolverit, ipsam quoque Eclogam elegantissime e nobili Epigrammate Posidippi, sive illud Cratetis Cynici est, felicius quam cautius effinxit. Ex quo iisdem fere verbis suam orditur, clauditque. In eo denique documenta sunt ad hanc ferme sententiam. Neminem vitæ iter posse ingredi non pœnitendum. Quandoquidem in foro lites sunt, atque ardua negocia, domi curæ, sat laborum in agris: in mari, metus: timor, si quid habeas in aliena terra: triste, si indigeas: uxores non sine sollicitudine: desolatior cœlebs vita: labores filii: orbitas sine liberis vita: insipientiæ obnoxii juvenes: imbecillitati senes: eligendum itaque fuisse de duobus alterum, aut natum esse nunquam, aut quam ocissime vita fungi. Subditur huic

Epigrammati Metrodori alterum lepidius, continens *ἐκ τοῦ ἐναντίου πιθανά*. Variam (inquit) vitæ viam arripias. In foro nempe gloria est, prudentesque actiones: quies domi: in agris autem naturæ gratia. In mari lucrum: gloria, si quid habes in aliena terra: si indigeas, solus nosti: optima cum conjuge domus: cœlibatus levior: amori sunt filii: citra curam sine pignoribus vitam: robusti juvenes: pii senes. Non erat igitur alterutrum eligendum, vel natum esse nunquam aut emori statim natum. Omnia siquidem vitæ munia bona perhibenda. Cæterum neque istud novum, neque non summis etiam ingeniis jam olim factitatum. Cum præsertim (quod Terentianus ait) Græcos Latini imitando, 'fandi pararint non secundam gloriam.' Et Martialis primum quidem Epigramma quo minus omnium pensitatissimum perhibeatur, haud impedit, ex Græco uno Antipatri, argumenti comparis, totidemque versibus expressum esse: quod et referendum hic putavimus, vel eo, quod invenias, qui in versu tertio *κάρων*, aut *κήπων*, non *κάπων* legendum tradiderunt: in Dorica scilicet consuetudine, quam is adamat, et cujus plenus est Theocritus, nescio quo fato conniventes: *Καὶ κραναᾶς Βαβυλῶνος ἐπίδρομον ἅρμασι τεῖχος, Καὶ τὸν ἐπ' Ἀλφειῷ Ζῆνα κατηυγασάμην, Κάπων τ' αἰώρημα, καὶ ἠελίοιο Κολοσσὸν, Καὶ μέγαν αἰπεινᾶν Πυραμίδων κάματον, Μνᾶμά τε Μαυσώλοιο πελώριον. ἀλλ' ὅτ' ἐσεῖδον Ἀρτέμιδος νεφέων ἄχρι θέοντα δόμον, Κεῖνα μὲν ἠμαύρωτο τε. κῆνιδε νόσφιν ὀλύμπου Ἅλιος οὐδέν πω τοῖον ἐπηυγάσατο.* Sed neque fuerit hoc indicasse satis, si illud præterierim, quod ad *ἠελίοιο Κολοσσὸν* pertinet. Concelebrat Antipater egregia orbis ædificiorum spectacula. Quorum laudibus Ephesiæ Dianæ templum antestare gloria affirmat. Sed enim inter hæc ipsa miracula connumerari Græcis nostrisque Colossus Solis hactenus dignatus est, qui Rhodi olim fuerit, Charetis opus. Strabo vero non Solis hunc fuisse tradere videtur, sed Jovis. 'Optima,' inquit, 'sunt Jovis Colossus. Quem qui iambum composuit, a Charete Lindio septuaginta cubitorum fabrefactum dicit.' Animadvertendum autem in Græcis exemplaribus, *Solis* legi, non *Jovis*: *ἄλλα εἰσιν ἐν ἄλλοις τόποις· ἄριστα δὲ ὁ τοῦ ἡλίου κολοσσός.* Itaque tam interpretum miramur errorem (quorum esse manuscripti quoque cod. indicium faciunt) quam id vulgatum esse postea, nec animadversum. Licet idem scripserit, Tarentum urbem Gymnasium habere ornatissimum, et forum amplissimum, ubi situs sit Jovis Colossus, ex ære fabrefactus, eximiæ post Rhodium magnitudinis. *Accursius.*

20 *Quo vitam*] Versus est 80. et 79. duodecimi Æneid. Juturnam Turni sororem Juppiter immortalitate, erepta pro virginitate, donarat: quæ mortem optavit, cum fratrem suum ab Ænea cæsum iri vidit. *Vinet.*

21 *Sic Caucasea*] De hac fabula in vers. 77. Technopægnii. Inter alia autem, quæ apud Æschylum Prometheus de Jove Saturni filio et malis suis queritur, hæc sunt ad Io, quæ dixerat, Mori statim satius esse, quam cunctis vitæ diebus *πάσχειν κακῶς· Ἦ δυσπετῶς ἂν τοὺς ἐμοὺς ἄθλους φέροις, Ὧι τὸ θανεῖν μέν ἐστιν οὐ πεπρωμένον· Αὕτη γὰρ ἦν ἂν πημάτων ἀπαλλαγή. Νῦν δ' οὐδέν ἐστι τέρμα μοι προκείμενον Μόχθων, πρὶν ἂν Ζεὺς ἐκπέσῃ τυραννίδος. Idem.*

27 *Adspice et ad pœnas*] Mollius optimus codex: *adspiciat pœnas.* Non enim, quia paulo ante 'Respice et ad cultus animi' legitur, idcirco etiam hoc loco ita legendum esse sequitur. Potest enim hic esse personæ variatio, quæ quandoque sensui gratiam conciliat.

28 *Vel mollis*] Sardanapalus fuit

ultimus Assyriorum rex, vir muliere corruptior. Herodotus, Diodorus, Justinus. *Vinetus.*

29 *Perfidiam*] Tribus bellis, de Carthaginensium et Pœnorum perfidia supplicium sumere Romani, eorumque ultimo deleta Carthago. *Idem.*

30 *Sed prohibet*] Initio secundi belli Punici ab Annibale deleta fuit Saguntus Hispaniæ civitas opulentissima, fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum: ut Lucius Seneca, Livius, et alii retulerunt. Unde Saguntina fames adagium in iambico Epist. XXII. *Idem.*

32 *Pythagoreorum*] Memoriæ proditum est, a Crotoniatis domum Mylonis, in quam Pythagoras cum amicis et discipulis conveniebat, incensam fuisse: egressumque ac fugientem illum captum, et interfectum: sicque ex sodalibus, qui tum ibi fuerant ad quadraginta, multos periisse. Diogenes Laërtius, Justinus lib. XX. Arnobius primo adversus gentes. *Idem.*

34 *Timon*] Μισάνθρωπος, id est, osor hominum cognominatus. De quo Suidas, Lucianus, Plutarchus in Alcibiade, et Antonio, et alibi. *Idem.*

39 *Pernox*] Continua et perpetua cura, cogitatio, meditatio. Quinct. extremo lib. VII. 'Nemo expectet, ut alieno tantum labore sit disertus. Vigilandum ducat, iterum enitendum, pallendum.' *Idem.*

40 *Sed rudis*] Qui fuerit iners, ignarus, imperitus, ejus vita obscura, inhonorata, ingloria. *Idem.*

45 *Et captatoris*] Egenus hæredis, id est, qui filios non habet, is præda est captatoris, qui testamenta et hæreditates captat. Beatus Renanus hunc Ausonii locum adduxit in librum Cornelii Taciti de Germanis: quum dixisset Tacitus nulla orbitatis esse pretia apud Germanos. Sed de captatoribus lepidi exstant apud Lucianum, Platonis et Mercurii, Zenophantæ et Callidemidæ, Cnemonis et Damnippi, Cratetis et Diogenis, dialogi. *Idem.*

48 *Cuncta tibi adversis*] Lego: sibi. Gronovius.

49 *Optima Graiorum sententia*] Contra quam disputat Epicurus apud Diogenem, et Lactantius Firmianus tertio Divinarum institutionum. Sed vide inter Erasmi adagia, 'Optimum non nasci.' *Vinetus.*

Optima Graiorum] Huc spectat ille Causianorum mos, quos nascentes deflere, morientes autem beatos judicare solitos Damascenus retulit, apud Constantinum in Excerptis: et consimilis alter Troglodytarum apud Photium pag. 1359. Plura qui desiderat Simocattam consulat Epist. XXV. Ennium apud Cicer. Tusc. I. Senecam de Tranquillit. cap. 3. extremo, Clem. Alexandrinum l. III. Strom. p. 432, Theodoretum Serm. 5. ad Græcos; Melam lib. II. c. 11.

No. 363. *De viro bono*] In veteri libro: *De Viro bono* Πυθαγορικὴ ἀκρόασις. Ut illud *ναὶ, καὶ οὒ*, Pythagoricum est. Item in Ecloga de vita humana titulus habet: EX GRÆCO PYTHAGORICUM DE AMBIGUITATE ELIGENDÆ VITÆ. *Scaliger.*

Vir bonus. Πυθαγορικὴ ἀκρ.] Et huic Carmini titulus erat in eodem vetusto codice: DE VIRO BONO ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΗ ἈΚΡΟΑΣΙΣ. Est autem ἀκρόασις, auscultatio, disciplina, doctrina, id quod a viva magistri voce accipitur. *Vinetus.*

1 *Vir bonus*] 'Vir bonus est quis? Qui consulta patrum, qui leges, juraque servat, Quo multæ magnæque secantur judice lites,' &c. Horatius Epist. XVI. lib. prioris. *Idem.*

3 *Ad unguem*] Diligentissime, accuratissime, ad amussim. *Idem.*

5 *Mundi instar habens*] Qui vir bonus et sapiens habet instar, id est, similitudinem, mundi; et mundo est æquiparabilis, quippe qui sit perfectæ rotunditatis, ut Mundus, nullos

habens angulos, nullos recessus, lacunas nullas, in quibus sordes hæreant, probra, vitia: sed plane mundus ipse est, 'Integer vitæ scelerisque purus.' *Idem.*

Teres, atque rotundus] Atqui Simonides apud Platonem in Protagora quadratum requirit virum bonum: qualem et Mercurium, qui ipsa Ratio est, Veteres effingebant.

6 *Per levia*] Ut in levi et perpolita globi summitate. *Vinetus.*

Sidat] Sedeat, hæreat, moretur. Imitatus ergo hic Ausonius Horatium, qui in sermone septimo libri secundi sic scripserat: 'Quisnam igitur liber? Sapiens: sibi qui imperiosus: Quem neque pauperies, neque mors, neque vincula terrent: Responsare cupidinibus, contemnere honores Fortis: et in se ipso totus teres, atque rotundus, Externi ne quid valeat per leve morari: In quem manca ruit semper fortuna.' *Idem.*

7 *Ille*] Vir bonus, et sapiens, totam diem noctemque, quantumcunque longa sit, nihil aliud quam cogitat, et se examinat, &c. *Idem.*

Sub sidere Cancri] Quum sol est in principio signi Cancri, dies est totius anni longissima. *Idem.*

8 *Tropico se porrigit*] Extendit se nox. Sol quum est in principio signi Capricorni, dies est brevissima, nox longissima: est ibi τροπὴ, id est, reversio. *Idem.*

9 *Trutinæ se examine*] Cornutus, vetus Persii interpres, Examen definit, linguam, vel lignum, quod mediam hastam ad pondera adæquanda tenet: Trutinam, vero, foramen, intra quod est lingula illa, de quo examinatio est. *Idem.*

Et justo trutinæ se exam. pendit] Sic infra: 'Tu quoque certa mane morum mihi libra meorum.' Prudentius in Martyrio Romani: 'Perpensa vitæ quos gubernat regula.'

11 *Partibus ut coëat*] In his perpetua est metaphora, et ea interdum obscurior. 'Angulus æqualibus partibus' hic quid sit aliud, non video, quam qui Geometris rectus angulus appellatur, medius inter acutum et obtusum: ut 'vir bonus et sapiens' omnia recta cogitare et tractare significetur. *Vinet.*

Nihil ut deliret amussis] Seu funiculus, quo fabri materiarii sive carpentarii utuntur, oblito rubrica, aut atramento, aut aliquo alio colore. *Idem.*

12 *Nec inania subtus*] 'Subtus' et 'subter,' hoc differre quidam dixerunt, quod 'subter' præpositio et adverbium inveniatur, 'subtus' adverbium duntaxat. Vidi alios, qui putarent 'subtus' esse prorsus barbarum, et id a vetustis librariis corruptum ex 'subter.' Certe vetus liber hoc loco *subter* habebat. *Idem.*

13 *Digitis pellentibus*] Alludere videtur Ausonius ad illud Persii Satyra quincta ad Cornutum: 'Pulsa, dignoscere cautus, Quid solidum crepet.' *Idem.*

14 *Non prius in dulcem*] Cicero in Catone cap. XI. 'Pythagoreorum more, exercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim, audierim, egerim, commemoro vesperi.' Memorat et Plutarchus in initio ferme περὶ πολυπραγμοσύνης. Horatius lib. I. Sat. IV. 'Neque enim quum lectulus, aut me Porticus excepit, desum mihi: Rectius hoc est; Hoc faciens vivam melius: sic dulcis amicis Occurram. Hoc quidam non belle. Numquid ego illi Imprudens olim faciam simile? Hæc ego mecum Compressis agito labris.' D. Hieronymus Apolog. III. adv. Ruffinum: 'Pythagorica et illa præcepta sunt, Amicorum omnia esse communia: et, Amicum seipsum esse alterum: duorumque temporum maxime habendam, curam, mane et vesperi, id est, eorum quæ acturi sumus, et eorum quæ gesserimus.'

16 *Qua prætergressus*] *Qua, quo,* et

quæ hic habent nostra exemplaria, pro Græco τῇ. Est autem hoc apud se sub noctem reputantis, quid toto die gesserit. Seneca lib. III. de Ira: 'Faciebat hoc Sextius, ut consummato die, quum se ad nocturnam quietem recepisset, interrogaret animum suum, Quod hodie malum tuum sanasti? Cui vitio obstitisti? Qua parte melior es?' *Vinetus.*

20 *Fracta mente*] Molli, non forti animo. *Idem.*

25 *Ortoque a vespere*] Ab orto Lucifero et Sole usque ad occasum. Lucifer, Vesper idem sidus. *Idem.*

Ortoque a vespere] Vesperum Poëta pro Lucifero posuit, quæ quidem illa ipsa Veneris stella est, sed pro diverso exortus tempore nomen variat. Unde Catullus in Epithal. 'Nocte latent fures, quos idem sæpe revertens Vespere mutato comprendis nomine eosdem.' Horatius tamen Ausonio præivit, Ode IX. lib. II. 'Nec tibi Vespero Surgente decedunt amores, Nec rapidum fugiente Solem.' Videsis de eo Plinium lib. II. c. VIII. Nat. H. et Lutatium ad lib. VI. Statii: item Heinsium ad Silium Ital. p. 80. et D. Augustinum lib. VII. de Civ. Dei, c. XV. 'Vespere' porro a recto 'Vesper,' unde 'Vesperis' in secundo casu deduxit Apuleius in Milesiacis.

No. 364. Ναὶ καὶ οὔ] Est huic Edyllio titulus, EST ET NON, inter Virgiliana Carmina: sed in antiquo libro Lugdunensium et Mariangeli, Ναὶ καὶ οὐ Πυθαγορικόν. In quo ναὶ et οὐ adverbia sunt, hoc negantis, illud aientis, affirmantisque in Platonis aliorumque Græcorum dialogis: quæ, Latina, *Etiam*, et *Non*, valent. Cicero in Lucullo: 'Sequens probabilitatem, ubicunque hæc aut occurrat, aut deficiat, aut Etiam, aut Non, respondere possit.' Ceterum istud Ναὶ καὶ οὔ, Pythagòricæ sectæ potius, quam Academicæ vel aliarum? nisi forte id sit, quod solum eloqui fas erat Pythagoræ discipulis, toto silentii quinquennii tempore: cujus ἐχεμυθίας meminit Plutarchus de Curiositate, et Gellius libro primo. *Vinetus.*

1 *Est et Non*] Carmen hoc vetus liber, secundæ notæ membranaceus, Prisciano adsignabat, hoc titulo: *Versus Prisciani eloquentissimi, de Est, et Non.* Pro ναὶ καὶ οὐ, vetus quoque N. T. interpres usurpavit Matthæi v. 37. 'Sit autem sermo vester Est Est; Non Non.' Quo alludens Auctor Status Religionis Galliæ sub Henrico II. et Carolo IX. regibus, scite sane et eleganter dixit; 'Religio nostra non admittit Est et non, verum tantum Est, Est; Non, Non.' S. Basilius M. de Spiritu Sancto: Τὸ ναὶ καὶ τὸ οὒ συλλαβαὶ μὲν δύο, ἀλλ' ὅμως τὸ κράτιστον τῶν ἀγαθῶν ἡ ἀλήθεια, καὶ ὁ ἔσχατος ὅρος τῆς πονηρίας τὸ ψεῦδος, τοῖς μικροῖς τούτοις ῥήμασι πολλάκις ἐμπεριέχεται. D. Hieronymus lib. I. adv. Pelagium: 'An ignoras omne, quod dicitur, aut esse, aut non esse?'

5 *Sæpe seorsis Obsistunt studiis*] Studiis hic malim legere, quam dubiis. 'Seorsis' autem nomen est adjectivum ab adverbio 'seorsus' sive 'seorsum,' pro separatis, divisis, diversis, dissidentibus, quo nomine non habeo antiquiorem Terentiano, qui sit usus: 'Elementa rudes quæ pueros docent magistri, Vocalia quædam memorant, Consona quædam. Hæc reddere vocem quoniam valent seorsa, Nullumque sine illis potis est coire verbum.' Idem Terentianus: 'Sed duæ fient seorsæ syllabæ, per se breves.' Et idem rursus: 'Nec dabit per se, seorsam ac residuam nominis Atque diphthongo coactam promet.' *Vinetus.*

10 *Furiosi Circi*] In quo qui inter se depugnant, et mutuis se conficiunt vulneribus, tum qui cum leonibus et aliis feris bestiis audent congredi, ii prorsus furunt. *Idem.*

11 *Cuneati Theatri*] Theatri seditionem appellat strepitum, clamorem-

que eorum, qui in Theatro 'Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:' ut est in Prologo Hecyræ Terentii. *Idem.*

15 *Placitis schola consona discip.*] Ejusdem sectæ homines. *Id.*

8 *Dogmaticus agitat*] Græcorum Philosophorum δόγματα, Cicero 'decreta' interpretatur in Academicis, eademque a Latinis 'placita' etiam dici probat Budæus, in annotationibus: unde 'placitas disciplinas' hic dixit Ausonius, seu quisquis sit hujus Carminis auctor. *Idem.*

No. 365 *De ætatibus*] Titulus Carminis *De ætatibus animalium* est in veteri libro: *De ætatibus Hesiodion.* Notissimi enim vers. Hesiodi ex Plutarcho: Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη, &c. *Scaliger.*

De ætatibus animal.] Est operæ pretium nunc edere, qui Ausonii poëtæ fœtus, Maronis titulum mentiti, parentem suum tot antea sæculis ignorarint. Par est enim, ut qui supposititia non perinde excluserimus, ut expellerentur, quam ut dominis velut fugitiva mancipia remitterentur, etiam deperdita diuque errantia, suis agnitis, recipienda redimendaque vicissim ostendamus. Pleraque igitur opuscula, quæ Virgilio, conspiratione omnium, attribuuntur, Epigrammata videlicet 'de Ætatibus animalium,' 'Vir bonus,' 'Est et Non,' cui Græca etiam inscriptio, Ναὶ καὶ οὔ, Πυθαγορικόν, Ausonii lusus esse, non Virgilii, fragmenta quædam Longobardorum quandoque characteribus fidem faciunt. Quorum inspiciendi, sed et invulgandi, publicandique mihi facultatem fecit Hieronymus Aleander. Non sum autem nescius, quam frequenter fluxa fragilisque vetustiorum quoque codicum sit authoritas, quamque circumspiciendum, anteaquam licere quisquam sibi putet in commutandis præstantissimorum monumentis; cum sit plerumque inveteratæ jam opinionis tanta vis, ut contra na-

turam stare videatur, qui
decernat. Accedit itaque
illa etiam ratio, quod Car
turæ, mansiones, nume
dicendi figuræ, lineame
rumque juncturæ ita coë
finduntur, ita concitantur
ita cætera Poëtæ hujus
doque referunt, amiceque
ut Ausonii ea esse vix c
qui non sit hispidis omni
arripiat. Quid, quod vel
cui titulus 'Rosæ,' quod
dictis junctim legitur, ex
exemplaribus, Ausonii ej
Maronis perhibetur? No
ea est, quæ vatum maxim
opera Servius opinetur, q
in termino quotidie obsc
tationis occurrat, an is P
minis, aliorumque nonnul
grammatum putandus sit
et nos in vetusto codic
Biblioth. quo et Macrob
lium dimidiatus liber,
continentur, choriambicu
deum de Fortuna non a
sed ad Cælium Firmian
sium relatum invenimus.
ro solum Epigramma ipsu
bus animalium inscriptio
non sui legebatur, verum
tem versibus conscissum,
cum: *Ter binos deciesque*
Accursius.

De ætatibus] DE ÆTATI
DION. Hic fuit titulus in
codice. 'Hesiodion' aut
ον, hoc est, 'Hesiodeum'
siodium,' ab Hesiodo po
mo, qui 'de animantium
hæc luserat aliquo suo i
quod intercidit. Ex eo q
tum hos versus hexametro
mini in Plutarchi libro d
rum defectu: Ἐννέα τοι
λακέρυζα Κορώνη Ἀνδρῶ
Ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνο
ἐλάφους ὁ Κόραξ γηράσκει
Φοῖνιξ Ἐννέα τοὺς κόρακας.

τοὺς Φοίνικας Νύμφαι ἐϋπλόκαμοι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. *Vinetus.*

1 *Ter binos deciesque novem*] Nonaginta sex annos. Alii vitæ humanæ modum centum annis definiverunt, ut meminit Plinius libro undecimo, et Caius Jurisconsultus libro VII. Digestorum: alii centum et octo, ut memorat Demetrius in eodem Plutarchi libro: sed vide Censorinum. *Idem.*

2 *Justa senescentum*] Hic interpres in Hesiodo legerat, Ἀνδρῶν γηράντων, id est, virorum senescentium, non ἀνδρῶν ἡβώντων, hoc est, virorum adolescentium, seu pubescentium. Utroque enim modo hic legi, Demetrius apud Plutarchum meminit. *Idem.*

3 *Hos novies*] Cornix vivit novem hominis sæcula, id est, novies nonagenos senos annos, qui fiunt octingenti et sexaginta quattuor anni. Idem in Gripho. *Idem.*

4 *Et quater egreditur*] Quater octingeni et sexageni quaterni anni, fiunt tria millia quadringenti et quinquaginta sex anni. *Idem.*

5 *Alipedem cervum*] Cervus vivit ter terna millia quadringenos et quinquagenos senos annos, id est, decem millia et trecentos et sexaginta octo annos. 'Alipedem Cervum' hic dicit, quem 'æripedem' pro 'aëripede,' in Carmine De laboribus Herculis, et in Gripho, quasi 'alatis' et 'aëriis pedibus' propter velocitatem. *Id.*

Et illum Multiplicat] Hoc significat Phœnicem vivere nonaginta tria millia et trecentos et duodecim annos, qui sunt tantum 'mille' in Epistola Ausonii vicesima. *Id.*

6 *Reparabilis ales*] Quomodo reparetur, et ex se renascatur Phœnix, Lactantius, Claudianus, Solinus, Plinius, Ovidius libro quinctodecimo Metamorphoseon, et alii memorarunt. Cornel. Tacitus libro quincto, in Ægypto eam volucrem aliquando conspici non ambigit, sed de illa tradi multa fabulosa putat. *Idem.*

Quam vos] Decies nonagena terna millia et treceni et duodeni anni, summa immensa. Plinius Hesiodo hic non credit, cujus ascribam verba ex lib. VII. Natur. Historiæ: 'De spatio atque longinquitate vitæ hominum, non locorum modo situs, verum exempla, ac sua cuique sors nascendi, incertum fecere. Hesiodus, qui primus aliqua de hoc prodidit, fabulose, ut reor, multa de hominum ævo referens, Cornici novem nostras attribuit ætates: quadruplum ejus, Cervis: id triplicatum Corvis: et reliqua fabulosius in Phœnice, ac Nymphis.' Sic Plinius illa Hesiodi accepit. Cleombrotus vero in eodem Plutarchi libro γενεὰν hominis non esse aliud apud Hesiodum quam annum unum probare conatur, ut Cornicis vita fiat annorum novem tantum: Cervi, trigiata sex: Corvi, centum et octo: Phœnicis nongentorum septuaginta duorum: Nympharum vero novem millium et septingentorum, et viginti annorum. *Idem.*

8 *Nymphæ Hamadryades*] Erit *Nymphæ Ha*, dactylus, correpta diphthongo ante vocalem, et nulla synalœpha. *Id.*

9 *Hæc cohibet finis*] Legitur et, *Hi cohibent fines.* Idem.

11 *Stilbon*] Στίλβω, luceo, corusco: unde participium στίλβων: et stella Mercurii, una ex septem errantibus, anno fere vertente Zodiacum lustrans, ut scribit Cicero. *Id.*

Quæ secula Phæton] Τρισύλλαβον quidem *Phaëthon* in δισύλλαβον *Phæthon*, per συνεκφώνησιν, συναίρεσιν, συναλοιφὴν, cogi posse scio, sicut fecit Varro Publius apud Quinctilianum libro I. et Victorinum: 'Quum te flagranti dejectum fulmine Phæthon.' sed Φαίθων apud Aristotel. de Mundo, et Ciceronem secundo de Natura Deorum, et Plutarchum secundo de Placitis Philosophorum, 'stella Jovis' est, quam cur hoc loco bis nominaret Ausonius? *Phænon* itaque, pro *Phæton* omnium veterum

novorumque codicum, legi debet tum hic, tum in Epistola septima Ausonii, qui Φαίνων (est et hoc participium a φαίνω, luceo, et splendeo) 'Saturni stella' est apud eosdem Aristotelem, Ciceronem, Plutarchum, Cleomedem, cursum suum triginta fere annis conficiens. *Idem.*

12 *Quos Pyrois*] 'Mars,' rutilum et horribile terris sidus apud eundem Ciceronem, ac 'Hercules' in Aristotelis libro περὶ Κόσμου, tertio Saturnaliorum Macrobii, et II. Naturalis Historiæ Plinii, annis fere duobus orbem signiferum conficiens. *Id.*

Quos Juppiter igne benigno] Cicero in somnio Scipionis hunc planetam dicit prosperum et salutarem hominum generi: at secundo de Natura Deorum, et Plinius, 12 signorum orbem annis 12 conficere. *Id.*

15 *Donec consumto*] Cicero lib. II. de Natura, de vagis stellis disserens: 'Quarum ex disparibus motionibus,' inquit, 'magnum annum Mathematici nominaverunt, qui tum efficiatur, quum Solis et Lunæ, et quinque errantium ad eandem inter se comparationem, confectis omnium spatiis, est facta conversio: quæ quam longa sit, magna quæstio est: esse vero certam, et definitam necesse est.' Ita illic Cicero et in Scipionis somnio definivit 'magnum annum.' Quem putaverunt quidam esse eorum, quos vulgo vocamus annorum, mille quadringentorum et sexaginta unius: alii quinque millium, alli decem, alii centum, alii plurium etiam millium annorum, sicut in idem Scipionis somnium ex Tacito, Solino, Censorino, Firmico, Macrobio scripsimus. *Idem.*

No. 366. 10 *Geryone extincto decimam dat Iberia palmam*] Ita vertit, ἐξ Ἐρυθείης. Quam insulam Geryonis in Oceano fuisse Stephanus author est, sed in quo Oceano non satis omnibus constitutum. Sicut etiam ambiguam ei regi patriam plerique faciunt. Hinc est quod Solinus alibi ita scribit: 'In capite Bæticæ, ubi extremus est noti orbis terminus, insula a continenti septingentis passibus separatur. Quam Tyrii a rubro profecti mari Erythream, Pœni lingua sua Gadir, id est, sepem nominaverunt. In hac Geryonem ævum agitasse plurimis monumentis probatur. Tametsi quidam putent Herculem boves ex alia insula abduxisse, quæ Lusitaniam contuetur. *Accursius.*

No. 367. 1 *Clio gesta canit*] Aliter hosce versus expressos inveni in scripto papyraceo, qui Juvenalis Satyras continebat, margini adscriptos a Petro Joannis de Gouda, anno 1478, ad quem et Erasmi Epistola exstat a Merula edita, ubi hujus codicis facit mentionem: adscribam igitur illos, qui diversi sunt: *Clio gesta canit transactis tempora rebus. Dulciloquis calamos Euterpe flatibus implet. Dulcia Terpsichore citharis modulamina miscet. Cum plectris Erato saltat, canit, ambulat, et stat. Rhetoricos dictat Polymnia Musa colores. Uranie canit cælos et sidera tangens.* In editione Veneta, et Vossiano quodam papyraceo, ultimus hic versus legebatur: *Uranie poli motus*, pro vulgato *cœli.* Iidem vero et Prosa oratione *Musarum inventa* tanquam metris continebant, hoc pacto: *Clio historias invenit, Melpomene tragœdias: Thalia comœdias: Euterpe tibias: Terpsichore Psalterium: Erato geometriam: Calliope literas: Urania astrologiam: Polihymnia Rhetoricam.* Est et aliud de Musarum inventis Carmen inter Petroniana Catalecta, quod describere piguit.

ECLOGARIUM.

368. 1 *Ingentia mundi Corpora*] elementa grandia' dixit Ovi-
letamorphoseon primo: 'Den-
is tellus, elementaque grandia
' Terram ipsam magnam, den-
t gravem. *Vinetus.*
'gyro] Circulo, orbe, ambitu.

lemnissima Principia] 'Corpus-
Ciceroni, et 'corpora indivi-
Quinctiliano vero libro tertio
tibus Rhetoricæ, 'insecabilia
a:' quæ Epicurus post Leu-
s et Democritum rerum om-
sse principia dixerit. Cicero,
tius Firmianus, Plutarchus
de placitis Philosophorum, et
s de Leucippo, Democrito, et
o. *Idem.*
ternaque rerum Mobilitas] Ato-
auctores dicunt apud Lactan-
n libro de Ira Dei, eas per
rrequietis motibus volitare, et
que illuc ferri, sicut pulveris
s videmus in Sole, quum per
am radios ac lumen immiserit.

i *defuit uncia*] As, sive libra,
duodecim constat unciis, si
m amiserit unciolam, ut ato-
andam, nullus amplius erit
s autem, ut solidum, totum, et
m, quomodo vulgo appellatur,
dio sit sublatus, certe partes
a cum eo intericriut. *Idem.*
lemenque deunx jam cassus ha-
Id est, 'deunx' tunc appella-
t nomen inveniet, jam 'cassus'
is; cujus enim assis dici deunx
qui nullus est, et uncia demta
ercidit?
quadrante satus] Lego: *qua-*
arens auctore carebit. Dodrans,
us sit quadrans, carebit auc-
ui eum facit dodrantem, id
e. Ubi enim desiit esse solidus as, desinit etiam esse Dodrans, qui sic vocabatur respectu assis. *Gronovius.* Recte. sic Fannius Palæmon de ponderibus: 'Dodrantem reliquum vocitant, quadrante retracto.'

23 *Si prima revellas*] Mallem, *septena revellas*, per intellectum τοῦ *si*, quod solet eleganter subticeri; ut apud Propertium: 'Illa velit, poterit magnes non ducere ferrum.' 'Septena,' septem uncias. *Gronovius.*

24 *Et semis, cui semis erit*] Deest numerus partium assis, quo detracto *semis* esse desinit. Cogitabam: *Et semis, cui semis, tot pereuntibus assis Partibus?* nam τὸ *cui semis* repetendum intellectu ostendit ex præcedenti versu τὸ *erit*. Tot 'partibus assis pereuntibus' vel detractis, quot habet 'semis.' *Idem.*

Semis cui semis erit] Possunt hæc simpliciter capi, 'semissem' non posse semissem dici 'partibus assis,' scil. reliquis, 'pereuntibus:' nec expressisse numerum Poëtam, ut et 'septunci' conveniret, ita construendo: Et cui semis erit semis, et cujus libræ septunx erit pars septima, partibus assis pereuntibus? Sic quoque in 'quincunce' non expressus numerus est, 'si prima revellas,' id est, quæ supersunt ad conficiendum ex quincunce assem. 'Septima pars,' pro septem partibus, durum. Sed tamen ita libri: quid quod ita Martialis lib. VIII. Ep. XV. 'Dat populus, dat gratus eques, dat thura senatus, Et litant Latiæ tertia dona tribus:' ubi 'tertia dona,' pro tribus, vel ternis capiam.

25 *Pars septima*] Septem partes, quæ dicuntur unciæ. *Vinetus.*

Et cujus libræ pars sept. septunx] Hoc vero insanum et intolerabile. Quis enim ille 'as,' cujus 'pars sep-

tima' est 'septunx?' Novem et quadraginta unciarum foret as, cujus pars septima unciæ septem essent. Gordius hic nodus, et Alexandri gladio indiget. Veniebat in mentem: *et si cui pars una et tertia septunx*: hoc est, et septunx nullus erit, si cui perierit 'pars tertia,' hoc est, triens, sive quatuor unciæ, 'et una,' uncia scilicet: quæ junctæ faciunt quincuncem. Ex septunce autem et quincunce constat as. *Gronovius.*

26 *Totum si nulla in parte vacillet*] Si totius nulla desit pars. *Vinet.*

27 *Et aquarum Libra*] 'Libram aquariam' appellat Vitruvius libro octavo, qua librabant illi, cognoscebantque, quas perducebant ad habitationes mœniaque aquas, quantum fastigii haberent. *Idem.*

28 *Nec est modulus*] Omnem modum in rebus, mensuram, numerum, ordinem, legem, regulam, poteris μεταφορικῶς libræ nomine significare. *Idem.*

29 *Telluris medio*] Fannius Palæmon: 'Pondus rebus natura locavit Corporeis: elementa suum regit omnia pondus: Pondere terra manet; vacuus quoque ponderis æther Indefessa rapit volventis sydera mundi.' ubi malim, *vacuus neque ponderis æther*, legere.

30 *Et Solis Lunæque*] Sol, Luna, ceterique Planetæ viam in cælo habent libratam, certam, definitam, Zodiacum. *Vinetus.*

31 *Libra dii*] Sic habuerunt veteres membranæ, *dii* pro *diei*, hoc loco. sed in iis 'Rosæ' non fuerunt, in quarum versu quarto decimo, *die* legimus: quum in versibus Quincti Ciceronis, ac in illorum secundo, *diei* ipsæ scriberent: at in Edyllio de Diebus anni vertentis, utrumque *dii*, et *diei*. Idem.

32 *Libra Caledonios sine littore continet æstus*] Britannus æstus maris ita libratus temperatusque est, ut quamvis suo littore sit altior, id tamen non egrediatur nec exundet, sed sua se sponte intra suos fines contineat. Hunc esse sensum loci hujus puto: quanquam non video, quid sibi sic velit Ausonius. An illud Plinii libro secundo Natur. Hist. sic intellexerat Ausonius? 'Octogenis cubitis supra Britanniam intumescere æstus, Pytheas Massiliensis auctor est.' Pytheæ Græca hominis Galli nescio an legerat Ausonius, in quorum amissione magnam jacturam fecerunt litteræ Geographicæ: ceterum in Plinii oratione illud 'supra Britanniam,' nihil necesse est, ut significet mare altius sublimiusque illic esse aliquando suo littore, et terra ipsa Britannia insula, sicut dixit Cicero secundo de Natura Deorum, Mare supra terram esse situm: sed 'supra' hic accipi potest pro 'ultra,' quomodo in iis Cæsaris sexto Commentario de bello Gallico: 'His constitutis rebus paullum supra eum locum, quo ante exercitum traduxerat, facere pontem instituit.' *Idem.*

No. 369. 1 *Omnia, quæ*] 'Ante omnia igitur dicunt actum, vitamque nostram, stellis tam vagis, quam stantibus esse subjectam: earumque vario multiplicique cursu genus humanum gubernari,' Censorinus de die Natali, unde hæc Chaldaica 'de partus tempore' descripta videntur. *Vinetus.*

4 *Sed præsidet ollis*] Sic vetus liber *ollis* pro *illis*. Idem.

6 *Nec Sol*] Non solum dum sumus in vita, sed etiam antequam nascamur, astra in nobis dominantur, ut illi dicebant. Hinc Achinapolus apud Vitruvium libro nono, non e nascentia, sed ex conceptione, genethlologiæ rationes explicat. *Idem.*

Nec Sol in nobis] Imo diversum sentit, nimirum Solem moderari vitam nostram, ut liquidissime docent sequentia. Hinc citra controversiam legend. *Nec non in nobis mod. tempora vitæ.* Explicatio Vineti non potest

ex verbis Poëtæ elici: nec enim video, illud *non solum*, et *sed etiam*. Ne jam dicam τὸ *Sol* incommode hic et invenuste repeti, cum modo præcesserit. *Grævius.*

Nec Sol, &c.] Quamdiu quæso nobis imponet vetus scribendi consuetudo? Lege: *Nec sola in nobis moderatur tempora vitæ.* Ergo synalœpha manifesta est, ut in veteri quoque libro voces istæ conjunctim efferuntur *solin*, pro *sola in*. Jam Vinetus, jam nos superius monuimus, id in optimo libro ubique ferme accidere, ut voces per elisionem coadunentur. Non animadvertisse eam Veterum scribendi rationem videtur A. Gellius, quando lib. VII. cap. 20. vitiose *ebrios* in corruptis exemplaribus Catulli legi scribit, pro *ebriosa*. Versus Catulli est: 'Ebriosa acina ebriosioris.' veteres illi, quos culpat, codices habuere: *Ebriosacinaebriosioris.*

8 *Occultosque satos*] *Satus* pro *satos* legendum. Cicero primo de Divinatione. 'Quædam etiam ex hominum pecudumve concepta et satu.' *Vinet.*

11 *Genitali infuderit alvo*] Possunt hæc ferri. Videtur tamen Ausonius scripsisse, *genitali infuderit arvo.* ad exemplum Virgilii: 'Nimio ne luxu obtusior usus Sit genitali arvo.' Lucretius dixit 'muliebria arva.' *Grævius.*

Genitali ins. alvo] Ingeniose Vir Celeb. conjecit, *arvo* forte Poëtam scripsisse ad exemplum Virgilii Lucretiique. ita et D. Augustinus lib. XIV. cap. 22. Civ. Dei, 'arvum muliebre' dixit; et Prudentius in Apotheosi: 'Sed mox ut gravido jussa est innectier arvo:' et mox: 'Cum vas componeret arvo Nondum viscereo:' potest tamen vulgata retineri, quod apud eundem Prudentium sexcenties reperias *alvum* pro utero. Festus: 'Alvus, venter feminæ, ab alendo dicta est.' Statius lib. II. Sylv. 'Raptam sed protinus alvo Sustulit exsultans.' Cicero lib. I. de Divin. cap. 20. 'Cum prægnans hunc ipsum Dionysium alvo contineret.' Floridus de qualitate vitæ: 'Qui mali sunt, non fuere matris ab alvo mali: Sed malos faciunt malorum falsa contubernia.' Attius in Annalibus: 'Mala manu retinens gravida concepit in alvo.' Sidonius Carmin. II. 'Excipit hos natos glacies, et matris ab alvo Artus infantum molles nix civica durat.'

12 *Cuicunque*] Alicui signo, quodcunque sit ex duodecim signis Zodiaci. Censorinus: 'quo tempore partus concipitur, Sol in aliquo signo sit, necesse est.' *Vinetus.*

14 *Transfundit lumen in ortus*] Ita lege ex ipso Cod. et ex ipsa Mathesi. Item: *Suadet et infusus:* hoc est, Sol. Et, *quinti qui cardine signi: qui*, hoc est, aspectus. Et, *incutit attonitam.* nam de matre intelligitur. *Scalig.*

16 *Tertia sidera*] Signum Zodiaci, tertium ab eo, in quo erat Sol tempore 'ortus,' satus, conceptus, conceptionis. Censorinus: 'At quum in tertio est signo, hoc est, uno medio interposito, tum primum illum locum, unde profectus est, videre dicitur, sed valde obliquo, et invalido lumine.' Hæc ille. Qui Græcis 'Zodiacus,' Latinis 'signifer,' appellatur, circulus, via Solis, Lunæ, et aliorum planetarum, in duodecim partes dividi solitus æquales, quæ ζῴδια et signa dicuntur. Ponamus Solem fuisse in primi signi principio, quo tempore quis conceptus sit: quoniam Sol totum circulum peragrat uno anno, ex duodecim mensibus constante, et sic in unoquoque signo unum mensem moratur, post duos exactos menses erit in tertio signo, inter cujus, et primi signi principium, quia sexta Zodiaci pars interest, 'sextilem aspectum' appellant. Signa enim, et, qui in iis sunt, planetas, inter se aspicere dicunt genethliaci: ac ex iis aspectibus, quos Censorinus 'conspectus' et 'visus,' vocat, multa se

prænoscere futura profitentur. Quum ergo sexta Zodiaci pars interjacet, 'Aspectum Sextilem,' uti dixi, vocant, et Græce etiam ἑξαγώνιον. quum vero quarta, 'Quadratum,' et τετράγωνον. quum tertia 'Trinum,' et τρίγωνον. quum dimidia διάμετρον Julius Firmicus, vulgus 'Oppositionem.' Et ad istos designandos in circulo conspectus lineas ducunt rectas. *Vinet.* [Has lineas rectas videsis in figura ad paginam 615. exsculpta.]

18 *Tenues per inertia*] In eo quod in utero formari cœptum est. Scribit Plinius libro septimo, marem in utero moveri incipere quadragesimo die a conceptu, feminam nonagesimo. Hippocrates vero de natura fœtus, de cujus libri auctore dubitat Galenus de fœtus formatione, marem tertio mense, feminam quarto, et interdum citius. *Vinetus.*

20 *Infusos*] *Infusus* legerem: ut sit infusus Sol, aut fulgor Solis: quomodo et hic *aspectu* pro *aspectus*. Idem.

21 *Fulgur tetragono adspectus*] Lege: *Fulgor*, ex veteri libro: sic et *adspectus* in *adspectu* cum Vineto mutes. Ut infra: 'Æmulus octavi conspectus inutilis astri.' Sol, inquit, cum a conceptu quartum signum occupaverit, qui 'tetragonus adspectus' est, uberiori luce, vivificamque vim adspirante, fetum fovet, quæ ex trigono contuitu parum fuerat efficax.

Vitale coruscat] 'Vitale' pro 'vitaliter,' ut in versu sequent. 'clarum' et 'lene' pro 'clare' et 'leniter.' Vel 'vitale coruscat,' vitam sua luce et conspectu præbet, et ostendit, sicut Virgilius decimo Æneidos etiam active dixit de Turno: 'strictumque coruscat Mucronem.' *Vinetus.*

23 *Attonitam parentem*] Matrem gravidam. Ita fuit legendum in exemplari, non *attonitum*. Censorinus: 'Quæ duæ visiones, τετράγωνοι καὶ τρίγωνοι, perquam efficaces in incrementum partus multum adminiculant.' *Idem.*

24 *Tuendi*] Intuendi, aspiciendi. *Idem.*

25 *Æquati lateris*] Censorinus: 'Ceterum a loco sexto conspectus omni caret efficientia. Ejus enim linea nullius polygoniæ efficit latus.' *Idem.*

26 *Ast ubi signifer media in regione*] Sic fuit in exemplari: sed *signiferi* scriberem pro *signifer*, hoc sensu: Postquam vero in media regione *signiferi* Zodiacique circuli, confectis scilicet jam sex signis et sex mensibus, quæ Zodiaci pars est dimidia, septimus limes et septimum a conceptionis loco signum acceperit Solem: cujus igne locus ille septimus collucet, ut castra ignibus, quos noctu crebros accendunt milites. *Idem.*

28 *Recto situ*] Per diametrum. *Idem.*

Turgentis fœdera partus] Ipsum fœtum in matris utero turgentem, grandem jam, et pœne perfectum Sol conspicit plena luce, qualis Luna cernitur in plenilunio: ipsumque fovet toto igne et fulgore coronæ ac orbis sui. *Idem.*

31 *Lucina*] Dea in lucem producens, ut ait vetus Terentii interpres, sive Juno sit, sive Diana, et Luna. Cicero secundo de Natura Deorum: 'Luna a lucendo nominata sit: eadem est enim Lucina.' et paullo post: 'Diana dicta, quia noctu quasi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus quod ii maturescunt, aut septem nonnunquam, aut, ut plerumque, novem Lunæ cursibus. Qui quia mensa spatia conficiunt, menses nominantur.' *Idem.*

36 *Posterior nequeat, possit prior*] Hic aliquid fortasse intelligerem, si *poscit* pro *possit* scriberetur, hoc sensu. Poscit et postulat prior aspectus, ut posterior nihil efficere queat. Sunt sex, septem, octo mensium partus. quorum medius Septimestris, infantes maturos edere potest, sed nec

qui præcedit semestris, nec qui sequitur octo mensium partus, potest. Censorinus, quum de septimestri partu disseruisset: 'At si intra hoc spatium,' inquit, 'maturescere uterus non poterit, octavo mense non editur. Ab octavo enim signo, ut a sexto, inefficax visus.' *Idem.*

Posterior nequeat] Ita crediderunt Veteres: unde et in passione S. Felicitatis, conjunctis sanctorum precibus divina gratia impetrata, octavo mense vivam puellam enixa legitur beata martyr, quam sibi quædam soror in filiam educavit. Quod quamvis singulari Numinis benignitati merito sit adscribendum, vitalem tamen esse octimestrem partum medici probarunt. Vid. Cæl. Rhodiginum lib. XX. lect. Antiq. cap. 1. et lib. XXII. c. XIII. et Schenckii Observationes Medicas lib. IV. de partu. de tempore partus autem, Gellium lib. III. cap. XVI. et Schol. Homeri ad Iliad. T. unde caput hoc plurimum illustretur.

40 *Trigono viris sociante sequenti*] Ita fuit in vetusto libro. Censorinus: 'Sol enim a nono Zodio particulam conceptionis rursum conspicit κατὰ τρίγωνον, et a decimo κατὰ τετράγωνον: qui conspectus, ut supra jam dictum est, perquam efficaces sunt.' *Vinetus.*

No. 370. 1 *Ad Boreæ partes Arcti*] Hi versus in veteri quadam scheda Clariss. viri Dn. Jacobi Cujacii Senatoris Gratianopolitani tacito nomine Ausonii legebantur, post alios versus non inelegantes de septem Planetis, de duodecim Signis: qui versus videntur ex justo opere decerpti fuisse. Nam Præfatio quoque illis præfixa erat. Quorum lectione studiosam juventutem fraudare nolui. Ea igitur erat Præfatio: 'Me legat, annales cupiat qui noscere menses, Tempora dinumerans ævi, vitæque caducæ. Omnia tempus agit: cum tempore cuncta trahuntur. Alternant elementa vices: et tempora mutant. Accipiunt augmenta dies, noctesque vicissim Tempora: sed florens retinet sua tempora messis. Sic iterum spisso vestitur gramine campus. Tempora gaudendi, sunt tempora certa canendi. Tempora sunt vitæ, sunt tristia tempora mortis. Tempus, et hora volat: momentis labitur ætas. Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus. Ver, Æstas, Autumnus, Hiems, redit annus in annum.' Quem ultimum versicul. citat Hieronymus in Commentariis in Ezechielem: quod deprehendit idem Clariss. vir Jacob. Cujacius: ut possimus agnoscere satis antiquos esse hos versus. Sequebatur postea de XII. signis adversis in Zodiaco: 'Exsurgens Chelas Aries demergit in ima. Scorpion aurati submergunt cornua Tauri. Tum subit Arcitenens, Geminis surgentibus, æquor. Dum surgit Cancer, Capricornus mergitur undis. Portitor urceoli formidat terga Leonis. Virgo fugat Pisces: redit et victoria victis.' Qui versus sane mihi non videntur aspernandi. Subjiciebatur postea de Planetis, deque eorum circulis, et spatiis annorum, quæ in ambitu suo conficiendo impendunt: 'Bissex signiferæ numerantur sidera Sphæræ * Per quas Planetæ dicuntur currere septem.* Pollucis proles ter denis volvitur annis. Fulmina dispergens duodenis lustrat aristis. Bellipotens genitor mensum pensare bilibre. In medio mundi fertur Phaëtontia flamma. Ter centum Soles, bis denos, adde quadrantem: Ter senas partes* his Cytherea retorques, Lustrando totum præclaro lumine mundum. Terque dies ternos puro de vespere tollens Semonis dii completur circulus anno. Horas octo, dies ternos servato novenos, Proxima telluri dum curris candida Phœbe.' Post versus deinde sequebantur isti: 'Ad Boreæ partes Arcti junguntur, et Anguis,' &c. ut necesse sit eos non esse Ausonii, siquidem ejusdem Poëtæ sunt cum superioribus. Superiores autem

Ausonii esse non credam, propter stili diversitatem. In quibus postremis animadvertendum Saturnum dictum Pollucis prolem. Quod explicatur a Fulgentio doctissimo Mythologo ita de Saturno loquente. 'Pollucis,' inquit, 'filius: sive a pollendo, sive a pollucibilitate, quam nos humanitatem dicimus. Unde et Plautus in Comœdia Epidici ait: Bibite, pergræcamini pollucibiliter.' 'Semo' autem vocatur Mercurius: quia fere in infimis collocatus est: quemadmodum Semones vocabant eos Deos, qui in infimis censebantur: majores scilicet hominibus, minores Diis. quod et idem Fulgentius vere exponit in libello de vocibus antiquis. Mariangelus videtur hos versus legisse in exemplari suo. Tamen cur eos Prisciano adscribamus, non video: cum sint antiquiores Hieronymo: ut jam supra admonuimus. *Scaliger.*

Ad Boreæ partes Arcti] Duodecim hos versus, quibus duo et quadraginta mundi signa nominatim comprehenduntur, cum egregia quoque inscriptione De nominibus Stellarum, non siderum, aut signorum, Prisciani esse, non Ausonii comperimus, relatos in quibusdam Bedæ voluminibus, quæ in publica Vaticana Bibliotheca convisuntur. Reperimus et cum dimidiatis Macrobii Saturnalium, et Vegetii Renati Codicibus, in eadem Bibliotheca. Quibus statim (utique apud Bedam) subjiciuntur alii de duodecim Signis, nec non de septem Planetis, ac de Dierum nominibus. Sunt et alii sex, apud Ausonium, eodem loco, de mensibus et quatuor anni temporibus, quibus annuus orbis perficitur ejus generis, qui Scholici vulgo ridentur, quos equidem Grammatico verius, quam Poëtæ tribuerim. Quomodo et illos, dicet aliquis, latinitate donatos, quibus singulis septem Sapientum apophthegmata, nominaque et Urbes retexuntur. Carmina præterea quinque ac viginti, quibus lemma quoque (si Dis placet) additum 'Ausonii Carmen imperfectum,' avulsa sunt, et mendis xvi. commaculata ex historia Evangelica Juvenci poëtæ, apud quem propositionem operis, invocationemque constituunt. Sic plerumque aliena multo avidius quam consideratius, parumque recta æstimatione inculcantur, quod sine certo cujusque titulo inventa fuerint. *Accursius.*

Ad Boreæ partes] De Carminis hujus auctore, facit, ut dubitemus, primum, quod id inter aliorum multorum scripta sine Ausonii nomine reperimus. Deinde, quod nos monuit aliquando Franciscus Daniel, in vetere Hygino reperisse se, hoc titulo: Epitome Phænomenon Prisciani Grammatici. Sed et Josephus Scaliger scripsit legisse se in veteribus quibusdam schedis Doctissimi viri Jacobi Cujacii, ubi pars majoris Carminis de Sideribus esset, sine auctoris nomine, ceterum cujus unum versiculum citet Hieronymus in commentariis in Ezechielem: ut Prisciani nostri opus videri non possit. *Vinetus.*

2 *Genuque prolapsus*] Ἐν γόνασι Græcis, 'Nixus genibus' Ciceroni in Arato: 'Nixus in genibus,' 'Geniculatus.' 'Ingeniculatus' Vitruvio libro nono. 'Ingeniculus,' Julio Firmico libro octavo. 'Nixus genu,' 'Nixa genu' et 'genibus, species,' Ovidio, Manilio, et aliis poëtis. *Idem.*

3 *Cassiopeia*] Κασσιέπεια, id est, 'Cassiepea,' apud Aratum, Ptolemæum, Proculum, et alios Græcos. *Idem.*

6 *Bis sex*] Bis sena, duodecim signa complent Zodiacum. *Idem.*

8 *Libra, Scorpius*] Ita exemplaria omnia: neque debuit quidam addere conjunctionem post *libra*, *libraque:* quoniam syllaba illa natura brevis produci potest propter sequentes

duas consonantes, ut in Carmen de Athenis annotavimus. *Idem.*

No. 371 *Anni vertentis*] 'Annus vertens est natura, dum Sol percurrens duodecim signa, eodem, unde profectus est, redit,' Censorinus. *Vinetus.*

2 *A tropico in tropicum*] Dum Sol ab Æquinoctiali puncto, ut dicemus in versum quinctum decimum, ad Æstivum tropicum graditur, eam Zodiaci partem quartam, quæ est inter principia Arietis et Cancri, peragrat 'nonaginta quatuor diebus, et semisse.' Sic docet Ptolemæus libro tertio Magnæ Syntaxeos. 'Octipedem' autem 'Cancrum,' signum cœleste, dixit Ovidius primo de Fastis. Sic Καρκίνους ἀντανδίας etiam Homerus ante vocaverat, quod Cancris animalibus marinis pedes octoni sint, omnes in obliquum flexi, ut scribit Plinius nono Naturalis historiæ. Illud autem 'Phryxeo ab Ariete' sine synalœpha pronunciare oportebit, o brevi ante vocalem a. eritque proceleusmaticus, pes ex quattuor syllabis brevibus constans 'Ariete,' sicut apud Virgilium versu centesimo et septuagesimo quincto septimi Æneidos, et alibi. *Idem.*

4 *Hoc spatio æstivi*] Leg. *hoc spatium æstivæ.* Dies enim, quum tempus adsignificat, fœminino genere usurpatur: hic autem pro trimestri tempore sumitur.

Pulsusque] Infra, in Trochaico de 4. anni cardinibus, et in Precatione Calendar. Januariarum. *Vinetus.*

6 *In Chelas*] Usque ad principium signi Scorpii. 'Chelas' definiunt Scorpii brachia vetusti commentatores. *Idem.*

7 *Cursu altero*] Est versus hic hypermeter, ut vicesimus quartus 'Viri boni.' *Idem.*

12 *Quincto anno*] Quarto potius. Quattuor quadrantes diei, id est, quater senæ horæ æquinoctiales quaternum annorum, dies unus: qui quarto quoque anno intercalatur, id est, interseritur, extremo Februario, sexto Kal. Martias. Unde BISSEXTUM fuit vocatum. Januarius autem et Februarius, Numæ regis Romani menses dicuntur: qui eos ad annum Romuli adjecit. *Id.*

13 *Embolimæi*] Ἐμβόλιμος et ἐμβολιμαῖος, intercalaris, intersititius dies: et ἐμβολισμὸς intercalatio. Solinus, Macrobius, Budæus. *Idem.*

15 *Tropicum Astrum*] Quod Latini Solstitium dicunt, quum Sol est in principio Cancri, et Brumam, quum in principio Capricorni: Græci τροπὰς nominarunt: quas Cicero secundo de Natura Deorum, 'Reversiones' interpretatur: 'Et modo accedens [de Sole loquitur] tum autem recedens, binas in singulis annis reversiones ab extremo contrarias facit.' Hoc vero loco quod etiam 'Tropicum astrum' dicatur Aries, pro Æquinoctiali, id quo auctore dictum sit, nescio, nisi quod Proculum in libello de Sphæra, quatuor puncta, per quæ duo Coluri Zodiacum secant, tam Æquinoctialia quam Tropica, τροπικὰ σημεῖα dicere memini. *Idem.*

18 *Ter centum*] Fiunt trecenti et sexaginta quinque dies et quarta diei pars, ut in decasticho de diebus singulorum mensium: qui quadrans sex horæ sunt Æquinoctiales. Tantum esse 'annum vertentem,' qui vulgo sine ulla adjectione 'annus' vocitatur, putavit Calippus, et quidam etiam paullo majorem apud Ptolemæum: tantumque nos ab Julii Cæsaris constitutione adhuc observavimus: qui quarto quoque anno ex istis quadrantibus diem Februario intercalamus. Sed Ptolemæus Astronomiæ auctor diligentissimus, maximusque, minorem deprehendit. Quadranti namque illi scrupula horæ prope quinque detraxit cum scrupulis non plenis quinquaginta sex. Minorem etiam quidam se Arabes post Ptolemæum observasse scripserunt. Adeo anni

Solisque motus ratio est prope inexplicabilis. *Vinet.* Verum Gregorius XIII. Pontif. M. de sententia celeberr. sui temporis astrologorum annum Julianum castigavit, anno præced. sæculi 82. X diebus intercalatis, quos XI. scrupuli confecerant, qui ad conficiendas sex horas quotannis deficiunt.

No. 372 *De nominibus*] Titulus est: *Eclogarium de nominibus septem dierum:* ut appareat ἐκλογὴν esse, et excerpta quædam ex justo opere Ausoniano, tum hoc, tum alia de Libra, de Mensibus, et ejusmodi Carmina. *Scaliger.*

1 *Nomina quæ septem*] Huic dodecasticho titulum præfixit Lugdunensis typographus: De septem diebus: quum in exemplari esset, INCIPIT EGLOGARUM DE NOMINIBUS SEPTEM DIERUM. In quo istud EGLOGARUM, *Eclogarium* esse debere arbitror, ut sit τὸ ἐκλογάριον parva Ecloga; sicut τὸ γλωσσάριον parvam glossam et linguam, τὸ κυνάριον parvum canem Græci dicunt. *Vinetus.*

Vertentibus apta diebus] Sicut ANNUS VERTENS dicitur, id temporis spatium, quod peragitur, dum Sol ad illud Zodiaci signum se denuo vertit, et redit, ex quo digressus est, et MENSIS id tempus, quod inter duos Lunæ cum Sole coitus intercedit, ut in Somnium Scipionis docuimus, ita hic 'Dies septimanæ vertentes' dicuntur, quod subinde 'revertantur,' et sæpius etiam quam annus, et mensis. Sol autem cum anni vertentis auctor sit, et Luna vertentis mensis, isti septem dies vertentes quem habeant auctorem, quæritur. Dies omnes, æque ac annum vertentem, Sol facit, in quibus quid Planetæ, unde cognominantur, efficiant, equidem non video: sed hujus ἑβδομάδος, quam Galli, Itali, Hispani, SEPTIMANAM vulgo appellamus, quod vocabulum Latinum etiam apud Priscianum in libello de Nummis et Numeris legitur; auctores non comperi alios quam Hebræos, quos et Judæos vocamus. Hanc enim Syriæ gentem, sua ostendunt antiquissima scripta, ab ipso rerum principio septenarium dierum numerum semper observasse. Possunt vero vicinæ nationes hoc Judæorum institutum probasse tandem, esseque consecutæ; sed Chaldæi, et qui Chaldaicam, quæ de motu, posituque stellarum, ut Gellii verbis utar, 'dicere posse futura' profitetur, primi sectati sunt; non dubito, quin hanc Septimanam propter septenarii numeri quas prædicant virtutes, potestatesve multas, ac varias, et propter planetas eo numero comprehensos, unice probaverint, et dies ab iis, quos etiam singulis horis imperium variare volunt, nuncupaverint potius, quam quomodo Judæi vocitabant. Ceterum quibus temporibus id fieri cœptum sit, ignoratur. Nulla exstat in cujusquam vetustiorum hominum Latinorum Græcorumque mentio dierum planetariorum. Angelus Politianus, qui de hac quoque re ante nos quæsiit capite octavo Miscellaneorum, Tibullum meminisse dixit, in Elegia, ni fallor, tertia libri primi: 'Aut ego sum causatus, Aves dant omina dira, Saturni sacram me tenuisse diem:' qui poëta sub Cæsare Octaviano Augusto floruit cum Ovidio, Propertio, et aliis. Julius Frontinus, qui, in libro de aquæ ductibus Urbis, sub Nerva Augusto vixisse se testatur quando, sic scribit capite primo secundi στρατηγηματικῶν, 'Divus Augustus Vespasianus Judæos Saturni die, quo eis nefas est quicquam seriæ rei agere, adortus, superavit.' Saturni diem vocat, quem Judæi diem Sabbathi. Idem cum Frontino facit et Dio scriptor Græcus, libro tricesimo septimo rerum Romanarum: ibique tradit ista diebus nomina a planetis Ægyptios imposuisse, undeunde id ipse comperisset: ceterum non multo ante sua tempora

eam rem in omnes homines fuisse vulgatam: qui Consul iterum fuit cum Alexandro Augusto, annis circiter ab excessu Octaviani Cæsaris ducentis et viginti. *Idem.*

2 *Totidem*] Græci πλανῆται, Nigidius Figulus 'Errones' appellat apud Aulum Gellium, alii 'Erraticas' stellas, Cicero 'Errantes,' 'vagantes,' et 'vagas' stellas: qui secundo de Natura Deorum ita falso esse vocatas te docebit. *Idem.*

No. 376. 3 *Martius*] Romulus, primus Romanorum rex, annum ex decem tantum mensibus constituit, in eoque primum Martium esse voluit, a Deo Marte, quo se genitum credi volebat. Januarius autem et Februarius postquam adjecti fuerunt, anni principium Januarius fuit. *Vinetus.*

9 *Pomona*] Pomorum Dea: in alio vetere libro legi, *pomisque suum.* Idem.

No. 377. 1 *Jane nove*] Ita fuit in vetusto libro. In 'nove' autem posterior syllaba natura brevis, produci videri potest ob insequentem mutam cum liquida: ut et paulo ante monuimus. *Vinet.*

3 *Post superum cultus*] Diis superis alii menses, inferis Februarius. *Id.*

9 *An major ætas*] Romulum quidam perhibuerunt, quum populum in majores et in minores divisisset, a majoribus Maium, a minoribus Junium mensem appellasse. *Idem.*

13 *Dionæo astro*] Διώνη, Dea Venus, 'Dionæus' est Julius Cæsar vocatus Virgilio in nono Bucolico: 'Ecce Dionæi processit Cæsaris astrum.' Et hic 'Dionæum,' id est, Cæsareum astrum, stella, quæ ejus funeribus ludis Romæ medio die apparuit, mense Quinctili: qui ex eo Julius transnominatus est. *Idem.*

17 *Numerumque ex ordine*] September dictus fuit in anno Romuli, qui septimus esset a Martio: October, qui octavus: November, qui nonus: December, qui decimus. Sic Sextilis Augustus, qui sextus foret: et Julius, qui quinctus, Quinctilis. *Idem.*

23 *Genialia festa*] 'Genialis hiems' dicta est in Eclogario, de Mensibus; quemadmodum et primo Georgicon: 'Invitat genialis hiems, curasque resolvit:' quam exposuit convivalem, et voluptuosam vetus commentator. Ita hic et in Eclogario, de 3. menstruis, 'genialia festa' fuerint, quibus agitantur convivia, et genio indulgetur: ut dicit Persius, qualia fuerunt Saturnalia, quæ mense Decembri septem diebus Romæ celebrabantur. *Idem.*

24 *Ut a Bruma*] Post Brumam statim incipiat Januarius, novi anni principium. Bruma est, quod vulgo Solstitium hiemale vocatur, quum Sol primam partem signi Capricorni ingreditur. Hoc fit nostris temporibus 12. die mensis Decembris: olim tardius. Eudoxus tamen, et Meto, veteresque alii Astrologi, si Columellæ hic credimus, Æquinoctia Solstitiaque non primis sed octavis partibus signorum confici voluerunt. quorum auctoritati quum plus tribuerent Columella et Plinius, quam Hipparchi, Brumam ad octavum Kalendarias Januarias, hoc est, ad vicesimum quinctum diem Decembris adscripserunt. *Idem.*

No. 379. 1 *Lucina*] Juno. Ovidius primo Fastorum: 'Vendicat Ausonias Junonis cura Kalendas. Idibus alba Jovi grandior agna cadit. Nonarum tutela Deo caret.' Macrob. primo Saturnaliorum. Sed de Idibus quædam in Genethliaco. *Vinetus.*

3 *Nonarumque diem, faciunt infra octo secundi*] Hic nihil prorsus video. Sunt autem in duodenis anni mensibus duodenæ Nonæ, quotenæ Kalendæ, aut Idus. *Idem.*

5 *Cetera per numeros*] Dicunt enim pridie, tertium, quartum, quinctum Kalendas, Idus, Nonas. *Idem.*

No. 381. 3 *Dum rursumque*] Versus hic mutilus in scripto Codice:

nam cætera sunt Correctoris Lugdunensis. *Scaliger.*

Dum rursumque] Suppleo, *Dum rursumque, iterumque sequenti a mense vocantur*: ut infra: 'Ter quinis cieris.' et ad Ursulum: 'Et nonas decimas ab se nox longa Kalendas Jugiter acciri celebranda ad festa jubebat.' *Gronovius.*

4 *Procedant temp. ortu*] Lege, *ortus.* Optati temporis et anni novi, sive Kalendarum Januar. *Idem.*

Procedant temporis ortu] Forte: *ortus.* 'optati temporis ortus,' optatos dies explicuerim.

5 *Ter senis, unoque die*] Decem et novem diebus. Sunt autem hi dies Kalendarum Januariarum, a quartodecimo scilicet die Decembris usque ad ipsum primum Januarii. Sic enim Kalendarum primus dies, mensis ejus primus est dies, ex quo mense Kalendæ appellantur: ac reliqui earum dies, in mense priori. Ita in iis, sicut et in Nonis, ac Idibus numerandi ordo inversus: quum a majore numero ad minorem devenitur, ut, a decimo ad nonum, a quarto ad tertium. *Vinetus.*

7 *Hoc numero*] Decem et novem. Februarius, et September. *Idem.*

Hoc numero] Scribimus enim XIX. Kalend. Februar. XIX. Kal. Septemb. qui dies est XIV. Januarii vel Augusti. Sic Julius, Maius, December, October, die uno tardius revocantur; notamus namque XVIII. Kalend. Maias, Julias, Octobreis, Decembreis. Junius autem, Sextilis, Aprilis, et November uno item die ultra hosce tardius redeunt, quoniam XVII. Kal. Junias, Augustas, Apriles, et Novembres exprimimus.

10 *Die tardius uno*] Sunt decem et octo, pro decem et novem. *Vinetus.*

11 *Inde dies redeunt*] Quocumque modo hic scripsit Poëta, hoc voluit significare, quattuor hos menses Augustum, Junium, Aprilem, Novembremque pænultimum anni mensium, dies Kalendarum habere septenos denos. *Idem.*

Inde dies redeunt] Lege: *Inde die redeunt minus uno*: sic præced. versu: 'Octoberque die revocatur tardius uno.'

No. 382. 1 *Principium Jani*] Hæc non ita accipienda, quasi primis ipsis mensium diebus in signa illa Sol intret, sed Solem tunc in illis esse signis, quæ nominantur, in quæ sit ingressus aliquot etiam ante diebus mensis prioris. Hoc autem dodecastichon memini invenisse sine titulo inter Carmina et alia scripta Fortunati Episcopi Pictaviensis, et in libro Bedæ de temporum ratione. *Vinetus.*

11 *Scorpion hybernum*] Lege: *Scorpion hybernus præceps jubet ire November.* Supra enim: 'sidera præcipitat pelago.' sive, 'solemnia signa salo mergit November,' quod hic vocat, 'præceps jubet ire Scorpion:' et qui hic 'hybernus,' illic 'intempestus' appellatur.

No. 383 *Q. Ciceronis versus*] In Lugdunensi libro fuerunt hi versus: nec alibi legere memini. Titulum autem habuerunt. QUINCTI CICERONIS HI VERSUS EO PERTINENT UT QUOD SIGNUM QUO TEMPORE ILLUSTRE SIT NOVERIMUS QUOD SUPERIUS QUOQUE NOSTRIS VERSIBUS EXPEDITUR. Hoc autem Carminis majoris fragmentum, inter Edyllia Ausonii repertum, nec Ausonium ex Cicerone in medium suum librum transcripsisse autumo, nec tali titulo præsignasse. Eximium autem illum oratorem Marcum Tullium Ciceronem, cognoveramus ex ejus ipsius et aliorum veterum scriptis, multa conscripsisse Carmina, quæ interciderunt: de quibus quærit Lilius Gregorius in historiæ poëtarum Dialogis: ejus fratrem Quinctum Ciceronem, cujus exstat liber ad fratrem Marcum de Petitione, non ante audivimus in poëtica quoque versatum esse, quam hos ejus versus inter Ausoniana

scripta servatos Lugdunenses nuper ediderunt. *Vinetus.*

1 *Obscuro lumine*] Stellæ, quæ istos 'Pisces' deformant, sunt omnes parvæ, nulla earum primæ magnitudinis, nec secundæ. Hyginus, Ptolemæus, Alfonsus. *Idem.*

2 *Noctisque diique*] *Diei* erat hic in exemplari: *dii* rectius in versu tricesimo primo Edyllii de Libra, et alibi. *Idem.*

3 *Cornua quem condunt*] Ita lege: nam conditur Aries veniente Tauro. *Scaliger.*

5 *Longa lumina*] Dies longissimos. *Vinetus.*

6 *Languificus*] Languores et morbos apportans Leo mense Julio et Augusto, ex calore immodico. Alibi hoc verbum legere non memini. *Idem.*

7 *Post modicum quatiens*] 'Modicum' quid hic sit non video. Post 'modicum tempus' dici non potest, nec post 'modicum vaporem:' sed quicquid nominis hic fuit, ad 'quatiens' activæ significationis participium pertinebat. Quæ pro 'modicum' convenire existimarem, sunt 'modicum' et 'spicum:' ut 'post' ad 'Leonem' referatur, quem sequitur 'Virgo.' Virginem namque illam cælestem, nonnulli Cererem frugum Deam esse crediderunt. Et 'modius,' genus est mensuræ, pars tertia quadrantalis sive amphoræ, apud Volusium Mæcianum: unde 'modios tritici,' et 'modios salis' Marcus Cicero dixit. Eadem 'Virgo' in summa sinistra manu stellam habet claram, quæ στάχυς, hoc est, 'spica,' cognominatur. Spicam autem Veteres etiam 'spicum' neutro genere dixisse, Nonius Marcellus scripsit. Marci Ciceronis versus est ex Arato libro secundo de Natura Deorum: 'Spicum illustre tenens splendenti corpore Virgo.' *Idem.*

10 *Et fetos ramos*] Malim *Effetos*, id est, quorum fructus jam decerpti sunt, vel deciderunt, vel, qui jam viribus carent ad alenda folia.

Flamma Nepai] Ipsa flammans et splendens suis stellis Nepa. *Vinet.*

11 *Sagittipotens*] Τοξότης, 'Sagittarius,' 'Arcitenens' Ausonio in Edyllio de Signis cælestibus. 'Sagittipotens' quoque Marco Ciceroni in Arato. *Idem.*

15 *At dextra*] Zodiacus, qui et signifer, cujus duodecim signa recensuit Cicero, Circulus est obliquus in Mundo, Solis, Lunæ, et aliorum Planetarum via, sic ab Æquinoctiali circulo sectus in duo æqua, ut ejus dimidium ad Septentriones pertineat, dimidium alterum ad Austrum. Mundi autem dexteram partem Septentrionalem, sinistram, Australem plagam facit poëta Lucanus tertio Pharsaliæ. Sed quam rem non probat Aristoteles libro secundo de Cœlo. *Idem.*

18 *Hunc inter fulgentes athera septem*] Hæc, et quæ reliqua sunt: *Magnaquatitstellanequamservansserusinalta Conditoroceaniripascumlucebootis*, sic indignis modis corrupta et manca habuit vetus illud exemplar. Ubi Guilielmus Canterus, quemadmodum ex Pulmanni annotatiuncula cognovimus, *æthere* pro *æthera* legeret: *stellas* pro *stellans*: *Conditur* pro *Conditor*: *ripa* pro *ripas*: et *Bootes* pro *Bootis*. Ursarum altera major est, altera minor. Major, seu, ut hic appellatur 'Magna,' eadem ἅμαξα quoque dicitur Homero et Arato, id est, Plaustrum, ex stellis septem constans. Id ergo sidus, cui Ursæ nomen est, quod aliud sidus juxta eam sedet, ab hoc ipsam servari custodirique dixerunt: et ἀρκτοφύλακα nuncupaverunt. Ursam namque significat ἄρκτος, et φυλάττω custodio. Quod nomen invenies, in Ausonii Carmine de Signis cælestibus. Qui vero Plaustrum pro Ursa, ii et custodis illius nomen mutant: ac Βοώτην, hoc est, Bubulcum appellant. *Idem.*

No. 384. 1 *Sol profectus*] Carmen

est trochaicum tetrametrum catalecticum, mendosum, sicut et cetera, mutilumque. *Vinetus.*

A teposo] *A teporo* legendum, ut fiat a tepore teporus, sicut honorus ab honore, canorus a canore, odorus ab odore. *Idem.*

3 *Pulsum æstivum conficit*] Quid est 'pulsum conficere?' Lege: *cursum æstivum.* Grævius: sed ita supra.

5 *Octo et octoginta goeris*] 'Goerus' est 'gyrus,' librariorum ejus sæculi scriptura. Non alia ratione in Ternario 'cœbus' legitur pro 'cubus.' 'Gyros' vocat dies naturales, quia 'gyro' conversionis universi intra XXIV. horas fiant. *Scaliger.* Sic apud Nonium in 'Circus' optimi libri habent teste Mercero: *Circus dicitur omnis ambitus, vel garus.*

7 *Inde floridum*] Mirum, ni quid hic deest de Hieme et Bruma: a qua Bruma in vernum Æquinoctium dies nonaginta numerantur in Edyllio quartodecimo. Pro *reflexit* autem, *reflexis* legit Canterus, sicut annotavit Pulmannus. 'Oreas' vero scribit Festus, frænos esse dictos, quod ori inserantur. *Vinetus.*

8 *Additis ad hos priores goeros*] Ad octoginta octo illos gyros, orbes, dies in versu quincto memoratos, geminis orbibus, hoc est, duobus diebus additis, fient nonaginta dies, quos modo diximus. *Idem.*

No. 385 1 *Apollineos*] Apollinares ludos, qui die incerta primum, deinde ad tertium nonas Quinctiles facti sunt, ut scribit Titus Livius libro vicesimo septimo. *Vinetus.*

2 *Et Megalesiacæ matris*] Magnæ matris, et Matris Deum Cybeles, Rheæ, Opis, apud Macrobium et alios. Quæ operta arcanaque sacra fiebant nonis Aprilibus, auctore Ovidio libro quarto Fastorum. 'Megalesia' autem unde sint dicta, tradit Varro quincto de ling. Latina. *Idem.*

3 *Vulcanique dies*] Vulcanalia, et Volcanalia, Dei ignis Vulcani festa, apud Varronem, mense Augusto celebrari solita, auctore Columella libro undecimo. *Idem.*

4 *Quinquatrusque*] De hoc nos vocabulo plura in Censorinum ex Varrone, Cicerone, Ovidio, Gellio, Carisio, et aliis. Deæ Minervæ festa erant in anno bina, mense Martio priora potioraque, altera Junio, Majores Quinquatrus dictæ, et Minores. *Idem.*

5 *Et medias Idus*] Quæ circa medios sunt menses. Ovidius quincto Fastorum de Maio, sic Mercurium alloquitur: 'Templa tibi posuere patres spectantia Circum Idibus: ex illo est hæc tibi sacra dies.' De Dianæ sacris Augusti idibus, aliud legere non memini. *Idem.*

7 *Matronæ quæ sacra*] Matronalia in Romulo Plutarchi, quæ Kalendis Martiis fieri solita scribit Ovidius tertio Fastorum. *Idem.*

9 *Festa Caprotinis*] Nonis mensis Julii dies festus fuit ancillarum: nonæque illæ Caprotinæ sunt dictæ: quo die liberæ pariter et ancillæ sacrificabant Junoni Caprotinæ sub arbore caprifico. Varro de lingua Latina quincto, Macrobius Saturnaliorum primo. *Idem.*

13 *Nec Regifugium*] Ovidius secundo Fastorum de Februario: 'Nunc mihi dicenda est regis fuga. Traxit ab illa Sextus ab extremo nomina mense dies. Ultima Tarquinius Romanæ gentis habebat Regna, vir injustus, &c. *Idem.*

15 *Vis et Opale sacrum*] Erat in exemplari: *Visneopesantesacrum.* Restituendum arbitror, *Visne Opis ante sacrum,* hoc sensu: Visne, ut vel Saturnalia, vel Consualia dicam et celebrem ante Opalia? Fuerunt OPALIA, Opis Deæ, uxoris Saturni, in Gripo et Technopægnio memoratæ, festa: quæ Opalia et Saturnalia conjugis et mariti festa eodem die quarto decimo Kalendarum Januarii, id

est, nono decimo die Decembris initio Romæ agitabantur, atque eo solo die utraque: sed plures tandem Saturnaliorum dies, ad septenarium usque numerum: quum Opalibus unicus, ille quem communem Opis cum viro habuerat, remanserit semper inter Saturnalia. Macrobius libro I. Saturnalium. *Idem.*

16 *Festaque servorum*] Saturnalibus domini suis servis, Nonis Caprotinis matronæ ancillis famulabantur. *Id.*

17 *Et nunquam certis*] Compitalia, quæ in compitis peragebantur, ut scribit Festus, inter ferias recenset Macrobius 'Conceptivas,' hoc est, quæ quotannis vel a magistratibus, vel a sacerdotibus concipiebantur in dies certos, vel etiam incertos. *Idem.*

Et numquam certis] Formulam, qua festa illa Compitaliorum a Prætore concipi solita fuere, reperies apud A. Gellium l. X. c. XXIV. ipsam vero illorum institutionem apud Dionysium Halic. l. IV. De Consualibus et Neptunalibus consule D. Cyprianum, Hieronymum, Tertullianum, aliosque. Sacra autem Neptuno facta sunt Nonis Julii, et XII. Kal. Septembr.

21 *Festa hæc navigiis*] In istis ludis varia edebantur spectacula: inter quæ sunt prælia navalia, et curulia certamina apud Suetonium, et alios. Certamen Curule describit Sidonius Apollinaris in Narbone. Sed de Circensibus lege Cassiodori ad Faustum Epistolam libro tertio Variarum. *Idem.*

22 *Jungunt Romanos*] Consualibus suis Romulus virgines, quæ Romam ex vicinis civitatibus ad spectaculum venerant, rapuit. Hinc bellum ortum. Cujus duces fœdere tandem percusso, non pacem modo, sed civitatem unam ex multis Romam fecerunt. Livius, Dionysius Halicarnassensis, Lucius Seneca, et alii. *Idem.*

24 *Natalem Herculeum*] Hercules Græcanicum numen, quo die natus sit, sicubi legi, non memini: sed illi ædes Romæ, aras, sacra fuisse, Varro, Virgilius, Ovidius, Solinus, Plutarchus, Macrobius, et alii sunt auctores. *Idem.*

Vel ratis Isiacæ] Ita *ratis*, non *bovis.* Apuleius lib. II. Metamorphoseos, quod ea Dea cymbium sinistra teneret. Genus vasis est κύμβιον, ut apud Virgilium tertio Æneidos: 'Inferimus tepido spumantia cymbia lacte.' et quincto: 'Cymbiaque argento perfecta, ac aspera signis.' In quæ loca scribit antiquus commentator, 'Cymbia,' esse pocula in modum cymbæ navis facta: idemque, ut putatur, Servius in extremum lib. VIII. Æneidos, cymbium situlam interpretatur. Ceterum, quicquid sit id nominis a cymba deminuti, quæ de Iside ad hunc locum spectantia legere meminimus in extremis Julii Hygini fabulis, adscribam: 'Velificia primum invenit Isis. Nam dum quærit Harpocratem filium suum, rate velificavit.' *Idem.*

25 *Nec non lascivi*] Quæ fuerit Flora, unde cognominata Floralia, et quam obscœni isti ludi, quos Cato spectare noluit, ut scribit Valerius in ultimo cap. lib. II.; disce ex Arnobio, Lactantio Firmiano, et Augustino. Agitabantur autem Floralia mense Aprili et Maio, Ovidius quincto Fastorum: 'Incipis Aprili: transis in tempora Maii. Alter te fugiens, quum venit alter habet.' *Id.*

27 *Nunc etiam veteres*] Varro: 'Equiria ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio:' Festus vero: 'Equiria ludi, quos Romulus Marti instituit per equorum cursum: qui in campo Martio exercebantur.' Idemque Festus: 'Martialis campus in Cælio monte dicitur, quod in eo Equiria solebant fieri, siquando aquæ Tyberis campum Martium occupassent.' Sunt autem Equi-

ria bina apud Ovidium secundo et tertio Fastorum : quorum priori celabrat 27. die Februarii : altera quartodecimo Martii. *Idem.*

29 *Et Dionysiacos*] Hujus Liberi festa, quæ Græcis 'Dionysia,' vel Festo auctore, 'Liberalia' sunt Latinis appellata, ut Varro etiam meminit quincto de lingua Latina. Fiebantque Romæ mense Martio, ut canit Ovidius tertio Fastorum. *Idem.*

32 *Sacra*] Mense Decembri, tertio post Saturnalia die celebrantur, auctore Marco Varrone, quincto de Lingua Latina. Sed de Sigillaribus plura Macrobius. *Idem.*

No. 386 *De lustralibus agonib.*] Lustrales agones vertit *πενταετηρικούς*. Scaliger.

1 *Quattuor antiquos*] Hoc tetrastichon Heroicum, ex elegiaco videtur conversum : quod Archiæ inscribitur, in principio Anthologiæ: *Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν'* 'Ελλάδα, *τέσσαρες ἱροὶ,* Οἱ *δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων·* Ζηνὸς, Λητΐδαο, Παλαίμονος, 'Αρχε*μόροιο·* ῏Αθλα *δὲ τῶν, κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.* De his autem agonibus, certaminibus, ludis, festis Achaiæ et Græciæ, plura tibi tradent Hyginus, Strabo, Plutarchus, Pollux, Pausanias, Phlegon, Censorinus, veteres Pindari, Virgilii, Horatii interpretes, Rhodiginus, et alii. *Vinetus.*

2 *Et duo festa hominum*] Elegantius videtur, *sunt duo festa hominum.* *τὸ sunt* repetitum, semel, ut fit, a librariis neglectum fuerat: hinc fulciendo versui incerta copula: pari ferme modo Seneca depravatus in Epistol. XCI. 'Quis hoc credat, ubique armis quiescentibus, cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit, Lugdunum, quod ostendebatur in Gallia, quæri?' Lege: *quod ostend. in Gallia, in Gallia quæri.* Liquet ex Cicerone l. III. in Verrem, c. XVIII. 'Sic erat deformis atque horridus, ut in uberrima Siciliæ parte Siciliam quæreremus.' Par mendum in Priapeiis animadverti. Carmen ita se habet: 'Hic (vel Ecq.) quando Teletusa circulatrix, Quæ clunem tunica tegente nulla Extis aptius altiusque motat, Crissabit tibi fluctuante lumbo?' Fuit in V. C. *Extis saltius altiusque motat;* quare ne dubitavi quidem, quin rescriberem: *Extis altius altiusque motat:* repetitione tam lepida, ut venustatem conferat Carmini. Rem ipsam eadem Priapeia aliter explicant, ubi nempe 'Quintia vibratas docta movere nates' dicitur, quæ artem isthanc juvandi virilem libidinem præter ceteras noverat. Castigat vero, simul et illustrat hasce meretricum nequitias Arnobius, et confirmat quoque emendationem nostram lib. II. adv. gentes. 'Idcirco animas misit,' ait, 'ut res sancti atque augustissimi nominis symphonicas agerent et fistulatorias hic artes, ut inflandis bucculas distenderent tibiis, cantionibus ut præirent obscœnis numerositer, et scabillorum concrepationibus sonoris, quibus animarum alia lasciviens multitudo incompositos corporum dissolveretur in motus, saltitaret et cantaret, orbes saltatorios verteret, et ad ultimum clunibus et coxendicibus sublevatis lumborum crispitudine fluctuaret?'

4 *Serta*] Coronæ, victoriæ præmia. Quatuor ergo dicebantur ista sacra Græcarum gentium certamina, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia. Fiebantque Olympia in Dei Jovis, Pythia in Dei Phœbi Apollinis: Nemea in Archemori hominis, Isthmia in Melicertæ hominis, honorem. Olympia æstate, Olympiæ in Arcadia, parte Peloponnensi : Pythia in Pythone urbe Delphorum, ad montem Parnassum : Nemea hieme, in Nemea Peloponnesi regione, quæ in Gratiarum Actione memoratur, inter Argos et Corinthum, ubi et leonem Hercules interfecit : Isthmia in Isthmo juxta Corinthum. Coronabantur victores in Olympiis oleastro : in Pythiis lauro Delphica cognominata,

is baccis, atque e viridi ruben-
at scribit Plinius in extremo
ainctodecimo: in Nemeis apio
: in Isthmiis pinu arbore, et
ido eodem apio: ut scribit
chus in capite tertio quincti
siacon. *Vinetus.*

s oliva] Μῆλον, omnem arbo-
mnisque arboris fructum dici
Hesychius. 'Malum' ex eo
dixerunt Latini: sed hoc non
nus apud eos, quam species, ut
pomus sit et pomum potius,
malus et malum. Μῆλα ergo
xerat Archias, malus hic versa
iterum quæ μῆλα ille intellexit,
m malum interpres? et si lau-
t, interpres laurum non dixit,
posset commode. Sed vereor,
Lucianus in dialogo de Gym-
ista Pythiorum μῆλα fructum
quam arborem acceperit, cu-
que arboris mala fuerint. *Vi-*
Vide Palmerium ad Lucianum
.

387. 2 *Clario Phœbo*] Claros,
et urbs in Asia, ubi Apollinis
aculum, ut Delphis. Virgilius,
, Mela, et alii. *Vinetus.*

*thmia Portuno bimaris dicat acta
bi*] Sic lege. *Scaliger.*

tunus] 'Portunnus,' ac 'Por-
s,' est Palæmon, qui quum in
Melicerta diceretur, post mor-
Neptuno Deus factus, ac Πα-
, et Portunus est nominatus.
squarto Metamorphoseon, Hy-
Servius, Apollodorus. *Vin.*

aris dicata Corinthos] Ita 'bi-
a' appellavit 'Corinthum' Ho-
in septimo primi libri. Quod
huic metro vitium accidit, id
modo correctum velis, videris,
Corinthos (ut in vet. codice) an,
ita Corinthos [Sic corrige in Var.
an, *dicat Acrocorinthos.* Est
'dicare,' dedicare, consecrare,
in honorem et edere. *Idem.*
in Epist. ad Trebat. 'quæ
thum arcem altam habebant.'

4 *Funebria Thebæ*] Opheltæ infanti, Lycurgi Nemeæ regis filio a serpente occiso, Adrastus, Amphiaraus, et alii Græci principes quum Thebas Bœotiæ urbem oppugnatum irent, ludos funebres instituerunt, quæ dicta sunt Nemea, Archemorumque transnominarunt. Apollodorus et Hyginus. *Vinet.*

No. 388. 1 *Primus Olympiacæ*] Vide Pausaniam in Eleis. *Vin.*

2 *Stadia ad longissima Circi*] Qui Romæ Circi, in Græcia stadii et stadia dicebantur: quæ quum essent pedes sexcentenos longa omnia, omnium erat longissimum 'Olympicum:' quod pedibus suis metatus esset Hercules, omnium mortalium per ea tempora corpore maxime excelsus. Vide Gellii c. 1. l. I. noct. Att. *Idem.*

Argivis stadia ad longissima Circi] Lege, cum primo Vossiano: *Argivi stadia.* Eadem litera auctior, quam par est, censeri possit Terentius. Act. v. scen. 1. in Adelphis Syrus rogat: 'Quamobrem? quid feci?' respondet Demea, 'Rogas? In ipsa turba atque in peccato maximo, Quod vix sedatum satis est, potastis scelus, Quasi re bene gesta.' Oratorie dictum putat Donatus, 'potastis scelus.' quum unum ebrium cernat propter illud quod ait, 'Exemplum disciplinæ:' quasi in omnibus sit, quod in uno nunc aspicitur. Posset tamen Comicus simpliciter scripsisse: *potasti scelus:* mirum namque quam proni in hos errores fuerint librarii: unde et in Virgilio l. II. Æn. vs. 59. dubia lectio, 'Qui se ignotum venientibus ultro, &c. Obtulerat:' ubi Servius alios *Quis se* legisse monet, quibus assentior.

3 *Proximus Alcides*] Vide Pausaniam, et vetustos Pindari interpretes. *Vinetus.*

4 *Quinquennia sacra*] Olympia semper fuisse quinquennalia puto. Isthmia Plinio libro quarto Naturalis Historiæ de Achaia, quinquennalia

ria bina apud Ovidium secundo et tertio Fastorum: quorum priori celabrat 27. die Februarii: altera quartodecimo Martii. *Idem.*

29 *Et Dionysiacos*] Hujus Liberi festa, quæ Græcis 'Dionysia,' vel Festo auctore, 'Liberalia' sunt Latinis appellata, ut Varro etiam meminit quincto de lingua Latina. Fiebantque Romæ mense Martio, ut canit Ovidius tertio Fastorum. *Idem.*

32 *Sacra*] Mense Decembri, tertio post Saturnalia die celebrantur, auctore Marco Varrone, quincto de Lingua Latina. Sed de Sigillaribus plura Macrobius. *Idem.*

No. 386 *De lustralibus agonib.*] Lustrales agones vertit πενταετηρικούς. Scaliger.

1 *Quattuor antiquos*] Hoc tetrastichon Heroicum, ex elegiaco videtur conversum: quod Archiæ inscribitur, in principio Anthologiæ: Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροί, Οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων· Ζηνὸς, Λητῴδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο· Ἆθλα δὲ τῶν, κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς. De his autem agonibus, certaminibus, ludis, festis Achaiæ et Græciæ, plura tibi tradent Hyginus, Strabo, Plutarchus, Pollux, Pausanias, Phlegon, Censorinus, veteres Pindari, Virgilii, Horatii interpretes, Rhodiginus, et alii. *Vinetus.*

2 *Et duo festa hominum*] Elegantius videtur, *sunt duo festa hominum.* τὸ *sunt* repetitum, semel, ut fit, a librariis neglectum fuerat: hinc fulciendo versui incerta copula: pari ferme modo Seneca depravatus in Epistol. xci. 'Quis hoc credat, ubique armis quiescentibus, cum toto orbe terrarum diffusa securitas sit, Lugdunum, quod ostendebatur in Gallia, quæri?' Lege: *quod ostend. in Gallia, in Gallia quæri.* Liquet ex Cicerone l. iii. in Verrem, c. xviii. 'Sic erat deformis atque horridus, ut in uberrima Siciliæ parte Siciliam quæreremus.' Par mendum in Priapeiis animadverti. Carmen ita se habet: 'Hic (vel Ecq.) quando Teletusa circulatrix, Quæ clunem tunica tegente nulla Extis aptius altiusque motat, Crissabit tibi fluctuante lumbo?' Fuit in V. C. *Extis saltius altiusque motat;* quare ne dubitavi quidem, quin rescriberem: *Extis altius altiusque motat:* repetitione tam lepida, ut venustatem conferat Carmini. Rem ipsam eadem Priapeia aliter explicant, ubi nempe 'Quintia vibratas docta movere nates' dicitur, quæ artem isthanc juvandi virilem libidinem præter ceteras noverat. Castigat vero, simul et illustrat hasce meretricum nequitias Arnobius, et confirmat quoque emendationem nostram lib. ii. adv. gentes. 'Idcirco animas misit,' ait, 'ut res sancti atque augustissimi nominis symphonicas agerent et fistulatorias hic artes, ut inflandis bucculas distenderent tibiis, cantionibus ut præirent obscœnis numerositer, et scabillorum concrepationibus sonoris, quibus animarum alia lasciviens multitudo incompositos corporum dissolveretur in motus, saltitaret et cantaret, orbes saltatorios verteret, et ad ultimum clunibus et coxendicibus sublevatis lumborum crispitudine fluctuaret?'

4 *Serta*] Coronæ, victoriæ præmia. Quatuor ergo dicebantur ista sacra Græcarum gentium certamina, Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia. Fiebantque Olympia in Dei Jovis, Pythia in Dei Phœbi Apollinis: Nemea in Archemori hominis, Isthmia in Melicertæ hominis, honorem. Olympia æstate, Olympiæ in Arcadia, parte Peloponnensi: Pythia in Pythone urbe Delphorum, ad montem Parnassum: Nemea hieme, in Nemea Peloponnesi regione, quæ in Gratiarum Actione memoratur, inter Argos et Corinthum, ubi et leonem Hercules interfecit: Isthmia in Isthmo juxta Corinthum. Coronabantur victores in Olympiis oleastro: in Pythiis lauro Delphica cognominata,

maximis baccis, atque e viridi rubentibus, ut scribit Plinius in extremo libro quinctodecimo: in Nemeis apio herba: in Isthmiis pinu arbore, et aliquando eodem apio: ut scribit Plutarchus in capite tertio quincti Symposiacon. *Vinetus.*

Malus oliva] Μῆλον, omnem arborem omnisque arboris fructum dici scribit Hesychius. 'Malum' ex eo Græco dixerunt Latini: sed hoc non tam genus apud eos, quam species, ut μῆλον pomus sit et pomum potius, quam malus et malum. Μῆλα ergo quæ dixerat Archias, malus hic versa est: ceterum quæ μῆλα ille intellexit, et quam malum interpres? et si laurus fuit, interpres laurum non dixit, quum posset commode. Sed vereor, ut ne Lucianus in dialogo de Gymnasiis, ista Pythiorum μῆλα fructum potius quam arborem acceperit, cujuscunque arboris mala fuerint. *Vinet.* Vide Palmerium ad Lucianum p. 549.

No. 387. 2 *Clario Phœbo*] Claros, mons et urbs in Asia, ubi Apollinis fuit oraculum, ut Delphis. Virgilius, Strabo, Mela, et alii. *Vinetus.*

3 *Isthmia Portuno bimaris dicat acta Corinthi*] Sic lege. *Scaliger.*

Portunus] 'Portunnus,' ac 'Portumnus,' est Palæmon, qui quum in vivis Melicerta diceretur, post mortem a Neptuno Deus factus, ac Παλαίμων, et Portunus est nominatus. Ovidius quarto Metamorphoseon, Hyginus, Servius, Apollodorus. *Vin.*

Bimaris dicata Corinthos] Ita 'bimarem' appellavit 'Corinthum' Horatius in septimo primi libri. Quod autem huic metro vitium accidit, id utro modo correctum velis, videris, *dicata Corinthos* (ut in vet. codice) an, *dicat alta Corinthos* [Sic corrige in Var. lect.] an, *dicat Acrocorinthos.* Est autem 'dicare,' dedicare, consecrare, facere in honorem et edere. *Idem.* Cicero in Epist. ad Trebat. 'quæ Corinthum arcem altam habebant.'

4 *Funebria Thebæ*] Opheltæ infanti, Lycurgi Nemeæ regis filio a serpente occiso, Adrastus, Amphiaraus, et alii Græci principes quum Thebas Bœotiæ urbem oppugnatum irent, ludos funebres instituerunt, quæ dicta sunt Nemea, Archemorumque transnominarunt. Apollodorus et Hyginus. *Vinet.*

No. 388. 1 *Primus Olympiacæ*] Vide Pausaniam in Eleis. *Vin.*

2 *Stadia ad longissima Circi*] Qui Romæ Circi, in Græcia stadii et stadia dicebantur: quæ quum essent pedes sexcentenos longa omnia, omnium erat longissimum 'Olympicum:' quod pedibus suis metatus esset Hercules, omnium mortalium per ea tempora corpore maxime excelsus. Vide Gellii c. 1. l. I. noct. Att. *Idem.*

Argivis stadia ad longissima Circi] Lege, cum primo Vossiano: *Argivi stadia.* Eadem litera auctior, quam par est, censeri possit Terentius. Act. v. scen. 1. in Adelphis Syrus rogat: 'Quamobrem? quid feci?' respondet Demea, 'Rogas? In ipsa turba atque in peccato maximo, Quod vix sedatum satis est, potastis scelus, Quasi re bene gesta.' Oratorie dictum putat Donatus, 'potastis scelus.' quum unum ebrium cernat propter illud quod ait, 'Exemplum disciplinæ:' quasi in omnibus sit, quod in uno nunc aspicitur. Posset tamen Comicus simpliciter scripsisse: *potasti scelus:* mirum namque quam proni in hos errores fuerint librarii: unde et in Virgilio l. II. Æn. vs. 59. dubia lectio, 'Qui se ignotum venientibus ultro, &c. Obtulerat:' ubi Servius alios *Quis se* legisse monet, quibus assentior.

3 *Proximus Alcides*] Vide Pausaniam, et vetustos Pindari interpretes. *Vinetus.*

4 *Quinquennia sacra*] Olympia semper fuisse quinquennalia puto. Isthmia Plinio libro quarto Naturalis Historiæ de Achaia, quinquennalia

quoque sunt, sed ea puto triennalia Pindaro, Ode sexta Nemeorum, et Statio in extremo quarto Thebaidos. Pythia novennalia primum, deinde etiam quinquennalia: verum Nemea triennalia faciunt vetusta etiam in Pindarum scholia. Dicta autem quinquennalia, quæ tribus intermissis annis, quincto quoque instaurarentur: et sic Olympia Græcis dicta quaternum, quomodo Latinis lustrum quinum annorum tempus: ut in Censorinum docuimus.

5 *Isthmia Neptuno*] Alii Sisyphum, alii Theseum Neptuni filium, alii alios Isthmia instituisse ferunt. Phœbus autem Apollo 'Instituit sacros celebri certamine ludos Pythia perdomitæ serpentis nomine dictos,' apud Ovidium primo Metamorphoseon: sed alii ab aliis institutos volunt in honorem Apollinis. *Vinet.*

No. 389. 1 *Tantalidæ*] Hyginus, Solinus, et alii scribunt, certamen Olympicum ab Hercule in honorem atavi materni Pelopis, filii Tantali, fuisse editum. *Vinetus.*

EPISTOLARUM LIBER.

No. 390. 3 *Accessit gratis super his*] Lego: *Accessit (grates superis, medioque nepoti, &c. Nomine te gemini jam genit. amo.) Accessit titulus, tua quo reverentia crescat:* nam illud posterius 'Accessit' nihil aliud est, quam repetitio παρενθέσει orationis interruptæ. Accessit (Diis sit gratia, et nepoti, qui secundum Deos hujus rei auctor est) accessit, inquam, titulus. De repetitionibus hujusmodi ad Senecam de Ira, I. III. et Livium II. XII. diximus satis multa: pro *gemini* posset et legi *gemino*, nempe et quod tibi ego, et quod mihi dat nepos tuus: sed et alterum satis intelligitur. *Gronovius.*

11 *Quia parvulus iste*] *Isto* fortasse legendum hoc sensu. Parvulus meus filius isto patris nomine honorat etiam me: ut jam non soli tibi id competat. *Vinetus.*

12 *Nomine honoratum*] Mallem, *nomine honorato*, patris nempe: nullum certe nomen magis in honore est.

14 *Fratris habere vicem*] In veteri illo nunquam satis laudato exemplari fuit: *nam supparis ævi Sum tibi ego, et possum fratris abare vicem.* Corrector mutavit *fratris habere vice.* At ego puto verum esse, 'Abare,' et esse ὑποκοριστικὸν, quo frater aut soror, fratrem aut sororem compellat. Suidas: Ἀπφὰ, ἀδελφῆς, ἢ ἀδελφοῦ ὑποκόρισμα. Ἀπφὰ igitur fratris appellatio, ut τέττα minoris ad majorem. Sic Latine 'Aba' quo frater fratrem: 'Mamma,' quo junior anum appellat: 'Tata,' quo junior senem. Martialis: 'Mammas, atque Tatas habet Afra. sed ipsa Tatarum Dici, et Mammarum maxima Mamma potest.' 'Tata' plane Græcum est, τέττα. τέττα γέρων Homero. Et in inscriptione veteri: M. ELPIDIVS PAMPHILVS PLATONI TATÆ SVO BENEMERENTI FECIT. Item: TI. CLAVDIO EPAPHRODITO TATÆ BENEME. Item: FLAVIA TROPHIME CVMMVDIO EVAFETI PATRONO, ET FLAVIO ONESIPHORO TATÆ SVO BENEMERENTIBVS FECIT. In Epigr. in anum Anthol. II. Βάπτε δὲ τὰς λευκὰς, καὶ λέγε πᾶσι τατᾶ. Ut ergo a 'Lallo' puerile verbum 'Lallare,' a 'Pappa,' 'Pappare:' sic ab 'Aba,' 'Abare,' quod Isocrates dixit ἀδελφίζειν. Pollux: τὸ δὲ ἀδελφόν τινα καλεῖν, ἀδελφίζειν Ἰσοκράτης εἶπεν. Locus, quem intelligit Pollux, est ἐν τῷ Αἰγυπτικῷ. εἶτα, inquit, ἀδελφίζειν αὐτὸν νῦν ἐπιχει-

φρονεῖν. Alioquin Abba quoque est τέττα. in Glossario, *Abba*, πίττα. lege *Abba*, τέττα. ἄττα πάτερ, Callimachus. ' Vicem fratris' dictum ἀρχαϊκῶς, ut apud Plautum: ' Si tu vis excruciari meam vicem.' *Scaliger*.

Et possum fratris habere vice] *Vicem* pro isto *vice* vetus codex. Possum haberi tibi pro fratre, et frater tuus videri, o pater. In eodem tamen exemplari erat *abare* pro *habere*, siquid hoc forte aliud quam *habere* esse debeat. *Vinetus*.

Et possum fratris habere vicem] Non probo illud Scaligeri *Abare*. *Vicem*, uti in Ms. pro *vice*, in contextum retuli. A. Gellius lib. x. c. 25. ' Iisque vicem aliarum ineptiarum vacantem stupentemque animum occupare.' Apuleius lib. VIII. extremo: ' Femurque ejus detractum appone domino cervini vicem:' quod et Dictyi restituendum. Lib. III. pag. 73. ' Hinc jaculis hastarum vicem fabricatis,' vel *fabrefactis*, uti est in Ms. in quo male *ad vicem*: posse tamen *in vicem* legi, tanquam si præpositio a præcedente lit. *m* foret absorpta, non diffiteor. Sicut quondam Plinio accidisse cogitabam lib. VII. c. 2. ' Priores,' inquit, ' Anthropophagos, quos ad septentrionem esse diximus, decem dierum itinere supra Borysthenem amnem, ossibus humanorum capitum bibere:' ubi *in ossibus bibere* legebam, non secus ac apud Senecam: ' Venenum in auro bibitur;' nec non Treb. Pollionem in Galieno, et ipsissimis verbis apud Florum lib. III. cap. 4. ' Litare Diis sanguine humano: bibere in ossibus capitum.' Item apud Rufum Festum in breviario, et Ammianum lib. XXVII. De Scordiscis: ' Hostiis captivorum Bellonæ litantes et Marti, humanum sanguinem in ossibus capitum humanorum bibentes avidius.' Porro, non videtur significatio τοῦ *abare*, ut et Vossius censet l. I. c. 7. de vit. serm. satis huic loco convenire: neque *abare*, sed *abbare* diceretur ab ἀββᾶς: quod quoque Syris habet ב dagessatum. Atque itidem gemina est consona in ἄττα apud Callimachum. Scaliger maluit exponere ἀδελφίζειν: atque esse ab ἀπφὰ, quod fratrum sororumque esse ὑποκόρισμα tradidit Suidas: sed sic quoque porrecta esset prima. Vel cum Scaligero dicendum, Latinos ex ἀπφὰ consonarum alteram extrivisse: nempe quomodo Syracusis pater, eodem Suida teste, et πάπας et πάππας vocabatur.

18 *Ævum nomina non onerant*] Nomen patris non facit, ut patris ætas sit multo gravior deteriorque, quam filii. *Vinetus*.

19 *Pulchra juventa sibi*] Ita illustris Heinsius legit pro *tibi* in Notis ad Claudianum: et mox *utramque daret*: quam non feliciter vero *utramque* reponat, disce ex Scaligero ad Car. XCII.

22 *Utraque*] Hujus vocis secundam syllabam ita produxit Ausonius in Epigramm. *Vinetus*.

27 *Nesciat hoc natus*] Non placet interpretatio Vineti, quasi ' nati' nomine filium suum denotet Ausonius. Scribo, *hos*: nempe annos patris quivis pius filius. ' Properantior,' nempe, quam filium esse decet. Sequens etiam distichon mihi valde suspectum: ' Exemploque docens,' &c. Loquitur de hærede illo non suo, sed longinquiore, et ideo minus pio. Itaque malim, *juvenes sibi natos*. Nempe suos ipsius filios. Deinde, *patrem senem*: hunc ipsum hæredem properantiorem: in quem ait recidere suum exemplum, et ei eventurum a filiis postea, quod ille præstitit ei, cui tamquam filius successit. *Gronovius*.

31 *Primævo*] Prima et juvenili ætate. *Vinetus*.

33 *Debeo*] Duobus nominibus tibi ' debeo:' quod pater meus sis, et quod filii mei avus. *Idem*.

Debeo quod natus: suadet] Tolle τελείαν ὑποστιγμὴν post ' natus.' Sic

enim cohæret oratio: quod ego patri debeo tamquam filius, id mihi addere patri suadet nepos. 'Addere' est augere. Sic 'addere gradum.' Notavimus ad Livium. Alioqui etiam scribi posset, *Augendum patri*. Gronovius.

27 *Exiguum, quod avus*] Parum est, quod sis 'avus:' Faxint Dii, ut de nepote tuo, filio meo, nascatur, qui avum faciat proavum: et ad eam usque ætatem vivas. *Vinetus.*

No. 391 *Pater ad filium*] Hæc verba præferunt antiquitatem ejus, qui digessit poëmata Ausoniana: qui ea, ita ut invenerat, exscripsit. Sed legendum, *a patre profectus esset*, non, *ad patrem*. Et *liturariis*, non, *literariis*. 'Liturarii' sunt codicilli, in quibus prima concepta scriptionis nostræ perscribimus, et quæ displicent, inducimus, ut postea chartæ puræ commendentur. Olim vero hoc fiebat in palimpsestis tabellis. Ausonius Præfatione in Centonem: 'Hoc die uno, et addita lucubratione properatum modo inter liturarios cum reperissem,' &c. Ergo hoc lemmate significatur hoc poëmatium imperfectum fuisse. *Scaliger.*

Pater ad filium] Hoc Carmen, sive Epistola sit, sive quid aliud, quod inter Epistolas Ausonii edidimus, id auctoris nomen nusquam habuit. Stilus tamen, et quod inter Ausoniana repertum sit, hæc duo vel sola vendicare Ausonio Burdigalensi posse videntur. Ejus autem fuit hic titulus in antiquo libro: INCIPIT PATER AD FILIUM, &c. Ausonii ergo poëtæ Burdigalensis Carmen esto: quod luserit ad filiorum aliquem Treveris ad Mosellam ubi diu commoratus est apud Gratianum discipulum suum, ejusque patrem Valentinianum: et Carmen scripsit suorum, quæ exstant, omnium pulcherrimum, Mosellam. Scripsit Treveris Carmen hoc Ausonius, quibus temporibus Maximus, occupata apud Britannos tyrannide, Gratianum in Gallia vicit, cepit, occidit. Alia namque non habeo, quæ hic accipi posse putem 'tempora tyrannica.' *Vinetus.*

De liturariis] LITURARII qui dicantur, docuimus in Præfationem Centonis. *Idem.*

11 *Non annus longior ille*] Multa annorum genera apud Censorinum: quorum Metonicus undeviginti annos vertentes complectitur. Atheniensis fuit Μέτων, Medicus, Mathematicus, Astrologus peritissimus, annis ante natum Christum quadringentis et quinquaginta. De quo Joannes Tzetzes, Suidas, Ælianus, Plutarchus in Alcibiade et Nicia, Ptolemæus magnæ constructionis libro tertio, Columella nono, et Diodorus libro duodecimo. *Idem.*

13 *Exerceor aris*] Ita recte vetus codex: Aræ sunt margines, seu crepidines prominentes earum molium, quibus flumina, ut loquitur Lucretius, oppilantur. Vulgo Franci *Kajes* vocant: quæ antiqua satis vox est. Invenio enim in pervetustis glossis: 'Kai cancelli.' Imo mihi videtur perantiqua. Nam crepidines illæ sunt oppositæ fluminibus ad eorum impetum coërcendum. 'Cajare' vero apud Veteres erat cohibere, coërcere, compescere. Fulgentius: 'Cajeta, coartrix ætatis. Apud Antiquos enim Cajatio, dicebatur puerilis cædes. Unde Plautus in Clitellaria comœdia ait: 'Quid? tuam amicam timea, ne te manulea cajet?' Sed ad rem. Omnes crepidines et eminentias veteres illi 'Aras' vocabant: ut saxa in mari eminentia. Virgilius: 'Saxa vocant Itali mediis quæ in fluctibus Aras.' Tertullianus lib. de Pallio: 'Soleo de qualibet margine, vel ara medicinas moribus dicere.' Manifesto Ara ibi est ἐξοχὴ, ut et margo. Ait igitur Poëta se solum in molibus, aut crepidinibus Mosellæ errare, quas ipse vocat 'Aras:' quæ et moles dicuntur, et χηλαί. *Scaliger.*

Exerceor Aris] Nimis quæsitum videtur *aris* accipi, ut 'mediis quæ in fluctibus aras.' Lego: *arvis*. Gronovius.

20 *Tua me tibi fata parentem*] Si quid video, Ausonius scripsit: *mea te mihi vota parenti*: nam fatorum mentionem hic incommodam puto. *Idem*.

21 *Hac ego conditione*] Forte: *Hac ego conditione*: sic ut sensus sit: Velim ego lubens hac tam gravi ac molesta conditione, imo vel morte cum fatis pacisci, dum modo tu mihi superstes sis. Conditio illa molesta erat absentia filii, quam ferre vix quibat.

No. 392 *Ausonius Hesperio*] Ad quem Hesperium hoc Carmen cum viginti turdis et anatibus aliquot mittitur. Hesperium esse puto Ausonii filium, de quo monuimus, in Epigrammata de Fastis. *Vinetus*.

1 *Qualis Picenæ*] Est Picenum Italiæ regio ad mare Adriaticum, quæ ab Ancone urbe 'Marca Anconitana' vulgo dicitur. Plinius quinctodecimo Naturalis Historiæ scribit, 'olivas Picenas,' et Sidecinas, Italicis prælatas in cibis. Martialis tertiodecimo: 'Hæc, quæ Picenis venit subducta trapetis, Inchoat, atque eadem finit oliva dapes.' *Idem*.

3 *Lucentes*] Maturas, pingues, splendentes. *Idem*.

4 *Pendet nexus retibus*] In nemoribus, aut si quo alio in loco aliquanta sit altarum arborum series, duæ deliguntur inter alias. Hæ si forte non satis proceræ per se videntur, ad eas summas prælongæ annectuntur perticæ. Qui intersunt utriusque rami, resecantur, siqua alia arbor vel frutex paullum exsurgens volatui officere potest, abraditur. Fenestras id, ut quas in nostris ædibus habemus, Romanogalli vocitamus. Hic ergo primo diluculo, et vespere, tenditur rete tam amplum, quam alta lataque sit transenna: in quod involantes capiuntur Turdi, Merulæ, Scolopaces, palumbi, et aliæ aves, dum in pascua exeunt, et revertuntur. *Id.*

5 *Fluitant*] Agitantur, moventur. *Idem*.

Nebulosa] Ut nebula quæpiam, et quæ nebulæ potius, quam retia volucribus eo tempore videantur. *Idem*.

9 *Crepero sub*] Sub crepero lucis matutinæ, et primo diluculo. CREPERUM, Varro, Censorinus, Festus, Nonius, incertum, anceps, dubium significare docent. Unde crepusculum appellatum, tempus, quod noctis sit an diei, incertum est. *Idem*.

12 *Anates maritas*] Sicut Plinius arbores populos 'maritas' vocavit, quibus nubant vites, maritantur, adjunguntur. *Idem*.

13 *Remipedes*] Quæ in aqua remorum loco pedibus utuntur, ut et anseres, et aliæ aves: quas appellat 'palmipedes' Plinius libro decimo et undecimo. Vide idem verbum in versu ducentesimo et primo Mosellæ, ac in tricesimo quarto Epist. v. *Idem*.

17 *Hæc fercula mensæ*] Ita fuit in vetustiss. libro. Edidit autem Scaliger, *defr. meæ non sunt hoc f. mensæ*; ut Epist. XXI. ad Paulinum: 'quam quod ut me participes, delicias tuas in ipsa primitiarum novitate defraudas:' potior igitur ablativus videtur, ut τὸ *hoc* significet, hac turdorum anatumque donatione seu participatione. Si *defrudare alicui* diceretur, procederet antiqui codicis lectio: quæ nunc vix admittenda videtur.

18 *Vescente te*] Quod edis, id mihi prodest magis, quam si ipse ederem. *Vinet.*

No. 393. 1 *Ausonius*] Hanc scripsit Ausonius Epistolam, quum Gratianum puerum, Valentiniani Augusti filium litteras doceret in patris comitatu, castris, militiæ. Sic enim in Iambicis: 'Enucleabit protinus, Quod militantes scribimus.' *Vinetus*.

Cujus ferulam] Innuit se Imperatorium magistrum, ut infra vocat se

'Regium magistrum.' Et facete 'ferulam' cum 'sceptro' comparat. Nam ferulæ sunt sceptra pædagogorum. Martialis: 'Ferulæque tristes sceptra pædagogorum.' *Scaliger.*

2 *Paganum*] In veteri libro scriptum est: *Paganum Medulis:* non, ut in vulgatis, *e Medulis:* ut apud Ciceronem, 'Servius Limonia:' apud Plautum, 'hospes Zacyntho:' apud Varron. 'vinum Chio,' 'Lesbo,' hoc est, Ζακυντόθεν, Λεσβόθεν. Paganum quare vocet, facile patet ex iis, quæ infra dicit: 'Quod militantes scribimus.' Comitabatur enim tunc signa Augustorum. Opponitur autem 'paganus' militanti. 'Meduli,' ut alibi monemus, sunt finitimi Boiis, aut, ut ego malo, pars Boiorum, hodieque *Medoc* dicuntur, pertinguntque ad Oceanum, ubi est promontorium Curianum, quod hodie *caput Boiatum* vocant, vel, ut eorum lingua efferam, *Cap de Butz.* Ii in infelicissimo solo habitant, in quo nihil præter arenam, et saburreta, ac pineta invenias. Unde merito Ausonius 'cultorem arenarum' vocat. Jam in 'pergula' columinibus arundineis fulta, itemque arundinibus tecta, ait eum habitare: quo sane pauperrimum hominem indicat: ut illa apud Propertium habitat in pergula: 'Horruit algenti pergula curta foco.' At optimus Turnebus confundit pergulam pauperum, cum pergula ædificiorum. Quod enim ait Crassitium docuisse in pergula, sane intelligendum est, de pergula, quæ erat in ejus ædibus, quam vulgo Galeriam vocamus: ut Plinius ait, Apellem pinxisse in pergula, scilicet, ut ab omnibus videretur. Nam in publicum spectabant ejusmodi pergulæ. Unde idem Plinius ait, nescio quem multatum, quod cum corona rosacea e pergula sua in forum respexisset. Quod autem idem Turnebus producit ex Plauto de lenone, qui interminatur mulieribus suis, se eas expositurum in pergula, est ipsius lenonis pergula: qui vult eas mulieres venales prostare: propterea eas exponit in eo ædium loco, qui omnibus in conspectu esset: quo nomine vetus glossarium exponit pergulam, περιφάνην. Denique, quantum ego colligere possum, putat eruditissimus Turnebus, 'pergulam' fuisse locum publicum: et in eum tecti inopes homines se recipere solitos. In quo meo judicio, frustra est, quantum ex illis, quæ jam produximus, unicuique notum esse potest. At in Propertio, et hic in Epistola ad Theonem, pergula est casula, seu tuguriolum arundinibus tectum. Nam et in opere Topiario notum, quid sit pergula. ab ejus similitudine pauperum tuguria dicta. *Idem.*

Paganum] In pago habitantem, rusticanum hominem, non militantem. Sunt, qui putent, quod 'Paganus' hoc loco pro 'Theonis' cognomento accipi debeat: quia in eo Medulorum tractu, quem in his ad Theonem Epistolis habitasse significat Ausonius, gens sit Pagana cognomine, quamvis pagana prorsus, rusticana et obscura. *Vinetus.*

E Medulis] Medulensem. Nulla fuit præpositio in vetere libro. Quod agri est infra Burdigalam inter Oceanum et Garumnam in eum influentem, et Μεδοὺκ hodie vocitatur, 'Medulos' appellavit Ausonius. Hinc 'Medulinus' in versu vicesimo octavo insequentis Epistolæ. *Idem.*

Jubeo salvere] Salutem dico Theoni. Sic Fuscum Aristium Horatius salutaverat priore Epistolarum libro: 'Urbis amatorem Fuscum salvere jubemus Ruris amatores.' Cicero Attico libro quarto: 'Dionysium jube salvere.' Ne quis autem forte statim, priusquam scilicet totam hanc, reliquasque Ausonii ad Theonem Epistolas perlegerit, salutationis hujus insolentia offendatur, sic scito: Theonem istum Medulensem, non prorsus illiteratum, quippe qui versus

faceret, si forte Chœrileis de Alexandro Magno non meliores, illis saltem, uti puto, non deteriores, quibus a poëta quodam donatus fuit Lucius Sylla, ut Cicero meminit in Oratione pro Archia, facetum alioqui, et jucundum, et bene curata cute hominem, Ausonio familiarissimum carissimumque fuisse: ad quem quicquid scribit Ausonius, joci sunt, et litteræ tali homine et amico dignissimæ, convitiis non abstinentes, quæ tantam familiaritatem non dedeceant, ac versus plerumque tales, quales a satis malo versificatore accipiat, et in iis etiam forsitan de industria pejores. *Idem.*

3 *Extremis telluris in oris*] Meduli, uti diximus, ad Oceanum sunt, qui ab Occidente terram definit et terminat. *Idem.*

4 *Cui littus arandum*] De Didone, Hiarbas: 'Cui littus arandum, Cuique loci leges dedimus.' Vide apud Erasmum Adagium, 'Arare littus.' *Idem.*

5 *Oceani finem*] Versus est quadringentesimus octogesimusque ejusdem quarti Æneidos. *Idem.*

6 *Vilis harundineis*] Abundant harundine æstuaria, paludesque Medulorum: de qua solent pauperes sibi facere casulas, quas hic appellat 'Pergulas' Ausonius. *Idem.*

7 *Lacrymosa*] Fumus lædit oculos: et hinc 'lacrymæ.' *Idem.*

Colonica] Colonia, quæ hic 'Colonica,' villam significat, agricolationis locum, ut ait Budæus, aratoris officinam et domicilium. *Idem.*

9 *Musæ non Helicone satæ*] Sed Clementinus, bonus poëta et eruditus: cujus Carmen aliquod, Theon poëta malus et semidoctus sibi attribuerat, et Ausonio miserat. *Idem.*

10 *Sed quæ fecundo*] Ostendunt hæc ei nomen fuisse Clementino. Nam alias ait Musas Helicone satas: alias Clementini. Unde nimis libere, præter jus amicitiæ, ut ego quidem judico, jocatur Ausonius. Ait enim non posse vocari Musas Heliconiadas, quæ sunt Musæ Theonis. Quin et hanc suam ad eum Epistolam tunc ejus fore, cum incipiet ab eo recitari. Notat enim barbaram ejus pronunciationem. Ait enim: 'Hæc quoque ne nostrum possint urgere pudorem, Tu recita: et vere poterunt tua dicta videri.' Quod et Martial. Fidentino exprobrat: 'Quem recitas, meus est, o Fidentine, libellus; Sed male cum recitas, incipit esse tuus.' Quæ sequuntur, omnia ἀφωνικῶς dicta, et in contrariam partem interpretanda: ut et illud: 'plana sic junceus alvo.' Erat enim contra obesus et prægrandis homo: ut in alia ad eundem Epistolarum: 'Corporis ut tanti non moveatur onus. *Scaliger.*

13 *Proscindere risu*] Deridere furem poëtam. *Vinet.*

14 *Hoc quoque ne nostrum*] Scribe: *Hæc:* carmina videlicet. *Accursius.*

Hæc quoque] Hæc etiam, quæ ad te minus accurate ex aula et castris Valentiniani Augusti scribo, ne mihi pudori sint, ut me indigna Ausonio poëta celebri, et Augustorum magistro, et ipse, o Theo, recita: et non mea, sed tua statim ex barbarica tua pronunciatione, videri poterunt. Ausonii verba in extrema Epistola undecima de Carmine, quod ad Paulum miserat: 'Ac nisi hæc a nobis missa ipse lecturus esses, etiam de pronunciatione rideres.' 'Seneca tradidit,' inquit Donatus de Virgilio, 'Julium Montanum poëtam, solitum dicere, ablaturum se quædam Virgilio, si et vocem posset, et os, et hypocrisin. Eosdem enim versus, eo pronunciante, bene sonare: sine illo, inarescere quasi mutos.' Sed quanta vis et potestas pronunciationis, disce ex Quinctiliano, lib. II. Oratoriarum institut. *Vinetus.*

15 *Poterunt tua dicta videri*] Manilius lib. v. 'Externis tamen aptus erit, nunc voce poëtis Nunc saturo

gestu, referetque affectibus ora, Et sua dicendo faciet.'

17 *Leviore nomismate*] Minore pecunia. *Vinet.*

18 *Insanis*] Magnis. *Idem.*

19 *Albentis sevi globulos*] Non tanta 'sevi' copia est apud Medulos, quanta ceræ. Abundat enim apibus ea regio: et pecora multa in saltibus suis et palustribus si alit, ea non sibi, sed Burdigalensibus aliisque vicinis gentibus alit. *Idem.*

20 *Naryciamque picem*] Non Naryciam, sed Medulicam Boiicamque picem. Naryciam autem dixit ex secundo Georgicon Virgilii: 'Et juvat undantem buxo spectare Cytorum, Naryciæque picis lucos.' Est vero Νάρυξ, Naryce, Narycium, auctore Stephano, urbs Locrorum. *Idem.*

Scissamque papyrum] Peregrinam mercem, ut arbitror, non quæ apud Medulos nasceretur. *Idem.*

21 *Fumantesque*] Meduli ac Boii, tædam arborem an etiam habeant, mihi non est compertum: sed hoc scio, illos tædas vocare quas faciunt ex arboribus resinam, picemque ferentibus. Fissæ namque ardent propter ingenitum illum succum, tanquam faces candelæque: quas ex canabino filo, cera sevoque obducto, facere solemus. *Idem.*

Olidum] *Olidé.* gravi odore, ab 'olendo.' Sic Columella libro duodecimo, 'olida' dixit, vasa picata. *Idem.*

Paganica] Pagorum: rusticana. *Idem.*

23 *Postrema*] Ultimum supplicium. *Idem.*

26 *Abactis Bubus*] Iis, qui boves abegerint, 'abigeis' inde dictis. Ulpianus quadragesimo septimo Digestorum: 'De abigeis puniendis ita Divus Hadrianus rescripsit. Abigei cum durissime puniuntur, ad gladium damnari solent.' *Idem.*

27 *De judice*] Aliquem gessisse magistratum apud suos Medulos Theonem, hæc mihi significare videntur. *Idem.*

29 *Pinnæ*] Pennæ. Cælius Rhodiginus libri sextidecimi capite undecimo, ex hoc Ausonii loco, et aliis aliorum auctorum non paucis probat cervos rubræ pennæ aspectu terreri. *Idem.*

Et multa indagine pinnæ] E tertio Georgicor. Virgilii, ubi de cervis: 'Hos non immissis canibus, non cassibus ullis, Puniceæve agitant pavidos formidine pennæ.' Nemesianus: 'Linea quin etiam magnos circumdare saltus Quæ possit, volucresque metu concludere prædas, Digerat innexas non una ex alite plumas. Namque ursos, magnosque sues, cervosque fugaces Terrificant, linique vetant transcendere septum.' Seneca de Clementia cap. 12. 'Si feras lineis et pinna clusas contineas.' Idem lib. II. cap. 12. de Ira. Lucanus, Seneca Trag. initio Hippol. Lycophron p. 22. Apulei. in Apol. D. Hieronym. advers. Luciferianos: 'Pavidorum more cervorum, dum vanos pennarum evitatis volatus, fortissimis retibus implicamini.' Vide porro, quæ Dempsterus in paralip. ad Rosinum lib. II. cap. 7.

31 *Subsidisque fero*] Demissus inclinatusque insidiaris apro. De qua subsidendi significatione Servius in versum ducentesimum et sexagesimum octavum undecimi Æneidos. *Vinetus.*

32 *Fulmineo hosti*] Apro. Sic Ovidius, et alii poëtæ. *Idem.*

38 *Taurinus*] Sic antiqui libri: alii *Tarrinus*, *r* pro *u*. De quo nihil comperi, neque de Gedippa, Ursino, Jovino, hominibus Medulicis. *Idem.*

39 *Qualis in Olenio*] Ὤλενος, et Καλυδὼν urbes Ætoliæ, patria Meleagri: qui in ea regione immanem aprum interfecit. Ovid. octavo Metamorphoseon, Hyginus, et alii. *Id.*

40 *Aut Erymantheo*] Alium ego aprum ex Erymantho non novi, quam

qui ab Hercule occisus fuisse dictus est in Carmine de laboribus Herculis. *Idem.*

43 *Veneri plorandus*] Adonin ab apro interfectum lamentatur Venus eleganti Edyllio apud Theocritum. *Idem.*

44 *Sic certe crinem flavus*] Ita Theon, Adonidi illi formosissimo pulchritudine non cedis. Ironica hæc. *Idem.*

45 *Per candida colla refundis*] Stat. lib. v. Theb. 'Et te per colla refusis Intacta, Crenæe, comis.'

46 *Plana sic junceus alvo*] Contra, obesus Theon, ut in extrema Epistola videbitur proxima. *Vinetus.*

Sic junceus] Terentius Eun. 'Reddunt curatura junceas.' Prudentius in Pass. Eulaliæ: 'Carnifices gemini Juncea pectora dilaniant:' in præced. pro *nec sis Cin. proles:* lege ex v. c. *ne sis.*

49 *Populat. in Ætna ... Deoida rapt.*] Proserpinæ raptum hic intelligi, singula plane perdocent, si 'Deoida' Deam ipsam forma patronymica ἀπὸ τῆς Δηόος, i. e. Cerere non ignoremus. Neque alibi ulla parte operis invenio, Ausonium unquam commeminisse ejus fabulæ, quæ Proserpinam ab Jove in serpentem verso vitiatam tradiderit. Ideoque miror in Carmine Metamorphoseos: 'Varius Deoida serpens' ad ejus facti mentionem, Ausonium plerisque adductum. 'Enna' porro, est quidem Siciliæ civitas, innumeris semper vernans floribus, in cujus campis raptam fabulæ Proserpinam invulgarunt: quam signasse Balbum quinto 'Argonaut. crediderim, hac periphrasi: 'Florea per verni qualis juga duxit Hymetti, Aut Sicula subit urbe choros, hinc gressibus hærens Pallados, hinc claræ Proserpina juncta Dianæ, Altior, ac nulla comitum certante, priusquam Palluit, et viso pulsus decor omnis averno est.' Unde factum traditur, ut *Ætna* pro *Enna* sæpe apud bonos fuerit inversum. Præcepti cujus usque adeo late mox serpsit contagium, ut in Papinii quoque Thebaide simili quidam emendatione versum immutarint, qui fuerat: *Ætnea Cereri negat avia Dyme.* quod ne saltem in Ausonio attentare ausint, utramque lectionem custodiri quidem ac tueri posse, dubitandum non videtur, quod constet, ipsam Cererem tam in *Enna* urbe, quam in *Ætna* monte templum habuisse, quodque locum raptus ejus filiæ authores non unum reddant. Pomponius sane scribit: 'Famam habet ob Cereris templum Ætna præcipua montium: Eryx maxime memoratur ob delubrum Veneris:' unde fit, ut in hac parte quorundam diligentiam desiderem, qui *Ennam* in Pomponio, non *Ætnam* legunt: et *præcipua montium*, cum sequenti colo nectunt. Sententia minime hercle spernenda, si *præcipua montium:* in Sicilia præterquam *Ætna* conveniret, qui magnitudine omnes ejus insulæ montes, et ipsum quoque Erycem exsuperat, ut Polybius affirmat. Aristoteles vero περὶ θαυμασίων ἀκουσμάτων, urbemne significaverit, aut montem, aut aliud omnino, ubi sit spelunca, qua emersus Pluto Persephonem rapuit, æstimandum relinquimus ex ejus verbis, ἐν τῇ Σικελίᾳ (inquit) τῇ καλουμένῃ Αἴτνῃ σπήλαιόν τι λέγεται εἶναι. *Accursius.*

Populator in Ætna] Malim: *Enna.* ad Pergum namque Ennæ lacum rapta Proserpina. Hinc Statius eam 'Ennæam Junonem' vocat l. v. Sylv. III. uti illic legendum esse jam alii fortassis ante me viderunt. Immo Nic. Heinsius in Notis ad Claudian. raptum Proserp. l. I. vs. 122. ubi de Enna, et Ennæa diva plura.

50 *Deoida*] Δηὼ, Ceres: unde πατρωνυμικῶς Δηωῒς filia Cereris Proserpina: quam Orcus sive Pluto rapuit, in Ætna monte Siciliæ, flores legentem. Ovidius quincto Metamorphoseon, Hyginus, et Claudia-

nus in poëmate de hac re facto. *Vinetus.*

55 *Nodosas vestes*] Retia, in quibus nodi sunt innumerabiles, et maculæ. *Idem.*

Nodosas vestes] Censeo Ausonii manum fuisse, *nodosas pestes.* Sunt enim retia pernicies piscium, non vestes aut integumenta. Eandem vocem Ovidio et Manilio restituimus in tertio Observationum. *Gronovius.*

Animantum Nerinorum] Piscium marinorum. Nereus, unum est ex maris numinibus. Unde 'Nerinen' Galatheam dixit Virgilius in septimo bucolico. *Vinetus.*

56 *Et jacula*] Retis genus: quod 'rete jaculum' Plauto in principio Asinariæ, in Truculento, appellatum tradit Turnebus. *Idem.*

Et fundas] Primo Georg. Virgil. 'Atque alius latum funda jam verberat amnem Alta petens: pelagoque alius trahit humida lina.' *Idem.*

57 *Colaque*] Virgilius II. Georgic. 'Tu spisso vimine qualos, Colaque prælorum fumosis diripe tectis.' *Idem.*

Colaque] Colum in instrumento piscatorio est pro retis genere, quod quia quadratum est, Galli *un quarré* vocant. Unde 'colare amnes' dicuntur Piscatores a Manilio: 'Et colare vagos inductis retibus amnes.' *Passeratius.*

Insutos terrenis vermibus hamos] Videtur hæc proba lectio: elegantiorem tamen censeam: *indutos t. v. hamos.* Sic in Mosella: 'Indutos escis jaciens mortalibus hamos.'

58 *His opibus confise tumes*] Dixit, pro confisus, more suo. *Scaliger.*

60 *Carroco*] In eodem libro plane legitur: *Corroco, letalis Trygon.* 'Corroco' est vox Vibisca. Frustra enim conatur id mutare Turnebus. *Platessæ* nomen retinent hodie in Vibiscis. Ita vocant genus planorum, et jacentium piscium. *Idem.*

Carroco, letalis, &c.] Oppiano in 'Trygon' prima etiam syllaba producitur: Τρυγὼν τ' ἀργαλέη καὶ ἐπήτυμον οὔνομα Νάρκη. Possis autem, quoque particula expuncta, scribere: *Corrhoco, letalis Trygon, mollesque platessæ.* De Trygone Plautus in Captiv. ita meminit. 'Horæum, Scombrum, et Trygona.' Nam qui *Triglam* emendandum censuere, quod illam inter venenata Plinius retulerit, quam sit ullius hoc momenti, ipsi viderint. Venenatam certe eam, non quidem dum gustetur, sed pestiferam execrabilemque radio, quod ei telum est super caudam eminens minansque intelligi voluisse Plinium, putandum est. Videtur autem ea esse, quam nonnulli et Latii piscatores vulgo *Bruchum* vocitant, captæque confestim, ne lædat, radium abscindunt. Plebeia inter connumerantur obsonia, velut Raiæ: quibus fere et magnitudine et forma similis nonnihil ostenditur. *Accursius.*

Carroco letalisque trygon] Legitur et *Corroco, o* pro *a*, et media syllaba Græcorum more aspirata, *Carrhoco*, et *Corrhoco.* Piscis Medulici corruptum fuit vocabulum: quod nec apud alios vetustos scriptores invenio, nec ipsius ullum vestigium in ore Aquitanorum agnosco, nisi forte sit, quod dicam. Quem Galloromani Esturjonem, *j* consonante nuncupant, piscem nobilissimum, Romani vero veteres, ut quidam putant, 'Acipenserem' dixerunt, hic Burdigalensibus, Medulis, Boiis, et aliis ejusdem Aquitaniæ populis, *Creac* appellatur. Iidem rursus Burdigalenses *Creac* quoque vocitant, sed cum adjectione, *Creac de Buch*, id est, creacum Boiensem, qui ipsis alio nomine Martram dicitur, scriptoribus Græcis ῥίνη, Latinis 'Squatina,' Rondeletio descriptus capite vicesimo primo libri duodecimi. Vilem ergo piscem, qui in Medulensi Boiensique mari multus capitur, potest Ausonius 'Carroconem,' aut nescio quo alio pacto ap-

pellasse, patrio vocabulo in Latinam faciem transformato: quod librarii postea pro more depravarint. 'Letalisque trygon.' Est Τρυγὼν, turtur avis, et trygon piscis, sed vetustioribus Latinis Pastinaca, herbæ nomine, auctore Cornelio Celso, libro sexto, de dentium dolore, et Plinio nono Naturalis Hist. Hujus piscis plani, raiæ non multum dissimilis, duo genera novit Rondeletius: quæ Burdigalensibus, et Aquitanis *Tare ronde*, et *Tare franke*, dicit appellari: sed ego ista vocabula hauddum usquam audivi. Burdigalenses et Boienses cum Medulensib. *Pastenagas* tantum, quod observaverim, nominant, a Latino 'Pastinaca.' Habet autem utrumque genus caudam longissimam: in qua media est aculeus, quem appellat 'Radium' Plinius nono: qui non solum homines, verum etiam 'arbores, infixus radici, necat: arma, ut telum, perforat vi ferri et veneni malo.' (f. leg. *vi ferri cedente ven. malo.*) Producit autem priorem syllabam Τρυγὼν apud Nicandrum, et Oppianum. quare sine conjunctione, *que*, ut quædam exemplaria habent, *Letalis trigon*, Ausonium scripsisse suspicor. *Vinetus.*

Mollesque platessæ] *Platessæ*, unico *s* in vetusto codice. Mihi autem dubium non est, quin sint, quas *platussas*, *u* pro *e*, Burdigalenses, Meduli, Boii, appellant: alii Galli *plezas*, et *plias*. Piscis est planus, ut Rhombus, et solea, ex passerum genere, ἀπὸ τοῦ πλάτους, unde et 'plateas' esse dictas mihi quidem videtur, carne prorsus molli, satisque insipida. *Idem.*

61 *Urentes thynni*] *Tinni* in vetere libro: sed quid id nominis sit? θύννος, id est, thunnus, quicunque piscis fuerit apud veteres Græcos et Latinos, ego hoc loco suspicor Ausonio *thunnum* esse dictum, qui Burdigalæ, ac apud Medulos, Boiosque, Τοὺλ vocitatur, piscis oblongus, et fere teres: coloris, majore ex parte, cinericii, ac, unde 'urentes' dixerit 'thynnos' Ausonius, cute aspera. *Idem.*

Elegatis] In eodem libro scriptum est: *et male tecti spinæ ligari.* Et id quoque puto ex lingua Vibisca. Quare ergo mutemus, si ignoramus? Modestius enim agendum, quam fecit Adr. Turnebus, vir alioqui summus: qui censet legendum *Elacati*. In quo quæ indigna dixerit existimatione sua, vide. Primum cum dicantur ἠλακατῆνες, primam, quæ natura longa est, corripit: et tertiam contra naturam producit. Deinde cum ἠλακατῆνες sint ex genere thunnorum, et Cetaceorum, quam inepte dixisset 'spina tectos' esse 'thunnos?' Adeon' oblitum fuisse sui tantum virum, ut quid esset ἠλακατὴν, seu thunnus, et quid a spinoso pisce differret, non animadverterit? *Scaliger.*

Et male tecti spinæ elegati] Legitur et, *elegatri*, et in vetusto libro *Ligari*. Fert Garumna, Burdigalam et Medulos præterfluens, pisces, quos Gatos et Gatas vocitant, magna copia sub veris finem capi solitos, viles, spinosissimos, alosis, et iis, quos *aranges* vulgo vocitamus, non dissimiles, nisi maximi horum illis minores forent, squamis tectos, ut sunt aloseæ, sed tenuioribus, rarioribusque: quam ob rem 'male tectos' dixerit Ausonius, siquidem hic eum piscem intellexerit. *Vinetus.*

62 *Nec duraturi post bina trihoria corvi*] Idem de fluviatili capitone, versu octogesimo septimo Mosellæ. Hic autem piscis marinus a nigricante dorso Græcis Κόραξ, Latinis 'corvus' appellatus, Guilielmo Rondeletio descriptus capite septimo libri decimi de piscibus. Burdigalæ *Perlon*, Baionæ *Pirlon* vocatur: nec ibi est majore in pretio, quam alii hic memorati pisces. Ita Ausonius, dum cum piscatore suo Theone jocatur, eum non alios capere quam pessimos quosque pisces scribit. *Idem.*

64 *Aut tris, aut octo*] Tres primum,

deinde novem fuisse Musas, Jovis et Mnemosynes, hoc est, memoriæ filias, dixit Ausonius in Gripho. Quidam quattuor numerarunt, ut meminit Tzetzes Hesiodi commentator. Alii, quinque: alii, septem. Grates etiam 'octo' apud Arnobium libro tertio adversus gentes. Corripitur autem posterior syllaba in nomine 'octo' etiam apud Martialem libro XIV. 'Octo capit. Veniat quisquis amicus erit:' quæ naturaliter longa est in suo Græco ὀκτώ. *Idem.*

65 *Si vis agnoscere*] Leg. *cognoscere.* Accursius.

68 *Nequeas deprendere chartis*] Scaliger et Heinsius ex vetusto Codice, *dependere:* vide quæ ad Griphum ternarium. Ego nihil mutem, censeamque librarii vitium esse per abbreviationem supra scriptum *r*, uti in Mss. solet, non animadvertentis. Idem plane Sallustio accidit, in sententia longe omnium pulcerrima, quæ ut emendata legatur, communis vitæ interest. Is igitur de bello Jug. cap. 3. 'Neque illi, quibus per fraudem jus fuit, tuti, aut eo magis honesti sunt: nam vi quidem regere patriam aut parentes, quamquam et possis, et delicta corrigas, tamen importunum est.' Corrige et lege: *quamquam et presis.* Cicero l. I. Epist. ad Lentulum VIII. 'Id enim jubet idem ille Plato, quem ego vehementer auctorem sequor, TANTUM contendere in rep. quantum probare tuis civibus possis: vim neque parenti, neque patriæ afferre oportere. Atque hanc quidem ille causam sibi ait non attingendæ reip. fuisse: quod cum offendisset populum Atheniensem prope jam desipientem senectute, cumque eum nec persuadendo, nec cogendo regi posse vidisset, cum persuaderi posse diffideret, cogi fas esse non arbitraretur.' Sic et in Horatio de Arte variantia nata est quibusdam libris: *Nec rude quid prosit... ingenium, sine divite vena,* aliis contra exhibentibus: *Nec r. quid possit ing.* Sed minus bene.

69 *Scillite*] Hi versus ita leguntur in veteri membrana: *Scillito decies si cor purgeris aceto, Anticipesque tuum Samii Lucumonis acumen.* Egregie, et pervenuste. At quod optimus, et Eruditiss. vir Adr. Turnebus legat: *Scillitico decies si corpus verris aceto:* non illi adscribendum, qui quidem ex fide aliena retulerit; sed ei homini non nanci, vitio vertendum, qui ei persuasit, cujusque væcordiam ipse nondum cognoverat. Nam et veterem scripturam, quod Codex vetustissimis characteribus Longobardicis scriptus esset, assequi non potuit. Ait igitur Ausonius: Non poteris horum ænigmatum nodos solvere, etiamsi cor purges 'scillite' aceto, quod antidoti vice sæpe anticipare soles: neque etiam si te eo præmunieris, quod est tibi acumen ad versus faciendos, qui es Lucumo, et insanis. Nam, ut ex Festo novimus, 'Lucumones' sunt insani. Et temporibus Ausonii tritum erat in ore vulgi illud vocabulum in homines insanos, et intractabiles. Sidonius: 'Temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua.' Samius autem est acutus. Unde samiare est acuere. Et samiator, qui acuit cote. Nonius: 'Samium, acutum; et samiare, acuere.' Glossarii: 'Samiator, ἀκονητής.' Quare hic 'Samius Lucumo,' est furiosus acutus. Notandum vero genus loquendi, 'tuum acumen Samii Lucumonis.' Nam et ita a multis veteribus usurpatum memini: ut a Jurisconsulto: 'Cum mens mea fuerit facientis testamentum.' Et a Thucydide, aliisque veteribus Atticis. Ita enim loquuntur: ut, ἡμετέρα γνώμη οὕτω βουλευόντων, et similia. Hoc igitur modo hic dictum, 'tuum acumen Lucumonis:' intelligendum enim τὸ σοῦ genitivus secundæ personæ: si enim expressum esset, ignoratione hujus locutionis locus corruptus non

fuisset: ut in Plauto recte expressum est: 'Duorum labori ego hominum parsissem libens: Mei te rogandi, et tui respondendi mihi.' Tanquam si diceret, nostro labori, mei, et tui. Quid? quod eodem modo dicitur: noster utriusque labor? Est ergo et argutissime et venustissime dictum ab Ausonio, 'tuum Samii Lucumonis acumen.' Cujus rei ignorantia quot, quantas nugas viri boni et docti super 'Lucumone Samio' effutiverunt? dum quærunt, quis sit iste Samius Lucumo: et putant referendum ad Historiam quandam, non autem esse epitheta in Theonem ipsum. Non dissimulabo in veteri libro primum scriptum fuisse, 'Anticipesque vivum:' mendose, ut apparet ex modulo syllabæ. At doctus librarius agnovit commissum manus nimis properantis, et emendavit, *Anticipesque tuum.* Cujus loci illustratione est quod humani viri, et harum litterarum intelligentes non mediocriter gaudeant. Nam vulgata lectio, *Anticyramque bibas*, est Hieronymi Avantii commentum: qui primus ita hunc locum interpolavit. In eodem libro scriptum erat *Scillito.* Palladius tamen, et Plinius scribunt *scillite* Græcanice, ut σκιλλίτῃ οἴνῳ. alioqui vitium esset in dactylo, si legeremus ut Turnebus: *Scillitico.* Scaliger.

Scillito decies] Σκίλλα herbæ genus est, et quasi cæpa agrestis: unde vinum et acetum veteres Græci medici fecerunt. Vinum ipsis σκιλλίτης dictum fuit, ut ἀψινθίτης, μυρτίτης, νεκταρίτης, ὀριγανίτης, genere masculino quod eorum vinum, id est οἶνος, hujus sit generis. Cui tamen nomini masculino Latini neutrum etiam suum jungunt vinum, ut Palladius in extremo lib. VIII. de Julio mense. 'Hoc mense vinum scilliten sic facimus.' ὄξος vero, id est, acetum, quia neutrum nomen est, neutro genere acetum e radice scillæ factum, appellant σκιλλιτικὸν ὄξος, Dioscorides, Galenus, et alii medici Græci: sed 'scillinum' Plinius lib. XXIII. 'Acetum scillinum inveteratum magis probatur:' quod de nominativo ipsum quoque vinum appellavit Quinctus Serenus de hydrope: 'Sæpe et scillino pelluntur noxia Baccho.' Idemque rursus 'acetum' idem Plinius, 'scilliten' etiam masculino vini nomine, ut lib. XXIV. de pilulis Platani: 'Tussæ autem cum aceto acri, magisque scillite:' et tricesimo secundo: 'Urtica marina trita ex aceto scillite:' 'Scillitum' autem id acetum dixit Ausonius, si nihil hic mendi. Posset enim legi *scillite* ex Plinio, postquam illa in ίτης penultimam producunt: et sunt primæ declinationis. Posset et *Scillino*, ut apud Serenum. *Vinetus.*

Scillite decies] Ita ferme Lucianus Chrysippum loquentem inducit, in vitarum Auctione: Τὸ κεφάλαιον, οὐ θέμις γενέσθαι σοφὸν, ἢν μὴ τρὶς ἐφεξῆς τοῦ ἐλλεβόρου πίῃς. de Chrysippo in hanc rem quædam Cicero, et A. Gellius lib. XVII. c. 15.

70 *Anticipesque tuum*] Lege *tuo*, cum Dousa et Gronovio, sc. Tuo acumine acumen Samii Lucumonis anticipes. *Anticyramque bibas*, fuit in papyraceo, nec est Avantii commentum.

Samii Lucumonis acumen] Scribit vetus interpres Virgilii in decimi Æneidos versum ducentesimum et secundum, Tusciam divisam fuisse in duodecim partes quibus singulis 'Lucomones,' id est, reges singuli imperitabant: et ex iis unus omnibus præerat. Tarquinii autem ejusdem Etruriæ oppidum fuit. Ubi pater Tarquinii Prisci quincti Romanorum regis Corintho ob seditionem profugus consedit, et 'Lucumo' dictus est: idemque nomen Tarquinio ipsi Prisco fuit. Floruerunt autem apud Etruscos litteræ quondam, et vaticinandi divinandique disciplina: quare dubium non sit, quin hoc loco αἰνιγ-

μαντέδων Ausonius 'Lucumonem' vocet, aliquem magnum in secretioribus disciplinis virum: quisquis ille sit. Exstat inter Claudii Galeni scripta, opus incerti auctoris de paratu facilibus: ubi celebratur Pythagoras 'Samius,' qui aceti 'scilletici' usu vitam ad annum centesimum et decimum septimum produxerit, et sic alius a priore illo Pythagora, quem scribunt annis non majorem nonaginta fuisse occisum: medicus forsitan ille Pythagoras, eidem Diogeni memoratus in extrema vita Pythagoræ illius primi philosophi appellati. *Vinetus.*

71 *Aut adsit*] Vel si tu sis, quæ tibi proponam, explicaturus, ejus adhibe auxilium, hominis multo eruditioris: qui ænigmata mea cognovit, et tibi aliquando exposuit, quas in quodam ad te Carmine dicerem *Cadmi nigras filias, Melonis albam paginam, &c.* Idem.

72 *Quum tibi Cadmi nigellas filias*] Id est, literas, quas Cadmus intulit Græciæ, papyrum Niloticam, (nam Nilus olim Melo teste Festo ac Servio,) atramentum, quod Afri non e fuligine, uti alii, sed e sepiæ succo conficiebant, et calamos scriptorios, e quibus Cnidii cæteris præstabant. Hanc quidem Ausonii mentem fuisse, indicat ipse Epist. VII. qua Theoni scribit. Sed in ænigmate ipso, ubi vulgo est *Melonis albam paginam*, plane legendum puto, *Melonis albam filiam*, prout se in Ms. codice invenisse refert Mariang. Accursius: nam *paginam* vocare *paginam* non est ænigmatice loquentis. Et elegantior omnino futura est *ἀντίθεσις* inter nigellas Cadmi filias, et albulam filiam Melonis. Alioqui etiam non tam e tropo fuerit hic obscuritas quam ex obsoleto vocabulo. Priscis enim Nilus, ut dixi, vocabatur Melo: nempe ut puto, a *μέλας*, non quasi Ægyptii Græce sint locuti: sed quia Græci sic nomen Ægyptium reddiderunt. Sane Jeremiæ c. XI. vs. 18. Nilus vocatur *Scichor*, nempe a nigris, hoc est, turbidis aquis. Origo enim a *Scachar*, id est, nigrescere, ex quo *Scachor*, id est, niger, et Latinum sed obsoletum, 'scurus,' a quo, et præverbio *ob*, *obscurus*. Græci igitur, quia Ægyptiis Nilus dictus *Scichor*, hoc est, niger, sua etiam lingua vocarunt Melonem, a *μέλας*, niger. G. *Jo. Vossius.*

75 *Melonis albam paginam*] In Ms. Codice legimus *Melonis albam filiam*. papyrum quidem ipsam ænigmatica ac fallenti tralatione, albam Nili filiam vocare, tam decebat, quam litteras Cadmi nigellas filias, decuerit: quibus conjecturam facimus, vocem *paginam* scholion quandoque superinditum, librariis emendationem putantibus, mox arreptum. *Accursius.*

Melonis albam filiam] Aristides in serm. sacris p. 602. quum oracul. Delphicum accepisset, *Ἐμοὶ μελήσει ταῦτα, καὶ λευκαῖς κόραις*, acceptis honorificis literis, ita illud interpretatus est, ut per puellas candidas, Epistolas significari crederet. *τὰς μὲν οὖν κόρας τὰς λευκὰς, εἰς τὰς Ἐπιστολὰς εὐθὺς ἔλαβον.*

76 *Notasque furvæ sepiæ*] Litteras nigri coloris. *Furvum* nigrum vel atrum exponit Festus, *σηπία* autem piscis e mollium genere, nomen priscum Græcum Burdigalæ retinens, atramentum pro sanguine habet, ut scribit Plinius nono Naturalis Historiæ. Unde 'sepiam' pro atramento, quo litteras pingere solemus, usurpavit Persius in Satyra tertia. *Vinetus.*

77 *Cnidios nodos*] Arundines et calamos: quibus multis locis scribitur, non avium pinnis. *Κνίδος* est promuntorium, et oppidum maritimæ Cariæ in Asia: ubi probatissimos nasci calamos scribit Plinius sextodecimo Naturalis Historiæ. 'Nodos' vero dixit, quos 'nodosos' calamos Persius Satyra tertia: 'Inque manus chartæ, nodosaque venit arundo.' *Id.*

Prodidit] Explicavit: interpretatus est. Clementinus ille fortasse, cujus paulo ante commendavit fecundum pectus. *Idem.*

82 *Notos fingo tibi*] Carmen hendecasyllabum, atque id Carmen, quod Theoni nullo modo intellectum iri dixit Ausonius. *Idem.*

84 *Modulis tribus*] Tribus modis et numeris. Ponit autem primum, Phalencum: secundum tetrametrum catalecticum: tertium, Sapphicum. *Idem.*

85 *Istos*] Hos, quos hic facio: qui Phalæcii appellantur a Phalæco poëta Græco: cujus meminerunt Athenæus, et vetusti Scholiastæ Pindari, et qui de Carminum generibus scripserunt veteres Grammatici, Terentianus, Victorinus, Diomedes: et pedibus constant quinque, spondeo, dactylo, et tribus trochæis, nisi quod interdum pro spondeo iambum, et trochæum admittunt. *Idem.*

87 *Et post semipedem*] Ita vetus liber. 'Semipedem' vocat penthemimerida ipsam: post eam notum est in Phalæcio in fine esse iambos duos: imo iambi illi duo sunt inter duos semipedes: inter penthemimerida ipsam, et semipedem finalem. *Scaliger.*

Et post semipedem] Affectavit Ausonius in hoc versu obscuritatem: quæ aberit, si construas: et post duos iambos semipedem.

88 *Sunt quos*] Sunt alii versus hendecasyllabi: qui ex hexametris truncatis, et corruptis fiunt. Hujusmodi erit: 'At regina gravi saucia cura,' ex hoc hexametro: 'At regina gravi jamdudum saucia cura.' Et hic hendecasyllabus: 'Insipiens dives temnit egenos,' Hexameter plenus erit, si ei tempora addideris: 'Insipiens dives miseros contemnit egenos.' Hoc genere constat Carmen secundum libri primi Severini Boëthii de Consolatione Philosophiæ. Recipitque hoc metrum prima sede spondeum, si secunda dactylum habeat: aut contra, dactylum prima, si secunda spondeum: tum semipedem, hoc est, syllabam longam, ac tertio loco dactylum, et quarto spondeum. *Vinetus.*

90 *Bucolice tome*] Τομὴ, cæsura, et incisio, ut in Centone Centroneve. Bucolica cæsura, et tetrapodia, quum versus hexametri pes quartus est dactylus, dictionem terminans, ut in hoc Virgilii: 'Sæpe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.' Et: 'Nos patriæ fines et dulcia linquimus arva.' Post quem dactylum, quia reliqui sunt duo pedes, quando dicit Ausonius, ut 'penthemimeres prior ponatur,' significat istius hendecasyllabi versus partem priorem duos habere pedes, et syllabam longam: ut: *Insipi, ens di, ves.* et quod subjicit: 'Tum quod bucolice tome reliquit,' hoc significat, post syllabam illam solam, et cæsuram πενθημιμερῆ, dactylum, et spondeum esse reliquos: 'temnit egenos.' *Vinetus.*

Sunt et quos] Versum hendecasyllabum Sapphicum, dictum a Sappho poëtria, Grammatici nostri quinque pedibus metiuntur, primo trochæo: secundo spondeo: tertio dactylo: quarto, quinctoque, trochæo: 'Jam sa, tis ter, ris nivis, atque, diræ.' Ausonius vero pro quinque illis, eundem versum tribus tantum, sed longioribus, pedibus metitur, ἱππείῳ, χοριάμβῳ, et ἀντιβακχείῳ. Hippius valet trochæum, et spondeum, primum et secundum versus pedem. Choriambus dactylum, tertium, et primam syllabam trochæi quarti pedis. Antibacchius autem posteriorem syllabam ejusdem trochæi, quæ brevis est, et spondeum, postremum versus pedem pro trochæo, quod ultima syllaba versus cujusque habeatur anceps. Primum itaque Sapphicum libri primi Odarum Horatii ita Theoni Ausonius metitur, ut sit Hippius, 'Jam satis ter.' Choriambus, 'ris nivis at.' Antibacchius, 'que diræ.' 'Jam satis ter, ris nivis at, que diræ.' Miror au-

tem, quod quum Grammatici Hippium et Molossum eundem dictum pedem tribus longis syllabis definiant, hic Ausonius 'Hippium secundum' appellet, quem illi epitritum secundum vocant, ex quattuor syllabis constantem: quarum sola secunda brevis est, ut 'verberati.' Quod vero ad Antibacchium attinet, (detraxit unam syllabam etiam Terentianus, et ex antibacchio imperiti statim antibrachum fecerunt,) eum solum intelligimus pedem, qui bacchio fuerit contrarius, adeo, ut si bacchium velis esse ex brevi et duabus longis, ut est exemplum apud Quinctilian. duorum bacchiorum, 'venenum,' 'timeres,' antibachius sit ex duabus longis et brevi, ut, 'Marcellus.' Si vero contra, bacchium dicas ex duabus longis et brevi, antibacchius sit vicissim ex brevi et duabus longis, ut hic. Terentianus in hunc modum de illis pedibus. *Idem.*

94 *Sed jam non potes, o Stolo, doceri*] Fortasse propter provectiorem ætatem. *Stolo* autem quid hoc loco sit, parum compertum, Theonisne cognomentum aliquod, an aliquid aliud. Marcus Varro primo de Re rustica, et Plinius septimodecimo Naturalis Historiæ scribunt, 'stolones' (*stulo* est hoc in vetere glossario, et παραφυὰς interpretatur) esse dictos, qui ex radicibus arborum nascerentur, fruticationem inutilem. Adrianus Turnebus putat apud Ausonium 'Stolonem' significare stolidum et stultum. *Idem.*

Sed jam non potes] Reposui optimi libri lectionem: quam si mutare lubet, quin legimus: *Sed jam non potis es, Theo, doceri?* verisimile saltem est fuisse quondam scriptum: *Sed jam non potis estheo doceri:* unde hic error. Apuleius in Apologia: 'Disce igitur versus Platonis Philosophi in puerum Astera: si tamen tantus natu potes literas discere.' Vid. Erasm. Adagia in 'Senis doctor.'

96 *Plebeiam pulpam*] Theonem plebeium hominem, et ignobilem, carnulentum, et pinguem. 'Pulpas,' σάρκας interpretatur vetus glossarium. Antiqui Terentii et Persii commentatores 'pulpam' carnem sine pinguedine dicunt esse. *Vinetus.*

101 *Totam Vacunam*] Id est, Vacuum te esse jubeo, liberum et immunem ab omni dicto et contumelia. *Turneb.*

Totam Vacunam] Vacunam quidam dixerunt esse Deam, quæ vacantibus et otiosis præesset: alii Minervam, alii Dianam, alii Cererem, alii Bellonam dixerunt, ut scribunt veteres Grammatici in Epistolam Horatii decimam. Varro vero Victoriam: quæ maxime ii gaudent, qui sapientia vincunt. Lilius de Diis, et Turnebus in Adversariis, hunc Ausonii locum explicare tentaverunt: sed miror, membranæ illæ Lugdunenses quod habebant, *Tortam* pro *totam*, et *simulatagnam* pro *simul Vacunam.* Vinetus.

104 *Laverna*] Dea fuit Laverna, furibus præsidere olim existimata, qui et inde sunt 'Laverniones' dicti, auctore Festo: sed *Taberna* pro *Laverna* erat in eodem vetusto exemplari. Theon autem aliquando sibi ascripserat Clementini poëtæ præstantis aliquod Carmen, ut ad versum hujus Epistolæ decimum dixit Ausonius. ideoque plagii furtive accusat. *Idem.*

Carminum taberna] *Laverna,* scriptus alter: ea Dea furum: supra Clementini versus venditasse Theo dicitur: adeoque potest et hic alieni laboris fur intelligi: puto tamen ex affinitate literarum *b* et *v* errorem natum, vulgatamque lectionem sinceram esse.

No. 394. 1 *Ausonius Salve caro, &c.*] Hæc Epistola nos docet Lucaniaci villam ad Pauliacum fuisse non procul a ripa Garumnæ, ut jam non semel monuimus. Item pauca millia interjecta inter Theonem et Auso-

nium, hoc est, inter Lucaniacum et Domnotonum. Domnotonus videtur fuisse in eo tractu Medulorum, ubi hodie est caput Bojarum. Quocirca Theoni ad Auson. æstu Oceani delato necessarium fuisse ventum Medullinum: hoc est, Septentrionalem: quem tamen ipse vocat Notum poëtica licentia, cum potius, ut dixi, sit a Septentrione. *Scaliger.*

3 *Tertia fissipedes*] Jam tres sunt menses, quum ad me non venisti. Fissipedes autem dixit juvencas, quibus ungulæ sunt in duo fissæ et divisæ: quod genus animalium 'bisulca' appellat Plinius II. Naturalis Histor. Lunæ vero currum cur bubus trahi sit fictum, ut hoc loco, et in Epistola undevicesima, quærit Cælius Rhodiginus capite sexto libri vicesimi. quos tamen '*equos*' dicit Ovidius in principio quincti Fastorum. *Vinetus.*

Renovavit Luna juvencas] Tauros adjunxit Fulgentius currui Lunæ, l. I. Mytholog. 'Astrigeroque nitens diademate Luna bicornis Bullatum bijugis conscenderat æthera tauris.' Boves Prudentius lib. I. contra Symm. de Proserpina, sive Luna: 'Et regnare simul cœloque ereboque potentem, Nunc bigas frenare boves.'

6 *Bis novies denos*] *Bis* adverbii primam literam in *v* mutavi, sicque adverbium verbum factum volui, quum viderem 'bis novies denos' esse CLXXX. qui debent esse decies noveni solum, quarta scil. anni vertentis pars, id est, tres menses. *Vinetus.*

Bis novies denos] Conjicio Ausonium reliquisse: *Vis novies denos dicam, deciesque novenos Isse dies?* Est jocus. dixit in præcedente versu nimis humane et simpliciter, 'nonaginta dies' præteriisse. Subjungit: Visne ut nunc poëtice loquar, et dicam 'novies denos,' aut decies novenos dies effluxisse? *Grævius.*

11 *Millia*] Caput undecimum libri secundi Digestorum Justin. Augusti hunc habet titulum. 'Si quis cautionibus, in judicio sistendi causa factis, non obtemperavit:' ibique hæc Caii Jurisconsulti verba: 'Vicena millia passuum in singulos dies dinumerari Prætor jubet, præter eum diem, quo cautum promittitur, et in quem sistere in judicium oportet.' Sed Jacobus Cujacius, et Petrus Pithœus in adversariis hunc ante nos locum Ausonii explicuerunt. *Vinetus.*

13 *Jam potui Romam*] Usque ab ultima Aquitania, et Gallia. Qui Burdigala (in agro Burdigalensi scripta fuit hæc Epistola) Romam, sacerdotiorum a pontifice Romano petendorum gratia, frequenter currunt, trecentas leucas interesse putant: iterque hoc per equos dispositos diebus fere septem conficitur: sed incertus nimium istarum leucarum modus hodie, cum millenum et quingentenum apud priscos Gallos essent: ut scribunt Ammianus Marcellin. libro quinctodecimo, et sextodecimo, Jornandesque in Gothicis. *Idem.*

15 *Scirpea habitatio*] Ut 'arundinea tecta' dixit in prioris Epist. versu quarto. De Domnotinis in Epistolæ septimæ versum 56. *Idem.*

16 *Pauliacus*] Vicus est nobilis, nomen adhuc retinens *Pauliac*, apud eosdem Medulos in ipsa Garumnæ ripa, novem leucis a Burdigala, ut vulgus metitur illic itinera. *Idem.*

17 *Medica pugna notatam*] Lugdunenses *medico pugnante notatam*, reposuerunt. Ceterum mihi quoque si quid hic somniare liceret, scriberem potius, *Medi qua pugna notata:* signumque syngraphæ intelligerem ex anulo, et gemma, in qua sculpta alicujus Medorum regis, ut Astyagis cum Persis, vel Darii cum Atheniensibus, in campo Marathone, pugna fuerat: quemadmodum syngraphas, Epistolas, edicta, Augustum Cæsarem sphinge: Mæcenatem rana:

Syllam Dictatorem traditione Jugurthæ: Intercatiensem, cujus patrem Scipio Æmilianus ex provocatione interfecerat, pugnæ ejus effigie signasse, scribit Plinius in principio tricesimi septimi de Nat. Hist. *Idem.*

Tabulam medico] Arbitror eum dicere, tabellas cautionis, et syngrapham manu invita exaratam fuisse, et repugnantibus digitis, quorum unum nominat medicum vocatum. *Turnebus.*

17 *An quia per tabulam, &c.*] Scribo: *per tabulam radio pungente notatam.* id est, stilo, vel graphio, quo in cera scribebant, fodiente. *Gronovius.*

An quia per tabulam] Cur non simpliciter, *digito pugnante notatam* legimus? verisimilis videbitur hæc conjectura, cui Fabri Notæ ad Phædrum, ubi Lucretium emendat, lectæ fuerint, pag. 40.

19 *Bis septem Philippos*] Idem rursus Ausonius in Epist. XVIII. 'Ergo interceptos regale nomisma Philippos,' ex Horatii Epist. ad August. *Vinetus.*

Philippos] Nummos Philippeos, quos mox Darios, id est, Daricos, nominat. Sic Valerianus apud Trebellium Pollionem in Claudio 'Philippeos nostri vultus annuos centum' dixit, qui mox 'aurei Valeriani' vocantur.

20 *Nec tanti fuerint*] Ne tam care illorum repetitio mihi constiterit, ut illius metu me semper fugias. Quamvis autem *Darios* excusari potest exemplo τοῦ *Philippos*, censeo tamen Ausonium, ut hominem bene doctum, dixisse cum priscis, *Daricos.* Gronov.

21 *Interne*] Adverbium ultima vocali correpta, quamvis hoc rarius sit in adverbiis, quæ fiant a nominibus adjectivis secundæ declinationis. *Vinetus.*

Nostris interne medullis] Vide, quæ ad Carmen de Burdigala.

23 *Prædictos rescribe Darios*] Jam *Darios* appellat, quos prius *Philippos.* Fuit Δαρεῖος rex Persarum: a quo facti, et dicti Δαρεικοὶ, hoc est, *Darici* stateres, et nummi aurei. De quibus Budæus de asse ex Suida, et aliis. Adrianus Turnebus antiquum librum non viderat: sed eum fefellit, qui *Charinos* pro *Darios* hic se legisse scripsit. 'Rescribe,' redde, renumera. Terentii veteres commentatores in Act. V. Phormionis. *Vinetus.*

25 *Aut alios a me totidem dabo*] Locum quidem hunc restituit Petrus Pithœus capite tertiodecimo primi Adversariorum: ceterum quis ejus sensus? an Ausonium libenter alios quatuordecim Philippeos Theoni donaturum, si aliter impetrare ab eo non possit, ut ad se veniat, et ejus conspectu fruatur? *Idem.*

28 *Medullini noti*] Venti a Medulis spirantis, non veri noti, sed venti qui propius accedat ad Zephyrum. *Idem.*

29 *Expositum super*] Placet *subter pardas.* i. e. sub belluatis jacentem et Babylonicis peripetasmatis. *Turnebus.*

Expositum subter paradas] 'Paradæ' non sunt, quod putat Doctissimus Turnebus. Immane quantum ejus interpretatio discrepat a mente Ausonii. Nam 'Parada' est genus navigii Vibisci voluptarii undique tecti, quo æstu ultro citroque reciprocante per Garumnam molliter ferebantur. Eæque toris et culcitris insternebantur, ne agitatio ulla sentiretur. Quod cognoscimus ex Sidonio Apollinari ad Trigrettium: quem rogat a portu Alingonis, qui hodie nomen retinet, solvere, et paradis Burdigalam pervehi. Ejus verbis, quæ infra posuimus, plurimum lucis verbis Ausonianis accedet. 'Hic te,' inquit, 'ædificatus culcitris torus, hic tabula calculis strata bicoloribus,

hic tessera frequens eboratis resultatura pyrgorum gradibus expectat. Hic, ne tibi pendulum tingat volubilis sentina vestigium, pandi carinarum ventres abiegnarum trabium textu pulpitabuntur. Hic superflexo crate paradarum sereni brumalis infida vitabis.' Ex his cognoscere potes, quare dixerit in paradis eum lecto locatum æstu Oceani Lucaniacum deferri. *Scaliger.*

Subter paradas] 'Paradæ' sunt integumenta navigiorum ad arcendum Solem, frigus, et reliquas cœli injurias. Sirmondus ad Sidonium.

31 *Unus Domnotoni*] Lego: *Unus Domnotoni te e littore, &c.* et in proximo Epigr. *Unius massæ quis putet has species?* Turnebus.

Unus a Domnotoni] Tametsi poterat Ausonius scribere: *Unus Domnotoni te a littore*, tamen dum perpetuo jocatur cum suo Theone, maluit: *Unus a Domnotoni*, Veterum more. *S* namque apud priscos, sicut et *M*, vim suam plerumque amittebat, ut Quinctilianus, Priscianus, et alii multi docuerunt. Spondeus ergo hic erit, *Un'a.* Vinetus.

Unus Domnotoni] Præpositio, *a*, quæ in v. c. conspicitur, non videtur esse ab auctore, sed a librario potius, utpote non necessaria; cum sexcenties illam Veteres, præsertim poëtæ, negligant: quin et, si addas, durior versus erit.

32 *Condatem ad portum*] Obliqui 'Condatem' quis rectus erit? 'Condas?' CONDATUM alii secunda declinatione hunc locum appellarunt, ut ostendemus. LILA a Lemovicibus et Petrogoriis delabens, in DORDONIAM, Duranium dictum Ausonio in Mosella, influit, supra Burdigalam Leucis quinque, ortum æstivum versus. Ad confluentes est LIBURNIA, urbs nova, uti mihi quidem videtur. Ejus enim qui mentionem fecerit, auctorem non habeo Froessardo antiquiorem. Paullum supra hanc urbem, secundum Dordoniam, paludes sunt, et pascua, Condatis nomine: quo loco portus olim fuit, et habitatio. De portu testatur hic Ausonius. De habitatione, vicum appellat Paulinus in Epistolæ ad Ausonium primæ vers. CLVI. 'In Condatino diceris degere vico.' Et post Ausonii Paulinique tempora annis plus nongentis, Edouardus, hujus nominis primus in annalibus Aquitanicis computatus, Angliæ rex, Aquitaniæ dux, Condati morabatur. Ejus exstant duorum diplomatum exempla: in quorum priore est, 'Datum et actum apud Condatum prope Liburniam, anno millesimo ducentesimo octogesimo nono.' In altero: 'Datum apud Condat prope Liburniam, secundo die Junii, anno regni nostri decimoseptimo.' Quo principe crediderim, mœnium Liburniæ fundamenta primum jaci cœpta; qui eam civitatem sic instituit in alio diplomate, 'villam,' hoc est, urbem, oppidumque nostro Galloromano sermone, et portum vocans: 'Sciatis nos dedisse, et concessisse, in hac præsenti charta confirmasse dilectis et fidelibus nostris Burdigalæ, et villæ nostræ portus de Liburnia, præsentibus, et futuris: quod ipsi communiam habeant in dicta villa portus de Liburnia: faciant anno quolibet duodecim Juratos: et dicti duodecim Jurati possint eligere duos probos homines de communia sua in Majorem: et in crastinum sanctæ Mariæ Magdalenes præsentent dictos duos probi-homines in castro Burdigalæ Seneschallo Vasconiæ, vel ejus locum tenenti, vel Constabulario Burdigalæ, qui eligant, quem voluerint de prædictis,' &c. Muris itaque portui Liburniensi circumdatis, possunt Condatenses in novum oppidum cum aliis ex proximis agris commigrasse, quas habebant ædes Condati diruisse, materiam secum asportasse: sic portum vicumque suum desolasse: cujus nunc solæ

sunt reliquiæ, priscarum fossarum vestigium. *Vinetus.*

33 *Tua flamina*] Ventus Medulinus. Vel quos flatus Theon, homo obesus, emitteret e pectore tantos, ut vela etiam implerent, et naves impellerent. *Idem.*

Quotiens tua flamina] Ventus Medullinus: nisi 'tua' explices tibi faventia: sic enim ventus 'noster' esse dicitur, cum eo secundo utimur. Sic 'meus Deus' apud Tibull. Horat. Senecam, &c. nam si cum Vineto de ipsis Theonis proflatibus intelligas, vereor ut ipso Borea frigidior jocus sit.

35 *Invenies*] Condati. Petoritum autem vox nostras Gallica, vehiculi genus quatuor rotarum. Festus, et Aulus Gellius extremo libro quincto decimo noct. Atticarum. *Vinetus.*

36 *Villa Lucani mox potieris aco*] Tmesin hanc ait exemplo Lucillii fieri. Nam tmesibus Lucillium usum fuisse cognoscimus vel uno versic. 'Illuvies, scabies oculos huic, de que petigo Conscendere.' Nam integrum erat, *Depetigo.* Cato: 'Depetigini porcæ impone.' 'Depetigo' est λειχήν. Eodem modo dixit Ausonius: 'Matrique cida Nero,' imitatus Lucillium suum: sic enim habebat vetus liber. *Scaliger.*

Villa Lucani] 'Villa Lucaniaco' mox potieris. Mox eris 'Lucaniaci,' ubi nunc ego. Quam autem hic corripit Ausonius 'Lucaniaci' penultimam, eam producit in iambico vicesimæ secundæ ad Pontium Paulin. Epist. 'Lucaniacum liberet:' sicut et in Epigramm. de Libero patre: 'Lucaniacus Pantheum.' Paulinus vero contraxit, et 'Lucaniacum,' 'Lucanum' dixit Epistola ad Ausonium prima. *Vinetus.*

Villa Lucani mox potieris aco] Vide Gifanium ad Lucret. lib. VI. p. 224.

No. 395. 4 *Unum nomen utrique*] Lege: *utrisque.* in v. c. fuit, *discr. utriusque.*

7 *Methodus sed ista*] 'Methodus' in dialecticis est δεῖξις, seu ἔλεγχος argumentorum, quum examinantur syllogismi aut τῇ ἀντιστροφῇ, aut τῇ ἀπαγωγῇ εἰς ἀδύνατον, aut τῇ ἐκθέσει. Propterea dicuntur Syllogismi μεθοδεύεσθαι, cum his modis exiguntur. In Grammaticis autem, ut etymologiis, verbi gratia, methodus Theonis nominis est, disquirere utrum a verbo θέω, an παρὰ τοὺς Θεούς. Theoni igitur suum nomen παρὰ τοὺς Θεοὺς μεθοδεύοντι, Ausonius ἀντιμεθοδεύει παρὰ τὸ θεῖν. Quare nihil mutandum. *Scaliger.*

Methodus sed ista] Μέθοδος. *Metoche* pro *Methodus* censuit legendum vir Doctissimus Joannes Auratus, sicut annotavit Pulmannus: quod Theon, hoc est, Θέων, sit etiam μετοχὴ id est, participium a θέω, quod est curro. *Vinetus.*

Metoche sed ista] Vera hæc lectio, et frustra ab aliis sollicitata. Sext. Empyricus adv. Mathemat. cap. X. extremo: Καὶ Θέωνος μὲν τὸ ὀνομαστικόν. θέοντος δὲ μετόχή ἐστι. et paulo ante: Καὶ κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον μένων, θέων, νέων, μετοχικὰ ὄντα καὶ ὀνομαστικὰ, διαφερούσας λαμβάνει τὰς κλίσεις.

No. 396 *Quæ adolescens temere fuderum*] Conjiciebam: *quæ adolescens temere effuderam, jam senior serio retractavi:* sic ad Paulinum: 'Isti tamen, ita te et Hesperium salvos habeam, quod spatio lucubratiunculæ unius effusi.'

Notissimæ cantilenæ] Potius *vetustæ:* præcedit enim 'Epistola veteri:' nec *notissima* videtur posse dici, quæ inter 'tineas' consenuit. *Gronovius.*

3 *Accepi dilecte*] Magno flagitio correctoris Lugdunensis antea legeb. *Accipe mi dilecte Theon.* cum in libro veteri recte legatur: *Accepi dilecte Theon.* Nam Theon miserat triginta illa ostrea Ausonio, non contra Ausonius Theoni. *Scaliger.*

5 *Quot ter*] Beda de computando per digitos, et utramque manum, in

libro de temporum ratione, scribit quod antiqui illi quum decem significare volebant, unguem indicis sinistræ manus in medium artum pollicis figebant. Ter autem dena, triginta sunt ostrea, quæ acceperat. *Vinetus.*

Cum pollice computat index] De numerandi per digitos ratione ex Hieronymo lib. I. in Jovin. Donato in Ter. Adelph. Plinio lib. XXXIV. c. VII. Macrobio libr. I. Saturnal. Juvenal. Satyr. X. Epigr. Gr. Nicandri de anu, Apuleio in Apol. et Beda, multa egregia Erasmus in Notis ad Hieronymum: adi quoque, si lubet, Lilium Gyraldum Dial. I. et Commentatores in Tertullianum.

8 *Aut ter ut Æolidi mensis tenet ignicomus Sol*] Innuit, nisi fallor, sibi tot ostrea missa, quot menses tenebit Sol, si ter tot mensibus constet annus, quot olim in Æolide constabat. Decem enim mensium, nec amplius, annum apud Æolas fuisse tempore Homeri veteres Græci testantur, ut et apud Romanos sub Romulo. Ad eamque rem utuntur testimonio ipsius Homeri, apud quem Neptunus Nympham a se compressam ita alloquitur: *Χαῖρε γυνὴ φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ Τέξεις ἀγλαὰ τέκνα.* Homerum autem Æolem fuisse, et in Æolide scripsisse, puto, nemo dubitabit, qui eum aut Cumæum, aut Smyrnæum fuisse mihi concedet, nisi *συμβολικῶς καὶ Πυθαγορικῶς Αἴολον* annum dixerit Ausonius. Nam Pythagoricis *τετρὰς* dicebatur *Αἰόλου φύσις. Αἴολον δὲ τὸ ἔτος.* Nicomach. libro secundo. *Scaliger.*

Mensis tenet] Antique, pro *menses.*

12 *Quot numero*] Virgines Deæ Vestæ sacræ annis decem primis discebant, totidem ministrabant, decem reliquis docebant, et post triginta annos nubendi potestatem habebant. Dionysius Halicarnassensis libro secundo. *Vinetus.*

13 *Dardanius nepos*] Ascanius ex octavo Æneidos. *Idem.*

14 *Priamidæ quot erant*] Priami Trojanorum regis ex multis uxoribus, et concubinis, filios, filiasque fuisse quinquaginta vult Ausonius. Ex quo numero si 'bis deni,' id est, viginti, subducantur, reliqui fient triginta. Hyginus quinquaginta quatuor noverat. *Idem.*

15 *Bisque viros numeres*] Hi erant 'quindecim, ter quini' in extremo Gripo. *Vinet.*

Fata Amphrysia] Libros Sibyllinos. Servius in versum trecentesimum et nonagesimum octavum sexti Æneidos. *Idem.*

18 *Vel quot habet*] Redam currus vehiculique Gallici Gallicum esse vocabulum Fabius Quinctilianus, et Nonius Marcellus sunt auctores. *Id.*

21 *Ignorat alto*] Theonem obeso corpore fuisse, jam aliquot locis monuimus. *Idem.*

24 *Ter denas*] Mutavit genus hoc loco Ausonius, ut et in versu vicesimo secundo Epistolæ nonæ, neutrum in femininum; quia quod *τὸ ὄστρεον* Græci, Latini modo ostreum eodem genere, modo ostrea feminino dicunt. *Idem.*

36 *Junctus limicolis*] Quæ limo gaudeant, et ex eo proveniant putrescente, ut ait Plinius libro nono. MUSCULUS tam fluviatilis piscis quam marinus, ex eorum genere, qui testa continentur. *Myaclas* genere feminino Burdigalenses appellant, *Μουκλὰς* mei Santones, Parisii *Μουλὰς.* *Idem.*

48 *Fac campum*] In hoc versu non ausim asserere mendum esse, neque præstare vitium vulgatæ lectionis, cum excusari possit. Non potui tamen, quin suspicionem meam exponerem. Intelligo recte dictum, *campum papyrium;* sed 'replicare campum,' duriusculum videtur. Suspicor non *campum*, sed *scapum* legendum esse. Nam ita vocabant char-

tas complicatas. Glossarium: 'Scapi, κανόνες γερδιακοὶ, καὶ χάρτου τόμοι.' Varro Bimarco: 'Mihique diutini stilo nostro, papyrino levit scapo scabitio, novo partu poëtico.' Glossæ Isidori: 'Scapus certus numerus tomorum chartæ scriptæ.' Prima autem scapi non dubium est, quin producatur, σκηπὸς; unde σκηπίων. Adde, quod apud eruditissimum poëtam Manilium lib. v. idem error, qui hic apud Ausonium inolevit. Nam hodie legitur: *At cum per decimam consurgens horrida partem Spica seret præsens nascentes campus aristas*: cum legendum sit: *At cum per decimam consurges horrida partem Spica: feret præsex nascentes scapus aristas.* Quod quam eleganter a disertissimo poëta dictum sit, in nostris in illum castigationibus exponemus. Quas edere prius non possumus, quam cum valetudine ex gravissimo morbo in gratiam redeamus. Hæc enim, ut omnes vident, tumultuariis lucubrationibus scribimus. Atque hæc est mea de hoc loco Ausonii sententia. Siquis vulgarem tueri vult, potest id non levissimis argumentis ductus facere. *Scaliger.*

54 *Fulvam*] *Furvam* repono ex iambico Epistolæ III. Est enim non *fulvum*, sed *furvum*, et atrum, et nigrum, ut puto, atramentum. *Vinetus.*

Fulvam sepiam] Recte Vinetus, et Grævius, *Furvam.* Sic in Cupidine cruci affixo, 'furvæ caliginis umbram' dixit. Sed videsis Heinsium ad Ovid. lib. III. Metam. vs. 272.

Lacticolor] Quas adhuc vidimus spongias, fuscæ erant, et flavæ. Sed candidas etiam esse, quæ cura et arte tales fiant, Dioscorides, et Plinius sunt auctores. *Vinetus.*

55 *Dumnotinæ*] Hoc vocabulum varie corruptum inveni in novis exemplaribus æque, ac in vetere, *o* pro *u* in prima syllaba: *i* pro *o* in secunda, ac *o* pro *i* in tertia. Sed significatio non minus incerta. 'Domnitonis' enim in versu quinctodecimo Epistolæ v. et 'Domnitoni' in tricesimo primo, locum significare videntur, qui esset non procul Pauliaco, qui una memoratur, et in eadem ripa sinistra Garumnæ in Oceanum properantis, habitatio poëtæ Theonis. Est illic 'Donissa' vicus Pauliaco minor obscuriorque, et Burdigalæ propior: siquis hic 'Domnitoni' vestigium ullum possit agnoscere. *Idem.*

No. 397. 8 *Santonicamque urbem*] Santones provinciam suam *Saintonge* vulgo appellant, tanquam a Santonia efficto verbo. Santonis urbem, *Saintes*: Santones scribit Stephanus gentem esse Aquitaniæ: addit Strabo, Garumnæ accolas, et ad Oceanum spectantes: horum loca hæc memoravit Ptolemæus, 'Santonum promuntorium, Santonum portum, Canenteli fluvii ostia, et Mediolanion urbem.' De Mediolanio Santonum non dubito, quin sit Santonum Metropolis: quam nunc Santonos vocamus. Vocabuli namque Mediolani nullæ omnino Santonis reliquiæ de hoc Mediolano agnoscuntur. Sed quæ abunde testantur loci vetustatem, dignitatemque, quum in toto Santonico nihil hujusmodi aliud ostentetur, hæc sunt. Primum, priscorum mœnium particulæ, aliquot locis non tam invito tempore rerum edaci, quam Vandalis, Gothis, Sarracenis, Nortmannis, Anglis, aliisque barbaris, adhuc manentes: deinde extra mœnia, sed non procul, ad Occasum, ni fallor, hibernum, amphitheatri Petrogoricensi magis quam Burdigalensi similis nobiles reliquiæ. Tum in Carantono prætersfluente, antiqui artificii arcus: in quo hæc leguntur, duobus versiculis: CÆSARI NEP. DIVI IVLII PONTIFICI AVGVRI. At in altera parte, duobus etiam versibus, sed litteris vetustate plerisque exesis: C. IVLIVS. C. IVLI

OTTANEVNI. F. RVFVS. C. IVLI GEDOMONIS. NEPOS. EPOSTEROVIDI PRON. SACERDOS. ROMÆ. ET. AVGVST. ...AD. ARAM. QVÆ. EST. AD. CONFLVENTEM. PRÆFECTVS. FABRVM. D. Postremo, qua Santonis Angeriacum itur, visuntur non parvæ aquæductus reliquiæ: quo quondam in Santonos aqua perducebatur. Hoc ergo est, quod agnosco Santonum Mediolanum. Cujus agrum si aliquando inspexisset geographus Strabo, pro arenoso et sterili, præpinguem, frugumque omnium feracissimum dixisset: ut de illo Helvetios ante Strabonem sensisse meminit Cæsar commentariorum Gallicorum primo. *Vinetus.*

5 *Peterrita*] De ea voce adeundus Gellius lib. XV. cap. XXX.

6 *Vel cisio trijugi*] Cisium Nonius Marcellus, genus esse vehiculi biroti scribit. Cicero pro Sexto Roscio Amerino: 'Decem horis nocturnis, sex et quinquaginta millia passuum cisiis pervolavit.' Et apud Nonium: 'Delituit in quadam caupona: atque ibi se occultans perpotavit ad vesperam. Inde cisio celeriter ad urbem advectus, domum venit:' Ita ad celeritatem cisiis Veteres uti solitos diceres. 'Trijugi' autem, quod tribus junctis equis trahebatur. *Vinetus.*

7 *Vel celerem manum*] Scribe: *Mannum*, quod est equi genus Ovidio, Lucretio, Horatio. Et 'mannulos' dixit Martialis, et Plinius in quadam ad Clementem Epistola: 'Habebat puer mannulos multos et junctos et solutos, habebat canes.' *Accurs.*

Vel celerem mannum] Veteres Horatii interpretes, et Isidorus, scribunt 'mannos' esse dictos equos pusillos, 'burdos' vulgo, 'burricosque' appellatos: qui mansuetudine 'manuum' familiarius sequantur. Ausonius nescio quam parvos illos norit, qui veloces esse jubet. *Vinet.*

Ruptum terga] Labore ac insidentium pondere. Corruptum est apud Festum eorum vocabulum, qui veherent redas, id est, ducerent: sed *veredos*, ut arbitror, ibi legerat Budæus. Isidorus capite primo duodecimi etymologiarum: 'Veredos Antiqui dixerunt, quod veherent redas, id est, ducerent: vel quod vias publicas currant: per quas et redas ire solitum erat.' Aurelius Cassiodorus libro sexto, in formula Magisterii dignitatis: 'Veredorum quinetiam opportunam velocitatem, quorum status semper in cursu est,' &c. Ita 'veredi' in titulo quinquagesimo primo duodecimi, Codicis Justiniani, dicuntur equi publico cursui deputati. Unde 'veredarii' apud Julium Firmicum et Cassiodorum appellati, cursores, qui equis veredis veherentur. Putat Budæus 'cursum vehicularem' fuisse, qui 'publicus cursus' dicitur in Codice illo Justiniani: scribitque, quod Antiqui non equis singulis et expeditis, ut hodie, sed vehiculis utebantur. Suetonius de Augusto: 'Et quo celerius ac sub manum annunciari cognoscique posset, quid in provincia quaque gereretur, juvenes primo modicis intervallis per militares vias, dein vehicula disposuit.' Ceterum hoc loco, et in Epistola XIV. Ausonius pro equo sine vehiculo videtur accipere 'veredum,' ac Martialis in XIV. Epigrammate libri XII. ad Priscum venatorem: 'Parcius utaris, moneo, rapiente veredo, Prisce: nec in lepores tam violentus eas. Sæpe satisfecit prædæ venator, et acri Decidit excussus nec rediturus equo.' *Idem.*

10 *Libera nec nobis*] Corrige: *Libera nec vobis est mora desidiæ.* Id est, non licet tibi esse desidi, aut tardo: quod si enim cunctatus fueris, frustra veneris, me jam ob instans Paschatis festum domum reverso. Sed τὸ *nobis* defendi potest, sic ut humane nimis se quoque culpa videa-

tur desidiæ onerare, qua solus teneretur Paulus, nisi in tempore occurreret.

12 *Vel falsas lites*] Declamationes. *Vinetus.*

Vel falsas lites] Ficta enim erant certamina Rhetorica, ut Priscianus ait, unde et πλάσματα dicta, et figmenta Sophistarum; item Auctori Dialogi de Oratore argute sane 'scenæ Scholasticorum,' et Ennodio, 'dicendi simulacra.' A. Gellius 'Decursus ludicros' vocavit, et 'simulacra præliorum voluptaria.' Rem ipsam mire S. Basilius verbis illis exposuit lib. II. contra Eunom. πρὸς κατηγόρους τε μάχαι μὴ ὑφεστῶτας, καὶ ἀπολογία πρὸς κατηγόριαν οὐ προῤῥηθεῖσαν, καὶ λόγος πρὸς δικαστὰς τοὺς οὐδαμοῦ φαινομένους. Gonzales de Salas.

13 *Nullas, quia liquimus. Eja Vale. Valere si voles me, vel cola*] Ita fuit in Tiliano: cujus distichi posterior vers. iambicus senarius est, una tantum mutata syllaba, in Epistola quintadecima ad Tetradium. 'Vale. Valere si voles me, pervola:' sed in extrema XIV. 'Vale. Valere si voles me, jam veni.' *Vin.*

No. 398. 1 *Nepotum*] Nepotes, ut est apud Festum, luxuriosæ vitæ homines appellati: quibus non magis curæ sit res sua familiaris, quam iis, quibus avus paterque vivunt. Hac significatione hic accipere oportet, ut et apud Plinium libro tricesimo secundo de ostreis: 'Nec non inter nos nepotis cujusdam nomenclator τρίδακνα appellavit, tantæ amplitudinis intelligi cupiens, ut ter mordenda essent.' *Vinetus.*

2 *Diversoque maris defossa profundo*] Reposui ex optimo libro *defensa:* nec ausus fuissem, nisi ipsa jussisset ratio et Ausonii mens, quam simili mox versu clarius expressit: 'Aut Eborum mistus pelago quæ protegit amnis.' Sed et geminum huic locum invenias in Mosella: 'Heu male defensos penetrali flumine pisces!'

3 *Aut scrupea subter Antra*] 'Scrupeas speluncas' dixit Virgilius versu ducentesimo et tricesimo octavo sexti Æneidos. *Vinetus.*

5 *Quæ dedecor alga*] 'Decor' adjective aliquando usurpatum fuit, pro 'decorus:' ut poëtæ Nævii auctoritate probat Priscianus libro sexto: 'Magnamque domum, decoremque, ditemque Vexarant:' et Sallustii ex quarto Historiarum: 'Equis et armis decoribus cultus.' Hinc duo adjectiva generis communis composita, 'indecor' et 'dedecor,' memorat idem Priscianus libro quincto. A quorum priore, 'indecorum,' et 'indecores' multis locis usurpavit Virgilius, ut undecimo Æneidos: 'Non tamen indecorem tua te regina relinquet,' et septimo: 'Non erimus regno indecores.' In quem locum dubitat vetus commentator, an sit ullus nominativus singularis istorum obliquorum: quum duos inveniamus, 'indecor' apud Priscianum, uti dixi, et 'indecoris' apud Nonium Marcellum: cujus subjiciam verba. 'Indecoris,' pro 'indecora.' 'Accius Athamante: Cujus sit vita indecoris, mortem fugere turpem haud convenit.' Sic enim ibi legit Hênricus Stephanus. 'Dedecor' vero nec alibi legere memini, quam apud Ausonium, et Priscianum, nec ab eo quicquam deflexum, præter plurale 'dedecores' in his Sallustii a Prisciano adductis: 'Dedecores multique terga ab hostibus cædebantur:' et in vetusto Latino-Græco glossario: ubi substantivum 'decor,' πρέπεια interpretatur: adjectivum illud simplex plurale 'decores,' εὐπρεπεῖς: 'dedecores' ἀπρεπεῖς, ἄκοσμοι. *Idem.*

7 *Quæ mutata loco*] Ita posse saginari 'ostrea' Æthiopum exemplum est apud Photium, ex Agatharchide pag. 1345. ubi colligi ab iis conchas refert, easque recenti alga, et pis-

cium minutorum capitibus, fossis demersas, nutriri solitas: ut hæc Epistola cum fructu legatur, caput quoque VI. lib. XXXII. Plinii, in quo peculiariter de ostreis agitur, relegendum est: ubi quæ 'Edula' vocantur, suavitate commendata, 'Medula' fortasse sint, 'dulci tenerrima succo,' ut Noster ait.

Quæ mutata loco] A suo natali solo in alium locum translata. Plinius in tricesimo secundo Naturalis Historiæ de ostreis: 'Gaudent et peregrinatione, transferrique in ignotas aquas.' *Vinetus.*

Condita limo] Emendo, *consita.* Nam prisca scriptura habet, *consta.* Scaliger.

13 *Non Saliare epulum*] Salii erant Romæ Martis sacerdotes. Ab iis 'saliares dapes,' et 'saliare epulum' de convivio opiparo ac magnifico. Vide Erasmi Adagia. *Vinetus.*

Non cœna dapalis] Sic Lugdunenses emendandum putarunt, quod in suo erat exemplari *rura dapilis.* Primum verbum a voce 'cœna' multum abest, sed 'cœnam' illi 'dapalem' legerant apud Nonium Marcellum, dictam, quæ amplis dapibus plena esset. *Idem.*

Non cœna dapalis] In Ms. aiunt fuisse, *rura dapalis.* Conjicio: *recta dapalis.* Habes apud Suetonium, 'cœnare recta,' et apud Martialem: 'Rectam vocatus cum cucurrit ad cœnam.' *Gronovius.*

14 *Qualem Penelope*] *Penelopes*, vel —*pæ* legend. Apud Horatium Epistola secunda: 'Nos numerus sumus, et fruges consumere nati, Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoique In cute curanda plus æquo operata juventus.' *Vinetus.*

18 *Sed mihi præ cunctis*] Sidonius Apollinaris scribit in libri octavi Epistola duodecima, quod Burdigalæ quoque fuerunt olim ostrearum vivaria, sicut in Italia fuisse auctor est Plinius libro nono: sed de 'Medulicis ostreis' sunt hæc Ausonii. Sunt autem Meduli, ut alibi in Epistolis notamus, infra Burdigalam, quasi peninsula inter Oceanum et Garumnam. Exit autem in id Aquitanicum mare Garumna quinquaginta fere millibus passuum infra Burdigalam; quod ostium ostreorum est feracissimum: quæ Burdigalenses, totaque hæc Aquitania, omnibus aliis præferunt, Solacensia vulgo appellantes a Solaco ultimorum Medulorum vico. Efficere autem videtur aqua dulcis, ut pinguiores, suavioresque sint ostreæ ex fluviorum ostiis, quam ea interiore mari: 'Gaudent dulcibus aquis, et ubi plurimi influunt amnes,' ait Plinius eodem tricesimo secundo. *Idem.*

19 *Quæ Burdigalensia nomen*] Ita leg. sine distinctione. Est autem Græcanice elatum, ut, ἀνήρ τις ὄνομα Θέων. Intelligit igitur de ostreis, quæ nomine Burdigalensia dicebantur: quæ et hodie palmam inter omnia ostrea obtinent. *Scaliger.*

26 *Longe proxima multo*] Propius accesserit ad Virgilium, si legas, *sed longo proxima multum Ex intervallo.* 'Multum longum intervallum,' est valde longum.

27 *Quæ Massiliensia*] Vocitantur, aut simile verbum, subaudiendum. Una ex clarissimis Galliæ Narbonensis civitatibus Massilia, urbs maritima: de cujus *ostreis* si quid uspiam unquam legi, non memini: sed possunt ea esse Massiliensia dicta, quæ memorat Strabo libro quarto, in Rodani ostiis reperiri magna copia: quum non longe supra Massiliam in mare internum exeat Rodanus. *Vinet.*

Massiliensia: portum Quæ Narbo ad Veneris] De Narbone, Carmen est tertiumdecimum inter Claras Urbes. Duodecim millia passuum ab interno mari distat, auctore Plinio: in quod mare procurrens Pyrenæus, Galliam ab Hispania distermimans, promun-

toria aliquot projicit. Inter quæ 'Ἀφροδίσιον, Venerem Pyrenæam, templum, fanumve Veneris Strabo, Plinius, Ptolemæus memorant, quem 'portum Veneris' appellat Pomponius Mela. Ceterum neque de his ostreis aliud quicquam legere memini. *Idem.*

28 *Ad Veneris*] Notissima locutio. Plinio tamen ejus ignorantia mendum a librariis inolevit: 'Et ipsum Phidiam,' inquit lib. XXXVI. cap. V. 'tradunt scalpsisse marmora, Veneremque ejus esse Romæ in Octaviæ operibus eximiæ pulcritudinis.' Lege: *in Octaviæ*, sc. porticu, *opus eximiæ pulcritudinis*: imo et τὸ *opus* posset pro glossemate haberi.

Cultuque carentia] Versus hypermeter, dactylicus: qualis ille secundo Georgicon Virgilii: 'Inseritur vero ex fœtu nucis arbutus horrida Et steriles Platani.' Quod si *carentis* legeres, pro *carentia*, significaretur, Ausonii temporibus dirutum jacuisse oppidum Abydum Leandri illius amantis patriam, in Hellesponti littore, maris ibi non plus septem stadia lati. 'Ostreosior' autem si recte legi scirem apud Terentium in his versibus Priapeis: 'Hunc lucum tibi dedico, consecroque, Priape, Qua domus tua Lampsaci sita est, quaque Priape, Nam te præcipue in suis urbibus hæc colit ora Hellespontia, ceteris ostreosior oris:' ea intelligerem 'ostrea,' quæ hoc loco voluit Ausonius significare: sed non procul ab Abydo Cyzicus abest ejusdem littoris Asiatici civitas: cujus ostrea memoravit ex Muciano Plinius tricesimo secundo: et quæ inde 'Cyzicos ostreosa' dicitur in quodam hendecasyllabo Phalæcio Priapeor. Virgilius autem quum dixit primo Georgicon: 'Pontus, et ostriferi fauces tentantur Abydi,' tametsi vetus etiam commentator 'ostriferum' exponit, in quo plurimum ostrearum sit, quemadmodum et in vs. octogesimo nono vicesimæ quartæ Ausonii Epistolæ accipi posset, tamen quoniam quod mare fert 'ostreum,' idem fert et 'ostrum,' id est purpuram, dubito equidem, ab ostreisne, an a purpuris, 'ostrifera maria' poëtæ dixerint. *Vinetus.*

29 *Quæ protegit æquor Abydi*] Dubitat Vinetus, sed suo more etiam in re liquidissima, de Abydenis ostreis: inter laudatissimos gulonibus cibos enumeravit Ennius apud Apuleium in Apologia: 'Mures sunt Æni, aspera et ostrea plurima Abydi:' ex Archestrato, qui apud Athenæum l. III. Τοὺς Μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος. Clem. Alexandr. lib. II. Pædagog. c. I. Οἱ δὲ ἐξυμνεῖν οὐκ αἰσχύνονται τὰς σφετέρας ἡδυπαθείας, τὰς ἐν τῷ πορθμῷ τῷ Σικελικῷ σμυραίνας πολυπραγμονοῦντες, καὶ τὰς ἐγχέλεις τὰς Μαιανδρείους, καὶ τοὺς ἐν Μήλῳ ἐρίφους, καὶ τοὺς ἐν Σκιάθῳ κεστρεῖς, καὶ τὰς Πελωρίδας κόγχας, καὶ τὰ ὄστρεα τὰ Ἀβυδηνά.

30 *Vel quæ Baianis*] 'Baianorum ostreorum' etiam mentio in Epistola septima. Urbs maritima Baiæ in Campania Italiæ, locus amœnissimus ob fontes aquarum calidarum, et alia multa, Ciceronis, Virgilii, Horatii, omnium veterum scriptis celebratissimus. *Vinet.*

Pendent fluitantia palis] Quanquam *palis* non improbo, mallem tamen legere *pilis*. Virgilius: 'Qualis in Euboico Baiarum littore quondam Saxea pila cadit.' Eæ pilæ dicuntur χηλαὶ a Thucydide. *Scaliger.*

31 *Santonico quæ tecta salo*] Oceanus Santonicus, et Carantoni, aliorumque omnium in ipsum influentium ostia, ostreis abundant. Earum maximæ, et 'tridacnæ' (ut ille appellat apud Plinium libro tricesimo secundo, ostreas, quæ ob amplitudinem 'ter mordendæ' essent) ex iis locis everruntur, quæ nunquam aqua detegit: et vocitant Santones ostreas ex draga, a reti, quo eas capiunt,

quasi dicas tragulatas. Istud enim Santonicum verbum 'draga,' ex Latino tragula, corruptum esse suspicor. *Vinetus.*

Quæ nota Genonis] Genaunos seu Genonos, (nam *au* et *o* Veteres confuderunt,) Illyrici populum recensent Strabo, Horatius, aliique. Quamvis autem hic populus loca interiora potius quam maritima incoluisse videatur, quin tamen hic Ausonius Illyrica ostrea designaverit, nullus dubito. De iis Plinius lib. XXXII. c. VI. 'Variant coloribus, rufa in Hispania, fusca in Illyrico, nigra et carne et testa Circeiis.'

32 *Aut Eborum mistus*] Eborum amnis mistus pelago sunt ostia Sequanæ. Nam per Ebures intelligit Eburovices, qui interjacent inter Sequanam et Abricanti tractum: continebatque in se etiam Lexovios ipsos: a quibus totus ille tractus Aulercorum dictus fuit Eburovicanus, vel Ebruicanus. Nam ab ostiis Sequanæ ad Pyrenæos tres tractus fuerunt. A Sequana ad Abricantum, quod hodie *Aurenches* dicitur, Aulercorum tractus Ebruicanus. Ab Abricantis ad Brivatem portum, qui hodie concisum servat nomen vetus, *Brest*, vel ad Ligeris ostia, quæ non multum ab eo portu absunt, tractus Aremoricanus. A Ligeri ad Pyrenæos usque, Aquitanicus tractus: omnes sub unius spectabilis ducis dispositione. In notitia Imperii Romani perperam excusum est: *Sub dispositione viri spectabilis Ducis tractus Armoricani, et Nervicani:* mendum enim manifestum est. Nam non *Nervicani* legendum, sed *Ebruicani.* Neque a Nerviis fit Nervicanus, sed Nervianus. Deinde, qui possunt Nervii in his tractibus annumerari, qui sunt remotissimi, et in Belgis censentur? quatuor enim tantum Lugdunenses, et utraque Aquitania parebat ei Duci, non Belgica, ut recte postea subjicitur in eadem Notitia. Porro, in eodem loco mancus est locus, cum tractus Aquitanici non meminit. Ab illo tractu Eborum etiam hodieque Lutetiam devehuntur ostrea decumana, quæ et hodie quoque secundam palmam a Burdigalensibus obtinent. Nam omnium gulæ procerum judicio, qui utraque gustarunt, longe Burdigalensia præferuntur. In quibus me sane adstipulatorem cum Ausonio quoque habent. De Genonis nihil pronuncio. Paulo inferius quædam ostrea, quæ ad Propontida capiebantur, 'Promotiana' dicta scribit a Promoto duce tractus Propontidis. *Scaliger.*

Aut Eborum] In exemplari erat, *Aut Ebore:* unde *Aut Eboræ*, potius scriberem, quam, *Aut Eborum.* Leguntur autem *Eboræ* et *Eburæ* aliquot apud veteres Geographos: quarum una 'Εβοῦρα, id est, 'Ebura' apud Strabonem tertio, sed eadem 'Εβορα, id est, 'Ebora' apud Stephanum, πόλις, hoc est, civitas, apud eosdem, sed castellum apud Melam Pomponium, ad Bætis ostium amnis Hispaniæ in Oceanum Gaditanum Atlanticumve, influentis. Ejus ostrea possunt esse, quæ hic celebrat Ausonius. Alioqui nihil apud Veteres alios legere memini de Hispaniæ ostreis, nisi quod Plinius tricesimo secundo 'rufa' esse scribit. *Vinetus.*

34 *Et dulcia farris opimæ*] Ego istud *farris* quid hic sit, non video: et in *frugis* aut *carnis* mutarem, nisi vererer, ut ne fuerit olim *farris* aliud atque obliquus a recto 'far.' Miror enim, quod et 'far,' et 'farris,' recti, reperiantur in vetere glossario. 'Far,' ζειὰ, σῖτος, ὄλυρα. et post versus aliquot, 'Farris,' ζειὰ, ὄλυρα. *Idem.*

Et dulcia farris opimæ] Forte: *sed dulcia farris opimo:* possit et *carnis* legi, sicut supra 'carnem lacteoli visceris' dixit: et est oppositio inter 'aspera testis,' et 'sed dulcia opimo carnis' vel *farris.*

38 *Accedunt, quæ fama recens, Byzantia*] Adjuvi nonnihil sensum, aliter distinguendo. Familiare non poëtis tantum, sed et prosæ orationis scriptoribus, inserere quasdam voculas, quas parenthesi includere solemus: maxime autem in iis usurpandis creber Florus est, e quo loca aliquot adducam, uti ea restituenda censeo: libro igitur II. cap. VI. 'Quamvis tunc (pudor) manu servili pugnaret. Nam huc usque tot mala compulerant. Sed libertate donati fecerant se virtute Romanos.' Et c. XVI. 'Jam et urbem ipsam terrebat obsidio: sed (fata rerum) quum Metellus dimicasset, ad victoriam Mummius venit.' Lib. III. cap. IV. 'Itaque non fusus modo ab his aut fugatus, sed (simile prodigio!) omnino totus interceptus exercitus.' Et cap. XXI. 'Nam Sulmonem vetus oppidum, socium atque amicum (facinus indignum) nondum expugnatum, (ut obsides rebellium et modo morte damnati duci jubentur:) sic damnatam civitatem jussit Sylla deleri.' Et c. III. 'Venere illi: (quam metus in barbaris nulla vestigia!) diem pugnæ ab imperatore nostro petierunt, et hic proximum dedit.' Lib. II. cap. II. 'Tum (fœda clades, Romanisque usu incognita) vivus in manus hostium venit fortissimus imperator.' Plura sunt, sed piget adscribere. Dicam tribus verbis, omnia ista apud Florum sine exclamationis particulis, *o*, *proh*, et similibus nominandi casu legenda esse, ut liquet ex animadversis poëtarum locis. Silius Ital. lib. XIII. vs. 481. 'At Celtæ vacui capitis circumdare gaudent Ossa (nefas) auro, et mensis ea pocula servant.' Virgilius in Ciri vs. 200. 'Dauliades (crudele) venit carissima vobis,' &c. Idem in Culice vs. 236. 'Et Tityos, Latona tuæ memor anxius iræ, (Implacabilis ira nimis,) jacet alitis esca.' Ovidius I. Amor. Eleg. VI. 'Janitor (indignum) dura religate catena.' Statius lib. I. Thebaidos: 'Scandere quin etiam thalamos hic impius hæres Patris, et immeritæ gremium incestare parentis Appetiit, proprios (monstrum) revolutus in ortus:' ita sane scripti libri, quum in vulgatis sit, *proprios monstro revol.* Idem paulo post: 'Cui Phœbus generos (monstrum exitiabile dictu: Mox adaperta fides) ævo ducente canebat:' ubi æque bene scripti: *fato ducente.* Sed, ut sunt δεύτεραι φροντίδες plerumque σοφώτεραι, τὸ *laudant* tantum in *laudat* mutandum existimo, sic ut sit constructio, quæ fama recens laudat generata subter Byzantia littora.

39 *Insana acta*] In insano littore, et quod feriunt 'insani fluctus,' ut Virgiliano pastori appellantur in nono Bucolico. Usus est rursus Ausonius in Periocha libri sexti Odysseæ, et Paulinus in versu octogesimo Epist. primæ ad Ausonium. *Vinetus.*

40 *Promoti celebrata ducis*] Promotiana hæc ostrea aliunde non novi: neque scio, quis hic Ausonii temporibus Promotus fuerit. Prosper et Marcellinus comes, et Cassiodorus, Promotum memorant, Consulem ordinarium sub Valentiniano secundo et Theodosio. *Idem.*

43 *Quotiens dextræ invitatio mensæ*] 'Dextera mensa' an hic sit alia, quam amicorum, nescio. *Idem.*

46 *Parasitorum coll. Plautinorum*] 'Collecta' cœna est, quæ Græcis ἔρανος vocatur, ut sodalium epulæ, et accubatio epularis juvenum, ut tetradistarum symbolam conferentium. *Turnebus.*

Collegia Plautinorum] Ita legimus: sic Appuleius in Apologetico: 'temulentum illud collegium parasitos tuos.' Nam non sequimur doctissim. Turnebum, qui legebat *collectas Plautinorum.* [Vid. Not. præced.] Atqui tantum abest, ut 'Parasitorum' ullæ sint collectæ, ut ipsi semper ἀσύμ-

βόλοι epulentur. *Scaliger.*

Collegia Plautinorum] Ms. *Collecta:* forte, *Colliphia.* Habes in versu Plauti, ubi Toxilus parasito cœnam parat. Juvenalis: 'Comedunt colliphia paucæ.' *Gronovius.*

Parasitorum collegia Plautinorum] Id est, quales Plautus describit, omnium cupediarum ac deliciarum intelligentissimos helluones. Sarisberiensis Polycrat. lib. VIII. cap. VI. 'Epulones convocant, et parasitos, et collegium nugatorum, qui alienæ nidore culinæ capiuntur.' Sed *Collecia* forte fuit in libro pro *Collegia.* Hinc factum *collectia* et *collecta:* quæ quidem literarum consimilium depravatio in antiquis scriptoribus haud rara. Sic apud Optatum Milevitanum legas, l. VI. extr. 'Alias aves clausas portat in cavea, et visceratas, alias ad imaginem viventium olim exstinctas fallacibus ramis, quasi viventes imponit:' corrige: *in cavea, eviSceratas alias ad imaginem viventium, olim exstinctas, &c.* Sequentia indicant hujus loci emendationem, ab aliis frustra tentatam, esse verissimam. 'Evisceratæ aves' sunt, quæ desiccatæ extractis intestinis instar vivarum se gerunt, quales exoticas divitum curiosorumque hominum musea, familiares et vernaculas coquorum officinæ ostentant. Quæ autem Burdigalensis Poëta 'Collegia Plautina' nominat, ea D. Hieronymus in Apolog. pro libris adv. Jovinianum editis 'Plautinas familias' appellavit, homines nempe ventri et voluptati deditos: 'Inventæ sunt,' inquit, 'Plautinæ familiæ, et scioli tantum ad detrahendum,' &c.

47 *Sed festos quia sæpe dies*] Mala distinctio fecerat sensum obscuriorem: hanc sustuli, nequid inconsulte novatum videatur. 'Adivi' referendum ad sequentem versum; τὸ 'sed' autem cohæret cum 'audivi,' quod est in versu ultimo.

50 *Aut sacra repotia patrum*] 'Repotia,' quæ in secundo libri secundi Sermonum Horatii pro quibuslibet festis diebus poni vetus commentator scribit, hæc quæ proprie sint, ambigitur. 'Repotia,' legimus apud Festum fuisse, quum postridie nuptias apud novum maritum cœnaretur et sic quasi reficeretur potatio. In commentariis Acronis, 'Repotia,' vel secundum a nuptiis diem, quo virgo ad muliebrem habitum componeretur: vel septimum, quo soleret nova nupta redire ad parentes suos. 'Repotia' etiam ex eodem Grammatico, et ex hoc Ausonii loco, suspicatur Turnebus esse dicta, quæ celebrabantur liberis natis convivia, quos parentes tollere decrevissent. Sed est aliud, quod de hoc verbo moneam. A 'repotando' namque quum deducere videatur Festus: et sic *repotia* recte scribi nemo non putet, in vetusto illo Lugdunensi libro *reportia* erant: *reportia*que legit apud Horatium, patrum nostrorum memoria, Christophorus Landinus, ac scripsit a 'reportando' esse dicta. *Vinetus.*

51 *Meminique bono*] Cur non *bonos?* Gronovius.

No. 399. 1 *Si qua fides*] Cum esset in Santonis, in Novero pago, ubi villam habebat, invitat Axium Paulum Bigerritanum ad agrum suum. Itaque necesse ei Blavia iter facere. Recedente enim æstu Oceani, trium horarum secundo Garumna evectio est Blaviam navigio expedito: temporibus vero Ausonii ea navigia vocabantur Cursoriæ: ubi Antoninus idem iter Burdigala in Santonos docet, mendum est in nomine 'Blaviæ.' Nam legitur *Blavuto.* Militarem vocat, quia ibi erat præsidium militum, et hodie quoque ita vocari potest: propter eandem caussam. Jubet ipsum Paulum afferre secum totam poëtarum et Rhetorum supellectilem, non quod non ipse habeat, sed quia, ut colligimus, Paulus mala fide utebatur libris Ausonii,

neque reddebat. Propterea lego: *Nobiscum invenies, κατενώπια si libet uti. Non Pœna, sed Græca fide.* Apud nos quidem invenies, inquit: sed ea lege, ut κατενώπιον utare. Quid est κατενώπιον? hoc est, ut non 'Pœna,' sed 'Græca fide' utaris: 'Græca fide' dicitur solvi, quod præsenti pecunia solvitur. Quare ille apud Plautum, qui dicit 'manus' suas 'oculatas esse' et 'credere quod vident' postulat ut sibi 'Græca fide,' καὶ ἐνώπιον solvatur. Sane possem illud κατενώπλια de poëmate quodam interpretari. Sed nolo contra animi mei sententiam nugari. Quod autem Græca fides in proverbium cesserit, ubi de præsenti pecunia agitur, patet simili proverbio, δὸς καὶ λαβέ. Quod cum corruptum sit apud Varronem, emendandum putavi. Locus est apud Nonium in verbo FERVIT. 'Quod leges jubent, non faciunt, faciant, Doscelave fervit omnino.' Legendum omnino: *Quod leges jubent, non faciunt: δὸς καὶ λαβὲ fervit omnino.* Ubi etiam eleganter FERVIT posuit pro ἐπιπολάζει, hoc est, in frequenti usu est. Mirum tamen Ausonium hac in Epistola præcipere Paulo, ut secum afferat libros, quanquam ipse habeat: in ea vero Epistola, quæ incipit, 'Æquoream,' jubet nullos afferre, quia apud se inveniet. *Scaliger.*

2 *Plasma*] Figmentum, et commentum. *Vinetus.*

4 *Alumne quondam*] Qui ab illis alebaris, docebarisque: qui tunc earum quasi filius dulcissimus, nunc vero pater es potius, vel proavus, abavus, atavus, tritavus, aut siquid est antiquius, ob singularem eruditionem. *Vinet.*

5 *Ut fuit olim Tartessiorum regulus*] Arganthonium Tartessiorum regem indicari, plane constat. Cui centum et quinquaginta annos tribuunt Anacreon, Strabo, Plinius: centum autem et triginta, Asinius Pollio, centum et viginti Herodotus, Val. Max. Censorinus: trecentosque denique Silius Italicus his versibus: 'Arganthoniacos armat Carteja nepotes. Rex proavis fuit humani ditissimus ævi, Ter denos decies emensus belliger annos.' Quorum imprimis memorem fuisse Ausonium, dum versiculos meditaretur suos, vox ipsa 'proavis' non nihil ostendit. Nec præterea ambigimus, posse fieri, ut cum Anacreonte Silio conveniat, si quis ita legerit: *Ter quinos decies emensus belliger annos.* Sed Ovidianum illud meminerimus, 'Exit in immensum fœcunda licentia vatum: Obligat historica nec sua verba fide.' Ne quis autem abuti nos authorum testimonio existimet, erratum triplex in Val. ac Cens. recognoscat, oportet: 'Arganthonius Gaditanus,' inquit Val. 'tamdiu regnavit, quam diu etiam ad satietatem vixisse abunde foret. LXXX enim annis patriam suam rexit, cum ad imperium LX annos natos accessisset. Cui rei certi sunt authores. Asinius autem Pollio, non minima pars Rom. styli, in tertio histor. suarum libro, centum illum et triginta annos explevisse, commemorat, et ipse numerosæ vivacitatis haud parvum exemplum. Hujus Regis consummationem annorum minus admirabilem faciunt Æthiopes, quos Herodotus scribit centum et trigesimum annum transgredi.' Hactenus Valer. Legendum vero: *Cum ad imperium XL. annos natus accessisset:* ex Mss. omnibus Codd. (omnes autem, quos videre nobis contigit accipi volumus.) Atque ita fiet, ut Herodotum authorem etiam sequutus appareat, cujus in Clio hæc sunt: Ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Ταρτεσσὸν, προφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλῆϊ τῶν Ταρτεσσίων, τῷ οὔνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος. ἐτυράννησε δὲ Ταρτεσσοῦ ὀγδώκοντα ἔτεα. ἐβίωσε δὲ πάντα, εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Quod autem legitur, scribi ab Herodoto, Æthiopes, centesimum et trigesimum annum transgredi, emendandum c. et

XX. ex iisdem codicib. nec non Herodoto, qui lib. III. ἔτεα μὲν, inquit, ἐς εἴκοσι καὶ ἑκατὸν τοὺς πολλοὺς αὐτέων ἀπικνέεσθαι. Nunc ad Censorinum: ' Poëtæ quidem multa incredibilia scripserunt, nec minus Historici Græci. Quamvis a vero par non fuit decedere. Ut Herodotus apud quem legimus, Arganthonium Tartessiorum regem C. et L. annorum fuisse: aut Ephorus, qui tradit, Arcadas dicere, apud se Reges antiquos aliquot ad CCC. vixisse annos.' Reponendum autem *Anacreon* pro *Herodoto*. Nam Plinius ait: ' Anacreon poëta Arganthonio Tartessiorum Regi, C. et L. tribuit annos.' Et Strabo: ' ob hanc causam Anacreontem hunc in modum dixisse, Equidem Amaltheæ cornu nolui, neque annorum C. et L. imperium tenuisse Tartessi.' Cæterum Herodotum, regem ipsum nominatim descripsisse, et Arganthonium vocitasse. Vel potius in ipsis numeris putandus est error, ac scribendum: C. et XX. nomenque Herodoti custodiendum. Sed veluti hoc ipsum diligentius considerandum non negaverim; ita illud longe magis, quod Lucianus centum et quinquaginta Arganthonium egisse annos, ex Herodoto, nec non Anacreonte testatur in Macrobiis: Ἀργανθώνιος μὲν οὖν Ταρτεσσίων βασιλεὺς πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἔτη βιῶναι λέγεται, ὡς Ἡρόδοτος ὁ λογοποιὸς, καὶ ὁ μελοποιὸς Ἀνακρέων. ἀλλὰ τοῦτο μὲν, μῦθός τισι δοκεῖ. *Accurs.*

6 *Tartessiorum regulus*] Ταρτεσσὸς, est urbs Hispaniæ in Gaditano littore, a fluvio ejusdem nominis dicta, de qua mentionem fecerunt Aristoteles, Strabo, Stephanus, aliique multi, regem habuit Arganthonium nomine: quem poëta Anacreon centum et quinquaginta annos vixisse scripsit, auctore Plinio: sed Cicero de senectute, et Valer. Maxim. libro octavo, ex Herodoto, centum et viginti tantum. *Vinetus.*

9 *Et si Pierias*] Tametsi suas Musas sinit interdum mentiri et fallere, nunquam tamen ipse mentitur neque fallit. LIRA, et porca est terra elata: sive terræ longus cumulus, et quasi agger inter sulcos. SULCUS vero, id est, αὖλαξ, unde αὔλακα accusativus, longa illa fossa, quæ aratro fit per terram tracto. Ab iis lirare, porcare, sulcare, liras, porcas, sulcos facere, et terram aratro proscindere. Ludit autem Ausonius in verbo ' lirare,' ad Græcum ληρεῖν proxime accedente: quod significat nugari, mentiri, desipere, et delirare: quod ' delirare,' unde ' delirium' fuit in Viro bono: estque proprie non recto sulco lirare, sed deflectere. Erasmus in proverbio Nugas agere. *Id.*

15 *Qua glarea*] In Epistola ad Paulum scribit eruditissimus Poëta: ' Qua glarea trita viarum Fert militarem ad Blaviam.' Notissimum vulgo sane quid sit ' glarea,' notissimum et Vibiscis Santonibusque, viam quæ Blaviam ducit, glareosam esse: non tamen id simpliciter in Ausonio accipiendum. Nam eo tempore ' glarea' accipiebatur pro aggere, seu militari via. Augustinus de Civit. Dei lib. XXII. c. 8. ' Sed ista nec similiter innotescunt, neque ut non excidant animo, quasi glarea, memoriæ crebra lectione teruntur.' Recte et eleganter Augustinus. Nam quid tritius, quam militaris via? Propterea et eadem metaphora Aristophanes dixit, οὕτω αἴσιμον πεπάτηκας. Quippe αἱ λεωφόροι et militares viæ proprie dicuntur πατεῖσθαι. Porro non dubium est, quin vere a nobis exposita sit ' glarea' pro aggere publico. Nam ἀντιφραστικῶς ita dicta est, cum desabulata potius et ex ' glarea' mobili stabilis reddita esset, qualis via Domitiana in silvis apud Papinium. 'Desabulare' enim id vocabant. Varro Sesquiulysse: ' Unam viam Zenona mœnisse: duce virtute hanc esse nobilem. Alteram Carneadem desabulasse, bona corporis secutum.'

Nam quod Nonius legit 'Desubulasse,' et interpretatur perfodisse, in hoc more suo nobis fucum facit. Vide, num qui viam munit, is recte dicatur eam perfodere: et qui perfodit viam, num recte subula id facere possit. Sed ejusmodi sunt Grammaticorum judicia. Quis nescit diversam sententiam Zenonis et Carneadis fuisse περὶ τελῶν, hoc est, de finibus bonorum et malorum? hujus quidem metam ἀρετήν: Carneadis autem τὰ πρῶτα φύσεως. Hæ sunt igitur duæ illæ viæ, de quibus Varro sentit. At hodie, ut leguntur illa verba apud Nonium, quis intelligat? Monstra enim plane sunt illa: 'unam veniam esse amovisse. d. v. h. e. n. a. C. desubulasse.' Ergo 'desabulare' recte dictum de aggere publico muniendo. *Scaliger*.

16 *Militarem ad Blaviam*] Quæ postea *Blavia* vulgo, deinde *Blaia* fuit dicta. Oppidulum est munitissimum in Garumnæ ripa Santones spectante situm, leucis septem a Burdigala, duodecim ab ostio Garumnæ, a Santonis quindecim, ut modo diximus, vix quadraginta jugera, ut existimo, obtinens soli; custodes vigilesque habens perpetuos: qui interdiu et noctu non solum locum illum custodiant diligenter, verum etiam ex ea specula, quid toto late fiat Garumna sursum deorsumque observent: et si qua forte hostilis classis prætERIRE conetur, prohibeant inde illi gnaviter multis tormentis, quantum tamen per fluminis latitudinem liceat: quæ illic est duum millium et ducentorum passuum. Sic militaris nomine semper esse digna pergit Blavia. De qua subscribam, quæ in Notitia Imperii Romani leguntur: 'Sub dispositione viri spectabilis, ducis tractus Armoricani et Nervicani, Tribunus cohortis primæ novæ Armoricæ Grannona in littore Saxonico. Præfectus militum Carronensium Blabia. Præfectus militum Maurorum Venetorum Venetis.' 'Blaviam' vero qui memorarit, antiquiorem Ausonio non habeo, nec post Ausonium Gregorio Turonensi, Aimoinoque Floriacensi: qui 'Blaviam' istam militarem, 'castrum' vocant, hic in rebus Caroli Martelli principis Franci clarissimi, ille in libro de Confessoribus: inter quos recenset Romanum illum Blaviensem, Ausonii poëtæ, et Martini Turonensis Episcopi coævum: quem scripsit Sigibertus Chronicus mortem obivisse anno Christi trecentesimo octogesimo quincto: et cujus 'sepulchrum Blaviensi castello contiguum,' ut Gregorius loquitur, et Basilicam, in qua sepultum fuisse regem Charibertum Ado Viennensis scribit, civilia nostra bella solo nuper æquarunt. In Itinerario Antonini *Blavis Blavutum* quidem esse videtur: sed de isto auctore nihil comperi: in cujus libro nullum non vocabulum fœde corruptum. *Vinetus*.

21 *Congrege*] *Congregato* vulgo. Idem verbum legimus in versu quinquagesimo tertio Gripi, et legendum suspicamur in Periocha ultimi libri Odysseæ: sive 'congrex' ejus fuerit rectus, sive 'congregis' et 'congrege.' Aurelius Prudentius poëta Christianus, Ausonio non major, eodem obliquo 'congrege,' pro consentiente, et concordi, usus est, libro secundo contra Symmachum: 'En ades omnipotens, concordibus influe terris. Jam mundus te Christe capit: quem congrege nexu Pax et Roma tenet.' Apuleius vero septimo Metamorphoseos 'congregem' dixit, sed hoc pro eo, qui sit ejusdem gregis. 'Equinis armentis,' inquit de se asino, 'namque me congregem pastor egregius, mandati dominici serus auscultator, aliquando permisit.' Contrariæ significationis est 'segrege' pro 'segregato' separatoque apud eundem Prudentium, qui et 'segregem' dixit in hymno septimo Cathemerinon de Elia: 'Fragore

ab omni quem remotum et segregem Sprevisse tradant criminum frequentiam.' Sed 'segreges' etiam plurale Seneca in Hippolyto, et Sidon. in Epist. duodecima quincti, et tertia noni. *Idem.*

22 *Nomen plateas perdere*] Plateæ, et viæ urbis, quantumcunque sunt πλατεῖαι, et latæ, hæ videntur angustæ, quum non omnes facile capere possunt homines, qui in eas convenerunt: et sic suum nomen amittunt. *Idem.*

24 *Tene, feri*] Simili ferme modo quæstiones exercentium strepitum expressit Ammianus lib. XXIX. 'Igitur,' inquit, 'cum Præfecto prætorio summatibus quæsitis in unum, quibus cognitiones commissæ sunt, intenduntur eculei, expediuntur pondera plumbea cum fidiculis et verberibus. Resultabant omnia truculentæ vocis horroribus inter catenarum sonitus, tene, claude, comprime, abde, ministris officiorum tristium clamitantibus.'

27 *Nec prodest penetrale*] Absurdum videtur, vulgi clamores, et prætereuntium strepitus per tectum ingredi ad aures, præsertim clausa domus intimaque subeuntium, vox enim ipsa in altitudinem prærepta, inque latitudinem progressa, resilire per tectum (ni sint alia sublimiora tecto corpora, quæ scandenti occurrant, atque obstent) non potest. Emendandum itaque putaverim, *per septa*, ut intelligantur non externorum tantum parietum præcinctiones, sed internæ quoque septiones. Ac videtur Ausonius intimam Naturæ rerum quæstionem secutus, ex Lucret. l. I. his versibus: 'Inter septa meant voces, et clausa domorum Transvolitant.' Nec multo post: 'Transit enim fulmen cæli per septa domorum, Clamor ut it vocis.' Maro quoque in Georgicis, 'Domorum septa' vocat. Neque illud etiam ambigimus, futurum aliquem, qui 'tecta,' loca ipsa clausa obstructaque, intellectu simplici, protinusque obvio, arripiat. *Accursius.*

38 *Socci et Cothurni musicam*] Comœdias et Tragœdias. *Vinetus.*

41 *Nobiscum invenies nullas, quia liquimus, ejo*] Corruptus hic videri possit versus, neque suis syllabis enunciari facilis, non injuria. Græcum quippe verbum, more suo, usurpasse Poëtam crediderim εἴω quod est eo, vado. Eodem modo et in Plautino Epidico versus terminatur: 'Unde lubet, nam nisi illas ante Solis occasum hodie ἔλω.' Sic quoque haud procul inde dictum Ausonio, 'Torquet αὔλακα,' id est, 'sulcum.' 'Salaminius Æas' pro 'Ajax.' Quanquam Græcis potius scribendum literis putaverim Αἴας, non tam uti eam soni fugerit asperitatem in Latino nomine, quam ut ipsum quoque gemitum in flore scriptum indicarit. Sic et illud: 'Nobiscum invenies κατενόπλια.' Rhythmi videlicet speciem, quem saltarent arma quatientes. Et ad Probum: 'vacare dignabunt κόραι.' Sed et in Epistola ad Paulinum. υ literam fuisse illam innuens, qua Lacedæmonii Philippo regi abnuentes responderunt, ab *U* nostra versum cœpit. Meminit ejus Plutarch. περὶ ἀδολεσχίας, nec non in Apophthegm. *Accursius.*

Catenoplia] Apud Suidam legimus 'catenoplion' speciem rhythmi Carminisque fuisse: ad quod saltabant Veteres, arma quatientes, scribitque Græcus Hephæstionis commentator, κατενόπλιον esse unum ex heroici metri generibus septem: quod habet duos dactylos et unum spondeum: hocque adducit exemplum ex primo Iliados: Ὣς φάτο δακρυχέων, τοῦ δ' ἔκλυε πότνια μήτηρ. Cujusmodi fuerit hoc Virgilianum: 'Nos patriam fugimus: tu Tityre lentus in umbra,' et hujus Epist. versus 5. *Vinetus.*

42 *Non Pœna*] Non Punica fide. Pœni namque semper vani et fœdi-

fragi sunt habiti. Sed Græca, id est sincera fide, et certa. Græca tamen fides eadem cum Punica in iambico Epistolæ vicesimæ secundæ ad Paulinum: sed vide hæc adagia apud Erasmum. *Idem.*

No. 400 *Versus meos*] Sidonius Apoll. cap. 23. 'Cum jam pro meritis tuis pararem Consenti, columen decusque morum, Vestræ laudibus hospitalitatis Cantum impendere pauperis cicutæ, Ultro in Carmina tu tubam recludens, Converso ordine versibus citasti, Suetum ludere sic magis sodalem. Paret Musa tibi, sed impudentem Multo cautius hinc stylum movebit. Nam cum Carmina postules diserte, Suades scribere, sed facis tacere:' ad quem plura Savaro.

Editionis alienæ] Sic malo, quam *editioni.* Gronovius.

§ 2 *Ampliata*] Ampliatio dicebatur in Judiciis, quum causa esset obscura, et judicium differebatur in tempus. Budæus in annotationibus ex Asnio Pediano. *Vinetus.*

Qualis emerserat mari] Epigramma centesimum et sextum. *Idem.*

Et consternavit] Obstupefecit sua pulchritudine, et attonitum reddidit formæ judicem Paridem pastorem. Lucianus in Dearum judicio. *Idem.*

§ 3 *Delirus*] Est Pauli Comœdia. *Scaliger.*

Delirus tuus] Poëmatis nomen a Paulo scripti. *Vinetus.*

In re tenui] Allusio ad Virgilii locum, quem indicavimus in Præfationem in Technopægnium. *Idem.*

Ut palmes audacior] Quæ ante tempus germinare festinant, 'secutis frigoribus exuruntur,' Plinius in principio septimi decimi Natural. Histor. *Idem.*

§ 4 *Dissonum quem Colonomon, &c.*] Sphingis ænigma sunt illa, quæ hic hodie leguntur: *Denique dissonum, quem Colonomon existimo proprie a Philologis appellatum, accrevi.* Hæc est veterum editionum, et quod pluris facio, Aldinæ lectionis. Hoc, nisi fallor, nihil aliud est, quam si diceret: Ego malus Musicus obstrepui bono Musico. Nam cum Delirum suum Ausonio recitasset Paulus, et ita ille placuisset Ausonio, ut vereretur suum poëma Paulo recitare, ne scilicet Deliri comparatione illa sorderent: tamen, inquit, ego tandem non solum ineptiam meam detexi, qui post Delirum tuum ausus sim cursim poëma meum recitare, sed etiam eandem auxi ineptiam, qui tibi ipsum poëma miserim. Metaphora a Musica: ut si canente bono Musico, aut psallente bono Citharœdo, ineptus quis interea obstrepat, et velit ipse quoque ἀντιψάλλειν. Quare τόνοι illi Musices dicuntur διάφωνοι, hoc est, 'dissoni.' Martianus: 'διάφωνοι,' inquit, 'id est, dissentientes sunt, qui cum percussi fuerint, invicem discrepant.' Eos igitur tonos se percussisse ait Ausonius bene canente Paulo, et doctissimum poëma recitante, atque adeo omnino effecisse, νόμον illum, qui a Musicis dicitur κόλος, hoc est, mutilus, et in eo ridiculum se fuisse. Utitur autem verbo 'accrescendi' ἀρχαϊκῶς: transitive enim posuit. Locus autem ita interpungendus, et corrigendus: *Denique dissonum, quem Colonomon existimo proprie a Philologis appellatum, adcrevi. Ut jubebas, recenti versuum tuorum lectione non ausus, ea, quæ tibi jam cursim fuerant recitata, transmitto.* Nam cum ex recenti versuum Pauli recitatione Ausonius versus suos præ illis sordere putaret, et melius secum agi, si supprimeret eos, quam si exscriptos Paulo legendos daret, ne se apud eruditissimum virum traduceret, eos tantummodo cursim recitaverat, neque ausus erat tradere. Postea tamen rogatu vel jussu Pauli eos nunc illi transmittit scriptos. *Scaliger.*

Denique dissonum] Locus hic corruptus est: ubi quæ leguntur *colonomon*, et *tollenomen*, θολούμενον, id est,

turbidum, esse debere putat Jacobus Fanensis capite tertiodecimo collectaneorum. Notandum autem 'accrevi' activa significatione, pro auxi. *Vinetus.*

Denique dissonum, quem Colonomon, &c.] 'Dissonum' illum 'Colonomon,' ignorare me fateri malo, quam viro Illustri hircum mulgenti cribrum supponere. Certe scriptum Ausonii est hujus indicis sive tituli, quod ad se mitti voluerat Paullus, Ausonius autem mittere veritus est, quasi hoc cum Deliro Paulli comparatum nimis sorderet. 'Adcrevi' autem activa significatione, quod ingerunt Scaliger et Vinetus, non est nauci. Sed scribendum: *Denique Dissonum, quem Colonomon existimo proprie a Philologis appellatum, ad te mittere, ut jubebas, recenti versuum tuorum lectione non ausus, ea quæ tibi jam cursim fuerant recitata, transmitto.* Gronovius.

Etenim hoc popesci] Legendum: *poposcisti:* nempe, 'Dissonum meum' ut ad te mitterem: *illud*, quæ tibi jam fuerant recitata, mittere. Neque offendor *hoc* poni, uti potius *illud* poni debuerat, et vicissim. Sic enim maluisse interdum Veteres in Observationum tertio, ni fallor, notamus ad Symmachi locum. *Idem.*

Ad eundem lapidem bis offenderes] Bis peccares eadem in re. *Vinetus.*

§ 5 *Vide, mi Paule*] Alterius Epistolæ hoc principium est in nonnullis codicibus. *Idem.*

Nec de mimo planipedem, nec de comœdiis histr.] Rectius *comœdis* ex Ms. codice; quanquam pro ipso quoque opere sit mimus non infrequens. *Accursius.*

Nec de mimo planipedem] Μῖμος, qui aliorum dicta factave et gestus imitatur, ut Philistion quondam apud Græcos, Publius et Laberius apud Romanos. 'Planipedem' et 'mimum' scribit idem esse Diomedes libro tertio. Quartam numerat togatarum fabularum speciem, 'planipedisque' appellationem ex eo esse, 'quod actores planis pedibus, id est nudis, proscenium introirent, non ut tragici actores, cum cothurnis: neque ut comici, cum soccis.' *Vinetus.*

Etiam de pronunciatione rideres] Adeo inepte pronunciarem. Hujus loci meminimus in Epistolæ Ausonii quartæ versum quinctum decimum. *Id.*

Etiam de pronuntiatione rideres] D. Hieronym. in Epitaph. Nepotiani: 'Et quidquid minus in opusculo erat, distinctione moderata, et pronuntiationis varietate pensabat: ut in recitando ille ipse vel placere quotidie, vel displicere videretur.' Vide Gell. lib. XIII. cap. 30. Vinetum ad Epist. IV. et Protrepticon.

Ovum tu coque] Vel *quoque:* nam utroque modo scribebant. Videtur famem indicere Paulo manenti in fundo suo Crebenno, cum præcipit illi, ut 'coquat ovum passeris marini,' hoc est, Struthiocameli. Sic in Ephemeride: 'locus ordinandi quoqui.' Nam quæ suavitas in ovo Struthiocameli, eoque vetusto? Itaque salse illum dicit in Crebenno villa esurire, in qua nihil nisi ovum Struthiocameli habebat. Scimus enim ea pro ornamentis, aut ἀντὶ κειμηλίων suspendi. Ego, inquit, vino Vibisco, quod Santonos jubeo deferri, bene me curabo, tu vero 'coque ovum passeris marini,' quod solum tibi de tuis bonis relictum esse ait promus. In quo nimis dicaciter, meo judicio, pauperculo amico insultat. Nam sine dubio videtur ejus supellex omnis a creditoribus capta fuisse, et nihil illi præter ovum Struthiocameli, quod pro lacunari pendebat, relictum fuisse. Constat enim ipsum Paulum agellum proscripsisse venalem, ære, ut puto, alieno oppressum. Hoc enim indicat Ausonius ipse, nimium et in hac quoque parte dicax, et urbanus, cum ait: 'Sic, qui venalis tam longa ætate Crebennus Non habet emptorem, sit tibi pro precio.' Ex his igitur patet, quod

ait Ausonius de ovo Struthiocameli relicto, allusum ad exactores nominum, qui nihil aliud reliquerant. Et, quod ait, *coque:* nimirum quod nihil illi esculenti reliquissent. Urbana quidem ista, et salsa: sed quæ in amici calamitate mihi videntur importuna. Ita non parcit Theoni, quamvis amico, illudens ejus paupertati: an intelligendum est simpliciter, et dicendum præcipi Paulo, ut sibi deferatur illud ovum? 'Struthiocamelum' interpretamur 'passerem marinum.' Nam quod avis esset, passerem vocarunt, imitatione Græcorum, qui *στρουθίον* vocant: quod peregrinus, et ultramarinus, 'marinum,' hoc est, *διαπόντιον*. Plautus: 'Vola curriculo. Isthuc passer marinus in circo solet.' Festus: 'Passer marinus, quem vocat vulgus Struthiocamelum.' *Scaliger.*

Fundo patriæ] 'Fundum patriæ Bigerritanæ' intelligit Crebennum, de quo jam locuti sumus. Ex quibus colligimus Paulum ipsum patria Bigerritanum fuisse. Bigerri autem sunt populi ad Pyrenæos, qui et *Bigerrones* hodieque nomen retinent. Eorum regio propter Pyrenæos et ventosa et frigida est, unde ventum, seu turbinem Bigerritanum a tergo flare illis, qui per Vasates iter Burdigalam faciunt, ait Sidonius Apollinaris. Jam frigidam esse, et vini inferacem, qua parte Pyrenæis adjacet, non solum nos scimus, sed et Ausonius quoque ipse testatur, qui *ἀστάφυλον* propterea vocat, et *θυμαλγέα*. Sic enim de Paulo Musas alloquitur: 'Ἀσταφύλῳ ἐνὶ χώρῳ habet θυμαλγέα λέσχην. Præterea magis confirmat Paulinus ad Ausonium scribens, qui eos vocat 'Pellitos,' propter mastrucas, quas ob frigoris immanitatem fere semper gestant. Easque hodie vocant Græco nomine *Marlotas*, quasi *μαλλωτάς*. Eorum civitas Tarba, in qua hodie est Episcopatus. In Notitia provinciarum Galliæ legitur 'Civitas Tursa. ubi castrum Bigorra.' Melius quidam codices *Turba*. lege *Turba*. Non enim semper, ubi ex dispositione Romanorum censebatur civitas, ibi et continuo Episcopatum esse censendum est. Nam olim Benearnensium civitas erat oppidum, quod hodie *Hortenses* vocatur: hodie Episcopatus est Lascurræ. Benearnum esse quos hodie Hortenses vocamus, ad flumen Gaven, certissimum est ex Antonino, qui a saltu Pyrenæo ex Hispania Eloronum venientes deinde Benearnum deducit. Et ex eodem saltu Aquas Tarbellicas profectis idem oppidum assignat Tolosam proficiscentibus. Præterea Bearnensis principatus hinc nomen habet. Et scimus ejus principatus nobilissimos et populosissimos esse Hortenses. Eloronum retinet nomen et ipsum Episcopatus in eodem principatu Bearnensi: vocamus enim 'Oleronum,' quomodo et Sidonius 'Oleronenses.' Sic Elusatum civitas non habet Episcopatum: quæ et ipsa hodie nomen retinet. *Elusam* enim vocant Vascones, sed pronuntiant *Eusam*, quia id est idioma ejus gentis ita *l*, ante *s*, pronunciandi. Quod non frustra dico, cum inepti non pauci apud Cæsarem legant *Flussates:* et velint esse eos, qui ad Pyrenæos citra caput Garumnæ vocantur *Fuxenses*. Acuti homines sane. Ego in vitis martyrum Aquitanorum a pervetusto et elegantissimo auctore conscriptis, quædam legens, incidi in vitam Luperculi, qui passus est sub Decio in civitate Elusatum ad Celisam fluvium. Postea sciscitatus sum ab Elusatibus, quomodo vocaretur Divus, qui est tutela eorum civitatis: responderunt esse Sanctum Lopercum: ita enim vocant. Quare desinant Veterum scripta contaminare somniculosi conjectores. At istæ sunt hodie in Novempopulania non solum civitates, sed et Episcopatus, et nomen retinent: *Convenæ*, *Conse-*

ranni, *Ausci* Metropolis Novempopulaniæ, *Vasates*, *Aquenses*, hoc est, Aquarum Tarbellicarum. *Boiatum*, hoc est, Baiona, quasi Boiona, quæ olim dicebatur Lapurda, ubi erat præsidium Romanorum. Hodie territorium ejus civitatis nomen retinet. Vocatur enim *Lapurd*, et pagus *Lapurdensis*. Promontorium ostiorum Garumnæ, quod est in Medulis, quodque vocatur a Ptolemæo Κουριανὸν ἄκρον, hodie vocatur *caput Boiatum*. Sed valde depravat lingua Vasconum, quæ dicit *cap de Butz*. est enim Boatum, vel Boiatum caput, *Butz* corrupte, *Boates*. Item Atyrensium civitas retinet nomen, sed depravatione Vasconica. Vocatur enim *Airensium Civitas*, quia y psilon elisum est, et dixerunt *Atrensium*. sic Elysa, quia y psilon corripitur, ut apud Claudian. 'Invadit muros Elysæ;' propterea fecerunt *Elsam*. Quod enim y psilon corripiatur in Atyro, unde dicti *Atyrenses*, ex Lucano cognoscimus, qui dixit: 'et ripas Atyri, quas litore curvo.' Hoc in causa fuit, ut *Atrenses*, dixerint. Ipsi vero pronunciant *Airenses*: nam nunquam aliter solent TR efferre, quam per IR sic petram, *peiram* dicunt, patrem *paire*, matrem *maire*. Nemini mirum videri debet, si cogar his exemplis uti. In re enim nova non omnes statim mihi credituros, nisi his rationibus convictos, puto. Quod non dico propter nostrates. Ipsi enim statim sciunt quid velim: sed propter alios Galliæ populos, præsertim Francos, quorum lingua et mores multum abhorrent a Novempopulanis. Novempopulanorum longe integrior lingua est, quam illorum, sed illorum cultior propter aulam regis. Ipsi vero Franci contra TR depravant in IER, Petram, *Pierre*, et similia. Non est, quod aliquis nostræ Galliæ veteres appellationes locorum ad recentiora nomina revocare se postulet, nisi perfecte omnium idiomata teneat: quæ quidem facile Vasco discit, Francus negligit. Habet et Episcopatum civitas Lactoratium, et retinet nomen. Dicti sunt et *Lactoratenses*, ut ex hac inscriptione, quæ in ea civitate extat, apparet: 'Pro salute Imp. M. Anton. Gordiani Pii Fœl. Aug. et Sabinæ Tranquillinæ Aug. totiusque domus Divinæ. proque statu civitat. Lactoraten. Tauropolium fecit ordo Lact. Dom. nostro Gordiano Aug. II. et Pompeiano Coss. VI. Id. Dec. Curantib. M. Erotio Festo. Et M. Earinio Caro sacerd. Trajanio Nundinio.' Hæc ego in gratiam nostræ Vasconiæ, atque adeo in honorem tanti poëtæ huic chartæ commendare volui. *Scal.*

In fundo patriæ Begeritanæ] Est in Aquitania ad saltum Pyrenæum, inter Bencharnenses et Convenas, provincia cælo soloque aspero, quæ et *Begorra* vulgo dicitur, et *Bigorra*. Istos ego *Begorros Bigorrosve* esse puto, qui scribuntur *Bigerri* in Epistolæ Paulini ad Ausonium primæ versu centesimo et quadragesimo tertio, *i* in prima syllaba pro *e*, sed *e* pro *o* in secunda, ante geminatam liquidam: unde *Begerritanus Bigerritanusve* denominativum effinxerit Ausonius hoc loco: cujus alteram *r* neglexerint librarii, *Begeritanæ* pro *Begerritanæ* qui scripserunt. Sic enim omnes nostri libri habent, quum *Bigerricus* aliud denominativum a *Bigerris* in cunctis exemplaribus eam geminet consonantem apud Sidonium Apollinarem, libri octavi Epistola duodecima. *Vinetus.*

No. 401 *Ἀδόνιος*] Epistola bilinguis, quam ad Axium Paulum Rhetorem Bigerritanum mittit, et eruditissima et elegantissima est. Atque utinam minus corrupta ad nos pervenisset: neque in ea emaculanda potius, quam interpretanda laboraremus. Utrumque tamen a nobis necesse præstandum fuit: nam primum maculas, quas potuimus, eluimus;

deinde, si qua erant Ausonianæ eruditionis, ac reconditæ literarum copiæ vestigia, ea nobis sagaciter odoranda fuerunt. Ita igitur edidimus, uti legendum esse non dubitamus. *Scaliger.*

4 Ἐν ἤματι γηράσκοντες] Ex Theocrito, Edyll. XII. Οἱ δὲ ποθεῦντες ἐν ἤματι γηράσκουσιν.

16 *Frontίσιν* ἡμετέραις] Frontίσιν bilingui scriptura dixit pro φροντίσιν. Imo potius *φρόντibus*, pro eodem, a φροντὶς bilingui declinatione. Præferte, inquit, vestris seriis libellum levem, ac quantivis precii, nam levem libellum πτέρωνον vocat. Propterea jam ante dixerat κουρώδεα μολπήν. Illud τολυπεύετα ex antiquis editionibus, præsertim Aldina, divinavimus. In illis enim legitur πολυ * ἐπικουρώδεα, non ποδὴ, ut in aliis recentioribus. *Scaliger.*

24 Θυμαλγέα λέσχην] In quo alludit ad versiculum Hesiodi: καὶ ἐπαλέα λέσχην. contrarium enim est. *Idem.*

26 Μέμφατο μούσαις] Lego: μὲν φάτο μούσαις. ut explendum sit: συνέμεν φάτο· Ὄττι ἀθελξινόοις αἰεὶ συνέμεν φάτο μούσαις. 'Musas ἀθελξινόους,' hoc est, morosas et tetricas, vocat artem Rhetoricam, quam profitebatur Axius Paulus: dicit igitur tanquam juratum non divelli a tetricis Rhetoricæ studiis. Quod sane vel ex sequentibus probatur, præsertim ubi suadet, ut eo studio relicto ad mollius ac remissius vitæ genus sese conferat. *Idem.*

33 Οὐ γὰρ ἔχει] Duo isti versiculi fortasse non sunt imperfecti, quia perfectam sententiam continent: quæ mihi subolet desumpta esse per parodiam ex aliquo poëta. Neque est quod miremur diversi moduli versus huc intrusos, cum idem manifesto fecerit in fine Epistolæ. 'Clinicum' se vocat, quod 'decumberet' in lecto propter senectutem, quæ ipsa morbus est: nam Clinicos homines deploratæ salutis, et in morbo cubantes dici, qualium exempla, ut alia taceam, sunt in Euangelio: satis notum puto Martialis lib. III. in Vetustinam: 'Sternatur a Coricle Clinico lectus.' Qui versiculus hodie depravatissimus vulgo legitur. *Idem.*

35 *Æquanimus si qua fueris*] Quanta venustas est horum versuum? Adjuti sumus vestigiis Aldinæ editionis. Suadet Paulo, ut defungatur morosa illa professione, et ad quietam sese tandem traducat. In quo utitur verbo dormiendi, quomodo Martialis post longas salutationes optat ita defungi, ut dormiat. Illud vero non oscitanter prætereundum, quia scribit ad Rhetorem, eum usum fuisse παρισώσει, nempe cum dicit MALUERIS, et FUERIS. In quo acutissimus, et ad omnia ingenium in numerato habens Poëta imitatus est Lucillium suum, cujus valde studiosus fuit: nam et ipse Lucillius eodem modo ad amicum Rhetorem scribens jocatur. Cujus verba, quia obscura et depravata apud Gellium referuntur, huc proferre et emendare non alienum duximus: 'Quo me habeam pacto, tametsi, non * quæri' docebo: Quando in eo numero * mansti, quo in maxima * nunc est Pars hominum, ut periisse velis, quem nolueris cum Visere debueris: hoc NOLUERIS, et DEBUERIS, te Si minu' delectat: quod τεχνίον Isocratium est, * Ληρῶδεsque simitu, tum συμμειρακιώδες, Non operam perdo. Si tu hic*.' *Idem.*

41 Ἔνθα σοι εἶδαρ] Ita hæc emendavi. Quæ præter eruditionem incredibile quantum saporem vetustatis in se habeant. Nam ex illo monstro lectionis ἔνθα σὺ ἔδλαρε οἱ, fecimus ἔνθα σοι εἶδαρ ἔοι. Quam sententiam non semel repetit Theognis, cum Cyrno, uti bene se curet, auctor est. Sed in sequenti lego παραλέξομεν, non παραλλάξομεν. Quæ est metaphora elegantiss. a præterlegentibus litus, neque se in altum provehentibus. Senem enim se meminit, et navigatio-

nis hujus ætatis exiguum sibi reliquum esse. Itaque in eo versari, ut jam potius legat oram maris, hoc est, extremum vitæ, quam ut alto se committat. *Idem.*

No. 402. 1 Ῥωμαίων ὕπατος] Hic nihil mutavimus, præter ν in η. Omnes enim veteres editiones habent ἀρεταλόγον δὲ ποιητῇ. Est autem jocus Ausonii dubitantis utrum 'poëtam,' an 'aretalogum' eum vocare debeat. Nam cum aretalogi sint toto sermone ac oratione jactabundi homines, ita vocat Paulum propter Rhetoricam, quam profitebatur: quæ cum miram requirat rerum et verborum memoriam, propterea fit, ut qui eam promittunt, multum de sua memoria, ac suo ingenio jactent. Denique qui, ut Agyrtæ, multa promittunt, aut mentiuntur, aut, ut declamatores, prodigiosa argumenta tractant, qualis ille apud Juvenalem: 'Et madidis cantat quæ Sostratus alis:' omnes ii eo nomine a Romanis Aretalogi dicti sunt. Acro interpres Horatii: Crispinus Philosophi cujusdam loquacissimi nomen, qui dictus est Aretalogus. Hispaniæ idiotismo hoc genus hominum dicitur *Habladores.* Cum igitur Rhetorem Paulum vellet vocare, facete Aretalogum dixit. Salutat igitur primum ut poëtam. Quod utrumque postea infra attingit: 'Sic tibi sint Musæ faciles: meditatio prompta: Et memor: et liquidi mel fluat eloquii.' Utrumque, inquam, complectitur: nam Musarum mentione ποιητὴν, meditationis, et memoriæ, et eloquii, Rhetorem intelligit: quin et verbo Rhetoricæ Scholæ usus est. Meditatio enim, quæ Græcis μελέτη, est Rhetorica exercitatio. Doctiss. vir Adrianus Turnebus 'Aretalogum' ab Arete Alcinoi uxore deducit. Si hoc verum erat, oportuit duas primas syllabas produci, quod tamen falsum est. Vide igitur quam indigna tanto viro sententia. Et tamen, quia hoc narrat Ulysses apud Alcinoum, putat propterea 'Aretalogum' dictum: quasi Juvenalis primus hoc nomen confinxerit, et quasi ratio postulet, ut ab Arete potius, quam ab Alcinoo dictus sit. Proprie Circulatores illos Italiæ, qui in compitis mira de suis pharmacis promittunt, ita vocare potes. Neque aliter intellexit Juvenalis, cum Ulyssem comparat aretalogo. Non enim illi hoc epitheton attribuit, quod tamen putat Turnebus, sed non aliter quam aretalogum quempiam hæc omnia, quæ narrabat, mentitum fuisse dicit. *Scaliger.*

Ἀρεταλόγῳ, ἠδὲ ποιητῇ] Aretalogos dictos esse tradunt Grammatici, homines garrulos, qui grata, jucunda, auribus auditorum placentia loquerentur, et narrarent, qualem fuisse quondam Crispinum illum Horatianum:. et ob id Aretalogum dictum scribunt vetusti commentatores in extremam Satyram primam. *Vinetus.*

No. 403 *Ausonius Paulo*] Hanc Epistolam quædam exemplaria sic inscribebant, quæ Græcum distichon sequebatur; sed alia nullo Pauli nomine hunc dabant titulum: *Ad amicum, ut quam primum ad se veniat.* Vinetus.

1 *Æquoream liqui te propter, amice, Garumnam*] Mittitur hæc Epistola ad eundem Paulum. Imperitus autem quispiam, tanquam ex 'Amice' nomine admonitus, titulum fecit, *ad Amicum, ut quamprimum ad se veniat.* Error in Codicibus Ausonii haud sane infrequens. Ineptum enim fuerit putare, aliam hic inscriptionem ab authore suo positam, quam semper antea Græcis etiam versibus eadem serie. Scribi certe hanc ad Paulum, indicio est alia Epistola, quæ Carmini subjicitur paschali, eodem fere argumento, germana huic et velut connectenda: tum nonnihil versus ultimus utrobique idem: 'Vale, valere si voles me, vel vola.' Quos equidem

(ut id etiam commoneam) ita prorsus editos putaverim, neque laborandum, ut in pentametri membra redigantur, quos esse trimetros authori libuerit haud dubie. Nam et in trimetro Iambico ad Tetradium, eundem ferme retulit: 'Vale, valere si voles me, pervola.' Sunt autem illi inter alternos haud improbabili ratione locati, quod quamvis pedibus gradiantur inter se diversis pentameter et trimeter, mensuris tamen iisdem, totidemque syllabis constare, nihil impedit. Hinc et reciprocis versibus contingit, ut qui pentameter elegiacus currit, iambicus plerumque recurrat. Convenit etiam vel eo concitos inseruisse pedes, quod 'non suis pedibus' eum, qui ægrotaverit, 'venire,' ac 'volare' desiderat. Terentianus hos quidem hexametris miscuit, ea lege, qui utrique senis pedibus constent. 'Hexametros,' inquit, 'tradit genitos duo prima vetustas. Herous ille est, hunc vocant iambicum. Nam pedibus senis constare videmus utrumque, Diversa quanquam lex sit ambobus pedum.' Talis autem metrorum modus, qui et heroico et iambico ordinatur, 'conjunctus' vocatur. *Accursius.*

7 *Si post infaustas*] Vineto 'infaustæ habenæ' sunt morbus, qui Paulum domi continuit. At 'infaustæ habenæ' sunt infelix aurigatio. Redam, an petorritum egit ipse Paullus, instar Automedontis aut Metisci. Sed equis nescio unde consternatis curru everso tractus, aut saltem excussus et graviter delapsus læsis membris aliquamdiu decubuit. Hinc et illud: 'Jam vates, et non flagrifer Automedon.' Ubi ridicule optimus Vinetus, 'Rei Poëticæ magis vacans, quam Rhetoricæ Scholæ, quod flagris, verberibus, virgis, ferula, scutica magistri utentur in discipulos.' Immo, et non auriga, quem malo tuo gerere voluisti. Significant idem et duo sequentia disticha: quanquam in secundo est aliquid scabri. Quid enim, *Canteri?* Forte *Cantheris, moneo, male nota petorrita.* Nam 'petorrita' videntur mulis subjunxisse, ut ipse loquitur Epist. v. ergo ea 'cantheriis male nota,' a quibus trahi non solebant. Monet ne vehatur petorrito, si tamen vehatur, ne mulos ipse agat, sed aurigam peritum adhibeat. *Gronovius.*

Si post infaustas vigor] Agitaverat fortassis currum, quo per imperitiam aut casum aliquem everso Paulus haud leviter, ut videtur, corpus læserat. Invitat igitur eum ad se inviseudum, si per casum illum liceat, jamque vates iterum Musas potius colat, quam 'instar aurigæ Automedontis' currum regat. Hæc notanda duxi, quod Vinetus mentem Poëtæ non perceperat.

9 *Pimpleida*] Urbs est Macedoniæ, prius Thraciæ, et fons, et mons Musis sacer Pimpla. *Vinetus.*

15 *Canteri*] Festus: 'Cantherius hoc distat ab equo, quod majalis a verre, capus a gallo, vervex ab ariete. Est cantherius equus, cui testiculi amputantur.' *Vinet.*

16 *Nec celeres mulas ipse Metiscus agas*] Apud Maronem: 'Juturna virago Aurigam Turni media inter lora Metiscum Excutit.' Itaque Paulinum ab Ausonio 'Metiscum' appellatum remur, quasi equo excussum, velut ab Juturna deturbatus curru est Metiscus Turni: ipsum enim Paulum equo cecidisse, eo versu innuit: 'Si post infaustas vigor integratus habenas, Et rediit membris jam sua mobilitas.' Sic ferme 'infaustum Hellespontum' dixit Flaccus, in quem Helle ceciderit: 'Infaustos agnoscent vellere fluctus.' Cæterum in Virgilio pariter atque Ausonio scribendum videtur *Methyscus* ex vocis Etymologia. Quam apud unum Planciadem Fulgentium invenimus in libello, qui est in paucorum manibus, inscriptus, 'Expositio Virgilianæ con-

tinentiæ.' Cujus extrema verba, incomta sane, ut fuit non tam authoris vitium, quam temporis, hæc sunt: 'Juturna in modum perniciei ponitur, quod diuturne permaneat. Ergo furibundæ mentis pernicies soror est. Currum vero ejus quod regit, et eum de morte protelat, certe pernicies, quod furorem diu prodacere novit, ne finiatur. Nam primum aurigam Methyscum habuit. μέθυσκος enim Græce est ebriosus: ut primum furiam animi ebrietas ducit, dehinc pernicies ad protelandum accedat. Ideo et ipsa immortalis dicitur: Turnus vero mortalis. Furor enim animi cito finitur, pernicies vero diuturna perseverat. Ideo et currum ejus circumagit, id est, in longum tempus protelat. Rotæ enim in modum temporis ponuntur.' Unde et Fortuna rotam ferre dicitur, id est, temporis volubilitatem. Proinde multæ fidei exemplar Virgilianæ Æneidos, in secretiori Vaticana Bibliotheca, nunc *Methiscum*, nunc (ut scribi convenire videtur) *Methyscum* habet. *Accursius.*

27 *Καὶ λῃροπόλον χορίαμβον*] Alii libri habent, *λοιδοπόλον*; pro quo si unius litteræ mutatione *ἀοιδοπόλον* legeres, significare hoc posset 'lyricum Choriambicon,' quod metro Choriambico Horatius, et alii Latini, Græcique Lyrici poëtæ, multa Carmina scripserint: *ἀοιδοπόλος* apud Hesychium, *περὶ τὰς ᾠδὰς στρεφόμενος*. *Vinetus.*

28 *Σύρμα*] Vestis est muliebris tragica, ut apud Martialem Epigrammate nonagesimo quincto: 'Transtulit ad tragicos se nostra Thalia cothurnos. Protinus aptasti tu quoque syrma tibi.' *Idem.*

29 *Κίναιδον*] Vocat *κίναιδον ἀμφοτέρωθεν* versum 'Sotadicum,' quia retro etiam converti potest. Unde Martial. 'Nec retro lego Sotaden cinædum.' Uterque 'Cinædum' vocat: uterque de conversione ejus intelligit. *Scaliger.*

Σωταδικόν τε κίναιδον] Metrum 'Sotadicum' est vocatum a Sotade poëta Cretensi, qui eo plurimum usus est, *φλύακας* et *κιναίδους*, nugacia et ridicula, cinædica, et obscœna scribens Carmina. Strabo, Suidas, Diomedes, Victorinus, Lilius Gregorius de poëtis. *Vinetus.*

Ἰωνικὸν ἀμφοτέρωθεν] 'Ionicum utrinque,' hoc est, Ionicum a majore, et Ionicum a minore. Apud Suidam legimus Sotadem lingua Ionica scripsisse, ejusque scripta esse 'Ionica' vocata. Hinc pes Ionicus dictus, quo ille in Ionicis suis crebro usus est. *Vinetus.* Hæc veriora, quam quæ Scaliger.

33 *Ῥητορικῶν θαυμαστὰ*] Ita hi versus legendi sunt. In quibus, ut semper, irridet *λογοδαιδαλίαν* Rhetorum nimia *παρισώσεων* affectatione insanientium. *Scaliger.*

35 *Ἀσπαστικὸν*] Salutatorium, ac, ut ita dicam, invitatorium Carmen. Significat *ἀσπάζεσθαι*, salutare, excipere, complecti. Adventoriam putat Domitius Martiali in Præfat. libri XII. dictam esse Epistolam, quæ venienti amico occurreret. *Vinet.*

No. 404. 1 *O qui venustas*] Satyras Tetradium scripsisse manifestum esse debet, vel ex hisce versibus. Posterioribus enim ait eum mordacem simul, et venustum in Satyra: cum tamen hoc ultimum, hoc est, venustas desideretur in Lucillio. *Scaliger.*

2 *Opimas*] Condis, exornas. *Vinet.*

9 *Qui Suessæ prævenis*] Ita legendum esse minime dubium. 'Rudes Camenas Suessæ' vocat rudem et impolitum stilum Lucillii. Lucillius enim ex Suessa Auruncorum fuit. Unde 'Auruncæ alumnus' dicitur a Juvenale. Suessæ Auruncorum coloniæ meminerunt Patereulus, et Frontinus de limitibus agrorum. *Scaliger.*

12 *Ut Lucas boves*] Elephantos. qui quare sint ita dicti, quærit Varro

sexto de lingua Latina. Solinus a Lucania Italiæ provincia putat, ubi sint ab Italis primum visi, bello Pyrrhi Epirotarum regis. *Vinetus.*

21 *Adstrictum*] Legend. *adstrictus.* Tetradius enim tunc docebat Grammaticam Inculismæ. Cum vero hæc ad eum scribebat Ausonius, erat ipse Tetradius Mediolani Santonum: Ausonius autem in villa Noveri pagi. Quæ loca inter se vicina erant. Et tamen Tetradius senem Ausonium non invisebat. Porro hic scriptum est *Inculisma*, per *n*, cum melius esset per *m*. Nam ita Antoninus, et veter. historiæ Ecclesiasticæ. Mirum quod ait Ausonius Inculismam eo tempore sitam fuisse devio, ac solo loco; cum ea civitas celebretur ab Antonino: et vetustissimus Episcopatus sit. Et, quod omnino adversatur verbis Ausonii, in fertilissimo solo eam sitam esse sciamus ad Carantonum totius Galliæ amœnissimum et pulcherrimum flumen. *Scaliger.*

22 *Iculisma*] Sic habebat Tilii nostri vetus codex, et impressa Venetiis ante annos centum exemplaria. Sicque ab Ausonio scriptum fuit, aut certe *Iculisma*: non autem *Inculisma*, ut est in editione Badiana: nec *Ichnusa*, ut in aliis: eamque esse arbitror, quæ nunc vulgo *Engulisma* vocitatur. Hanc memini in plurimis apud *Engulismenses* veteribus monumentis *Ecolesmam* et *Ecolismam* vidisse scriptam: quæ est *Etolisma* in vetere provinciarum catalogo, et *Ecolesina* in Sigeberti chronicis ab Henrico Stephano formis Lutetiæ primum editis, ad quem locum notatur annus Christi 509.. et inde *Equolenensis* in Gregorii Turonensis extremis Confessoribus, ubi sic legendum: 'Sed et ad Eparchii Ecolismensis urbis reclusi sepulchrum, sæpius infirmi sanantur.' Ex qua voce sic in eo catalogo, et apud Sigebertum scripta, scito me primum esse odoratum, quid in Ausonii versu essent *Ichnusa* et *Inculisma*. Auctorem quidem certe Ausonio vetustiorem non possum proferre, qui hanc civitatem memorarit: scripseramque ante annos 20. in commentariolo de *Engulismæ* antiquitate, quem Enguilbertus Marnefius Pictavis edidit, exstare nihil in tota illa urbe, quod ejus vetustatem probaret: verum Franciscus Corlieus, regius Engulismæ procurator, de Engulisma sua et Comitibus Engulismensium librum postea edidit, in quo scripsit, in veterum mœnium, quæ, quod olim fuit suburbium, ab urbe dividebant, fundamentis reperta esse signa certa et vestigia pervetustæ urbis, quum nuper muniretur Engulisma. De qua civitate, matris meæ Catæ patria, in quam celebriorem aliquanto Scholam, post primarum literarum elementa Berbezilli in patria accepta, me patre mortuo missum fuisse puerum ab eadem matre, ad avunculum et materteram, nunquam pœnituit, duo hæc in hisce commentariis commemoranda visa sunt. Unum est, quod in agro Engulismensi, supra Engulismam quatuor circiter millibus passuum, oritur fluvius amœnissimus, latior quam altior, nobis *Tuvera* supra memoratus: qui oritur ex innumeris fontibus angusto spatio erumpentibus; quorum amplissimus in radice tumuli, instar magni putei, magno ore aquam suam leniter emittit. Sunt parvuli fluvii duo *Tarduera* et *Bandiacus*, qui ex Lemovicensi et Petragorico in eundem Carantonum supra Tuveram suis se aquis exoneratum eunt, quum multis imbribus intumuerint. Hi multis locis terram subeunt: ideoque putat Engulismense vulgus ex illis subter terras depressis Tuveram fieri: sed torrentes sunt potius, quam fluvii: quippe qui nulla non æstate evanescant. Tuvera vero, semper sui similis, nullum imbrem sentit, quo evadat altior, nullum Solem, quo depressior. Alterum est, quod mense Januario anno a Christo

anno millesimo et quingentesimo et quadragesimo primo, Varsii, qui parvus est vicus, ad octo millia passuum supra Engolismam, in ejusdem Carantoni ripa sinistra, quum quidam in suo agro scrobem serendæ arbori faceret, altiusque jam terram versasset, lapides offendit quinque, senis pedibus ferme longos, binis latos, crassosque totidem, in latus junctos pulchre, atque coagmentatos. Hoc quid esset miratus est agricultor primum : tum quia non potuit solus tanta pondera loco movere, ex propinquis et amicis accivit, qui juvarent. Accurrerunt et Episcopi Engolismensis, qui agri dominus est, ministri, Thesauro inhiantes, si quis ibi forte defossus fuisset. Sublatis ergo istis lapidibus, monumentum, oblonga forma, parietibus ex magnis lapidibus factis circumseptum, eodemque lapide stratum inveniunt. In eo sepulchrum vident : quod a parietibus illis omni ex parte pedali spacio aberat, ex eadem materia : cujus testudinatum operculum arcam suam, labro paulum demisso, pulchre claudebat, ipsam excedens parte pedis tertia. Hoc operculum ubi sublatum fuit, apparuit arca plumbea : quæ in lapidea ita erat media constituta, ut illam nullibi contingeret, sed ab ea abesset plus tertia pedis parte, operculata sicut pyxides solent. Nam operculum, ut in illis fit, extremis oris replicatis, et ad tres digitos demissis, ipsam obtegebat. Quatuor cingulis ferreis hæc erat circumdata, latis digitos tres, crassis unum. Id autem plumbum quum integrum esset, et vetustatem nihil sensisset, ferrum rubigine sic corruptum erat, ut effringi ligone nullo negotio potuerit. Sublato ergo operculo, agnoscitur corpus humanum : quod tegebatur quidem tenui pellicula, araneæ instar, sed quum lucem accepisset, ea continuo evanuit. Sola enim restiterunt ossa. Ex quibus mediocri fu-iustæ statura hominem, qui illic sepultus fuerat, deprehensum. Ejus calvariam Engolismæ post annis tribus ostendit nobis Jacobus Carrion Teronensis, Vicarius Episcopi Engolismensis : sed utrius sexus ea fuisset, nulla nota cognoscere potuimus. Ossa autem illa in sua arca, et quicquid fuit pulveris diligenter excutiendum visum est, siquid forte pretiosius lateret : sed repertum nihil, præterquam qua parte pectoris humani cor locum habet, bractea ex purissimo auro, parva, perquam tenuis, longior quam latior, et ab altera parte latior, semiducatum nostrum pendens, et non plus eo. Eam nos vidimus Burdigalæ in media Gymnasii Aquitanici area : quum illic a prandio deambulantibus nobis cum Georgio Buchanano, et aliis præceptoribus, supervenit Episcopi Engolismensis scriba : eamque nobis ostendit : qui ubique quærebat, quod in ea scriptum erat, qui exponerent. Hanc postea Episcopus in Aulam ad Franciscum regem tulit : de qua postea quid factum sit, non audivi. Illa autem in teretem formam complicata erat : quæ ubi explicata fuit, in ea hæc impressa fuerunt : quæ scalpturam præ tenuitate ferre non potuerat.

Α Ε Η Ι Ο Υ Ω
Ω Υ Ο Ι Η Ε Α
Ε Η Ι Ο Υ Ω Α
Υ Ο Ι Η Ε Α Ω
Η Ι Ο Υ Ω Α Ε
Ο Ι Η Ε Α Ω Υ
Ι Ο Υ Ω Α Ε Η.

* Nugæ Basilidianæ. Vide Chiffletium in comment. de Abraxa.

Græcæ vocales sunt septem, totidem repetitæ versibus. In primo eum servant ordinem, quem in suo Alphabeto retinent. In secundo inversus ordo est. In tertio secunda primi versus littera, prima est : quam aliæ deinceps consequuntur. In quarto, secundi secunda, prima. In quincto tertia primi versus prima est. In sexto, tertia secundi versus prima. In septimo denique versu primum co-

cupat locum ea littera, quæ in primo et secundo versu quarta invenitur. Itaque eo servato ordine, quarta quadratæ hujus formæ littera est Ω, quæ ultima in primo versu et prima in secundo. In hoc ergo quadrato alia notet arcana et divinet Pythagoreus quispiam. Quod ad me attinet, eum ego hominem jucundo et eleganti ingenio fuisse arbitror: qui eos riserit, qui memoriam sui nominis immortalem putant se efficere, si epitaphiis et inscriptionibus variis sepulchra sua exornent: et bracteolam solum istam reliquerit, quæ si reperiretur, posteros exerceret, dum quærerent, quid sibi vellent istæ solæ vocales, et tot modis replicatæ. *Vinet.*

23 *Devio ac solo loco*] Engulisma, urbs Aquitaniæ Celticæ munitissima, in colle flumini Carantono imminente, agro in Santones, Pictones, Lemovices, Petrocoros, sito, devia est, et solitaria civitas. *Idem.*

24 *Opus Camænar. tegi*] Malim, *Opes*, quas scil. possideret Tetradius, quasi absconditum et defossum thesaurum: quamquam ipsum quoque *Opus* appellari posse, tamquam quem finxissent et formassent *Camænæ*, non negem. *Gronovius.*

Opus Camæn. tegi] Leg. *Opes Camænarum tegi.* i. e. tantam eruditionem latere in loco solo et deserto. *Grævius.*

No. 405. *Præfecto Prætorio*] Præfectus Prætorio, qui cohorti Prætoriæ, et domui Principis præficiebatur. Qui unus fuit sub primis illis Imperatoribus Augustis, ut scribit Arcadius capite undecimo primi Digestorum Justiniani; sed creati tandem postea multi, qui provinciis præerant, a quibus longe aberat Imperator. Hic autem Sextus Petronius Probus, ut in vetustis marmoribus appellatur, uxorem habuit Probam nomine, et filios Olybrium, et Probinum. In quorum Consulatum exstat Claudiani poëtæ panegyris: ubi non pauca de Probo patre, sicut et in proximo Ausonii Iambico. Ceterum quem Ausonius, et Claudianus magnis efferunt laudibus, hunc adulatione Valentiniani Augusti permulta suo genere indigna fecisse arguit Ammianus Marcellinus libro tricesimo: quum vicesimo septimo jam dixisset, 'Vulcatio Rufino absoluto vita, ad regendam Præfecturam prætorianam ab urbe Probus accitus, claritudine generis, et potentia, et opum amplitudine, cognitus orbi Romano: per quem universum pæne patrimonia sparsa possedit, juste, an secus, non judicioli est nostri:' et reliqua. *Vinetus.*

Oblata per antiquarios mora, &c.] Legunt alii *In sæculis*, pro *In secundis.* Mihi prima lectio manifesta videtur. Primum, inquit, erat, ne promissis meis gratiam expectatio derogaret. Secundum tamen est, quod non fefellerim, tametsi per amanuensium tarditatem serius quam oportuit, rem peregimus. Est apud M. Tullium sæpenumero, 'In postremis,' quod apud nonnullos, 'in ultimis,' et apud Plin. etiam 'in novissimis.' Sic et 'in secundis,' citra vitium, nec infeliciter, dixeris: ut sit 'in primis,' 'in secundis,' 'in postremis,' pro primo, secundo, et ultimo loco. 'Antiquarios' præterea eosdem hic accipiendos, qui et in Augusto apud Suet. 'aucupatores videlicet affectatoresque antiquorum atque obsoletorum verborum,' perperam interpretantur. Appellasse vero 'antiquarios' videtur servos a manu, et rerum Domini exscriptores. Pari propemodum ratione Sidonius, quadam ad Firminum Epistola. *Accursius.*

Oblata per antiquarios mora] Quoniam 'antiquarii' nimium morati sunt in describendo, quæ tibi promiseram. 'Antiquarii' apud Juvenalem et Suetonium, ut docet Budæus, dicuntur antiquarum litterarum studiosi, qualem describit Victo-

nicum Grammaticum Ausonius, Carmine vicesimo tertio de Professor. Burdigalensibus. Hoc autem loco dicuntur 'antiquarii,' librarii. Isidorus sexto Etymologiarum: 'Librarii autem iidem et antiquarii vocantur; sed librarii sunt, qui et nova et vetera scribunt: Antiquarii, qui tantummodo vetera: unde et nomen sumpserunt.' Junilius homo Afer in Epistola ad Primasium: 'Et ne aliqua confusio per antiquariorum, ut assolet, negligentiam proveniret, Magistro M Græcam literam, Discipulis vero Δ præposui, ut ex peregrinis characteribus, et quibus Latina scriptura non utitur, error omnis penitus auferatur.' Sidonius Apollinaris in Epistola ultima libri noni: 'Raptim, coactimque translator festinus exscripsi, tempore hiberno: nihil retardatus, quin actutum jussa complerem; licet antiquarium moraretur insiccabilis gelu pagina, et calamo durior gutta.' *Vinetus.* 'Antiquarii,' καλλίγραφοι. *Scaliger.*

Per antiquarios] Veter. libror. descriptores. Gregorius Papa in Dialog. 'Qui parere de eo clericorum votis concitus volens, festine ad ejus monasterium cucurrit, ibique absente illo antiquarios scribentes reperit. Ubi Abbas esset, requisivit.' D. Hieronymus ad Florentium, 'Habeo alumnos, qui antiquariæ arti serviant:' loquens de libris mittendis.

§ 2 *Paucos epodos*] Cujus generis versus sint ἐπῳδοί, et quæ ratio nominis, cognosce, si potes, ex Hephæstione, Victorino, Diomede, et veteribus Horatii commentatoribus: qui Epodon librum scripsit. *Vinetus.*

Eos mihi subita] Statius lib. I. Sylv. Præfat. 'Qui mihi subito calore, et quadam festinandi voluptate fluxerunt.'

§ 3 *Fors fuat*] 'Fors fuat' in Terentianæ Hecyræ actu quarto exponitur vetusto interpreti, 'fortuna faveat:' cui 'fors' pro bona fortuna accipi debere videtur. *Vinetus.*

Scriptum boni consule] Malim, consulas.

Venniam Chœrili] Hic Alexandri Macedonis res gestas scribendas susceperat: pactusque cum eo fuerat Alexander, ut pro unoquoque bono versu Philippicum nummum aureum, et pro malo colaphum alapamve acciperet. *Vinet.*

Chœrili] De tribus Chœrilis Petitus lib. II. Observ. cap. II.

Ignoscas magnanimitate Alexandri] Tradunt alii, Chœrilo veniam non datam, sed alapis occisum: tam multos versus malos fecerat. *Vinet.*

Antilogium] *Antelogium* scribendum est, ut et apud Plautum, qui ut Sicilissitaret, id est, sermone uteretur, qui neque plane Græcus, neque plane Latinus esset, 'Antelogium' pro eo, quod olim Pacuvius 'prologium,' dixit. *Muretus.*

No. 406. 1 *Sirmium*] Urbs est Pannoniæ. Cujus frequens mentio apud Ammianum, Victorem, et eorum temporum Historicos. Civitas Sirmiensis apud Flavium Vopiscum in Vita Probi Imperatoris. *Vinetus.*

7 *Possum absolute dicere*] Melius ita, quam *possem*: illud etenim frequenter apud Ausonium occurrit: hoc aut nunquam, aut perraro.

13 *Qui grandines Ulixei*] In tertio Iliados libro verba Ulixis νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν, id est, nivibus similia hibernis, dicuntur. *Vinet.*

14 *Mellifluentem Nestora*] 'Melleo delibutum eloquio' in Gratiar. Actione: Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. Iliados A. *Idem.*

15 *Concinnatorem*] *Concionatorem* hic pro *Concinnatorem* non pejus legeres, quam *concionaturum* apud Sidonium in Carmine extremo decimosexto ad Faustum Rejensem; tamen 'concinnare' est apte componere, ornare, pingere, infucare: unde 'concinnatorem capillorum' dixit Columella in Præfatione libri primi, et

'Causarum' Ulpianus, quas 'concinnare' egregius artifex erat Marcus Tullius Cicero. Ulpianus primo Digestorum Justiniani, Lege nona, Tituli sextidecimi: 'Circa advocatos patientem esse Proconsulem oportet, sed cum ingenio, ne contemptibilis videatur; nec adeo dissimulare, si quos causarum concinnatores, vel redemtores deprehendat.' *Idem.*

Concinnatorem Tullium] Male illi, qui *Concionatorem* legunt: illud 'concinnare' etiam alibi reposuimus: estque id verbi nostro sane quam familiare. Seneca lib. VII. de Benef. 'Eloquentiæ vero ejus, quæ res fortissimas deceat, non concinnatæ, nec in verba sollicitæ.'

16 *Exceptis tribus Heris*] Valentiniano Augusto, Valente fratre, et Gratiano filio. *Vinetus.*

18 *Prætorioque Maximus*] Præfectus Prætorio Valentiniani, ut ante fuit dictum. *Idem.*

19 *Senatus præsulem*] *Senati* in codice Tiliano: præsidem, et principem Senatus Romani, eundem Præfectum urbi Romæ. De cujus magistratus officio, et ut de officio Præfecti Prætorio, capita sunt duo, undecimum et duodecimum primi Digestorum Justiniani. *Idem.*

24 *Primum in secundis fascibus*] 'Secundos fasces,' et honores appellat, qui Consulum erant: ut primi sint Augustorum principum. 'Principi' autem, pro a principe. *Idem.*

29 *Ascræum senem*] Hesiod. in libello ἔργων καὶ ἡμερῶν. *Idem.*

Convicit Ascræum senem] Alter Vossianus: *Convincit Ascræum senem Non esse sæclum ferreum. Convincit* legendum esse nullus dubitem: est enim de vivente sermo, et 'vincit' statim subsequitur: eleganter vero subticetur, *esse cecinit:* nisi quis malit *Qui* dativi esse casus pro *Quoi*, vel *Cui*. quod non adeo ineptum videtur.

32 *Stirpis Anniæ*] Unde parentes 'Anniadæ,' nomine patronymico, apud Claudianum in Olybrii et Probini panegyrico. Annios multos consulares et prætorios celebrant, Capitolinus in Antonino Philosopho, Livius, Cicero, et alii: quæ familia quum aliquamdiu nihil clari edidisset, eam novasse Probum, et in pristinam claritudinem revocasse, scribit Ausonius. *Vinetus.*

34 *Aniciorum stemmata*] Aniciorum ego primos clarissimosque ex Tito Livio et Fastis capitolinis novi Lucium Anicium Gallum, Lucii filium, Marci nepotem: qui de Illyriis et eorum rege Gentio triumphavit Proprætor anno urbis quingentesimo et octogesimo quincto: et Lucium Anicium Gallum, Lucii filium, Lucii nepotem, qui Consul fuit collega Cornelio Cethego, anno ab Urbe condita quingentesimo et nonagesimo tertio: quo anno fabula Terentii Adelphi acta fuisse inscribitur. Inter veteres Romanas inscriptiones sunt hæ, unde cognoscas hanc gentem non per T, sed per C scribendam esse: SEXTO. PETRONIO. PROBO. &c. [Vid. Not. Delph.] *Idem.*

37 *Qui non prius laudaverit*] Probum. Alludit ad significationem nominis 'probi.' Cicero in Oratione pro Fonteio de Pisone Frugi: 'Quem quum in concionem Gracchus vocari juberet, et viator quæreret, quem Pisonem? quod erant plures, Cogis me, inquit, dicere inimicum meum, Frugi. Is igitur vir, quem ne inimicus quidem satis in appellando significare poterat, nisi ante laudasset: qui uno cognomine declarabatur, non modo quis esset, sed etiam qualis,' &c. *Idem.*

39 *Intermina*] Sine termino et fine, verbum mihi, apud Sidonium et alios, sed Ausonio minime antiquiores, lectum, ut in Symmachi ad Imperatores Valentinianum, Theodosium,

et Arcadium litteris: 'Honorem clementiæ vestræ, interminus annorum recursus instauret.' Cicero 'immensam et interminatam regionum magnitudinem,' primo de Natura Deorum. *Idem.*

44 *Utrumne mores*] Hunc Probum, quantumcunque aduletur Ausonius, improbum hominem fuisse dixit Ammianus: quod jam ante monuimus. Confer autem in hunc locum, si lubet, quod habet de istis nominibus aliquid significantibus, Epigramma vicesimum. *Idem.*

Utrumne mores hoc tui, &c.] Valerianus Imp. in Epistola apud Vopiscum de Probo Imperatore: 'Sed non multum miraberis, si Probum cogitas adolescentem vere probum. Nunquam enim aliud mihi, quum eum cogito, nomen occurrit. Quod nisi nomen haberet, potuit habere cognomen.' De Cordubensi Hosio Photius Epist. I. Οἷς δὲ ὁ Κορδοόβης ἐπίσκοπος συνετέτακτο, ὃς κατὰ τοὺς Ἑλληνικοὺς διωγμοὺς τὴν κλῆσιν ἐπαληθεύουσαν ἔδειξεν. Ὅσιος γὰρ ὀνομαζόμενος ἀβέβηλον αὐτοῦ τὴν ὁμολογίαν τῆς εἰδωλικῆς λατρείας διετήρησεν. Paria de Irenæo Nicephorus Callistus lib. IV. Histor. Eccles. c. XXXIX. et de Ischyrione Euno lib. V. c. XXX.

54 *Evolvet suo*] Malim: *involvet*. nam quid sit 'evolvere librum sinu suo,' plane ignoro, nisi si excutere significet, aut præpositione 'in' subintellecta totum perlegere. Sed hoc minus arridet: 'involvet sinu suo,' id est, diliget, fovebit: sic in Dedicatione ad Pacatum: 'At nos illepidum rudem libellum Credemus gremio cui fovendum?' et mox: 'Et nidum in gremio fovete tuto. Hic vos diligere, hic volet tueri:' *sinu*, pro *sinui*, antique, ut alibi notavimus.

60 *Dignabunt*] Dignabuntur. Utrumque Latinum probat Marcellus Nonius. *Coræ*, et non *choreæ*, hic esse legendum jampridem docuit Jacobus Constantius capite tertiodecimo Collectaneor. Est autem 'cora' Græcum κόρη: quod significat 'oculi τὸ ἐν μέσῳ μέλαν,' ut definit Julius Pollux, id est, nigrum illud, quod est in medio oculi, Latini 'pupillam' nominant. *Vinetus.*

72 *Suis perennet fascibus*] Sibi in Consulatu collegam faciat, suo collegio in perpetuum honoret. *Idem.*

75 *Ab usque Reni limite*] E Gallia Belgica: ubi tum Valentinianus cum Gratiano filio, quem litteras docebat Ausonius. *Idem.*

76 *Ausonius nomen Italum*] 'Ausonius nomen Latium,' versu quadringentesimo et quadragesimo Mosellæ. *Idem.*

77 *Præceptor Augusti tui*] Æque bene liber alter, *Augusti sui*, ut nempe referatur ad Ausonium, qui eo nomine merito gloriatur: imo melius: nam Probi Augustus Valentinianus potius dicendus erat, qui Probum ad dignitates evexerat, et collegam suum in Consulatu suo fecerat. Atqui hic de Gratiano sermo.

78 *Æsopiam trimetriam*] Æsopi Phrygii fabulatoris apologos versibus Iambicis Trimetris a quopiam veterum poëtarum Græce conscriptos, sed quos oratione pedestri et soluta Latinos fecisset Titianus. Exstant Gabriæ, Græci hominis, nobis alioquin incogniti, tetrasticha trimetra de istis Fabellis Æsopeis: inter quas vicesima tertia est ea, quam narrat Horatius in Epistol. decima. *Vinetus.*

81 *Fandi Titianus artifex*] Rhetor, et orator Titianus. Qui et a pro i *Tatianus* reperitur scriptus apud Julium Capitolinum de Maximino juniore. Ubi duo memorantur Titiani, pater et filius. Filius Maximini Cæsaris in arte oratoria præceptor fuit jam senior: qui princeps cum patre interfectus fuit anno Christi ducentesimo et quadragesimo. Hunc scribit Capitolinus 'simiam sui temporis'

vocitatum esse: quod cuncta esset imitatus. Apollinaris vero Sidonius 'oratorum simiam.' Vide causam in Epistola prima, ubi 'Julium Titianum' invenies appellatum. Addit Capitolinus, hunc provinciarum libros pulcherrimos scripsisse: et Sidonius Epistolas sub nominibus illustrium feminarum, parum Ciceronianas, si locum illum Apollinaris satis intelleximus. Transtulit idem Græcos Æsopi apologos, ut hoc loco tradit Ausonius. Ceterum istius hominis nullum exstat scriptum. Qui si forte est, quod suspicamur, Titianus, quem Ausonius scribit in Gratiarum Actione, municipalem Scholam apud Visontionem Lugdunumque, variando, non ætate, sed utilitate consenuisse, consularem virum, Titianus certe non fuerit, quem appellat virum eloquentem et Præfecturam Prætorii apud Gallias administrasse scribit Hieronymus in Chronicis ad annum Christi trecentesimum et quadragesimum septimum. Putat autem Baptista Egnatius Titianos istos omnes genere Gallos fuisse. *Idem.*

82 *Ut hic avi, ac patris decus*] Mirum, nisi hic aliquid deest. De quo autem loquitur Ausonius 'Probi filio.' Olybrius esse potest: qui matrem habet Aniciam in vetere illa supra posita inscriptione. *Idem.*

83 *Mixto refulgens sang.*] D. Hieronymus ad Demetriadem de serv. Virginitate: 'Rhetorum disciplina est ab avis et atavis, et omni retro nobilitate, ornare quem laudant, ut ramorum sterilitatem radix fœcunda compenset, et quod in fructu non teneas, mireris in trunco. Scilicet nunc mihi Proborum et Olybriorum clara repetenda sunt nomina, et illustris Anicii sanguinis genus, in quo aut nullus aut rarus est, qui non meruerit Consulatum.' Meminit et Prudent. lib. I. adv. Symmachum, et Tabella ænea apud Ursatum in Monumentis Patavinis:

PETRONI ANICIIS
PROBI V C OLYBRI ET
ET ANICIE PROBINI
PROBE C F V V C C.

88 *Natus tuus*] Parum hæc mihi cohærere videntur. Sensus et constructio est: Ausonius misit tibi Apologos Titiani, ut filius tuus refulgens sanguine Probiano et Anicio (ut quondam, &c.) iste, inquam, tuus filius suescat peritis fabulis simul jocari et discere.

90 *Nutricis inter lemmata*] Ausonius hoc loco 'lemmata' videtur appellare, carmina, et fabellas, quibus infantes suos nutrices oblectant. *Vinet.*

91 *Lallique somniferos*] Lallus Deus fuisse videtur, qui præesset næniis illis balbis, quas nutrices pueris occinunt, et pueros reddere cogunt: nulla enim littera est quam facilius sonant pueri, quam lambda: quin etiam ejus frequentia somnum inducebant. Inde 'lallare' Persii natum crediderim Sat. II. 'Et iratus mammæ lallare recusas.' quo verbo utitur et Hieronymus: 'forsitan et laxis uberum pellibus mater, arata rugis fronte, antiquum referens mammæ lallare congeminet.' *Turnebus.*

Lallique] Lallus est καταβαυκαλισμὸς nutricum, hoc est, nænia nutricum, qua pueris inducunt somnos, subinde hoc repetendo Lalla, Lalla. Quod et multis locis nutrices etiamnum hodie faciunt. Unde 'Lallare' pueri dicebantur, cum hac cantiuncula somno declinant oculos. Græce καταβαυκαλίζεσθαι. Dicunt et Italæ et Aquitanæ mammæ, seu nutrices, pro eodem Nina, Nina. Quod et Græcas quoque factitasse indicio est Nænia illa, quæ inde vocabatur νύννιον. Hesychius: νύννιον, ἐπὶ τοῖς παιδίοις καταβαυκαλουμένοις φασὶ λέγεσθαι, ὁμοίως καὶ τὸ νύννιος. Ergo Lallus, et νύννιος, et καταβαυκαλισμὸς idem. Inde patet quare Ausonius 'somniferos' dixit. Meminit et earundem Næniarum Tertullianus libro in Valentinianos:

'Nonne aliquid tale dabitur: te in infantia, inter somni difficultates audisse Lamiæ turres, et pectines Solis?' Sed vidimus nos in Scotia nutriculas miras harum nugarum artifices, ad conciliandos pueris somnos: ut eas audire non invenustum mihi ἀκρόαμα visum fuerit. *Scaliger.*

Lilliique somniferos modos] Legitur et *Lilli* et *Lalli*. Postrema vox manifestior, ex Mss. codd. et quod apud Persium legitur: 'Et similis Regum pueris pappare minutum Poscis, et iratus mammæ lallare recusas.' Nec omnino temere scriptum quoque *Lilli*. Nuper enim non in Pannonia solum, atque adeo apud septentrionales plerosque populos, verum etiam ultra Sauromatas, non sine admiratione andivimus ad suadendum nutricio more infantibus somnum, dici *Li lu li lu*, tum et *La lu la lu*, et *la la*, quod nostrates fere *Nanna Nanna*, et *Ninna Ninna*, etiam mora quadam vocem suspendentes, passim dicere consueverunt. Movit porro nos majori quadam admiratione, quod infantes ipsi et horriduli et sordiduli vix dum fari incipientes, 'mammam' atque 'tatam' Latine balbutiunt, ipsis quoque matribus non intellecti. Ut videri possint et hæ quoque voces naturales magis, quam arbitrariæ. *Accursius.*

Lallique somnif. modos] Non videtur locum Persii a se citatum Scaliger recte percepisse: nam 'lallare' pueris tribuit, quum sit nutricularum, seu mammarum. Istius igitur versiculi hæc est constructio: *et iratus recusas lallare mammæ:* ita ut τὸ 'lallare' pro substantivo accipiatur. Quod vel ex D. Hieronymo perspicuum est, qui *mammæ lallare* conjungit, quod alias absurdum foret. In eodem, quo Scaliger, errore versabatur Casaubonus in Not. ad Persium, ubi 'mammam' pro matre dici notat, ego pro nutrice accipio. Locus Hieronymi, a Turnebo citatus, est ex Epistola ad Heliodorum de Vita Eremit.

96 *Ut genitor*] Quemadmodum Imperator Valentinianus filio suo Gratiano collegam in Consulatu dedit Probum, ita Gratianus filium gignat, cui det in Consulatu collegam, hunc Probi filium, nunc puerulum. Ita optabat Ausonius, sed quod non evenit. Anicius Olybrius tamen et Anicius Probinus fratres, Probi filii, simul fuerunt Consules annis post hoc scriptum Carmen viginti quattuor, anno scilicet Christi, trecentesimo et nonagesimo septimo, ante 'genas dulces quam flos juvenilis inumbraret, oraque ridenti lanugine vestiret ætas,' ut canit Claudianus in panegyrico. Qui autem, annis ante quindecim, Ausonii Consulis collega fuit Olybrius, hunc facile crederem eundem esse Olybrium, nisi Ausonius in Gratiarum Actione collegam suum 'virum' appellaret, quum Olybrius Probi filius, eo tempore admodum puerulus fuerit. *Vinet.*

105 *Aveque dicto*] Sidonius lib. IX. Ep. IX. 'Unde Ave dicto, mox Vale dicimus.' Artemidorus lib. III. cap. 44. Ἴδιον πάσης Ἐπιστολῆς τὸ χαῖρε καὶ ἔῤῥωσο λέγειν. Noster Epist. alt. ad Paulin. 'Quis prohibet Salve atque Vale brevitate parata Scribere?'

No. 407. *Symmacho*] Cui Griphum suum misit Ausonius: et cujus exstant ad Ausonium, ad Valentinianum, Theodosium, Arcadium Imperatores, et ad alios, Epistolæ: qui præfectus Urbi fuit iis Imperatoribus ad quos scribit: et quem plerique credunt chronologi esse Symmachum, qui Consulatum gessisse iisdem Imperatoribus, ad annum Christi trecentesimum et nonagesimum quartum, apud Prosperum et Cassiodorum legitur: et contra quem Christianis parum æquum hominem, duas ad Valentinianum Augustum Epistolas scripsit Ambrosius ille Mediolanensium Episcopus, et duorum librorum Carmen Aurelius Prudentius. *Vinetus.*

Quam delenifica] Legerat Ausonius in milite glorioso Plauti, non procul ab ipso principio 'falsiloquum mulierum animum, falsificum, falsijurium, et delenifica facta:' legerat et in Nummularia Lucretii: 'Nescio quorsum mihi eveniant tua verba tam delenifica.' Ex quo poëta Comico 'Delenificus' adducit Fulgentius Planciades, et blandiloquus exponit in libello de abstrusis sermonibus. *Idem.*

Humana non esset] Sed divina. Sic malim legere ex vetusto libro, quam ex aliis plerisque, *inhumana*. In ipso tamen Epistolarum Symmachi volumine est: 'Persuasti mihi, Epistolæ meæ apud Capuam tibi redditæ, concinnationem inhumanam non esse.' *Idem.*

Inhumana non esset] Admitterem fortassis τὸ *humana*, ut ex V. C. Vinetus, nisi si ipse loqueretur Ausonius. Impudentiæ posset argui, si id sibi persuaderi passus fuisset Poëta, 'Epistolæ' nempe 'suæ concinnationem' esse divinam. Vulgatæ vero lectionis veritas e sequentibus manifesta est, quæ sub finem hujus Epistolæ leguntur: 'Nam si contra id evenisset, nec tu mihi persuaderes, placere me posse:' id est, concinnationem meæ Epistolæ non esse inhumanam, insulsam, inficetam. Hæc scripseram, quum idem sensisse Juretum animadverti, qui et Ennodium in Epist. ad Constantium hunc locum ita adumbrasse notavit: 'Ipse oris mei labentem confirmet infantiam, ut ratiocinationis nostræ concinnatio non inhumana videatur.' Et in Epist. ad Patricium: 'Sed quid Epistolæ terminos loquacitate produxi, coactas lege paginas inhumana concinnatione transgressus?'

§ 2 *Absinthium meum resipit*] Ita lego. et, *floridissimus adflatus*. Scaliger.

Tum absinthium meum respicio] *Resipit* pro *respicio* vetus idem liber. *Vinetus.*

Et rursum ille suavissimus] Gruterus: *at rursum*, probante Lectio. sed male, nec ad mentem Poëtæ, qui τῷ *Et* ea ferme significatione delectatur.

Adflatus] Sic in vetusto codice *adflatus* pro *afflatus*, spiritus aura. *Affatus* alii libri. *Vinetus.*

Hoc me velut aëreus] In margine Pulmannus, *Hic:* ut referri videatur ad 'sermonis afflatum.'

Aërius fucus] Inanis pictura. *Vinet.*

Aërius bracteæ fucus] Lib. Pithoei, *Bractearum*. Veteres glossæ 'bracteam,' sive 'bratteam,' tenuem auri argentive laminam interpretantur. Inde 'Bractearii' in lib. I. C. de exc. artif. quos 'bracteatores' vocat Julius Firmicus Math. lib. I. apud Plinium l. XVI. c. 44. 'bracteas ligni' legimus. Et 'Bracteatum lacunar' apud Sidonium lib. II. Epist. X. et lib. VIII. Epist. VIII. 'gestatorias bracteatas:' apud Prudent. Hymn. X. 'fulgorem bractealem:' apud Martianum Capellam lib. I. 'comas bracteatas.' Sed et Plinius in Paneg. 'mentis aureæ dictum bracteatum,' vocat. Et Seneca 'felicitatem bracteatam,' pro tenui et parum solida videtur posuisse, lib. XXI. Epist. CXVI. *Juretus.*

§ 3 *Ultra commendationem omnium*] Sic vulgo. Sed V. C. ut etiam Ausoniani aliquot codices habent, *emendationem:* quod ego verius arbitror. Nam ita hunc locum Ennodius imitatus est Epistola ad Constantium: 'Ut tu qui te ultra emendationem omnium protulisti, triumphi honore gratuleris.' Ea voce sæpe utitur Symmachus, ut sup. lib. I. Epist. XIX. et lib. III. Epist. XLIII. et lib. X. Epist. XLV. utuntur et alii authores. Ut Ausonius in Panegyr. 'Emendatissimi viri est pœnitenda non facere.' Plinius lib. VIII. Ep. XXII. 'Ergo optimum, et emendatissimum existimo, qui cæteris ita ignoscit, tanquam ipse quotidie peccet.' Sic Arnobius lib. II. 'emen-

distinimus mores' dixit. Petronius Arbiter, 'muliercm omnibus simulacris emendatiorem.' Et Aurelius Victor Trajan. 'excultum atque emendatum' vocat. Quemadmodum etiam Ulpianus lib. II. D. de aed. Ed. prodigum ac vilem homini 'vitae emendatioris' opponit. Caeterum vulgata lectio non caret elegantia. Nec enim ulla laus amplior esse poterat, quam videri 'omni commendatione majorem' esse. Quo sensu Macrobius Satur. I. cap. 24. de Virgilio loquens: 'Haec est Maronis,' ait, 'gloria ut nullius laudibus crescat, nullius vituperatione minuatur.' Et Petronius Arbiter in Satyr. 'Nulla vox est, quae formam ejus possit comprehendere. Nam quicquid dixero, minus est.' *Juretus.*

Ad Æsopi aemulatam] Quis hic Æsopus? Phryx ille fabulator, de quo in superiore iambico, an aliquis alius? *Vinetus.*

Sophisticas Isocratis conclusiones] Malim: *Socratis*, quod et Grutero placet magis: ut illæ quidem inductiones, illi argumentorum gradus intelligantur, quibus Socrates adversarium velut quadam indagine et nassa concludit. *Lectius.* Nec in diversum abit Juretus: sed perperam viri optimi mutare voluerunt. Hic de argutiis argumentantium non est sermo; sed de rotunditate et concinnitate periodorum. Sophisticæ igitur conclusiones sunt Rhetoricæ, sive Oratoriæ periodi cum apta rotunditate, quæ Sophistam deceant, concinnatæ. Isocratem vero Sophistam et fuisse, et existimatum esse, antequam Sophistarum nomen ob quorundam nugacitatem evilesceret, nemo nescit. Deinde quam accuratus ille in periodis rhythmice componendis, et quam assiduus fuerit, orationes ejus indicant. Tria periodorum genera recenset auctor libelli περὶ ἑρμηνείας, qui Demetrius Phalereus putatur, Historicam, Rhetoricam, Dialogicam. Rhetoricam ita describit: τῆς δὲ ῥητορικῆς περιόδου συνεστραμμένον τὸ εἶδος, καὶ κυκλικόν, καὶ δεόμενον στρογγύλου στόματος καὶ χειρὸς συμπεριαγομένης τῷ ῥυθμῷ. Eleganter autem 'Sophisticas Isocratis conclusiones' quas tamen pro argumentationibus hic accipi posse non negem 'Demosthenis enthymematis' opponit. Suavis enim est Isocrates et lenis, et qui delectare magis quam percellere animos velit: contra ardens, vehemens, et ad instar torrentis omnia proruens Demosthenes: quorum duorum virtutes optime dignovit, qui Demosthenem militi in acie versanti, pugnantique veris armis, non illis ad exercitationem comparatis; Isocratem vero athletæ comparavit ad ostentationem virium tantum decertanti. Plura in hanc rem adferri possent, ni prolixitatem defugerem. Unicum Ciceronis locum describam, in quo, qua re Sophista ab Oratore diversus sit, explicat: 'Sophistarum,' inquit in Oratore, cap. XIX, 'magis distinguenda similitudo videtur, qui omneis eosdem volunt flores, quos adhibet Orator in caussis, persequi. Sed hoc differunt, quod, cum sit his propositum non perturbare animos, sed placare potius; nec tam persuadere, quam delectare: et apertius id faciunt, quam nos, et crebrius: concinnas magis sententias exquirunt, quam probabileis: a re sæpe discedunt, intexunt fabulas, verba apertius transferunt, eaque ita disponunt, ut pictores varietatem colorum: paria paribus referunt, adversa contrariis, sæpissimeque similiter extrema definiunt.' Quis non, cum hæc legit, ipsum sibi describi putet Isocratem? Ergo quas hic 'sententias concinnas,' Noster 'Sophisticas conclusiones' vocat. Malim tamen, ut initio censui, periodorum concinnitatem ab Ausonio designari, quam primus reperit Isocrates. Imo illas ipse Cicero

non aliter appellat. Verba ejus sunt lib. III. de Oratore, c. XLIV. 'Veteres illi verborum et sententiarum modo interpunctas clausulas in orationibus esse voluerunt; idque princeps Isocrates instituisse fertur:' et mox: 'Hæc igitur duo, vocis dico moderationem, et verborum conclusionem, quoad orationis severitas pati possit, a poëtica ad eloquentiam traducenda duxerunt.' Quintilian. l. IX. cap. IV. 'At illa connexa series tres habet formas: Incisa, quæ *κόμματα* dicuntur: Membra, quæ *κῶλα*, et *περίοδον*, quæ est ambitus, vel circumductum, vel continuatio, vel conclusio.'

Nostri Maronis] Ita omnes. Sed V. C. *Vestri*. perperam. Cum enim Ausonius poëta hujus Epistolæ auctor sit, non immerito 'Maronem suum' dixit. Ea loquendi ratio exemplis adjuvatur. Sosipater lib. I. 'aliquid tamen auctoritati Virgilii nostri tribuendum est.' Annæus Seneca lib. VIII. Epist. LIX. 'Cum dicat Virgilius noster,' &c. Ennodius in quadam Præfatione: 'Maro noster tantis institutores suos commendavit, quantis ipse notus est: et certe illos per merita sua fama non prodidit. Hieronymus noster, nisi præceptorem suum Gregorium diceret, nihilo melior censeretur. Sed illi applicanda sunt bona nominati, a quo sumsisse videntur originem. In summa, ut dixi, cælum pulsat magistri opinio perfectione discipuli.' Sic enim arbitror emendandum esse illum locum vulgo corruptum. Denique Paulus lib. X. de bon. poss. sec. Tab. 'et Scævola noster probat.' *Juretus.*

Quis ita affectat singula] Claudianus in I. Consul. Stiliconis, vs. 33. 'sparguntur in omnes, In te mista fluunt.' Auctor Tragœdiæ, quæ inscribitur Octavia: 'Omnes in unam contulit laudes Deus.' Petronius: 'Nulli laudabile totum; In te cuncta probet, si quisquam cernere possit.'

§ 4 *Hæc, domine mi, fili Symmache*] Ita et Paulinus Ausonium vocat 'dominum' in versu centesimo tricesimo sexto prioris ad Ausonium Epistolæ. Symmachum autem appellat Ausonius 'filium,' non quod filius esset, nec, ut scripsit Cuspinianus, frater: sed quod major natu esset, et eum pro filio carissimo haberet. Sic contra, qui minores natu erant, 'patres' eos vocitabant, qui majores, ut scribit Valerius de Institutis antiquis, et Gellius secundo noct. Atticarum: sicut Ausonium Symmachus in quincta et septima Epist. ad Ausonium. *Vinetus.* Juretus.

In comitatu] 'Comitatus' dicebatur *κατ' ἐξοχὴν* 'Comitatus Principis,' seu quod valgo dicunt, Aula Principis. Sic in Canonibus Eccles. Africanæ: 'Placuit, ut legationem liberam habeant ad Comitatum missi delecti legati.' Item: 'Ut propter gratiarum actionem et exclusionem Donatistarum duo Clerici Ecclesiæ Carthaginensis ad Comitatum mittantur.' Ita et alibi pluries. Divus Augustinus Epist. LXVIII. 'Ex concilio autem nostri Episcopi legatos ad Comitatum miserunt.' Auctor Exegesios totius mundi cap. XXIV. *Εἰ δὲ θέλεις καὶ τὴν φρόνησιν τῶν ἀνδρῶν ἀκοῦσαι, ὅρα εἰς δύο Κωμίτατα τῆς τε ἀνατολῆς καὶ δύσεως.*

Nedum me] Amplectendum quod vetus liber habet: *nedum me peregrem existimes composita fabulari.* 'Peregrem,' ab antiquo 'peregris.' Ulpianus vero in titulis dixit 'pereger,' titulo de Caducis: 'Pereger,' inquit, 'factus sit.' *Scaliger.*

Nedum me peregre] Vetus codex pro *peregre*, *peregrem* habebat: quod nomen pro 'peregrino,' et 'peregrinante' alibi non legi. *Vinetus.*

Qui frontes hominum operit] Scribendum videtur, *aperit*. Cum præsertim haud aliter legatur in ea, quæ

inter Symmachi Epistolas habetur: sitque M. Tullii non ambigua æmulatio, in Oratione pro Cn. Plancio: 'Etenim,' inquit, 'si populo grata est tabella, quæ frontes hominum aperit, mentes tegit, datque libertatem, ut quod velint faciant, promittant autem quod rogentur, cur tu in judicio exprimis, quod non fit in campo?' *Accursius.*

Mentes tegit] *Legit* pro *tegit*, vetus codex: sed 'mentes tegit' etiam apud Ciceronem pro Plancio. *Vinet.*

Qui frontes hominum aperit mentes tegit] In editione Pulmanni hic est asteriscus ante τὸ *tegit;* qui argumento est, mendam hic cubare. Potest autem ea commode eximi, si legatur, *mentes retegit.* In comitatu, inquit, me cognovisti, qui solet et frontem et animum hominum aperire: liberius enim hic vivimus. *Grævius.*

§ 5 *Affectione*] Sic Pulmannus. sed v. c. *affectatione.*

Ego te docebo] Plaut. Pseudolo: 'At hoc volo monere te. S. monendus ne me moneat.' Horatius lib. I. Epist. XVII. 'Quamvis Scæva satis per te tibi consulis, et scis, Quo tandem pacto deceat majoribus uti; Disce docendus adhuc, quæ censet amiculus, ut si Cæcus iter monstrare velit.'

Et mare ut effluat] Id sic adumbratum video ab Ennodio ad Florum: 'Hunc ergo improbus et fronte debilis excitavi. Hac fiducia provocassem ventos ad flandum, ad cursum flumina, Faustum meum ad facundiam.' *Juretus.*

§ 7 *Quæ noscere habes*] In antiquo libro erat *abes.* Hoc potest esse *aves,* id est, cupis: quamvis supra *h* addiderat quispiam. *Vinetus.*

Compendi faciam] Ita malim legere: sic Plautus: 'Velitationem verbis fieri compendi volo.' *Scaliger.*

Compendi faciam] Ita et Trebellius Pollio in Claudio, 'incendifacere,' uno vocabulo extulit. Utitur præter Plautum ceterosque Symmachus, sed extra compositionem: 'Decet operam verborum facere compendi:' qui et lib. I. Ep. XXVIII. ad Ausonium ad eundem ferme modum Epistolæ finem fecit: 'Si quid de me scito opus fuerit, frater meus Claudius, et cultui tuo deditus, et studii mei gnarus, expediet. Vale.'

No. 408 *Ad Ursulum*] Mos iste erat Imperatoribus, ut quotannis strenas amicis darent: qui quidem indicatur a Q. Symmacho ad Theodosium, et Arcadium Aug. 'Kalendas,' inquit, 'anni auspices, quibus mensium recursus aperitur, impertiendis strenis dicavit antiquitas, DD. Theodosi, et Arcadi, incliti victores, semper Augusti. Hujus instituti meam munificentiæ festinatione prævertitis: seram putantes liberalitatem, quæ statis temporibus ammonetur.' Patet autem Ausonii Quæstoris suggestione admonitum Imperatorem 'strenas Ursulo' dare; nec mirum: Quæstoris enim est preces ad Imperatorem deferre: quod præter alios auctores aperte indicatur ex secundo libro Epistolarum ejusdem Symmachi. *Scaliger.*

1 *Primus jucundi fuit hic*] Hic scriptum imprudenter pro *foret, fuit.* Grata nempe poterat videri strena Ursulo, vel eo, quod Ausonius amicus, et Quæstoris vice, curarit ab Imperatore reddendam, quamlibet jucundior, manibus Augusti tradita, putanda foret: ociosum sane aliter et subagreste quiddam videretur. Nemo etenim ignorat, primum illum fuisse honoris fructum, tum cum ad tradendam publica mercede Grammaticam inauctoratus ab Imperatore fuerat. Autoritate porro largientis munera metimur: gratioraque nobis esse solent, si vel a Principibus vel ab amicis proveniant. Ostendit hoc nonnunquam Martialis, ut cum ab Imperatore rivulum ex aquæ ductibus ad

opportunitatem ædium suarum petens, nobiliorem, salubrioremque fore prædicat, si ab illo concedatur: 'Quam dederis nostris, Auguste, penatibus undam, Castalis hæc nobis, aut Jovis imber erit:' et ad Marcum amicum, qui togam dono dederat: 'Vilior hæc nobis alio mittente fuisset, Non quacunque manu victima cæsa litat.' In Actione quoque Gratiarum ad Gratianum Imperatorem: 'Trabeam non magis auro suo, quam munere tuo splendidam.' *Accursius.*

3 *Ex longo*] Eadem significatione in Epistolæ nonæ versu vicesimo tertio. *Vinetus.*

Quæstoris amici] Ausonii. Is enim Valentiniani se et Gratiani Quæstorem fuisse dixit in Protreptici versu nonagesimo primo. STRENARUM appellatio adhuc mansit in nostra Gallia: mansit et usus, sed non quantus inter priscos fuit Romanos. Suetonius de Augusto: 'Omnes ordines in lacum Curtii quotannis ex voto, pro salute ejus, stipem jaciebant. Item Kalendis Januariis strenam in Capitolio etiam absenti.' De Tiberio: 'Quotidiana oscula prohibuit edicto. Item strenarum commercium, ne ultra Kalendas Januarias exerceretur.' De Caligula: 'Edixit et strenas ineunte anno se recepturum: stetitque in vestibulo ædium Kalendis Januariis, ad captandas stipes: quas plenis ante eum manibus ac sinu omnis generis turba fundebat.' Strenam vocari scribit Festus, quæ detur 'die religioso, ominis boni gratia, a numero, quo significetur alterum, tertiumque venturum similis commodi, veluti ternam, præposita S littera, ut in loco, et lite faciebant antiqui.' Nonius Marcellus a 'strenuitate' dictam esse tradit, et Symmachus in Epistol. XXVIII. 'Ab exortu,' inquit hic, 'pæne Urbis Martiæ strenarum usus adolevit, auctoritate Tatii regis: qui verbenas felicis arboris ex luco Streniæ, anni novi auspices, primus accepit, divi Imperatores. Nomen indicio est, viris strenuis hæc convenire ob virtutem: atque ideo vobis hujusmodi insigne deberi: quorum divinus animus magis testimonium vigilantiæ, quam omen expectat. Sumite igitur, defensores publicæ salutis, solemniter auro ducta munuscula.' Qui et Epist. XX. lib. X. sic incipit: 'Kalendas anni auspices, quibus mensium recursus aperitur, impertiendis strenis dicavit antiquitas, divi Imperatores Theodosi et Arcadi.' *Idem.*

5 *Regale numisma Philippos*] Idem Hemistichium in Epistola V. ex Horatii Epistola prima libri secundi, ubi 'Philippos' dixit Philippeos, id est, Philippi regis Macedonum vultu signatos nummos. Acceptos autem Horatius dixerat: 'Rettulit acceptos regale numisma Philippos.' Ausonius vero dum Horatiano versu cum amico ludens integrum fere protulit, pro illo *Acceptos, interceptos* dixit, seu oblivione interceptos intelligat, seu quia, quos Imperator Ursulo misisset Kalend. ipsis, aliquis aliquo modo avertisset, intercepissetque. *Idem.*

9 *Quot commissa viris*] Tribus Horatiis Romanis, et tribus Curiatiis Albanis. Titus Livius I. *Idem.*

10 *Quotque doces horis, quotque domi resides*] Diem, qui est ab ortu Solis ad occasum, illius sæculi horologia in 12. horas quovis anni tempore dividebant, et noctem similiter: quare Ursulus hic, ludimagister, sex illius diei horis docebat, et sex reliquis cessabat. *Idem.*

11 *Ostia quot pro parte*] Amphitheatrum ovi figura fuisse, et mediocriter docti sciunt: id autem duodecim ostia habebat, ut et pauci quoque eruditi ignorant. Igitur dimidium amphitheatri semper habebit septem ostia, ut dimidium Zodiaci semper habet septem signa. Jam Circus dividatur in decumanum, et cardinem: ab A, ad B, decumanus sit: a C, ad D, cardo. Ego aio ab A,

ad B, septem ostia esse, sicuti, a B, ad A. Sic etiam a C, ad D, et a D, ad C. Aperiebantur autem miro artificio omnia simul sigillariorum automata machinatione. Cassiodorus: 'Bissena quippe ostia ad XII. signa posuerunt. Hæc ab Hermulis funibus demissis subita æqualitate panduntur.' Quare jam intelligis, quid voluerit Ausonius, cum dixit, 'pro parte:' intelligit enim dimidium 'Circum:' item per septem 'ostia;' totidem enim habet dimidium amphitheatri. Postremo quid per 'apertionem ostiorum:' intelligit enim machinatam ostiorum laxationem per hermulas illas, seu sigillariola. *Scaliger*.

Ostia quot pro parte aperit stridentia Circus] Circi maximi duodecim ostia numerantur apud Sextum Rufum de Regionibus Urbis, et Cassiodorum libro tertio Variarum, in literis Fausto Præposito missis. Quæ ostia sic existimo per ambitum Circi fuisse constituta, ut in utroque illius dimidio sena essent. *Vinetus*.

12 *Medium quod patet ad stadium*] Hoc est ostium quartum Circi, per quod emittebantur quadrigæ. Sic in inscriptione Dioclis agitatoris legimus. MISSVS. OSTIO. IV. CCLVII. *Scaliger*.

Excepto medium] Stadii et Circi Romani, si portas, quas fuisse senas in utraque dimidia parte arbitramur, orsus numerare ab ea, quæ ad ipsum erat medium, sive medium ejus secundum latitudinem accipias, sive secundum longitudinem, ut ab ipsis ovi cacuminibus, pergeres numerando usque ad portam adversam, septem reperires: quæ sex solum sunt, adversa hac ad alteram dimidiam Circi partem spectante. *Vinetus*.

14 *Quotque horis pelagus*] Senis horis æquinoctialibus, inquit Plinius secundo: quibus addit aliquot horæ scrupula Philippus interpres Jobi. *Idem*.

15 *Protulit in scenam quot dragmata*] Legendum *Dramata* (nihil enim hic cum manipulis) quæ rei repræsentationem, comœdiarum ac tragœdiarum actus significare dicuntur. δρᾶν enim est ago, repræsento. Cujus meminit Aristoteles imprimis περὶ ποιητικῆς. Donatus ait: 'Comœdiam per quatuor partes dividi, prologum, prothesin, epithesin, catastrophen. Prothesin primum esse actum, initiumque dramatis.' Porro e tribus poëmatum generibus, exegetico videl. vel apologetico, quod Latini 'enarrativum vel 'enunciativum' dicunt, in quo poëta tantum loquitur, et mixto vel communi, quod Græci κοινὸν vel μικτὸν appellant, quo et poëta loquitur, personasque inducit loquentes, 'dramaticum' vel 'mimeticum' appellatur, a Latinis vero 'activum' vel 'imitativum,' ubi nusquam poëta loquitur, ut in Comœdiis ac Tragœdiis. Terentius denique subobscura hac periphrasi indicatur, qui sex in scena Comœdias protulit, quique in Stymphalo Arcadiæ oppido, dolore, ac tædio amissarum fabularum, vita functus et sepultus traditur. *Accursius*.

17 *Vel quot juncturas*] Apum, Vesparum, Crabronum cellas sexangulas Plinius appellat II. Natur. Hist. quæ tam in extremis ipsis favis, quam in mediis, quæ ex senis æqualibus planis constant, ad eos angulos coagmentatis, quos in sexangula plana figura parium laterum et angulorum, Geometræ agnoscunt. Est autem synalœpha, sive synæresis in geometrica, sicut et in γεωμέτρας apud Juvenalem lib. I. *Vinetus*.

19 *Quot teleos primos*] Quot partes conserit numerus senarius, qui primus et solus τέλειος jure ob id probatus est, quod partibus suis æquiparat par, atque impar. Quomodo? quia bis ter: et ter bis unus facit, et seipsum geminat. Nam bis per ter geminat, ter autem per bis. *Idem*.

Quot telios] Scribendum *teleos* videtur. Græcis enim et τέλειος et τέλεος utrumque dicitur, sed alterum correpta media, alterum producta. Et Marcianus ait: 'Quosdam e numeris perfectos esse, quosdam ampliores perfectis, quosdam imperfectos. Vocari autem τελείους, ὑπερτελέους, ὑποτελέους.' Nisi quis eo dictum modo velit, de quo et in Phidia disseruimus. Sex itaque Philippos περιφραστικῶς et hic Ausonius per senarium expressit numerum, qui primus perfectorum perhibetur. Boëthius in Arithmetica, 'perfecti,' inquit, 'numeri sunt intra denarium numerum VI. intra centenarium XXVIII. intra millenarium CCCCLXXXVI. intra decem millia, octo millia centum viginti octo.' Festive denique et perurbane in novissimis versiculis, quem utriusque gentis non barbare 'decus' dixerat Ausonius, insigniora in his vina, nostra videlicet *Amminea*, Græcorum vero *Chia*, Urnulum pocillare subtexuit. *Accursius.*

Quot telios] Τέλειος Nicomacho, reliquisque Græcis, et 'perfectus' Boëthio, est numerus par: qui, ut definit Euclides, suis ipsius partibus est æqualis. Tales sunt admodum pauci: quorum primus est senarius, cujus partes sunt, dimidia tertia, sexta, III. II. I. quæ compositæ, ipsum reddunt numerum sex. Secundus, vigintiocto: qui numerus partem habet dimidiam, quartam, septimam, quartamdecimam, vicesimamoctavam, ipsi toti pares. *Vinetus.*

	3		14
	2		7
6	1	28	4
	—		2
	6		1
			—
			28

Quot telios primus numerus] Lege: *numeris*: 'telios' media brevi, ut solet Ausonius: ita 'Phidias' superius prima correpta. Vide quæ istic notata sunt. Origenes Commentar. in Johannem: Οἱ φύσεις ἀριθμῶν ἐρευνήσαντες, πρῶτον μὲν τέλειον τὸν ἓξ εἰρήκασι, τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσιν ἰσούμενον, ἔκ τε τῆς συνθέσεως τοῦ ἀπὸ μονάδος διπλασιαζομένου ἑνὸς καὶ δύο ἐστὶ τρία, ἀριθμὸς πρῶτος, καὶ τοῦ ἐφ' ὃν ἔφθασεν ὁ διπλασιασμὸς, λέγω δὲ τοῦ δύο. Γενόμενος γὰρ ὁ δύο ἐπὶ τὸν τρία, πεποίηκε τὸν ἕξ.

20 *Quot par*] Quot partibus probatur, et constat numerorum perfectorum primus, sex, et solus: quando alii sunt multis partibus majores, et quot partibus idem perfectus sex, æquiparat (scribitur et *æquiperat*, *e* pro *a*) et exæquat par atque impar, hoc est, duo primum numerorum parium, et tria primum imparium, ex quorum inter se multiplicatione efficitur senarius. Nam bis terni, sive ter bini, fiunt sex. *Vinetus.*

21 *Qui conserit unus*] Ita emendavi, pro *quia*, quod ineptum. Mox tolle τελείαν ὑποστιγμὴν, et repone leviorem distinctionem sub finem sequentis versus: hoc sensu, 'qui solus congeminatus,' id est, duplicatus, 'totidem habet,' id est, duodecim, quot sunt in Hyadibus et Pleiadibus conjunctis: quinque enim et septem faciunt duodecim.

22 *Qui solus*] Si geminetur senarius, duodecim fient: et qui numeri sunt subter et supra ipsum numerum sex, quinque scilicet et septem, Hyadum et Pleiadum numeri, hi si conjungantur inter se, et componantur, duodecim quoqne fient. Sunt autem Hyades quinque apud Hesiodum: Φαισύλη, ἠδὲ Κορωνὶς, ἐϋστέφανός τε Κλέεια, Φαιώ θ' ἱμερόεσσα, καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος. Hos versus citat Theon Arati interpres ἐκ τῆς ἀστρικῆς βίβλου Hesiodi. Pleiades vero septem in Phænomenis Arati, 'Αλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ', 'Ηλέκτρη τε, Καὶ Στερόπη, καὶ Ταϋγέτη, καὶ πότνια Μαῖα. Non tamen omnes in his numeris conveniunt auctores, ut Hyginus docebit. *Vinetus.*

26 *Claranus*] Clarani meminit etiam Martialis lib. X. 'Scribere te, quæ vix intelligat ipse Modestus, Ex vix

Claranus, quid, rogo, Sexte, juvat?' Nam Asper et Scaurus satis noti ex veteribus Grammaticis, qui eorum auctoritate sæpe utuntur. *Scal.*

Quem Claranus] Clarani Grammatici meminit Martialis in libri decimi Epigramm. vicesimo primo: idemque potest esse Claranus, de quo condiscipulo suo plura Seneca in Epistola sexagesima septima ad Lucilium. *Vinetus.*

Quem Scaurus] Duo fuisse Scauros Grammaticos ex Vero Julii Capitolini didicimus. Patrem nimirum, et filium. Pater Hadriani Cæsaris, filius Antonini Veri præceptor fuit. Quæ illi scripserant Grammatica (citantur ab Aulo Gellio, Diomede, et aliis) et commentaria in Horatium, Virgilium, et Terentium, nusquam exstare puto. Tantum vidimus Quincto Terentio Scauro quædam inscripta de Orthographia. Alii fuerunt Scauri doctrina et eloquentia nobiles, qui nihil ad hunc locum. Asprum autem Grammaticum memorant Macrobius, Priscianus, Carisius: commentariaque audimus illum in Virgilium scripsisse. *Idem.*

31 *Solus qui Chium*] Eleganter Ausonius Ursulum Græcæ linguæ et Latinæ Professorem, ad vinum alludens, 'Chium miscere' dixit 'et Ammineum.' 'Chium' enim vinum Græcum est, 'Ammineum' Latinum. Ita lepida et jucunda translatione, quod voluit, significavit, ornatiore versu, quam si recte aperteque rem suo appellasset vocabulo. *Turnebus.* Ad imitationem Horatii lib. I. Satyr. X. 'At sermo lingua concinnus utraque Suavior: ut Chio nota si commista Falerni est.'

Et Amineum] Hoc verbum Grammaticis plurimum facessit negotii. Vitis Amineæ, et Aminei vini meminerunt Virgilius, Columella, Plinius avunculus, Vopiscus, Macrobius, Aristoteles, Galenus, et alii. Vopiscus in Floriano Imperatore: 'Vitis, quæ uvas amineas albas ferebat, eo anno, quo ille Imperium meruit, purpurascere plurima purpura cœpit.' Sic Servius vinum Aminæum album esse scribit, et dictum quasi sine minio. Refragatur Joannes Pierius: nigrumque esse potius ostendit ex Plinio, et aliis. Aristoteles in Politicis, et Macrobius tertio Saturnaliorum, aminæam vitem a regione cognominatam volunt. Ille, quod in Italiam advecta sit ex Aminæorum patria, qui Thessaliæ populi fuerunt: hic, quod Aminæi populi fuerunt in Italia, ubi Falernum. Verum Galenus non tantum, quæ in Falerno, Italiave, sed etiam quæ in Asia nascuntur vina, Aminæa appellat. Sic enim in quincto περὶ ὑγιεινῶν, ubi de vario vinorum disputat ingenio, 'Adrianum,' inquit, 'et Sabinum, et Albanum, et Gauranum, et Trifolinum, quotquotque Aminæa' [unico m, et per diphthongum scribitur illic hoc verbum, quod apud Ausonium invenio per duo mm, scriptum, et sine diphthongo] 'per Italiam generantur, circaque Neapolim, et per Etruriam.' Et paulo post: Τοιοῦτοι δ' εἰσὶν οἱ ἀπὸ τῆς Βιθυνίας Ἀμιναῖοι. Quod si a regione hoc inditum nomen est, ut illi voluerunt, ex his Galeni colligemus, necesse esse, quod nulla regio fuerit, quæ peregrinis illis vitibus caruerit. Ausonius autem hoc loco Aminæum vinum Italiæ attribuit: qui per Chium, Græcas literas, per Ammineum Latinas intellexit: ut Aristotelem per Rhodium, et Lesbium vinum, Menedemum Rhodium, et Theophrastum Lesbium designasse scribit Aulus Gellius tertiodecimo noctium Attic. *Vinetus.* Hesychius, Ἀμιναῖον δι' ἑνὸς ν τὸν οἶνον λέγει. ἡ γὰρ Πευκετία Ἀμιναία λέγεται.

No. 409. *Ausonius Pontio Paulino*] Paulino huic alterum nomen est Pontius in versu centesimo et tertio Epistolæ vicesimæ quartæ. Paulinum Pontium appellat Sidonius eum,

quem scribit Burgum in agro Burdigalensi ad fluvium Duranium, oppidulum, mœnibus primum cinxisse. Qui potest idem videri Paulinus. Idem Sidonius eum, ad quem mittit Carmen illud de Burgo, Pontium Leontium nominat in titulo: in Epistola vero duodecima libri octavi, Leontium tantum principem Aquitanorum: sed filium ejus, ut arbitror, Paulinum: quare Paulinus hic est ad quem scribit Ausonius; videtur hic tribus fuisse nominibus dictus, Pontius, Paulinus, Leontius. Inter Burdigalenses Grammaticos memorat Ausonius Leontium cognomento Beatum: et duos Leontios viros in primis nobiles, Burdigalenses Episcopos, celebravit Epigrammatibus Fortunatus Ravennas, annis post Ausonium centum et quinquaginta: verum quicunque, et quotquot fuerint hi Paulini, Pontii, Leontiique, et quæcunque illorum nomina, sive una gens, sive plures, credimus Burdigalenses fuisse cunctos. Ad medium priscæ Burdigalæ septentriones spectantem murum, ubi illustrissimus Candaliæ Comes ædes habet, locus est, quod *Podium Paulini* vulgo vocitatur. Paulinæ gentis domicilium ibi olim fuisse creditur, in editissima urbis parte: unde *Podium* appellatum. Sic enim Galloromani tumulum collemve vocamus: multaque sunt loca in Gallia nostra, quæ ab hac Podii significatione propriam sunt appellationem sortita. Paulinam ergo gentem habuit Burdigala, in primis nobilem, et potentem, in eaque clarissimum hunc Paulinum Pontium, virum consularem, eximie doctum, et pium: de quo hæc mihi comperta puto: quæ cum iis conferri poterunt, quæ de illo Petrus Crinitus, Iodocus Badius, Lilius Gregorius, et Georgius Fabricius ambigentes nuper scripserunt. Pontii Paulini Burdigalensis, ad quem exstant Ausonii Burdigalensis, et ejus ipsius ad Ausonium literæ aliquot, hujus sunt Epistolæ illæ quatuordecim ad Severum, quas Iodocus Badius Ascensius Lutetiæ primus formis emisit, anno Christi millesimo quingentesimo decimo et quincto. Barcinonensis namque secessus sui in illarum sexta, quo Badius edidit ordine, facit mentionem: de quo plura Ausonius in Epistolarum XXIII. et duabus sequentibus, ipseque adeo Paulinus in sua prima, qua respondet Ausonio. Severus autem hic est sine dubitatione, presbyter ille Severus, cognomento Sulpicius, homo Aquitanus, multorum scriptorum auctor, in quibus quod memorat Gennadius de Beato Martino, id etiam memorat Paulinus in earum ad Severum Epistolarum quincta, et decima: ut et hoc arguat, quis hic sit Severus Paulini amicus. Ejusdem Paulini sunt et quinque ad Delphinum, et sex ad Amandum Epistolæ: de quorum posteriore quædam scripsisse meminimus in Carmen de Burdigala. Delphinus vero Burdigalæ pontifex erat, quo tempore Hispanus ille Priscillianus Christianam rem suis deliramentis turbabat, ad annum Christi trecentesimum et octogesimum quinctum. Eum enim nominat in istarum turbarum relatione Severus Sulpicius libro posteriore sacræ Historiæ. Ejusdem quoque Paulini sunt duæ ad Victricium Epistolæ, in quibus Nolæ, Romæ, Rotomagi, Viennæ mentio fit: tum quæ in editione Badiana sequuntur ad Aprum, Jovium, et alios: Carmen Iambicum, ad Cytherium: ubi Capuæ, et Nolæ suæ meminit: elegia de Celso: in qua extrema Therasim nominat, quemadmodum et in titulis, secundæ ad Severum, secundæ et tertiæ ad Aprum, et in aliis inter Augustini Epistolas: decem Natales Felicis Nolani Episcopi: quorum meminit in extrema nona ad Severum: Sapphicum Carmen de Niceta Daco. Ad hæc vita Ambro-

sii Mediolanensis, quem putat Sigebertus mortem obiisse anno Christi quadringentesimo et tertio: et quæ inter Augustini Epistolas exstant literæ aliquot ad Augustinum. Alia ejus scripta memorat Gennadius: quæ hauddum mihi videre contigit, nec quod poëma de Regibus in his litteris se ab eo accepisse scribit Ausonius: ceterum quæ recensui, hæc quin sint ejusdem Paulini Burdigalensis omnia, dubitare non debuit Petrus Crinitus. Quem merito reprehendere videtur Badius: quod ex stilo judicans duos fecerit Paulinos, unum Burdigalensem civem, Nolanum Episcopum alterum. Idem namque Hortensius magis floruit dicendo, adolescens, quam senior: et Christiana pietas, grandia ista, sublimia, et fucata, respuit: humilibus verisque gaudet magis. Jam quæ de vita et moribus Paulini ex ejus ipsius, et Ausonii, Ambrosii, Hieronymi, Augustini, aliorumque æqualium scriptis cognovi, breviter perstringam. Illi cum Ausonius dixisset in Epistolarum Ausonii vicesima quarta: 'Ego sum tuus altor, et ille Præceptor primus, veterum largitor honorum, Primus in Aonidum qui te collegia duxi;' respondit Iambico Carm. Paulinus: 'Tibi disciplinas, dignitatem, literas, Linguæ, et togæ, et famæ decus, Provectus, altus, institutus, debeo.' Ibique Ausonium, 'patronum,' 'præceptorem,' 'patrem' appellavit, ac multis aliis in locis. Consul Romanus ante Ausonium fuit, ut cognosces ex Epistola vicesima, hoc est, ante annum Christi trecentesimum octogesimum secundum, sed extraordinarius, ut dicemus: eumque magistratum Ausonii opera videtur adeptus. Uxorem habuit Therasiam, non minus viro piam et sanctam. Nescio quoto ætatis anno post Consulatum religionem Christianam sit professus, sed eum significat primæ ad Delphinum Burdigalensem Episcopum titulus Epistolæ, ab hoc Delphino fuisse baptizatum: unde illum in iis literis, et in tertiadecima ad Severum, 'dominum' et 'patrem' vocat. Religioni autem quum in patria libere vacare non posse se videret, secedendum censuit. Barcinonensis ejus secessus (urbs est, ut dicemus, Hispaniæ Barcino) mentio fit in Epistolis Ausonii vicesima prima et vicesima quarta: cujus et ipse meminit Ausonio respondens Epistola prima, et in extrema ad Severum sexta. Italici vero, et Campani, et Nolani, (provincia est Italiæ, Campania, et Campaniæ urbs Nola,) pluribus locis mentionem fecit Paulinus, ut in Epistola prima ad Severum: ubi se dicit panem Campanum de cellula sua Severo misisse, quem rogat, ut ad se in Campaniam e Gallia vinum vetus pervehendum curet: 'quod Narbone adhuc nos,' inquit, 'habere credimus.' Ex quibus verbis illum apparet ante Narbone aliquandiu, relicta patria, degisse, quam in Campaniam se contulisset: in decima ad eundem Severum, in secunda ad Delphinum, in secunda ad Victricium. Et literas illas ad Severum Sulpicium, si, quo Badius edidit ordine, eodem scirem fuisse scriptas, dicerem Paulinum e patria sua in Italiam primum secessisse: inde in Hispaniam venisse, ac rursus in Italiam concessisse: qui et in Epistola illa sexta hoc mihi significare videtur, quum sic scribit ad Severum Sulpicium, qui tunc erat Elusæ Aquitaniæ Civitate, unde Elusanam plebem dixit idem Severus in Historia de Priscilliano hæretico, et Elosates *o* pro *u* vetus provinciarum nomenclator in recensendis Populaniæ Civitatibus: 'Nos modo in Barcinonensi, ut ante scripseram, civitate consistimus, post illas literas, quibus rescripsisti, die Domini, quo nasci carne dignatus est, repentina, ut ipse testis est, vi multitudinis, sed, credo, ipsius ordinatione, correptus, et pres-

byteratu initiatus sum. fateor, invitus, non fastidio loci: nam, testor ipsum, quia et ab æditui nomine, et officio, optavi sacram incipere servitutem: sed ut alio destinatus, alibi, ut scis, mente compositus et fixus, novum insperatumque placitum divinæ voluntatis expavi:' et paulo post: 'Nam ea conditione in Barcinonensi Ecclesia consecrari adductus sum, ut ipsi Ecclesiæ non alligarer, in Sacerdotium tantum Domini, non etiam in locum Ecclesiæ dedicatus.' Ceterum hæc ut habeant, dubitet interim nemo, Aquitanus ille Paulinus, quem Nolanæ urbis secretum delegisse scribit Divus Ambrosius, quin sit noster hic Burdigalensis Paulinus, postquam Burdigala ex clarissimis Aquitaniæ Civitatibus semper fuit. Tanti auctoris verba sunt in literis ad Sabinum Episcopum libro sexto Epistolarum: 'Paulinum splendore generis in partibus Aquitaniæ nulli secundum, venditis facultatibus tam suis quam conjugalibus, in hos se induisse cultus ad fidem comperi, ut ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam: et ipse pauper ex divite factus, tanquam deoneratus gravi sarcina, domui, patriæ, cognationi quoque vale dicat, quo impensius Deo serviat. Elegisse autem secretum affirmatur Nolanæ urbis, ubi, tumultum fugitans, ævum exigat. Matrona quoque virtuti et studio ejus proxime accedit, neque a proposito viri discrepat. Denique, transcriptis in aliorum jura suis prædiis, virum sequitur: et exiguo illic conjugis contenta cæspite, solatur se religionis et caritatis divitiis. Soboles eis nulla, et ideo meritorum posteritas desiderata. Hæc ubi audierint proceres viri, quæ loquentur? Ex illa familia, illa prosapia, illa indole, tanta præditum eloquentia, migrasse a Senatu,' et quæ sequuntur. Augustini vero illa primo de Civitate Dei, de quo alio Paulino intelligas? 'Unde Paulinus noster Nolensis Episcopus ex opulentissimo divite, voluntate pauperrimus, et copiosissime sanctus, quando et ipsam Nolam barbari vastaverunt, quum ab eis teneretur, sic in corde suo, ut ab eo postea cognovimus, precabatur: Domine non excrucier propter aurum et argentum. Ubi enim sint omnia mea, tu scis. Ibi enim habebat omnia sua, ubi eum condere et thesaurizare ille monuerat, qui hæc mala mundo ventura prædixerat.' Ita multis locis Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Paulini nostri genus, eruditionem, pietatem, commendaverunt, eundemque quanti etiam faceret Martinus ille Turonensis Episcopus, sic refert Sulpicius: 'Præstantissimumque nobis præsentium temporum illustris viri Paulini exemplum ingerebat: qui, summis opibus abjectis, Christum secutus; solus pæne his temporibus Euangelica præcepta complesset. Illum nobis sequendum, illum clamabat imitandum: beatumque esse præsens seculum, tantæ fidei virtutisque documento, cum secundum sententiam Domini, dives, et possidens multa vendendo omnia, et dando pauperibus, quod erat facto impossibile, possibile fecisset exemplo.' Hæc ille. Qui ubi sit mortuus, nescio, nisi forte Nolæ suæ, unde Romam translatum corpus ejus, et in æde Bartholomæi collocatum scribat Raphaël Volaterranus: neque quoto ætatis, neque quibus Consulibus. Romam in chronicis legimus captam fuisse a Gothis anno Christi quadringentesimo et duodecimo, ac annis post quadraginta quatuor, hoc est, anno Christi quadringentesimo quinquagesimo sexto, ab Vandalis: qui ex Africa, quam tenebant, in Italiam trajecerant. Scripserunt ergo quidam, sed qui post tempora hæc fuerunt, Nolam ea tempestate captam quoque fuisse et direptam, ejusque Episcopum Paulinum, quicquid habebat pecuniæ, in redimendos captivos insumpsisse: et

quum deficeret pecunia, viduæ pauperis, cujus filius in Africam captivus asportatus fuerat, lacrymas miseratum, in Africam cum ea trajecisse: et sua capitivitate ibi captivum redemisse, ipsum tamen postea, ob eximiam perspectam pietatem a barbaris liberatum, Nolamque cum suis omnibus remissum. De quo dubitari video, an sit idem Paulinus: quum hanc Nolæ vastationem ab illa, de qua mentionem fecit Augustinus diversam esse liqueat. Mortem namque obivit Augustinus, anno CHRISTI, ut sunt Prosperi rationes, quadringentesimo et tricesimo tertio, et sic annis viginti tribus ante Vandalicam tempestatem: quare priorem illam cladem Nolanam Ludovicus Vives censet Gothis attribuendam, quibus temporibus hi Romam primum ceperunt. De Paulino ergo, qui, Vandalis Italiam populantibus, Nolanorum fuit pontifex, quæritur, sitne Burdigalensis Paulinus, quem Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, Nolæ viderunt Episcopum, an aliquis alius Paulinus, qui Burdigalensi illic successerit? Burdigalensis namque Paulin. ante Ausonium Consul fuit, hoc est, ante nati Christi annum trecentesimum et octogesimum secundum, ut ante diximus: inter quem annum, et annum direptæ a Vandalis Nolanæ civitatis, intersunt anni minimum septuaginta quatuor, non exiguus annorum humanæ vitæ numerus. At illum plus eo vixisse necesse est, postquam ante Ausonium Consul fuit: sed de cujus longa ætate nihil quicquam legere meminimus. Scripsit Prosper Hieronymum, qui ad hunc Paulin. scripsit de institutione Monachi, ubi eum appellat Symmysten, et sodalem, et amicum, ac, ut arbitror, Præfationem illam in sacros libros, nonaginta unum annum vixisse: ad quem annum potest noster Paulinus in eodem vitæ genere pervenisse: et sic natus fuisse annos minimum decem et septem, quum fuit Consul Ausonius: eaque ætate Consulatum gessisse: postquam isti Cæsares pro libidine ad hunc magistratum solebant quosque evehere, infantes etiam, et equos suos, ut Jovianus Varronianum filium suum parvulum, et Caligula Incitatum equum suum. Sed possunt hæc de viduæ filio, aliquo ante tempore contigisse. Gregorius, qui hanc pluribus refert Historiam in principio tertii libri Dialogorum, quæ et in quibusdam Pauli diaconi Aquileiensis exemplaribus invenitur, iis Vandalorum temporibus plus centum et quinquaginta annis posterior fuit: et miror, quod antiquiorem se ejus rei auctorem non citet. Fratrem hic habuit, cujus meminit Ausonius in extrema Epist. vicesima tertia, quæ ad ipsum est Paulinum scripta: 'Hebromani jam tecta subit: jam prædia fratris ingreditur.' Cujus fratris filius videri posset is Paulinus, cujus exstat sexcentorum fere versuum Carmen Eucharisticon Deo, opus in primis pium: in quo se dicit Pellæ in Macedonia, quum Proconsul eam provinciam administraret, genitum, Burdigalam majorum suorum patriam vidisse diripi a Gothis, rege Attulfo, ac incendi. Quod contigit circiter annum Christi, quadringentesimum et sextum decimum. Burdigalenses autem Paulini, nemini esse dubium puto, quin ab Roma oriundi fuerint. Plinius in principio Naturalis Historiæ, 'Suetonium Paulinum' vidisse se Consulem dicit, qui primus Romanorum ducum Atlantem montem sit transgressus. Memorat Plinius junior in Epistola nona libri quarti, et alibi, 'Valerium Paulinum,' atque 'Lolliam Paulinam' Caligulæ conjugem Suetonius. Quod nomen invenitur in antiquis inscriptionibus gemino *ll* sæpius, quam simplici sculptum: sicut et suum primitivum PAULLUS frequentius, quam PAULUS, ut Joannes Pierius jampridem monuit in castigationibus Virgilian. *Vinetus.*

Condiderat jam Solis equos] Eodem

modo est παρεκβολὴ apud Senecam ἐν ἀποκολοκυνθώσει. 'Jam Phœbus breviore rota contraxerat orbem.' Post longam descriptionem subjungit: 'Puto magis intelligi, si dixero: mensis erat October.' Eadem etiam apud Fulgentium in Mythologicis: 'Solverat ignivomos mundi regione peracta.' Post eam descriptionem adjicit: 'Et, ut in verba paucissima conferam, nox erat.' Ita hic Ausonius post hanc descriptionem addit: 'Nescis, puto, quid velim tot meis versibus,' &c. Utinam vero saltem Paulini Epitomen haberemus, postquam injuria temporum Suetonium ipsum nobis invidit. *Scaliger.*

Calpe] Altera ex Columnis Herculis, mons scilicet Hispaniæ ad fretum Gaditanum et Oceanum occiduum. Ταρτησσὸς, ejusdem occiduæ Hispaniæ urbs, sicut diximus in Epistolam decimam. *Vinetus.*

Tartessia Calpe] Mons Hispaniæ notissimus. Festus Avienus: 'Scopuli stant ardui utrinque, Unus in Europam, Lybiam procul aspicit alter. Sic discreta freto procera cacumina celsis Emicuere jugis, sic intrant saxa profundum: Sic subeunt nubes; sic cælum vertice fulcit Maura Abila, et dorso consurgit Iberica Calpe.' Ita enim legend. pro *deserta freto.*

2 *Stridebatque*] Cleomedes, libro secundo de Mundo, ridet Epicurum, et illos, qui dixerint Solem reliquosque sempiternos illos ignes in Hispano et occiduo mari extingui: ut qui facile credidissent, quod Hispani retulissent, audire se, quum Sol occideret, talem sonitum, qualis candente ferro in aquam merso editur. *Vinetus.*

Stridebatque freto] Ita credidere Veteres, aut saltem finxerunt. Florus lib. II. cap. XII. de Bruto: 'Peragratoque victor Oceani litore, non prius signa convertit, quam cadentem in maria Solem, obrutumque aquis ignem non sine quodam sacrilegii metu ac horrore deprehendit.' Statius lib. II. Sylv. in Genethl. Lucani: Felix heu nimis et beata tellus, Quæ pronos Hyperionis meatus Summis Oceani vides in undis Stridoremque rotæ cadentis audis.' D. Hieronymus Comment. in Ecclesiasten cap. I. 'Sol ipse, qui in lucem mortalibus datus est, interitum mundi ortu suo quotidiano indicat et occasu. Qui postquam ardentem rotam Oceano tinxerit, per incognitas nobis vias ad locum, unde exierat regreditur: expletoque noctis curriculo, rursum de thalamo suo festinus erumpit.' Claudianus in laude Serenæ reginæ: 'Quid dignum memorare tuis Hispania terris Vox humana valet? primo levat æquore Solem India: tu fessos exacta luce jugales Proluis, inque tuo respirant sidera fluctu.' Juvenalis Sat. XIV. vs. 279. 'Sed longe Calpe relicta Audiet Herculeo stridentem gurgite Solem.' Ubi Scholiastes: 'Gaditano Oceano Sol mergens stridet, ut si ferrum candens in aquam tinguas.' Hisce jam notatis pari, qua ego, diligentia fuisse Justum Lipsium comperio, qui, excepto Statii loco, reliquorum Auctorum testimonia in suis ad Taciti Germaniam Notis exhibuit.

10 *Celebranda ad festa*] Saturnalia: quæ ex edictis Cæsarum, a sextodecimo Calendarum Januariarum die cœpta, in quartum decimum desinebant, quo die uno fieri ante consueverant. Macrobius primo Saturnaliorum. *Vinetus.*

11 *Tamen suspicor*] Hoc puto me velle dicere, nempe quod erat prima nox. Simile Seneca in eo, quod scripsit de Claudio Cæsare: et Fulgentius in Præfatione mythologicorum. *Idem.*

12 *Brevitas ut obscura*] 'Brevis esse laboro, obscurus fio,' ait Horatius de arte Poëtica. *Id.*

18 *Parthumque Vononem*] Cornelius Tacitus secundo Historiæ Augustæ refert, quomodo Vonones sit Parthorum rex factus, regno pulsus, et in-

terfectus. *Idem.*

19 *Caranus*] Fuit unus ex Heraclidis, qui venit in Macedoniam, et in ea regnavit. Ab eoque posteritas, et nepotes usque ad Philippum Amyntæ. *Scaliger.*

Et Caranum] In Macedonia successisse Caranum Macedoni Deucalionis filio memoriæ prodidit Solinus. Justinus vero ex Trogo libro septimo, Caranum hunc tradit primum Macedoniæ regem fuisse. Idem facit et Titus Livius libro quadragesimo quincto. *Vinetus.*

Pellæa dedit] Πέλλα, Macedoniæ Metropolis, Philippi et Alexandri filii patria, ut Strabo, Mela, et alii scribunt. *Idem.*

20 *Quique*] Et qui *Nechepsus.* Sic malim legere, quam *Nechepsi*, ut alia habent exemplaria, et legit Petrus Crinitus ultimo capite undevicesimi. In quo nomine, hoc amplius invenio vitii, quod prima syllaba modo *e*, modo i habet: et secunda modo aspirata, modo sine spiritu. Est enim *Necepsos* rectus apud Plinium secundo Naturalis Histor. *Necepsos* et *Nichepsos* in iisdem Latinis Eusebii Chronicis, utrocumque modo scripserit Julius Firmicus, quod in ejus Chaldaicis varie corruptum offendi. Sunt autem aliquot *Nichepsi* apud Eusebium, Ægypti reges: quorum unus dicitur magicæ artis peritus fuisse, et scripta medicinalia edidisse, quæ viderat Eusebius. Petosiridis nomine ad Nicepsum regem circumfertur Epistola de ratione præsciendi futura ex literis nominis cujusque, quibus numeri designari soleant. *Idem.*

21 *Et qui regnavit*] Hic ejusdem Ægypti rex, Σῶστρις apud Suidam. Σέσωστρις apud Strabonem, Herodotum, Lucanum, et Valerium Flaccum. Primo Bibliothecæ Diodori Siculi, teste etiam Tzetze. Hic Lybiam, Æthiopiam, Arabiam, Asiam bello domuit, sed quem successorem in regno habuit filium, hunc tanto patre dignum nihil gessisse, Herodotus et Diodorus dicunt. *Idem.*

22 *Ac primigeniis vocibus*] Nominibus ipsis barbaris. *Idem.*

23 *Pater sum*] Non natura 'pater,' sed institutione, ætate, amore. *Idem.*

Mellea modulatio] Prior lectio, *adulatio*: mutasse videntur eam putantes Ausonii non Paulini esse versus qui statim sequuntur: 'Audax Icario qui fecit nomina ponto, Et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces.' Quorum testimonio, Paulini adulatio Poëtam non præteriit. Sed eam 'melleam,' quam perniciosam felleamque mavult dicere, patrio affectu. Habet enim hoc Ausonius commune tum cum pluribus, tum vel maxime cum Symmacho, ut videlicet, quos fratribus filiisve suis libenter annumeret, fratres filiosve nuncupet: 'Quid ergo,' inquit, 'agunt aliud hi duo versus, nisi ut tu vegetam alacritatem tuam, temeritatem voces? me vero et consultum, et quem filius debeat imitari, salutari prudentia præditum dicas?' Arrogantiam itaque Paulinus vitans tanquam Icari suam ipsius audaciam redarguere; Ausonio vero deblanditus moderationem patris Dædali in eo collaudare, videri voluerat his versibus, qui soli huc adducti, atque ab ordine cæterorum sejuncti, inspectionis negotium exhibent. Excludendus est et ille titulus, qui versibus subditur, adventantis noctis periphrasin continentibus. quos eodem propemodum filo Planciades Fulgentius æmulatur. *Accursius.*

24 *Audax*] Icarus Dædali filius quando decidit. Dixerat Ovidius Elegia prima primi Tristium: 'Dum petit infirmis nimium sublimia pennis Icarus, Icariis nomina fecit aquis.' *Vinetus.*

25 *Et qui Chalcidicas ad arctos*] Vetus lectio, *ad arces.* Librarii utram eligerent, rectam putarunt, quod de ipso Dædalo apud Virgilium legerint: 'Insuetum per iter gelidas enavit ad arctos, Chalcidicaque levis

tandem superastitit arce :' simul autem non viderunt, quam non deceat, septentrionem vocari 'Chalcidicum.' *Accursius.*

Et qui Chalcidicas] Dædalus. Virgilius in principio sexti Æneidos, 'Chalcidicam arcem' dixit Cumas urbem Italiæ: quo ex Creta fugit Dædalus. Se ergo modeste Icarum appellabat Paulinus, Ausonium Dædalum. *Vinetus.*

26 *Si consistat*] Laberius: 'Non possunt primi esse omnes omni in tempore. Summum ad gradum cum claritatis veneris, Consistes ægre: et citius quam descendes, decides.'

27 *Oblectabile*] Jucundum. Alibi non memini hoc vocabulum legere. *Vinetus.*

Te ut eliciam] Fortean codices olim scripti: *Tuutelicium*, pro *tua ut eliciam*. Sic supra Epist. XII. 'Versus meos dum putas elici, repressisti.'

No. 410. 1 *Paulino Ausonius*] In literarum titulis, scribentis nomen debet præponi, ut Πλάτων Διονυσίῳ, Ἀριστοτέλης βασιλεῖ Ἀλεξάνδρῳ. Marcus Cicero Consulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, Senatui, populoque Romano. Caius Plinius Trajano Imperatori salutem dicit. Hæc parasitica sunt nec Græca nec Latina, Imperatori Domitiano Martialis salutem. Reverendo Episcopo Erasmus S. P. D. *Vinetus.*

Paulino Ausonius] Epistolæ hujus inscriptionem ita mutari debuisse ratio nos ipsa docuit.

3 *Quanquam et fastorum*] Consulum duo genera, Ordinarii et Suffecti. Ordinarii, qui principio anni, hoc est, Kalendis Januariis Consulatum inibant. Suffecti vero, quos et minores interdum appellatos fuisse Dio tradit, hi erant qui ordinariis eodem anno substituebantur, vel ipsis adeo suffectis. Per Ordinariorum, et raro per suffectorum Consulum nomina, anni et tempora, quibus res gestæ fuerant, significabantur: fueruntque Consules ordinarii, qui in Aurelii Cassiodori et aliorum quorundam Chronicis nominantur. In quorum ullo quia Paulini Pontii nomen non invenio, Consulem non ordinarium sed suffectum fuisse credo. Sic et de Quinctilliano censuimus in Gratiarum Actionem. *Vinetus.*

4 *Nostrum ebur*] Meam sellam curulem præcessit tua, hoc est, tu ante me Consul fuisti. *Idem.*

6 *Lemnisco ornata est*] Tu melior poëta, quam ego. Lemniscum, Siculum facit Hesychius: Λημνίσκους, τὰς στενὰς Συρακούσιοι ταινίας. Latinam originem dedisse videtur Festus Pompeius: 'Lemnisci,' inquit, 'id est, fasciolæ coloriæ dependentes ex coronis, propterea dicuntur, quod antiquissimum fuit genus coronarum lanearum.' Ita ibi quædam exemplaria, alia pro *coloriæ*, *colorisca* habent. *Coloriæ* legisse puto Laurentium Vallam et Nicolaum Perottum: qui scribunt, 'Colorias' vestes esse appellatas, quæ ex lana non tincta, sed nativo colore, alba, nigra, rufave sint factæ. At non unius generis fuit istarum tæniarum materia. Plinius sextodecimo Naturalis Historiæ de Tilia arbore: 'Inter corticem et lignum tenues tunicas multiplici membrana: e quibus vincula, Tiliæ vocantur: tenuissimæ earum Phyluræ, coronarum lemniscis celebres, antiquorumque honore.' Idem vicesimo primo: 'Crassus dives, primus argento auroque folia imitatus, ludis suis coronas dedit: accesseruntque et lemnisci: quos adjici ipsarum coronarum honos erat, propter Etruscas, quibus jungi nisi aurei non debebant. Puri diu fuere ii. Cælare eos primus instituit Publicus Claudius Pulcher: bracteasque etiam phyluræ dedit.' Hæc Plinius. In Veterum coronis qui fuerint isti 'lemnisci,' et quomodo positi, posse cognosci arbitror ex vetusta illa querna corona Burdigalensis marmoris, cujus effigiem damus. 'Palmas lemniscatas' dixit Cicero in Oratione

pro Sexto Roscio Amerino, quas 'lemnisci' ornarent. *Idem.*

Lemnisco ornata est] Palmæ victoribus dari solebant, sed in nobiliore victoria lemniscis ornabantur, ut et coronæ. de Coronis Plinius lib. XXI. cap. 3. 'Accesseruntque et lemnisci, quos adjici ipsarum coronarum honos erat:' hinc a Cicerone dicitur: 'palma lemniscata' pro Roscio: 'lemniscum' aut 'lemniscatam' coronam significasse Maro videtur lib. V. Æneid. 'Puniceis ibant evincti tempora tæniis.' Est autem 'lemniscus' Syracusanum verbum, quo stricta angustaque tænia significatur. Athenæus lib. VI. *ἐκ τούτου περιστεραὶ καὶ φάσσαι καὶ τρυγόνες καθ' ὅλην ἐξίπταντο τὴν ὁδὸν λεμνίσκοις τοὺς πόδας δεδεμέναι πρὸς τὸ ῥᾳδίως ὑπὸ τῶν θεωμένων ἁρπάζεσθαι.* Turnebus lib. XVIII. Adv. cap. 3. Vide Scalig. lib. V. de Emend. Temporum.

7 *Longævæ tantum*] Sic se senem, Paulinum vero juvenem dicit Ausonius multis aliis locis, ut Epistolæ vicesimæ quartæ, versu quadragesimo septimo, ac centesimo et vicesimo primo. *Vinetus.*

8 *Ante cygnum*] Sic supra 'veræ magnetis,' ut vir incomparabilis emendavit. Ita 'Daphne' prima brevi apud Statium lib. I. Sylv. Carm. II. si modo vera est lectio, quam puto: 'Hanc si Thessalicos vidisses, Phœbe, per agros, Erraret secura Daphne: si littore Naxi Theseum juxta foret hæc conspecta cubile, Gnossida desertam profugus liquisset et Evan.' Vulgata minus eleganter: *Erraret Daphne secura. in littore Naxi.*

9 *Gangeticus ales*] Phœnix, a Gange fluvio Indiæ. *Vinetus.*

10 *Regie pavo tuos*] *Regie*, sic vet. cod. virili genere: quæ plenior est lectio ac sincerior, quam ut legas, *Regia*, ad avem referens, quod solet fieri. Est quippe mas in eo genere stellata ac gemmanti cauda, non autem fœmina. Eleganter vero dixit in pavone 'oculos,' Argi fabulam secutus, non rem ipsam. Quanquam est finiti quoque numeri pro infinito quædam ratio. Porro Phœnicem mille annis vivere hic asserit: Firmianus, Claudianus, et Martialis totidem; Herodotus, Pomponius, et Poëta Ovidius quingentis. Plinius Manlium sequutus, sexcentis sexaginta. Solinus, quadraginta et quingentis, Hesiodus portentose magis quam vere, novem ipsi corvorum ætates tribuit. Reddit et varias de ea nonnullorum opiniones Tacitus: ita plerumque in eadem re probatissimi auctores dissident. Quin et sibi etiam contradicere Ausonium, decernet aliquis, quando in Ternario prius scripserit, Phœnicem novem corvorum ætates senescere. Verum ego arbitror in ea ave ipsum quoque agnovisse fabulositatem, quam et Plinius suspicatus est, ut in corvorum cornicumque longævitate Macrob. ideoque Hesiodi licet Carmen æmulatus, cornicis, cervi, corvi, Phœnicisque ætatem scribens, ab Hesiodo diversus abiit, ac pro arbitrio ad ternarium novenariumque numeros contulit, rem censeri nugatoriam ac fabulosam, non ignarus. Hesiodus enim Cornicem novem vivere ætates hominum collegit, cervum autem cornicis quatuor, corvum ejus tres, hujus Phœnicem novem. Nymphas denique

Phœnicis decem. Ejus Carmina sunt hæc: 'Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων. ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος. Τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται, αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ Ἐννέα τοὺς κόρακας. δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας Νύμφαι εὐπλόκαμοι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο. Ausonius autem sic: 'Ter nova Nestoreos implevit purpura fusos, Et toties trino cornix vivacior ævo. Quam novies terni glomerantem sæcula tractus Vincunt æripedes ter terno Nestore cervi. Tris quorum ætates superat plebeius oscen. Quem novies senior Gangeticus anteit ales.' Hoc autem versus quisque sua diligentia legat. Reliquum vero nobis est, ut admoneamus, non videri quidem ipsos eo loco referendos quo in Gripo nunc habentur, sed post sextum ab initio versum, ut cum hominum ætate connectantur, non solum monstratu Hesiodi, verum etiam quod (si diligentius rem æstimes) sparsa minusque cohærentia reddantur reliqua. Durum hoc delicatioribus fortasse fuerit, sed sane fuerit, dum ne commonentem tantum me damnare audeant, atque etiam considerent, id quod in Periocha XIV. Odyss. quodque in Epigrammate septem sapientum indicavimus, et quod etiam in Mosella fluvio allaturi fuimus, nisi aliis interim animadversum, imprimique curatum foret: ubi tres una serie in partem longe diversam atque aviam rejecti indigne ferebantur hi versus: 'Cæruleos nunc Rhene sinus, hyaloque virentem Pande peplum, spatiumque novi metare fluenti Fraternis cumulandus aquis, nec præmia in undis.' *Accursius.*

18 *Congere*] Alii emendarunt *consere*, sed vetus exemplar *congere*: quo propemodum scriptum modo ab authore facit, ut existimem, quod alibi ad Georgium, super iisdem fastis pari commutatione cavit, ne verbum idem bis inculcaretur: 'Tu quoque venturos per longum consere Janos, Ut mea congessit pagina præteritos.' Horum vero illud hemistichium, 'venturos per longum consere Janos' illexisse arbitror in errorem. *Idem.*

Totidem venturos congere] Reponendum: *consere Janos*: ostendit versus sequens: 'Quot tuus aut noster conseruere patres.' *Grævius.*

Congere Janos] Scribendum, *consere*, uti monuimus ad Carmen de Fastis ad Hesperium.

No. 411 *Suscepta querimonia mea*] Lege: *suspecta*. Suspicabatur enim Paulinus Ausonium queri de primo munusculo. Itaque iteravit illud. *Scaliger.*

Barcinonensis muriæ] Barcino urbs est Hispaniæ: quo religionis gratia Paulinum aliquando secessisse diximus; verum ex eo loco, quomodo in patria muriam habuerit, non divinamus. Muria autem proprie, aqua salsa, ex sola aqua et sale confecta; ut muriæ etiam duræ faciendæ rationem monstrat Columella duodecimo: GARUM vero ex intestinis piscium sale maceratis: sed muriam etiam esse dictam, quæ ex piscibus fieret, sicut garum, auctor est Martialis libro tertiodecimo: ubi sic de se muriam loquentem inducit: 'Antipolitani, fateor, sum filia thunni; Essem si scombri, non tibi missa forem.' *Vinetus.*

Barcinon. muriæ] Vide Lucianum in Εὐχαῖς, Auctorem Exegesios totius mundi p. 38. Isidorum lib. XX. Etymol. c. III. &c.

§ 2 *Scis autem*] Ausonius non vult sequi opinionem vulgi temere muriam pro garo usurpantis. Aliud enim muria, aliud garum. Nam muria ex thynnorum, garum ex scombrorum tabe conficiebatur: quæ et liquaminis nomine, et liquoris sociorum vocabatur. At muria pauperum tantum erat, ut ex Martiale cognoscimus, et ex Persio. Contra garum divitum: propterea 'fastosum' vocatur a Martiale, ut legitur in veteri-

bus membranis: 'Accipe fastosum munera prima garum.' A muria arida ταρίχη piscium Muriatica vocarunt Romani, quæ omnino uno nomine Septentrionalium lingua hodie dicuntur *Stockfisch.* Quod alibi explicamus ex Plauto in Pœnolo. Nam nisi diu aqua macerata, et rude aut bacillo verberata, non coquuntur. *Scaliger.*

Latinum in GARI *appellatione*] Γάρος, hoc est, garus, masculini esse generis scripsit Suidas, et ante Suidam Athenæus libro secundo, qui et Æschyli auctoritate id probavit; verum Eustathius in Σ. Iliados Homeri, τὸ γάρον etiam, id est, hoc garum, dici monuit: quod non probavit ille; sed memini ipse legere apud Dioscoridem libro secundo, γάρον δὲ πᾶν, τὸ ἐκ ταριχηρῶν ἰχθύων, καὶ κρεῶν καταπατούμενον. Ac apud Strabonem tertio de insula Scombroaria: ἣν καλοῦσι Σκομβροαρίαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων, ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεται γάρον. Latini autem, nescio, an alio genere id verbum Græcum usurparunt, quam neutro, ut Martialis libro tertiodecimo: 'Ebria Baiano veni modo concha Lucrino, Nobile nunc sitio luxuriosa garum.' *Vinetus.*

Liquor iste] Seneca in prima quinctidecimi Epistolarum ad Lucilium: 'Quid illud Sociorum garum, pretiosam malorum piscium saniem, non credis urere salsa tabe præcordia?' Plinius nono Naturalis Histor. de mullis piscibus: 'Marcus Apicius ad omne luxus ingenium mirus, in Sociorum garo (nam ea quoque res nomen invenit) necari eos præcellens putavit: atque e jecore eorum, alecem excogitare provocavit.' Idem tricesimo secundo: 'Suntque qui præcipue contra omnia aurium vitia laudent gari excellentis Sociorum cyathum.' Et tricesimo primo: 'Aliud etiamnum liquoris exquisiti genus, quod garon vocavere, intestinis piscium, ceterisque, quæ abjicienda essent, sale maceratis: ut sit illa putrescentium sanies. Hoc olim conficiebatur ex pisce, quem Græci Garon vocabant: nunc e Scombro pisce laudatissimum in Carthaginis Spartariæ cetariis. Sociorum id appellatur, singulis millibus nummum permutantibus congios pæne binos. Nec liquor ullus pæne, præter unguenta, majori in pretio esse cœpit, nobilitatis etiam gentibus.' Ita pluribus locis 'garum sociorum' celebravit Plinius. Sed undenam istud Græcorum garo, cognomen Sociorum ab Romanis adjectum? de quo, etiam ante nos quæsierunt Georgius Merula, et Cornelius Vitellius: suspicatique sunt, quia ex Hispania, in qua Barcino est, Carthagoque illa Spartaria, et a sociis populi Romani, mitteretur initio Romam garum, 'garum Sociorum' ideo esse appellatum. *Vinetus.* Vide quæ Manilius extremo libro v.

No. 412 *Apalaria succus inundet*] In Glossis Isidori lego, *applaria.* Nam in illis glossis 'Applare,' est cochlear. ut ab 'olla,' 'ollar,' seu 'ollare:' ita ab 'appla' vase, 'applar.' In Glossario S. Germani male *Appia:* lego *Appla*, εἶδος σκεύους, ὡς Πακούβιος. Sic a 'calpa' Græco (nam est κάλπη) fecerunt 'Calpar.' *Scaliger.*

§ 3 *Ut me participes delicias tuas*] Durissima locutio, nec, quod sciam, ulli Veterum usitata, qui vel accus. personæ cum genitivo aut ablativo rei, vel accusativum rei cum ablativo personæ et præpositione usurpant. Distinguo igitur, ac lego, *ut me participes, delicias tuas in ipsa pr. nov. defraudas:* et revera ita sensus postulat. Noster Epist. III. 'Defraudata meæ non sunt hoc fercula mensæ. Vescente te fruimur magis.'

§ 4 *Sed hæc*] Munera, oleum, et muriam, quæ liberalem animum testentur, miserit fortasse aliquis alius: quamvis raro id fiat. *Vinetus.*

Aliquis fortasse] Legendum: *Sed hæc, atque alia hujusmodi documenta*

liberalis animi, alicui fortasse, &c. scilicet, 'imitabilia futura:' est namque ἀντίθεσις inter 'alicui' et 'nulli.' Jam aliquoties hic librariorum error a nobis castigatus est: quem tamen in Annæo Seneca necdum deprehensum miror. Is Epist. LIII. de Podagra ita loquitur: 'Pedes dolent, articuli punctiunculas sentiunt, adhuc dissimulamus, et aut talum extorsisse nos dicimus, aut in exercitatione aliqua laborasse. Dubio et incipiente morbo quæritur nomen: qui talaria cœpit intendere, et utrosque pedes dextros fecit, necesse esse podagram fateri.' Lege: *Cui talaria cœpit intendere, et utrumque pedem distorsit.* Pro Deum atque hominum fidem, exclamabit forsan aliquis, quid depravare scriptores optimos est, nisi hoc est? Bona verba quæso: mox aliter sentiet: fuit in Mss. libris: *utrosque pedes destros infecit:* in quibusdam τὸ *dextros* non apparuit: respice lector literarum ductus, et confer *distortum fecit* cum *destros infecit.* Nunc demum tibi fucum factum a librariis persentiscis: primum *utrosque pedes,* pro *utrumque pedem* Latine posse dici non puto: deinde de τὸ *distorsit,* explicuerunt per *distortum fecit:* quæ glossa corrupta in *distros infecit,* vel *destros infecit,* vel *dextros fecit,* alteram quoque induxit corruptelam, ut pro *utrumque pedem, utrosque pedes* scriberetur, ut nempe cum τῷ *dextros* conveniret. Scio et ab aliis hunc locum tentatum; inter ceteros autem ab insigni Viro, et summo Critico, Tan. Fabro, in suis ad Phædrum Notis. Is ita conjecit: *Ubi talaria c. int. et utrosque pedes tumefecit, necesse est, &c.* Acute sane, ut est ingenii vir ille perspicacissimi; sed nescio quo pacto minus εὐστόχως. Ita ego censeo: quid alii, quid ipse pronunciaturus sit, ubi hæc legerit, αὐτὸ τὸ ἔργον δείξει.

De inventione et continuatione] Lege cum papyraceo, *concinnatione.* 'Concinnare' enim, ut nemo nescit, perpolire est et affabre componere. Sic verbo eo Ausonius usus est in Præf. Eid. IV. ipso vero hoc nomine Epist. VII. XV. XVII. et alibi sæpe.

§ 5 *Manus summa contigerit*] Perfeceris ipse et omnibus suis partibus id opus absolveris, ut nihil amplius desideretur. 'Summam manum addere,' adagium apud Erasmum. *Vinetus.*

§ 6 *Ne sine corollario*] Marcus Varro quarto de lingua Latina: 'Corollarium est additum præter quam quod debitum. Ejus vocabulum fictum a corollis: quod hæ, quum placuerant auctores, in scena dari solitæ.' *Idem.*

Ita te] Te, tam mihi carum, quam proprium filium, et filium meum Hesperium, vos tam habeam salvos, quam hoc verum, quod scribo. Jurantis est hoc. *Vinet.* Vide Brisson. in Formulis, et Savaronem ad Sidonium pag. 442.

Quanquam hoc ipsi de se probabunt] Ita vetustus Codex habet. Sed et in Epistola ad Probum: 'Nam quis,' inquit, 'hos diu cogitaret? quod sane ipsi de se probabunt.' Utrobique ex imitatione Papinii ad Stellam ita præfati: 'Quanquam vereor, ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent.' *Accursius.*

Quanquam hoc ipsi de se probabunt] Quod dico de meis versiculis, hoc ii, vel tacente me, de seipsis. Cicero primo de natura Deorum: 'Ista enim a vobis quasi dictata redduntur: quæ Epicurus oscitans hallucinatus est, quum quidem gloriaretur, ut videmus, in scriptis se magistrum habuisse nullum: quod et non prædicanti tamen facile quidem crederem, sicut mali ædificii domino glorianti se architectum non habuisse.' Imperitus quidam pictor, ut refert Plutarchus in libro de pueris instituendis, quum Apelli eximio pictori ostendisset imaginem, et dixisset, 'Hanc modo pinxi,' respondit Apel-

les, 'Etiam si non diceres, video, quod celeriter picta fuit.' Statius Papinius ad Stellam: 'Nullum enim ex illis biduo longius tractum: quædam et singulis diebus effusa. Quamvis metuo, ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent.' Sidon. Apollinaris in libri septimi Epistola nona: 'Vereor, ne ipsi amplius lectioni, quæ hoc de se probat, quam mihi credas.' *Vinetus.*

No. 418. 1 *Parthis*] Parthi Asiæ et Cydones Cretæ insulæ gens, arcu et sagittis utrique olim præstantissimi. Est hoc in Gallo Virgilii: 'Libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula.' *Idem.*

3 *Padi ruentis*] Pomponius Mela scribit libro secundo, Padum, qui et Eridanus prius dictus fuit, quum in mare Adriaticum exit, tam citum prosilire, ut discussis fluctibus, diu qualem emisit undam, agat: suumque etiam in mari alveum servet. *Idem.*

4 *Magna sonoræ*] Non contemnendum, quod in papyraceo, *Magnumsonoræ gr.* ut sit ὑφέν.

7 *Ditis Arcados*] Dei Mercurii, Deorum nuncii, in Cyllene monte Arcadiæ nati et nutriti, ut Mela et Servius scribunt: unde illi Cyllenii cognomentum. Πέτασος vero galerus, pileus viatorum: unde 'petasatus' apud Ciceronem et Suetonium. *Vinet.*

Petasoque ditis Arcados] Notaverat in margine Scaliger, 'vide proverbium 'Αΐδου κυνῆ. non intellexit bonus Vinetus:' subiit igitur me statim admiratio, quid huc 'Orci galea' faceret: illam etenim ii gestare ferebantur, qui quippiam latenter agerent: fingitur enim nigerrima: (videsis Homer. lib. v. Iliad. ejusque Scholiasten, Aristophanem in Acharnensibus, Lucianum in bis accusato, aliosque) unde et Mercurius 'galero cooperto capite pingitur,' inquit Fulgentius, 'quod omne negotium sit semper absconsum.' Sed ea ratio hac non facit. Non enim, ut se abscondat, Iambum armare vult petaso Poëta, sed ut celerius pergat: fingitur enim alatus. Simili fere modo festinationem Catullus exprimit Carm. LVI. ad Camerium: 'Non custos si ego fingar ille Cretum, Non si Pegaseo ferar volatu, Non Lædas si ego, Pennipesve Perseus,' &c. De κυνῇ vero sive petaso, clarius Scholiastes Aristophanis in Aves, ubi Pisthetærus Iridem ita compellat: Ὄνομα δέ σοι τί ἐστι, πλοῖον, ἢ κυνῆ; Πλοῖον μὲν, inquit, καθὸ ἐπτέρωται, καὶ τὰ πτερὰ διαπέταται ὡς κώπη. κυνῆ δὲ, ὅτι ἔχει περικεφαλαίαν τὸν πέτασον, ὡς Ἑρμῆς ἄγγελος ὢν παρὰ Σοφοκλεῖ ἐν Ἰνάχῳ ἐπὶ τῆς Ἴριδος. Γυνή τις ἥδε Κυλληνᾶς Ἀρκάδος Κυνῆ. φασὶ δὲ καὶ κυνέαν τὸν πέτασον λέγεσθαι ἐν Πελοποννήσῳ. πέτασον γὰρ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φορεῖ ὁ Ἑρμῆς, πρὸς ὃν τὴν κυνῆν εἶπε. qui et alibi nomen accepisse ἀπὸ κυνέων δερμάτων (unde conficiebantur) et cœlo pluvio gestari solitam fuisse κυνῆν annotavit. Hesychius: Κυνῆ Βοιωτία. ἐγένοντο γὰρ διάφοροι. ἀλλ' αἱ ἐν Βοιωτίᾳ καλαὶ κυναῖ, ἃς οἱ κατ' ἀγρὸν ἐφόρουν. Apud Athenæum lib. v. in pompa Ptolom. Philadelphi adolescentes producuntur χιτῶνας ἔχοντες ἡνιοχικοὺς, καὶ πετάσους. quod aurigis et iter facientibus familiaris esset petasus. Hinc Statius de Mercurio lib. VII. Thebaid. in initio: 'Atque illum Arctoæ labentem cardine portæ Tempestas æterna plagæ, prætentaque cælo Agmina nimborum, primique Aquilonis hiatus In diversa ferunt: crepat aurea grandine multa Palla, nec Arcadii bene protegit umbra galeri.' Nec aliter Arnobius lib. VI. 'Formatur cum petaso Gnatus Maiæ, tanquam vias aggredi præparet, et Solem pulveremque declinet.' Est item inter nummos meos mediæ magnitudinis æreus, antiquissimus, ac priscæ reipublicæ, cujus in altera parte Mercurii caput 'petaso alato' munitum, in altera vero navis rostrata cum

inscriptione, ROMA. Albricus, in libello de Deorum imaginibus, semialbum et seminigrum Mercurii pileum fuisse dicit, 'quod de albis nigra, et de nigris alba faceret Mercurius.' Petasi porro Mercurialis, omniumque ejus insignium meminerunt Apuleius in Apologia, Athenæus lib. XII. pag. 537. Martianus Capella lib. II. Describit autem elegantissime huic ferme similem Hebr. Sacerdotum Galerum Divus Hieronymus, de veste Sacerdotali: 'Quartum genus est,' inquit, 'vestimenti rotundum pileolum, quale pictum in Ulixeo conspicimus, quasi sphæra media sit divisa, et pars una ponatur in capite. Hoc Græci et nostri τιάραν, nonnulli galerum vocant, Hebræi Miznepheth: non habet acumen in summo, nec totum usque ad comam caput tegit; sed tertiam partem a fronte inopertam relinquit: atque ita in occipitio vitta constrictum est, ut non facile labatur ex capite.'

11 *Primus novorum*] Quia primus versus fuit iste: 'Ἰὴ Παιὰν, ἰὴ Παιὰν, ἰὴ Παιάν. Primus ergo versus Iambus. Inde Hexametrum ad ejus similitudinem confectum volunt. Alii primum hunc Iambum fuisse dicunt: Ἄνθρωπ' ἄπελθε. τὴν σκάφην ἀνατρέπεις. et a muliere lavante pannos dictum in Archilochum. *Scaliger.*

13 *Draconis*] Pythonis: de quo est fabula primo Metamorphoseon Ovidii. Terentiani versus sunt de hac fabula: 'Hexametros tradit genitos duo prima vetustas. Herous ille est: hunc vocant Iambicum. Nam pedibus senis constare videmus utrumque: Diversa quanquam lex sit ambobus pedum. Additur hæc gemino non absona fabula metro, Seu vera res est: spectet auctorem fides. Quum puer infestis premeret Pythona sagittis Apollo, Delphici feruntur incolæ Hortantes acuisse animum bellantis, ut illos Metus habebat, aut propinqua adoria. Tendebat geminas pavida exclamatio voces, Ἰη Παιάν. Ἰη Παιάν. Ἰη Παιάν. Spondeis illum primo natum cernis sex. Ex parte voces concitas læti dabant, Ἰη Παιάν. Ἰη Παιάν. Ἰη Παιάν. Et hinc pedum tot ortus est Iambicus.' De qua etiam quæ Athenæus et Pollux scripserunt, in suæ Grammaticæ librum quartum Aldus Manutius transcripsit. *Vinetus.*

14 *Et volucripes*] Ut, 'Volucripes dimetria,' in extremo Iambico ad Probum. *Idem.*

20 *Stirpis auctorem tuæ*] Pegasum auctorem fontis Hippocrenes: ex quo fonte natus videris. *Idem.*

21 *Triplici furentem*] Chimæra mons Lyciæ, flammas, ut Ætna, evomebat, sed tripertito ore, ut monstrum finxerunt. Hanc, ait Hesiodus in Theogonia: Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης. *Idem.*

24 *Amicus*] Agnoscit hæc omnia Paulinus in extrema Epistola secunda ad Ausonium. *Idem.*

30 *Maturus ævi*] Ego senex, non tamen imperitus nec adhuc delirans. Ita 'ævi maturus' Acestes dictus Virgilio vs. 73. quincti Æneidos. *Idem.*

32 *Essedum*] Plaustrum. Unde 'essedarius' apud Ciceronem ad Trebatium, essedi rector, auriga. *Idem.*

33 *Cui subjugabo*] Jocularis allegoria Politiani, qui putavit Scazontem designari illis versibus. Simpliciter enim intelligendi sunt, neque indigent ulla interpretatione. Hoc enim jocans dicit: tot millia versuum parata habere, ut iis vehendis opus sit machinariis equis: qui quia male semper accipiuntur, et omnium jumentorum ærumnosissimi sunt, propterea vocat 'terga ruptos verbere,' item 'Tripedes.' Contingit enim sæpe, ut crus unum illis frangatur, vel, ut claudicantes et inutiles equi pistrino dedantur. Denique tales sunt machinarii equi, quales describit. Iis se impositurum ait versus suos: et quare illis potius quam valentibus

equis? quia libet Ausonio ridere. Apage Politiani argutias. Nam si, ut ille multis verborum ambagibus conatur persuadere, hoc verum esset: quis esset is stupor Ausonii, volentis trochæum in Scazontem includere? Ait enim: 'Mihique similis, semper adversus tamen, Nec par nec impar, qui trochæus dicitur.' Non enim ille pes in Scazonte locum habet. Sed, ut dixi, 'tripedes caballos' vocat, quod claudi equi sæpe ad machinas molarias damnantur. Hoc explicat magis, cum Plautum in Curculione imitatus ait, 'dactylum vehi crucianti canterio.' Crucians canterius idem qui supra, 'terga ruptos verbere,' et ærumnosus caballus. *Scaliger.*

Cui subjugabo] Locum hunc explicare conatus est Angelus Politianus cap. LXIV. Miscellaneorum. *Vinetus.*

28 *Trinodem dactylum*] Tribus constantem syllabis. *Idem.*

29 *Crucianti canterio*] Equo non gradario, sed succutienti torquentique sessorem. Ergasilus in Captivis Plauti: 'Tum piscatores, qui præbent populo pisces fœtidos: Qui advehuntur quadrupedanti crucianti canterio.' *Idem.*

No. 414 *Multas et*] Eruditissima et elegantissima est epodice Epistola, quam mittit Paulino pro causa procuratoris quondam sui. 'Lucaniacus' erat villa Ausoniana. Eam Paulinus 'Lucanum fundum' vocat. Erat autem is fundus ad ripam Duranii situs. Oppidum vero Paulini 'Hebromagus' ad confluentes Duranii et Garumnæ duorum ingentium et nobilium fluviorum. Quod oppidum quia in modum castrorum horreis publicis, et turribus postea amplificatum fuit ab uno ex Paulini posteris Pontio Leontio, 'Burgus' vocatum fuit. Ita enim eo tempore opportuna bello, et munita annonæ copia castra vocabant. Glossarium, 'Burgus,' Turris, πύργος. Id etiam patet ex Vegetio et Historia Burgundiorum: item ex Sidonio Apollinare, cujus Panegyricum Carmen in hunc Burgum exstat, a munitione enim horreorum et propugnaculorum propterea vocatum fuisse manifesto canit his versibus: 'Cernere jam videor, quæ sint tibi Burge futura. Diceris sic: namque domus de flumine surgunt, Pendentesque sedent per propugnacula Thermæ.' Horrea vero alibi in eodem poëmate describit: 'Desuper in longum porrectis horrea tectis Crescunt, atque amplis angustant fructibus ædes. Huc veniet, calidis quantum metit Africa terris: Quantum vel Calaber, quantum colit Apulus acer: Quanta Leontino turgescit messis acervo: Quantum Mygdonio committunt Gargara sulco.' Cum tanta copia frumenti illuc invehatur, manifestum est quare Ausonius subsidium frumentarium petat a Paulino. Igitur Philo iste procurator, seu, ut ipse malebat nominari, Epitropus Ausonii, magnam vim frumenti ex Santonibus et vicinis locis coëgerat, ac in horreis Hebromagi condiderat: postea, ut scribit Ausonius, 'immature periclitabatur expelli:' cum tamen antea indultum ei esset ab hominibus Paulini hospitium in ipsa Hebromago. Nunc ipsius nomine Paulinum obtestatur Ausonius, 'ut mora habitandi ad commodum suum utatur,' et liceat illi in portu Hebromagi negotiari, et exportare fruges ad portum Condatem, ubi erat 'Lucaniacus' Ausonii. *Scaliger.*

Ab hominibus tuis] Homines vocat Ausonius, qui pertinent ad domum alicujus. Unde Gallice *Homagium* dicimus. Ita vocantur ab Impp. Constantio, et Constante Augg. L. C. IIII. C. de dignitatibus. Si vis amplius iis noscere, consule Epistolam Theodahadi regis Gottorum ad Theodosium hominem suum, lib. X. variarum Cassiodori. *Idem.*

§ 2 *Et nauso*] Hoc navigii genus sive rectus ejus sit 'nausus,' sive 'nausum,' aliunde non novi. Gallicum nomen putat Lilius Ferrariensis de Navigiis. *Vinetus.*

Frugis aliquantulum nostræ advehi possit, Lucaniacus ut inopia liberetur] Sic omnes nostri codices. Lectio tamen hæc nescio quo pacto mihi non placet. Legerem potius, *frugis aliquantulum nostro advehi possit Lucaniaco, ut inopia liberetur.* Vinetus. Bene se habet vulgata. Philo namque frumentum coëmerat, sed deerat navis, qua illud Hebromago Lucaniacum adveheret.

Non ad Tullii Frumentariam] Ita Priscianus, ut lib. VI. de nominibus in *on*, 'Frumentariam' appellat Marci Tullii Ciceronis Orationem in Verrem, 'Omnes qui alterum, judices,' quam Asconius 'de frumento.' 'Curculio' autem vermis dicitur frumentum exedens, unde nomen est parasiti apud Plautum, et inde comœdiæ. *Vinetus.*

§ 4 *Per ceram et linum*] Lege cum altero Vossiano, *lignum.* Ligneis enim tabellis ceram inducebant, in eaque stilo literas exarabant. Vidit et Muretus lib. IX. Var. Lect. cap. VI.

§ 5 *Magis notavimus*] Hæc corrupta esse, quivis deprehendet: pro *notavimus* in papyraceo erat *nota minus.* fortassean Ausonius scripserit, *sed per poëticum characterem magis notum, ut hunc tanquam signum impressum judicares.* Τὸ *minus* dubitantis librarii est, utrum τῷ *magis notum* esset præferendum. Basilius Magnus ad Gregor. Theologum: Γράμμα ἦλθέ μοι πρώην παρά σου ἀκριβῶς σόν· οὐ τοσοῦτον τῷ χαρακτῆρι τῆς χειρὸς, ὅσον τῷ τῆς ἐπιστολῆς ἰδιώματι.

No. 415. 2 *Epitropos*] Ἐπίτροπος procurator, qui res et negotia aliena procurat. *Vinetus.*

4 *Doricus*] Græcus, ut Cleobulus in Ludo Sapientum. *Idem.*

5 *Suis querelis asserit nostras preces*] Id est, adsciscit: quâ notione etiam in impressis aliquot et scriptis Statii codicibus invenias Sylv. I. in equum Maxim. 'Hinc obvia limina pandit, Qui fessus bellis adsertæ munere prolis Primus iter nostris ostendit in æthera divis:' pro quo alii *adscita:* non male; nam sic etiam Noster de Cæss. in Hadriano: 'Adsciti quantum præmineant genitis.'

7 *Videbis istum*] Malo cum scripto codice, *Videbis ipsum.*

9 *Artubus*] Legendum, *attubus.* vetus Glossarium: *Attubus,* μογιλάλος, μόγγος, ἄπυπος. Sane intererat studiosæ juventutis hunc locum inemendatum non relinquere. Terentianum Phormionem vocat, quod horridus et incultus esset: quod patet ex Oratione Ciceronis pro A. Cæcinna: 'Non minus niger, quam Terentianus ille Phormio.' *Scaliger.*

Hispidus, trux, attubus] Apuleius lib. I. Floridor. 'Eo genitus Marsyas, cum in artificio patrissaret tibicinii, Phryx cetera et barbarus, vultu ferino, trux, hispidus, illutibarbus, spinis et pilis obsitus, fertur,' &c. Silius Ital. l. IV. 'Squalere huic hispida diro Et villosa feris horrebant pectora setis:' ad quem aliqua Heinsius in crepundiis Silianis huc facientia exempla collegit.

10 *Terentianus Phormio*] Scribit Quinctilianus libro sexto de risu, Ciceronem pro Cæcina in testem Sextum Clodium Phormionem dixisse: 'Nec minus niger, nec minus confidens, quam ille Terentianus est Phormio.' *Vinetus.*

11 *Horrens capillis*] Notissimus est vers. Horatii ex Epodo in Canidiam. *Scaliger.*

13 *Vægrandibus*] Aulus Gellius libro quincto noct. Attic. dicit particulam *væ* in hac compositione tum intensionem, tum minutionem significare. Ovidius tertio Fastorum: 'Vægrandia farra coloni, Quæ male

creverunt, vescaque parva vocant.' Ita Festus 'vægrande,' male grande significare ait, et 'vægrandem' fabam minutam. Sed et 'vægrande,' valde grande esse apud Lucilium ostendit Nonius Marcellus. *Vinet.*

15 *Præcoqua*] Præmatura et ante tempus facta. Sic 'præcoquus' apud Martialem libr. XIII. Epigrammate XXVI. sed 'præcox' apud Columellam et Quinctilianum. *Idem.*

16 *Siderali inscitia*] Siderum scientiam agricolis esse necessariam, Hesiodus, Virgilius, Columella, Plinius, docuerunt; ut sciant ex astris quando serendum sit: cujus quum imperitus esset Philon, nunquam suo tempore sementem faciebat. *Idem.*

Et siderali inscitia] Minutius Felix in Octavio pag. 16. 'Relinquenda vero astrologis prolixior de sideribus oratio, vel quod regant cursum navigandi, vel quod arandi metendique tempus indicant.' Adeatur Virgilius in Georgicis, aliique rei rusticæ scriptores.

19 *Non arator gnaruris*] Sic vetus exemplar. Glossema id incompertum pluribus atque his imprimis, qui *gnarus est* ejus loco reponendum judicarunt. 'Gnarurem' dici 'gnarum' scientemque invenimus apud Placidum, Grammaticum nescio quem, ut verum fatear, sed authoritatis ejus, ut qua parte prosit, explodendus non sit. Videtur Etymologia proprior, ut *gnaruris*, gnarus ruris accipi oporteat, sed non tam ad peritum referatur agricolam, quam in præstantem aliorum quoque studiorum transferatur: quo fere modo adorea a farris honore unamquamque gloriam significat: ut prætercam, quod vir bonus, vel solo coloni nomine monstrabatur, amplissimeque laudari credebatur: et cætera quæ M. Cato I. de Re Rustica, et Plin. XVIII. Natur. Hist. exequitur. *Accursius.*

Gnaruris] In vetere est glossario et contrarium *Ignaruris* et inde verbum 'Gnarurat.' *Vinetus.*

20 *Promusque*] *Promus* magis, quam *condus*. Qui quæsita promere, insumere, prodigere novit melius, quam quærere, condere, servare. Adagium apud Erasmum. *Idem.*

23 *Mercatur ... quoque fore venalium*] Sic vetustissimæ impressiones. Quem versum Jodocus Badius syllaba *rem* supplevit inter Paulini scripta. Sed si voculam istam scirem de suo sic interjecisse, quæ nec sensui nec iambico satis quadrat, *in* mallem, quam *rem*. *Mercatur in quoque fore venalium*. Idem.

*Mercatur * quoque*] Antiquæ editiones: *quo:* forte: *Mercatur ergo quot feris venalia*. Grævius.

24 *Mutuatur*] In hoc medio verbo synalœphe sit, necesse est, ut fiat spondeus ex tribus syllabis, quarum prima et ultima sunt longæ. Sed *mutatur* habet Venetum exemplar vetustissimum. *Vinetus.*

23 *Mutuatur*] *Mutatur* est in altero codice: unde legendum suspicor, *Mutator ad Gr. fidem*. Sic infra: 'Ac lucra damnis, damna mutans fraudibus, Se ditat, et me pauperat.'

26 *Octavus accessit sophos*] Σοφοὶ, sapientes Græciæ septem supra fuerunt numerati: quibus per ironiam annumeratur octavus, siquis ineptus se quippiam sapere putet. Adagium est apud Erasmum, et 'Tertius e cælo cecidit Cato.' *Vinetus.*

27 *Et nunc parav.*] Lego: *Et nunc paravit caseo intritum, et sale*. Alioqui præter ineptam sententiam erat in versu vitium. Intrita nunquam sine caseo fere, et sale. *Scaliger.*

Caseum tritico et sale] Emenda cum Vossiano secundo: *Et nunc paravit triticum caseo sale*. Usus est antiquo vocabulo, ad exprimendam salis vetustatem, ejus bonitatem per jocum elevans: nec aliter Ugolettus edidit, ut postea vidi. Vide porro Erasmum in Adag. 'Cæcus Cæcam ducit.'

28 *Emporus*] Id est, ἔμπορος, mercatorem significat, sed eum proprie mercatorem, qui mari, et nave aliena negotiatur, ut Hesychius et Eustathius tradunt. *Vinetus.*

30 *Soli, et sali commercia*] Paulinus ad Cytherium, de Iona: 'Exul soli, et hospes sali.' Sidonius Apollin. lib. VIII. Epist. IX. 'Isthic Saxona cærulum videmus, Assuetum ante salo, solum timere.'

31 *Stlatis*] Stlatam scribit Festus navigii genus esse latum magis quam altum, a latitudine sic appellatum, qua consuetudine Veteres locum et litem, 'stlocum' et 'stlitem' dixisse scribit Quinctilianus libro primo de Grammatica. In glossario *tt* geminat *Stlatta:* exponiturque πειρατικοῦ σκάφους εἶδος. *Vinetus.*

35 *Is nunc*] Versus multo plures videntur deesse in hac Epistola, quam re vera desint. Nam ita videtur scripsisse Ausonius: *Is nunc ad usque vectus Hebromagum tuam, Sedem locavit mercibus: Ut inde nauso, sive navi deferat Nostros in usus, ut refert.* Quod ita explendum esse Ausonius docet in præcedenti Epistola: 'ut nauso aliave quavis navi,' &c. *Scaliger.*

Hebromanum tuam] Sic in omnibus nostris codicibus quod et *Hebromagus* scriptum reperi, et *Ebromagus*, in Paulini vero extrema Epistola quincta ad Severum Sulpicium, etiam *Ebromagnus.* Hic autem locus quis sit, defessus sum quæritare: de quo vide, siquid comperi. Ausonius Lucaniaci agebat, et Lucaniaco has dedit litteras, ut jam ante monuimus. Lucaniacus autem erat paullum supra Liburniam, confluentemque Duranii et Lillæ, ut extrema Epistola nos docuit. Duranius Lilla adauctus Garumnæ commiscetur septem, ut putatur, leucis infra Liburniam: per quos fluvios Philonem negotiari modo dixit Ausonius. Hebromani dominus erat Paulinus, ut hoc probat: 'Is nunc adusque vectus Ebromanum tuam:' et illud supra: 'Qui apud Ebromanum conditis mercibus, quas per agros diversos coëmit, concesso ab hominibus tuis usus hospitio,' et reliqua. Supra Liburniam Paulinum aliquod habuisse prædium, nusquam legi: nec ibi unquam quodquam loci nomen audisse memini, quod Ebromani vestigium aliquod retineat. Infra vero est Burgus, parvula urbs: quam condidisse Paulinos, possedisseque in Epistol. XIX. ostendimus. Infra Burgum, et in eadem ripa, est Blavia, cujus fecit Ausonius mentionem in Epistola decima: ac infra Blaviam, in eadem ripa, *Embrau*, sive, ut alii appellant, *Brau*, prima syllaba truncantes, quam putant esse præpositionem suam *en*, hoc est, *in*. Hunc vicum esse suspicor, quem Ebromanum Ebromagumve Ausonius et Paulinus appellarunt, quatuor tantum leucis a Burgo distantem: et quam dicebat Severus Sulpicius, Paulinum, unius hortuli causa, quo se in solitudine oblectabat, reliquisse. *Vinetus.*

41 *Adusque portus oppidi*] *Portas* pro *portus* fortasse legas: sed quod hoc oppidum? *Idem.*

42 *Jam jam Perusina et Saguntina fame*] Perusia et Perusium civitas est Tusciæ. Quæ quanta laborarit fame, quum in ea Lucius Antonius Marci frater ab Augusto diutius obsideretur, cognosces ex Appiani quincto civilium, Livio, Paterculo, Suetonio. Abiit ergo in proverbium 'Perusina fames' similiter atque 'Saguntina,' cujus fuit mentio facta in Edyllio de vita humana. Ceterum miror, si sic hoc loco *Perusina* consistere possit, pyrrhichio pede pro iambo in secunda sede metri iambici. Hoc enim nomen duas primas syllabas apud omnes alios poëtas corripit. Auson. itaque hic potius crediderim scripsisse: *Jam jam peresam vel Saguntina fame*, ut quidam codices habent. *Idem.*

45 *Prior colere*] Præfereris Deæ Cereri quæ invenisse dicitur fruges, et tradidisse mortalibus: quum prius glande vescerentur. Virgilius, Ovidius quarto Fastorum, Hyginus, Plinius. *Idem.*

46 *Triptolemon*] Inventis a Cerere frugibus, Triptolemus curru draconibus juncto vectus, orbem terrarum obsevit. Idem Hyginus, Servius, et alii. *Idem.*

Sive Medem] Sic quidam ex nostris libris: alii *n* pro *m*, *Meden*, alii *o* pro *e*, *medon*: quicquid sit id nominis mihi incogniti. Annis autem post quatuor, quam hæc nostra fuissent emissa, Andreas Schottus Antverpianus, qui tum in Hispania agebat, scripsit *Meden* istum, de quo me laborare cernebat, ex *Epimeniden* corruptum videri, dissyllabum ex pentasyllabo, versumque stare posse, si syllaba una exemta sic legeretur: *Triptolemon olim, sive Epimeniden vocant.* Hesychium vero citabat suæ conjectationis auctorem: Βουζύγης ἥρως Ἀττικὸς, ὁ πρῶτος βοῦς ὑπὸ ἄροτρον ζεύξας. Ἐπικαλεῖτο δὲ Ἐπιμενίδης. Ex hoc itaque sagaciter odoratus videtur vir doctissimus, quomodo hic legendum foret: itaque lecturus sum, dum aliquis aliquid aliud, quod melius videatur, afferat. Bosius autem Lemovix mihi ostendit fragmentum commentariorum in Virgilium: quæ in versum undevicesimum primi Georgicon habebant eadem, quæ scribit Hesychius de Buzyge et Epimenide, sed ex aliis auctoribus, hoc modo: 'Ergo Osiris significatur, ut Philostephanus περὶ εὑρημάτων, vel Epimenides, qui postea Buzyges dictus est secundum Aristotelem.' *Idem.*

Triptolemon olim, &c.] Lege: *Triptolemon olim, sive Epimenidem vocant, Aut Bulianum Buzygem.* Quis enim sit 'Medes,' neminem scire puto; neque etiam quare Buzyges 'Tullianus' dicatur. Omnino itaque scribendum *Bullianus*, sive *Bulianus*, a Bulia civitate Atticæ. *Is. Vossius.*

47 *Aut Tullianum Buzygen*] Βουζύγης hic suis est, ut etiam Eustathio in Σ. Ἰλιάδος, 'Buzyges' apud Varronem secundo de Re Rustica: ubi dicitur a pecore bubulo Athenis 'Buzyges' nobilitatus fuisse. Plinii vero sunt verba hæc septimo Naturalis Historiæ de rerum inventoribus. 'Bovem, et aratrum, Buzyges Atheniensis, ut alii, Triptolemus.' Nomen ergo a bubus jugandis huic fuit. *Vinet.*

No. 416. 3 *Eliceretque tuam*] Pulmann. in margine: *tuas blanda objurgatio musas.* cui concinit Paullinus: 'Quid abdicatas in meam curam, pater, Redire Musas præcipis?'

4 *Sed tu juratis*] Mysteria prisci dixerunt Græci, Cereris Deæ sacra, a verbo μύειν, ut est in vetustis in Aristophanem comicum scholiis, quod significat os claudere: quibus mysteriis initiisque, ut Cicero vocat secundo de legibus, qui initiati fuerant, et devoti, nefas erat enunciare quicquam de arcano illorum ritu. *Vinetus.*

6 *Non licet*] Initiatorum hoc fuisse solemne verbum videtur, 'Non licet:' quum a curiosis rogati de suorum mysteriorum arcanis, respondebant sibi non esse fas de iis quicquam eloqui. *Idem.*

8 *Ac tibi nullus*] Scribo, *At* ex Vett. Codd. in eandem sententiam ad Nepotem suum: 'Degeneres animos timor arguit: at tibi consta Intrepidus.' *Accursius.*

11 *Aut quæsitoris*] Vel si forte times, ut ne intercipiantur tuæ litteræ, in quibus sit aliquid arcanæ rei, vel quod alioqui nolis ab omnibus legi, poteris ingeniose huic malo varia remedia invenire. Et sic cum amico suavissimo Ausonius lepide jocari pergit. 'Quæsitor' autem proprie, qui et Quæstor, Prætor dicebatur, qui judiciis publicis præerat. *Vinetus.*

13 *Threicii*] Thraciæ rex Tereus

Philomelam uxoris suæ Procnes sororem per vim stupraverat, et illi linguam, ne facinus eloqueretur, absciderat: sed hæc ut 'grande doloris Ingenium est, miserisque venit sollertia rebus, Stamina barbarica suspendit candida tela, Purpureisque notas filis intexuit albis Indicium sceleris: perfectaque tradidit uni: Utque ferat dominæ gestu rogat: illa rogata Pertulit ad Prognen: nec scit, quid tradat in illis.' Ovidius sexto Metamorphos. *Idem.*

16 *Et pudibunda*] Cydippe, sed ab amante Acontio falsa. Vide eorum Epistolas inter Ovidianas. *Idem.*

18 *Depressis scrobibus*] Midæ regis Phrygiæ asininas auriculas prodidit famulus inter arundines in scrobe occultus, undecimo Metamorphoseon Ovidii. *Idem.*

Depressis scrobibus] Petronius: 'Sic commissa ferens avidus reserare minister, Fodit humum, regisque latentes prodidit aures. Excepit nam terra sonos, calamique loquentes Invenere Midam, qualem narraverat index.' Allusit Heliodorus lib. II. Æthiopicor. Εἶπον ἂν τάχα καὶ τοῖσδε τοῖς καλάμοις, κατὰ τὸν μῦθον, εἰ μή σοι προσέτυχον.

21 *Lacte incide notas*] Recte: nam *inscribe*, quod in editione Epistolarum Paulini reperisse se monuit Vinetus, hujus verbi scholion est, itidem in textum olim pro genuino relatum in Solone: unde nos suo merito ejecimus.

22 *Semper in auspiciis*] Legendum ex vetere libro, *inaspicuis*, hoc est, δυσοράτοις. *Scaliger.*

Semper in auspicuis] Quod hoc loco perstringit Ausonius de Lactea scriptura, hoc sic habet. In charta lacte, sicut atramento fit, quippiam exarato. Id quum fuerit siccum, nulla litera videri poterit: sed expassa charta super tabulam, quæ ad regulam plana sit, totam scripturam favilla non modice calida obruito. Paulo post favillam excutito. Videbis subatram scripturam, quam feceras lacteam. Idem efficietur, pulchriore etiam scriptura, si super prunas aut flammas luminum aliorumve ignium, modico intervallo, ab ea parte, quæ scripta non est, chartam expandas; sed hic periculum est ab incendio. *Vinetus.*

Semper inaspicuis] Legimus mutata distinctione et una litera: *Lacte incide notas; arescens charta tenebit Semper inaspicuas: prodentur scripta favillis.* Gronovius. Confirmatur hæc incomparabilis viri emendatio lectione, quam in antiquo codice invenisse se testatur Pulmannus. In eo quippe: *Semper in adspicuas prodentur scripta favillas:* unde ob malam distinctionem veræ lectioni a librariis vim factam perspicuum est.

23 *Vel Lacedæmoniam*] Clandestinas quasdam literarum formulas super opertis rebus, et scribendi latebris reserans, versus est, coagmentatis perperam elementis, atque amota quæ superinduci solet notula, mendosus. Lege igitur *Lacedæmoniam* pro *Lacedæmonias.* Est 'scytale' surculus teres, et arcanarum quoddam litterarum genus, ab Lacedæmoniis inventum, ejusdem cum surculo, quo involvebatur, nominis, ὡς τῷ μετροῦντι τὸ μετρούμενον quod Plutarch. ait in Lysandro: meminit abunde Gellius. Cicero quoque ad Atticum, 'habes σκυτάλην Λακωνικήν.' *Accursius.*

Vel Lacedæmoniam] Quod genus hoc esset secretiorum literarum exponet tibi pluribus Plutarchus in Lysandro, Scholiastes Thucydidis ad lib. I. Aul. Gellius lib. XVII. Noct. Atticar. et Joannes Tzetzes in ducentesima quinquagesima octava secundarum Historiarum, ac Erasmus in Adagiis. *Vinetus.* Plura Meursius in Miscellan. Laconicis.

28 *Innumeras possum*] Aliquot ultra viginti tradidit Æneas in Poliorceticis cap. 31. nonnullas Gellius lib. XVII.

cap. 9. complures in sua Cryptographia Illustrissimus Augustus Dux Luneburgensis.

21 *Tanaquil tua*] Uxorem sanctissimam Paulini, cujus meminit Ambrosius Epist. xxxvi. vocat 'Tanaquilem' Ausonius, ridens scilicet: quia ei erat addictus Paulinus. Et, ut ex eodem loco Ambrosii cognoscimus, videtur secutus uxoris consilium Paulinus in secessu Nolano. Quare vocat eam feminam 'Tanaquilem' Poëta noster: quia illis temporibus ita solerent uxores vocare, quæ imperabant maritis. Sidonius: 'Temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua.' Notum de Tanaquile Romana: neque necesse hic de illa verba facere, ut ad hæc accommodemus: cum vulgatissima sint. *Scaliger.*

Tanaquil tua] Paulini uxorem Therasiam, probam in primis feminam, et piam, a mariti proposito nihil discrepantem, ut Divus Ambrosius memoriæ prodidit, Ausonius quum 'Tanaquilem' hic vocasset, nescio quam ob causam, nisi forte, quod quemadmodum suæ Tanaquilis Tarquinius Priscus Romanorum rex, sic Therasiæ suæ consilio et jussu pleraque gereret Paulinus, moleste tulisse videtur Paulinus in Epistola ad Ausonium prima et secunda: et Lucretiæ illi pudicissimæ matronæ comparari maluit, quam isti Tanaquili, ambitiosæ mulieri, et sagæ. Sidonius libri quincti Epist. vii. de suo Tetrarcha: 'Temperat Lucumonem nostrum Tanaquil sua: et aures mariti, virosa susurronum fæce completas, opportunitate falsi sermonis eruderat.' Juvenal. lib. ii. 'Ante tamen de te Tanaquil tua: quando sororem Efferat et patruos.' *Vinetus.*

24 *Præceptor....primus largitor honorum Primus in Aonidum qui te collegia duxi*] Interstitium hoc, quo facile defectus dictionis unius ostendatur, promptam etiam ingeniosis materiam tribuit, in hunc modum corrigendi: *Præceptor primus, primus largitor honorum.* Vetus autem Codex ita habet: *Præceptor primus, veterum largitor honorum.* Accursius.

Primus largitor honorum] Malui Vineti sequi editionem, quam veteris libri auctoritatem: natum namque est interstitium ex repetitione ejusdem vocabuli, dum semel τὸ *primus* negligitur: dein, ut illud expleretur, insertum est τὸ *veterum.* Vide quæ supra a nobis dicta sunt ad Eclogar. de lustral. agonibus.

No. 417. 1 *Discutimus Pauline jugum*] Tres uno die Epistolas Paulinus ab Ausonio accepit: quarum prima est hæc: 'Discutimus Pauline,' &c. Secunda: 'Proxima quæ nostra.' Tertia: 'Agnoscisne tuam,' &c. Is enim ordo Epistolarum Ausonii esse debet. Nam quarta, quæ et ultima, est illa: 'Quarta tibi hæc notas,' &c. Tres autem Epistolas Paulinum uno die et simul accepisse tum hæc demonstrant, 'Trina etiam vario florebat Epistola textu: Et numerosa triplex pagina Carmen erat:' tum etiam illa magis declarant: 'Ante salutifero felix quam charta libello, Dona negata diu multiplicata dares.' *Scaliger.*

Quod nota] Legitur et *certa,* pro *nota,* hoc loco; ac in versu sequenti, *venerabile* pro *tolerabile.* Alludere autem videtur Ausonius ad illud, 'Par jugum:' quod inter adagia exponit Erasmus. *Vinetus.*

2 *Leve quod positu*] Quod erat justum, non durum, facile, quod non premebat. Sic et superius de Claris Urbibus, 'dispositus:' et 'precatu' Epist. xxi. 'Nostro reddi te posse precatu.' *Grævius.*

5 *Fabula non unquam, nunquam querimonia movit*] Hic versus quinctus fuit in sola scriptorum Paulini Ascensiana editione: quem Aristarchus obelisco suo, ut reor, confodere non dubitaret. *Vinetus.*

7 *Nec quæ compositis*] Caius Lælius

quum apud Ciceronem dixisset: 'Amicitiam nisi inter bonos esse non posse,' boni viri et sapientis esse dixit hæc duo tenere, in amicitia: 'Primum, nequid fictum sit, neve simulatum: deinde, non solum ab aliquo allatas criminationes repellere, sed ne ipsum quidem esse suspiciosum, semper aliquid existimantem ab amico esse violatum.' *Idem.*

Nec quæ compositis malesuadæ] Quo pertineat *malesuadæ* nemo facile exputabit. Pulmannus cum nonnullis aliis: *male suadet credula canis.* Ex his vestigiis vera lectio mihi subolevit: *male suada et credula vanis.* Suspicio quæ male suadet, et credula est vanis, quæ sibi ipsa fingit. *Grævius.*

Malesuadæ cred. causis] Nihil hic esse mutandum Epistola Paulini docet, qua ad hæc Ausoniana respondet: 'Quo rumore pias facilis tibi fama per aures Irrupit, pepulitque animum? contraque vetustam Experta pietate fidem nova vulnera movit, Læderet ut natis placidum malesuada parentem?'

8 *Suspicio*] Nomen hoc, sic puto, scriptum reperio in cunctis exemplaribus vetustis, eodem prorsus modo, cum ipso verbo *suspicio*, non *suspitio*, nec *suspectio.* Secunda syllaba ubique longa, ut hoc loco, ita et in Paulini Epistola ad Ausonium: 'Duceret in sanctum suspicio falsa parentem.' Et apud Martialem in Epigrammate quadragesimo sexto libri undecimi: 'Oblinitur minimæ siqua est suspicio rimæ.' ac in principio Eunuchi Terentii: 'Suspiciones, inimicitiæ, induciæ.' Similiterque apud Plautum et alios: quum ea corripiatur in *suspicio* verbo, in Bucolico nono Virgilii: 'Daphni, quid antiquos signorum suspicis ortus?' *Vinetus.*

9 *Uterque parentes*] Quis non videt scribendum: *utrique parentes?* Grævius.

17 *Martis equi*] Δεῖμος et Φόβος Servio in hunc nonagesimum primum versum tertii Georgicon: 'Martis equi bijuges, et magni currus Achillis:' sed quum dixisset Homerus Iliad. O. de Deo Marte: Ὣς φάτο, καί ῥ' ἵππους κέλετο Δεῖμόν τε Φόβον τε Ζευγνύμεναι· scripsit Eustathius eos errare, qui Δεῖμον et Φόβον, hoc est, Metum et Terrorem, esse putant equorum, quum sint filiorum satellitumve Martis nomina: quomodo sensisse videtur Statius, quum dixit tertio Thebaidos: 'Fræna ministrat equis Pavor armiger.' Quinctus Calaber vero Marti equos attribuit quatuor octavo prætermissorum ab Homero, Borea et Erinny genitos, ignem naribus efflantes, quorum sunt nomina: Αἴθων, Φλόγιος, Κόμβος, Φόβος. *Vinetus.*

18 *Et qui mutatis...Fulmineum...jugales*] 'Et qui jugales.' Equi. 'Pyrois, Eous, et Æthon, Solis equi, quartusque Phlegon.' Secundo Metamorphoseon Ovidii. 'Fulmineum:' fulminatum, et ab Jove fulmine e summo cœlo dejectum in Padum Italiæ fluvium. *Idem.*

20 *Discutitur Pauline tamen*] Lege: *Discutimus*, ut in bonæ notæ scripto Pulmanniano. Est enim repetitio prioris sententiæ, quæ confirmatur eo, quod ait, 'nec culpa duorum Ista:' se enim discutere jugum innuit, sed culpam Paulini esse: quod ipse solus non possit deficiente sodali jugum amicitiæ perferre.

21 *Sed unius tantum tua*] Sic et Propertius lib. III. Eleg. XXIV. 'Tu bene conveniens non sinis esse jugum.'

22 *Consorte*] Socio et participe laboris in ferendo communi jugo. *Vinetus.*

23 *Nec tam promt. gesta....duobus. Unum deficiente pari proferre sodalem*] Legendum *perferre:* subductam præterea librarii dictionem rati, spatium hic inter *gesta* et *duobus* reliquere. Quid si legatur *gestata?* Nam et his Paulinus ita respondit: 'Discussisse

jugum quereris me, quo tibi doctis Junctus eram studiis: hoc nec gestasse quidem me Assero.' *Accursius.*

Nec tam promtum] Sic ferme Electra apud Sophoclem : Καί μοι τὸν ἐμὸν πέμψατ' ἀδελφόν· Μούνη γὰρ ἄγειν οὐκέτι σωκῶ λύπης ἀντίῤῥοπον ἄχθος.

31 *Obruar usque*] Hi septem versus spurii videntur: quos solus Paulini liber habuit. Ista autem amicorum paria celebrant Pirithoum et Theseum Virgilius, Hyginus, Servius, Euryalum, et Nisum Virgilius. Pyladem et Orestem Hyginus, Ovidius. Damonem et Phintiam Cicero tertio de Officiis, Valerius libro quarto de Amicitia, et Plutarchus περὶ πολυφιλίας. *Vinetus.*

34 *Disjungere Thesea posses*] Lege, *posses.* Grævius.

36 *Te suadente fugam*] Ad imitationem Martial. lib. VII. Ep. 24. 'Te fingente nefas Pyladen odisset Orestes: Thesea Pirithoi destituisset amor. Tu Siculos fratres, et majus nomen Atridas, Et Ledæ poteras dissociare genus.'

44 *Nos documenta magis felicia*] Exempla feliciora, quam quæ Græca sunt prolata. Thesei namque Pirithoique amores Valer. Maximo non satis placent. *Vinetus.*

48 *Jugi fatalis*] Ut in Epistola ad Paulum. Pellæus autem dux Alexander Magnus, ex Pella Macedoniæ civitate. *Idem.*

51 *Grande aliquod*] Timet, ut quum ita magnis efferret laudibus suam amicitiam, nequid jactantius arrogantiusque dictum Nemesi videatur, quod castigari debeat: de qua Dea plura diximus in Epigramma XXI. ARSACIDÆ autem unde sint dicti Persarum, Parthorum, Medorumque reges, docebunt Justinus quadragesimo primo, Ammianus vicesimo tertio, Strabo, Suidas, Servius. *Idem.*

Grande aliquod verbum] Οὐ γὰρ ἐᾷ φρονέειν ἄλλον μέγα ὁ Θεὸς, ἢ ἑωϋτὸν, inquit Artabanus ad Xerxem, aliaque plura in eum sensum. De Nemesi quædam Brodæus ad lib. I. Antholog. Græcæ, cap. 31. et lib. IV. c. 12. Hinc Caius Cæsar exstructo illo per tria et amplius passuum millia ponte inter Baulos et Puteolos Neptuno et Invidiæ sacra fecit, μὴ καὶ βασκανία τις αὐτῷ, ὡς ἔφασκε, γένηται. uti est apud Dionem. Adi et Pausaniam in Atticis pag. 62. Noster autem Virgilium suum respexisse videtur, qui lib. X. Æneid. 'Dixerat ille aliquid magnum, vimque affore verbo....Crediderat:' ubi Servius: 'Proverbialiter dictum est, ac si diceret, non mirum sic occisum esse, qui sibi plurimum arrogabat.' Ammianus lib. XXII. de Eusebio Constantii Augusti cubiculario: 'Quem ab ima sorte adusque jubendum Imperatori pene elatum, ideoque intolerabilem, humanorum spectatrix Adrastia aurem, quod dicitur, vellens, monensque, ut castigatius viveret, reluctantem præcipitem tanquam e rupe quadam egit excelsa:' notare etenim verba nimis superba credebatur. Callimachus hymno in Cererem de Erisichthone: Εἶπεν ὁ παῖς, Νέμεσις δὲ κακὰν ἐγράψατο φωνάν. Vide eundem hymno in Dianam extremo: Athenæum lib. VIII. p. 334. Lil. Gyraldum Dialogo XIX. de Nemesi, et quæ jam ante in Notis ad Ausonii præcedentia tum nos, tum alii. Ovidius V. Fastor. 589. 'Verba movent iras non circumspecta Deorum.' et Trist. V. El. VIII. 'Nec metuis dubio Fortunæ stantis in orbe Numen, et exosæ verba superba Deæ?' Orpheus hymno in Nemesin: Οὐδέ σε λήθει Ψυχὴ ὑπερφρονέουσα λόγων ἀδιακρίτῳ ὁρμῇ· Πάντ' ἐσορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις, πάντα βραβεύεις.

55 *Sistere Cecropidum in terris monumenta parenti*] Legendum *parenti.* Pernotus est Marathon ingenti hac Persarum clade, qua victi, fugatique ab Atheniensibus fuere. Ejusdem argumenti Græcum quoque Epigram-

ma transtulit Ausonius εἰς Νέμεσιν. Cujus illud, καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου Νέμεσις. videl. ἔστηκα, quod Ausonius, rem sane ipsam explicans, vertit: ‘Punio sic Persas vaniloquos Nemesis:’ nonnihil eo pertinet ex eadem Epistola: ‘Ultro etiam victis Nemesis stetit Attica Persis.’ *Accursius.*

Cecropidum] Cecropidarum, Atheniensium, a suo rege Cecrope. *Vinetus.*

56 *Graio jamjam fingenda tropæo*] Lege: *figenda tropæo.* ‘Tropæum figere,’ non ‘fingere’ dicimus: nec hic *fingenda*, id est, sculpenda vel formanda intelligitur, sed *figenda*, id est, collocanda, statuenda. Huic enim respondet, ‘ultro etiam stetit.’ Sed et ita v. c.

57 *Nemesis Attica*] Rhamnusia versu quinquagesimo secundo, et centesimo nono. Est Rhamnus Atticæ vicus. *Vinetus.*

60 *Romana procul*] Versus trecentesimus septuagesimus nonus Mosellæ. *Idem.*

63 *Inimicat*] Inimica facit. Horatius in Ode ultima lib. IV. *Idem.*

64 *Viros, quos sacra*] Romanos, et Consulares viros. *Idem.*

66 *Peregrinæ*] Non Romanæ Deæ. Plinius XXVIII. Naturalis Historiæ: ‘Alii Græcam Nemesim invocantes. Cujus ob id Romæ simulacrum in Capitolio est: quamvis Latinum nomen non sit.’ *Idem.*

67 *Eoi monstri*] Ultricis Deæ, monstrosæ et terribilis: quam Græcia et Oriens ante coluit, quam Romani et Hesperiæ gentes. *Idem.*

68 *Occidui*] Tagus Hispaniæ fluvius in Oceanum exit occiduum per Lusitaniam. BARCINO vero Tarraconensis Hispaniæ civitas est, in littore maris interni sita. Hæc *Barcelona* hodie vulgo dicitur. Amœnam appellat Paulinus versu centesimo et tricesimo primæ Epistolarum ad Ausonium: qualem hodie prædicant, qui inspexerunt: sed quo ‘Punicam’ vocet Ausonius, hoc, puto, significat, a Carthaginensibus, qui Pœni sunt, Hispaniam aliquando tenentibus, conditam fuisse. Barce namque Africæ urbs fuit, sed Barcam fuisse cognominatum Amilcarem Hannibalis illius clarissimi patrem, Plutarchus in Catonis Majoris Vita, et Appianus in Hannibalicis, sunt auctores: invenioque apud Livium in principio vicesimi primi, et alibi, familiam, ex qua fuit Amilcar, ‘Barcinam’ cognominatam, ac etiam cum spiritu ‘Barchinam:’ ut urbs ‘Barcino’ in Ausonii litteris, ac apud Plinium, Βαρκίνων quoque in Geographicis Ptolemæi, ‘Barchino’ etiam aspirata reperitur in Epistola VI. Paulini ad Severum Sulpicium. Potest ergo Βάρκας ille, vel ejus ‘Barcinorum’ quispiam, quam condidisset Hispaniæ rector civitatem, a se ‘Barcinonem’ nuncupavisse. Agebat autem Paulinus ‘Barcinone,’ quum hæc scriberet Ausonius. *Idem.*

69 *Me bimaris*] Pyrenæus, Gallias Hispaniasque disterminans, promuntoria in duo diversa maria projicit, Oceanum et internum. *Idem.*

70 *Mœnibus e patriis*] Legitur, cum *et patrio*, tum *e pario*, pro *e patriis*: quod quid sibi velit, non video: nec toti hi tres versus. Παρεμβεβλημένους suspicor: ut post *Barcino, me*, continuo sequatur: *Et quod terrarum.* Id.

Forsan] Quamquam depravatos hosce versus emendare nequeam, videtur tamen pro *forsan queque vestis et oris*, legendum esse, *tota trieteride terris:* nam sic in suis Paullinus: ‘Defore me patriis tota trieteride terris,’ &c. quorum verborum nullum apud Ausonium vestigium est, nisi quod hoc loco illa corrupta fuisse odoratus sum. Plures porro hic excidisse versus censeam, aut hunc unicum non suo loco insertum esse: sequens ita restitui, et cum prioribus connecti poterit: *Quæque suo longe dirimit provincia tractu.* in v. c. fuit,

quemque sua longo dirimat pr. tractu.

74 *Emeritæque Amnis*] Lege, uti in veteri libro deprehendi: *Emeritensis Anæ*. Heinsius.

79 *Santonus ut sibi*] Dictum Santonus Mediolanum, ut Lutetia Parisius, Augusta Vindelicus. Item apud Frontinum libro de Coloniis: 'Colonia Tarquinius, Colonia Graviscus, Colonia Veius.' Quod ideo noto, ne quis barbare dictum putet fretus auctoritate Beati Rhenani, hominis magni nominis, et eruditissimi. His autem Ausonius significat Burdigalam, mediam sitam inter Mediolanum Santonum, et Aginnum Nitiobrigum: quemadmodum Arelas inter Viennam et Narbonem. Aginnum, ut jam dixi, civitas Nitiobrigum, vel, ut in aliis invenio, Nitiobrogum. Ut perperam illi judicarint, qui 'Agesinates' Plinii pronunciarunt esse 'Aginnates.' Quomodo iidem possunt esse Aginnates, et Agesinates? Præterea cum Agesinates Plinio sint Pictonibus vicini, quis putarit eosdem esse cum Aginnatibus, cum inter illos et Pictones minimum iter quinque dierum interjectum sit? Sed, ut jam dixi, Nitiobrigum seu Nitiobrogum Aginnum est. Apud eundem, paulo post quam Agesinatum meminit, corrigendus est locus in verbis sequentibus: 'Rursus,' inquit, 'Narbonensi provinciæ contermini Ruteni, Cadurci, Antobroges, Tarneque amne discreti a Tolosanis Petrocorii.' Lege: *Cadurci: Nitiobroges, Tarne amne discreti a Tolosanis: Petrocorii, &c.* Eorum Episcopi Phœbadii meminerunt Hieronymus, et Severus Sulpicius, et ipse quoque Nitiobrix. Ejusque eruditissima Epistola, de qua idem Hieronymus scribit, in Arrianos scripta, ante hos paucos annos ab Henrico Stephano excusa est. Tamen Aginnates nomen corruperunt, et vocant 'Feudarium.' Quin et corrupte 'Fegadius' editum est apud Sulpicium et 'Ganidius.' Utrobique legendum 'Phœbadius.' Eum vocat Episcopum suum Sulpicius, unde indubitate istum Sulpicium elegantissimum scriptorem colligitur Nitiobrigem fuisse. Aquitanus quidem dicitur a Veteribus, sed unde domo, tacetur. Infra 'Noverus' est pagus in agro Santonico, in quo habuit prædia Ausonius. De quo superius ad Axium Paulum scribens meminit: 'Santonicamque urbem vicino accessimus agro.' At 'Lucaniacus' fuit suburbanum Burdigalense duabus plus minus leucis Vasconicis ab urbe distans. Estque illud 'hæredium,' in quod superius lusit stylo Lucilliano. At Noverus erat non longe Mediolano Santonum. Et cum scribit: 'Ingressusque sui celebrata per ostia portus, Et sua præteriens jamjam tua limina pulsat:' non est accipiendum de Lucaniaco, sed de Novero. Præteriens enim confluentes Duranii et Garumnæ, ubi erat portus Hebromagi, a tergo ex altera ripa tribus miliaribus Vasconicis relinquit Lucaniacum, et pergit ad Santonos, ubi erat Noverus pagus: quod ex illis cognoscimus, quæ supra citavimus. Item ex Epist. ad Tetradium Satyrarum poëtam: 'Cur me propinquum Santonorum mœnibus Declinas?' In Antonini Itinerario legimus: 'Blaviam, Tamnum, Novioregum, Mediolanum Santonum, Aunedonacum, Rauranum.' Ubi 'Novioregum' dictum est, aut pro illo pago Novero: aut, quod magis puto, *Noverum* pro *Novioregum* legendum est. Aberat autem Noverus Mediolano Santonum XVI. M. P. hoc est, leucis Vasconicis IV. cum triente. 'Rauranum' vero Paulinus in Epist. ad Auson. *Raraunum* vocat, uti in veteri libro et primis editionibus habetur. Quod fuit ignobilissimum et obscurissimum oppidum, aut vicus, ut ex eadem Epist. apparet, in Pictonibus. Mirum porro a Paulino poni fundum Ausonianum in Pictonibus, cum Ausonius ipse in Santoni-

bus ponat, et re vera in aliis censeri non debet. Noverogus enim, in quo pago erat rus Ausonii, distabatRaurano M. P. LII. hoc est, leucis Aquitanicis plus minus XVI. Tres fundos autem Ausonium habuisse comperio: unum in Santonibus, in pago Novero, seu Noverogo: alterum suburbanum in portu Condatensi ad Duranium Lucaniacum, quem Paulinus hic 'Lucanum fundum' vocat; tertium supra Burdigalam, quod 'Marojalium' vocat Paulinus, cujus locum non designat. Hoc ita esse patet ex verbis ipsius Paulini totidem fundos Ausonianos numerantis. Adde etiam quartum in Boiis, quem puto esse Pauliacum. *Scaliger.*

Santonus ut sibi] Santonus hic videtur dici Santonum metropolis Mediolanum; sed apud Lucan. primo: 'gaudetque amoto Santonus hoste,' incertum, 'Santonus' utrum gentem significet, an urbem. Numerantur autem leucæ duæ et viginti inter Santonos urbem, et Burdigalam: inter Burdigalam, et AGINUM duodeviginti. Parvum hoc oppidum est in altera Garumnæ ripa situm, Agenum vulgo, sed Ἄγιννον apud Ptolemæum, ut 'Aginnum' in hac Ausonii Epistola. De Arelate, Vienna, Narbone, Tolosa, Carmen VIII. XII. XIII. Clararum Urbium. Ceterum quod hoc loco dixit Ausonius, Arelatem a Narbone, et Vienna, pari abesse intervallo, hæc itinera non est subtiliter dimensus. Abest a Narbone tridui fere itinere, sed ab Vienna aliquanto plus. Narbo vero a Tolosa fere quatridui. *Vinetus.*

88 *Cæsareæ Augustæ domus est*] 'Cæsaraugusta' apud Strabonem, Melam, Plinium: 'Cæsarea Augusta' duabus integris vocibus apud Ptolemæum, Ausonium hoc loco, et Paulinum in Epistola priore ad Ausonium: 'Salduba' dicta prius, quam a 'Cæsare Augusto' transnominaretur, hodie *Sarragoza*, Hispaniæ Tarraconensis civitas, sicut et *Tarraco*, et *Barcino*. Agebat autem hoc tempore Barcinoni Paulinus, non Cæsar Augustæ, vel Tarraconi, sed 'Cæsar Augustam,' 'Tarraconem,' et 'Barcinonem,' hoc loco nominavit Ausonius pro qualibet Hispaniæ Tarraconensis civitate, in qua Paulinus ageret, dum vult significare, in qua Hispaniæ provincia, trans montes Pyrenæos, procul Burdigala ageret. *Id.*

Tyrrhenica propter Tarraco] Numerant Hispani leucas, quas ex quaternis fere millibus passuum faciunt, Cæsaraugusta ad Tarraconem, triginta: ad Barcinonem, quadraginta: a Barcinone vero ad Tarraconem duodecim: quæ sunt ambæ maritimæ, Cæsaraugusta mediterranea ad fluvium Hiberum. Sed Hispanum mare et Balearicum Paulinus etiam Tyrrhenum nuncupat versu centesimo et tricesimotertio Epistolæ Paulini ad Ausonium prioris: quum Tyrrhenum proprie dicatur Græcis quod Latinis Tuscum, Tusciam Etruriamque alluens mare. Hinc arbitror Tarraconem esse Tyrrhenicam nuncupatam potius, quam quod a Tyrrhenis, hoc est, ab Italis hominibus sit condita. Eam namque belligerantes in Hispania Scipiones condidisse Plinius et Solinus sunt auctores. *Idem.*

90 *Terjuga Burdigalæ*] Sic fortasse melius, quam quomodo alii habent libri, *Me juga:* nam juga Burdigalæ quæ dicere possit, non video: sed *terjugum* dixisse potest, ut 'tergeminum' Virgilius, et 'tergenus' idem ipse Ausonius in Gripho: ut sit hujus loci sensus, et ordo: *Terjuga*, hoc est, tria flumina sunt inter me et populum Burdigalensem. *Idem.*

93 *Uber*] Ubertas, fertilitas. Virgilius versu ducentesimo sexagesimo secundo septimi Æneidos. *Idem.*

95 *Totque mea in Novero*] In quibusdam codicibus est *Novaro*, in Lugdunensibus membranis, *Nabaro*, quic-

quid hic loci sit apud Transcarantonanos Santones. Ibi enim ut quærendum putem pagum hunc facit, quod qui dixit in Epistolis superioribus, se 'prope urbem Santonos rus habere,' hic se scribat 'in suo rure' esse, quod tribus fluminibus a patria Burdigala separetur, quos tres fluvios non video, quosnam potius intelligam, quam Garumnam, qui, qua parte sunt Santones, Burdigalam præterfluit: Duranium, qui quinque leucis infra Burdigalam, Garumnæ conjungitur: Carantonum, qui Santonorum mœnia allnit, decem et septem leucis a Garumnæ et Duranii confluente. Ultra hunc Carantonum, est propius Angeriacum quam Santonos, vicus *Les Noulicrs*, qui Novalarii et Ecclesia Sancti Petri de Novalariis in Romani pontificis et Santonensis diplomatibus Latinis appellatur: siquis forte velit hunc *Noverum*, *Novarum*, *Nabarum*, Ausonii pagum esse. *Idem.*

103 *Agnosceme tuam*] Non video, cur alterius Epistolæ principium hoc esse debeat, ut in vetusto Lugdunensi codice, sed eo solo, reperimus, cum hoc Titulo: AUSONIUS PAULINO. *Idem.*

Agnosceme tuam] Rectius quod in Lugdunensi libro: *Agnoscisne.* Hoc autem in eodem initium erat alterius ac novæ Epistolæ, ut jam Scaliger notavit, qui dividendo simul et transponendo ex tribus quatuor Epistolas confecit: contra quam fieri debuisse ex Epistolis Paullini colligo. Prima Ausonii interciderat, quemadmodum prima Paullini videtur innuere, ubi dicit se toto quadriennio nullam ab Ausonio Epistolam accepisse. Non excusaret se Paullinus, nisi ex Ausonianis ternis, quarum principium 'Proxima quæ nostræ,' &c. didicisset, quartam, quæ ordine prima fuerat, scriptam quidem, non tamen fuisse perlatam: hac igitur amissa ad trium, quas acceperat, Epistolarum molestam sibi querelam respondet: ita tamen, ut ordinem non adeo accurate servet, sed modo ex hac, modo ex illa quædam refutanda decerpat.

Si tendi facilis] Ulixis arcum solus Ulixes tendere potest, vicesimo primo Odysseæ: et Achillis hasta solus Achilles uti, sextodecimo et undevicesimo Iliados. Hoc ergo vult Ausonius dicere suam amicitiam dissolutum iri nunquam. *Vinet.*

108 *Ornus Achilli*] Græcis *μελία* dicitur, quæ Latinis 'fraxinus:' quæ arbor satis omnibus nota, quia semper ad hastas utilissima habita est, et ex ea fere factæ sunt. Homerus *μελίας*, hoc est, fraxinos, hastas appellavit: ut secundo Iliados: *Αἰχμηταὶ μεμαῶτες ὀρεκτῇσι μελίῃσι.* et sextodecimo libr. ac undevicesim. *Πηλιάδα μελίην, τὴν πατρὶ φίλῳ πόρε Χείρων.* de Achillis hasta loquens, in Pelio monte nata. Plinius XVI. Nat. Histor. de fraxino arbore: 'Procera hæc, ac teres, pennata et ipsa folio, multumque Homeri præconio, et Achillis hasta nobilitata.' Achillis ergo hasta fraxinus, quæritur, quando 'ornus' dicta est Ausonio, et, ut puto, Valerio Flacco I. Argonauticon, ante Ausonium: 'Nec Peleus fretus soceris, et conjuge diva, Defuit: ac prora splendet tua cuspis ab alta, Æacide: tantum hæc altis excelsior hastis, Quantum Peliacas in vertice vicerat ornos:' an species pro specie sit posita, an vero idem sit fraxinus et ornus. Plinius fraxini facit duo genera Campestrem et Montanam, si forte eorum alterum sit ornus, ut sensisse videtur Ruellius. *Idem.*

111 *Et non in meliora*] Meliora sperare deberem, inquit, de amico. Notandum autem PROPINQUO cum accusativo, ut verbum activum: quomodo usurpasse videtur Virgilius versu ducentesimo et quinquagesimo quarto decimi Æneidos: 'Tu rite propinques Augurium.' *Accursius.*

125 *Trebellica jam tenet*] Emendandum *Tarbellica.* Tarbelli enim Aquitaniæ populi, Pyrenæis montibus adjacentes, ex Hispana Vasconia profectis occurrunt. *Accursius.*

Tarbellica jam tenet arva] Pyrenæos montes jam transiit: et est in Aquitania: ubi sunt Tarbelli. *Vinetus.*

126 *Jam prædia fratris*] De his prædiis Hebromano vicinis, nihil comperi, neque de Paulino Paulini fratre. *Idem.*

128 *Jam prora obvertitur amni*] Jam appellit Paulinus. In tertio versu sexti Æneidos: 'Obvertunt pelago proras.' *Idem.*

132 *Credimus*] Hoc ne verum, quod dico, an vero falsum, ut amantis desiderantisque somnium? Est hic versus pænultimus Eclogæ Virgilii octavæ. *Idem.*

Credimus? an qui amant] Charinus apud Terent. in Andria Act. v. Sc. vi. de Pamphilo: 'Num ille somniat ea, quæ vigilans voluit?' Publius Syrus: 'Amans, quod suspicatur, vigilans somniat.' Plutarchus in Erotico: Καὶ οὐχ, ὥς τις εἶπεν, αἱ ποιητικαὶ φαντασίαι διὰ τὴν ἐνέργειαν ἐγρηγορότων ἐνύπνιά εἰσιν· ἀλλὰ μᾶλλον αἱ τῶν ἐρώντων διαλεγομένων ὡς πρὸς παρόντας, ἀσπαζομένων, ἐγκαλούντων. Basilius M. Epist. ad Gregorium Theologum: Μόλις γὰρ ἀπογνοὺς τῶν ματαίων ἐλπίδων, ἃς ἐπί σοι εἶχόν ποτε, μᾶλλον δὲ τῶν ὀνείρων, εἰ δεῖ ἀληθέστερον εἰπεῖν. ἐπαινῶ γὰρ τὸν εἰπόντα, τὰς ἐλπίδας εἶναι γρηγορούντων ἐνύπνια. Horatius lib. iii. Od. iv. 'Auditis? an me ludit amabilis Insania?' et Ode xxvii. 'Vigilans ne ploro Turpe commissum? an vitiis carentem Ludit imago Vana, quæ porta fugiens eburna Somnium ducit?'

No. 418. 1 *Quarta tibi*] Ex tribus, quas ante hanc scripsisse se ad Paulinum in Hispania commorantem hoc loco significat Ausonius, una interciderit, nisi forte velis, vetusto Lugdunensi codice auctore, ut ante monuimus, primam illarum, 'Discutimus,' in duas dividere: sed nihil necesse est exstare, quæcunque scripsit unquam Ausonius. Qui pergit his queri litteris, quod nihil rescribat Paulinus: et Hispaniæ, quæ ipsum retinebat, nihil non mali imprecatur. Mox vetus liber, *detexit*, pro *direxit.* Vinetus.

4 *Fausta salutigeris*] Latini suas literas a salute auspicabantur: quam illi optabant, ad quem scribebant. *Idem.*

9 *Respondent et saxa homini*] Id est, resonant, ἀντηχοῦσι. Cicero pro Archia: 'Saxa et solitudines voci respondent.' Persius: 'sonat vitium percussa, maligne Respondet viridi non cocta fidelia limo.'

12 *Hybleis apibus sep. dep. sus.*] Ita ista reconcinnato. Item: *Cumque suis loquitur tremulum coma pinea ventis.* Item: *Dindyma Gargarico respondent cantica luco.* Quæ omnia Correctorum audacia contaminarat. *Scaliger.*

Somniferumque canit sæpes depasta susurrum] Lugdunenses membranæ: *Hyblæis apibus sæpes depasta susurrat:* sed utrocunque modo scripserit Ausonius, dixerat Virgilianus Melibœus: 'Hinc tibi, quæ semper vicino ab limite sæpes Hyblæis apibus florem depasta salicti, Sæpe levi somnum suadebit inire susurro.' *Vinetus.*

14 *Atque arguta*] Theocriti primum bucolicum incipit: Ἁδύ τι τὸ ψιθύρισμα, καὶ ἁ πίτυς, αἰπόλε, τήνα, Ἁ ποτὶ ταῖς παγαῖσι, μελίσδεται. Habuit autem hic vetus exemplar Lugdunense, et Mariangeli: *Cumque suis loquitur tremulum coma:* alii, *Atque arguta suis loquitur.* Id.

15 *Foliis acutis*] Quæ 'capillata' vocavit Plinius xvi. Nat. Hist. *Id.*

16 *Dindymaque Idæo*] Idem vetus liber: *Dindyma Gargarico.* Sunt autem Dindymus, Gargarus, et Ida, montes Trojæ: quibus in locis Dea Cybele, quæ et Rhea, Deorum mater cognominata, colebatur. De qua, et

iisdem locis, sic Claudianus primo de raptu Proserpinæ: 'Hic sedes augusta Deæ, templique colendi. Religiosa silex: densis quam pinus obumbrat Frondibus: et nulla lucos agitante procella Stridula coniferis modulantur carmina ramis. Terribiles intus thyasi, vesanaque misto Concentu delubra gemunt: ululatibus Ide Bacchatur: timidas inclinant Gargara silvas.' *Id.*

19 *Et pecus æquoreum*] Proverbium, 'Mutus magis, quam piscis.' De quo vide Erasmum in centuria quincta Chiliadis primæ Adagiorum. *Idem.*

20 *Cymbala dant flictu sonitum*] Pro afflictu, id est, ictu, quemadmodum vetus Commentator Virgilii exposuit. Virgilius nono Æneidos: 'Sternitur omne solum telis: tum scuta, cavæque Dant sonitum galeæ flictu: pugna aspera surgit.' *Id.*

Dant pulpita] 'Pulpita,' tabulas scenæ exponit Acro in versum ducentesimum et quinctumdecimum de Arte Poëtica: 'Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem.' Ligno enim sternebantur 'pulpita.' Idem Horatius versu ducentesimo septuagesimo nono ejusdem Carmin. 'Æschylus et modicis instravit pulpita tignis.' Erat autem proprie in theatro ante scenam pulpitum, locus quinque pedes altus: in quo fabulæ agebantur. *Idem.*

21 *Textis reboant*] Lucretius secundo de Cybeles sacris: 'Tympana tenta tonant palmis, et cymbala circum Concava, raucisonoque minantur cornua cantu, Et Phrygio stimulat numero cava tibia menteis.' Tympanum instrumentum erat musicum, cribro simile, ex ligno et pelle extenta ab altera parte: quod virga percussum resonabat. Sic Hesychius et Isidorus tympanum definiunt: de cujus etymo, quod bonus hic vir tertio etymologiarum traditum voluit, non hercle intelligo; sed Homeri et Aristophanis interpretes a verbo *τύπτειν*, ut sit tympanum quasi typanum quoddam, quemadmodum etiam *τύμπανον, τύπανον*, sine *μ* prima syllaba brevi legitur apud poëtas, ut primo Argonauticon Apollonii: *Ῥόμβῳ καὶ τυπάνῳ Ῥείην Φρύγες ἱλάσκονται.* et alia quoque significatione in Epigrammate Lucillii, libro secundo Anthologias, capite *εἰς Ἀστρολόγους· Ἄξιοί εἰσι τυχεῖν πάντες ἑνὸς τυπάνου*; Hic enim typanum idem significat, quod tympanum in Pluto Aristophanis, quum exclamat ille: *Ὦ τύμπανα, καὶ κύφωνες, οὐκ ἀρήξετε*; quæ tympana vetus commentator, et Suidas, *Βάκλα* interpretantur, hoc est, bacula, et fustes, quibus homines cædebantur: sed alia etiam sunt significata tympani apud Virgilium, Vitruvium, et alios, ad hunc Ausonii locum nihil pertinentia. Addit autem Isidorus de suo tympano: id esse symphoniæ dimidium: quam sic definit, quum *συμφωνία* apud suam gentem non sit aliud, quod equidem legere meminerim, quam consonantia, et concentus: 'Symphonia vulgo appellatur,' inquit, 'lignum cavum, ex utraque parte pelle extenta: quam virgulis hinc et inde musici feriunt: fitque in ea, ex concordia gravis et acuti, suavissimus cantus.' Sic ille, quicquid id illis temporibus instrumenti musici fuerit Symphonia, quæ si taburino nostro, quo in choreis minore, in militia, majore utimur, videtur usu dissimilis fuisse, figura certe similis fuit; ut jam dubitare non possimus, quin tympana sint, quibus Italicæ, Narbonenses, Hispanicæ, aliæ mulierculæ se oblectant, ad eorum strepitum, quæ digitis potius quam virgulis pulsant, Carmina sua accinentes: quomodo etiam olim in Cereris Bacchique sacris feminas putamus factitasse, easque solas, nisi siqui evirati viri, molles et effeminati, pro feminis hic sint habiti, ut Atys ille Berecyntius apud Catullum. Cribra sunt mera, et sic dimidiati taburini, si pergamenas pertundis, et crepitacula tollis, lami-

nulasque æreas, quæ majoris strepitus causa ligno solent addi. Aliud tympani genus abiegnum, quo scribit Suidas Indos olim usos esse in prœliis. Aliud rursus æreum, dimidiati globi forma, quos Hispani Atabalos vocant. Aliaque apud alias gentes tympana. Hujus autem versus primum verbum est *Tacta* in quibusdam exemplaribus: in aliis *Icta:* istudque *reboare* Catullus *remugire*, et *recrepare* quoque dixit. *Idem.*

22 *Mareotica*] Ægyptiaca. Μάρεια namque, et Μαρεῶτις auctore Stephano περὶ πόλεων, urbs est et lacus juxta Alexandriam Ægypti. *Idem.*

23 *Nec Dodonæi*] Dodona urbs Epiri, et nemus Jovi sacrum quondam, ubi oraculum Jovis clarissimum: quod undique cingebant 'pelves,' ut hic ait Ausonius, vel, ut Virgilius, 'lebetes,' tintinabulave ærea, quæ vento agitata, vel, ut aliis placet, ab vate scutica, aut radio itidem æreo, percussa (quidam tradunt unum pulsari solitum, et reliqua inde cuncta sonare, quod inter se contingerent) longe resonabant. Hinc adagium, 'Dodonæum æs,' in hominem improbæ importunæque loquacitatis. Fabulam referunt Plinius, Suidas, Fanensis capite nonagesimo septimo Collectaneorum, Crinitus, Erasmus. Virgilius autem quum dixit in sexta Ecloga: 'Tum vero in numerum Faunosque ferasque videres Ludere,' illud 'in numerum,' exponit vetus commentator, ad modum rhythmi et cantilenæ, vel ad certam modulationem. *Idem.*

25 *Moderato verbere*] Emenda cum vet. libro et scribe, *modulato.* Sueton. Augusto, c. 57. 'Non solum faustis ominibus, sed et modulatis carminibus prosequebantur.' Ausonius in Oratione: 'Consona quem celebrat modulato carmine plebes.' Non diffiteor tamen τὸ *moderato* posse retineri; ut apud Ciceronem, tertio Paradoxo: 'Histrio, si paulo se movit extra numerum, aut si versus pronunciatus est syllaba una brevior aut longior, exsibilatur et exploditur: in vita, quæ omni gestu moderatior, omni versu aptior esse debet, ut in syllaba te peccare dices?' ubi tamen Casaubonus quoque *modulatior* legi mallet, in Notis ad Persium.

Œbaliis] Laconicis. Amyclæ fuerunt ex centum Laconiæ urbibus: quas Lacedæmonis filius Amyclas condidit, auctore Stephano; sed sunt, qui velint alias Amyclas esse, quas silentium proverbio perdidisse dicitur, nempe urbem Italiæ, inter Cajetam et Tarracinam, ab iisdem tamen Laconibus conditam. Vide Servium in illud decimi Æneidos: 'tacitis regnavit Amyclis.' *Vinetus.*

27 *Aut tua Sigalion*] De Sigalione, hoc est, Harpocrate, non pauca olim adolescentes diximus apud Varronem in Conjectaneis nostris. Sed nondum tamen mendum omne ex Varronis verbis sublatum est, nam unius literulæ mutatione pro ET, legendum AT: 'Hi Dei,' inquit, 'iidem qui in Ægypto Serapis, et Isis. At et Harpocrates digito significat.' Dicerem plura, inquit, de iis Diis, sed Harpocrates prope est, qui digito imperat mihi silentium. Nam ubicunque colebantur Serapis et Isis, ibi et semper Harpocratis simulacrum erat. Caussam ex Varrone reddidit piissimus ac eruditissimus scriptor Aur. Augustinus lib. XVIII. cap. 5. ita loquens de Serapide: 'Constitutum est etiam de illo, ut quisquis hominem eum dixisset fuisse, capitalem penderet pœnam. Et quoniam in omnibus fere templis, ubi colebatur Isis, et Serapis, erat etiam simulacrum, quod digito labiis impresso admonere videretur, ut silentium fieret; hoc significare idem et Varro existimat, ut homines eos fuisse taceretur.' Hæc Augustin. Quin etiam, quod magis miremur, aliquid divini ponebant ἐν δακτύλῳ καταστυγάζοντι. Quod dice-

rent quosdam Deos natos esse eo digito labris non solum admoto et impresso, sed etiam annexo. Suidas de Heraisco Ægyptio: Ἦν δὲ αὐτοῦ καὶ ἡ πρώτη γένεσις τῷ ὄντι μυστική. λέγεται γὰρ κατελθεῖν ἀπὸ τῆς μητρὸς ἐπὶ τοῖς χείλεσιν ἔχων τὸν κατασιγάζοντα δάκτυλον. οἷον Αἰγύπτιοι μυθολογοῦσι γενέσθαι τὸν Ὧρον, καὶ πρὸ τοῦ Ὥρου τὸν ἥλιον. et quæ sequuntur. Ut veram caussam hanc putem, quare Harpocrates digito labris impresso pingeretur. Eam autem, quam reddit Varro, ἀλληγορικὴν puto. *Scaliger.*

Aut tua Sigalion] *Sigaleon* scribit Lilius Gregorius, primo Syntagmate de Diis, παρὰ τὸ σιγάω, et λεὼς, id est, a silendo, et populo: quod scilicet populus silentium indiceret. Is est Harpocrates: quem Osiridis et Isidis numinum suorum filium existimaverunt Ægyptii, ac ita finxerunt, ut digito ori oppresso silentium indiceret: qualis apud Romanos Dea Angerona. Angelus Politianus capite octogesimo tertio Miscellaneor. *Vinetus.*

Tua oscula signet] Os tibi claudat. 'Osculum' in primitivi significatu consistere docuit contra Priscianum Quinctianus Stoa in Epographia. *Idem.*

28 *Obnixum*] Obnixe: quantum potes. Sic malim legere, quam *obnixus*. Idem.

29 *Quod vitium*] Basilius Olympio: Ἔγραφες ἡμῖν πρότερον μὲν ὀλίγα· νῦν δὲ οὐδὲ ὀλίγα. καὶ ἔοικεν ἡ βραχυλογία προϊοῦσα τῷ χρόνῳ παντελὴς γίνεσθαι ἀφωνία. ἐπάνελθε τοίνυν ἐπὶ τὸ ἔθος, &c.

32 *Quis prohibet Salve*] Plinius lib. I. Epist. XI. 'Olim nullas mihi Epistolas mittis. Nihil est, inquis, quod scribam. At hoc ipsum scribe, nihil esse quod scribas: vel solum illud, unde incipere priores solebant: Si vales bene est, ego valeo. Hoc mihi sufficit.' Basilius ad Firminum: οὐκ ἂν πλῆθος γραμμάτων ἐπιζητοῦμεν ἀλλ' ἤρκει ἡμῖν τοσοῦτον, ὁ δεῖνα τῷ δεῖνι, ὑγιαίνειν ἡμᾶς ἴσθι, καὶ ἔῤῥωσο.

36 *Una fuit tantum*] Vide Plutarchum in libro περὶ ἀδολεσχίας. *Vinet.*

Una fuit tantum] Inepti sunt, qui *u* hanc literam fuisse autumant, quam Lacedæmonii Philippo Regi responderunt; quæ nota est nuper reperta, non litera. *O* fuit, cujus nomen negandi vim habebat: hanc ad differentiam τοῦ *O* (quod *mega* vulgo appellamus, quum non opus sit ita distinguere) addito *υ* Antiqui pronunciabant, non autem scribebant. Libet hic adscribere verba Eustathii e principio commentarii in Iliad. v. quibus hæc confirmantur: Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ ἒ στοιχεῖον εἶ ἔλεγον οἱ παλαιοὶ προστιθέντες τὸ ἰ. ἵνα τῇ διὰ διφθόγγου ἐκτάσει δύνωνται περισπᾷν καὶ αὐτὸ καὶ τ' ἄλλα στοιχεῖα. τοιοῦτο δὲ ποιοῦσι καὶ ἐπὶ τοῦ μικροῦ ὁ. καὶ ἐκεῖνο γὰρ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν οὒ λέγουσιν. *Muretus.* Quin et clare liquet ex ipso nostro Ausonio in literis Græcis et Latinis, ubi inquit: 'Ω quod et ΟΥ Græcum compensat Romula vox O;' multo vero clarius ex A. Gellio, apud quem Nigidius lib. XIX. cap. ult. ita loquitur: 'Græcos non tantæ inscitiæ arcesso, qui *ου* ex *ὁ* et *ὑ* scripserunt, quantæ qui *εἶ* ex *ἑ* et *ἰ*. Illud enim inopia fecerunt, hoc nulla re subacti:' Plura qui volet, adeat G. Joan. Vossium lib. I. de Arte Gramm. p. 64. et Salmasium in Notis ad duas inscriptiones pag. 37. et 237.

43 *Aut infirmata reclinant*] Vett. Codd. *relidunt*. Accursius.

51 *Vasconis hoc saltus*] Morum mutationem facit 'Vasconum saltus.' 'Vasconiæ saltus' dicit Paulinus, quum respondet Ausonio versu centesimo Epistolæ primæ. 'Vasconum' autem nomen adhuc retinuerunt in Pyrenæo circa Baionam Tarbellorum urbem, quos *Bascos* vocitamus, lingua et moribus a Gallis et Hispanis discrepantes: ceterum quos vetusti scriptores Strabo, Plinius, Ptolemæus, descripserunt 'Vasco-

nes,' eorum fines in eodem Pyrenæo latius patuerunt, ut qui nunc Guipusquoi, et Navarri appellantur, olim Vascones fuisse videantur. Iidem Gascones, ut idem sunt Guilielmus et Vuilielmus apud nos, Galerius et Valerius, Gardo et Vardo, verum qui dicuntur in Aquitania Gascones, hi sic sunt dicti a Pyrenaicis illis Vasconibus: qui saltus suos aliquando egressi, circiter annum a Christo nato quingentesimum et nonagesimum, ut ex Gregorii Turonensis libro nono rerum Francicarum colligere mihi videor, in media Aquitania consederunt: quæ ab ipsis Gasconia est cognominata. *Vinetus.*

53 *Iberica tellus*] Optimus liber: *Iberia tellus:* ita *Galliæ*, pro *Gallicæ*, invenisse se apud Sallustium notavit Nonius.

55 *Te belli*] Plutarchus, Appianus, Seneca, Eutropius. *Vinetus.*

56 *Ergo meum*] Paulinum. Ad hæc respondet Paulinus ad versum centesimum et quadragesimum quartum Epistolæ prioris ad Ausonium. *Idem.*

Culmenque senatus] Vetustum exemplar, *columenque senati*. Ad Probum Præf. Præt. 'Dico hunc senati præsulem.' Et paulo post: 'Columen curulis romulæ.' Et in Ludo Septem Sapientum: 'Fructi est optimi.' Nomina quippe ista inflexionis quartæ tam varie mutata sunt olim Veteribus, ut 'senati' vel 'senatuis' pro 'senatus' dixerint casu patrio: 'quæsti' et 'quæstuis,' parti' vel 'partuis,' 'anuis,' 'domuis,' 'tumulti,' 'fructi,' atque alia innumera. *Accursius.*

57 *Bilbilis*] Urbs Celtiberorum, gentis Hispanicæ, patria poëtæ Valerii Martialis. Gerundensis Episcopus, qui abhinc annos centum paralipomena suæ Hispaniæ scribebat, Bilbilim inter delatas Hispaniæ urbes recenset in extremo libro primo. *Vinetus.*

Aut hærens scopulis] 'Montana' in versu centesimo et vicesimo Epistolæ Paulini ad Ausonium primæ. Hæc autem Fabii Quinctiliani patria in Carmine primo de Professoribus, *Calageris*, *Calaguris* in vetusto codice, ut varie scriptum nomen hoc, elatumque inveniri in antiquis scriptoribus, annotavimus in Lucium Senecam, *Calahorra* hodie dicitur, clara civitas ad Hiberum sita, Vasconum Hispaniensium, ut Strabo et Ptolemæus tradunt, et sic in petris Pyrenaicis. *Id.*

58 *Aut quæ...Hilerda*] *Ilerda* Græcorum, et Vibii Sequestri, sed *Hilerda* Phocæ, nunc *Lerida*, urbs est citerioris Hispaniæ ad Ortum vergens magis, quam Calagorris et Bilbilis apud Ptolemæum, memorata Carmine vicesimo quarto [tertio] de Professoribus. *Idem.*

Dejectis ruinis] Ad hunc Ausonii locum Paulinus quum respondet Epistolæ prioris versu centesimo vicesimo primo, 'jacentem Hilerdam' dicit. Ceterum a quo diruta fuerit hæc civitas, dicere non possum. *Idem.*

59 *Despectat*] Deorsum spectat. sicut 'despicit,' deorsum aspicit, ut primo Æneidos: 'Quum Jupiter æthere summo Despiciens mare velivolum, terrasque jacentes.' Lucanus autem sic de Sicori et Hilerdæ situ in principio quarti Pharsaliæ: 'Colle tumet modico: lenique excrevit in altum Pingue solum tumulo. Super hunc fundata vetusta Surgit Hilerda manu. Placidis prælabitur undis Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes.' *Idem.*

63 *Ut nullos*] Quisquis, Pauline, tibi fuit istius tanti silentii auctor, homo sceleratus, is in perpetuum ipse sileat, nec ei sua vox ulli usui unquam esse possit. 'Ut' ergo pro utinam, quomodo in Adelphorum Terentii actu quarto: 'Defessus sum ambulando: ut, Syre, te cum tua Monstratione magnus perdat Juppiter.' *Idem.*

64 *Vegetent*] Recreent: oblectent.

Idem.

65 *Non blandæ modulatio flexa querelæ*] Elegiacum Carmen. Horatius de Arte Poëtica: 'Versibus impariter junctis, querimonia primum, Post etiam inclusa est voti sententia compos. Quis tamen exiguos elegos,' et quæ sequuntur. 'Modulationem' autem dixit 'flexam,' quod in modulando canendoque vox inflectatur. *Idem.*

68 *Echo resecuta querelas*] Sic in Epigrammate nonagesimo nono: et melius verbo 'Solatur' convenit *querelas*, quam, quod habebat vetus codex, *loquelas.* Idem.

70 *Alpini convexa jugi*] Legito: *Alpinis connexa jugis.* [Vid. Not. Delph.] 'Alpes' pro Pyrenæis. Etiam Gellius 'Alpinos Hispanos' ex Catone dixit. Sic enim loquens de Catone ita scribit: 'Cum de Hispanis Alpinis scriberet, qui circa Iberum colunt, verba hæc posuit,' &c. et Ausonius ipse: 'Nunc tibi trans Alpes, et marmoream Pyrenen.' Procopius: ἄχρι εἰς Ἄλπεις τὰς ἐν ὄρει τῷ Πυρηναίῳ οὔσας. Ἄλπεις δὲ καλεῖν τὴν ἐν στενοχωρίᾳ δίοδον οἱ ταύτῃ ἄνθρωποι νενομίκασι. *Scaliger.*

Alpini convexa jugi] Curva montium Pyrenæorum juga. Sed, *Alpinis connexa jugis*, vetus liber. *Vinet.*

Ceu dicitur olim] Pont. Paulinus Aquitanorum procerum princeps, cum in Aquitania, quod in illa nimis omnibus notus esset, Christianæ pietati vacare non posset, cum uxore religiosissima secessit in Hispaniam, ut libertate Christiana et otio frueretur. Id quod ipse disertim in suis ad Ausonium Epistolis docet. Inepte quidam dubitant de isto, an sit Paulinus Nolæ Episcopus: cum Ambrosius Epistola XXXVI. manifesto scribat hunc postea divenditis omnibus quæ habebat in Aquitania, cum eadem uxore in Nolanum agrum secessisse. Ausonius secessum illius adscribit animi morbo, quo ferunt laborasse Bellerophontem. Quod purgat Paulinus in sua ad eum Epistola: 'non anxia Bellerophontis Mens est.' Eodem modo Rutilius de Monachis: 'Processu pelagi jam se Capraria tollit. Squallet lucifugis insula plena viris. Ipsi se monachos Graio cognomine dicunt: Quod soli nullo vivere teste volunt.' Aliquanto post: 'Sic nimiæ bilis morbum assignavit Homerus Bellerophonteis sollicitudinibus. Nam juveni offenso sævi post tela doloris Dicitur humanum displicuisse genus.' In eadem Epistola Paullinus scribit: 'Quinque superba tuæ contemnis mœnia Romæ Consul, arenosas non dedignare Vasatas.' Quibus verbis sabulosum, et arenosum Vasatum solum, ut et hodie constat esse, significat. Unde Sidonius ad Trigrettium ita scribit: 'Tantumne te Vasatium civitas, non cespiti imposita, sed pulveri; tantum Syrticus ager, ac vagum solum, et volatiles ventis altercantibus arenæ sibi possident; ut te magnis flagitatum precibus, parvis separatum spatiis, multis exspectatum diebus attrahere Burdigalam non potestates, non amicitiæ, non opimata vivariis ostrea queant? an temporibus hibernis viarum te dubia suspendunt? Et quia solet Bigerricus turbo mobilium aggerum indicia confundere, quoddam vereris in itinere terreno pedestre naufragium?' Non potuit melius solum Vasaticum describi, Quinetiam hodieque totum illum tractum Vasatium usque ad fluvium Aturrum patria lingua vocamus *Landas*, hoc est, deserta, et inculta sola. Hoc enim propter arenosam soli naturam Arenosum solum 'syrtes' vocabant temporibus Ausonianis: ut Sidonius 'agrum syrticum' dixit in verbis jam a nobis prolatis. Sic Prudentius 'syrtes' dixit pro deserto, ut cum agit de Helia: 'Casto fruentem syrtium silentio.' Item: 'Nec responsa refert Libycis in syr-

tibus Ammon.' *Scaliger.*

Ceu] Sicut dicitur: ut fama est. Hipponous, homo Corinthius, Neptuni filius, qui Glauci putabatur, filii Sisyphi, Βελλεροφόντης et Βελλεροφῶν dictus fuit post quam Belleron interfecisset, Corinthiorum primatem virum. Vide, quæ de eo Homerus Iliados sexto, Apollodorus secundo Bibliotheces, Hyginus, vetus Ranarum Aristophanis interpres, Tzetzes in versum septimum decimum Alexandræ Lycophronis, et Tzetzes alter in secundis Hist. *Vinet.*

71 *Mentis inops*] Homer. IV. Iliad. de Bellerophonte: Ἤτοι καππεδίον τὸ Ἀλήϊον οἶος ἀλᾶτο, Ὃν θυμὸν κατέδων, πάτον ἀνθρώπων ἀλεείνων. Quæ Cicero lib. III. Tusc. Q. ita vertit: 'Qui miser in campis mœrens errabat Aleïs, ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans.'

73 *Hanc vocem Bœotia numina Musæ*] Sic Vetus Codex: legitur etiam *nomina:* neutrum improbandum. Illæ enim Parnassum Heliconemque Bœotiæ habitasse memorantur, unde sint Parnassides, Pegasides, Heliconides. Illæ consecrata loca habuisse Thespiis, Pieria, Aonia, Bœotiorum: unde Thespiades, Pierides, Aonides. Ideoque tam Bœotiæ locorum numina putantur, quam a variis ejusdem locis nomina diversa sortiuntur. Malim tamen, *nomina*, quam *numina*: Paulinus enim, qua Epistola Ausonio respondet, super hac particula, 'Musas' per annominationem deridens, inquit, 'sine numine nomina Musas.' *Accursius.* Vide quæ nos ad Emeritam in Urbibus. Adscribam tamen Paulini versus, ita uti distinguendi sunt: nam e vulgata distinctione, nec sensus elici potest, nec constructionis ratio animadverti. Hi igitur sunt, 'Non his numinibus tibi me patriæque reduces. Surda vocas, et nulla rogas (levis hoc feret aura, Quod datur in nihilum) sine numine nomina Musas.' Accedebam autem et ego in initio huic Mariangeli sententiæ, *nomina* præferentis; verum quo magis considero, eo magis incertus hæreo. Potest enim Paulinus Ausonii verba correxisse, tanquam falsa; nempe quod Musæ *nomina* tantum vana essent, non autem *numina*, quomodo eos Ausonius indigitaverat. Imo revera fallitur Accursius: nam 'Non his numinibus,' nempe Musis, 'tibi me patriæque reduces' dicit Paulinus: eas ergo invocaverat Ausonius ut Deas, non tanquam *nomina Bœotia.*

GRATIARUM ACTIO PRO CONSULATU.

No. 419 *Gratiarum actio*] GRATIANUS IMPERATOR AUSONIUM præceptorem suum discipulus haudquaquam ingratus Consulem quum fecisset, egit Ausonius hac oratione gratias de tanto honore. Nostri autem putant Chronici et Consulatum Ausonii et Probini Hermogeniani in annum a nato Christo trecentesimum et octogesimum secundum incidisse. Cujus Consulatus mentio fit in Prosperi, Cassiodori, et Marcellini Comitis Chronicis, et lib. II. C. Justiniani, Titulo sexagesimo nono. *Vinetus.*

Sed nec tua fortuna] Mamertinus Consul fuit cum Nevita anno Christi trecentesimo et sexagesimo quincto, pro quo honore egit et is quoque gratias Juliano Augusto: quæ oratio exstat; in qua extrema sunt hæc: 'Absit, Auguste, et istud sancta divinitas omen avertat, ut tu a quo-

quam mortalium expectes vicem beneficii: verumtamen quod solum vel accipere potest ista fortuna, vel a nobis opibus tuis tribui, immortalitatem munerum tuorum colam officiis sempiternis.' *Idem.*

Privatorum ista copia est] Hoc possunt homines privati. *Idem.*

§ 2 *Non in sacrario modo*] 'Sacrarium proprie,' inquit Servius, 'locus est in templo, in quo sacra reponuntur: sicut donarium est, ubi ponuntur oblata.' Ausonius autem 'sacrarium,' 'consistorium' postea appellabit, ut sit hic 'sacrarium Imperialis oraculi,' locus quasi sacer, sanctus, et augustus: ubi Imperator tribunal habebat, jus dicebat, negotia decidebat. *Id.*

Tam grata profitendi] Lego: *tam grate profitendi.* Sic in eadem hac oratione: 'Qui hoc non singulis factis, sed perpetua grate agendi benignitate meruisti.'

§ 3 *Qui non beneficiis tuis agitet, inflammet*] Sana hæc omnibus videntur, vix mihi. Et quid si legam: *qui non pene facibus, stimulis, agitet, inflammet?* Acidalius.

Quod quum terribile acceperis] Valentinianum Gratiani patrem, Aurelius Victor, Hieronymus, et alii, severiorem fuisse tradunt. *Vinetus.*

Non forum et basilica, olim negotiis plena, nunc votis, votisque pro tua salute susceptis] Potest aliquem delinire vocis repetitio. Malim tamen: *nunc notis votisque.* Intelligo literas, tabulas, inscriptiones, quibus vota signabant. Horatius lib. IV. Oda VIII. 'Non incisa notis marmora publicis.' Noster ad Theonem: 'Mellonis albam paginam, Notasque furvæ sepiæ.' *Gronovius.*

Non publicum] Ubi populus versatur, et populi frequentia est, extra ædes, foris, in viis: ex qua 'publici' significatione, dicimus abstinere, et carere 'publico:' egredi, et prodire in publicum. *Vinetus.*

§ 4 *Ipsa autem sedes*] Sic lege, non *ista:* quo legendum modo non ambigitur, vel eo quod in voce ipsa quædam emphasis exprimitur, et quod pronomen dignitatis habetur. Prætermittuntur hæc sæpenumero, quod quanti sint momenti prima fronte non apparet. Ceterum e re videtur inspicere, quonam modo in plerisque hic Ciceronem æmulatus fuerit Ausonius IV. enim invectiva in Catilinam ita legitur: 'Ego sum ille Consul, P. C. cui non forum, in quo omnis æquitas continetur, non Campus Martius, Consularibus auspiciis consecratus, non curia, summum auxilium omnium gentium, non domus, commune perfugium, non lectus, ad quietem datus, non denique hæc sedes honoris, sella curulis, unquam vacua mortis periculo atque insidiis fuit.' *Accursius.*

§ 5 *Qui omnia Deo plena*] Ut Aratus in Phænomenis, et 'Jovis omnia plena,' Virgil. in Palæmone. *Vinetus.*

§ 6 *Experiatur hoc idem prosequi*] Malim, *persequi:* ut mox: 'et breviter omnia, quæ novimus, indicare, nec persequi.'

§ 7 *Pater*] Valentinianus, a filio inter Divos relatus est post mortem, ut Julius Cæsar, Augustus, et alii multi. *Vinetus.*

Frater] Valentinianus Junior. Scribit autem Victor, hunc adhuc quadriennem ad Imperium esse accitum. *Idem.*

A contumelia belli] Gratianus patruo Valente a Gothis occiso, Theodosium in consortium assumsit Imperii, eique Orientem, ipse sibi Occidentem reservans, commisit. Qui Theodosius mortem Valentis ultus est, et Gothos e Thracia pepulit. *Idem.*

Filius cum patre] Ausonius filius cum patre Julio Ausonio. *Idem.*

Præceptor] Ipse Ausonius Gratiani præceptor. *Idem.*

§ 8 *Voca*] Gratianum vocet aliquis

Germanicum, Alemanicum, Sarmaticum: qui sunt victoriarum tituli. De ista autem Germanorum deditione nihil comperimus: ALEMANNI qui quondam fuerint, docet Beatus Rhenanus in Germaniæ antiquitatibus. Quorum triginta millia Gratianus stravit apud Argentarium Galliæ oppidum, ut Sextus Victor, Hieronymus, Ammianus Marcellinus libro ultimo, Orosius septimo, scribunt, non procul eo, quod Argentoratum et *Strasburgum* hodie appellamus, quemadmodum idem Rhenanus tradit tertio rerum Germanicarum; verum captos quo traduxerit, nescio, ni forte trans Rhenum, unde venerant. SARMATÆ Sauromatæve, qui hodie Poloni fere sunt, quum Pannonias vastavissent, ut iidem Ammianus, Hieronymus, et Orosius prodiderunt, ad eos ulciscendos e Gallia Valentinianus Imperator magnis itineribus contenderat: sed prævenit mors. Gratianus vero eos debellavit, ut dicit Ausonius hoc loco, et ignovit. *Idem.*

Voca Germanicum] Lege: *Vocarem.* Requirit utrumque hoc, id quod sequitur: 'Connecterem omnia merita virtutis.' *Acidalius.*

Voca Germanicum] Vide quæ Freherus ad Mosellæ vs. 9.

§ 9 *Ut qui terrarum*] Florus in Proœmio lib. I. 'Tamen quia ipsa sibi obstat magnitudo, rerumque diversitas aciem intentionis abrumpit, faciam quod solent, qui terrarum situs pingunt: in brevi quasi tabella totam ejus imaginem amplectar.' D. Hieronymus ad Euagrium: 'Hæc legi in Græcorum voluminibus, et quasi lætissimos terrarum situs in brevi tabella volui demonstrare, non extendens spatia sensuum atque tractatuum, sed quibusdam punctis atque compendiis infinita significans.' Idem in Epitaphio Nepotiani: 'Et sicut hi, qui in brevi tabella terrarum situs pingunt: ita in parvo isto volumine cernas adumbrata, non expressa signa virtutum.' Sic et aliquoties alibi: omnia namque piget describere.

§ 11 *Nomine Comitis*] Comitum cum diversa essent munera apud Principes Romanos, eorum etiam diversa genera et nomina fuerunt. Invenies namque in Codice Justiniani, apud Ammianum, Cassiodorum, et alios scriptores, commemoratos Comites palatii, Comites stabuli, Comites scrinii, largitionum, rerum privatarum, Orientis, et alia genera. Dicit ergo Ausonius multis istis se Comitatibus honoratum esse apud Valentinianum Augustum, propter discipulum suum Gratianum: cui gratias agit. *Vinetus.*

Nomine Comitis, &c.] Distingue post *congesti*, et *ex tuo merito* cum sequ. conjunge: nam propter 'tua incrementa,' 'ex tuo merito,' et 'tui beneficii' singula singulis honoribus adnectuntur.

Et tui tantum beneficii] Et Præfectura Galliarum procurrit: ad cujus collegium filium cum patre conjunxisti, sicut supra dictum fuit: et qua tu me et patrem meum solus honorasti, Valentiniano patre tuo mortuo. *Vinet.*

Vice simplici] Quia duo sumus. *Idem.*

Neuter desiderat separatum] Ea nostra est concordia, in communi Præfectura. *Idem.*

Neuter desiderat separatum] Forsan melius, *desideret*, subintellecta copula.

§ 12 *Obnoxiam tibi uni*] Ut tibi soli debeatur mea dignitas, quam prætulisti. *Vinetus.*

Quod] Quam rem, gradus et ordo a te servatus in nuncupatione, sibi comparavit. *Idem.*

Quod quidem et ipse sibi invenit gradus, cum] Lege: *innuit.* Ac forte junctim, *subinnuit.* Idem innuit prior meus in Consulatu gradus, quod orabat ipse Consulatus. Nam ad illa

verba sententia revocanda: 'Consulatus hic meus orat atque obsecrat, ut obnoxiam tibi uni sinas fieri ejus dignitatem, quem omnibus prætulisti.' *Acidalius.*

Quod quidem et ipse] Affectum hunc locum ita esse restituendum censeo: *Quot quidem et ipse sibi invenit gradus?* hosce gradus vero enarrare pergit. Sic supra: 'Tot gradus nomine Comitis propter tua incrementa,' &c.

§ 12 *Cum clarissimo viro collega meo*] Anicio Hermogeniano Olybrio, in vetustis inscriptionibus: quas in commentarium Iambici Epist. Ausonii transcripsimus. *Vinetus.*

Collega meo] Bene, qui ita; pessime, qui *in eo* ediderunt: 'honore conjunctus,' et 'dignitate prælatus' sibi opponuntur: nec potest hic locum habere præpositio, nisi ut omnem, quæ huic antithesi inest, elegantiam tollat. Lege hæc, quisquis es, quovis modo: statim censeas hanc, quam sequimur lectionem alteri illi longe esse anteferendam. Plinius in eadem causa ad Trajanum: 'Concedite me non pro me magis munere isto, quam pro collega meo Cornuto Tertullo C. V. fungi.'

Consul ego, Imperator Auguste, munere tuo] Eodem modo Mamertinum Juliano Imperatori adulatum legerat Ausonius. *Vinetus.*

Non passus septa] 'Septa,' quæ et mox 'Ovilia' dicentur, loca erant in Campo Martio cancellis undique clausa: in quæ populi centuriæ ingrediebantur, magistratum electuræ. Sed de iis, quæ ad hunc intelligendum locum pertinent, consule Nicolaum Gruchium de Comitiis. *Idem.*

Non passus septa, &c.] Mamertinus: 'Quid? quod nihil speranti mihi de honoris augmento perfertur nuntius, Consulem me creatum, sine impendio, quod jam diu paucis: sine labore, quod numquam: sine petitione, quod nemini. Quis ignorat, tum quoque, cum honores Pop. Roman. suffragiis mandabantur, multos fuisse candidatorum labores? ediscenda omnium nomina tribuum; homines, atque etiam singuli salutandi, prehensandæ obviorum manus,' &c.

Non suffragia, non puncta] Suffragium est sententia, et ut vulgo loquimur, vox ejus, qui eligit. Ferebantur autem suffragia voce, vel scripto. Voce, cum clare nominabatur, qui eligebatur magistratus. Scripto vero, quum nomen ejus in tabella scribebatur. Qua posteriore ferendi suffragii forma sic utebantur in Consularibus comitiis: ut de hoc genere hic agitur. Ingredienti in 'Septa' illa ad eligendum populo tabulas dabat, qui 'Diribitor' mox appellabitur, tot cuique, quot candidati et competitores erant. In iis candidatorum omnium nomina scripta ante fuerant. Eligebat quisque, quam vellet unam, et in cistam conjiciebat. Omnes ita ubi conjecissent singulas, educebat alius e cista cunctas: et inspiciebat, quod nomen unaquæque scriptum habebat. Hæc 'suffragia' erant, et voces eligentium: quæ in alia tabula in educendo 'punctis' numerabantur: et quorum punctorum numerus major, magistratum obtinebat. *Vinetus.*

Non loculos] Ut qui largitionibus populum corrumpebant, 'suffragia' et magistratus coëmentes. *Idem.*

Qui non prensaverim manus] Candidati eorum manus, quos rogabant, prehendebant: unde prehensare et prensare frequentativa forma frequenter prendere, et sic ambire magistratum. *Idem.*

Aut sua amicis] Qui sunt amici hac in re, tibi definiet Quinctus Cicero in lib. de Petitione Consulatus ad Marcum fratrem. Magistratus autem petitores, eos, quos salutabant prensabantque, suo per se nomine appellabant: quod Caium Antonium facere posse Quinctus ibi negat, fratris competitorem. Erat enim id diffi-

cillimum in turba, ut plerumque amicos nullis nominibus appellare posset Candidatus, et sæpe alienis appellaret. *Idem.*

Centurias non adulavi] Quinctus Cicero: 'Opus est magnopere blanditia: quæ etiam si vitiosa est, et turpis in cetera vita, tamen in Petitione necessaria. Tibi enim quum deteriorem aliquem assentando facit, improba est: quum amiciorem non tam vituperanda: petitori vero necessaria est. Cujus et frons, et vultus, et sermo, ad eorum, quoscunque convenerit, sensum et voluntatem commutandus est.' Scribit autem Nonius Marcellus, ADULATIONEM esse proprie canum: et ἀπὸ τοῦ δούλου, hoc est, 'servo,' tractum putat vocabulum Laurentius Valla. Adducit vero Nonius Accii versum ex Tragœdia Prometheo, quem et apud Ciceronem in Tusculana secunda invenies, et Lucretii alium ex libro quincto, ubi veteres illi *adulare* pro *adulari* dixerunt: quos hoc loco est Ausonius imitatus. De istis autem tribubus, centuriis, classibus, lege Gruchium. *Idem.*

Vocatis classibus non intremui] Lege: *jure vocatis.* Grævius.

Nihil cum sequestre deposui] Apud sequestrem. Plinius in Præfatione ad Titum Imperatorem (quem 'Facundissimum' compellasse, pro eo quod vulgo 'Jucundissime Imp.' legitur, ex tota serie Præfationis, Suetonio, Joanne Antiocheno in Excerptis a Valesio editis animum advertimus) 'Cum apud Catonem,' inquit, 'illum ambitus hostem, et repulsis tanquam honoribus indeptis gaudentem, flagrantibus comitiis pecunias deponerent candidati, hoc se facere pro innocentia (quod in rebus humanis summum esset) profitebantur. Inde illa nobilis M. Ciceronis suspiratio: O te felicem, M. Porci! a quo rem improbam petere nemo audet.' Vide et Suetonium in Julio cap. XIX. Ciceronem pro Plancio, et in Epist. XV. lib. IV. ad Atticum, &c.

Cum diribitore nihil pepigi] Diribitores dicebantur, qui populo in Septa ingredienti tabellas, ut paullo ante diximus, diribebant, distribuebant, ministrabant. Qui et ipsi poterant pacta promissaque pecunia corrumpi. Nam quum, quot candidati ejusdem magistratus erant, tot tabellas singulis suffragatoribus daret Diribitor, poterat hic in amici gratiam supprimere aliquam ex tabellis, et pauciores diribere, quam essent competitores. Vide, quid in causa Clodii accidisse referat Cicero in nona Epistolarum ad Attic. *Vinetus.*

Unus mihi omnia Gratianus] Ita sibi non videntur tyrannidi satis adulari posse Plinius, Mamertius, Ausonius in agendo gratias pro suis Consulatibus. Regibus, Cæsarum, Augustorum, Imperatorumque nominibus, in urbem receptis, cœperunt statim 'otiosæ tribus' esse, ut cum Ammiano dicam libro quartodecimo, 'pacatæque centuriæ: et nulla suffragiorum certamina remanserunt.' Julius enim Cæsar, horum primus Imperatorum, bellis civilibus toto orbe compositis, statim ubi Romam rediit, cœpit honores ex sua voluntate præstare: qui ad populum antea referebantur. Hinc Modestinus Jurisconsultus, Maximini Augusti doctor, ad legem Juliam de ambitu, 'Hæc,' inquit, 'lex in urbe hodie cessat: quia ad curam Principis, magistratuum creatio pertinet, non ad populi favorem.' *Idem.*

§ 14 *Qui ad hunc honorem diversa unquam virtute venerunt*] Τὸ *virtute* hunc locum non decere arbitror, nisi et votorum inanitas, et ambitus, et nundinatio sunt virtutes. Potius *via*, vel *diverso unquam itinere.* Proximo capite: 'quod ad honoris viam pertinet.' Et sic Juvenali 'via processus.' *Gronovius.*

Secretum] Aliter venisse ad Consu-

latum, quam alios. *Vinetus.*

§ 15 *Qui assiduitate exprim.*] Quinctus Cicero: 'Prodest quidem vehementer, nusquam deesse, sed tamen hic fructus est assiduitatis non solum esse Romæ atque in foro, sed assidue petere, sæpe eosdem appellare.' *Idem.*

Qui offeruntur occasione] Ut Publius Cornelius Scipio Æmilianus: qui quum Quæstoriis comitiis suffragator Quincti Fabii Maximi fratris filii in Campum Martium descendisset, Consul iterum a populo reductus est. Valerius libri octavi capite ultimo. Erat autem Ausonius in Gallia: Gratianus in Pannonia, ut dicet infra. *Idem.*

Qui offeruntur occasione] Acidalius, *quibus:* male; nam pronomen istud et in præcedentibus et in sequentibus refertur ad candidatos, non ad Consulatus. Non male Vinetus exemplo minoris Africani utitur. Propius tamen sic videtur explicandum: qui forte tum temporis occurrunt Principi aut in comitatu sunt, quum comitia ordinat. *Gronovius.*

Qui offeruntur occasione] Forte collegam denotat, de quo postpaulo: 'Sed tamen ad hoc dictum erexerant animos, qui libenter clarissimum virum collegam meum, quem præsentem habebat occasio, prælatum crediderunt.' Nihil hic mutandum. Latinus Pacatus de Theodosio: 'Solus igitur, Auguste, solus, inquam, omnium, qui adhuc imperaverunt, ut princeps esses, præstitisti. Alios emta legionum suffragia, alios vacans aula, alios affinitas regia imposuere Reipublicæ; te nec ambitus, nec occasio, nec propinquitas principem fecerunt.'

§ 16 *Ita dignitatis plerumque*] Quos ob res tecum militiæ præclare gestas, Consulatibus exornas: et in his tuos facis collegas, ut Probum, Equirium, Merobodem jam inter alios evexisti. *Vinetus.*

Dantur enim multa nominibus] Siqui restant Fabii, Scipiones, Metelli, et alii ex antiquis illis claris familiis, ac siqui Romæ sint nati, hi ceteris præferuntur. *Idem.*

Dantur enim multa nominibus et est Rom. pro merito] Non satisfacit vocabulum Urbis, utcumque explicet Vinetus: quasi nulla esset nobilitas civis Romani, nisi præcise Romæ nati. Desidero, *prosapia*, *genus*, *fortuna*, aut aliquid simile. *Gronovius.*

Dantur enim multa nominibus] Seneca de Benef. lib. IV. c. XXX. 'Aliquando daturum me etiam indignis quædam non negaverim, in honorem aliorum: sicut in petendis honoribus quosdam turpissimos nobilitas industriis, sed novis, prætulit. Non sine ratione: sacra est magnarum virtutum memoria: et esse plures bonos juvat, si gratia bonorum non cum ipsis cadat. Ciceronem filium quæ res Consulem fecit, nisi pater?' &c.

§ 17 *Quartum hunc gradum*] Lego: *Quartus hic gradus novi beneficii tui, Auguste. Constituis auferre, &c.* Nisi quis malit, *quantus hic gradus n. b. t. Auguste?* nam pro *quartum*, *quantum* fuit in papyraceo Vossiano. Præferam tamen, quam indicavi, lectionem. Tres enim gradus meminerat Ausonius beneficii, cum dixisset, 'quot quidem et ipse [consulatus] sibi invenit gradus?' horum primus, quod nuncupatione fuerit prælatus: alter, quod munere tuo, non passus septa, &c. tertius fuit, quod non pari cum ceteris causa Consul factus fuerit. Quartus hic gradus est, quod in conferendo Consulatu sibi ipse Gratianus aufert, quo Ausonium ornet, bonaque animi sui ad Ausonii præstantiam refert, &c. Consulatum enim hic novum appellat beneficium respectu priorum, Quæsturæ, et Præfecturarum, quibus Ausonius a discipulo Gratiano fuerat ornatus. Ergo τὸ 'novi' hic verbum non est, sed epitheton τοῦ 'beneficii,' ad augen-

dam illius magnitudinem. Potest autem et sic legi: *Quartus hic gradus novi beneficii. Tu, Auguste, constituis, &c.*

Deferre tibi ipsi] Non satis accipio *demere* vel *debere*, utrumque sequentia probant. Lege et *quo* sine accentu. Paulo post: 'Te sæpius hoc honore defraudas, ut et aliis largiaris.' *Acidalius.*

Deferre tibi ipsi] Editiones vetustiores: *efferre*. Lege: *auferre*. nihil certius. *Grævius.*

Rectius] Pulchrius, venustius. Illud autem, quod in Tiliano fuit codice, *ad alterius efficaciam gratius retorq.* pro, *ad alterius gratiam rectius retorq.* quid sit, non intelligo. *Vinetus.*

Bona animi tui ad alienam referre præstantiam eruditionemque naturæ, quam Deo et Patri et tibi debes, ad alterius gratiam rectius retorquere quam verius] In Til. cod. fuit: *ad alterius efficaciam gratius retorquere q. v.* quod non intelligere sese ait bonus Vinetus. At ego non intelligo quemadmodum 'rectius' et 'verius' hic tanquam diversa ponantur: nam 'rectius' pro pulcrius, venustius, ei non invideo. Quin vera est scripta lectio: 'efficaciæ' enim est quasi Ausonii, qui doctrina et institutione sua tantum valuerit apud Gratianum, ut eum indole atque ingenio præstantem effecerit. Atque in principem ait facere 'gratius quam verius,' id est, non quia revera sic se res habeat, sed quod Princeps, dum se vult præceptori gratum præstare, plus ei tribuat, quam revera debeat. Sed nec superiora bene habent. Quid est enim 'eruditio naturæ?' Qua fronte suam dicat Ausonius 'præstantiam?' Scribo: *bona animi sui ad alienum referre: præstantiam conditionemque naturæ, quam Deo et patri et tibi debes, ad alterius efficaciam gratius retorquere quam verius.* 'Alienum' puta animum, et quidem ipsius Ausonii. *Gronovius.*

Ad alterius gratiam rectius] Non intelligere se dicit Vinetus variantem Tiliani Codicis lectionem: *Ad alterius efficaciam gratius retorquere quam verius:* verum hæc melior videbitur, si quis recte perceperit. Gratianus in literis suis scripserat, quod mox sequitur, *solvere se, quod debebat*, nempe præceptori suo Ausonio. Ausonius non vult agnoscere Gratianum sibi quidquam debere, sed gratius, quam verius retorquere ad efficaciam suæ (Ausonii) institutionis, eruditionem naturæ, quam Gratianus Deo, Parenti, et sibi debebat: ejusdem significationis est, quod præcesserat, 'bona animi tui ad alienam referre præstantiam.' Gratia enim erat Gratiani, non vero Ausonii: 'efficaciam' hanc mox appellat 'vim meriti alieni.'

§ 19 *Homerici oratores*] Quorum facta mentio etiam in Iambico Epistolæ et in Grammaticis Crispo et Urbico. *Vinetus.*

Ductor Ithacesius] Ithacæ insulæ rex Ulixes. *Idem.*

Sed neque ille] Menelaus Lacon. *Idem.*

Nec dulcius, cujus lenis oratio] Plurimi *iste* interserunt: *nec iste dulcius.* Hedenus.

§ 20 *Prælatis antiquis*] Corrige vitium typogr. et lege *prælatus.*

Quos etiam elegantia] Non suo loco *etiam*. Sententia hic postulat: *vincas etiam propria singulorum.* Acidalius.

§ 21 *Subjiciet aliquis: Ista quidem adeptus es, &c.*] Forte: *Objiciet*. Nec secus cap. IX. 'Et rursum aliquis objiciet:' non *adjiciet*. Gronovius.

Sciscitator] Qui *sciscitatur*, verbale apud alios hauddum mihi lectum, quod observarim. *Vinetus.*

Miraculum] Miramur, cujus rei causam non cernimus. *Idem.*

Magnanimitate, cælesti ostentatione suppressa] Aliter cum Rhenano dis-

tinguit Cunr. Rittershusius: *magnanimitate cœlesti ostentatione suppressa.* Hedenus.

§ 23 *Accepti et expensi tabulæ*] Libri, in quibus scriptum sit, quicquid sit acceptum, et quicquid expensum. *Vinetus.*

§ 24 *Gratissime Imperator*] Alludit ad nomen Imperatoris, mox privatam hanc vocans appellationem.

Timere ut videreris, ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid, quod deberes præstare, superesset] Deleo præpositionem In, dicimus enim 'deficere aliquem.' *Deberes* non moveo; potest enim intelligi: debere te putares. Alioqui commodius foret, *quod decreras præstare.* i. e. proposueras tibi, etiamsi non deberes. *Gronovius.*

§ 25 *Ut et sex Valerii Corvini*] Sic omnia nostra exemplaria: *Corvini:* quum *Corvum*, una syllaba brevius, hunc vetusta Romana marmora vocent. Est quem corvus avis cum Gallo pugnantem, tribunum militum, adulescentem, juvisse fertur: unde illi hoc cognomen. Fuit autem insequenti anno, quam istum Gallum sic vicit et obtruncavit, Consul primum creatus, tres et viginti solum natus annos, ab Urbe condita quadringentesimo et sexto. Quem Cicero de Senectute, et Plinius libro septimo Naturalis Historiæ, auctores sunt, centum annos implevisse, et inter ejus primum ac sextum Consulatum quadraginta sex annos interfuisse. *Vinetus.*

Et septem Caii Marii] Hic septuagenarius obiit, quum septimum Consul primus omnium fuisset, ut scribit Cicero tertio de Natura Deorum, et Plutarchus in ejus Vita. *Idem.*

Et cognominis tui] Augusti Octaviani Cæsaris, qui obiit quartodecimo Kalendas Septembris, hora diei nona, septuagesimo sexto ætatis suæ anno, diebus quinque et triginta minus. Vide Suetonium de 'tredecim' ejus 'Consulatibus.' *Idem.*

§ 26 *Tibi plures potest ætas*] Hæc quum ab Ausonio Consule optarentur, natus erat Gratianus Imperator annos non plus undeviginti: et annis post quinque fuit interfectus, ut Hieronymus et Prosper sua tempora computarunt. *Idem.*

§ 27 *Septem ac decem Domitiani*] Suetonius de hoc tyranno: 'Consulatus,' ait, 'septem et decem cepit: quot ante eum nemo: ex quibus septem medios continuavit. Omnes autem pæne titulo tenus gessit. Nec quenquam ultra Kalendas Maii, plures ad Idus usque Januarias.' *Alias* autem scribebat Tilianum exemplar, alia *alteros. invidia alteros proveh.* Idem habebat: *ut hæc eum pag.* alia: *ut hoc eum pagin.* Idem.

Quos ille, invidia alteros provehendi] Aliæ editiones *illi.* Hedenus.

Ita in ejus aviditate derisos] Plinius in Paneg. ad Trajanum p. 114. ed. Lipsianæ: 'Non te ad exemplar ejus voco, qui continuis Consulatibus fecerat longum quemdam et sine discrimine annum: his te confero, quos certum est, quoties Consules fuerunt, non sibi præstitisse.' Xiphilinus: Οὐ μὴν ἀλλ' ἐπὶ πλεῖον ἐπαρθεὶς ὑπ' ἀνοίας, ὕπατος μὲν ἔτη δέκα ἐφεξῆς, τιμητὴς δὲ διὰ βίου πρῶτος δὴ καὶ μόνος καὶ ἰδιωτῶν καὶ αὐτοκρατόρων ἐχειροτονήθη.

Ut hoc eum pagina Fastorum suorum immo fastidiorum, fecerit insolentem, nec poterit præstare felicem] Hic infuscatum aliquid esse satis liquet. Suspicabar: *ut tot eum paginæ fastorum, suorum immo fastidiorum, fecerit insolentem, nec potuerint p. f.* 'Tot paginæ,' quod toties fastis Consul inscriptus esset: quæ scilicet erant totidem testimonia fastidientis omnes claros homines, et eos honore justo, quantum poterat, fraudantis. *Gronovius.*

§ 28 *Et quæ vocatur, aurea*] 'Auream quisquis mediocritatem Diligit, tutus caret obsoleti Sordibus tecti: caret invidenda Sobrius aula.' Horatius decimo Carmin. lib. II. *Vinetus.*

Quid privatis status hominibus] Henr. Stephanus: *privati status hominibus*. Hedenus.

§ 29 *Subito es necopinus ing.*] Quemadmodum 'inopinatus,' ita 'necopinatus' dixerunt antiqui Latini. Sic enim legunt quidam locis aliquot apud Ciceronem, ut secundo de officiis: 'si perspiciunt necopinata quædam bona.' Unde adverbia sunt apud Titum Livium observata, 'necopinato' et 'exnecopinato,' pro, de improviso, et 'inopinanter.' 'Necopinus,' sicut 'inopinus,' quod dixit multis locis, ut in extremo quincto Æneidos, Virgilius: 'Vix primos inopina quies laxaverat artus,' ante Ausonium dixisse Ovidium memini primo Metamorphoseon: 'Nocte gravem somno, necopina perdere morte, Me parat.' Unde 'necopinans' in Andria Terentii: 'Id voluit, nos sic necopinantes duci falso gaudio.' *Vinetus.*

Invenies] Corrige, et lege: *invenis:* res jam peracta est, et illud novum beneficium collatum; nempe, quod primus Consul fuerit creatus. Ergo non ad futurum referendum. Sed ut magis illud extollat, quod jam præteritum est, rhetorice ad præsens tempus revocat.

Quod optatur ab aliquo; et quod nondum] Emenda ex vetusto Codice: *a quo et quod nondum optamus adipiscimur:* in quam sententiam dictum supra: 'Præstare tibi est, quam nobis optare, velocius.' *Accursius.*

Quod optatur ab aliquo, et quod nondum optamus, adipiscimur. Et rursum aliquis adjiciet, &c.] Lego *adipiscamur*. *At*, vel, *Sed rursum aliquis objiciet*, ut supra: 'Subjiciet aliquis: Ista quidem adeptus es:' ubi forte etiam *objiciet* legendum. Et infra: 'Ecce aliud quod aliquis opponat.' *Acidalius.*

§ 30 *Et rursum aliquis adjiciet*] Non muto: forte tamen melius, *objiciet*.

An tu solus præcept. Augusti] Symmachus ad Ausonium l. I. Ep. XX. 'Sed enim præterea etiam Camenarum religio et sacri fontis advertitur, quia iter ad capessendos magistratus sæpe literis promovetur. Hæc parentum instituta Consulatus tui argumenta sunt, cui morum gravitas, et disciplinarum vetustas, curulis sellæ insigne pepererunt. Multi post hæc adnitentur artes bonas, et laudes germanas, et meras literas. Sed cui eveniet aut tam felix discipulus, aut tam memor debitor? Eruditissimus Imperator, et opum largus et honorum, quasi pro usura tibi prima detulerit, ita super sortem fenoris reddit.'

§ 31 *Cæsares docebantur*] Cæsares hic appellantur, qui Imperatoris erant filii, sive natura seu adoptione. Constantinum Augustum bonas artes plurimi fecisse præcipue studia litterarum, scribit Aurelius Victor. Ejus filius ex Minervina concubina fuit Crispus: quem Lactantius Firmianus 'Latinis litteris erudiit, vir omnium suo tempore eloquentissimus, sed adeo in hac vita pauper, ut plerumque etiam necessariis indiguerit, nedum deliciis.' Sic Hieronymus Eusebii interpres. Idem princeps Dalmatium, fratris filium, Cæsarem fecit, jussitque cum filiis imperare: cujus Dalmatii liberos litteras docuit Exuperius Rhetor, quem inter Professores Burdigalenses septimodecimo Carmine celebrat Ausonius. *Vinetus.*

Superiora extinguam] Scribe *contingam:* et negationis particulam dele. *Accursius.*

Superiora] Quæ supra et ante Constantinum fuerunt, contingam, et narrabo, non quæ ipse vidi. Sic *contingam* Mariangelus ex vetusto codice, pro *extinguam*. Vinetus.

Dives Seneca] Suillius apud Tacitum dicit Senecam intra quadriennium amicitiæ discipuli Imperatoris, ter millies sestertium paravisse: 'quid existimemus,' inquit Budæus,

'eum habuisse octavo ejusdem imperii anno?' quando illam ad Neronem habuit orationem, quæ est apud eundem Tacitum libro quartodecimo. Vult autem idem Budæus libro quincto de asse, ter millies sestertium valere septuagies quinquies centena millia aureorum, hoc est, ut Galli loquimur, septem *milliones*, quingenta millia aureorum scutatorum. *Idem.*

Nec tamen Consul] Quis ergo est Annæus Seneca, quo Consule, et Trebellio Maximo, temporibus Neronis, Senatusconsultum Trebellianum octavo Kalendas Septembris esse factum scribit Ulpianus libro tricesimo sexto Digestorum Justiniani, et repetit ipse Justinianus secundo suarum institutionum? Sed Consul non fuit hic Seneca ordinarius: quem nec in Cassiodori, nec in alterius cujusquam fastis invenies. Suffectus fuit alteri in partem anni: quod genus Consules veretur Ausonius appellare, ut de Cornelio Frontone mox cognosces. *Idem.*

Sed armasse sævitiam] Clementem quidem discipulum suum Neronem Cæsarem videri volebat Seneca: ideoque de clementia ad eum scripsit, sed nihil profecit. *Idem.*

Sed armasse sævitiam] Hoc nomine accusatus Socrates, quod Critiam et Alcibiadem docuisset. Cicero lib. III. de Oratore, cap. 14. verba faciens de eloquentia: 'Quo major,' inquit, 'est vis, hoc est, magis probitate jungenda, summaque prudentia: quarum virtutum expertibus si dicendi copiam tradiderimus, non eos quidem oratores effecerimus, sed furentibus quædam arma tradiderimus.' Plinius lib. III. Ep. III. 'Proinde faventibus Diis trade eum præceptori a quo mores primum, mox eloquentiam discat, quæ male sine moribus discitur.' Vide quæ Æschines contra Timarchum, Quintilianus lib. XII. cap. 1. et Lucian. in Lapithis.

Quintilianus Consularia] Hoc malim existimare, quam quod multi putant a Juvenale significari, Quinctilianum fuisse Consulem, cum Satyr. VII. scribit: 'Quintilianus habet saltus: exempla novorum Transi fatorum: felix et pulcher et acer...Appositam nigræ lunam subtexit alutæ...Si fortuna volet, fies de Rhetore Consul. Si volet hæc eadem, fies de Consule Rhetor.' *Turnebus.*

Quinctilianus Consularia] Marcus Fabius Quinctilianus Hispanus, auctor institutionum oratoriarum, sub Domitiano Imperatore floruit, ut ipse testatur in Proœmio quarti illorum duodecim librorum. Sub eodem principe fuerunt Clementes duo, Marcus Arricinius Clemens, et Titus Flavius Clemens patruelis ejus: qui multum quidem aliquandiu apud eum valuerunt auctoritate et gratia, sed quos tandem Consulares interemit, ut Suetonius scripsit. Uter horum Quinctiliano Consulatum obtinuerit nescio: qui de hoc ejus honore alibi nihil legi. Quem quoniam agnoscere non possum inter eos, qui in Fastis poni solebant, Consulem ordinarium fuisse non puto, sed suffectum alteri in partem anni. *Vinetus.*

Quomodo Titianus magister] Cuspinianus et Onuphrius, videndum, an recte censuerint, hunc Consularem, et ludi-magistrum Titianum, Fabium Titianum esse, qui post Ausonium cum Aurelio Symmacho Consul fuit. Primum enim unde norunt Fabium illum Titianum, litterarum Professorem fuisse, et principum liberos docuisse? Deinde, an non prius dixit Ausonius, exempla se prolaturum non suorum, sed superiorum temporum? Postremo, si Ausonius, quo anno Consulatum gessit, has egit discipulo gratias, quomodo in iis potuit ejus Consulatum meminisse, qui hauddum Consul fuerat? Adde quod hæc Ausonii verba de Titiano: 'non ætate sed vilitate consenuit,' de alio non videntur intelligi posse, quam de

mortuo quopiam Titiano. Fuerit itaque potius hic Titian. Visontiensis Lugdunensisque ludimagister, Julius ille Titianus Maximini Junioris præceptor, ut scripsimus in Iambicum Epistolæ XVI. quem suus discipulus Cæsar, et pater Augustus, brevis Imperii uterque, ad Consulatum evexerunt, sed non ordinarium. *Idem.*

Quomodo Titianus magister? sed gloriosus] Nomen Imperat. fuit vox: *Quomodo.* An *Commodo?* nescio. Nam Maximini (Junioris sc. teste Capitolino in Maximin. Juniore: 'Oratore usus est Titiano filio Titiani senioris:' uti Casaubonus legit.) præceptorem fuisse Titianum aiunt. Quære in Capitolino. Capitolinus non meminit Titiani, sed adversarii ejus Frontonis, Rhetoris Latini, quo usus est dicendi magistro L. C. Ap. Commodus Verus. Vide Casauboni Notas in Capitolini Maximinos. Si rectum; detrahendum signum interrogationis: si vulgatum verum; non *sed* legendum, sed *scilicet.* Acidalius.

Quomodo Titianus magister? sed gloriosius ille, &c.] Til. codex, *gloriosus:* ut etiam vult Acidalius. Suspicor ab Ausonio fuisse: *Sed gloriosulus ille.* Gronovius.

Quomodo Titianus magister] Forte fuit: *quomodo et Titianus magister: sed, &c.*

Sed gloriosius ille municipalem scholam] Municipia dicebantur certa quædam oppida, a Roma, ut Arpinum Ciceronis. Municipes vero, qui ex ipso municipio erant, ut Arpinates, jure et legibus suæ civitatis et municipii utentes, sed civitate tamen Romana donati, et cives effecti Romani, muneris tantum cum populo Romano honorarii participes: a quo 'munere capessendo,' inquit A. Gellius, appellari videntur, nullis aliis necessitatibus, neque ulla populi Romani lege astricti, quum nunquam populi Romani eorum populus fundus factus esset. *Vinetus.*

Sed gloriosius ille] Omnes ita editiones: alter Vossianus, *sed gloriosus ille:* recte: omnes enim præ se Noster contemnit, uno excepto Frontone, quem se tamen Præfecturæ honore superare dicit: posset et legi, *sed gloriosulus ille,* si cum Apuleio res foret: nam Noster in hisce castior.

Visontione] Hodie *Bezanson,* maxima Sequanorum metropolis in vetusto provinciarum nomenclatore. *Vinetus.*

§ 32 *Frontonis imitatio*] Frontonis hujus Consulis, et Augustorum, hoc est Lucii et Antonini magistri meminit vetus inscriptio: quam apponam, ut huic loco illustrando facem præferamus. 'M. Aufidio. Frontoni. Pronepoti. M. Corneli. Frontonis. Oratoris. Consulis. Magistri. Imperatorum. Luci. et. Antonini. Nepotis Aufidi. Victorini. Præfecti. Urbis bis. Consulis. Fronto. Consul. Filio dulcissimo.' Fortasse apud Ausonium scribendum fuerit *Augustorum,* non *Augusti.* Nam scribebant semper compendiose *Augg.* Scaliger.

Frontonis imitatio] Frontones multos fuisse ostendunt, Catanæus in Epistolas Plinii, et Egnatius in Capitolini Antoniu. Philosophum. Hic Marcus Cornelius Fronto summus orator, Augustorum Antoninorum Marci Philosophi et Veri præceptor fuit. Cui Marcus tantum detulit, inquit, Julius Capitolinus, ut ei statuam in senatu petierit. Eum vidisse et audivisse se, scribit Aulus Gellius tertiodecimo et undevicesimo Noctium Atticarum. Meminit et Sidonius Apollinaris. *Vinetus.*

Sed Consulatus ille cujusmodi] Ausonium scripsisse credo: *sed et Consulatus ipse cujusmodi?* sic melius sententia cohæret. *Acidal.*

Bimestri spatio] Ordinationes illas Consulum, quæ nundina dicta sunt, pro lubitu ac voluntate Imperatorum plures pauciores ve fuisse constat: sed plerumque senas, ita ut in binos sem-

per menses novi Consules crearentur. Vide, quæ de hisce nundinis consularibus Casaubonus et Salmasius ad Hist. Aug. scriptores.

§ 33 *Non ego me contendo Frontoni*] Locum hunc citat Budæus in commentariis linguæ Græcæ: ubi monet eadem significatione conferendi, comparandi, componendi, committendive, verbo 'contendere' etiam usum esse Cornel. Tacitum. Apud quem leges libro quarto: 'Sed nemo annales nostros cum scriptura eorum contenderit.' Et tertiodecimo: 'Adnotabant seniores, quibus otium est vetera et præsentia contendere.' Eadem significatione Mirmilloni Thracem 'contendi' dixit idem Ausonius in Technopægnio. *Vinetus.*

Non ego me contendo Frontoni] Sidonius Carm. IV. 'Res minor ingenio nobis, sed Cæsare major. Vincant eloquio, dummodo nos domino.'

§ 34 *Et Roma de more*] Quum staret Romana respublica, Romæ creabantur Consules et alii magistratus, et Romæ Consulatus inibantur: at postquam ea extincta, Cæsares et Augusti rerum potiti sunt, designabantur ab ipsis solis magistratus, ubicunque terrarum essent: designatique, quibuscunque in civitatibus esse contingeret, Calendis Januariis ibi magistratum inibant. Sic Jovinianus Augustus cum filio Consulatum iniit in Galatia, ut scribit Ammianus in extremo libro vicesimo quincto: et Ausonius in Gallia, Treviris, et non Romæ: ut hic ipse refert: eumque diem ineundis magistratibus destinatum, non solum ea civitas, ubi tunc erat novus Consul, verum etiam aliæ urbes per orbem Romanum celebrabant, ut hoc loco dicit Ausonius. *Idem.*

Antiochia pro luxu] De Antiochensium deliciis et luxuria, plura tibi narrabit Juliani Augusti Misopogon. Syriæ metropolis est Antiochia, et tota Syria omnibus voluptatum illecebris abundat, ut meminit Ammianus libro vicesimo secundo, et Athenæus quincto. *Idem.*

Et Carthago discincta] Dixerat Virgilius in extremo octavo Æneid. 'Hic Nomadum genus, et discinctos Mulciber Afros.' Ambigit vero vetus commentator, cur Virgilius Afros dixerit 'discinctos:' 'Vel habitum eorum ostendit,' inquit, 'qui usque in talos fluebat: quod Plautus ridet in Pœnulo dicens, Quæ est illa avis? quum Afrum vidisset vestem demissam trahentem: aut discinctos dixit, inhabiles militiæ. Omnes enim, qui militant, cincti sunt. Aut certe inefficaces, ut contra, præcinctos, strenuos dicimus.' *Idem.*

Et domus fulminis Alexandria] Habent libri nostri, alii *domus, domum* alii: alii *fulminis, fluminis* alii: et ad unum ex Nili ostiis sita est hæc Ægypti Alexandria: sed uni ex Ptolemæis ejus civitatis regibus cognomen fuit κεραυνὸς, id est, fulmen: quem scribit Eusebius annum secundum Olympiadis centesimæ et vicesimæ quartæ regnasse. *Idem.*

Domus fulminis Alexandria] Sive *domus fluminis*, sive *domum fluminis* cum veteribus libris scribimus; (neutra enim lectio accuratiori interpretatione indiget;) saltem τὸ *fulminis* explodendum est: nimis enim longe petetur explicatio, si ad Ptolemæum κεραυνὸν decurrendum erit.

Sed Treviri] Civitas vero Galliæ Treviri celebrant istos dies ex principis Gratiani beneficio, ipseque adeo beneficii auctor, qui Ausonium fecit Consulem, hominem Gallum, et Galliæ Præfectum. Treviris ergo erat Gratianus, et Consulatum Ausonius Treviris iniit. *Vinetus.*

§ 36 *Pietate utrumque*] Et pater et filius pietate. Lacunam autem quum hic haberent vetustissimæ impressiones, ut Badiana anni millesimi quingentesimi et undecimi a Christo nato, eam quispiam verbo *superat* replen-

dam censuit, satis inepte: quo loco siquid deest, oratio potius deest, quam una dictio. *Idem.*

Ostendere imagines] *Ostentare* legit Mariangelus e Sallustio. *Heden.*

Apud Sallustium] In Jugurthino: sed illic *ostentare* pro *ostendere.* Vinetus.

Et patrimonia sparsa] Capitolinus de Gordiano primo: 'Ipse Cos. ditissimus ac potentissimus Romæ Pompeianam domum possidens, in provinciis tantum terrarum habens, quantum nemo privatus.' Ammianus lib. XXVII. de Probo: 'Ab urbe Probus accitus, claritudine generis, et potentia, et opum amplitudine cognitus orbi Romano, per quem universum pene patrimonia sparsa possedit.'

Familiam non pœnitendam] Similiter fere Auctor Panegyrici ad Pisonem: 'Tu Piso latentem Exsere. Non humilis domus, et sincera parentum, Sed tenuis fortuna sua caligine celat:' ubi male in vulgatis: *Nos humilis domus.*

Libris et liberis] Paronomasia est. Significatque Ausonius tum patris, et suis, et aliorum suorum literis et eruditione, tum sua, fratrum et filiorum suorum, virtute, et honoribus, claram evasisse suam familiam. *Vinetus.*

Angustas opes, verumtamen libris et liberis dilatas] Alii libri, *dilatatas:* rectissime. Alias suspicari liceat, *ditatas.* Acidalius.

§ 38 *Qui felicior ante, quam vocaretur*] Vide Plinium libro septimo Naturalis Historiæ. *Vinetus.*

Qui felicior ante] Sidonius Apollinaris lib. II. Epist. XIII. de Petronio Maximo: 'Profecto invenies hominem beatiorem prius fuisse, quam beatissimus arbitraretur.' Plinius lib. V. Epist. XVIII. de Nerva: 'Neque enim dubito esse amœnissimam, in qua se composuerat homo felicior ante, quam felicissimus arbitraretur.'

Quam tu Gratiane] Legendum *Gratianus.* Neque justius, inquit, Metellus 'Pius,' aut verius Sylla 'Fœlix' cognominatus est, quam tu, 'Gratianus.' *Accursius.*

Cui et hoc nomen est] Imitatur Plinium in Panegyr. de Trajani cognomine 'Optimi' loquentem, qui, quia longior locus est, a me non describetur. Distinguit inter nomen et cognomen. Imperator nomen habebat laudatissimum Gratiani: cognomina vero Felicis et Pii, quæ Sylla Metellusque singula habuerant, ipse quoque præter illud nomen Gratiani acquisiverat. Est etenim vulgatissima illa in nummis inscriptio: 'Imperator Pius Felix Augustus,' &c. ab Antonino Commodo primum usurpata, quantum ex antiquis numismatibus didici. Sic in ipsis Gratiani Nummis, quos ex argento et ære possideo, DN. GRATIANVS P. F. AVG.

§ 39 *Grate agendi*] Gratianus ergo, qui gratus sit, et grate agat. Sed ab avo Gratiano Funario Gratianus Ausonii discipulus appellatus est. Vide tabulam de hac familia in commentario Epigramm. tertii. *Vinetus.*

Quamque in ulciscendo patruo probas, tuendo] Mirum omitti hic magnum pietatis argumentum illud, quod et supra et infra iterum inculcat, de 'patre consecrato.' Supra ita: 'Pissimo: hujus vero laudis locupletissimum testimonium est pater divinis honoribus consecratus, instar filii ad imperium frater ascitus,' &c. Infra: 'scilicet ut in consecrando patre, in ulciscendo patruo, cooptando fratre fecisti.' Sed an hic etiam proba vox *tuendo?* tale quid voluisse videtur dicere, quale de eo geminis istis dixit locis. Tamen bene consequuntur illa se verba, 'ulcisci,' 'tueri,' 'ornari,' et adeo ob hoc nihil mutandum. *Acidalius.*

§ 40 *Mens ista aurea, quam de communi Deo plus quam ullus*] Recte. Sed

al. *unus:* quod mihi argutius videtur. *Idem.*

De Communi Deo] Hæc magis oratorie quam pie. Ita enim Ethnici opinati sunt, animas nostras 'divinæ auræ particulas' esse, ut ex Horatio et Macrobio discimus. Item Manilio lib. IV. in fine. Refutat Casaubonus in Not. ad Persium pag. 278.

Hanc honorificentiam] Hunc honorem. Honorificus, magnificus, beneficus, maleficus, sunt apud Ciceronem: ac magnificentia, et beneficentia, sed non, quod sciam, honorificentia et maleficentia. *Vinetus.*

§ 41. *Perstrinxi*] Attigi, commemoravi. *Vinet.*

Infantissimus] Qui nihil fari sciat: valde indisertus. *Idem.*

Audaciam, quam] Malo temerarius dici, quam ingratus. *Idem.*

§ 42 *Tributa ista quod in urbe Syrmio*] Erratum quadruplex; verum illud insignius, quod pro *tributa*, *tribunitia* nuper emendantes imprimi curam adhibuere: *tributa* sane *comitia* emendatissimorum non segnius opinione quam usu confirmantur. Primum itaque in hunc modum emendandum et connectendum credimus: *Tributa ista, quod in urbe Sirmio geruntur, an quod in procinctu, centuriata dicentur? an (ut quondam) Pontificalia vocabuntur, sine arbitrio multitudinis, sacerdotum tractata collegio? sic potius, sic vocentur, quæ tu Pontifex maximus Deo participatus habuisti.* Scribit Gell. lib. XV. ex Lælii Felicis sententia: 'Cum ex generibus omnium suffragium feratur, curiata comitia esse: cum ex censu et ætate, centuriata: cum ex regionibus et locis, tributa. Centuriata autem comitia intra pomœrium fieri nefas esse, quia exercitum extra urbem imperari oporteat, intra urbem imperari jus non sit; propterea centuriata in Campo Martio haberi, exercitumque imperari præsidii causa solitum, quoniam populus in suffragiis ferendis esset occupatus.' Item in eodem libro et hæc scripsit: 'tria genera testamentorum fuisse, unum quod Calatis comitiis in concione populi fieret; alterum in procinctu, cum viri ad prælium faciendum in aciem vocabantur; tertium per familiæ emancipationem, cui æs et libra adhiberetur.' Est et 'tributorum comitiorum' mentio tum pluribus, tum Ciceroni non infrequens. *Accursius.*

Tributa ista in urbe Sirmio] 'Tributa comitia' nomen a tribubus habuerunt, quia tributim, in tribus triginta quinque divisus populus Romanus suffragium ferret: et quia, quod plures tribus ex eo numero jussissent, vel vetassent, hoc spectaretur. *In urbe Sirmio*] Quæ urbs pro Roma sit. Probat autem Gruchius 'Tributa comitia' tam extra Romæ pomœrium, quam intra, haberi solita. Oppidum Pannoniæ Sirmium. *Vinetus.*

Quod in procinctu] 'Procinctas classes' dicit Gellius libro primo, quum in hostes instructa acie progredi cœptum est. Et Festus 'procinctos milites,' quasi præcinctos et expeditos exponit. Romanis mos fuit, sicut scribit Plutarchus in Caio Marcio Coriolano, ut pugnaturi priusquam clypeos sumerent, togam præcingerent, quum saga non haberent. Hinc PROCINCTUS verbale substantivum, et inde 'in procinctu' dictum, quum ex castris in prælium exitum est, ut 'testamentum in procinctu,' apud Gellium libro quinctodecimo, quum viri ad prœlium faciendum in aciem vocabantur: quod uno vocabulo 'procinctum testamentum' appellat Justinianus libro secundo Institutionum, quod sine scripto fiebat, sed tribus aut quatuor audientibus, quem vellet hæredem miles nominabat: ut ibidem scribit Plutarchus. 'In procinctu' ergo de suo Consulatu gesta comitia dicit Ausonius, quod Sirmii cum magnis

copiis erat Gratianus cum Sarmatis et aliis Barbaris belligerans. *Idem.*

Pontificalia] Comitia hæc non veniunt dicenda, ad quæ populus non conveniebat: scribit autem Dionysius Halicarnassensis libro secundo, quod uno ex Pontificibus mortuo, sufficiebatur in ejus locum alius, non a populo, sed ab ipsis Pontificibus designatus: verum Cnæus Domitius Ahenobarbus, Domitii Neronis Imperatoris Atavus, Tribunus plebis anno ab Urbe condita sexcentesimo et quinquagesimo primo, infensior Pontificibus, quod alium, quam se, in patris sui locum cooptassent, legem tulit, ut sacerdotes, quos antea collegæ sufficiebant, populus crearet. Ita Velleius Paterculus et Sueton. Tranquillus memoria prodiderunt. *Idem.*

§ 43 *Et ut tuæ voluntatis*] Deest in secundo papyraceo τὸ *ut:* neque sane, nisi *vim tuæ voluntatis* legamus, quis sensus horum verborum sit, facile percipi potest: posset aliquis suspicari legendum hic esse *volutationis*, pro *voluntatis*, et in sequentibus, *ut sanctius fieret quod volvebas*, pro *volebas;* quia in Gratiani literis est *volutarem;* et totus sermo de consilio et deliberatione, non autem de voluntate est, quæ, nisi latissima vocabulum significatione sumas, a consilio longe abest.

Atque ut facere debui] Τὸ *atque* delendum conjicio, quoniam mox in secundo Vossiano, *et velle te scivi* pro, *ut:* unde has copulas ab librario insertas existimo: liquet ex sequentibus, ubi repetit.

§ 44. *Urbanarum tribuum prærogativæ*] Tribuum triginta quinque quatuor quidem 'Urbanas,' et cæteras appellat 'Rusticas' libro duodevicesimo, cum Asconio Pediano, Plinius, sed 'urbanarum' siqua fuerit prærogativa supra alias, non memini legere: quum prærogativum sorte fieri solitam doceat Gruchius. *Vinetus.*

Et centuriæ jurevocatæ] 'Jurevocatæ centuriæ' et 'tribus,' quæ sint, ex his Asconii Pediani cognosci posse arbitror: 'Prærogativæ sunt tribus, quæ primæ suffragium ferunt ante jure-vocatas. Mos enim fuerat, quo facilius in comitiis concordia populi firmaretur, bina omnino de iisdem candidatis comitia fieri. Quorum tribus primæ, prærogativæ dicebantur: quod primæ rogarentur, quos vellent Consules fieri: secundæ, jurevocatæ: quod in his, sequente populo, ut sæpe contingit, prærogativarum voluntatem, jure omnia complerentur.' *Idem.*

§ 46 *Erudita vox: et quum solus*] Valde mihi placet, quod in altero Vossiano repperi: *Erudita vox et cura solennis:* quæ vero cura principi magis solennis fuit, quam de Consulibus creandis volutandi? lege meo periculo: *Erudita vox, et cura sollemnis! solus mecum volutarem, &c.* pessime hæc omnia in hactenus editis expressa sunt: ad singula commata Ausonius cum exclamatione respondet: quare istius quem dixi libri fidem sequutus sum.

Consiliatorem] Consilii datorem. Plinius in Epistola septima decima libri quarti, hoc verbali sic usus est ante Ausonium: 'Ille meus in petendis honoribus suffragator et testis, ille in inchoandis deductor et comes, ille in gerendis consiliator, et rector.' A deponente 'consiliari,' quod verbum frequentius in Hieronymi Latinis e Græco Hebraicoque factis quam apud scriptores Hieronymo antiquiores. Unum indicasse locum nobis satis fuerit, in Psalmo tricesimo, vel, ut alii numerant, tricesimo primo: 'In eo dum convenirent simul adversum me, accipere animam meam consiliati sunt.' Ante Hieronymum vero, illo verbo fuerat usus Horat. in versu centesimo et nonagesimo sexto libri De Arte Poëtica: 'Ille bonis favéatque et consilietur

amice.' Sic enim ibi legit Luisinus Utinensis: et 'consilietur,' consilia afferat, exposuit: ubi ante legebamus *concilietur*, nescio quo sensu. Et ejus participio in Ode tertia tertii Carminum: 'Gratum elocuta consiliantibus Junone divis.' At ejusdem gerundio Cicero, libro Epistolarum ad Atticum quinctodecimo: 'Tu quid egeris tua, cum tristi, tum etiam difficili ad consiliandum legatione, vehementer expecto. Est enim inexplicabilis.' *Vinetus.*

Ut me nosti: quid familiarius? ut facere debui: quid constantius? ut velle te scivi: quid dici blandius potest] Ita hæc rectius interjici singula singulis opinor, quam omnia disjuncta post simul poni. *Acidalius.*

§ 47 *Tam grande consilium*] *Concilium* legitur in vetere libro: *consilium* ponitur hic pro ipsis consiliariis.

§ 48 *Ejus auctoritati obsequutus*] Alio genere characterum etiam illa debebant scribi, *ejus auctoritati obsequutus:* nam sunt et ipsa ex literis Gratiani, et iis quoque interpretationem suam subjicit: quod ut pateat, sic scribe et distingue: *quod volebas. Ejus auctoritati obsequutus: scilicet, ut in consecrando patre, in ulciscendo patruo, in cooptando fratre fecisti.* Male hic Stephanici *patre* pro *fratre*. Acidalius.

§ 50 *Has ego literas tuas, &c.*] Scribendum: *si in omnibus pilis.* Scimus hanc conjunctionem sæpe prætermitti, sed poëtarum consuetudine. Usus autem est juris disciplinæ verbis. Nam et vetusti quoque lapides singularibus elementorum figuris hodie quoque ita retinent: U. D. P. L. R. P. pro eo quod est, *unde de plano legi recte possit:* sed hæc et cætera, quæ compendiariis notis, usu Veterum, in legibus significarentur, abolenda Justiniani auctoritas Cod. de veteri jure enucl. et sanxit, et cavit: quoniam cum varie ac pro cujusque captu (corruptis jam moribus) sæpe interpretarentur, non judiciis solum moram aut ambiguitatem, sed errorem quoque parere jam cœperant. *Accursius.*

Unde de plano legi possint] Ex antiquis formulis fuit hoc: 'Unde de plano legi possint.' Cui adverbium, *recte*, addit antiquissimum illud monumentum, quod ex ahenea tabula descriptum, mihi nuper Lutetia misit Franciscus Guillioteria. EX. EA. DIE. QVA TRIBVTVS. FACTVS. ERIT. APVD. FORVM. PALAM. VBEI. DE. PLANO. RECTE. LEGI. POSSITVR. PROSCRI.... et Ulpianus Jurisconsultus apud Justinianum, de Institoria actione, libro quartodecimo Digestorum: 'De quo palam proscriptum fuerit, ne cum eo contrahatur, is præpositi loco non habetur. Proscribere palam, sic accipimus, claris literis, unde de plano recte legi possit, ante tabernam, scilicet, vel ante eum locum; in quo negotiatio exercetur, non in loco remoto, sed in evidenti.' *Vinetus.*

§ 51 *Sed ad pleniora festino*] Id melius, quam quod al. *blandiora*. Acidal.

§ 52 *In procinctu et cummaxime dimicaturus*] Hoc verum: alia falsa. *Idem.*

Et maxime dimicaturus] Excidit particula *cum*, aut ab imperitis deleta. Scribe: *In procinctu cummaxime dimicaturus.* i. e. statim, in præsenti. Dixi ad Suetonium. *Grævius.*

Palmatæ vestis meæ ornamenta disponis] Glossam credo: *vestis*. Acidal.

§ 53 *Largitionum ministri...elegeris, munera tua verborum honore prosequeris*] Postrema hæc sic recte: male aliter. In primis scribo *largitionem*. 'Fungi' cum accusandi casu Ausonio familiare. *Acidal.*

In qua divus Constantius] Ita *Constantius*, et non *Constantinus*, legendum hic. Constantius enim Constantini Magni filius, Augustus, e vita abiit anno Christi trecentesimo et sexagesimoquarto, uxore Faustina

prægnante relicta: 'unde edita Postuma,' ait Ammianus libro vicesimo primo, 'ejusque nomine appellata Constantia quum adolevisset, matrimonii jure copulata est Gratiano.' *Vinet.*

§ 56 *Studium tuum*] Male *suum* alii. *Acidalius.*

Studium tuum] Legebam ex veteri libro, *studium suum*, interpretabarque, Amicos alterius Consulis, quem libenter prælatum credidissent, ambiguum dictum Gratiani aliter accepisse ac dictum fuerat, et studium suum in Collegam Ausonii, secus quam par erat Imperatoris verba interpretando, fovisse. Nunc τὸ *studium tuum* defendi posse video, si *palpare* pro *pertentare* capias. Potior mihi tamen altera illa lectio, quam e scripto libro depromsi.

§ 57 *Scisti aliud*] Qui me collegæ meo prætulisti, non ob aliam causam, quam quod tuus fui præceptor. *Vinet.*

Scisti aliud quam] Al. *quod*, vere. *Acidalius.*

§ 58 *Num est hæc gloria ignota Ciceroni*] Sunt hæc quidem quæ citantur ab Ausonio, ex oratione in Pisonem: ubi tamen non Consulem, sed Ædilem priorem scriptum legitur: 'Me,' inquit M. Tullius, 'cum Quæstorem imprimis, Ædilem priorem, Prætorem primum cunctis suffragiis Pop. Rom. faciebat, homini illi honorem, non generi, moribus, non majoribus meis, virtuti perspectæ, non auditæ nobilitati deferebant.' Vel igitur et in Ausonio *Ædilem* reponendum, vel e duobus locis hæc sumsisse ac junxisse arbitrandum est: non multo namque post in hunc modum in eadem legitur oratione: 'me cuncta Italia, me omnes ordines, me universa civitas non prius tabella, quam voce priorem Consulem declaravit.' *Accursius.*

Num est hæc gloria ignota Cic.] Observatione hoc loco non indignum, nuncupatis duobus Consulibus, ut institutum observabatur, eum majori honore dignum habitum et affectum, qui prior nuncuparetur. Meminit hujus suæ prælationis Noster, eumque honorem non minus certe Tullio venditat, Epistola ad Syagrium: 'Et prior indeptus fasces, Latiamque curulem, Consul collega posteriore fui.' Vetus hic prærogativæ mos nobis etiam observatus est apud Livium lib. XXIX. de Scipione: 'Trajiceret, et spei conceptæ, quo die illum omnes centuriæ priorem Consulem dixissent, primo quoque tempore compotem P. R. faceret.' *Barthius.* Cicero in Orat. de Toga candida apud Asconium: 'Nescis me Prætorem primum esse factum: te, concessione competitorum, et collatione centuriarum, et meo maxime beneficio e postremo in tertium locum esse subjectum?'

§ 61 *Quod*] Lege: *quid*. Acidalius.

§ 62 *Quæ intus prædicanda sunt*] Domestica, et quæ nemo potest nosse melius quam præceptor, et qui semper tecum ab incunabulis convixit. *Vinetus.*

Quæ intus prædicanda sunt] Quid hic *intus*? forte idem quod domestica. Infra: 'Possim videri familiaris notitiæ secretus interpres, domestica isthæc non tam prædicare, quam prodere.' Item infra: 'Atque ista dixi de cognitis mihi atque intra aulam familiaribus.' *Acidalius.*

Quæ intus prædicanda sunt] Id est, quæ interiorem ejus ac familiarem vitam spectant. ut ait Sueton. in Aug. c. LXI. Aurelius Victor in Epit. de Theodosio: 'Jam illa minutiora, et ut dicitur, intra aulam, quæ quidem, quia occulta sunt, magis naturæ hominum curiosæ oculos auresque ad se trahunt.' Atque hæc sunt, quæ cum bono Deo, cui Laus et Gratia, ad Ausonium congessimus. Tu, JESU CHRISTE, ζωαρκέος ὢ ἄνα πηγῆς, Ψυχῇ

μὲν φάος ἀγνὸν ἐμῷ πολύολβον ὀπάζοις, Ἀχλὺν ἀποσκεδάσας ὀλεσίμβροτον, ἰολόχευτον, Σώματι δ' ἀρτεμίην τε καὶ ἀγλαόδωρον ὑγείην.

§ 63 *Nullum te unquam diem*] Judicio Rittersh. *tu* rectius legit H. Stephanus. *Hedenus.*

Et reus voti] Voti reus, debitor inquit Servius in versum ducentesimum et tricesimum septimum quincti Æneidos: 'Unde vota solventes, dicimus absolutos.' *Vinetus.*

Immaculabili] *Immaculata* dicunt alii, sed neutrum apud vetustiores Latinos legere memini. *Idem.*

§ 64 *Nemo abductius*] *Adductius* in Tiliano codice. Virgilio 'adducere' pro intorquere, rotare, producere, usurpatum esse probat Nonius Marcellus. et quum dixit quincto Æneidos: 'Post acer Mnestheus adducto constitit arcu, Alta petens: pariterque oculos telumque tetendit.' Figuram agnoscit hypallagen Servius: 'Nam adducitur telum,' inquit, 'et arcus intenditur.' *Idem.*

Nemo abductius] An, *adductius?* Acidalius.

Nemo abductius jacula contorsit] Conjecturam Acidalii Virgilii autoritate confirmat Rittershus. *Hedenus.*

Aut certius destinata percussit] Vide quæ ad Carm. II. notata sunt. Cedrenus pag. 259 de Gratiano: Ἐπὶ τοσοῦτον εὐστόχως ἐτόξευεν, ὡς λέγειν τινὰς, τὰ Γρατιανοῦ βέλη φρένας ἔχειν.

§ 65 *Poëtam, qui infr. Numidas*] Virgilium quarto Æneidos: 'Et Numidæ infreni cingunt, et inhospita Syrtis.' Silius Italicus primo Punicorum: 'Hic passim exultant Numidæ gens inscia freni: Quis inter geminas per ludum mobilis aures Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.' *Vinetus.*

Verbera et præcepta] Equos incitari et retineri verberibus. *Idem.*

§ 66 *Ara Vestalis*] De iis, et Pontificibus, et Flaminibus, Jovis, Martis, Quirini et aliorum sacerdotibus, plura Lilius Gregorius in libris De Diis gentium, ex Livio, Plutarcho, et aliis Latinis Græcisque scriptoribus. *Idem.*

§ 67 *Paria reddi*] Credo melius, *reddis.* Acidalius.

Ut ex more loquimur Consistorii] Nescio quam novum voluerit esse vocabulum Nicolaus Perottus 'consistorium:' quod hodie quidem pro loco sumitur, in quo Pontifex Romanus cum suis purpuratis consultandi causa consistit: sed apud Sidonium Apollinarem, Ammianum Marcellinum, Ausonium, Capellam, Imperatoris est, et non Pontificis, 'Consistorium,' unde 'Consistorianos' appellavit Ammianus libro XV. et XXXI. qui titulo decimo libri duodecimi Codicis Justiniani, 'Comites Consistorii,' et 'Comites Consistoriani' vocantur, quorum opera et consilio Princeps in Imperii administratione utebatur. Ausonius autem putat, quod vulgo suis temporibus dicebatur 'Consistorium,' id prius 'sacrarium' fuisse appellatum. *Vinetus.*

§ 68 *Non enim Sulpicius acrior*] Hic est orator ille eximius Publius Sulpicius apud Ciceronem tertio De Oratore: qui tribunus plebis legem tulit Sulpiciam: et bello civili Marii et Syllæ periit, ut scribit Titus Livius libro LXXVII. *Idem.*

Nec majoris Gracchi commendabilior modestia fuit, nec patris tui gravior autoritas] Pater Gratiani an usque adeo gravis in dicendo, nescio. De oratoria quidem auctoritate loquitur. Et quidam libri τὸ *tui* omittunt. Unde suspicabar ne scribendum foret, et *fratris gravior auctoritas.* Noti eloquentiæ laudibus fratres Gracchi, Tiberius et Caius. Sed eorum 'minor' hic 'multo quam alter, major et præstantior:' ut Velleius noster ait. An tamen et huic tam gravis in dicendo auctoritas nondum legi. *Acidalius.*

Quod est liberum] An *liberius?* su-

pra : 'aut sermone libere, aut cogitatione liberius.' *Idem.*

§ 69 *Votum potius quam hist.*] Illustrat hæc Oizelius in Notis ad Aul. Gellium pag. 768.

Non qualis esset] Hoc dicit Cicero in prima Epistola ad Quinctum fratrem, Cyrum illum regem Persarum a Xenophonte Atheniensi non ad Historiæ fidem fuisse scriptum, sed ad effigiem justi imperii. *Vinetus.*

§ 70 *Suppeteret, quanquam non copiosus exequerer, ubert.*] Lego : *suppeteret, et quanquam non copiosius exequerer ubert.* Uberius, inquit, ista exequerer, si non pro voto facundus essem, atque etiamsi non essem : ipsa enim magnitudo rerum orationi subministraret : sed nec temporis hujus sunt, nec mei argumenti. *Acidalius.*

§ 71 *Dicere superiora*] Lege : *dicere, qua superiora.* Idem.

§ 72 *Quia Vespasiani successor dix.*] Ad auctoritatem insigni alicui et laudabili dicto vel facto conciliandam auctoris quam plurimum conferre videtur dignitas. Notarunt id aliqui Veterum atque inter eos Euripides in Hecuba vs. 294. Λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰὼν Κἀκ τῶν δοκούντων αὐτὸς οὐ ταὐτὸν σθένει. M. Antoninus Philos. in Epist. ad Verum apud Vulcatium in Av. Cassio : 'Ejus autem [Hadriani] exemplum ponere, quam Domitiani, qui primus hoc dixisse fertur, malui. Tyrannorum enim etiam bona dicta non habent tantum auctoritatis, quantum debent.' Plin. lib. v. Epist. iii. 'Neronem enim transeo : quamvis sciam non corrumpi in deterius, quæ aliquando etiam a malis, sed honesta manere, quæ sæpius a bonis fiunt.' Idem in Panegyrico : 'In his enim, quæ a malis bene fiunt, hic tenendus est modus, ut appareat auctorem displicuisse, non factum.' Illustre hujusce rei exemplum reliquere Lacedæmonii. Vide Gellium lib. xviii. cap. 3. Æschinem in Timarchum pag. 25. ed. x. Rhetorum : et Plutarchum περὶ τοῦ ἀκούειν p. 71. ed. Steph. Gr. Plinius lib. vi. Epist. xxiv. 'Quam multum interest quid a quo fiat ? Eadem enim facta claritate vel obscuritate facientium aut tolluntur altissime, aut humillime deprimuntur.' Agathias Anthol. lib. i. cap. 61. Οὐτιδανοὶ μερόπων, εἰ καὶ μέγα ῥέξομεν ἔργον, Οὔτινος ἐς μνήμην δηρὸν ἐπερχόμεθα. Οἱ δ' ἀγαθοὶ, κἢν μηδὲν, ἀναπνείωσι δὲ μοῦνον, Ὡς Λίβυς εἶπεν ἀνὴρ, τοῦτ' ἀδάμαντι μένει. Sed et, ut hic Noster demonstrat, multum valet ad augendam meriti benignitatisque gratiam, si is, in cujus locum successerit aliquis, diverso genere vitæ usus sit. Hinc quia Domitiani fuerat invisa crudelitas, multo gratior Nervæ bonitas fuit, quem parentem cum Noster, tum Plinius appellavit ; imo tota Respublica. Multus quoque est Plinius, quem Noster æmulatur, in conferendis Trajani virtutibus cum Domitiani vitiis, ut eo majorem illis splendorem conciliet.

Indulgentias sæculares] Ait 'sæculares indulgentias' ab Imperatore præstitas : quia videlicet ejusmodi 'indulgentias' superiores Imperatores ad certum tempus præstitissent, puta annales, aut quinquennales. Id quod licet cognoscere ex Novella Imp. Justiniani clxiii. quam legito, ut totus hic locus illustretur. *Scaliger.*

Sed indulgentias sæculares] Largitates, munificentias, condonationes, tantas singulis horarum momentis, quantas vix quisquam credat uno sæculo præstari posse. *Vinetus.*

§ 73 *De condonatis residuis tributorum*] Quæ tributa et pecuniæ publicæ sub Valentiniano, et superioribus etiam Imperatoribus, non fuerant soluta, et debebantur, Gratianus condonavit debitoribus. *Idem.*

Quis unquam Imperatorum] Ait provinciis quibusdam Imperatores tributa remittere solitos. Erant ergo

privilegia ista: cum ad universos usque liberalitas principis non extenderetur: verbi gratia, Nerva Italiæ tantum remisit vehiculationem. Quod patet ex ejus pulcherrimo numismate, in cujus altera parte duo equi pascentes cum inscriptione hac: VEHICULATIONE ITALIÆ REMISSA. De Trajano quod ait, hunc sensum habet: eum vetera residua condonasse, nova retinuisse. Id quod ex ejus nummo apparet: in cujus altero latere forma Trajani cum ejus elogio: in altero hæc verba incolumia leguntur. RELIQUA VETERA H-S NOVIES MILL. ABOLITA. Quæ inscriptio interpretatur mentem Ausonii. Mirum tamen quod et Ausonius et numisma attribuunt Trajano, id primo Adriano, et soli inter Principes factum adscribi Inscriptione illa, quæ Romæ est in ponte S. Mariæ. Ex ea enim hæc verba id volunt: 'Quod primus omnium Principum et solus remittendo H-S novies millies centena millia. N. debitum fisci, non præsentes modo, sed et posteros suos præstitit hac liberalitate securos.' Ausonius VETERA RELIQUA ABOLITA expressit, cum dicit 'portio concessi debiti:' ut per 'amaritudinem servati,' quod postea statim dicit, intelligamus nullam levationem tributi in posterum. *Scaliger.*

Uberiore te indulgentia] In aliis *te* non est. Recte. *Acidalius.*

Fecerat et Trajanus] Maria Catanæus in exponendo Panegyrico, quem Trajano Augusto pro Consulatu Plinius dixit, hujus loci meminit. Anno ab Urbe condita septingentesimo et quinquagesimo nono, Marco Æmilio Lepido, Lucio Arruntio Consulibus, Cæsar Augustus, cum non suppeteret pecunia ad alendos suos viginti tres exercitus, constituit, quasi Julius Cæsar ita scriptum in commentariis reliquisset, ut hæredes, et quibus aliquid mortis causa donaretur, hæreditatis donationisque vicesimam partem penderent: Τὴν εἰκοστὴν τῶν τε κλήρων, καὶ δορεῶν, αἳ ἂν οἱ τελευτῶντές τισι, πλὴν τῶν πάνυ συγγενῶν, ἢ καὶ πενήτων, καταλείπωσι, ait Dion libro quinquagesimo quiucto. In hac vicesima quid Nerva ab Augusto duodecimus, et quid Nervæ successor Trajanus emendarit mitigaritque, leges in Plinii Panegyrico: quam Ausonius suum Gratianum prorsus extinxisse scribit. Sed de isto tributo plura Andreas Alciatus in capite sexto libri tertii Dispunctionum. *Vinetus.*

Fecerat et Trajanus olim] Meminit Plinius in Panegyrico, Trajanum legem de vigesima hereditatum fisco inferenda non quidem abrogasse, sed mollivisse tamen, extendendo gradus cognationis, qui ea lege non tenerentur, nec non certam hereditatis summam definiendo, sic ut, si hereditas esset infra hanc summam, heres vigesimam dare non teneretur. Major multo fuit liberalitas Hadriani, de qua Lipsius ad hunc Plinii locum, Spartianus, Cedrenus, Nicephorus Callisti, aliique.

Et Antoninus indulserat] 'Leges etiam addidit de vicesima hæreditatum.' His tantum pauculis Julius Capitolinus vicesimæ meminit in Vita Marci Antonini Philosophi: cujus filius et successor Commodus Antoninus tyrannus fœdissimus fuit, qui de vicesima, et ejus residuis quæ statuerit, alibi non legi. *Vinetus.*

Tu argumenta omnia flagitandi] In quibus significat actiones fisci, etiam justas, et quæ locum habent, cremari jussas a Gratiano. Quibus verbis Ausonianis legem VI. de Jure Fisci C. lib. X. Franc. Roaldus, eruditiss. juris antistes interpretatur. Verba hæc sunt ex illa lege: 'Justas, et quæ locum etiam habent, fisci actiones præcipimus concremari ob hoc solum, quod suis temporibus prolatæ non sunt: ut jam calumniæ privatorum eo saltem arceantur exemplo quo justas Fisci lites silere præcipimus.'

Scaliger.

Tu argumenta omnia] Hoc potest fecisse videri Gratianus avi sui Constantini Augusti exemplo: qui sic scribit ad Provinciales in principio decimi Codicis Justiniani: 'Justas etiam, et quæ locum habent, fisci actiones præcipimus concremari,' &c. *Vinetus.*

§ 74 *Stirpes*] Causæ, seminaria. habet attamen *semina* Tilianus cod. *Idem.*

Jam nubibus fumus involverat] Lege: *inoluerat*: 'obnoxios' vocat eos, a quibus tributa exigebantur. lib. I. C. Th. de eq. collat. 'viceni solidi per singulos equos, qui a colonis atque obnoxiis exiguntur.' *Scaliger.*

Jam nubibus] Fumus ardentium librorum jam in summum aërem pervenerat, involveratque, implicuerat, confuderat se nubibus, ipsasque adeo nubes superaverat. *Vinet.*

Jam nubibus fumus involverat] Scalig. *inoleverat*: male. Vulgatum verum, ut aut activum passive capias, quod elegans, et Ausonio non infrequens, aut particulam *se* ex prioribus repetitam hic subintelligas: quod æque bonum. *Acidalius.*

Obnoxii] Debitores residuorum. *Vinetus.*

Ductus apicum] Figuras litterarum. *Idem.*

Cum juvantia de ratione cernebant] Lego: *cum titubantia, et trepidatione cernebant.* Ex inepto modo scribendi *titucantia*, fecerant, *juvantia*. Scaliger.

Cum juvantia de ratione] Nemo doctorum ex his se tricis expedit. Hotomannus: *cum denariaria ratione cernebant quas, &c.* legit. Cl. Gronovius: *cum immani trepidatione*: sive, *ingenti*, vel *insana* mavis: et aliter, ut liquet, Scaliger: quare, lector, quidquid conjicere tibi placuerit, per me jus esto. In scripto altero est, *conjuvantia*; in Pulmanniano, *cum* XXX. quæ nota lectum a librario *cum triginta*, persuadet. Malim: *conniventi*, vel *conlucenti de ratione cernebant.* Potius tamen *conniventi*; solet enim quæ comburitur charta ita in se reflecti, ut in ea conscriptæ literæ connivere videantur.

Quod meminerant .... legi posse, et veteres] Hæc fracta et mutila. Sed vetustiores libri vocem inferunt *lectum*, et quidam pro *veteres*, habent *verentes*. Unde commode legam: *Cernebant, quod meminerant lectum, legi posse etiam verentes.* Intuentes nempe ardentes cum maxime paginas cum trepidatione verebantur, ne legi adhuc etiam id posset, quod lectum meminerant. Hoc teneam. Olim sane ita conjeceram, *Cernebant: Quod meminerant lectum, legi id posse verentes.* Acidal.

Quod meminerant legi posse et veteres] Vossianus alter: *meminerant lectum legi possent et veteres.* Quid hinc elici possit, vix invenio: conjicio tamen fuisse, *quod meminerant lectum, legi posse etiam tunc verentes.* Fuit forte in Notis, *et̃ tc̃ verẽtes.* Simile quid Dictyi Cretensi videtur accidisse l. I. 'Quæ postquam Agamemnon accepit, obviam cunctorum sententiis ire pergit. Itaque atroci vultu exitium sacerdoti comminatur, ni recederet: perditum senem atque extrema metuentem imperfecto negotio ab exercitu dimittit.' Ubi fuisse *pert̃ium* notatum, facile inducar ut credam, pro *perterritum*. Hæc scripseram, cum deinceps ejusdem fere sententiæ fuisse Acidalium comperi. Verum Celeberrim. Gronovius, *quod meminerant legi posse et lituras*, acutissime conjicit; in cujus sententiam pedibus irem, si scriptorum codicum consensu niteretur.

§ 75 *Quid illa nostro ordini*] Hæc, et quæ sequuntur, ita distinguenda esse arbitratus sum: nec in eo aberravi, si quid Acidalii judicio tribuendum est, quem idem sensisse nuper didici. *Quid illa n. ordini?* subin-

tellige, *bona tuæ indulgentiæ*, præstita commemorem, aut recenseam? Illa tua indulgentia non alia fuit quam comitas Antoninorum. Philosophum innuit, quem 'plenum officii' vocat Symmachus lib. I. Epist. XIII. plura invenias apud Capitolinum in ejus Vita.

Quid illa militibus] Scribit Capitolinus Romanos exercitus, cognita adversa valetudine Marci Antonini Philosophi, vehementer doluisse, quia illum unice amabant. *Vinetus.*

Et jam inde Germanicorum] Locus satis obscurus: comparat Gratianum Germanico Cæsari (de quo plura Tacitus) et Antonino Imperatori, quorum prædicata fuerit singularis erga milites et amicos humanitas comitasque. Male igitur interpunctum textum emendatiore, ut spero, distinctione perspicuum magis, et aliquantum faciliorem reddidi.

Aliorum collatione præcellere] Malim: *percellere*, id est, minuere, deprimere, leviorem facere. Ubi enim comparatio est, ibi semper exemplum posterius prioris magnitudinem non exæquat, nisi superasse dicatur. Sed Gratiani benignitas Antonini vel Germanici humanitate multis partibus major fuit.

§ 77 *Satin' salvæ*] Ita Romani solebant interrogare, ubi quid mali accidisset, aut accidisse suspicio esset, aventes cognoscere, quo in statu res essent. Tit. Livius lib. I. de Lucretia: 'Quærentique viro, Satin' salvæ? Minime, inquit. Quid enim salvi est mulieri, amissa pudicitia?' Et decimo de Consulibus Appio et Volumnio, 'Satin' salvæ,' inquit, 'Luci Volumni? ut sese in Samnio res habent? Quæ te causa, ut provincia tua excederes, induxit?' Et quadragesimo de rebus Macedonicis: 'Postero die Perseus, quum primum conveniendi potestas patris fuit, regiam ingressus, perturbato vultu, in conspectu patris, tacitus procul constitit. Cui cum pater, satin' salvæ, et quænam ea mœstitia esset, interrogaret eum.' Terentius in actu quincto Eunuchi: 'Quid est quod trepidas? satine salvæ? Dic mihi.' *Vinetus.*

§ 78 *Mansuros, quales charitas potius, quam fortuna conciliat*] M. *quales charitas, non fortuna conciliat.* Utrumque rectum, et non rectum. Sed ex utraque rectam unam facio: *mansuros, prorsus quales charitas, non fortuna conciliat.* Cum multa congessisset auctor vocabula, jam defessus, aut nulla reperiens amplius, unum addit, in quo sunt omnia. Ei locutioni nihil magis quam illud *prorsus* servit. quod cum in *potius* degenerasset, transposuerunt; et addito *quàm*, ejecto *non* lectionem veram interpolarunt. *Acidalius.*

§ 79 *Flexu tamen parvo*] Ad imitationem Plinii in fine Panegyrici: 'In fine orationis præsides custodesque Imperii Deos, ego Consul pro rebus humanis, ac te præcipue, Capitoline Jupiter, precor,' &c.

§ 80 *Qui templa tibi*] Paulus in Epistola priore ad Corinthios. *Vinet.*

Inolesti] Pro *inolevisti*: ab 'inoleo,' quod non tam usitatum, quam 'inolesco,' hic habet significationem activam, pro imposuisti, indidisti: quum 'inolescere' neutram habeat, pro concrescere, et augeri apud Virgilium et alios. *Idem.*

Per locorum intervalla] Gratianus erat Sirmii in Pannonia, uti supra dictum fuit, quando Consulem designavit Ausonium, Ausonius vero in Gallia. Inter quæ loca sunt plus mille et quingenta milliaria, et sic plus septuaginta quinque dierum iter, siquis vicena milliaria in singulos dies dinumeret, ut Prætorem Romanum fecisse diximus in Epistolam v. Ausonii. Quod iter, nescio quot diebus confecerit Gratianus, quando ita celeriter, ut hoc loco dicit Ausonius, in Galliam recurrit: ut initium Consulatus præceptoris sui, præsentia

sua honoraret: sed Kalendis illis Januariis si Treveris fuit, ubi Ausonius Consulatum suum iniit, miror, quod post quartodecimo Kalendas Februarii, id est, nonodecimo die ejusdem Januarii, Sirmii esse potuerit: ubi eo die Theodosium creavisse Imperatorem scribit Marcellinus Comes. *Id.*

§ 81 *Memoria*] Hoc loco, antiquitas, literæ, Historia vetus, scriptores ipsi, qui res antiquas memorarunt. *Idem.*

Quæ enim memoria, memoria, inquam] Vossianus alter: *quæ enim memoriam unquam memoria.* Adeo futilis, imo etiam dura, hæc est anadiplosis, ut vix Ausonianam esse, verum potius corrigentis se librarii existimem. Malim ego: *quæ enim memoria unquam transcursum, &c.* illud *unquam* non alienum aut spurium esse liquet, quod nec 'vel in audacibus Græc. fabulis' ullum consimilis celeritatis exemplum reperiatur.

Cyllarus atque Arion] Castoris equus est: quem Virgilius tertio Georgicon quum Polluci attribuit, fratrem pro fratre posuit licentia poëtica, ut scribit Servius: 'aut certe' ait idem commentator, 'Pollucem pro Castore posuit, quia ambo licenter et Polluces et Castores vocantur.' Ἀρείων, hic proprium equi, quem cognosces ex Homeri Iliad. lib. XXIII. Statii quarto sextoque Thebaidos, et Apollodori Bibliotheces tertio, Neptuno in equum transformato, et Erynni, genitum: a Neptuno Læpreo regi Haliatti, quæ est Bœotiæ urbs, donatum: a Læpreo, Herculi: ab Hercule, Adrasto Argivorum regi. *Vinetus.*

Ipsi Castorum equi] Castor et Pollux, Jovis filii, Græcis Διόσκουροι, Latinis, modo Polluces, modo Castores. *Id.*

Quod long. interest] Apage *interest.* leg. *iter est.* Acidalius.

Quòd longissimum interest] In Ms. fuit *interest:* al. *iter est:* pro varianti lectione: quæ melior.

§ 82 *Tu Gratiane*] Ridicula sane adulatio, qua generosissimus Princeps equis, brutis animantibus, confertur; aut stulta comparatio, qua vel celebratissimorum equorum Domini subticentur, laudatis ipsis equis, vel ipsi Gratiano laus tribuitur, quæ ejus equo debebatur, si modo uno equo, ac non potius pluribus usus fuerit.

Rheni accolas] Lego: *Rheni aquosa.* Acidalius.

Porrecta Germaniæ] Germania est proprie quam a Gallia Renus distermінat: sed Germania etiam dicta fuit ea Galliæ pars quam secundum Renum Germani Gallis primum ademerunt: eamque Ptolemæus divisit in Superiorem et Inferiorem Germaniam: Inferiorem quæ ab Oceano ad Mosellam fluvium esset appellans: Superiorem alteram a Mosella. Hæc est, superior, inquam, Germania, illa Galliæ pars a Sequanis ad Mosellam: in cujus ripa siti sunt Treviri, quo venit Gratianus, quam porrectam, patentiorem, planioremque superioribus ejus Galliæ partibus Ausonius dicit. *Vinetus.*

Facias tardiorem] Famam prævertas, antecedas: in Gallia fuisti ante quam rumor ullus de tuo adventu fuisset obortus. *Idem.*

§ 83 *Frequenter ornabis*] Frequenter Consul ipse futurus, ut Octavianus Augustus tredecies, Domitianus septiesdecies, Diocletianus decies. Qui tamen ante Ausonium Gratianus quater jam Consul fuerat, post semel tantum fuit. Annis namque post Consulatum Ausonii quinque a Maximo Tyranno fuit occisus. *Idem.*

PERIOCHÆ IN ILIADEM ET ODYSSEAM.

No. 420 Περιοχὴ] Complexio, et comprehensio, brevisque expositio, atque summa eorum, quæ aliquo scripto tractantur, 'argumentum' vulgo Latine dictum. Quas scripsit Ausonius Periochas, argumenta sunt quid singulis libris contineatur brevissime exponentia. Qualia quæ exstant Græce a Græcis ipsis hominibus facta, et poëtæ ipsius Græcis præscripta, hæc non περιοχαὶ, sed ὑποθέσεις inscribuntur: et sic quæ ab antiquis Grammaticis in Aristophanis et aliorum veterum Græcorum scripta fuerunt edita argumenta, hypotheses dici video: ut idem sit hac in re perioche, hypothesis, et argumentum. *Vinetus.*

§ 2 *Illa temporum series, quæ ab ejusdem*] Neque sensum horum assequor ullum, nec video qui cum aliis cohæreant, nisi excidit particula negandi, et fuit: *non illa temporum series.* Nonus, inquit, annus continet res ab injuria Agamemnonis ad funus Hectoris gestas; non omne id tempus (scilicet eas continet,) quod ab origine belli ad excidium urbis patet. *Gronovius.*

§ 3 *Et œconomiæ expertibus*] Ms. Codex: *et poëticæ œconomiæ expertibus.* οἰκονομίαν enim hic per abusionem posuit, ut M. Tullius ad Atticum in prima Epistola lib. VI. Quintilianus: 'Hermagoras judicium, partitionem, ordinem, quæque elocutionis sunt, subjecit œconomiæ.' Quæ Græce appellata ex cura rerum domesticarum, et hic per abusionem posita, nomine Latino caret. *Accursius.*

Œconomiæ] Ordinis, dispositionis, collocationis poëticæ, Græcum est οἰκονομία. *Vinetus.*

§ 4 *Per Ægyptium Regem, &c. Helenam cum his*] Emendandum puto sic: *Helenam cum his, quæ una cum eadem fuerant arrepta, Paridi sublatam.* Confirmatur id nonnihil ex Herodoto in Euterpe: qui et Regem ipsum Proteum fuisse tradit. *Accursius.*

No. 421. § 3 *Contumeliose repulsus*] Sic vetus Codex; cum antea, *et contumeliose.* Conjunctiva enim particula eradenda est, ne participium *repulsus* in verbum transire cogatur, quod est *repulsus esset.* Accursius.

§ 4 *Cædem regis audebat*] Pro 'ausus fuisset.' Sic Tacitus lib. I. Annal. cap. 35. 'Ferrum a latere diripuit, elatumque deferebat in pectus, ni proximi prensam dexteram vi attinuissent.' Optatus Milevitanus lib. IV. 'Cujus doctrina, nisi Nicæno Concilio a trecentis decem et octo Episcopis dissiparetur, pectora multorum sicuti cancer intraverat.' Virgilius lib. II. vs. 54. 'Et si fata Deum, si mens non læva fuisset, Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras.' In Catalectis vett. Poëtt. pag. 91. 'Non illa, Hesperidum ni munere capta fuisset, Quæ volucrem cursu vicerat Hippomanem.' Nec aliter Græci. Theocrit. in Pharmaceutr. Ἦνθον γὰρ κἠγὼν, ναὶ τὸν γλυκὺν, ἦνθον, ἔρωτα. Homerus Odyss. lib. XX. Κτήσιππ', ἦ μάλα τοι τόδε κέρδιον ἔπλετο θυμῷ. Οὐκ ἔβαλες τὸν ξεῖνον· ἀλεύατο γὰρ βέλος αὐτός. Ἦ γάρ κέν σε μέσον βάλον ἔγχεϊ ὀξυόεντι, Καί κέ τοι ἀντὶ γάμοιο πατὴρ τάφον ἀμφεπονεῖτο. Sed et Itali hanc modi ἀλλοίωσιν observant. Ariosto nel canto I. stanza 67. *Muto restava, mi cred' io, se quella Non li rendea la voce, e la favella.* E nel medesimo, stanza 74. *Misero il Cavalier, se giungea a pieno, Che ne calci tal possa havea il cavallo, Ch' havria spezzato un monte di metallo.*

Quondam cum Ægeone Jovis ultum iri affectanti] Ms. Codex, *affectans,* ut ad Thetidem referatur: possit autem

prior ipsa lectio fortasse non mutari: quæ cum impeditior videretur, commutandi materiam dederit, ac nonnullis etiam imprimendi, *Ægeo* pro *Ægeone*. Videtur ergo intellectus esse talis: Thetis, ea fiducia quod una cum Ægeone Jovem olim defendisset, obtestatur summum Deorum ultum iri injuriam affectanti. sc. Achilli. Etenim ulcisci quis injuriam amico, dici consuevit, qui illatam amico ipsi injuriam vindicat. Apud Homerum hanc fabulam Achilles matri commemorat, qua posse eam contendit impetrare ab Jove, ut injuriam ab Agamemnone animadvertat, favendo sc. Trojanis. Conjurasse itaque in Jovem, ait, Neptunum, Junonem, Palladem, aliosque Deos (tametsi Lucianus, quodam Martis ac Mercurii dialogo, hos ipsos tres duntaxat fuisse refert) cumque eum comprehendere tentarent, miseratam Thetidem protinus Centimanum (quem et Briareum Dii, et Ægeonem mortales appellent) in cœlum perduxisse. Atque ita Jovi assidentem illum conspicati Cœlicolæ, quamprimum perterriti nec vincla patri, nec perniciem intentare sunt ausi. Rem signasse ipsam Tertullianus videtur in Apologetico: 'Jovem,' inquit, 'ne eandem vim a cæteris cœlitibus experiretur, opera cujusdam monstri liberatum.' *Accurs.*

Ut Trojanos in rebus belli superiores esse patiatur] Suspecta mihi τὰ *in rebus:* et videntur inculcata ab aliquo, qui non intelligebat satis expleri sensum, si tantummodo habeatur: *ut Trojanos belli superiores esse patiatur.* Est enim 'belli' idem quod 'in bello,' ut quum dicunt 'domi bellique.' *Gronov.*

No. 422. § 7 *Pertentat militum voluntatem*] Scribendum: *prætentat*, hoc est, experitur, periculum facit, πειρᾶται, ἀποπειρᾶται. *Accursius.*

Pertentat militum vol.] Sic Cornelius Nepos, Tacitus lib. VI. Ann. cap. 20. Plaut. in Sticho act. I. sc. 2. sic ut cum Mariangelo in *prætentat* mutare non opus sit.

§ 8 *Jamque omnibus navigationem adhortantibus*] Relegendum, *adornantibus*, ut lectio prior fuerat, hoc est, instruentibus, armantibus, et præparantibus. Terent. in Eunucho: 'ita jam adornabat fugam.' Traxisse arbitror in errorem, quod Homerus ait: Τοῖσδ' ἀλλήλοισι κελεύειν ἅπτεσθαι νηῶν. Licet autem in Poëta ipso contemplari, soluta concione universam pene multitudinem gregatim ad naves contendisse, et jam præparari quæ ad navigationem facerent cœpisse, ut nulla fere spes revocationis videretur, nisi fandi artifex Ulysses a Pallade mandato Junonis admonitus eos a reditu prohibuisset, et qua precando, quaque metum intentando, vix ægreque ex ipsis navibus retraxisset. Consentaneum itaque videbatur, præparationem hanc in complexione atque epitome ipsa recenseri. Qua hercle nobis cognita, quis non eas secum inter seque omnium adhortationes subintelligat? *Accurs.*

Deformis et loquax] Dele τὸ *loquax*, quod ex interpretatione est τῶν 'verborum licentia promtus.' Scatent etiamnunc optimi auctores hisce variorum scholiis. Adducam unum, alterumve exemplum, reliqua opportuniori loco reservans. Curtius l. IV. c. X. 'Ingemuisse etiam Alexandrum morti, et non parcius flevisse, quam ipse lacrymaretur. Ob hæc ipsa [non *ipse*] amantis animus in sollicitudinem suspicionemque revolutus est, desiderium captivæ profectum a consuetudine stupri esse.' Insulsum est, quod vulgatæ quædam (nescio sane an omnes) habent, *profecto a consuetudine stupri ortum esse conjectans.* Valerius Maximus lib. V. c. IX. IV. 'Seductam uxorem simpliciter rogavit, ne se ulterius celaret, sive illum adolescentem subjecisset, sive ex alio concepisset. Asseveratione

deinde ejus et jurejurando nihil tale suspicari persuasus, in locum desertum,' &c. ita scriptus liber: in vulgatis, *suspirans suppliciter:* et *suspicari debere.* Sallustius cap. XIV. Belli Catil. 'Pudorem, pudicitiam, divina atque humana promiscua habere:' editi habent, 'amicitiam pudicitiam.' Sed cum in scripto non esset, ab aliena manu esse animadverti, uti infinita alia, quemadmodum cum bono Deo in ipsa, quam parare institui, Sallustii editione me demonstraturum spero. Cornelius Nepos in Alcibiade: 'et (id quod nunquam antea usu venerat, nisi Olympiæ victoribus) coronis aureis æneisque vulgo donabantur.' Quis quæso paulo oculatior non videt τὸ *æneis* e margine in contextum irrepsisse, quod inepti librarii vix credere audebant coronas aureas a vulgo collatas fuiste; ideoque dubitantes adscripserant margini *æneis*, tanquam si prima lectio vitio affinis foret: postea accessit copula, quæ viris eruditis multum facessivit negotii. Sed abunde, quæ dixi, ex Plutarcho probaverim, cujus hæc sunt verba, in Vita Alcibiadis: πλεῖστα δ' εἰς ἐλπίδας τῶν πολεμίων, καὶ πρὸς τὸ θαῤῥεῖν διαλεχθεὶς, καὶ παρορμήσας, στεφάνοις μὲν ἐστεφανώθη χρυσοῖς, ἡρέθη δὲ, &c. Ubi nulla certe ænearum coronarum mentio est. Non negem tamen probabilem Mureti conjecturam esse, qui pro *æneis, tæniis* reponit, quibus item donari solitos Olympionicas probat. Quin nec facile mihi quisquam persuaserit apud eundem in Eumenis vita τὸ *scribæ loco* esse genuinum. Nam quæ hæc est ταυτολογία; 'Itaque eum habuit ad manum, scribæ loco:' et mox: 'Nam apud nos revera, sicut sunt, mercenarii scribæ existimantur.' ejusdem τὸ *sicut sunt* farinæ esse cum prioribus, mea quidem est opinio: alii forsitan aliter sentiant. Idem in Iphicrate: 'Ille e contrario peltam pro parma fecit, a quo postea peltastæ pedites appellantur, ut ad motus concursusque essent leviores.' Qui in cæteris animo adhuc dubio ac suspenso fuerit, hic sane vix se teneat, quin commentum hoc librarii manifestum esse pronunciet, *a quo postea pelt. ped. appellantur:* bonus profecto Latinitatis auctor dixisset, *appellati sunt*, aut τὸ *postea* neglexisset. Miror autem Reinesium, eruditum sane ac perspicacem virum, in emendando Plutarchi de flum. loco, quem cap. I. Variar. Lect. profert, non vidisse τὸ βαρέως esse ab interprete; genuinum autem μισοπονήρως in locum haud suum rejectum fuisse, ac simpliciter, absque ulla mutatione, et sine copula, legendum: Ἡ δὲ τὸν ἀγαπώμενον Δία, οἱ δὲ ἀτιμούμενοι Θεοὶ τὴν πρᾶξιν μεσοπονήρως ἐνεγκόντες, εἰς ὁμώνυμα ὄρη μετέβαλον ἀμφοτέρους. nam τὸ βαρέως est interpretatio τοῦ μισοπονήρως. Sic apud Suidam in χαίρειν, vox abundat. Τὸ γὰρ δὶς πρὸς τὸν αὐτὸν πειράζειν. Dele πειράζειν, pro quo Casaubonus ad Polybium pag. 1026. λίθον προσκόπτειν legit; immemor eorum quæ ad Theophrasti Characteres monuerat, sæpe dimidiata tantum referri adagia: quod monitum nec Faber advertit in Notis ad Longinum, pag. 10. ubi pro φωρίον τινὸς ἐφαπτόμενος, legit, φωρίου κυὼν, ἐφαπτόμενος. Sic Cicero lib. II. de Oratore, cap. LVII. 'Et docebo sus, ut aiunt, Oratorem eum,' &c. ubi τὸ *Minervam* neglectum est. Aliqua quinetiam, quæ huc faciunt, apud Muretum invenias lib. X. Varior. cap. XIV. Idem Casaubonus p. 1028. Suidæ vocem reddere conatur, quæ ejus nunquam fuit, pro καὶ Φιλίππου τοῦ Περσέως υἱοῦ, πατρὸς reponens. Sed Φίλιππος ὁ Περσέως æque ἐλλειπτικῶς dicitur ac Περσεὺς ὁ Φιλίππου. Sed ne in his longior sim, unum addam Nepotis locum in vita Attici: 'Hunc enim in omni procuratione reip. auctorem habebant:' vulgo, *actorem, auctoremque*

legitur. Quis autem nescit illa millies in scriptis confundi? unde hic natum ex geminatione mendum. Sed et in Ciceronis oratione pro Sextio eadem geminatio vitiosa est: 'Cato dux et auctor et actor rerum illarum fuit;' cui rusticæ non sint aures, facile mecum τὰ *et actor* inducet.

No. 423 *Argivos sua quosque*] Legendum est, *quæque*. Nec temere aliunde, quam ex Homero ipso intellectus aperitur, qui est, 'Quæque acies sequuntur Argivos in sua bella; Troës autem dispositi in turmas equitum, cuneosque pedestres, clangentes turbida confundunt agmina.' *Accursius.*

Argivos sua quemque] Prolepsis est, Figura lexeos. Acies sequuntur Græcos duces in prœlia, unumquemque sua acies. *Vinetus.*

§ 4 *Et monstratu*] Sic Seneca. 'Monstratione,' Terentius in actu quarto Adelphorum. *Idem.*

No. 424 *Juppiter interea, &c.*] Ego 'Deos Genitales' reor dici, ut parentes et auctores et procreatores rerum omnium et animantium. Movet me, quod ἀειγενέτας ab Homero vocari Deos reperio: hanc vocem Grammaticis modo Deorum immortalium æternitati, modo perpetuæ eorum procreationi attribuentibus: quam posteriorem significationem poëtas secutos esse existimo. *Turnebus.*

Juppiter interea cum, &c.] Ego legendum existimo: *Juppiter interea cum Diis Genialibus una Concilium cogit superum, de rebus Achivum.* Non *genitalibus.* Videntur enim Geniales ii dici, qui cum Jove accumbant semper, et ejusdem mensæ velut genio censeantur, quorum quidem duodecim nominat Ennius, et eo numero sex sc. ab utroque sexu putabantur simul discumbere, unde ducta δωδεκάθεος cœna Augusti, de qua notissima res ex Suetonio. Non ignoro alteram lectionem etiam posse defendi, neque eam quidem oppugnatum veni. *Barthius.*

§ 3 *Dissidium fœderis comminiscitur*] Non melius *dissidium fœderis* dicitur quam *discordia fœderis*, *dissensio fœderis*: hoc est, omnia inepte. Legendum vero, *discidium fœderis*: hoc est, quod vulgo ruptionem vel rupturam dicunt. Passim hæc duo vocabula non modo librarii, sed etiam docti viri post renatas literas confuderunt. Notavimus de iis ad tomum alterum T. Livii. *Gronovius.*

Dissidium fœderis] Scribendum *discidium.* Barthius. ita et Cel. Grævius in suis ad me literis. Lucret. lib. II. 'Conciliis et discidiis exercita crebris.'

No. 426 *Sua cuique exorsa laborem*] Sic vet. Codex. Virgilianum enim est: 'Sua cuique exorsa laborem Fortunamque ferent.' *Accurs.*

No. 427. § 2 *Ab Ajace Telamonio prælium, &c.*] Pertinax et indigna menda hunc locum occupavit hactenus, atque inolevit, Ausonio perinde ut Homero veritatique contraria. Etenim, quod Hector lapide ictus in suorum se receperit multitudinem XIV. Iliad. continetur. Hoc autem prælio, pari fere gloria, pares viribus, munerantes sese invicem, discesserunt. Unde et Ovidius Homerum secutus in oratione illa egregia Ulyxis contra Ajacem, ait: 'Sed tamen eventus vestræ fortissimæ pugnæ Quis fuit? Hector abit violatus vulnere nullo.' Corruisse quidem Hectora ab Ajace ictum lapide dissimulandum non est, sed Ajacem ille prior saxo altero percusserat: memorandum, Quis excipiet hoc loco ictum Hectorem vehementius et collabentem? Quid est autem, quod ait, 'in suorum se recipit multitudinem?' quid, 'perseverante certamine?' Excludenda igitur illa tota viderentur: *In quo Hector lapide ictus in suorum se recipit multitudinem.* Quæ temere atque imprudenter inculcata, aliud erroris adminiculum per contagium

paravere. 'Missis muneribus,' pro 'datis,' aut aliud quod addivines simile. Poterunt fortasse vetusta nacti exemplaria, meliora aliquando substituere. Nos enim falsa tantum ac superflua convellimus Homerica lege, nil utique immutantes. Nam quod singulare hoc certamen Dion Chrysostomus et fictum et falsum contendit, quodque pugnæ diremtionem, muneraque ipsa male versa, stultam æque rem atque vanam contemnit, frivoli omnino apud me momenti semper fuit. Præcipiti namque vel in Græcos simultate, vel in Homerum calumnia, vir alias gravissimus, Philosophiæ suæ rationem non satis habuit, effecitque potius, ut pro Chrysostomi nomine, quod sibi scriptis aliis pepererit, longe diversum adoptarit jam Criticostomi. *Accursius.*

No. 430. § 4 *Ipsum etiam cum duodecim obtruncant*] Lege: *ipsum cum* XII. *obtruncant, equos etiam ejus.* Homerus enim ait, duodecim viros, Thraces itidem, ac postremo regem ipsum a Diomede letho datum. Ovidius in Ibin: 'Nec tu quam Rhœsus somno meliore fruaris, Quam comites Rhœsi, tu necis ante diem.' Nam Dictys præterquam in regiam sedem grassatos Diomeden atque Ulyssem non meminit. *Accursius.* Sincerior hic editio fuit Ugoletti, in qua, *ipsum et cum eo duodecim obtr.*

No. 431 *Tithoni croc.*] Et hoc distichon a Virgilio mutuatus Ausonius. Prior enim versus est primo Georgicon, quarto et nono Æneidos: 'Spargebat lumine terras,' iisdem quarto et nono: sed 'referens opera atque labores,' undecimo Æneidos. *Vinet.*

No. 432. § 2 *Paris dubiæ apud Græcos vel, &c.*] Duplex mendum singula invertit, legendum igitur *Res*, non *Paris*, et *statu*, non *statui*, ex Ms. codice. Prosunt nonnihil etiam, quæ in Periocha ab hac tertia sequuntur: 'Jupiter somno expergitus videt statum certaminis innovatum, pellique Trojanos.' *Accursius.*

No. 434. § 3 *Vigilias ejus uxoris*] Emendo, *uxoriis*, thetico nomine. *Accursius.*

No. 435. § 3 *Juppiter somno expergitus*] Ζεὺς ἐγερθείς. Participium est 'expergitus,' est penultima brevi: ut apud Lucretium in extremo tertio: 'Nec quisquam expergitus exstat:' frequens apud Appuleium. Interesse scribit Diomedes libro primo inter participia, 'experrectus' ab 'expergiscor,' et 'expergitus' ab 'expergor,' et 'expergefactus' ab 'expergefio:' quod is 'expergitus' dicatur, qui non excitatus somno, sponte vigilet: 'Experrectus,' a quiete impeditus: 'expergefactus,' qui per alium somno excitatus sit: hoc inversum legimus apud Festum Pompeium: ut 'expergitus,' sit ab alio excitatus, quem soleamus dicere 'expergefactum:' 'Experrectus,' qui per se vigilare cœpit. *Vinetus.*

§ 4 *Aspere Junone increpata*] Ut Homerus ait, increpata Juno Iridem jussu Jovis arcessit. Cui mandat ipse Jupiter, ut in aciem delapsa, Neptunum minis quoque additis imperet ab ope Græcis ferenda desistere, prælioque abstinere.

No. 436. § 4 *Ruentes supra vallum et invicem efficientes*] Legitur, ex aliorum castigatione, *effugientes:* ut autem solœcismi fœditas absit, secundam tantum vocalem in quartam circumducendam potius redigendamque credimus, ac scribendam, *invicem officientes*, id est, mutuo impedientes, atque alter alterum proculcantes. Quod inopina trepidaque formidine ruentibus contingit. *Accursius.*

Invicem officientes] Ita Mariangelus emendandum censuit, quod *efficientes* et *effugientes* libri omnes habebant. Effuse fugientes Trojani, sibi invicem officiebant, et impedimento

erant, super alios aliis præcipitantibus, ut dicetur in proxima Periocha. *Vinetus.*

Ruentes supra vallum et invicem officientes] Hoc Mariangeli est, cum foret in libris, *effugientes*, vel *efficientes*. Lego *effligentes*. Gronovius.

No. 437. § 2 *In diversa exercitus contenderent*] Ita vetus exemplar: nec *eriperent*, sed *arriperent*. Alterum elegantia, alterum proprietate sermonis magis amplectendum. *Accurs.*

Cadaver eriperent] Mariangeli liber *arriperent;* scribe *abriperent*. Sic sæpe alibi; et apud Statium lib. II. Achilleid. lege: *Thalamisne hæc tempora nostris? Hicne est liber Hymen? o dulcia furta, dolique! O timor! abripitur miseræ permissus Achilles:* ita enim libri.

No. 438. § 3 *Vulcanus exhortatus*] Rectius: *exoratus*, Accurs. et Ugolettus, ut Per. XIV.

No. 439 *Oceanum*] Hic versus frequens apud Virgilium, primus est et undevicesimus Æneidos. *Vinetus.*

§ 2 *Iracundiam sua abolitione deponit*] Immo *suam*. Gronovius. Malim, *sub abolitione*, ut Ugolettus edidit.

No. 441. § 2 *In ipso amne cum flumen exundat*] Hæc vitiosa sunt: forte, *quamquam flumen exundabat, ab Ach.*

Ibi ab Achille XII. *millia Trojanorum juvenes vincuntur*] Expungenda est illa dictio, *millia*. et legendum non *vincuntur* sed *vinciuntur*. Homerus enim ait, Achillem alveo Scamandri fluminis cum innumeros trucidasset, cæde fatigatum vivos inde duodecim delectos juvenes captivos Græcis sociis ad navem deducendos tradidisse, ut Patrocli deinde Manibus immolarentur. Meminit et XXIII. rhapsodia eorum non semel, et Ovid. in Ibin ait: 'Ut quorum Æacides misit violentus in altum Corpora cum senis altera sena rogum.' Ut sint et hæc ipsa ἀληθέστερα τῶν ἐπὶ Σάγρᾳ. Maro quoque inter ingentem hostium cædem 'Æneam pietate gravem,' justitia rebusque præclare gestis nobilem, inducere non dubitavit, qui viventes octo Juvenes raperet, Pallantis umbris immolandos, Homerum, velut arbitror, sequutus. Neque tamen secius Imperatoris Augusti notam, duorum sub exemplo heroum, detersurus. Authoritate cujus (ut quidam tradidere) trecenti ex dedititiis capta Perusia electi, ad aram Divi Julii hostiarum more, mactati sunt. Cujus immanitatis opinio ut credatur, sævum suppliciorum genus, aliis quandoque ab eo inflictum, facit. Rursus, ne fidem omnino res capiat, gentium mitissima etiam in justas pœnas Romana majestas prævenit. Unde autem tantum nobis castigantium mentibus inciderit, ut XII. millia conscripserint, equidem arbitror ob tantillam literam, quæ in *vincuntur* verbo desideraretur. Homericæ quippe lectionis expertes maluerunt dictionem millia contexere, quam duodecim tantum superatos a Græcorum strenuissimo, putare. *Accursius.*

No. 442. § 3 *Hector interfectus et religatus ad currum ter circum mœnia Trojana raptatur*] Etsi dixerit Virgilius, 'Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros;' Homerus tamen ipsius circum Patrocli sepulchrum funebres post ludos neque hoc, sed libro ultimo asseruit. Alterutrumne verum fuerit, vel utrumque fictum, Historiarum fide hic inquiri non oportet. Quando Homericum plasma per singula sequutum Ausonium, vix est (ut opinor) qui vel saltem ambigat. Fortasse vero inde ortus error fuerit, quod hac ipsa rhapsodia fugientem illum ter circum Pergama ab Achille insectatum, Homerus tradidit. Quæ res, velut etiam in epitomen primum redigenda, uno versiculo ante librum ipsum, pro totius argumento, comprehensa legitur. Illud certe arbitrari, stultum infantissimumque fue-

rit, aut eum de Virgilio sumsisse rem consulto, aut ita quoque ab Homero scriptum ratum, amplius non quæsisse, cum illum toto opere imitandum, pro archetypo, Maronem statuisse sibi, intelligeret. Equidem, quod periochas haberi ipsas corruptissimas situ temporumque vitio intueor, priusquam hæc ita nullo modo potuisse scribi ab Ausonio contendere desistam, ejus esse universas, minus impie negaverim. *Accursius.*

Et religatus ad currum, ter circum mœnia Trojana raptatur] Veteris Tragœdiæ distichum est in prima Tusculana Ciceronis: 'Vidi, videre quod me passa ægerrime, Hectorem curru quadrijugo raptarier.' Ubi Cicero illud 'raptare,' trahere exponit: 'Trahit Hectorem ad currum religatum Achilles,' inquit. et, 'Non igitur Hectora traxisti, sed corpus, quod fuerat Hectoris:' ac Ausonius ipse in Epitaphio Astyanactis: 'Iliaci Neptunia mœnia muri Viderunt aliquid crudelius Hectore tracto?' Idem quoque verbum in vs. ducentesimo et septuagesimo secundo secundi Æneid. 'mœstissimus Hector Raptatus bigis.' et quadringentesimo et octogesimo septimo primi: 'Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros:' eadem trahendi significatione. Ceterum unde istam Hectoris occisi raptationem circum muros Trojanos acceperit Virgilius? et quem alium hæc fabula auctorem habet quam Homerum? Qui scribit Hectorem ter quidem circum muros Trojanos ab Achille actum fuisse, sed adhuc viventem, et fugientem Achillem, cui se viribus imparem esse sentiebat: postquam vero victus et interfectus fuisset, Achillem per pedes ad suas naves recta traxisse ab eo loco, ubi illum peremerat. Libro vero ultimo Hectorem ter quidem tractum ab Achille fuisse dicit, sed circum Patrocli tumulum, non Ilii mœnia. Miratur itaque non sine causa Mariangelus, quod Ausonius, qui librorum Homeri periochas suscepisset scribendas, ab illo desciverit hoc loco in Virgilii, aut alicujus vetustioris Latini hominis gratiam. *Vinetus.*

Ultione Patrocli] Ugolettus, *ultioni Patr.* quod si placet, mox ut *victoris iracundiæ* legatur, necesse est.

No. 444. § 2 *Fatique hominum in exanimo hoste vereatur*] Homerica quidem Thetis ad Achillem Jovis perfert mandatum hujusmodi: Succensere ei Deos omneis, ipsumque præ cunctis Jovem, quod insanienti animo vinctum apud naves Hectoris cadaver detineat. Id itaque solvat, acceptisque muneribus Priamo restituat. Verba igitur illa, *fatique hominum in exanimo hoste vereatur:* cum neque de Homero sumta sint, nec cognosci satis posse videantur, in medio relinquimus, tolline commodius, an emendari in his debeat *fatu.* Quomodo et novissime imprimi curatum est. Cum autem sententiam ipsam ex libro Tristium tertio desumserit, quo loco insultantem commonens Ovidius ac deterrens, ait: 'Humanæque memor sortis, quæ tollit eosdem, Et premit, incertas ipse verere vices:' considerandum ulterius, an dictio *vices,* subducta esse potuerit, ac legendum, *fatique hominum vices:* ut sit intellectus, exemplo Hectoris exanimi, vices humanæ sortis Achilli verendas. Et cum nihil omnino affirmatum a me velim, non sit et illud etiam fortasse dissonum putare, perinde subtractum nomen, *memor,* ac scribendum, *fatique hominum memor exanimum hostem vereatur.* Codex quippe Ms. ita habet, *fatique hominum, exanimum vereatur hostem.* Nec quenquam confusio hæc rerum, modo additarum, modo ademtarum in Periochis, movere debet, quam olim sacra ipsa divini vatis poëmata senserint. Dum lacera illa quidem confusaque antea Pisistratus collegit ac disposuit, spuriosque versus Aristarchus notavit

ac dispunxit. *Accursius.*

Fataque hominum in exanimo hoste vereatur] Nulla talis sententia apud Homerum. *Fatique* pro *fataque* habet vetus Parisiensis editio: et in antiquo libro Mariangelus reperit, *fatique hominum exanimum hostem vereatur:* ubi legeret: *fatique hominum memor exanimum hostem vereatur.* Vinetus.

Fataque hominum in exanimo hoste vereatur] Bene fecerunt Mariangelus et Vinetus quum notarunt in scriptis et vet. editione esse *fatique.* Hoc antiquum et doctum et haud dubie Ausonii: quæ præterea mutarunt, ex ignorantia hujus dicendi generis orta sunt. Afranius Emancipato: 'Optandum uxorem, quæ vereatur viri.' Idem Compitalibus: 'Si non verear, nemo vereatur tui.' Varro Sardis Venalibus: 'Non te tui saltem pudet, si nihil mei reverebare.' Sic enim legendum. Plura Nonius Marcellus. *Gronovius.*

No. 445 *Dic mihi Musa virum, captæ post mœnia Trojæ, &c.*] Horatii versus hi sunt. Namque ille prior ex Homero transtulit. Sed in quibus semper fuerit non *mœnia* sed *tempora.* Detulit ingenue hoc illi Ausonius, quod non putaverit Poëta modestissimus felicius a se unquam convertendos eos, quam ab Horatio semel fuerint. Ideoque nec verbum *tempora* in *mœnia* commutasse crediderim. Cum præsertim etiam vim quandam miseræ infelicisque significationis ea voce exprimi non ignorarit, ut apud Ovid. 'Forsitan et Pylius citra Trojana perisset Tempora:' et apud M. Tull. 'In ipsa novitate meorum temporum.' et, 'o tempora, o mores!' Neque par conditio est ejus Carminis, ex VIII. Periocha Iliad. 'Aurora in croceis fulgebat lutea bigis.' licet apud Virgil. lib. VII. legatur: 'Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.' Maro enim non unius imitatione loci pangere id potuit. Ausonio locum manifestum tractanti de Virgiliano quidem demere, Homerico tamen addere non licuit. Apud quem tale est: Ἠὼς μὲν κροκόπεπλος ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν. Denique in Horatio, *Tempora* permutari mox debere, arbitror. In Virgilio non absurdum videri, si vel, *croceis* legeretur. Quod in periocha perinde defendendum est, ac *roseis* excludendum. *Accursius.*

Dic mihi] Horatii sunt hi duo versus de Arte poëtica. *Vinetus.*

§ 3 *Mentorisque Taphiorum Regis*] Linenda *Regis* particula: quid est enim *Regis, Ducis:* et legendum *Mentis,* non *Mentoris.* Homerus: Εἰδομένη ξείνῳ Ταφίων ἡγήτορι Μέντῃ. Fuit autem is patre natus Anchialo, Taphiisque imperavit. Mentor vero socius Ulyssis fuerat, quem ille solvens Ithaca universæ domui præfecit. Sumta cujus forma in sequenti, et tertia, atque etiam antepenultima, et novissima Rhapsodia, adstitisse Ulyssi Minervam cum Poëta finxerit, proximitas et similitudo nominum errorem peperit, seu quod, cum ejus quæ rhapsodia γ. continetur in Mentorem mutationis mentio a Cicerone facta fuerit, Græcarum literarum insciis immutandi protinus audaciam suasit. Scribit enim l. IX. Epist. ad Atticum: 'Hic ego vellem habere Homeri illam Minervam simulatam Mentoris:' cui dicerem: Μέντορ, πῶς τ' ἄρ' ἴω, πῶς τ' ἄρ' προσπτύξομαι αὐτόν; *Accursius.*

Digressa Chalcidico] CHALCIDICUM, quod ab urbe Chalcidica dictum tradit Festus, quod genus ædificii sit, parum novimus. Id legerant apud Vitruvium, Festum, Arnobium, Ausonium, Mariangelus, Philander, Daniel Barbarus. Legimus et nos apud Hyginum: 'Merope credens eum esse filii sui interfectorem, qui dormiebat, in Chalcidicum cum securi venit, inscia, ut filium suum interficeret:' quæcunque pars ea fuerit ædium Polyphantis, ubi ille dormiret. Ausonius vero hoc loco, et in periocha libri vicesimi tertii, 'Chalcidi-

cum' vocat, quod Homerus ὑπερῷον, 'locum in superiore ædium parte,' ubi feminæ solerent commorari. Idem vocabulum legitur in Actis Apostolorum de Tabitha, cœnaculumque vertit vetus interpres. CŒNACULUM namque appellarunt initio Latini: ut scripsit Varro lib. IV. de lingua Latina, locum, ubi cœnabant: sed posteaquam in superiore parte cœnitare cœperunt, superioris domus universa, cœnacula fuerunt dicta. Cœnaculum quoque dixit idem interpres quod in Matthæi Evangelistæ Græcis ἀνώγεον. Quod vocabulum esse idem atque ὑπερῷον videtur. *Vinetus.*

Degressa] Sic vet. Codex. Descendisse quippe illam, ὑπερῷα, quod est apud Homerum, indicat, de qua voce Pollux in primo: et Hesychius, ὑπερῷιον, ὑπερῷον, ἀνώγαιον οἴκημα. Tum vel maxime, quod periocha penultima, primum rhapsodiæ Carmen, quo eadem pars Ulysseæ domus, eodemque nomine attingitur, ita fuerit interpretatus: 'Chalcidicum gressu nutrix superabat anili.' 'Chalcidicum' inquit Festus, 'genus ædificii, ab urbe Chalcidica dictum:' M. Vitruvius libro tantum V. 'Chalcidica [nominat]' quæ in extremis Basilicis, cum locus esset amplior in longitudine, constituerentur.' Meminit et Eusebius, Domitiani temporib. Romæ facta Minervæ Chalcidica. Cæterum, ejus argumento materiæ Penelopen non frustra offensam, Homerus inducit: neque enim eo solum poterat offendi, quod Græcorum ei naufragiorum memoria refricaretur, verum etiam quod omen fieri videretur Ulyssi, tot maria tot annis obeunti. *Accurs.*

Degressæ Chalcidico] Absque dubio Chalcidicum Gynæconitis fuit (quod et δίστεγον) ideoque 'degressa Chalcidico,' Noster dixit: quod Veteres in sublimi ædium parte mulieribus thalamos construxerint, ut minus facilis ac proclivis ad eas esset aditus, minusque ipsæ virorum alienorum conspectui et alloquiis essent obnoxiæ.

No. 446 *Roseos*] Sic et vet. Codex, quin inspectione quoque dignum potius videri debet, quod Carmen Homericum, tribus librorum initiis semper idem, Noster semper varium reddiderit. Periocha siquidem VIII. ita vertit: 'Jam cœlum roseis rutilat Tithonia bigis.' *Accursius.*

§ 3 *Mentis simulatione*] Præterquam quod ex Homero satis liqueat, *Mentoris* hic pro *Mentis* legendum esse; confirmat hanc emendationem cum adductus a Mariangelo ex Cicerone locus, tum Athenæus lib. V. p. 191.

No. 447. § 3 *Nec mora facto consilio*] Cod. Ms. *nec mora facta consilio*: hoc est, post eam deliberationem nihil morati sunt, Nimirum parænetice, 'ubi consulueris mature facto opus est.' *Accurs.*

Hospitio Dioclis versati] Fuit, opinor: *diversati.* Ut Per. XIX. 'Ulyxemque apud se hospitio diversatum comminiscitur.' *Gronovius. Grævius.*

No. 448. § 2 *Ulyxes remoratur, exponit*] Priscianus jubet *remoretur.* Gronovius.

§ 3 *Circa Asteriam*] Homerus ipse ait, Ἀστερὶς οὐ μεγάλη. item Plinius. nam 'Asteria' et ea creditur, quæ mox 'Rhodos' appellata est, et quæ 'Delos' Cycladum media et clarissima. Verumtamen et hæc ipsa quoque est Asteria, quam Homerus 'Asteridem' nominat, ut Strabo asserit. Quare si *Asteriam* hoc loco legeris, eadem quidem insula significabitur, sin Asteridem, Homerus planius repræsentabitur. *Accursius.*

No. 449. § 2 *Ratis temere properare*] Corrige: *ratis temere properatæ.* Gronovius. Nec aliter Barthius in Adversariis. Ἀναυλόχητον, αὐτοκάβδαλον σκάφος vocat Lycophron: et ejus interpres, αὐτοσχέδιον, τὸ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε γεγονὸς, quod ad verbum, 'ratis temere properata.'

§ 3 *Ab Inone Dea misericorde servatur, &c.*] Exemplar manuscriptum *Ino* habet, Græca formula: quomodo et in superiore quoque periocha, *Calypsus*, non *Calypsonis*, scriptum reliquisse Ausonium affirmare non dubitaverim. Etenim Latini sermonis lenitas inconditum eum asperumque vocis sonum, usu tamen Veterum non improbatum, ægre pati jam assuevit. *Accursius.*

Quæ Calanticam capiti] Hoc est, tegmen muliebre, quod capiti innectitur. Græcus enim κρήδεμνον habet κεφαλοδέσμιον videlicet ἢ ἐπιβόλαιον. Ideoque velum etiam invenias qui verterint. Et ad Paulum scribens Ausonius, Mnemosynen Musarum matrem 'Credemnocomam,' ab hoc videlicet tegmine, appellavit: Μνημοσύνης κρηδεμνοκόμου πολλὸ inclyta τέκνα. *Id.*

Calanticam] Non dubito, quin idem prorsus sit hac in re 'credemnum' et 'calantica.' Quæ definierunt Nonius et Eustathius, ille 'calanticam,' tegmen muliebre, quod capiti innectitur: hic, in quartum decimum Iliados librum, 'credemnum,' capitis tegmen, humeros usque demissum: Κεφαλῆς κάλυμμα, παρείμενον μέχρι τῶν ὤμων. In Odysseæ libro primo, Penelope malas 'credemno' velatas habet: Ἄντα παρειάων σχομένη λιπαρὰ κρήδεμνα. Et Ausonius Κρηδεμνόκομον Mnemosynen Musarum matrem dixit: ut 'credemnum' esse videatur et 'calantica,' qualibus utuntur Parisienses matronæ, et *Capas* vocitant, reliquo capitis sui ornamento superponentes. Ceterum quam debeat habere secundam syllabam 'calantica,' ambigitur. Philippus Beroaldus, Mariangelus, Alexander ab Alexandro, Perottus, Baifius, Nizolius, aliique multi viri docti, *calanticam* per *n* liquidam legerunt apud Appuleium, Ausonium, Nonium Marcellum, et Justinianum: sed *Calauticam*, *u* pro *n*, scribit exemplar illud Florentinum, in his Ulpiani, titulo secundo libri tricesimi quarti Digestorum: 'Ornamentorum hæc, vittæ, mitræ, semimitræ, calautica, acus cum margarita, quam mulieres habere solent.' Legitur in vetere Glossario *cacautica*, *u* etiam quincta nominis litera, sed *c* pro *l* tertia, quod eandem Florentinam *calauticam* esse diceres. Exponitur quidem εἶδος ζώνης, hoc est, species cinguli, sed 'Inonis calanticam' Hyginus balteum etiam appellavit, quod balteum cinguli quoque species est. In commentariis vero Servii nec *n* inveni, nec *u*. Sic enim habent in versum noni Æneidos sexcentesimum et sextumdecimum: 'Et tunicæ manicas, et habent redimicula mitræ, Pilea virorum sunt, mitræ feminarum, quas calaticas dicunt.' *Vinetus.*

No. 450. § 2 *Quum virgo Nausicaa regis Alcinoi, ludum in acta*] Hic Ausonius quidem usus est dictione Græca, sed non omnino apud alios inventu rara: nam et Flaccus ea et Virgil. utitur, in v. hic Æneid. in v. ille Argonauticon. sed et Cicero. Ideoque depravari locus videtur ab immutantibus *in ludum acta* vel *intacta*. Nam Homerus ipsas virgines exercuisse pilæ ludum asserit παρὰ θῖν' ἁλὸς, hoc est, in maris litore, quo lotas vestes explicuerant. Claudianus: 'Non talem Triviæ confert laudator Homerus Alcinoo genitam, quæ dum per littora vestes, Explicat, et famulas exercet læta choreis, Auratam jaculata pilam, post naufraga somni Ocia progressum foliis expavit Ulyssem.' *In acta* Ausonius: ἀκτὴ enim littus, sed amœna proprie ac secreta littorum significat: quod, verbum de verbo exprimens, ad Ausonium in quadam Epistola Paulinus dixit: 'Blanda posito locupletis in acta Litoris.' *Accurs.*

In acta] In littore. Græcum est ἀκτή. *Vinetus.*

Foliorum oppositu] Scribe: *appositu*. Heinsius. In Priapeiis: 'Hujus et Alcinoi mirata est filia membrum

Frondenti ramo vix potuisse tegi.'

§ 3 *Cum supplex ad genua regiæ virginis advolveretur*] Ut Homerus quidem ait, Ulysses secum cogitans, an ad ejus pedes supplex procideret, an sic procul suppliciter precaretur, ut et qua urbem iretur, ostenderet, et vestem aliquam largiretur, hoc satius duxit, ne si propior fieret, injuria puellam provocaret. Accedit et illud signandum, rhapsodia hac commonitum ab Nausicaa Ulyssem, ut cum ad Areten ejus matrem ventum esset, ad genua supplex procumberet, quo eam sibi propitiam redderet: idque eum exsequi, ut præceptum erat, inducitur sequenti rhapsodia. *Accursius.*

Instinctu] Legitur et *instructu*. neutrum improbandum. *Idem.*

Impositusque carpento] Hoc carpentum, ἀπήνη est apud Homerum, et ἅμαξα. Qui non dicit Ulixem fuisse carpento impositum, sed Nausicaam, quæ sola carpentum conscendit, jussisse sequi carpentum et mulos, cum ancillis. *Vinetus.*

No. 451. § 2 *Minerva in puella*] Vetus Exemplar: *Minerva puellæ speciem mutuata.* Vocat eam virginem Homer. ' Neeniden.' *Accursius.*

Cujas esset] C. V. *qui adesset.* Legendum videtur, *quis esset*, vel potius *cujas esset*, τίς, πόθεν εἰς ἀνδρῶν; ' quis es, et unde gentium ?' *Idem.*

No. 453. § 3 *Circumegerit*] Verbum ' circumago' quum non aliud legere meminerim, quam activum, *circumegerit*, quod hic scribunt omnes nostri libri, mendosum esse suspicor, pro *circumierit*. Vinetus.

Ut quæ inde Maleam Laconicæ promontorium circumegerit, ac deinde Lotophagos venerit] Lego: *ac dein ad Lotophagos venerit.* et *Laconiæ* vel *Laconices*, ut Vibius Sequester fere nunquam aliter. Qui vero *Pialeam* pro *Maleam* nuper impressere, non video quem sequantur, aut quonam pacto promontorium in libro statuerint, quod in terris non fuerit. *Accursius.*

Mox ad Cyclopum insulam, quæ Lotophagis adjacebat, cum una nave processerit] *Adjacet*, instanti tempore, quam *adjacebat*, scribendum potius existimaverim. Ne mutata postea naturæ facies intelligatur. Quod nec alibi neglectum ab Ausonio apparet: ut in Periocha VIII. ' Quæ Ithacam Samumque interjacet.' Frequens et apud Homerum est, κεῖται. Animadvertendum et illud, in recensendis erroribus, quos Ulysses pertulerit, ex sua quaque rhapsodia Homericam prorsus œconomiam ordinemque servasse Ausonium. Homerus enim (quod Penelopæ quoque renarrare eum in penultima inducit) pervenisse primum, ait, ad Ciconas, mox ad Lotophagos, post quos ad Cyclopes, ad Æolum, ad Lestrygonas, ad Circen, ad Cimmerios, in Siciliam (Sirenibus, videl. Scylla et Charybdi præteritis) in Ogygiam Calipsus, in Phæaciam, denique in terram patriam. Quorum seriem errorum nec Tibullus omisit. Unde ne quem forte ejus, qui doctissimus idemque cultissimus jure sibi primum vendicavit inter commentatores locum, authoritas dubitare hic, aut secus certe credere impellat, Servii Honorati quadruplex una vel mendum vel erratum palam faciendum nobis est: simulque amolienda plurimorum imbecilla credulitas. Qui tantum circa commentaria oscitabundi inhærentes, meliora usque adeo non quærunt, curantque, ut contumaces quoque interstructis (veluti Ulysses ipse Sirenum cantus) auribus prætereant. Virgilius itaque derelictum in Sicilia Achemenidem Ithacensem Adamasci filium ab Ulysse cæterisque sociis, sibi quisque fuga consulentibus, Æneam postea iis littoribus appulsum navi inter suos recepisse, atque ab immansueti Polyphemi feritate liberasse, scribit. Servius id fieri non potuisse autumat, ac dissentire eum ab Homero pariter ac tem-

pore contendit. In his enim versibus: 'Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro Prensa manu magna, medio resupinus in antro, Frangeret ad saxum:' ita ejus passim commentaria leguntur: 'Homerus dicit quatuor a Polyphemo interemtos. Qui etiam scribit Æneam prius quam Ulyssem ad Siciliam venisse. Ergo vel dissentit, vel dicit, duos vidisse, sed quot occiderit nescire.' Nec multo post, 'Ulysses,' inquit, 'ad Polyphemum venit relicta Calypso, cum qua fuerat decem annis. Unde (ut supra diximus) Virgilii dictis dissentit temporum ratio.' Primus igitur bis repetitus error ille est, non prius in Ogygiam Ulyssem Homerica descriptione (quod paulo ante suo ordine rettulimus) delatum quam in Siciliam pervenerit. Ideoque nec temporibus, nec, quem maxime secutus est, authore Virgilium argui. Aliud vero mendacium, æque manifestum, quod nec pervenisse quidem, nedum prius vel posterius, Æneam ad Cyclopes, unquam meminit Homerus. Tertium, quod sex a Polyphemo interemtos ac comesos ejus socios, non quattuor, rhapsodia IX. tradit. Quartum, quod non decem, sed septem cum Calypso annis demoratum, rhapsodia VII. ostendit. Licet Ovidius 'sex' dixerit, de Ponto: 'An grave sex annis pulchram fovisse Calypso?' Ubi *septem* etiam reponendum non inepte quis conjiciat. Nisi tam hoc in Ovidio ferendum videatur, quam in Statio, qui Ulyssis socios, cum Homerus dixerit in porcos transformatos, in luporum ora versos, edidit. Tam paucis verbis tot errores (dicet aliquis) in Servio! Nos etiam per universa commentaria, sed Servii eos esse, haud facile affirmaverimus. Non hercle magis, quam alterius conseri, quæ vicissim egregiæ eruditionis, miræque brevitatis, Maronis Poëtarum summi virtutem asxerunt. Quis enim addita pleraque in ejus scriptis, mutilata plurima, commutata innumera, negare ausit? Quis præterea interpres adeo inconditus tantum in eruditione virum in minutissima quæque lapsum toties affirmet? Quid est autem, quod in bonis aliis, qui olim scripserint, mendas accusamus, tegimus, in librarios plerumque rejicimus, Servium tamen die dicta reum agimus? apertoque in eum titulo invehimur? neque ejus commentaria exscripta toties animadvertimus, nunquam eadem? Haud ego tamen arbitrabor, nihil quicquam inveniri apud Servium, quod vel improbari jure, vel contemni possit, atque omnibus acquiescendum. Quin commonendi quoque lapsus, sed modeste, sed citra calumniam. Nec dissimulabimus, in plerisque exemplaribus ita legi, ut non ab Homero, sed Historicorum fide dictum videatur, Æneam priusquam Ulyssem in Siciliam delatum. Verba ipsa hæc sunt: 'Ante ad Siciliam Æneas, quam Ulysses venisse dicitur.' Quibus tamen haud utique error abest: quando etiam qui cum Virgilio conveniant scriptores sese Græci offerant. Dictys siquidem Cretensis, gravis alias, nec incelebris Historiæ Trojanæ author, hinc illum rapuisse navigationis cursum asserit ad Lotophagos, ad Cyclopas, in Æoliam, ad Circen, ad Calypso, ad Inferos, ad Alcinoum. *Idem.*

No. 454. § 2 *Sociique ejus opes aliquas in lora*] Scribendum puto *Lura*, ut sit ejus pars pro toto utre. 'Lura' enim (ut Marcellus scribit) 'os culei' vel 'utris' significat. Unde 'lurcones' capacis gulæ homines, et bonorum suorum consumtores. Nec deerunt qui *soro* scriptum magis putent, ventorum ipsam thecam loculumque interpretantes, Græca voce, σορός. in quo Apim taurum olim positum, Sorrapim, mox Serapim appellatum, Nymphodorus tradit. Nec prætereundum, reperisse quidem nos

in Codice non multæ fidei, *In scorto esse existimantes.* Accurs.

In lora] Ita legendum. Festus: 'Lura os culei, vel etiam utris.' *Turneb.*

In lora inesse] *Loram* suspicari liceat utrem quondam dictum, qui ex bubulo corio esset: quali suos conclusisse ventos Æolum fabulatur Poëta. *Vinetus.*

Ab ipsa patria] Scribendum: *ab visa jam patria.* Nam modo dixit proximum Ithacæ fuisse. *Barthius.* Confirmat hanc emendationem illud Macarei apud Ovidium lib. XIV. Metamorph. de Ulysse: 'flatuque secundo Lucibus isse novem, et terram adspexisse petitam:' et quæ Homerus lib. X. Odyss. Τῇ δεκάτῃ δ' ἤδη ἀνεφαίνετο πατρὶς ἄρουρα, Καὶ δὴ πυρπολέοντας ἐλεύσσομεν ἐγγὺς ἐόντας.

§ 3 *Eurylochus et præmissi cum eo socii, &c.*] Homerus, præter Eurylochum, mutatos duos et viginti asserit in porcos, qui cum eo prius, sorte ducti, flentes missi fuerant, ἅμα τῷ γε δύω καὶ εἴκοσ' ἑταῖροι Κλαίοντες. Ipse enim solus, fraudem suspicatus, prodigiosam Circes domum ingressus non est, et pharmaco abstinuit, ac viso sociorum monstro, 'siqua fides augentibus omnia Musis,' duri fati nuncius ad Ulyssem contendit. Hinc et Naso XIV. Metam. ait: 'suis solum caruisse figura Vidimus Eurylochum, solus data pocula fugit.' Sed mirum est, dignumque observatione, quod is, cum Homerum plane fuerit secutus, sorte lectos ait Eurylochum ac socios viginti unum. Quorum quatuor et nominat. Ita enim Macareum inducit: 'Sorte sumus lecti. Sors me, fidumque Polyten, Eurylochumque simul, nimiique Elpenora vini, Bisque novem socios Circæa ad mœnia misit.' Quo autem modo ex Homero omnes ejus socios præter Ulyssem transformatos dixerit, hoc non etiam intelligo. Putabat Socrates, idcirco dictam Circen commutasse homines in porcos, quod his multis fere illos enutriret, quæ non esurientes, minimeque sitientes, ad edendum atque ad bibendum irritarent. Ulyssem autem qua Mercurii consilio, qua sua abstinentia suem factum non fuisse. Vitanda itaque ciborum poculorumque imprimis ea genera, præcipiebat. Author Xenophon. Meminit et Plutarchus in libello de Nugacitate. *Accurs.*

Eurylochus, et præmissi cum eo] Eurylochum excipit Homerus: qui renunciare posset Ulixi, quid aliis accidisset. *Vinetus.*

In ferarum ora] In sues Homerus. *Vinet.*

No. 456. § 3 *Trinacriam pervehitur*] Non *Trinacriam*, i. e. Siciliam, sed *Thrinacriam*, aliam Homero insulam significari, qui ejus Odysseam transtulere, rem prorsus novam conantur inducere, eo Θρινακίην dictitante. Miror autem non animadvertisse, quod ipsa, quæ a nostris Sicilia, Sicania, Trinacria, Trinacris, Triquetrave, nuncupari consuevit, a Græcis etiam Trinacria, Trinacris, Thrinax, et Thrinacia dicitur. Strabo: 'Est quidem Sicilia triangula specie, et propterea Trinacria quidem prius; mox Trinacis appellata est, translato in consonantiorem vocem vocabulo.' Meminit etiam Stephanus. *Accursius.*

Trinacriam] Siciliam: quam Homerus Θρινακίαν appellavit. *Vinetus.*

Ac mox inde navigantes] Ita Exemplar Ms. est enim cum superiore colo subnectendum: ut intelligamus, ob mactatos boves, et in Sicilia portentis territos, ac deinde navigantes fulmine disjectos, mersosque. *Accurs.*

No. 458. § 2 *Somno experrectus Ulysses, portum et litus*] Totum id cum superiore Periocha connectendum fuit, cumque ita esse, ordine monstretur Homerico, non *confirmatus*, in novissima particula, sed *confirmatur*, emendandum videretur. Ego autem in conjecturam vero proximam ad-

ducor, ita quædam hic præpostere temerarios retulisse librarios, uti suo ea loco integra pepulerint, convellerintque. Homerus sane nequaquam cognovisse eum litus patriæ affirmat, cum quia diutius abfuerit, tum quod eum nebula Minerva sepserit, ne a quoquam antea agnosceretur, quam ipsum omnia componere, procorumque contundere proterviam, monuisset. Qui postquam circumductis in omnem partem oculis satis admiratus est, ignarus quam orbis partem teneat, Phæacumque munera repetiit, exhibita Minerva nubem scidit, et solum patrium agnoscere permisit. Sit itaque hoc fortasse modo digerendum, connectendumque: *Somno experrectus admiratur, ut advectus, ut expositus, ut relictus sit, ut cuncta nesciret. Requirit universa donorum, quæ postquam incolumia videt, quam potest tutissime occultat; consiliisque a Minerva confirmatus, portum et litus patriæ non sine animi consternatione cognoscit.* Accursius.

Somno expergiscitus] *Expergitus* legendum hic puto, ut in Periocha libri quinctidecimi Iliados. *Vinetus.*

§ 3 *Ait se esse Cressium*] Quomodo legendum videri potest, dum ne nomen ejus id esse putetur. Cujus etiam Homerus hic non meminit, Cretensem illum se finxisse tantum testatus: idque mox repetit, et nomen simul explicat, Æthonem. Est autem ex inclinatione Græca Κρήσιος. Cætera, quæ in hac Periocha sequuntur, tam mutilata sunt, quam falsa. *Accursius.*

Navigantem Trojam] In ipso est Homero, istum Cressium, postquam ab Ilio capto, in Cretam suam rediisset, in Ægyptum sponte navigasse: sed nec quæ sequuntur in hac Periocha Græcis satis consentiunt. *Vinetus.*

No. 459 *It Lacedæmonias arces*] De voce quidem 'arces' constare videtur, vel eo, quod in quarta Periocha scriptum ab eodem est: 'Jamque adeo ventum validæ ad Lacedæmonis arces.' Prima vero particula non segnius in verbum *It*, quam in præpositionem *Ad*, quæ sit apud Homerum εἰς, transire poterit: Ἡ δ' εἰς εὐρύχορον Λακεδαίμονα Παλλὰς Ἀθήνη Ὤιχετ' Ὀδυσσῆος μεγαθύμου φαίδιμον υἱόν. Nec obstiterit sententia intercisa verboque nullo fulcta: cum sit et in cæteris factitatum. *Accurs.*

§ 2 *Maturoque*] Emenda: *matureque:* et mox *diverso*, ex Ms. pro *adverso*. Idem.

Atque ad patriam emisso] Prætulerim: *atque ad patrem remisso:* et sic legendum esse ex Homero liquet. Paulo supra legerim: *At Lacedæmonias, &c.*

No. 462 *Populi per mendicabula*] Æque recte: *populo*. Homero πανδήμιος πτωχὸς, lib. XVIII. Odyss. Ἦλθε δ' ἐπὶ πτωχὸς πανδήμιος, ὃς κατὰ ἄστυ Πτωχεύεσκ' Ἰθάκης, &c.

No. 463 *In Parnasso quondam*] Commodius scribitur, *in Parnesso*, cum vocali secunda, hoc est, ἐν Παρνησσῷ. ut sit non mons Parnassos, sed urbs Παρνησσός. ad quam venisse illum asserit Homerus, ut Autolycum maternum avum videret. *Accursius.*

In Parnaso] Ἐν Παρνασῷ. Homero Παρνησὸς dictus fuit hic Phocidis mons; sed vulgo Παρνασὸς, auctore Eustathio, hoc est, *Parnasus* unico *s*. Vinetus.

No. 464. § 2 *Eresippus*] Scribe: *Ctesippus*, hoc est, Κτήσιππος. Accursius.

Divinationis ex parte] Sic codicum nostrorum vetustissimus, pro *divinationis expertæ:* idemque *Eresippus* pro *Ctesippus*, hoc est Κτήσιππος. *Vinetus.*

Apud Ithacenses divinationis expertæ] Atqui novus hospes erat. Sic enim apud Homerum Eurymachus: Ἀφραίνει ξεῖνος νέον ἄλλοθεν εἰληλουθώς. retinui igitur *divinationis expertus*, id est, artis suæ divinandi nunc primum

apud Ithacenses periculum faciens.

No. 466. § 3 *Nihilominus in Ulyssis domo quod contumel.*] Dictio *nihilominus*, intellectum frangit. Emendandum igitur fortasse fuerit, *nihil*, aut *nihil omnino*, aut etiam, *nihil minus in Ulyssis domo, quam quod contumeliosum esset ediderat*. Sed tam hoc, quam quod sequitur multo magis in medio relinquimus. An scil. scribi debeat: *Et Medonti Præconi*, pro *Medonti uni*. A suo enim utriusque officio eos nominari nonnihil intercedebat, ut apud Homerum: Φήμιον ἀοιδὸν, καὶ κήρυκα Μέδοντα. Qui etiam utrumque a Telemacho protectum, liberatumque Ulyssis cæde, monstravit. Sed mirum est, quonam modo Medontem hunc, probatum in Ulyssis domo, atque a procacitate aliorum secretum Ovidius 'dirum' appellaverit, interque petulantissimos retulerit, in Epistola Penelopes ad Ulyssem: 'Quid tibi Pisandrum, Polybum, Medontaque dirum, Eurymachique avidas, Antinoique manus, Atque alios referam?' Nec Planudes aliter interpretatur, quam καὶ τὸν δεινὸν Μέδοντα. Importunum ergo visum iri multis scio, in ea Epistola quicquam immutari, quæ nullius non versata manu jam fuerit. Ideoque quod affirmari fere posse videbatur, tantum admonere libet, nominis similitudine, *Amphimedonta* reponendum. Ut legatur: '*Quid tibi Pisandrum, Polybum, Amphimedontaque dirum*. Quem et Homerus hac ipsa rhapsodia cum Pisandro, Polyboque junctim fere percurrit: Εὐρύνομός τε, καὶ Ἀμφιμέδων, Δημοπτόλεμός τε, Πείσανδρός τε Πολυκτορίδης, Πόλυβός τε δαΐφρων. *Accursius.*

§ 4 *Et qui cum Telemacho erant*] Vera hæc, ni cum sequentibus jungantur, haudquaquam esse possunt ex Homero: sed et omnem seriem interturbant. *Idem.*

No. 467. § 3 *In coitum deinde conveniunt*] Turpior demonstratio, quam vel Ausonii moribus conveniat, vel ab Homero dictum fuerit, qui rem mira verecundia velavit. Quare unius tantum literæ mutatione, ex Ms. Codice emendandum crediderim, *In cœtum*. Nam et in Polygitonem, eodem velamento scriptum est: 'Verbaque lascivos meretricum imitantia cœtus.' Item: 'Fœmineos cœtus et non sua bella lacessunt.' *Accursius.*

No. 468 § 2 *Miratique lectorum juvenum gregem, &c.*] Incondita quidem hæc, et minus plana, ni ex Ms. Codicib. in hunc modum reponantur: *Miratique lectorum juvenum cum grege densitatem, uno agmine commeantem, causas interitionis accipiunt*. Accursius.

Juvenum gregem densitatemque uno agmine commeantem] Sic vetustissima Parisiensis editio. Mariangelus ex antiquioribus libris reponendum censuit: *juvenum cum grege densitatem uno agmine commeantem:* sed quid hic istud, *cum grege?* Ego, si certo scirem, in vetustis exemplaribus reperiri præpositionem, ex ea, et illo *gregem, congregem* facere non dubitarem: si sic legerem, *Mirantique lectorum juvenum congregem densitatem uno agmine commeantem*. Hoc enim composito vocabulo locis aliquot usus est Ausonius. *Vinetus.* Lege, *commeantum*. Græevius.

Miratique lect. juven. cum grege] Recte Vinetus prætulit *congregem:* quo vocabulo Ausonius sæpius usus est. Sed et porro quod sequitur, *uno agmine commeantem*, legendum est, *commeantium;* perfacili errore: qualis fere ille est, quem in Horapolline notavi lib. II. cap. 72. ἐὰν γάρ τις, inquit de Hyæna, τὸ δέρμα τοῦτο περιβάλληται, καὶ παρέλθῃ διά τινων ἐχθρῶν, οὐ μὴ ἀδικηθήσεται ὑπό τινος, ἀλλὰ παρέρχεται ἀφόβως. Lege: καὶ παρέλθῃ δι' ὄντινων θηρίων. posset tamen retineri, διά τινων: sed pro ἐχθρῶν, θηρίων legendum esse Plinius evicerit, qui lib. XXVIII. c. 8. de Hyænis hæc ait:

'Præcipue Pantheris terrori esse traduntur, ut ne conentur quidem resistere: et aliquid de corio earum habentem non appeti.' Hæc an ad Pantheras solas, an et ad reliquas omnes feras pertineant, haud liquido dixerim; certe ad feras, non ad homines pertinent.

§ 3 *In utroque*] Fortuna (inquit) Agamemnoni dispar fuit in utraque re, in virtute videlicet, qua vir ille rebus præclare gestis inter Græcos præstare non potuit, turpi morte potitus, et uxoris Clytæmnestræ impudicitia. *Mariang.* Forte, *in utrumque.* Græviua.

Cui dispar fuerat in utraque fortuna] Ulixi contigit uxor pudica, Penelope: Agamemnoni impudica, Clytæmnestra: Ulixes domum reversus, pœnas de procis suæ conjugis sumsit: Agamemnon ab eodem bello Trojano domum reversus, occisus fuit ab uxore sua, et ejus adultero Ægistho. Sic Agamemnoni fortuna fuit dispar in utraque, tam in virtute, quam in pudicitia. *Vinetus.*

Inopinato et reditu, et rerum gestarum relatu] Sic meorum exemplarium vetustissimum, quomodocunque alia. Idem mox habebat, *ærumnas*, alia *ærumnis.* Debet autem scribi per *t* non per *c* verbum *exantlo:* quod a Græco fit ἐξαντλῶ, 'exhaurio' significante. Cicero in Lucullo: 'Credoque Clitomacho ita scribenti, Herculis quondam laborem exantlatum a Carneade.' Et secundo de Divinatione: 'Tot nos Trojani belli exantlabimus annos.' *Idem.*

Afficitur ab eo cognitis] *Cognitis.* Sic in Vet. Ms. Potest etiam hoc schemate dictum videri, *Afficitur ab eo cognitu*, sc. ærumnarum, *quas ærumnas exanclasset.* Apuleius: 'Variorum populorum cognitu.' Symmachus: 'Postquam de meo cognitu amara legisti.' Porro in verbo *exanclare* sunt qui innovare conentur *exantlare.* Non desunt et, qui Ausonium insimulent, quod Quintilianus id vitandum duxerit, ut nimis priscum, et ab ultimis obliteratisque repetitum temporibus. Equidem Ausonium ita ab istorum vindico calumnia, ut M. Fabio nihil derogem. Itaque hoc tantum meminerimus, usum eo verbo principem Latini sermonis Marcum Tullium non semel, post eum bonos fere omnes. Tempestate quoque nostra universos bonos, doctosque intelligo. Stultis enim, qui et ipsi scripserint, nusquam esse locum convenit. Est certe apud Græcos ἀντλῶ 'haurio,' quod verbum et Latini quoque susceperunt Veteres. Compositione postea cum ἐξ, quod per *t* literam debuerat, per *c* mansit *Exanclare:* cognatione qua se eliduut, impelluntque hæ literæ, ut pretium et precium, vitium et vicium, cæteraque notissima. *Accursius.*

§ 4 *Et vi communicationis*] Abscissa dictione, corrigendum arbitramur *communicatis:* ut intelligatur non avidius, quam cautius, nec audacius, quam pro viribus, sed consilio his adhibito. *Idem.*

§ 5 *Absolutione*] Lege: *abolitione* hoc est, ἀμνηστίᾳ, quæ est oblivionis lex. *Græviua.*

PRÆFATIUNCULÆ TRES.

No. 469. 6 *Nec sit aperta manus*] Liber vetus: *Nec satis apta manus.* Vinetus.

10 *Blando*] In blando imperio vis inest. Idem Ausonius in Epist. Centonis: 'Potentissimum imperandi genus est, quum is rogat, qui jubere potest.' *Idem.*

22 *Inque meis culpis*] Legitur et *tuis* pro *meis*. In cogente culpa esse videtur major, quam in eo, qui coactus invitusque facit. 'Culpas' autem eodem modo positas, vide in vers. 14. Præfat. in Lud. Sapientum. *Idem.*

No. 470. 1 *Ausonius Syagrio*] Poëmatium charactere Lucilliano, cujus initium, 'Ausonius genitor nobis :' titulum debet habere : *Ausonius Syagrio suo*, et continuandum cum Epigramm. quod infra subjicitur, titulo ad 'Syagrium.' *Scaliger.*

Ausonius genitor] In vetere Lugdunensi codice, qui multa illa Ausonii Burdigalensis habuit scripta, quæ Charpinus publicanda primus curavit, titulus hic fuit, ABHINC AUSONII OPUSCULA, quem sequebatur carmen, *Ausonius genitor nobis*, cum titulo, AUSONIUS LECTORI SALUTEM : sed libros suos Ausonius tam inepte inscripserit? Et Carmen istud quis credat Ausonium poëtam condidisse? Quod semidocti cujuspiam versificatoris fœtus fuerit : qui Ausonii tamen studiosus, ejus Epicedium in patrem Julium imitari conatus est: Carmenque ex variis ipsius Carminibus composuit. Mariangelus Accursius, qui ante Charpinum hoc ediderat in Diatribis, distichaque triginta tria in eo invenerat, quum in Lugdunensi exemplari undeviginti tantum essent, ita judicaverat : qui inscripsit, EPICEDION IN AUSONIUM POETAM INCERTO AUCTORE. *Vinetus.*

3 *Adscripsi, ut nosses, bone vir, quicunque fuissem*] 'Bone vir,' ἀγαθέ. apud Horatium, 'quo, bone, circa.' *Scaliger.*

5 *Vassates patria est patri : gens Ædua matri De patre. Tarbellis sed genitrix ab Aquis*] Hoc distichum ita nulla controversia legendum putamus : Matri enim Ausonii Æduus fuit pater, mater Tarbella : ut ex Parentalibus cognoscimus. Tarbellæ Aquæ sunt, non eæ, quæ ad radices Pyrenæorum sitæ sunt, prope Tarbam Bigerionum : sed eæ, quæ ad ostia Aturri sunt. Vulgo nomen retinent : nam etiamnum *Aqs* vocantur. Nimis argutantur, qui Ptolemæi Δάκιον opinantur esse illam civitatem. Ut non satis mirari possis primum stuporem hominum, qui non vident tantum abesse hoc nomen ab illo oppido, quantum Tarbelli absunt a Gabalis, post quos Dacios collocat Ptolemæus : deinde et imprudentiam, qui, cum sint Vascones, tamen ignorant morem linguæ suæ, quæ vocibus a vocali incipientibus solet hiatus vitandi caussa, *D*, præponere, quoties præcedens vox in vocalem desinit. Jam post Bituriges Vibiscos ad ostia Aturri, et ultra, Strabo Tarbellos collocat. Unde et 'Oceanus Tarbellicus' dicitur. A saltu enim Pyrenæo occurrunt primi Tarbelli ad Aturri usque ostia. Hinc Boi. deinde Meduli : postremo Bituriges Vibisci. A saltu Pyrenæo incipere vel unus Ptolemæus testis erit. Et eo Tibullus eum tractum Pyrenæi vocavit 'Tarbellam Pyrenem.' Cantabros enim et Vascones, qui tunc ultra Pyrenem in Hispania erant, vicit Messala : qui cum Pyrenæum penetrassent, sedes ibi posuere, ubi Tarbelli sunt. Apud Tibullum ex correctione nostra legimus : *Tarbella Pyrene Testis, et Oceani litora Santonici* : non, ut vulgo editum est : *tua bella Pyrene.* Inter Tarbellos enim, et litora Santonici Oceani tantum Garumna interjacet : cum Tarbellos ad ostia usque Garumnæ ponant Strabo, et Ptolemæus : quare necesse, ut et Bojos, et Medulos complexi fuerint. Sed 'Aquas Tarbellicas' eas esse, quas diximus, non autem Bigerronum balnea, quis magis convicerit, quam Ausonius ipse, qui scribit avum suum maternum eo pervenisse, 'Ubi Oceanus Tarbellicus perstrepit ?' hoc est, ad Aturri ostia, quem locum alibi de

eadem re loquens, vocat 'Aquas Tarbellas.' Satin' eo loco constitit de re parum nota? Præterea Antoninus, a summo Pyrenæo Burdigalam proficiscentibus necessitatem imponit per 'Aquas Tarbellicas' iter faciendi. Quin et Paulino ex Hispania Burdigalam contendenti idem iter assignat Ausonius: 'jam ninguida liquit Oppida Iberorum, Tarbellica jam tenet arva.' Vibius Sequester Aquas Tarbellicas vocat 'civitatem Tarbellam.' 'Atyr,' inquit, 'Tarbellæ civitatis Aquitaniæ in Oceanum fluit.' Hoc dixi, quia et 'Tarbam Bigerronum' putant quidam ita dictam, quia in Tarbellis volunt esse: quod falsum est: tum quia quidam Aquas Bigerronum easdem esse cum Aquis Tarbellensibus volunt hac ratione moti, quod Tarbam a Tarbellis dictam volunt. At sciant isti Tarbam Bigerronum esse: et eorum Episcop. non Tarbellensium, sed Bigerronum in antiquis Synodis dici: hodieque non aliter vocatur. Præterea aliud est Tarba, aliud Tarbelli. Postremo alio nomine *Aqs* oppidum vocatum fuit, alio illæ Bigerronum Thermæ. Nam *Aqs*, quod in Tarbellis, sunt 'Tarbellicæ Aquæ:' et civitas Aquensium. Istud vero oppidum, quod non civitas, sed vicus esset, 'vicani Aquenses' dicti. Id patet ex egregia inscriptione, quam ego ad oppidum in sacello quodam reperi, quæ in saxo elegantissimo cum simpulo et disco libatorio affabre insculpta erat. Ea ita habet: NVMINI AVGVSTI. SACRVM. SECVNDVS. SEMBEDONIS. FIL. NOMINE. VICANORVM AQVENSIVM. ET. SVO. POSVIT. Præterea considera, quam longe sint Tarbelli a Bigerronibus, cum inter eos magna civitas, seu populus Aturensis interjectus fuerit: de quo alibi satis. Porro aliæ aquæ sunt in dominio Benearnensi, salubres potu, calidæ et frigidæ junctæ nullo prope intervallo: de quibus intellexit Plinius lib. XXI. cap. 2. 'Emicant,' inquit, 'benigne, passimque in plurimis terris alibi calidæ, alibi junctæ, sicut in Tarbellis Aquitanica gente, et in Pyreneis montibus, tenui intervallo discernente.' Qui aquas Benearnensis saltus in Pyreneis viderunt, et biberunt, non dubitabunt Plinium de illis sensisse. *Scaliger.*

20 *Æmilium aut Scaurum*] Deest hujusce disjunctionis alterum membrum. Lege igitur: *Æmilium ad Scaurum*. Aut si hæc non arridet, tametsi sincera sit et genuina lectio; repone, *Berytiumve Probum*. De quibus Grammaticis plura ad Carm. XV. Professor.

21 *Aquitanaque nomina*] Quid hic faciat copula, merito quæramus, quum sit appositio, *multos nostrates Aquitana nomina*. Quare meo periculo corrige: *nostrates Aquitanica nomina multos*; id est, Aquitanos. Sic in Urbibus: *Tectosagos paganica nomina Volcas* legendum esse illic monui, et pluribus adstruxi: pro, *Paganaque nomina*. Ibidem *Aquitanica rura* dixit, ut hic *Aquitanica nomina*. Sed nec editio vetus, qua Fruterius usus est, aliter habuit; qui lectionem hanc male sollicitavit, et pro ea *Aquitanaque nomina* supposuit.

32 *Pæne Jove iste satus*] Alcides, Hercules, Atlantis discipulus, Jovis filius fuisse perhibetur ex adulterio. Æacides vero Achilles, discipulus Chironis, Jovis fere fuit filius. Peleum enim patrem habuit: Peleus Æacum Jove genitum. *Vinetus.*

39 *Hic ego Ausonius*] Absque synalœpha pronunciandum hoc. Verum quis hic Ausonius, et quis Suagrius Syagriusve? ut utroque modo sine vitio scribebat antiquum exemplar. ac si Poëta sit Ausonius, quando hoc ipse scripsit hexastichon? et cui suo libro præscripsit? At hoc vide, quomodo in vetusto illo Lugdunensi libro positum erat. Diximus modo, illic decem et novem tantum habuisse

·disticha Epicedium in Ausonium, cujuscunque sit auctoris, eorum nonodecimo, quod est, *Et prior indeptus fasc.* continuabat antiquus liber distichon, *Hic ego Ausonius*. Huic disticho subjiciebat titulum, AUSONIUS SUAGRIO : et titulo tetrastichon, *Pectoris ut nostri*. Quam rem quum minus recte habere censuissent Lugdunenses, distichon, *Hic ego Ausonius* separarunt a superiori Carmine : eique titulum illum superscripserunt *Idem*.

Hic ego Ausonius] Ita et Horatius in Epodis : 'O ego infelix, quem tu fugis :' citante Fruterio, qui hiatum hunc probat. Vide sis et Barthium tuentem lib. XX. cap. 18. Adversariorum. Perperam vero τὸ *sum* ab aliis insertum est. Utut alii aliter sentiant, extrema duo disticha vere Ausoniana, a superiore Carmine sejungenda censeam; quod an Ausonii sit, dubito : certe mutilum est.

No. 471. 2 *Veronensis poëta*] Caius Valerius Catullus poëta, ex Verona Italiæ civitate. *Vinetus*.

5 *Burras quisquilias*] Usus est vocabulo Aquitanico. Nam hodie major pars Aquitanicarum nationum quisquilias vocat Burras. *Scaliger*.

Burras, quisquilias] Burra, quid sit nescio, nomen alibi mihi non lectum, quod hoc loco rem minimi vel potius nullius pretii significat, ut 'gerræ' simile verbum in Præfatione in Griphum. Quæsivit Pithœus de illo primi Adversariorum capite sextodecimo. Sed 'quisquiliæ,' ut scribunt Festus et Servius, sunt quicquid ex arboribus, surculorum, foliorumque cadit, stipulæ, aliaque terrarum purgamenta. *Vinetus*.

6 *Credemus gremio cui fovendum*] Ita lego. Cor. vero Nepotem Plinius 'conterraneum' suum vocat. Et Ausonius ipse 'Gallum' vocat ; cum ait : 'Quam quem Gallia præbuit Catullo.' Quo nomine Catullus videtur justam caussam habuisse suum poëma ei dedicandi. Nam qui alias rationes ex suis conjecturis expiscantur, nugari mihi videntur. *Scaliger*.

Gremio cui] Sic fuit in exemplari : et metrum vitiarunt, qui *cujus* pro *cui* scripserunt. *Vinetus*.

7 *Inveni, trepidæ silete nugæ*] Quod quærebam, inquit, inveni, nempe cui mittam, et credam meum libellum. Quiescite jam, et sollicitudinem omittite, o trepidæ nugæ meæ. Ita hæc vocabula per *æ* in exemplari, et *nugæ*, non *natæ*, ut ediderunt Lugdunenses. Sic et hæc sua Edyllia quisquilias ineptiasque jam appellavit Ausonius. *Idem*.

15 *Et nidum*] Ego ita indubitanter lego : Non, *nudum*, ut vetus liber et editiones. *Scaliger*.

Et nidum in gremio fovete tuto] Ὑπαλλαγή, si nihil est vitii, pro, ipse vos foveat in sinu suo intimo, et complectatur : sicut XII. Æneidos : 'annuerit nobis victoria Martem,' pro, annuerit nobis victoriam Mars. *Vinetus*.

17 *Ignoscenda teget*] Eadem invenies πάρισα in Præfatione in Ludum Sapientum ad eundem Drepanium Pacatum. *Idem*.

GASPERIS BARTHII

AD AUSONIUM RELIQUA.

Non inepte fortasse faciam quædam connotando, cum duplici quidem emolumento prodesse possint, nimirum Poëtices, et Philologiæ etiam metris non admodum deditæ studiosis. Quod in Virgilio notarunt docti ponere illum excurrentes a versu syllabas, idem moris frequentat et Ausonius noster. Ut Epist. IX. 'Cultuque carentia Hellespontiaci quæ protegit æquor Abydi.' Eclogario: 'Atque diu cursu peragit Sol aureus altero Autumni æstatisque simul confinia miscens.' Sed contractione sive complexione talia possunt etiam explicari: ut alibi, Epist. XXII. 'Mutuatur ad Græcam fidem.' Epist. XVI. 'Sylvios Iulis miscuit.' Eidyll. II. 'Simul omnium Multiplici illustres vidit honore domos.' Ephemeride: 'Sanctasque fores palatiaque aurea Specto.' Eadem: 'Desse fidem lætis.' Parentalium Epigr. XXIV. 'Duodeviginti functus Olympiades.' Heroum XII. 'Captus pellacis Laërtiadæ insidiis.' 'Eadem' media producta extulit Eidyll. II. 'Victum, habitum, mores, semper eadem habui.' Sic et Prudentius. Et videatur seculo indulsisse Ausonius; ego vero alicujus veteris autoritati potius existimo, sæpe expertus eum nihil fere sine ea usurpare. 'Ambitus,' media producta notavimus alibi: at ab eodem 'ire,' 'aditus' et 'obitus' correptam habent. Auson. 'Viros morte obita celebres.' Ovidius Fastor. IV. 'Sol aditus, quam quæris, ait, ne vana labores, Nupta Jovis fratri.' Valerius Flacc. lib. I. 'Nate indignos aditure labores.' Cum 'Adorea' secundam producat, 'adoris' tamen correptam proponit Auson. Monosyllab. 'Ador atque Adoris de polline pultificum far.' Gannius vetus Poëta, nisi tamen nomen corruptum est, apud Priscian. lib. VI. 'Illam sponte satos Adoris stravisse maniplos.' Qui et producit alio loco: 'Emicat in nubes nidoribus ardor Adoris.' 'Bis' monosyllabum correptum legitur apud Auson. Epitaph. XXXIII. 'Læta bis octono tibi jam sub Consule pubes.' Contraria ratione alibi. Ea licentia sæpius utuntur poëtæ, ut ob cæsuram brevem syllabam potentia longam ponant. In eo genere frequens est Ausonius, ad Syagrium: 'Cujus ego comes, et quæstor, et culmen honorum.' Ephemeride: 'Et coruscantis oculos lacessunt fulgura lucis.' Parental. XVII. 'Mente bonus, ingenio ingens.' Parental. XXIX. 'Æmilia vix nota mihi soror accipe questus.' Eclogario: 'Et dodrans quadrante satus auctore carebit.' Idem Epist. V. 'Rescisso disce componere nomine versum.' Epist. X. 'Aut avus, aut proavus antiquior.' Absurdi vero aliquot versus in Ausonio occurrunt, qualis hic videri queat: 'Nec tu Martio Narbo silebere, nomine cujus.' Et in Eclogario alius: 'Hydrus, Chiron, thuribulum quoque piscis et ingens.' Et alter in eodem, sed qui correctione indigere videtur: 'Celsior his Saturnus, tardior omnibus astris.' Scribe: *Tardior omnibus his Saturnus celsior astris.* Longe ita melior structura erit. Sed et alterum sic scriptum a Poëta existimo: *Thuribulum, Chiron, Hydrus quoque, piscis et ingens.* Quem ad meliorem memorationem sequentis ævi aliquis corrupisse vide-

tur. Ut non dubito Eclogarium hoc Ausonii in Scholis prælectum fuisse, forte et ab Ludimagistro aliquo ex majoribus ejus operibus concinnatum: 'Controversum, o' suum ambiguum habet. Sidonius: 'Tyrannicarum declamatio controversiarum.' Ausonius Ephemeride: 'Sunt et qui fletus et gaudia controversa Conjectent.' 'Utraque' cum vulgo dicant, Prudentio visum est scribere: 'Frivola utraque et utraque nihil.' Idem capital admisit Ausonius Epigramm. xcii. 'Suasisti, Venus, ecce duas dyseros ut amarem; Odit utraque: aliud da mihi consilium.' Et quicquid apud eruditissimum hunc Poëtam legas, jubeo meo periculo censeas apud Lucilium, Ennium, aut tales legere; quos et coluit Ausonius, et ubi durinsculus est, sponte imitando reducere in memoriam atque auctoritatem voluisse videtur. Ita Porphyrius: 'Sic voti compos excisaque arma cernens.' Idem: 'Votaque jam theatris Reddantur et Choreis.' Sic contra regulas etiam pædagogorum est 'utrobi' ab Ausonio correptum: in Gripho vers. 63. 'Interdictorum triplex genus, unde repulsus Vi fuero, aut utrobi fuerit; quorumve bonorum.' Sed τὸ 'utraque' habes et prima Epist. 'Et placuisse reor geminis ætatibus, ut se Non festinato tempore utraque daret.' 'Vero' cum acuatur adverbiorum more, ut posterior sit extenta merito, ab Ausonio tamen corripitur Epigramm. cxv. 'Pars te Furippum vocitat, pars vero Furippum.' Epist. vi. 'Sed est discrimen utrique Poma ut mala voces, Carmina vero mala.' 'Verisimilis,' tanquam disparatis vocibus, secunda protenta dicam eodem auctore. Epist. xxiv. 'Concinnat verisimilis suspectio culpas.' Eadem ratio est posterioris in 'velis,' quam vulgo corripiunt; at Poëta iste contra, Epigr. cxli. 'Quæ nosti, meditando velis inolescere menti.' Et Martial. lib. xii. Epigr. xxxiv. 'Si vitare velis acerba quædam.' Sed τὸ 'veri' in compositione potius breve habendum; ut apud eundem, Cæsaribus: 'Matricida Nero.' 'Te ipsum' tanquam una voce notandum ab eodem Poëta corripi, fine Ludi Sapientum: 'Chilo cui patria est Lacedæmon, nosce teipsum.' Ita enim eo loco vetus lectio, nec video causas cur mutent posteriores Typographi. T etiam literam producere Ausonium est notandum: Epigr. lxxiii. 'Falsum convicit illico haruspicium.' Quomodo et Martialis, qui minime omnium licentiosus, ut loquuntur, creditur lib. x. Epigramm. lx. 'Jura trium petiit a Cæsare discipulorum.' Spondiacos versus spernunt vulgo. At uno pede excepto talem habeas apud hunc vetem Epistol. iv. 'Nodosas vestes animantum Nerinorum.' Græcorum voces Latine enuntiat idem: ut Epig. cxxxviii. 'Da rectum casum, jam solicismus eris.' Rudes sunt bonæ mentis, cum 'rudimenta' primis prioribus corripiunt vulgo, adeoque rudunt, non poëtantur. Ausonius contra Eidyll. xv. 'Dura rudimenta et juvenum temeraria pubes.' Valer. Flacc. lib. iii. 'Grata rudimenta Herculeo sub nomine pendent.' 'Re' syllabam ambiguam priscis positam uno et eodem Carmine 'in reperire' demonstrat Ausonius, contra morem Latinorum, non Græcorum, quibus *Ares Ares* licet sonare. Epigramm. xxiii. 'At qui condiderat, postquam non reperit aurum, Aptavit collo, quem reperit, laqueum.' Quod in 'verisimilis' notavi modo i. produci, etiam in 'Regifugio' fit apud eundem Poëtam Eclogario: 'Nec Regifugium pulsis ex urbe tyrannis Lætum Romanis fas reticere diem.' 'Re' vero longum est in illo quoque, ubi geminatio sine omni fit exemplo, Parentalium iv. 'In Tetricos recidit Imperium.' 'Quia' producta posteriore

apud eundem visitur Prof. VIII. 'Sed quia nostro docuere in ævo Commemorandi.' Cujus non memini nunc exemplum. 'Quatuor' brevi prima enunciavit Ennius Annalibus l. I. 'Cedunt ter quatuor de cœlo corpora sancta.' Quod imitatus Ausonius Cleobulo: 'Gradibus propinquis in quatuordecim sedes:' nec scio an ullus alius Poëtarum, certe non memini. 'Putrere' cum secunda conjugatione dicatur, tamen in composito correptum notatur. Prudent. 'Tumulis putrefacta jacebant.' Auson. Epigr. CVIII. 'Ulcera membrorum scabie putrefacta foventem.' In contrahendis nonnullis etiam priscorum licentiam sequitur Ausonius. 'Prout,' una syllaba est Mosella versu CCLXXII. 'Mille alii, prout quemque suus magis impetus urget.' 'Pueritiea' quadrisyllabum est Professor. X. Sic 'abiit' dissyllabum, Epitaphio XXXI. 'Diogenes obiit? non obiit, sed abiit.' Ita *porge* ἀντὶ *porrige*, Eidyll. IV. 'Vel re vel spe mihi porge fruendum.' 'Profectus' a proficiendo prima correpta apud eundem legitur, contra usum vulgarem. Protreptico: 'Pellexi, ut mites peterent per acerba profectus.' Pariter 'probrosus:' Ausonius Cæsarib. 'Interitus dignos vita properante probrosa.' 'Platessæ,' genus piscis hodie in Belgio et Germania notissimum, prima brevi licet notare ex eodem, cum nesciam an in ullo alio Poëta reperiatur. Epist. IV. 'Carroco, letalis trygon, mollesque platessæ.' Sed nos satis fortasse diu nugas corrasimus, etsi nil præter solitum vel in talibus egerimus.

FINIS NOTARUM VARIORUM.

RECENSUS EDITIONUM

D. MAGNI AUSONII

AUCTIOR FABRICIO-ERNESTINO,

ET IN III. ÆTATES DIGESTUS.

[EX ED. BIPONT. 1785.]

ÆTAS I. S. NATALIS 1472—1550.

Post Barthol. Girardinum, qui Venetæ principi præfuit, Ausonio opem tulere Mediolanensis I. 1490. et Venetæ II. curator Jul. Æm. Ferrarius, et qui Venetæ III. præfatus est Georgius Merula. Hos superarunt Thadæus Ugoletus in ed. Parmensi 1499. Venetiis 1501. repetita, Hieron. Avantius Venetæ V. curator, qui uterque Ausonium ex Codd. emendavit et ampliorem dedit. Opera etiam in meliorem ordinem redegere Rich. Crocus, Anglus, Prof. Lips. 1515. et quidam Mich. Humelberg, s. Homedeus, Ascensianæ 1517. curator. Aldina filia est Venetæ Avantii, quam excepere Basiliensis a Val. Curione curata, Gryphianæ priores 1540. et 1549.

1472 Veneta I. fol. Ausonii Pæonii poëtæ disertissimi Epigrammaton libri: Probæ Centonæ clarissimæ feminæ excerptum e Maronis carminibus ad testimonium veteris novique testamenti opusculum: Ovidii consolatio ad Liviam: Calphurnii Bucolicum carmen: Publ. Greg. Tiferni hymni et alia poëmata. Sine nomine typographi, annoque sic in fine designato: 'a nativitate Christi ducentesimæ nonagesimæ quintæ Olympiadis anno II. VII. Idus Decembris.' Vid. Maittar. Ann. typ. T. I. p. 315. Hambergers zuverlæssige Nachrichten, &c. T. II. p. 878. Suchæus in Diss. de

vita et scriptis Ausonii, editioni ad usum Delphini præfixa p. XXXIII. Huic ed. præfuit Bartholom. Girardinus, qui lectorem ita alloquitur: 'O Musarum cultor quisquis es, Ausonii Pæonii Epigrammaton libellum intuens, quanta fuerimus sedulitate usi in his, quæ tum ad Græcarum, tum ad Latinarum literarum editionem pertinent, advertas precamur.'

(1474 Veneta, ap. Jo. Tacuinum de Tridino. Notata Fabricio ex Bibl. du Boze, si numerus sine vitio est.)

1490 Mediolanensis I. fol. Ausonii poëtæ opera. In fine: 'Expliciunt ea Ausonii fragmenta, quæ invida, cuncta corrodens, vetustas ad manus nostras venire permisit. Mediolani impressa per magistrum Uldericum Scinzenzeller, A. D. 1490. die 15. Sept.' Vid. Saxii hist. lit. typ. Mediol. p. 587. Hanc ed. curavit Jul. Æm. Ferrarius, historiæ Professor, qui ita ei præfatur: 'D. Magni Ausonii poëtæ carmen mancum et mutilatum cum evolverem una cum doctissimo poëta Jo. Steph. Cotta, depravatumque codicem librariorum inscitia offendissem, pro virili parte emendavi, castigavique ut impressoribus traderem—adjecimus ex catalogo illustrium urbium nonnulla excerpta Epigrammata, quæ Georg. Merula polyhistor, præceptor noster—in bibliotheca divi Eustorgii primus indagavit.' In fine Ausonii adjicit: 'Habes—Ausonium impressum—quem si depravatum offenderis, tum impressorum incuriæ, tum mihi competitorum certaminibus vexato, et curis ingentibus obruto imputabis, qui impressoribus assidere, nec præesse quivi.'

1494 Veneta II. fol. Ausonii Pæonii poëtæ disertissimi Epigrammata. In fine: 'Expliciunt ea Ausonii fragmenta, quæ invida cuncta corrodens vetustas ad manus nostras venire permisit. Venetiis impressa per magistrum Joannem de Cereto, alias Tacuinum de Tridino. Anno Domini MCCCCXCIIII. die XI. Augusti.' Rarissima hæc ed. curata per eundem Ferrarium, et dedicata Ambros. Varisio, Archiatro Duc. servatur in Bibl. civ. Ratisbonensi. Vid. Car. Theod. Gemeiners Nachrichten von den in der Regensburgischen Stadtbibliothek befindlichen seltenen Büchern aus dem funfzehnden Jahrhundert. Regensb. 1785. p. 223. sq.

1496 Veneta III. fol. per Jo. Tacuinum de Tridino.—Hæc est prima Georg. Merulæ, h. e. cum ejus præfatione: nam recensio et emendatio textus est Hieron. Avantii, ut Merula in illa præfatione dicit. Ceterum fallitur cl. Ernestius in Bibl. Lat. qui con-

tendit, a Merula accessisse in fine quædam Ausonii ante non edita epigrammata, reperta a Fr. Nursio Mediolani: quæ jam comparent in ed. Mediolanensi 1490, et Veneta 1494. Vid. Saxii hist. lit. Mediol. col. 322. 499. 587. et Gemeinerum l. c.

1497 Mediolanensis II. fol. per Ulder. Scinzenzeller. Repetitio præcedentis. Cf. Maittar. Ann. typ. T. I. p. 655.

1499 Parmensis, fol. edente Thadæo Ugoleto, cui, uti Mathæo Bosso, Angeloque Politiano Ausonium deberi tradidit Laurentius Pignorius Epist. 16. Verum ex ipsa Ugoleti præfatione res aliter se habet. Narrat enim, se versus antea confusos in pristinam formam restituisse, verba præpostera mutavisse, nonnulla jam pridem exoleta renovasse, versus interdum, atque integra, quæ nusquam extare credebantur, epigrammata supplevisse: in corrigendis autem Ludo VII. Sapientum, ac Nobilium Urbium Catalogo, usum et adjutum fuisse Tristani Chalci codice: denique Periochen Homericam ex Bernieriano exemplari, et Mosellam, utpote qui unico exscriptus, depravatum (certe ultimo versu, qui nunc habetur, mancum) in lucem dare. Multa præter epigrammata publici juris fecit Tetrasticha de Imperatoribus; Ludum Septem Sapientum; Ordinem nobilium Urbium; Mosellam; carmen de nominibus stellarum; quartamque ad Paulinum epistolam.—Hæc Suchæus l. c. qui hanc ed. in Bibl. Regia Paris. servari testatur.

1500 Veneta IV. 4. ed. Thad. Ugoleto. Hujus exemplum habuit Fabricius, quod fuit olim Alciati, qui loca quædam sua manu correxit. Vid. Fabricii Bibl. Lat. T. III. p. 140. Videtur autem repetitio ed. Parmensis a. 1499. habetque Sulpiciæ poëtriæ Satyram primum ex Ms. editam.

1501 Veneta V. 4. 'Opera Ausonii nuper reperta—Expliciunt opera Ausonii poëtæ celeberrimi fragmenta, quæ temporum injuria ad nos pervenerunt, a Thad. Ugoleto Parmensi diligenter recognita.' Idem Thadæus addidit ejusdem Ausonii opuscula infra scripta: Epistolam ad Paulinum; Periochen Homericam; Mosellam; opusculum de ludo septem sapientum; catalogum nobilium urbium; Sulpitiam; atque aliquot Ausonii epigrammata, quæ dicuntur e bibliotheca Georg. Alexandri fluxisse. Venet. 1501. d. 30. Oct.—Ita hujus ed. titulum dedit Hambergerus T. II. p. 875. cf. et Maittar. Ann. typ. T. V. p. 99. Absque dubio eadem est cum superiore.

1507 Veneta VI. Hieron. Avantii, per Jo. Tacuinum.—Avantius,

cum reperisset nonnulla Ausonii carmina situ occupata, ac locis plerisque corrupta, ne omnino interciderent, emendata, cum reliquis ejusdem scriptis, excudi curavit. Sunt autem hæc fere, quæ non alias edita in lucem protulit: Theodosii ad Ausonium epistola; Ausonii disticha, quibus Theodosio respondetur; priores quatuor ad Paulinum epistolæ; atque ad Symmachum una, cujus initium: 'Intelligo quam mellea res sit oratio.' Memoratur Suchæo p. XXXIV.

1515 Lipsiæ, (Lipzk) 4. per Rich. Crocum, qui se profitetur Ausonii opera diligenter castigasse, et in meliorem ordinem redegisse. Sub tabula opusculorum Ausonii in capite libri est: 'Subdentur castigationes in universum opus ad calcem operis:' sed eæ in exemplo Ernestii nullæ erant; nec aliis visæ et memoratæ reperiuntur.

1516 Paris. 4. ex ædibus Ascensianis edita Enodatio Griphi. 1517. Precatio matutina ad omnipotentem Deum; 1518. Versus paschales ibidem et eadem forma prodiere cum explicatione Franc. Sylvii Ambianatis; qui Scaligero 'nugator' appellatur.

1517 Paris. 4. a Mich. Humelbergio emendata, ap. Jod. Bad. Ascensium. Nil habet maxime notandum, nisi quod ultimum Mosellæ versum, qui nunc in vulgatis apparet, exhibeat, omniaque Ausonii opera in quinque tomos tributa repræsentet: in quorum primo, Epigrammata: in secundo, Edyllia: in tertio, Epistolæ: in quarto, Gratiarum actio, Ludus VII. Sapientum, Catalogus urbium, Labores Herculis, Cæsarum duodecim descriptiones: in quinto, Periochæ. Vid. Maittar. Ann. typ. T. II. p. 306. et Suchæus l. c. Verum si ipsum Badium iu præf. ad omnes politioris literaturæ studiosos audias, pulchrius is de sua hac editione (certe nitida) existimari cupiens prædicat, quantum ad Ausonii integritatem ipsi profuerint scholæ Hieron. Aleandri (post S. R. E. Cardinalis) in poëtam Parisiis ab Homedeo exceptæ. Sic ille: 'Plurimum quidem debes juventus studiosa Hieronymo Aleandro: viro (ut nosti) impense docto: qui primus Ausonio Burdegalensi poëtæ lepidissimo, non solum nasum, ungues, capillos, et id genus membra vetustati obnoxia restituit: verum etiam caput ipsum cum pedibus, bonaque reliqui corporis parte temporis edacitate et seculorum incuria atque injuria absumptum reformavit: plus tamen eidem debitura: ubi quod olim concepit et jam pridem parturit (quod propediem futurum speramus) pariet: luculentas videlicet

enarrationes in ejusdem Ausonii tenebras. Interea autem grati animi significationem facies Homedeo: qui diligenter ab ipso Aleandro annotata, aut ex ejus prælegentis ore excepta, aut divini ingenii bonitate a se reperta: sic concinnavit: ut Ausonianæ integritati parum deesse merito conquerare. Boni itaque consules: et quod præmonui, gratum lectorem ages.'

— Aldina, 8. Ausonius, in ædibus Aldi et Andreæ soceri, mense Novembri. Avantium huic ed. præfuisse notat Hambergerus. Nobis videtur filia Venetæ VI. 1507.

1523 Basileæ, 8. Ausonii varia opuscula ex rec. Valent. Curionis.

1524 Romæ, fol. Mariangeli Accursii, Aquilani, diatribæ in Ausonium, Ovidium, ac Solinum. Vid. Suchæus p. XXXV. Accursius plagii postulatus, quod labores Fabricii Varani, Episcopi Camerini, sibi tribuisset, crimen illud a se removit hoc concepto jurejurando: 'Quod Dii hominesque, fas fidesque audiat, sacramenti religione, et si quid est jurejurando sanctius, affirmo, idque rite pariter ac sine dolo malo dici, ceterisque accipi volo, me nec ullius unquam scripta perlegisse, ac ne conspexisse quidem, unde vel tantillum lucubrationes nostras redimiri juvarique datum fuerit. Quin immo laborasse, quoad ejus fieri licuerit, ut si quippiam alterius, post observationem quoque meam, editum occurrerit, e nostris protinus aboleremus. Quod si pejerem, tum Pontifex perjurio, malus autem genius diatribis contingat, usque adeo, ut si qua bona aut saltem mediocria in ipsis fuerint, imperitorum turbæ pessima, bonis leviuscula tricisque viliora censeantur: famæ si qua manent munera, vento evolent, proque vulgi levitate ferantur.'

1540 Lugd. 8. ap. Seb. Gryphium.

1549 ibid. apud eundem.

1550 Lugd. 8. Ausonii versus de Cæsaribus. in Impp. et Cæsarum vitis cum imagg. ad vivam effigiem expressis.

ÆTAS II. 1551—1668.

Ausonii tum tertia parte auctioris, opera Steph. Charpini et Guil. de la Barge (vide ed. Tornæsii Lugdun. ad an. 1558) tum a studio duumvirorum Eliæ Vineti et Jos. Scaligeri illustrioris. Ille quidem jam ante ed. Tornæsianam, collatis libris editis, novam

Ausonii editionem adornaverat; hic Lectionum Ausonianarum libros II. ad El. Vinetum publicavit 1573. et biennio post Ausonium a se recensitum a Seb. Gryphio edendum curavit. Tum quoque El. Vinetus, qui jam an. 1565. libellum de claris urbibus novo Commentario illustratum Pictavis ediderat, denuo Ausonium ex ed. Tornæsiana pleniorem a se recensitum edidit Burdigalæ; et quatuor post annis Commentarium, in quem multa de Scaligeri lectionibus Ausonianis transcripsit. Hinc familia editionum duplex, altera Vineti, Burdigalensis I. altera Scaligeri, Gryphianæ, Commeliniana, Genevenses, novæ Plantinianæ, (prior enim cura Theod. Pulmanni et cum ejus scholiis prodierat,) cett. vel utriusque bona conjuncta sunt, uti in edd. Burdigalensibus post fata Vineti editis 1590. 1598. et 1604. Singulari etiam sua doctrina Marq. Freherus, Jctus et historicus Palatinus, Mosellam illustravit 1619. Ceteros exhibet Index.

1551 Paris. 8. ex castigatione El. Vineti, curante Jac. Gupylo, Pictone, (Vineti amico.)

1557 Lugd. 8. Lud. Miræi.

1558 Lugd. Tornæsii. Hæc ed. tertia parte auctior ea separatim exhibet, quæ Steph. Charpinus, Lugdunensis ecclesiæ Presbyter, e perantiqui Insulæ Barbaræ Cœnobii bibliotheca eruit, ejusdemque ecclesiæ Comes Guil. de la Barge in lucem edidit. Scilicet præter Ephemeridem, Parentalia, Commemorationem Professorum Burdigalensium, Heroum Epitaphia, nonnullaque Epigrammata, huic ed. accessere Epistolæ ad patrem de filio, ad Hesperium, patris ad filium, ad Theonem secunda, tertia, et quarta, ad Paulum de Ostreis: totum denique Eclogarium, demto carmine de signis cœlestibus. Vid. Suchæus l. c.

1565 Pictavis, ap. Cl. Marnefium. Claræ Urbes cum Comm. El. Vineti.

1568 Antverp. 16. cum Theod. Pulmanni scholiis.

1573 Lugd. Jos. Scaligeri Ausonianarum lectionum libri duo ad Eliam Vinetum (in quorum postremi capite ultimo, poëtæ Vitam succincte narratam tradidit.)

1575 Lugd. 8. ap. Ant. Gryphium. Ausonii opera, recognita a Jos. Scaligero, cum ejusd. lectt. Auson.

— ead. ibid. 24. cum Scal. lectt. Auson.

— Burdigal. I. Vineti ap. Millanges, 4. cura viri docti Eliæ Vineti. Serius ob belli pericula prodiit

1580 ibid. 4. Comm. Vineti in Opera omnia Ausonii.

— per Eliam Vinetum. Ib. fol. min. Sed in Bibl. Schwarzianæ Altorf. Catal. P. I. n. 1785, (et in Bibl. Francof. ad M.) memorantur hoc tit. Ausonii omnia Opera. Ad hæc Symmachi et Pontii Paulini ad Aus. tum Ciceronis, Sulpiciæ, aliorumque veterum quorundam carmina nonnulla, illustrata per El. Vinetum, Burdigalæ 1580. fol.

1588 Heidelbergæ, 8. ap. Commelinum. D. Magni Ausonii opera, in meliorem ordinem digesta. Recognita sunt a Jos. Scaligero, Jul. Cæs. F. et infinitis locis emendata. Ejusdem Jos. Scaligeri Ausonianarum lectionum libri duo ad Eliam Vinetum : in quibus castigationum rationes redduntur, et difficiliores loci Ausoniani explicantur. Post indicem operum Ausonii legitur: 'Omnia ex duobus antiquis, et pluribus novis exemplaribus recognita: quorum veterum exemplarium, alterum Jo. Tilii Engolismensis, alterum Steph. Charpini Lugdunensis fuit.' Hanc ed. meram Lugdunensis an. 1575. repetitionem esse suspicatur Hambergerus.

— Genevæ, 16. ex recognitione Scaligeri, et cum ejusd. lectt. Auson.

1590 Burdigal. II. ap. Millanges, 4. Vineti secunda c. ejus notis.

1595 Lugd. 24. ap. Rapheleng. ex recog. Jos. Scaligeri.

— Genevæ, 12. a Jos. Scaligero et Elia Vineto recognita. Typis Jac. Stœr.

— ibid. Lectiones Ausonianæ Jos. Scaligeri.

— Lugd. Bat. 16. D. Magni Ausonii Burdigalensis opera, ex recognitione Jos. Scaligeri. Ex offic. Plantiniana, ap. Franc. Raphelengium.

1597 Ejusd. Cento nuptialis. Extat in Henr. Meibom. Virgiliocenton. Tom. I. Helmstad. 4.

1598 Burdigal. III. 4. per Eliam Vinetum et Jos. Scaligerum. Ed. III. extabat in Bibl. J. P. de Ludwig. teste Catal. n. 12641. quæ videtur fugisse Suchæum in Diss. præmissa Ausonio in usum Delphini p. XXXVI.

1603 in corp. poët. Lat. Aurel. Allobr. exc. Sam. Crisp. 4.

1604 Burdigal. IV. 4. D. Magni Ausonii omnia, quæ adhuc in veteribus bibliothecis inveniri potuerunt, opera. Adhæc Symmachi et Pontii Paulini literæ ad Ausonium scriptæ, tum Ciceronis, Sulpiciæ, aliorumque quorundam veterum carminum nonnulla.

Cuncta ad varia vetera novaque exemplaria, hac tertia editione emendata, commentariisque auctioribus illustrata per Eliam Vinetum, Jos. Scaligerum, et alios. Indices duo subjuncti præfationi scriptorum hic contentorum, rerum et verborum. Adjunctum est et Chronicon rerum Burdigalensium Gabr. Lurbæi. Burdig. ap. S. Millangium. Nova quidem eaque emendatior hic promittitur editio, quæ vero non est, nisi secunda, mutato tantum titulo, ut monet Hambergerus l. c. p. 877. Textum Ausonii emendatum exhibet ad Cod. Steph. Charpini. Reliquæ notæ sunt Turnebi, Lipsii, Junii, Canteri.

1605 Antv. 12. ex off. Plantin. ex recog. Jos. Scaligeri.

1608 Genevæ, 16. cum Jos. Scaligeri lectt. Auson.

1611 Genevæ, 4. In corp. poët. Latt. Aurel. Allobr. exc. Sam. Crispinus, edit. II. 4.

1612 ex recogn. Jos. Scaligeri, 12.

1615 Mussiponti, 8. Mosella Ausonii cum selectissimis Tibulli, Propertii elegiis, commentario illustrata a Paulo Duizio. Sed ibidem quoque Ausonii epigrammata plurima, cum selectis veterum ac recentiorum, illustrata prodiere, annotante Suchæo in diss. præmissa Ausonio suo p. XXXVII.

1616 Lugd. 4. in corp. poët. Latin. ab Alex. Ficheto S. J. edito.

1619 Heidelbergæ, fol. typis Gotth. Vœgelini. Mosella, cum commentario Marq. Freheri, in quo præter Ausonii, multa auctorum aliorum, multa veteris Germaniæ, illustrantur, et explicantur.

— Rosæ Eidyllium, et Griphus ternarii numeri, extant in Dornavii Amphitheatro Sapientiæ Socraticæ Joco-seriæ, Hanoviæ, fol.

1621 Amstel. 24.

1627 Genevæ, 4. in corp. poët. Latt.

1629 Amstel. 16. D. Magni Ausonii Burdigal. opera, ap. Jo. Janssonium.

1643 Paris. 12. ap. Cl. le Beau. Panegyrici veteres (accessit panegyricus Ausonii et Ennodii) ad antiquam, qua editionem, qua scripturam, infinitis locis emendati, aucti, antea quidem ope Jo. Mar. Catanæi, Fr. Balduini, Herm. Rayani, Jo. Livinei, Justi Lipsii; nunc vero opera Jani Gruteri. Præter quorum commentarios et notas, accedunt etiam conjecturæ Valent. Acidalii et Conr. Rittershusii, ad XII. panegyricos priores. Ad duos autem

posteriores Eliæ Vineti, Andr. Schotti, Jos. Scaligeri, et Jac. Sirmondi notæ et emendationes. Postremo accedunt notæ antea non editæ P. Fabri Saniori, Franc. Jureti, Claud. Puteani, et Ant. Schonovii. II. Part.

1656 Altorfii, 12. D. Magni Ausonii ad Gratianum Imp. gratiarum actio pro consulatu, ed. J. C. Hedeno.

ÆTAS III. SCALIGERO-TOLLIANA 1669—1785.

Inde a quo priorum editorum, maxime Scaligeri, bona adjunxit novæ suæ recensioni an. 1671, Jac. Tollius, cum hanc biennio ante edidisset. Familiam quoque duxit editio in usum Delphini a Juliano Florido inchoata et a Jo. Bapt. Souchay perfecta, quæ etiam Mart. Desposii notas habet antea ineditas. Accessit tandem novissimus interpres Gallicus, Jaubertus Abbas.

1669 Amst. 12. cura Jac. Tollii.

1671 Amstelod. 8. ap. Jo. Blaeu.—D. Magni Ausonii opera, Jac. Tollius recensuit, et integris Scalig ei, Mariangeli Accursii, Freheri, Scriverii; selectis Vineti, Barthii, Acidalii, Gronovii, Græmvii, aliorumque notis accuratissime digestis, necnon et suis animadversionibus illustravit.—In frontispicio hujus ed. abesse epistolam Theodosii Augusti, et in opere ipso Paulini ad Ausonium epistolas, miratus Nic. Heinsius Epist. ad Jo. Frid. Gronovium T. III. Sylloges Burmannianiæ p. 541. sq. qui infinitâ adhuc notat superesse in Ausonio castiganda illustrandaque, atque inter alia laudat librum veterrimum Vossianum.

1712 Hagæ Com. 8.—Cupido cruci affixus c. n. varr. cum Pervigilio Veneris.

1730 Paris. 4. typis Jac. Guerin.—D. Magni Ausonii Burdigalensis opera, interpretatione et notis illustravit Julianus Floridus, Can. Carnot. jussu Christianissimi Regis in usum Ser. Delphini. Recensuit, supplevit, emendavit, Dissertationem de vita et scriptis Ausonii suasque animadversiones adjunxit Jo. Bapt. Souchay, Regiæ Inscript. et Hum. Lit. Academiæ socius.

1750 Amstel. 12. ap. J. Wetstenium.—D. Magni Ausonii Opera, ex doctor. virorum emendatione.

1766 Harlem. 8. H. Bolt Sylva critica ad compluria auctt. vett. inpr. Ausonii loca.

1770 Paris. 12, 4. voll. cum Gallica versione Jauberti, Abbatis; et auctoris vita.

— Ausonii Mosella, recusa Mannhemii ap. C. F. Schwan in Symbolis societatis cujusdam in occidente Germaniæ: Beitræge zur Sittenlehre, Œconomie, Arzneywissenschaft, Naturlehre und Geschichte aus den westlichen Gegenden Teutcshlands. P. I. p. 43—77.

1772 Annotationes Marq. Freheri ad Ausonii Mosellam in ejus Collectionis particula II. p. 1—41.

1776 J. L. E. Püttmann de epocha Ausoniana, fictoque Ausonii consulatu. Lips. 8.

1780 Altenburgi, 8. ex offic. Richteria.—Mosella et carmen de Ostreis. In Poëtarum Lat. minorum T. I. p. 192—235. edit. a Jo. Christ. Wernsdorf.

— ibid. Cupido Cruci affixus. In eorundem Poët. Lat. minor. T. II. p. 299—310.

1782 Mannhemii, 8. ex editione in usum Delphini recisa.

Nos [sc. Bipontini] quidem textum ed. in usum Delphini pariter secuti sumus, sed denuo collatum cum Scaligeriana et Tolliana ed. et ita, ut quæ in illa sunt resecta, et, nescimus quam caute, in calcem rejecta, Ausonio suis locis redderemus. Præmisimus vitam Ausonii ex Scaligeri Lectt. Auson. Subjunximus tandem Diversorum ad Ausonium Epistolas.

PAUCULA in præcedenti Recensu Bipontino prætermissa addenda sunt.

Ausonii opera ab Aleandro edita, Par. 1513. 4to. Rara admodum hæc editio est.

Ausonii opera, Venet. 1513. 8vo. In Biblioth. Publ. Cantab.

Apophthegmata Græciæ Sapientum per Ausonium, cum scholiis Erasmi, cum Catone impress. per Petrum Trevers, in Suburra Londinensi vulgariter Southwarke nuncupata, 1514. 8vo.

Ausonii opera, Florent. 1517. 8vo. Sumtu Philippi Juntæ. Rarissima est hæc editio; sed exemplar extat in Biblioth. Bodl.

Edyllion de Resurrectione Dominica, a Francisco Sylvio expositum, in Æd. Ascens. 1518. 4to.

Edyllion de Resurrectione Dominica, Lugd. ex offic. Plantin. Rapheleng. 1613. 12mo.

Edyl. XVI. Anglice versum a Joanne Beaumont, milite, in pöëmatis post mortem ejus collectis, et a filio ejus vulgatis, Lond. 1629. 8vo.

Ausonii opera, Amstelod. 1631. In Brit. Mus.

Ausonii Cupido cruci affixus Anglice versus a Thoma Stanleio, in Anglicis ejus versionibus, Lond. 1651. 8vo.

Ausonii Edyll. XIV. Anglice versum a Ricardo Fanshaw, cum versionibus variis Horatii, 1652. 8vo.

Ausonii Ludus Septem Sapientum Anglice versus a Thoma Stanleio, in Historia Philosophiæ, p. 133. ed. 1655. Vir doctus minus feliciter egit in his versionibus quam in aliis suis operibus. Aliæ paucæ versiones ex Ausonio extant in Historia Philosophiæ.

Versiones sunt Anglicæ quorundam poëmatum Ausonii in miscellaneis Jabezi Hughes, Lond. 1737. 8vo.

'Nondum,' ait Suchæus, editor Delph. in Dissertatione p. XXXVIII. 'elegantissimo Poëtæ contigit, ut vernaculo sermone converteretur, præter Edyllia quædam, scilicet Rosas, Cupidinem cruciatum, et Centonem, atque e Cæsaribus, ac Sapientum Ludo nonnulla. Quæ Gallicis versibus, quorum specimen exhibemus in notis, vertit Marollius, et Martialis, seu, ut lepidule dictum est, adversus Martialem epigrammatis subtexuit. Paris. 1671. 8vo.' Ausonii opera postea Gallice reddita a Jaubert memorarunt supra Bipontini.

Epigrammata ex Ausonio Anglice versa a Timotheo Kendall, in florilegio epigrammatum ex variis auctoribus, Lond. 1577. 16mo.

Ausonii opera, Basil. 1781. 8vo.

Dicta septem Sapientum Græciæ, ex Ausonio, in metro consimili, *Anglice*, nimium more suo, versa a Jacobo Elphinstone, in libello ejus cui tit. Poëtæ sententiosi Latini, &c. Lond. 1794. 12mo.

Ausonius gedicht von der Mosel, in einer metr. Uebersetzung, mit erläut Anmerk: von Fr. Lassaulx, nebst dem Lat. Grundtext. Coblent. 1802. 8vo.

Ausonius est unus e classicis scriptoribus qui in scholis vix leguntur. Inter poëmata hujusmodi præcipue notanda sunt, Excerpta (plus semel jam ante a nobis memorata) ex variis Romanis poëtis qui in scholis rarius leguntur, notulis illustrata a Rogero Pitmanno, inter quæ plurima sunt ex Ausonio selecta. Lond. 1808. 8vo.

Des Ausonius Bissula; Lat. und Deutsch: als Probe einer Uebersetzung der vorzüglichsten Stücke dieses Dichters. Herausgegeben von Dr. A. Gebauer. Colon. 1817. 8vo.

Multa singula Ausonii poëmata vulgata sunt a variis criticis Germanicis. Plurima vero, cum notis Wernsdorfii, in Poëtis Lat. minoribus, tom. I. p. 190. sqq. in tom. II. p. 229. Cupido cruci affixus, aliaque in tom. I. III. IV. V. et VI. Vid. Not. brev. Lit. Rom. Harlesii, p. 714. sqq. et ejusd. Suppl. II. p. 349. sqq. Notæ Wernsdorfii bene audiunt.

Inter tractatus in Ausonium numerentur, Gul. Cavei Observationes in Ausonium, in Eccles. Hist. Lit. vol. I. pp. 346. 347. Oxon. 1740. fol.—Hamburger Zuv. Nachr. II. p. 870. sqq. de Labastide et D'Usseux in Histoire de la Littérature Françoise, Paris. 1790. vol. II.—Observationes criticæ in Ausonium per J. Jortin, S. T. P. in tractatibus ejus philologicis, criticis, et miscellaneis, vol. II. p. 140. Lond. 1790. 8vo.—Chr. Gottl. Heynii Censura ingenii et

morum D. Magni Ausonii, cum Memorabilibus ex ejus scriptis, Gotting. 1802. recusa inter opuscula ejus Acad. vol. VI. ibid. 1812. 8vo.—Quibus subjungantur quæ Crusius dicit de Ausonio in vitis Romanorum Poëtarum.

RECENSUS CODICUM MSS.

D. MAGNI AUSONII

QUI IN BIBLIOTHECIS BRITANNICIS ASSERVANTUR.

QUOD ad codices in publicis bibliothecis Britannicis attinet, unam tantum et alteram quasi spicam colligere potuimus, quas hic lectori damus.

Codices in Museo Britannico.

In *Biblioth. Harl.* N. 2613. Ausonii cod. chartac. sæc. XV. sine gloss. Non omnia Ausonii opera complectitur. 'Versus Paschales incipiunt.' 'Finit Catalogus Ordinis Nobilium Urbium.'

N. 2578. cod. chartac. sine gloss. continens, inter alia multa, quædam Ausonii.

Apud Oxonienses

Biblioth. Bodl. nihil Ausonianum habet præter Dorvill. x. 2. infr. 2, 6. 15. in Lupodunum et Ausonii Mosellam Notas Mss. pp. 2. Ms. Strackhovii.

Apud Cantabrigienses

Biblioth. Publ. retinet codicem perantiquum, exhibentem, inter multa alia, 1. ORT̃ MATUTINA AUSONII AD DM̃ OMNIPOTENTEM. 2. INCIPIUNT MONOSYLLA̅ AUSONII DE GENTIB. Sic scribitur, et habet in fine, Publii Maronis *Æthnam.* Nitide exaratur, abbreviationibus paucissimis.

INDEX

IN

AUSONIUM.

INDEX

IN

AUSONIUM.

Prior numerus Carmen, vel Prosam, posterior Carminis versum, vel Prosæ sectionem, indicat.

B.

C.

E.

G.

H.

I.

L.

N.

O.

P.

Q.

R.

V.

X.

Z.

INDEX

VOCUM USUS RARIORIS, VETERUM, NOVARUM,

EX EDITIONE TOLLII:

ADJECTIS VOCIBUS AB EODEM PRÆTERMISSIS.

INDEX

GRÆCARUM ET EX GRÆCO LATINOQUE JOCULARITER

COMPOSITARUM VOCUM, QUÆ IN AUSONII

OPERIBUS OCCURRUNT.

Prior numerus, Carmen, vel Prosam : posterior, Carminis versum, vel Prosæ sectionem indicat.

7

